ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΣ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΩΝ ΕΝ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΩ ΕΠΑΡΧΙΩΝ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΘΡΟΝΟΥ

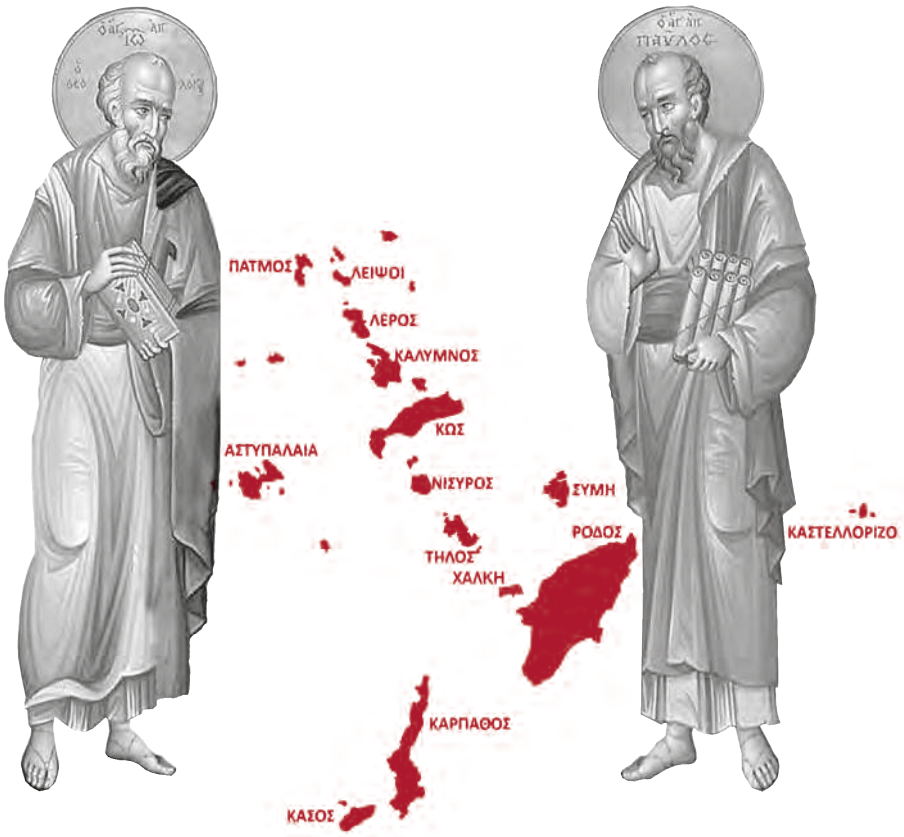

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Α΄,
ΕΤΟΣ ΙΣΤ΄,
ΤΕΥΧΟΣ ΛΓ΄,
ΙΟΥΛΙΟΣ-ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ
2024

ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΣ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΩΝ ΕΝ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΩ
ΕΠΑΡΧΙΩΝ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΘΡΟΝΟΥ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Α΄, ΕΤΟΣ ΙΣΤ΄, ΤΕΥΧΟΣ ΛΓ΄,
ΙΟΥΛΙΟΣ-ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2024

ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΣ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΩΝ ΕΝ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΩ ΕΠΑΡΧΙΩΝ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΘΡΟΝΟΥ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Α΄, ΕΤΟΣ ΙΣΤ΄, ΤΕΥΧΟΣ ΛΓ΄,
ΙΟΥΛΙΟΣ-ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2024
ISSN: 1792-0507

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ
Διευθυντής Συντάξεως
Μητροπολίτης Ρόδου Κύριλλος

Μέλη:

1. Ἀθανάσιος Μουστάκης
Ἱερά Μητρόπολις Κώου καί Νισύρου

2. Πρωτοπρεσβύτερος Ἀμφιλόχιος Σακαλλέρος
Ἱερά Μητρόπολις Λέρου, Καλύμνου καί Ἀστυπαλαίας

3. Ἀρχιμανδρίτης Καλλίνικος Μαυρολέων
Ἱερά Μητρόπολις Καρπάθου καί Κάσου

4. Γεώργιος Πετρόπουλος
Ἱερά Μητρόπολις Σύμης

ΤΑΧΥΔΡΟΜΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ
«ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΣ»
Ἱερά Μητρόπολις Ρόδου - Πλατεῖα Ἐλευθερίας - Τ.Κ. 85 100 Ρόδος
Τηλ. 22410-44555, Fax 22410-73480
e-mail: imrodou@gmail.com

Ἐκδοτική Παραγωγή

ΕΠΤΑΛΟΦΟΣ Α.Β.Ε.Ε.
Ἀρδηττοῦ 12-16, 116 36 Ἀθήνα
Τηλ.: 210.921.7513, 210.921.4820
www.eptalofos.gr • e-mail: info@eptalofos.gr

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΜΕΡΟΣ Α΄

Πατριαρχικά Μηνύματα

Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου ἐπί τῇ ἑορτῇ τῆς Ἰνδίκτου καί τῇ ἡμέρᾳ προσευχῆς ὑπέρ τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος..... 9

Πατριαρχική Ἀπόδειξις ἐπί τοῖς Χριστουγέννοις 13

ΜΕΡΟΣ Β΄

Μελέτες

Ἡ συμβολή τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στήν κοινωνική ἀνάπτυξη τῶν Βαλκανίων πρίν καί μετά τήν ἐν Κρήτῃ Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδο τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας
Ἀρχιμανδρίτης Εὐάγγελος Ὑφαντίδης 19

Ἡ ἔγερση τοῦ Λαζάρου καί τά ἔθιμα πού τή συνοδεύουν στήν Κῶ
Ἑλένη Δημ. Ζαρίφη, Ἀθανάσιος Γερ. Μουστάκης 37

Ἡ διαμόρφωση τοῦ αὐτοκεφάλου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας κατά τόν 20ό αἰῶνα
Δρ Ἰωάννης Λαδᾶς 85

Πενηνταέξι ἀνέκδοτα ἔγγραφα τῶν χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας ἀπό τό Ἀρχεῖον τῆς Μονῆς τοῦ Ταξιάρχου Μιχαήλ Πανορμίτου Σύμης (1801-1875)
Δρ Ἰωάννης Ἠλ. Βολανάκης 119

Ἡ Πνευματική ἀγωγή τοῦ ἀνθρώπου κατά τόν ὅσιο Νικόδημο τόν Ἁγιορείτη
Πρωτοπρεσβύτερος Συμεών Τελόπουλος 241

Τό «Πάσχα» τοῦ ἁγίου Δημητρίου ὡς ἰδιαίτερος τρόπος τιμῆς τῶν Θεσσαλονικέων πρός τόν πολιοῦχο τῆς Θεσσαλονίκης
Δρ Παντελῆς Λέκκου 335

Μερικαί διαφοραί ἀναμεταξύ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας καί τῆς τῶν Λατίνων.
Ἀνέκδοτο ἔργο ἁγίου Κυρίλλου Λουκάρεως
Νικόλαος Μάννης 357

Σχόλιο στόν Πανηγυρικό τῆς ἡμέρας, κατά τήν Κυριακή τῆς Ὀρθοδοξίας στόν Πατριαρχικό Ναό Κωνσταντινουπόλεως
Ἰωάννης Τοπαλίδης 371

Φιλοσοφία, Θεολογία καί Παιδαγωγική στόν Γρηγόριο Νύσσης
Αἰκατερίνη Τακούλη 375

Ἱερὰ Ἀκολουθία καὶ Παρακλητικὸς Κανὼν τῆς Ὁσίας καὶ θεοφόρου μητρὸς ἡμῶν Γαβριηλίας τῆς Κωνσταντινουπολίτιδος, τῆς ἐν Λέρῳ τῆς Δωδεκανήσου
Σεβ. Μητροπολίτης Ρόδου κ. Κύριλλος 385

ΜΕΡΟΣ Γ΄

Βιβλιοκρισίες-Βιβλιοπαρουσίαση

Βιβλιοκρισία τοῦ κ. Στάθη Ν. Κεκρίδη, γιά τό βιβλίο τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Εὐαγ. Ὑφαντίδη, *Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο καί πολιτικές δυνάμεις* 513

Βιβλιοκρισία τοῦ κ. Φ.Ν. Νικητόπουλου, γιά τό βιβλίο τοῦ κ. Μ.Γ. Βαρβούνη, *Ὁ Καθηγητής Μηνᾶς Ἀλ. Ἀλεξιάδης καί ἡ Ἑλληνική Λαογραφία* 518

Βιβλιοπαρουσίαση τοῦ κ. Γεωργίου Πετρόπουλου γιά τήν ἔκδοση Ἐπετειακοῦ Τόμου τοῦ Πανορμιτείου Γυμνασίου Σύμης 523

ΜΕΡΟΣ Δ΄

Προεδρικά Διατάγματα, Ἀρχιερατικαί Πράξεις 7η/2024 547

ΜΕΡΟΣ Α΄

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΑ ΜΗΝΥΜΑΤΑ

ΜΗΝΥΜΑ ΤΗΣ Α.Θ.Π. ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ κ.κ. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΥ ΕΠΙ ΤΗ ΕΟΡΤΗ ΤΗΣ ΙΝΔΙΚΤΟΥ ΚΑΙ ΤΗ ΗΜΕΡΑ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΦΥΣΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

† Β Α Ρ Θ Ο Λ Ο Μ Α Ι Ο Σ
ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ,
ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ
ΠΑΝΤΙ ΤΩ ΠΛΗΡΩΜΑΤΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ, ΧΑΡΙΝ, ΕΙΡΗΝΗΝ ΚΑΙ
ΕΛΕΟΣ ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΥ ΠΑΣΗΣ ΤΗΣ ΚΤΙΣΕΩΣ
ΚΥΡΙΟΥ ΚΑΙ ΘΕΟΥ ΚΑΙ ΣΩΤΗΡΟΣ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Τιμιώτατοι ἀδελφοί Ἱεράρχαι καί προσφιλέστατα τέκνα ἐν Κυρίῳ,

Τριακονταπενταετία ὅλη παρῆλθεν ἀπό τῆς καθιερώσεως ὑπό τῆς Ἁγίας καί Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τῆς 1ης Σεπτεμβρίου, ἑορτῆς τῆς Ἰνδίκτου καί ἐνάρξεως τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους, ὡς Ἡμέρας προσευχῶν ὑπέρ τῆς προστασίας τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος. Ἡ εὐλογημένη αὐτή πρωτοβουλία ἔσχε μεγάλην ἀπήχησιν καί ἐκαρποφόρησε πλουσίως. Αἱ πολυδιάστατοι οἰκολογικαί δράσεις τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας ἐπικεντρώνονται σήμερον εἰς τό φαινόμενον τῆς κλιματικῆς ἀλλαγῆς, μᾶλλον δέ κρίσεως, τό ὁποῖον ἔχει δημιουργήσει μίαν κατάστασιν «πλανητικῆς ἐκτάκτου ἀνάγκης».

Ἐκτιμῶμεν τήν συμβολήν τῶν οἰκολογικῶν κινημάτων, τάς διεθνεῖς συμφωνίας διά τό περιβάλλον, τήν ἐνασχόλησιν τῶν ἐπιστημόνων μέ τό πρόβλημα, τήν προσφοράν τῆς περιβαλλοντικῆς ἐκπαιδεύσεως, τήν οἰκολογικήν εὐαισθησίαν καί στράτευσιν ἀναριθμήτων ἀτόμων καί εἰδικώτερον ἐκπροσώπων τῆς νέας γενεᾶς. Ὅμως, ἐπιμένομεν ὅτι ἀπαιτεῖται μία ἀξιολογική «κοπερνίκεια στροφή», μία ρι-

ζική ἀλλαγή νοοτροπίας παγκοσμίως, μία οὐσιαστική ἀναθεώρησις τῆς σχέσεως τοῦ ἀνθρώπου μέ τήν φύσιν. Ἄλλως, θά συνεχίσωμεν νά θεραπεύωμεν τάς καταστροφικάς ἐπιπτώσεις τῆς οἰκολογικῆς κρίσεως, μέ ἀθίκτους καί ἐνεργούς τάς ρίζας τοῦ προβλήματος.

Ἡ περιβαλλοντική ἀπειλή εἶναι μία διάστασις τῆς ἐκτεταμένης κρίσεως τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ. Ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ, ἡ ἀντιμετώπισις τοῦ προβλήματος δέν εἶναι δυνατόν νά δοθῇ ἐπί τῇ βάσει τῶν ἀρχῶν αὐτοῦ τοῦ πολιτισμοῦ, τῆς λογικῆς δηλαδή ἡ ὁποία τό ἐδημιούργησε. Ἔχομεν ἐκφράσει κατ' ἐπανάληψιν τήν πεποίθησίν μας ὅτι εἰς τήν ζωτικήν διά τό μέλλον τῆς ἀνθρωπότητος καί τοῦ πλανήτου μας πνευματικήν καί ἀξιολογικήν μεταστροφήν δύνανται νά συμβάλουν μεγάλως αἱ Ἐκκλησίαι καί αἱ θρησκεῖαι. Ἡ γνησία θρησκευτική πίστις καταλύει τήν ἀλαζονείαν καί τόν τιτανισμόν τοῦ ἀνθρώπου, ἀποτελεῖ ἀνάχωμα εἰς τήν μετατροπήν του εἰς «ἀνθρωποθεόν», ὁ ὁποῖος καταργεῖ μέτρα, ὅρια καί ἀξίας, αὐτοαναγορεύεται εἰς «πάντων μέτρον», ἐργαλειοποιεῖ τόν συνάνθρωπον καί τήν φύσιν διά τήν ἱκανοποίησιν τῶν ἀκορέστων ἀναγκῶν καί τῶν αὐθαιρέτων ἐπιδιώξεών του.

Ἡ πεῖρα τῶν αἰώνων διδάσκει ὅτι, ἄνευ ἑνός «ἀρχιμηδείου» πνευματικοῦ καί ἀξιολογικοῦ στηρίγματος, ἡ ἀνθρωπότης ἀδυνατεῖ νά ἀποφύγῃ τούς κινδύνους ἑνός μηδενιστικοῦ «ἀνθρωπολογισμοῦ». Αὐτή εἶναι ἡ παρακαταθήκη τοῦ ἀρχαίου πνεύματος, ὅπως διετυπώθη ὑπό τοῦ Πλάτωνος διά τῆς ἀρχῆς *«Θεός ἡμῖν πάντων χρημάτων μέτρον»* (Νόμοι 716c). Ἡ κατανόησις τοῦ ἀνθρώπου καί τῆς εὐθύνης του μέσα ἀπό τήν σχέσιν του μέ τόν Θεόν ἐκφράζεται διά τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας περί τῆς δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου «κατ' εἰκόνα Θεοῦ» καί «καθ' ὁμοίωσιν» Αὐτῷ, καθώς καί περί τῆς προσλήψεως τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ὑπό τοῦ σαρκωθέντος διά τήν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου καί ἀνακαίνισιν τῆς ὅλης δημιουργίας προαιωνίου Λόγου τοῦ Θεοῦ.

Ἡ χριστιανική πίστις ἀναγνωρίζει ὑψίστην ἀξίαν τόσον εἰς τόν ἄνθρωπον, ὅσον καί εἰς τήν κτίσιν. Ἐν τῷ πνεύματι τούτῳ, ὁ σεβασμός τῆς ἱερότητος τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου καί ἡ προστασία τῆς ἀκεραιότητος τῆς καλῆς λίαν δημιουργίας εἶναι ἀδιαίρετοι. Ἡ πίστις εἰς τόν Θεόν τῆς σοφίας καί τῆς ἀγάπης ἐμπνέει καί στηρίζει τάς δημιουργικάς δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου, τόν ἐνδυναμώνει ἐνώ-

πιον τῶν προκλήσεων καί τῶν δυσκολιῶν, ἀκόμη καί ὅταν ἡ ὑπέρβασίς των ἐμφανίζεται κατ᾽ ἄνθρωπον ὡς ἀνέφικτος.

Ἠγωνίσθημεν καί ἀγωνιζόμεθα διά τήν διορθόδοξον καί διαχριστιανικήν συνεργασίαν διά τήν προστασίαν τοῦ ἀνθρώπου καί τῆς κτίσεως καί διά τήν ἔνταξιν τῆς θεματικῆς αὐτῆς εἰς τόν διαθρησκειακόν διάλογον καί τάς κοινάς δράσεις τῶν θρησκειῶν. Τονίζομεν δέ ἰδιαιτέρως τήν ἀνάγκην νά κατανοηθῇ ὅτι ἡ σύγχρονος οἰκολογική κρίσις πλήττει πρωτίστως καί ἐντονώτερον τούς πτωχοτέρους κατοίκους τῆς γῆς. Εἰς τό κείμενον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου *«Ὑπέρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς. Τό κοινωνικόν ἦθος τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας»* ὑπογραμμίζεται μετ᾽ ἐμφάσεως τό θέμα αὐτό καί ἡ ἀναγκαία μέριμνα τῆς Ἐκκλησίας ἐνώπιον τῶν ἐπιπτώσεων τῆς κλιματικῆς ἀλλαγῆς: «Πρέπει νά κατανοήσουμε ὅτι ἡ διακονία τοῦ πλησίον καί ἡ διαφύλαξη τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος εἶναι ἄρρηκτα συνδεδεμένες. Παρόμοια ἄρρηκτα συνδεδεμένες μεταξύ τους εἶναι καί ἡ φροντίδα μας γιά τήν δημιουργία καί ἡ διακονία μας πρός τά μέλη τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, ὅπως εἶναι ἀλληλένδετες καί οἱ οἰκονομικές συνθῆκες τῶν φτωχῶν μέ τίς οἰκονομικές συνθῆκες τοῦ πλανήτη. Οἱ ἐπιστήμονες μᾶς λένε ὅτι ἐκεῖνοι πού ἔχουν πληγεῖ περισσότερο ἀπό τήν τρέχουσα οἰκολογική κρίση εἶναι καί θά εἶναι ὅσοι κατέχουν ἐλάχιστα. Ἑπομένως, τό πρόβλημα τῆς κλιματικῆς ἀλλαγῆς ἀποτελεῖ καί ζήτημα κοινωνικῆς πρόνοιας καί κοινωνικῆς δικαιοσύνης» (§ 76).

Περαίνοντες τόν λόγον, εὐχόμεθα πρός ὑμᾶς, τιμιώτατοι ἀδελφοί καί προσφιλέστατα τέκνα, πλήρη θείων εὐλογιῶν καί καλλίκαρπον τόν νέον ἐκκλησιαστικόν ἐνιαυτόν, ἐπικαλούμενοι ἐπί πάντας ὑμᾶς, μεσιτείᾳ τῆς Παναγίας τῆς Παμμακαρίστου, τήν θαυμαστήν καί θαυματουργόν εἰκόνα τῆς ὁποίας τιμῶμεν σήμερον ἑορτίως καί ταπεινοφρόνως κατασπαζόμεθα, τήν ζωήρυτον χάριν καί τό ἀμέτρητον ἔλεος τοῦ Κτίστου τῶν ἁπάντων καί Θεοῦ τῶν θαυμασίων.

Εὐλογημένον ἐκκλησιαστικόν ἔτος, ἀδελφοί καί τέκνα ἐν Κυρίῳ!

Φανάριον, ,βκδ΄ Σεπτεμβρίου α΄

† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως
διάπυρος πρός Θεόν εὐχέτης πάντων ὑμῶν

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΑΠΟΔΕΙΞΙΣ ΕΠΙ ΤΟΙΣ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΟΙΣ

† Β Α Ρ Θ Ο Λ Ο Μ Α Ι Ο Σ
ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ,
ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ
ΠΑΝΤΙ ΤΩ ΠΛΗΡΩΜΑΤΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ,
ΧΑΡΙΝ, ΕΛΕΟΣ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΗΝ
ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΕΝ ΒΗΘΛΕΕΜ ΓΕΝΝΗΘΕΝΤΟΣ ΣΩΤΗΡΟΣ ΧΡΙΣΤΟΥ

Τιμιώτατοι ἀδελφοί Ἱεράρχαι καί τέκνα ἐν Κυρίῳ εὐλογημένα,

Ἄνωθεν εὐδοκίᾳ ἐφθάσαμεν καί ἐφέτος εἰς τήν πανέορτον ἡμέραν τῆς κατά σάρκα Γεννήσεως τοῦ Θεοῦ Λόγου, τοῦ ἐλθόντος εἰς τήν γῆν καί συναναστραφέντος ἡμῖν «δι' ἄφατον φιλανθρωπίαν». Τιμῶμεν ἐν ψαλμοῖς καί ὕμνοις καί ἐν χαρᾷ ἀνεκλαλήτῳ τό μέγα μυστήριον τῆς Ἐνανθρωπήσεως, τό *«πάντων καινῶν καινότατον, τὸ μόνον καινὸν ὑπὸ τὸν ἥλιον»*[1], διά τοῦ ὁποίου διανοίγεται εἰς τόν ἄνθρωπον ἡ ὁδός τῆς κατά χάριν θεώσεως καί ἀνακαινίζεται ἡ σύμπασα κτίσις. Τά Χριστούγεννα δέν εἶναι βίωσις συναισθηματισμῶν, οἱ ὁποῖοι «γρήγορα ἔρχονται καί ἀκόμη ταχύτερα παρέρχονται». Εἶναι ὑπαρξιακή μετοχή εἰς τό ὅλον γεγονός τῆς Θείας Οἰκονομίας. Καθώς μαρτυρεῖ ὁ Εὐαγγελιστής Ματθαῖος[2], ἡ ἡγεσία τοῦ κόσμου ἠθέλησεν ἐξ ἀρχῆς νά ἀφανίσῃ τό Θεῖον Βρέφος. Διά τούς πιστούς, ὁμοῦ μέ τό «Χριστός γεννᾶται» τῆς ἑορτῆς τῆς Σαρκώσεως τοῦ Υἱοῦ καί Λόγου τοῦ Θεοῦ Πατρός καί τούς πενθίμους κώδωνας τοῦ Πάθους, συνηχεῖ πάντοτε τό *«Χριστός Ἀνέστη»*, τό εὐάγγελον μήνυμα τῆς νίκης κατά τοῦ θανάτου καί τῆς προσδοκίας τῆς κοινῆς ἀναστάσεως.

---

1. Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, *Ἔκδοσις ἀκριβής τῆς ὀρθοδόξου πίστεως*, PG 94, 984.
2. Ματθ. α΄, 18 – β΄, 1-23.

Τό *«Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καί ἐπί γῆς εἰρήνη»* ἀκούεται καί πάλιν εἰς ἕνα πλήρη βιαιοτήτων, κοινωνικῆς ἀδικίας καί καταρρακώσεως τῆς ἀνθρωπίνης ἀξιοπρεπείας κόσμον. Ἡ ἐκπληκτική πρόοδος τῆς ἐπιστήμης καί τῆς τεχνολογίας δέν φθάνει εἰς τό βάθος τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ἀφοῦ ὁ ἄνθρωπος εἶναι πάντοτε περισσότερον ἀπό αὐτό πού δύναται νά συλλάβῃ ἡ ἐπιστήμη καί ἀπό αὐτό εἰς τό ὁποῖον ἀποβλέπει ἡ πρόοδος τῆς τεχνολογίας. Δέν γεφυρώνεται ἐπιστημονικῶς τό χάσμα μεταξύ οὐρανοῦ καί γῆς εἰς τό εἶναι τοῦ ἀνθρώπου.

Σήμερον ἠχεῖ ὁ λόγος περί τοῦ «μετανθρώπου» καί ἐγκωμιάζεται ἡ τεχνητή νοημοσύνη. Βεβαίως, τό ὄνειρον ἑνός «ὑπερανθρώπου» δέν εἶναι καινοφανές. Ἡ ἰδέα τοῦ «μετανθρώπου» στηρίζεται εἰς τήν τεχνολογικήν πρόοδον καί εἰς τόν ἐξοπλισμόν του μέ πρωτοφανῆ εἰς τήν ἀνθρωπίνην ἐμπειρίαν καί ἱστορίαν μέσα, διά τῶν ὁποίων θά δυνηθῇ νά ὑπερβῇ τό μέχρι σήμερον ἰσχύον ἀνθρώπινον μέτρον. Ἡ Ἐκκλησία δέν εἶναι τεχνοφοβική. Προσεγγίζει τήν ἐπιστημονικήν γνῶσιν ὡς «θεόσδοτον δῶρον εἰς τόν ἄνθρωπον», χωρίς ὅμως νά ἀγνοῇ ἤ νά ἀποσιωπᾷ τούς κινδύνους τοῦ ἐπιστημονισμοῦ. Εἰς τήν Ἐγκύκλιον τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας (Κρήτη, 2016), τονίζεται ἡ συμβολή τοῦ Χριστιανισμοῦ καί «εἰς τήν ὑγιᾶ ἀνάπτυξιν τοῦ θύραθεν πολιτισμοῦ», ἀφοῦ ὁ Θεός «ἔθεσε τόν ἄνθρωπον οἰκονόμον τῆς θείας δημιουργίας καί συνεργόν Αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ». Ἐν συνεχείᾳ, σημειοῦται μετ' ἐμφάσεως: «Ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, ἔναντι τοῦ συγχρόνου "ἀνθρωποθεοῦ", προβάλλει τόν "Θεάνθρωπον" ὡς ἔσχατον μέτρον πάντων: *"Οὐκ ἄνθρωπον ἀποθεωθέντα λέγομεν, ἀλλὰ Θεὸν ἐνανθρωπήσαντα"* (Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, *Ἔκδοσις ἀκριβής τῆς ὀρθοδόξου πίστεως*, Γ΄, 2 PG 94, 988)»[3].

Ἡ ἀπάντησις εἰς τό κρίσιμον ἐρώτημα, πῶς ἄχρι τῆς ἐσχάτης «ὀγδόης ἡμέρας», μέ τόν τιτανισμόν καί τόν προμηθεϊσμόν τοῦ τεχνολογικοῦ πολιτισμοῦ, τῶν μετεξελίξεων καί τῶν μεταπτώσεών του, ἐν μέσῳ ἀνθρωποθεϊστικῶν μετανθρωπισμῶν ἤ ὑπερανθρωπισμῶν, θά διασωθῇ ὁ «πολιτισμός τοῦ προσώπου», ὁ σεβασμός τῆς ἱερότητος καί ἡ ἀνάδειξις τῆς ὡραιότητός του, ἐδόθη ἅπαξ καί

3. *Ἐγκύκλιος*, § 10.

διά παντός ἐν τῷ μυστηρίῳ τῆς Θεανθρωπινότητος. Ὁ Θεός Λόγος ἐγένετο σάρξ, ἡ «ἀλήθεια ἦλθε» καί «παρέδραμεν ἡ σκιά». Εἰς τό διηνεκές τό ἀληθεύειν διά τόν ἄνθρωπον θά συνδέεται μέ τήν σχέσιν του μέ τόν Θεόν, ὡς ἀπάντησις εἰς τήν κάθοδον τοῦ Θεοῦ πρός αὐτόν καί ὡς ἀναμονή καί ὑπάντησις τοῦ ἐρχομένου Κυρίου τῆς δόξης. Ἡ ζῶσα αὐτή πίστις στηρίζει τόν ἀγῶνα τοῦ ἀνθρώπου νά ἀνταποκριθῇ εἰς τάς ἀντιφάσεις καί τάς προκλήσεις τοῦ ἐπιγείου βίου του, εἰς τήν «ἐπ' ἄρτῳ» ζωήν[4], εἰς τήν ἐπιβίωσιν καί τήν κοινωνικήν καί πολιτισμικήν ἀνάπτυξιν. Τίποτε ὅμως εἰς τήν ζωήν μας δέν εὐδοκιμεῖ ἄνευ ἀναφορᾶς εἰς τόν Θεόν, μέ ὁρίζοντα τήν «πληρότητα ζωῆς, τήν πληρότητα χαρᾶς καί τήν πληρότητα γνώσεως» τῆς Βασιλείας Του[5].

Τά Χριστούγεννα εἶναι εὐκαιρία διά νά συνειδητοποιήσωμεν τό μυστήριον τῆς ἐλευθερίας τοῦ Θεοῦ καί τό μέγα θαῦμα τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Χριστός κρούει τήν θύραν τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας, ὅμως μόνον ὁ ἴδιος ὁ ἐλευθερίᾳ τετιμημένος ἄνθρωπος δύναται νά τήν ἀνοίξῃ. «Ἀσφαλῶς, χωρίς Αὐτόν, χωρίς τόν Χριστόν», γράφει ὁ μακαριστός π. Γεώργιος Φλωρόφσκυ, «ὁ ἄνθρωπος δέν μπορεῖ νά κάνει τίποτε. Κι ὅμως, ὑπάρχει κάτι πού μόνο ἀπό τόν ἄνθρωπο μπορεῖ νά γίνει – τό νά ἀνταποκριθεῖ στήν κλήση τοῦ Θεοῦ καί νά "δεχθεῖ" τόν Χριστόν»[6].

Διά τοῦ «Ναί» εἰς τήν ἄνωθεν κλῆσιν ὁ Χριστός ἀποκαλύπτεται ὡς *«τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν»*[7], ὡς *«ἡ ὁδός, ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή»*[8], ὡς ἡ ἀπάντησις εἰς τά ἔσχατα ἐρωτήματα καί τάς ἀναζητήσεις τοῦ νοός, εἰς τούς καρδιακούς πόθους καί τάς ἐλπίδας τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλά καί εἰς τό πόθεν καί πρός τί τῆς δημιουργίας. Εἰς τόν Χριστόν ἀνήκομεν, ἐν Αὐτῷ εἶναι ἡνωμένα τά πάντα. Ὁ Χριστός εἶναι *«τὸ Α καὶ τὸ Ω, ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος, ἀρχὴ καὶ τέλος»*[9]. Ἐν τῇ ἐκουσίᾳ σαρκώσει Του *«δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν»*, ὁ

4. Βλ. Ματθ. δ΄, 4.

5. Ἀλεξάνδρου Σμέμαν, *Πιστεύω*, ἐκδ. Ἀκρίτα, Ἀθήνα 1991, σ. 129.

6. Γεωργίου Φλωρόφσκυ, *Δημιουργία καί ἀπολύτρωση*, ἐκδ. Πουρναρᾶ, Θεσσαλονίκη 1983, σ. 17.

7. Ἰωάν. α΄, 9.

8. Ἰωάν. ιδ΄, 6.

9. Ἀποκάλυψις κβ΄, 13.

τοῦ Θεοῦ Λόγος *«οὐκ ἀνθρώπων ᾤκησεν ἕνα, ἀλλ' ἀνθρώπου φύσιν τῇ ἑαυτοῦ περιέθηκεν ὑποστάσει»*[10], θεμελιώσας τοιουτοτρόπως τόν κοινόν αἰώνιον προορισμόν καί τήν ἑνότητα τῆς ἀνθρωπότητος. Δέν ἀπελευθερώνει ἕνα λαόν, ἀλλά σύμπαν τό γένος τῶν ἀνθρώπων, δέν τέμνει σωστικῶς μόνον τήν ἱστορίαν, ἀλλά καινοποιεῖ τήν κτίσιν πᾶσαν. Ὁμοῦ μετά τῆς ἱστορίας, ἰσχύει καί διά τά σύμπαντα ὁριστικῶς καί καθοριστικῶς τό «πρό Χριστοῦ» καί τό «μετά Χριστόν». Καθ' ὅλην τήν ἐν τῷ κόσμῳ, ἐν τῇ ἱστορίᾳ καί δι' αὐτῆς πρός τά Ἔσχατα, πρός τήν ἀνέσπερον ἡμέραν τῆς ἐπουρανίου Βασιλείας τοῦ Πατρός καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος πορείαν της, ἡ «οὐκ ἐκ τοῦ κόσμου» Ἐκκλησία μαρτυρεῖ περί τῆς ἀληθείας, ἐπιτελοῦσα τό ἁγιαστικόν καί πνευματικόν αὐτῆς ἔργον «ὑπέρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς».

Ἀδελφοί καί τέκνα ἐν Κυρίῳ,

Κλίνοντες εὐσεβοφρόνως τό γόνυ ἐνώπιον τῆς βρεφοκρατούσης Θεομήτορος καί προσκυνοῦντες ἐν ταπεινώσει τόν τήν ἡμετέραν μορφήν ἀναλαβόντα «ἐν ἀρχῇ Λόγον», εὐχόμεθα πᾶσιν ὑμῖν εὐλογημένον Ἅγιον Δωδεκαήμερον, αἴσιον δέ, ὑγιηρόν, εἰρηνικόν, εὔκαρπον ἐν ἔργοις ἀγαθοῖς, πλήρη πνευματικῆς εὐφροσύνης καί θείων δωρημάτων τόν νέον ἐνιαυτόν τῆς χρηστότητος τοῦ Κυρίου, κατά τόν ὁποῖον σύμπας ὁ χριστιανικός κόσμος συνεορτάζει καί τιμᾷ τήν 1700ήν ἐπέτειον τῆς Α΄ ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

Χριστούγεννα ,βκδ΄

† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως
διάπυρος πρός Θεόν εὐχέτης πάντων ὑμῶν

10. Νικολάου Καβάσιλα, *Ἑπτά ἀνέκδοτοι λόγοι*, Θεσσαλονίκη 1976, σ. 108.

ΜΕΡΟΣ Β΄

ΜΕΛΕΤΕΣ

Ἀρχιμανδρίτης τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου
ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΥΦΑΝΤΙΔΗΣ
Δρ Θεολογίας – Δρ Ἱστορίας

Ἡ συμβολὴ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στὴν κοινωνικὴ ἀνάπτυξη τῶν Βαλκανίων πρὶν καὶ μετὰ τὴν ἐν Κρήτῃ Ἁγία καὶ Μεγάλη Σύνοδο τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας

Ἐπί Μεγάλου Κωνσταντίνου ἀρχικά, αὐτοῦ τοῦ ἀθανάτου τέκνου τῶν Βαλκανίων καί κατόπιν τῶν διαδόχων του, ἐπῆλθε μία βαθειά τομή στήν παγκόσμια ἱστορία: ἡ Ρωμαϊκή Αὐτοκρατορία κατενόησε τήν ἐπίγεια ἀποστολή τῆς Ἐκκλησίας πρός γενικό ὄφελος τῆς κοινωνίας[1]. Ἔτσι, ὅπως τονίζει ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαῖος, εἰσχώρησαν «εἰς τήν ἰδεολογίαν καί τήν ζωήν τῆς τότε Αὐτοκρατορίας καί τοῦ κόσμου τά χριστιανικά δόγματα καί τά εὐαγγελικά ἐντάλματα […] ἀξίαι τάς ὁποίας ὁ δίκαιος Ἄναξ, ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος, ἐνεφύτευσεν εἰς τήν διοίκησιν καί τήν δομήν τοῦ κράτους του, διότι διεῖδε καί προεῖδεν ὅτι μόνον οὕτω θά ἠδύνατο τοῦτο νά προκόψῃ καί νά διατηρηθῇ συνημμένον καί εἰρηνικόν. […] Ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος “ἔβαψε” βαθέως τό κράτος του

1. Δημοσθένης Σαβράμης, *«Χριστιανισμός και κοινωνία: Δέκα υποθέσεις», The Greek Review of Social Research,* 42(1981) 168-169. *Περί τῆς σημασίας τοῦ Διατάγματος τῶν Μεδιολάνων,* βλπ. Noel Lenski, «Il valore dell'Editto di Milano», *Costantino a Milano. L'Editto e la sua storia (313-2013);* Biblioteca ambrosiana, Bulzoni editore, Milano (Italy), Roma, 2017, 5-58.

μέ τήν βαφήν τοῦ Χριστοῦ, ὥστε νά μή εἶναι δυνατόν νά ἐξαλειφθῇ μέ τήν πάροδον τῶν αἰώνων»[2].

* * *

Ἐντός τῶν ἀνωτέρω πλαισίων, ἀπό τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου καί ἐξῆς, ἡ Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως, διαμορφώνοντας σύν τῷ χρόνῳ μία *οἰκουμενική συνείδηση*, καί πιστή στήν ἐντολή τοῦ Κυρίου «πορευθέντες μαθητεύσατε [...] βαπτίζοντες [...] διδάσκοντες» (*Μτ.* κη΄, 19), ξεκίνησε τό ἱεραποστολικό της ἔργο, μακρά τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ κινούμενη, καί ἐνσωμάτωσε πολλούς λαούς στή Μία Ἐκκλησία, κηρύσσοντας τό Εὐαγγέλιο τῆς Σωτηρίας, μεταφράζοντας στίς τοπικές γλῶσσες τά ἱερά κείμενα, ὀργανώνοντας ἐκκλησιαστικές Ἐπαρχίες, παράλληλα δέ, μεριμνοῦσε καί γιά ἄλλους τομεῖς τῆς κοινωνικῆς ζωῆς τῶν νεοφώτιστων ἀδελφῶν, ὅπως τόν ἐκπαιδευτικό, συγγραφικό, λογοτεχνικό, καλλιτεχνικό κ.ἄ. Σκοπός ὅλων αὐτῶν ἦταν ὁ εὐαγγελισμός τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ «ἐν τοῖς ἔθνεσιν» (*Γαλ.* α΄, 16) καί ἡ μόρφωση τῶν τοπικῶν κοινωνιῶν μέ τήν οἰκουμενική συνείδηση, ἀνόθευτος φορέας τοῦ ὁποίου ἀναδείχθηκε, ἐν τῇ πράξει, τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο. Ὁλόκληρη, μάλιστα, αὐτή ἡ διακονία συντελέσθηκε διαφυλάσσοντας, ὡς γνήσια Μητέρα Ἐκκλησία, τήν ἰδιαιτερότητα τῶν ἐκχριστιανιζομένων λαῶν, σεβόμενη τήν προσωπικότητά τους, καλλιεργώντας καί ἀναδεικνύοντας τά ποιοτικά πολιτιστικά τους χαρακτηριστικά.

Ἀπό τόν Δ΄ αἰῶνα, μέ ἀποκορύφωμα τόν Στ΄ αἰῶνα, τό ἱεραποστολικό ἔργο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως περιέλαβε κυρίως λαούς ἐντός τῶν ὁρίων τῆς Αὐτοκρατορίας: στόν βορρά ἀπό τήν Κασπία καί τή Μαύρη Θάλασσα μέχρι τήν Ἀδριατική –δηλαδή μέγα μέρος τῶν μεσημβρινῶν Βαλκανίων– καί στόν νότο ἀπό τήν Ἀραβία καί τή βόρειο Ἀφρική μέχρι τήν Αἰθιοπία καί τή Νουβία[3].

2. Χαιρετισμός τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου κατά τήν Ἔναρξιν τῶν Ἐργασιῶν τῆς Ἡμερίδος ἐπί τῇ 1700ῇ Ἐπετείῳ ἀπό τῆς Ἐκδόσεως τοῦ Διατάγματος τῶν Μεδιολάνων (17/05/2013), ἀδημοσίευτη - ἐκ τοῦ προσωπικοῦ μου ἀρχείου.

3. Βασίλειος Σταυρίδης, «Ἡ Ἱεραποστολική δρᾶσις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐπί τῇ βάσει τῶν ἀρχῶν τῶν Ἁγίων Κύριλλου καί Μεθόδιου εἰς τήν Εὐρώπην καί ἀλλαχοῦ», *Θεολογία* 56 (1985), 531-532.

Κατά τούς Θ΄ καί Ι΄ αἰῶνες, ὁ ἱεραποστολικός ζῆλος ὄχι μόνον ἐμφανίζεται ἰδιαίτερα ἔντονος καί ἀποδοτικός, ἀλλά ἐξέρχεται, πλέον, τῶν ὁρίων τῆς Αὐτοκρατορίας καί ἐπεκτείνεται πρός τή βόρεια Εὐρώπη, μέ κύριους ἀποδέκτες τοῦ κηρύγματος τούς λαούς τῶν Σλάβων[4]. Στούς λαούς αὐτούς, οἱ αὐτάδελφοι Ἰσαπόστολοι Κύριλλος καί Μεθόδιος ἔδωκαν τόν γραπτό λόγο καί ἔτσι ἡ σλαβική γλῶσσα, ἀπό ἄγραφη, ἔγινε ἕνα εὐέλικτο ὄργανο, προκειμένου ἡ ὀρθόδοξη πίστη καί ἡ πεμπτουσία τοῦ Χριστιανισμοῦ, κατ' ἐπέκταση δέ καί ἡ οἰκουμενική συνείδηση τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας (στό ἑξῆς Μ.τ.Χ.Ε.) νά μεταφυτευθεῖ στούς Σλάβους[5]. Ἐάν, λοιπόν, σήμερα ὁμιλοῦμε γιά μία ἐπικρατοῦσα *ὀρθόδοξη χριστιανική αὐτοπροσδιοριστική ταυτότητα* στόν χῶρο τῶν Βαλκανίων, ἀλλά καί στήν εὐρύτερη περιοχή, ἀκόμη καί μετά τήν περίοδο τῶν αὐταρχικῶν/ὁλοκληρωτικῶν καθεστώτων τοῦ περασμένου αἰώνα (-1989), τό ὀφείλουμε ἀποκλειστικά στό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, τό ὁποῖο, ὅπως χαρακτηριστικά τονίζει ὁ Μητροπολίτης Ἰταλίας καί Μελίτης κ. Γεννάδιος, «ἅπαντα τά Ὀρθόδοξα ἔθνη ἐπίστευσαν ὡς "Ὀρθόδοξον Οἰκουμενικήν Μητέρα" [... καί τό Ὁποῖον] μετέφερεν εἰς αὐτά τήν Πίστιν, τήν Λατρείαν, τήν Παράδοσιν καί τόν Πολιτισμόν»[6].

Μετά τή διάλυση τῆς Αὐτοκρατορίας (1453) καί τήν παραχώρηση τῶν προνομίων στόν ἑκάστοτε Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως, μέ τά γνωστά βεράτια, ἡ ὁποία ἴσχυσε μέχρι τό 1913, τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, πέρα ἀπό τήν ἄσκηση, κυρίως στόν χῶρο τῶν Βαλκανίων, ἀλλά καί τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῆς, τοῦ νέου του ἱεραποστολικοῦ ἔργου, δηλαδή τή συνεχή προσπάθεια μή ἐξισλαμισμοῦ τοῦ ποιμνίου του καί τή διατήρηση τῆς θρησκευτικῆς του ταυτό-

4. Βλάσιος Φειδᾶς, «Τό κήρυγμα τῆς βυζαντινῆς ἱεραποστολῆς καί οἱ ἀπόστολοι τῶν Σλάβων Κωνσταντῖνος (Κύριλλος) καί Μεθόδιος», *Ἐκκλησία* 43 (1966), 491-498, ὅπου καί περισσότερα ἐνδιαφέροντα στοιχεῖα.

5. Πρβλ. Δημήτριος Γόνης, «Ἱεραποστολικοί ἀγῶνες τῶν Ἁγίων Κυρίλλου καί Μεθοδίου· ἡ ἀποτίμηση τῆς προσφορᾶς τους», Δίπτυχα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος - Ἔτος 2013, 24 καί Ἀντώνιος - Αἰμίλιος Ταχιάος, «Τὸ σλαβικό ἀλφάβητο, ἐπιβεβαίωση ἐθνικῆς αὐτοσυνειδησίας καὶ σύμβολο πνευματικῆς ἐλευθερίας», *Πρακτικά ἐπιστημονικῆς ἡμερίδας «Ἡ συμβολὴ τῶν Ἁγίων Κυρίλλου & Μεθοδίου στὴ θρησκευτικὴ καὶ πολιτισμικὴ διαμόρφωση τῆς Εὐρώπης ὡς παράγοντας ἑνότητας καὶ συνεργασίας τῶν λαῶν της»*, Ὀλυμπιακό Χωριό 2015, 117.

6. Γεννάδιος, μητρ. Ἰταλίας καί Μελίτης, Ὁ Οἰκουμενικός Θρόνος Κωνσταντινουπόλεως καί ἡ Ὀρθοδοξία εἰς τήν Νότιον Ἰταλίαν, ἀδημοσίευτη - ἐκ τοῦ προσωπικοῦ μου ἀρχείου.

τητας, ἐκπροσωποῦσε, διά τοῦ Πατριάρχου, ὡς ἐθνάρχου (Millet Başı), τούς ὑπόδουλους Ρωμιούς, ἀνεξαρτήτως φυλῆς καί γλώσσης, καί διαχειριζόταν τά κοινά στή σφαίρα μιᾶς κατοχυρωμένης προνομιακῆς τους αὐτοδιοίκησης. Βεβαίως, ὁ ὅρος *ἔθνος*, μέχρι τόν 19ο αἰῶνα –ὁπότε καί ἡ *ἐθνική* ταυτότητα ἄρχισε νά ἐπικρατεῖ ἔναντι σέ ἄλλες μορφές κοινωνικῆς ταυτότητας–, δέν εἶχε ἐθνοφυλετική σημασία. Τό ἔθνος δέν ὁριζόταν μέ βάση τή φυλή, ἀλλά τόν πολιτισμό καί τή θρησκεία, μέ τόν ὅρο δέ *Millet* δέν ἐννοεῖται οὔτε τό ἑλληνικό, οὔτε ἄλλο ἔθνος, ἀλλά τό ἔθνος τῶν Ὀρθοδόξων Χριστιανῶν[7]. Αὐτή ἡ ἑνότητα τοῦ ἔθνους τῶν Ὀρθοδόξων ὀφειλόταν στήν κοινή τους *οἰκουμενική συνείδηση*, μέ τήν ὁποία ἐπί αἰῶνες οἱ τοπικές κοινωνίες –ἰδιαίτερα τῶν πολυπολιτισμικῶν Βαλκανίων– γαλουχήθηκαν ἀπό τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο.

* * *

Μέ βάση τά προαναφερθέντα, ὡς *οἰκουμενική συνείδηση* θά μπορούσαμε νά ὁρίσουμε τό σύνολο ἐκεῖνο τῶν κοινῶν πνευματικῶν χαρακτηριστικῶν, τά ὁποῖα ἐδράζονται καί ἐκπηγάζουν ἀπό τήν καρδία καί τήν ψυχή τῶν Ὀρθοδόξων, ἀπό τό πνευματικό *εἶναι* τους, δηλαδή τήν ὀρθόδοξη πίστη τῶν Πατέρων καί τή βιωματική πεμπτουσία της, πού εἶναι ἡ ἀγάπη, ἡ ὁποία «οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς» (*Α΄ Κορ.* ιγ΄, 5), ἡ ἀνυπόκριτη καί ἀνυστερόβουλη, πού ἔχει ὡς κριτήριο τήν ἐπιδίωξη τοῦ συνολικοῦ καλοῦ. Τά κοινά αὐτά χαρακτηριστικά, τά ὁποῖα διαμορφώνουν καί ἕναν συγκεκριμένο τρόπο ζωῆς καί κοινωνικῆς συμπεριφορᾶς, εἶναι: ἡ ἀνόθευτη εὐσέβεια, ἡ ἀλληλεγγύη, ἡ ὀλιγάρκεια, οἱ παραδόσεις, ἡ ἀληθινὴ εὐδαιμονία πού «εἶναι ἡ ἐλευθερία, καὶ ἀληθινή ἐλευθερία εἶναι ἡ εὐψυχία καί ἡ ἀνδρεία»[8], καθώς καί ὁ σεβασμός τοῦ ἄλλου, δηλαδή «ἡ ἔξοδος ἀπό τό Ἐγώ καί ἡ εὐχάριστος κοινωνία μέ τό Σύ», κατά τήν πατριαρχική γραφίδα[9]. Τά συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, τά ὁποῖα συνδέονται

7. Παρασκευᾶς Κονόρτας, Ὀθωμανικές θεωρήσεις γιά τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο – Βεράτια γιά τούς προκαθημένους τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας (17ος – ἀρχές 20οῦ αἰώνα), Ἀθήνα 1998, 299-303, 318-337.

8. Ἀντιφώνησις τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου κατά τήν Ἐπίσημον Ὑποδοχήν Αὐτοῦ εἰς τήν Πλατεῖαν τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτου τῆς Πόλεως Ρεθύμνης (02/09/2012), ἀδημοσίευτη - ἐκ τοῦ προσωπικοῦ μου ἀρχείου.

9. Ὁμιλία τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου κατά

μέ τό *πνεῦμα τῆς ρωμηοσύνης*, ὅπως αὐτό ἐξελίχθηκε κατά τήν πορεία τῶν αἰώνων, ἀπό τήν ἐποχή τῆς Αὐτοκρατορίας μέχρι καί σήμερα, διαθέτει –κατά τό μάλλον ἤ ἧττον– κάθε Ὀρθόδοξος, ὁ ὁποῖος ἔχει ἀνδρωθεῖ πνευματικά στην ἀγκάλη τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὡς σημεῖο ἀναγνώρισης τοῦ ποιός εἶναι, ποῦ διαφέρει ἀπό τούς ἄλλους καί ποιά εἶναι ἡ θέση του στήν κοινωνία, καθορίζουν δέ τή συμπεριφορά του καί τήν ποιότητα τοῦ χαρακτῆρα του.

Ἡ οἰκουμενική συνείδηση δημιούργησε ἀνθρώπους μέ μακραίωνη ἀρχοντιά. Ἀκόμη καί ὅταν π.χ. οἱ Ὀρθόδοξοι τῶν Βαλκανίων καί τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῆς ἦταν εἴτε ὑπόδουλοι στήν Ὀθωμανική Αὐτοκρατορία καί στά ὁλοκληρωτικά καθεστῶτα, εἴτε ξενιτεμένοι πάροικοι, παρέμεναν *ἄρχοντες*, οἱ ὁποῖοι, βασισμένοι στίς ἀξίες τοῦ Εὐαγγελίου, ἀντλοῦσαν τή δύναμη γιά συνέχιση τῆς ζωῆς μέσα ἀπό τά πατρῷα ἤθη καί ἔθιμα, τόν πολιτισμό, τίς πανηγύρεις καί τίς ἑορτές, συμβίωναν ἁρμονικά μέ τούς ἄλλους, τούς μή Ρωμιούς, πολλοί δέ ἀπό αὐτούς διέπρεψαν καί προσέφεραν στίς κοινωνίες τους. Ὀρθά, λοιπόν, ἡ οἰκουμενικότητα καί ὁ κοσμοπολιτισμός θεωρήθηκαν ὡς τά *οὐσιαστικά χαρακτηριστικά* τῆς Ὀρθοδοξίας[10].

* * *

Τίς τελευταῖες δεκαετίες σύσσωμος ὁ Χριστιανισμός καλεῖται νά ἀντιμετωπίσει, ἰδιαίτερα στή γηραιά Ἤπειρο, ἕνα ἰσχυρό φαινόμενο, τόν ἀποχριστιανισμό τῆς κοινωνίας ἤ «λήθη τοῦ Θεοῦ», ὅπως τό ὀνομάζει ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαῖος[11], ὡς ἀποτέλεσμα ἄλλων δύο φαινομένων ἀλληλένδετων μεταξύ τους, τήν παγκοσμιοποίηση καί τήν ἐκκοσμίκευση[12], τά ὁποῖα ἔφεραν τήν κοινωνία σέ ἕναν νοσηρό πόθο πρός ἀπληστία καί εὐδαιμονία, σέ σημεῖο

τήν ἀνακήρυξιν Αὐτοῦ εἰς ἐπίτιμον Διδάκτορα τοῦ Παντείου Πανεπιστημίου (21/09/2005), https://bartholomew30years.web.auth.gr/wp-content/uploads/2022/05/14.pdf.

10. Νικόλαος Ματσούκας, Ἑλληνορθόδοξη Παράδοση καί δυτικός πολιτισμός, Θεσσαλονίκη 1985, 48.

11. Ὁμιλία τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου εἰς τό Μέγαρον Μουσικῆς Ἀθηνῶν ἐπί τοῦ θέματος "Ἡ ἀποστολή τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τόν 21ον αἰῶνα" (19/10/2006), ἀδημοσίευτη - ἐκ τοῦ προσωπικοῦ μου ἀρχείου· Ὁμιλία τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου κατά τήν Τελετήν Ἀναγορεύσεως Αὐτοῦ εἰς Ἐπίτιμον Διδάκτορα ὑπό τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ludwig Maximilian Μοναχοῦ (16/05/2014), https://bartholomew30years.web.auth.gr/wp-content/uploads/2022/05/5.pdf.

12. Σχετικά μέ τά ἀνωτέρω βλ. ἀναλυτικά Λόγος Συνόδου. Τά κείμενα τῆς Ἁγίας καί

«πνευματικοῦ κενοῦ»[13], χωρίς νά ἔχει «εἰς Θεόν ἐλπίδα καί γνησίαν ἀγάπην»[14]. Μέ αὐτά τά φαινόμενα νά κυριαρχοῦν κατά τόν περασμένο αἰώνα, ὁ ἀποχριστιανισμός τῆς κοινωνίας ἔγινε αἰσθητός σέ κάθε ἔκφανση τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, ὄχι μόνο στή Δυτική Εὐρώπη, ἀλλά καί στά Βαλκάνια, τά ὁποῖα στό μεγάλο τους μέρος ἐπλήγησαν κοινωνικά καί πνευματικά ἀπό τά ὁλοκληρωτικά καί ἀθεϊστικά συστήματα πού ἐπιβλήθηκαν κατά τήν περίοδο αὐτή. Ἴσως, μάλιστα, καί ἡ 11η Σεπτεμβρίου 2001, ἡ ὁποία σημάδεψε τήν ἀρχή τοῦ 21ου αἰώνα –δηλαδή τήν ἐποχή τῆς τέταρτης βιομηχανικῆς ἐπανάστασης, μέ τήν ἐπέκταση τοῦ αὐτοματισμοῦ καί τῆς τεχνητῆς νοημοσύνης[15]– μέ τή δυνατή ὀσμή τοῦ παγκόσμιου ἰσλαμικοῦ φονταμενταλισμοῦ καί τοῦ αἰσθήματος φόβου καί τρόμου πού ἔκτοτε καλλιεργήθηκε, νά εὐθύνεται, θεωρῶ, γιά τήν ἀδιαμφισβήτητη ἀλλοίωση τῆς *οἰκουμενικῆς συνείδησης* καί τῆς ἀνάπτυξης σέ κάποιον βαθμό μιᾶς ἐγωκεντρικῆς συνείδησης στούς λαούς τῶν Βαλκανίων, οἱ ὁποῖοι δέν λησμονοῦν εὔκολα τούς αἰῶνες τῆς ὀθωμανικῆς περιόδου.

Ἔτσι, λοιπόν, στίς σύγχρονες εὐρωπαϊκές καί γενικότερα δυτικές κοινωνίες –συμπεριλαμβανομένων καί ἐκείνων μέ ὀρθόδοξη χριστιανική παράδοση– θά μπορούσαμε νά παρατηρήσουμε μία ἔλλειψη ὄχι μόνο πίστης-ἐμπιστοσύνης στόν Θεό, ἀλλά καί μία ἔλλειψη ἀνιδιοτελοῦς ἀγάπης καί μία ἀναζήτηση ἀκόρεστης εὐδαιμονούσης ἰδιοτέλειας ἀπό μέρους τοῦ ἀνθρώπου, «διά τό ἔχειν τοῦ ἑαυτοῦ του καί ὄχι διά τήν κοινωνίαν, τήν κοινωνίαν μετά τοῦ Θεοῦ καί μετά τῶν ἀνθρώπων»[16]. Τά βασικά χαρακτηριστικά αὐτῆς τῆς συντηρητικῆς οὐσιαστικά «ἐγωκεντρικῆς συνείδησης», δηλαδή τίς ἀτέλειες καί ἐλλείψεις πού ἐπικρατοῦν στήν ἐποχή μας, καί οἱ ὁποῖες, ὡς

Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, Κρήτη 2016. Εἰσαγωγή: Ἀρχιμ. Εὐάγγελος Ὑφαντίδης, Ἀθήνα 2017, 15-19.

13. Ὁμιλία τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου κατά τήν Ἱερατικήν Σύναξιν τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Σισανίου καί Σιατίστης εἰς τόν Ἱ. Μητροπολιτικόν Ναόν Ἁγίου Δημητρίου Σιατίστης (26/10/2012), ἀδημοσίευτη - ἐκ τοῦ προσωπικοῦ μου ἀρχείου.

14. «Πατριαρχική Ἀπόδειξις ἐπί τοῖς Χριστουγέννοις 2005», Ὀρθοδοξία Β12 (2005), 715.

15. Γεώργιος Παναγιωτόπουλος, *4η Βιομηχανική Επανάσταση: Η πρόκληση της διαχείρισης των νέων συνθηκών από τους εκπαιδευτικούς*, Αθήνα 2021, https://digitalrepository.ekdd.gr/jspui/handle/123456789/932.

16. Ἀντιφώνησις τῆς Α. Θ. Παναγιότητος, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου κατὰ τὴν δεξίωσιν ἐπὶ τῇ πρώτῃ τοῦ ἔτους (01/01/2011), ἀδημοσίευτη - ἐκ τοῦ προσωπικοῦ μου ἀρχείου.

«ἐξωτερικά συμπτώματα»[17] τοῦ κακοῦ, δηλαδή τῆς ἁμαρτίας, «ὑφαίνουν τό ἀπέραντον ἄγχος τῆς ἀγωνιώδους συγχρόνου ἀνθρωπότητος»[18], περιγράφονται ἐπακριβῶς στά κείμενα τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς Κρήτης καί μποροῦν νά κωδικοποιηθοῦν στά ἑξῆς: Ἔνδεια, Ἐξαρτήσεις, Καταναλωτισμός, Κοινωνική ἀδικία, Οἰκογενειακή κρίση, Οἰκολογική κρίση, Οἰκονομική κρίση, Παραπληροφόρηση καί χειραγώγηση τῆς κοινῆς γνώμης, Χειρισμός Γενετικοῦ Ὑλικοῦ[19].

Αὐτή ἡ ἐγωκεντρική συνείδηση, πιστεύω, δημιούργησε ἀνθρώπους μέ ἔλλειψη ἀνθρωπιᾶς. Εἶναι ἐμφανῆ πλέον στήν κοινωνία ἡ ἰδιοτελής ἐκμετάλλευση τῶν ἀνθρώπων καί τοῦ περιβάλλοντος ἀπό τούς συνανθρώπους τους, τό ἀτομικό συμφέρον νά προηγεῖται τῶν πάντων, ἰδανικά ὅπως ἡ ἀλληλεγγύη, ἡ ἀνεκτικότητα καί ὁ διάλογος νά ἀποτελοῦν συχνά μία οὐτοπία, μάλιστα ἡ ἔλλειψη διαλόγου νά αὐξάνει τόν ἐγωισμό καί τόν ναρκισσισμό, ἐνῶ κάποιοι οἰκονομικοί, κοινωνιολογικοί καί ψυχολογικοί παράγοντες νά κατευθύνουν τούς τά πρῶτα φέροντας πρός ἐθνικιστικές, ἀπομονωτικές καί αὐταρχικές ἐπιλογές. Ὁ Κωνσταντινουπόλεως Βαρθολομαῖος ἐπεσήμανε τό 2009 ὅτι «μέσα εἰς τήν σύγχρονον οἰκονομικήν καί κοινωνικήν κρίσιν πολλοί συνάνθρωποί μας συνεχίζουν νά ὀνειρεύωνται τόν "χαμένον παράδεισον" τῆς ἀπροσκόπτου καταναλωτικῆς εὐημερίας, ἀντί νά ἀγωνίζωνται διά τήν ὑπέρβασιν τοῦ εὐδαιμονιστικοῦ καί ἀτομοκεντρικοῦ μοντέλου διαβιώσεως πρός τήν κατεύθυνσιν μιᾶς προσωποκεντρικῆς, ἀσκητικῆς καί οἰκοφιλικῆς κοινωνίας»[20].

Πρέπει, πάντως, νά ἐπισημανθεῖ ὅτι αὐτή ἡ ἔλλειψη ἀνθρωπιᾶς ἔκανε πολλούς ἀνθρώπους, ἀπό στοχαστές μέχρι καί ὀλιγογράμματους, ὥριμους ἀλλά καί νεολαίους, νά ἀποστραφοῦν αὐτήν τήν κατεύθυνση τῆς κοινωνίας, μία κατεύθυνση γεμάτη ἀπό μισαλλο-

17. Ἡ ἀποστολή τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τόν σύγχρονον κόσμον [στό ἑξῆς: Ἀποστολή], § Γ5.

18. Ἀποστολή, § Β3.

19. Ἀποστολή, § Β2, ΣΤ1, ΣΤ7, ΣΤ8, ΣΤ10· Τό μυστήριον τοῦ γάμου καί τά κωλύματα αὐτοῦ, § Ι11· Ἐγκύκλιος τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, § 12.

20. Ὁμιλία τῆς Α. Θ. Παναγιότητος, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, κατά τήν τελετήν ἀνακηρύξεως αὐτοῦ εἰς Ἐπίτιμον Διδάκτορα τοῦ Πανεπιστημίου Πελοποννήσου (22/09/2009), https://bartholomew30years.web.auth.gr/wp-content/uploads/2022/05/12.pdf.

δοξία, κακία καί ἐκδικητικότητα. Ἡ ἐπιθυμία πολλῶν ἀνθρώπων ἦταν νά κοιτάξουν μπροστά καί νά διακρίνουν κάπου στό βάθος μία ἐλπίδα γιά ἕνα καλύτερο αὔριο, γιά μία πιό ἀνθρώπινη κοινωνία.

* * *

Σέ μιά τέτοια ἐποχή κρίσιμη γιά τήν παγκόσμια κοινωνία προβάλλουν τά κείμενα τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία συνεκλήθη στήν Κρήτη τό 2016 (20-26 Ἰουνίου), ὑπό τήν Προεδρία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου καί τή συμμετοχή 152 Πατέρων, ἐκ τῶν ὁποίων 10 Προκαθήμενοι καί 142 Ἱεράρχες ἀπό ὁλόκληρο τόν κόσμο. Ἡ Σύνοδος αὐτή, μέ ἔντονο ποιμαντικό χαρακτήρα, καταδίκασε –μέσα ἀπό 6 ἐπίσημα κείμενα/ἀποφάσεις, μία Ἐγκύκλιο καί ἕνα Μήνυμα– τόν ἀποχριστιανισμό τῆς σύγχρονης κοινωνίας, τήν ἐκκοσμίκευση καί τόν φανατισμό, ἰδιαίτερα τόν θρησκευτικό φανατισμό, καί ἐξέφρασε μέ παρρησία καί ὀξύτητα τήν ἀνάγκη ἀλλαγῆς προσανατολισμοῦ τῆς ἀνθρωπότητας, τήν ἀνάγκη ἀλλαγῆς τρόπου σκέψης τοῦ ἀνθρώπου[21]. Ὅλα τά θέματα τῆς Συνόδου ἀγγίζουν τή ζωή τῶν πιστῶν καί τή μεταμόρφωση τῆς σύγχρονης ἀποχριστιανισμένης κοινωνίας σέ μία κοινωνία Ἁγίων, στήν ὁποία οἱ ἄνθρωποι θά ζοῦν μέ ἀνιδιοτελῆ ἀγάπη καί ὀρθόδοξη ἀσκητική ἐγκράτεια, βασικό θεμέλιο γιά τήν ἐπανεύρεση τῆς οἰκουμενικῆς συνείδησης τῶν λαῶν τῆς Βαλκανικῆς.

Ἡ Ἐκκλησία ἀνοίχτηκε στόν κόσμο μέ αὐτοπεποίθηση, ἐλεύθερη ἀπό πολιτικά συμφέροντα, υἱοθετώντας τόν ὀρθόδοξο καί οἰκουμενικό χαρακτήρα τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας, ἀλλά ταυτόχρονα καί μέ προφητική ἐνόραση γιά τό μέλλον. Κινήθηκε μέ δυναμικότητα καί ἐξέφρασε τό φρόνημά της καί τήν κοινωνική διδασκαλία της σέ σύγχρονη γλώσσα, ἀφοῦ, ὅπως ἀναφέρει καί ὁ Μητροπολίτης Κιέβου Ἐπιφάνιος, «ὅσον ἀφορᾷ τό ἐξωτερικό περιβάλλον, τίς ἐξωτερικές συνθῆκες, ναί, πρέπει ἀναμφίβολα νά ἀλλάζουμε· πρέπει νά ἐπικοινωνοῦμε μέ τούς ἀνθρώπους στή δική τους σύγχρονη γλῶσσα»[22].

Σύμφωνα μέ τήν ὀρθόδοξη διδασκαλία, ἡ πίστη (δόγμα), ἡ συμ-

21. Λόγος Συνόδου. Τά κείμενα τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, Κρήτη 2016. Εἰσαγωγή: Ἀρχιμ. Εὐάγγελος Ὑφαντίδης, Ἀθήνα 2017, σ. 28, 30.

22. Ὁ Μητροπολίτης τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας (ΟΕΟ) Ἐπιφάνιος: «Ποτέ δέν ἐπιθυμοῦσα νά ἀποκτήσω κάτι πού δέ μοῦ ἀνῆκε», Συνέντευξη στήν Інна Ведернікова μεταφρασμένη στήν ἑλληνική γλῶσσα· https://www.pomisna.info/uk/(26/09/2019).

μετοχή στή λατρευτική ζωή καί ἡ συνεχής προσωπική ἄσκηση (ἐγκράτεια), ἀποτελοῦν μία ἀδιάσπαστη ἑνότητα, ἡ ὁποία εἶναι ἡ βάση καί τό θεμέλιο τῆς χριστιανικῆς ζωῆς. Ἡ Ὀρθόδοξη ἄσκηση, ἡ ὁποία προβάλλεται μέσα ἀπό τά κείμενα τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου, δέν εἶναι μιά στερημένη ζωή, ἀλλά ἀντίθετα εἶναι ἕνας νέος τρόπος ὕπαρξης, «μιά ταπεινή, ἑκούσια, ἀβίαστη καί ἐλεύθερη προσφορά, περικοπή τῆς σωματικῆς ἀνέσεως, πρός πνευματική ἐγρήγορση, ὀρθοστασία καί ἀνάταση», κατά τόν γέροντα Μωυσῆ τόν Ἁγιορείτη[23]. Ἡ περικοπή τῆς σωματικῆς ἄνεσης –καί ὄχι μόνον τῆς τροφῆς–, σέ συνδυασμό μέ τήν προσευχή καί τήν ἐλεημοσύνη, ὁδηγεῖ τόν πιστό στήν κατάσταση τῆς ὀλιγάρκειας καί τῆς αὐτάρκειας, στήν κατάσταση τῆς αὐτονομίας ἀπό τίς περιττές ἀνάγκες τοῦ σήμερα. Ἡ ἀσκητική ἐμπειρία, ἡ ὁποία προτείνεται ἀπό τή Σύνοδο προκειμένου νά ἀναμορφωθεῖ πνευματικά ἡ κοινωνία, ἀποτελεῖ τήν προϋπόθεση προκειμένου ὁ πιστός νά βιώσει ἐλεύθερος τήν ἕνωσή του μέ τόν Χριστό, μέσῳ τῆς θείας Εὐχαριστίας, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ ὄχι μία ἀτομική, ἀλλά μία κατεξοχήν κοινωνική συνάντηση προσώπων. Εἶναι μία κοινωνία τῶν πιστῶν μέ τούς ἀδελφούς τους καί τόν Θεό ταυτόχρονα, ἡ ὁποία ἐκφράζει τήν ὑπέρβαση τῆς ἀτομικότητας καί τήν ἐγκαθίδρυση τῆς ἀγάπης στίς καρδιές τῶν φωτισμένων πιστῶν[24].

* * *

Στήν Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδο τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας οἱ Προκαθήμενοι καί Ἱεράρχες τῆς Ἐκκλησίας μας, μέ πρῶτο τόν Κωνσταντινουπόλεως Βαρθολομαῖο, κάνοντας σημαντικά βήματα ἐξωστρέφειας, ἔδωσαν ἐπιτυχῶς τή μαρτυρία ὅτι ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία, στό σύνολό της, ἄφησε πίσω, μέ αὐτοπεποίθηση, τήν ἐσωστρέφεια στήν ὁποία πολλές Τοπικές Ἐκκλησίες, ἰδιαίτερα τῆς Βαλκανικῆς καί τῶν γειτόνων της, εἶχαν περιέλθει κατά τήν περίοδο τῆς διακυβέρνησης τοῦ λαοῦ τους ἀπό τά αὐταρχικά/ὁλοκληρωτικά συστήματα τοῦ παρελθόντος, ἀπό τά ὁποῖα πολύ ὑπέφεραν.

Πρόδρομο, καί παράλληλα πρωταγωνιστή, αὐτῆς τῆς θετικῆς εἰκόνας τῆς Ἐκκλησίας σίγουρα ἀποτελεῖ ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης

23. Μωϋσῆς, μοναχός Ἁγιορείτης, «Μοναχισμός καί ἐκκοσμίκευση», Ἀναλόγιον 4 (Κοζάνη 2003) 27.

24. Πρβλ. Γεώργιος Μαντζαρίδης, *Χριστιανική ἠθική*, Θεσσαλονίκη 1983, σ. 25.

Βαρθολομαῖος. Ἀπό τίς πρῶτες διεθνεῖς ἐπαφές του εἶχε διαφανεῖ ἡ πρόθεσή του προκειμένου ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία νά διαδραματίσει πρωτεύοντα ρόλο στήν παγκόσμια συζήτηση γιά σειρά κοινωνικῶν θεμάτων[25], μέ πρωτοκορυφαῖο ἐκεῖνο τῆς προστασίας τοῦ περιβάλλοντος, μέ τίς τεράστιες κοινωνικές, πνευματικές, οἰκονομικές κ.λπ. συνέπειες πού ἔχει. Ἔτσι, ὁ Πατριάρχης Βαρθολομαῖος κατάφερε, μέσα ἀπό τίς προσωπικές του διεθνεῖς πρωτοβουλίες, τίς ἐπισκέψεις του σέ ὅλα τά μήκη καί τά πλάτη τῆς ὑφηλίου, τά διεθνῆ φόρα καί τίς συναντήσεις του μέ ἡγέτες καί προσωπικότητες διεθνοῦς βεληνεκοῦς, κατά τίς δυόμιση δεκαετίες πρό τῆς συγκλήσεως τῆς Μεγάλης Συνόδου, νά ἀποδείξει ὅτι ἡ Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως ὄχι ἁπλῶς καί μόνο ἐπιβιώνει, ἀλλά ὅτι ἐξακολουθεῖ νά διαδραματίζει πρωταγωνιστικό ρόλο στό παγκόσμιο γίγνεσθαι. Ἐπίσης κατάφερε καί ἕναν ἀξιοθαύμαστο τετραπλό στόχο: πρῶτον, νά κερδίσει τήν ἐμπιστοσύνη τῆς διεθνοῦς κοινότητας, δεύτερον, νά προβάλει καί νά ἀναδείξει μέ σωστό ὕφος καί ἀξιοπιστία τήν πρόταση τῆς Μ.τ.Χ.Ε. γιά ὅλα τά κοινωνικά ζητήματα, τρίτον, νά δείξει ὅτι συμμετέχει στίς μεγάλες ἀποφάσεις γιά τήν πρόοδο τῆς κοινωνίας, καί, τέταρτον, νά θέσει τούς ὑπευθύνους πρό τῶν εὐθυνῶν τους.

Πρίν ἀπό τή σύγκληση τῆς Μεγάλης Συνόδου, ὁ Κωνσταντινουπόλεως Βαρθολομαῖος, μέσα ἀπό τίς ὁμιλίες του, σέ κάθε εὐκαιρία ἔπεμπε ξεκάθαρο μήνυμα πρός ὅλες τίς Τοπικές Ἐκκλησίες ὅτι ἡ Ὀρθοδοξία, μετά τήν πτώση τῶν ὁλοκληρωτικῶν καθεστώτων, ἄλλαξε σελίδα καί χαράσσει ἐν τῷ συνόλῳ της καί, μάλιστα, ἐν Συνόδῳ, νέους δρόμους ποιμαντικῆς διακονίας τοῦ ἀνθρώπου καί τῆς κοινωνίας, διαμορφώνοντας προτάσεις ἱκανές νά ἐπαναφέρουν τήν οἰκουμενική συνείδηση τῆς Ὀρθοδοξίας στίς καρδιές τῶν λαῶν, κυρίως στίς καρδιές τῶν λαῶν τῶν Βαλκανίων, οἱ ὁποῖοι ἀπό αἰῶνες ἔχουν γαλουχηθεῖ μέ τά ἱερά νάματα τοῦ Φαναρίου. Ἐπίσης, ἔστελνε τό μήνυμα ὅτι οἱ Τοπικές Ἐκκλησίες, ἔχοντας ἀφήσει στό παρελθόν τίς καισαροπαπικές πρακτικές τῶν χρόνων τῶν αὐταρχικῶν διακυβερνήσεων τῶν Κρατῶν τους, εἶναι Ἐκκλησίες μέ αὐτοπεποί-

25. Πρβλ. Ἰωάννης Χρυσαυγῆς, «Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Βαρθολομαῖος: Τριάντα χρόνια διακονίας», Πρακτικά διεθνοῦς Συνεδρίου ‘Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Βαρθολομαῖος: Τριάντα χρόνια διακονίας’, (*ὑπό ἔκδοσιν*)· εὐχαριστῶ τόν καλό φίλο π. Ἰωάννη Χρυσαυγῆ, ὁ ὁποῖος ἔθεσε στήν διάθεσί μου τήν ὡς ἄνω εἰσήγησί του.

θηση, οἱ ὁποῖες φιλοδοξοῦν νά ἀποτελέσουν τό *success story* τῶν τοπικῶν τους κοινωνιῶν, μεταφέροντας σέ αὐτές, ὡς νέοι κοινωνικοί ἀναμορφωτές, τίς θέσεις τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου. Οἱ θέσεις αὐτές εἶναι ἱκανές νά γεννήσουν λύσεις στά ἐντόπια κοινωνικά θέματα καί προβλήματα καί νά μορφώσουν τίς τοπικές τους κοινωνίες μέ τήν οἰκουμενική συνείδηση τῆς Ὀρθοδοξίας. Ἄς σημειωθεῖ ὅτι ἀκόμη καί τό ἰδιαίτερο γνώρισμα τῆς διεξαγωγῆς τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου, ἡ λήψη τῶν ἀποφάσεων «ὁμοφώνως», ἀπό μέρους τῶν Ἐκκλησιῶν πού συμμετεῖχαν, πού θά πρέπει νά θεωρηθεῖ περισσότερο ὡς *ὁμοψυχία*, παρά ὡς ἁπλή διοικητική καί ὀργανωτική συμφωνία[26], καταδεικνύει μία πτυχή τῆς τέχνης τοῦ διαλόγου τήν ὁποία χρησιμοποίησαν οἱ Πατέρες τῆς Συνόδου τῆς Κρήτης καί ἡ ὁποία ἀποτελεῖ πρότυπο διοίκησης τῶν κοινωνιῶν μας: ἡ ὁμοφωνία-ὁμοψυχία δέν ἀποκλείει τήν ἀντίθετη γνώμη, ἀλλά ἐνισχύει τόν γόνιμο διάλογο, τόν συνεκτικό λόγο καί τά ἐπιχειρήματα, τά ὁποῖα διέπουν τήν οἰκουμενική συνείδηση τῆς Ἐκκλησίας.

Μέ βάση τά παραπάνω, τό ἔτος σύγκλησης τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας θά πρέπει νά θεωρηθεῖ ὄχι ἁπλῶς καί μόνον ὡς σημεῖο ἀναφορᾶς γιά τήν ἐκκλησιαστική ἱστορία, ἀλλά ὡς τό ἔτος κατά τό ὁποῖο κλείνει τό δεύτερο μέρος τῆς πορείας καί ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας μας πού ξεκίνησε τό 1054 καί ἐγκαινιάζεται τό τρίτο μέρος, ἐκεῖνο στό ὁποῖο «ἡ Ὀρθοδοξία, παρά τίς σημερινές δυσκολίες, θά εἶναι ἡ Ἐκκλησία τῆς τρίτης χιλιετίας», ὅπως προφητικά εἶχε δηλώσει τό 1992 ὁ Κωνσταντινουπόλεως Βαρθολομαῖος[27].

* * *

Ἐκτός, ὅμως, ἀπό τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, τό ὁποῖο ἀγωνίζεται προκειμένου οἱ ἀνά τήν ὑφήλιο κοινωνίες –ἰδιαίτερα ὅμως ὁ λαός τῶν Βαλκανίων πού ἔχει τίς βαθιές πνευματικές ρίζες τῆς Μ.τ.Χ.Ε.– νά ἐπανευαγγελιστοῦν τή γνήσια οἰκουμενική συνείδηση,

26. Εὐάγγελος Ὑφαντίδης, «Ἡ Πατριαρχική καί Συνοδική Ἐγκύκλιος ἐπί τῇ Συγκλήσει τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας», Ἀπό καρδίας. Μνήμη Δημητρίου Χ. Πάντου, ἐπιμ. Πάνος Σοφούλης, Μαρία Λίτινα, Χαρ. Καρανάσιος, [Ἑλληνική Ἐπιτροπή Σπουδῶν ΝΑ Εὐρώπης], Ἀθήνα 2016, σ. 458-459.

27. Πρβλ. Χριστόδουλος, μητρ. Δημητριάδος καί Ἀλμυροῦ [Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν], «Ἡ Ὀρθοδοξία καί ἡ νέα τάξη», ἐφ. *Τό Βῆμα* (24/11/2008)· https://www.tovima.gr.

ὑπάρχει καί ἕνας δεύτερος παράγοντας, *τό ξανθό γένος*, τό Κράτος καί ἡ Ἐκκλησία –δηλ. οἱ διοικοῦντες– τῆς Ρωσίας, πού διεκδικεῖ τήν αὔξηση τῆς ἐπιρροῆς του στή Βαλκανική. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας, ἡ αὐτοαποκαλούμενη *Τρίτη Ρώμη*, εἶναι, πιστεύω, μία Ἐκκλησία ἐν αἰχμαλωσίᾳ ὑπό τοῦ καισαροπαπισμοῦ. Ἐναγκαλιασμένη παθιασμένα, δυστυχῶς, μέ τήν κρατική ἐξουσία, ἀποτελεῖ μοχλό τῆς ρωσικῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, ἤδη ἀπό τήν ἐποχή τοῦ τσαρικοῦ[28] καί τοῦ κομμουνιστικοῦ καθεστῶτος[29] –τίς ρίζες τοῦ φαινομένου σίγουρα μποροῦμε νά τίς ἀνακαλύψουμε στήν ἐποχή τοῦ Πέτρου τοῦ Μεγάλου (1682-1725)[30]–, συνεχίζει δέ καί σήμερα[31], «ἐπί τοῦ καθεστῶτος τοῦ ἐπιδεικτικῶς ὀρθόδοξου προέδρου Πούτιν»[32]. Σύμφωνα μέ τόν

28. Τό 1856 ἱδρύθηκε ἡ «Ρωσική Ἀτμοπλοϊκή καί Ἐμπορική Ἑταιρεία», μέ σκοπό τήν προβολή τῶν ρωσικῶν συμφερόντων στά Βαλκάνια καί τή Χριστιανική Ἀνατολή, τό δέ 1882 ἱδρύθηκε ἡ «Αὐτοκρατορική Ὀρθόδοξη Παλαιστίνεια Ἑταιρεία», μέ τόν ἴδιο σκοπό καί στίς ἴδιες περιοχές. Ἡ Ρωσία εἶχε συγκεκριμένο πολιτικό σχέδιο προκειμένου, μέσῳ τοῦ Ἁγίου Ὄρους, νά ἑδραιώσει τήν παρουσία της στά Βαλκάνια καί τήν εὐρύτερη Ἀνατολική Μεσόγειο. Ἀμφότερα, φυσικά, ἀνήκουν στό εὐρύτερο δόγμα τοῦ πανσλαβισμοῦ, μία ἐθνικιστική ἰδεολογία καί θεωρία, ἡ ὁποία εἶχε ὡς «πνευματικό πατέρα» της τόν Ρωμαιοκαθολικό Κροάτη ἱεραπόστολο Juraj Krizanic (1618-1683) καί ἔφτασε στήν κορύφωσή της στά τέλη τοῦ 19ου αἰώνα, σύμφωνα μέ τήν ὁποία ἡ Ρωσία θά ἀναλάμβανε μεσσιανικά τήν ἡγεσία τοῦ σλαβικοῦ κόσμου, ἀνεξαρτήτως δόγματος, θά κυριαρχοῦσε δέ στόν ὀρθόδοξο κόσμο τῆς Ἀνατολῆς, κυρίως στό Ἅγιον Ὄρος καί τούς Ἁγίους Τόπους. Βλ. σχετικά τήν ἐνδιαφέρουσα μελέτη τοῦ διπλωμάτη Ἰωάννη Βικελίδη, Τό πολιτικό, διπλωματικό καί θρησκευτικό ἐνδιαφέρον τῆς Ρωσίας γιά τό Ἅγιο Ὄρος ἀπό τό 1856 ἕως τό 1917, Θεσσαλονίκη 2018, σ. 37-39, 112-113 (διαθέσιμη ψηφιακά καί στό διαδίκτυο: https://dspace.lib.uom.gr/bitstream/ 2159/22354/1/ Vikelidis%20Ioannis%20Msc%202018.pdf).

29. Στίς ἀρχές τοῦ 1946 τό Πατριαρχεῖο Μόσχας συνέστησε ὡς οὐσιαστικό παράρτημα τῆς KGB τό «Συνοδικό Τμῆμα Ἐξωτερικῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ὑποθέσεων», γιά νά ἐκφράζει καί νά παρεμβαίνει στά διορθόδοξα ζητήματα, τοῦ ὁποίου σήμερα πρόεδρος εἶναι ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Βολοκολάμσκ κ. Ἀντώνιος.

30. Giovanni Codevilla, *Lo Zar e il Patriarca. I rapporti tra trono e altare in Russia delle origini ai giorni nostri*, Μιλάνο 2008, σ. 98 κ.ἑξ. καί Γεώργιος Νεκτάριος Ἀθ. Λόης, «Ἡ θέση τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας στή Ρωσία (τέλη δεκάτου ἑνάτου – ἀρχές εἰκοστοῦ αἰῶνα)», *Ἐπιστημονική Ἐπιθεώρηση τοῦ Μεταπτυχιακοῦ Προγράμματος «Σπουδές στήν Ὀρθόδοξη Θεολογία»*, Τόμος Α΄, Πάτρα 2010, σ. 166 κ.ἑξ.

31. Βλ. τό ἄρθρο Jeffrey Mankoff, *A Syrian Sleight of Hand. To Deescalate in Donbass, Putin Moves to the Mediterranean*, https://www.foreignaffairs.com (13/10/2015), στό ὁποῖο περιγράφεται πῶς ἡ Ἀνατολική Μεσόγειος ἔχει γίνει στόχος τῶν γεωπολιτικῶν καί γεωστρατηγικῶν φιλοδοξιῶν τῆς Ρωσίας. Τό 2007 ἱδρύθηκε ἀπό τόν Βλαδίμηρο Πούτιν τό «Ἵδρυμα Ρωσικός Κόσμος», τοῦ ὁποίου οἱ γεωπολιτικοί σκοποί στηρίζονται ἀπό τόν ἴδιο τόν Μακ. Πατριάρχη Ρωσίας κ. Κύριλλο. Βλ. ἐνδεικτικά: Συμεών Σολταρίδης, «Ρωσική εἰσπήδηση»! https://www.enetpress.gr (19/10/2018).

32. Ἰωάννης Κονιδάρης, «Τί σημαίνει ἡ Αὐτοκεφαλία στήν Οὐκρανία», ἐφ. *Τό Βῆμα* (13/01/2019)· https://www.tovima.gr.

Ἄρχοντα Μέγα Ἱερομνήμονα Ἀριστείδη Πανώτη, «στή βάση τῆς ρωσικῆς συμπεριφορᾶς στό ἐκκλησιαστικό βρίσκεται μία σοβαρή παρανόηση πού διέπει τήν ρωσική ἐξωτερική πολιτική στό σύνολό της: Τό δίκαιο τοῦ ἰσχυροῦ (μία ἔννοια ἀντεστραμμένη τῆς ἰσχύος τοῦ δικαίου). Τά χρόνια τοῦ σύγχρονου ρωσικοῦ κράτους οἱ σχέσεις μέσα καί ἔξω ἀπό αὐτό κτίζονται μέ μόνο ὑλικό τήν ἐπιβολή. Ἐπιβολή εἴτε μέσῳ οἰκονομικῶν συναλλαγῶν, εἴτε μέσῳ ὡμῆς βίας»[33].

Μάλιστα, τό 2019 ὁ εἰδικός ἀπεσταλμένος τῶν ΗΠΑ στά δυτικά Βαλκάνια Μάθιου Πάλμερ ἐξέφρασε τήν ἀνησυχία του γιά τόν ρόλο τῆς Ρωσίας στήν περιοχή μας, ἐκτιμώντας ὅτι στόχος τῆς Μόσχας εἶναι νά συντηρηθεῖ καί νά ἐνισχυθεῖ ἡ ἀβεβαιότητα καί ἡ ἀστάθεια, ἀλλά, ἐπειδή ἡ ἐπιρροή τῶν Ρώσων στά Βαλκάνια, τόσο οἰκονομικά, ὅσο καί στρατιωτικά, τείνει νά μηδενιστεῖ, «αὐτό πού τῆς μένει, καί εἶναι ἕνα ἀρκετά δυνατό ὅπλο, εἶναι ἡ Ὀρθοδοξία καί ἡ κόντρα μέ τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο»[34]. Στόν ὀρθόδοξο κόσμο, τουλάχιστον μέχρι καί πρίν μερικά χρόνια, ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας ἔχαιρε οἴκτου καί *ἀσυλίας*, ἐπειδή ὑπέστη δεινούς, πράγματι, διωγμούς κατά τόν Κ΄ αἰῶνα, καί ἔτσι ἔπεισε τόν εὐσεβῆ λαό τοῦ Θεοῦ ἀνά τήν οἰκουμένη ὅτι καί ἡ διοίκησή της *ἁγιοποιήθηκε*. Μέσα ἀπό αὐτήν τή *δικαίωση* καί βάσει τοῦ οὐτοπιστικοῦ λόγου περί πολυάριθμου ποιμνίου[35], Κράτος καί Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας προσπάθησαν νά ἐπιβάλουν τίς ἀντιλήψεις τους σέ ὅλες τίς σύγχρονες δράσεις τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας. Ἀφοῦ ἁγιοκατέταξαν μέχρι καί τούς ἰδεολογικοπολιτικούς προγόνους τους (π.χ. Ρομανόφ), θεώρησαν, ὑπεροπτικά καί θρασύτατα, δικαίωμά τους νά μήν σέβονται τούς ἱερούς Κανόνες, τήν Παράδοση καί τήν Τάξη τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως ἐπί παραδείγματι μέ εἰσπηδήσεις σέ ἐδάφη ἄλλων Ἐκκλησιῶν[36], ἀλλά

33. Ἀριστείδης Πανώτης, Ἡ ἀνασύσταση τοῦ Πατριαρχείου τῆς Μόσχας τό 1918 καί ἡ μετάλλαξη τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ προορισμοῦ του τό 1943· http://fanarion.blogspot.com (19/08/2019).

34. Μ. Πάλμερ: Ἀβεβαιότητα καί ταραχές ἐπιθυμεῖ ἡ Ρωσία στά Δυτικά Βαλκάνια, ΑΠΕ-ΜΠΕ· https://www.amna.gr (10/09/2019).

35. DW (= Deutsche Welle), *Ὀρθόδοξοι, ἀλλά ὄχι πάντα θρῆσκοι οἱ Ρῶσοι*· https://www.dw.com/el.

36. Βλ. ἐνδεικτικά: Πῶς τό Πατριαρχεῖο Μόσχας καταπατᾶ τούς Ἐκκλησιαστικούς Κανόνες καί ὑπονομεύει τήν Ὀρθόδοξη Ἑνότητα στήν Κορέα. Συνέντευξη τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτη Κορέας & Ἐξάρχου Ἰαπωνίας κ. Ἀμβροσίου· http://www.orthodoxkorea.org (17/04/2019) καί Σεραφείμ, μητρ. Ζιμπάμπουε, Ποῦ μπορεῖ νά ὁδηγήσει ἡ

καί μέ νέες μορφές σιμωνίας πού ἔκαναν τήν ἐμφάνισή τους τά τελευταῖα χρόνια[37].

Ἔτσι, τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο βρέθηκε στό μάτι τοῦ κυκλώνα, ἐνῷ φαίνεται ὅτι ἀπειλήθηκαν, καί ἀπειλοῦνται, ὅσες Τοπικές Ἐκκλησίες ὑπερασπίζονται τήν ἀλήθεια καί τό δίκαιο, τόσο ἀναφορικά μέ τό ἄτυπο ἐμπάργκο καί τό ἄκαρπο πραξικόπημα πού προσπάθησε νά ἐπιβάλει ἡ Μόσχα στή Μεγάλη Σύνοδο τό 2016[38], ὅσο καί μέ τήν ἀναγραφή στά Δίπτυχα τοῦ Προκαθημένου τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας[39], μέ τήν ἐκλογή τοῦ ὁποίου ἡ Οὐκρανία ἐπανασυνδέθηκε μέ τίς πνευματικές της ρίζες καί ξεκίνησε τήν πορεία της πρός ἐπανεύρεση τῆς οἰκουμενικῆς της συνείδησης. Ἡ ὁλομέτωπη ἐπίθεση ἀπό τήν Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας ἐναντίον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως[40], συχνά ἀκόμη καί μέ ἀνήθικη παραπληροφόρηση (fake news)[41], συνεχίζει δυναμικά τό προαιώνιο, σκοτεινό, κρατικό σχέδιο τῆς Μόσχας νά πλήτει τό κῦρος, νά ἀμφισβητεῖ τόν ρόλο καί τίς εὐθύνες τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί νά ἀγωνίζεται γιά τόν περιορισμό τῆς δράσης καί

ἀπουσία διαλόγου γιά τή λύση τοῦ Οὐκρανικοῦ ζητήματος!· https://www.tovima.gr (03/10/2019).

37. Βλ. ἐνδεικτικά τά δημοσιεύματα: Ρωσο-Σερβική συνεργασία γιά τόν ναό τοῦ Ἁγίου Σάββα Βελιγραδίου· https://orthodoxia.info (23/02/2018), Δωρεά 5 ἑκατ. ἀπό τόν Πούτιν σέ ὀρθόδοξο ναό τῆς Σερβίας· https://cerkvarium.org (18/01/2019) καί Ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας στό *ethnos.gr:* Δέν ἔχουμε τήν πολυτέλεια νά εἴμαστε διχασμένοι· https://www.ethnos.gr (15/06/2019).

38. Βλ. ἐνδεικτικά: Ὁ Ψυχρός Πόλεμος τῆς Ὀρθοδοξίας - Τί χωρίζει Μόσχα καί Κωνσταντινούπολη· https://www.iefimerida.gr (16/06/2016).

39. Βλ. ἐνδεικτικά: Μεσσηνίας: Δέν ὑποχωροῦμε ἀπέναντι σέ παρακρατικές μεθοδεύσεις· σκληρή ἀπάντηση στίς ρωσικές πιέσεις γιά τό Οὐκρανικό. Συνέντευξη στόν Ἀνδρέα Λουδάρο· https://orthodoxia.info (13/10/2019), καί Ἀντώνης Τριανταφύλλου, Οὐκρανικό: Μετά τήν ἑλλαδική, ποιά Ἐκκλησία;· https://orthodoxia.info (15/10/2019).

40. Ὁ ἀσκός τοῦ Αἰόλου τῆς σύγχρονης, χωρίς ἀναστολές, σλαβικῆς προπαγάνδας ἐναντίον τῆς Μ.τ.Χ.Ε. ἄνοιξε στή Ραβέννα, κατά τή διάρκεια τῶν ἐργασιῶν τῆς Διεθνοῦς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς ἐπί τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου μεταξύ Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καί Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας (8-14/10/2007), ὅταν ἡ ἀντιπροσωπεία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας ἀπέσχε ἀπό τίς ἐργασίες τῆς ὁλομέλειας τῆς διμεροῦς Ἐπιτροπῆς. Πρβλ. Ἐλπιδοφόρος, μητρ. Προύσης [νῦν Ἀρχιεπ. Ἀμερικῆς], *Primus sine paribus: Ἀπάντησις εἰς τὸ περὶ πρωτείου κείμενον τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας*· https://www.ec-patr.org/docdisplay.php?lang=en&id=1843&tla=gr (12/02/2014).

41. Βλ. ἐνδεικτικά: Δήλωση τοῦ Διευθυντή τοῦ Γραφείου Τύπου καί Ἐπικοινωνίας γιά προσβλητικές δηλώσεις ἐναντίον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου· http://www.ec-patr.org (14/07/2019).

τῆς ἐμβέλειάς του[42]. Βρίσκοντας ἀνενδοίαστους μητραλοίες μέ πατερναλιστικό ὕφος, ἡ Μόσχα «διέρχεται ὅλα τά μέσα καί τιμήματα»[43], προκειμένου αὐτοί νά ἐπιδράσουν στήν κοινή γνώμη, θέτοντας σέ εὐθεῖα ἀμφισβήτηση ἀρχικά τή Μεγάλη Σύνοδο καί σήμερα τήν παραχώρηση τῆς αὐτοκεφαλίας στήν πολύπαθη Ἐκκλησία τῆς Οὐκρανίας. Ὅμως, ἐπειδή, ὅπως τονίζει ὁ καθηγητής κ. Ἐμμανουήλ Βαρβούνης, «στόν ἐκκλησιαστικό χῶρο ὑπάρχουν καί αὐτά, εἶναι ὅμως ὀρατά καί διά γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ, καί οἱ "παροικοῦντες τήν Ἱερουσαλήμ" γνωρίζουν περί τίνος πρόκειται, γι' αὐτό καί ὁ λόγος πού ἀρθρώνουν δέν εἶναι πειστικός, οὔτε ἀπό τούς στενότερους "ἀδελφούς" τους, καί ἔτσι οἱ ἰσχυρισμοί τους πέφτουν στό κενό»[44].

Ἡ περίπτωση τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας προσφέρεται γιά γενικότερους προβληματισμούς γύρω ἀπό τό ζήτημα τῆς ἀναγέννησης τῆς σύγχρονης κοινωνίας, καί τῶν Βαλκανίων ἰδιαίτερα: Πρῶτον, ὁ παράγοντας «Ρωσία», δηλαδή Κράτος καί κηδευομενομένη Ἐκκλησία, προσπάθησε νά προκαλέσει ρήξη στίς σχέσεις τῶν Τοπικῶν Ἐκκλησιῶν μέ τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, τόν θεσμό πού διαμόρφωσε τήν οἰκουμενική συνείδηση στά Βαλκάνια, ἀλλά καί εὐρύτερα, ἐπέφερε χτυπήματα στόν ρόλο του, ἀφοῦ τρεῖς Ἐκκλησίες δέν συμμετεῖχαν στήν Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδο. Ὅμως αὐτή ἡ στάση ὄχι μόνον δέν ἐξουδετέρωσε τήν *Σκηνῖτιν Μ.τ.Χ.Ε.*, ἀλλά, ἀντίθετα, ἐπέστρεψε ὡς μπούμεραγκ, ἀφοῦ μετέτρεψε τό γεωπολιτικό θέμα τῆς Οὐκρανίας σέ μεῖζον πρόβλημα γιά τήν ἴδια τήν Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας. Διότι, δεύτερον, δημιουργήθηκε ἕνα βαθύ αἴσθημα καχυποψίας καί κλονίστηκε ἡ ἐμπιστοσύνη τῶν πολιτῶν τῆς Οὐκρανίας, ἀλλά καί ὄχι μόνον αὐτῶν, ἀπέναντι στό ἐκκλησιαστικό σύστημα τῆς Μόσχας. Μέ τήν αὐτοθελῆ δέ μετάβαση, κατά χιλιάδες, τῶν πιστῶν στή νέα Αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία, φάνηκε ξεκάθαρα ἡ ἔλλειψη ἐπαφῆς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας μέ τίς κοινωνικές ἐξελίξεις στήν Οὐκρανία, μένοντας δογματικά προσκολλημένη στό χθές, στό πρίν ἀπό τήν 27η Φεβρουαρίου 2014 (κατάληψη τῆς Κριμαίας ἀπό τή

42. Serge Keleher, «Orthodox Rivalry in the Twentieth Century: Moscow versus Constantinople», *Religion, State and Society*, 25/2 (1997), 125-137.

43. Θεόδωρος Καλμοῦκος, Ἀνάλυση: Νά σταματήσουν τά ἀνίερα παιγνίδια· https://www.ekirikas.com.

44. Μανώλης Βαρβούνης, Συνισταμένες καί συνέπειες τοῦ Οὐκρανικοῦ ζητήματος· https://fanarion.blogspot.com (05/10/2019).

Ρωσία), ἐξαιτίας ὄχι μόνον τοῦ καισαροπαπικοῦ συστήματος στό ὁποῖο ἐπιβιώνει, ἀλλά καί δικῶν της ἀβελτηριῶν καί ἀστοχιῶν, ὅπως ἡ μή συμμετοχή τῶν περισσοτέρων ἐν Οὐκρανίᾳ Ἱεραρχῶν της στήν Ἐνωτική Σύνοδο τῆς 15ης Δεκεμβρίου 2018. Ἔτσι, ὁ παράγοντας Ρωσία, πού διεκδικεῖ τήν αὔξηση τῆς ἐπιρροῆς του στή Βαλκανική, ἀφοῦ ἀπό θύτης προσπάθησε να μεταμορφωθεῖ σέ θύμα, ἀποδείχθηκε ὅτι δέν μπορεῖ νά προσαρμοστεῖ στά νέα κοινωνικά κ.λπ. δεδομένα, ἡ δέ ἀξιοπιστία τῶν στελεχῶν της, λαϊκῶν καί μή, καί κατ' ἐπέκταση καί τῆς Τοπικῆς Ἐκκλησίας, ἔχει πληγωθεῖ ἰσχυρά, ἀφοῦ, ἀναπαράγοντας τήν πολιτική νοοτροπία στά ἐκκλησιαστικά πράγματα, ἐπέτρεψαν στούς ἑαυτούς τους νά παραδοθοῦν σέ μία ἄνευ λόγου ἐπιθετικότητα καί τοξικότητα διχασμοῦ μέ τήν Πρωτόθρονη Ἐκκλησία, βασισμένοι στήν ψυχρή λογική τοῦ «ἐμείς ἤ κανείς» (βλ. διακοπή εὐχαριστιακῆς κοινωνίας μέ Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο καί Ἐκκλησία Ἑλλάδος[45]).

Τέλος, ἐνῶ, κυρίως στό πρόσωπο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχη Βαρθολομαίου, ὁ παράγοντας Ρωσία θέλησε νά ἀπαξιώσει τήν βιωματική πεμπτουσία τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς, δηλαδή τήν ἀγάπη, ἡ ὁποία «οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς», τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, μέσῳ τῆς ἀξιέπαινης ἠρεμίας τοῦ Πρώτου τῆς Ὀρθοδοξίας καί τῶν στενῶν συνεργατῶν του ἔναντι λόγων καί πράξεων προκλητικῶν, τίμησε τόν ρόλο του ὡς *ἀρχιδιάκονος* τῆς καταλλαγῆς ὁλόκληρης τῆς ἀνθρώπινης οἰκογένειας, στερώντας τήν ἀντίπερα ὄχθη ἀπό μία ἐμφύλια διαμάχη, περιορίζοντάς την σέ ἁπλή μονομερή ρητορική ἀφλογιστία καί θέτοντας τά φρονήματά της στό περιθώριο τῆς ἱστορίας. Ἀπό τήν ἄλλη πλευρά, ὅλη αὐτή ἡ στάση καί συμπεριφορά τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας, ἀπέδειξε ὅτι, δυστυχῶς, *τό ξανθό γένος* δέν εἶναι σέ θέση νά κοιτάξει μπροστά καί νά προσφέρει ἐλπίδα γιά ἕνα καλύτερο αὔριο, μία πιό ἀνθρώπινη κοινωνία, ἰδιαίτερα στόν πολύπαθο χῶρο τῆς Βαλκανικῆς καί τῶν γειτόνων της.

Προφανῶς χρειάζεται πολύ προσευχή, γιά νά ἀντιστραφεῖ αὐτή ἡ κατάσταση στή μαρτυρική Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας, ἀλλά καί οἱ τα-

45. Ἀνακοινωθέν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας μέ ἀφορμή τήν ἐπιβουλή τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως κατά τοῦ κανονικοῦ ἐδάφους τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας· https://mospat.ru (15/10/2018) καί Δήλωση τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας· https://mospat.ru (17/10/2019).

γοί τῆς Τοπικῆς αὐτῆς Ἐκκλησίας πρέπει ὄχι μόνο νά ἀντιληφθοῦν τά προβλήματα πού τήν ταλανίζουν, κρατώντας την δέσμια «τοῦ ἀντιχρίστου ἐκκοσμικευμένου πνεύματος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ»[46], ἀλλά καί νά ἐπιθυμήσουν νά τά ἀντιμετωπίσουν. Ἴσως, στήν ἐπόμενη Σύναξη τῶν Προκαθημένων, στήν ὁποία καλόν θά εἶναι νά καταδικαστοῦν ἀπερίφραστα, ὡς εἰδωλολατρία, τόσο ὁ καισαροπαπισμός, ὅσο καί οἱ σύγχρονες μορφές σιμωνίας, καταστάσεις οἱ ὁποῖες καθιστοῦν τόν ἄνθρωπο ἀνελεύθερο, τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο νά συνδράμει καί πάλι τή θυγατέρα καί ἀδελφή Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας, ὥστε νά ἐπανεύρει τήν οἰκουμενική της συνείδηση. Ἀπό τήν πρόσφατη, μάλιστα, ἐπιστολή δεκάδων κληρικῶν τῆς Ρωσίας πρός τόν Πρόεδρο τῆς χώρας τους, ἐναντίον σύγχρονων κοινωνικῶν ἀδικιῶν[47], φαίνεται ὅτι μία ἐλπίδα γεννιέται, ἡ ὁποία ἴσως μπορέσει νά μετεξελιχθεῖ σέ ἕνα ἤρεμο ἀνοιξιάτικο ἀεράκι, ἱκανό νά μεταμορφώσει τήν Ἐκκλησία καί τήν κοινωνία τῆς Ρωσίας.

* * *

Στή σημερινή ἐποχή, κατά τήν ὁποία ἡ ἀλαζονεία τοῦ «ξανθοῦ γένους» προσπαθεῖ νά ἐπιβάλει μία διαφορετική ἀπό τήν ἐπικρατοῦσα ὀρθόδοξη χριστιανική αὐτοπροσδιοριστική ταυτότητα στόν χῶρο τῶν Βαλκανίων καί τήν εὐρύτερη περιοχή, ἡ Ἐκκλησία μας, μέσα ἀπό τά ἐπίσημα κείμενα τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου, πού ἀποτελοῦν τόν θεόπνευστο καρπό τῆς Συνόδου, χωρίς νά χάσει τίς ρίζες τῆς ὀρθόδοξης παράδοσής της, ἀλλά καί χωρίς συμπλέγματα κατωτερότητας, ἀφοῦ καταδικάζει σχεδόν ὡς αἱρέσεις τήν ἐκκοσμίκευση καί τόν φανατισμό –ἰδιαίτερα τόν θρησκευτικό φανατισμό–, μέ ἔμβλημά της τόν ἐπανευαγγελισμό τῆς κοινωνίας, γίνεται μία ζωντανή μαρτυρία ἀγάπης, ἐπανακαθορίζει τή θέση τῶν Χριστιανῶν στόν κόσμο, δίδει αἰσιοδοξία καί ἐλπίδα, προτρέπει δέ τούς Ὀρθοδόξους ὅπως ἀλλάξουν τόν τρόπο πού σκέπτονται καί πού ζοῦν, καί, μέ τό παράδειγμά τους, νά συνεχίσουν τόν ἀγῶνα πρός

46. Πρβλ. *La radice dello scisma: un pensiero mondano nella Chiesa*, Intervista di S. S. il Patriarca Ecumenico Bartolomeo a Gianni Valente, "30 giorni" 2004· http://www.30giorni.it (14/10/2019).

47. Sergei Chapnin, *Russian orthodox clergy support justice and respect for the law*· https://publicorthodoxy.org (14/10/2019).

εἰρηνική διαμόρφωση κοινωνιῶν ἀνθρώπων-προσώπων μέ ἀνιδιοτελῆ ἀγάπη, ἡ ὁποία «οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς».

Τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, τό ὁποῖο πρωτοστάτησε στήν προετοιμασία, σύγκληση καί διεκπεραίωση τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου, ἐπανασυστήνει στόν κόσμο, προβάλλει καί πάλι, τήν οἰκουμενική συνείδηση, προκειμένου ἡ Ἐκκλησία νά διαδραματίσει, στή σύγχρονη ραγδαία μεταβαλλόμενη κοινωνία, πυλώνα σταθερότητας καί ἀνάπτυξης, νά ἐνθαρρύνει τόν διάλογο, νά ἀποτελέσει ἀφορμή συνάντησης, συνεννόησης καί εἰρηνικῆς συνύπαρξης λαῶν καί πολιτισμῶν. Ἡ οἰκουμενική συνείδηση μέ τό σύνολο ἐκεῖνο τῶν κοινῶν πνευματικῶν χαρακτηριστικῶν πού τήν ἀπαρτίζουν, καί τά ὁποῖα ἐδράζονται στήν ὀρθόδοξη πίστη καί στήν ἀνυστερόβουλη ἀγάπη, εἶναι ὅ,τι πιό ἐπιτυχημένο διαμόρφωσε στούς λαούς τῆς Βαλκανικῆς καί τῶν γειτόνων της τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, ἀφοῦ στή σημερινή παγκοσμιοποιημένη ἐποχή εἶναι ἱκανή νά συνθέτει φυλές καί γλῶσσες, χωρίς νά ὑπονομεύει τίς σύγχρονες ἐθνικές ταυτότητες τῶν λαῶν πού τίς ἀπαρτίζουν.

ΕΛΕΝΗ ΔΗΜ. ΖΑΡΙΦΗ
Καθηγήτρια Θεολόγος

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΓΕΡ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ
Δρ Θεολογίας

Ἡ ἔγερση τοῦ Λαζάρου καί τά ἔθιμα πού τή συνοδεύουν στήν Κῶ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στόν ἐτήσιο ἐθιμικό κύκλο κυρίαρχη θέση ἔχουν οἱ *ἀγερμοί*, δηλαδή δρώμενα πού ξεκίνησαν ὡς ἁπλές καθημερινές πράξεις, μέ τήν πάροδο τῶν ἐτῶν ἐξελίχθηκαν σέ συγκεκριμένη τελετουργία καί ἔκτοτε ἐκτυλίσσονται στό πλαίσιο εὐρύτερων συμβολικῶν δράσεων.[1]

Τά ἄσματα πού τούς συνοδεύουν συγκαταλέχθηκαν ἀρχικά ἀπό τούς λαογράφους στά δημοτικά τραγούδια, στά «μνημεῖα τοῦ λόγου», ἐνῶ οὐσιαστικά πρόκειται γιά κείμενα πού ἔχουν ὁρισμένη ἀφετηρία, τραγουδιοῦνται σέ ὁρισμένη περίσταση, ἔχουν ὁρισμένο τρόπο ἐκφορᾶς καί συγκεκριμένη σκοπιμότητα.[2] Σέ αὐτά τά στοιχεῖα βασίζεται ἡ ἀξία τους καί μέσα σέ αὐτό τό πλαίσιο θεμελιώνεται ἡ λειτουργική θέση τους στήν κοινότητα. Παραδείγματος χάριν, κατά τήν περίοδο τῶν ἑορτῶν τοῦ Δωδεκαημέρου ἀκούγονται ἀπό τά σύγχρονα μέσα μετάδοσης ἤχου καί εἰκόνας (ραδιόφωνο, τηλεόραση, διαδίκτυο κ.λπ.) συνεχῶς κάλαντα, ἀλλά, καθώς ἔχουν ἀποκοπεῖ ἀπό τό πλαίσιο πού τά γέννησε, λειτουργοῦν ὡς παραδοσια-

1. Βάλτ. Ποϋχνερ, *Δρώμενα:* 181.
2. Βάλτ. Ποϋχνερ, *Δρώμενα:* 163-164.

κά ἤ ἄλλου τύπου τραγούδια, πού δέν σχετίζονται μέ τόν σκοπό γιά τόν ὁποῖο δημιουργήθηκαν, ὁ ὁποῖος ἦταν ἡ ἀναγγελία μιᾶς ἑορτῆς ἤ κάποιου γεγονότος, ἡ ἀμοιβή τῶν καλαντιστῶν, ἡ συγκέντρωση χρημάτων, ἡ πρόκληση καλῆς τύχης, ἡ προστασία τῆς κοινότητας, ἡ ἀνάπτυξη δεσμῶν ἀνάμεσα στά μέλη της κ.λπ. Θά μπορούσαμε νά ποῦμε, μάλιστα, ὅτι οἱ σύγχρονες συνθῆκες ἐκφορᾶς τους τά μετατρέπουν σέ «μνημεῖα τοῦ λόγου»· μία κατηγορία δημοτικῶν τραγουδιῶν.

Βασικό στοιχεῖο τοῦ ἄσματος τοῦ ἀγερμοῦ εἶναι ἡ μελωδία πού τό συνοδεύει. Συνήθως, χαράσσεται βαθιά στή μνήμη τῶν ἀκροατῶν, οἱ ὁποῖοι ὅταν ἀκούσουν τόν σκοπό ἀνακαλοῦν καί τά λόγια. Ὅπως ὑποστηρίζει ὁ Καθηγητής Οἰκονομίδης τό μέλος εἶναι πιό σημαντικό ἀπό τό κείμενο. Γι' αὐτό παρατηροῦμε κάποιες φράσεις νά κόβονται, ἄλλες νά ἐπαναλαμβάνονται, προστίθενται γυρίσματα καί τσακίσματα πού διακόπουν τή φυσιολογική ροή τῆς σύνταξης,[3] ἀλλά ὄχι τή μελωδία. Συχνά, ὑπάρχουν πολλές παραλλαγές στά λόγια ἑνός δημοτικοῦ τραγουδιοῦ ἤ ἀγερτικοῦ ἄσματος, ἀλλά ὄχι καί στή μελωδία του, ἡ ὁποία, ἀκόμη καί ὅταν διαφέρει λίγο ἀπό περιοχή σέ περιοχή, διατηρεῖ ἀπαράλλακτα τά βασικά της στοιχεῖα.

Ἡ λέξη ἀγερμός σχετίζεται ἐτυμολογικά μέ τή λέξη «*ἀγύρτης*». «*Ἀγύρτες*» στήν ἀρχαιότητα καλοῦνταν οἱ πιστοί πού συμμετεῖχαν στίς διάφορες λατρευτικές συγκεντρώσεις, ὅπου γίνονταν ἔρανοι γιά τή συγκέντρωση τροφίμων ἤ καί χρημάτων γιά χάρη τῶν τιμώμενων θεῶν. Ἀπό τότε ἡ λέξη εἶχε τήν ἄσχημη ἔννοια τοῦ ἀπατεώνα, τοῦ ψεύτη, τοῦ τσαρλατάνου.[4]

Εὔκολα ἀντιληπτή σκοπιμότητα γιά τήν πραγματοποίηση ἑνός δρώμενου εἶναι ἡ συλλογή δώρων καί, προφανής αἰτία, κάποια ἑορτή.[5] Στό πλαίσιο τοῦ ἀγερμοῦ ὁμάδα παιδιῶν ἤ ἐνηλίκων περιφέρεται στά σπίτια μιᾶς πόλης ἤ χωριοῦ σέ συγκεκριμένες ἡμέρες τοῦ ἔτους, τραγουδοῦν καί δίνουν εὐχές. Ἀρχικά ἡ λέξη σήμαινε συγκέντρωση χρημάτων γιά κάποιον σκοπό (ἀγείρω= συγκεντρώνω). Αὐτό ἐπιβιώνει μέχρι σήμερα παραλλαγμένο μέ τή μορφή κερασμάτων, μικρῶν δώρων ἤ καί χρηματικῶν ποσῶν πού δίνονται ἀπό τούς νοικοκύρη-

3. Βάλτ. Ποῦχνερ, *Δρώμενα*: 164, ὑπ. 83.
4. Βάλτ. Ποῦχνερ, *Δρώμενα*: 35.
5. Βάλτ. Ποῦχνερ, *Δρώμενα*: 166.

δες καί τούς καταστηματάρχες στούς καλαντιστές. Πάντως, ὑπάρχουν περιπτώσεις πού τά κάλαντα διατηροῦν τόν φιλανθρωπικό τους χαρακτήρα ἤ γίνονται γιά κοινωφελῆ σκοπό, π.χ. ἐνίσχυση τοῦ ἔργου κάποιας ἐνορίας, ἑνός ἀγαθοεργοῦ ἱδρύματος ἤ ὀργανισμοῦ.[6]

Ὁ ἀγερμός (γενικά) θεωρεῖται ὅτι δημιουργήθηκε στό πλαίσιο ρωμαϊκῶν ἑορτῶν. Ὁ Καθηγητής Σπυριδάκης ὑπογραμμίζει τά ἐξ ἀρχῆς πρακτικά καί ὀργανωτικά χαρακτηριστικά τοῦ ἀγερμοῦ καί ὄχι μόνο τήν ὑποτιθέμενη μαγικοθρησκευτική βάση του.[7] Σέ ἀνθρωπολογική διάσταση ὁ ἀγερμός μπορεῖ νά θεωρηθεῖ διαβατήριο ἔθιμο ἤ μυητική διαδικασία πού συνεισφέρει στήν ἑνότητα τῆς κοινότητας. Ἡ κλιμακούμενη βίωση τοῦ Ἐμεῖς ὡς κυκλικῆς κίνησης ἀνταποκρίνεται στήν περιοδικότητα τῶν ἐποχῶν, τῆς ζωῆς, τῆς ἱστορίας κ.λπ.[8]

Οἱ ἀγερμοί συνήθως συνδέονται μέ τό ψάλσιμο τῶν καλάντων ἀπό ὁμάδες παιδιῶν, ἀγοριῶν καί κοριτσιῶν. Τά κάλαντα, πού διατηροῦν στοιχεῖα ἀπό τήν ἑλληνορωμαϊκή ἀρχαιότητα καί τή βυζαντινή ἐποχή[9] κυριαρχώντας σέ ὁλόκληρη τήν Ἑλλάδα καί στόν εὐρύτερο χῶρο τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου, εἶναι τῶν Χριστουγέννων, τῆς Πρωτοχρονιᾶς καί, δευτερευόντως, τῶν Θεοφανείων. Πρόκειται δηλαδή γιά τά κάλαντα τοῦ Δωδεκαημέρου, τά ὁποῖα εἶναι πολύ γνωστά καί ἰδιαιτέρως δημοφιλῆ. Σέ δημοτικότητα ἔπονται τά κάλαντα τοῦ Λαζάρου. Σπανιότερα συναντᾶμε ἀγερμούς γιά τήν ἀρχή τῆς Ἄνοιξης, τήν ἑορτή τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, ὡς θρήνους τῆς Μεγάλης Πέμπτης καί τοῦ Δεκαπενταυγούστου.

Οἱ καλαντιστές συγκεντρώνονται κάπου καί, ἐν συνεχείᾳ, περιφέρονται στά σπίτια μαζεύοντας δῶρα καί φιλέματα. Τραγουδοῦν κάλαντα, κάνουν συμβολικές πράξεις καί δίνουν εὐχές γιά ὑγεία, τύχη, προκοπή, γονιμότητα, εὐκαρπία. Ὅλος ὁ ἀγερμός μεταδίδει δύναμη καί καλοτυχία στούς ἰδιοκτῆτες τῶν σπιτιῶν πού ἐπισκέπτονται οἱ συμμετέχοντες σέ αὐτόν. Οἱ ὁμάδες πού τόν τελοῦν πρέπει

6. Αὐτό, ἀκόμη κι ἄν πλέον δέν εἶναι ὁ κύριος σκοπός τῶν καλάντων, ἐπιβιώνει στά κάλαντα τῆς Νισύρου πού ψάλλονται τήν Πρωτοχρονιά: «Δῶστε ὅλοι τόν ὀβολό σας καί εἶναι μέγας ὁ σκοπός ἱερώτατος ἐν γένει καί ἐκπαιδευτικός» (*Κάλαντα*: 8). Πρβλ. Βάλτ. Ποϋχνερ, *Δρώμενα*: 35.

7. Βάλτ. Ποϋχνερ, *Δρώμενα*:171.

8. Βάλτ. Ποϋχνερ, *Δρώμενα*: 180.

9. Βάλτ. Ποϋχνερ, *Δρώμενα*: 171. Περισσότερα γιά τούς ἀγερμούς στό ἴδιο ἔργο στίς σελ. 171-176.

νά γυρίσουν[10] τά σπίτια τῆς κοινότητας[11] ἐκτός ἀπό ἐκεῖνα πού εἶναι σέ κατάσταση πένθους λόγῳ ἀπώλειας συγγενοῦς προσώπου.

Δέν ὑπῆρχε οὔτε ὑπάρχει ἀγερμός χωρίς «ἀγυρτικά» τραγούδια, δηλαδή τά κάλαντα, τά ὁποῖα συνήθως ἀποτελοῦνται ἀπό τρία μέρη: α) τό *θρησκευτικό τραγούδι* πού ἀντιπροσωπεύει τήν ἀνάλογη ἑορτή, β) τά *παινέματα* πρός αὐτούς πού δέχονται τά τραγούδια καί γ) τό *αἴτημα* γιά δῶρο ἤ κέρασμα.[12]

Ὁ Δημ. Λουκάτος ἀναφέρει χαρακτηριστικά ὅτι τά κάλαντα περιλαμβάνουν «ἀφήγηση, ἔπαινο καί μέλος». Ἡ περιγραφή τοῦ γεγονότος θεωρεῖται ὅτι φέρνει εὐλογία, τά ὑπερβολικά παινέματα καλό στή ζωή αὐτῶν πού τά δέχονται, ἐνῶ τό τραγούδι, τό μέλος, δηλώνει τόν τελετουργικό χαρακτήρα τους. Τό κέρασμα-φιλοδώρημα εἶναι ὑπογραφή γιά καλή τύχη στούς συμμετέχοντες στόν ἀγερμό.[13]

Στίς ἡμέρες μας στούς ἀγερμούς ὅλων τῶν ἑορτῶν κυριαρχεῖ ἡ ἀνταμοιβή τῶν συμμετεχόντων μέ χρήματα. Ἔχει σχεδόν ἐξαφανιστεῖ τό κέρασμα-δῶρο σέ εἶδος (ξηροί καρποί, αὐγά, τυριά, γλυκά, ψωμιά). Αὐτό εἶναι σημάδι τῆς ἐκκοσμίκευσης τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου, ὅπως καί ἡ διοργάνωση νυκτερινῶν συνεστιάσεων παραμονή Χριστουγέννων καί Πρωτοχρονιᾶς, πού ἀπομακρύνουν ἀπό τό θρησκευτικό νόημα τῆς ἑορτῆς, τήν αὐστηρή νηστεία τῆς ἡμέρας, πού στίς παραδοσιακές κοινωνίες τηροῦνταν προσεκτικά, καί, βέβαια, ἀπό τήν ἐπαφή μέ τήν ἐκκλησιαστική ζωή καί τή λατρευτική πραγματικότητα.

Ἡ λέξη *κάλαντα* ἤ *κάλανδα* προέρχεται ἀπό τό λατινικό *calendae* (οἱ πρῶτες ἡμέρες κάθε μήνα) καί στόν ἑλληνικό χῶρο χρησιμοποιεῖται μέ διάφορες παραλλαγές[14]. Στή Νίσυρο γιά παράδειγμα οἱ ντόπιοι ὀνομάζουν τά κάλαντα τοῦ Λαζάρου «*καλαντήρα*».

Τά κάλαντα στόν ἑλληνικό καί στόν εὐρύτερο βαλκανικό χῶρο ἔχουν θρησκευτική προέλευση[15] μέ ἀφετηρία τίς μεγάλες χριστιανικές ἑορτές.[16] Συνήθως, ψάλλονται τήν παραμονή τῆς ἑορτῆς. Ὑπάρ-

10. Βάλτ. Ποϋχνερ, *Δρώμενα*: 35.
11. Βάλτ. Ποϋχνερ, *Δρώμενα*: 27.
12. Βάλτ. Ποϋχνερ, *Δρώμενα*: 44.
13. Δημ. Λουκάτου, *Σύγχρονα*: 19.
14. Βάλτ. Ποϋχνερ, *Δρώμενα*: 148.
15. Βάλτ. Ποϋχνερ, *Δρώμενα*: 164-5.
16. Τό ἐκκλησιαστικό ἔτος ξεκινᾶ 1η Σεπτεμβρίου, ὅταν ἑορτάζεται ἡ Ἀρχή τῆς Ἰνδί-

χουν, ὅμως, περιπτώσεις πού λέγονται ἀνήμερα ἤ, σπανιότερα, ἄλλες ἡμέρες κοντά στήν ἑορτή.[17] Ὁ Καθηγητής Ποῦχνερ ἀναφέρει τά ἐξῆς σέ σχέση μέ τήν ἡμέρα πού ψάλλονται οἱ ἀγερμοί τῶν Χριστουγέννων: «Ἀπό τούς 210 καταγεγραμμένους ἐδῶ ἁπλούς ἀγερμούς κατά τά Χριστούγεννα οἱ 156 (περισσότερο ἀπό 64%) τελοῦνται τήν παραμονή, μόλις 16 ἀνήμερα τῆς ἑορτῆς, 8 σέ ἄλλες ἡμέρες, 26 πληροφορίες δέν ἀναφέρουν τήν ἡμερομηνία, 2 γίνονται ἤδη δύο ἡμέρες πρίν τήν ἑορτή καί ἄλλες 2 κατά τή Σαρακοστή τῶν Χριστουγέννων».[18] Στήν Κῶ ἔχει ἐπικρατήσει ἡ συνήθεια τά κάλαντα τοῦ Δωδεκαημέρου νά λέγονται τό πρωί τῆς παραμονῆς, ἐνῶ παλαιότερα, π.χ. στό Πυλί, λέγονταν τό ἀπόγευμα τῆς παραμονῆς.[19] Τά κάλαντα τοῦ Λαζάρου στήν Κῶ ἀκολουθοῦν τήν κυρίαρχη συνήθεια καί λέγονται πρωί ἀνήμερα τῆς ἑορτῆς.

Ὁ ἀγερμός ἦταν καί, ὅπου συνεχίζεται, εἶναι οἰκογενειακό καί κοινωνικό γεγονός, στό ὁποῖο διατηρεῖται τό χαρμόσυνο στοιχεῖο τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἑορτῆς (παραλλαγμένο καί προσαρμοσμένο στίς ἀνάγκες τοῦ ἀγερμοῦ), ἡ ἀνταλλαγή εὐχῶν, δώρων καί φιλεμάτων, ἡ χαρμόσυνη ἀναμονή τῶν καλαντιστῶν καί ἡ τέλεση συμβολικῶν πράξεων-δρώμενων. Μέ αὐτά τά δομικά στοιχεῖα ὁ ἀγερμός καί οἱ συμμετέχοντες σέ αὐτόν προσφέρουν «Ὑπηρεσία (προσφορά) στήν κοινότητα...»[20]. Ἡ προσφορά αὐτή ἀποτελεῖ παράγοντα ἐπικοινωνίας καί συνοχῆς ἀνάμεσα στά μέλη της, τά ὁποῖα μέσῳ τοῦ ἀγερμοῦ ἐπικοινωνοῦν, παρά τίς ὑπάρχουσες οἰκονομικές, κοινωνικές, πολιτιστικές καί μορφωτικές διαφορές. Γι' αὐτό εἶναι σημαντική ἡ προσπάθεια διατήρησης τῶν καλάντων κάθε περιοχῆς καί ἡ ἀποφυγή γενικευμένης χρήσης ὅσων κυριαρχοῦν σέ κάθε ἑορτή ἔχοντας πανελλήνιο πλέον χαρακτήρα. Τά τοπικά κάλαντα, ὅπως συνηθίζουμε νά τά λέμε, εἶναι καρπός τῆς σοφίας μιᾶς κοινότητας ἡ ὁποία γιά τούς δικούς της λόγους ἐπέλεξε κάποιους συγκεκριμένους στίχους καί ὄχι κάποιους ἄλλους. Τά ἰδιαίτερα κάλαντα κάθε περιοχῆς ἐξέφραζαν –καί πρέπει νά συνεχίσουν νά ἐκφράζουν–

κτου, ἡ ὁποία ἔχει καθιερωθεῖ ἀπό τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο ὡς ἡμέρα προσευχῆς γιά τήν προστασία τοῦ περιβάλλοντος.

17. Βάλτ. Ποϋχνερ, *Δρώμενα*: 136.

18. Βάλτ. Ποϋχνερ, *Δρώμενα*: 138.

19. Νικ. Ζάρακα, *Κειμήλια*: 147.

20. Βάλτ. Ποϋχνερ, *Δρώμενα*: 166-7.

τή μοναδική αὐτοσυνειδησία της. Γι' αὐτό εἶναι πολύ σημαντικές οἱ προσπάθειες νά διατηρηθοῦν καί νά μεταλαμπαδευτεῖ ἡ χρήση τους στίς νεώτερες γενιές πού, συνήθως, δέν τά γνωρίζουν καθόλου. Ὅταν τά κάλαντα ἀποσυνδεθοῦν ἀπό ἕναν τόπο καί π.χ. τά κάλαντα τῆς Ἀθήνας λέγονται στή Μακεδονία, οἱ καλαντιστές δέν ἔχουν κανέναν σύνδεσμο μέ αὐτά. Τά λένε ὡς κάτι ξένο πρός αὐτούς. Ἡ μελέτη τῆς σύγχρονης πορείας τῶν ἀγερμῶν τῶν καλάντων φανερώνει ὅτι τό ἑπόμενο στάδιο εἶναι νά πάψουν νά λένε κάλαντα καί ἁπλῶς μεταπηδοῦν σέ διάφορα ξενόφερτα τραγουδάκια τῶν ἡμερῶν πού δέν ἔχουν καμία σχέση μέ τό οὐσιαστικό περιεχόμενο καί τό πνευματικό μήνυμά τους.[21]

Στήν Κῶ καί στή Νίσυρο γίνεται ἀπό τήν Ἱερά Μητρόπολη Κώου καί Νισύρου ὀργανωμένη προσπάθεια νά διαφυλαχθοῦν τά τοπικά κάλαντα καί νά τά γνωρίσουν οἱ νεώτερες γενιές. Ἡ Ἱερά Μητρόπολη ἔχει ἐκδώσει μικρό καλαίσθητο ἔντυπο μέ τά παραδοσιακά κάλαντα τῶν τεσσάρων μεγάλων ἑορτῶν, ὅπως λέγονται στά δύο νησιά. Εἶναι τυπωμένο σέ ἐνισχυμένο χαρτί γιά νά μήν φθείρεται εὔκολα καί νά χρησιμοποιεῖται πάλι καί πάλι. Ἔχει ἐκδοθεῖ τό 2014 καί τό 2018 καί ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Κώου καί Νισύρου κ. Ναθαναήλ, ὁ ὁποῖος διακρίνεται γιά τήν ἀγάπη του στά θέματα τῆς παράδοσης, γιά τήν εὐαισθησία πού ἐπιδεικνύει στήν προσπάθεια διατήρησης καί σωστῆς μετάδοσής της στίς νεώτερες γενιές, τό διανέμει ἁπλόχερα μέ τήν πατρική προτροπή πρός τά παιδιά νά τό χρησιμοποιοῦν. Μάλιστα, τά δέχεται στά Γραφεῖα τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως μέ μεγάλη χαρά, εὐχαριστιέται ἰδιαιτέρως ὅταν ἀκούει τά τοπικά κάλαντα καί τά σιγοψάλλει μαζί τους. Ἐπίσης, ἡ Ἱερά Μητρόπολις Κώου καί Νισύρου ἔχει θέσει σέ κυκλοφορία δίσκο ἀκτίνας μέ τή Χορωδία τοῦ 2ου Δημοτικοῦ Σχολείου Κῶ ὑπό τή διεύθυνση τοῦ Χρήστου Γαμβρέλλη, πρώην Διευθυντοῦ τοῦ Σχολείου, στόν ὁποῖο περιέχονται Κάλαντα Χριστουγέννων, Πρωτοχρονιᾶς, Φώτων καί Λαζάρου ἀπό τήν Κῶ καί τή Νίσυρο.

Ὁ ἀγερμός δέν σκοπεύει μόνο νά γνωστοποιήσει μιά ἑορτή. Ἡ σημασία του εἶναι πολύ σημαντικότερη καί ἡ προσφορά του εἶναι

21. Παραδείγματος χάριν τό πολύ γνωστό, ἀλλά ἔξω ἀπό τήν ἑλληνική λαογραφική καί πνευματική πραγματικότητα, τραγουδάκι μέ τίτλο «Τρίγωνα κάλαντα» πού τίς ἡμέρες τοῦ Δωδεκαημέρου ἀκούγεται κατά κόρον.

μεγάλη διότι ἀποσπᾶ τόν ἄνθρωπο ἀπό τήν ἐγωιστική μόνωσή του[22] καί τόν προτρέπει νά κινηθεῖ κοινωνικά, νά ἀνοιχθεῖ στήν κοινότητα γνωρίζοντας τά μέλη της, νά γιορτάσει, νά χαρεῖ, νά μοιραστεῖ μαζί μέ τούς ἄλλους[23] καί τελικά νά ζήσει κοινοτικά καί ἐκκλησιαστικά.

Σέ κάποιες περιπτώσεις, μέ τήν πάροδο τῶν ἐτῶν, τά λόγια τῶν καλάντων ἔχουν ἀλλοιωθεῖ καί ἔχουν τή μορφή παιδιάστικων φράσεων ἤ στίχων δίχως λογική ἀλληλουχία.[24] Αὐτό δέν ἰσχύει γιά τά κάλαντα τοῦ Λαζάρου τῆς περιοχῆς μας, στά ὁποῖα ἔχει διατηρηθεῖ ἡ λόγια γλώσσα, τό σαφές νόημα καί τό ὡραιότατο μέλος!

Τά κάλαντα ὡς κομμάτι τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ, δέν εἶναι ἁπλό τραγουδάκι. Στηρίζονται στό γεγονός τῆς ἀναζήτησης τοῦ ἀνθρώπου γιά κάτι ὑψηλότερο ἀπό αὐτόν.[25] Χωρίς τό θρησκευτικό-ἐκκλησιαστικό στοιχεῖο, πού δίνει πνοή καί νόημα στήν προσπάθεια τῶν παιδιῶν, δέν θά ὑπῆρχαν ἀγερμοί. Θά ἔλειπε ἀπό τή ζωή μας τό λαϊκό πολιτιστικό στοιχεῖο πού μᾶς ἑνώνει μέ τούς προγόνους μας καί, ταυτοχρόνως, ἀποτελεῖ σταθερό σημεῖο ἐπαφῆς καί συνεχῶς ἀνανεούμενης ἐπικοινωνίας μέ τούς ἀνθρώπους τῆς ἐποχῆς μας.

Τό φιλοδώρημα εἶναι πράξη τελετουργικῆς ἀνταπόδοσης ἀπό τούς ἀποδέκτες τοῦ ἀγερμοῦ πρός τούς συντελεστές του.[26] Τά παιδιά πού συμμετέχουν σέ ἕναν ἀγερμό, συνήθως, κρατοῦν τά χρήματα σέ ἕνα κουτί καί τά μοιράζουν ἐκ τῶν ὑστέρων ἤ τά παραδίδουν στόν φορέα πού εἶναι ὑπεύθυνος γιά τήν ὀργάνωση τῆς δράσης.[27] Ἐνδιαφέρον στοιχεῖο τῆς ἐποχῆς μας εἶναι ὅτι ἀγερμοί καλαντιστῶν ὀργανώνονται, συνήθως στίς πόλεις, ἀπό δραστήριες ἐνορίες, οἱ ὁποῖες ἔτσι προσφέρουν στούς ἐνορίτες τους μία πρωτότυπη δράση πού, ἄν καί ἔχει παραδοσιακή ἀφετηρία, στό σύγχρονο ἀστικό περιβάλλον ἀποκτᾶ νέα ζωή καί, κυρίως, νέο λόγο ὑπάρξεως: ὄχι μόνο τή συγκέντρωση χρημάτων (κάτι πού εἶναι μέρος τοῦ ἀγερ-

22. Σημαντικό πρόβλημα τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τήν Πτώση καί τήν Ἔξοδο ἀπό τόν Παράδεισο καί ἔπειτα, ἀλλά ἰδιαιτέρως τῶν ἡμερῶν μας.

23. Βάλτ. Ποῦχνερ, *Δρώμενα*: 166.

24. Βάλτ. Ποῦχνερ, *Δρώμενα*: 164. Ἐπειδή ἡ μετάδοση τῶν καλάντων γίνεται ἀπό παιδί σέ παιδί προφορικά, ἔξω ἀπό τήν ἡσυχία ἑνός χώρου μελέτης, μεταφέρονται ἀλλοιωμένα μέσα ἀπό διαδικασία πού θυμίζει χαλασμένο τηλέφωνο.

25. Εὐαγγ. Αὐδίκου, *Λαϊκή πίστη*: 111.

26. Βάλτ. Ποῦχνερ, *Λάζαρος*: 252.

27. Βάλτ. Ποῦχνερ, *Λάζαρος*: 262.

μοῦ), ἀλλά τήν πνευματική ἀφύπνιση τῶν πιστῶν καί τήν ὑπογράμμιση τοῦ ἰδιαίτερου χαρακτήρα τῶν ἡμερῶν μέ ἕναν παραδοσιακῆς προελεύσεως τόνο, ὡς ἀντίβαρο στήν πλημμυρίδα ξενόφερτων, κίτς καί ἄσχετων μέ τήν ἑορτή, στοιχείων.

Ἡ ἑορτή τῆς Ἐγέρσεως τοῦ Λαζάρου

Ἡ Ἔγερση τοῦ Λαζάρου, μέ τήν εὐρύτερη συνάφειά του, περιγράφεται σέ μία ἐλπιδοφόρα, γεμάτη προσδοκία γιά κάτι σημαντικότερο, περικοπή πού οὐσιαστικά καταλαμβάνει ὁλόκληρο τό 11ο κεφάλαιο τοῦ κατά Ἰωάνην Εὐαγγελίου (Ἰωάν. 11:1-57). Ὅταν συνέβη τό περιστατικό πλησίαζε τό Πάσχα τῶν Ἰουδαίων: «*Ἦν δὲ ἐγγὺς τὸ πάσχα τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἀνέβησαν πολλοὶ εἰς Ἱεροσόλυμα ἐκ τῆς χώρας πρὸ τοῦ πάσχα ἵνα ἁγνίσωσιν ἑαυτούς.*» (Ἰωάν. 11:55), «*Ὁ οὖν Ἰησοῦς πρὸ ἓξ ἡμερῶν τοῦ πάσχα ἦλθεν εἰς Βηθανίαν, ὅπου ἦν Λάζαρος, ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν Ἰησοῦς*» (Ἰωάν. 12:1) καί «*Τῇ ἐπαύριον ὁ ὄχλος πολὺς ὁ ἐλθὼν εἰς τὴν ἑορτήν, ἀκούσαντες ὅτι ἔρχεται ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα*» (Ἰωάν. 12:12). Γι' αὐτό ἡ ἑορτή τῆς Ἐγέρσεως στό λειτουργικό ἔτος ἔχει τοποθετηθεῖ τήν παραμονή τῆς Κυριακῆς τῶν Βαΐων, τῆς θριαμβευτικῆς εἰσόδου τοῦ Χριστοῦ στά Ἱεροσόλυμα. Τό Σάββατο τοῦ Λαζάρου εἶναι ὁριακό σημεῖο ἀνάμεσα στή Μεγάλη Τεσσαρακοστή, πού ὁλοκληρώνεται τήν ἡμέρα αὐτή, στή Μεγάλη Ἑβδομάδα, πού ξεκινᾶ τήν ἑπομένη, καί στήν Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ, κάτι πού ἡ λαογραφία ἐντοπίζει καί ἀξιοποιεῖ καταλλήλως.

Τό θεολογικό μήνυμα τῆς Ἐγέρσεως τοῦ Λαζάρου εἶναι πολύ σημαντικό, καθώς δηλώνει τήν ξεκάθαρη νίκη-ἐπικράτηση τοῦ Χριστοῦ ἐπί τοῦ θανάτου λίγο πρίν τή δική Του Ἀνάσταση. Σηματοδοτεῖ ὄχι μόνο τή λύτρωση τοῦ Λαζάρου ἀπό τόν θάνατο, ἡ ὁποία βιολογικά εἶναι προσωρινή, ἀλλά κυρίως τή λύτρωση τῶν ἀνθρώπων κάθε ἐποχῆς ἀπό τή δεσποτεία του, στοιχεῖο τό ὁποῖο δηλώνεται στό ἀπολυτίκιο τῆς ἡμέρας: «*Τήν κοινήν ἀνάστασιν πρό τοῦ σοῦ Πάθους πιστούμενος, ἐκ νεκρῶν ἤγειρας τόν Λάζαρον Χριστέ ὁ Θεός· ὅθεν καί ἡμεῖς ὡς οἱ παῖδες, τά τῆς <u>νίκης σύμβολα</u> φέροντες, <u>σοί τῷ νικητῇ τοῦ θανάτου</u> βοῶμεν· Ὡσαννά ἐν τοῖς ὑψίστοις, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος, ἐν ὀνόματι Κυρίου*».

Στήν Ἁγία Γραφή ὑπάρχουν ὀκτώ συνολικά περιστατικά ἀναστάσεως νεκρῶν. Τρία ἀπό αὐτά στήν Παλαιά Διαθήκη: α) Ἡ ἀνάσταση τοῦ γιοῦ τῆς χήρας ἀπό τά Σαρεπτά τῆς Σιδώνας, τόν ὁποῖο ἀνέστησε ὁ προφήτης Ἠλίας ἀφοῦ πρῶτα προσευχήθηκε στόν Θεό (Γ΄ Βασ. 17:20-24), β) Ἡ ἀνάσταση τοῦ γιοῦ μιᾶς σουναμίτιδας γυναίκας, τόν ὁποῖο ἀνέστησε ὁ προφήτης Ἐλισσαῖος καί πάλι μετά ἀπό προσευχή (Δ΄ Βασ. 4:32) καί γ) Ἡ ἀνάσταση ἑνός νεκροῦ ἄνδρα ἀφοῦ τόν ἀκούμπησαν στόν τάφο τοῦ προφήτη Ἐλισσαίου (Δ΄ Βασ. 13:21). Στήν Καινή Διαθήκη ἀναφέρονται πέντε ἀναστάσεις. Τρεῖς γίνονται ἀπό τόν Χριστό, μία ἀπό τόν ἀπόστολο Πέτρο καί μία ἀπό τόν ἀπόστολο Παῦλο: α) Ἡ ἀνάσταση τοῦ γιοῦ τῆς χήρας τῆς Ναΐν ἀπό τόν Χριστό (Λουκ. 7:11-17), β) Ἡ ἀνάσταση τῆς κόρης τοῦ Ἰαείρου, μπροστά στούς γονεῖς της καί στούς τρεῖς μαθητές Πέτρο, Ἰάκωβο καί Ἰωάννη, ἀπό τόν Χριστό (Λουκ. 10:40-56, Ματθ. 9:18-26 καί Μάρκ. 5:22-43), γ) Ἡ ἀνάσταση τοῦ Λαζάρου ἀπό τόν Χριστό (Ἰωάν. 11:17-45), δ) Ἡ ἀνάσταση τῆς Ταβιθᾶ ἤ Δορκάδος στήν Ἰόππη ἀπό τόν ἀπόστολο Πέτρο (Πράξ. 9:32-42) καί ε) Ἡ ἀνάσταση τοῦ Εὔτυχου στήν Τρωάδα ἀπό τόν ἀπόστολο Παῦλο (Πράξ. 20:8-11).

Σέ ὅλα αὐτά τά περιστατικά ἡ ἔγερση γίνεται ἀπό κάποιον ἄλλο, πού εἶναι ζωντανός. Ἀντιθέτως, *ὁ Χριστός ἀναστήθηκε μόνος Του.* Ἔτσι, κατόρθωσε νά νικήσει τά δεσμά καί τή δύναμη τοῦ θανάτου, καθώς ἔγινε ὁ πρῶτος καί ὁ τελευταῖος πού τό πέτυχε. Ὁ Ἅδης, μετά τήν Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου, ἔχασε τήν κυριαρχία ἐπάνω στόν ἄνθρωπο καί ἐπανῆλθε στήν κατάσταση πού τόν εἶχε πλάσει ὁ Θεός κατά τή Δημιουργία, ἀποκαθιστώντας τή διάσπαση τῆς σχέσεως μέ τόν Θεό καί θεραπεύοντας τό χάσμα πού ἄνοιξε τό Προπατορικό Ἁμάρτημα ἀνάμεσα σέ αὐτόν καί στόν Θεό.

Χαρακτηριστικά Ἐγέρσεως Λαζάρου

Ἰδιαίτερο χαρακτηριστικό στήν περίπτωση τοῦ Λαζάρου εἶναι ὅτι ὁ κεκοιμημένος βρισκόταν ἤδη ἄπνους τέσσερις ἡμέρες στό μνῆμα. Ἡ σήψη εἶχε προχωρήσει καί τό σῶμα καθιστοῦσε ἀκάθαρτο κάθε ἄνθρωπο πού βρισκόταν κοντά του ἤ θά τό ἀκουμποῦσε: «*λέγει ὁ Ἰησοῦς· ἄρατε τὸν λίθον. λέγει αὐτῷ ἡ ἀδελφὴ τοῦ τεθνη-*

κότος Μάρθα· Κύριε, ἤδη ὄζει· τεταρταῖος γάρ ἐστι» (Ἰωάν. 11:39). Οἱ ἄνθρωποι γνώριζαν καλά τί σήμαινε αὐτό. Δέν μποροῦσε νά εἶναι νεκροφάνεια. Μάλιστα, οἱ Ἰουδαῖοι γιά νά εἶναι σίγουροι ὅτι δέν ὑπάρχει τέτοια περίπτωση, ἔκαναν γρήγορα τήν ταφή τυλίγοντας τό σῶμα σέ ἕνα σεντόνι καί τήν τρίτη ἡμέρα μετά τόν θάνατο ἐπισκέπτονταν τό μνημεῖο γιά νά βεβαιωθοῦν ὅτι ἦταν νεκρός καί νά ὁλοκληρώσουν τή διαδικασία τῆς ταφῆς συμπληρώνοντας τήν ἐπάλειψη τοῦ σώματος μέ τά προβλεπόμενα ἀπό τήν παράδοσή τους ἀρωματικά καί ρητινώδη ὑλικά. Αὐτό ἀκριβῶς πῆγαν νά κάνουν νωρίς τό πρωί τῆς τρίτης ἡμέρας μετά τή Σταύρωση οἱ Μυροφόρες στόν Τάφο τοῦ Χριστοῦ καί τόν βρῆκαν κενό. Γιά τόν ἴδιο λόγο, δέν ἔθαβαν τόν νεκρό στό χῶμα, ἀλλά τόν τοποθετοῦσαν σέ λίθινο πεζούλι, τό ὁποῖο εἶχαν σκαλίσει στόν βράχο. Οἱ τάφοι ἐκείνης τῆς ἐποχῆς ἦταν διαφόρων τύπων: λαξευμένοι στόν βράχο[28], κιβωτιόσχημοι[29], σέ μορφή σπηλιᾶς μέ κυλινδρικό λίθο πού κυλοῦσαν καί σφράγιζαν τόν τάφο κ.λπ. Τέτοιου τύπου ἦταν ὁ τάφος τοῦ Λαζάρου καί, βέβαια, τοῦ Χριστοῦ[30].

Γιά τόν τάφο τοῦ Λαζάρου διαθέτουμε τήν πολύτιμη περιγραφή τοῦ Εὐαγγελιστῆ Ἰωάννη «*Ἰησοῦς οὖν, πάλιν ἐμβριμώμενος ἐν ἑαυτῷ, ἔρχεται εἰς τὸ μνημεῖον· ἦν δὲ σπήλαιον, καὶ λίθος ἐπέκειτο ἐπ' αὐτῷ. Λέγει ὁ Ἰησοῦς· ἄρατε τὸν λίθον.*» (Ἰωάν. 11:38-39), ἀπό τήν ὁποία μαθαίνουμε ὅτι ἀνῆκε στήν κατηγορία τῶν τάφων πού ἔμοιαζαν μέ σπηλιές καί ἔκλειναν μέ μεγάλη πέτρα. Οἱ πέτρες αὐτές ἦταν δύο τύπων: εἴτε τίς ἔσπρωχναν καί σφράγιζαν τό μνημεῖο (περίπου ὅπως ὁ φελλός κλείνει τά μπουκάλια) εἴτε ἦταν κυλινδρικοῦ σχήματος πού τίς κυλοῦσαν καί ἔκλειναν τή θύρα, ὅπως συνέβη στόν Τάφο τοῦ Κυρίου[31]. Ἐπειδή ὁ Χριστός λέει στούς ἀνθρώπους πού

28. Ἔτσι φτιάχνονταν συνήθως τά ταφικά μνημεῖα μεγάλων καί ἰσχυρῶν οἰκογενειῶν πού εἶχαν πολλές θέσεις γιά ἀπόθεση νεκρῶν. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ὁ τάφος τῆς οἰκογένειας τοῦ Καϊάφα.

29. Ὅπως αὐτοί πού ὑπάρχουν στό ἰουδαϊκό Κοιμητήριο στήν κοιλάδα Κιδρών δυτικά τῆς Ἱερουσαλήμ καί στούς ὁποίους τοποθετοῦσαν ὀστεοφυλάκια μέ τά ὀστά τοῦ κεκοιμημένου μετά τή διάλυση τῶν μαλακῶν μερῶν τοῦ σώματος.

30. Περισσότερα γιά τόν Πανάγιο Τάφο καί τούς τάφους πού ὑπῆρχαν στήν Παλαιστίνη ἐκείνη τήν ἐποχή βλ. Ἀθανασίου Γερ. Μουστάκη, Τάφοι στήν Ἁγία Γῆ καί ὁ τάφος τοῦ ἁγίου Λαζάρου (https://amoustakis.wordpress.com/2013/04/27/lazarus_tomb/, ἡμ. δημοσίευσης 27-4-2013, ἡμ. ἀνάκτησης 25-2-2025).

31. Οἱ τρεῖς συνοπτικοί Εὐαγγελιστές ἀναφέρονται σαφῶς σέ λίθο πού ἔπρεπε νά κυ-

ἦταν κοντά «*ἄρατε τόν λίθον*» (Ἰωάν. 11:39), ὁ τάφος ἴσως ἀνῆκε στόν τύπο πού ἔσπρωχναν τήν πέτρα μπροστά γιά νά τόν κλείσουν καί τήν τραβοῦσαν πίσω γιά νά τόν ἀνοίξουν, ἄν καί τό ἴδιο ρῆμα χρησιμοποιεῖται γιά τό ἄνοιγμα τοῦ Τάφου τοῦ Χριστοῦ, πού ἀνῆκε στόν τύπο μέ τόν κυλιόμενο λίθο.

Τό περιστατικό ἔγινε δημοσίως, μπροστά σέ μεγάλο πλῆθος ἀνθρώπων, πού γνώριζαν τή σχέση τοῦ Χριστοῦ μέ τόν Λάζαρο καί, προφανῶς, περίμεναν κάτι νά γίνει. Ὅταν, τελικά, αὐτό ἔγινε προκάλεσε μεγάλο θαυμασμό («*Πολλοὶ οὖν ἐκ τῶν Ἰουδαίων, οἱ ἐλθόντες πρὸς τὴν Μαρίαν καὶ θεασάμενοι ἃ ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν*», Ἰωάν. 11:45) ἐνεργοποιώντας, ὅμως, τόν μηχανισμό ἀντίδρασης τοῦ Ἀρχιερέα καί τοῦ Μεγάλου Συνεδρίου καί δρομολογώντας τή διαδικασία γιά τή σύλληψη καί τή θανάτωση τοῦ Ἰησοῦ (Ἰωάν. 11:46-57).

Τό Σάββατο τοῦ Λαζάρου στή λατρεία καί στήν τέχνη

Τό συγκεκριμένο Σάββατο στά λατινικά λέγεται sabbato ante palmas[32], δηλαδή «Σάββατο πρίν τήν Κυριακή τῶν Βαΐων» δηλώνοντας τή στενή σχέση τῶν δύο γεγονότων: τῆς Ἔγερσης τοῦ Λαζάρου καί τῆς θριαμβευτικῆς εἰσόδου τοῦ Χριστοῦ στήν Ἱερουσαλήμ τήν ἑπόμενη ἡμέρα, Κυριακή τῶν Βαΐων. Χαρακτηριστικό τῆς συνάφειάς τους εἶναι ὅτι, ἄν καί πρόκειται γιά δύο διαφορετικές ἑορτές, ἔχουν κοινό Ἀπολυτίκιο.

Ἡ Ἔγερση τοῦ Λαζάρου στήν εἰκονογραφία ἐμφανίζεται ἀπό τά μέσα τοῦ 3ου μ.Χ. αἰῶνα σέ ἀνάγλυφες παραστάσεις σαρκοφάγων καί σέ τοιχογραφίες κατακομβῶν. Ἡ εἰκονογραφική ἀποτύπωσή της ἀκολουθεῖ σέ μεγάλο βαθμό τή σχετική εὐαγγελική περικοπή καί τήν ἀναπλάθει θεολογικά διατηρώντας τό πνεῦμα της καί ἑρμηνεύοντάς το ὥστε ὁ πιστός πού ἀκούει τήν περικοπή καί ἀντικρύζει τήν παράσταση νά ἔχει πλήρη ἐποπτική εἰκόνα τοῦ γεγονότος. Ἐπίσης, ἀποτελεῖ σημαντική εἰκονογραφική ἀναφορά στήν Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ, καθώς ὑπῆρχε ἡ συνήθεια στή θέση της νά

λιστεῖ (Μτ. 28:2, Μκ. 16:3-4 καί Λκ. 24:2). Ὁ Ἰωάννης χρησιμοποιεῖ τό ρῆμα αἴρω (ἡ Μαρία ἡ Μαγδαληνή «*βλέπει τόν λίθον ἠρμένον ἐκ τοῦ μνημείου*», Ἰωάν. 20:1).

32. Βάλτ. Ποῦχνερ, *Λάζαρος*: 17.

εἰκονίζουν τυπολογικά τήν Ἔγερση τοῦ Λαζάρου, τόν Ἰωνᾶ πού ἐξέρχεται ἀπό τό κῆτος, τή σωτηρία τῶν τριῶν παίδων ἀπό τήν κάμινο ἤ τόν Ἰσαάκ πού τελικά δέν θυσιάστηκε.[33] Ἡ Ἔγερση τοῦ Λαζάρου ἀποτελεῖ πρόκριμα γιά τή δική μας ἀνάσταση καί τήν ἐπιβεβαίωση πώς εἶναι ἐφικτό νά συμβεῖ.

Ἡ μεγάλη δεσποτική ἑορτή τῆς Ἐγέρσεως τοῦ Λαζάρου εἶχε καθιερωθεῖ στό τέλος τοῦ 4ου αἰῶνα καί μετά τήν Εἰκονομαχία ἡ θέση της ἐνισχύθηκε. Τόν 12ο αἰῶνα ἡ ἁγιογραφική ἀπεικόνισή της εἶχε πλέον παγιωθεῖ μέ τόν Χριστό νά κυριαρχεῖ στή σύνθεση, συνήθως στήν ἀριστερή πλευρά τῆς εἰκόνας, τό μνῆμα στά δεξιά καί τόν Λάζαρο στή μέση. Ὁ Λάζαρος εἰκονίζεται τή στιγμή πού ἐξέρχεται ἀπό τό μνῆμα, πού μοιάζει μέ σπιτάκι (φαίνεται ἡ ἐξώθυρα μέ κίονες δεξιά καί ἀριστερά καί ἀέτωμα) καί εἶναι τυλιγμένος μέ τά νεκρικά σάβανα, ἐνῶ πολλοί παρακολουθοῦν τή σκηνή. Στό βάθος ἀπεικονίζονται, μέ ἀφαιρετικό τρόπο, κτίσματα πού ἀναπαριστοῦν τή Βηθανία.

Ὑπάρχει καί μή ἱστορική ἐκδοχή τῆς Ἐγέρσεως στήν ὁποία ὁ Χριστός κρατᾶ θαυματουργή ράβδο (virga thaumaturgica) μέ τήν ὁποία ὑποτίθεται ὅτι κάνει τό θαῦμα. Μάλιστα, σέ μερικές ἀπεικονίσεις ἀγγίζει τόν Λάζαρο στό κεφάλι, στοιχεῖα πού ἀπουσιάζουν ἀπό τήν εὐαγγελική διήγηση.[34] Ἡ προσπάθεια νά εἰσαχθεῖ τό ὑλικό στοιχεῖο ὡς μέσο γιά τήν ἔγερση θυμίζει τήν, ἐπίσης μή ἱστορική, προσπάθεια εἰσαγωγῆς τοῦ «κρίνου» στήν ἀπεικόνιση τοῦ Εὐαγγελισμοῦ καί δείχνει ὅτι ὁ Χριστός γιά κάποιους ἐθεωρεῖτο «μάγος» ἤ τουλάχιστον «θεῖος ἀνήρ» (μέ τήν ἔννοια τοῦ θαυματοποιοῦ) φέρνοντας στόν νοῦ μας τήν κλασική εἰκόνα τοῦ μάγου ὡς καρικατούρα πού κάνει μάγια λέγοντας ξόρκια καί χρησιμοποιώντας «μαγικό ραβδί».

Στίς δύο παλαιότερες ἀπεικονίσεις στήν κατακόμβη τοῦ Ἁγίου Καλλίστου στή Ρώμη ὁ Λάζαρος ἐξέρχεται ἀπό τό μνημεῖο γυμνός, καλυμμένος μόνο μέ ἕνα μαντήλι. Στίς περισσότερες τοιχογραφίες τῶν κατακομβῶν, ἕως καί βαθιά μέσα στόν 4ο αἰῶνα, ὁ ἐγειρόμενος παρουσιάζεται σαβανωμένος καί στέκεται στήν εἴσοδο ἑνός ταφικοῦ μνημείου μέ ἀέτωμα.[35]

33. Βάλτ. Ποϋχνερ, *Λάζαρος*: 30, ὑπ. 11.
34. Βάλτ. Ποϋχνερ, *Λάζαρος*: 56 κ.ἑ.
35. Βάλτ. Ποϋχνερ, *Λάζαρος*: 56-61.

Κατά τή μεταβυζαντινή περίοδο ἡ σύνθεση παραλλάσσει ὡς πρός τό ὅτι σέ κάποιες περιπτώσεις ὁ τάφος παύει νά εἰκονίζεται ὡς σπίτι καί παρουσιάζεται ὡς κιβωτιόσχημη σαρκοφάγος, ἡ ὁποία βρίσκεται σέ ὁριζόντια ἤ κεκλιμένη θέση. Ὁ Λάζαρος εἰκονίζεται ἐντελῶς ξαπλωμένος, μισοσηκωμένος ἤ καί ὄρθιος μέσα στόν τάφο του.[36] Ἡ παράσταση, ὡς μέρος τοῦ Δωδεκαόρτου εἶναι πολύ συνηθισμένη καί, ἐκτός ἀπό τήν ἀποτύπωσή της σέ φορητές εἰκόνες καί τοιχογραφίες, συναντᾶται καί σέ ἔργα χρυσοκεντητικῆς, ὅπως π.χ. στήν Ἱερά Μονή Ἰβήρων Ἁγίου Ὄρους.[37]

Τό ὅτι ὁ νεκρός ἦταν ἤδη τέσσερις ἡμέρες στόν τάφο καί προφανῶς θά μύριζε ἄσχημα λόγῳ τῆς προχωρημένης σήψεως παρουσιάζεται στήν εἰκονογραφία μέ δραστική χειρονομία μέ τήν ὁποία κάποιος ἀπό τούς παρισταμένους (σέ κάποιες περιπτώσεις καί δύο μορφές) καλύπτει τή μύτη του μέ τό χέρι ἤ μέ τό ἱμάτιό του γιά νά δηλώσει στόν θεατή τήν ἀποφορά καί τήν προσπάθεια νά τήν ἀποφύγει.[38] Τό ἰδιαίτερο αὐτό μοτίβο ὑπάρχει στίς συνθετότερες παραστάσεις.[39]

Τό περιστατικό τῆς Ἐγέρσεως φανερώνει τήν ἰδιαίτερη ἀγάπη καί τιμή τοῦ Χριστοῦ πρός τόν Λάζαρο[40], τόν ὁποῖο ἀνέστησε γιά νά μᾶς δώσει σαφῆ ἔνδειξη γιά τή δική Του Ἀνάσταση καί νά μᾶς διαβεβαιώσει ὅτι θά ἀκολουθήσει ἡ δική μας.

Μέ τή βιβλική περιγραφή τοῦ περιστατικοῦ ἔχουμε τά βασικά στοιχεῖα πού, ὅπως πέρασαν στή λαϊκή παράδοση, δημιούργησαν τό τραγούδι τοῦ ἀγερμοῦ, τό ὁποῖο βεβαίως, συμπληρώθηκε καί ἀπό φανταστικά στοιχεῖα, τά ὁποῖα καλύπτουν τίς συναισθηματικές ἀνάγκες τῶν πιστῶν, πού τόν πραγματοποιοῦν καί αὐτῶν πού

36. Ἐνδεικτικά βλ. Νίκου Μ. Μπονόβα, *Ὄψιμη μεταβυζαντινή ζωγραφική στό Ἅγιον Ὄρος. Τό ἐργαστήριο τῶν Καρπενησιωτῶν Ζωγράφων (1773-1890)*, Θεσσαλονίκη, 2009 (ἀνέκδοτη διδακτορική διατριβή): εἰκ. 114 (ἀπό Ἰβηρίτικη Σκήτη τοῦ Προδρόμου), εἰκ. 115 (Ἱερά Μονή Ζωγράφου) καί 116 (Ἱερά Μονή Βατοπεδίου).

37. Ἐνδεικτικά βλ. Ἑλένης Βλαχοπούλου-Καραμπίνα, *Ἱερά Μονή Ἰβήρων: Χρυσοκέντητα Ἄμφια καί πέπλα*, Ἱερά Μονή Ἰβήρων, Ἅγιον Ὄρος, 1998: 63, 64. Σύμφωνα μέ τή συγγραφέα ἡ σύνθεση ἀκολουθεῖ τήν Κρητική Σχολή, πού υἱοθετεῖται στό Ἅγιον Ὄρος τόν 16ο αἰῶνα.

38. Βλ. Παναγιώτη Βοκοτόπουλου, *Βυζαντινές εἰκόνες*, Ἀθήνα: Ἐκδοτική Ἀθηνῶν, 1995. Ἰδιαιτέρως τίς εἰκόνες μέ τούς ἀριθμούς: 30, 33, 41, 107, 113, καί τά σχόλια πού βρίσκονται στίς σελίδες 198, 199 καί 220.

39. Βάλτ. Ποῦχνερ, *Λάζαρος*: 47. Πρέπει νά σημειώσουμε ὅτι τό μοτίβο αὐτό συναντᾶται καί στή σλαβική εἰκονογραφία (π.χ. στήν εἰκόνα τοῦ Νόβγκοροτ).

40. Βάλτ. Ποῦχνερ, *Λάζαρος*: 53-54.

τόν παρακολουθοῦν. Ἐπίσης, καλύπτουν καί κάποια «κενά» (κατά τήν ἐκτίμηση τοῦ λαϊκοῦ ποιητῆ) τῆς διηγήσεως, ὅπως παραδείγματος χάριν, οἱ ἀναφορές στό τί εἶδε στόν Ἅδη.

Τό δρώμενο τοῦ Λαζάρου στή λαογραφία

Στήν ἑλληνική λαϊκή παράδοση, ὅπως καί στήν εἰκονογραφική τέχνη, δύο εἶναι οἱ ἀναστάσεις πού ἔχουν ἰδιαίτερη ἐθιμική σήμανση: ἡ Ἔγερση τοῦ Λαζάρου καί ἡ Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ.[41] Ὁ Λάζαρος ἐντάσσεται λαογραφικά στό σχῆμα τοῦ θνήσκοντος καί ἀνισταμένου ἥρωα ἤ θεοῦ, γι' αὐτό καί τιμᾶται ἰδιαιτέρως στόν ἀγροτοκτηνοτροφικό λαϊκό πολιτισμό.[42]

Τό δρώμενο τῆς Ἐγέρσεως τοῦ Λαζάρου ὑπάρχει γεωγραφικά ἀπό τήν Κύπρο ὡς τήν Ἤπειρο, ἀπό τά νησιά τοῦ Αἰγαίου μέχρι τή Στερεά Ἑλλάδα, τή Θεσσαλία, τή Βόρεια Ἑλλάδα[43] καί σέ ὁλόκληρη τή Βαλκανική.[44] Συνήθως, τελεῖται τό Σάββατο τοῦ Λαζάρου, σέ λίγες περιπτώσεις τήν παραμονή καί τήν ἑπομένη.[45] Σέ ἀντίθεση μέ τήν περίοδο τοῦ Δωδεκαημέρου, πού τά κάλαντα λέγονται καί στίς τρεῖς μεγάλες ἑορτές, στόν κύκλο τοῦ Πάσχα κυριαρχοῦν τά κάλαντα τοῦ Λαζάρου, καθώς ἀπό τούς 285 ἀγερμούς μέ κάλαντα τοῦ κύκλου αὐτοῦ οἱ 213 (δηλαδή 75%) ἀνήκουν στόν Λάζαρο.[46]

Πρόκειται γιά ἰδιότυπη περίπτωση καλάντων, καθώς, ἄν καί ἀναφέρεται σέ θάνατο καί σέ ὅσα φοβερά τόν συνοδεύουν, τό μήνυμα πού κομίζουν οἱ καλαντιστές δέν εἶναι θλιβερό οὔτε πένθιμο. Τό «Λαζαροσάββατο» μαζί μέ τά «Βάγια» εἶναι σ' ὅλη τήν Ἑλλάδα προ-

41. Αὐτό πού ὁ ἁπλός λαϊκός ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος δέν γνώριζε γραφή καί ἀνάγνωση γιά νά μελετήσει τήν Ἁγία Γραφή, ἔβλεπε γύρω του στούς τοίχους τῶν Ναῶν του, τό ἔκανε τραγούδι ἤ μορολόι (π.χ. θρῆνοι πού λέγονται τή Μεγάλη Πέμπτη ἐνώπιον τοῦ Σταυροῦ).

42. Μαν. Βαρβούνη, *Εἰσαγωγή (Β΄)*: 122. Ἡ διαπίστωση τοῦ Καθηγητῆ ἰσχύει καί γιά τήν Κῶ. Τά κάλαντα τοῦ Λαζάρου ἦταν πολύ ἀγαπητά στά παιδιά τῶν χωριῶν, πού πήγαιναν στίς μάντρες τῶν βοσκῶν γιά νά τά ποῦν καί νά πάρουν τό φίλεμά τους.

43. Βάλτ. Ποῦχνερ, *Λάζαρος*: 193.

44. Βάλτ. Ποῦχνερ, *Λάζαρος*: 18.

45. Βάλτ. Ποῦχνερ, *Λάζαρος*: 247-248, ὑπ. 14: ἀπό τίς 213 περιπτώσεις πού μελέτησε στίς 131 τελεῖται τό Σάββατο, στίς 21 παραμονή καί στίς 27 Κυριακή. Ἐπίσης, σέ δύο περιπτώσεις τελεῖται Παρασκευή καί Σάββατο καί σέ μία καί στίς τρεῖς ἡμέρες: Παρασκευή, Σάββατο καί Κυριακή τῶν Βαΐων.

46. Βάλτ. Ποῦχνερ, *Δρώμενα*: 142.

ανάκρουσμα «Λαμπρῆς». Θάνατος πού ὑπόσχεται ἀνάσταση δέν ἀποτελεῖ πένθος.[47]

Τό τραγούδι πού τό συνοδεύει εἶναι ἐλεύθερη ἔμμετρη ἀπόδοση τῆς σχετικῆς εὐαγγελικῆς περικοπῆς καί ποικίλει ἀπό περιοχή σέ περιοχή. Ὑπάρχουν διαφορές στά μοτίβα, στή γλωσσική ἔκφραση καί στό ὕφος πού χρησιμοποιεῖται. Ἔτσι προκύπτουν «τέσσερις ὑπότυποι: ὁ κυπριακός, ο ἠπειρωτικός, ὁ μεικτός αἰγαιοπελαγίτικος καί οἱ συρικνωμένες καί ἀνόητες μορφές ὅπου ὁ νοηματικός εἱρμός ἔχει ἀθεράπευτα διαταραχθεῖ καί ὁ ἱστός τῶν γεγονότων τῆς Βηθανίας ἔχει χαθεῖ».[48]

Στίς ἀνόητες μορφές τοῦ τραγουδιοῦ τά λεγόμενα δέν ἔχουν σχέση μέ τό εὐαγγελικό γεγονός καί δέν ὁδηγοῦν σέ κάποιο σαφές νόημα. Τέτοιο παράδειγμα εἶναι τά κάλαντα τοῦ Λαζάρου τῶν κοριτσιῶν πού λέγονται στήν περιοχή Ἁλμυροῦ Μαγνησίας καί, μεταξύ ἄλλων, λένε τά ἑξῆς: «*...Σήκω Λάζαρε καί μήν κοιμᾶσαι, ἤρθ' ἡ μάνα σου ἀπό τήν Πόλη σοῦ 'φερε χαρτί καί κομπολόϊ....*».[49] Πιθανότατα τά ἀρχικά κάλαντα εἶχαν νόημα, ἀλλά λόγῳ τῆς προφορικῆς μετάδοσης αὐτό χάθηκε ἄν καί κάποια ἐνδιαφέροντα στοιχεῖα διατηροῦνται: ὁ θάνατος παρομοιάζεται μέ ὕπνο, ὑπάρχει ζωντανή ἐπαφή καί σχέση τῶν ἀνθρώπων μέ τήν Κωνσταντινούπολη, τήν ἰδανική πολιτεία ἀπό τήν ὁποία ἔρχονται σπουδαῖα καί πολύτιμα δῶρα κ.λπ.

Ἄλλα κάλαντα ἀκολουθοῦν τό *εὐαγγελικό κείμενο καί τήν ἐκκλησιαστική γλώσσα* κι ἄλλα ἔχουν τή *μορφή δημοτικοῦ τραγουδιοῦ μέ θρησκευτικά καί κοσμικά στοιχεῖα,* πού συνδυάζει τήν Ἔγερση τοῦ Λαζάρου μέ παινέματα πρός τά μέλη τῆς οἰκογένειας καί αἴτηση γιά κέρασμα-φιλοδώρημα. Ὅπως συμβαίνει μέ τά δημοτικά τραγούδια περνοῦν ἀπό γενιά σέ γενιά ὡς προφορική παράδοση.[50] Τά κάλαντα τοῦ Λαζάρου στήν Κῶ μοιάζουν περισσότερο μέ τό πρῶτο εἶδος.[51]

Τό θαυμαστό περιστατικό ἄλλοτε ἁπλῶς ψάλλεται κι ἄλλοτε παριστάνεται σάν ὑπαίθριο θέατρο.[52] Τά τραγούδια μέ θέμα τήν Ἔγερση τοῦ Λαζάρου ἀνήκουν σέ ἕναν κύκλο λαϊκῶν ἀσμάτων πού συν-

47. Δημ. Λουκάτου, *Πασχαλινά*: 43.
48. Βάλτ. Ποϋχνερ, *Λάζαρος*: 193.
49. Μαρτυρίες κατοίκων τῆς περιοχῆς Ἁλμυροῦ Μαγνησίας.
50. Βάλτ. Ποϋχνερ, *Λάζαρος*: 183-4.
51. *Κάλαντα*: 12-13.
52. Δημ. Λουκάτου, *Πασχαλινά*: 52.

δέονται μέ διάφορα ἐξωεκκλησιαστικά ἔθιμα ὀργανικά, ὅμως, εἶναι δεμένα μέ τή γενικότερη θρησκευτική συμπεριφορά καί ἔχουν ἐπηρεαστεῖ πολύ ἀπό τή λόγια ἐκκλησιαστική γλώσσα[53], ἡ ὁποία κυριαρχεῖ στά ἐκκλησιαστικά κείμενα ἀκόμη καί ἐάν αὐτά δέν εἶναι ὑμνολογικά ἤ λατρευτικά, ἀλλά διοικητικά, λογοτεχνικά, ποιμαντικά κ.λπ.

Ἀπό τά τραγούδια τοῦ Λαζάρου πλησιέστερα στό εὐαγγελικό θέμα καί στήν ἐκκλησιαστική γλώσσα εἶναι αὐτά πού συναντῶνται στά νησιά τοῦ Αἰγαίου καί, φυσικά, στήν Κῶ.[54] Τό ἀντίστοιχο τραγούδι ἀπό τόν Μπουρνόβα τῆς Σμύρνης τό «λαζαρικό», ὅπως ὀνομάζεται, εἶναι ἀκριβῶς ἴδιο στή θεματολογία καί στή γλώσσα μέ τῆς Κῶ.[55] Οἱ συνήθειες, τά ἔθιμα καί τά τραγούδια ταξίδευαν ἀπό περιοχή σέ περιοχή καί διαδίδονταν εὔκολα μέ τίς μετακινήσεις τῶν κατοίκων, τό ἐμπόριο καί, μετά τό 1922, μέ τήν προσφυγιά, πού ἦταν ἔντονη στό νησί τῆς Κῶ, λόγῳ ἐγγύτητας στά Μικρασιατικά Παράλια καί στενῆς σχέσης μέ αὐτά.[56]

Ὅπως ὑπογραμμίζει ὁ Καθηγητής Βάλτερ Ποῦχνερ «τό ἀγερμικό ἔθιμο μέ τή μιμητική “παράσταση” τῆς ἔγερσης εἶναι (ἦταν) διαδεδομένο παντοῦ στήν Κύπρο, ἀλλά καί στά Δωδεκάνησα, στήν Εὔβοια καί στήν Ἤπειρο...».[57] Ἡ ἔντονη προυσία τοῦ ἐθίμου στήν Κύπρο εἶναι ἀναμενόμενη, καθώς σύμφωνα μέ τήν παράδοση, μετά τήν ἔγερσή του ἀπό τόν Χριστό ὁ Ἅγιος Λάζαρος, γιά νά γλυτώσει ἀπό τή μανία ἐκείνων πού τόν κυνηγοῦσαν, ἔφυγε ἀπό τή Βηθανία καί πῆγε στήν Κύπρο (33 μ.Χ.). Ἔζησε στό Κίτιο (σημερινή Λάρνακα[58]), τό ὁποῖο ποίμανε ὡς Ἐπίσκοπος μέχρι τόν θάνατό του τό 63 μ.Χ.

Τόν 4ο αἰῶνα, τήν ἡμέρα τῆς ἑορτῆς, μία πομπή κατευθυνόταν ἀπό τά Ἱεροσόλυμα πρός τήν Ἐκκλησία του στή Βηθανία. Ἐκεῖ, διάβαζαν τήν εὐαγγελική περικοπή καί ἔψαλαν ὕμνους. Ἀνάλογη τελετή ὑπάρχει στό ἀρμενικό τυπικό.[59] Οἱ τελετές αὐτές εἶναι πρό-

53. Μαν. Βαρβούνη, *Παραδοσιακή*: 178.

54. Βάλτ. Ποῦχνερ, *Λάζαρος*: 189-190, ὑπ. 26.

55. Μαν. Βαρβούνη, *Παραδοσιακή*: 176-178.

56. Πρίν ἀπό 15.000 χρόνια τό νησί ἦταν ἑνωμένο μέ τή Μικρά Ἀσία καί κατά τή Βυζαντινή Περίοδο ἀποτελοῦσε μία διοικητική ἑνότητα μέ τήν περιοχή τῆς Ἁλικαρνασσοῦ.

57. Βάλτ. Ποῦχνερ, *Λάζαρος*: 140, ὑπ. 19.

58. Τό ὄνομα ὀφείλεται στό ὅτι ἐκεῖ βρίσκεται ἡ Λάρνακα πού ἀποτέθηκε τό Ἅγιο Λείψανό του μετά τή δεύτερη καί ὁριστική κοίμησή του.

59. Βάλτ. Ποῦχνερ, *Λάζαρος*: 134-135.

δρομοι τοῦ δρώμενου τοῦ Λαζάρου, τό ὁποῖο ἄν καί, πλέον, ἔχει ἀνεξαρτητοποιηθεῖ ἀπό τήν ἐκκλησιαστική λατρεία διατηρεῖ στοιχεῖα πού παραπέμπουν σέ αὐτή (ἀναπαραγωγή τῆς εὐαγγελικῆς διήγησης, βάια, ὕπαρξη ὁμάδας γύρω ἀπό τό κεντρικό πρόσωπο, ὁμοιότητα μέ εἰκονογραφική ἀπεικόνιση κ.λπ.).

Ὁ Καθηγητής Ποῦχνερ κάνει ἐκτενῆ περιγραφή ἀνάλογου λατρευτικοῦ δρώμενου (κατά τή διάρκεια τῆς Θείας Λειτουργίας) στή Λάρνακα τῆς Κύπρου.[60] Αὐτό παρουσιάζει ἀξιοσημείωτες ὁμοιότητες μέ τό δρώμενο τῆς Κῶ: πρωταγωνιστής εἶναι νεαρό παιδί, στολισμένο μέ λουλούδια κίτρινου χρώματος (*Chrysanthemum coronarium*, δηλαδή μαργαρίτες), πού ξαπλώνει στή μέση τοῦ χώρου, ἐνῶ τήν τελετή συνοδεύουν γλυκά καί ψωμιά. Παράλληλα ἔχει καί σημαντικές διαφορές καθώς τῆς Κύπρου ἔχει περισσότερο ἐκκλησιαστικό χαρακτήρα, ἐνῶ τῆς Κῶ περισσότερο λαογραφικό καί ἀγερμικό.

Συνήθως, οἱ ἐκτελεστές τοῦ ἀγερμοῦ εἶναι κορίτσια[61] καί κάποτε ἀποκλειστικά ἀγόρια.[62] Ἄλλοτε, ἐκτός ἀπό τά κορίτσια[63] πού συγκροτοῦν τήν ὁμάδα ὑπάρχει καί ἕνα ἀγόρι πού παίζει τόν Λάζαρο[64]. Αὐτό, ὅπως θά δοῦμε, ἰσχύει στήν Κῶ, ὅπου παρουσιάζεται ἡ ἀναβίωση τοῦ νεκροῦ καί τό δρώμενο ἐξελίσσεται σέ μικρή παράσταση.[65] Ἡ περιγραφή τοῦ Ἡρακλῆ Καραναστάση γιά τήν Καρδάμαινα συνδέει τόν ἀγερμό μέ τό Δημοτικό Σχολεῖο. Ὅλη ἡ διαδικασία ἐποπτευόταν ἀπό τόν Διευθυντή του. Ἔτσι, μαθαίνουμε ὅτι παλαιότερα, ἴσως μέχρι τή δεκαετία τοῦ ’60, στόν ἀγερμό τοῦ Λαζάρου

60. Βάλτ. Ποῦχνερ, *Λάζαρος*: 135-138.

61. Δημ. Λουκάτου, *Πασχαλινά*: 47, Μαν. Βαρβούνη, *Εἰσαγωγή (Β΄)*: 124, τά ὁποῖα διαδραματίζουν τόν ρόλο τῶν ἀδελφῶν τοῦ Λαζάρου (πρβλ. Βάλτ. Ποῦχνερ, *Λάζαρος*: 253-255). Βάλτ. Ποῦχνερ, *Λάζαρος*: 186. Σημειώνει ὅτι μόνο στήν Ἤπειρο τραγουδοῦν παλικάρια καί ἄντρες. Ἡ παρουσία μόνο κοριτσιῶν ἐξηγεῖται ἀπό τό ὅτι ὁ Λάζαρος, κατά τή μαρτυρία τῶν Εὐαγγελίων καί τήν ἐκκλησιαστική παράδοση, εἶχε μόνο ἀδελφές (Βάλτ. Ποῦχνερ, *Λάζαρος*: 255).

62. Βάλτ. Ποῦχνερ, *Δρώμενα*: 142. Στόν Ἁλμυρό Μαγνησίας, γιά παράδειγμα, ὑπάρχει ἡ συνήθεια τήν Παρασκευή, παραμονή τῆς γιορτῆς, νά τελοῦν τόν ἀγερμό κορίτσια καί τό Σάββατο, ἀνήμερα, ἀγόρια. Μέ αὐτόν τόν τρόπο συνδυάζουν καί τά δύο.

63. Στήν Ἑλλάδα τά κορίτσια τῆς ὁμάδας συνήθως λέγονται «λαζαρίνες» (Βάλτ. Ποῦχνερ, *Λάζαρος*: 248).

64. Βάλτ. Ποῦχνερ, *Λάζαρος*: 266.

65. Περισσότερα στά Βάλτ. Ποῦχνερ, *Συγκριτική Α΄*: 156-158, Βάλτ. Ποῦχνερ, *Λάζαρος*: 282-284. Πρβλ. Ἡρ. Καραναστάση, *Λαογραφικά*: 116-118: καταγράφεται ἀναλυτικά ἡ διαλογική ἐξέλιξη τῶν καλάντων.

συμμετεῖχαν οἱ μαθητές, πού προφανῶς ἦταν ἀγόρια καί κορίτσια.[66] Ἄν καί φαίνεται τά ἀγόρια νά ἔχουν τούς βασικούς ρόλους (ἀφηγητῆ, Χριστοῦ καί Λαζάρου), παροῦσες ἦταν καί οἱ μαθήτριες, τουλάχιστον ὡς μέλη τοῦ χοροῦ καί στήν προετοιμασία τοῦ δρώμενου.

Ἐκτός ἀπό τό τραγούδι, ὑπάρχουν καί ἄλλα στοιχεῖα πού ὑπογραμμίζουν τήν ἔννοια τοῦ θανάτου καί τῆς Ἐγέρσεως τοῦ Λαζάρου. Παραδείγματος χάριν τό καλάθι, τό ὁποῖο, πρακτικά, εἶναι τό δοχεῖο στό ὁποῖο θά τοποθετηθοῦν τά αὐγά καί τά ἄλλα κεράσματα, ἀλλά ὑποδηλώνει καί τόν τάφο ἤ τόν Ἅδη πού κρατᾶ τόν νεκρό. Τά λουλούδια πού τό στολίζουν, ἀντιστοίχως, μπορεῖ νά θεωρηθοῦν ὅτι εἶναι ὑπόμνηση τοῦ ξαναζωντανέματος τοῦ νεκροῦ.[67] Ἀνάλογη λειτουργικότητα ἔχουν καί τά ψωμιά πού φτιάχνονται γιά τήν ψυχή τοῦ Λαζάρου.[68]

Τά κάλαντα τοῦ Λαζάρου δείχνουν τήν ἀγάπη τῶν ἀνθρώπων πρός τούς κεκοιμημένους καί τήν πίστη στήν ἀθάνατη ψυχή. Τά προκαταρκτικά τῆς ἐγέρσεως καί ὁ διάλογος μέ τόν ἀναστημένο Λάζαρο φανερώνουν ὅτι πάντοτε νιώθουμε τούς κεκοιμημένους ὡς οἰκεῖες μορφές πού δέν προκαλοῦν φόβο, τρόμο καί ἀποστροφή.[69]

Ὁ ἀγερμός τοῦ Λαζάρου στήν Κῶ

Τά κάλαντα τοῦ Λαζάρου στήν Κῶ βασίζονται στήν εὐαγγελική περικοπή. Τά τραγουδοῦσαν παιδιά, ἀγόρια καί κορίτσια, καί συνδυάζονταν μέ συγκεκριμένο δρώμενο. Παλαιότερα εἶχε ἐντονώτερο ἀγερμικό χαρακτήρα. Σήμερα, λίγα παιδιά τά γνωρίζουν καί τό πρωί τῆς ἑορτῆς πηγαίνουν στά Γραφεῖα τῆς Μητροπόλεως γιά νά τά ποῦν στόν Σεβασμιώτατο, ὁ ὁποῖος τά καλοδέχεται προτρέποντάς τα νά λένε τά τοπικά κάλαντα.

Σύμφωνα μέ μαρτυρία τῆς Σταματίας Χατζηνικολάου «*Τό Σάββατο τοῦ Λαζάρου τά παιδιά τοῦ σχολείου γυρίζουσι ἀπό σπίτι σέ*

66. Πρβλ. Ἡρ. Καραναστάση, *Λαογραφικά*: 116-118: καταγράφεται ἀναλυτικά ἡ διαλογική ἐξέλιξη τῶν καλάντων.

67. Βάλτ. Ποῦχνερ, *Συγκριτική Α΄*: 143.

68. Βάλτ. Ποῦχνερ, *Λάζαρος*: 280, Μαν. Βαρβούνη, *Εἰσαγωγή (Β΄)*: 124.

69. Ἀντίθετη εἰκόνα γιά τούς νεκρούς προβάλλεται ἀπό τόν κινηματογράφο, συνήθως, καί τή λογοτεχνία, σέ κάποιες περιπτώσεις. Οἱ νεκροί παρουσιάζονται μέ ἀποκρουστικά χαρακτηριστικά καί ἡ παρουσία τους εἶναι σχεδιασμένη νά ἐμπνέει τρόμο καί νά προκαλεῖ τήν ἀπέχθεια. Συχνά, δέ παρουσιάζονται ὡς τερατώδεις αἱμοσταγεῖς ὑπάρξεις πού ἐπιδιώκουν τό κακό καί τήν καταστροφή τῶν ζωντανῶν.

σπίτι, κρατώντας κλάδους βαΐων πλεγμένους σάν καλάθι chai στολισμένους μέ λουλούδια chai λέσι ν-τό "Λάζαρο". Ὄξω ᾽πό κάθε σπίτι τυφλώνουσι ἕνα παιδί. Τό ξαπλώνουσι χάμω chai παριστάνει τόν Λάζαρο, ἐνῶ οἱ ἄλλοι ᾽πό πάνω του τραγουδοῦν».[70]

Κάποια ἀπό τά κορίτσια τῆς ὁμάδας πού πραγματοποιεῖ τόν ἀγερμό κρατοῦν καλάθια στολισμένα μέ κίτρινα λουλούδια καί κλωνάρια ἀπό λεβάντα.[71] Τά ἀγόρια πού συνοδεύουν τόν «Λάζαρο» κρατοῦν κλαδιά φοίνικα (βάια). Αὐτός φορᾶ λευκό ἔνδυμα, πού συμβολίζει τό σάβανο, καί εἶναι τυλιγμένος μέ γιρλάντες ἀπό κίτρινα λουλούδια (π.χ. μαργαρίτες)[72], οἱ ὁποῖες συμβολίζουν τίς νεκρικές ταινίες («*κειρίαις*») μέ τίς ὁποῖες τύλιγαν τούς νεκρούς οἱ Ἰουδαῖοι. Τό ἔνδυμα τοῦ Λαζάρου καλύπτει καί τό κεφάλι του, σάν ἕνα εἶδος κουκούλας, καθώς οἱ Ἰουδαῖοι κάλυπταν τό κεφάλι τῶν νεκρῶν μέ τό σουδάριο. Τό Λαζαρόπαιδο ἤ τό Λαζαροπαίδι, ὅπως λέγεται συνήθως, βρίσκεται στό κέντρο τοῦ δρώμενου.[73] Στή Θράκη, ὅπως καταγράφει ὁ Καθηγητής Μανόλης Βαρβούνης, τόν ρόλο τοῦ Λαζάρου ἔπαιζε ἕνα ἀγόρι δέκα-δώδεκα ἐτῶν, πού σκέπαζαν τό σῶμα του μέ χόρτα.[74]

Σέ γενικότερο σχόλιο ὁ Ποῦχνερ ὑπογραμμίζει ὅτι τά λουλούδια τονίζουν τή στενή σχέση ἀλληλεξάρτησης καί ἀλληλεπίδρασης μέ τή φύση. Αὐτή ἡ σχέση ἐπεκτείνεται καί στούς κεκοιμημένους, οἱ ὁποῖοι, ὅπως ὁ Λάζαρος, στολίζονται μέ λουλούδια. Τό ἴδιο συμβαίνει μέ τό φέρετρο τῶν νεκρῶν, ἐνῶ λουλούδια ρίχνονται καί

70. Σταμ. Φάκκου, *Συλλογή*: 94, μαρτυρία τῆς Σταματίας Χατζηνικολάου.

71. Βάλτ. Ποῦχνερ, *Συγκριτική Α΄*: 145: θεωρεῖ ὅτι τό κίτρινο, πού προτιμᾶται στόν συγκεκριμένο ἀγερμό ἔχει συμβολικό χαρακτήρα καί τά λουλούδια αὐτά μπορεῖ νά λέγονται καί «Λάζαρος». Πρβλ. Βάλτ. Ποῦχνερ, *Λάζαρος*: 270. Ἐνδιαφέρον ἔχει ἡ ἀναφορά τοῦ Φαίδ. Κοκουλέ σέ κείμενο τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Χρυσοστόμου, ὁ ὁποῖος λέει ὅτι οἱ πιστοί ἔχουν ἐγκαταλείψει τόν σταυρό ὡς φυλακτήριο ὅπλο κατά τοῦ διαβόλου καί χρησιμοποιοῦν κίτρινα λουλούδια καί τυλίγονται μέ κορδέλες (Φαίδ. Κουκουλέ, *Βυζαντινῶν Βίος καί Πολιτισμός, Τόμος Β΄.Ι.*: 275, τό κείμενο τοῦ Ἁγίου στό *PG* 61.105).

72. Ὁ Πέτρος Στυλιανοῦ ἀναφέρει ὅτι στήν παλιά Λευκωσία τῆς Κύπρου τό Λαζαρόπαιδο εἶχε τυλιγμένες ἀράδες ἀπό κίτρινες ἀγριομαργαρίτες στά πόδια του, ἀπό τόν ἀστράγαλο ὡς τούς μηρούς, καθώς καί στά χέρια· στό στῆθος καί στήν πλάτη οἱ σειρές αὐτές σχημάτιζαν ἕνα μεγάλο «**X**», στό κεφάλι εἶχε μία διπλή γιρλάντα τυλιγμένη γύρω γύρω σάν στεφάνι (Βάλτ. Ποῦχνερ, *Λάζαρος*: 284-285, ὑπ. 165. Στήν Κῶ βάζουν γιρλάντες μέ κίτρινα λουλούδια σέ σχῆμα «**X**» στό στῆθος καί στήν πλάτη.

73. Βάλτ. Ποῦχνερ, *Λάζαρος*: 266.

74. Μαν. Βαρβούνη, *Εἰσαγωγή (Β΄)*: 124.

στούς τάφους, ὅπως γινόταν καί κατά τήν ἀρχαιότητα, πού τά θεωροῦσαν κατάλληλο δῶρο γιά τό ταξίδι στόν Ἅδη. Ἔντονη εἶναι ἡ παρουσία τῶν λουλουδιῶν στόν χῶρο τῆς ἐκκλησιαστικῆς λατρείας: μέ λουλούδια στολίζονται οἱ Ἱερές Εἰκόνες, τό κουβούκλιο τοῦ Ἐπιταφίου, ὁ Σταυρός τήν 14η Σεπτεμβρίου καί τήν Κυριακή τῆς Σταυροπροσκυνήσεως κ.λπ.[75]

Τά κορίτσια φοροῦν μακριά σκοῦρα ἐνδύματα, πού δηλώνουν τό πένθος καί τή θλίψη γιά τήν ἀπώλεια τοῦ ἀγαπημένου τους ἀδελφοῦ. Στόν λαϊκό καί ὄχι μόνο, πολιτισμό, ἡ ἐνδυμασία εἶναι σημαῖνον στοιχεῖο καί σύμβολο. Σημασιοδοτεῖ καί δημοσιοποιεῖ τό κοινωνικό status, τόν ρόλο καί τή θέση κάποιου προσώπου.[76] Στή Θράκη τά κορίτσια φοροῦσαν κόκκινα φορέματα.[77] Τό κόκκινο χρῶμα ἴσως ἔχει ἀφετηρία τό ὅτι τό δρώμενο τοῦ Λαζάρου προετοιμάζει γιά τά Πάθη τοῦ Χριστοῦ, πού θά ἀκολουθήσουν σέ λίγες ἡμέρες, καί παραπέμπει στό αἷμα Του πού θά χυθεῖ γιά τή σωτηρία μας.

Ἕνα ἀπό τά ἀγόρια πού συμμετέχουν στόν ἀγερμό κρατᾶ ἐπίπεδο ξύλο στό κέντρο τοῦ ὁποίου ἔχουν κολλήσει μικρή εἰκόνα τῆς Ἐγέρσεως τοῦ Λαζάρου καί γύρω της κλαδάκια ἀπό λεβάντα, δεντρολίβανο, καραγάνια καί πλεγμένους σταυρούς ἀπό βάγια, σέ διάφορα σχήματα. Αὐτή ἡ ἁπλή κατασκευή, πού φυλάσσονταν στόν Ἐνοριακό Ναό, συμβόλιζε τή Βηθανία.[78]

Μόλις ἀρχίζουν νά λένε τά κάλαντα, τό παιδί πού ὑποδύεται τόν Λάζαρο ξαπλώνει στό ἔδαφος καί παραμένει ξαπλωμένο μέχρι τή στιγμή πού τά παιδιά λένε τόν στίχο πού καταλήγει μέ τή φράση «...ἀνεστήθη καί σηκώθη». Τότε σηκώνεται, τά ἄλλα παιδιά τό ρωτοῦν τί εἶδε στόν Ἅδη κι αὐτό ἀπαντᾶ. Στόν ἀγερμό, ὁ ὁποῖος εἶναι μορφή θεατρικῆς παρουσίασης, ἔχει μεγάλη σημασία ὁ συνδυασμός λόγου καί εἰκόνας/παραστατικοῦ δρώμενου. Ὅ,τι ἀκούγεται, ζωντανεύει μπροστά στά μάτια τοῦ ἀκροατῆ, ὁ ὁποῖος γίνεται *καί*

75. Πρβλ. Βάλτ. Ποῦχνερ, *Ἱστορική*: 112. Ὁ Καθηγητής σημειώνει ὅτι τό χρῶμα γιά τόν Λάζαρο εἶναι τό κίτρινο καί γιά τόν Χριστό τή Μεγάλη Παρασκευή τό κόκκινο (π.χ. παπαροῦνες) καθώς συμβολίζει τό αἷμα Του πού χύθηκε γιά τή σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου.

76. Βάλτ. Ποῦχνερ, *Δρώμενα*: 227. Αὐτό ἰσχύει ἀκόμη καί στίς περιπτώσεις μεταμφιέσεων ὅπως ὑπογραμμίζει ὁ Καθηγητής Ποῦχνερ.

77. Μαν. Βαρβούνη, *Εἰσαγωγή (Β΄)*: 124.

78. Περσ. Κουτσουράδη, *Σελίδες*: 28.

θεατής καί ὁ σκοπός τοῦ ἀγερμοῦ ἐπιτυγχάνεται καλύτερα.[79] Τό δρώμενο τοῦ Λαζάρου θυμίζει τά θρησκευτικά δράματα πού ἦταν συνηθισμένα στή Δυτική Εὐρώπη κατά τόν Μεσαίωνα. Μία ὁμάδα μοναχῶν, συνήθως, περιφερόταν ἀπό χωριό σέ χωριό καί, μόλις ὁλοκληρωνόταν ἡ Θεία Λειτουργία, ἔδινε μία θρησκευτική παράσταση μπροστά στόν Ναό μέ διδακτικό σκοπό. Σέ αὐτές παρουσιάζονταν μέ συντομία θέματα ὅπως ἡ Πτώση καί ἡ Ἔξοδος τῶν Πρωτοπλάστων ἀπό τόν Παράδεισο, παραβολές, τά Ἅγια Πάθη κ.ἄ. Ἔτσι, σέ μία ἐποχή πού ἡ δυνατότητα τῆς ἀνάγνωσης ἦταν σπάνια, ὁ ἁπλός λαός διδασκόταν στοιχεῖα ἀπό τήν πίστη του. Ἐπίσης, ἡ Δυτική Ἐκκλησία περνοῦσε τίς βασικές γραμμές τῆς διδασκαλίας της ἐπιβάλλοντας, μέσῳ τῆς ἐποπτικότητας, τίς ἀπόψεις της.

Τό φιλοδώρημα εἶναι σύνηθες σέ ὅλα τά κάλαντα τοῦ ἑορταστικοῦ κύκλου τοῦ χρόνου ὡς «πράξη τελετουργικῆς ἀνταπόδοσης κατά τούς κοινωνικούς νόμους τοῦ do ut des γιά τήν ἐπίσκεψη, τό τραγούδισμα καί τίς εὐχές...». Τό δῶρο-κέρασμα ἦταν ὑποχρέωση τοῦ νοικοκύρη καί ἡ παράλειψή του θεωροῦνταν ὅτι προοιώνιζε κακή τύχη γι' αὐτόν καί τό σπιτικό του. Στό ἔθιμο τοῦ Λαζάρου προσφέρονταν συνήθως ἄβαφα αὐγά, τά ὁποῖα μαζεύονταν σέ εἰδικό ἀνθοστολισμένο καλάθι καί, κατά τήν καθιερωμένη συνήθεια, οἱ νοικοκυρές τά ἔβαφαν τή Μεγάλη Πέμπτη.[80] Οἱ καλαντιστές ἐάν δέν λάμβαναν τό προσδοκώμενο κέρασμα, ἔφτιαχναν σκωπτικά-προσβλητικά στιχάκια καί τά τραγουδοῦσαν μπροστά στά σπίτια τῶν «ἀρνητῶν» τοῦ κεράσματος.

Μέ τήν ἀπάντηση τοῦ Λαζάρου τελειώνει τό τραγούδι. Οἱ νοικοκύρηδες δίνουν στά παιδιά αὐγά, τά ὁποῖα βάζουν στό στολισμένο μέ λουλούδια καλάθι τῶν κοριτσιῶν ἤ, ὅπως λέει ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Κώου καί Νισύρου κ. Ναθαναήλ, τά στερεώνουν στά κλαδιά τῶν φοινίκων, πού οἱ ντόπιοι ὀνομάζουν «βάγια» ἤ «βάι». Σύμφωνα μέ τόν Ἡρακλῆ Καραναστάση ὅσα βάγια ἔμεναν ἀχρησιμοποίητα κατά τήν κατασκευή τῶν σταυρῶν τά ἔπαιρναν τά μεγαλύτερα παιδιά, ξεκολλοῦσαν τά φύλλα τους, πού ἦταν διπλά, τά ἔκοβαν στή

79. Βάλτ. Ποῦχνερ, *Συγκριτική Α΄*: 156-157, ὑπ. 363. Σημειώνει ὅτι στά Δωδεκάνησα βρίσκονται προδρομικές μορφές αὐτῶν τῶν ἐνσαρκώσεων, ὅταν τά παιδιά ντύνονται μέ ἄσπρες πουκαμίσες καί ἔχουν καρφιτσωμένες σειρές ἀπό λουλούδια.

80. Βάλτ. Ποῦχνερ, *Συγκριτική Α΄*: 130, Βάλτ. Ποῦχνερ, *Λάζαρος*: 252-253.

μέση κατακόρυφα καί τά ἔπλεκαν μέ πολύ καλλιτεχνικό τρόπο σέ *«κουφωτές φωλιές»*, στίς ὁποῖες ἀκουμποῦσαν οἱ νοικοκυρές τά αὐγά. Σέ κάθε κλαδί ἔφτιαχναν ἀπό μία μέχρι τέσσερις φωλιές ἀνάλογα μέ τό ὕψος τοῦ κλαδιοῦ. Αὐτά τά κλαδιά τά ἄφηναν στόν Ἱερό Ναό καί τήν Κυριακή τῶν Βαΐων στόλιζαν τό Εἰκονοστάσι (Τέμπλο).[81]

Αὐγά ὑπῆρχαν σέ ὅλα τά σπίτια καί ἦταν ἰδιαιτέρως χρήσιμα, καθώς τά ἔβαφαν κόκκινα γιά τή Λαμπρή καί τά χρησιμοποιοῦσαν γιά νά φτιάξουν λαμπρόπιτες. Ἔτσι, ὁ ἀγερμός τοῦ Λαζάρου συνδεόταν μέ τό Πάσχα. Τά αὐγά, πέρα ἀπό τήν ἀδιαμφισβήτητη πρακτική τους ἀξία, ἔχουν καί διάφορους συμβολισμούς: π.χ. τό αὐγό μπορεῖ νά θεωρηθεῖ ὅτι κρύβει μέσα του τή ζωή, ὅπως ὁ τάφος τόν Λάζαρο ἤ ἀκόμη καλύτερα ὅτι συμβολίζει τόν Χριστό, πού ὁ τάφος δέν μπόρεσε νά κρατήσει δέσμιο. Τό ἀνθοστολισμένο καλάθι μπορεῖ νά θεωρηθεῖ ὡς ὁ ἐπιτάφιος τοῦ Λαζάρου, πού συνδυάζει τήν ἔννοια τοῦ νεκροῦ μέ τήν ἔννοια αὐτοῦ πού σέ λίγο πρόκειται νά ἀναστηθεῖ.[82] Αὐτό, ἐκτός ἀπό ὄμορφη εἰκόνα, πού ταιριάζει μέ τό ἀνοιξιάτικο κλίμα τῶν ἡμερῶν, ἔχει καί πρακτικό χαρακτήρα, καθώς ἔτσι ἦταν ἀσφαλής ἡ μεταφορά τους.

Τά κλαδιά τῶν φοινίκων ἀπό τή ρωμαϊκή ἐποχή δήλωναν τή νίκη ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν καί τά χρησιμοποιοῦσαν γιά νά γιορτάσουν νίκη ἤ θρίαμβο κάποιου στρατηγοῦ ἤ ἡγεμόνα. Κατ' ἀναλογία, ὅπως διαβάζουμε στήν εὐαγγελική περικοπή τῆς Κυριακῆς τῶν Βαΐων, οἱ ἄνθρωποι ὑποδέχονται τόν Χριστό μέ τά βαΐα τῶν φοινίκων (Μτ. 21: 1-9, Μκ. 11:1-10, Λκ. 19:28-38, Ἰωάν. 12:12-19). Στό ἀπολυτίκιο καλοῦνται «*σύμβολα νίκης*», δηλώνοντας τή νίκη τοῦ Χριστοῦ ἐπάνω στόν θάνατο, καθώς προεικονίζουν τήν Ἀνάστασή Του.

Τήν Κυριακή τῶν Βαΐων οἱ ὑπεύθυνοι καί οἱ συνεργάτες τῶν ἐνοριῶν πλέκουν σταυρούς ἀπό βάγια σέ διάφορα περίτεχνα ἤ ἁπλούστερα σχήματα καί τούς διανέμουν στό ἐκκλησίασμα, ὡς εὐλογία. Ὅπως σημειώνει ἡ Ξανθίππη Ἀγρέλλη, τά βασικά σχήματα ἦταν ἕξι καί παλαιότερα τούς ἔπλεκαν οἱ οἰκογένειες τῶν ἱερέων.[83] Οἱ πιστοί τούς κρατοῦν ὅλο τόν χρόνο στά σπίτια, στά αὐτοκίνητα, στά πορ-

81. Ἡρ. Καραναστάση, *Λαογραφικά*: 115-116.

82. Πρβλ. Βάλτ. Ποῦχνερ, *Δρώμενα*: 142.

83. Βλ. https://www.youtube.com/watch?v=VhZvHI23NYc (ἡμερομηνία δημοσίευσης 27-4-2024, ἡμερομηνία ἀνάκτησης 8-2-2025).

τοφόλια τους, ἐνῶ τούς βάζουν καί στούς σταύλους γιά προστασία καί εὐλογία τῶν ζώων.

Ὁ Νικόλαος Ζάρακας ἀναφέρει ὅτι, ὡς τό 1950, στό Πυλί τῆς Κῶ τήν παραμονή τῆς ἑορτῆς οἱ μαθητές τοῦ σχολείου, ἀνά ὁμάδες, τραγουδοῦσαν τά κάλαντα στά σπίτια τῶν κτηνοτρόφων, οἱ ὁποῖοι τούς πρόσφεραν τυριά, πού τά παιδιά ἔδιναν στούς δασκάλους τους. Τήν ἑπομένη, ἀνήμερα τῆς ἑορτῆς, τά παιδιά ἔψαλαν τό ἴδιο τραγούδι στό χωριό μέ κέρασμα αὐγά, τά ὁποῖα, ἐπίσης, παρέδιδαν στούς δασκάλους.[84] Τά κάλαντα, δηλαδή, εἶχαν σκοπό, ἐκτός ἀπό τήν πληροφόρηση τῆς ἑορτῆς καί τή χαρά πού ἀντλεῖται ἀπό αὐτή, τήν ἀνταμοιβή τῶν δασκάλων, πού τά παλαιότερα χρόνια δέν εἶχαν μισθό ἀπό τό κράτος, προσλαμβάνονταν ἀπό τήν Ὀρθόδοξη Κοινότητα καί ἀμείβονταν ἀπό αὐτήν. Ἐπειδή, ὅμως, ὁ μισθός ἦταν πολύ μικρός, μέ αὐτόν τόν τρόπο συμπλήρωναν τό εἰσόδημά τους. Ἡ μέριμνα τῶν κατοίκων τοῦ Πυλιοῦ, ἑνός ἀγροτικοῦ χωριοῦ, γιά τούς δασκάλους καί τήν ἐκπαίδευση τῶν παιδιῶν ἦταν μεγάλη. Καί στήν Ἀντιμάχεια ἔδιναν στόν δάσκαλο μέρος ἀπό τά αὐγά καί τά τυριά πού μάζευαν τά παιδιά.[85]

Πολύ ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ ἀντίστοιχη περιγραφή πού κάνει ὁ Ἡρακλής Καραναστάσης γιά τήν Καρδάμαινα καί τήν καταγράφει ὅπως τήν θυμόταν ἀπό παιδί. Τό πρωί τοῦ Σαββάτου οἱ μαθητές πήγαιναν στό σχολεῖο. Ἐκεῖ ἑτοιμάζονταν, χωρίζονταν σέ δύο ὁμάδες κι ὁ Διευθυντής τά ἐπιθεωροῦσε γιά νά εἶναι ἐντάξει. Κάθε ὁμάδα πήγαινε πρός διαφορετική κατεύθυνση γιά νά ἐπισκεφθοῦν ὅλα τά σπίτια τοῦ χωριοῦ (τό σχολεῖο βρισκόταν στή μέση). Μόλις ἔμπαιναν σέ κάθε σπίτι, οἱ νοικοκυρές τά περίμεναν μέ χαρά καί τά καλοδέχονταν, σχημάτιζαν κύκλο στή «μεσοσπιτιά» (τό καλό δωμάτιο τοῦ σπιτιοῦ πού ἦταν καί πιό εὐρύχωρο) καί στό κέντρο τοῦ κύκλου ξάπλωνε ὁ μαθητής πού ἔβαζε τό σεντόνι, καθώς μέχρι ἐκείνη τή στιγμή τό κρατοῦσε στό χέρι. Ἕνας ἀπό τούς πιό μεγάλους μαθητές, ὁ ὁποῖος θα ἔπαιζε τόν ρόλο τοῦ ἀφηγητῆ, ξεκινοῦσε νά λέει τό τραγούδι. Ὅταν ἔφτανε στό *«τόν Ἅδη φοβερίζει»* ἔπαιρνε τόν λόγο ὁ κορυφαῖος τῆς ὁμάδας πού ὑποδυόταν τόν Χριστό καί

84. Νικ. Ζάρακα, *Κειμήλια*: 148.

85. Σταμ. Φάκκου, *Συλλογή*: 96, μαρτυρία τῆς Σταματίας Χατζηνικολάου.

φοβέριζε: *«Ἄδη, Τάρταρε* […] *καρδιακόν μου»*. Στή συνέχεια τόν λόγο ἔπαιρνε πάλι ὁ ἀφηγητής λέγοντας *«Καί τόν Ἄδη εὐθύς προστάζει καί τόν Λάζαρον φωνάζει»*. Ἀμέσως μετά ὁ ὑποδυόμενος τόν Χριστό ἔλεγε στόν ξαπλωμένο Λάζαρο: *«Δεῦρο ἔξω, Λάζαρέ μου / φίλε καί ἀγαπητέ μου»*. Ὁ μαθητής πού ἔκανε τόν Λάζαρο ἄρχιζε νά κινεῖται, σαν νά προσπαθεῖ νά ἐλευθερωθεῖ ἀπό τά δεσμά του. Ὅσο ὁ ἀφηγητής ἔλεγε τό *«Παρευθύς* […] *ζωσμένος»* ὁ Λάζαρος σηκωνόταν καί ὁ Χριστός τόν ρωτοῦσε τί εἶδε καί ἐκεῖνος ἀπαντοῦσε: *«Εἶδα φόβους* […] *μή μέ ρωτᾶτε πλέον»*. Τότε ἐλευθέρωνε ἀπό τό σεντόνι-σάβανο τό δεξί του χέρι καί μέ τά δάκτυλα τοῦ χεριοῦ ἔδειχνε πόσα αὐγά ἤθελαν νά τούς δώσει τό συγκεκριμένο σπίτι. Ὁ ἀριθμός ποίκιλε ἀπό ἕνα ἤ δύο (στά πιό φτωχά) μέχρι καί δέκα, ὅταν τά παιδιά ἦταν στό σπίτι τους. Ὅλα τά αὐγά συγκεντρώνονταν στό Σχολεῖο. Στό τέλος ὁ Διευθυντής κρατοῦσε τά δικά του καί μοίραζε τά ὑπόλοιπα στούς ἄλλους δασκάλους. Τά χρήματα πού κάποιοι ἔδιναν στά παιδιά ὁ Διευθυντής τούς τά παραχωροῦσε γιά νά τά μοιραστοῦν.[86]

Στή Νίσυρο οἱ καλαντιστές κρατοῦν μιά κατασκευή ἀπό λουλούδια καί κλαδιά φοινίκων πού ὀνομάζεται «Καλαντήρα». Ἡ κατασκευή αὐτή ἀποτελεῖται ἀπό ξύλινη βάση, στήν ὁποία ἔχουν στερεωθεῖ σταυροειδῶς δύο ξύλα, τά ὁποῖα δημιουργοῦν ἕναν θόλο, στή μία ἄκρη τοῦ ὁποίου ὑπάρχει ὁμοίωμα τοῦ Λαζάρου. Στό μέσον τῆς βάσης ὑπάρχει στερεωμένο κάθετο ξύλο πού στήν κορυφή του ἔχει τοποθετηθεῖ ἕνα πουλάκι. Τά παιδιά πού συμμετέχουν στόν ἀγερμό τοῦ Λαζάρου τήν στολίζουν μέ λουλούδια. Τό πουλάκι στήν κορυφή τῆς καλαντήρας μπορεῖ νά συνδέεται μέ τά χελιδονίσματα τῆς πρώτης Μαρτίου. Ὅταν αὐτά ἔπαψαν νά ψάλλονται τά παιδιά προσάρμοσαν τό πουλάκι-χελιδόνι στήν καλαντήρα.

Ἡ μεγαλύτερη ἐμβέλεια τῆς ὁμωνυμίας ἑορτῶν, ἐκτελεστῶν, δρωμένων καί ἀντικειμένων παρατηρεῖται στήν ἑορτή τοῦ Λαζάρου.[87] Πρόκειται γιά περίπτωση ἔντονης μετωνυμίας[88], ἡ ὁποία, σέ ἕναν βαθμό, ἰσχύει καί στήν Κῶ. Τό δρώμενο λέγεται Λάζαρος: «*λέμε τόν Λάζαρο*», λένε τά παιδιά πού συμμετέχουν στόν ἀγερμό. Καί ἡ ἑορ-

86. Ἠρ. Καραναστάση, *Λαογραφικά*: 116-119.
87. Βάλτ. Ποῦχνερ, *Δρώμενα*: 151.
88. Βάλτ. Ποῦχνερ, *Δρώμενα*: 149-150, ὑπ. 53.

τή λέγεται *τοῦ Λαζάρου*. Τά παιδιά λέγονται *Λάζαροι*. Τά ψωμάκια *Λάζαροι* ἤ *Λαζαράκια*, λόγῳ τοῦ μικροῦ μεγέθους τους.[89]

Στόν λαϊκό πολιτισμό, ὅπως σημειώνει ὁ Βάλτερ Ποῦχνερ, ἡ Ἔγερσις τοῦ Λαζάρου δέν ἀντιμετωπίζεται τόσο ὡς ἔγερση, ὅσο ὡς δεύτερη γέννηση.[90] Τά ὅρια ἀνάμεσα στίς δύο ἔννοιες εἶναι δυσδιάκριτα, καθώς στό δρώμενο κυριαρχεῖ ἡ χαρά.

Ἡ «παρουσία» τοῦ ἀναστημένου στούς ἀγερμούς μπορεῖ νά ἀναφέρεται λεκτικά, νά ἐπιδεικνύεται μέ συμβολικά ἀντικείμενα ἤ νά παριστάνεται μέ ζωντανό «ἠθοποιό», τό «Λαζαρόπαιδο», πού ἔχει συμβολική μεταμφίεση.[91] Στό δρώμενο τῆς Κῶ κυριαρχοῦν τά κορίτσια, τά ὁποῖα φέρουν τό βάρος τοῦ ἀγερμοῦ ψάλλοντας τά κάλαντα. Ἡ συμμετοχή τοῦ ἀγοριοῦ περιορίζεται στό νά σηκωθεῖ καί νά ἀπαγγείλει τά λόγια τοῦ Λαζάρου.

Τά τελευταῖα χρόνια, τά παιδιά πού ψάλλουν τά κάλαντα τοῦ Λαζάρου συνήθως λένε τά πιό γνωστά («*Ποῦ ’σαι Λάζαρε, ποῦ εἶναι ἡ φωνή σου...*»). Ὅμως, ἀκόμη καί ὅσα λένε τά παραδοσιακά κάλαντα τῆς Κῶ, ἔχουν ἀποκοπεῖ ἀπό τό δρώμενο καί κινοῦνται ἀνεξάρτητα ἀπό αὐτό. Παρά ταῦτα, τό δρώμενο ἀναβιώνει μέ ἀξιοθαύμαστη ἐπιτυχία ἀπό διάφορες σχολικές μονάδες τοῦ νησιοῦ καί ἀπό τό Λύκειο Ἑλληνίδων Κῶ, ὅπως διαπιστώνεται σέ σχετικά δημοσιεύματα πού ἐντοπίζονται στό διαδίκτυο[92].

Ἀπό τά πρῶτα σχολεῖα πού προχώρησε σέ διδασκαλία τῶν καλάντων στούς μαθητές του ἦταν τό 7ο Δημοτικό Σχολεῖο Κῶ. Τά κάλαντα δίδαξε ἐκεῖ ἐπί πολλά ἔτη ἡ λάτρης τῆς παράδοσης Μαρία Σταματελοπούλου, ἐξαιρετικά δραστήρια δασκάλα, πού συνεχίζει τό ἔργο της στό 6ο Δημοτικό Σχολεῖο Κῶ. Μάλιστα, ὅταν ἦταν στό 7ο Δημοτικό Σχολεῖο Κῶ τά ἔψαλαν ὄχι μόνο στίς ἀρχές καί σέ φο-

89. Βάλτ. Ποῦχνερ, *Δρώμενα*: 141.

90. Βάλτ. Ποῦχνερ, *Θεωρητική*: 296.

91. Βάλτ. Ποῦχνερ, *Λάζαρος*: 282, ὑπ. 160: ἀναφέρει ὅτι στά Δωδεκάνησα τά παιδιά ντύνονται μέ λευκές πουκαμίσες.

92. Ἡ πρώτη ἀναβίωση πού παρακολουθήσαμε ἔγινε τό Σάββατο 12 Ἀπριλίου 2014 στό Ξενοδοχεῖο Μαριτίνα στήν πόλη τῆς Κῶ. Ἡ ἀείμνηστη Ἄννα Καραμπεσίνη τραγούδησε τά κάλαντα τοῦ Λαζάρου στήν ἐκδοχή τῆς Κεφάλου. Περισσότερα στό Ἀθανασίου Γερ. Μουστάκη «*Τό ἔθιμο τοῦ Λαζάρου στήν Κῶ*» (https://amoustakis.wordpress.com/2014/04/12/lazaros_ko/, ἡμερομηνία δημοσίευσης 12-4-2014, ἡμερομηνία ἀνάκτησης 11-2-2025), ὅπου καί πολλές φωτογραφίες.

ρεῖς μά καί σέ ἐπιχειρήσεις πού βρίσκονται πλησίον τοῦ Σχολείου (π.χ. στό Kos Aktis Art Hotel).

Στίς 8 Ἀπριλίου τοῦ 2023 τό ἔθιμο ἀναβίωσε στή Λέσχη Ἀξιωματικῶν Κῶ σέ ἀπογευματινή ἐκδήλωση μέ παρόντα τόν Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Κώου καί Νισύρου κ. Ναθαναήλ, τίς πολιτικές καί στρατιωτικές ἀρχές καί πλῆθος κόσμου. Στήν εἰσαγωγή της ἡ κ. Τέτη Φάκκου, Πρόεδρος τοῦ Λυκείου Ἑλληνίδων Κῶ, ἀναφέρθηκε μεταξύ ἄλλων στή συνήθεια νά φτιάχνουν μικρά ψωμάκια σέ σχῆμα ἀνθρώπου τά «Λαζαράκια». Ἐπαναλαμβάνει αὐτό πού λέει ὁ Σεβασμιώτατος, ὅτι στά βάγια ἔφτιαχναν «φωλιές», ὅπου ἔβαζαν αὐγά. Στόλιζαν τήν εἰκόνα τοῦ Λαζάρου μέ δεντρολίβανο καί καραγάνια καί τά αὐγά πού τούς ἔδιναν τά προσέφεραν στόν δάσκαλο. Στίς μάντρες, πού πήγαιναν, οἱ βοσκοί καί οἱ οἰκογένειές τους προσκυνοῦσαν τήν εἰκόνα καί τούς ἔδιναν τυριά ἀπό τήν παραγωγή τους.[93]

Στό Λύκειο Ἑλληνίδων Κῶ στίς 27 Ἀπριλίου τοῦ 2024 ἔγινε ἀναπαράσταση τοῦ ἐθίμου γιά τά μέλη του καί γιά τά παιδιά πού συμμετέχουν στά προγράμματά του, μέ σκοπό νά γίνεται τή μιά χρονιά ἀνοικτή ἐκδήλωση γιά ὅλους καί τήν ἄλλη γιά τά μέλη, ὥστε τό ἔθιμο νά μεταδοθεῖ στούς νέους. Ἀμέσως μετά τήν ἀναπαράσταση οἱ κυρίες τοῦ Λυκείου ζύμωσαν μαζί μέ τά παιδιά Λαζαράκια ἐξηγώντας πῶς γίνονται καί τούς διάφορους συμβολισμούς. Μάλιστα, ἡ κ. Τέτη Φάκκου, Πρόεδρος τοῦ Λυκείου, ἀνέφερε τήν ἀκόλουθη παροιμία πού λέγεται στά Δωδεκάνησα καί φανερώνει πόσο σημαντικός γιά τούς κατοίκους τους ἦταν ὁ σωστός καί πλήρης ἑορτασμός τῆς ἡμέρας αὐτῆς. Ἡ παροιμία παρουσίαζε τόν Λάζαρο νά λέει ἐκείνη τήν ἡμέρα «*ὅπου ζυμώσει καί ἐν μέ πλάσει τά χεράκια του νά χάσει*».[94] Τό σκεπτικό τῆς ὑποχρεωτικότητας στήν τήρηση τῶν ἐθίμων δέν ταιριάζει μέ τήν ὀρθόδοξη παράδοση, δείχνει ὅμως τήν προσήλωση πού εἶχαν οἱ πρόγονοί μας σέ ὅσα παρέλαβαν καί τόν φόβο ὅτι, ἐάν παρέλειπαν κάτι, θά ἦταν κακό γιά τούς ἴδιους καί τίς οἰκογένειές τους.[95]

93. Βλ. https://www.youtube.com/watch?v=y-Az-OHdiOY (ἡμερομηνία δημοσίευσης 8-4-2023, ἡμερομηνία ἀνάκτησης 8-2-2025).

94. Παραδίδεται στό Περσ. Κουτσουράδη, *Σελίδες*: 27.

95. Βλ. https://www.youtube.com/watch?v=VhZvHI23NYc (ἡμερομηνία δημοσίευσης 27-4-2024, ἡμερομηνία ἀνάκτησης 8-2-2025).

Τό 2024 τά κάλαντα τοῦ Λαζάρου ἔψαλαν στόν Θεοδόση Νικηταρᾶ, Δήμαρχο Κῶ, καί στή Ματίνα Βουκελάτου-Χριστοδουλίδη, Ἀντιδήμαρχο Πολιτισμοῦ, Τουρισμοῦ καί Ἐθελοντισμοῦ, μαθητές ἀπό τό 1ο καί τό 3ο Γυμνάσιο Κῶ. Τούς συνόδευε ὁ Παναγιώτης Πηλιγκός, Διευθυντής τοῦ 1ου Γυμνασίου «Ἱπποκράτειο», καί τά εἶχαν διδάξει οἱ καθηγητές Μουσικῆς Ἐρρῖκος Τρουμούλης καί Ἀθανασιάδου. Μάλιστα, ὁ Δήμαρχος εἶπε ὅτι εἶναι ἡ πρώτη φορά πού, ὡς Δήμαρχος, ὑποδέχεται παιδιά γιά νά τοῦ ποῦν τά κάλαντα τοῦ Λαζάρου καί χαίρεται γι' αὐτό, καθώς τοῦ θύμισαν τά παιδικά του χρόνια.[96]

Τό 2024 ἀναπαράσταση τοῦ ἐθίμου ἔγινε καί στήν Ἀντιμάχεια τῆς Κῶ ἀπό τόν πολιτιστικό Σύλλογο «Ἡ Πρόοδος». Μάλιστα τά παιδιά γύρισαν τό χωριό, ὅπως ἔκαναν παλιά, ψάλλοντας τά κάλαντα.[97]

Στίς 12 Ἀπριλίου τοῦ 2025 (Σάββατο τοῦ Λαζάρου) παιδιά τοῦ Λυκείου Ἑλληνίδων Κῶ ἐπισκέφθηκαν τόν Μητροπολίτη στά Γραφεῖα τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως καί ἔψαλαν τά κάλαντα τοῦ Λαζάρου, συμπληρωμένα ἀπό τμῆμα πού δέν ἀνήκει στά παραδοσιακά τοῦ νησιοῦ μας, ἀλλά προέρχεται ἀπό τήν ἠπειρωτική Ἑλλάδα. Αὐτό ἐπισημάνθηκε μέ τήν προτροπή νά διατηροῦμε τά αὐθεντικά κάλαντα κάθε τόπου.[98]

Τό ἀπόγευμα τῆς ἴδιας ἡμέρας τό ἔθιμο ἀναβίωσε στή Λέσχη Ἀξιωματικῶν Κῶ. Παρευρέθησαν οἱ Μητροπολίτες Κώου καί Νισύρου κ. Ναθαναήλ καί Ἀγκύρας κ. Ἱερεμίας, οἱ πολιτικές καί στρατιωτικές ἀρχές καί πλῆθος κόσμου. Στήν εἰσαγωγική της ὁμιλία ἡ κ. Τέτη Φάκκου, Πρόεδρος τοῦ Λυκείου Ἑλληνίδων Κῶ, ἀναφέρθηκε στά «Λαζαράκια». Σημείωσε, παραπέμποντας στόν Ἡρακλῆ Καραναστάση, ὅτι στά βάγια ἔφτιαχναν «φωλιές», γιά νά βάλουν τά αὐγά[99], στόλιζαν τήν εἰκόνα τοῦ Λαζάρου μέ δεντρολίβανο καί καραγάνια, πού στήν Κῶ τά λένε «λαμπρές», καί τά αὐγά τά παρέδιδαν στόν δάσκα-

96. Βλ. https://www.youtube.com/watch?v=MiiyquGCkc0 (ἡμερομηνία δημοσίευσης 27-4-2024, ἡμερομηνία ἀνάκτησης 8-2-2025).

97. Βλ. https://www.youtube.com/watch?v=3iNF345EifY (ἡμερομηνία δημοσίευσης 27-4-2023, ἡμερομηνία ἀνάκτησης 8-2-2025).

98. https://aegeanews.gr/news/ekklisia/568529/kalanta-tou-lazarou-ston-mitropolitikoou-nisyrou-nathanail/?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTEAAR7lBg1M5ozUYYdC2oYW9_tDAiuC796YIpjDaZeYQZH-Nib2ZgBrU3jvGd66A_aem_NQeTbLSTDQnkpU5Lz6Ohgg (ἡμερομηνία δημοσίευσης 12-4-2025, ἡμερομηνία ἀνάκτησης 12-4-2025).

99. Ἡρ. Καραναστάση, *Λαογραφικά*: 115-116.

λο. Στίς μάντρες, πού πήγαιναν, οἱ βοσκοί καί οἱ οἰκογένειές τους προσκυνοῦσαν τήν εἰκόνα καί τούς ἔδιναν τυριά ἀπό τήν παραγωγή τους γιά νά φτιάξουν τίς περίφημες κώτικες «*λαμπρόπιτες*». Τά παιδιά γιά τήν ἀναπαράσταση τοῦ ἐθίμου εἶχε προετοιμάσει ἡ κ. Ἀρετή Φράγκου καί τή χορωδία τοῦ Λυκείου πού ἀπέδωσε καί ἄλλα –μή τοπικά– κάλαντα τοῦ Λαζάρου, δύο τραγουδάκια γιά τή Σαρακοστή καί κάποιο τραγούδι γιά τήν 1η Μαρτίου, ἡ κ. Ἰωάννα Ἀμπατζίδου.[100]

Τά Λαζαράκια

Χαρακτηριστική πτυχή τῆς ἑορτῆς εἶναι ἡ κατασκευή ἑνός δημοφιλοῦς γλυκίσματος μέ πολλές συμβολικές προεκτάσεις.[101] Πρόκειται γιά τά Λαζαράκια, ψωμάκια μέ γέμιση πλασμένα στό σχῆμα τοῦ σώματος τοῦ Λαζάρου. Πρόκειται γιά πανελλήνιο ἔθιμο πού προσφέρει διατροφική διέξοδο, ὑψηλῆς θερμιδικῆς ἀξίας καί ἀπολύτως νηστίσιμη, γιά τίς «δύσκολες» ἡμέρες τῆς αὐστηρῆς νηστείας τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδας. Ὅπως σημειώνει ὁ Καθηγητής Μαν. Βαρβούνης τά ἔπλαθαν «*γιά τήν ψυχή τοῦ Λαζάρου*» καί τά ἔτρωγαν φρέσκα, καθώς ἔτσι ἐξασφάλιζαν ὑγεία καί εὐεξία, ἰδιαίτερα στά μικρά παιδιά.[102]

Στά Δωδεκάνησα, ὅπως καί ἀλλοῦ, στά Λαζαράκια διατηροῦνται, ἀφαιρετικά, τά βασικά χαρακτηριστικά τῆς μορφῆς τοῦ νεκροῦ Λαζάρου (π.χ. τυλιγμένο σῶμα, δεμένα χέρια, κλειστά μάτια καί ἀπουσία στόματος, καθώς δέν μιλᾶ), ὅπως αὐτά παρουσιάζονται στήν ἁγιογραφία καί στά ἀνάγλυφα τῶν σαρκοφάγων στίς κατακόμβες καί τά ὁποῖα παραπέμπουν στόν θάνατο, ἀλλά καί στήν ἐλπίδα καί προσδοκία τῆς ἀναστάσεως.[103]

Στήν Κῶ Λαζαράκια φτιάχνονται δύο φορές πρός τό τέλος τῆς Σαρακοστῆς: τήν παραμονή τῆς Ε΄ Κυριακῆς τῶν Νηστειῶν καί τήν παραμονή τῆς ἑορτῆς τῆς Ἐγέρσεως τοῦ Λαζάρου. Τήν πρώτη φορά

100. Βλ. https://www.kostv.gr/nea/koinwnika/37093-lykeio (ἡμερομηνία δημοσίευσης 12-4-2025, ἡμερομηνία ἀνάκτησης 12-4-2025).

101. Δημ. Λουκάτου, *Πασχαλινά*: 47.

102. Μαν. Βαρβούνη, *Εἰσαγωγή (Β΄)*: 124. Πρβλ. Βάλτ. Ποῦχνερ, *Συγκριτική Α΄*: 154 καί 336-337, Βάλτ. Ποῦχνερ, *Λάζαρος*: 280.

103. Πρβλ. Βάλτ. Ποῦχνερ, *Συγκριτική Α΄*: 336-337, Βάλτ. Ποῦχνερ, *Λάζαρος*: 282. Βάλτ. Ποῦχνερ, *Δρώμενα*: 141: εἶναι σέ μορφή μούμιας (σαβανωμένου νεκροῦ).

ἀποτελοῦνται μόνο ἀπό ζυμάρι, στό ὁποῖο ἔχει δοθεῖ τό ἰδιαίτερο σχῆμα καί δέν ἔχουν γέμιση. Τή δεύτερη φορά τό σχῆμα εἶναι τό ἴδιο ἀλλά ἔχουν νηστίσιμη γέμιση καί ἀρέσουν πολύ στά παιδιά. Παλαιότερα δέ, ἐθεωροῦντο σπουδαῖο γλύκισμα τῶν ἡμερῶν καί τά παιδιά τά περίμεναν πῶς καί πῶς... Τά πρῶτα λέγονται τοῦ Κουφοῦ Λαζάρου καί τά δεύτερα τοῦ Γεροῦ Λαζάρου.[104] Σέ παραλλαγή πού ἀναφέρει ὁ Νικόλαος Ζάρακας[105] καί ἐπαναλαμβάνει ὁ Βασίλης Χατζηβασιλείου πληροφορούμαστε ὅτι ἀντιστοίχως τό πρῶτο Σάββατο λεγόταν τοῦ Φτωχοῦ Λαζάρου καί τό δεύτερο τοῦ Πλουσίου Λαζάρου, μέ τή διαφορά νά ὀφείλεται στήν ὕπαρξη ἤ ἀπουσία γέμισης στά ψωμάκια.[106] Τά ἔτρωγαν τήν ἑβδομάδα πού ἀκολουθοῦσε (τήν πρό τῶν Βαΐων καί τή Μεγάλη). Μάλιστα, οἱ ἀρραβωνιασμένες κοπέλες ἔφτιαχναν πολύ μεγάλα Λαζαράκια, σέ μέγεθος μικροῦ παιδιοῦ, γεμισμένα μέ καρύδια καί ἀμύγδαλα ἀλεσμένα μέ ζάχαρη καί στολισμένα περίτεχνα, ὅπως οἱ κουλοῦρες τοῦ γάμου, καί τά προσέφεραν στόν «ἁρμαστό», δηλαδή στόν ἀρραβωνιαστικό τους.[107]

Ἡ συνταγή γιά τά Λαζαράκια εἶναι πολύ ἁπλή: ζύμη πού φουσκώνει μέ προζύμη καί στή γέμιση σταφίδες (ἀλεσμένες), καβουρδισμένο σουσάμι, καρυδόψιχα, κανέλλα καί γαρύφαλλα, ἐνῶ κάποιες νοικοκυρές βάζουν καί ἀνθόνερο ἤ ροδόσταμο.[108] Χωρίζουν τό ζυμάρι σέ μερίδες, τό ἀνοίγουν, βάζουν τή γέμιση καί στή συνέχεια τό πλάθουν σέ σχῆμα ἀνθρωπίνου σώματος. Μέ κορδόνι ἀπό ζυμάρι φτιάχνουν τά χέρια καί σχήματα πού ἀναπαριστοῦν τίς νεκρικές ταινίες. Στή θέση τῶν ματιῶν βάζουν δύο γαρύφαλλα, τσιμποῦν λίγο τό ζυμάρι στό «πρόσωπο» καί φτιάχνουν τή μύτη, ἐνῶ δέν ὑπάρχει στόμα, διότι ὁ Λάζαρος, ἐξαιτίας ὅσων εἶδε στόν Ἅδη, δέν μιλᾶ οὔτε γελᾶ.

---

104. Σταμ. Φάκκου, *Συλλογή*: 24-25 καί 96, μαρτυρία Σταματίας Χατζηνικολάου, Ἰουλ. Χατζηπαναγιώτη, *Συλλογή*: 660-662, μαρτυρία Στελλίας Διακομανώλη, Περσ. Κουτσουράδη, *Σελίδες*: 27-28, Λεμονιά Βέρρου (βλ. https://www.youtube.com/watch?v=VhZvHI23NYc, ἡμερομηνία δημοσίευσης 27-4-2024, ἡμερομηνία ἀνάκτησης 8-2-2025).

105. Νικ. Ζάρακα, *Ἱστορία*: 116.

106. Βλ. ἄρθρο τοῦ Βασίλη Χατζηβασιλείου μέ τίτλο «*ΤΑ ΚΩΤΙΚΑ ΕΘΙΜΑ ΤΟΥ ΛΑΖΑΡΟΥ, ΤΗΣ Μ. ΕΒΔΟΜΑΔΑΣ, ΤΟΥ ΠΑΣΧΑ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΙΑΚΑΙΝΗΣΙΜΟΥ*», https://vimatisko.gr/katigoria/topika/ta-kotika-ethima-toy-lazaroy-tis-m-evdomadas, ἡμερομηνία δημοσίευσης 10-4-2022, ἡμερομηνία ἀνάκτησης 8-2-2025).

107. Περσ. Κουτσουράδη, *Σελίδες*: 27.

108. Σταμ. Φάκκου, *Συλλογή*: 24-25, μαρτυρία Σταματίας Χατζηνικολάου, Περσ. Κουτσουράδη, *Γεύσεις*: 153.

Ἀνάλυση τοῦ κειμένου τῶν Καλάντων

Τό κείμενο τῶν καλάντων τοῦ Λαζάρου τῆς Κῶ εἶναι ἐκτενές ἀκολουθώντας, ἐν πολλοῖς, τήν εὐαγγελική διήγηση. Τό περιστατικό τῆς Ἐγέρσεως τοῦ Λαζάρου ἀναφέρεται στό ἐνδέκατο κεφάλαιο τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Εὐαγγελιστῆ Ἰωάννη σέ μία ἀρκετά μεγάλη περικοπή πού φτάνει τούς 46 στίχους.[109]

Στήν παροῦσα ἀνάλυση ἀκολουθοῦμε τήν ἐκδοχή πού περιέχει τό σχετικό ἔντυπο τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κώου καί Νισύρου.[110] Ὑπάρχουν πολλές παραλλαγές τῶν καλάντων.[111] Ἡ ἐκδοχή, παραδείγματος χάριν, πού κατέγραψε ὁ Πέτρος Παπαεμμανουήλ στήν Καρδάμαινα ἀπό τή Μαρία Νιότη ξεκινᾶ ἀπό τόν στίχο «*Τήν ἡμέρα τήν Τετάρτη...*», ὁλοκληρώνεται ὅπως στό ἔντυπο τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως, ἀλλά εἶναι πολύ μικρότερη.[112]

Ὁ Πέτρος Παπαεμμανουήλ σέ ἐπιτόπια ἔρευνα κατέγραψε καί παραθέτει καί τήν ἐκδοχή τῆς Κεφάλου πού τραγούδησε ἡ Ἄννα Καραμπεσίνη: «*Σήμερον εἶναι ἑορτή, / σήμερον τοῦ Λαζάρου / κι ἤρθαμε μέσ' τὸ σπίτι σας / μὲ τὸ δικό σας θάρρος. / Νὰ σᾶς εἰποῦμε τί ἔπαθε / κάτω στὴ Βηθανία, / ὁ Λάζαρος, ὁ ἀδελφός, / τῆς Μάρθας καὶ Μαρίας. / Ὁ Λάζαρος ἀπέθανε / καὶ πάλι ἀναστήθη, / μὰ δὲν γελοῦν τὰ χείλη του, / γιατὶ πολλὰ ἐφοβήθη. / Κάτω στῶν ἀρτομῶν φωνᾶ / κάτω στῶν ἀρτεμόνων, / ποὺ τυραννιόνται οἱ ψυχὲς / αἰώνων τῶν αἰώνων. / Κάμε κυρὰ τὴ δωρεά, / ὅ,τι θέλει ἡ καρδιά σου, / 10 ποὺ εἴπαμε τὸ Λάζαρο / νά 'ναι βοήθειά σου. / Ἐσφάξατε τὸν πετεινὸ / κι ἀπόμεινε ἡ κότα, / δῶστε μας τ' αὐγου-*

109. Τό βασικό κείμενο τῆς Κῶ (λιγότερο τῆς Κεφάλου) ἀκολουθεῖ τόν θρησκευτικό τύπο, πού βασίζεται σέ μετρική διασκευή τῆς σχετικῆς περικοπῆς. Ὁ τύπος αὐτός συναντᾶται μόνο σέ ἑλληνόγλωσσες περιοχές τῆς Βαλκανικῆς καί στήν Κύπρο (πρβλ. Βάλτ. Ποῦχνερ, *Συγκριτική Α΄*: 78-79 καί 80, ὑπ. 56).

110. *Κάλαντα*: 12-13. Ἐπίσης, Σταμ. Φάκκου, *Συλλογή*: 94-96 (μαρτυρία τῆς Στεργίας Φάκκου, παραλείπονται κάποιοι στίχοι), Μαρ. Φάκκου, *Συλλογή*: 172 (μαρτυρία τοῦ Βασιλείου Φάκκου, παραλείπονται κάποιοι στίχοι), Ἰουλ. Χατζηπαναγιώτη, *Συλλογή*: 667-669, Πέτρ. Παπαεμμανουήλ, *Μουσική (Β΄)*: 153-156, τῆς Εὐαγγελίας Χατζησεβαστοῦ-Χατζηστέργου πού κατεγράφη στήν Κῶ. Ἡ ἐκδοχή πού κατέγραψε ὁ Πέτρ. Παπαεμμανουήλ στήν Καρδάμαινα ἀπό τή Μαρία Νιότη ξεκινᾶ ἀπό τόν στίχο «Τήν ἡμέρα τήν Τετάρτη...» (Πέτρ. Παπαεμμανουήλ, *Μουσική (Β΄)*: 150-151).

111. Γενικά εἰσαγωγικά καί τό βασικό κείμενο ὑπάρχουν καί στό Δημ. Λουκάτου, *Πασχαλινά*: 45-46.

112. Πέτρ. Παπαεμμανουήλ, *Μουσική (Β΄)*: 149-150.

λάκια μας / νὰ πᾶμε σ' ἄλλη πόρτα.» Ἐπίσης, παραθέτει παραλλαγή τῆς Κεφάλου ἀπό τόν Σάββα Μπίλη μέ μικρές διαφορές.[113]

Ἡ Μαρία Ρούσσου καταγράφει παραλλαγή τῆς Καρδάμαινας πού τήν τραγούδησε ἡ Σταματούλα Κατσίλλη. Σέ αὐτήν ὁ πρῶτος στίχος εἶναι «*Κλαίει Μάρθα κι ἡ Μαρία Λάζαρον τόν ἀδερφόν μας τόν γλυκύ, καρδιακόν μας*» καί συνεχίζει στά βήματα τῆς βασικῆς παραλλαγῆς μέχρι τό τέλος.[114]

Ὅπως θά δοῦμε, ἡ γλώσσα τῶν καλάντων εἶναι μείγμα ἀπό λόγιες καί λαϊκότερες ἐκφράσεις. Κάποιες προέρχονται ἀπό τή λατρευτική παράδοση τῆς Ἐκκλησίας, ἐνῶ ἄλλες παραπέμπουν στόν λαϊκό πολιτισμό.[115]

Τό κείμενο τῶν καλάντων τῆς Κῶ περιλαμβάνει 56 στίχους[116] καί ὑπερβαίνει τόν μέσο ὅρο στίχων, ὁ ἀριθμός τῶν ὁποίων στίς διάφορες, ἀνά τήν Ἑλλάδα, παραλλαγές ποικίλει ἀπό 8 μέχρι περισσότερους ἀπό 60.[117] Τό μέτρο τοῦ ποιήματος, ὅπως σημειώνει ὁ Πέτρος Παπαεμμανουήλ εἶναι τροχαϊκό ὀκτασύλλαβο καί ἀναπτύσσεται σέ τετράστιχη δομή. Ἐξαίρεση ἀποτελεῖ τό πρῶτο τετράστιχο πού εἶναι ἴαμβος.[118]

Ἡ ὕπαρξη πολλῶν παραλλαγῶν στήν Κῶ[119] δείχνει τή δημοφιλία τῶν καλάντων καί τῆς μορφῆς τοῦ Λαζάρου καί πόσο πολύ ἄγγιξε τή λαϊκή ψυχή ὁ θάνατος καί ἡ ἀνάστασή του. Αὐτή ἡ σύνδεση μέ τήν ἀνθρώπινη πλευρά του ὁδήγησε στή δημιουργία πολλῶν θρύλων καί παραδόσεων γι' αὐτόν, ἰδιαιτέρως στήν Κύπρο: δέν ξαναγέλασε, δέν ξαναμίλησε, δέν ξέχασε ποτέ ὅσα εἶδε, ἦταν χλωμός μέ ἀπόκοσμη αἴσθηση κ.λπ.[120] Κατά παράδοση λέγεται ὅτι γέλασε μόνο μία φορά πού εἶδε κάποιον ἄνθρωπο νά κλέβει ἕνα πήλινο κανάτι. Τότε εἶπε γελώντας πικρά: «τό ἕνα χῶμα κλέβει τό ἄλλο».

---

113. Πέτρ. Παπαεμμανουήλ, *Μουσική (Β΄)*: 151-153.

114. Μαρ. Ρούσσου, *Συλλογή*: 159.

115. Βάλτ. Ποῦχνερ, Λάζαρος: 217.

116. Σέ ὅλες τίς βασικές ἐκδοχές πού χρησιμοποιοῦμε. Τούς μισούς συναντᾶμε στήν ἐκδοχή τῆς Καρδάμαινας ἀπό τή Μαρία Νιότη (Πέτρ. Παπαεμμανουήλ, *Μουσική (Β΄)*:).

117. Βάλτ. Ποῦχνερ, *Συγκριτική Α΄*: 102, Βάλτ. Ποῦχνερ, *Λάζαρος*: 217.

118. Πέτρ. Παπαεμμανουήλ, *Μουσική (Β΄)*: 154.

119. Ἐκτός ἀπό τίς παραλλαγές τῆς Κῶ ὑπάρχουν καί τῆς Νισύρου (Κάλαντα: 10-11, Πέτρ. Παπαεμμανουήλ, *Μουσική (Β΄)*: 138-140) μέ τίς ὁποῖες δέν θά ἀσχοληθοῦμε στήν παροῦσα ἐργασία.

120. Πρβλ. Βάλτ. Ποῦχνερ, *Λάζαρος*: 293.

Σήμερα ἔρχετ' ὁ Χριστός, / ἐπουράνιος Θεός.

Τά κάλαντα ἀρχίζουν μέ τήν ἔλευση-κίνηση τοῦ Χριστοῦ πρός τή Βηθανία, τόν τόπο διαμονῆς τοῦ Λαζάρου καί τῶν ἀδελφῶν του, Μάρθας καί Μαρίας.

Ἀπό τόν πρῶτο κιόλας στίχο ὁ Χριστός χαρακτηρίζεται ξεκάθαρα Θεός, δεῖγμα τῆς προσήλωσης τοῦ λαοῦ στήν ὀρθή διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας. Ἄν καί οἱ καλαντιστές ἀναφέρονται σέ ἄνθρωπο πού πηγαίνει ἀπό μία πόλη σέ κάποια ἄλλη γνωρίζουν –καί τό διακηρύττουν πρός ὅλους– ὅτι αὐτός ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὁ Χριστός, δηλαδή ὁ κεχρισμένος ἀπό τόν Θεό Μεσσίας, πού ἡ ἀνθρωπότητα ἀνέμενε ὡς Σωτῆρα καί Λυτρωτή τοῦ Κόσμου. Στά κάλαντα καθίσταται ἀπολύτως σαφές αὐτό πού ἀμφισβήτησαν πολλοί αἱρετικοί καί χρειάστηκαν ἀγῶνες αἰώνων τῆς Ἐκκλησίας γιά νά γίνει ἀποδεκτό: εἶναι τέλειος ἄνθρωπος, δηλαδή ὅπως ὁ Ἀδάμ πλάστηκε ἀπό τά χέρια τοῦ Θεοῦ πρίν ἀμαυρωθεῖ τό κατ' εἰκόνα ἀπό τήν παρακοή καί τή συνεπακόλουθη ἔξοδο ἀπό τόν Παράδεισο, *καί* τέλειος Θεός.

Ἐν τῇ πόλει Βηθανίᾳ / μέ κλάδους καί βαΐα / ἐβγᾶτε σᾶς παρακαλοῦμε / γιά νά σᾶς διηγηθοῦμε / γιά νά μάθετε τί γίνει, / σήμερον στήν Παλαιστίνη.

Οἱ καλαντιστές καλοῦν τούς ἀκροατές νά τούς ἀκούσουν καί ἀναγγέλλουν τό περιεχόμενο τοῦ τραγουδιοῦ τους, μέ τό ὁποῖο θά τούς πληροφορήσουν τί ἔγινε ἐκείνη τήν ἡμέρα στήν Παλαιστίνη. Γίνεται ἄμεση ἀναφορά στά κλαδιά τῶν φοινίκων καί τά βάγια μέ τά ὁποῖα δόξαζαν τούς νικητές καί ὁ λαός ἐπευφημοῦσε ὅσους θεωροῦσε ὅτι ἄξιζαν τή σπάνια τιμή ἑνός θριάμβου. Στήν Καινή Διαθήκη μέ βάγια ὑποδέχονται τόν Χριστό μόνο κατά τήν εἴσοδό Του στήν Ἰερουσαλήμ, γεγονός πού ἑορτάζεται τήν ἑπομένη ἡμέρα, Κυριακή τῶν Βαΐων. Ἀναμφίβολα, ὅμως, ἡ ἀφορμή γιά τή θριαμβευτική εἴσοδο στήν Ἁγία Πόλη λίγο πρίν τή μεγάλη ἑορτή τοῦ Πάσχα, ἐντοπίζεται στό γεγονός τῆς Ἐγέρσεως, πού ἔγινε δημοσίως καί τήν παρακολούθησαν πολλοί. Αἰτία εἶναι ἡ ἀγάπη πού προσέφερε ὁ Χριστός στόν ταλαιπωρημένο ἀπό τήν ἁμαρτία καί σκληρά δοκιμαζόμενο ἀπό τόν θάνατο, τήν κακία καί τή βία Λαό τοῦ Θεοῦ.

Ἡ Βηθανία, ὅπου συνέβη τό θαυμαστό γεγονός, ἦταν ἕνα μικρό χωριό 2,5 χιλιόμετρα ἀνατολικά τῆς Ἰερουσαλήμ. Στά ἀραμαϊκά (πού

ἦταν ἡ γλώσσα πού κυριαρχοῦσε στήν Παλαιστίνη στά χρόνια τοῦ Χριστοῦ) *Μπέθ Ἀνία* σημαίνει τό σπίτι τῆς φτώχειας. Τό σημερινό ὄνομα τῆς πόλης εἶναι *Ἀλ-Ἐϊζαριγιά* (πού θά μπορούσαμε νά μεταφράσουμε ὡς «τοῦ Λαζάρου» ἤ «ὁ Λάζαρος») καί βρίσκεται στή Δυτική Ὄχθη τοῦ Ἰορδάνη.

Παλαιστίνη εἶναι τό ὄνομα πού ἔδωσαν οἱ Ρωμαῖοι στή γῆ τοῦ Ἰσραήλ.[121] Ἡ Ἰουδαία πέρασε σέ ἄμεση ρωμαϊκή διοίκηση ὅταν οἱ ρωμαϊκές ἀρχές ἀπομάκρυναν τόν Ἀρχέλαο πού ἡγεμόνευσε σέ αὐτήν ἀπό τόν θάνατο τοῦ πατέρα του, Μεγάλου Ἡρώδη, τό 4 π.Χ. μέχρι τό 6 μ.Χ. Σιγά σιγά ἀκολούθησαν καί οἱ ἄλλες περιοχές: Γαλιλαία, Σαμάρεια καί Περαία, στίς ὁποῖες τήν ἐποχή τοῦ Χριστοῦ ἡγεμόνευαν ἀπόγονοι τοῦ Μεγάλου Ἡρώδη διορισμένοι ἀπό τούς Ρωμαίους. Ὅλο τό Ἰσραήλ ἦταν τμῆμα τῆς πολύ σημαντικῆς Ἐπαρχίας τῆς Συρίας, ἡ ὁποία εἶχε καθοριστικό ρόλο στήν ἀσφάλεια τῆς αὐτοκρατορίας, καθώς προστάτευε τό ἀνατολικό σύνορο ἀπό τίς ἐπιθέσεις τῶν Πάρθων. Στήν Ἱερουσαλήμ τήν ἐποχή τοῦ Χριστοῦ ὑπῆρχε μικρή φρουρά πού στρατωνιζόταν στό Φρούριο Ἀντωνία, στή βορειοδυτική πλευρά τοῦ πλατώματος τοῦ Ναοῦ. Ὁ Ἔπαρχος-Διοικητής τῆς Ἰουδαίας (ὑφιστάμενος τοῦ Διοικητῆ τῆς Συρίας) ἔδρευε στήν Καισάρεια Παραθαλασσία. Μετά τήν καταστολή τῆς ἐπανάστασης τοῦ Βάρ-Κοχβᾶ (132-135 μ.Χ.) ὁ Αὐτοκράτορας Ἀδριανός ὑπήγαγε ὅλη τήν περιοχή ὑπό ρωμαϊκή διοίκηση δημιουργώντας τήν Ἐπαρχία Συρίας-Παλαιστίνης. Τότε δόθηκε τό ὄνομα, πού τελικά ἐπικράτησε καί χαρακτηρίζει τή γῆ καί τούς Ἄραβες κατοίκους της μέχρι σήμερα.[122]

Εἰς τήν πόλη Βηθανία, Μάρθα κλαίει καί Μαρία, Λάζαρον τόν ἀδερφό τους, τόν γλυκύ καί καρδιακό τους.

---

121. Τό ὄνομα προέρχεται ἀπό τούς Φιλισταίους, τήν εἰδωλολατρική φυλή πού ἀνῆκε στούς Λαούς τῆς Θάλασσας καί κινήθηκε διά τοῦ Αἰγαίου ἀπό Βορρᾶ πρός Νότον φθάνοντας στήν Αἴγυπτο καί ἀπό ἐκεῖ περνώντας στή Γῆ Χαναάν. Ὅπως διαβάζουμε στήν Παλαιά Διαθήκη, ταλαιπώρησε πολύ τόν Ἰσραήλ καί τούς ἡγέτες του, ὡς δυνατός καί ἱκανός ἐχθρός, μέ καλή στρατιωτική ὀργάνωση καί ἀνώτερης ποιότητας ὅπλα κατασκευασμένα ἀπό σίδηρο, ἐνῶ οἱ Ἰσραηλίτες εἶχαν ἀκόμη ὅπλα ἀπό χαλκό. Φιλισταῖος ἦταν ὁ Γολιάθ.

122. Περισσότερα γιά τή Συρία καί τήν Παλαιστίνη στό Ἀθανασίου Γερ. Μουστάκη, Πέτρος καί Παῦλος στήν Ἀντιόχεια. Ἱστορική καί ἑρμηνευτική προσέγγιση, διδακτορική διατριβή πού ἐξεδόθη στό περιοδικό *Δωδεκάνησος*, περίοδος Α΄, ἔτος Ι΄, τεῦχος ΚΑ΄, παράρτημα Ἰούλιος-Δεκέμβριος 2018: 106-107.

Τό κείμενο τῶν καλάντων συνεχίζει ἀναφέροντας τά κύρια πρόσωπα καί στρέφοντας τήν προσοχή μας πρός τό κυρίαρχο γεγονός, τό ὁποῖο δέν ἔχει ἀποκαλυφθεῖ ἀκόμη. Γίνεται μνεία στίς ἀδελφές τοῦ Λαζάρου, Μάρθα καί Μαρία, οἱ ὁποῖες θρηνοῦν τόν ἀδελφό τους. Τό τραγούδι θά ἀναφέρει τήν αἰτία τοῦ θρήνου ἀρκετά παρακάτω, καθώς μᾶλλον θεωρεῖ δεδομένο ὅτι οἱ ἀκροατές τήν γνωρίζουν.

Στήν ἀρχή τῆς εὐαγγελικῆς περικοπῆς ἀναφέρονται τά τρία ἀδέλφια μέ τά ὀνόματά τους, ἡ γνωριμία μέ τόν Ἰησοῦ, καθώς καί ἡ ἰδιαίτερη ἀγάπη πού ἔτρεφε γιά τή συγκεκριμένη οἰκογένεια (Ἰωάν. 11:1-11:5). Γνωρίζουμε τίς δύο ἀδελφές ἀπό τήν περικοπή Λουκ. 10:38-42, στήν ὁποία σκιαγραφεῖται ὁ χαρακτήρας τους, καθώς ὅταν κάποτε ἐπισκέφθηκε ὁ Χριστός τό σπίτι τους ἐπέδειξαν διαφορετική στάση πρός Αὐτόν. Ἡ μέν Μάρθα, ὡς καλή οἰκοδέσποινα καί ἄριστη νοικοκυρά, ἀφοῦ ὑποδέχθηκε τόν Χριστό ξεκίνησε τίς κατάλληλες προετοιμασίες γιά νά Τόν περιποιηθεῖ, ὅπως ἅρμοζε σέ ἕναν ἐπισκέπτη, καί, μάλιστα, τῆς ἀξίας καί τοῦ κύρους τοῦ Χριστοῦ. Ἡ ἄλλη ἀδελφή, ἡ Μαρία, δέν ἀσχολήθηκε καθόλου μέ τίς φροντίδες τῆς προετοιμασίας, ἀλλά, παρά τά ὅσα ἐπέβαλαν οἱ κανόνες τῆς ἐποχῆς, ἔκατσε κοντά στόν Χριστό καί, σάν νά ἦταν μαθήτριά Του, ἄκουγε συνεπαρμένη τά λόγια Του. Ἡ Μάρθα ἐνοχλήθηκε πού δέν τήν βοηθοῦσε στίς δουλειές καί διαμαρτυρήθηκε στόν Χριστό. Τότε Ἐκεῖνος ἐπαίνεσε τή Μαρία λέγοντας ὅτι διαλέγοντας τόν λόγο τοῦ Θεοῦ ἀντί γιά τούς περισπασμούς τῆς καθημερινότητας ἔκανε τό σωστό.

Οἱ δύο κοπέλες μέ τήν εὐαισθησία πού τίς διέκρινε, τή μία γιά τή φροντίδα τῶν βιοτικῶν ζητημάτων καί τήν ἄλλη γιά τήν ἀναζήτηση τῆς Ἀλήθειας τοῦ Χριστοῦ, θρηνοῦν μέ πόνο τόν ἀδελφό τους. Ὁ Εὐαγγελιστής Ἰωάννης γράφει ὅτι ὁ Λάζαρος ἦταν ἀσθενής: «*Ἦν δέ τις ἀσθενῶν, Λάζαρος ἀπὸ Βηθανίας*» (Ἰωάν. 11:1), «*Λάζαρος ἠσθένει*» (Ἰωάν.11:2). Δέν προσδιορίζει μέ ἀκρίβεια τήν ἀσθένεια, ἀλλά λέει ὅτι ὅταν τήν πληροφορεῖται ὁ Χριστός δηλώνει ὅτι «*οὐκ ἔστι πρὸς θάνατον, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ*» (Ἰωάν. 11:4). Ἔτσι τό Εὐαγγέλιο μᾶς προετοιμάζει γιά τό θαυμαστό γεγονός πού θά ἀκολουθήσει.

Ξεχωριστή εἶναι ἡ παραλλαγή τῆς Καρδάμαινας ὅπως τήν κατέγραψε ἡ Μαρία Ρούσσου ἀπό τή Σταματούλα Κατσίλλη: τό «*τόν*

ἀδερφό τους» μετατρέπεται σέ «*τόν ἀδερφόν μας τόν γλυκύ, καρδιακόν μας*».[123] Ἴσως μέ αὐτή τή διαφοροποίηση νά δηλώνεται ἡ στενή σύνδεση τοῦ καλαντιστῆ μέ τόν κεκοιμημένο, ὁ ὁποῖος ἐκτός ἀπό φίλος τοῦ Χριστοῦ εἶναι καί δικός μας.

Σημειωτέον, ὅτι ὑπάρχει ποίημα τοῦ Ἰωάννου τοῦ Τυφλοῦ, τό ὁποῖο θυμίζει ἔντονα τό θρησκευτικό τραγούδι τοῦ Λαζάρου καί ξεκινᾶ ὡς ἑξῆς: «*Χαίροις πόλις Βηθανία, πατρίς ἡ τοῦ Λαζάρου· χαίρετε Μάρθα καί Μαρία, ἡ (sic) τούτου ἀδελφαί·...*».[124]

Τόν μοιρολογοῦν καί λένε, / τόν θρηνολογοῦν καί κλαῖνε. / Τρεῖς ἡμέρες τόν θρηνοῦσαν / καί τόν ἐμοιρολογοῦσαν.

Ὁ θρῆνος τῶν ἀδελφῶν τοῦ Λαζάρου κρατᾶ τρεῖς ἡμέρες. Προφανῶς, ὁ χρονικός προσδιορισμός δηλώνει τήν ἰουδαϊκή συνήθεια γιά δεύτερη ἐπίσκεψη στό μνημεῖο μετά ἀπό τρεῖς ἡμέρες καί συμπεραίνεται ἀπό τό ὅτι ὁ Χριστός ἐπισκέφθηκε τό μνῆμα τήν τέταρτη ἡμέρα, ὅπως δηλώνεται καί στό Εὐαγγέλιο.

Ὁ Χριστός, ἐνῶ ἔχει πληροφορηθεῖ τήν ἀσθένεια τοῦ Λαζάρου, δέν σπεύδει νά τόν συναντήσει καί νά τόν θεραπεύσει, ὅπως προσδοκοῦσαν οἱ ἀδελφές του. Παραμένει μαζί μέ τούς μαθητές Του στόν τόπο πού βρισκόταν καί ἀποφασίζει νά μετακινηθεῖ πρός τή Βηθανία μετά ἀπό δύο ἡμέρες, ὅταν πλέον ὁ Λαζαρος εἶχε πεθάνει. Ἀνακοινώνοντας στούς μαθητές ὅτι θά πᾶνε στή Βηθανία λέει: «*Λάζαρος ὁ φίλος ἡμῶν κεκοίμηται· ἀλλὰ πορεύομαι ἵνα ἐξυπνίσω αὐτὸν*» (Ἰωάν. 11:11). Οἱ μαθητές παρανοοῦν τή λέξη «κοίμηση» θεωρώντας ὅτι πρόκειται γιά κυριολεκτικό ὕπνο, ὁ ὁποῖος θά ἀνακουφίσει τόν ἄρρωστο. Μόνο ὅταν δέν ἀντιλαμβάνονται τό νόημα τῶν λόγων Του τούς μιλάει ξεκάθαρα γιά τόν θάνατό του (Ἰωάν. 11:14) καί τούς προετοιμάζει γιά τό συνταρακτικό γεγονός πού θά ἀκολουθήσει. Ἔχει πλήρη συνείδηση τοῦ σκοποῦ τῆς ἐπισκέψεώς Του στή Βηθανία καί, φυσικά, τῆς θεότητάς Του. Ἐπίσης, τόν χαρακτηρίζει «*φίλο ἡμῶν*» κάτι πού ὑπογραμμίζει τή στενή σχέση καί οἰκειότητα πού εἶχε μαζί του καί, μέσῳ Αὐτοῦ, οἱ μαθητές.

Οἱ συγκεκριμένοι στίχοι ἐστιάζουν στήν πίκρα τοῦ θανάτου πού ἐκφράζεται, κατά τή λαϊκή συνήθεια, μέ θρήνους, κλάματα καί μοι-

123. Μαρ. Ρούσσου, *Συλλογή*: 159.
124. Βάλτ. Ποῦχνερ, *Λάζαρος*: 49.

ρολόγια. Τό μοιρολόι δέν θεωροῦνταν ἁπλά ἔκφραση τῶν ἔντονων συναισθημάτων τῶν συγγενῶν καί φίλων τοῦ νεκροῦ, καθώς σέ πολλές περιπτώσεις ἐξελίχθηκε σέ περίτεχνο ἄσμα, τό ὁποῖο ἀναλάμβαναν εἰδικές μορολογίστρες-τραγουδοποιοί, οἱ ὁποῖες ἦταν διάσημες γιά τήν τέχνη τους καί θρηνώντας φρόντιζαν νά μετατρέψουν τή ζωή, τά χαρίσματα καί τό κενό πού ἄφησε πίσω του ὁ ἐκλιπών, σέ θρηνητικά τραγούδια (μοιρολόγια) μεγάλης ποιητικῆς ἀξίας καί συναισθηματικῆς ἔντασης. Ἔτσι καί στήν περίπτωση τοῦ θανάτου τοῦ Λαζάρου ἡ κωακή μοῦσα θέλει τίς ἀδελφές του νά μοιρολογοῦν τόν χαμό τοῦ ἀγαπημένου τους ἀδελφοῦ. Μάλιστα, ἡ ἐπανάληψη τοῦ στίχου μέ ἄλλη δομή –θά μπορούσαμε νά τήν χαρακτηρίσουμε χιαστό σχῆμα[125]– θυμίζει τίς συχνές ἐπαναλήψεις μέ μικρές ἀλλαγές πού συναντᾶμε στά μοιρολόγια καί στά δημοτικά τραγούδια. Μέ αὐτές ἐπιτυγχάνεται ἡ διατήρηση στή μνήμη τῶν χαρισμάτων τοῦ κεκοιμημένου καί τῶν πιό σημαντικῶν στοιχείων τοῦ βίου του.

Στήν ἀνδροκρατούμενη κοινωνία τοῦ 1ου μ.Χ. αἰ., ἡ ἀπώλεια τοῦ ἄνδρα-προστάτη, πέρα ἀπό τή λύπη πού προκαλοῦσε, δημιουργοῦσε πολλά προβλήματα στόν ἐναπομείναντα γυναικεῖο πληθυσμό, καθώς οἱ γυναῖκες δέν εἶχαν νομική ὑπόσταση. Ἦταν δέ ἐκτεθειμένες σέ πολλούς κινδύνους, οἰκονομικά καί κοινωνικά προβλήματα. Στόν ἑλληνικό καί στόν ρωμαϊκό κόσμο ὅποια ἔμεινε χῆρα ἤ ὀρφανή ἔπρεπε νά ἐνταχθεῖ στή φροντίδα καί προστασία τοῦ πλησιέστερου ἄνδρα συγγενῆ της[126]. Οἱ Ἰουδαῖοι εἶχαν τόν θεσμό τοῦ «λεβιρατικοῦ γάμου», σύμφωνα μέ τόν ὁποῖο, ἄν πέθαινε κάποιος ἄτεκνος, ἡ χήρα του ἔπρεπε νά νυμφευτεῖ τόν μεγαλύτερο ἀδελφό του γιά νά κάνει ἀπογόνους. Καθώς δέν ἔχουμε κάποια ἔνδειξη ἀπό τό κείμενο τοῦ Εὐαγγελίου ὅτι ἡ Μάρθα καί ἡ Μαρία ἦταν παντρεμένες ἀντιλαμβανόμαστε πόσο δύσκολη ἦταν πλέον ἡ κοινωνική θέση τους.

Τήν ἡμέρα τήν τετάρτη / κίνησ᾽ ὁ Χριστός γιά νά ᾽ρθεῖ / καί ἐβγῆκε ἡ Μαρία / ἔξω ἀπό τή Βηθανία.

125. Ὁ πρῶτος στίχος ἀναφέρει πρῶτα τό «μοιρολογοῦν» κι ἔπειτα τό «θρηνολογοῦν», ἐνῶ ὁ δεύτερος τά ἔχει μέ ἀντίθετη σειρά.

126. Στήν ἀρχαία Ἀθήνα π.χ. ὑπῆρχε ὁ θεσμός τῆς «ἐπικλήρου κόρης» κατά τόν ὁποῖο μία κοπέλα πού δέν εἶχε ἄρρενες ἀδελφούς κληρονομοῦσε ὅλη τήν περιουσία τοῦ πατέρα της, ἀλλά ἔπρεπε νά παντρευτεῖ τόν στενότερο συγγενῆ της ἀπό τήν πατρική πλευρά. Ὁ ἄρρενας ἀπόγονος αὐτοῦ τοῦ γάμου κληρονομοῦσε τήν περιουσία.

Τά κάλαντα συνεχίζουν τήν παράλληλη πορεία μέ τό εὐαγγελικό κείμενο πληροφορώντας μας ὅτι ὁ Χριστός φτάνει στή Βηθανία τήν τέταρτη ἡμέρα ἀπό τόν θάνατο τοῦ Λαζάρου. «*Ἐλθὼν οὖν ὁ Ἰησοῦς εὗρεν αὐτὸν τέσσαρας ἡμέρας ἤδη ἔχοντα ἐν τῷ μνημείῳ*» (Ἰωάν. 11:17).

Σύμφωνα μέ τό τραγούδι τοῦ ἀγερμοῦ μόνο ἡ Μαρία συναντᾶ τόν Ἰησοῦ ἔξω ἀπό τή Βηθανία, ἐνῶ στό Εὐαγγέλιο τόν Χριστό συναντοῦν ἔξω ἀπό τή Βηθανία καί οἱ δύο ἀδερφές: πρῶτα ἡ Μάρθα, πού μόλις πληροφορήθηκε ὅτι πλησίαζε ὁ Χριστός ἔτρεξε νά Τόν συναντήσει, καί στή συνέχεια ἡ Μαρία, πού παρέμεινε στό σπίτι περιμένοντας τόν Χριστό καί ὅσους τόν συνόδευαν. Ἔσπευσε πρός Αὐτόν μόνο ἀφοῦ τῆς τό εἶπε ἡ Μάρθα. Εἶναι ἡ πρώτη διαφορά πού βρίσκουμε, ἡ ὁποία, μάλιστα, ἀντιστρέφει τήν εὐαγγελική διήγηση. Αὐτό θά μποροῦσε νά ἔχει ἀφετηρία τήν περικοπή Λουκ. 10:38-42, ἡ ὁποία παρουσιάζει τή Μάρθα νά ἀσχολεῖται μέ τίς δουλειές τοῦ σπιτιοῦ καί τή Μαρία νά κάθεται κοντά στόν Χριστό καί νά ἀκούει τά λόγια Του. Ἐδῶ, κατά κάποιον τρόπο, ὁ Εὐαγγελιστής Ἰωάννης παρουσιάζει τίς δύο ἀδελφές μέ ἀντίθετη στάση: ἡ Μάρθα τρέχει νά συναντήσει τόν Χριστό καί ἡ Μαρία παραμένει στό σπίτι. Βέβαια, δέν ἀναφέρει ὅτι ἔμεινε γιά νά ἀσχοληθεῖ μέ τίς ἀπαραίτητες γιά τήν ὑποδοχή καί τή φιλοξενία τῶν πολλῶν ἐπισκεπτῶν ἐργασίες, ἁπλῶς πληροφορούμαστε ὅτι «*Μαρία ἐν τῷ οἴκῳ ἐκαθέζετο*» (Ἰωάν. 11:20). Ἡ συγκεκριμένη διαφοροποίηση τῶν καλάντων θά μποροῦσε νά ἔχει ἀφετηρία τή γνωστή περικοπή τοῦ Εὐαγγελιστῆ Λουκᾶ πού ἀναφέραμε καί ἡ ὁποία διαβάζεται συχνά κατά τή διάρκεια τοῦ ἔτους. Ὁ τιμητικός τρόπος μέ τόν ὁποῖο ἐκεῖ ἀπευθύνεται ὁ Χριστός πρός τή Μαρία ἴσως εἶναι ἡ ἀφορμή γιά τήν ἀλλαγή ἤ γίνεται γιά νά διατηρηθεῖ τό μέτρο, διότι ἐάν ἀντί γιά τό «*Μαρία*» (3 συλλαβές) χρησιμοποιοῦσαν τό «*Μάρθα*» (2 συλλαβές), ἡ μία λιγότερη συλλαβή θά δημιουργοῦσε χασμωδία.

Καί ἐμπρός Του γόνυ κλίνει / καί τούς πόδας Του φιλεῖ:

Μόλις ὁ Χριστός συνάντησε τή Μάρθα ξεκίνησε διάλογο μαζί της σχετικά μέ τήν ἀνάσταση (Ἰωάν. 11:21-27). Ὁ διάλογος αὐτός ὁλοκληρώνεται στόν 27ο στίχο στόν ὁποῖο ἡ Μάρθα ἀναγνωρίζει ὅτι «*σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὁ εἰς τὸν κόσμον ἐρχόμενος*».

Αὐτό τό περιστατικό παραλείπεται ἀπό τά κάλαντα, ἴσως διότι ἡ συζήτηση αὐτή θά ἦταν δύσκολο νά ἀποδοθεῖ μέ στίχους. Ἐξ ἄλλου, ἡ πίστη στήν ἀνάσταση καί στό ποιός εἶναι ὁ Χριστός θά διατρανωθεῖ στή συνέχεια μέσῳ τῆς στάσης τῆς Μαρίας καί τῆς Ἐγέρσεως τοῦ Λαζάρου.

Ἀμέσως μετά, ὁ Εὐαγγελιστής Ἰωάννης μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ἡ Μάρθα ἐπέστρεψε σπίτι καί φώναξε τή Μαρία λέγοντάς της ὅτι τή ζητᾶ ὁ Κύριος. Αὐτή μόλις τό ἄκουσε ἔσπευσε νά Τόν συναντήσει (Ἰωάν. 11:28-31). Ὁ ἀγερμός περνᾶ κατευθείαν στή Μαρία πού συναντᾶ τόν Ἰησοῦ καί γονατίζει ἐνώπιόν Του: «*ἡ οὖν Μαρία ὡς ἦλθεν ὅπου ἦν ὁ Ἰησοῦς, ἰδοῦσα αὐτὸν ἔπεσεν αὐτοῦ εἰς τοὺς πόδας λέγουσα αὐτῷ*» (Ἰωάν. 11:32α). Ἡ γονυκλισία ἀπευθυνόταν στούς βασιλεῖς, στούς ἡγεμόνες καί στούς θεούς. Συνεπῶς, ἡ Μαρία μέ τήν πράξη της δίνει σαφῆ μαρτυρία γιά τό ποιός θεωρεῖ ὅτι εἶναι ὁ Χριστός. Τόν σέβεται ὡς ἄνθρωπο καί διδάσκαλο καί Τόν προσκυνᾶ ὡς Βασιλιά τοῦ Κόσμου, ὡς Θεό καί Σωτῆρα, ὅπως ἔκανε καί ἡ Μάρθα μετά ἀπό τόν διάλογο πού εἶχε μαζί Του («*σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὁ εἰς τὸν κόσμον ἐρχόμενος*»). Μέ τή στάση της, ὅπως τήν καταγράφει ὁ Εὐαγγελιστής (Ἰωάν. 11:32α), ἔχουμε ὁμολογία ἀντίστοιχη μέ αὐτήν πού ἔκανε ἡ Μάρθα μέ λόγια. Ἡ πράξη σεβασμοῦ καί προσκύνησης ὑπάρχει στό τραγούδι μέ τόν ἰδιαίτερο λιτό καί ζωντανό τρόπο τῆς λαϊκῆς μούσας καί σοφίας.

Τό τραγούδι παραλείπει τό περιστατικό τοῦ διαλόγου Χριστοῦ-Μάρθας, ἀλλά στήν πραγματικότητα περιλαμβάνει τή μαρτυρία καί τῶν δύο ἀδελφῶν: *ἔμμεσα* γιά τή Μάρθα καί *ἄμεσα* γιά τή Μαρία. Ἡ στάση τῆς Μαρίας συνάδει μέ τό περιστατικό τῆς περικοπῆς Λουκ. 10:38-42 καί δείχνει τή φιλική οἰκειότητα καί τόν βαθύτατο σεβασμό πού εἶχε πρός τόν Χριστό. Διαπιστώνουμε συνεπῶς, ὅτι τό τραγούδι, ἀκόμη καί στό σημεῖο πού φαίνεται νά παρακάμπτει τήν εὐαγγελική διήγηση, τήν ἀκολουθεῖ πιστά.

«*Ἂν ἐδῶ ἤσουν Χριστέ μου, / δέν θ᾽ ἀπέθνησκ᾽ ἀδελφός μου. / Μά καί τώρα ᾽γώ πιστεύω / καί καλότατα ἠξεύρω, / ὅτι δύνασ᾽ ἄν θελήσεις / καί νεκρούς νά ἀναστήσεις*».

Στήν εὐαγγελική περικοπή, ἡ Μαρία πέφτει στά πόδια τοῦ Χριστοῦ καί λέει μέ ἀνθρώπινο παράπονο καί βαθιά πίστη: «*Κύριε, εἰ*

ἦς ὦδε, οὐκ ἂν ἀπέθανέ μου ὁ ἀδελφός» (Ἰωάν. 11:32b). Ὁ Χριστός δέν ἀπαντᾶ. Λυπήθηκε καί ταράχθηκε ἀπό τή θλίψη τῶν γύρω Του. Μάλιστα, ὁ Εὐαγγελιστής γιά νά δηλώσει τή βαθιά λύπη τοῦ Χριστοῦ χρησιμοποιεῖ τόν τύπο «*ἐνεβριμήσατο*» (ἀπό τό ρῆμα ἐμβριμάομαι) μία σχετικά σπάνια λέξη, ἡ ὁποία σημαίνει συγκινοῦμαι βαθιά, πιέζομαι, ταράσσομαι, δυσφορῶ σέ κάτι πού ἄκουσα καί δείχνει τήν ἔνταση τῆς στιγμῆς.[127]

Ἡ Μαρία στόν ἀγερμό δέν ἀρκεῖται στά λόγια τῆς Μαρίας τοῦ Εὐαγγελίου, ἀλλά τά συμπληρώνει μέ τή βεβαιότητα ὅτι ὁ Χριστός μπορεῖ νά ἀναστήσει τόν κεκοιμημένο ἀδελφό τους. Αὐτό εἶναι προσθήκη βασισμένη στήν εὐαγγελική διήγηση καί στή στάση τῆς Μαρίας, ὅπως τήν παρουσιάζει ὁ Εὐαγγελιστής.

«*Λέγει: "Πίστευε Μαρία. / Ἄγωμεν εἰς τά μνημεῖα"*».

Στόν διάλογο Χριστοῦ-Μάρθας, πού στό τραγούδι παραλείπεται, ὁ Χριστός λέει ὅτι ὅποιος πιστεύει σέ Αὐτόν δέν θά πεθάνει ποτέ (Ἰωάν. 11:25-26). Ἀμέσως μετά τήν ρωτᾶ ἐάν τό πιστεύει, κι ἐκείνη ἀπαντᾶ δίχως δισταγμό: «*Ναὶ Κύριε, ἐγὼ πεπίστευκα ὅτι σὺ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὁ εἰς τὸν κόσμον ἐρχόμενος.*» (Ἰωάν. 11:26b-27). Στό τραγούδι ὁ Χριστός παρουσιάζεται νά προτρέπει τή Μαρία νά μήν χάνει τήν πίστη της.

Στήν περικοπή, μετά τήν ταραχή πού ἔνιωσε ρωτᾶ τούς παρισταμένους «*ποῦ τεθείκατε αὐτόν; λέγουσιν αὐτῷ· Κύριε, ἔρχου καὶ ἴδε.*» (Ἰωάν. 11:35), ἐνῶ στό ἄσμα αὐτός ὁ διάλογος ἔχει ἀντικατασταθεῖ ἀπό τήν προτροπή τοῦ Χριστοῦ νά μετακινηθοῦν, ὅλοι μαζί στά «μνημεῖα». Οἱ Ἰουδαῖοι θεωροῦσαν τούς νεκρούς ἀκάθαρτους καί τούς ἔθαβαν ἔξω ἀπό τίς πόλεις. Γι' αὐτό, ἡ ἀναφορά «*ἄγωμεν εἰς τά μνημεῖα*» σημαίνει ἄς πᾶμε στό κοιμητήριο.

«*Τότε ὁ Χριστός δακρύζει / καί τόν Ἅδη φοβερίζει. / " Ἅδη, Τάρταρε καί Χάρο, / Λάζαρον θέ νά σοῦ πάρω. Δεῦρο ἔξω, ἀδερφέ μου, / φίλε καί ἀγαπητέ μου"*».

Τό λαϊκό ἄσμα συνδυάζει τή στιγμή πού δάκρυσε ὁ Χριστός (πρίν ξεκινήσουν γιά τόν τάφο, Ἰωάν. 11:35), μέ τή στιγμή πού ὁ Χριστός

127. Ὅταν συντάσσεται μέ δοτική προσωπική σημαίνει προστάζω μέ ἐξουσία, παραγγέλλω (Ματθ. 9:30, Μάρκ. 1:43).

καί ὅσοι Τόν συνόδευαν ἔφθασαν μπροστά στό μνημεῖο. Στό Εὐαγγέλιο διαβάζουμε «*Ἰησοῦς οὖν, πάλιν ἐμβριμώμενος ἐν ἑαυτῷ, ἔρχεται εἰς τὸ μνημεῖον· ἦν δὲ σπήλαιον, καὶ λίθος ἐπέκειτο ἐπ' αὐτῷ.*» (Ἰωάν. 11:38). Εἶναι δέ πιθανό τό «*δακρύζει*» τῶν καλάντων νά ἀποδίδει τήν ἔνταση τῆς στιγμῆς κατά τήν ὁποία ὁ Χριστός φθάνει στόν τάφο «*ἐμβριμώμενος ἐν ἑαυτῷ*».

Στό σημεῖο αὐτό τό τραγούδι παρουσιάζει τόν Χριστό νά στρέφεται κατά τοῦ Ἅδη καί νά τόν φοβερίζει ὅτι μέ τή θεϊκή Του δύναμη θά ἀποσπάσει ἀπό τά «νύχια» του τόν Λάζαρο, τόν ὁποῖο ὑπεραγαπᾶ. Παραθέτει τήν ἐντολή τοῦ Χριστοῦ «*Λάζαρε, δεῦρο ἔξω*», ἡ ὁποία εἶναι πολύ γνωστή σέ ὅλους καί ἔχει περάσει σέ καθημερινή χρήση, ἀλλά παραλλαγμένη. Στή θέση τοῦ ὀνόματος τοῦ Λαζάρου χρησιμοποιοῦνται τρεῖς χαρακτηρισμοί: «*ἀδελφέ μου*», «*φίλε*» καί «*ἀγαπητέ μου*», οἱ ὁποῖοι ὑπογραμμίζουν τό καρδιακό δέσιμο τοῦ Χριστοῦ μέ αὐτόν.

«*Παρευθύς ἀπό τόν Ἅδη, / ὡς ἐξαίσιο σημάδι / Λάζαρος ἀπελυτρώθη, / ἀνεστήθη καί σηκώθη. / Ζωντανός σαβανωμένος / καί μέ τό κερί ζωμένος.*»

Ὁ Χριστός μέ σοβαρότητα καλεῖ τόν Λάζαρο νά ἐξέλθει τοῦ μνήματος, περιγράφεται ἡ στιγμή τῆς ἐξόδου καί στή συνέχεια, τό μόνο πού λέει ὁ Χριστός εἶναι «*λύσατε αὐτὸν καὶ ἄφετε ὑπάγειν*» (Ἰωάν. 11:44b). Ἡ λιτή περιγραφή τῆς σκηνῆς ἔχει δυναμικό χαρακτήρα καί βοηθᾶ νά τήν ἀναδημιουργήσουμε στό μυαλό μας: «*ἐξῆλθεν ὁ τεθνηκὼς δεδεμένος τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας κειρίαις, καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ σουδαρίῳ περιεδέδετο*» (Ἰωάν. 11:44α).

Ἡ ποιητική ἀπόδοση προσθέτει στοιχεῖα μίας λαϊκῆς ἑρμηνευτικῆς ἀπόδοσης: ὁ Λάζαρος ἔρχεται ἀπό τόν Ἅδη, ἀλλά πλέον ἔχει λυτρωθεῖ ἀπό τά δεσμά του, ἀναστήθηκε καί σηκώθηκε κυριολεκτικά καί μεταφορικά. Δέν εἶναι νεκρός, ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν, ἀλλά σηκώθηκε καί ἀπό τό μνημεῖο, τόν τάφο, ὅπου ἦταν ξαπλωμένος.

Στή συνέχεια τό τραγούδι μᾶς πληροφορεῖ γιά τήν κατάσταση στήν ὁποία βρισκόταν τή στιγμή τῆς ἐγέρσεως: ἦταν ζωντανός, σαβανωμένος καί ζωμένος μέ τό κερί. Πράγματι, ἡ περικοπή ἀναφέρει ὅτι ὁ Λάζαρος ἦταν τυλιγμένος μέ τίς γνωστές, ἀπό τίς εἰκονογραφικές ἀπεικονίσεις, νεκρικές ταινίες καί ὅτι, κατά τήν ἰουδαϊκή συ-

νήθεια, ἦταν τυλιγμένος μέ τό σουδάριο, τό νεκρικό κάλυμμα τῆς κεφαλῆς.

Ἡ λέξη «*κειρίαις*» στόν ἑνικό σημαίνει τό σχοινί ἤ τόν ἱμάντα πού στερεώνει ἕνα κρεββάτι καί στόν πληθυντικό τίς ταινίες μέ τίς ὁποῖες τύλιγαν τούς νεκρούς. Μάλιστα, τίς ἐμπότιζαν μέ ἀρωματικές καί ρητινώδεις οὐσίες, οἱ ὁποῖες δημιουγοῦσαν κρούστα ἐπάνω ἀπό τό σῶμα. Πιθανότατα, οἱ ἀδελφές τοῦ Λαζάρου δέν εἶχαν προλάβει νά προχωρήσουν σέ αὐτό τό στάδιο τῆς διαδικασίας γιά τήν ταφή.

Στή λαϊκή παράδοση οἱ ταινίες αὐτές λέγονται «*λαζαρώματα*»[128], τό ὁποῖο ὑποκαθιστᾶ τήν ἄγνωστη μή χρησιμοποιούμενη λέξη τοῦ κειμένου, ἡ ὁποία στό ἄσμα ἔχει μεταπλαστεῖ σέ «*κερί*», πού εἶναι εὐκολότερα κατανοητό καί σαφέστερο νοηματικά γιά τούς ἁπλούς ἀνθρώπους πού ἄκουγαν τά κάλαντα. Ἡ ἠχητική ὁμοιότητα αἰτιολογεῖ ἀπολύτως τήν ἀλλαγή, ἐνῶ ἡ χρήση κεριῶν κατά τήν ἐξόδιο ἀκολουθία καί τή διαδικασία τῆς ταφῆς, κάνει τή λέξη «κερί» κατάλληλη ἐπιλογή γιά νά ἀντικαταστήσουν κάτι πού δέν καταλάβαιναν.[129]

«*Τότε ἡ Μάρθα καί ἡ Μαρία, / τότε ὅλη ἡ Βηθανία. / Μαθηταί καί ἀποστόλοι, / τότε εὑρεθῆκαν ὅλοι / δόξα στόν Θεό φωνάζουν / καί τόν Λάζαρο ἐξετάζουν.*»

Μετά τήν ἀναφορά ὅτι οἱ παρόντες, ἐντυπωσιασμένοι ἀπό τό θαυμαστό σημεῖο, δόξασαν τόν Θεό, τά κάλαντα ἀκολουθοῦν τή δική τους ἑρμηνευτική προσέγγιση τοῦ βιβλικοῦ κειμένου, τό ὁποῖο λέει μόνο «*θεασάμενοι ἃ ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν*» (Ἰωάν. 11:45). Θά μπορούσαμε νά ποῦμε ὅτι σέ αὐτό τό σημεῖο ὑπονοεῖται τό «*δόξα στόν Θεό φωνάζουν*» τῶν καλάντων, ἀλλά πουθενά δέν γίνεται ἀναφορά σέ συζήτηση μέ τόν ἀναστημένο Λάζαρο.

Τό τραγούδι, ἀκολουθώντας τό πνεῦμα ἐλευθερίας πού κυριαρχεῖ στήν ποίηση, γενικότερα, καί στή λαϊκή ποίηση, εἰδικότερα, συμπληρώνει αὐτά πού συνέβησαν μετά τήν Ἔγερση καί τήν προτροπή τοῦ Χριστοῦ «*ἄφετε αὐτὸν ὑπάγειν*». Προφανῶς, ἀμέσως θά πλησίασαν τόν Λάζαρο πρῶτα αὐτοί πού τόν ἐλευθέρωσαν ἀπό τά

128. Βάλτ. Ποῦχνερ, *Λάζαρος*: 196, 202.

129. Βάλτ. Ποῦχνερ, *Συγκριτική Α΄*: 340: ἡ λαϊκή παρετυμολογία μετέτρεψε τήν ἀκατανόητη γιά τόν ἁπλό ἄνθρωπο ἑλληνιστική λέξη «κειρίαις» (δεσμά) στήν παρόμοια ἀκουστικά νεοελληνική λέξη «κερί».

νεκρικά δεσμά, ὅπως ζήτησε ὁ Χριστός («*λύσατε αὐτόν*»), καί στή συνέχεια, κάπως διστατικά, θά ζύγωσαν οἱ ἀδελφές, οἱ ἄλλοι συγγενεῖς καί ὅλοι οἱ συγκεντρωμένοι καλωσορίζοντάς τον πίσω στόν κόσμο τῶν ζωντανῶν καί ρωτώντας τον ποῦ πῆγε, τί εἶδε καί πῶς ἦταν ἡ κατάσταση στόν ἄλλο κόσμο. Βέβαια, ἡ ἐπαφή μαζί του καθιστοῦσε καί ἐκείνους ἀκάθαρτους, κάτι πού ἦταν πρόβλημα, ἀλλά μᾶλλον τό παρέβλεψαν. Ἀπό τή βιβλική παράδοση δέν γνωρίζουμε κάτι ἄλλο γιά τόν Ἅγιο Λάζαρο καί δέν ἔχουμε καμία πληροφορία γιά τυχόν ἐξέταση στήν ὁποία τόν ὑπέβαλαν οἱ Ἰουδαῖοι.

«*Λάζαρε, πές μας, τί εἶδες / εἰς τόν Ἅδη πού ἐπῆγες; / "Εἶδα φόβους, εἶδα τρόμους / εἶδα βάσανα καί πόνους. / Δῶστε μου λίγο νεράκι / νά ξεπλύνω τό φαρμάκι / Τῆς καρδιᾶς μου, τῶν χειλέων / καί μή μέ ρωτᾶτε πλέον*"».

Στούς τελευταίους στίχους τοῦ ἄσματος, ἡ λαϊκή μοῦσα ἔχει ἀπομακρυνθεῖ ἀπό τό κείμενο τοῦ Εὐαγγελίου, ἀλλά ἀκολουθεῖ τήν παράδοση ὅτι ὁ Λάζαρος δέν ξαναμίλησε. Ὁ ἐγερθείς κάνει σύντομη ἀλλά ἔντονα φορτισμένη συναισθηματικά ἀναφορά στόν Ἅδη, πού πρίν ἀπό τήν Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ διατηροῦσε ἀλώβητη τή δύναμή του. Αὐτό πού περίμενε τούς νεκρούς ἦταν μόνο φόβος καί τρόμος, βάσανα καί πόνος. Ἡ περιγραφή, μέ τήν ὁποία τελειώνουν τά κάλαντα, εἶναι διαφορετική ἀπό τίς εὐχές πού δίνονται πρός τούς νοικοκύρηδες στό τέλος ἄλλων καλάντων. Ἐκ πρώτης ὄψεως, φαίνεται νά λείπει ἡ ἐλπίδα γιά τή μετά θάνατον ζωή, ἀλλά ὅλοι, καί οἱ συμμετέχοντες στόν ἀγερμό καί αὐτοί πού τούς ὑποδέχονται, γνωρίζουν καλά ὅτι σέ λίγες ἡμέρες αὐτό θά ἀλλάξει μέ τήν Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ, ἡ ὁποία ἔσπασε τά δεσμά μέ τά ὁποῖα ὁ Ἅδης κρατοῦσε δέσμιο τόν ἄνθρωπο.

Ἐνδιαφέρουσα ἡ παρατήρηση τοῦ Βάλτερ Ποῦχνερ ὅτι οἱ τελευταῖοι στίχοι προσπαθοῦν νά καλύψουν τήν ἐσχατολογική μας περιέργεια. Ὁ Λάζαρος εἶδε ὅσα οἱ ἄλλοι φαντάζονται καί διάφορες θρησκευτικές παραδόσεις ἀφηγοῦνται. Ἡ σχετική μεσαιωνική γραμματεία εἶναι ἐκτενής.[130]

130. Βάλτ. Ποῦχνερ, *Λάζαρος*: 210-212.

ΕΠΙΛΕΓΟΜΕΝΑ

Ὁ λαογραφικός πλοῦτος πού συνοδεύει τήν ἑορτή τοῦ Λαζάρου καί, μάλιστα, σέ μία δύσκολη χρονική στιγμή, λίγο πρίν τή Μεγάλη Ἑβδομάδα πού ἔχει μεγάλη λαογραφική καί θεολογική βαρύτητα, εἶναι σημαντικό στοιχεῖο τῆς κωακῆς παραδόσεως. Αὐτό ἑρμηνεύεται καθώς ὁ Λάζαρος, πολύ ἀγαπητή μορφή στόν λαό μας, εἶναι σύμβολο ἐλπίδας καί προάγγελος τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου.[131] Λαογραφικά θεωρεῖται καί ὁρατή ἔνδειξη τῆς νεκρανάστασης τῆς φύσης κατά τήν ἄνοιξη.[132] Ἔτσι, ἡ Ἔγερση τοῦ Λαζάρου θεωρεῖται «πρώτη Λαμπρή»[133] καί γιορτάζεται ἀναλόγως, μέσα στό κλίμα χαρμολύπης τῶν ἡμερῶν.

Ἀναφορά στή σήψη πού συνόδευε τήν τετραήμερη ταφή ὑπάρχει στό Εὐαγγέλιο, ἀλλά ὄχι στά κάλαντα. Στά ὀρθόδοξα ἔθιμα καί στά σχετικά τραγούδια ὁ νεκρός δέν «ὄζει». Ἐκλαμβάνεται ὡς νεογέννητο βρέφος. Ἡ ἀνάστασή του λειτουργεῖ ὡς ἐκ νέου γέννηση.[134] Σέ ἀνάλογη ἀναγέννηση ἐλπίζουμε καί ἐμεῖς λέγοντας στό Σύμβολο τῆς Πίστεως «*Προσδοκῶ Ἀνάστασιν νεκρῶν*». Αὐτή εἶναι ἡ προσδοκία καί ἡ ἐλπίδα μας.

Ὁ ἀγερμός τοῦ Λαζάρου, ὅπως καταγράφεται στήν Κῶ καί ὁ λαογραφικός πλοῦτος πού τόν συνοδεύει, διατηρεῖ καί προβάλλει τά βασικά θεολογικά στοιχεῖα τῆς ἑορτῆς. Ἀκολουθεῖ μέ ἀξιοσημείωτη πιστότητα τό κείμενο τοῦ Εὐαγγελιστῆ Ἰωάννη καί ὅπου ἀνεξαρτητοποιεῖται τό κάνει στό πνεῦμα τῆς ποιητικῆς ἐλευθερίας χωρίς νά παραμερίσει ἤ νά ἀπολέσει τήν οὐσία του.

Τό κείμενο τῶν καλάντων παρουσιάζει τόν Λάζαρο ὡς οἰκεία πονεμένη μορφή καί βοηθᾶ νά βρεθοῦμε νοητά στή θέση του παρακολουθώντας τον στίς δύο καταστάσεις στίς ὁποῖες βρέθηκε: *πρῶτα τοῦ κεκοιμημένου καί ἔπειτα τοῦ ἀναστημένου*. Συνδυάζει δέ, τήν Ἔγερσή του μέ τήν ἐπερχόμενη στιγμή τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου καί τή χαρά τῆς Λαμπρῆς.

---

131. Βάλτ. Ποῦχνερ, *Λάζαρος*: 389-390.
132. Βάλτ. Ποῦχνερ, *Δρώμενα*: 259-260.
133. Βάλτ. Ποῦχνερ, *Δρώμενα*: 66.
134. Βάλτ. Ποῦχνερ, *Συγκριτική Α΄*: 335, 340.

Ἡ λαϊκή σοφία, κατά τήν προσφιλῆ της συνήθεια, τονίζει ὅποια στοιχεῖα θέλει καί ἀποδίδει δημιουργικά τά ὑπόλοιπα. Ἐπιμένει στήν τελική διήγηση τοῦ ἀναστημένου Λαζάρου, καθώς ἐνδιαφέρει τούς ἀκροατές, καί ἀναπλάθει ποιητικά τήν ἀπουσία εὐαγγελικῆς ἀναφορᾶς. Ἡ χρήση ἔμμετρου λόγου βοηθᾶ στήν ἀπομνημόνευση τοῦ περιγραφόμενου περιστατικοῦ καί στή μετάδοσή του ἀπό γενιά σέ γενιά.

Ὁ διαλογικός τρόπος μέ τόν ὁποῖο λέγονταν τά κάλαντα στήν Καρδάμαινα καί στήν Ἀντιμάχεια καί τόν περιγράφει ὁ Ἡρακλής Καραναστάσης μᾶς δίνει παραστατικά τήν πλήρη εἰκόνα τοῦ ἀγερμοῦ καί τόν διδακτικό σκοπό του. Τά παιδιά συμμετεῖχαν μέ διαφορετικούς ρόλους καί ζοῦσαν ἔντονα ὅλη τή διαδικασία, ἐνῶ ταυτοχρόνως ἐξασφάλιζαν καί κάποιο μικρό εἰσόδημα γιά τούς δασκάλους καί τά ἴδια.

Τά ποικίλα ἐποπτικά μέσα πού, μέ ἐπίκεντρο τά κάλαντα, συνθέτουν τόν ἀγερμό, ὑπογραμμίζουν τό γεγονός τῆς ἐγέρσεως καί τή σημασία του συντελώντας στήν ὀρθή ἀφομοίωσή του ἀπό τόν ἁπλό ἄνθρωπο τῆς ὑπαίθρου, κατά τό παρελθόν, καί ἀπό τόν ἄνθρωπο τῆς πόλης, τῆς τεχνολογικῆς προόδου καί τῆς εὐμάρειας, σήμερα. Κατ᾽ αὐτόν τόν τρόπο ἡ παράδοση εἶναι πάντοτε ἀρωγός στήν ἀναζήτηση νοήματος στή ζωή μας καί βοηθᾶ νά πετύχουμε τούς πνευματικούς μας στόχους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βαρβούνη, Μ. Γ., *Παραδοσιακή θρησκευτική συμπεριφορά καί θρησκευτική Λαογραφία*, Ἀθήνα: Ἐκδόσεις Ὀδυσσέας, Ὀκτώβριος, 1995.

Βαρβούνη, Μ. Γ., *Εἰσαγωγή στή Θρησκευτική Λαογραφία, Τόμος Πρῶτος (Α΄), Λαϊκή Θρησκευτικότητα καί Παραδοσιακή Θρησκευτική Συμπεριφορά*, Θεσσαλονίκη: Ἐκδ. Οἶκος Κ. καί Μ. Ἀντ. Σταμούλη, 2017.

Βαρβούνη, Μ. Γ., *Εἰσαγωγή στή Θρησκευτική Λαογραφία, Τόμος Δεύτερος (Β΄), Ὁ Κύκλος τοῦ Χρόνου - Ὁ Κύκλος τῆς Ζωῆς - Ὁ Κύκλος τῆς Λατρείας*, Θεσσαλονίκη: Ἐκδ. Οἶκος Κ. καί Μ. Ἀντ. Σταμούλη, 2017.

Βαρκᾶ, Θεοδοσίου Ἰ., *Συλλογή Λαογραφικοῦ Ὑλικοῦ. Ἀπό Καρδάμαινα τῆς νήσου Κῶ, νομοῦ Δωδεκανήσου*, Ἀθήνα, 1977-1978 (ἀρ. τεκμηρίου 3240).

Ζάρακα, Νικολάου Ἀθ., *Ἱστορία τῶν λεσπέρηδων τῆς Κῶ τῶν χρόνων τῆς δουλείας*, Ἀθήνα, 1983 (Ἔκδοση «Πνευματικός Ὅμιλος Κώων «Ὁ Φιλητᾶς», Σειρά Αὐτοτελῶν Ἐκδόσεων Νο 1).

Ζάρακα, Νικολάου Ἀθ., *Λαογραφικά κειμήλια τοῦ χωρίου Πυλίου (Κῶ)*, Κῶς: Νομαρχιακή Αὐτοδιοίκηση Δωδεκανήσου Ὀργανισμός Πολιτιστικῆς Ἀνάπτυξης, Ἐπαρχεῖο Κῶ, 2009.

Κάλαντα στήν Κῶ καί στή Νίσυρο, Κῶς: Ἔκδοση Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κώου καί Νισύρου, χ.χ. (α΄ ἔκδοση 2014 καί β΄ 2018).

Καραναστάση, Ἡρακλῆ Μ., *Λαογραφικά τῆς Κῶς*, Ἀθήνα, 1980.

Κατσίλλη, Αἰκατερίνης, *Λαογραφική συλλογή ἐκ τοῦ χωρίου Καρδαμαίνης Κῶ ἐπαρχίας Κῶ*, Ἀθήνα, 1969 (ἀρ. τεκμηρίου ἀρχείου ΕΚΠΑ 777).

Κουκουλέ, Φαίδωνος, *Βυζαντινῶν Βίος καί Πολιτισμός, Τόμος Β΄.Ι. Ἑορταί καί πανηγυρισμοί - ἔργα εὐποιΐας - ἐπαγγέλματα καί μικρεμπόριον*, Ἀθήνα: Ἐκδόσεις Παπαζήση, χ.χ.

Κουτσουράδη, Περσεφόνης, *Λαογραφικές σελίδες τῆς Κῶ*, Ἀθήνα, 1988.

Κουτσουράδη, Περσεφόνης, *Λαογραφικά σύμμεικτα τῆς νήσου Κῶ. Πρόλογος Μηνᾶς Ἀλ. Ἀλεξιάδης, Καθηγητής Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν*, Ἀθήνα, 1998.

Κουτσουράδη, Περσεφόνης, *Παραδοσιακές γεύσεις ἀπό τήν Κῶ*, Ἀθήνα, 2003.

Λουκάτου, Δημητρίου Σ., *Εἰσαγωγή στήν Ἑλληνική Λαογραφία*, Ἀθήνα: Μ.Ι.Ε.Τ., 1977 (δ΄ ἀνατύπωση 2015).

Λουκάτου, Δημητρίου Σ., *Πασχαλινά καί τῆς ἄνοιξης*, Σειρά: Λαογραφία – Παράδοση 2. Ἐκδόσεις «Φιλιππότης», Ἀθήνα ^{3}1995.

Λουκάτου, Δημητρίου Σ., *Σύγχρονα Λαογραφικά*, Σειρά: Λαογραφία – Παράδοση 30, Ἀθήνα: Ἐκδόσεις «Φιλιππότης», 2003.

Μέγα, Γεωργίου Ἀ., *Ἑλληνικές ἑορτές καί ἔθιμα τῆς λαϊκῆς λατρείας. Εἰσαγωγικό σημείωμα Μιχάλης Γ. Μερακλῆς*, Ἀθήνα: Ἑστία, [4]2004 (α΄ ἔκδ. 1956).

Παπαεμμανουήλ, Πέτρου, *Ἡ λαϊκή θρησκευτική ποίηση καί μουσική τῆς Ἰωνίας καί τῶν νησιῶν τοῦ Ἀνατολικοῦ Αἰγαίου*, τόμοι Α΄ + Β΄, Θεσσαλονίκη, 2018 (ἀνέκδοτη διδακτορική διατριβή).

Παπαθωμᾶ, Αἰκατερίνης, *Συλλογή λαογραφικοῦ ὑλικοῦ ἀπό τό χωριό «Ἀντιμάχεια» τῆς νήσου Κῶ. Ἔτος συλλογῆς 1970 / Πάσχα 1970*, Ἀθήνα, 1970 (ἀρ. τεκμηρίου ἀρχείου ΕΚΠΑ 1089).

Ποῦχνερ, Βάλτερ, *Συγκριτική Λαογραφία Α΄. Ἔθιμα καί Τραγούδια τῆς Μεσογείου καί τῆς Βαλκανικῆς*, Λαογραφία 2, Ἀθήνα: Ἐκδόσεις Ἁρμός, 2009.

Ποῦχνερ, Βάλτερ, *Ἱστορική Λαογραφία*, Λαογραφία 4, Ἀθήνα: Ἐκδόσεις Ἁρμός, 2010.

Ποῦχνερ, Βάλτερ, *Ὁ Λάζαρος στήν Ὀρθόδοξη παράδοση καί τόν λαϊκό πολιτισμό τῆς Βαλκανικῆς, Θρησκευτική Λαογραφία Α΄*, Λαογραφία 11, Ἀθήνα: Ἐκδόσεις Ἁρμός, 2015.

Ποῦχνερ, Βάλτερ, *Τά δρώμενα τῆς Ἑλλάδας καί τῆς Βαλκανικῆς. Ἀπό τό μαγικοθρησκευτικό ἔθιμο στή λαϊκή διασκέδαση, Θεατρολογική Λαογραφία Α΄*, Λαογραφία 13, Ἀθήνα: Ἐκδόσεις Ἁρμός, 2016.

Ρούσσου, Μαρίας Ἐμμανουήλ, *Συλλογή λαογραφικοῦ ὑλικοῦ ἐκ τοῦ χωρίου Καρδάμαινα (ἡ) τῆς νήσου Κῶ τοῦ νομοῦ Δωδεκανήσου. Χρόνος Συλλογῆς 26 Δεκεμβρίου 1976 – 7 Ἰανουαρίου 1977*, Ἀθήνα, 1976-1977 (ἀρ. τεκμηρίου ἀρχείου ΕΚΠΑ 2915).

Σωμοῦ, Μαρίας Ἰωάννου, *Συλλογή λαογραφικῆς ὕλης ἀπό τό χωριό Ἀντιμάχεια, ἐπαρχίας Κῶ τοῦ νομοῦ Δωδεκανήσου. Περίοδος Συλλογῆς Χριστούγεννα 1977 Πάσχα 1978*, Ἀθήνα, 1978 (ἀρ. τεκμηρίου ἀρχείου ΕΚΠΑ 3241).

Φάκκου, Μαρίας Β., *Συλλογή λαογραφικῆς ὕλης ἀπό τήν Ἀντιμάχεια - Κῶ - Δωδεκανήσου. Πάσχα 1979*, Ἀθήνα, 1979 (ἀρ. τεκμηρίου ἀρχείου ΕΚΠΑ 3382).

Φάκκου, Σταματίας Β., *Λαογραφική Συλλογή, ἐκ τοῦ χωρίου Ἀντιμάχειας, τῆς νήσου Κῶ, νομοῦ Δωδεκανήσου. Ἔτος Συλλογῆς Χριστούγεννα 1972*, Ἀθήνα, 1973 (ἀρ. τεκμηρίου ἀρχείου ΕΚΠΑ 1840).

Χατζημιχαήλ, Ἀνδρέα Ἰ., *Ἱερά Μητρόπολις Κώου καί Νισύρου. Παρελθόν καί παρόν*, Κῶς: Ἔκδοση Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κώου καί Νισύρου, 2016.

Χατζηπαναγιώτη, Ἰουλίας, *Συλλογή λαογραφικοῦ ὑλικοῦ ἀπό τό χωριό Καρδάμαινα τῆς, ἐπαρχίας Κῶ τοῦ νομοῦ Δωδεκανήσου,* Ἀθήνα, 1986-1987 (ἀρ. τεκμηρίου ἀρχείου ΕΚΠΑ 3663).

Χατζηπέτρου, Νικολάου, *Λαογραφικά στοιχεῖα ἐκ Κῶ*, Ἀθήνα, 1967 (ἀρ. τεκμηρίου ἀρχείου ΕΚΠΑ 113).

Χατζηπέτρου, Παναγιώτας, *Συλλογή λαογραφικοῦ ὑλικοῦ ἀπ' τό χωριό Καρδάμαινα, νήσου Κῶ, Δωδεκανήσου,* Ἀθήνα, 1977 (ἀρ. τεκμηρίου ἀρχείου ΕΚΠΑ 2914).

Χατζηστεφάνου, Ἄννας, *Συλλογή Λαογραφικῆς ὕλης ἐκ τοῦ χωρίου Καρδαμαίνης ἐπαρχίας Κῶ τῆς νήσου Κῶ. Χρόνος συλλογῆς: Ἰανουάριος 1969. Πανεπιστημιακόν Ἔτος 1968-69*, Ἀθήνα, 1969 (ἀρ. τεκμηρίου ἀρχείου ΕΚΠΑ 776).

ΙΩΑΝΝΗΣ ΛΑΔΑΣ
Δρ Φιλοσοφίας – Δρ Θεολογίας

Ἡ διαμόρφωση τοῦ Αὐτοκεφάλου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας κατὰ τὸν 20ὸ αἰῶνα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας, μετὰ τὸ τέλος τοῦ Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου καὶ τὴν ἵδρυση τοῦ ἀνεξάρτητου πολωνικοῦ κράτους, ἀπευθύνθηκε στὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο καὶ τὸ παρακάλεσε νὰ τὴν ἀνυψώσει σὲ αὐτοκέφαλη. Ἡ μητέρα Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως τόσο γιὰ κανονικούς, ὅσο καὶ γιὰ ἱστορικοὺς λόγους ἐξέδωσε Πατριαρχικὸ καὶ Συνοδικὸ Τόμο μὲ τὸν ὁποῖο παραχώρησε πλήρη ἐκκλησιαστικὴ ἀνεξαρτησία στὴν ἐν λόγῳ Ἐκκλησία στὶς 13 Νοεμβρίου 1924. Ὅμως, τὸ 1939 μὲ τὴν ναζιστικὴ εἰσβολὴ στὴν Πολωνία καὶ τὴν κατάληψη τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος τῆς χώρας ἀπὸ τὰ σοβιετικὰ στρατεύματα, ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία βρέθηκε σὲ ἐξαιρετικὰ δυσχερῆ θέση, μὲ ἀποτέλεσμα ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρωσσίας νὰ προσπαθήσει νὰ τὴν ὑποτάξει. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ τὸ 1948 δημιουργήθηκε τὸ λεγόμενο «πολωνικὸ ζήτημα», τὸ ὁποῖο ἐπιλύθηκε ἀπὸ τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη Ἀθηναγόρα τὸ 1961. Μὲ δεδομένη τὴν ἐπέτειο συμπληρώσεως 100 ἐτῶν (1924-2024) ἀπὸ τὴν χορήγηση αὐτοκεφάλου στὴν Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας, τὸ ἀνὰ χεῖρας ἄρθρο μᾶς δίνει τὴ δυνατότητα ἀφ' ἑνὸς νὰ τιμήσουμε τὸ σημαντικὸ αὐτὸ γεγονὸς ἀναδεικνύοντας παράλληλα τὴν ἱστορική του

σημασία καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ μελετήσουμε τὶς συνθῆκες ποὺ ὁδήγησαν στὴν ἔνταξη τῆς Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας στὴν οἰκογένεια τῶν Ὀρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν.

Λέξεις κλειδιά: Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας, Αὐτοκέφαλο, Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία, Διορθόδοξες σχέσεις

1. Εἰσαγωγή

Ὁ Χριστιανισμὸς διαδόθηκε στὰ ἐδάφη τοῦ σημερινοῦ κράτους τῆς Πολωνίας στὰ τέλη τοῦ 9ου - ἀρχὲς 10ου αἰῶνα καὶ ἡ διάδοσή του συνδέθηκε μὲ τὸ ἱεραποστολικὸ ἔργο τῶν θεσσαλονικέων ἀδερφῶν Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου.[1] Μετὰ τὴν κοίμηση τοῦ ἁγίου Μεθοδίου τὸ 885 καὶ κυρίως μετὰ τοὺς διωγμοὺς ἐναντίον τῶν μαθητῶν του, ἀποδιοργανώθηκε τὸ σπουδαῖο ἔργο ποὺ ἐπιτελέστηκε ἀπὸ τοὺς βυζαντινοὺς ἱεραποστόλους, ἐνῷ τὸ πεδίο δράσης ἔμεινε ἐλεύθερο στοὺς Φράγκους ἱεραποστόλους.[2] Τὸ γεγονὸς αὐτὸ συνέτεινε τόσο στὴν ἐπίσημη μεταστροφὴ τῶν Πολωνῶν στὸν Χριστιανισμὸ ἀπὸ τοὺς ἱεραποστόλους τῶν Φράγκων, ὅσο καὶ στὴν ὑποταγή τους στὴ δικαιοδοσία τοῦ παπικοῦ θρόνου τὸ 966.[3] Βέβαια, ἕνας ἀπὸ τοὺς μαθητὲς καὶ διαδόχους τῶν θεσσαλονικέων ἀδερφῶν ἦταν ὁ Γοράσδος, ὁ ὁποῖος θεωρεῖται θεμελιωτὴς τῆς ὀρθοδοξίας στὴν Πολωνία.[4]

Ἡ παγίωση τοῦ χριστιανισμοῦ στὴν Πολωνία πραγματοποιήθηκε σταδιακὰ καὶ ἐπηρεάστηκε τόσο ἀπὸ τὴν ἐπέκταση τοῦ πολωνικοῦ κράτους, ὅσο καὶ ἀπὸ τὴν κηδεμονία τῶν Γερμανῶν βασιλέων. Σημαντικὴ ὑπῆρξε ἡ παράλληλη παγίωση τοῦ Χριστιανισμοῦ στοὺς

---

1. Ὁ ἐκχριστιανισμὸς ποὺ ἐπιτεύχθηκε μέσῳ τῆς ἱεραποστολῆς, τῆς ὁποίας ἡγήθηκαν οἱ ἅγιοι Κύριλλος καὶ Μεθόδιος, βοήθησε τὰ σλαβικὰ ἔθνη νὰ ἰσχυροποιήσουν τὴν κρατική τους ἐξουσία, τὴν κοινωνική τους ὀργάνωση, τὴν ἀνάπτυξη τῆς παιδείας καί, τὸ κυριότερο, νὰ εἰσέλθουν στὴν χορεία τῶν πολιτισμένων λαῶν. Καθόρισε δηλαδὴ ἐν τέλει τὴν εἴσοδό τους στὴν ἱστορία. Γιὰ ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους, στοὺς ἁγίους δὲν ἀποδίδονται μόνο θρησκευτικὲς τιμές, ἀλλὰ τυγχάνουν γενικότερης ἀναγνωρίσεως καὶ προβολῆς. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ φανερώνεται ὁ σεβασμὸς τῶν σλάβων πρὸς τὸ Βυζάντιο καὶ τὸν Οἰκουμενικὸ Θρόνο, ἀπὸ τὸν ὁποῖο ὀργανώθηκε ἡ ἱεραποστολὴ αὐτή, ἡ ὁποία συνεχίζει νὰ καρποφορεῖ, δεδομένου ὅτι ἡ γλῶσσα ποὺ συνέθεσαν οἱ ἅγιοι ἔμελλε νὰ ἀποτελέσει τὸ μέσο ἑνότητας ὅλων τῶν σλάβων μέχρι καὶ σήμερα. Π. Χρήστου, *Κύριλλος καὶ Μεθόδιος, οἱ Θεσσαλονικεῖς Φωτισταὶ τῶν Σλάβων,* Κυρομάνος: Θεσσαλονίκη 1988, σσ. 53, 64.

2. Βλ. ἀναλυτικὰ γιὰ τὴν Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας: Π. Τζουμέρκα, «Ἡ αὐτοκέφαλη ὀρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας», στὸ *Προβληματισμοὶ Ἐθνικοὶ καὶ Θρησκευτικὴ Ἐπίκαιροι β΄,* Ἐκδόσεις Πουρνάρα: Θεσσαλονίκη 2005, σσ. 281-344.

3. Β. Φειδᾶ, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία Γ΄ – Ἀπὸ τὴν ἅλωση μέχρι σήμερον (1453-2014),* Ἀθήνα 2014, σ. 604.

4. Π. Τζουμέρκα, «Ἡ αὐτοκέφαλη ὀρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας», ὅ.π., σ. 283.

ὅμορους σλαβικοὺς λαούς, ἰδιαίτερα στοὺς Ρώσσους καὶ στοὺς Λιθουανούς, μὲ τὴ δράση τῆς βυζαντινῆς ἱεραποστολῆς.[5]

Ἡ ἐπίσημη μεταστροφὴ τοῦ μέγα πρίγκιπα τοῦ Κιέβου Βλαδιμήρου (960-1015), ἀρχηγοῦ τοῦ κράτους τῶν Ρώς, καὶ τοῦ λαοῦ τὸ 988 συνδέθηκε μὲ τὸ ἔργο τῆς βυζαντινῆς ἱεραποστολῆς στὶς αὐτόνομες ἡγεμονίες τῆς Ρωσσίας καὶ τῆς Λιθουανίας μὲ ἐπιτελικὸ κέντρο τὴν μητρόπολη Κιέβου καὶ πάσης Ρωσσίας, ἡ ὁποία ὑπαγόταν στὴν δικαιοδοσία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ στὴ δικαιοδοσία τῆς ὁποίας ἐντάχθηκαν καὶ οἱ τοπικὲς Ἐκκλησίες της Λιθουανίας καὶ τῶν ἀνατολικῶν περιοχῶν τῆς Πολωνίας.[6] Ἡ διαίρεση τῆς μητροπόλεως Κιέβου καὶ πάσης Ρωσσίας ὑπῆρξε καθοριστικὴ γιὰ τὸ μέλλον τῶν ὀρθοδόξων ἐπισκοπῶν,[7] οἱ ὁποῖες εἶχαν προσαρτηθεῖ στὴν κυριαρχία τῶν ἡγεμόνων τῆς Πολωνίας καὶ τῆς Λιθουανίας, γιατί ἐπέσπευσε τὴν ἕνωση τῆς ὀρθοδόξου Λιθουανίας μὲ τὴν ρωμαιοκαθολικὴ Πολωνία τὸ 1569 γιὰ τὴν κοινὴ ἀντιμετώπιση τῆς Μεγάλης Ρωσσίας. Ἀπὸ τὴν ἕνωση αὐτὴ εὐνοήθηκε ἡ ἀθέμιτη δράση τῆς παπικῆς Οὐνίας στοὺς ὑπὸ τὴν πολωνικὴ ἢ τὴ λιθουανικὴ κυριαρχία ὀρθοδόξους τῆς Μικρῆς καὶ τῆς Λευκῆς Ρωσσίας.[8]

Ἡ προσάρτηση στὴ Μεγάλη Ρωσσία τῆς Μικρῆς Ρωσσίας μὲ τὸ Κίεβο, μετὰ τὴ ρωσοπολωνικὴ Συνθήκη εἰρήνης τοῦ 1686,[9] συνοδεύτηκε ἀπὸ τὴν ὑπὸ ὅρους συναίνεση τοῦ Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Διονυσίου Γ΄ (1615-1696) γιὰ τὴν ὑπαγωγὴ τῆς μητρο-

5. Β. Φειδᾶ, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία Γ΄ – Ἀπὸ τὴν ἅλωση μέχρι σήμερον (1453-2014),* ὅ.π., σ. 604.

6. Ἡ ὕπαρξη μητροπόλεως Κρακοβίας μαρτυρεῖται ἀρκετὰ πρὶν τὴν ἐμφάνιση τῆς μητροπόλεως Κιέβου καὶ τὴν ἐμφάνιση τοῦ λατινικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ρυθμοῦ. Π. Τζουμέρκα, «Ἡ αὐτοκέφαλη ὀρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας», ὅ.π., σ. 283.

7. Ἡ μητρόπολη Κιέβου ὑπαγόταν στὴν κανονικὴ δικαιοδοσία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἐνῷ οἱ μητροπολῖτες Κιέβου Πέτρος Μογίλας (1596-1647), Σιλβέστρος Κόσσωφ καὶ Διονύσιος Μπολομπὰν ἀπέρριπταν κατηγορηματικῶς τὴν ὁποιαδήποτε διοικητικὴ ἐξάρτηση ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖο Μόσχας. Β. Φειδᾶ, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία Γ΄ – Ἀπὸ τὴν ἅλωση μέχρι σήμερον (1453-2014),* ὅ.π., σ. 613.

8. Βλ. σχετικά: A. Borkowski, 1. Borkowski, A., νῦν ἐπισκόπου Σούπρασλ, Ἀγῶνας τῶν Ὀρθοδόξων Πατριαρχείων κατὰ τῆς οὐνίας στὴν Πολωνία κατὰ τὴν τελευταία εἰκοσαετία τοῦ ΙΣΤ΄ αἰῶνα (1583-1601), Διδακτορικὴ διατριβή, Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν, Ἀθήνα 2008. *Ἀγῶνας τῶν Ὀρθοδόξων Πατριαρχείων κατὰ τῆς οὐνίας στὴν Πολωνία κατὰ τὴν τελευταία εἰκοσαετία τοῦ ΙΣΤ΄ αἰῶνα (1583-1601),* Διδακτορικὴ διατριβή, Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν, Ἀθήνα 2008.

9. L. R. Lewitter, «The Russo-polish Treaty of 1686 and its antecedents», *The Polish Review* 9 (1964), σσ. 5-29.

πόλεως Κιέβου στὸ Πατριαρχεῖο Μόσχας, ἀλλὰ ὡς «πατριαρχικῆς ἐξαρχίας» τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ 1687.[10] Βέβαια, ἡ πράξη αὐτὴ τοῦ Πατριάρχη Διονυσίου Γ΄ ἀπὸ κανονικῆς ἀπόψεως ἦταν ἐντελῶς ἄκυρη, καθὼς ἔρχεται σὲ ἀντίθεση μὲ τὸν ΛΔ΄ Ἀποστολικὸ κανόνα καὶ μὲ τὸν Θ΄ κανόνα τῆς Ἀντιοχείας, οἱ ὁποῖοι ἀπαγορεύουν στὸν Πρῶτο νὰ ἐνεργεῖ χωρὶς τὴ γνώμη τῶν λοιπῶν Ἱεραρχῶν. Ἐπιπλέον, ἦταν πράξη ἄκυρη ὡς ἔργο τυραννικῆς βίας, κατὰ τὴν γενικὴ ἀρχὴ τοῦ Δικαίου. Ἀκόμη, ὅμως, καὶ οἱ ὅροι ποὺ ἔθεσε ὁ Πατριάρχης Διονύσιος Γ΄ γιὰ τὸ μνημόσυνο τοῦ ὀνόματός πρὸ παντὸς ἄλλου σὲ κάθε τελετὴ παραβιάσθηκαν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία τῆς Ρωσσίας.[11]

Οἱ ὀργανωμένες ἀντιδράσεις ἐναντίον τῆς ρωσικῆς πολιτικῆς προκάλεσαν τρεῖς διαδοχικοὺς διαμελισμοὺς τῆς Πολωνίας τὰ ἔτη 1772, 1793 καὶ 1795[12] καὶ τὸν ἀνταγωνισμὸ τῶν ὅμορων κρατῶν Ρωσσίας, Αὐστρίας καὶ Πρωσίας γιὰ τὴν κατανομὴ τῶν ἐδαφῶν της, μέχρι τὴν τελικὴ κατάλυση τοῦ πολωνικοῦ κράτους τὸ 1795. Τὰ περισσότερα, ὅμως, ἐδάφη περιῆλθαν στὴ Ρωσσία καὶ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ὀρθοδόξους ἐντάχθηκαν στὴ δικαιοδοσία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσσίας, ὑπὸ τὴν εὐνόητη τσαρικὴ πολιτικὴ πίεση, ἐνῷ οἱ ὀρθόδοξοι τῶν περιοχῶν ποὺ προσαρτήθηκαν στὴν Αὐστρία καὶ τὴν Πρωσία παρέμειναν ὑπὸ τὴν πίεση τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας. Τὸ ἱδρυθὲν ἀπὸ τὸν Ναπολέοντα Μεγάλο Δουκᾶτο της Βαρσοβίας, μετὰ τὴν νίκη του ἐναντίον της Πρωσίας τὸ 1807 περιῆλθε τελικῶς, μετὰ τὴν ἧττα τοῦ Ναπολέοντα στὴ Ρωσσία τὸ 1812, στὴν κυριαρχία τῆς Ρωσσίας.[13] Κατὰ τὴν ἀνακατανομὴ τῶν ἐδαφῶν τῆς Πολωνίας στὸ Συνέδριο τῆς Βιέννης τὸ 1815 τὸ Δουκᾶτο του Πόζναν ἀποδόθηκε στὴν Πρωσία καὶ ἡ Γαλικία στὴν Αὐστρία, ἐνῷ τὸ μεγαλύτερο μέρος τῶν ἐδαφῶν τοῦ Δουκάτου της Βαρσοβίας ἀποδόθηκε ὡς «Βασίλειο τῆς Πολωνίας» στὴ Ρωσσία, ἀφοῦ ὁ τσάρος Ἀλέ-

10. Β. Φειδᾶ, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία Γ΄ – Ἀπὸ τὴν ἅλωση μέχρι σήμερον (1453-2014),* ὅ.π., σ. 614.

11. Ἔκθεση εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς μὲ ἡμερομηνία 6 Νοεμβρίου 1924: Ἀρχεῖο Ἀρχιγραμματείας Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου.

12. J. Lukowski, *The Partitions of Poland 1772, 1793, 1795,* Routledge: Λονδίνο 1999. https://doi.org/10.4324/9781315841793

13. J. Stanley, «The French Residents in the Duchy of Warsaw» *Canadian Slavonic Papers* 27 (1985), σσ. 49–64. https://doi.org/10.1080/00085006.1985.11091793

ξανδρος Α΄ (1777-1825) ἐγγυήθηκε τὴ διοικητικὴ αὐτονομία καὶ τὴν παραχώρηση Συντάγματος. Ὡστόσο, μετὰ τὴν ἀποτυχία τῆς ἐξεγέρσεως τῶν Πολωνῶν τὸ 1830-1, οἱ Ρῶσσοι κατέλαβαν τὴ Βαρσοβία στὶς 8 Σεπτεμβρίου τοῦ 1831 καὶ ἐπιδόθηκαν σὲ ἀπερίγραπτες βιαιότητες σὲ ὅλες τις ἐπαναστατημένες περιοχές, ἐνῷ οἱ ἡγέτες τῆς ἐπαναστάσεως φυλακίστηκαν ἢ ἐξορίστηκαν στὴ Σιβηρία.[14] Τὸ σύνταγμα τοῦ 1815 καταργήθηκε καὶ τὸ Βασίλειο τῆς Πολωνίας ὑπήχθη στὴν τσαρικὴ Γερουσία, ἐνῷ παράλληλα ἔκλεισαν τὰ πανεπιστήμια τῆς Βαρσοβίας καὶ τῆς Βίλνας. Ἐπιπλέον, πραγματοποιήθηκε συστηματικῶς ἐκρωσισμὸς τῶν Πολωνῶν μὲ διοικητικὰ καὶ ἐκπαιδευτικὰ προγράμματα.[15]

Παρὰ ταῦτα, οἱ εὐνόητες ἀντιδράσεις συνεχίστηκαν καὶ ἡ Πολωνία ἀγωνιζόταν ἐναντίον τῆς ρωσικῆς κατοχῆς. Ἡ συνετὴ ἐπιλογὴ τοῦ σοσιαλιστῆ ἡγέτη τῆς «πατριωτικῆς πτέρυγας» Józef Klemens Piłsudski (1867-1935)[16] στὰ πρῶτα χρόνια τοῦ Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου νὰ ἀπορρίψει τόσο τὶς προτάσεις τῆς Ρωσσίας περὶ αὐτονομίας ὅσο καὶ τὴν πρόταση τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Αὐστρίας γιὰ ἵδρυση «Βασιλείου τῆς Πολωνίας» (1916), διευκόλυνε τὴ διεθνοποίηση τοῦ πολωνικοῦ ζητήματος καὶ ὁδήγησε στὴν ἀνακήρυξη τῆς ἀνεξάρτητης Δημοκρατίας τῆς Πολωνίας στὶς 11 Νοεμβρίου τοῦ 1918. Ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ νέου κράτους, τὸ ὁποῖο ἐκκλησιαστικὰ παρέμενε στὴ δικαιοδοσία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ὡς τμῆμα τῆς παλαιᾶς μητροπόλεως Κιέβου, εὑρέθησαν περίπου τέσσερα ἑκατομμύρια ὀρθοδόξων ρωσικῆς, οὐκρανικῆς καὶ πολωνικῆς καταγωγῆς, μὲ ἄρτια ὀργάνωση καὶ ἀξιόλογη πνευματικὴ καὶ κοινωνικὴ προσφορά, οἱ ὁποῖοι ἤθελαν –ὁμοῦ μὲ τὴν πολωνικὴ κυβέρνηση– τὴ χειραφέτηση τῆς ἐκκλησιαστικῆς τους ζωῆς.[17]

---

14. R. F. Leslie, «Polish Political Divisions and the Struggle for Power at the Beginning of the Insurrection of November 1830», *The Slavonic and East European Review* 76 (1952), σσ. 113–32. http://www.jstor.org/stable/4204407

15. Β. Φειδᾶ, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία Γ΄ – Ἀπὸ τὴν ἅλωση μέχρι σήμερον (1453-2014),* ὅ.π., σ. 615. J. Wieczerzak, «The polish insurrection of 1830–1831 in the american press», *The Polish Review* 6 (1961), σσ. 53-72

16. M. Klimecki, «Józef Piłsudski in the history of Poland and Europe. Introduction to the biography», *Analele Ştiinţifice ale Universităţii Alexandru Ioan Cuz din Iaşi. Istorie* 63 (2017), σσ. 11-21.

17. Β. Φειδᾶ, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία Γ΄ – Ἀπὸ τὴν ἅλωση μέχρι σήμερον (1453-2014),* ὅ.π., σσ. 616-17. Γιὰ τὸν θεσμὸ τοῦ αὐτοκεφάλου βλ.: Γ. Λιάντα καὶ Ἀ. Βαβούσκου, *Οι θε-*

2. Ἡ ἀνύψωση τῆς Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας σὲ αὐτοκέφαλη

Ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας,[18] μὲ τὴ συγκατάθεση τῆς πολωνικῆς κυβερνήσεως, ἀπευθύνθηκε στὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο καὶ παρακάλεσε τὴ μητέρα Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως νὰ τῆς χορηγήσει καθεστὼς αὐτοκεφαλίας.[19] Γιὰ τὸν λόγο αὐτό, στὶς 14 Ἰουνίου 1924, ἱεράρχες τῆς Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας ἐπισκέφθηκαν τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο μὲ σκοπὸ νὰ παραδώσουν ἐπιστολὴ μὲ τὴν ὁποία ζητοῦσαν ἐπισήμως τὴ χορήγηση πλήρους ἐκκλησιαστικῆς ἀνεξαρτησίας στὴν Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας.[20] Ἡ Ἁγία καὶ Ἱερὰ Σύνοδος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου παρέπεμψε τὸ ζήτημα σὲ εἰδικὴ Ἐπιτροπή, ὑπὸ τὴν προεδρία τοῦ μητροπολίτη Κυζίκου Καλλινίκου (1855-1934), μετέπειτα μητροπολίτη Καισαρείας, καὶ τὴ συμμετοχὴ τῶν μητροπολιτῶν Χαλκηδόνος Ἰωακεὶμ (1876-1927), Πριγκιποννήσων Ἀγαθαγγέλου (1864-1935), μετέπειτα μητροπολίτη Ἐφέσου, καὶ Σάρδεων Γερμανοῦ (1885-1945). Ἡ ἐπιτροπὴ ἐξέτασε ἐπισταμένως ἀπὸ ἱστορικῆς καὶ κανονικῆς ἀπόψεως τὸ ζήτημα, μαζὶ μὲ τὰ γράμματα τοῦ μητροπολίτη Βαρσοβίας Διο-

σμοί του αυτοκεφάλου και του αυτονόμου καθεστώτος στην Ορθόδοξη Ἐκκλησία, Ἐκδόσεις Μέθεξις: Θεσσαλονίκη 2014.

18. Ὁ πρῶτος μητροπολίτης Βαρσοβίας Γεώργιος (1872-1923), στὶς 14 Ἰουνίου 1922, συγκάλεσε σὲ σύνοδο τοὺς 4 ἱεράρχες τῶν ὀρθοδόξων ἐπισκοπῶν ποὺ βρίσκονταν ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ πολωνικοῦ κράτους καὶ μὲ ψήφους 3-2 ἔλαβαν ἀπόφαση ὑπὲρ τῆς ἀνακηρύξεως αὐτοκεφάλου. Μάλιστα μετὰ τὴ δολοφονία τοῦ μητροπολίτη Γεωργίου καὶ τὶς σφοδρὲς ἐπιθέσεις τῶν ρωμαιοκαθολικῶν τὸ ζήτημα ἐμφανιζόταν ἐπιτακτικό. Π. Τζουμέρκα, «Ἡ αὐτοκέφαλη ὀρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας», ὅ.π., σ. 314-115.

19. Εἶναι γεγονὸς ὅτι ὁ μητροπολίτης Βαρσοβίας Διονύσιος προσπάθησε νὰ ἐπικοινωνήσει μὲ τὸν ἀοίδιμο Πατριάρχη Μόσχας Τύχωνα, πλὴν ὅμως ὅλες οἱ προσπάθειές του ἀπέβησαν ἄκαρπες. Ἐὰν μάλιστα τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο δὲν ἐπενέβαινε γιὰ νὰ ὀργανώσει τὴν Ἐκκλησία τῆνς Πολωνίας καὶ δὲν συνέβαλλε ἀκολούθως στὴ ἐπικύρωση ἀπὸ τὸ Πολωνικὸ Κράτος τοῦ Καταστατικού της, ὥστε νὰ χαίρει τῆς προστασίας τῶν νόμων, δὲν θὰ ἦταν ἀπίθανο ἡ Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας νὰ ἀπέβαινε βορὰ τοῦ καθολικισμοῦ, ὁ ὁποῖος ἀντιπροσώπευε τότε τὴν ἐπίσημη Ἐκκλησία τοῦ Κράτους καὶ διέθετε τέλεια ὀργάνωση καὶ δύναμη, ὅπως ἐπίσης καὶ ἄφθονα μέσα γιὰ νὰ ἀσκήσει προσηλυτισμὸ σὲ εὐρεία κλίμακα, δεδομένου μάλιστα ὁτι ἤσκησε τεράστια πίεση γιὰ νὰ ἀποτρέψει τὴν ἐπικύρωση τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτη.

20. Π. Τζουμέρκα, «Ἡ αὐτοκέφαλη ὀρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας», ὅ.π., σ. 303. Μ. Φούγια, Ἀρχιεπισκόπου Θυατείρων καὶ Μεγάλης Βρετανίας, «Σύστασις τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας Πολωνίας καὶ τὸ αὐτοκέφαλον αὐτῆς», *Ἀρχεῖον Ἐκκλησιαστικοῦ καὶ Κανονικοῦ Δικαίου* 12 (1957), σ. 42.

νυσίου (1876-1960) σχετικὰ μὲ τὴν ἐκκλησιαστικὴ κατάσταση στὴ Πολωνία[21] καὶ τὰ λοιπὰ σχετικὰ ἔγγραφα τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Πολωνικῆς Πρεσβείας. Ἐπιπλέον, ἦλθε σὲ ἰδιαίτερη σύσκεψη μὲ τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβη τῆς Πολωνίας κ. Κώλ, ὁ ὁποῖος ἀνέπτυξε τὶς ἀπόψεις τῆς Πολωνικῆς Κυβερνήσεως.[22]

Ἡ ἐπιτροπὴ ὑπέβαλλε τὰ πορίσματα τῆς μελέτης της στὶς 6 Νοεμβρίου 1924 καὶ κατέληξε στὸ συμπέρασμα ὅτι οἱ Ὀρθόδοξοι Χριστιανοὶ τῆς Πολωνίας δὲν ὑπήχθησαν κανονικῶς στὴν Ἐκκλησία τῆς Ρωσσίας. Συνεπῶς, ἡ Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως δικαιοῦται νὰ παραχωρήσει σὲ αὐτὴν πλήρη ἐκκλησιαστικὴ ἀνεξαρτησία. Μάλιστα στὴ σχετικὴ ἔκθεση ἀναφέρεται: «Κατὰ συνέπειαν τῶν ἀνωτέρω τῶν ἐν τῷ Βασιλείῳ τῆς Πολωνίας ὀρθοδόξων μὴ ὑπαχθέντων τῇ Ἐκκλησίᾳ Ρωσσίας κατὰ τὰς νενομισμένας κανονικὰς διατυπώσεις δικαιοῦται ἡ Ἐκκλησία Κων/πόλεως νὰ λάβῃ τὴν προσήκουσαν περὶ αὐτῶν μητρικὴν μέριμναν, κατὰ τοσούτῳ δὲ μᾶλλον καθ' ὅσον τῶν ἐν λόγῳ ὀρθοδόξων εὑρισκομένων νῦν ἐν ἑτέρῳ ἀνεξαρτήτῳ ἀπὸ τῆς Ρωσσίας Κράτει, προκύπτει αὐτομάτως ipsu jure ἡ ἐφαρμογὴ τῶν κανόνων ΙΖ΄ τῆς Δ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ ΛΗ΄ της Πενθέκτης καθ' οὕς «τοῖς πολιτικοῖς καὶ δημοσίοις τόποις καὶ ἡ τοῖς ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων τάξις ἀκολουθείτω» τοὺς ὁποίους κανόνες οὐτωσὶν ἑρμηνεύει ὁ Ἱερὸς Φώτιος «τὰ ἐκκλησιαστικὰ καὶ μάλιστα τὰ περὶ ἐνοριῶν δίκαια, ταῖς πολιτικαῖς ἐπικρατείαις καὶ διοικήσεσι συμμεταβάλλεσθαι εἴωθε».[23]

Ἡ Ἁγία καὶ Ἱερὰ Σύνοδος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου συνεδρίασε ἀμέσως μετὰ τὴν ὑποβολὴ τῆς ἀνωτέρω ἐκθέσεως τὴν 6 Νοεμβρίου καὶ ἐπανῆλθε στὸ ζήτημα στὴ συνεδρία τῆς 11ης Νοεμβρίου. Κατὰ τὶς ἐν λόγῳ συνεδρίες ἀξιολόγησε ὀφειλετικῶς τὴν

21. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας διατηροῦσε κανονικὴ ἐπικοινωνία μὲ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο καὶ πρὶν τὴν αἴτηση γιὰ χορήγηση αὐτοκεφάλου. Ἐπὶ παραδείγματι ὁ ἀρχιεπίσκοπος Βαρσοβίας Διονύσιος ἐνημέρωσε τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ὅτι ἐφαρμόστηκε καὶ στὴν Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας τὸ Νέο Ἡμερολογίο, τὸ ὁποῖο τέθηκε σὲ ἀφαρμογὴ σὲ ὅλη τὴν Πολωνία ἀπὸ τὴν Κυριακὴ τῶν Ἁγίων Πάντων. «ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΩΝ)ΠΟΛΕΩΣ», στὸ *Πάνταινος* 27 (5 Ιουλίου 1924), σ. 456. «ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΠΟΛΩΝΙΑΣ», στὸ *Πάνταινος* 42 (18 Οκτωβρίου 1924), σ. 706.

22. «ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΝ», στὸ *Ἐκκλησία* 25 (15 Νοεμβρίου), σ. 189. «ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΠΟΛΩΝΙΑΣ», στὸ *Πάνταινος* 44 (1 Νοεμβρίου 1924), σ. 733.

23. Ἔκθεση εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς μὲ ἡμερομηνία 6 Νοεμβρίου 1924: Ἀρχεῖο Ἀρχιγραμματείας Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου.

ἔκθεση τῆς ἐπιτροπῆς μαζὶ μὲ τὶς ποικίλες πολιτικές, ἐκκλησιαστικὲς καὶ ποιμαντικὲς πτυχὲς τοῦ ζητήματος καὶ ἀποφάσισε τὴν παραχώρηση πλήρους ἐκκλησιαστικῆς ἀνεξαρτησίας στὴν Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας. Ὡς ἐκ τούτου, στὶς 13 Νοεμβρίου 1924 ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Γρηγόριος Ζ΄ (1850-1924) ἐξέδωσε Πατριαρχικὸ καὶ Συνοδικὸ Τόμο,[24] ὁ ὁποῖος καθόριζε τὰ κανονικὰ κριτήρια τόσο τῆς ἐσωτερικῆς διοικητικῆς ὀργανώσεως τῆς νεοσύστατης Ἐκκλησίας, ὅσο καὶ τὶς σχέσεις της μὲ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο καὶ τὶς λοιπὲς αὐτοκέφαλες Ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες.[25]

Σύμφωνα μὲ τὸν Πατριαρχικὸ καὶ Συνοδικὸ Τόμο τὸ αὐτοκέφαλο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας στηρίχθηκε ἐπὶ τοῦ διαμορφωθέντος ἀνεξαρτήτου πολωνικοῦ κράτους καὶ ἐπὶ τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐπὶ τῆς παλαιᾶς μητροπόλεως Κιέβου, ἀπὸ τὴν ὁποία ἐξαρτοῦντο οἱ ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες της Λιθουανίας καὶ τῆς Πολωνίας. Ἀνώτατη ἐκκλησιαστικὴ ἀρχὴ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας ὁρίστηκε ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῶν ἀρχιερέων, ἡ ὁποία ἔχει πρόεδρο τὸν ἑκάστοτε «Σεβασμιώτατο»[26] μητροπολίτη Βαρσοβίας καὶ πάσης Πολωνίας.[27] Πρὸς διατήρηση καὶ σὲ ἔνδειξη τῆς κανονικῆς ἑνότητας μὲ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο καὶ τὶς λοιπὲς Ὀρθόδοξες Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες ὁ ἑκάστοτε μητροπολίτης Βαρσοβίας ἔχει καθῆκον: 1) νὰ ἀναγγέλλει, κατὰ τὴν τάξη, τὴν ἐκλογή του, δι᾽ ἐνθρονιστηρίων γραμμάτων, στὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο καὶ στὶς λοιπὲς αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες, 2) νὰ μνημονεύει, κατὰ τὴν

24. Τὸν Πατριαρχικὸ καὶ Συνοδικὸ Τόμο, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη ὑπογράφουν οἱ μητροπολῖτες Κυζίκου Καλλίνικος, Νικαίας Βασίλειος, Χαλκηδόνος Ἰωακείμ, Δέρκων Κωνσταντῖνος, Προύσης Νικόδημος, Πριγκηποννήσων Ἀγαθάγγελος, Νεοκαισαρείας Ἀμβρόσιος, Σάρδεων καί Πισιδίας Γερμανός, Φιλαδελφείας Φώτιος, Σηλυβρίας Εὐγένιος, Ροδοπόλεως Κύριλλος και Ἀνέων Θωμᾶς.

25. Πατριαρχικὸς καὶ Συνοδικὸς Τόμος περὶ ἀναγνωρίσεως τοῦ Αὐτοκεφάλου τῆς ἐν Πολωνίᾳ Ἁγίας Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, στὸ *Ὀρθοδοξία* Ι (1926-1927), σσ. 36-38.

26. Ὁ τίτλος τοῦ «Μακαριωτάτου» δόθηκε ἀργότερα στὸν Προκαθήμενο τῆς Ἐκκλησίας Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας μὲ εἰδικὴ Πατριαρχικὴ καὶ Συνοδικὴ Πράξη.

27. Στὴν Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας ἐκείνη τὴν περίοδο ὑπῆρχαν: Α. πέντε ἐπισκοπές: 1. Βαρσοβίας-Χόλμ, 2. Βολυνίας-Κρέμτσκ, 3. Βίλνης-Λίδης, 4. Γκρόδνο -Νοβογοροὺδσκ καὶ 5. Πίνσκ-Πολεσίας. Β. τέσσερις ἐπαρχιοῦχοι ἀρχιερεῖς, ἤτοι 1. ὁ μητροπολίτης Βαρσοβίας Διονύσιος, 2. ὁ ἀρχιεπίσκοπος Βίλνας καὶ Λίδας Θεοδόσιος (1864-1943), 3. ὁ ἐπίσκοπος Πὶνσκ καὶ Πολεσίας Ἀλέξανδρος (1887-1948), 4. ὁ ἐπίσκοπος Γροδνὸ καὶ Νοβογρουδὸκ Ἀλέξιος (1882-1943) καὶ Γ. δύο βοηθοὶ ἐπίσκοποι τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Βαρσοβίας, ἤτοι 1. ὁ ἐπίσκοπος Λιούμπλιν Ἀντώνιος (1887-1954) καὶ 2. ὁ ἐπίσκοπος Κρεμένετς Σίμων (1888-1966).

τάξη, στὰ Δίπτυχα τὸ ὄνομα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχη καὶ τῶν λοιπῶν Πατριαρχῶν καὶ Προέδρων τῶν Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, 3) νὰ λαμβάνει τὸ Ἅγιο Μύρο ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο[28] καὶ 4) νὰ ἀπευθύνεται στὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο γιὰ ζητήματα ἢ ἀπορίες γενικωτέρας ἐκκλησιαστικῆς φύσεως, οἱ ὁποῖες ἐξέρχονται ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς δικαιοδοσίας τῶν ἐπί μέρους Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν καὶ μέσῳ αὐτοῦ νὰ ζητάει τὴν ἔγκυρη γνώμη καὶ ἀντίληψη τῶν λοιπῶν Ἐκκλησιῶν.[29]

Τὸ Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως, ἀμέσως μετὰ τὴν ἀνύψωση μίας Ἐκκλησίας σὲ αὐτοκέφαλη ἀνακοινώνει διὰ γράμματος τὸ γεγονὸς στὰ πρεσβυγενῆ Πατριαρχεῖα καὶ τὶς λοιπὲς αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες. Παρὰ ταῦτα, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Γρηγόριος Ζ΄ ἐκοιμήθη τέσσερις ἡμέρες μετὰ τὴν ὑπογραφὴ τοῦ Πατριαρχικοῦ καὶ Συνοδικοῦ Τόμου[30] καὶ ἡ ἀνύψωση τῆς Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας σὲ αὐτοκέφαλη ἀνακοινώθηκε στὶς λοιπὲς Ἐκκλησίες στὶς 13 Ἰανουαρίου τοῦ 1925, ἀπὸ τὸν διάδοχό του, Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη Κωνσταντῖνο Στ΄ (1859-1930), σχεδὸν δύο μῆνες μετὰ τὴν χορήγηση πλήρους ἐκκλησιαστικῆς ἀνεξαρτησίας στὴν ἐν λόγῳ Ἐκκλησία.[31]

Μετὰ τὴν ὑπογραφὴ τοῦ Πατριαρχικοῦ καὶ Συνοδικοῦ Τόμου ὁ προκαθήμενος τῆς νεοσύστατης αὐτοκέφαλης Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας ἐξέφρασε τὴν πρόθεσή του νὰ ἐπισκεφθεῖ, κατὰ τὴ τάξη, τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο καὶ τὶς λοιπὲς αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες. [32] Παρὰ ταῦτα, ἕνεκα τῶν περιστάσεων, ὁ μητροπολίτης Διονύσιος ἐπι-

28. Ἐπειδὴ ἡ ἐπίσκεψη τοῦ μητροπολίτη Διονυσίου εἶχε καθυστερήσει, λόγῳ τῶν περιστάσεων, τὸ Ἅγιο Μύρο ἀπεστάλη στὴν νεοσύστατη Ἐκκλησία ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο στὶς ἀρχὲς Ἀπριλίου 1926. «ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΠΟΛΩΝΙΑΣ», στὸ *Ἐκκλησία* 22 (28 Μαΐου 1926), σ. 174.

29. Πατριαρχικὸς καὶ Συνοδικὸς Τόμος περὶ ἀναγνωρίσεως τοῦ Αὐτοκεφάλου τῆς ἐν Πολωνίᾳ Ἁγίας Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, στὸ *Ὀρθοδοξία* Ι (1926-1927), σσ. 36-38.

30. Στὸν ἐπικήδειο ποὺ ἐκφώνησε ὁ ἀρχιγραμματέας τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου Δωρόθεος κατὰ τὴν κηδεία τοῦ Πατριάρχη Γρηγορίου Ζ΄ ἀνέφερε «ὡς ἐξιέπαινον δρᾶσιν Του» «τὴν ἐξ αὐτῆς τῆς κλίνης τῆς ἀσθενείας ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου Πατριάρχου χειραφέτησιν παλαιᾶς τοῦ Πατριαρχείου θυγατρὸς (τῆς Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας)». «Ἡ δρᾶσις τοῦ Γρηγορίου Ζ΄», στὸ *Πάνταινος* 47 (22 Νοεμβρίου 1924), σ. 781.

31. Γράμμα Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχη Κωνσταντίνου Στ΄ πρὸς τοὺς προκαθημένους τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 192 καὶ ἀπὸ 13ης Ἰανουαρίου 1925: Ἀρχεῖο Ἀρχιγραμματείας Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου

32. «ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΠΟΛΩΝΙΑΣ», στὸ *Ἐκκλησία* 44-45 (6 Νοεμβρίου 1925), σ. 367.

σκέφθηκε ἐπισήμως τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο σχεδὸν τρία χρόνια ἀργότερα, κατὰ τὸ διάστημα 6 μὲ 10 Ἀπριλίου 1927. Στὶς 7 Ἀπριλίου τοῦ ἀπονεμήθηκε ἀπὸ τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη Βασίλειο Γ΄ (1840-1929), μὲ εἰδικὴ Πατριαρχικὴ καὶ Συνοδικὴ Πράξη, ὁ τίτλος τοῦ «μακαριωτάτου», «ἵνα μηδὲ τῷ τίτλῳ τοῦ Προεδρεύοντος ὑπολείπηται ἡ πολυάριθμος καὶ οὕτως ἑαυτὴν ἀξίαν ἀποδείξασα ἀγαπητὴ ἀδελφὴ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας τῆς ἰσοτιμίας πρὸς τὰς λοιπὰς Ἁγίας ἀδελφὰς Ὀρθοδόξους Αὐτοκεφάλους Ἐκκλησίας».[33]

Εἶχε προηγηθεῖ ἡ ἐπίσημη ἐπίδοση τοῦ Πατριαρχικοῦ καὶ Συνοδικοῦ Τόμου, ἡ ὁποία πραγματοποιήθηκε στὶς 17 Νοεμβρίου 1925 ἀπὸ εἰδικὴ πατριαρχικὴ ἀντιπροσωπεία, ἡ ὁποία μετέβη ἐπὶ τούτῳ στὴν Πολωνία καὶ ἀποτελεῖτο ἀπὸ τοὺς μητροπολῖτες Χαλκηδόνος Ἰωακείμ, Σάρδεων Γερμανὸ καὶ τὸν διερμηνέα τῶν Πατριαρχείων Σπ. Κωνσταντινίδη. Στὴν τελετὴ δόθηκε ἀπὸ τὴν πολωνικὴ κυβέρνηση ἐξαιρετικὴ λαμπρότητα, καθὼς συμμετεῖχε ἐκπρόσωπος τῆς πολιτικῆς ἡγεσίες, ἐνῷ ἀνακρουόμενου τοῦ ἐθνικοῦ ὕμνου τῆς Πολωνίας ὁ Πατριαρχικὸς καὶ Συνοδικὸς Τόμος διαβάστηκε στὰ ἑλληνικά, ρωσικὰ καὶ οὐκρανικά.[34]

3. Ἡ ὀργάνωση τῆς αὐτοκέφαλης Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας

Μετὰ τὴν ὑπογραφὴ τοῦ Πατριαρχικοῦ καὶ Συνοδικοῦ Τόμου, συνεδρίασε ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς νεοσύστατης Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας ὑπὸ τὴν προεδρία τοῦ μητροπολίτη Βαρσοβίας Διονυσίου, μὲ σκοπὸ νὰ καταρτίσει τὸν Καταστατικὸ Χάρτη τῆς αὐτοκέφαλης πλέον Ἐκκλησίας.[35] Τὸ προέχον ζήτημα ἐκείνη τὴν περίοδο ἦταν ἡ θέση τῆς Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας στὸ Πολωνικὸ Κράτος ἀπὸ ἀπόψεως δικαίου. Γιὰ τὸν λόγο αὐτό, ἡ Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας ἔστρεψε τὴν προσοχή της στὸν διακανονισμὸ τῆς ἐσωτερικῆς της θέσεως μὲ τὴν ἐπεξεργασία νομοσχεδίου, τὸ ὁποῖο θὰ ἐξασφάλιζε «τὰ ἀνήκοντα εἰς αὐτὴν προνόμια καὶ τὴν πρὸς τὸν προορισμόν

33. *Ὀρθοδοξία* II (1927-28), σσ. 87-88.
34. Π. Τζουμέρκα, «Ἡ αὐτοκέφαλη ὀρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας», ὅ.π., σ. 305.
35. «ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΠΟΛΩΝΙΑΣ», στὸ Ἐκκλησία 49 (4 Δεκεμβρίου 1925), σ. 400.

της ἀνάλογον θέσιν».[36] Μεταξὺ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Πολιτείας στὴν Πολωνία προεῖχαν δύο κυρίως σημεῖα: 1. τὸ ζήτημα τῆς περιούσιας τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας καὶ 2. τὸ ζήτημα τῶν προσωπικῶν δικαιωμάτων τῶν κληρικῶν της.[37]

Παρὰ τὰ ἐμπόδια καὶ τὰ προβλήματα ποὺ δημιουργοῦσε τόσο ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία, ὅσο καὶ ἡ κυβέρνηση, ὁ μητροπολίτης Διονύσιος δὲν πτοήθηκε.[38] Ὁ ἀγῶνας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας γιὰ τὴν κατοχύρωση ἑνὸς θεσμικοῦ πλαισίου γιὰ τὸ νομικὸ καθεστώς της καὶ γιὰ τὶς σχέσεις της μὲ τὸ πολωνικὸ κράτος στέφθηκε μὲ ἐπιτυχία σχεδὸν 14 χρόνια ἀργότερα.[39] Στὶς 18 Νοεμβρίου τοῦ 1938 ἡ πολωνικὴ κυβέρνηση ἐπικύρωσε μὲ προεδρικὸ διάταγμα τὸν «Ἐσωτερικὸ Καταστατικὸ» (Statut Wewnetrzny) τῆς Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας. Στὸ ἐν λόγῳ Καταστατικὸ ἀναγνωριζόταν ὡς κεφαλὴ τῆς αὐτοκέφαλης ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας ὁ «Μακαριώτατος ὀρθόδοξος ἀρχιεπίσκοπος Βαρσοβίας καὶ μητροπολίτης Πολωνίας», ὁ ὁποῖος ἦταν καὶ ὁ ἀνώτατος ἐκπρόσωπός της στὶς σχέσεις της μὲ τὴν πολωνικὴ κυβέρνηση. Ὡς κεντρικὰ διοικητικὰ ὄργανα ὁρίστηκαν ἡ Ἱερὰ Σύνοδος ὑπὸ τὴν προεδρία τοῦ μητροπολίτη καὶ ἡ γενικὴ κληρικολαϊκὴ συνέλευση (Sobor Generalny) τῆς Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας. Παράλληλα, ὡς ἐπαρχιακὰ διοικητικὰ ὄργανα ὁρίστηκαν ὁ ἐπιχώριος ἐπίσκοπος καὶ τὸ κληρικολαϊκὸ συμβούλιο κάθε ἐπαρχίας.[40]

Ἕνα ἀκόμη σημαντικὸ ἐσωτερικὸ πρόβλημα ποὺ εἶχε νὰ ἀντιμετωπίσει ἡ Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας ἦταν ἡ διαφορετικὴ ἐθνικὴ καταγωγὴ τῶν ὀρθοδόξων πιστῶν. Ἔκφανση τοῦ προβλήματος αὐτοῦ ἦταν τὸ πρόβλημα τῆς γλώσσας, δεδομένου ὅτι ἐπίσημη γλῶσσα γιὰ ὅλες τὶς λατρευτικὲς τελετὲς ἦταν ἡ σλαβονική. Πιστοὶ οὐκρανικῆς καταγωγῆς συγκάλεσαν ἕνα συνέδριο λαϊκῶν στὸ Πὸτς καὶ προσπάθησαν νὰ ἐπιβάλουν τὴν μετάφραση τῶν λειτουργικῶν κειμένων στὴν οὐκρανικὴ γλῶσσα. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας,

36. «ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΠΟΛΩΝΙΑΣ», στὸ Ἐκκλησία 14 (2 Απριλίου 1926), σ. 110.

37. «ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΠΟΛΩΝΙΑΣ», στὸ Ἐκκλησία 16 (16 Απριλίου 1926), σσ. 126-127.

38. Π. Τζουμέρκα, «Ἡ αὐτοκέφαλη ὀρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας», ὅ.π., σ. 306.

39. Βλ. σχετικά: Π. Τζουμέρκα, Ἀνέκδοτο σημείωμα τοῦ μητροπολίτη Σάρδεων Γερμανοῦ γιὰ τὴν κατάσταση τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας τὸ 1930, στὸ *ΚΟΣΜΟΣ/COSMOS* 7 (2020), σσ. 75-128.

40. Β. Φειδᾶ, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία Γ΄ – Ἀπὸ τὴν ἅλωση μέχρι σήμερον (1453-2014)*, ὅ.π., σ. 620.

ὅμως, ἀντέδρασε ἄμεσα καὶ διοργάνωσε ἕνα συνέδριο στὴν μονὴ Ποτσάεφ, ὑπὸ τὴν προεδρία τοῦ μητροπολίτη Διονυσίου, στὸ ὁποῖο καταδείχθηκε ἡ ἀνεπάρκεια τῆς οὐκρανικῆς νὰ καταστεῖ λατρευτικὴ γλῶσσα. Παράλληλα καταδείχτηκε ὅτι ἡ σλαβονικὴ ἀποτελεῖ τὴν καλύτερη ἐπιλογή. Παρὰ ταῦτα, τὸ κήρυγμα θὰ μποροῦσε νὰ γίνετε στὴν ἁπλῆ γλῶσσα τοῦ λαοῦ, τὴν πολωνική, τὴ ρωσσικὴ καὶ τὴν οὐκρανική.[41]

*

* *

Μετὰ τὴν αὐτοκέφαλη ὀργάνωση καὶ τὶς συνακόλουθες ἐνέργειες ἡ Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας ἐντάχθηκε πλήρως στὴν οἰκογένεια τῶν Ὀρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν. Μάλιστα μετεῖχε στὶς ἐργασίες τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει συνελθούσης Διορθόδοξης Ἐπιτροπῆς τὸ 1930. Τὴν ἐν λόγῳ Ἐκκλησία ἀντιπροσώπευσε αὐτοπροσώπως ὁ προκαθήμενος της. Ὁ μητροπολίτης Διονύσιος κατὰ τὴν ἔναρξη τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἐπιτροπῆς, ἡ ὁποία πραγματοποιήθηκε ὑπὸ τὴν προεδρία τοῦ μητροπολίτη Ἡρακλείας Φιλαρέτου (1850-1933), ἐκπροσώπου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχη, δήλωσε: «Ἐξ ὀνόματος τῆς Πολωνικῆς Ἐκκλησίας προσαγορεύω τὴν Συνέλευσιν ταύτην, ὡς ὁρατὴν ἔκφρασιν τῆς ἐσωτερικῆς ἑνότητος τῶν ἐπὶ μέρους Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, συγκροτηθεῖσαν τὴ χειραγωγία τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, ἥτις ὡς ἐκ τῆς ἀρχαιότητος, κατέχει τὸ ἰδιάζον αὐτὴ πνεῦμα. Ἡ Πολωνικὴ Ἐκκλησία, ὡς νεαρά, αἰσθάνεται ἰδιαιτέρως τὴν ἀνάγκην τῆς ἐπικοινωνίας μετὰ τῶν λοιπῶν Ἐκκλησιῶν, ἵνα λάβη πνευματικὴν βοήθειαν καὶ συμβουλάς. Διʼ ὃ καὶ ἐθεώρησα καθῆκον ἱερὸν νὰ ἐμφανισθῶ αὐτοπροσώπως εἰς τὴν παροῦσαν Συνέλευσιν, ὅπως ἐξ αὐτῆς ἀντλήσω τὸ πνεῦμα τῆς Οἰκουμενικῆς Ὀρθοδοξίας».[42]

Ἐπιπλέον, συμμετεῖχε στὰ συνέδρια τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως, Πίστεως καὶ Τάξεως (Λωζάνη 1927 καὶ Ἐδιμβούργου 1937) καὶ Ζωῆς καὶ Ἐργασίας (Ὀξφόρδη 1937).[43] Ἀκόμη, ξεκίνησε ἡ λειτουργία τῆς

41. Π. Τζουμέρκα, «Ἡ αὐτοκέφαλη ὀρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας», ὅ.π., σ. 318.

42. *Πρακτικὰ τῆς Προκαταρκτικῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Ἁγίων Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν τῆς συνελθούσης ἐν τῇ ἐν Ἁγίῳ Ὄρει Ἱερᾷ Μεγίστῃ Μονῇ τοῦ Βατοπεδίου (8-23 Ἰουνίου 1930):* Ἐν Κωνσταντινούπολει 1930, σ. 47.

43. «ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΠΟΛΩΝΙΑΣ», στὸ *Ἐκκλησία* 29-30 (22 Ιουλίου 1926), σ. 238.

νεοσύστατης Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Βαρσοβίας καὶ διορίστηκαν νέοι καθηγητὲς ὁ Ὀγιένκο γιὰ τὴ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Σλαυωνικῆς γλώσσας καὶ τῆς παλαιογραφίας καὶ ὁ πρωθιερεὺς Δαβίδοβιτς γιὰ τὴ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας καὶ τῆς Πατρολογίας.[44] Τὰ πρῶτα 3 χρόνια λειτουργίας της, ἡ σχολὴ ἀπέκτησε 6 καθηγητὲς καὶ 150 φοιτητές[45]. Μάλιστα, ἡ ὀρθόδοξη Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ πανεπιστημίου τῆς Βαρσοβίας ἀντιπροσωπεύθηκε στὸ πρῶτο πανορθόδοξο θεολογικὸ Συνέδριο τῶν Ἀθηνῶν τὸ 1936.[46]

Μέχρι τὸ 1939 στὴν Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας ὑφίσταντο 1624 ἐνορίες, 2076 ἐκκλησίες καὶ 2968 κληρικοί. Ὑπῆρχαν ἀκόμη 16 ἱερὲς μονές, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ δέκα ἦταν ἀνδρικὲς καὶ οἱ ἕξι γυναικεῖες, μὲ περίπου 600 μοναχοὺς καὶ μοναχές. Ἐπιπροσθέτως, ὑπῆρχε ἐκκλησιαστικὸ τυπογραφεῖο, στὸ ὁποῖο τυπωνόταν τὸ ἐπίσημο περιοδικὸ τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας: «Ἀγγελιαφόρος», δύο ἑβδομαδιαῖα φύλλα, τὸ ἕνα ρωσιστὶ καὶ ἄλλο οὐκρανιστί, καθὼς καὶ διάφορα ἄλλα ἐκκλησιαστικὰ ἔντυπα καὶ θεολογικὲς μελέτες.[47]

4. Ἡ δημιουργία τοῦ πολωνικοῦ ζητήματος

Ἡ ναζιστικὴ εἰσβολὴ στὴν Πολωνία τὴν 1 Σεπτεμβρίου τοῦ 1939 καὶ ἡ κατάληψη τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος τῆς χώρας ἀπὸ τὰ σοβιετικὰ στρατεύματα ἔφερε τὴν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία σὲ ἐξαιρετικὰ δυσχερῆ θέση μὲ τῆς ἐναντίον της ἀπερίγραπτες βιαιότητες. Μάλιστα, ἡ προσάρτηση τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος τῆς χώρας στὴ Σοβιετικὴ Δημοκρατία της Λευκορωσίας ἔφερε τὸ μεγαλύτερο μέρος τῶν ὀρθοδόξων ὑπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴ δικαιοδοσία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσσίας.[48] Ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ Καταστατικοῦ, ποὺ μὲ πολὺ κόπο

44. Παράλληλα μὲ τὴ Θεολογικὴ Σχολὴ λειτουργοῦσαν καὶ τρία ἐκκλησιαστικὰ σεμινάρια. «ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΠΟΛΩΝΙΑΣ», στὸ *Ἐκκλησία* 29-30 (22 Ἰουλίου 1926), σ. 238.

45. «ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΠΟΛΩΝΙΑΣ», στὸ *Ἐκκλησία* 6 (4 Φεβρουαρίου 1927), σσ. 47-48.

46. Β. Σταυρίδη, «Πολωνίας, Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία», *Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια* 10, Ἀθήνα 1968, σ. 544.

47. «ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΠΟΛΩΝΙΑΣ», στὸ *Ἐκκλησία* 6 (4 Φεβρουαρίου 1927), σσ. 47-48.

48. Βλ. σχετικά: Π. Τζουμέρκα, «Ἡ Αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας κατὰ τὴν περίοδο τοῦ Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Ἀνέκδοτο Ὑπόμνημα – Ἔκθεση τοῦ ἀρχιεπισκόπου Γκρόδνο Σάββα (Sowietow) πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη Βενιαμίν», Διάλογος *«Σπουδὲς στὴ Θεολογία»*, Ἐκδόσεις Ἑλληνικοῦ Ἀνοικτοῦ Πανεπιστημίου, Πάτρα 2020, σσ. 383-419.

εἶχε καταστεῖ ἐφικτὸ νὰ θεσπιστεῖ, δὲν ἦταν πλέον δυνατὴ καὶ ἡ διοίκηση τῆς μητροπόλεως Βαρσοβίας ἀνατέθηκε ἀπὸ τὴν γερμανικὴ στρατιωτικὴ ἡγεσία στὸν ἐν Βερολίνῳ καὶ Γερμανίᾳ μητροπολίτη Σεραφεὶμ (1883-1950) καὶ ἀπὸ τὴν σοβιετικὴ στρατιωτικὴ ἡγεσία στὸν ἀρχιεπίσκοπο Μπιελοστὸκ καὶ Μπὲλσκ Τιμόθεο (1901-1962), ὁ ὁποῖος εἶχε ἤδη ξεκινήσει διαπραγματεύσεις μὲ τὸ Πατριαρχεῖο Μόσχας γιὰ τὴν κατάργηση τοῦ κανονικοῦ αὐτοκεφάλου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας καὶ τὴν ὑπαγωγὴ τῶν πολωνῶν ἐπισκοπῶν στὴν Ἐκκλησία τῆς Ρωσσίας. Ἀρχικῶς, ὁ προκαθήμενος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας, μητροπολίτης Διονύσιος, φυλακίστηκε καὶ παρέμεινε στὴ φυλακὴ στὴν Κρακοβία γιὰ 18 περίπου μῆνες, ἐνῷ στὴ συνέχεια τέθηκε ὑπὸ περιορισμὸ καὶ ἀναγκάστηκε νὰ ἀναγνωρίσει ἐγγράφως την προσωρινότητα καὶ τὴν μὴ κανονικότητα τοῦ παραχωρηθέντος τὸ 1924 αὐτοκεφάλου.[49]

Ὁ Πατριάρχης Μόσχας Ἀλέξιος Α΄ (1871-1970) βρῆκε τὴν εὐκαιρία νὰ ὑποτάξει τὴν Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας. Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ θεώρησε τὸ αὐτοκέφαλο ποὺ εἶχε παραχωρήσει τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο τὸ 1924 –καὶ τὸ ὁποῖο εἶχε ἀναγνωριστεῖ ἀπὸ ὅλες τὶς Ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες– «ὡς μὴ ὑφιστάμενο». Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ μπῆκε σὲ ἐφαρμογὴ τὸ σχέδιο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσσίας γιὰ κατάργηση τοῦ αὐτοκεφάλου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας. Μάλιστα πραγματοποιήθηκαν ἐπαφὲς Ρώσσων ἱεραρχῶν μὲ ὁρισμένες Ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες μὲ σκοπὸ νὰ διαφανοῦν οἱ προθέσεις τους σχετικὰ μὲ τὴν κατάργηση τοῦ αὐτοκεφάλου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ συνάντηση τοῦ μητροπολίτη Λένιγκραντ Γρηγορίου (1870-1955) καὶ τοῦ πρωτοπρεσβυτέρου Νικολάου Κολτσίτσκη μὲ τὸν Πατριάρχη Ἀλεξανδρείας Χριστοφόρο Β΄ (1876-1967), ἡ ὁποία πραγματοποιήθηκε στὶς 2 Δεκεμβρίου τοῦ 1946 στὴν ἕδρα τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας. Μεταξὺ τῶν ἄλλων ὁ μητροπολίτης Λένιγκραντ ἀναρωτήθηκε ἐὰν ἡ Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι αὐτοκέφαλη ἢ αὐτόνομη καὶ κατὰ πόσο τὸ θέμα αὐτὸ θὰ ἔπρεπε νὰ συζητηθεῖ σὲ μία πανορθόδοξη συνάντηση, τὴν ὁποία βέβαια, ὅπως φάνηκε ἀργότερα, ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρωσσίας

49. Β. Φειδᾶ, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία Γ΄ – Ἀπὸ τὴν ἅλωση μέχρι σήμερον (1453-2014),* ὅ.π., σ. 621. А. Ведерников, «Внутреннее дело Польской Православной Церкви», στὸ *Журнал Московской Патриархии* 8 (1950), σσ. 47-48.

εἶχε σκοπὸ νὰ πραγματοποιήσει στὴ Μόσχα ὑπὸ τὴν προεδρία τοῦ Πατριάρχη Μόσχας.[50] Στὸ πλαίσιο τῆς συνάντησης ὁ μητροπολίτης Λένιγκραντ ἐπισήμανε πόσο ἐπιτακτικὴ ἦταν ἡ ἀνάγκη στενότερης ἐπικοινωνίας τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν γιὰ τέτοιου εἴδους ἀπορίες καὶ ὁ Ἀλεξανδρινὸς Προκαθήμενος, χωρὶς νὰ ἀναφερθεῖ στὴν Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας, τὸν ἐνημέρωσε ὅτι σκεπτόταν νὰ παρακαλέσει τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη νὰ συγκαλέσει Σύνοδο τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησίας, «ὅταν ἡσυχάσουν τὰ πράγματα».[51]

Τὸν Ἰούνιου τοῦ 1948 πολωνικὴ ἀντιπροσωπεία μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν ἀρχιεπίσκοπο Μπιελοστὸκ καὶ Μπιὲλσκ Τιμόθεο καὶ μέλη τὸν ἐπίσκοπο Λὸτζ Γεώργιο (1900-1979), τοὺς κληρικοὺς Nikolai Linchevsky, Mikhail Kedrov, Εὐγένιο Ναοῦμοφ καὶ τὸν κ. Νικολάϊ Σεμένοβιτς Σερεμπρέννικοφ, ἀναγκάστηκε νὰ μεταβεῖ στὴ Μόσχα.[52] Τὴν πρώτη ἡμέρα ἡ πολωνικὴ ἀντιπροσωπεία εἶχε συνάντηση μὲ τὸν μητροπολίτη Κρουτίτσης καὶ Κολόμνας Νικόλαο (1891-1961) στὰ γραφεῖα τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας καὶ τὴν ἑπόμενη ἔγινε δεκτὴ ἀπὸ τὸν Πατριάρχη Μόσχας Ἀλέξιο Α΄. Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς συνάντησης ἡ ἀντιπροσωπεία δήλωσε ὅτι: 1. ἀναγνωρίζει ὡς μὴ κανονικὸ καὶ ἄκυρο τὸν Τόμο αὐτοκεφαλίας τοῦ 1924, 2. ζητάει ἀπὸ τὴν «μητέρα» Ἐκκλησία τῆς Ρωσσίας τὴν εὐλογία της γιὰ κανονικὴ αὐτοκεφαλία, 3. διακόπτει τὴν ἐκκλησιαστικὴ κοινωνία μὲ τὸν μητροπολίτη Διονύσιο, λόγῳ τοῦ γεγονότος ὅτι βρίσκεται σὲ ἀντίθεση μὲ τὴν «μητέρα» Ἐκκλησία τῆς Ρωσσίας καὶ πολλὲς φορὲς σὲ ἐπιστολές του πρὸς τὸν Πατριάρχη Μόσχας ἰσχυρίστηκε ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας ἔλαβε κανονικὸ αὐτοκέφαλο ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ

50. Ἰ. Λαδᾶ, (ὑπό ἔκδοση), *Οἱ προσπάθειες τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσσίας νὰ συγκεντρώσει ἐπὶ τὸ αὐτὸ τὶς Ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες στὰ μέσα τοῦ 20ου αἰῶνα (1945-1958).*

51. Πρακτικὸ τηρηθὲν ἀπὸ τὸν Πατριάρχη Ἀλεξανδρείας Χριστοφόρο κατὰ τὴ συνάντησή του μὲ τὸν μητροπολίτη Λένινγκραντ Γρήγόριο, Ἀλεξάνδρεια, 2 Δεκεμβρίου 1946, στὴν Ἀπάντηση Πατριάρχη Ἀλεξανδρείας Χριστοφόρου στὸ ἄνευ ἀριθμ. Πρωτ. καὶ ἀπὸ 5ης Αὐγούστου 1947 Γράμμα τοῦ Πατριάρχη Μόσχας Ἀλεξίου ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 2312 καὶ ἀπὸ 9ης Ὀκτωβρίου 1947: Ἀρχεῖο Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς Ἐλπιδοφόρου.

52. Στὸ ἀεροδρόμιο Vnukovo τῆς Μόσχας ἀνέμεναν τὴν ἀντιπροσωπεία ὁ ἀρχιεπίσκοπος Δημητρώβου Βιτάλιος (1870-1950), ὁ πρωτοπρεσβύτερος Ν.Φ. Κολχίτσκι, ὁ ἀρχιμανδρίτης Ἱερεμίας, ὁ Γραμματέας τοῦ Τμήματος Ἐξωτερικῶν Σχέσεων τοῦ Πατριαρχείου Σ.Ι. Φιλίπποφ, ὁ ἀντιπρόεδρος τοῦ Συμβουλίου γιὰ τὰ θέματα τῆς Ρωσικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας S.K Belyshev καὶ ἐκπρόσωπος τῆς Πολωνικῆς Πρεσβείας. Ἡ ἀντιπροσωπεία φιλοξενήθηκε, ὅπως ἀναφέρεται στὸ ἐπίσημο περιοδικό της Ἐκκλησίας τῆς Ρωσσίας, σὲ ἕνα ἀπὸ τὰ καλύτερα ξενοδοχεῖα τῆς Μόσχας, τὸ ξενοδοχεῖο «National».

Πατριαρχεῖο, 4. διακόπτει τὴν κοινωνία μὲ ὅλους τοὺς κληρικοὺς καὶ λαϊκούς, οἱ ὁποῖοι συμμερίζονται τὴν ὡς ἄνω πλάνη τοῦ μητροπολίτη Διονυσίου μέχρι νὰ μετανοήσουν.[53]

Στὶς 22 Ἰουνίου ὁ Πατριάρχης Μόσχας Ἀλέξιος Α΄, παρουσίᾳ τοῦ μητροπολίτη Κρουτίτσης καὶ Κολόμνας Νικολάου, τοῦ ἀρχιεπισκόπου Δημητρώβου Βιταλίου, τοῦ ἐπισκόπου Δονὲτσκ Νίκωνος (1902-1956), παρουσίασε στὴν πολωνικὴ ἀντιπροσωπεία Πράξη τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσσίας σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρωσσίας, λαμβάνοντας ὑπόψη τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας ἀπορρίπτει τὸ αὐτοκέφαλο τοῦ 1924: 1. ἀποκαθιστᾶ τὴν ἐκκλησιαστικὴ καὶ λειτουργικὴ κοινωνία μὲ τὴν Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας, 2. τῆς δίνει τὸ δικαίωμα γιὰ αὐτοκέφαλη ὀργάνωση, καὶ 3. μετὰ ἀπὸ ἐπικύρωση ἀπὸ τὴν Σύνοδο τῶν Ἐπισκόπων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσσίας τοῦ αὐτοκεφάλου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας, ἡ Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας μπορεῖ νὰ ἐκλέξει προκαθήμενο. Μέχρι ἐκείνη τὴ στιγμή, ἡ Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας ἀποκτάει τὴν ὀργάνωση ποὺ ἀπαιτεῖται ἀπὸ τοὺς κανόνες γιὰ τὸ αὐτοκέφαλο. Ἡ ἐν λόγῳ Πράξη, λοιπόν, ἀποτελοῦσε διαβεβαίωση χορήγησης αὐτοκεφάλου, καθὼς θὰ εἶχε ἰσχὺ μετὰ τὴν ἐπικύρωση ἀπὸ ὅλους τοὺς ἐπισκόπους τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσσίας. Ἐν τέλει ἔλαβε κανονικὴ ἰσχὺ 7 μῆνες ἀργότερα, στὶς 22 Νοεμβρίου τοῦ 1948, ὅταν ἔλαβε τὶς ὑπογραφὲς ὅλων τῶν ρώσσων ἐπισκόπων.[54]

Ἀκόμη, ὁ Πατριάρχης Μόσχας ἀποδέχτηκε αἴτημα τῆς πολωνικῆς ἀντιπροσωπείας νὰ χειροτονήσει τὸν ἀρχιμανδρίτη Μιχαὴλ Κέντροφ σὲ ἐπίσκοπο Βρότσλαβ, καθὼς ὑπῆρχε ἡ σύμφωνη γνώμη τῶν πολωνικῶν ἀρχῶν. Ἂν καὶ δὲν ὑπῆρχε ἐκλογὴ τοῦ ἐπισκόπου Μιχαὴλ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας, ἡ χειροτονία του πραγματοποιήθηκε στὶς 25 Ἰουνίου στὸν Πατριαρχικὸ Ναὸ τῆς Μόσχας, ἀπὸ τὸν Πατριάρχη Μόσχας Ἀλέξιο Α΄, ὁ ὁποῖος στὴν ὁμιλία του ἐπισήμανε ὅτι ἡ ἀποκατάσταση τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Πολωνικῆς μὲ τὴ μητέρα Ἐκκλησία τῆς Ρωσσίας

53. Πράξη ἐπανένωσης τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας μὲ τὴν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Ρωσσίας καὶ περὶ παραχωρήσεως αὐτοκεφάλου, στὸ А. Ведерников, «Внутреннее дело Польской Православной Церкви», ὅ.π., σ. 43.

54. «Польская Православная Церковь», στὸ *Журнал Московской Патриархии* 3 (1949), σ. 8.

μετὰ ἀπὸ διακοπὴ 25 ἐτῶν εἶναι ἕνα πολὺ χαρμόσυνο γεγονὸς καὶ γιὰ τὴν Πολωνικὴ καὶ τὴ Ρωσικὴ Ἐκκλησία. Ἡ Πολωνικὴ Ἐκκλησία, προσέθεσε, ἔχοντας λάβει τώρα τὴν εὐλογία τοῦ αὐτοκεφάλου ἀπὸ τὴ Ρωσικὴ Ἐκκλησία, θὰ πρέπει νὰ ἀγωνιστεῖ ἀκόμη περισσότερο γιὰ νὰ διατηρήσει τὴν πίστη καὶ τὶς παραδόσεις τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας.[55]

Στὶς 4 Δεκεμβρίου 1948, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Τιμόθεος ἐξέφρασε ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας «βαθιὰ εὐγνωμοσύνη» στὸν Πατριάρχη Μόσχας Ἀλέξιο Α΄ καὶ σημείωσε «ὅτι ἡ νεαρὴ αὐτοκέφαλη Ὀρθόδοξη Πολωνικὴ Ἐκκλησία, ὄντας σὲ στενὴ προσευχητικὴ κοινωνία μὲ τὴν ἀρχαιότερη ἀδελφὴ Ρωσικὴ Ἐκκλησία θὰ ξεπεράσει ὅλες τὶς ἀντιξοότητες καὶ δυσκολίες, θὰ βελτιώσει τὴν ἐσωτερική της ζωὴ καὶ θὰ συνεισφέρει στὸ σωτήριο ἔργο τῆς ἐγκαθίδρυσης τῆς εἰρήνης καὶ τῆς δικαιοσύνης στὴ γῆ».[56]

Τρία χρόνια ἀργότερα, στὶς 19 Ἀπριλίου 1951, συγκεντρώθηκαν οἱ ἱεράρχες τῆς Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας μὲ σκοπὸ νὰ ἐκλέξουν νέο προκαθήμενο. Στὸ πλαίσιο αὐτὸ θεώρησαν καλὸ νὰ ζητήσουν ἕναν ἱεράρχη ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία τῆς Ρωσσίας, ἡ ὁποία ὅρισε ὡς προκαθήμενο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας τὸν πρώην Μουκατσέβου καὶ Οὔζγκοροδ Μακάριο (1884-1961). Τυπικῶς ἡ ἐκλογὴ τοῦ Μακαρίου, ὁ ὁποῖος εἶχε ἐνταχθεῖ στὴν Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας στὶς 15 Μαΐου 1951, πραγματοποιήθηκε στὶς 7 Ἰουλίου 1951 καὶ ἡ ἐνθρόνισή του ὡς προκαθημένου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας πραγματοποιήθηκε τὴν ἑπόμενη ἡμέρα, Κυριακὴ 8 Ἰουλίου στὸν καθεδρικὸ ναό της Βαρσοβίας,[57] μὲ τὴν παρουσία τῶν ἀντιπροσωπειῶν τῶν Ἐκκλησιῶν Ρωσσίας[58], Ρουμανίας[59] καὶ Βουλγαρίας.[60]

Ὁ μητροπολίτης Μακάριος δύο ἡμέρες ἀργότερα ἀνακοίνωσε

55. «Представители Польской Православной Церкви о своем посещении Москвы», στὸ *Журнал Московской Патриархии* 7 (1948), σ. 17.

56. А. Ведерников, «Внутреннее дело Польской Православной Церкви», ὅ.π., σ. 46.

57. Γιὰ τὴν ἐνθρόνιση τοῦ μητροπολίτη Μακαρίου βλ. ἀναλυτικά: К. Ружицкий, «Церковное торжество в Варшаве, στὸ *Журнал Московской Патриархии* 8 (1951), σσ. 43-47.

58. Τὴν Ἐκκλησία τῆς Ρωσσίας ἐκπροσώπησαν ὁ μητροπολίτης Κιέβου Ἰωάννης (1877-1968) καὶ οἱ πρωθιερεῖς Κ. Ρουζίτσκι καὶ Ι. Malyushitsky.

59. Τὴν Ἐκκλησία τῆς Ρουμανίας ἐκπροσώπησαν ὁ μητροπολίτης Ὀλτενίας Φιρμιλιανός (1901-1972), ὁ ἐπίσκοπος Τιργοβιστίου Ἄνθιμος (1908-1994) καὶ ὁ πρωθιερεὺς Ι. Μπατσνόϊ.

60. Τὴν Ἐκκλησία τῆς Βουλγαρίας ἐκπροσώπησαν ὁ μητροπολίτης Σηλύμνου Νικόδημος (1895-1980) καὶ οἱ πρωθιερεῖς F. Kocel καὶ A. Andreev.

ἐπισήμως τὴν ἐκλογή του στοὺς προκαθημένους τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν. Στὰ ἐν λόγῳ γράμματα σημείωνε, μεταξὺ ἄλλων, ὅτι «πρόσφατα ἡ Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας ἀποκατέστησε τὴν κοινωνία μὲ τὴν μητέρα Ἐκκλησία τῆς Ρωσσίας, ἡ ὁποία ἐπιδεικνύοντας βαθιὰ κατανόηση τῶν νέων συνθηκῶν μὲ Πράξη στὶς 22 Ἰουνίου 1948, εὐλόγησε τὴ νεαρὴ κόρη της, σὲ αὐτοκέφαλη ὀργάνωση καὶ ἐκλογὴ προκαθημένου».[61] Ὁ Πατριάρχης Μόσχας, στὶς 4 Αὐγούστου 1951, ἐξέφρασε τὴν ἱκανοποίησή του καὶ τόνισε τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρωσσίας, δίνοντας προσοχὴ στὶς ἀνάγκες τῆς Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας, παρεῖχε ἄδεια στὸν μητροπολίτη Μακάριο νὰ ὑπηρετήσει τὴν Ἐκκλησία αὐτή.[62]

Μετὰ τὰ ὅσα ἀντικανονικῶς εἶχαν συμβεῖ οἱ σχέσεις της Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας μὲ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο «εἶχον χαλαρωθῇ» καὶ ἡ μητέρα Ἔκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως «ἠγνόει» τὴν ἐκεῖ κατάσταση. Μάλιστα, δὲν μνημόνευε στὰ Δίπτυχα τὸ ὄνομα τοῦ φερόμενου ὡς προκαθημένου Μακαρίου, ἀλλὰ συνέχιζε νὰ μνημονεύει τὸ ὄνομα τοῦ ὑπὸ περιορισμοῦ διατελοῦντος μητροπολίτη Διονυσίου.

Τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο δὲν ἀπάντησε στὸ ἀπὸ 10ης Ἰουλίου 1948 Γράμμα τοῦ Πατριάρχη Μόσχας Ἀλεξίου Α΄, μὲ τὸ ὁποῖο ἀνακοίνωσε τὴν ἀπονομὴ αὐτοκεφάλου στὴν Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας,[63] καὶ παρέπεμπε ὅλα τὰ σχετικὰ γράμματα στὴν Κανονικὴ Ἐπιτροπή,[64] ἡ ὁποία ἔκρινε ὅτι ἡ συνεχιζόμενη σιωπὴ τοῦ Οἰκουμε-

61. «Известительная Грамота Митрополита Варшавского и всея Польши Макария», στὸ *Журнал Московской Патриархии* 9 (1951), σ. 7-8.

62. «Послание Патриарха Алексия Митрополиту Варшавскому и всея Польши Макарию», στὸ *Журнал Московской Патриархии* 9 (1951), σ. 9.

63. Γράμμα Πατριάρχη Μόσχας Ἀλεξίου Α΄ ἄνευ ἀριθμ. Πρωτ. καὶ ἀπὸ 10ης Ἰουλίου 1948: Ἀρχεῖο Ἀρχιγραμματείας Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου.

64. Γράμμα Πατριάρχη Μόσχας Ἀλεξίου Α΄ πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη Ἀθηναγόρα ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. καὶ ἀπὸ 11ης Ἰουλίου 1949: Ἀρχεῖο Ἀρχιγραμματείας Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου. Γράμμα Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχη Ἀθηναγόρα πρὸς τὸν Πατριάρχη Μόσχας Ἀλέξιο Α΄ ἄνευ ἀριθμ. Πρωτ. καὶ ἀπὸ 23ης Φεβρουαρίου 1950: Ἀρχεῖο Ἀρχιγραμματείας Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου. Ἀπάντηση Πατριάρχη Μόσχας Ἀλεξίου Α΄ στὰ ἄνευ ἀριθμ. Πρωτ. καὶ ἀπὸ 23ης Φεβρουαρίου 1950 Γράμματα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχη Ἀθηναγόρα ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. καὶ ἀπὸ 3ης Ἰουλίου 1950: Ἀρχεῖο Ἀρχιγραμματείας Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου. Γράμμα Πατριάρχη Μόσχας Ἀλεξίου Α΄ στὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 156 καὶ ἀπὸ 25ης Ἰανουαρίου 1952: Ἀρχεῖο Ἀρχιγραμματείας Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου.

νικοῦ Πατριαρχείου δύναται νὰ θεωρηθεῖ ὡς συγκατάθεση.[65] Ἡ Ἐπιτροπὴ ἐξέτασε 1. τὰ γράμματα τοῦ Πατριάρχη Μόσχας καὶ 2. τὸ γράμμα τοῦ φερόμενου ὡς μητροπολίτη Μακαρίου, μὲ τὸ ὁποῖο ἀνακοίνωνε ἀφ' ἑνὸς τὴν ἐκλογή του ὡς προκαθημένου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας καὶ ἀφ' ἑτέρου περὶ τῆς εὐλογίας τοῦ Πατριάρχη Μόσχας. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἔκρινε ὅτι ἀμφότερα τὰ γράμματα ἔπρεπε νὰ ἀπαντηθοῦν βάσει κανονικῶν ἐπιχειρημάτων, ἀλλὰ νὰ ἀποφευχθεῖ ὁποιαδήποτε ἀπ' εὐθείας ἀπάντηση πρὸς τὸν φερόμενο ὡς μητροπολίτη Μακάριο, καθὼς τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἀναγνώριζε μόνο τὸν μητροπολίτη Διονύσιο.

Ὑπὸ τὸ πνεῦμα αὐτὸ ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἀθηναγόρας Α΄ εὐχαρίστησε τὸν Πατριάρχη Μόσχας γιὰ τὸ ἐνδιαφέρον του νὰ πληροφορήσει τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο γιὰ τὰ γενόμενα, ἐνῷ παράλληλα τόνισε ὅτι τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο λόγῳ τῶν ἱστορικῶν δεσμῶν πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴ περιοχὴ τῆς Πολωνίας, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀπορρέουσα ἀπὸ τοὺς ἱεροὺς κανόνες καὶ τὴ μακραίωνη πράξη τῆς Ἐκκλησίας ἰδιαίτερη θέση καὶ εὐθύνη, δὲν μποροῦσε νὰ ἀγνοήσει, οὔτε νὰ ἀδιαφορήσει γιὰ τὴν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας καὶ εἶχε ἐκδώσει Συνοδικὸ καὶ Πατριαρχικὸ Τόμο μὲ τὸν ὁποῖο εἶχε ἀνυψώσει τὴν Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας σὲ αὐτοκέφαλη τὸ 1924. Παράλληλα εὐχήθηκε τὸ Πατριαρχεῖο Μόσχας νὰ σεβαστεῖ τὰ ἀπὸ εἰκοσιπενταετίας ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο πεπραγμένα καὶ ἀναγνωρισμένα ἀπὸ ὅλες τὶς Ἐκκλησίες, χάρη τῆς ἑνότητος τῆς Ὀρθοδοξίας.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρά, ἡ ἀρχιγραμματεία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου διαβεβαίωσε τὴν ἀρχιγραμματεία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας γιὰ τὴ λήψη τοῦ γράμματος τὸ ὁποῖο ἔφερε τὴν ὑπογραφὴ τοῦ «Μητροπολίτη Βαρσοβίας καὶ πάσης Πολωνίας Μακαρίου» καὶ ἐπανέλαβε τὴν ἐξιδιασμένη στοργὴ καὶ τὸ βαθὺ ἔμπρακτο ἐνδιαφέρον ποὺ ἔτρεφε γιὰ τὴν κατὰ Χριστὸν πρόοδο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας. Παράλληλα, ξεκαθάρισε ὅτι τὸ Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως ὡς μητροπολίτη Βαρσοβίας καὶ πάσης Πολωνίας ἀναγνωρίζει τὸν Μακαριώτατο Διονύσιο, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὸ ἔτος 1924

65. Ἔκθεση Κανονικῆς Ἐπιτροπῆς ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 542 καὶ ἀπὸ 17ης Σεπτεμβρίου 1951: Ἀρχεῖο Ἀρχιγραμματείας Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου.

διαποιμένει τὴν Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας. Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ παρακάλεσε τὸν ἀρχιγραμματέα τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας νὰ παρέχει στὴν Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως σχετικὲς πληροφορίες.[66]

Νὰ σημειωθεῖ ὅτι στὴν Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας εἶχαν ἀπομείνει μόνο περὶ τοὺς 100 ἱεροὺς ναοὺς καὶ μόνο μία ἱερὰ μονή, ἐνῷ ἡ δήμευση τῆς ἐλάχιστης πλέον ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας κατέστησε ἀναγκαία τὴν οἰκονομικὴ ὑποστήριξη τοῦ λαοῦ.[67] Ἐπιπλέον, ἡ Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας εἶχε ἀπωλέσει τὸ μέγιστο ἀριθμὸ τῶν κληρικῶν της, τῶν θεολόγων της καὶ τοῦ ποιμνίου της, τὸ ὁποῖο ἀπὸ περίπου πέντε ἑκατομμύρια κατῆλθε στὶς τετρακόσιες πενῆντα χιλιάδες.[68]

5. Ἡ ἐπίλυση τοῦ πολωνικοῦ ζητήματος

Ἡ προετοιμασία τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία συνεκλήθη ἀπὸ τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη Βαρθολομαῖο Α΄ στὴ νῆσο Κρήτη τὸ 2016, ξεκίνησε ἐπισήμως στὶς 9 Ἰουλίου 1923, ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποία ἡ Ἁγία καὶ Ἱερὰ Σύνοδος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἀποφάσισε νὰ ἀποδεχθεῖ ὁμοφώνως τὸ ψήφισμα του Πανορθοδόξου Συνεδρίου (1923) καὶ νὰ συγκαλέσει σὲ Σύνοδο τὶς Ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες τὸ 1925 ἐπὶ τῇ εὐκαιρία τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς 1600ης ἐπετείου ἀπὸ τὴ σύγκληση τῆς Α΄ ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμενικῆς Συνόδου.[69]

Ἡ προετοιμασία τῆς Συνόδου, ὅμως, ἀτόνησε ἀπὸ τὸ 1930 καὶ μετά, ἐξ αἰτίας τῆς κηρύξεως τοῦ Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Τὸ 1951 ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἀθηναγόρας Α΄ πραγματοποίησε δυναμικὴ ἐπανέναρξη τῆς προετοιμασίας γιὰ τὴ σύγκληση Συνόδου

66. Γράμμα μητροπολίτη Μακαρίου πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη Ἀθηναγόρα ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 7 καὶ ἀπὸ 10ης Ἰουλίου 1951: Ἀρχεῖο Ἀρχιγραμματείας Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου. Ἀπάντηση ἀρχιγραμματείας Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου πρὸς τὴν ἀρχιγραμματεία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας: Ἀρχεῖο Ἀρχιγραμματείας Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου. Συνεδρία Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου μὲ ἡμερομηνία 18 Σεπτεμβρίου 1951: ΚΔΠΙΣ Β΄ 86, σσ. 486-88.

67. Β. Φειδᾶ, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία Γ΄ – Ἀπὸ τὴν ἅλωση μέχρι σήμερον (1453-2014)*, ὅ.π., σ. 622-3.

68. Π. Τζουμέρκα, «Ἡ αὐτοκέφαλη ὀρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας», ὅ.π., σ. 325.

69. Βλ. ἀναλυτικά: Ἰ. Λαδᾶ, *Ἁγία καὶ Μεγάλη Σύνοδος τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας 2016. Προετοιμασία-Διαδικασίες*, Ἐκδόσεις Παπαζήση καὶ Ἱερᾶς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης: Ἀθήνα 2025.

τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καὶ ἔθεσε τὸ ζήτημα ὑπὸ τὴν κρίση τῶν ἐπιμέρους Ὀρθόδόξων Ἐκκλησιῶν.[70] Παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ σύναξη τῶν Ὀρθόδόξων Ἐκκλησιῶν προέβαλλε ὡς ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη, ὑπῆρχαν ἀρκετὲς δύσχέρειες, οἱ ὁποῖες ἔπρεπε νὰ ἐξουδετερωθοῦν πρὶν ἀπὸ τὴ σύγκλησή της. Πολλὰ ἦταν τὰ ἐκκρεμῆ ζήτήματα, μὲ σημαντικώτερο τὴν ἐξομάλυνση τῶν διορθοδόξων σχέσεων γιὰ τὴν ἐπίτευξη τῆς ποθητῆς ἑνότητας καὶ τὴν ἐμφάνιση τοῦ σὺνόλου τῶν ἐπιμέρους Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν σὲ μία σύνάθροιση, ἡ ὁποία θὰ ἔφερε πανορθόδοξο χαρακτῆρα.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας βρισκόταν σὲ κανονικὰ ἀκαθόριστη θέση, ἡ Ἐκκλὴσία τῆς Ρωσσίας: α) δὲν ἀναγνώριζε τὸ αὐτοκέφαλο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας, τὸ ὁποῖο εἶχε ἐκχωρηθεῖ τὸ ἔτος 1924 καὶ τύγχανε τῆς συνολικῆς ἀναγνωρίσεως ἀπὸ τὶς ἐπιμέρους Αὐτοκέφαλες Ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες, β) προέβη στὴν «ἐκχώρηση» «νέου αὐτοκεφάλου» στὴν Ἐκκλησία αὐτὴ τὸ ἔτος 1948 καὶ γ) «ἀνεκήρυξε σὲ αὐτοκέφαλη» τὴν αὐτόνομη Ἐκκλησία τῆς Τσεχοσλοβακίας.[71] Προέβαλλε, λοιπόν, τὸ ἐρώτημα: ποιά θὰ ἦταν ἡ στάση τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσσίας στὴν περίπτωση ποὺ θὰ ἐκαλεῖτο, ὅπως ἔπρεπε, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Βαρσοβίας Διονύσιος καὶ δὲ θὰ ἐκαλεῖτο ἀφ᾽ ἑτέρου, ὅπως καὶ δὲν μποροῦσε νὰ κληθεῖ, ὁ προκαθήμενος, τῆς θεωρουμένης ὡς Αὐτοκέφαλης ἀπὸ τὴν Ἐκκλὴσία τῆς Ρωσσίας, Ἐκκλησίας τῆς Τσεχοσλοβακίας;[72] Τὸ βασικὸ ζήτημα ἦταν πῶς θὰ ἀντιμετωπιζόταν ἡ περίπτωση κατὰ τὴν ὁποία ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρωσσίας δὲ θὰ δεχόταν νὰ συμμετάσχει στὴν Προσύνοδο, ἐφ᾽ ὅσον δὲ θὰ ἀναγνωριζόταν ἐκ τῶν προτέρων οἱ δύο ἀντικανονικὲς πράξεις της. Καὶ ἂν σὺνέβαινε αὐτό, θὰ συμπαρέσυρε καὶ ἄλλες Ἐκκλησίες; Ὅμως, θὰ συνέφερε γενικώτερα ἡ σύγκληση Προσυνόδου στὴν ὁποία δὲ θὰ συμμετεῖχαν ὅλες οἱ Ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες; Δὲ θὰ διεσπᾶτο μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἡ ἑνότη-

70. Ἐγκύκλια Πατριαρχικὰ Γράμματα στοὺς προκαθημένους τῶν κατὰ τόπους Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ὑπ᾽ ἀριθμ. Πρωτ. 108 καὶ ἀπὸ 12ης Φεβρουαρίου 1951: Ἀρχεῖο Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς Ἐλπιδοφόρου.

71. Βλ. σχετικά: Ἰ. Λαδᾶ, *Ἡ διαμόρφωση τοῦ αὐτοκεφάλου τῆς Ἐκκλησίας Τσεχίας καὶ Σλοβακίας,* Ἐκδόσεις Ἱερᾶς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης: Κωνσταντινούπολη 2017.

72. Ἔκθεση τῆς Κανονικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ τῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῶν Πανορθοδόξων Συνόδων καὶ τῶν Παγχριστιανικῶν Ζητημάτων ἄνευ ἀριθμ. Πρωτ. καὶ ἀπὸ 4ης Νοεμβρίου 1959: Ἀρχεῖο Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς Ἐλπιδοφόρου, σ. 3.

τα τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας σὲ δύο μέτωπα μὲ ἔντονο φυλετικὸ χαρακτῆρα;[73]

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἀθηναγόρας, ἀναλογιζόμενος ἀφ' ἑνὸς τὴν ἀνάγκη συνάξεως τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καὶ ἀφ' ἑτέρου τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ δυσχέρειες ποὺ ὑφίσταντο γιὰ τὴ σύγκληση τῆς Προσυνόδου ἀπαιτοῦσαν ἀρκετὸ χρόνο γιὰ νὰ ἐξουδετερωθοῦν, συνέλαβε τὴν ἰδέα συγκλήσεως ἑνὸς προπαρασκευαστικοῦ σώματος τῆς μελλούσης Προσυνόδου, ἀναλόγου μὲ τὴ συγκληθεῖσα Προκαταρκτικὴ Ἐπιτροπὴ τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν τοῦ ἔτους 1930. Ἡ σύγκληση τοῦ σώματος αὐτοῦ φάνηκε ὡς ἰδανικὴ ὑπέρβαση τοῦ ἀδιεξόδου. Συνεπῶς, ἡ διευθέτησή του πολωνικοῦ ζητήματος παρουσίαζε ἐπείγοντα χαρακτῆρα, καθὼς ἡ Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας ἔπρεπε νὰ συμμετέχει στὸ ὑπὸ σύγκληση σῶμα, δεδομένου ὅτι ἡ ὑπὸ μελέτη Πανορθόδοξη Διάσκεψη ἔπρεπε νὰ βρεῖ τὴν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία κατὰ πάντα ἑνωμένη καὶ ὄχι διαχωρισμένη σὲ φατρίες καὶ παρατάξεις. Ἐν τῷ μεταξύ, ὑπῆρξε ὕφεση στὶς σχέσεις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσσίας, ἐνδεικτικὴ τῆς ὁποίας τυγχάνει ὅτι ἡ δεύτερη ἀπέστειλε γράμμα στὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη Ἀθηναγόρα στὶς ἀρχὲς τοῦ 1960, στὸ ὁποῖο ἀπαριθμεῖ τὶς διαφορὲς ἀνάμεσα στὶς δύο Ἐκκλησίες, ἀλλὰ δὲν συγκαταλέγει μεταξὺ αὐτῶν τὸ πολωνικὸ ζήτημα.[74]

Στὶς 24 Μαΐου 1960 συνεδρίασε ἡ ἐπὶ τῶν Πανορθοδόξων Ζητημάτων Ἐπιτροπὴ καὶ μελέτησε τὸ πολωνικὸ ζήτημα[75]. Λαμβάνοντας ὑπ' ὄψιν τὴν κατάσταση καὶ συμμορφούμενη πρὸς τὶς ἀπαιτήσεις τῶν καιρῶν καὶ πρὸς τὸ καλῶς νοούμενο συμφέρον τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας προέβει σὲ ἐμπεριστατωμένη μελέτη, ὥστε νὰ καταστῇ τελικῶς δυνατὴ ἡ πρόσκληση καὶ ἀντιπροσώπευση τῆς Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας στὴν Α΄ Πανορθόδοξη Διάσκεψη. Μετὰ τὴν ἐνδελεχῆ ἐξέταση τοῦ πολωνικοῦ ζητήματος, ἡ Ἐπιτροπὴ ἔκρινε ὅτι τὸ ζήτημα ἐξακολουθεῖ νὰ ὑφίσταται ὡς κανονικῶν συνεπειῶν ζήτημα γιὰ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, πλὴν οἱ εὐμενοὶς προϋποθέσεις ποὺ

73. Ὅ.π., σ. 4.

74. Γράμμα Πατριάρχη Μόσχας Ἀλεξίου Α΄ πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη Ἀθηναγόρα ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 189 καὶ ἀπὸ 25ης Φεβρουαρίου 1960: Ἀρχεῖο Ἀρχιγραμματείας Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου.

75. Ἔκθεση τῆς ἐπὶ τῶν Πανορθοδόξων Ζητημάτων Ἐπιτροπῆς ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 295 καὶ ἀπὸ 24ης Μαΐου 1960: Ἀρχεῖο Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς Ἐλπιδοφόρου.

εἶχαν δημιουργθηθεῖ στὶς σχέσεις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου μὲ τὶς ἄλλες Ἐκκλησίες, ὅσο καὶ γενικότερα ἡ ἐκφραζομένη εὐχὴ καὶ ἐπιθυμία γιὰ τὴν ἄρση τῶν τυχὸν παρεξηγήσεων, ἔπρεπε νὰ ὁδηγήσουν τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο σὲ ἐπανατοποθέτηση τοῦ πολωνικοῦ ζητήματος, ἐπὶ κλίμακας εὐνοϊκωτέρας στροφῆς πρὸς τὶς ἐμπερίστατες Ἐκκλησίες, χωρὶς αὐτὸ νὰ θίγει τὰ συμφέροντα τῆς Ἐκκλησίας. Ἄλλωστε μὲ τὴν κοίμηση τοῦ μητροπολίτη Διονυσίου καὶ τυπικῶς οἱ ὑπάρχουσες δυσκολίες ἤροντο, διότι τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἀποδεσμεύτηκε ἀπὸ τὶς ἠθικὲς καὶ τὶς κανονικὲς ὑποχρεώσεις στὸ πρόσωπο τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἀναγνωριζομένου μητροπολίτη Διονυσίου. Ἔτσι, ἡ Ἐπιτροπὴ ἔκρινε ὅτι ἡ παρουσία τοῦ τότε «μητροπολίτη» Μακαρίου, ἢ καὶ αὐτοῦ ἀποχωροῦντος, ἡ παρουσία τοῦ διαδόχου του, δὲν ἀφοροῦσε τὴ μητέρα Ἐκκλησία, ἄλλα ἦταν ζήτημα ἐσωτερικῆς δικαιοδοσίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας.

Μὲ βάση τὰ ἀνωτέρω ἡ ἐπὶ τῶν Πανορθοδόξων ζητημάτων Ἐπιτροπή, ἐν ὄψει τῆς συγκληθησόμενης ἐν Ρόδῳ Πανορθοδόξου Διασκέψεως καὶ τῆς ἀνάγκης νὰ προσκληθεί σὲ αὐτὴ ἡ Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας εἰσηγήθηκε να ἀποσταλοῦν προσκλητήρια Γράμματα, ἀπευθυνόμενα «τῷ Μακ. Ἀρχιεπισκόπῳ Βαρσοβίας καὶ πάσης Πολωνίας κ. Μακαρίῳ», ἢ στὸν ἀντικαταστάτη του (πολὺ περισσότερο ἐφ' ὅσον αὐτὸς ποτὲ δὲν σταμάτησε τὴν ἐπικοινωνία μὲ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο καὶ σὲ κάθε εὐκαιρία ἑόρτιο ἢ ἄλλη ἀπέστελνε Γράμματα). Ἡ ἀποστολὴ τῶν προσκλητηρίων γραμμάτων θὰ θεωρεῖτο καὶ ὡς ἐφ' ἑαυτῆς ἀποκατάσταση τῶν κανονικῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν.[76]

Ὁ μητροπολίτης Μακάριος (1884-1961) ἐκοιμήθη στὶς 2 Μαρτίου τοῦ 1961[77] καὶ προκαθήμενος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας ἐξελέγη ὁ ἀρχιεπίσκοπος Μπιελοστὸκ καὶ Γκντὰνσκ Τιμόθεος, ὁ ὁποῖος

76. Ἔκθεση τῆς ἐπὶ τῶν Πανορθοδόξων Ζητημάτων Ἐπιτροπῆς ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 295 καὶ ἀπὸ 24ης Μαΐου 1960: Ἀρχεῖο Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς Ἐλπιδοφόρου.

77. Ὁ κανονικὸς προκαθήμενος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας, μητροπολίτης Διονύσιος, ἐκοιμήθη στὶς 15 Μαρτίου 1960, ἐνῷ ὁ μητροπολίτης Μακάριος ἐκοιμήθη στὶς 2 Μαρτίου 1961. Στὶς 5 Μαΐου 1961 ἐξελέγη μητροπολίτης Βαρσοβίας ὁ ἀρχιεπίσκοπος Μπιελοστὸκ καὶ Γκντὰνσκ Τιμόθεος, ὁ ὁποῖος ἐκοιμήθη στὶς 20 Μαΐου 1962. Ἀπὸ τὸ 1962 μέχρι τὸ 1965 παρέμεινε τοποτηρητὴς τοῦ μητροπολιτικοῦ θρόνου ὁ ἀρχιεπίσκοπος Λὸτζ καὶ Πόζναν Γεώργιος (1900-1979) καὶ στὶς 26 Μαΐου 1965 ἐξελέγη μητροπολίτης Βαρσοβίας ὁ ἀρχιεπίσκοπος Μπιελοστὸκ καὶ Γκντὰνσκ Στέφανος, ὁ ὁποῖος ἐκοιμήθη στὶς 26 Μαρτίου 1969. Στὶς 24 Ἰανουαρίου 1970 ἐξελέγη μητροπολίτης Βαρσοβίας ὁ ἐπίσκοπος Βρότσλαβ καὶ Στσέτσιν

ἀμέσως μετὰ τὴν ἐκλογή του ἀνήγγειλε τὸ γεγονὸς διὰ γράμματος στὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο. Συνεπῶς, μὲ τὴν κοίμηση τοῦ μητροπολίτη Βαρσοβίας Διονυσίου, ἀλλὰ καὶ με τὴν κοίμηση/ἀντικατάσταση τῶν προσώπων ποὺ εἶχαν ἀναμιχθεῖ ἄμεσα στὶς ἀντικανονικὲς ἐνέργειες, αἴρονταν καὶ τυπικὰ οἱ ὑπάρχουσες δυσκολίες, διότι τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἀπεδεσμεύοταν ἀπὸ τὶς ἠθικὲς καὶ τὶς κανονικὲς ὑποχρεώσεις του στὰ πρόσωπα ποὺ ἀναγνώριζε ὡς κανονικοὺς προκαθημένους. Στὸ πλαίσιο αὐτό, ἡ Ἁγία καὶ Ἱερὰ Σύνοδος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, «φιλοστόργως ἀποβλέψασα», παρεῖχε τὴν εὐλογία της γιὰ ἀποκατάσταση τῆς κανονικῆς θέσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας καὶ ἀποφάσισε νὰ προσκαλέσει τὸν μητροπολίτη Τιμόθεο στὴν Α΄ Πανορθόδοξη Διάσκεψη.[78]

Οἱ Ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες οἱ ὁποῖες βρισκόταν σὲ κανονικὴ κοινωνία μὲ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἐνημερώθηκαν ἀναλυτικῶς γιὰ τὴν προπαρασκευὴ τῆς Α΄ Πανορθοδόξου Διασκέψεως στὶς 4 Μαΐου 1961, ὅταν διαπιστώθηκε ὅτι ἡ σύγκλησή της ἦταν ἐφικτὸ νὰ πραγματοποιηθεῖ τὸ 1961.[79] Ἀντιθέτως, ἡ Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας ἔλαβε τὰ προσκλητήρια Πατριαρχικὰ Γράμματα ὅταν ἐπιλύθηκαν οἱ κανονικοὶ λόγοι ποὺ ἐμπόδιζαν τὴ συμμετοχή της. Ὡς ἐκ τούτου, ἡ Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας προσεκλήθη στὶς 9 Ἰουνίου 1961.[80] Ἡ ἀποστολὴ τῶν προσκλητηρίων γραμμάτων θεωρήθηκε ὡς ἀφ᾽ ἑαυτῆς ἀποκατάσταση τῶν κανονικῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν. Μὲ τὴν ἀποστολὴ τῶν προσκλητηρίων γραμμάτων πραγματοποιήθηκε *de facto* ἀναγνώριση τοῦ Βαρσοβίας Τιμοθέου ὡς διαδόχου τοῦ Βαρσοβίας Διονυσίου. Ἡ ἀναγνώριση δὲν ἔγινε σύμφωνα μὲ τὴν ἀκρίβεια τῶν ἱερῶν κανόνων, ἀλλὰ κατ᾽ οἰκονομίαν καὶ μὲ ἀποκλειστικὸ γνώμονα τὸ καλὸ καὶ τὸ ὄφελος τῆς Ἐκκλησίας.

Βασίλειος, ὁ ὁποῖος ἐκοιμήθη στὶς 11 Φεβρουαρίου 1998 καὶ τὸν διαδέχθηκε ὁ σημερινὸς προκαθήμενος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας, μητροπολίτης Σάββας.

78. Συνεδρία μὲ ἡμερομηνία 24 Αὐγούστου 1961: ΑΑΙΣ: Φάκελλος ὑπ᾽ ἀριθμ. 124 «Α΄ Πανορθόδοξος Διάσκεψις Β΄».

79. Πατριαρχικὰ Γράμματα πρὸς τοὺς προκαθημένους τῶν κατὰ τόπους Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν περὶ συγκλήσεως τῆς Πανορθοδόξου Διασκέψεως ὑπ᾽ ἀριθμ. Πρωτ. 310 καὶ ἀπὸ 4ης Μαΐου 1961: ΑΑΙΣ: Φάκελλος ὑπ᾽ ἀριθμ. 217 «Α΄ Πανορθόδοξος Διάσκεψις Α΄».

80. Πατριαρχικὰ Γράμματα στὸν μητροπολίτη Βαρσοβίας Τιμόθεο περὶ συγκλήσεως τῆς Πανορθοδόξου Διασκέψεως ὑπ᾽ ἀριθμ. Πρωτ. 310 καὶ ἀπὸ 9ης Ἰουνίου 1961: ΑΑΙΣ: Φάκελλος ὑπ᾽ ἀριθμ. 217 «Α΄ Πανορθόδοξος Διάσκεψις Α΄».

6. Συμπεράσματα

Μετὰ τὸ τέλος τοῦ Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου καὶ τὴν ἵδρυση τοῦ ἀνεξάρτητου κράτους τῆς Πολωνίας, κλῆρος καὶ λαός, μὲ τὴν ὑποστήριξη τῶν κρατικῶν ἀρχῶν, ἀπευθύνθηκαν στὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο καὶ παρακάλεσαν τὴ μητέρα Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως νὰ ἀνυψώσει τὴν Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας σὲ αὐτοκέφαλη. Τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἐξέτασε τὸ ὑποβληθὲν αἴτημα καὶ τόσο γιὰ κανονικούς, ὅσο καὶ γιὰ ἱστορικοὺς λόγους ἐξέδωσε Πατριαρχικὸ καὶ Συνοδικὸ Τόμο μὲ τὸν ὁποῖο παραχώρησε πλήρη ἐκκλησιαστικὴ ἀνεξαρτησία στὴν ἐν λόγῳ Ἐκκλησία στὶς 13 Νοεμβρίου 1924 ἐπὶ πατριαρχίας Γρηγορίου Ζ΄.

Ἡ διαμόρφωση τοῦ αὐτοκεφάλου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας διαφέρει κατὰ πολὺ ἀπὸ τὸν τρόπο ἀπόκτησης τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀνεξαρτησίας τῶν ὑπόλοιπων σλαβικῶν ἐκκλησιῶν, δεδομένου ὅτι δὲν ὑφίσταται αὐθαίρετη ἀνακήρυξη αὐτοκεφαλίας ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν ἐκκλησία. Στὴν ὑπὸ ἐξέταση περίπτωση ἡ ἐπιθυμία γιὰ δημιουργία ἀνεξάρτητης ὀρθόδοξης ἐκκλησίας ἀνῆκε στὸ χριστεπώνυμο πλήρωμα καὶ τὶς κρατικὲς ἀρχές. Οἱ ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ ποὺ διαβιοῦσαν στὸ νεοσύστατο κράτος τῆς Πολωνίας δὲν ἀνεκήρυξαν ἀπὸ μόνοι τους τὴν ἐκκλησιαστική τους ἀνεξαρτησία, ἀλλά, ὅταν συνειδητοποίησαν τοὺς ἀρχαίους δεσμούς, οἱ ὁποῖοι ὑπῆρχαν μὲ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, προσέτρεξαν σ᾽ αὐτὸ καὶ ὑπέβαλλαν αἴτημα γιὰ χειραγωγία τῆς πνευματικῆς τους ζωῆς. Ἡ μητέρα ἐκκλησία ἀνταποκρίθηκε φιλοστόργως στὸ αἴτημα αὐτὸ καὶ ἀνύψωσε τὴν Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας σὲ αὐτοκέφαλη τοπικὴ ἐκκλησία.

Κατὰ τὸν Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο (1939-1945) ἡ Ναζιστικὴ Γερμανία εἰσέβαλε στὴ Πολωνία καὶ ἡ Σοβιετικὴ Ἕνωση προσάρτησε τὰ ἀνατολικά της ἐδάφη, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἐπικρατήσει τὸ κομμουνιστικὸ καθεστώς. Μάλιστα, τὸ μεγαλύτερο μέρος τῶν ὀρθοδόξων εὑρέθη ὑπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴ δικαιοδοσία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσσίας, ἡ ὁποία προσπάθησε νὰ ὑποτάξει τὴν αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας. Ἀρχικῶς, ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρωσσίας πραγματοποίησε ἐπαφὲς μὲ σκοπὸ νὰ καταργήσει τὸ ὑπάρχον αὐτοκέφαλο, στὴ συνέχεια τὸ χαρακτήρισε παράνομο, τὸ θεώρησε ἀνύπαρκτο καὶ ὀργάνωσε νέο, κηρύσσοντας ἐνόχους καὶ ὑποδίκους, ὅλους ὅσοι

μετεῖχαν τοῦ κανονικοῦ αὐτοκεφάλου ἀνωτέρους κληρικούς. Παράλληλα ὑποχρέωσε τὸν μητροπολίτη Βαρσοβίας Διονύσιο νὰ παραιτηθεῖ καὶ νὰ ζητήσει συγχώρεση ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία τῆς Ρωσσίας γιὰ τὸ «ἁμάρτημα» στὸ ὁποῖο ὑπέπεσε, ὅταν πρὸσέφυγε στὴ δικαιοδοσία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου γιὰ νὰ λάβει τὸ αὐτοκέφαλο. Στὸ πλαίσιο αὐτό, τοποθέτησε στὴν ἡγεσία τῆς Ἐκκλησίας αὐτῆς τὸν πρώην Μουκατσέβου καὶ Οὔζγκοροδ Μακάριο σὲ ὑποκατάσταση τοῦ ἀπομακρυνθέντος μητροπολίτη Διονυσίου. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ δημιουργήθηκε τὸ πολωνικὸ ζήτημα, τὸ ὁποῖο ἐνέπλεκε εὐρυτέρως ὅλες τὶς Ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες, τόσο τοῦ Βορρᾶ, ὅσο καὶ τοῦ Νότου, ἀλλὰ κατὰ βάση ἀφοροῦσε ἀφ' ἑνὸς τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο καὶ τὴν Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴν ἐπέχουσα θέση «μητέρας Ἐκκλησίας», Ἐκκλησία τῆς Ρωσσίας.

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως δὲν ἀποδέχτηκε τὰ ὅσα ἀντικανονικῶς καὶ παρανόμως πραγματοποιήθηκαν στὴν Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας. Μάλιστα, μετὰ τὴν κοίμηση τοῦ μητροπολίτη Διονυσίου στὶς 15 Μαρτίου τοῦ 1960 ἐπῆλθε πλήρης διακοπὴ τῶν κανονικῶν σχέσεων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου μὲ τὴν Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας γιὰ περίοδο περίπου ἑνὸς ἔτους. Ὁ μητροπολίτης Μακάριος, παρόλες τὶς προσπάθειές του, μέχρι τὴν κοίμησή του στὶς 2 Μαρτίου 1961, δὲν κατάφερε νὰ συνάψει κανονικὲς σχέσεις οὔτε μὲ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, οὔτε μὲ τὸν λοιπὸ ὀρθόδοξο κόσμο, καθὼς τὸ μεγαλύτερο διάστημα τῆς ποιμαντορίας του βρισκόταν ἐν ζωῇ καὶ ἀναγνωριζόταν ὡς προκαθήμενος ὁ μητροπολίτης Διονύσιος. Καθ' ὅλο αὐτὸ τὸ διάστημα τὰ ἀνταλλαχθέντα ἑκατέρωθεν γράμματα ἀπέβλεπαν στὴ διασφάλιση τῆς δημιουργηθείσης ἐκρύθμου καταστάσεως καὶ ἀπευθύνονταν εἴτε πρὸς τὸν μητροπολίτη Διονύσιο εἴτε πρὸς τὴν ἀρχιγραματεία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας.

Τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, κατὰ τὴν ἐπανέναρξη τῆς προετοιμασίας συγκλήσεως τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, εἶχε βαθεῖα συνείδηση, ὅτι τὸ πολωνικὸ ζήτημα, ἐὰν συνεχιζόταν θὰ διατάρασσε τὴν ἑνότητα τῆς Ἐκκλησίας. Ὡς ἐκ τούτου, ἡ μητέρα Ἐκκλησία δὲν ἐπιθυμοῦσε τὸ ζήτημα αὐτὸ νὰ τοποθετεῖται ἐπὶ ἐσφαλμένης βάσεως καὶ νὰ παρουσιάζεται ὡς ὑπαίτιο τῆς διασπάσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἑνότητας καὶ ἐμπόδιο γιὰ τὴ σύγκληση τῆς Α΄ Πανορθοδόξου Διασκέψεως. Γιὰ αὐτὸ φάνηκε διατεθειμένη, ἐν

τῇ εὐρύτητι τῆς σκέψεως, ἡ ὁποία τὴ χαρακτήριζε, ὅπως εὑρισκόμενη ἐνὸς modus vivendi, νὰ καλέσει καὶ τὴν Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας, ὑπὸ τὴν τότε μορφή της στὴν Α΄ Πανορθόδοξη Διάσκεψη.

Ἡ ἐνέργεια τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου δὲν ἀπετέλεσε ἐνέργεια ἢ προσπάθεια ἐπεκτάσεως τῆς δικαιοδοσίας του, ὅπως κατὰ ἀτυχῆ τρόπο ἐλέχθη ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία τῆς Ρωσσίας, ἀλλὰ ὑψηλὴ ὀφειλετικὴ προσφορὰ ἐκκλησιαστικῆς προνοίας καὶ ἀντιλήψεως πρὸς χειμαζομένη Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία. Σὲ περίπτωση ποὺ εἶχε ἀδιαφορήσει θὰ ἦταν κατώτερο τῶν ἱστορικῶν καὶ κανονικῶν του εὐθυνῶν. Εἶναι γνωστὸ ἄλλωστε καὶ μεμαρτυρημένο ἀπὸ τὴν ἱστορία ὅτι τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο παρεῖχε τὴν ἀδελφικὴ συνδρομή του σὲ ἀρκετὲς ὁμόδοξες Ἐκκλησίες κατὰ τὶς μέρες ποὺ δοκιμάζοντο, χωρὶς ποτὲ νὰ ἐπιδιώξει καθυπόταξη ἢ ὁποιαδήποτε ἐπίδραση ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς ὀργανώσεως καὶ ζωῆς τους, πραγματοποιώντας ἁπλῶς τὸ ἐπιβεβλημένο του καθῆκον. Ἐν ἀντιθέσει ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρωσσίας ἐπιδίωξε νὰ χρησιμοποιήσει τὴν ἐν λόγῳ Ἐκκλησία ὡς ὄργανο πολιτικῆς σκοπιμότητας ἢ ὡς ἐκκλησιαστικὸ ὄργανο ποὺ θὰ ἀπηχοῦσε τὶς δικές της ἀπόψεις ἐντὸς τοῦ πλέγματος τῶν διορθοδόξων σχέσεων.[81]

Ἐν κατακλεῖδι, θὰ πρέπει νὰ τονισθεῖ ὅτι ἀπὸ ὁρισμένους ἡ ἀπόφαση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου νὰ προσκαλέσει τὴν Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας στὴν Α΄ Πανορθόδοξη Διάσκεψη, ἀποκαθιστῶντας μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ τὴν κανονικὴ τάξη, ἐξελήφθη ὡς μία πράξη ἀναγνωρίσεως τῶν γεγονότων ποὺ προηγήθηκαν –ἑρμηνεία ἐντελῶς λανθασμένη–. Οὐδέποτε πραγματοποιήθηκε ἀναγνώριση τοῦ αὐθαιρέτως, αὐτοβούλως καὶ ἀντικανονικῶς χορηγηθέντος ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία τῆς Ρωσσίας αὐτοκεφάλου. Ἀντίθετα, τὰ ὅσα συνέβησαν θεωρήθηκαν ἐξ ἀρχῆς ἀνίσχυρα καὶ ἄκυρα καὶ μὲ τὴν πρόσκληση πραγματοποιήθηκε ἀποκατάσταση τοῦ παραχορηθέντος τὸ 1924 αὐτοκεφάλου. Ἀναφορὲς καὶ δηλώσεις σχετικὰ μὲ τὸ δῆθεν αὐτοκέφαλο τοῦ 1948 ἐκφράζουν περιφρόνηση τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ κανονικῆς τάξεως, ἀλλὰ καὶ ἀπάρνηση τύποις καὶ οὐσίᾳ τοῦ παραχωρηθέντος στὴν Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας κανονικοῦ αὐτοκεφάλου.

Μάλιστα τὸ ἔτος 2024 ἑορτάστηκε ἡ ἐπέτειος ἑκατονταετηρίδας ἀπὸ τὴν παραχώρηση πλήρους ἐκκλησιαστικῆς ἀνεξαρτησίας στὴν

81. Π. Τζουμέρκα, «Ἡ αὐτοκέφαλη ὀρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας», ὅ.π., σ. 281.

Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας. Στὸ πλαίσιο αὐτό, ἡ ἐν Πολωνίᾳ Ἱερὰ Σύνοδος ἀποφάσισε νὰ ὀργανώσει διάφορες πανηγυρικὲς ἐκδηλώσεις,[82] καὶ οἱ ἑορτασμοὶ ἔλαβαν θρησκευτική, λειτουργικὴ καὶ ποιμαντικὴ διάσταση.[83] Ἀποκορύφωμα τῶν ἑορταστικῶν ἐκδηλώσεων ἦταν ἡ 13 Νοεμβρίου, ἐπέτειος 100 ἐτῶν ἀπὸ τὴν ὑπογραφὴ τοῦ Πατριαρχικοῦ καὶ Συνοδικοῦ Τόμου αὐτοκεφαλίας ἀπὸ τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη Γρηγόριο Ζ′.[84] Κατὰ τὴν ἡμέρα αὐτὴ ὁ προκαθήμενος τῆς Ἐκκλησίας, μητροπολίτης Σάββας,[85] ἱερούργησε στὸν Καθεδρικὸ Ναὸ τῆς Ἁγίας Μαρίας τῆς Μαγδαληνῆς στὴ Βαρσοβία, μὲ τὴ συμμετοχὴ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας τῆς Πολωνίας Andrzej Duda, ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ ὁποίου τελοῦσαν οἱ πανηγυρικὲς ἐκδηλώσεις.[86] Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ καθίσταται σαφὲς ὅτι ἡ ἴδια ἡ Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας ἀναγνωρίζει καὶ τιμᾶ τὸν Πατριαρχικὸ καὶ Συνοδικὸ Τόμο τοῦ 1924, μὲ τὸν ὁποῖο ἔλαβε πλήρη ἐκκλησιαστικὴ ἀνεξαρτησία καὶ ἐντάχθηκε στὴν οἰκογένεια τῶν Ὀρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν.

---

82. Βλ. ενδεικτικά: «Sympozjum naukowe w Zamościu», διαθέσιμο στὸ https://www.orthodox.pl/sympozjum-naukowe-w-zamosciu/, Τελευταία ἐπίσκεψη 20 Δεκεμβρίου 2024. «Sympozjum naukowe w Białej Podlaskiej», διαθέσιμο στὸ https://www.orthodox.pl/sympozjum-naukowe-w-bialej-podlaskiej/, Τελευταία ἐπίσκεψη 20 Δεκεμβρίου 2024. «Konferencja o kobiecie w historii 100-lecia autokefalii», διαθέσιμο στὸ https://www.orthodox.pl/konferencja-o-kobiecie-w-historii-100-lecia-autokefalii/, Τελευταία ἐπίσκεψη 20 Δεκεμβρίου 2024. «Konferencja naukowa w Lublinie», διαθέσιμο στὸ https://www.orthodox.pl/konferencja-naukowa-w-lublinie/, Τελευταία ἐπίσκεψη 20 Δεκεμβρίου 2024. «Prezentacja projektu: 100 lat autokefalii. 1000 lat historii», διαθέσιμο στὸ https://www.orthodox.pl/prezentacja-projektu-100-lat-autokefalii-1000-lat-historii/, Τελευταία ἐπίσκεψη 20 Οκτωβρίου 2024. «Wyniki konkursu plastycznego dot. 100-lecia autokefalii», διαθέσιμο στὸ https://www.orthodox.pl/wyniki-konkursu-plastycznego-dot-100-lecie-autokefalii/, Τελευταία ἐπίσκεψη 20 Δεκεμβρίου 2024.

83. Συνεδρία Ἱερᾶς Συνόδου Ἐκκλησίας Πολωνίας μὲ ἡμερομηνία 24 Ὀκτωβρίου 2023.

84. Ἐγκύκλιος Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας μὲ ἀφορμὴ τὴ συμπλήρωση 100 ἐτῶν ἀπὸ τὴν ἀνύψωσή της σὲ αὐτοκέφαλη. «Przesłanie Św. Soboru Biskupów Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego z okazji 100-lecia Jego autokefalii», διαθέσιμο στὸ https://www.orthodox.pl/67527-2/, Τελευταία ἐπίσκεψη 20 Δεκεμβρίου 2024.

85. Ὁ προκαθήμενος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας, μητροπολίτης Σάββας, στὸν πρόλογο τοῦ βιβλίου *Cerkiew prawosławna w Polsce i jej droga do autokefalii,* τὸ ὁποῖο εἶναι ἀφιερωμένο στὴν ἐπέτειο τοῦ ἰωβηλαίου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας, πολὺ εὔστοχα ἀναφέρει ὅτι ὁ Πατριαρχικὸς καὶ Συνοδικὸς Τόμος τοῦ 1924 ἀναγνωρίστηκε ἀπὸ ὅλες τὶς τοπικὲς Ἐκκλησίες καὶ ἡ ὑποδουλωμένη ἀπὸ τοὺς κομμουνιστὲς Ἐκκλησία τῆς Ρωσσίας τὸν ἀναγνώρισε μόλις τὸ 1948. A. Mironowicz, *Cerkiew prawosławna w Polsce i jej droga do autokefalii,* Warszawska Metropolia Prawosławna, Warszawa 2023.

86. «Patronat Honorowy Prezydenta RP», διαθέσιμο στὸ https://www.orthodox.pl/patronat-honorowy-prezydenta-rp/, Τελευταία ἐπίσκεψη 20 Δεκεμβρίου 2024.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Πηγές

Ἀπάντηση ἀρχιγραμματείας Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου πρὸς τὴν ἀρχιγραμματεία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας: Ἀρχεῖο Ἀρχιγραμματείας Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου. Συνεδρία Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου μὲ ἡμερομηνία 18 Σεπτεμβρίου 1951: ΚΔΠΙΣ Β΄ 86, σσ. 486-88.

Ἀπάντηση Πατριάρχη Ἀλεξανδρείας Χριστοφόρου στὸ ἄνευ ἀριθμ. Πρωτ. καὶ ἀπὸ 5ης Αὐγούστου 1947 Γράμμα τοῦ Πατριάρχη Μόσχας Ἀλεξίου ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 2312 καὶ ἀπὸ 9ης Ὀκτωβρίου 1947: Ἀρχεῖο Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς Ἐλπιδοφόρου.

Ἀπάντηση Πατριάρχη Μόσχας Ἀλεξίου Α΄ στὰ ἄνευ ἀριθμ. Πρωτ. καὶ ἀπὸ 23ης Φεβρουαρίου 1950 Γράμματα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχη Ἀθηναγόρα ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. καὶ ἀπὸ 3ης Ἰουλίου 1950: Ἀρχεῖο Ἀρχιγραμματείας Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου.

Γράμμα μητροπολίτη Μακαρίου πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη Ἀθηναγόρα ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 7 καὶ ἀπὸ 10ης Ἰουλίου 1951: Ἀρχεῖο Ἀρχιγραμματείας Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου.

Γράμμα Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχη Ἀθηναγόρα πρὸς τὸν Πατριάρχη Μόσχας Ἀλέξιο Α΄ ἄνευ ἀριθμ. Πρωτ. καὶ ἀπὸ 23ης Φεβρουαρίου 1950: Ἀρχεῖο Ἀρχιγραμματείας Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου.

Γράμμα Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχη Κωνσταντίνου Στ΄ πρὸς τοὺς προκαθημένους τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 192 καὶ ἀπὸ 13ης Ἰανουαρίου 1925: Ἀρχεῖο Ἀρχιγραμματείας Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου

Γράμμα Πατριάρχη Μόσχας Ἀλεξίου Α΄ ἄνευ ἀριθμ. Πρωτ. καὶ ἀπὸ 10ης Ἰουλίου 1948: Ἀρχεῖο Ἀρχιγραμματείας Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου.

Γράμμα Πατριάρχη Μόσχας Ἀλεξίου Α΄ πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη Ἀθηναγόρα ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 189 καὶ ἀπὸ 25ης Φεβρουαρίου 1960: Ἀρχεῖο Ἀρχιγραμματείας Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου.

Γράμμα Πατριάρχη Μόσχας Ἀλεξίου Α΄ στὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 156 καὶ ἀπὸ 25ης Ἰανουαρίου 1952: Ἀρχεῖο Ἀρχιγραμματείας Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου.

Γράμμα Πατριάρχη Μόσχας Ἀλεξίου Α΄ πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη Ἀθηναγόρα ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. καὶ ἀπὸ 11ης Ἰουλίου 1949: Ἀρχεῖο Ἀρχιγραμματείας Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου.

Ἐγκύκλια Πατριαρχικὰ Γράμματα στοὺς προκαθημένους τῶν κατὰ τόπους Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 108 καὶ ἀπὸ 12ης Φεβρουαρίου 1951: Ἀρχεῖο Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς Ἐλπιδοφόρου.

Ἔκθεση εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς μὲ ἡμερομηνία 6 Νοεμβρίου 1924: Ἀρχεῖο Ἀρχιγραμματείας Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου.

Ἔκθεση εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς μὲ ἡμερομηνία 6 Νοεμβρίου 1924: Ἀρχεῖο Ἀρχιγραμματείας Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου.

Ἔκθεση Κανονικῆς Ἐπιτροπῆς ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 542 καὶ ἀπὸ 17ης Σεπτεμβρίου 1951: Ἀρχεῖο Ἀρχιγραμματείας Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου.

Ἔκθεση τῆς ἐπὶ τῶν Πανορθοδόξων Ζητημάτων Ἐπιτροπῆς ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 295 καὶ ἀπὸ 24ης Μαΐου 1960: Ἀρχεῖο Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς Ἐλπιδοφόρου.

Ἔκθεση τῆς ἐπὶ τῶν Πανορθοδόξων Ζητημάτων Ἐπιτροπῆς ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 295 καὶ ἀπὸ 24ης Μαΐου 1960: Ἀρχεῖο Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς Ἐλπιδοφόρου.

Ἔκθεση τῆς Κανονικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ τῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῶν Πανορθοδόξων Συνόδων καὶ τῶν Παγχριστιανικῶν Ζητημάτων ἄνευ ἀριθμ. Πρωτ. καὶ ἀπὸ 4ης Νοεμβρίου 1959: Ἀρχεῖο Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς Ἐλπιδοφόρου.

Πατριαρχικὰ Γράμματα πρὸς τοὺς προκαθημένους τῶν κατὰ τόπους Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν περὶ συγκλήσεως τῆς Πανορθοδόξου Διασκέψεως ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 310 καὶ ἀπὸ 4ης Μαΐου 1961: ΑΑΙΣ: Φάκελλος ὑπ' ἀριθμ. 217 «Α΄ Πανορθόδοξος Διάσκεψις Α΄».

Πατριαρχικὰ Γράμματα στὸν μητροπολίτη Βαρσοβίας Τιμόθεο περὶ συγκλήσεως τῆς Πανορθοδόξου Διασκέψεως ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 310 καὶ ἀπὸ 9ης Ἰουνίου 1961: ΑΑΙΣ: Φάκελλος ὑπ' ἀριθμ. 217 «Α΄ Πανορθόδοξος Διάσκεψις Α΄».

Πατριαρχικὸς καὶ Συνοδικὸς Τόμος περὶ ἀναγνωρίσεως τοῦ Αὐτοκεφάλου τῆς ἐν Πολωνίᾳ Ἁγίας Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, στὸ *Ὀρθοδοξία* Ι (1926-1927), σσ. 36-38.

Πατριαρχικὸς καὶ Συνοδικὸς Τόμος περὶ ἀναγνωρίσεως τοῦ Αὐτοκεφάλου τῆς ἐν Πολωνίᾳ Ἁγίας Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, στὸ *Ὀρθοδοξία* Ι (1926-1927), σσ. 36-38.

Βοηθήματα

Ἑλληνόγλωσσα

Borkowski, A., νῦν ἐπίσκοπος Σούπρασλ, *Ἀγῶνας τῶν Ὀρθοδόξων Πατριαρχείων κατὰ τῆς οὐνίας στὴν Πολωνία κατὰ τὴν τελευταία εἰκοσαετία τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνα (1583-1601)*, Διδακτορικὴ διατριβή, Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν, Ἀθήνα 2008.

«ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΩΝ)ΠΟΛΕΩΣ», στὸ *Πάνταινος* 27 (5 Ἰουλίου 1924), σ. 456.

«ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΝ», στὸ *Ἐκκλησία* 25 (15 Νοεμβρίου), σ. 189

«ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΠΟΛΩΝΙΑΣ», στὸ *Ἐκκλησία* 14 (2 Απριλίου 1926), σ. 110.
«ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΠΟΛΩΝΙΑΣ», στὸ *Ἐκκλησία* 16 (16 Απριλίου 1926), σσ. 126-127
«ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΠΟΛΩΝΙΑΣ», στὸ *Ἐκκλησία* 22 (28 Μαΐου 1926), σ. 174.
«ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΠΟΛΩΝΙΑΣ», στὸ *Ἐκκλησία* 29-30 (22 Ιουλίου 1926), σ. 238.
«ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΠΟΛΩΝΙΑΣ», στὸ *Ἐκκλησία* 29-30 (22 Ιουλίου 1926), σ. 238.
«ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΠΟΛΩΝΙΑΣ», στὸ *Ἐκκλησία* 49 (4 Δεκεμβρίου 1925), σ. 400.
«ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΠΟΛΩΝΙΑΣ», στὸ *Ἐκκλησία* 6 (4 Φεβρουαρίου 1927), σσ. 47-48.
«ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΠΟΛΩΝΙΑΣ», στὸ *Ἐκκλησία* 6 (4 Φεβρουαρίου 1927), σσ. 47-48.
«ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΠΟΛΩΝΙΑΣ», στὸ *Πάνταινος* 42 (18 Οκτωβρίου 1924), σ. 706.
«ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΠΟΛΩΝΙΑΣ», στὸ *Πάνταινος* 44 (1 Νοεμβρίου 1924), σ. 733.
«Ἡ δρᾶσις τοῦ Γρηγορίου Ζ΄», στὸ *Πάνταινος* 47 (22 Νοεμβρίου 1924), σ. 781.
Λαδᾶς, Ἰ., *Ἁγία καὶ Μεγάλη Σύνοδος τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας 2016. Προετοιμασία-Διαδικασίες*, Ἐκδόσεις Παπαζήση καὶ Ἱερᾶς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης: Ἀθήνα 2025.
—, *Ἡ διαμόρφωση τοῦ αὐτοκεφάλου τῆς Ἐκκλησίας Τσεχίας καὶ Σλοβακίας*, Ἐκδόσεις Ἱερᾶς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης: Κωνσταντινούπολη 2017.
—, (Ὑπό ἔκδοση), *Οἱ προσπάθειες τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσσίας νὰ συγκεντρώσει ἐπὶ τὸ αὐτὸ τὶς Ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες στὰ μέσα τοῦ 20ου αἰῶνα (1945-1958)*.
Λιάντας, Γ. καὶ Βαβοῦσκος, Ἀ., *Οἱ θεσμοί τοῦ αὐτοκεφάλου καί τοῦ αὐτονόμου καθεστῶτος στήν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία*, Ἐκδόσεις Μέθεξις: Θεσσαλονίκη 2014.
«ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΠΟΛΩΝΙΑΣ», στὸ *Ἐκκλησία* 44-45 (6 Νοεμβρίου 1925), σ. 367.
Πρακτικὰ τῆς Προκαταρκτικῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Ἁγίων Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν τῆς συνελθούσης ἐν τῇ ἐν Ἁγίῳ Ὄρει Ἱερᾷ Μεγίστῃ Μονῇ τοῦ Βατοπεδίου (8-23 Ἰουνίου 1930): Ἐν Κωνσταντινούπολει 1930, σ. 47.
Σταυρίδης, Β., «Πολωνίας, Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία», *Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια* 10, Ἀθήνα 1968, σσ. 541-546.
Τζουμέρκας, Π., «Ἡ Αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας κατὰ τὴν περίοδο τοῦ Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Ἀνέκδοτο Ὑπόμνημα – Ἔκθεση τοῦ ἀρχιεπισκόπου Γκρόδνο Σάββα (Sowietow) πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη Βενιαμίν», *Διάλογος «Σπουδὲς στὴ Θεολογία»*, Ἐκδόσεις Ἑλληνικοῦ Ἀνοικτοῦ Πανεπιστημίου, Πάτρα 2020, σσ. 383-419.
—, «Ἡ αὐτοκέφαλη ὀρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας», στὸ *Προβληματισμοὶ Ἐθνικοὶ καὶ Θρησκευτικὴ Ἐπίκαιροι β΄*, Ἐκδόσεις Πουρνάρα: Θεσσαλονίκη 2005.
—, Ἀνέκδοτο σημείωμα τοῦ μητροπολίτη Σάρδεων Γερμανοῦ γιὰ τὴν κατάσταση τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας τὸ 1930, στὸ *ΚΟΣΜΟΣ/COSMOS* 7 (2020), σσ. 75-128.

Φειδᾶς, Β., *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία Γ΄ – Ἀπὸ τὴν ἅλωση μέχρι σήμερον (1453-2014)*, Ἀθήνα 2014.

Φούγιας, Μ., Ἀρχιεπίσκοπος Θυατείρων καὶ Μεγάλης Βρετανίας, «Σύστασις τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας Πολωνίας καὶ τὸ αὐτοκέφαλον αὐτῆς», *Ἀρχεῖον Ἐκκλησιαστικοῦ καὶ Κανονικοῦ Δικαίου* 12 (1957).

Χρήστου, Π., *Κύριλλος καὶ Μεθόδιος, οἱ Θεσσαλονικεῖς Φωτισταὶ τῶν Σλάβων*, Κυρομάνος: Θεσσαλονίκη 1988.

Ξενόγλωσσα

Ведерников, А., «Внутреннее дело Польской Православной Церкви», στὸ *Журнал Московской Патриархии* 8 (1950), σσ. 47-48.

Klimecki, M., «Józef Piłsudski in the history of Poland and Europe. Introduction to the biography», *Analele Ştiinţifice ale Universităţii Alexandru Ioan Cuz din Iaşi. Istorie* 63 (2017), σσ. 11-21.

«Konferencja naukowa w Lublinie», διαθέσιμο στὸ https://www.orthodox.pl/konferencja-naukowa-w-lublinie/, Τελευταία ἐπίσκεψη 20 Δεκεμβρίου 2024.

«Konferencja o kobiecie w historii 100-lecia autokefalii», διαθέσιμο στὸ https://www.orthodox.pl/konferencja-o-kobiecie-w-historii-100-lecia-autokefalii/, Τελευταία ἐπίσκεψη 20 Δεκεμβρίου 2024.

Leslie, R. F., «Polish Political Divisions and the Struggle for Power at the Beginning of the Insurrection of November 1830», *The Slavonic and East European Review* 76 (1952), σσ. 113–32. http://www.jstor.org/stable/4204407

Lewitter, L. R., «The Russo-polish Treaty of 1686 and its antecedents», *The Polish Review* 9 (1964), σσ. 5-29.

Lukowski, J., *The Partitions of Poland 1772, 1793, 1795*, Routledge: Λονδίνο 1999. https://doi.org/10.4324/9781315841793

Mironowicz, A., *Cerkiew prawosławna w Polsce i jej droga do autokefalii*, Warszawska Metropolia Prawosławna, Warszawa 2023.

«Patronat Honorowy Prezydenta RP», διαθέσιμο στὸ https://www.orthodox.pl/patronat-honorowy-prezydenta-rp/, Τελευταία ἐπίσκεψη 20 Δεκεμβρίου 2024.

«Prezentacja projektu: 100 lat autokefalii. 1000 lat historii», διαθέσιμο στὸ https://www.orthodox.pl/prezentacja-projektu-100-lat-autokefalii-1000-lat-historii/, Τελευταία ἐπίσκεψη 20 Οκτωβρίου 2024.

«Przesłanie Św. Soboru Biskupów Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego z okazji 100-lecia Jego autokefalii», διαθέσιμο στὸ https://www.orthodox.pl/67527-2/, Τελευταία ἐπίσκεψη 20 Δεκεμβρίου 2024.

Stanley, J., «The French Residents in the Duchy of Warsaw» *Canadian*

Slavonic Papers 27 (1985), σσ. 49–64. https://doi.org/10.1080/00085006.1985.11091793

«Sympozjum naukowe w Białej Podlaskiej», διαθέσιμο στὸ https://www.orthodox.pl/sympozjum-naukowe-w-bialej-podlaskiej/, Τελευταία ἐπίσκεψη 20 Δεκεμβρίου 2024.

«Sympozjum naukowe w Zamościu», διαθέσιμο στὸ https://www.orthodox.pl/sympozjum-naukowe-w-zamosciu/, Τελευταία ἐπίσκεψη 20 Δεκεμβρίου 2024.

Wieczerzak, J., «The polish insurrection of 1830–1831 in the american press», *The Polish Review* 6 (1961), σσ. 53-72

«Wyniki konkursu plastycznego dot. 100-lecia autokefalii», διαθέσιμο στὸ https://www.orthodox.pl/wyniki-konkursu-plastycznego-dot-100-lecie-autokefalii/, Τελευταία ἐπίσκεψη 20 Δεκεμβρίου 2024.

«Известительная Грамота Митрополита Варшавского и всея Польши Макария», στὸ *Журнал Московской Патриархии* 9 (1951), σ. 7-8.

«Польская Православная Церковь», στὸ *Журнал Московской Патриархии* 3 (1949), σ. 8.

«Послание Патриарха Алексия Митрополиту Варшавскому и всея Польши Макарию», στὸ *Журнал Московской Патриархии* 9 (1951), σ. 9.

«Представители Польской Православной Церкви о своем посещении Москвы», στὸ *Журнал Московской Патриархии* 7 (1948), σ. 17.

Ружицкий, К., «Церковное торжество в Варшаве, στὸ *Журнал Московской Патриархии* 8 (1951), σσ. 43-47.

Δρ ΙΩΑΝΝΗΣ ΗΛ. ΒΟΛΑΝΑΚΗΣ
Ἔφορος Ἀρχαιοτήτων Ε.Τ.

Πενηνταέξι ἀνέκδοτα ἔγγραφα τῶν χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας ἀπό τό Ἀρχεῖον τῆς Μονῆς τοῦ Ταξιάρχου Μιχαήλ Πανορμίτου Σύμης (1801-1875)

Ἀφιερώνεται εἰς τήν ἱεράν μνήμην
τῶν ἀοιδίμων Καθηγουμένων
τῆς Ἱ. Μονῆς τοῦ Ταξιάρχου Μιχαήλ τοῦ Πανορμίτου:
α) Νεοφύτου Α΄ Κακκακιοῦ (1775-1793),
β) Καλλίστου Α΄ Κακκακιοῦ (1777-1785)
καί γ) Νεοφύτου Β΄ Κακκακιοῦ (1794-1838)[1]

«Ψυχῆς πείρατα ἰὼν οὐκ ἂν ἐξεύροιο,
πᾶσαν ἐπιπορευόμενος ὁδόν, οὕτω βαθὺν λόγον ἔχει»[2]

Ἤτοι, σέ ἐλεύθερη ἀπόδοση:

«Ἐρευνώντας κάποιος τήν ψυχή τοῦ ἀνθρώπου σέ βάθος, ὅσο καί ἐάν ψάξει καί ὅσο δρόμο καί ἐάν θά διανύσει στή σχετική του ἔρευνα, ἀποκλείεται νά φθάσει στό τέρμα καί νά κατανοήσει τά πάντα, διότι ἔχει τόσο μεγάλο βάθος ἡ ψυχή τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε τελικά παραμένει οὐσιαστικά ἕνα πολύ μεγάλο καί ἀνεξερεύνητο μυστήριο».

1. Ἀποκάλυψις ιδ΄, 13: *«Μακάριοι οἱ νεκροὶ οἱ ἐν Κυρίῳ ἀποθνήσκοντες ἀπ' ἄρτι. ἵνα ἀναπαύσωνται ἐκ τῶν κόπων αὐτῶν. Τὰ δὲ ἔργα αὐτῶν ἀκολουθεῖ μετ' αὐτῶν».*

2. Ἡράκλειτος ὁ Ἐφέσιος, Προσωκρατικός φιλόσοφος, ὁ ἐπονομαζόμενος καί Σκοτεινός (Ἔφεσος, περίπου 544-484 π.Χ.).

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Γενικές παρατηρήσεις

1. Ἡ Ἱερά Μονή τοῦ Ταξιάρχου Μιχαήλ Πανορμίτου Σύμης

Ἡ Ἱερά Μονή τοῦ Ταξιάρχου Μιχαήλ Πανορμίτου (Πανερμιώτου ἤ Πανορμιώτου) ἀριθμεῖ βίον πολλῶν αἰώνων καί εἶναι μία ἀπό τίς παλαιότερες, μεγαλύτερες, πλουσιότερες καί σπουδαιότερες Μονές τῆς Χριστιανικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Στή συνείδηση τῶν κατοίκων τῆς Σύμης, τῆς Δωδεκανήσου καί τῶν Χριστιανῶν Ὀρθοδόξων γενικότερα ἡ τιμή τοῦ Παμμεγίστου Ταξιάρχου Μιχαήλ Πανορμίτου κατέχει πολύ σημαντική θέση. Ἡ Μονή αὐτή ἀπετέλεσε καί ἀποτελεῖ πανδωδεκανησιακό, πανελλήνιο καί πανορθόδοξο, κατά δέ τά τελευταῖα ἔτη ἔχει ἀποβεῖ καί παγκόσμιο προσκύνημα.

Χιλιάδες ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι προέρχονται ἀπό ὅλες τίς χῶρες τοῦ κόσμου καί ἀνήκουν σέ διάφορες γνωστές ἤ λιγότερο γνωστές θρησκεῖες, ἀκόμη καί πολλοί μή θρησκεύοντες ἤ ἀγνωστικιστές ἤ δηλώνοντες ἄθεοι, ἐπισκέπτονται ἐτησίως τή Μονή τοῦ Πανορμίτου καί καθένας, ἀνάλογα μέ τήν προσωπικότητά του, τήν πίστη του ἤ καί τήν ἀπιστία του, τίς ἠθικές του ἰδέες καί πεποιθήσεις καί τίς πολιτισμικές του καταβολές, εὑρίσκει ἐκεῖ αὐτό πού ζητεῖ καί λαμβάνει αὐτό πού θεωρεῖ οὐσιαστικό καί σημαντικό γιά τόν ἴδιο[3].

Ἡ Μονή εἶναι κτισμένη στό βάθος ἑνός φύσει ἀσφαλοῦς ὅρμου –Πάνορμον, Πανορμίτης καί Πανερμιώτης, ὅπως ἡ Μονή ἀναφέρεται στά παλαιά ἔγγραφα, σημαίνει ὅρμος ἀσφαλής σέ ὅλους τούς ἀνέμους– καί σέ ἕνα πανέμορφο φυσικό περιβάλλον, τό ὁποῖον

3. Ὑπάρχει ἡ ἄποψη μεταξύ φιλοσόφων καί ἱστορικῶν τοῦ πολιτισμοῦ, ὅτι τό ὡραῖο καί τό ἄσχημο, τό εὐχάριστο καί τό δυσάρεστο, τό ἀναπαυτικό καί τό ἀντίθετό του κ.λπ., δέν ὑπάρχουν ἐξ ἀντικειμένου, ἀλλά εἶναι ἀξίες ὑποκειμενικές, τίς ὁποῖες, ἐάν καί ἐφόσον τίς ἔχει ἀποκτήσει ὁ ἄνθρωπος –λόγῳ φυσικῶν καταβολῶν, ἀνατροφῆς, παιδείας κ.λπ.– τότε καί τίς ἀποδίδει σέ πρόσωπα, πράγματα καί καταστάσεις.

ἀσκεῖ θετική ἐπίδραση στούς κατοίκους αὐτοῦ καί στούς ἐπισκέπτες του καί ἀφήνει εὐχάριστες ἐντυπώσεις σέ ὅλους ἀνεξαιρέτως.

Ἡ ἐπιλογή τῆς θέσεως αὐτῆς γιά τήν ἵδρυση τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου δέν πρέπει νά θεωρηθεῖ τυχαία. Πρόκειται γιά σκόπιμη καί συνειδητή ἐπιλογή, ὅπως συμβαίνει κατά κανόνα μέ τήν ἵδρυση τῶν περισσοτέρων ἀρχαίων Ἱερῶν τῆς προχριστιανικῆς ἐποχῆς, ἀλλά καί τῶν Ἱερῶν Μονῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Θεωρεῖται πολύ πιθανόν, ὅτι στή θέση τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου ὑπῆρχε ἀρχαῖον Ἱερόν τῶν προχριστιανικῶν χρόνων μέ πανελλήνια ἀκτινοβολία, ἐπί τῶν ἐρειπίων τοῦ ὁποίου ἱδρύθηκε μία τρίκλιτη, ξυλόστεγη παλαιοχριστιανική βασιλική (5ος αἰ. μ.Χ.) καί ἀργότερα ἐπί τῶν ἐρειπίων τῆς βασιλικῆς ἀνηγέρθη τό Καθολικόν τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου. Συνεπῶς πρόκειται γιά χῶρο καθηγιασμένο, στόν ὁποῖο ἐπί αἰῶνες καί χιλιετηρίδες ὑμνεῖται συνεχῶς καί ἀδιαλείπτως καί δοξάζεται τό θεῖον.

2. Τό Ἀρχεῖο τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Ταξιάρχου Μιχαήλ Πανορμίτου Σύμης

Ὅπως εἶναι παγκοίνως γνωστόν, οἱ Ἱερές Μονές τοῦ Χριστιανισμοῦ παλαιότερα καί ἐν μέρει μέχρι καί σήμερα, ἀποτελοῦσαν καί συνεχίζουν νά ἀποτελοῦν κέντρα θρησκευτικά, λατρευτικά, παιδευτικά, πολιτιστικά, καλλιτεχνικά, οἰκονομικά, παραγωγικά, κοινωνικῆς πρόνοιας κ.λπ.

Τόσον κατά τή Βυζαντινή Περίοδο, ὅσον καί κατά τήν Ἐποχή τῆς Τουρκοκρατίας ἐκεῖ, ὅπου καλλιεργοῦντο τά γράμματα, ὑπῆρχαν βιβλιοθῆκες, μελετῶντο καί ἀντεγράφοντο παλαιά χειρόγραφα, ὄχι μόνο θρησκευτικοῦ, ἀλλά καί κοσμικοῦ περιεχομένου –π.χ. ἀρχαῖοι Ἕλληνες καί Λατῖνοι κλασσικοί συγγραφεῖς– καί γενικότερα ὑπῆρχε παιδεία, τέτοια κέντρα ἦσαν οἱ Ἱερές Μονές τῆς Χριστιανικῆς Ἀνατολῆς καί τῆς Δύσεως.

Στά περισσότερα Μοναστήρια τῆς Ἑλλάδος, ἀλλά καί ἐκτός αὐτῆς, διατηροῦνται καί φυλάσσονται παλαιοί χειρόγραφοι κώδικες, ἀλλά καί λυτά ἔγγραφα διαφόρου παλαιότητας καί ποικίλου περιεχομένου, παλαίτυπα βιβλίων, προερχόμενα ἀπό τά πρῶτα ἔτη, ὕστερα ἀπό τήν ἀνακάλυψη τῆς τυπογραφίας (μέσα 15ου αἰ. μ.Χ.) καί λοιπά.

Ἡ Μονή τοῦ Πανορμίτου κατέχει ἕνα πλούσιο Ἀρχεῖο παλαιῶν χειρογράφων κωδίκων καί λυτῶν ἐγγράφων, ὡς ἐπί τό πλεῖστον ἀνεκδότων, τά ὁποῖα περιέχουν πολύτιμες πληροφορίες, σχετικές πρός τήν πλούσια Ἱστορία τῆς Μονῆς, τῆς Σύμης, τῆς Ἑλλάδος καί τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας γενικότερα. Τελευταία ἕνα μέρος τῶν παλαιῶν αὐτῶν χειρογράφων τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου ταξινομήθηκε καί ψηφιοποιήθηκε.

Μέ τίς εὐλογίες τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Σύμης, Τήλου, Χάλκης καί Καστελλορίζου κ.κ. Χρυσοστόμου Β΄ (Πίτση) καί τοῦ Ἡγουμένου τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου Πανοσιολογιωτάτου Ἀρχιμανδρίτου Ἀντωνίου Πατροῦ, ὁ γράφων ἀσχολεῖται μέ τή μελέτη καί τή δημοσίευση μέρους τῶν παλαιῶν αὐτῶν χειρογράφων[4].

Ἤδη ἔχει ὁλοκληρωθεῖ ἡ μελέτη διακοσίων τεσσάρων (204) ἐγγράφων ἀπό αὐτά καί ἔχουν δοθεῖ τέσσερις σχετικές ἐργασίες στόν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Ρόδου κ.κ. Κύριλλον (Κογεράκην), ἐκ τῶν ὁποίων οἱ τρεῖς ἔχουν ἤδη δημοσιευθεῖ στό περιοδικό *«ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΣ»*. Ἡ μετά χεῖρας μελέτη ἀποτελεῖ τήν πέμπτη κατά σειράν ἐργασία, σχετική πρός τά χειρόγραφα τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου Σύμης καί Θεοῦ θέλοντος θά ἀκολουθήσουν καί ἄλλες.

4. Ὁ γράφων ἐπιθυμεῖ νά ἐκφράσει καί ἀπό τή θέση αὐτή τίς θερμές του εὐχαριστίες πρός ὅλους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι καθ' οἱονδήποτε τρόπον τόν βοήθησαν καί τόν συνέδραμαν καί συνέβαλαν οὐσιαστικά στήν ὁλοκλήρωση τῆς παρούσης μελέτης. Εἰδικότερα εὐχαριστεῖ τούς ἑξῆς: 1) Τόν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Ρόδου κ.κ. Κύριλλον (Κογεράκην), ὁ ὁποῖος ἐνέκρινε τή δημοσίευση τῆς μετά χεῖρας ἐργασίας στό περιοδικόν *«ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΣ»*, πού ἐκδίδουν οἱ Μητροπόλεις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου τῆς Δωδεκανήσου, 2) τόν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Σύμης, Τήλου, Χάλκης καί Καστελλορίζου κ.κ. Χρυσόστομον Β΄ (Πίτση), μέ τίς εὐλογίες καί τή στήριξη τοῦ ὁποίου ἄρχισε ἀπό τόν μῆνα Μάϊο τοῦ ἔτους 2022 καί συνεχίζεται ἡ μελέτη καί δημοσίευση τῶν ἐγγράφων τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου, 3) τόν Πανοσιολογιώτατον Ἀρχιμανδρίτην κ. Ἀντώνιον Πατρόν, Καθηγούμενον τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ταξιάρχου Μιχαήλ Πανορμίτου Σύμης, γιά τή συνεργασία καί τήν παρεχόμενη βοήθεια καί φιλοξενία του, 4) τόν Γραμματέα τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Σύμης, Τήλου, Χάλκης καί Καστελλορίζου καί φίλο κ. Γεώργιο Πετρόπουλο καί τή σύζυγό του κ. Μαρία Γκούμα, γιά τήν πολύπλευρη καί πολύτιμη βοήθειάν των καί 5) τή φιλίστορα, φιλότεχνο καί φιλόμουσο σύζυγόν μου καί συνεργάτιδα, Δρ Μαρία Gehlhoff-Βολανάκη, Ἰατρό, τά παιδιά μας Ἠλία καί Χριστίνα καί τίς ἐγγονές μας Ἀντιγόνη καί Νεφέλη Θ. Ἀρβανίτη, γιά τήν ἠθική συμπαράσταση, κατανόηση καί πολύπλευρη βοήθειά των.

ΚΥΡΙΩΣ ΜΕΡΟΣ

ΤΑ ΕΓΓΡΑΦΑ

Ι. ΑΦΙΕΡΩΤΗΡΙΟΝ ΑΚΙΝΗΤΟΥ ΥΠΟ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΓΕΡΟ-ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΓΕΝΕΙΑ, ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΜΟΝΗΝ ΤΗΣ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ ΤΗΣ ΝΕΡΑΣ: 1-10-1801

[Ἀρχεῖο Μονῆς Πανορμίτου Σύμης, Κώδικας 1, ἀρ. 62, p3270149]

1) Περίληψη

Ὁ κάτοικος τῆς Σύμης Νικόλαος Γερο-Νικηφόρου Γένειας ἀφιερώνει διά ψυχικήν του σωτηρία καί διά μνημόσυνόν του ἕνα ἀκίνητο αὐτοῦ πρός τήν Ἱερά Μονή τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος τῆς Νερᾶς (Μεγάλου Σωτήρη)[5]. Πρός ἐξασφάλιση τῆς δωρεᾶς γιά λογαριασμό τῆς Μονῆς τοῦ Σωτῆρος τῆς Νερᾶς συνετάγη τό παρόν Δωρητήριον Ἔγγραφον.

2) Κείμενο

«1/Διά τοῦ παρόντος Δηλωτικοῦ Γράμματος φανεροῦται, ὡς ὅτι[6], ὁ Νικόλαος Γένεια, 2/ἀφιερώνει καί χαρίζει εἰς τό Ἱερόν Μοναστήριον τοῦ Σωτῆρος τῆς Νερᾶς ἕνα 3/χωράφι εἰς τήν Νεράν γύρους[7] ἐννέα, ἀπό πάνω ἀπό τό περιβόλι τοῦ Σωτῆ4/ρος τό μεγάλο, νά τό ἔχη, νά τό ἐξουσιάζη τό Ἱερόν Μοναστήριον, ὡς 5/οἰκεῖον αὐτοῦ κτῆμα, ὡς βούλεται καί ἀγαπᾶ, νά τό κάμη.

Διό ἔγραψε 6/καί τό παρόν καί τό ἔδωσε διά μνημόσυνον καί ἔστω εἰς ἔνδειξιν ἀλη7/θείας.

1801, Ὀκτωβρίου 1.

8/Νικόλας Γερο-Νικηφόρου Γένεια βεβαιώνω τά ἄνωθεν.

9/Δούκισσα αὐταδέλφη αὐτοῦ ὑπόσχομαι.

10/† Ὁ Πρωτονοτάριος Παπᾶ Γεώργιος Κατερηνιοῦ»[8].

---

5. Ἡ Μονή τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος τῆς Νερᾶς ὀνομάζεται καί Μεγάλος Σωτήρης, σέ ἀντιδιαστολή μέ τήν ἑτέρα Μονή τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος τῆς Λυγῆς ἤ Μικροῦ Σωτήρη. Ἰ. Βολανάκης, *Τοιχογραφημένοι ναοί Δωδεκανήσου,* Β΄ 2014, σ. 115-122.

6. Ὡς ὅτι: ἡ φράση αὐτή εἶναι τυπική καί ἀπαντᾶ κατά κανόνα σέ παλαιότερα δικαιοπρακτικά ἔγγραφα τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου, ἐνῶ ἀργότερα ἀντικαθίσταται ἀπό τό ὅτι.

7. Γύρος, ὁ: ἡ περιφέρεια, ἡ περίμετρος ἑνός πράγματος, – γύρος χωραφιοῦ. Ἐδῶ σημαίνει τεμάχιο χωραφιοῦ, κείμενο στήν ἄκρη ἑνός εὐρύτερου χώρου.

8. Ὁ Παπᾶ Γεώργιος Κατερηνιοῦ γεννήθηκε στή Σύμη περί τό ἔτος 1745/1750, ὅπου

3) Παρατηρήσεις

1) Ὁ Νικόλαος, υἱός τοῦ Γερο-Νικηφόρου Γένεια, συνεχίζοντας παλαιά παράδοση, ἡ ὁποία ἐν μέρει συνεχίζεται μέχρι σήμερα, δώρισε διά ψυχικήν του σωτηρία καί μνημόσυνόν του ἕνα ἀκίνητό του, κείμενο πλησίον τῆς Μονῆς τῆς Νερᾶς, στή Μονή τοῦ Σωτῆρος τῆς Νερᾶς.

2) Ἡ Μονή ἀπεδέχθη εὐχαρίστως τή δωρεά αὐτή καί ἀνέλαβε τήν ὑποχρέωση νά μνημονεύει τόν δωρητή, τόσον ἐν ὅσῳ αὐτός εὑρίσκεται στή ζωή, ὅσον καί μετά τόν θάνατο αὐτοῦ.

3) Διά τοῦ τρόπου αὐτοῦ, ἡ μέν Μονή ηὔξανε τήν ἀκίνητη περιουσία της ἀδαπάνως, ὁ δέ δωρητής ἐπανεπαύετο, πιστεύοντας ὅτι συγχωροῦνται οἱ ἁμαρτίες του καί θά βρεῖ ἀνάπαυση στήν αἰωνιότητα.

4) Συντάκτης καί Γραφέας τοῦ Δωρητηρίου αὐτοῦ ἐγγράφου εἶναι ὁ Πρωτονοτάριος Παπᾶ Γεώργιος Κατερνιοῦ, γνωστός ἀπό μεγάλο ἀριθμό ἐγγράφων τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου.

II. ΑΦΙΕΡΩΤΗΡΙΟΝ ΑΚΙΝΗΤΟΥ ΥΠΟ ΦΩΤΕΝΑΣ, ΘΥΓΑΤΕΡΑΣ ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΠΑΤΡΟΥ, ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΜΟΝΗΝ ΤΟΥ ΠΑΝΟΡΜΙΤΟΥ: 3-10-1801

[Ἀρχεῖο Μόνης Πανορμίτου Σύμης, Κώδικας 1, ἀρ. 63, p3270150]

1) Περίληψη

Ἡ κάτοικος τῆς Σύμης Φώτενα, θυγατέρα τοῦ Ἀντώνη Πατροῦ, ἀφιερώνει διά ψυχικήν της σωτηρία στή Μονή τοῦ Πανορμίτου ἕνα

καί ἔμαθε τά πρῶτα του γράμματα. Πιθανῶς φοίτησε καί στήν τότε ἀκμάζουσα Σχολή τῆς Ἁγίας Μαρίνας τῆς Σύμης. Ὑπῆρξε καλλιγράφος καί ὀρθογράφος. Τά ἔγγραφά του διαβάζονται μέ σχετική εὐκολία καί ἄνεση. Ἐμφανίζεται γιά πρώτη φορά ὡς Νοτάριος Σύμης σέ ἰδιόχειρό του ἔγγραφο τοῦ Ἀρχείου τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου [Κώδικας 1, ἀριθμ. 18, p3270097/15-04-1775], ὅταν ἦταν περίπου ἡλικίας 25-30 ἐτῶν. Ἀργότερα ὑπογράφει συνήθως ὡς «Πρωτονοτάριος» καί ἐνίοτε ὡς «Γραμματέας τῆς νήσου Σύμης». Γιά τελευταία φορά ἐμφανίζεται σέ ἰδιόχειρό του ἔγγραφο τοῦ Ἀρχείου τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου [Κώδικας 1, ἀριθμ. 73, p3270171/22-03-1807], ὅταν ἦταν σέ ἡλικία περίπου 65 ἐτῶν. Κατά τόν μῆνα Ἀπρίλιο τοῦ ἔτους 1818 ἀσθένησε ἀπό βαρύτατη νόσο καί ὕστερα ἀπό σύντομο χρονικό διάστημα ἀπεβίωσε, σέ ἡλικία περίπου 70-75 ἐτῶν, ἀφήνοντας δύο παιδιά καί τέσσερα ἐγγόνια [βλ. ἔγγραφο Ἀρχείου Πανορμίτου Σύμης, Κώδικας 1, ἀριθμ. 88, p3270177/29-12-1818]. Ὑπογράφει πάντοτε ὡς: «Παπᾶ Γεώργιος Κατερνιοῦ» καί ἡ ὑπογραφή του εἶναι λίαν ἐπιμελημένη, μέ γραφή ἐπισεσυρμένη καί καλλιγραφική. Τό ἐπώνυμο «Κατερνιοῦ» εἶναι προφανῶς μητρωνυμικό, ἀπό τή μητέρα του «Αἰκατερίνη» ἤ «Κατερίνη», τό ὑποκοριστικό τῆς ὁποίας εἶναι «Κατερνιό, τό».

ἀκίνητό της, ἀποτελούμενο ἀπό ἑπτά Πλατώματα καί κείμενο στήν περιοχή τῆς Φανερωμένης. Πρός τοῦτο συνετάγη τό παρόν Δωρητήριον Ἔγγραφον καί ἐδόθη στή Μονή τοῦ Πανορμίτου.

2) Κείμενο

«1/† Διά τοῦ παρόντος Δηλωτικοῦ Γράμματος φανεροῦται, ὡς ὅτι, ἡ Φώτενα[9], Θυ2/γάτηρ τοῦ Ἀντώνη Πατροῦ, ἀφιερώνει διά ψυχικήν της σωτηρίαν εἰς τό Ἱερόν 3/Μοναστήριον τοῦ Ἀρχιστρατήγου Μιχαήλ Πανερμιώτη, Πλατεία[10] ἑπτά 4/εἰς τήν Φανερωμένην[11], τά ὁποῖα νά τά ἐξουσιάζῃ τό Ἱερόν Μοναστήρι5/ον ὡς οἰκεῖα αὐτοῦ κτήματα ἀνεπόσπαστα, ὡς βούλεται καί ἀ6/γαπᾶ νά τά κάμῃ τό Ἱερόν Μοναστήριον.

Ὅθεν ἔγινε καί τό 7/παρόν καί ἔστω εἰς ἔνδειξιν ἀληθείας.

8/1801, Ὀκτωβρίου 3. Ἐν Σύμῃ.

9/Φώτενα, Θυγάτηρ Ἀντώνη Πατροῦ βεβαιώνω τά ἄνωθεν.

10/† Ὁ Πρωτονοτάριος Παπᾶ Γεώργιος Κατερηνιοῦ».

3) Παρατηρήσεις

1) Ἡ Φώτενα, θυγατέρα τοῦ Ἀντώνη Πατροῦ, πιθανῶς ἄγαμη, διότι ἐάν ἦταν ἔγγαμη θά πρέπει νά ἀνεφέρετο μέ τό ἐπώνυμο ἤ τό ὄνομα τοῦ συζύγου της, ἀφιερώνει διά ψυχικήν της σωτηρία ἕνα ἀκίνητό της στή Μονή τοῦ Πανορμίτου, προκειμένου νά μνημονεύεται τό ὄνομά της, τόσον ἐν ὅσῳ ἐκείνη εὑρίσκεται στή ζωή, ὅσον καί μετά τόν θάνατο αὐτῆς.

2) Διά τοῦ τρόπου αὐτή ἡ Μονή τοῦ Πανορμίτου ἐπαυξάνει ἀδαπάνως τήν ἀκίνητη περιουσία της.

3) Συντάκτης καί Γραφέας τοῦ Δωρητηρίου αὐτοῦ ἐγγράφου εἶναι ὁ λόγιος Πρωτονοτάριος Παπᾶ Γεώργιος Κατερηνιοῦ.

---

9. Φώτενα, ἡ: τό ὄνομα αὐτό ἀπαντᾶ συχνά σέ ἔγγραφα τοῦ Ἀρχείου τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου Σύμης. Εἴτε πρόκειται γιά γυναικεῖο βαπτιστικό ὄνομα, ἤτοι Φωτεινή καί ἐπί τό λαϊκότερο Φώτενα, εἴτε πρόκειται γιά τή σύζυγο τοῦ Φωτίου ἤ Φώτη.

10. Πλατεία, τά: Πλατύ, τό καί Πλατεία, τά = πλατώματα, ἐπίπεδα τμήματα ἀγροκτήματος.

11. Φανερωμένη, ἡ: τοπωνύμιο. Ἡ περιοχή ἔλαβε τό ὄνομά της ἀπό τήν ὕπαρξη σέ αὐτή ναοῦ τῆς Παναγίας Φανερωμένης.

ΙΙΙ. ΔΩΡΗΤΗΡΙΟΝ ΑΚΙΝΗΤΩΝ ΥΠΟ ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΑΙ ΓΕΩΡΓΙΟΥ, ΥΙΩΝ ΚΩΝΣΤΑ ΛΟΥΠΗ, ΜΙΧΕΛΟΥΤΖΟΥ, ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΜΟΝΗΝ ΤΟΥ ΠΑΝΟΡΜΙΤΟΥ: 3-10-1801

[Ἀρχεῖο Μονῆς Πανορμίτου Σύμης, Κώδικας 1, ἀρ. 64, p3270151]

1) Περίληψη

Οἱ ἀδελφοί Ἰωάννης καί Γεώργιος, υἱοί τοῦ Κώνστα Λούπη, οἱ ὁποῖοι ἐπονομάζονται «Μιχελούτζου», μέ τή συναίνεση καί τῆς μητέρας των, τῆς ὁποίας τό ὄνομα δέν ἀναφέρεται, δωρίζουν τό μερίδιόν των ἀπό δύο ἀγροκτήματα, προερχόμενα ἀπό ἀδελφομοίρι των, στήν Ἱερά Μονή τοῦ Ταξιάρχου Μιχαήλ Πανερμιώτη. Πρός ἐπιβεβαίωση τῆς δωρεᾶς αὐτῆς συνετάγη τό παρόν ἔγγραφον καί ἐδόθη στή Μονή τοῦ Πανορμίτου, ὅπου καί φυλάσσεται μέχρι σήμερα.

2) Κείμενο

«1/† Διά τοῦ παρόντος Δηλωτικοῦ Γράμματος φανεροῦται, ὡς ὅτι, ὁ Ἰω(άννης) καί Γεώργιος, 2/Κώνστα Λούπη[12] υἱοί, μετά γνώμης τῆς μητρός αὐτῶν, ἀφιερώνουν εἰς τό Ἱερόν Μο3/ναστήριον τοῦ Ἀρχιστρατήγου Μιχαήλ Πανερμιώτη, τό ἐμπῖπτον μερίδι4/ον, ὅπου τούς τυχαίνει ἀπό τό ἀδελφομοίριν[13] τους, ὅπου ἔχουν νά μοιράζουν 5/εἰς τό Δαφνί καί Ἀχλάδι, τά ὁποῖα ἔχουν νά γίνονται, ὅσα Πλατεία εἶναι 6/μερίδια τρία: ἕνα ὁ Τίμιος Σταυρός καί ἄλλον ὁ Νικήτας Παπᾶ Κα7/σώτη καί τό ἄλλον οἱ ἄνωθεν εἰρημένοι Ἰω(άννης) καί Γεώργιος. Ἔπειτα τό 8/μερίδιόν τους νά μοιράζεται μέ τόν Θεῖον αὐτῶν Παπᾶ Μιχαλοῦτζον, 9/εἰς δύο. Τό ἕνα ὁ Παπᾶς [Μιχαλοῦτζος] καί τό ἄλλον αὐτοί [ὁ Ἰωάννης καί ὁ Γεώργιος Λούπης].

12. Λούπης: ἐπώνυμο Οἰκογενείας. Ὡς πρός τήν ἐτυμολογία τοῦ Λούπης ὑπάρχουν δύο ἐκδοχές, ἤτοι: Εἴτε τοῦτο προέρχεται ἀπό τό «Λούπης, ὁ», ὄνομα ἀγρίου ἁρπακτικοῦ πτηνοῦ, εἴτε ἀπό τή λατινική λέξη Lupus, -i = λύκος. Πρβλ. καί τό γνωστό ἀπόφθεγμα: «*Homo hominis lupus est*» = Ὁ ἄνθρωπος γιά τόν ἄνθρωπο εἶναι λύκος. Μία ἔκφραση τῶν ἀπαισιόδοξων. Ἀντιθέτως οἱ αἰσιόδοξοι πιστεύουν: «*Homo hominis Deus est*» = Ὁ ἄνθρωπος γιά τόν ἄνθρωπο εἶναι Θεός.

13. Ἀδελφομοίρι, τό: προφανῶς ἀκίνητο, τό ὁποῖο κληρονόμησαν ἀπό ἀποθανόντα ἀδελφόν των. Συνηθέστερος εἶναι ὁ ὅρος «Γεροντομοίρι, τό», ὁ ὁποῖος χρησιμοποιεῖται καί σήμερα στά Δωδεκάνησα, στήν Κρήτη καί ἀλλαχοῦ. Γεροντομοίρι ὀνομάζεται ἀκίνητο, σπίτι ἤ χωράφι ἤ καί ἀμφότερα, τά ὁποῖα κρατοῦν οἱ γονεῖς κατά τή διανομή τῆς περιουσίας των στά τέκνα των, προκειμένου νά τό χρησιμοποιοῦν κατά τά γηρατειά των. Μετά τόν θάνατόν των, τό κληρονομοῦν τά παιδιά των, ἄν δέν ἔχει ἀποφασισθεῖ διαφορετικά. Γεροντομοίρι, τό: ἡ μοίρα, τό μερίδιον τῶν γερόντων. Ἀδερφομοίρι, τό: τό μερίδιον τοῦ ἀδελφοῦ.

Αὐτό λοιπόν δίδουν 10/καί χαρίζουν εἰς τό Ἱερόν Μοναστήριον [τοῦ Ἀρχιστρατήγου Μιχαήλ Πανερμιώτη], νά τά ἐξουσιάζῃ ὡς οἰκεῖ11/ον του κτῆμα ἀνεπόσπαστον, ὡς βούλεται καί ἀγαπᾶ νά τό κάμῃ.

12/Ὅθεν ἔγινε τό παρόν καί ἔστω εἰς ἔνδειξιν ἀληθείας.

13/1801, Ὀκτωβρίου 3. Ἐν Σύμῃ.

14/Ἰω(άννης) καί Γεώργιος, υἱοί Κώνστα Λούπη, ἐπονομαζόμενοι Μιχελούτζου,

15/ὁμοῦ μετά τῆς μητρός μας βεβαιοῦμεν τά ἄνωθεν».

[Πρόσθετη σημείωση, γραμμένη ἀπό ἄλλο Γραφέα]:

«16/Παράβαλε Ἀφιερωτήριον 11. Ἰουνίου 1804».

«17/† Ὁ Πρωτονοτάριος Παπᾶ Γεώργιος Κατερηνιοῦ».

3) Παρατηρήσεις

1) Δύο ἀδελφοί, οἱ ὁποῖοι δικαιοῦνται νά λάβουν μερίδιον ἀπό ἀδελφομοίρι σέ δύο ἀγροκτήματα, μέ τή θέλησή των καί μέ τή συναίνεση τῆς μητέρας των, δωρίζουν τό μερίδιόν των στή Μονή τοῦ Πανορμίτου.

2) Ἡ Μονή τοῦ Πανορμίτου ἀποδέχεται εὐχαρίστως τή γενόμενη δωρεά, διά τῆς ὁποίας ἐκείνη ἀδαπάνως αὐξάνει τήν ἀκίνητη περιουσία της.

IV. ΑΦΙΕΡΩΤΗΡΙΟΝ ΑΚΙΝΗΤΩΝ ΥΠΟ ΜΑΡΙΑΣ, ΘΥΓΑΤΕΡΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ, ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΜΟΝΗΝ ΤΟΥ ΤΑΞΙΑΡΧΟΥ ΜΙΧΑΗΛ ΠΑΝΟΡΜΙΤΟΥ: 3-12-1801

[Ἀρχεῖο Μονῆς Πανορμίτου Σύμης, Κώδικας 1, ἀρ. 65, p3270152]

1) Περίληψη

Ἡ Μαρία, θυγατέρα τοῦ Γεωργίου Παναγιώτη, ἔχει στήν ἰδιοκτησία της, ἀπό κοινοῦ μέ τήν Ἄννα, θυγατέρα τοῦ Θεοδοσίου Λυκοπάντη, ἕνα χωράφι καί ἕνα Πλατύ, κείμενα στήν περιοχή τῆς Φανερωμένης. Ἐκείνη ἀπεφάσισε καί ἀφιέρωσε τό μερίδιόν της ἀπό τό ἀκίνητο αὐτό στή Μονή τοῦ Ταξιάρχου Μιχαήλ Πανορμίτου Σύμης, διά ψυχικήν αὐτῆς σωτηρία καί διά μνημόσυνόν της. Πρός ἐπιβεβαίωση τῆς δωρεᾶς αὐτῆς ἔγινε τό παρόν ἔγγραφο καί δόθηκε στή Μονή τοῦ Πανορμίτου, στό Ἀρχεῖο τῆς ὁποίας φυλάσσεται μέχρι σήμερα.

2) Κείμενο

«1/Διά τοῦ παρόντος Δηλωτικοῦ καί Ἐμμαρτύρου Γράμματος, φανεροῦται, ὡς ὅτι, ἡ Μαρία, Θυγάτηρ τοῦ 2/Γεώργη Παναγιώτη, μέ τό ἴδιον αὐτῆς Θέλημα ἀφιερώνει εἰς τό Ἱερόν Μοναστήριον 3/ τοῦ Ἀρχιστρατήγου Μιχαήλ Πανερμιώτη, εἰς τήν Φανερωμένην[14] ἕνα χωράφιον καί 4/Πλατύ, ὅπου ἔχουν μαζί μέ τήν Ἄνναν, Θυγατέρα τοῦ Θεοδόση [Λυκοπάντη], τά ὁποῖα εἰς τό ἑξῆς 5/νά τά ἐξουσιάζη τό Ἱερόν Μοναστήριον ὡς οἰκεῖα αὐτοῦ κτήματα ἀνεπόσπαστα, ὡς 6/βούλεται καί ἀγαπᾶ νά τά κάμη καί τινας ἐξουσίαν ἀπό τούς συγγενεῖς αὐτῆς ἤ κλη7/ρονόμους νά μήν ἔχη ἐξουσίαν νά ἐνοχλήση τό Ἱερόν Μοναστήριον, ἐπειδή καί 8/τά ἀφιέρωσεν διά ψυχικήν αὐτῆς σωτηρίαν καί διά μνημόσυνόν της.

Ὅθεν ἔγινε 9/καί τό παρόν καί ἔστω εἰς ἔνδειξιν καί βεβαίαν ἀσφάλειαν.

10/1801, Δεκεμβρίου 3. Ἐν Σύμῃ.

11/Μαρία, Θυγάτηρ Γεώργη Παναγιώτη, βεβαιώνω τά ἄνωθεν.

12/Χατζῆ - Κώνστας Χατζῆ - Φώτη μαρτυρῶ.

13/† Ὁ Πρωτονοτάριος Παπᾶ Γεώργιος Κατερηνιοῦ».

3) Παρατηρήσεις

1) Ἡ κάτοικος τῆς Σύμης Μαρία, θυγατέρα τοῦ Γεωργίου Παναγιώτη, εἶναι προφανῶς ἄγαμη, διότι ἐάν ἦταν ἔγγαμη θά ἀνεφέρετο μέ τό ἐπώνυμο τοῦ συζύγου της. Εἶναι εὐσεβής καί ἀποφασίζει νά δωρίσει ἕνα χωράφι της καί ἕνα Πλατύ, τά ὁποῖα κεῖνται στήν περιοχή τῆς Παναγίας Φανερωμένης στή Μονή τοῦ Ταξιάρχου Μιχαήλ Πανορμίτου, διά ψυχικήν της σωτηρία καί προκειμένου νά μνημονεύεται τό ὄνομά της ἀπό τούς Πατέρες τῆς Μονῆς, τόσον ἐν ὅσῳ ἐκείνη εὑρίσκεται στή ζωή, ὅσον καί μετά τόν θάνατον αὐτῆς.

2) Τό ὅτι ὁ πατέρας τῆς δωρήτριας Μαρίας ἀναφέρεται ὡς Γεώργιος τοῦ Παναγιώτη μᾶς ὁδηγεῖ στό συμπέρασμα, ὅτι δέν εἶχε

14. Φανερωμένη, ἡ: ἕνα ἀπό τά πολυάριθμα ἐπίθετα τοῦ προσώπου τῆς Παναγίας. Ὁ γράφων κατά τά τελευταῖα ἔτη ἀσχολεῖται ἀνάμεσα στά ἄλλα καί μέ τή συλλογή ἐπιθέτων τῆς Παναγίας, πού ἡ εὐσέβεια τῶν Χριστιανῶν ἀποδίδει στήν Παναγία, τήν κατά σάρκα μητέρα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Μέχρι τώρα ἔχει καταρτίσει ἕναν κατάλογο, ὁ ὁποῖος περιλαμβάνει περισσότερα ἀπό τριακόσια πενῆντα (350) ἐπίθετα τῆς Παναγίας καί ὁ ἀριθμός αὐτῶν συνεχῶς αὐξάνεται.

ἀκόμη ἐπικρατήσει ἡ γενική ὑποχρέωση στή Σύμη, ὥστε ἕκαστος κάτοικος αὐτῆς νά φέρει ὑποχρεωτικά ἐπώνυμο.

3) Ἡ Μονή τοῦ Πανορμίτου ἀδαπάνως αὐξάνει τήν ἀκίνητη περιουσία αὐτῆς καί ἀναλαμβάνει τήν ὑποχρέωση νά μνημονεύει τό ὄνομα τῆς δωρητρίας, πρᾶγμα πού ἐξασφαλίζει ἐσωτερική ἠρεμία καί ἀνάπαυση στή Μαρία, θυγατέρα τοῦ Γεωργίου Παναγιώτη.

V. ΑΦΙΕΡΩΤΗΡΙΟΝ ΑΚΙΝΗΤΟΥ ΥΠΟ ΑΝΝΗΣ, ΘΥΓΑΤΕΡΑΣ ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ ΛΥΚΟΠΑΝΤΗ, ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΜΟΝΗΝ ΤΟΥ ΠΑΝΟΡΜΙΤΟΥ: 3-12-1801

[Ἀρχεῖο Μονῆς Πανορμίτου Σύμης, Κώδικας 1, ἀρ. 66, p3270153]

1) Περίληψη

Ἡ Ἄννα, θυγατέρα τοῦ Θεοδοσίου Λυκοπάντη, ἔχει στήν ἰδιοκτησία της, ἀπό κοινοῦ μέ τή Μαρία, θυγατέρα Γεωργίου Παναγιώτη, ἕνα χωράφι μέ ἕνα Πλατύ, κείμενα στήν περιοχή τῆς Φανερωμένης. Ἐκείνη ἀπεφάσισε καί δώρισε τό μερίδιό της ἀπό τό ἀκίνητο αὐτό –ὅπως ἀκριβῶς ἔκαμε καί ἡ συνιδιοκτήτρια τοῦ ἀκινήτου αὐτοῦ Μαρία, θυγατέρα τοῦ Γεωργίου Παναγιώτη– στή Μονή τοῦ Ταξιάρχου Μιχαήλ Πανορμίτου Σύμης διά ψυχικήν της σωτηρία καί μνημόσυνόν της. Πρός ἐπιβεβαίωση τῆς δωρεᾶς αὐτῆς ἔγινε τό παρόν καί ἐδόθη στή Μονή τοῦ Πανορμίτου, ὅπου καί φυλάσσεται ἕως σήμερα.

2) Κείμενο

«1/Διά τοῦ παρόντος Δηλωτικοῦ καί Ἐμμαρτύρου Γράμματος φανεροῦται, ὡς ὅτι, ἡ Ἄννα, Θυγάτηρ 2/Θεοδόση Λυκοπάντη[15], ἔχοντας εἰς τήν Φανερωμένην χωράφι καί Πλατύ, ὁμοῦ μέ τήν 3/Μαρίαν τοῦ Παναγιώτη, τό ἀφιέρωσεν εἰς τό Ἱερόν Μοναστήριον τοῦ Ταξιάρχου Μιχαήλ Πα4/νερμιώτη, ἤγουν [ἀφιέρωσε] τό ἐμπῖπτον αὐτῆς μερίδιον, διά ψυχικήν αὐτῆς σωτηρίαν, νά τό ἔχη, νά 5/τό ἐξουσιάζη ὡς οἰκεῖον αὐτοῦ κτῆμα ἀνεπόσπαστον τό Ἱερόν Μοναστήριον, ὡς βού6/λεται καί ἀγαπᾶ νά τό κάμη καί τινας ἀπό τούς συγγενεῖς αὐτῆς ἤ κληρονόμους νά μήν 7/ἔχη ἐξουσίαν νά τό ἐνοχλήση καί

15. Εἶναι ἀξιοσημείωτον, ὅτι στή Γερμανία ἕνα σύνηθες βαπτιστικό ἀνδρικό ὄνομα εἶναι τό «Wolfgang», τό ὁποῖο σημαίνει ἀκριβῶς «Λυκοπάντης». Στό παρόν ἔγγραφο χρησιμοποιεῖται ὡς οἰκογενειακό ἐπώνυμο.

ἐπειδή καί τό ἀφιέρωσεν οἰκειοθελῶς εἰς τό Ἱερόν Μο8/ναστήριον διά ψυχικήν αὐτῆς σωτηρίαν καί μνημόσυνον. Ὅθεν καί ἔγινε τό παρόν καί 9/ἔστω εἰς ἔνδειξιν καί βεβαίαν ἀσφάλειαν.

10/1801, Δεκεμβρίου 3. Ἐν Σύμῃ.

11/Ἄννα, θυγάτηρ Θεοδόση [Λυκοπάντη] βεβαιώνω τά ἄνωθεν.

12/Χατζῆ - Κώνστας Χατζῆ - Φώτη μαρτυρῶ.

13/† Ὁ Πρωτονοτάριος Παπᾶ Γεώργιος Κατερηνιοῦ».

3) Παρατηρήσεις

1) Ἡ Ἄννα, θυγατέρα τοῦ Θεοδοσίου Λυκοπάντη, εἶναι προφανῶς ἄγαμη, διαφορετικά θά ἀνεφέρετο μέ τό ὄνομα ἤ μέ τό ἐπώνυμο τοῦ συζύγου της. Εἶναι ἰδιοκτήτρια ἀκινήτου ἀπό κοινοῦ μέ τή Μαρία, θυγατέρα τοῦ Γεωργίου Παναγιώτη, πιθανῶς καί ἐξ αἵματος συγγενεῖς καί προφανῶς φίλες καί ἀποφασίζουν καί δωρίζουν τό ἀκίνητό των στή Μονή τοῦ Πανορμίτου.

2) Ἡ Μονή ἀποδέχεται τή δωρεά καί ἀναλαμβάνει τήν ὑποχρέωση νά μνημονεύει τά ὀνόματα τῶν δωρητριῶν, τόσον κατά τό διάστημα πού εὑρίσκονται στή ζωή, ὅσον καί μετά τόν θάνατο αὐτῶν.

VI. ΑΦΙΕΡΩΤΗΡΙΟΝ ΑΚΙΝΗΤΩΝ ΥΠΟ ΤΟΥ ΦΩΤΕΙΝΙΟΥ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΗ, ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΜΟΝΗΝ ΤΟΥ ΠΑΝΟΡΜΙΤΟΥ ΣΥΜΗΣ: 6-12-1801

[Ἀρχεῖο Μονῆς Πανορμίτου Σύμης, Κώδικας 1, ἀρ. 67, p3270154]

1) Περίληψη

Ἡ Φωτεινή, θυγατέρα τοῦ Βασίλη, τοῦ ὁποίου τό ἐπώνυμο δέν ἀναφέρεται, ἔχει ὑπό τήν ἰδιοκτησία της ὁρισμένα ἀκίνητα, τά ὁποῖα τά ἀφιερώνει στή Μονή τοῦ Πανορμίτου διά ψυχικήν της σωτηρία καί μνημόσυνον. Πρός ἐπιβεβαίωση τῆς δωρεᾶς αὐτῆς συνετάγη τό παρόν Δωρητήριον Ἔγγραφον καί παρεδόθη στή Μονή τοῦ Πανορμίτου, ὅπου καί φυλάσσεται μέχρι σήμερα.

2) Κείμενο

«1/† Διά τοῦ παρόντος Ἐμμαρτύρου Γράμματος φανεροῦται, ὡς ὅτι τό Φωτεινιό[16] τοῦ Βασίλη, μέ τό ἴδιον αὐτῆς Θέλημα, 2/ἀφιερώνει

16. Φωτεινιό, τό: ὑποκοριστικό τοῦ βαπτιστικοῦ γυναικείου ὀνόματος Φωτεινή, ἡ.

εἰς τό Ἱερόν Μοναστήριον τοῦ Ἀρχιστρατήγου Μιχαήλ Πανερμιώτη, διά μνημόσυνόν της, ἕναν 3/Γύρον εἰς ταῖς Ξέραις[17], εἰς τούς Σπήλιους[18], κοντά τοῦ Καραπακκίου καί ἕνα μοιράδι[19] μέ μίαν ἐλαίαν εἰς τά 4/Ἀρμάτια[20], ἀπό πάνω ἀπό τοῦ Παπᾶ Νικήτα Κουνελλέ, κοντά εἰς τῆς Παναγίας τῆς Νερᾶς ταῖς ἐλίαις καί ἕνα χωρά5/φι εἰς τόν Ἅγιον Θεολόγον τῆς Ἀθερίνας[21], ὄπισθεν τοῦ Βήματος[22], τά ὁποῖα νά τά ἐξουσιάζῃ τό Ἱερόν Μο6/ναστήριον εἰς τό ἑξῆς, ὡς οἰκεῖα αὐτοῦ κτήματα ἀνεπόσπαστα καί τινας ἀπό τούς κληρονόμους αὐτῆς νά 7/μήν ἔχει ἐξουσίαν νά ἐνοχλήσῃ τό Ἱερόν Μοναστήριον, ἔστωντας καί τά ἀφιέρωσεν διά ψυχικήν 8/αὐτῆς σωτηρίαν καί μνημόσυνον.

Ὅθεν ἔγινε τό παρόν καί ἔστω εἰς ἔνδειξιν καί ἀσφάλειαν.

9/1801, Δεκεμβρίου 6. Ἐν Σύμῃ.

10/Φωτεινιό τοῦ Βασίλη βεβαιώνω τά ἄνωθεν.

11/† Ὁ Πρωτονοτάριος Παπᾶ Γεώργιος Κατερηνιοῦ».

3) Παρατηρήσεις

1) Ἡ δωρήτρια τῶν ἀκινήτων αὐτῶν ὀνομάζεται «Φωτεινιό τοῦ Βασίλη», χωρίς νά ἀναφέρεται ἐπώνυμο τοῦ πατέρα, ἀπό τό ὁποῖο συμπεραίνεται ὅτι δέν εἶχε ἀκόμη γενικευθεῖ ἡ ὑποχρέωση, ὥστε ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς Σύμης νά φέρουν ἐπώνυμο.

2) Ἡ Φωτεινή θά πρέπει νά ἦταν ἄγαμη καί ἀποφασίζει νά δωρίσει ὁρισμένα ἤ ὅλα τά ἀκίνητά της στή Μονή τοῦ Πανορμίτου, διά ψυχικήν της σωτηρία καί μνημόσυνόν της, παράδοση, πού ἀκολουθοῦσαν πολλοί, συνήθως γυναῖκες χωρίς οἰκογένεια, σπάνια δέ καί μέ οἰκογένεια, ὅπως συνάγεται ἀπό ὁρισμένα ἔγγραφα τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου.

3) Ἀκόμη φαίνεται, ὅτι μετά τόν θάνατο τῶν δωρητῶν ἤ δωρητριῶν συνέβαινε συχνά ἐξ αἵματος συγγενεῖς νά διεκδικοῦν τήν κυριότητα τῶν ἤδη δωρηθέντων ἀκινήτων. Πρός ἀποφυγή παρομοί-

17. Ξέραι, αἱ: τοπωνύμιο.

18. Σπήλιοι, οἱ: μικροτοπωνύμιο.

19. Μοιράδι, τό: τμῆμα γῆς, ἀπό τό μοιράζω = διαμοιράζω. Στήν Κρήτη λέγεται «Μοιράσι, τό». Πρβλ. καί Μοίρα, ἡ καί «νόμιμος μοίρα».

20. Ἀρμάτια, τά: τοπωνύμιο.

21. Ἅγιος Θεολόγος τῆς Ἀθερίνας: ναΰδριο στήν περιοχή τῆς Ἀθερίνας, ἀφιερωμένο στόν Ἅγιο Ἰωάννη τόν Θεολόγο.

22. Ὄπισθεν τοῦ Βήματος: πίσω ἀπό τό Ἱερόν Βῆμα τοῦ ναϋδρίου τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου.

ων περιπτώσεων, συντάσσονται τά Δωρητήρια αὐτά, στό τέλος τῶν ὁποίων συνήθως ἀναφέρεται, ὅτι κανείς δέν ἔχει τό δικαίωμα νά προσβάλει τό κῦρος τῶν δωρεῶν αὐτῶν, ἀφοῦ ἔγιναν ἐθελουσίως ἀπό τούς πρώην κατόχους αὐτῶν, διά ψυχικήν των σωτηρία καί μνημόσυνόν των.

VII. ΑΦΙΕΡΩΤΗΡΙΟΝ ΠΕΡΙΒΟΛΙΟΥ ΥΠΟ ΔΟΥΚΙΣΣΗΣ, ΘΥΓΑΤΕΡΑΣ ΧΑΤΖΗ-ΦΩΤΗ ΧΑΤΖΗ-ΚΥΡΙΑΚΟΥ, ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΜΟΝΗΝ ΤΟΥ ΠΑΝΟΡΜΙΤΟΥ: 6-07-1802

[Ἀρχεῖο Μονῆς Πανορμίτου Σύμης, Κώδικας 1, ἀρ. 68, p3270155]

1) Περίληψη

Ἡ Δούκισσα, θυγατέρα τοῦ Χατζῆ-Φώτη Χατζῆ-Κυριακοῦ, δωρίζει τό πατρικό της περιβόλι στή Μονή τοῦ Πανορμίτου διά μνημόσυνον τοῦ πατέρα της, τοῦ ἀδελφοῦ της καί τῆς ἰδίας. Ἡ Μονή τοῦ Πανορμίτου μέ τή σειρά της ἀποδέχεται τή δωρεά αὐτή καί ἀναλαμβάνει τήν ὑποχρέωση νά μνημονεύει τούς παραπάνω, τόσον κατά τό διάστημα τῆς ζωῆς των, ὅσον καί ὅταν θά ἀποβιώσουν.

2) Κείμενο

«1/Διά τοῦ παρόντος Δηλωτικοῦ καί Ἐμμαρτύρου Γράμματος, φανεροῦται, ὡς ὅτι, ἡ Δούκισσα[23], θυγάτηρ (Χατζῆ)-2/Φώτη, Χ(ατζῆ)-Κυριακοῦ, δίδει καί χαρίζει τό πατρικόν αὐτῆς περιβόλιον, ὅπου εἶναι ὄ3/πισθεν τοῦ Λεβεντάρη, καθώς εὑρίσκεται, μέ ὅσα δένδρα ἔχει μέσα[24], εἰς τό Ἱερόν 4/Μοναστήριον τοῦ Ἀρχιστρατήγου Μιχαήλ Πανερμιώτη, διά μνημόσυνον τοῦ πατέρα 5/της καί τοῦ ἀδελφοῦ της καί ἐδικόν της.

Ὅθεν λοιπόν εἰς τό ἑξῆς νά τό ἐξουσιάζη 6/τό Ἱερόν Μοναστήριον, ὡς οἰκεῖον αὐτοῦ κτῆμα ἀνεπόσπαστον, ὡς βούλεται καί 7/ἀγαπᾶ νά τό κάμη.

Διό καί διά τό βέβαιον τῆς ἀληθείας ἔγινε τό παρόν καί 8/ἔστω εἰς ἔνδειξιν ἀληθείας καί βεβαίαν ἀσφάλειαν.

9/1802, Ἰουλίου 6. Ἐν Σύμῃ.

23. Δούκισσα, ἡ: βαπτιστικό γυναικεῖο ὄνομα σύνηθες στή Σύμη παλαιότερα καί μέχρι σήμερα. Στήν τοπική διάλεκτο συνήθως ἀκούεται ὡς «Δουκισσί, τό».

24. Μέ ὅσα δένδρα ἔχει μέσα: τό περιβόλι ἦταν δενδροφυτευμένο.

10/Δούκισσα, θυγάτηρ Χατζῆ - Φώτη Χ(ατζῆ) - Κυριακοῦ βεβαιώνω τά ἄνωθεν.

11/Ὁ Ἐπίτροπος τοῦ Ἁγίου Ῥόδου Παπᾶ Νικόλας μάρτυς.

12/Ἰω(άννης) Κοντογιάννης μαρτυρῶ.

13/ » .

14/ » .

15/† Ὁ Πρωτονοτάριος Παπᾶ Γεώργιος Κατερηνιοῦ καί Γραμματικός τοῦ Χωριοῦ [τῆς Σύμης]».

3) Παρατηρήσεις

1) Ἡ Δούκισσα, θυγατέρα τοῦ Χατζῆ-Φώτη Χατζῆ-Κυριακοῦ, εἶναι προφανῶς ἄγαμη, διότι ἄν ἦταν ἔγγαμη θά ἀνεφέρετο μέ τό ὄνομα καί τό ἐπώνυμο τοῦ συζύγου της. Ἐκείνη δωρίζει τό πατρικό της περιβόλιο στή Μονή τοῦ Πανορμίτου.

2) Στό Ἀφιερωτήριο αὐτό ὑπογραμμίζεται, ὅτι ἡ δωρεά ἀναφέρεται, τόσον στό ἴδιο τό ἀκίνητο, ὅσον καί στά δένδρα, τά ὁποῖα ὑπάρχουν σέ αὐτό. Καί τοῦτο, διότι παλαιότερα καί ἐν μέρει μέχρι σήμερα, σέ ὁρισμένες περιπτώσεις τό χωράφι ἀνῆκε σέ ἄλλον ἰδιοκτήτη καί τά δένδρα, πού ἦσαν σέ αὐτό, ὅλα ἤ ὁρισμένα ἀπό αὐτά, ἀνῆκαν σέ ἄλλο ἄτομο. Τότε τά δένδρα αὐτά στήν Κρήτη ὀνομάζοντο «σηκωματάρικα» καί τό καθεστώς αὐτό διατηρεῖται ἐν μέρει μέχρι καί σήμερα. Συνήθως πρόκειται γιά τά ἐξῆς δένδρα, τά ὁποῖα ἀπαντοῦν ὡς «σηκωματάρικα»: ἐλαιόδενδρα, μουργιές, πορτοκαλιές, κυπαρίσσια κ.λπ.

3) Ἡ Μονή τοῦ Πανορμίτου, καθώς καί οἱ ἄλλες Μονές τῆς Σύμης καί τῶν ἄλλων περιοχῶν γενικότερα, διά τοῦ τρόπου αὐτοῦ, ἀδαπάνως αὐξάνουν τήν ἀκίνητη περιουσία των, μέ μοναδική ὑποχρέωσή των τό μνημόσυνο τῶν δωρητῶν, ἐν ζωῇ καί μετά θάνατον.

VIII. ΣΥΜΦΩΝΗΤΙΚΟΝ, ΜΕΤΑΞΥ ΤΟΥ ΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΤΟΥ ΠΑΝΟΡΜΙΤΟΥ ΝΕΟΦΥΤΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΕΒΑΣΤΗΣ, ΘΥΓΑΤΕΡΑΣ ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑ ΦΑΚΛΗ: Ἀρχῶν 19ου αἰ.

[Ἀρχεῖο Μονῆς Πανορμίτου Σύμης, Κώδικας 1, ἀρ. 68, p3270156]

1) Περίληψη

Ὁ Ἡγούμενος τοῦ Πανορμίτου Νεόφυτος Β΄ Κακκακιός καί ἡ Σεβαστή, θυγατέρα τοῦ Παπᾶ Νικόλα Φακλῆ, ἦλθαν σέ σχετική συμ-

φωνία, σχετικά μέ τά ἐξῆς: ὅπως συνάγεται ἀπό τά σχετικά δικαιοπρακτικά ἔγγραφα ἀμφοτέρων, ἕκαστος ἀπό αὐτούς ἦταν ἰδιοκτήτης καί ἀπό ἑνός ἀκινήτου, πού ἦσαν ὅμορα μεταξύ των. Ὁ Ἡγούμενος τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου Νεόφυτος Β΄ Κακκακιός ἠθέλησε νά κτίσει καί προκειμένου νά ἑνώσει τήν οἰκία του μέ πλησίον κείμενον μερίδιον αὐτοῦ, τοῦ ἐπετρέπετο ἀπό τή Σεβαστή, θυγατέρα Παπᾶ Νικόλα Φακλῆ, νά κατεδαφίσει ἕναν τοῖχο καί νά κτίσει ἕναν ἄλλον. Πρός πιστοποίηση τῆς συμφωνίας αὐτῆς ἔγινε τό παρόν ἔγγραφον.

2) Κείμενο

[Α) Μέρος: Γραφή ἀπό ἄλλο χέρι Γραφέως]:

«1/Διά τοῦ παρόντος Ἐμμαρτύρου καί Ἀποδεικτικοῦ Γράμματος γίνεται δῆλον, ὅτι [εἶναι δεκτόν;] νά ἔχη τήν 2/γιστέρναν τοῦ πλησίον του, ὅπου τήν ἀγόρασεν, καθώς διαλαμβάνει τό Ἀγοραστικόν του 3/Γράμμα, τοῦ Ἡγουμένου [τοῦ] Πανερμιώτη Κύρ Νεοφύτου καί τῆς Σεβαστῆς, θυγατρός Πα4/πᾶ Νικολάου Φακλῆ.

Θέλοντας λοιπόν ὁ Ἡγούμενος νά κτίση καί νά ἑνώση μέ τό παλαιόν του 5/τό σπίτιν, τό ἐμπῖπτον αὐτοῦ μερίδιον καί νά φέρη τούς τοίχους εἰς τήν μίαν [εὐθείαν], τοῦ νά εἶναι μετά 6/τῆς στέρνας καί χαλώντας τήν αὐλήν τῆς Σεβαστῆς καί τήν ἔξω πόρταν, νά ἔχη ὁ Ἡγούμενος ἐ7/κεῖνον τόν τόπον.

[Β) Μέρος: Γραφή ἀπό ἕτερο χέρι Γραφέως]:

«1/Διά τοῦ παρόντος Ἀποδεικτικοῦ Γράμματος γίνεται δῆλον, 2/ὅτι, μέ τό νά εἶχαν μίαν στέρναν τήν πλησίον τους, ὅτι ὁ 3/Ἡγούμενος τοῦ Ταξιάρχου Μιχαήλ Πανερμιώτη Κύρ Νεόφυ4/τος καί ἡ Σεβαστή, θυγάτηρ Παπᾶ Νικόλα Φακλῆ, ὅπου 5/τήν εἶχαν ἀγοράσει, καθώς καταλαμβάνουν τά Γράμματά 6/τους, τώρα λοιπόν ὁ Ἡγούμενος ἠθέλησε νά κτίση διά 7/νά ἑνώση τό ἐμπῖπτον αὐτοῦ μερίδιον μέ τό παλαιόν 8/ὀσπήτιόν του καί χαλώντας τήν ἔξω πόρταν της, νά τῆς 9/κτίση ἕνα τοῖχον, καί νά φέρη τόν τοῖχον του, ἕως 10/εἰς τήν μέσην τοῦ ἀνοίγματος τῆς στέρνας, χαλώντας καί τήν 11/ἔξω πόρταν της, νά τήν κατεβάσει εἰς τό κάτω μέρος, 12/ὅπου νά περικλείση τό ἐμπῖπτον μερίδιόν της, κατά τήν συμ13/φωνίαν των.

Διό γέγονε καί τό παρόν θεληματι14/κῶς της, μέ τούς ὑποκάτωθεν ἀξιοπίστους μάρτυρας».

3) Παρατηρήσεις

1) Τό ἔγγραφο αὐτό ἐμφανίζει δύο φάσεις καί δύο διαφορετικούς γραφεῖς. Εἰκάζεται, ὅτι στήν πραγματικότητα πρόκειται μᾶλλον γιά προσχέδιο ἐγγράφου καί ὄχι γιά καθ' αὐτό ἐπίσημο ἔγγραφο.

2) Ἀρχικά ἄρχισε νά γράφεται ἀπό ἕνα Γραφέα, ἡ γραφή τοῦ ὁποίου εἶναι δυσανάγνωστη, τό κείμενο ἐμφανίζει διαγραφές, ἀρκετά συντακτικά καί γραμματικά σφάλματα καί τό ἔγγραφο αὐτό φαίνεται ὅτι δέν ὁλοκληρώθηκε.

3) Στή συνέχεια καί στήν ἴδια σελίδα τοῦ φύλλου ἄρχισε ἀπό τήν ἀρχή νά γράφει τό ἴδιο κείμενο δεύτερος Γραφέας, ἡ γραφή αὐτοῦ δέν εἶναι κανονική, ὅμως χειρίζεται καλύτερα τή γλώσσα καί γράφει χωρίς γραμματικά καί συντακτικά λάθη.

4) Τό ἔγγραφο αὐτό δέν φέρει τόπο καί χρονολογία συντάξεως, ἀπουσιάζουν οἱ ὑπογραφές τῶν μαρτύρων καί δέν ἀναφέρεται τό ὄνομα καί ἐπώνυμο τοῦ Συντάκτου καί Γραφέα αὐτοῦ καί συνεπῶς ὡς ἔχει, στερεῖται νομικῆς ἰσχύος.

ΙΧ. ΑΦΙΕΡΩΤΗΡΙΟΝ ΑΚΙΝΗΤΟΥ ΥΠΟ ΣΕΒΑΣΤΗΣ, ΘΥΓΑΤΕΡΑΣ ΙΩΑΝΝΟΥ ΛΟΓΑΔΗΝΟΥ, ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΜΟΝΗΝ ΤΗΣ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ ΤΗΣ ΝΕΡΑΣ: Ἀρχῶν 19ου αἰ.

[Ἀρχεῖο Μονῆς Πανορμίτου Σύμης, Κώδικας 1, ἀρ. 69, p3270157]

1) Περίληψη

Ἡ Σεβαστή, θυγατέρα τοῦ Ἰωάννου Λογαδήνου, μέ δική της θέληση καί διά ψυχικήν της σωτηρία ἀπεφάσισε καί δώρισε πρός τή Μονή τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος τῆς Νερᾶς (Μεγάλου Σωτήρη) ἕνα ἀμπελότοπο, κείμενο στόν Κάμπο τῆς Νερᾶς. Καί κανείς ἀπό τούς ἐξ αἵματος συγγενεῖς της καί δυνάμει κληρονόμους της, νά μήν ἔχει τήν ἐξουσία νά δημιουργήσει προβλήματα στή Μονή τοῦ Σωτῆρος τῆς Νερᾶς ἕνεκα τῆς δωρεᾶς αὐτῆς, ἐπειδή ἡ τέως ἰδιοκτήτρια τοῦ ἀκινήτου αὐτοῦ καί δωρήτρια ἔτσι ἠθέλησε καί ὅρισε. Πρός τόν σκοπό αὐτό συνετάγη τό παρόν Ἀφιερωτήριον Ἔγγραφον καί δόθηκε στόν Ἡγούμενο τοῦ Σωτῆρος τῆς Νερᾶς Ἱερομόναχο Μελέτιο, πρός ἀσφάλειαν.

2) Κείμενο

«1/Τό παρόν φανερώνει, ὅτι ἡ Σεβαστή, θυγάτηρ τοῦ Ἰω(άννου) 2/Λογαδήνου, μέ τό ἐδικόν της θέλημα, ἀ3/φιερώνει [εἰς τήν Ἱεράν Μονήν] τοῦ Σωτῆρος τῆς Νερᾶς ἕνα ἀ4/μπελότοπον εἰς τήν Νεράν, εἰς τόν Κάμπον[25], 5/κοντά εἰς τό Λιβάδι[26], διά ψυχικήν της σω6/τηρίαν καί τινας ἀπό τούς ἐδικούς της, 7/νά μήν ἔχη [τήν ἐξουσίαν], νά ἐνοχλήση, διά τόν 8/αὐτόν ἀμπελότοπον, ἐπειδή καί αὐτοπρο9/αιρέτως τόν ἀφιέρωσεν καί ἀπό τοῦ νῦν καί 10/εἰς τό ἑξῆς νά εἶναι εἰς τήν ἐξουσίαν τοῦ 11/Μοναστηρίου τοῦ Σωτῆρος [τῆς Νερᾶς].

Ὅθεν ἔγινε καί 12/τό παρόν καί ἐδόθη εἰς χεῖρας τοῦ κα13/τά καιρόν Ἡγουμένου τοῦ Μοναστηρίου [τοῦ Σωτῆρος τῆς Νερᾶς] Μελε14/τίου, εἰς ἀσφάλειαν.

15/Σεβαστή, θυγάτηρ τοῦ Ἰω(άννου) Λογαδήνου ὑπόσχεται.

16/ Ὁ Γραφεύς Νικόλαος Κοντογιάννης, Γραμ17/ματικός».

3) Παρατηρήσεις

1) Ἡ Σεβαστή, θυγατέρα τοῦ Ἰωάννου Λογαδήνου, κάτοικος Σύμης, πιθανῶς κάποιας ἡλικίας καί προφανῶς ἄγαμος, κινούμενη ἀπό τή συνήθη πεποίθηση, ὅτι μέ τό νά δωρίσει ἕνα ἀκίνητο αὐτῆς πρός τή Μονή τοῦ Πανορμίτου, αὐτό συμβάλλει στήν ψυχική της σωτηρία, δώρισε ἕνα ἀμπελότοπο, κείμενο στόν Κάμπο τῆς Νερᾶς, πρός τή Μονή τοῦ Σωτῆρος τῆς Νερᾶς.

2) Φαίνεται ὅτι σέ παρόμοιες περιπτώσεις, ἐνίοτε οἱ συγγενεῖς τοῦ δωρητοῦ ἤ τῆς δωρήτριας μετά τόν θάνατο αὐτῶν δημιουργοῦσαν προβλήματα στίς Μονές, πού εἶχαν ἀποδεχθεῖ παρόμοιες δωρεές, ἐγείροντας δικαιώματα ἐπί τῶν δωρηθέντων ἀκινήτων.

3) Ἀκριβῶς πρός ἀποφυγή παρομοίων προβλημάτων ἔγινε τό παρόν δωρητήριο ἔγγραφο καί ἐδόθη στόν Ἡγούμενο τοῦ Μοναστηρίου τῆς Νερᾶς Ἱερομόναχο Μελέτιο.

4) Συντάκτης καί Γραφέας τοῦ Δωρητηρίου αὐτοῦ ἐγγράφου εἶναι ὁ Νικόλαος Κοντογιάννης.

25. Κάμπος, ὁ: τοπωνύμιο.

26. Λιβάδι, τό: μικροτοπωνύμιο.

Χ. ΑΦΙΕΡΩΤΗΡΙΟΝ ΑΚΙΝΗΤΩΝ ΥΠΟ ΙΩΑΝΝΟΥ, ΥΙΟΥ ΜΙΧΑΛΗ ΠΑΠΑ ΜΥΓΕΛΗ, ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΜΟΝΗΝ ΤΟΥ ΠΑΝΟΡΜΙΤΟΥ: 7-10-1802

[Ἀρχεῖο Μονῆς Πανορμίτου Σύμης, Κώδικας 1, ἀρ. 71, p3270158]

1) Περίληψη

Ὁ Ἰωάννης, υἱός τοῦ Μιχάλη Παπᾶ Μύγελη, ἔχοντας τή σύμφωνη γνώμη τῆς μητέρας του καί τῶν ἀδελφῶν του, τά ὀνόματα τῶν ὁποίων δέν ἀναφέρονται, ἀποφασίζει καί δωρίζει στήν Ἱερά Μονή τοῦ Πανορμίτου ἕξι (6) Πλατεία, ἤτοι Πλατώματα χωραφιῶν, κείμενα στήν περιοχή τῆς Φανερωμένης, διά ψυχικήν των σωτηρία. Ἐπίσης, ἐάν ἀποδειχθεῖ, ὅτι ἡ οἰκογένεια τοῦ Ἰωάννου, υἱοῦ Μιχάλη Παπᾶ Μύγελη ἔχει καί ἄλλα ἀκίνητα στήν περιοχή τῆς Φανερωμένης, τότε καί αὐτά νά περιέλθουν στήν ἐξουσία τῆς Μονῆς τοῦ Πανερμιώτη. Πρός ἐπιβεβαίωση τῶν ἀνωτέρω συνετάγη καί ὑπεγράφη τό παρόν Δωρητήριον Ἔγγραφον καί ἐδόθη στή Μονή τοῦ Πανορμίτου.

2) Κείμενο

«1/† Διά τοῦ παρόντος Δηλωτικοῦ καί Ἐμμαρτύρου Γράμματος φανεροῦται, ὅτι ὁ Ἰω(άννης), υἱός τοῦ Μιχά2/λη Παπᾶ Μύγελη, μετά εἰδήσεως τῆς μητρός του καί τῶν ἀδελφῶν του, δίδει καί χαρίζει εἰς τό Θεῖον 3/καί Ἱερόν Μοναστήριον τοῦ Ἀρχιστρατήγου Μιχαήλ Πανερμιώτη, διά ψυχικήν των σωτη4/ρίαν καί μνημόσυνον ἕξι (6) Πλατεία εἰς τήν Φανερωμένην καί ὅτι [εἴ τι] ἄλλο πρᾶγμα 5/θέλη φανῆ ἐδικόν τους εἰς τόν Κάμπον τῆς Φανερωμένης[27], νά εἶναι ὅλα εἰς 6/τήν ἐξουσίαν τοῦ Ἱεροῦ Μοναστηρίου [τοῦ Πανερμιώτη], ὡς οἰκεῖα αὐτοῦ κτήματα ἀνεπόσπαστα, ὡς 7/βούλεται καί ἀγαπᾶ νά τά κάμη, χωρίς τινος προφάσεως.

Διό καί διά τό βέβαιον 8/τῆς ἀληθείας ἔγινε τό παρόν καί ἔστω εἰς ἔνδειξιν καί βεβαίωσιν ἀληθείας.

9/1802, Ὀκτωβρίου 7. Ἐν Σύμῃ.

10/Ἰω(άννης), υἱός τοῦ Μιχάλη Παπᾶ Μύγελη, ὁμοῦ μετά τῶν ἀδελφῶν καί τῆς μητρός μου βε11/βαιώνομεν τά ἄνωθεν.

12/ » .

27. Κάμπος τῆς Φανερωμένης, ὁ: τοπωνύμιο.

13/ » .

14/† Ὁ Πρωτονοτάριος Παπᾶ Γεώργιος Κατερηνιοῦ καί Γραμματικός τοῦ χωριοῦ».

3) Παρατηρήσεις

1) Ὁ Ἰωάννης, υἱός τοῦ Μιχάλη Παπᾶ Μύγελη, ἔχοντας ἐξασφαλίσει καί τή σύμφωνη γνώμη τῆς μητέρας καί τῶν ἀδελφῶν του, ὁ πατέρας φαίνεται νά ἔχει ἀποβιώσει, προβαίνει σέ δωρεά ἀκινήτου πρός τή Μονή τοῦ Πανορμίτου, διά ψυχικήν σωτηρία καί μνημόσυνον αὐτῶν, ὅπως πολύ συχνά συνέβαινε κατά τήν ἐποχή ἐκείνη στή Σύμη.

2) Ἀρκετοί Συμιακοί, συνήθως γυναῖκες, ἀλλά καί ἄνδρες καί ὁλόκληρες οἰκογένειες προέβαιναν σέ δωρεές ἀκινήτων καί κινητῶν περιουσιακῶν στοιχείων πρός τίς τότε ὑπάρχουσες Μονές τῆς Σύμης, διά ψυχική σωτηρία καί μνημόσυνο τῶν δωρητῶν.

3) Οἱ Μονές ἐκεῖνες, οἱ ὁποῖοι ἀπεδέχοντο τίς δωρεές αὐτές, ἀνελάμβαναν τήν ὑποχρέωση νά μνημονεύουν τούς δωρητές ἐν ὅσῳ ἐκεῖνοι ζοῦσαν, ἀλλά καί μετά τόν θάνατο αὐτῶν. Διά τοῦ τρόπου αὐτοῦ οἱ Μονές παντελῶς ἀδαπάνως ηὔξανον τά περιουσιακά των στοιχεῖα.

4) Συντάκτης καί Γραφέας τοῦ ἐγγράφου αὐτοῦ εἶναι ὁ γνωστός μας Πρωτονοτάριος Παπᾶ Γεώργιος Κατερηνιοῦ, κάτοχος καλῆς παιδείας καί ἐπίσης καλλιγράφος καί ὀρθογράφος.

XI. ΑΦΙΕΡΩΤΗΡΙΟΝ ΑΚΙΝΗΤΩΝ ΥΠΟ ΘΕΟΔΩΡΟΥΛΑΣ, ΘΥΓΑΤΕΡΑΣ ΠΑΠΑ ΝΙΚΗΤΑ ΜΙΧΑΛΟΥΤΖΟΥ, ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΜΟΝΗΝ ΤΟΥ ΠΑΝΟΡΜΙΤΟΥ: 11-06-1804

[Ἀρχεῖο Μονῆς Πανορμίτου Σύμης, Κώδικας 1, ἀρ. 72, p3270159]

1) Περίληψη

Ἡ Θεοδωρούλα, θυγατέρα τοῦ Παπᾶ Νικήτα Μιχαλούτζου, ἀφιερώνει στή Μονή τοῦ Πανορμίτου τό μερίδιόν της, τό ὁποῖον τῆς ἀναλογεῖ ἀπό τό πατρικόν αὐτῆς ἀδελφομοίριον τό ὁποῖον ἔχει μαζί μέ τά παιδιά τοῦ θείου αὐτῆς Παπᾶ Κώνστα καί πού πρέπει νά μοιρασθεῖ ἐπίσης μετά τοῦ ναοῦ τοῦ Τιμίου Σταυροῦ καί μετά τοῦ Παπᾶ Νικήτα Κασώτη.

2) Κείμενο

«1/Διά τοῦ παρόντος Ἀποδεικτικοῦ καί Ἐμμαρτύρου Γράμματος φανεροῦται, ὅτι 2/ἡ Θεοδωρούλα[28], θυγάτηρ Παπᾶ Νικήτα Μιχαλούτζου, δίδει καί χαρίζει εἰς τό 3/Ἱερόν Μοναστήριον τοῦ Πανερμιώτη, διά ψυχικήν αὐτῆς σωτηρίαν, τό ἐμ4/πῖπτον αὐτῆς μερίδιον τοῦ πατρικοῦ αὐτῆς ἀδελφομοιρίου[29] τῶν Πλατέων, ὅ5/που ἔχουν ὁμοῦ μέ τά παιδία τοῦ Θείου αὐτῆς Κώνστα, τά ὁποῖα ἔχει νά 6/τά μοιράζῃ μέ τόν Τίμιον Σταυρόν[30] καί μέ τόν Νικήτα Παπᾶ Κασώτη[31].

7/Λοιπόν εἰς αὐτά, ὅσα εἶναι, ὅλον τό ἐμπῖπτον αὐτῆς μερίδιον, νά 8/τά ἐξουσιάζῃ τό Ἱερόν Μοναστήριον ὡς οἰκεῖον αὐτοῦ κτῆμα ἀνε9/πόσπαστον. Διό ἔγινε καί τό παρόν καί ἔστω εἰς ἀσφάλειαν.

10/1804, Ἰουνίου 11. Ἐν Σύμῃ. 11/Θεοδωρούλα, θυγατέρα Παπᾶ Μιχαλούτζου, βεβαιώνω τά ἄνωθεν.

[Σημείωση ἑνός στίχου, γραμμένη ἀπό ἄλλο Γραφέα]:

12/Παράβαλε Ἀφιερωτήριον 3. Ὀκτωβρίου 1801.

13/† Ὁ Πρωτονοτάριος Παπᾶ Γεώργιος Κατερηνιοῦ».

3) Παρατηρήσεις

1) Πατρικόν ἀδελφομοίριον, τό: περιουσιακά στοιχεῖα, ἀποτελούμενα συνήθως ἀπό ἀκίνητη περιουσία, τά ὁποῖα δικαιοῦται ὁ πατέρας τῆς δωρήτριας Θεοδωρούλας, ἤτοι ὁ Παπᾶ Νικήτας Μιχαλοῦτζος, ὡς μερίδιον, ἀπό περιουσία, τήν ὁποία ἄφησε ἀδιάθετη ἀδελφός ἤ ἀδελφή αὐτοῦ, πού δέν εἶχε οἰκογένεια καί δέν ἄφησε κατιόντες ἀπογόνους (τέκνα)[32].

---

28. Θεοδωρούλα, ἡ: ὑποκοριστικό τοῦ βαπτιστικοῦ ὀνόματος Θεοδώρα, ἡ.

29. Πατρικόν ἀδελφομοίριον, τό. Ὑπάρχει ἐπίσης καί ὁ νομικός ὅρος γεροντομοίριον, τό: πρόκειται γιά τμῆμα τῆς ἀκίνητης περιουσίας τῶν γονέων, οἱ ὁποῖοι κατά τή διανομή τῆς περιουσίας των στά τέκνα των, κρατοῦν γιά νά μπορέσουν νά καλύπτουν τίς στοιχειώδεις ἀνάγκες των ἐν ὅσῳ ζοῦν. Μετά τόν θάνατο τῶν γονέων τά περιουσιακά αὐτά στοιχεῖα τοῦ γεροντομοιρίου διανέμονται μεταξύ τῶν τέκνων αὐτῶν.

30. Τίμιος Σταυρός: ναός καί Ἐνορία, στό Χωριό τῆς Σύμης.

31. Παπᾶ Νικήτας Κασώτης, ὁ: ἀναφέρεται σέ περισσότερα ἔγγραφα τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου, καθώς καί μέλη τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ. Τό ἐπώνυμο «Κασώτης» προέρχεται ἀπό τό γεγονός, ὅτι ὁ ἴδιος ἤ κάποιος πρόγονος αὐτοῦ κατήγετο ἀπό τή νῆσο Κάσο. Καί στήν Κρήτη ἀπαντᾶ τό ἐπώνυμο Κασωτάκης, μέ προέλευση προφανῶς κάποιου προγόνου ἀπό τήν Κάσο.

32. Ὅταν κάποιος ἀποβιώνει χωρίς τέκνα (κατιόντες) τότε δικαίωμα κληρονομιᾶς ἔχουν οἱ ἐκ τοῦ πλαγίου συγγενεῖς, στήν περίπτωση αὐτή τά ἀδέλφια.

2) Συντάκτης καί Γραφέας τοῦ ἐγγράφου αὐτοῦ εἶναι ὁ Πρωτονοτάριος Παπᾶ Γεώργιος Κατερηνιοῦ.

XII. ΑΦΙΕΡΩΤΗΡΙΟΝ ΑΚΙΝΗΤΩΝ ΥΠΟ ΣΩΤΗΡΗ ΞΑΝΘΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΘΥΓΑΤΕΡΑΣ ΑΥΤΟΥ ΚΟΥΜΗΣΤΑΔΕΝΑΣ, ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΜΟΝΗΝ ΤΟΥ ΠΑΝΟΡΜΙΤΟΥ: 23-06-1804

[Ἀρχεῖο Μονῆς Πανορμίτου Σύμης, Κώδικας 1, ἀρ. 73, p3270160]

1) Περίληψη

Ὁ Σωτήρης Ξανθοῦ καί ἡ θυγατέρα αὐτοῦ Κουμιστάδενα, ἀφιερώνουν στή Μονή τοῦ Πανορμίτου διά ψυχικήν αὐτῶν σωτηρία, τό ἐμπῖπτον σέ αὐτούς μερίδιον ἀκινήτων, πού εὑρίσκονται στό Δαφνί καί στό Ἀχλάδι καί κατέχουν ἀπό κοινοῦ μετά τοῦ Μανασσῆ, τό ἐπώνυμο τοῦ ὁποίου δέν ἀναφέρεται καί μέ τή θυγατέρα τῆς Μαρίας Ξανθοῦ.

2) Κείμενο

«1/Διά τοῦ παρόντος Ἀποδεικτικοῦ Γράμματος φανεροῦται, ὅτι ὁ Σωτήρης Ξαν2/θοῦ καί ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ Κουμηστάδενα[33], ἀφιερώνουν εἰς τό Ἱερόν Μοναδ3/στήριον τοῦ Πανερμιώτη, διά ψυχικήν αὐτῶν σωτηρίαν, τό ἐμπῖ4/πτον αὐτοῖς μερίδιον τῶν Πλατῶν[34], ὅπου ἔχουν εἰς τό Δαφνί[35] καί Ἀχλάδι[36], 5/μέ τόν Μανασσῆ[37] καί μέ τήν θυγατέρα τῆς Μαρίας Ξανθοῦ, νά τό ἐξουσι6/άζῃ εἰς τό ἑξῆς τό Ἱερόν Μοναστήριον [τοῦ Πανερμιώτη], ὡς οἰκεῖον αὐτοῦ κτῆμα ἀνε7/πόσπαστον, ὡς βούλεται καί ἀγαπᾶ νά τό κάμῃ.

Διό ἔγινε καί τό παρόν 8/καί ἔστω εἰς ἔνδειξιν ἀληθείας.

9/1804, Ἰουνίου 23. [Ἐν Σύμῃ].

33. Κουμηστάδενα, ἡ: σπάνιο γυναικεῖο βαπτιστικό ὄνομα. Ὡς πρός τήν προέλευση αὐτοῦ, θά μποροῦσε νά ὑποτεθεῖ ὅτι πιθανῶς σχετίζεται πρός τό «Κόμισσα, ἡ», γυναικεῖο βαπτιστικό ὄνομα. Κόμης-Κόμισσα: τίτλοι εὐγενείας στή φεουδαρχική μεσαιωνική Εὐρώπη.

34. Πλατύ, τό, Πλατῶν, τῶν ἤ Πλατειῶν, τῶν: τό πλάτωμα, ἐπίπεδο τμῆμα ἀγροκτήματος.

35. Δαφνί, τό: τοπωνύμιο, ἀπό τήν ὕπαρξη μικροῦ δένδρου δάφνης. Δάφνη ἡ εὐγενής ἤ Δάφνη τοῦ Ἀπόλλωνος (Laurus nobilis).

36. Ἀχλάδι, τό: τοπωνύμιο, προερχόμενο ἀπό τήν ὕπαρξη στήν περιοχή μίας ἄγριας ἀχλαδιᾶς ἤ ἀγκορτσιᾶς ἤ ἀκουτσακιᾶς (Κρήτη). Ἡ ἥμερη ἀχλαδιά ὀνομάζεται Πύρος ὁ κοινός (Pyrus communis).

37. Μανασσῆς, ὁ: πιθανῶς Μοναχός ἤ Ἱερομόναχος κάποιας Μονῆς τῆς Σύμης.

10/Σωτήρης Ξανθοῦ καί Κουμιστάδενα, θυγατέρα μου, βεβαιώνομεν τά ἄνωθεν.

11/† Ὁ Πρωτονοτάριος Παπᾶ Γεώργιος Κατερηνιοῦ».

3) Παρατηρήσεις

1) Ὁ Σωτήρης Ξανθοῦ καί ἡ θυγατέρα αὐτοῦ Κουμηστάδενα, κάτοικοι τῆς Σύμης, ἀφιερώνουν διά ψυχικήν των σωτηρία τό μερίδιόν των ἀπό δύο ἀκίνητα, πρός τή Μονή τοῦ Πανορμίτου.

2) Ἡ Κουμηστάδενα, θυγατέρα τοῦ Σωτήρη Ξανθοῦ, εἶναι προφανῶς ἄγαμη, διαφορετικά θά ἀνεφέρετο μέ τό ἐπώνυμο τοῦ συζύγου αὐτῆς.

3) Ἡ Μονή τοῦ Πανορμίτου ἀποδέχεται εὐχαρίστως τή γενομένη δωρεά, ἡ ὁποία ἀδαπάνως αὐξάνει διά τοῦ τρόπου αὐτοῦ τήν ἀκίνητη περιουσία της καί ἀναλαμβάνει τήν ὑποχρέωση, νά μνημονεύει τούς δωρητές, τόσον ἐν ὅσῳ ζοῦν, ὅσον καί μετά τόν θάνατο αὐτῶν.

XIII. ΠΩΛΗΤΗΡΙΟΝ ΑΚΙΝΗΤΟΥ ΥΠΟ ΤΗΣ ΣΕΒΑΣΤΗΣ, ΘΥΓΑΤΕΡΑΣ ΤΗΣ ΚΑΤΙΝΑΣ ΚΑΡΑΠΑΚΚΙΟΥ, ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΜΟΝΗΝ ΤΟΥ ΠΑΝΟΡΜΙΤΟΥ: 23-02-1805

[Ἀρχεῖο Μονῆς Πανορμίτου Σύμης, Κώδικας 1, ἀρ. 74, p3270161]

1) Περίληψη

Ἡ Σεβαστή, θυγατέρα τῆς Κατίνας (Αἰκατερίνης) Καραπακκίου, ἐπώλησε στή Μονή τοῦ Πανορμίτου ἕνα ἀκίνητό της, τό ὁποῖο ἔκειτο στίς Ξέρες, ἀντί τοῦ τιμήματος τῶν δεκαπέντε (15) γροσίων. Πρός ἐπιβεβαίωση τῆς ἀγοραπωλησίας αὐτῆς συνετάγη καί τό παρόν ἔγγραφον, τό ὁποῖο ἐπέχει θέση Συμβολαίου ἀγοραπωλησίας.

2) Κείμενο

«1/Διά τοῦ παρόντος Δηλωτικοῦ καί Ἐμμαρτύρου Γράμματος φανεροῦται, ὅτι ἡ Σεβα2/στή, Θυγάτηρ Κατίνας[38] Καραπακκίου, ἐπούλησεν εἰς τό Ἱερόν Μοναστή3/ριον τοῦ Ἀρχιστρατήγου Μιχαήλ Πανερμιώτη, ἕνα χωράφιον εἰς ταῖς 4/Ξέραις, δύο καί ἥμισυ κοιλῶν[39], κοντά τῆς Κυρᾶς Εἰρήνης καί Καρά Γεώργη, 5/διά γρ(όσια)

38. Κατίνα, ἡ: ἀπό τό γυναικεῖο βαπτιστικό ὄνομα Αἰκατερίνη.

39. Κοιλόν, τό: Κοιλόν Κωνσταντινουπόλεως, τό: Μονάδα βάρους καί μετρήσεως ἐπιφανείας ἀκινήτων. 1 κοιλόν = 8 καφίζια = 24 ὀκάδες. 1 ὀκά = 400 δράμια = 1282 γραμμάρια.

δεκαπέντε (15), Ν(ούμερο) 15, τά ὁποῖα τά ἔλαβεν ἤδη σῷα μέχρι 6/καί ὀβολοῦ ἀπό τό Ἱερόν Μοναστήριον.

Καί εἰς τό ἑξῆς, νά ἐξουσιάζῃ [τό Ἱερόν Μοναστήριον τοῦ Πανερ-
μιώτη] τό ἄ7/νωθεν χωράφιον, ὡς οἰκεῖον αὐτοῦ κτῆμα ἀνεπόσπα-
στον, ἄτερ 8/ἀγορασθέν καί τελείως ἐξοφληθέν παρ' αὐτοῦ. Καί
τινας ἀπό τούς συγγενεῖς 9/αὐτῆς νά μήν ἔχῃ ἐξουσίαν, νά ἐνοχλή-
ση τό Ἱερόν Μοναστήριον πε10/ρί τοῦ χωραφίου [αὐτοῦ], ἐπειδή [ἡ
Σεβαστή Καραπακκίου] τό ἔδωσε καί τό ἐπούλησε ἐθελουσίως καί
αὐτοπρο11/αιρέτως καί ἔλαβε καί τήν τιμήν σῴαν.

Καί ἔστω τό παρόν εἰς ἔνδειξιν ἀ12/ληθείας.

1805, Φεβρουαρίου 3. Ἐν Σύμῃ.

13/Σεβαστή, θυγάτηρ Κατίνας Καραπακκίου βεβαιώνω τά ἄνωθεν.

14/Ἀναστασά[40], ἀδελφή αὐτῆς, ὁμοῦ μετά τῶν τέκνων μου, ὑπό-
σχομαι.

15/Μαρία, ἀνεψιά αὐτῆς, ὑπόσχομαι.

16/† Ὁ Πρωτονοτάριος Παπᾶ Γεώργιος Κατερηνιοῦ».

3) Παρατηρήσεις

1) Ἔγγραφον, τό ὁποῖο χαρακτηρίζεται ἀπό συντομία, λιτότητα, ἀκρίβεια καί σαφήνεια. Συγκρινόμενο μέ τά σημερινά Συμβόλαια ἀγοραπωλησίας ἐντυπωσιάζει μέ τήν ἁπλότητα καί πληρότητά του.

2) Φαίνεται, ὅτι οἱ συγγενεῖς τῶν δωρητῶν, ἀλλά ἀκόμη καί τῶν πωλητῶν ἀκινήτων πρός τίς Μονές, μετά τόν θάνατο τῶν δωρητῶν ἤ πωλητῶν, φρόντιζαν νά ἐγείρουν δικαιώματα ἐπί τῶν δωρηθέντων ἤ πωληθέντων ἀκινήτων καί νά δημιουργοῦν προσκόμματα καί διάφορα προβλήματα.

3) Πρός ἀποφυγήν αὐτῶν τῶν προβλημάτων, σχεδόν πάντα γίνεται στό τέλος τῶν ἐγγράφων αὐτῶν εἰδική μνεία, στήν ὁποία ἀναφέρεται, ὅτι οἱ συγγενεῖς τῶν δωρητῶν ἤ πωλητῶν δέν ἔχουν καμμία ἐξουσία νά ἐγείρουν ἀπαιτήσεις ἐπί τῶν γενομένων δικαιοπραξιῶν καί νά δημιουργοῦν προβλήματα.

Χωράφι δύο καί ἥμισυ κοιλῶν: ἀγρόκτημα καλλιεργούμενο, τό ὁποῖο ὅταν σπείρεται ὁλόκληρο μέ δημητριακά ἤ ἄλλο σπόρο, χωρεῖ ἑξῆντα ὀκάδες σπόρο.

40. Ἀναστασά, ἡ: γυναικεῖο βαπτιστικό ὄνομα, ἡ Ἀναστασία.

XIV. ΑΦΙΕΡΩΤΗΡΙΟΝ ΟΛΟΚΛΗΡΟΥ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ ΑΥΤΗΣ ΥΠΟ ΕΙΡΗΝΗΣ, ΘΥΓΑΤΕΡΑΣ ΣΕΒΑΣΤΗΣ ΡΟΥΣΣΑΚΙΟΥ, ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΜΟΝΗΝ ΤΟΥ ΠΑΝΟΡΜΙΤΟΥ: 10-06-1805

[Ἀρχεῖο Μονῆς Πανορμίτου Σύμης, Κώδικας 1, ἀρ. 75, p3270162]

1) Περίληψη

Ἡ Εἰρήνη, θυγατέρα τῆς Σεβαστῆς Ρουσσακίου ἀποφασίζει καί ἀφιερώνει ὅλη της τήν ἀκίνητη περιουσία στή Μονή τοῦ Πανορμίτου, διά ψυχικήν της σωτηρία καί μνημόσυνόν της. Πρός διασφάλιση τῆς Μονῆς σχετικά μέ τή γενομένη δωρεά, συντάσσεται τό παρόν ἔγγραφο-Δωρητήριο, στό ὁποῖο ἀναγράφονται λεπτομερῶς τά ἀκίνητα ἐκεῖνα, τά ὁποῖα μέχρι τώρα εὑρίσκοντο στήν ἰδιοκτησία τῆς δωρητρίας καί ἀπό τοῦδε καί στό ἑξῆς περιέρχονται στήν κυριότητα καί νομή τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου.

2) Κείμενο

«1/† Διά τοῦ παρόντος Ἀποδεικτικοῦ καί Ἐμμαρτύρου Γράμματος φανεροῦται, ὅτι ἡ Εἰρήνη, θυγάτηρ Σεβαστῆς Ρουσσακίου οἰκειοθελῶς καί 2/αὐτοπροαιρέτως ἀφιερώνει πᾶσαν τήν περιουσίαν αὐτῆς, διά ψυχικήν σωτηρίαν καί μνημόσυνόν της, εἰς τό Ἱερόν Μοναστή3/ριον τοῦ Ἀρχιστρατήγου Μιχαήλ Πανερμιώτη, τά ὁποῖα γράφομεν κατ' ὄνομα:

Ἕνα ὀσπήτιον εἰς τόν μαχαλᾶν[41] τῆς Ἁγίας Τριάδος[42], 4/μέ μαγειρεῖον καί αὐλήν, καθώς τό περικλείει ἡ ἔξω πόρτα, κοντά τοῦ Μανόλη Χαζατίου, ἕνα περιβόλιον εἰς τήν Ἁγίαν Μαρίναν[43], 5/κοντά τῆς Ἄννας Χ(ατζῆ)-Μιχάλη, εἰς τόν αὐτόν τόπον ἀμπελότοπον, κοντά τῆς Παπαρούσσενας[44], εἰς τήν Τζαγκριάν[45] ἕνα ἀμπέλιν, 6/κοντά τοῦ Ἀστραδενιοῦ Γιαννατζῆ, εἰς τήν Νεράν ἀμπελότοπος, κοντά τοῦ Φωτεινιοῦ[46] Γιανναρῆ, εἰς ταῖς Ξέραις χωράφι κοι7/νόν μέ τήν Χριστίναν

41. Μαχαλᾶς, ὁ: ἀπό τά Τουρκικά (mahalle), ἤτοι συνοικία, γειτονιά.

42. Ἁγία Τριάδα, ἡ: ναός καί ὁμώνυμη συνοικία στό χωριό τῆς Σύμης.

43. Ἁγία Μαρίνα, ἡ: ναός καί τοπωνύμιο. Ὁ ναός διατηρεῖται μέχρι σήμερα καί κεῖται ἐντός τοῦ Κοιμητηρίου τῆς Σύμης. Παλαιότερα γύρω ἀπό τόν ναό τῆς Ἁγίας Μαρίνας ἔκειτο ἡ περιώνυμος Σχολή τῆς Ἁγίας Μαρίνας Σύμης.

44. Παπαρούσσαινα, ἡ: ἡ Πρεσβυτέρα, σύζυγος τοῦ Παπᾶ Ρούσσου. Τό ὄνομα Ροῦσσος ἀπαντᾶ καί ὡς ἀνδρικό βαπτιστικό ὄνομα καί ὡς ἐπίθετο. Τό ἀντίστοιχο γυναικεῖο βαπτιστικό ὄνομα εἶναι «Ροῦσσα, ἡ».

45. Τσαγκριά, ἡ: τοπωνύμιο.

46. Φωτεινιό, τό: ὑποκοριστικό τοῦ γυναικείου ὀνόματος Φωτεινή, ἡ.

τοῦ Παπᾶ Ἰω(άννου), εἰς τήν Πάνεμη[47] χωράφι, κοντά τῆς Εἰρήνης τοῦ Μανδαλιοῦ[48] καί εἰς τήν Καμ8/μπιώτισσα[49] ἀπό κάτω ἕνα Γύρον, εἰς τήν Νανοῦν[50] Πλατεία πέντε (5), κοντά τῆς Χατζήδενας τοῦ Παπᾶ Ἰω(άννου), εἰς τό 9/Πέδι ἕνα μποστάνι[51], κοντά τῆς Φασουλάρενας, εἰς τήν Νουλιάν[52] χωράφι, κοντά τῆς Εἰρήνης τοῦ Κουμ10/πιοῦ.

Αὐτά λοιπόν τά ἄνωθεν πράγματα ὅλα, νά τά ἔχη νά τά ἐξουσιάζη τό Ἱερόν Μοναστήριον [τοῦ Πανερμιώτη], ὡς οἰκεῖ11/α αὐτοῦ κτήματα ἀνεπόσπαστα, ὡς βούλεται καί ἀγαπᾶ νά τά κάμη. Καί τινας ἀπό τούς συγγενεῖς της, νά μήν 12/ἔχη ἐξουσίαν, νά ἐνοχλήση τό Ἱερόν Μοναστήριον [τοῦ Πανερμιώτη], ἐπειδή [ἐκείνη] τά ἔδωσεν διά ψυχικήν της σωτηρίαν καί 13/μνημόσυνόν της.

Ὀψέποτε δέ ἤθελεν φανῆ τινας παρήκοος καί ἐνοχλήση, νά ἔχη [ἀντίμαχον] τόν Ἀρχιστράτηγον 14/Μιχαήλ καί νά ἔχη καί τάς ἀράς τῶν γονέων της, ὡς παρήκοος καί προκοπήν οὐ μή ἴδη πώ15/ποτε[53].

Διό ἔγινε καί τό παρόν παρ' αὐτῆς καί ἐδόθη τοῦ Ἱεροῦ Μοναστηρίου [τοῦ Πανερμιώτη], ἵνα ἔχη τήν ἰσχύν καί τό κῦρος[54] 16/καί ἔστω εἰς ἔνδειξιν καί βεβαίωσιν ἀληθείας.

1805, Ἰουνίου 10. Ἐν Σύμῃ.

17/Εἰρήνη, θυγάτηρ Σεβαστῆς Ρουσσακίου, βεβαιώνω τά ἄνωθεν.

18/† Ὁ Πρωτονοτάριος Παπᾶ Γεώργιος Κατερνιοῦ».

3) Παρατηρήσεις

1) Ἡ κάτοικος τῆς Σύμης Εἰρήνη, θυγατέρα τῆς Σεβαστῆς Ρουσσακίου, προφανῶς ἄγαμος, διότι ἐάν ἦταν ἔγγαμος θά ἀνεφέρετο μέ τό

47. Πάνεμη, ἡ: τοπωνύμιο. Πιθανῶς ἀπό τό Ἀπάνεμη < Πάνεμη = τοποθεσία, ἡ ὁποία προφυλάσσεται ἀπό τούς ἀνέμους.

48. Μανδαλιό, τό: ὑποκοριστικό τοῦ ὀνόματος Μανδαλένα, ἡ, πιθανῶς προέρχεται ἀπό τό βαπτιστικό ὄνομα Μαγδαληνή, ἡ.

49. Καμπιώτισσα, ἡ: τοπωνύμιο, ἀπό ἐπίθετο τῆς Παναγίας Καμπιώτισσας.

50. Νανοῦ, ἡ: προελληνικό τοπωνύμιο. Ὅρμος, ὁ ὁποῖος κεῖται ΝΔ τοῦ οἰκισμοῦ τῆς Σύμης καί δεξιά, διά τόν φεύγοντα ἀπό τόν Γιαλό τῆς Σύμης καί πηγαίνοντας μέ πλοῖο πρός τή Μονή τοῦ Πανορμίτου.

51. Μποστάνι, τό: ἀπό τά Τουρκικά (bostan) = κῆπος, περιβόλι.

52. Νουλιά, ἡ: τοπωνύμιο.

53. Οἱ ἐπαπειλούμενες κατάρες ἀποσκοποῦν στό νά ἐμποδίσουν φιλοταράχους καί ἀπειθεῖς ἀπό τοῦ νά προσπαθήσουν νά δημιουργήσουν προβλήματα.

54. Ἵνα ἔχῃ τήν ἰσχύν καί τό κῦρος: στό τέλος ἄλλων δικαιοπρακτικῶν ἐγγράφων τοῦ Ἀρχείου τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου Σύμης ἀναγράφεται ἡ ἑπόμενη φράση: «Ἵνα ἔχῃ τήν ἰσχύν καί τό κῦρος, ἐν παντί καιρῷ, τόπῳ καί κριτηρίῳ».

ἐπώνυμο τοῦ συζύγου της καί ἄνευ τέκνων, σέ προχωρημένη ἡλικία, ἀποφασίζει καί δωρίζει ὁλόκληρη τήν ἀκίνητη περιουσία της στή Μονή τοῦ Πανορμίτου, διά ψυχικήν της σωτηρία καί μνημόσυνόν της.

2) Εἶναι ἀξιοσημείωτον ὅτι, τόσο στήν ἀρχή τοῦ ἐγγράφου αὐτοῦ, ὅσο καί σέ ἄλλα παρομοίας φύσεως δικαιοπρακτικά ἔγγραφα, ἀναφέρεται καί ὑπογραμμίζεται, ὅτι ἡ δωρεά αὐτή ἔγινε «ἐθελουσίως καί αὐτοπροαιρέτως», προκειμένου νά μήν ὑπάρχει ἡ ὑποψία στούς ἐξ αἵματος συγγενεῖς καί δυνητικά κληρονόμους τῆς δωρητρίας, ὅτι ἡ δωρεά αὐτή ἦταν ἀποτέλεσμα ψυχολογικῶν πιέσεων κ.λπ. καί ὄχι ἐλευθέρας βουλήσεως.

3) Ἡ Μονή τοῦ Πανορμίτου ἀποδέχεται εὐχαρίστως τή δωρεά αὐτή καί ἀναλαμβάνει τήν ὑποχρέωση νά μνημονεύει τή δωρήτρια ἐν ὅσῳ ἐκείνη ζεῖ, ἀλλά καί μετά τόν θάνατο αὐτῆς.

XV. ΑΝΤΑΛΛΑΓΗ ΑΚΙΝΗΤΩΝ ΜΕΤΑΞΥ ΤΗΣ ΣΕΒΑΣΤΗΣ, ΘΥΓΑΤΕΡΑΣ ΦΩΤΕΝΑΣ ΠΑΠΑΣΤΑΜΑΤΗ ΚΑΙ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΤΟΥ ΠΑΝΟΡΜΙΤΟΥ: 1-03-1806

[Ἀρχεῖο Μονῆς Πανορμίτου Σύμης, Κώδικας 1, ἀρ. 76, p3270164]

1) Περίληψη

Ἡ Σεβαστή, θυγατέρα τῆς Φώτενας Παπασταμάτη, δωρίζει στή Μονή τοῦ Πανορμίτου ἕνα Πλάτωμα ἀγροκτήματός της, τό ὁποῖο κεῖται στήν περιοχή «Δαφνί» τῆς Σύμης, διά ψυχικήν της σωτηρία καί μνημόσυνόν της. Ἡ δέ Μονή τοῦ Πανορμίτου χαρίζει στή Σεβαστή Παπασταμάτη ἕνα ἀγρόκτημα, τό ὁποῖο κεῖται στή θέση «Βρυσί». Πρός ἐπιβεβαίωση τῶν ἀνωτέρω συνετάγη τό παρόν ἔγγραφο.

2) Κείμενο

«1/Διά τοῦ παρόντος Ἀποδεικτικοῦ Γράμματος φανεροῦται, ὅτι ἡ Σεβαστή, Θυγά2/τηρ Φώτενας Παπασταμάτη, οἰκειοθελῶς καί αὐτοπροαιρέτως, δίδει καί χαρί3/ζει εἰς τό Ἱερόν Μοναστήριον τοῦ Ἀρχιστρατήγου Μιχαήλ Πανερμιώτη, 4/διά ψυχικήν της σωτηρίαν ἕνα Πλατύ εἰς τό Δαφνί, κοντά τῆς Ἀσήμενας[55], 5/τό ὁποῖον νά τό ἐξουσιάζῃ τό Ἱερόν Μοναστήριον [τοῦ Πανερμιώτη], ὡς οἰκεῖον αὐ-

55. Ἀσήμενα, ἡ: διαλεκτικός τύπος τοῦ γυναικείου βαπτιστικοῦ ὀνόματος Ἀσημίνα, ἡ, λέγεται καί Ἀσημενή, ἡ.

τοῦ κτῆμα 6/ἀνεπόσπαστον. Ἀντ' αὐτοῦ δέ τῆς χαρίζεται ἕνας τόπος εἰς τό Βρυσί[56], 7/καθώς φανερώνει τό Γράμμα της.

Διό καί διά τό βέβαιον τῆς ἀληθείας 8/ἔγινε τό παρόν παρά τῆς ῥηθείσης Σεβαστῆς [Θυγατρός Φώτενας Παπασταμάτη] καί ἐδόθη 9/εἰς τό Ἱερόν Μοναστήριον [τοῦ Πανερμιώτη], ἵνα ἔχῃ τό κῦρος καί ἔστωντας εἰς ἔνδειξιν ἀληθείας.

10/1806, Μαρτίου 1. Ἐν Σύμῃ.

11/Σεβαστή, Θυγάτηρ Φώτενας Παπασταμάτη, βεβαιώνω τά ἄνωθεν.

12/ » .

13/ » .

14/ » .

15/† Ὁ Πρωτονοτάριος Παπᾶ Γεώργιος Κατερηνιοῦ».

3) Παρατηρήσεις

1) Ἐνῶ ἀρχικά φαίνεται, ὅτι ἡ Σεβαστή Παπασταμάτη δωρίζει ἕνα ἀκίνητό της στή Μονή τοῦ Πανορμίτου, ὅμως ἀκολούθως πληροφορούμεθα ὅτι ἡ Μονή τοῦ Πανορμίτου δωρίζει ἕτερο ἀκίνητό της στή Σεβαστή Παπασταμάτη. Συνεπῶς στήν πραγματικότητα πρόκειται μᾶλλον γιά ἀμοιβαία ἀνταλλαγή ἀκινήτων μεταξύ τῶν δύο συμβαλλομένων.

2) Κατά πᾶσαν πιθανότητα ἡ ἀντικειμενική ἀξία τοῦ ἐκ μέρους τῆς Σεβαστῆς Παπασταμάτη δωρηθέντος ἀκινήτου ὑπερέβαινε τήν ἀξία τοῦ ἐκ μέρους τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου δωρηθέντος πρός τή Σεβαστή Παπασταμάτη ἀγροκτήματος. Ἕνεκα τοῦ λόγου αὐτοῦ καί ἡ δωρήτρια Σεβαστή Παπασταμάτη ἔβαλε ὡς ὅρο τῆς δωρεᾶς της, ἡ Μονή νά ἀναλάβει τήν ὑποχρέωση νά τή μνημονεύει, τόσον ἐν ὅσῳ ζεῖ, ὅσον καί μετά τήν κοίμησή της.

3) Στό τέλος τοῦ ἐγγράφου αὐτοῦ καί κάτωθεν τοῦ ὀνόματος τῆς δωρήτριας Σεβαστῆς Παπασταμάτη ὁ Γραφέας ἄφησε τρεῖς κενές θέσεις, προκειμένου νά ὑπογράψουν τυχόν παριστάμενοι μάρτυρες, πού ὅμως τελικά δέν ὑπέγραψαν.

56. Βρυσί, τό: τοπωνύμιο, πλησίον τοῦ Χωριοῦ τῆς Σύμης, ὅπου ὑπάρχει μικρή πηγή νεροῦ καί ναΰδριο.

XVI. ΑΦΙΕΡΩΤΗΡΙΟΝ ΑΚΙΝΗΤΩΝ ΥΠΟ ΕΙΡΗΝΗΣ, ΣΥΖΥΓΟΥ ΧΑΤΖΗ-ΒΑΣΙΛΗ ΒΩΒΟΥ, ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΜΟΝΗΝ ΤΟΥ ΠΑΝΟΡΜΙΤΟΥ: 20-03-1806

[Ἀρχεῖο Μονῆς Πανορμίτου Σύμης, Κώδικας 1, ἀρ. 77, p3270163]

1) Περίληψη

Ἡ Εἰρήνη, σύζυγος τοῦ Χατζῆ-Βασίλη Βωβοῦ, ἀφιέρωσε στή Μονή τοῦ Πανορμίτου πέντε (5) Πλατέα, διά ψυχικήν της σωτηρία, ἡ ἀκριβής θέση τῶν ὁποίων ἀναγράφεται στό ἔγγραφο αὐτό, καθώς καί οἱ γειτονικές μέ αὐτά ἰδιοκτησίες. Ὁ Νικόλαος, υἱός Χατζῆ-Βασίλη Βωβοῦ καί τῆς συζύγου αὐτοῦ Εἰρήνης, καί ἡ σύζυγος τοῦ Νικολάου Μαρία, ὄχι μόνον συμφωνοῦν μέ τή δωρεά τῆς Εἰρήνης, ἀλλά καί παρίστανται καί ὑπογράφουν ὡς μάρτυρες καί ἐπί πλέον προβαίνουν καί ἐκεῖνοι στή δωρεά ἑνός δικοῦ των Πλατώματος πρός τή Μονή τοῦ Πανορμίτου.

2) Κείμενο

«1/Διά τοῦ παρόντος Ἀποδεικτικοῦ καί Ἐμμαρτύρου Γράμματος φανεροῦται, ὅτι ἡ Εἰρή2/νη, γυνή Χ(ατζῆ)-Βασίλη Βωβοῦ[57], ἀφιέρωσεν εἰς τό Ἱερόν Μοναστήριον τοῦ Ἀρχιστρα3/τήγου Μιχαήλ Πανερμιώτη, διά ψυχικήν της σωτηρίαν πέντε (5) Πλατέα εἰς τό Δαφνί, 4/τά δύο κολλητά, κοντά τοῦ Καβάσιλα[58] καί τό ἄλλο κοντά τοῦ Παπᾶ Σιμωνᾶ 5/καί τό ἄλλο κοντά τῆς Δούκενας Παπᾶ Ξανθοῦ καί τό ἄλλο κοντά τοῦ Νικοδήμου.

6/Τά ὁποῖα νά τά ἐξουσιάζῃ εἰς τό ἑξῆς τό Ἱερόν Μοναστήριον [τοῦ Πανερμιώτη], ὡς οἰκεῖα αὐ7/τοῦ κτήματα ἀνεπόσπαστα, ἔστωντας καί νά τά ἔδωσε [ἡ Εἰρήνη, γυνή Χατζῆ-Βασίλη Βωβοῦ] μέ ἀγαθήν της προαί8/ρεσιν, χωρίς νά τήν βιάσῃ τινας, διά μνημόσυνόν της.

57. Βωβός, ὁ: ἐπώνυμο. Βωβός = κωφάλαλος. Πολλά ἐπώνυμα προῆλθαν ἀπό παρωνύμια ἤ ἀπό φυσικά ἤ ἐπίκτητα ἐλαττώματα. Στήν Παλαιά Διαθήκη –μετάφραση τῶν Ἑβδομήκοντα– τό βωβός ἀποδίδεται ὡς «μογγίλαλος». Βλ. *«Καὶ τρανὴ ἔσται γλῶσσα μογγιλάλων»* (Ἡσαΐου, κεφ. 35). Στή λαϊκή γλώσσα ὁ βωβός λέγεται καί μουγγός.

58. Καβάσιλας, ὁ: ἐπώνυμο παλαιᾶς καί ἱστορικῆς οἰκογενείας τοῦ Βυζαντίου, τό ὁποῖο διατηρεῖται μέχρι καί σήμερα. Πρβλ. τόν γνωστό θεολόγο καί συγγραφέα Νικόλαο Καβάσιλα (*1322, †1391), ἀνεψιό τοῦ Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης Νείλου Καβάσιλα (*1300, †1363) καί συγγραφέα τοῦ ἔργου: «Περί τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς».

Διό καί διά τό βέβαιον 9/τῆς ἀληθείας ἔγινε τό παρόν καί ἔστω εἰς ἔνδειξιν καί βεβαίαν ἀσφάλειαν.

10/1806, Μαρτίου 10. Ἐν Σύμῃ.

11/Εἰρήνη, γυνή Χ(ατζῆ)-Βασίλη Βωβοῦ βεβαιώνω τά ἄνωθεν.

12/Νικόλαος, υἱός Χ(ατζῆ)-Βασίλη Βωβοῦ, ὁμοῦ καί ἡ σύζυγός μου Μαρία, βεβαιώνομεν τά 13/ἄνωθεν καί δίδωμεν καί ἡμεῖς [πρός τήν Μονήν τοῦ Πανερμιώτη] ἕτερον ἐδικόν μας ἕνα Πλατύ, εἰς τό Ἀχλά14/δι κοντά.

15/† Ὁ Πρωτονοτάριος Παπᾶ Γεώργιος Κατερηνιοῦ».

3) Παρατηρήσεις

1) Ἡ μόνιμος κάτοικος τῆς Σύμης Εἰρήνη, σύζυγος τοῦ Χατζῆ-Βασίλη Βωβοῦ, ἀφιερώνει πέντε Πλατώματα ἀγροκτήματός της στή Μονή τοῦ Πανορμίτου διά ψυχικήν της σωτηρία καί μνημόσυνόν της. Ὁ υἱός της Νικόλαος καί ἡ σύζυγός του Μαρία, ὄχι μόνον εἶναι ἀπολύτως σύμφωνοι, ἀλλά καί παρίστανται καί ὑπογράφουν ὡς μάρτυρες καί ἐπί πλέον προβαίνουν καί οἱ ἴδιοι στή δωρεά ἀκόμη ἑνός Πλατώματος πρός τή Μονή τοῦ Πανορμίτου.

2) Εἶναι πασιφανές, ὅτι βασικό κίνητρο γιά τίς πάσης φύσεως δωρεές ἰδιωτῶν (κινητῶν καί ἀκινήτων) πρός τή Μονή τοῦ Πανορμίτου καί σέ ἄλλες Μονές τῆς Σύμης καί τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας γενικότερα, ἀπετέλει καί ἀποτελεῖ ἡ πίστη τῶν Χριστιανῶν, ὅτι διά τοῦ τρόπου αὐτοῦ, ἀφ' ἑνός μέν συγχωροῦνται τά ἁμαρτήματα τῶν δωρητῶν, ἀφ' ἑτέρου δέ μέ τό νά μνημονεύονται ἐκεῖνοι ἐν ὅσῳ ζοῦν, ἀλλά καί μετά τόν θάνατό των, αὐτό ὠφελεῖ τήν ψυχήν των.

3) Ὁρισμένοι ἱστορικοί τῆς θρησκείας καί τοῦ πολιτισμοῦ ὑποθέτουν, ὅτι κατά βάση στίς περιπτώσεις αὐτές λειτουργεῖ μία ἀρχαϊκή πίστη τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ὁποία στηρίζεται στή σχέση «δίδωμι - δίδεις» (Do - Das), πού συνδέει τόν πιστό μέ τό θεῖον. Δίδω κάτι ὑλικό ἤ πνευματικό στό θεῖον καί ἀναμένω ὡς ἀνταπόδοση κάτι ἄλλο πνευματικό ἤ καί ὑλικό ἀπό τό θεῖον.

XVII. ΑΦΙΕΡΩΤΗΡΙΟΝ ΑΚΙΝΗΤΩΝ ΥΠΟ ΣΕΒΑΣΤΗΣ, ΘΥΓΑΤΕΡΑΣ ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΑΜΠΟΥΡΗ, ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΜΟΝΗΝ ΤΟΥ ΠΑΝΟΡΜΙΤΟΥ: 14-05-1806

[Ἀρχεῖο Μονῆς Πανορμίτου Σύμης, Κώδικας 1, ἀρ. 78, p3270165]

1) Περίληψη

Ἡ Σεβαστή, θυγατέρα τοῦ Ἰωάννη Καμπούρη, δωρίζει τέσσερα Πλατέα πρός τή Μονή τοῦ Πανορμίτου, διά ψυχικήν της σωτηρία καί διά μνημόσυνόν της. Πρός ἀσφάλειαν τῆς δωρεᾶς αὐτῆς ἔγινε τό παρόν ἔγγραφον καί ἐδόθη στή Μονή τοῦ Πανορμίτου, ὅπου καί φυλάσσεται μέχρι σήμερα.

2) Κείμενο

«1/Διά τοῦ παρόντος Ἀποδεικτικοῦ καί Ἐμμαρτύρου Γράμματος φανεροῦται, ὅτι ἡ Σεβαστή, Θυγάτηρ Ἰω(άννου) Κα2/μπούρη[59], οἰκειοθελῶς καί αὐτοπροαιρέτως, δίδει καί χαρίζει διά ψυχικήν της σωτηρίαν, εἰς τό Ἱε3/ρόν Μοναστήριον τοῦ Ἀρχιστρατήγου Μιχαήλ Πανερμιώτη, Πλατεία τέσσερα εἰς τήν Φανερω4/μένην καί τά τέσσερα κολλητά, κοντά τῆς Καμπιώτισσας[60], ἀπό τό ἀπάνω μέρος καί ἀπό κά5/τω τοῦ Σωτήρη, τά ὁποῖα νά τά ἐξουσιάζῃ τό Ἱερόν Μοναστήριον [τοῦ Πανερμιώτη] ὡς οἰκεῖα αὐτοῦ κτήματα 6/ἀνεπόσπαστα, ὡς βούλεται καί ἀγαπᾶ νά τά κάμῃ καί τινας ἀπό τούς συγγενεῖς της νά μήν 7/ἔχῃ ἐξουσίαν, νά ἐνοχλήσῃ περί τῶν τοιούτων τό Ἱερόν Μοναστήριον [τοῦ Πανερμιώτη], ἐπειδή καί τά δίδει 8/καί τά ἀφιερώνει καί διά ψυχικήν της σωτηρίαν καί διά μνημόσυνόν της.

Ὅθεν καί διά τό βέβαιον 9/τῆς ἀληθείας ἔγινε τό παρόν καί ἔστω εἰς ἔνδειξιν καί βεβαίαν ἀσφάλειαν.

10/1806, Μαΐου 14. Ἐν Σύμῃ.

11/Σεβαστή, Θυγάτηρ Ἰω(άννου) Καμπούρη, βεβαιώνω τά ἄνωθεν.

12/ » .

13/ » .

14/Γεώργης Πολιάς μαρτυρῶ.

15/† Ὁ Πρωτονοτάριος Γεώργιος Κατερηνιοῦ».

59. Καμπούρης, ὁ: ἐπώνυμο. Αὐτό προῆλθε προφανῶς ἀπό παρωνύμιο ἤ φυσικό ἐλάττωμα.

60. Καμπιώτισσα, ἡ: τοπωνύμιο. Προφανῶς ἀπό τήν ὕπαρξη στήν περιοχή αὐτή ναοῦ τῆς Παναγίας τῆς Καμπιώτισσας.

3) Παρατηρήσεις

1) Ἡ Σεβαστή, θυγατέρα τοῦ Ἰωάννου Καμπούρη, προφανῶς ἄγαμη, διότι διαφορετικά θά ἀνεφέρετο μέ τό ὄνομα καί τό ἐπώνυμο τοῦ συζύγου της καί κάποιας ἡλικίας, κινούμενη ἀπό πίστη, ὅτι δωρίζοντας τά ἀκίνητα αὐτά στή Μονή τοῦ Πανορμίτου συγχωροῦνται τά ἁμαρτήματά της καί τό μνημόσυνο τοῦ ὀνόματός της ὑπό τῶν Πατέρων τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου, τόσον ἐν ὅσῳ ζεῖ, ὅσον καί μετά τήν ἀποδημία της ἀπό τόν κόσμο αὐτόν ὠφελεῖ τήν ψυχή της, προβαίνει σέ αὐτή τή δωρεά.

2) Ἡ Μονή τοῦ Πανορμίτου ἀποδέχεται εὐχαρίστως τή δωρεά αὐτή καί ἀναλαμβάνει τήν ὑποχρέωση νά μνημονεύει τό ὄνομα τῆς δωρήτριας ἐν ὅσῳ ἐκείνη ζεῖ, καθώς καί μετά τήν κοίμηση αὐτῆς.

XVIII. ΠΩΛΗΤΗΡΙΟΝ ΑΚΙΝΗΤΟΥ ΥΠΟ ΕΙΡΗΝΗΣ, ΘΥΓΑΤΕΡΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΑΣΤΡΟΥΝΙΟΥ, ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΗΓΟΥΜΕΝΟΝ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ ΤΗΣ ΝΕΡΑΣ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΝ ΜΕΛΕΤΙΟΝ: 28-10-1806

[Ἀρχεῖο Μονῆς Πανορμίτου Σύμης, Κώδικας 1, ἀρ. 80, p3270168]

1) Περίληψη

Ἡ Εἰρήνη, θυγατέρα τοῦ Γεωργίου Καστρουνίου ἐπώλησε ἕνα Γύρο, μέ δύο συκές στόν Ἱερομόναχο καί Ἀρχιμανδρίτη Μελέτιο, Ἡγούμενο τοῦ Μοναστηρίου τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος τῆς Νερᾶς (Μεγάλου Σωτήρη) ἀντί τοῦ ποσοῦ τῶν πέντε γροσίων. Πρός πιστοποίηση τῆς ἀγοραπωλησίας αὐτῆς συνετάγη τό παρόν ἔγγραφο, τό ὁποῖο ἐπέχει θέση Συμβολαίου ἀγοραπωλησίας.

2) Κείμενο

«1/Διά τοῦ παρόντος Ἀποδεικτικοῦ Γράμματος φανεροῦται, ὅτι ἡ Εἰρήνη, θυγάτηρ Γεώργη 2/Καστρουνίου[61], ἐπούλησε τοῦ Κύρ Μελετίου, Ἡγουμένου [τῆς Μονῆς] τοῦ Σωτῆρος [τῆς Νερᾶς], ἕνα Γύρον 3/εἰς τόν Κάμπον τῆς Νερᾶς[62], μέ δύο συκίαις μέσα[63], κοντά τοῦ Κα-

61. Καστρούνιος, ὁ: ἐπώνυμο Οἰκογενείας. Αὐτό ὑπάρχει καί σήμερα καί ἀκούγεται «Καστρουνῆς» = ὁ κάτοικος τοῦ Κάστρου.

62. Κάμπος τῆς Νερᾶς, ὁ: τοπωνύμιο. Ἡ ἐπίπεδη περιοχή γύρω ἀπό τή Μονή τοῦ Σωτῆρος τῆς Νερᾶς.

63. Μέ δύο συκίαις μέσα: οἱ συκές τότε ἐτύγχαναν μεγάλης ὑπολήψεως, διότι τά σύκα

τζιρέ (;) καί Παπαδι4/ᾶς τοῦ Παπᾶ Κυριακοῦ Ξυνίδη[64], διά γρ(όσια) πέντε (5), τά ὁποῖα τά ἔλαβε παρ' αὐτοῦ μέ5/χρι καί ὀβολοῦ.

Ὅθεν λοιπόν εἰς τό ἐξῆς ὁ ἄνωθεν Γύρος καί αἱ συκίαις, νά 6/εἶναι εἰς τήν ἐξουσίαν τοῦ Ἱεροῦ Μοναστηρίου [τοῦ Σωτῆρος τῆς Νερᾶς], ὡς οἰκεῖον αὐτοῦ κτῆμα, 7/ἄτερ ἀγορασθέν καί τελείως ἐξοφληθέν παρ' αὐτοῦ.

Διό ἔγινε καί τό παρόν 8/καί ἔστω εἰς ἀσφάλειαν.

1806, Ὀκτωβρίου 28. Ἐν Σύμῃ.

9/Εἰρήνη, θυγάτηρ Γεώργη Καστρουνίου, βεβαιώνω τά ἄνωθεν.

10/† Ὁ Πρωτονοτάριος Παπᾶ Γεώργιος Κατερηνιοῦ».

3) Παρατηρήσεις

1) Στίς ἀρχές τοῦ 19ου αἰ. ἡ Μονή τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος τῆς Νερᾶς (Μεγάλος Σωτήρης) εὑρίσκεται σέ ἀκμή. Ἡγούμενος αὐτῆς εἶναι ὁ Ἱερομόναχος Μελέτιος, ἄνδρας πολύ δραστήριος καί δημιουργικός. Ἐκεῖνος προβαίνει σέ ἀγορές ἀκινήτων καί δέχεται περισσότερες δωρεές ἄλλων ἀκινήτων. Φαίνεται ὅλα αὐτά νά εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἀκτινοβολίας τῆς προσωπικότητας τοῦ Ἱερομονάχου Μελετίου καί τῆς μεγάλης καί πολύπλευρης δραστηριότητας, τήν ὁποία ἐκεῖνος ἐπεδείκνυε σέ ὅλους τούς τομεῖς.

2) Ἡ κάτοικος τῆς Σύμης Εἰρήνη, θυγατέρα τοῦ Γεωργίου Καστρουνῆ, προφανῶς ἄγαμη, διαφορετικά θά ἀνεφέρετο μέ τό ὄνομα καί τό ἐπώνυμο τοῦ συζύγου αὐτῆς, προβαίνει στήν πώληση ἀκινήτου πρός τή Μονή τοῦ Σωτῆρος τῆς Νερᾶς.

3) Ἀξιοσημείωτη εἶναι ἐπίσης ἡ συντομία, ἡ λιτότητα, ἡ πληρότητα καί ἡ ἀκρίβεια τοῦ ἐγγράφου αὐτοῦ, τό ὁποῖο ἐπέχει θέση Συμβολαίου ἀγοραπωλησίας.

ἦσαν περιζήτητα. Κατηναλώνοντο τόσον ὠμά, ὅσον καί ξηρά. Ἐπίσης ἀπό ἀπόσταξη τῶν σύκων παρήγετο ἡ συκόρακη. Ἡ παράδοση αὐτή συνεχίζεται μέχρι σήμερα.

64. Παπᾶ Κυριακός Ξυνίδης: σέ ἄλλα ἔγγραφα τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου ἀναφέρεται συχνά ὁ Παπᾶ Νικήτας Ξυνίδης (περίπου 1710-1800) καί Ἐπίτροπος τοῦ Μητροπολίτου Ρόδου. Πιθανῶς πρόκειται γιά τόν πατέρα τοῦ Παπᾶ Κυριακοῦ Ξυνίδη.

XIX. ΑΦΙΕΡΩΤΗΡΙΟΝ ΑΚΙΝΗΤΟΥ ΥΠΟ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΛΑΖΑΡΙΝΟΥ, ΥΔΡΑΙΟΥ, ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΜΟΝΗΝ ΤΟΥ ΠΑΝΟΡΜΙΤΟΥ ΣΥΜΗΣ: 18-03-1807

[Ἀρχεῖο Μονῆς Πανορμίτου Σύμης, Κώδικας 1, ἀρ. 79, p3270166]

1) Περίληψη

Ὁ Ἐλευθέριος Λαζαρίνου, Ὑδραῖος, ἀφιερώνει ἕνα ἀκίνητό του, τό ὁποῖο κατέχει στήν Ὕδρα, ἀπό πατρική του κληρονομιά, πρός τή Μονή τοῦ Πανορμίτου Σύμης, διά μνημόσυνον τῶν γονέων αὐτοῦ. Πρός ἐπιβεβαίωση τῆς δωρεᾶς αὐτῆς συνετάγη τό παρόν ἔγγραφο καί ἐδόθη πρός τή Μονή τοῦ Πανορμίτου.

2) Κείμενο

«1/Διά τοῦ παρόντος Ἀποδεικτικοῦ Γράμματος φανεροῦται, ὅτι ὁ Ἐλευθέριος τοῦ Λαζαρίνου[65], 2/ἰδίᾳ γνώμη καί προαιρέσει, διά ψυχικήν του σωτηρίαν καί διά μνημόσυνον τῶν γονέων του, ἀφιερώνει εἰς τό Ἱερόν Μο3/ναστήριον τοῦ Ἀρχιστρατήγου Μιχαήλ Πανερμιώτη ἕνα τόπον πατρικόν, ὅπου ἔχει εἰς τήν πα4/τρίδα Ὕδραν[66], σύμπλοιον[67] εἰς τό Μετόχιον τοῦ Ἁγίου Τάφου[68] ἀπό κάτω, τόν ὁποῖον τόπον εἰς τό 5/ἑξῆς νά τόν ἐξουσιάζῃ τό Ἱερόν Μοναστήριον [τοῦ Πανερμιώτη], ὡς οἰκεῖον αὐτοῦ κτῆμα ἀνεπόσπαστον, 6/ὡς βούλεται καί ἀγαπᾶ νά κάμῃ καί τινας ἐξουσίαν νά μήν ἔχῃ, ὅπου νά ἐνοχλῆ 7/τό Ἱερόν Μοναστήριον [τοῦ Πανερμιώτη] περί τοῦ τόπου [αὐτοῦ], ἐπειδή καί ἐδικαιοῦτο πατρικῶς του τόν τόπον καί τόν ἀφι8/ερώνει ἐξ ἰδίας θελήσεως καί προαιρέσεως, διά μνημόσυνον τῶν γονέων του. Διό 9/καί διά τό βέβαιον τῆς ἀληθείας ἔγινε τό παρόν παρά τοῦ εἰρημένου Ἐλευθερίου [Λαζαρίνου] καί ἐδό10/θη εἰς τό Ἱερόν Μοναστήριον [τοῦ Πανερμιώτη] καί ἔστω εἰς ἔνδειξιν καί ἀσφάλειαν.

11/1807, Μαρτίου 18. Ἐν Σύμῃ.

12/Ἐλευθέριος τοῦ Λαζαρίνου, Ὑδριώτης, βεβαιώνω τά ἄνωθεν.

13/ » .

---

65. Λαζαρίνος: ἐπώνυμο Οἰκογενείας, ἀπό πρόγονο Λάζαρο. Ἀλλοῦ λέγεται καί: Λαζάρου, Λαζαρίδης, Λαζαρόπουλος, Λαζόπουλος κ.λπ.

66. Ὁ Ἐλευθέριος Λαζαρίνου, κατάγεται ἀπό τήν Ὕδρα καί ἀφιερώνει στή Μονή τοῦ Πανορμίτου ἀκίνητό του, τό ὁποῖο εὑρίσκεται ἐπίσης στήν Ὕδρα.

67. Σύμπλοιον: τεχνικός ὅρος, ὁ ὁποῖος σημαίνει συνορεῦον, κείμενο δίπλα. Σέ ἄλλα παλαιά ἔγγραφα ἀπαντᾶ ὡς «σύμπλεον».

68. Στήν Ὕδρα ὑπῆρχε Μετόχιον τοῦ Παναγίου Τάφου.

[Ἔπονται οἱ ὑπογραφές τῶν παρισταμένων μαρτύρων]:

14/Καπετάν Νικόλας Μπαρμπαγιάννης βεβαιώνω, 15/αὐτός εὑρέθηκα εἰς Φανάραν[69] του καί εἰς Θέλησίν του καί διά 16/γνώμη του.

Σταῦρος Μαστρο - Δημήτρης Γραμματικός 17/μαρτυρῶ τίς ἰδίες.

Ἀντώνης Μπαρμπάρης βεβαιώνω, 18/καθώς εἶναι, διά γνώμην του.

19/1807, Μαρτίου 18. Ἐν Σύμῃ.

20/† Ὁ Πρωτονοτάριος τῆς νήσου Σύμης Παπᾶ Γεώργιος Κατερηνιοῦ».

3) Παρατηρήσεις

1) Ὁ Ἐλευθέριος Λαζαρίνου, Ὑδραῖος, Καπετάνιος τοῦ πλοίου «Φανάρα», ἀφιερώνει ἀκίνητό του, τό ὁποῖο κατέχει ἐκ πατρικῆς κληρονομιᾶς στή νῆσο Ὕδρα, πρός τή Μονή τοῦ Πανορμίτου καί τοῦτο, γιά μνημόσυνο τῶν γονέων αὐτοῦ.

2) Τό ὅτι οἱ Ὑδραῖοι εἶχαν ἀνέκαθεν ἀγαθές καί πολύ φιλικές σχέσεις μέ τή Μονή τοῦ Πανορμίτου ἀποδεικνύεται μεταξύ ἄλλων καί ἀπό τό γεγονός, ὅτι τό Ἀρχονταρίκι τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου ἱδρύθηκε προφανῶς μέ οἰκονομικές χορηγίες Ὑδραίων ναυτικῶν καί μέχρι σήμερα ὀνομάζεται «Τά Ὑδραίικα».

ΧΧ. ΠΩΛΗΤΗΡΙΟΝ ΓΙΣΤΕΡΝΑΣ ΥΠΟ ΜΑΡΙΑΣ, ΘΥΓΑΤΕΡΑΣ ΕΙΡΗΝΗΣ ΚΟΚΚΙΝΟΥ, ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΜΟΝΗΝ ΤΟΥ ΠΑΝΟΡΜΙΤΟΥ: 21-03-1807

[Ἀρχεῖο Μονῆς Πανορμίτου Σύμης, Κώδικας 1, ἀρ. 81, p3270169]

1) Περίληψη

Ἡ Μαρία, θυγατέρα τῆς Εἰρήνης Κόκκινου, ἐπώλησε στόν Ἀρχιμανδρίτη Νεόφυτο, Ἡγούμενο τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου, μία γιστέρνα, μέ τόν περιβάλλοντα αὐτήν τόπο, ἀντί τοῦ τιμήματος τῶν ἐνενῆντα καί ἕξι (96) γροσίων. Πρός βεβαίωση τῆς ἀγοραπωλησίας αὐτῆς συνετάγη τό παρόν καί ἐδόθη στή Μονή τοῦ Πανορμίτου.

2) Κείμενο

«1/Διά τοῦ παρόντος Ἀποδεικτικοῦ καί Ἐμμαρτύρου Γράμματος φανεροῦται, ὅτι ἡ Μαρία, Θυγάτηρ Εἰ2/ρήνης Κόκκινου[70], ἐπούλησε

69. Φανάρα, ἡ: προφανῶς τό ὄνομα τοῦ πλοίου τοῦ δωρητοῦ Ἐλευθερίου Λαζαρίνου.
70. Κόκκινου: ἐπώνυμο Οἰκογενείας, τό ὁποῖο διατηρεῖται μέχρι καί σήμερα.

τοῦ Ἁγίου Ἀρχιμανδρίτου καί Ἡγουμένου [τῆς Μονῆς τοῦ] Πανερμιώτη Κύρ Νεοφύτου 3/μίαν γιστέρναν[71], μέ ὅσον τόπον περιέχει γύρωθεν, καθώς βαστοῦν οἱ μπαντίκοι[72] καί 4/μέ τήν σκάλαν, καθώς φαίνεται, κοντά τοῦ Γιαλλουρίου[73] τό σπίτι καί Παπᾶ Πουμπουρίου[74] καί Μαρούσκας[75], 5/διά γρόσια ἐνενῆντα ἕξι, Ν(ούμερο) 96, τά ὁποῖα τά ἔλαβε παρ' αὐτοῦ ἡ ῥηθεῖσα Μαρία [Κόκκινου], μέχρι καί ὀβο6/λοῦ.

Ὅθεν λοιπόν εἰς τό ἑξῆς ἡ ἄνωθεν γιστέρνα, καθώς εὑρίσκεται, νά εἶναι εἰς τήν 7/ἐξουσίαν τοῦ Ἁγίου Ἀρχιμανδρίτου, ὡς οἰκεῖον αὐτοῦ κτῆμα ἀνεπόσπαστον, ἄτερ ἀ8/γορασθέν καί τελείως ἐξοφληθέν παρ' αὐτοῦ. Διό καί διά τό βέβαιον τῆς ἀληθείας 9/ἔγινε τό παρόν καί ἔστω εἰς ἔνδειξιν καί ἀσφάλειαν.

10/1807, Μαρτίου 21. [Ἐν Σύμῃ].

11/Μαρία, Θυγάτηρ Ῥηνιοῦ Κόκκινου, βεβαιώνω τά ἄνωθεν.

12/Μι(χαήλ) Πουμπουρῆς, ἀδελφός αὐτῆς, ὑπόσχομαι καί μαρτυρῶ.

13/Νικήτας Πουμπουρῆς, ἀδελφός αὐτῆς, ὑπόσχομαι καί μαρτυρῶ.

14/ » .

15/ » .

16/ » .

17/ » .

18/† Ὁ Πρωτονοτάριος Παπᾶ Γεώργιος Κατερνιοῦ».

3) Παρατηρήσεις

1) Ὁ ἀναφερόμενος ὡς ἐκπρόσωπος τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου Ἀρχιμανδρίτης Νεόφυτος, εἶναι ὁ Νεόφυτος Β΄ Κακκακιός, Ἡγού-

71. Γιστέρνα, ἡ: ὑδατοδεξαμενή, στέρνα, ἀπό τό λατινικό cisterna, -ae. Ζ. Τσιρπανλῆς, *Νίσυρος* 2018, σ. 133 καί 947.

72. Μπαντίκοι, οἱ: διαλεκτικός τύπος, ἤτοι: οἱ περιβάλλοντες τή δεξαμενή καί τόν πέριξ αὐτῆς χῶρο μανδρότοιχοι.

73. Γιαλλούριος, ὁ: ἐπώνυμο Οἰκογενείας. Σήμερα λέγεται «Γιαλούρης».

74. Πουμπουρῆς ἤ Πουμπούρης ἤ Μπουμπούρης, ὁ: ἐπώνυμο Οἰκογενείας, στήν Κρήτη λέγεται «Μπούμπουρας». Ὡς πρός τήν προέλευση τοῦ ἐπωνύμου αὐτοῦ ὑπάρχουν δύο ἐκδοχές: 1) Εἴτε προέρχεται ἀπό τή λαϊκή ὀνομασία γνωστοῦ ἐνοχλητικοῦ ἐντόμου, μεγαλύτερου τῆς σφήκας, τό ὁποῖο στήν Κρήτη ὀνομάζεται «Μπούμπουρας, ὁ». 2) Εἴτε προέρχεται ἀπό τόν διαλεκτικό τύπο «μπούμπουρα», θέτω κάτι μπούμπουρα, ἤτοι ἀνάποδα ἤ ὁ ἄνθρωπος κεῖται μπούμπουρα, μέ τό πρόσωπο πρός τό ἔδαφος, ἤτοι πρηνής ἤ πρηνηδόν.

75. Μαρούσκα, ἡ: μεγεθυντικό τοῦ βαπτιστικοῦ γυναικείου ὀνόματος Μαρία. Καί σήμερα στή νῆσο Ἴο τῶν Κυκλάδων ἡ Μαρία λέγεται Μαρούσκα. Στήν Κάρπαθο ἐπιχωριάζει ἡ μορφή Μαρούκλα. Στήν Κρήτη παλαιότερα καί ἐν μέρει καί σήμερα, σχετικά μέ τό Μαρία, ὑπῆρχαν καί οἱ ἑξῆς τύποι: Μαρούλη, ἡ· Μαριγώ, ἡ· Μαριγούλα, ἡ· Μαριγή, ἡ· Μαργή, ἡ· Μαργιώ, ἡ ἤ τό κ.λπ. Στή Σύμη τό ὑποκοριστικό τοῦ ὀνόματος Μαρία ἦταν Μαράκι. Βλ. καί Κοράκι, τό = κόρη, ἡ.

μενος αὐτῆς (1794-1838)[76], ὁ ὁποῖος προφανῶς ἐνεργεῖ ἐξ ὀνόματος καί διά λογαριασμόν τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου.

2) Ἡ πωλήτρια εἶναι ἡ Μαρία, θυγατέρα Εἰρήνης Κόκκινου, προφανῶς ἄγαμη, διαφορετικά θά ἀνεφέρετο μέ τό ὄνομα τοῦ συζύγου αὐτῆς.

3) Ὡς μάρτυρες ὑπογράφουν δύο ἀδελφοί τῆς πωλήτριας Μαρίας, ὁ Μιχαήλ καί ὁ Νικήτας, οἱ ὁποῖοι φέρουν τό ἐπώνυμο Πουμπουρῆς, διαφορετικό ἀπό τῆς μητέρας των «Εἰρήνης Κόκκινου» καί τῆς ἀδελφῆς των «Μαρίας Ρηνιοῦ Κόκκινου». Ἀπό ὅλα αὐτά συνάγεται τό συμπέρασμα, ὅτι στίς ἀρχές τοῦ 19ου αἰ. στή Σύμη καί ἀλλοῦ, δέν εἶχε ἀκόμη καθιερωθεῖ ἐπίσημα ἡ ὑποχρεωτική χρήση ἐπωνύμου καί σύμφωνα μέ τά κρατοῦντα σήμερα.

XXI. ΑΦΙΕΡΩΤΗΡΙΟΝ ΑΚΙΝΗΤΩΝ ΥΠΟ ΕΙΡΗΝΗΣ, ΘΥΓΑΤΕΡΑΣ ΣΕΒΑΣΤΗΣ ΡΟΥΣΣΑΚΙΟΥ, ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΜΟΝΗΝ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ ΤΗΣ ΝΕΡΑΣ: 22-03-1807

[Ἀρχεῖο Μονῆς Πανορμίτου Σύμης, Κώδικας 1, ἀρ. 83, p3270171]

1) Περίληψη

Ἡ Εἰρήνη, θυγατέρα τῆς Σεβαστῆς Ρουσσακίου, δωρίζει διά ψυχικήν της σωτηρία καί μνημόσυνόν της δύο ἀμπελότοπους στή Μονή τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος τῆς Νερᾶς (Μεγάλου Σωτήρη). Πρός πιστοποίηση τῆς δωρεᾶς αὐτῆς συνετάγη τό παρόν ἔγγραφο καί ἐδόθη στόν Ἡγούμενο αὐτῆς Ἱερομόναχο Μελέτιο.

2) Κείμενο

«1/Διά τοῦ παρόντος Ἀποδεικτικοῦ Γράμματος φανεροῦται, ὅτι ἡ Εἰρήνη, θυγάτηρ Σεβαστῆς 2/Ῥουσσακίου[77], δίδει καί χαρίζει διά ψυχικήν της σωτηρίαν καί διά μνημόσυνόν της 3/εἰς τό Ἱερόν Μοναστήριον τοῦ Σωτῆρος [τῆς] Νερᾶς, δύο ἀμπελότοπους εἰς τόν Κάμ4/πον τῆς Νερᾶς, ὁ ἕνας κοντά τῆς Τλημπέρενας[78] καί ὁ ἄλλος κοντά τοῦ Σωτήρη, 5/εἰς τό Νισύρικον[79], τούς ὁποίους ἀμπελότοπους, νά τούς

76. Γ. Πετρόπουλος, *Μονή Πανορμίτου* 2020, σ. 148-149.

77. Ρουσσάκι, τό: ὑποκοριστικό τοῦ γυναικείου βαπτιστικοῦ ὀνόματος «Ρούσσα, ἡ». Ἐδῶ, «Ρουσσακίου»: ἐπώνυμο μητρωνυμικό.

78. Τλημπέρενα, ἡ: ἡ σύζυγος τοῦ Τλημπέρη. Τλημπέρης: ἐπώνυμο Οἰκογενείας.

79. Νισύρικον, τό: τοπωνύμιο.

ἔχη εἰς τό ἑξῆς τό Ἱερόν 6/Μοναστήριον [τοῦ Σωτῆρος τῆς Νερᾶς], νά τούς ἐξουσιάζη ὡς οἰκεῖα του κτήματα ἀνεπόσπαστα, ὡς 7/βούλεται καί ἀγαπᾶ νά τούς κάμη, χωρίς τινα συγγενή τῆς ὀχλήσεως[80].

8/Διό ἔγινε καί τό παρόν καί ἔστω εἰς ἔνδειξιν καί βεβαίαν ἀσφάλειαν.

9/1807, Μαρτίου 22. Ἐν Σύμῃ.

10/Εἰρήνη, θυγάτηρ Σεβαστῆς Ῥουσσακιοῦ, βεβαιώνω τά ἄνωθεν.

11/† Ὁ Πρωτονοτάριος Παπᾶ Γεώργιος Κατερηνιοῦ».

3) Παρατηρήσεις

1) Ἡ Εἰρήνη, θυγατέρα τῆς Σεβαστῆς Ρουσσακίου, μόνιμος κάτοικος τῆς Σύμης, προφανῶς ἄγαμη, διαφορετικά θά ἀνεφέρετο μέ τό ὄνομα καί τό ἐπώνυμο τοῦ συζύγου αὐτῆς, πιθανῶς ἤδη σέ προχωρημένη ἡλικία, δωρίζει, διά ψυχικήν της σωτηρία καί διά μνημόσυνόν της δύο ἀμπελότοπους στή Μονή τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος τῆς Νερᾶς (Μεγάλο Σωτήρη).

2) Ἡ Μονή τοῦ Σωτῆρος τῆς Νερᾶς γίνεται ἀδαπάνως ἰδιοκτήτρια ἀκίνητης περιουσίας καί ἀναλαμβάνει τήν ὑποχρέωση, νά μνημονεύει τή δωρήτρια Εἰρήνη Ρουσσακίου ἐν ὅσῳ αὐτή ζεῖ, ἀλλά καί μετά τόν θάνατον αὐτῆς.

3) Συντάκτης καί Γραφέας τοῦ ἐγγράφου αὐτοῦ εἶναι ὁ Παπᾶ Γεώργιος Κατερηνιοῦ, γνωστός ἀπό πολυάριθμα ἰδιόχειρα αὐτοῦ δικαιοπρακτικά ἔγγραφα, τά ὁποῖα φυλάσσονται σήμερα στό Ἀρχεῖο τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου, τῆς ὁποίας Μετόχιον ἀποτελεῖ ἡ Μονή τοῦ Σωτῆρος τῆς Νερᾶς ἀπό τοῦ ἔτους 1819.

4) Εἶναι ἀξιοσημείωτον, ὅτι τό Ἀφιερωτήριο αὐτό, εἶναι τό τελευταῖο χρονολογικά ἰδιόχειρο ἔγγραφο τοῦ Παπᾶ Γεωργίου Κατερηνιοῦ, τό ὁποῖο φυλάσσεται στή Μονή τοῦ Πανορμίτου.

80. Συνήθως οἱ συγγενεῖς καί δυνητικοί κληρονόμοι τῶν δωρητῶν ἤ δωρητριῶν, φρόντιζαν μέ διάφορους τρόπους νά ἀκυρώσουν τή γενομένη δωρεά καί νά κληρονομήσουν οἱ ἴδιοι τά δωρηθέντα στή Μονή ἀκίνητα ἤ κινητά περιουσιακά στοιχεῖα.

XXII. ΑΦΙΕΡΩΤΗΡΙΟΝ ΑΚΙΝΗΤΟΥ ΥΠΟ ΣΤΑΜΑΤΟΥΛΑΣ ΜΑΡΙΟΥ, ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΜΟΝΗΝ ΤΟΥ ΠΑΝΟΡΜΙΤΟΥ: 6-03-1817

[Ἀρχεῖο Μονῆς Πανορμίτου Σύμης, Κώδικας 1, ἀρ. 85, p3270174]

1) Περίληψη

Ἡ Σταματία τοῦ Μαριοῦ, θυγατέρα τοῦ Γεωργίου Μουστάκη, εἶχε στήν ἰδιοκτησία της, ἀπό κληρονομιά τῆς μητέρας της, ἕνα ἀκίνητο μέ ἕνα ἐλαιόδενδρο στήν περιοχή τῆς Νανοῦς Σύμης, τά ὁποῖα τά ἀφιέρωσε, ὅταν ἦταν ἀκόμη στή ζωή, στή Μονή τοῦ Πανορμίτου. Πρός πιστοποίηση τῆς δωρεᾶς αὐτῆς συνετάγη τό παρόν καί ὑπογράφεται ἀπό τίς τέσσερεις κόρες τῆς Σταματίας τοῦ Μαριοῦ, ἡ ὁποία ἔχει ἤδη ἀποβιώσει.

2) Κείμενο

«1/Διά τοῦ παρόντος δηλοποιοῦμεν ἡμεῖς, αἱ κάτωθεν 2/ὑπογεγραμμέναι, κόραι τῆς μακαρίτισσας Σταμα3/τίας τοῦ Μαριοῦ[81], θυγατρός τοῦ Γεώργη Μου4/στάκη, ὅτι τό χωράφι εἰς τήν Νανοῦν[82], 5/ὁμοῦ μέ τάς ἐλαίας, τό μερίδιόν της (ὡς δια6/λαμβάνει τό πρός αὐτήν Γράμμα 7/ἀπό τήν μητέρα της), τό ἀφιέρωσεν ζῶσα ἔτι 8/εἰς τό Μοναστήριον τοῦ Πανορμιώτου ἑκουσίᾳ 9/βουλῇ καί προαιρέσει καί εἶναι καλῶς 10/ἀφιερωμένον καί κανείς ποτέ δέν ἔχει, 11/νά τό ἀναζητήση.

Ὅθεν δι' ἀσφάλειαν ἐ12/δώσαμεν τό παρόν καί ὑπογραφόμεθα.

13/1817, 6η Μαρτίου. Ῥόδος.

14/Μαρία Σταματούλας[83] 15/ὑπόσχομαι.

16/Ῥηνιώ[84] Σταματούλας ὑπόσχομαι.

17 /Μαράχ[85] Σταματούλας ὑπόσχομαι.

18/Δεσποινιώ[86] Σταματούλας ὑπόσχομαι.

19/ » .

---

81. Μαριοῦ: ὑποκοριστικό τοῦ βαπτιστικοῦ ὀνόματος Μαρία.

82. Νανοῦ, ἡ: τοπωνύμιο, σέ χρήση μέχρι καί σήμερα στή Σύμη. Πρόκειται γιά παραλία, δεξιά αὐτοῦ πού ταξιδεύει μέ πλοῖο ἀπό Σύμη πρός τή Μονή τοῦ Πανορμίτου.

83. Σταματούλα, ἡ: ὑποκοριστικό τοῦ ὀνόματος Σταματία.

84. Ρηνιώ, ἡ ἤ Ρηνιό, τό: ὑποκοριστικό τοῦ ὀνόματος Εἰρήνη.

85. Μαράχ, ἡ: σπάνιο γυναικεῖο ὄνομα.

86. Δεσποινιώ, τό: ὑποκοριστικό τοῦ βαπτιστικοῦ ὀνόματος Δέσποινα, ἡ. Ὑπάρχει καί ὁ τύπος Δεσποινάκι, τό. Πρβλ. τό τραγούδι: «Ἄχ Δεσποινάκι, Δεσποινιώ,…».

3) Παρατηρήσεις

1) Ἡ Σταματία Μαριοῦ, κόρη τοῦ Γεωργίου Μουστάκη καί μητέρα τεσσάρων θυγατέρων, ἐνῶ εὑρίσκετο στή ζωή, διά ψυχικήν της σωτηρία καί μνημόσυνόν της, ἀφιέρωσε ἕνα ἀγρόκτημα μέ ἕνα ἐλαιόδενδρο μέσα, πρός τή Μονή τοῦ Πανορμίτου.

2) Ἐπειδή ὡς φαίνεται, δέν εἶχε γίνει κάποιο σχετικό μέ τήν ἀφιέρωση αὐτή ἔγγραφο ἤ καί ἐάν εἶχε γίνει, πιθανῶς εἶχε ἀπωλεσθεῖ, ἐκρίθη σκόπιμο νά συνταχθεῖ τό παρόν ἔγγραφο, τό ὁποῖο ὑπογράφεται καί ἀπό τίς τέσσερεις θυγατέρες τῆς δωρήτριας Σταματίας Μαριοῦ καί δόθηκε στή Μονή τοῦ Πανορμίτου πρός τεκμηρίωση καί ἐπιβεβαίωση τῆς δωρεᾶς αὐτῆς.

3) Δέν ἀναφέρεται ὁ Συντάκτης καί Γραφέας τοῦ ἐγγράφου αὐτοῦ.

XXIII. ΑΦΙΕΡΩΤΗΡΙΟΝ ΕΛΑΙΟΔΕΝΔΡΟΥ ΥΠΟ ΔΟΥΚΙΣΣΗΣ, ΘΥΓΑΤΕΡΑΣ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ ΜΠΙΣΤΟΛΗ, ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΜΟΝΗΝ ΤΟΥ ΠΑΝΟΡΜΙΤΟΥ: 13-09-1817

[Ἀρχεῖο Μονῆς Πανορμίτου Σύμης, Κώδικας 1, ἀρ. 86, p3270175]

1) Περίληψη

Ἡ Δούκισσα, θυγατέρα τοῦ Χριστοδούλου Μπιστόλη, ἀσθένησε καί ἔταξε στή Μονή τοῦ Πανορμίτου ἕνα ἐλαιόδενδρο. Ἔγινε καλά μέ τή βοήθεια τοῦ Ταξιάρχου Μιχαήλ Πανορμίτου καί πρός ἐκπλήρωση τοῦ τάματος αὐτῆς, δωρίζει ἕνα ἐλαιόδενδρό της στή Μονή τοῦ Πανορμίτου. Πρός κατοχύρωση τῆς δωρεᾶς αὐτῆς ἔγινε τό παρόν Δωρητήριον Ἔγγραφον καί ἐδόθη στή Μονή.

2) Κείμενο

«1/Διά τοῦ παρόντος τήν σήμερον φανερώνω ἐγώ, ἡ ὑπογεγραμμένη Δούκισσα, θυγάτηρ τοῦ Χριστοδού2/λου Μπιστόλη[87], ὅτι τάξασα, ἐν ᾧ ἤμην ἄῤῥωστος, μίαν ἐλαίαν εἰς τόν Ἀρχιστράτηγον Μιχαήλ 3/Πανερμιώτην, διά τήν ὑγιείαν μου, τοῦ τήν δίδω τήν σήμερον, νά τήν ἐξουσιάζη εἰς τό ἑξῆς, 4/ἡ ὁποία ἐλαία εἶναι εἰς ταῖς Ξέραις, ὑποκάτω τῆς Παναγίας, κοντά τῆς Καρακώσταινας[88] 5/καί εἰς τό ἑξῆς,

87. Μπιστόλης, ὁ: ἐπώνυμο Οἰκογενείας, πιθανῶς ἀπό κάποιο πρόγονο, ὁ ὁποῖος ἦταν κάτοχος πιστολιοῦ ἤ θά ἔφερε τό παρωνύμιο αὐτό.

88. Καρακώσταινα, ἡ: ἡ σύζυγος τοῦ Καρακώστα.

εἴ τις τῶν συγγενῶν μου [Θέλη] ζητήσαι νά τήν οἰκειοποιηθῆ, νά ἔχη ἐνάν6/τιον τόν Ἀρχιστράτηγον [Ταξιάρχην Μιχαήλ Πανορμίτην].

Διό ἔγινε καί τό παρόν καί ἐδόθη εἰς χεῖρας τοῦ Ἁγίου Καθηγουμένου 7/Κυρίου Νεοφύτου, εἰς τήν τῆς ἀληθείας ἔνδειξιν.

1817, Σεπτεμ(βρίου) 13. Σύμη.

8/ Ἡ Δούκισσα, [θυγάτηρ] τοῦ Χριστοδούλου Μπιστόλη, ὑποβεβαιώνω τά ἄνωθεν.

9/Ὁ τοῦ παρόντος Γραφεύς Φασουλάρης Νεόφυτος».

3) Παρατηρήσεις

1) Ὑπάρχει ἡ πίστη μεταξύ τῶν Χριστιανῶν, σύμφωνα μέ τήν ὁποία, ὅταν κάποιος ἀντιμετωπίζει ἕνα πρόβλημα, διά τῆς ἐπικλήσεως τῆς θείας βοηθείας καί εἰδικότερα τῆς βοήθειας ἑνός συγκεκριμένου ἱεροῦ προσώπου, τό πρόβλημά του, εἴτε ἐπιλύεται, εἴτε διευθετεῖται κατά τόν προσφορότερο τρόπο.

2) Πολυάριθμοι ἦσαν καί εἶναι οἱ πιστοί, οἱ ὁποῖοι γιά ὁποιοδήποτε πρόβλημά των ἐπικαλοῦνται τή βοήθεια τοῦ Ταξιάρχου Μιχαήλ Πανορμίτου, κάνουν κάποιο τάμα καί συνήθως εἰσακούονται ἀπό ἐκεῖνον, ἀνάλογα μέ τήν πίστη των[89]. Στή συνέχεια σπεύδουν γιά νά τόν εὐχαριστήσουν καί νά ἐκπληρώσουν τήν ὑπόσχεσή των. Θεωρεῖται μεγάλη ἁμαρτία ἡ ἐκ μέρους τοῦ πιστοῦ μή ἐκπλήρωση τοῦ γενομένου τάματος. Βλ. λαϊκή ἔκφραση: «Μήν τάξεις Ἁγίου κερί καί κουζουλοῦ κουλούρι», διότι, ὅπως πιστεύεται, ἀμφότεροι εἶναι ἀπαιτητικοί καί ἀναμένουν τήν ὁπωσδήποτε ἐκπλήρωση τοῦ τάματος.

3) Τό ἴδιο ἔπραξε καί ἡ Δούκισσα, θυγατέρα τοῦ Χριστοδούλου Μπιστόλη, πιθανῶς ἄγαμη, διαφορετικά θά ἀνεφέρετο μέ τό ὄνομα τοῦ συζύγου αὐτῆς. Ἀσθένησε, παρεκάλεσε τόν Ταξιάρχη Μιχαήλ Πανορμίτη νά τή βοηθήσει νά γίνει καλά, ὁ Ταξιάρχης Μιχαήλ εἰσήκουσε τήν προσευχή της, ἐκείνη ἔγινε καλά καί τώρα τοῦ προσφέρει ἕνα ἐλαιόδενδρο, τό ὁποῖο τοῦ εἶχε ὑποσχεθεῖ.

4) Ἄν καί φαίνεται αὐτή ἡ πίστη ἐκ πρώτης ὄψεως ἁπλοϊκή καί κάπως ὑλιστική καί ἰδιοτελής –δίδωμι καί μοῦ δίδεις– ὅμως φανερώνει τή στενή καί βιωματική σχέση μεταξύ τοῦ πιστοῦ καί τοῦ ἱε-

89. Johann Wolfgang von Goethe (1749-1832): «Τό θαῦμα εἶναι τῆς πίστης τό ἀκριβό παιδί».

ροῦ προσώπου. Στήν προκείμενη περίπτωση, ὁ Ταξιάρχης εἶναι ἕνα ἱερό πρόσωπο, τό ὁποῖο ἐπικαλεῖται ἡ πιστή, ἐκεῖνος συντρέχει καί ἡ πιστή, ἐκπληρώνοντας τό τάμα της, δείχνει τή συνέπειά της. Ἐάν ἡ πιστή φανεῖ ἀσυνεπής, οἱ μεταξύ των ὑπάρχουσα σχέση πιστεύεται ὅτι διαταράσσεται.

XXIV. ΑΦΙΕΡΩΤΗΡΙΟΝ ΑΚΙΝΗΤΩΝ ΥΠΟ ΑΓΑΠΗΤΟΥ, ΥΙΟΥ ΠΑΠΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΑΚΕΛΛΑΡΗ ΚΟΥΤΖΟΥΚΟΥ, ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΜΟΝΗΝ ΤΟΥ ΠΑΝΟΡΜΙΤΟΥ: 3-07-1818

[Ἀρχεῖο Μονῆς Πανορμίτου Σύμης, Κώδικας 1, ἀρ. 82, p3270176]

1) Περίληψη

Ὁ Ἀγαπητός, υἱός τοῦ Παπᾶ Γεωργίου Σακελλάρη Κουτζούκου, ἀφιερώνει διά ψυχικήν του σωτηρία ἕνα ἐλαιόδενδρο καί ἕνα χωράφι πρός τή Μονή τοῦ Πανορμίτου. Πρός πιστοποίηση τῆς ἀφιερώσεως αὐτῆς συνετάγη τό παρόν καί παρεδόθη πρός τή Μονή τοῦ Πανορμίτου.

2) Κείμενο

«1/Τήν σήμερον φανερώνω, ὅτι διά ψυχικήν μου σωτηρίαν ἀφιερώνω εἰς τό Ἱερόν 2/Μοναστήριον τοῦ Ταξιάρχου Μιχαήλ Πανερμιώτη, ἐγώ, ὁ Ἀγαπητός τοῦ Παπᾶ Γεωργίου 3/Σακελλάρη[90] Κουτζούκου[91], μίαν ἐλαίαν, ἥτις εἶναι εἰς τούς Στραβούς[92], μέσα εἰς τό 4/χωράφι τό δικόν μου καί ἕνα χωράφι εἰς τόν Ἅγιον Γεώργιον τῆς 5/Σκιστῆς[93], καθώς γράφεται εἰς τήν Διαθήκην τοῦ παπποῦ μου Παπᾶ Μιχάλη, 6/γεγραμμένην εἰς τό ἔτος ,αψμζ΄ (=1747), Μαρτίου 4 καί κατά τήν παραγγελίαν 7/τοῦ δικοῦ μου Παπᾶ [Παπᾶ Γεωρ-

90. Σακελλάρης, ὁ: ἐκκλησιαστικό ὀφφίκιο. Ἡ σακέλλη ἦταν τό ταμεῖο καί Σακελλάριος ὁ ἔχων τό ταμεῖο καί ὁ φύλακας τῶν πολυτίμων ἱερῶν σκευῶν τοῦ ναοῦ. Ἀργότερα ἀπετέλεσε ἁπλῶς τίτλο ἐκκλησιαστικό. Τά διάφορα ὀφφίκια ἀνεφάνησαν ἀπό τοῦ 5ου αἰ. καί ἑξῆς καί ἀπό τοῦ 9ου αἰ. αὐτά πολλαπλασιάσθησαν. Ἀρχικά αὐτά ἦσαν ὑπουργήματα, ὅμως μέ τήν πάροδο τοῦ χρόνου ἀπέβησαν ἁπλοί τιμητικοί τίτλοι. Β. Στεφανίδης, *Ἐκκλησιαστική Ἱστορία* 1959, σ. 457-458.

91. Κουτζοῦκος, ὁ: ἐπώνυμο Οἰκογενείας, τό ὁποῖο διατηρεῖται μέχρι σήμερα καί φέρει τή μορφή «Κουτσοῦκος».

92. Εἰς τούς Στραβούς: τοπωνύμιο. Στραβός = τυφλός, ἀόμματος. Σημειωτέον, ὅτι ἡ Μονή Σταυρονικήτα στό Ἅγιον Ὄρος ἀρχικά φαίνεται ὅτι ὀνομάζετο «Μονή Στραβονικήτα», πιθανῶς ἀπό τόν ἱδρυτή της καί ἀργότερα ἐπί τό πλέον εὔηχο μετονομάσθηκε σέ «Μονή Σταυρονικήτα».

93. Σκιστή, ἡ: τοπωνύμιο, ἀπό τό ρῆμα σχίζω ἤ σκίζω καί τό ἐπίθετο σχιστός ἤ σκιστός.

γίου Σακελλάρη Κουτζούκου] εἶναι τό ἄνωθεν χωράφι ἔξωθεν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, 8/γύρος δύο ἡμερῶν ἑνός ζευγαριοῦ.

Ὅθεν διά νά μένουν αἰωνίως εἰς τήν ἐξουσίαν τοῦ ἄνωθεν 9/Ἱεροῦ Μοναστηρίου, τοῦ Ταξιάρχου Μιχαήλ Πανερμιώτη, ἀνεπό10/σπαστα αὐτά τά δύο, ἡ ἐλαία καί τό χωράφι, ἐγράφη τό παρόν καί ἐ11/δόθη εἰς χεῖρας τοῦ νῦν Ἡγουμένου Νεοφύτου, εἰς τήν τῆς ἀληθείας ἀπό12/δειξιν, μέ τήν ἰδιόχειρόν μου ὑπογραφήν.

1818, Ἰουλίου 3. Ἐν Σύμῃ.

13/Ὁ ἄνωθεν Ἀγαπητός, [υἱός τοῦ Παπᾶ Γεωργίου Σακελλάρη Κουτζούκου] ὑποβεβαιώνω[94] τά ἄνωθεν, διά χειρός τοῦ ἰδίου Γρα14/φέως.

15/ » .

16/ » .

17/ » .

18/ » .

19/Ὁ τοῦ παρόντος Γραφεύς, Φασουλάρης Νεόφυτος».

3) Παρατηρήσεις

1) Ὁ κάτοικος τῆς Σύμης Ἀγαπητός, υἱός τοῦ Παπᾶ Γεωργίου Σακελλάρη Κουτζούκου, ἀφιέρωσε ἕνα ἐλαιόδενδρο, τό ὁποῖο ἔκειτο ἐντός δικοῦ του ἀγροκτήματος, στή Μονή τοῦ Πανορμίτου. Διά τοῦ τρόπου αὐτοῦ προέκυψαν ἐλαιόδενδρα συνήθως, ἀλλά καί ἄλλου εἴδους δένδρα (μουριές, κυπαρίσσια, πορτοκαλιές, λεμονιές κ.λπ.), τά ὁποῖα ἀνῆκαν σέ ἄλλον ἰδιοκτήτη καί τά ἀγροκτήματα, ἐντός τῶν ὁποίων ἐφύοντο, ἀνῆκαν σέ ἕτερον ἰδιοκτήτη. Αὐτά ἀπαντοῦν μέχρι καί σήμερα στήν Κρήτη καί ὀνομάζονται «σηκωματάρικα».

2) Ὁ αὐτός Ἀγαπητός, ἀφιέρωσε ἕνα χωράφι στή Μονή τοῦ Πανορμίτου, τό ὁποῖο ἀναφέρεται ὡς ἕνας «γύρος δύο ἡμερῶν ἑνός ζευγαριοῦ». Αὐτό σημαίνει, ὅτι ἡ ἔκταση τοῦ ἀγροκτήματος αὐτοῦ εἶναι τόση, ὥστε ἕνα ζευγάρι βοδιῶν μπορεῖ νά τήν καλλιεργήσει καί νά τή σπείρει μέ δημητριακά ἤ ὄσπρια ἐντός δύο ἡμερῶν. Ὁ τρόπος αὐτός ἀποτιμήσεως τῆς ἐκτάσεως τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς εἶναι σέ χρήση μέχρι καί σήμερα στήν Κρήτη. Συνήθως λέγεται: «χωράφι μίας ζευγαρές», ἤτοι ἀγρόκτηκα ἐκτάσεως τέτοιας, ὅσο ἕνα ζευγάρι βοδιῶν καλλιεργεῖ στό διάστημα μίας ἡμέρας.

3) Στό τέλος τοῦ ἐγγράφου αὐτοῦ ἀφέθησαν σκόπιμα τέσσερεις

94. Ὑποβεβαιώνω: τό δόκιμο εἶναι ἐπιβεβαιώνω.

θέσεις κενές, προκειμένου νά τεθοῦν οἱ ὑπογραφές παρισταμένων μαρτύρων, πού τελικά δέν ἐτέθησαν.

4) Συντάκτης καί Γραφέας τοῦ ἐγγράφου αὐτοῦ εἶναι ὁ Νεόφυτος Φασουλάρης, πιθανῶς Μοναχός τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου.

XXV. ΠΩΛΗΤΗΡΙΟΝ ΑΚΙΝΗΤΩΝ ΥΠΟ ΤΩΝ ΚΛΗΡΟΝΟΜΩΝ ΤΟΥ ΠΑΠΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΑΤΕΡΗΝΙΟΥ, ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΜΟΝΗΝ ΤΟΥ ΠΑΝΟΡΜΙΤΟΥ: 29-12-1818

[Ἀρχεῖο Μονῆς Πανορμίτου Σύμης, Κώδικας 1, ἀρ. 88, p3270177]

1) Περίληψη

Ὁ Παπᾶ Γεώργιος Κατερηνιοῦ, ἀφοῦ ἔδρασε ἐπί σειράν ἐτῶν στή Σύμη, ὡς Ἱερεύς, Νοτάριος καί Πρωτονοτάριος Σύμης –στό Ἀρχεῖο τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου σώζεται μεγάλος ἀριθμός ἰδιοχείρων δικαιοπρακτικῶν ἐγγράφων του–, κατά τόν μῆνα Ἀπρίλιο τοῦ ἔτους 1818 καί σέ ἡλικία περίπου 70-75 ἐτῶν ἠσθένησε καί ὕστερα ἀπό μικρό χρονικό διάστημα ἀπεδήμησε πρός τόν Κύριον. Ἦταν ἔγγαμος, τό ὄνομα τῆς συζύγου του δέν τό γνωρίζουμε καί εἶχε δύο τέκνα, ἤτοι: α) τόν Ἰωάννη, ἀποβιώσαντα πρό τοῦ ἔτους 1818 καί β) τή Φώτενα, σύζυγο τοῦ Νικολάου Παπᾶ Στεφάνου.

Ὕστερα ἀπό τήν κοίμηση τοῦ Παπᾶ Γεωργίου Κατερηνιοῦ, οἱ κληρονόμοι του, προκειμένου, ἀφ' ἑνός μέν νά δυνηθοῦν νά ἐκτελέσουν, τά ὅσα ἐκεῖνος παρήγγειλε, μεριμνώντας γιά τή σωτηρία τῆς ψυχῆς του καί ἀφ' ἑτέρου, γιά νά λάβει ἕκαστος τό κληρονομικό του μερίδιο, ἐπώλησαν ἕνα μεγάλης ἐκτάσεως ἀκίνητο καί ἀκόμη ἕνα χωράφι πρός τή Μονή τοῦ Πανορμίτου, ἔναντι τοῦ τιμήματος τῶν χιλίων ἑπτακοσίων (1700) γροσίων, ποσό πολύ μεγάλο γιά τήν ἐποχή αὐτή. Πρός τεκμηρίωση τῆς πωλήσεως αὐτῆς συνετάγη τό παρόν ἔγγραφο καί δόθηκε στή Μονή τοῦ Πανορμίτου, ὅπου καί φυλάσσεται μέχρι σήμερα.

2) Κείμενο

«1/† Ὁ Ῥόδου Ζαχαρίας[95] ἐπιβεβαιοῖ.

2/Διά τοῦ παρόντος Ἀποδεικτικοῦ καί Ἐμμαρτύρου Γράμματος,

95. Ὁ Ρόδου Ζαχαρίας: Πρόκειται γιά τόν Μητροπολίτη Ρόδου Ζαχαρία τόν ἐξ Βερροίας (1811-1823).

δῆλον γίνεται, ὅτι εἰς τούς 1818 [χρόνους], κατά τόν Ἀπρίλιον μῆνα, 3/ὁ Παπᾶς Γεώργιος Κατερηνιοῦ, ἐν βαρυτάτῃ ἀσθενείᾳ περιπεσών[96] καί ἀφ' ἡμέρας εἰς ἡμέραν εἰς χειροτέραν κατάστασιν φε4/ρόμενος, μετεκαλέσατο τόν Πανοσιολογιώτατον Ἅγιον Ἀρχιμανδρίτην καί Καθηγούμενον τοῦ Ἱεροῦ Μοναστηρίου τοῦ Ταξιάρχ5/ου Μιχαήλ Πανορμιώτου, ζητῶν ἔξοδα καί συμβουλήν διά τό πάθος του, παρακαλῶν ἔτι τήν Πανοσιολογιότητά του, διά νά 6/ἀγοράση τό εἰς τό Λάπαθος[97] ἀπόδημά του[98], πρός δέ καί νά δεχθῆ τό βάρος τῆς ἐπιτροπικῆς του[99] καί ὅσα ἔχει νά διατά7/ξη, διά τήν ψυχήν του[100].

Ἡ Πανοσιολογιότης του ὅμως, εἰς μέν τά ἄλλα οἴκτῳ κινηθείς, ἐσυγκατένευσεν ἐκ τῶν 8/πολλῶν τοῦ εἰρημένου παρακλήσεων, τό δέ τῆς ἐπιτροπικῆς ἀπεποιήθη, προβάλλων τά δικαιολογήματα καί περί πλέον, 9/ὅπου ἡ κληρονόμος θυγατέρα του ἦταν ἀρκετή, εἰς τό νά ἐξακολουθήση τά ὅσα διατάξη διά τήν ψυχήν του.

10/Μετά δέ τήν ἀποβίωσιν τοῦ μακαρίτου εἰρημένου Παπᾶ Γεωργίου [Κατερηνιοῦ] ἦλθεν καί πάλιν πρός τήν Πανοσιολογιότητά του ὁ γαμ11/βρός του Νικόλαος [Παπᾶ Στεφάνου] μέ τά παιδία, αἰτία τῆς μητρός των, παρακαλοῦντες τον διά νά ἀγοράση τό αὐτό πρᾶγμα, 12/διά νά ἠμπορέσωσι νά ἐξακολουθήσωσι τά ὅσα ἐδιώρισε, διά τήν ψυχήν του καί διά νά λάβη ἑκάστη αὐτῶν, 13/ἥ τε θυγάτηρ [Φώτενα] καί νύμφη τοῦ μακαρίτου [Φώτενα Μελιδόνη, σύζυγος τοῦ Ἰωάννου, υἱοῦ Παπᾶ Γεωργίου Κατερηνιοῦ], τό κληρονομικόν των δίκαιον.

---

96. Ἐν βαρυτάτῃ ἀσθενείᾳ περιπεσών: δέν γίνεται λόγος γιά τό εἶδος τῆς ἀσθενείας. Πιθανῶς νά ἦταν ἁπλά καί ἡ ἀδυναμία λόγῳ γήρατος.

97. Λάπαθος, ὁ ἤ Λάπαθον, τό: τοπωνύμιο. Τό ὄνομα προέρχεται ἀπό τό ὄνομα τοῦ ἀγριολάπαθου, τό ὁποῖο φύεται στήν περιοχή. Ὑπάρχει ὁ Ρούμεξ ὁ ἀμβλύφυλλος (Rumex angustifollius) καί ὁ Ρούμεξ ὁ ὄξινος ἤ Ξινολάπαθον. Πρόκειται γιά πολυετής πόα (ὕψους περίπου 1,00 μ.), μέ φύλλα μεγάλα καί τρυφερά, ἐδώδιμα, φυτόν αὐτοφυές σέ ὅλη τήν Ἑλλάδα. Λέγεται καί «ἄγριο σπανάκι», λαχανεύεται καί εἶναι κατάλληλο γιά τή γέμιση χορτόπιττας. Ἡ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ «Λάπαθον, τό» εἶναι προελληνική. Βλ. Ἐγκυκλοπαιδεία ΝΕΑ ΔΟΜΗ, τ. 15 (Ἀθήνα ἄν. χρ. ἐκδ.), σ. 394-395.

98. Ἀπόδημα, τό: μεγάλης ἐκτάσεως ἀγρόκτημα μέ δένδρα ἥμερα καί ἄγρια.

99. Ἐπιτροπική, ἡ: ὁ ἡλικιωμένος ἤ βαρέως ἀσθενής, προαισθανόμενος τό ἐπερχόμενο τέλος, ὅριζε ἕνα Ἐπίτροπο, πρός τόν ὁποῖο ἔδιδε ὁρισμένες παραγγελίες καί ὁ Ἐπίτροπος ἀνελάμβανε τήν πιστή ἐκτέλεση αὐτῶν.

100. Οἱ ἄνθρωποι παλαιότερα φρόντιζαν πρίν ἐπέλθει ὁ θάνατος, νά παραγγείλλουν ὁρισμένα πράγματα, σχετικά πρός τή σωτηρία τῆς ψυχῆς των. Τέτοια ἦσαν: μνημόσυνα, σαρανταλείτουργα, ἀγαθοεργίες πρός συνανθρώπους, οἱ ὁποῖοι εἶχαν ἀνάγκη βοηθείας, δωρεές σέ Μονές καί ναούς κ.λπ.

Καί διά σήμερον αἱ εἰρημέναι, 14/λέγω ἡ Φώτενα, ἡ θυγάτηρ τοῦ Παπᾶ [Γεωργίου Κατερηνιοῦ], συναινέσει τοῦ ἀνδρός αὐτῆς Νικόλα Παπᾶ Στεφάνου καί τῶν τέκνων αὐτῶν καί ἡ Φώ15/τενα Μελιδόνη, γυνή τοῦ μακαρίτου Ἰωάννου, υἱοῦ τοῦ Παπᾶ [Γεωργίου Κατερηνιοῦ], μετά τῶν θυγατέρων της, Χρυσῆς καί Ἀστραδενιοῦ[101], ἀδείᾳ καί θελήσει καί 16/τῶν Ἐπιτρόπων τοῦ μακαρίτου [Παπᾶ Γεωργίου Κατερηνιοῦ], πωλοῦσιν οἰκειοθελῶς καί αὐτοπροαιρέτως εἰς τό Ἅγιον Μοναστήριον τοῦ Ταξιάρχου Μιχαήλ Πανερμιώτου τό εἰς 17/Λάπαθος ῥηθέν ἀπόδημα τοῦ μακαρίτου Παπᾶ Γεωργίου [Κατερηνιοῦ], λέγω δύο χωράφια, τό μέν ἕν πλησίον τοῦ Τζακλανία (;), τό δέ 18/πλησίον τῆς Παλαιᾶς[102], ὁμοῦ καί ὅσα δένδρα εὑρίσκονται μέ19/σα, ἥμερα καί ἄγρια, διά γροσίων [χιλίων ἑπτακοσίων] 1700, τά ὁποῖα καί ἔλαβον εἰς χεῖρας του σήμερον, σῷα, παρά τοῦ Πανοσιολογιωτάτου Ἁγίου Ἀρχι20/μανδρίτου καί Καθηγουμένου τοῦ αὐτοῦ Ἱεροῦ Μοναστηρίου τοῦ Ταξιάρχου Μιχαήλ Πανερμιώτου Κυρίου Νεοφύτου.

Ὅθεν ἀπό τήν σήμε21/ρον καί εἰς τό ἑξῆς, τά εἰρημένα δύο χωράφια, σύν τοῖς περιεχομένοις ἐν τοῖς ὁρίοις αὐτῶν, μένουσιν εἰς τήν ἐξουσίαν τοῦ Ἱεροῦ Μονα22/στηρίου κτῆμα ἀνεπόσπαστον, ὡς ἀγορασθέν καί τελείως ἐξοφληθέν, χωρίς νά δύναται νά ἐνοχλήση τό Ἅγιον Μονα23/στήριον κατά καιρόν, οὔτε τις τῶν κληρονόμων, οὔτε ἄλλοι [τινές] τῶν συγγενῶν.

Ὀψέποτε δέ ἤθελεν ἐνοχλήση [τις] τό Ἅγιον Μο24/ναστήριον, νά δίδῃ διπλασίαν τήν τιμήν εἰς τό Ἅγιον Μοναστήριον. Ὁμοίως νά δίδῃ καί ὅσα ἔξοδα ἤθελε κάμη ἡ Πα25/νοσιολογιότης του εἰς τήν διόρθωσιν καί αὔξησιν τοῦ αὐτοῦ πράγματος, πληρώνων καί ποινήν εἰς τό ἐν Ῥόδῳ βασιλικόν Ἰμα26/ρέτιον[103] γρόσια 2000. Μετά δέ τήν

101. Ἀστραδενιό, τό: ὑποκοριστικό τοῦ βαπτιστικοῦ γυναικείου ὀνόματος «Ἀστραδενή, ἡ». Αὐτό προέρχεται ἀπό τό ὄνομα Ἀστερία, ἡ, ἐνῶ στήν Κρήτη σήμερα λέγεται καί Ἀστρινή, ἡ. Ἐπίσης στήν Κρήτη ἀπαντᾶ καί τό ἀνδρικό βαπτιστικό ὄνομα Ἀστρινός, προερχόμενο ἀπό τό Ἀστέριος, ὁ.

102. Μαρία, ἡ λεγομένη «Παλαιή».

103. Ἰμαρέτιον, τό: ἀπό τό τουρκικό Imaret = Πτωχοκομεῖο. Ἐπρόκειτο γιά φιλανθρωπικά Ἱδρύματα, τά ὁποῖα ὑπῆρχαν σέ ὅλες σχεδόν τίς πόλεις τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας καί παρεῖχαν βοήθεια πρός τούς ἐνδεεῖς καί ἀναξιοπαθοῦντες. Κυρίως προσέφεραν καθημερινά φαγητό σέ γέροντες καί ἄπορους. Ἐνδεικτικά ἀναφέρεται, ὅτι στήν Καβάλα διατηρεῖται μεγαλοπρεπές Ἰμαρέτ, τό ὁποῖον τελευταία (2004-2006) ἀναπαλαιώθηκε καί συντηρήθηκε καί χρησιμοποιεῖται ὡς πολυτελές Ξενοδοχεῖον. Ἐπίσης στήν παλαιά πόλη τῆς Ρόδου διατηρεῖται τό Ἰμαρέτ ἤ Συσσίτιον, τό ὁποῖο λειτουργοῦσε μέχρι πρό ὀλίγων ἐτῶν, ὅπου παρεσκευάζετο καθημερινά συσσίτιο καί διενέμετο στούς ἄπορους

εἰρημένην συμφωνίαν καί ἀποπλήρωσιν τοῦ πράγματος, διατάζων ἡ Πανοσιολο27/γιότης του τούς εἰρημένους κληρονόμους, διά νά ὁμολογήσωσιν καί χριστιανικῶς φιλαλήθως, ἄν ἴσως ἔχη τις ξένος μέ28/ρος τῆς γῆς ἤ ἥμερον ἤ ἄγριον δένδρον, μέσα εἰς αὐτά τά χωράφια.

Ὡμολόγησεν ἡ Φώτενα, ἡ θυγάτηρ τοῦ 29/Παπᾶ [Γεωργίου Κατερηνιοῦ], ὅτι τινάς ἄλλος δέν ἔχει, εἰ μή ἡ Ἐνοριακή Ἐκκλησία τοῦ [Τιμίου] Σταυροῦ[104] δύο ἐλαιδάκια[105], πρός ἔτι δέ εἶναι καί μία ἐλαί30/α συντροφική μέ τήν μακαρίτισσα Βαϊούτεναν[106], θυγατέρα τοῦ Παπᾶ Δημήτρη Φακλῆ, ἡ ὁποία Βαϊούτενα λαμβάνει ἕν 31/τρίτον τῆς αὐτῆς ἐλαίας[107].

Αὐτά, ἡ μέν Πανοσιολογιότης του τά ἐδέχθη, κατά τήν μαρτυρίαν τῆς [Φώτενας] θυγατρός τοῦ μακαρίτου Παπᾶ [Γεωργίου Κατερηνιοῦ], 32/αὐτή δέ [ἡ Φώτενα], σύν τῷ ἀνδρί αὐτῆς καί τέκνοις ὑπόσχονται, ἄν ἴσως καί ἤθελεν εὑρεθῆ ἄλλος τις ξένος ζητῶν μέρος τῆς γῆς ἤ 33/ἥμερο ἤ ἄγριον δένδρον, τό μέν Μοναστήριον νά εἶναι παντί ἀνενόχλητον καί ἀκαταζήτητον ἀπό [πᾶσαν ἀμφισβήτησιν] καί 34/πληρώσεις[108], αὐτή δέ νά κάμη τήν ἀποπλήρωσιν τοῦ καθ' ἑνός ἐξ ἰδίων της κτημάτων πατρικῶν καί μητρικῶν 35/τῆς Ἐγκλαβῆς[109] της.

Ὅθεν καί εἰς πίστωσιν καί ἔνδειξιν ἀληθείας ἐγένετο τό παρόν, μετά τῶν ἀξιοπίστων μαρτύ36/ρων, ἵνα ἔχῃ τό κῦρος καί τήν ἰσχύν ἐν παντί Κριτηρίῳ[110].

τῆς μεσαιωνικῆς πόλεως τῆς Ρόδου. Τελευταία ἀναπαλαιώθηκε καί συντηρήθηκε καί σήμερα χρησιμοποιεῖται ὡς Καφέ-Μπάρ.

104. Ναός Τιμίου Σταυροῦ: ἐνοριακός ναός στό Χωριό Σύμης, ὁ ὁποῖος διατηρεῖται καί σήμερα.

105. Δύο ἐλαιδάκια, τά: ὁ ναός τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, πού εὑρίσκεται στό χωριό τῆς Σύμης κατέχει στό ἀγρόκτημα, πού ἀγόρασε ἡ Μονή τοῦ Πανορμίτου δύο μικρά ἐλαιόδενδρα. Αὐτά στήν Κρήτη σήμερα λέγονται «σηκωματάρικα», ὅπου τό χωράφι ἀνήκει σέ ἄλλο ἰδιοκτήτη καί τά δένδρα σέ ἕτερο ἰδιοκτήτη.

106. Βαϊούτενα, ἡ: γυναικεῖο βαπτιστικό ὄνομα, τό ὁποῖο ἀπαντᾶ στή Σύμη καί στή Νίσυρο κατά τήν ἐποχή τῆς Τουρκοκρατίας. Προφανῶς ἔχει σχέση πρός τά Βάϊα καί τήν ἑορτή τῶν Βαΐων. Πρβλ. καί τά βαπτιστικά ὀνόματα: Βάϊος καί Βαγιανός.

107. Ἐλαία συντροφική: στήν Κρήτη σήμερα αὐτά τά δένδρα ὀνομάζονται «συμμισιακά» ἤ «μισιακά» καί ἀνήκουν συνήθως σέ δύο ἄτομα, ἐκ τῶν ὁποίων ἕκαστο κατέχει τό ½ τοῦ δένδρου. Στήν περίπτωση ὅμως αὐτή ἕνα ἐλαιόδενδρο ἀνήκει κατά τά ⅔ στόν ναό τοῦ Τιμίου Σταυροῦ Σύμης καί κατά τό ⅓ στήν Βαϊούτενα, θυγατέρα τοῦ Παπᾶ Δημητρίου Φακλῆ.

108. Πληρώσεις: ἀποζημιώσεις.

109. Ἐγκλαβή, ἡ: τό προικοσύμφωνον.

110. Ἐν παντί Κριτηρίῳ: στό τέλος ἄλλων δικαιοπρακτικῶν ἐγγράφων τῆς Σύμης καί

Ἐν Σύμῃ, 1818, 29 Δεκεμ(βρίου).

37/Φώτενα, θυγάτηρ μέν Παπᾶ Γεωργίου Κατερηνιοῦ, γυνή δέ Νικολάου Παπᾶ Στεφάνου, μετά τῶν τέκνων ἡμῶν, 38/εὐχαριστούμενα μεγάλως[111], βεβαιοῦμεν τήν ἄνωθεν πούλησιν καί ἐν φόβῳ Θεοῦ ὑποσχόμεθα εἰς κάθε ἕναν τόπον, 39/κατά τήν ἄνωθεν συμφωνίαν μας.

40/Φώτενα, θυγάτηρ Σταυριανοῦ Μηλιδόνη καί γυνή Ἰωάννου, υἱοῦ Παπᾶ Γεωργίου [Κατερηνιοῦ], μετά τῶν δύο μου θυγατέ41/ρων ὑποσχόμεθα, βεβαιοῦσαι τήν ἄνωθεν πούλησιν.

42/Νικόλαος, υἱός Παπᾶ Στεφάνου, ἀνιράφθης[112], βεβαιώνω τά ἄνωθεν.

43/Γεώργης Πολιάς[113], μάρτυς.

Διάκο - Κώνστας Μπογιαζῆς[114] μάρτυς.

44/Χατζῆ - Νικήτας Κλαδάκης μάρτυς.

Νικόλας Χάλλαρης μάρτυς.

45/Διάκος Παπᾶ Γιαννᾶς καί ἐπιτροπικός[115] τοῦ μακαρίτου μάρτυς.

Ἀγαπητός Χ(ατζῆ) Νικήτα Διάκου μάρτυς.

46/Νικήτας Χ(ατζῆ) - Ἰωάννου καί Γραμματικός τοῦ Κοινοῦ μάρτυς.

Νικήτας Συκαλιός[116] μάρτυς.

47/Ἰω(άννης) Κοντογιάννης μάρτυς.

48/Ἀγαπητός Χ(ατζῆ) - Ἰωάννου μάρτυς.

Γεώργης Παπᾶ Κώνστα [--------] μαρτυρῶ.

Διάκο - Στεφανῆς μαρτυρῶ».

3) Παρατηρήσεις

1) Ὁ Παπᾶ Γεώργιος Κατερηνιοῦ, τοῦ ὁποίου τό ὄνομα ἀναφέρεται στό ἔγγραφο αὐτό, ὑπῆρξε μία ἀσυνήθιστη καί σημαίνουσα

τῆς Νισύρου τῆς ἐποχῆς τῆς Τουρκοκατίας, τίθεται ἡ νομικῆς φύσεως φράση: «ἵνα ἔχῃ τό κῦρος καί τήν ἰσχύν ἐν καιρῷ, τόπῳ καί κριτηρίῳ».

111. Εὐχαριστούμενα μεγάλως: μετά μεγάλης μας εὐχαριστήσεως.

112. Ἀνιράφθης, ὁ: πιθανῶς «Ἀναράφτης»: Ράφτης ἤ πιθανῶς ἐπιδιορθωτής ἐνδυμάτων.

113. Πολιάς, ὁ: ἐπώνυμο Οἰκογενείας, τό ὁποῖο διατηρεῖται μέχρι καί σήμερα. Προέρχεται πιθανῶς ἀπό κάποιο πρόγονο, ὁ ὁποῖος ἔφερε τό βαπτιστικό ὄνομα Πολύδωρος, τό ὑποκοριστικό τοῦ ὁποίου στήν Κρήτη εἶναι «Πολιός, ὁ».

114. Μπογιαζῆς ἤ Μπογιατζῆς ἤ Βογιατζῆς, ὁ: ἐπώνυμο Οἰκογενείας, ἀπό τό Τουρκικό boyacı = ἐλαιοχρωματιστής.

115. Ἐπιτροπικός τοῦ μακαρίτου: εὑρισκόμενος ἐν ζωῇ ὁ Παπᾶ Γεώργιος Κατερηνιοῦ ὅρισε ὡς ἐπίτροπό του τόν Διάκο Παπᾶ-Γιαννᾶ καί τοῦ ἔδωσε συγκεκριμένες ὁδηγίες, τίς ὁποῖες ἐκεῖνος ὄφειλε νά ἐκτελέσει μετά τόν θάνατο τοῦ Παπᾶ Γεωργίου Κατερηνιοῦ.

116. Συκαλιός, ὁ: ἐπώνυμο Οἰκογενείας, τό ὁποῖο σήμερα φέρει τή μορφή Σύκαλος.

προσωπικότητα τῆς Σύμης καί ἀξίζει τόν κόπο νά σκιαγραφηθεῖ ἐν συντομίᾳ τό πρόσωπό του καί ἡ ὅλη δράση αὐτοῦ.

Ἐγεννήθη στή Σύμη κατά τό ἔτος 1745-1750, ὅπου καί μεγάλωσε. Ἐκεῖ ἔμαθε καί τά πρῶτα του Γράμματα. Πιθανῶς νά φοίτησε στή Σχολή τῆς Ἁγίας Μαρίνας, ἡ ὁποία ἤκμαζε τότε καί δέν ἀποκλείεται νά φοίτησε καί σέ Σχολεῖα εὑρισκόμενα ἐκτός τῆς Σύμης, πιθανῶς στή Ρόδο ἤ στή γειτονική Μικρά Ἀσία (Σμύρνη, Κυδωνίες). Ἔζησε καί ἔδρασε στή Σύμη. Ἦταν ἔγγαμος, ὅμως δέν ἀναφέρεται στά ἔγγραφα τό ὄνομα τῆς συζύγου του, μετά τῆς ὁποίας ἀπέκτησε δύο παιδιά, ἤτοι: α) Τόν Ἰωάννη, ὁ ὁποῖος ἔλαβε ὡς σύζυγο τή Φώτενα (Φωτεινή), θυγατέρα τοῦ Σταυριανοῦ Μελιδόνη ἤ Μηλιδόνη καί ἀπέκτησαν δύο κόρες, τή Χρυσή καί τήν Ἀστραδενή. Ὁ Ἰωάννης ἐγεννήθη περί τό 1765-1770 καί ἀπεβίωσε πρίν τό ἔτος 1818, σχετικά νέος. β) Τή Φώτενα (Φωτεινή), ἡ ὁποία ἔλαβε ὡς σύζυγο τόν Νικόλαο τοῦ Παπᾶ Στεφάνου καί ἀπέκτησαν τοὐλάχιστον δύο τέκνα.

Ὁ Παπᾶ Γεώργιος Κατερηνιοῦ χειροτονήθηκε Πρεσβύτερος, εἶχε προφανῶς Ἐνορία στή Σύμη καί εἶναι κυρίως γνωστός σέ ἐμᾶς σήμερα ἀπό τόν μεγάλο ἀριθμό ἐγγράφων, τά ὁποῖα σώζονται καί φυλάσσονται στό Ἀρχεῖο τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου Σύμης. Πρόκειται γιά πάσης φύσεως δικαιοπρακτικά ἔγγραφα, ἤτοι: πωλητήρια ἀκινήτων, ἀφιερωτήρια, προικοσύμφωνα, ἐγκλαβές κ.λπ. Αὐτά εἶναι καθαρογραμμένα, καλλιγραφημένα, ὀρθογραφημένα καί εὐανάγνωστα. Συνήθως εἶναι χωρίς συντακτικά καί γραμματικά σφάλματα. Σπάνια εἶναι τά ὀρθογραφικά ἀβλεπτήματα. Ἀπό αὐτά συνάγεται τό συμπέρασμα, ὅτι εἶχε τύχει καλῆς παιδείας καί ἦταν ἄριστος γνώστης τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας. Στά ἔγγραφα ὑπογράφει ἀρχικά ὡς Νοτάριος καί ἀργότερα ὡς Πρωτονοτάριος καί σέ ὁρισμένα ὡς Γραμματεύς τῆς νήσου Σύμης. Ποῖος τοῦ ἀπένειμε τούς τίτλους αὐτούς εἶναι ἄγνωστο, τό πιθανότερο φαίνεται ὅτι τούς ἀπέκτησε στήν πράξη καί μέ τήν ἀξία του[117]. Πολύ πιθανόν νά ἐξυπηρετοῦσε ὡς Νοτάριος φορεῖς καί πρόσωπα δωρεάν.

117. Σύμφωνα μέ ἀρχαῖο ἀπόφθεγμα: «Ἀρχή ἄνδρα δείκνυσι». Κατά δέ τούς Πατέρες τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας: «Πρᾶξις θεωρίας ἐπίβασις». Ὁ μεγάλος Γερμανός διανοούμενος, συγγραφέας καί ποιητής Johann Wolfgang von Goethe (1749-1832), μεταφράζοντας τήν ἀρχή τοῦ Κατά Ἰωάννην Εὐαγγελίου: *«Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος»*, γράφει τά ἑξῆς: «Στήν ἀρχή ἦταν ὁ Λόγος, στήν ἀρχή ἦταν ἡ Δύναμις, στήν ἀρχή ἦταν ἡ Πρᾶξις».

Στά μέχρι σήμερα γνωστά ἔγγραφα, τά διατηρούμενα στό Ἀρχεῖο τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου, ὁ Παπᾶ Γεώργιος Κατερηνιοῦ ἐμφανίζεται γιά πρώτη φορά ὡς Νοτάριος στό ἔγγραφο: Κώδικας 1, ἀρ. 18, p3270097/15-04-1775, ὅταν ἐκεῖνος ἦταν περίπου 25-30 ἐτῶν. Γιά τελευταία φορά ἐμφανίζεται ὡς Νοτάριος στό ἔγγραφο: Κώδικας 1, ἀρ. 73, p3270171/22-03-1807, ἤτοι ἡ δράση του ὡς Νοταρίου διήρκεσε περίπου 32 ἔτη, ὅσο διαρκεῖ μία γενεά. Τό τελευταῖο ἔγγραφο, τό ὁποῖο σχετίζεται μέ τό πρόσωπο τοῦ Παπᾶ Γεωργίου Κατερηνιοῦ, ἀλλά δέν ἐγράφη ἀπό ἐκεῖνον, εἶναι τό ἑπόμενο: Κώδικας 1, ἀρ. 88, p3270177/29-12-1818.

2) Τίθεται τό εὔλογο ἐρώτημα, ἐάν ὁ Παπᾶ Γεώργιος Κατερηνιοῦ κατά τό χρονικό διάστημα ἀπό τόν Ἀπρίλιο τοῦ 1807 ἕως τόν Ἀπρίλιο τοῦ 1818, ὁπότε ἠσθένησε, ἤτοι περί τά ἕνδεκα ἔτη, ἐάν ἦταν ἐνεργός ὡς Ἐφημέριος καί Νοτάριος. Εἶναι δυνατόν νά γίνουν οἱ ἀκόλουθες σχετικές ὑποθέσεις: εἴτε ἐκεῖνος λόγῳ ἡλικίας καί συναφῶν προβλημάτων εἶχε παύσει νά ἐφημερεύει καί νά ἐκτελεῖ τήν ὑπηρεσία τοῦ Νοταρίου, εἴτε τά ἔγγραφα τῆς ἐποχῆς αὐτῆς δέν σώζονται, εἴτε αὐτά λανθάνουν καί ἐάν μελλοντικά γίνουν γνωστά, θά εἴμεθα σέ θέση νά δώσουμε ἀπάντηση στό ἀνωτέρω τεθέν ἐρώτημα.

3) Ὁ Παπᾶ Γεώργιος Κατερηνιοῦ ἀσθένησε ἀπό βαρύτατη νόσο κατά τόν μῆνα Ἀπρίλιο τοῦ ἔτους 1818 καί ἀπεβίωσε λίγο ἀργότερα. Στίς 29-12-1818 συνετάγη τό παρόν ἔγγραφο, τό ὁποῖο ἀναφέρεται στήν ὑπό τῶν κληρονόμων του πώληση δύο ἐκτεταμένων ἀκινήτων του στή Σύμη, πρός τή Μονή τοῦ Πανορμίτου, ἔναντι τοῦ τιμήματος τῶν χιλίων ἑπτακοσίων (1700) γροσίων, τιμή ἀρκετά ὑψηλή γιά τήν τότε ἐποχή.

XXVI. ΑΦΙΕΡΩΤΗΡΙΟΝ ΑΚΙΝΗΤΟΥ ΥΠΟ ΔΟΥΚΙΣΣΗΣ, ΘΥΓΑΤΕΡΑΣ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ ΚΟΡΑΣΑΝΗ, ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΜΟΝΗΝ ΠΑΝΟΡΜΙΤΟΥ: 17-03-1819

[Ἀρχεῖο Μονῆς Πανορμίτου Σύμης, Κώδικας 1, ἀρ. 89, p3270178]

1) Περίληψη

Ἡ Δούκισσα, θυγατέρα τοῦ Χριστοδούλου Κορασάνη, ἀφιερώνει διά ψυχικήν της σωτηρία ἕνα χωράφι μέ πέντε ἐλαιόδενδρα, τό ὁποῖο κεῖται στήν περιοχή Ξέραις καί στή θέση Πάνερμον, στή

Μονή τοῦ Πανορμίτου Σύμης καί πρός ἐπιβεβαίωσιν τῆς ἀφιερώσεως αὐτῆς συνετάγη τό παρόν καί ἐδόθη στή Μονή τοῦ Πανορμίτου, ὅπου καί φυλάσσεται μέχρι σήμερα.

2) Κείμενο

«1/Διά τοῦ παρόντος Μαρτυρικοῦ [Γράμματος] φανερώνω ἐγώ, ἡ Δούκισσα Χριστοδού2/λου Κορασανίου θυγατέρα, ὅτι μέ τό ἴδιόν μου θέλημα ἀφι3/ερώνει εἰς τό Μοναστήρι τοῦ Πανερμιώτη διά ψυχικήν της σωτηρίαν 4/ἕνα χωράφι μέ πέντε ἐλαίας, [κείμενον] εἰς ταῖς Ξέραις, ὀνομαζόμενον Πάνερ5/μον[118], σύμπλιον[119] εἰς τοῦ Καραπακκίου [καί] ἀπό τοῦ νῦν καί εἰς τό ἑξῆς, νά 6/τό ἐξουσιάζη τό Μοναστήρι [τοῦ Πανερμιώτη] ὡς ἴδιόν του κτῆμα.

Διό ἔγινε καί τό 7/παρόν, διά βεβαίωσιν καί ἀσφάλειαν, μέ τούς ὑποκάτωθεν[120] μάρτυρας 8/καί ἔστω εἰς ἔνδειξιν ἀληθή.

1819, Μαρτίου 17. Σύμη.

9/Δούκισσα, θυγάτηρ Χριστοδούλου Κορασάνη[121], βεβαιώνω τά ἄνωθεν.

10/Ὁ ἀνήρ αὐτῆς Ἰω(άννης) Γεώργη Κλαδιᾶ, βεβαιώνω τά ἄνωθεν.

11/[Ὁ τοῦ] Ῥόδου Ἐπίτροπος Παπᾶ Φώτιος μαρτυρῶ.

12/Κωνσταντῖνος, υἱός Διάκου Καντούνια[122] γράφω 13/καί μαρτυρῶ».

3) Παρατηρήσεις

1) Ἡ Δούκισσα, θυγατέρα τοῦ Χριστοδούλου Κορασάνη, ἔγγαμος, ὁ σύζυγος τῆς ὁποίας ὀνομάζεται Ἰωάννης Γεωργίου Κλαδιᾶς καί ὑπογράφει ὡς μάρτυρας στό τέλος τοῦ ἐγγράφου αὐτοῦ, δωρίζει διά ψυχικήν της σωτηρία ἕνα ἀκίνητο μέ πέντε ἐλαιόδενδρα στή Μονή τοῦ Πανορμίτου. Εἶναι ἀξιοσημείωτον, ὅτι τό κείμενο ἀρχίζει

118. Πάνερμον, τό: μικροτοπωνύμιο.

119. Σύμπλιον ἤ σύμπλεον: συμπλέον, ἤτοι ὅμορο, ἀπό τό συν+πλέω, κείμενο σέ ἐπαφή ἤ πολύ πλησίον πρός παρακείμενο ἀγρόκτημα.

120. Ὑποκάτωθεν: πλεονασμός, θά ἀρκοῦσε τό «κάτωθεν».

121. Κορασάνης, ὁ: ἐπώνυμο Οἰκογενείας γνωστό καί ἀπό ἄλλα ἔγγραφα τοῦ Ἀρχείου τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου.

122. Καντούνιας, ὁ: ἐπώνυμο Οἰκογενείας στή Σύμη, τό ὁποῖο διατηρεῖται μέχρι σήμερα. Ἡ ἐτυμολογία τοῦ ἐπωνύμου αὐτοῦ πιθανῶς προέρχεται ἀπό τή λέξη «καντονάδα» (Κρήτη), πού σημαίνει «κεφαλή γωνίας», γωνιόλιθος, ἤτοι κάτι τό πολύ σημαντικό, τό κεφαλαιῶδες.

σέ πρῶτο πρόσωπο καί ἀπό τόν τρίτο στίχο μεταβαίνει σέ τρίτο πρόσωπο καί συνεχίζει μέ αὐτόν τόν τρόπο.

2) Ἡ Μονή τοῦ Πανορμίτου ἀποδέχεται εὐχαρίστως τή δωρεά, αὐξάνει ἀδαπάνως τήν ἀκίνητη περιουσία της, ἡ ὁποία εἶναι ἤδη ἀρκετά μεγάλη καί ἀναλαμβάνει τήν ὑποχρέωση νά μνημονεύει ἐν ζωῇ καί μετά θάνατον τήν ἀφιερώτρια Δούκισσα Κορασάνη.

3) Συντάκτης καί Γραφέας τοῦ ἐγγράφου αὐτοῦ εἶναι ὁ Κωνσταντῖνος, υἱός Διάκου Καντούνια, ὁ ὁποῖος ἐμφανίζεται τώρα γιά πρώτη φορά.

XXVII. ΕΠΙΒΕΒΑΙΩΤΙΚΟΝ ΕΓΓΡΑΦΟΝ ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΡΟΔΟΥ ΠΑΪΣΙΟΥ, ΠΕΡΙ ΜΕΤΑΤΡΟΠΗΣ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ ΤΗΣ ΝΕΡΑΣ ΣΕ ΜΕΤΟΧΙΟΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΥΠΑΓΩΓΗΣ ΑΥΤΟΥ ΣΤΗΝ ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΠΑΝΟΡΜΙΤΟΥ ΣΥΜΗΣ: 30-07-1819

[Ἀρχεῖο Μονῆς Πανορμίτου Σύμης, Κώδικας 1, ἀρ. 90, p3270179]

1) Περίληψη

Ὕστερα ἀπό τήν πρός τόν Κύριον ἐκδημία τοῦ Ἱερομονάχου Μελετίου, ἐπί σειράν ἐτῶν δυναμικοῦ καί δραστήριου Ἡγουμένου τῆς Μονῆς τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος τῆς Νεράς (σημερινοῦ Μεγάλου Σωτήρη), οἱ Προεστῶτες καί ὁ λαός τῆς Σύμης ἀπεφάσισαν καί σέ αὐτό συνεφώνησε καί ὁ τότε Μητροπολίτης τῆς Ρόδου, ἡ ἕως τότε Μονή τοῦ Σωτῆρος τῆς Νεράς νά ὑποβιβασθεῖ σέ Μετόχιον καί νά ὑπαχθεῖ ὑπό τή Μονή τοῦ Ταξιάρχου Μιχαήλ Πανορμίτου Σύμης, ἡ ὁποία ὡς κυρίαρχος Μονή θά ἀνελάμβανε καί ὅλες τίς ὑποχρεώσεις τοῦ Μετοχίου αὐτοῦ καί θά εἶχε τήν εὐθύνη τῆς συντηρήσεως καί λειτουργίας του.

2) Κείμενο

«Ὁ Ῥόδου Παΐσιος ἐπιβεβαιοῖ[123]**».**

«1/Διά τοῦ παρόντος ἐπιβεβαιωτικοῦ ἡμῶν Γράμματος δηλοποιεῖται, ὅτι κατά τήν ε΄ Δεκεμβρίου μηνός τοῦ ,αωιη΄ ἔτους[124], ἐν τῷ Ἱερῷ ἡ2/μῶν Μοναστηρίῳ, κατά τήν νῆσον Σύμην κειμένῳ, ἐπ᾽ ὀνό-

123. Παΐσιος Γ΄, ὁ Ἄνδριος, Μητροπολίτης Ρόδου (1829-1831).

124. 5-12-1818.

ματι τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ τιμωμένῳ, τῆς Νερᾶς ἐπιλεγομένῳ, ἡγουμενεύ3/οντος Μελετίου[125] τό ζῆν ἐκμετρήσαντος, ἐγένετο φροντίς παρ' ἡμῶν καί παρά πάντων τῶν ἐν τῇ αὐτῇ νήσῳ Σύμῃ Προεστώτων καί 4/λοιπῶν Χριστιανῶν, εἰς ἀποκατάστασιν ἀντ' ἐκείνου ἄλλου ἀξίου καί ἁρμοδίου προσώπου, τοῦ ἀναδεξομένου τήν ἡγουμενικήν ἐπιστασίαν τούτου τοῦ 5/Ἱεροῦ Μοναστηρίου.

Ἀκριβοῦς δέ σκέψεως περί τούτου γενομένης, κοινῇ γνώμῃ εὑρέθη εὔλογον, εἰς τό νά ἀποκαταστήσωμεν αὐτό Μετό6/χιον καί νά τό ἀφιερώσωμεν τοῦ λοιποῦ ἐν τῷ Ἱερῷ καί Σεβασμίῳ Μοναστηρίῳ τοῦ Ταξιάρχου Μιχαήλ Πανερμιώτου ἐπιλεγομένῳ, 7/ὡς γειτνιάζον αὐτῷ τό Ἱερόν τοῦτο Μοναστήριον τοῦ Σωτῆρος Χ(ριστ)οῦ, εἰς τό νά εἶναι ἀπό τοῦ νῦν καί νά λέγεται Μετόχιον τοῦ Ἱεροῦ Μοναστηρίου 8/τοῦ Ταξιάρχου Μιχαήλ.

Ἐπί συμφωνίᾳ μέντοι τοιαύτη, ἵνα φροντίζῃ ὁ κατά καιρόν Ἡγούμενος τοῦ Ταξιάρχου Μιχαήλ καί νά ἐ9/πιμελῆται ἀόκνως, ὡς ἀπαραίτητον χρέος του, εἰς τά πρός αὔξησιν τοῦ μετοχικοῦ τούτου Μοναστηρίου τοῦ Σωτῆρος Χ(ριστ)οῦ καί νά πληρώνῃ 10/κατ' ἔτος λόγῳ κανονικοῦ πρός τόν κατά καιρόν Κυριάρχην καί Ἀρχιερέα τοῦ Μητροπολίτου Ῥόδου, ἀνά τριάκοντα γρόσια, ὧν τά μέν 11/20 διά τό Μοναστήρι τοῦ Ταξιάρχου Μιχαήλ Πανορμιώτου, τά δέ δέκα διά τό τοῦ Σωτῆρος Χ(ριστ)οῦ.

Ὅθεν κατά τήν θερ12/μήν καί εὐλογοφανή αἴτησιν τῶν Χριστιανῶν, στοχαζόμενοι καί ἡμεῖς ὅτι εἶναι ἐπωφελές τοῦτο διά αὐτό τό Μοναστηράκι, ἀπο13/καθιστῶμεν ἤδη αὐτό Μετόχιον τοῦ Ἱεροῦ Μοναστηρίου τοῦ Ταξιάρχου Μιχαήλ Πανορμιώτου, ἵνα μή παρατάσει τοῦ χρόνου, 14/διά τήν ἔλλειψιν ἀξίων καί ἁρμοδίων προσώπων, φθάση καί τοῦτο εἰς ἦν ἔφθασαν ἀθλίαν ἐρήμωσιν καί τά λοιπά, 15/ ἐν τῇ αὐτῇ νήσῳ εὑρισκόμενα Μοναστηράκια.

Διό ἔγινε τό παρόν τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιβεβαιώσει καί μαρτυρία τῶν ὑπο16/γεγραμμένων προσώπων, εἰς τήν ἐξῆς ἔνδειξιν καί ἐπεδόθη τῷ ἤδη ἡγουμενεύοντι ἐν τῷ Μοναστηρίῳ τοῦ Ταξιάρχου 17/Μιχαήλ Πανορμιώτου Κύρ Νεοφύτω.

,αωιθ΄ Ἰουλίῳ λ΄».

125. Μελέτιος Ἱερομόναχος, Ἡγούμενος τῆς Μονῆς τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος τῆς Νερᾶς ἤ Μεγάλου Σωτήρη. Ὁ Μελέτιος γεννήθηκε περίπου τό ἔτος 1745 καί ἀπεβίωσε κατά τό ἔτος 1818. Διετέλεσε Ἡγούμενος τῆς Μονῆς τοῦ Σωτῆρος τῆς Νερᾶς κατά τά ἔτη, περίπου 1780-1818.

3) Παρατηρήσεις

1) Ἡ Μονή τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος τῆς Νερᾶς (ὁ λεγόμενος σήμερα Μεγάλος Σωτήρης) ὑπῆρξε μία ἀπό τίς Μονές τῆς Σύμης, ἡ ὁποία ἤκμασε κατά τό παρελθόν, ὅπως συνέβη καί μέ ἄλλες Μονές τῆς Σύμης, ἀργότερα γιά διάφορους λόγους παρήκμασε καί τελικά ἐξέπεσε σέ Μετόχιον καί ὑπήχθη ὑπό τή Μονή τοῦ Ταξιάρχου Μιχαήλ τοῦ Πανορμίτου καί ὑπό τήν κατάσταση αὐτή διατηρεῖται μέχρι σήμερα.

2) Στά τέλη τοῦ 18ου καί στίς ἀρχές τοῦ 19ου αἰῶνος Ἡγούμενος τῆς Μονῆς εἶναι ὁ Ἱερομόναχος Μελέτιος, μία ἐξέχουσα καί πολύ δραστήρια προσωπικότητα, ἐπί τῆς ἐποχῆς τοῦ ὁποίου ἡ Μονή τοῦ Σωτῆρος τῆς Νερᾶς γνώρισε μεγάλη ἀκμή. Ὅμως μετά τόν θάνατο αὐτοῦ κατά τό ἔτος 1818, ἡ Μονή ἐκρίθη εὔλογο νά ὑποβιβασθεῖ σέ Μετόχιον καί νά ὑπαχθεῖ ὑπό τή Μονή τοῦ Πανορμίτου, ὅπως καί ἔγινε καί συνεχίζεται μέχρι σήμερα.

3) Ὁ Ἱερομόναχος Μελέτιος γεννήθηκε περί τό ἔτος 1745-1750, ἐκάρη Μοναχός στή Μονή αὐτή περί τό ἔτος 1770 καί ἀνέλαβε τήν Ἡγουμενία περί τό ἔτος 1785-1790. Διετέλεσε Ἡγούμενος μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος ἔλαβε χώραν κατά τό ἔτος 1818, ὅταν ἐκεῖνος ἦταν σέ ἡλικία περίπου 75 ἐτῶν.

4) Φαίνεται, ὅτι διά πολλούς καί διαφόρους λόγους, δέν ὑπῆρχε δυναμική ἀδελφότητα καί πρόσωπα ἱκανά νά τόν διαδεχθοῦν στήν Ἡγουμενία καί ἡ Μονή τοῦ Σωτῆρος τῆς Νερᾶς νά εἶναι σέ θέση νά συνεχίσει τόν βίον της, ἕνεκα δέ τοῦ λόγου αὐτοῦ, οἱ Προεστῶτες καί ὁ λαός τῆς Σύμης ἀπεφάσισαν τήν ὑποβίβασή της σέ Μετόχιον καί τήν ὑπαγωγή της ὑπό τήν παλαιά καί δυναμική Μονή τοῦ Πανορμίτου, ὥστε νά δυνηθεῖ ὑπό τή νέα αὐτῆς νομική ὑπόσταση νά ἐξακολουθήσει νά συντηρεῖται καί νά ὑπάρχει, λύση, ἡ ὁποία ὅπως ἀπεδείχθη ἐκ τῶν πραγμάτων, ὑπῆρξε εὐνοϊκή καί σωτήριος.

XXVIII. ΠΩΛΗΤΗΡΙΟΝ ΑΚΙΝΗΤΩΝ ΥΠΟ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΝΑΟΥ ΤΟΥ ΤΙΜΙΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ ΣΥΜΗΣ, ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΜΟΝΗΝ ΤΟΥ ΠΑΝΟΡΜΙΤΟΥ: 2-12-1819

[Ἀρχεῖο Μονῆς Πανορμίτου Σύμης, Κώδικας 1, ἀρ. 91, p3270180]

1) Περίληψη

Ὁ ἐνοριακός ναός τοῦ Τιμίου Σταυροῦ στό χωριό τῆς Σύμης, ὁ ὁποῖος ὑφίσταται μέχρι σήμερα, ἦταν ἰδιοκτήτης ὁρισμένων ἀκινή-

των σέ διάφορες περιοχές τῆς Σύμης, τά ὁποῖα προέρχονταν ἀπό δωρεές καί ἀφιερώσεις εὐσεβῶν Χριστιανῶν. Ὁ Ἐπίτροπος τοῦ ναοῦ αὐτοῦ Χατζῆ Σταυριανός Ἀγαπητοῦ Κρομμυδᾶς, ὕστερα ἀπό συνεννόηση μέ τούς Ἐνορίτες καί τούς Ἱερεῖς τοῦ ναοῦ, ἐπώλησε τά ἀκίνητα αὐτά πρός τή Μονή τοῦ Πανορμίτου καί ἡ Μονή κατέβαλε ὡς τίμημα στόν ναό τοῦ Τιμίου Σταυροῦ τρία ἀσημένια κανδήλια.

2) Κείμενο

«1/Διά τοῦ παρόντος Πωλητικοῦ καί Ἐμμαρτύρου Γράμματος φανεροῦται, ὅτι ὁ Χ(ατζῆ)-Σταυρῆς Ἀγαπητοῦ 2/Κρομμυδᾶς, Ἐπίτροπος ὤν τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, πουλεῖ, εἰδήσει τῶν Ἐνο3/ριτῶν καί Ἱερέων τῆς αὐτῆς Ἐκκλησίας, τά ἑξῆς πράγματα, τά προτοῦ ἀ4/φιερωθέντα τῇ αὐτῇ Ἐκκλησίᾳ:

Δύο ἐλαίας, [ἀφιερωθείσας] παρά τῆς Εἰρήνης, μέσα 5/εἰς τό χωράφι τοῦ Παπᾶ Σβιά[126], [εἰς τόν] τόπον τό Λάπαθος καί [κείμενα] παρά τῆς [Μαρίας, τῆς λεγομένης] Παλαιῆς εἰς τόν 6/αὐτόν τόπον, κατά τό ἔτος 1778, εἰς μῆνα Ἀπρίλιον, ἕν χωράφι μέ ἐλαίας, 7/ὅσας περιέχει καί παρά τῆς Ἀσημίνας Κάκλη, ἕν χωράφι, μίαν ἐλαίαν καί 8/ἀγριελαίας, εἰς τόν αὐτόν τόπον [Λάπαθος] καί κατά τό ἔτος 1746 παρά 9/τῆς Μαρίας τῆς Καλῆς[127], ἕν χωράφι εἰς τήν Μαραθοῦντα[128] καί εἰς ταῖς Ξέραις ἕν χωράφι καί 10/εἰς τήν Μαραθοῦντα δύο ἐλαίας καί εἰς Φελτρά[129] τοῦ Πανερμιώτη [ἑτέρους] 11/δύο γύρους καί εἰς τό Δαφνί Πλατεία δύο καί εἰς τό Ἀχλάδι 12/χωράφι καί εἰς ταῖς Κουκκίαις τῆς Πανέρμου[130] χωράφι καί εἰς τήν Ἀντωτήν[131] 13/ἐλαίας, νά μοιράζουν μέ τήν Εἰρήνην τοῦ Μιχαλούτζου καί Παπᾶ Νικόλα Κα14/σώτη, ἀπό ἕν τρίτον ὁ καθείς[132] καί μίαν ἐλαίαν εἰς τήν Μαραθοῦντα, κοντά τοῦ Ἐρη15/νιοῦ[133] τοῦ Κόκκινου.

126. Δύο ἐλαιόδενδρα, κείμενα μέσα στό χωράφι τοῦ Παπᾶ Σβιά: πρόκειται γιά ἐλαιόδενδρα λεγόμενα στήν Κρήτη «σηκωματάρικα», ἤτοι, τό μέν χωράφι ἀνήκει σέ ἄλλον ἰδιοκτήτη καί τά ἐλαιόδενδρα σέ ἕτερον ἰδιοκτήτη.

127. Καλή, ἡ: Καλλιόπη.

128. Μαραθοῦς, ἡ: προελληνικό τοπωνύμιο.

129. Φελτρά, τά: τοπωνύμιο.

130. Κουκκίαι τῆς Πανέρμου, αἱ: τοπωνύμιο.

131. Ἀντωτή, ἡ: τοπωνύμιο.

132. Ἐλαιόδενδρα συντροφικά: ἡ κυριότητα αὐτῶν ἀνῆκε σέ περισσοτέρους ἰδιοκτήτες. Ἕκαστος ἰδιοκτήτης ἦταν κάτοχος εἴτε τοῦ ½, εἴτε ἐδῶ τοῦ ⅓. Στήν Κρήτη αὐτά σημέρα ὀνομάζονται «μισιακά» ἤ «συμμισιακά».

133. Ἐρηνιό, τό: ὑποκοριστικό τοῦ γυναικείου βαπτιστικοῦ ὀνόματος Εἰρήνη, ἡ.

Καί ἀγοράζονται ἅπαντα τά εἰρημένα [ἀκίνητα] παρά τοῦ Καθηγου16/μένου τοῦ Πανερμιώτου Κυρίου Νεοφύτου, διά τῶν ὁποίων τήν τιμήν ἔδω17/κεν εἰς τήν Ἐκκλησίαν τοῦ Τιμίου Σταυροῦ κανδήλια ἀσημένια τρία (3).

Ὅθεν 18/εἰς τό ἑξῆς τά εἰρημένα πράγματα θέλουν μένουν εἰς τήν ἐξουσίαν τοῦ εἰ19/ρημένου Καθηγουμένου τοῦ Ταξιάρχου Μιχαήλ Πανερμιώτου Κυρίου Νεοφύτου, 20/ὡς κτήματα [ἀνε]πόσπαστα τοῦ Πανερμιώτου[134], χωρίς τινος ἐναντιώσεως.

21/Καί διά τήν βεβαίαν καί ἀληθινήν πούλησιν καί ἀγόρασιν ὑποκυρώ22/θη[135] τό παρόν παρά τοῦ Ἐπιτρόπου τῆς ἄνωθεν Ἐκκλησίας καί ἄλ23/λων ἀξιοπίστων [μαρτύρων] καί ἔστω εἰς ἔνδειξιν [καί ἀσφάλειαν].

1819, Δεκεμ(βρίου) 2. 24/ Ἐν Σύμῃ.

25/Σταυριανός Κρομμυδᾶς, Ἐπίτρο26/πος τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, βεβαιώνω τά ἄνωθεν.

27/Ἰω(άννης) Ξανθός βεβαιώνω τά ἄνωθεν.

Πέτρος Παπᾶ Ἰω(άννου) Πολιάς βεβαιώνω τά ἄνωθεν.

28/Νικόλαος Κουρούνη βεβαιώνω.

29/Παπᾶ Γεώργιος Τζαβαρῆς, βεβαιώνω τά ἄνωθεν.

Καντούνιας μάρτυς.

30/Νικόλας Μιχάλη Γιανναρᾶ μάρτυς.

31/Νεόφυτος Ἱερομόναχος βεβαιώνω τά ἄνωθεν.

32/Κυριακός Μιχάλη Πολιά βεβαιώνω.

33/Ὁ τοῦ Ἁγίου Ῥόδου Ἐπίτροπος Ἀγαπητός Χ(ατζῆ) Νικήτα βεβαιώνω.

34/Κώνστας [----------] βεβαιώνω τά ἄνωθεν.

35/ (;) [----------] βεβαιώνω τά ἄνωθεν.

36/Νικήτας Φωνικάκου (;) βεβαιῶ τά ἄνωθεν.

37/Νικήτας [----------] βεβαιώνω τά ἄνωθεν.

Νικήτας, τοῦ ποτέ Χ(ατζῆ)-Γεώργη μάρτυς.

38/Γεώργης Πολιάς βεβαιώνω.

39/Ὁ τοῦ παρόντος Νοτάριος Φασουλάρης Νεόφυτος».

134. Ὁ Ἡγούμενος τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου Νεόφυτος Β΄ Κακκακιός ἀγόρασε διά λογαριασμό τῆς Μονῆς τά ἀκίνητα αὐτά καί ὄχι προσωπικά δι' ἐκεῖνον.

135. Ὑποκυρώθη: τό ὀρθό ἐπεκυρώθη.

3) Παρατηρήσεις

1) Ὁ ἐνοριακός ναός τοῦ Τιμίου Σταυροῦ στό χωριό τῆς Σύμης εἶχε δεχθεῖ ὡς ἀφιερώματα κατά τό παρελθόν καί ἐκ μέρους πιστῶν Χριστιανῶν, διάφορα ἀκίνητα, τά ὁποῖα ἀπεφάσισε ὁ Ἐπίτροπος αὐτοῦ, σέ συνεννόηση μέ τούς Ἐνορίτες καί τούς Ἱερεῖς τοῦ ναοῦ, νά πωληθοῦν στή Μονή τοῦ Πανορμίτου, ἡ ὁποία τά ἀγόρασε καί ὡς ἀντίτιμο ἔδωσε στόν ναό τοῦ Τιμίου Σταυροῦ τρία ἀσημένια κανδήλια.

2) Πιθανῶς τά ἀκίνητα αὐτά δέν ἀπέδιδαν σημαντικά ἔσοδα στόν ναό τοῦ Τιμίου Σταυροῦ καί θεωρήθηκε προσφορότερη ἡ πώληση αὐτῶν πρός τή Μονή τοῦ Πανορμίτου, ἡ ὁποία πιθανῶς διέθετε ἐργατικά χέρια, πού θά τά καλλιεργοῦσαν καί θά τῆς ἀπέδιδαν εἰσοδήματα.

3) Ἡ Μονή τοῦ Πανορμίτου κατά τήν περίοδο αὐτή (ἀρχές τοῦ 19ου αἰ.) εὑρίσκεται σέ ἀκμή, δέχεται δωρεές ἐκ μέρους πιστῶν Χριστιανῶν, ἀγοράζει ἀκίνητα καί ἀποτελεῖ σημαντικό πνευματικό, λατρευτικό καί οἰκονομικό κέντρο.

4) Ποία ἦταν ἡ οἰκονομική ἀξία σέ γρόσια τῶν τριῶν ἀσημένιων κανδηλῶν, πού ἡ Μονή τοῦ Πανορμίτου ἔδωσε στόν ναό τοῦ Τιμίου Σταυροῦ καί ἀγόρασε πολυάριθμα ἀκίνητα δέν γνωρίζουμε, πρέπει ὅμως ἡ ἀγοραπωλησία δι' ἀμφότερα τά μέρη νά θεωρήθηκε συμφέρουσα καί κυρίως γιά τή Μονή τοῦ Πανορμίτου, ἡ ὁποία δίδοντας τρία ἀσημένια κανδήλια ἔγινε κάτοχος τόσων ἀκινήτων.

5) Ἐπίσης ἀσυνήθιστα μεγάλος καί ἐντυπωσιακός εἶναι ὁ ἀριθμός τῶν δεκαπέντε ὅλων προσώπων, πού παρίστανται κατά τή σύνταξη τοῦ Συμβολαίου αὐτοῦ ἀγοραπωλησίας καί ὑπογράφουν ὡς μάρτυρες. Ἡ παρουσία καί οἱ ὑπογραφές αὐτῶν δίδουν ἰδιαίτερο κῦρος στό ἔγγραφο αὐτό καί ὑπογραμμίζουν τή σπουδαιότητα τῆς γενομένης ἀγοραπωλησίας. Ἐπίσης διά τῶν ὑπογραφῶν τῶν παρισταμένων μαρτύρων πληροφορούμεθα σήμερα γιά πρόσωπα καί ἀξιώματα τῆς τότε ἐποχῆς στή Σύμη, ἄλλως ἄγνωστα σέ ἐμᾶς.

6) Συντάκτης καί Γραφέας τοῦ ἐγγράφου αὐτοῦ εἶναι ὁ Νοτάριος Νεόφυτος Φασουλάρης, κάτοχος καλῆς παιδείας, καλλιγράφος καί ὀρθογράφος, ὁ ὁποῖος συνεχίζει ἐπάξια τό ἔργο τοῦ ζῶντος ἀκόμη, ἀλλά προχωρημένης ἡλικίας πρώην Πρωτονοταρίου Παπᾶ Γεωργίου Κατερηνιοῦ.

XXIX. ΔΙΑΘΗΚΗ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ ΚΑΙ ΣΥΓΚΕΛΛΟΥ ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΥ ΓΕΩΡΓΑΡΗ: 2-01-1820

[Ἀρχεῖο Μονῆς Πανορμίτου Σύμης, Κώδικας 1, ἀρ. 92, p3270181]

1) Περίληψη

Ὁ Ἱερομόναχος καί Σύγκελλος Καλλίνικος Γεωργαρῆς, προφανῶς σέ προχωρημένη ἡλικία καί πιθανῶς ἀντιμετωπίζοντας διάφορα προβλήματα ὑγείας, ἀποφασίζει καί συντάσσει τή Διαθήκη του, ὁρίζοντας ποῖοι θά κληρονομήσουν τά ἀκίνητα καί κινητά περιουσιακά στοιχεῖα, τά ὁποῖα τοῦ ἀνήκουν. Ζοῦσε μαζί μέ τήν ἀδελφή του Εὐδοκία Γεωργαρῆ, πού στή Διαθήκη αὐτή ἀναφέρεται ὡς «Αὐδοκιά», στήν ὁποία ἀφήνει τό μεγαλύτερο μέρος τῆς περιουσίας του καί ὁρίζει, ὅτι μετά τόν θάνατό του, ἡ ἀδελφή του Εὐδοκία μπορεῖ νά διαθέσει κατά τή βούλησή της, ὅ,τι τῆς ἀνήκει. Σημειωτέον, ὅτι ἡ Εὐδοκία ἦταν ἄγαμη καί τελικά μέ Ἀφιερωτική της Διαθήκη κληροδότησε ὅ,τι τῆς ἀνῆκε στή Μονή τοῦ Πανορμίτου.

2) Κείμενο

«1/Ἴσον καί ἀπαράλλακτον τῆς πρωτοτύπου Διαθήκης.

2/Διά τῆς παρούσης μου Διαθήκης φανερώνω ἐγώ, ὁ ἐν Ἱερομονάχοις Καλλίνικος Γεωργαρῆς, ὅτι οἰκείᾳ θελήσει καί 3/προαιρέσει διατάττω τά πρός ἐμέ καί ἀφήνω εἰς τούς κληρονόμους μου, τά ὅσα ἡ δεξιά τοῦ Ὑψίστου Θεοῦ μοι ἐχάρισεν.

4/Ἐν πρώτοις ἀφήνω εἰς τόν Ἅγιον Ῥόδου γρόσια πενῆντα, εἰς τόν ἀνεψιόν μου Παπᾶ Γεώργην γρόσια πενῆντα, καί 5/ἕν ζευγάρι ὑπομάνικα. Ἔτι ἀφήνω εἰς τόν αὐτόν Παπᾶ [Γεώργη] καί Δανιήλ καί Κώνστα καί Ἄννα δύο σουφράδες 6/μπακιρένιους μεγάλους καί εἰς τάς Ἐκκλησίας τῆς πατρίδος μου [Σύμης] ἀπό εἰκοσιπέντε γρόσια εἰς κάθε μίαν 7/καί εἰς ὅλους τούς Ἱερεῖς τῆς πατρίδος μου [Σύμης] ἀπό τέσσαρα γρόσια.

Καί εἰς τόν Σταμάτην, τόν ἀνεψιόν μου, γρό8/σια ἑκατόν καί εἰς τόν ἀνεψιόν μου τόν Ἰωάννην, διά τήν Ἀκολουθίαν, ὅπου μοι διαβάζει, ἕνα ἐπιτραχή9/λι(ον) καί ἕν ζευγάρι ὑπομάνικα[136] καί εἰς τόν Ἅγιον Νικόλαον, τήν ἐνοριακήν μου Ἐκκλησίαν, ἕν φε10/λόνι(ον), ἕν ἐπιτραχήλι(ον) καί περιζώνι(ον) καί εἰς τήν ἀνεψιάν μου Σεβα-

136. Ὑπομάνικα, τά: ἐπιμανίκια.

στήν, τήν Κακούδενα, ἕνα Γύρον εἰς 11/τήν Γερωνίαν καί τόν Ἀλέμονα[137], μέ τόν τόπον του καί εἰς τήν βαπτιστικήν μου Εἰρήνην γρόσια δέκα (10).

12/Καί εἰς τήν ἀδελφήν μου Αὐδοκιάν (Εὐδοκίαν) ἀφήνω τό σπίτι, ὅπου διά ἰδίων μου ἐξόδων ἐκ θεμελίων 13/ἔκτισα καί τό περιβόλι εἰς τόν Ἀνημπασά[138], μέ δύο ἐλαίας, συντροφικόν μέ τήν Ζαγγούρεναν καί εἰς τήν 14/Γερωνίαν[139] ἕν περιβόλι καί εἰς τό Νιμοράκι[140] ἐμπρός τήν μάνδραν τοῦ Τζατζαλιοῦ καί εἰς τό Ξίσος[141] ἀμπέλι 15/καί εἰς τήν Τζαγκριάν[142] ἀμπέλια δύο καί εἰς τό αὐτό μέρος περιβολάκια δύο καί εἰς τήν Ἔρικα[143] περι16/βόλι καί τό σπιτάκι καί τό καζάνι, διά ψυχικά καί ἔξοδα τῆς ψυχῆς τῆς Ἑλένης.

Καί εἰ τί ἄλλο 17/μοι εὑρίσκεται, κινητόν καί ἀκίνητον μέσα εἰς τό σπίτι μου καί εἶναι εἰς τήν ἐξουσίαν τῆς Αὐδοκιᾶς, 18/εἰς τήν ὁποίαν βάζω ἴδιόν μου Ἐπίτροπον τόν ἀνεψιόν μου Σταμάτην, ἀπό τοῦ ὁποίου τόν λόγον νά μήν 19/βγαίνη, οὔτε νά κάμη τό παραμικρόν κίνημα καί ἄν θελήση νά πουλήση τό σπίτι, νά δίδον20/ται ἀπό τήν τιμήν του τριακόσια γρόσια εἰς τόν Πανερμιώτην.

Αὕτη ἡ Διαθήκη γίνεται σήμε21/ρον ὑπ' ἐμοῦ, ζῶντος ἔτι καί τάς φρένας σῴας ἔχοντος καί ὅποιος τήν ἀναιρέση ἤ τήν μεταβά22/λη, τόν ἔχω ὑπόδικον εἰς τό φοβερόν Κριτήριον τοῦ Θεοῦ. Καί διά ἐπικύρωσιν τῶν ἄνωθεν βεβαι23/οῦται καί μέ τήν μαρτυρίαν ἀξιοπίστων ἀνδρῶν.

Οἱ δέ παράδες μου, ἀπό τούς ὁποίους ἔχομεν 24/νά τρώγωμεν, ἕως νά ζῶμεν καί ἀπό τούς ὁποίους θέλουν γίνη μετά τόν θάνατόν μου 25/τά ἄνωθεν ψυχικά μου καί συνηθισμένα μνημόσυνα καί τούς

137. Ἀλέμονας, ὁ: τοπωνύμιο, πιθανῶς ἀπό ναῦδριο τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἐλεήμονος ἤ τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος. Ἐλεήμονας < Ἀλέμονας.

138. Ἀνημπασάς, ὁ: τοπωνύμιο, πιθανῶς ἀπό τήν ἄνω-ἐμπασιά = Ἀνημπασιά, ἤτοι τήν ἄνω εἴσοδο. Ἀπαντᾶ ἐπίσης καί ὡς Ἀνεμπασά.

139. Γερωνία, ἡ: τοπωνύμιο.

140. Νιμοράκι, τό: τοπωνύμιο.

141. Ξίσος, τό: τοπωνύμιο.

142. Τζαγκριά, ἡ: τοπωνύμιο.

143. Ἔρικα, ἡ: τοπωνύμιο, ἀπό τόν γνωστό θάμνο Ἐρείκη ἤ Ἔρεικα, ἡ, κοινῶς ρείκι, τό. Πρόκειται γιά θάμνο, ὁ ὁποῖος ἀπαντᾶ γύρω ἀπό τή Μεσόγειο Θάλασσα καί φύεται ἐπίσης σέ ὅλες τίς χῶρες τῆς Εὐρώπης. Ὑπάρχουν διάφορα εἴδη, μεταξύ τῶν ὁποίων συγκαταλέγονται καί τά ἑξῆς: α) Ἔρεικα ἡ δενδρώδης (Erica arborea), β) Ἔρεικα ἡ μεσογειακή (Erica mediterranea), γ) Ἔρεικα ἡ ἀνθοδεσμίς (Erica anthodesmis) κ.λπ. Γ. Χριστόπουλος, *Φυτολογία* 1990, σ. 109.

ὁποίους ἀφήνω εἰς τήν ἐ26/ξουσίαν τῆς Αὐδοκιᾶς, ὑποσημειοῦνται ὄπισθεν εἰς Δήλωσιν.

Ἔτι δέ λέγω, ὅτι ἡ προτε27/ρινή μου Διαθήκη δέν ἔχει τό κῦρος της, ἀλλά εἶναι ἕν ἄσπρον χαρτί[144].

Ἀκόμη ἀφήνω 28/εἰς τήν ἐξουσίαν τῆς Αὐδοκιᾶς ἕν κομμάτι εἰς τό Πέδι. Ἔτι τά ἑβδομῆντα (70) γρόσια τῆς 29/ἀδελφοσύνης, ὅπου εἰς χεῖρας μου εἶχα, τά ἐξόδιασα μέ ἄλλα ἔξοδα εἰς τόν Ἅγιον Φιλήμο30/να. Ἀκόμη λέγω, ὅτι μένει ἐκ τῆς περιουσίας μου καί μετά τόν θάνατον τῆς Αὐ31/δοκιᾶς, νά τά οἰκονομῆ κατά Θεόν, χωρίς ἀντίῤῥησιν, ὁ ἄνωθεν Σταμάτης, ὁ Ἐπίτροπός 32/μου.

1820, 2. Ἰανουαρίου, ἐν τῇ Σύμῃ.

33/Καλλίνικος Ἱερομόναχος Γεωργαρῆς, ὑποβεβαιώνω τά ἄνωθεν.

34/Ὁ τοῦ Ἁγίου Ῥόδου Ἐπίτροπος Ἀγαπητός, ὑποβεβαιώνω.

35/Χ(ατζῆ)-Νικήτας Κλαδάκης μαρτυρῶ.

36/Ἰωάννης Κοντογιάννης μαρτυρῶ.

37/Διάκος Γιαννεκῆς καί Ἐπίτροπος τοῦ Κοινοῦ μαρτυρῶ.

38/Νικήτας Χ(ατζῆ)-Ἰωάννου καί Γραμματικός τοῦ Κοινοῦ μαρτυρῶ.

39/Γεώργιος Παπᾶ Κώνστα Στεφάνου μαρτυρῶ.

40/Ὁ τοῦ Ἁγίου Ῥόδου Ἐπίτροπος Ἀγαπητός, ὑποβεβαιῶ τό παρόν ἴσον.

41/Ἰω(άννης) [---------] Κλαδιᾶς μαρτυρῶ, ὅτι ἴσον ἔστι.

42/Διάκος Παπᾶ Γιάννης Κυ[ριακοῦ] μαρτυρῶ, ὅτι ἴσον ἔστι.

43/Νικήτας Χ(ατζῆ)-Ἰωάννου μαρτυρῶ, ὅτι ἴσον ἔστι.

44/Ὁ ταύτης Νοτάριος Φασουλάρης Νεόφυτος 45/καί τοῦ ἴσου ὁ αὐτός».

[ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΔΗΛΩΣΙΣ ΟΜΟΛΟΓΙΩΝ ΧΡΕΟΦΕΙΛΕΤΩΝ ΤΟΥ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΥ ΓΕΩΡΓΑΡΗ: 2-01-1820]

[Ἀρχεῖο Μονῆς Πανορμίτου Σύμης, Κώδικας 1, ἀρ. 93, p3270183]

Κείμενο

«1/1820, 2. Ἰανουαρίου.

Σημειοῦνται αἱ Ὁμολογίαι τῶν χρεοφειλε2/τῶν μου:

144. Ἄσπρο χαρτί: ἤτοι παντελῶς ἄκυρη.

3/τοῦ Σκαργιοῦ τῆς γυναικός γροσίων	100
4/τοῦ Γεώργη Μοστριοῦ τοῦ υἱοῦ, Μιχάλη	250
5/τοῦ Ἀντώνη Μανιᾶ τῶν υἱῶν	050
6/τοῦ Παναγιώτη τῆς Νισυριᾶς, τῆς κόρης	625
7/τῆς ἀνεψιᾶς τοῦ Πολιᾶ	025
8/τοῦ Γεώργη τοῦ ἀνεψιοῦ μου	100
9/Χ(ατζῆ)-Θαρηνῆς υἱοῦ καί γαμβροῦ	300
10/Χ(ατζῆ)-Χριστοδούλου τοῦ Καφετζῆ	150
11/τοῦ Κλεφτούτζη τῆς κόρης	025
12/τοῦ Κρουκουκκιδίου γαμβρός	100
13/τοῦ Χ(ατζῆ)-Γεώργη Κρομμυδᾶ	150
14/τοῦ Κουλέση	200
15/τοῦ Παχοσοῦ	034
16/τοῦ Παπᾶ Βασιλακιοῦ	100
17/τῆς Τζαγκαρίνας τῶν υἱῶν	050
18/τοῦ Διαμαντακιοῦ	084
19/τοῦ Νικήτα Ἀμεραλλῆ	122
20/τοῦ Χ(ατζῆ)-Βασιλακιοῦ	060
21/τοῦ Νικήτα Χ(ατζῆ)-Ἰωάννη	300
22/τοῦ Γεώργη Ζουρούδη	075
23/τοῦ Παπᾶ Καγγονικόλα	070
24/τοῦ Παναγιδιοῦ	024
25/τοῦ Μιχάλη Πουλλιοῦ	050
26/τῆς Κωβγιούδενας	135
27/τοῦ Χ(ατζῆ)-Δημήτρη Κέλενας	100
28/τοῦ Μαυριοῦ	075
29/τοῦ Γυναικόδου	006
30/τοῦ Νικόλα τοῦ Γιαννεσκῆ	104

3) Παρατηρήσεις

1) Ὁ Ἱερομόναχος καί Σύγκελλος, ὅπως ἀναφέρεται σέ ἔγγραφα τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου, Καλλίνικος Γεωργαρῆς ὑπῆρξε σημαίνουσα προσωπικότητα τῆς Σύμης, πού ἔζησε καί ἔδρασε στό δεύ-

τερο μισό τοῦ 18ου καί στίς ἀρχές τοῦ 19ου αἰώνα. Γεννήθηκε περίπου τό ἔτος 1745- 1750 καί ἀπεβίωσε πρίν τήν 1-07-1821, σέ ἡλικία περίπου 75 ἐτῶν.

2) Ἐντύπωση προκαλεῖ σέ μᾶς σήμερα ὁ πλοῦτος τόν ὁποῖο ἀπέκτησε καί τόν ὁποῖο διαθέτει σύμφωνα μέ τή Διαθήκη του αὐτή. Τό ἐρώτημα εἶναι, ἐάν κατήγετο ἀπό πλούσια οἰκογένεια ἤ ἐάν, ἀσκώντας τό λειτούργημά του ὡς Ἱερομόναχος, Σύγκελλος καί πιθανῶς ὡς Ἐφημέριος σέ κάποια Ἐνορία, μπόρεσε νά συγκεντρώσει τόσο μεγάλο πλοῦτο σέ ἀκίνητα καί κινητά.

3) Μέρος τοῦ πλούτου του διαθέτει σέ πρόσωπα καί Ἱδρύματα, τά δέ ὑπόλοιπα ἀφήνει στήν ἀδελφή του Εὐδοκία, ἡ ὁποία ἦταν ἄγαμος καί ἀργότερα μέ Ἀφιερωματική Διαθήκη της τά δώρησε στή Μονή τοῦ Πανορμίτου.

XXX. ΠΩΛΗΤΗΡΙΟΝ ΑΚΙΝΗΤΟΥ ΥΠΟ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΦΟΥΚΑ, ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΜΟΝΗΝ ΤΟΥ ΠΑΝΟΡΜΙΤΟΥ: 9-06-1820

[Ἀρχεῖο Μονή Πανορμίτου Σύμης, Κώδικας 1, ἀρ. 94, p3270184]

1) Περίληψη

Ὁ Γεώργιος Φουκᾶς πωλεῖ ἕνα ἀμπέλι, τό ὁποῖο κεῖται στή θέση Λακκί τῆς Σύμης, πρός τή Μονή τοῦ Πανορμίτου, ἀντί τοῦ τιμήματος τῶν χιλίων (1000) γροσίων, ποσόν πολύ μεγάλο διά τήν ἐποχή ἐκείνη. Πρός ἐπιβεβαίωση τῆς πράξεως αὐτῆς συνετάγη τό παρόν, τό ὁποῖο ἐπέχει θέση Συμβολαίου ἀγοραπωλησίας καί ἐδόθη στή Μονή τοῦ Πανορμίτου, ὅπου καί φυλάγεται μέχρι σήμερα.

2) Κείμενο

[Ἄνω καί ἀριστερά τοῦ ἐγγράφου αὐτοῦ ἔχει τεθεῖ μικροῦ σχήματος ὀκταγωνική σφραγίδα, ἡ ὁποία φέρει τουρκική ἐπιγραφή]:

«1/Διά τοῦ παρόντος ἡμῶν Κληρικοῦ καί Πουλητικοῦ Γράμματος δηλοῦ2/μεν καί φανερώνομεν ἡμεῖς, οἱ εὑρισκόμενοι Ἐπίτροποι Κληρικοί, παρόντος 3/καί τοῦ ὑποφαινομένου Μουτεβελλῆ [Ἀγᾶ][145], ὀνόματι Κοματάας, ἰδού, ὅπου φανερώνομεν, 4/ὅτι ἦλθεν πρός ἡμᾶς ὁ

145. Μουτεβελλῆς Ἀγᾶς, ὁ: τουρκικά mütevelli ağa = Προϊστάμενος ὑπηρεσίας διαχείρισης Βακουφίων. Ζ. Τσιρπανλῆς, *Νίσυρος* 2018, σ. 1471.

Γεώργιος τοῦ Φουκᾶ[146], παροῦσαι καί αἱ ἀδελφαί 5/αὐτοῦ, ἡ Διακόνισσα[147] καί ἡ Εἰρήνη [καί ἐδήλωσαν], ὅτι πουλοῦν τό ἀμπέλιν τοῦ Γεωργίου [Φουκᾶ] θε6/ληματικῶς των [εἰς τό Ἱερόν Μοναστήριον] τοῦ Πανερμιώτη, διά γρόσια χίλια (1000).

Τό παρόν ἀμπέλιν 7/εἶναι εἰς τό Λακκί[148] καί εὑρίσκεται εἰς τό μοιράδι ἀπό δεκατέσσερεις Ἀπριλίου 8/ἕως Ἰουνίου 9, ἤγουν ἐννέα [τοῦ ἔτους 1820] καί νά μήν ἔχει κανείς τήν δύναμιν, 9/διά νά πάρη αὐτό τό πρᾶγμα, εἴ τις τόσες ἡμέρες ἔμεινεν τοῦ Μοναστηρίου 10/καί δέν εἶναι κανείς νά ἐνοχλήση πλέον ἀπό μέρους τοῦ Γεωργίου [Φουκᾶ] 11/ἤ τά παιδία αὐτοῦ καί ἀπό τά παιδία τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ ἤ ἀπό ἄλλον 12/μέρος. Ὁποῖος πειράξει τό ἄνωθεν ὑπογεγραμμένον Μοναστήριον [τοῦ Πανερμιώτη], νά 13/ἔχη νά δίνη εἰς τό Ἰμαρέτι τῆς Ῥόδου γρ(όσια) πεντακόσια (500). Ἐπί τούτου καί ἔγινε 14/τό παρόν Πουλητικόν Γράμμα ἔμπροσθεν τοῦ Ἀγᾶ μας[149] καί τῶν 15/εὑρεθέντων Κληρικῶν.

16/[Ἐν] ἔτει 1820, μηνί Ἰουνίῳ, 9.

17/Γεώργιος [Φουκᾶς] παρών.

18/Ὁ Ἐπίτροπος τοῦ Ἁγίου Ῥόδου.

19/Μανώλης Ρεΐσης καί Πρωτόγερος τοῦ Κοινοῦ [τῆς Σύμης] ἐπιβεβαιῶ.

20/Διάκο - Γεώργιος Χ(ατζῆ) - Διάκου Παύλου παρών.

21/Ὁ Γεώργιος Φουκᾶ ἐπούλησα θεληματικῶς καί μέ ὅλην μου τήν ψυχήν.

22/Διακονικόλαος Κουλός καί Γραμματικός τοῦ Κοινοῦ [τῆς Σύμης] ἐπιβεβαιῶ κατά τήν

23/συμφωνίαν τους γραπτῶς».

3) Παρατηρήσεις

1) Τό κείμενο τοῦ ἐγγράφου αὐτοῦ ἐγράφη ἀπό ἄτομο, τό ὁποῖο ἐγνώριζε μέν τήν ἑλληνική γλώσσα, ἀλλά διέθετε στοιχειώδη γνώση γραφῆς καί ἀνάγνωσης. Περιέχει πολλά ὀρθογραφικά καί συντακτικά σφάλματα καί διαβάζεται μετά πολύ μεγάλης δυσκολίας.

146. Φουκᾶς, ὁ: Οἰκογενειακό ἐπώνυμο. Διαλεκτικός τύπος προφανῶς ἀπό τό ὄνομα Φωκᾶς.

147. Διακόνισσα, ἡ: ἐδῶ γυναικεῖο βαπτιστικό ὄνομα ἀσυνήθιστο.

148. Λακκί, τό: τοπωνύμιο.

149. Τό ἔγγραφο αὐτό, τό ὁποῖο ἐπέχει θέση Συμβολαίου ἀγοραπωλησίας, συνετάγη καί ὑπεγράφη ἐνώπιον τοῦ Τούρκου Ἀγᾶ, προκειμένου νά ἔχει μεγαλύτερο κῦρος καί ἰσχύ.

2) Τό τίμημα τῶν χιλίων (1000) γροσίων, τό ὁποῖο συνεφωνήθη καί κατεβλήθη ἀπό τήν ἀγοράστρια Ἱερά Μονή τοῦ Πανορμίτου, πρός τόν πωλητή Γεώργιο Φουκᾶ εἶναι πολύ ὑψηλό καί ἀποδεικνύει ὅτι καί ἡ ἔκταση τοῦ πωληθέντος ἀμπελιοῦ θά ἦταν πολύ μεγάλη καί τό ἀμπέλι θά ἦταν πολύ παραγωγικό.

3) Τόσον ἀπό τό ἔγγραφο αὐτό, ὅσον καί ἀπό πολλά ἄλλα ἔγγραφα τοῦ Ἀρχείου τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου ἐξάγεται τό συμπέρασμα, ὅτι παλαιότερα στή Σύμη ὑπῆρχε ἀμπελοκαλλιέργεια σέ μεγάλη ἔκταση καί παρήγετο πολύ καί καλῆς ποιότητος κρασί.

4) Συντάκτης καί Γραφέας τοῦ ἐγγράφου αὐτοῦ ἦταν ὁ Διακονικόλαος Κουλός, Γραμματικός τοῦ Κοινοῦ, ὁ ὁποῖος ὑπογράφει στό τέλος τοῦ κειμένου καί ὡς μάρτυρας.

XXXI. ΔΙΑΘΗΚΗ ΜΟΝΑΧΟΥ ΙΩΑΚΕΙΜ ΤΖΑΜΟΥΡΗ, ΑΔΕΛΦΟΥ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΤΟΥ ΠΑΝΟΡΜΙΤΟΥ: 6-11-1820

[Ἀρχεῖο Μονῆς Πανορμίτου Σύμης, Κώδικας 1, ἀρ. 95, p3270185]

1) Περίληψη

Ὁ Μοναχός τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου Ἰωακείμ Τζαμουρῆς, εὑρισκόμενος προφανῶς σέ προκεχωρημένη ἡλικία καί ἀντιμετωπίζοντας ἴσως προβλήματα ὑγείας, ἀποφασίζει καί συντάσσει τή Διαθήκη του αὐτή. Διορίζει ὡς Ἐπίτροπο αὐτοῦ τόν πνευματικό του πατέρα καί Ἡγούμενο τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου Ἀρχιμανδρίτη Νεόφυτο Β΄ Κακκακιό καί ὁρίζει νά δοθοῦν ἀπό ἑκατό (100) γρόσια σέ ἕκαστον ἀπό στενούς καί ἐξ αἵματος συγγενεῖς του, τά δέ ὑπόλοιπα νά διαθέσει, ὅπως ἐκεῖνος κρίνει ὀρθό, ὁ Γέροντάς του καί Ἡγούμενος τοῦ Πανορμίτου Νεόφυτος Β΄ Κακκακιός (1794-1838).

2) Κείμενο

«1/† Διά τῆς παρούσης μου Διαθήκης καί καθαρῆς ἀποδείξεως, ὄντας τάς φρέ2/νας καλῶς ἔχων, ἀπεφάσισα αὐτοθελήτως, νά κάμω Διαθή3/κην καί στένω[150] Ἐπιτροπικόν[151] μου τόν Ἅγιον Καθηγούμενον Κύρ 4/Νεόφυτον[152] καί Γέροντά μου, εἰς τόπον τοῦ πατέρα μου.

150. Στένω: στήνω, διορίζω.

151. Ἐπιτροπικός, ὁ: Ἐπίτροπος, δυνάμενος νά ἐνεργεῖ ἀντί τοῦ ἰδίου, μετά τόν θάνατον τοῦ διαθέτου.

152. Νεόφυτος: πρόκειται γιά τόν Ἀρχιμανδρίτη Νεόφυτο Β΄ Κακκακιό, Ἡγούμενο τοῦ Πανορμίτου (1794-1838). Γ. Πετρόπουλος, *Μονή Πανορμίτου* 2020, σ. 148.

Τοῦτο μόνον 5/διορίζω, εἰς τά ἀνέψιά μου νά δοθοῦν [τά ἑξῆς]: Εἰς τόν Ἱερομόναχον Ἰωα6/κείμ καί εἰς τάς δύο του ἀδελφάς Μαρίαν [καί] Χατζηδενίον[153], καί εἰς τά 7/δύο ὀρφανά, Ἀφεντρίον[154] καί Κώστα, ἀπό ἑκατόν (100) γρ(όσια) εἰς τό καθένα, 8/ὅπου συμποσοῦνται γρ(όσια) 500, τά δέ ἐναπολειφθέν(τα), νά εἶναι ὁ Γέρον9/τάς μου, ὁ Ἡγούμενος [τοῦ Πανερμιώτη Νεόφυτος], ἴδιος οἰκοκύρης, νά κοιτάξη 10/τήν ψυχήν μου[155].

Διό ἔγινε καί ἡ παροῦσα Διαθήκη ἔμπροσθεν εἰς τρεῖς 11/Ἱερεῖς καί εἰς τόν πνευματικόν μου πατέρα Κύρ Νεόφυτον, εἰς ἔνδει12/ξιν καί ἀσφάλειαν. Νά δώση καί ἀπό ἕνα Σαρανταλείτουργον ὅλων 13/τῶν Ἱερέων τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ τόπου [τῆς Σύμης].

1820, Νοεμβρίου 6.

14/Ἰωακείμ Τζαμουρῆς[156] καί οἱ σύν ἐμοί Ἀδελφοί βεβαιώνομεν τά ἄνωθεν.

15/Χ(ατζῆ) - Νικήτας Κλαδάκης μαρτυρῶ.

16/Ζανέρης Ῥόδιος μαρτυρῶ.

17/Ἱερομόναχος Ἰωαννίκιος μαρτυρῶ».

3) Παρατηρήσεις

1) Ὁ Μοναχός Ἰωακείμ Τζαμουρῆς, θά ἐγεννήθη πιθανῶς περί τό ἔτος 1750 καί θά ἐκάρη Μοναχός στή Μονή τοῦ Πανορμίτου περί τό ἔτος 1770-1775, ὅπου καί ἐμόνασε. Τό ἔτος 1820, σέ ἡλικία περίπου 70 ἐτῶν ἀποφασίζει καί συντάσσει τήν παροῦσα Διαθήκη του. Ὡς Ἐπίτροπόν του διορίζει τόν πνευματικό του πατέρα καί Ἡγούμενο τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου Νεόφυτο Β΄ Κακκακιό. Ἀφήνει σέ στενούς συγγενεῖς του καί σέ ἕκαστον ἀπό ἑκατό (100) γρόσια καί ὅτι ἄλλο κατέχει τό ἀφήνει στόν Ἡγούμενο Νεόφυτο Β΄ Κακκακιό, νά τό διαθέσει κατά βούληση.

2) Ἐντύπωση προκαλεῖ τό γεγονός, ὅτι ὁ Διαθέτης ἔχει ὑπό τήν κατοχή του μόνον λίγα γρόσια, προερχόμενα πιθανῶς ἀπό οἰκονο-

153. Χατζηδένιον, τό: γυναικεῖο βαπτιστικό ὄνομα.

154. Ἀφεντρίον, τό: πιθανῶς Ἀφέντρα, ἡ: γυναικεῖο βαπτιστικό ὄνομα.

155. Νά κοιτάξη τήν ψυχήν μου: νά φροντίσει γιά νά γίνουν ὅλα, ὅσα συνηθίζονται νά τελοῦνται μετά τόν θάνατον κάποιου, ἤτοι: μνημόσυνα, σαρανταλείτουργα, οἰκονομική στήριξη καί ἐλεημοσύνες σέ ἐνδεεῖς καί γενικά ἔχοντας ἀνάγκη κ.λπ.

156. Τζαμουρῆς: ἐπώνυμο, ἀπό τό τζαμούρης = θαρραλέος, ἄφοβος. Ἐπίσης ὡς ρῆμα: τζαμουρεύω καί ξετζαμουρεύω = ἀποκτῶ θάρρος, ξεθαρρεύομαι.

μίες του, σέ ἀντίθεση μέ ἄλλους Ἱερομονάχους, οἱ ὁποῖοι διαθέτουν μεγάλο πλοῦτο, σέ κινητά καί ἀκίνητα.

3) Δέν ἀναφέρεται ὁ Συντάκτης καί Γραφέας τοῦ ἐγγράφου αὐτοῦ. Πιθανῶς αὐτός ἦταν ὁ Ἱερομόναχος Ἰωαννίκιος, ὁ ὁποῖος ὑπογράφει στό τέλος τοῦ κειμένου καί ὡς μάρτυρας.

XXXII. ΑΦΙΕΡΩΤΙΚΗ ΔΙΑΘΗΚΗ ΕΥΔΟΚΙΑΣ, ΘΥΓΑΤΕΡΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΑΠΑ ΣΤΑΜΑΤΗ ΚΑΙ ΑΔΕΛΦΗΣ ΤΟΥ ΣΥΓΚΕΛΛΟΥ ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΥ ΓΕΩΡΓΑΡΗ, ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΜΟΝΗΝ ΤΟΥ ΠΑΝΟΡΜΙΤΟΥ: 1-07-1821

[Ἀρχεῖο Μονῆς Πανορμίτου Σύμης, Κώδικας 1, ἀρ. 96, p3270186]

1) Περίληψη

Ἡ Εὐδοκία, θυγατέρα τοῦ Γεωργίου Παπᾶ Σταμάτη καί ἀδελφή τοῦ Ἱερομονάχου καί Συγκέλλου Καλλινίκου Γεωργαρῆ, ἄγαμος, ἡ ὁποία κληρονόμησε τό πλεῖστο μέρος τῆς περιουσίας, ἀκίνητης καί κινητῆς, τοῦ πρό ὀλίγου χρόνου ἀποβιώσαντος ἀδελφοῦ αὐτῆς Ἱερομονάχου Καλλινίκου, εὑρισκόμενη σέ προκεχωρημένη ἡλικία καί πιθανῶς ἀντιμετωπίζουσα προβλήματα ὑγείας, προβαίνει στή σύνταξη αὐτῆς τῆς «Ἀφιερωτικῆς Διαθήκης», ὅπως αὐτή χαρακτηρίζεται, διά τῆς ὁποίας ἀφιερώνει ἅπασα τήν ἀκίνητη καί κινητή περιουσία της στή Μονή τοῦ Πανορμίτου. Μοναδικόν ὅρον, τόν ὁποῖο βάζει ἡ ἀφιερώτρια, εἶναι ὁ ἑξῆς: Ἡ Μονή τοῦ Πανορμίτου ἀπό αὐτή τήν ἡμέρα παραλαμβάνει τήν περιουσία της, ἀλλά ὀφείλει νά τή διατρέφει καί νά τή φροντίζει ἐν ὅσῳ ἐκείνη ζεῖ καί ὅταν θά ἀποβιώσει, νά φροντίσει γιά τήν τέλεση τῶν μνημοσύνων αὐτῆς καί ὅτι ἄλλο συνηθίζεται γιά τήν ψυχή της.

2) Κείμενο

«1/Τήν σήμερον φανερώνω διά τῆς παρούσης μου Ἀφιερωτικῆς Διαθήκης, ἐγώ, ἡ Αὐδοκιά[157], ἡ Θυγάτηρ 2/τοῦ Γεωργίου Παπᾶ Σταμάτη καί αὐταδέλφη τοῦ μακαρίτου Καλλινίκου Συγκέλλου Γεωρ3/γαρῆ, ὅτι οἰκείᾳ Θελήσει ἀφιερώνω εἰς τό Ἱερόν Μοναστήριον τοῦ Ταξιάρχη Μιχαήλ 4/Πανερμιώτη, τοῦ ἐν τῇ πατρίδι μου Σύμη [εὑρισκομένου], ὄχι μόνον τήν ψυχήν μου καί τό σῶμα, ἀλλά καί 5/

157. Αὐδοκιά, ἡ: διαλεκτικός τύπος τοῦ γυναικείου βαπτιστικοῦ ὀνόματος Εὐδοκία, ἡ.

τά ὅσα κτήματα ἔχω εἰς τήν ἐξουσίαν μου, ἐκ τῶν γονέων μου καί ἐκ τοῦ εἰρημένου 6/αὐταδέλφου μου Καλλινίκου [Γεωργαρῆ], διά Γραμμάτων μαρτυρημένων, κινητά τε καί ἀκίνητα, μέ7/χρι λεπτοῦ.

Ἐν πρώτοις δηλαδή, ἕν ὀσπήτι[158] μέ ὅλην του τήν περιοχήν, μέ γιστέρνας δύο, 8/μέ αὐλήν, μέ περιβόλιν, ἀνωκάτωγον, μέ μαγειρεῖον, ὡς εἶναι, [κείμενον] εἰς τήν Ἐνορίαν τοῦ Ἁ9/γίου Νικολάου, πλησίον ὑποκάτω τοῦ Νικήτα Χ(ατζῆ)-Ἰωάννου καί μίαν κασέλλαν[159] καί ἕν σε10/πέτι[160] καί δύο καναβέταις[161] καί ἕν ρακοκάζανον μέ καπάκι καί λολᾶ[162] καί μίαν βατζέ11/λα[163] καί τέζερα τρία καί ἄλλην βατζέλαν καί ἕν μαγκάλι καί μίαν φουφού καί 12/τρία καφέ ἰμπρίκια[164] καί ἕν μεγάλον καί ταψιά δέκα καί ἕν σουφραδάκι[165] καί δύο 13/παπλώματα, ἀπό τά ὁποῖα δύο τό ἕν εἶναι μεταξωτόν καί ἕνα σεζετέ[166] καί κιλίμι καί μίαν 14/διπλήν[167] καί ἕν περιβόλιν μέ ἐλαίαν καί ὅτι ἄλλο περιέχει εἰς ταῖς Ἀνηβησαῖς[168], πλησίον 15/ὑποπάνω τοῦ Νικόλα Χάλαρη.

Καί εἰς τήν Γηρωνείαν[169] περιβόλιν καί 16/μέ τρεῖς ἐλαίας, πλησίον [------][170] καί ἐλαίας πέντε εἰς τό Στενόν[171], μέσα εἰς τό χωράφι τῆς Σεβαστῆς τοῦ Διάκου καί ὅ,τι 17/ἄλλο εὑρεθῆ μετά τόν θάνατόν μου, τό ἀφιερώνω εἰς τό αὐτό εἰρημένον Μοναστήριον [τοῦ Πανερμιώτου], ἐπί τοῦ Ἡγουμένου 18/Πανοσιολογιωτάτου Κυρίου Νεοφύτου. Ἔτι δέ

158. Ὀσπήτι, τό: ἀπό τό λατινικό Hospitium = οἰκία, σπίτι.

159. Κασέλλα, ἡ: ξύλινο ἔπιπλο, τό ὁποῖο παλιότερα δέν ἀπουσίαζε ἀπό καμμία οἰκία. Σέ αὐτήν ἐφυλάσσοντο κυρίως ροῦχα καί ἡ προίκα τῆς μέλλουσας νύμφης.

160. Σεπέτι, τό: ἀπό τό τουρκικό sepet = πανέρι, καλάθι.

161. Καναβέτα, ἡ: ἰταλικό canova = μικρό κιβώτιο μέ φιάλες γιά ποτά, μέ σκαλιστή διακόσμηση στό ἐξωτερικό. Ζ. Τσιρπανλῆς, *Νίσυρος* 2018, σ. 1436.

162. Λολᾶς, ὁ: λουλᾶς = χάλκινος, κυλινδρικός σωλήνας, ἔσω τοῦ ὁποίου διέρχονται οἱ ὑδρατμοί, κατά τήν ἀπόταξη τῶν στρεμφύλων. Ὁ λουλᾶς διέρχεται ἀπό δοχεῖο μέ κρύο νερό, οἱ ἐντός αὐτοῦ ὑδρατμοί ὑγροποιοῦνται καί ἐξέρχεται ἀπό τό κάτω ἄκρο του ἡ ρακή ἤ σούμα.

163. Βατζέλα, ἡ: βαρέλι, τό.

164. Ἰμπρίκι, τό: μπρίκι, τό.

165. Σουφραδάκι, τό: μικρός σουφράς.

166. Σεζετές, ὁ: σιζατέδες = μικρά ἔγχρωμα χαλιά ἀπό κατσικίσια τρίχα ἤ μπαμπάκι. Ἀπό τό τουρκικό seccade = χαλάκι προσευχῆς. Ζ. Τσιρπανλῆς, *Νίσυρος* 2018, σ. 227, 235, 887 κ.ἑξ.

167. Διπλή, ἡ: πατανία (= κλινοσκέπασμα) ἤ σεντόνι μέ δύο φύλλα.

168. Ἀναβησαί, αἱ: τοπωνύμιο.

169. Γηρωνεία, ἡ: τοπωνύμιο.

170. Πρόκειται γιά κενό χῶρο, ὁ ὁποῖος ἀφέθη ἀπό τόν Γραφέα, προκειμένου νά συμπληρωθεῖ ἀργότερα, πρᾶγμα ὅμως πού δέν ἔγινε.

171. Στενό, τό: τοπωνύμιο.

καί ὅσα βιβλία εὑρίσκονται εἰς τήν ἐξουσίαν μου ἐκ 19/τοῦ εἰρημένου αὐταδέλφου μου [Ἱερομονάχου Καλλινίκου Γεωργαρῆ].

Αὐτά λοιπόν, τά εἰρημένα [περιουσιακά στοιχεῖα] θέλη τά ἐξουσιάζη τό εἰρημένον 20/Ἱερόν Μοναστήριον [τοῦ Πανερμιώτη], ὡς ἰδία του ἀποκτήματα ἀπό σήμερα καί εἰς τό ἑξῆς, διά νά τρέφωμαι 21/ἐξ αὐτοῦ ἕως οὗ ζῶ καί διά νά γίνουν καί τά μνημόσυνά μου, μετά τόν Θάνατόν μου.

Ὅποι22/ος δέ ἀπό τούς συγγενεῖς ἤ ἀνεψιούς μου ζητήση, ὡς φιλοτάραχος καί κακότροπος, νά 23/ἀναιρέση ταύτην μου τήν Ἀφιερωτικήν Διαθήκην, νά ἔχη ἀντίδικον τόν Κύριον ἡμῶν 24/Ἰησοῦν Χ(ριστ) ὀν καί εἰς ταύτην τήν ζωήν καί εἰς τήν μέλλουσαν, ὡς παραβάτης τοῦ Νόμου 25/καί τῆς ἐμῆς Διαθήκης, ἥτις ἐγράφη σῳας ἐχούσης τάς φρένας καί περιπατούσης 26/καί ὑπεβεβαιώθη[172] ὑπό ἀξιοπίστων μαρτύρων, ἵνα ἔχῃ τό κῦρος ἐν παντί Κριτη27/ρίῳ δικαιοσύνης.

,αωκα΄, Ἰουλίου α΄. Ἐν Σύμῃ.

28/Ἡ εἰρημένη Αὐδοκιά [θυγάτηρ Γεωργίου Παπᾶ Σταμάτη], ὑποβεβαιώνω τά ἄνωθεν.

29/ Ὁ τοῦ Ἁγίου Ῥόδου Ἐπίτροπος, ὁ ὑποκάτωθεν Νοτάριος [Φασουλάρης Νεόφυτος].

30/ » .

31/Χ(ατζῆ) - Νικήτας Κλαδάκης μαρτυρῶ.

32/Νικόλας Χάλαρης[173] μαρτυρῶ.

33/Χ(ατζῆ) - Ἀγαπητός Χ(ατζῆ) - Ἰωάννου μαρτυρῶ.

34/Νικόλαος Βενιαμίν μαρτυρῶ.

35/Ὁ ταύτης Νοτάριος Φασουλάρης Νεόφυτος».

3) Παρατηρήσεις

1) Ἡ Εὐδοκία, θυγατέρα Γεωργίου Παπᾶ Σταμάτη καί ἀδελφή τοῦ Ἱερομονάχου καί Συγκέλλου Καλλινίκου Γεωργαρῆ, κάτοχος ἱκανῶν περιουσιακῶν στοιχείων, ἀκινήτων καί κινητῶν, διά τῆς Ἀφιερωτικῆς αὐτῆς Διαθήκης της, τά ἀφιερώνει στή Μονή τοῦ Πανορμίτου, μέ τόν ὅρο ἡ Μονή νά τή διατρέφει ἐν ὅσῳ ζεῖ καί νά

172. Ὑπεβεβαιώθη: δοκιμώτερο τό: ἐπεβεβαιώθη.

173. Χάλαρης: ἐπώνυμο Οἰκογενείας, ἀπό τό χαλαρός = ἤρεμος, ἥσυχος, χωρίς ἄγχος, ἄνετος.

φροντίσει γιά τήν τέλεση τῶν νομίμων, τά ὁποῖα συνηθίζονται μετά τόν θάνατον.

2) Ἡ Μονή τοῦ Πανορμίτου ἀποδέχεται εὐχαρίστως τή δωρεά καί ἀσφαλῶς καί τόν τεθέντα ὅρο, νά διατρέφει τή δωρήτρια καί νά φροντίσει γιά τήν τέλεση τῶν μνημοσύνων της κ.λπ. μετά τόν θάνατον αὐτῆς. Διά τοῦ τρόπου αὐτοῦ ἡ Μονή τοῦ Πανορμίτου ἀδαπάνως ἐπαυξάνει τά περιουσιακά της στοιχεῖα καί ἡ δωρήτρια μένει μέ ἥσυχη τή συνείδησή της, ἐξασφαλίζοντας τή φροντίδα τῆς Μονῆς γιά τόν ὑπόλοιπο χρόνο τῆς ζωῆς της καί διά τά μετά τόν θάνατον αὐτῆς.

3) Συντάκτης καί Γραφέας τοῦ κειμένου εἶναι ὁ Ἐπίτροπος τοῦ Μητροπολίτου Ρόδου καί Νοτάριος Νεόφυτος Φασουλάρης, κάτοχος καλῆς παιδείας. Τά κείμενά του εἶναι ὀρθά ὀρθογραφικά καί συντακτικά, σαφῆ καί καλλιγραφημένα. Αὐτά ἀναγινώσκονται χωρίς δυσκολίες καί ἐμφανίζουν πληρότητα καί ἀκρίβεια.

4) Ὁ Νεόφυτος Φασουλάρης, προφανῶς ἀδελφός τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου, φαίνεται ὅτι ὡς Νοτάριος ἀπετέλεσε τόν διάδοχο τοῦ Πρωτονοταρίου Παπᾶ Γεωργίου Κατερηνιοῦ, ὁ ὁποῖος ἐπί τριάντα καί πλέον χρόνια ἐξυπηρετοῦσε τίς ἀνάγκες τῶν κατοίκων τῆς Σύμης. Ἀργότερα, γέρων καί ἄρρωστος ἔπαυσε νά προσφέρει τίς ὑπηρεσίες του καί κατά τό ἔτος 1818 ἀπεβίωσε, σέ ἡλικία περίπου 70-75 ἐτῶν.

XXXIII. ΑΦΙΕΡΩΤΗΡΙΟΝ ΕΝΟΣ ΕΛΑΙΟΔΕΝΔΡΟΥ ΥΠΟ ΤΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ, ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΑΣ ΤΟΥ ΠΑΠΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΑΡΑΓΑ, ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΜΟΝΗΝ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ ΤΗΣ ΝΕΡΑΣ: 3-10-1822

[Ἀρχεῖο Μονῆς Πανορμίτου Σύμης, Κώδικας 1, ἀρ. 97, p3270187]

1) Περίληψη

Ἡ Εἰρήνη, Πρεσβυτέρα τοῦ Παπᾶ Γεωργίου Σαραγᾶ, ἠσθένησε καί παρεκάλεσε τόν Ἰησοῦν Χριστόν, στή Μεταμόρφωση τοῦ Ὁποίου τιμᾶται τό Καθολικόν τῆς Μονῆς τοῦ Σωτῆρος τῆς Νερᾶς (Μεγάλος Σωτήρης), νά τή βοηθήσει νά γίνει καλά, πρᾶγμα πού ἐπετεύχθη. Στή συνέχεια καί προκειμένου ἐκείνη νά ἐκφράσει τήν εὐγνωμοσύνη της πρός τόν Χριστόν, ἀφιέρωσε ἕνα ἐλαιόδενδρο στήν πρώην Μονή τοῦ Σωτῆρος τῆς Νερᾶς. Πρός τεκμηρίωση τῆς ἀφιερώσεως αὐτῆς συνετάγη καί ὑπεγράφη τό ἔγγραφο αὐτό καί

ἐδόθη στήν πρώην Μονή τοῦ Σωτῆρος τῆς Νερᾶς, ἡ ὁποία ἀπό τοῦ ἔτους 1819 εἶχε ὑποβιβασθεῖ σέ Μετόχιον καί ὑπήγετο ὑπό τή Μονή τοῦ Πανορμίτου.

2) Κείμενο

«1/Διά τοῦ παρόντος φανερώνω ἐγώ, ἡ Εἰρήνη, λέγω ἡ Παπαδιά Πα2/πᾶ Γεώργη Σαραγᾶ[174], ὅτι οἰκείᾳ θελήσει ἀφιερώνω τῷ Ἱερῷ 3/Μοναστηρί(ῳ), τῷ ἐπονομαζομένῳ τοῦ Σωτήρη τῆς Νερᾶς, μίαν ἐλαίαν, 4/εὑρισκομένην εἰς τόν Νεμποριόν[175], μέσα εἰς τό χωράφι μου[176], 5/νά τήν ἐξουσιάζη, ὡς ἴδιόν του ἀπόκτημα, χωρίς νά 6/ἔχη τήν παραμικράν ἐνόχλησιν ἀπό τινα, διότι τήν ἀ7/φιέρωσα ἐνῶ ἠσθένησα καί ἀνέλαβον.

Ὅθεν ἔγινε τό 8/παρόν καί ἐδόθη τῷ Ἱερῷ εἰρημένῳ Μοναστηρίῳ [τοῦ Σωτῆρος τῆς Νερᾶς], ὡς καί ἡ ἐλαία, 9/διά μνημόσυνον ἐδικόν μου[177] καί τῶν γονέων μου καί ἔστω 10/εἰς ἔνδειξιν ἀληθείας.

,αωκβ΄ Ὀκτωβ(ρίου) γ΄. Σύμη.

11/Ἡ εἰρημένη Εἰρήνη [Παπαδιά Παπᾶ Γεώργη Σαραγᾶ], ὑποβεβαιώνω τήν ἄνωθεν ἀφιέρωσιν.

12/Εἶναι δέ τό ἄνωθεν χωράφι πλησίον τοῦ Χ(ατζῆ) - Διάκου Καλαφατᾶ[178].

13/Ὁ τοῦ Ἁγίου Ῥόδου Ἐπίτροπος Νεόφυτος Φασουλάρης καί Νοτάριος τοῦ Γράμματος.

14/Νικόλαος Βενιαμίν μαρτυρῶ.

15/Νικόλαος Μαργέλλου μαρτυρῶ.

16/Χ(ατζῆ) - Ἰω(άννης) Φραντζέσκος[179] μαρτυρῶ».

---

174. Σαραγᾶς: ἐπώνυμο Οἰκογενείας, πιθανῶς ἀπό τήν τουρκική λέξη saray = ἀνάκτορο. Στά ἑλληνικά ἁπαντᾶ ὡς «σαράϊ, τό ἤ σεράϊ, τό» = παλάτι, μεγαλοπρεπές οἰκοδόμημα. Μεταγενέστερα μεσαιωνικά: σεράγι(ον), τό = παλάτι.

175. Νεμποριός, ὁ: Ἐμποριό, τό, τοπωνύμιο. Οἱ ἀρχαῖοι Φοίνικες εἶχαν ἱδρύσει στά παράλια ὁλοκλήρου τῆς Μεσογείου Θαλάσσης μικρούς ἐμπορικούς σταθμούς, τά λεγόμενα «Ἐμπορία Φοινικικά» (Κωνσταντῖνος Καβάφης).

176. Ἐλαιόδενδρο, κείμενο ἐντός τοῦ ἀγροκτήματος τῆς ἀφιερώτριας, ἀλλά ἀνῆκον στή Μονή τοῦ Σωτῆρος τῆς Νερᾶς. Τά δένδρα τοῦ εἴδους αὐτοῦ στήν Κρήτη παλαιότερα καί σήμερα ὀνομάζονται «σηκωματάρικα».

177. Ἐδικόν μου: ἀντί ἰδικόν μου.

178. Καλαφατᾶς: ἐπώνυμο Οἰκογενείας, τό ὁποῖο διατηρεῖται μέχρι σήμερα.

179. Φραντζέσκος: ἐπώνυμο Οἰκογενείας ἀπό τό βαπτιστικό ὄνομα Φραγκίσκος, τό ὁποῖο προῆλθε ἀπό τόν Ἅγιο Φραγκίσκο τῆς Ἀσίζης (Francesco d' Assisi, Ἀσσίζη 1182, †1226) ὁ ὁποῖος ἦταν υἱός τοῦ Πιέτρο Μπερναντόνε καί τῆς Γαλλίδας Κερά Πίκας. Τό βαπτιστικό

3) Παρατηρήσεις

1) Εἶναι εὐρύτατα διαδεδομένη ἡ πίστη, ὅτι ὅταν ἕνας ἄνθρωπος ἀντιμετωπίζει κάποιο πρόβλημα ὑγείας ἤ κάτι ἄλλο, ἡ θερμή προσευχή πρός τόν Θεόν ἤ τούς Ἁγίους[180], μπορεῖ νά βοηθήσει καί νά ἐπιλυθεῖ τό πρόβλημα εὐνοϊκά γιά τόν αἰτοῦντα. Αὐτό εἶναι γεγονός ἀδιαμφισβήτητο, διότι, σύμφωνα μέ νεότερες ἐπιστημονικές ἔρευνες, ὁ ἐγκέφαλος τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἄμεσα συνδεδεμένος μέ τά διάφορα ὄργανα τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, καί τόσον ἡ ἀσθένεια, ὅσο καί ἡ θεραπεία ἐξαρτῶνται κατά ἕνα μεγάλο ποσοστό ἀπό τήν ψυχολογική κατάσταση τοῦ ἀνθρώπου.

2) Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀντιμετωπίζει τό συγκεκριμένο πρόβλημα συχνά κάνει τάμα καί παρακαλεῖ τόν Θεόν ἤ κάποιον Ἅγιον, νά τόν βοηθήσει καί συγχρόνως ὑπόσχεται, ὅτι, ἐάν τό πρόβλημά του ἀντιμετωπισθεῖ καί λυθεῖ ἱκανοποιητικά, θά προσφέρει κάποιο δῶρο στόν βοηθήσαντα. Ὁ εὐεργετηθείς θεωρεῖ στή συνέχεια ὑποχρέωσή του νά ἐκπληρώσει τό τάμα του, ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει μπορεῖ καί νά τιμωρηθεῖ ἀπό τόν βοηθήσαντα Ἅγιον.

3) Ἡ πίστη αὐτή ἦταν εὐρύτατα διαδεδομένη καί στήν ἀρχαία Ἑλλάδα. Σύμφωνα μέ ἐπιγραφές, οἱ ὁποῖες ἀνευρέθησαν κατά τίς ἀρχαιολογικές ἀνασκαφές στά διάφορα ἀρχαῖα Ἱερά καί εἰδικότερα στά Ἀσκληπιεῖα, ἀναφέρονται θαυματουργικές ἰάσεις ἀσθενῶν, ἀλλά καί περιπτώσεις, ὅπου ὁ ἰαθείς δέν ἐξεπλήρωσε τό τάμα του καί στή συνέχεια τιμωρήθηκε ἀπό τόν θεράποντα Ἰατρό Ἀσκληπιό.

4) Ἡ παράδοση αὐτή συνεχίζεται μέχρι σήμερα, ἐπειδή ὕστερα ἀπό τή διάδοση καί ἐπικράτηση τοῦ Χριστιανισμοῦ, πολλά ἀπό τά παλαιότερα ἔθιμα καί λατρευτικοί χειρισμοί υἱοθετήθησαν ἀπό τή Χριστιανική Ἐκκλησία. Μάλιστα ἐπί τῶν ἐρειπίων ἤ πλησίον τῶν ἀρχαίων Ἱερῶν καί εἰδικότερα τῶν Ἀσκληπιείων ἀνηγέρθησαν χρι-

ὄνομα τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου ἦταν Ἰωάννης (Giovanni). Ὅμως μικρό παιδί, παίζοντας μέ ἄλλα συνομήλικα παιδιά, ἐπειδή παράλληλα πρός τά Ἰταλικά εἶχε μάθει ἀπό τή Γαλλίδα μητέρα του καί Γαλλικά, τά παιδιά ἀκούωντάς τον νά μιλάει καί Γαλλικά, τόν ἀποκαλοῦσαν «Φραγκίσκο» = Γάλλο, Γαλλάκι. Τελικά ὁ Ἅγιος Φραγκίσκος ἔμεινε στήν Ἱστορία ὡς Φραγκίσκος καί ὄχι ὡς Ἰωάννης Μπερναντόνε. Ἔτσι προέκυψε καί διαδόθηκε εὐρύτατα παγκοσμίως τό ὄνομα «Φραγκίσκος» ὡς βαπτιστικό. Στά ἑλληνικά ἀπαντᾶ ὡς: Φραγκίσκος, Φραγκέσκος, Φραντζέσκος, Φραγκιός, Φραγκιάς, Φραντζέσκα, Φραγκούλα κ.λπ.

180. Ὑπάρχουν εἰδικοί Ἅγιοι θεραπευτές, μεταξύ τῶν ὁποίων συγκαταλέγονται καί οἱ ἑξῆς: οἱ Ἅγιοι Ἀνάργυροι: Κοσμᾶς καί Δαμιανός, Παντελεήμων καί Ἑρμόλαος, Σαμψών καί Διομίδης, Μώκιος καί Ἀνίκητος κ.λπ.

στιανικοί ναοί, οἱ ὁποῖοι κατά κάποιον τρόπο συνεχίζουν τήν παλαιά αὐτή παράδοση.

XXXIV. ΑΦΙΕΡΩΤΗΡΙΟΝ ΑΚΙΝΗΤΟΥ ΥΠΟ ΜΑΡΙΑΣ ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΑΤΖΟΥΡΑΚΙΟΥ, ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΜΟΝΗΝ ΤΟΥ ΠΑΝΟΡΜΙΤΟΥ: 12-04-1824

[Ἀρχεῖο Μονῆς Πανορμίτου Σύμης, Κώδικας 1, ἀρ. 98, p3270188]

1) Περίληψη

Ἡ Μαρία Ἰωάννου Κατζουρακίου ἀφιερώνει ἕνα χωράφι πρός τή Μονή τοῦ Πανορμίτου διά ψυχικήν της σωτηρία. Πρός τοῦτο ἔχει τή συναίνεση τόσον τοῦ συζύγου της, ὅσον καί τῶν δύο τέκνων των, τοῦ Ἀναστάση καί τοῦ Ἰωάννου, οἱ ὁποῖοι παρίστανται καί ὑπογράφουν ὡς μάρτυρες.

2) Κείμενο

«1/Διά τοῦ παρόντος μου Ἀφιερωτικοῦ Γράμματος φανερώνω ἐγώ, ἡ Μαρία, Ἰωάννου Κατζουρα2/κίου[181], ὅτι ἰδίᾳ γνώμῃ καί Θελήσει, ἀφιερώνω εἰς τό Μοναστήρι τοῦ Ταξιάρχου Μι3/χαήλ Πανορμιώτου, διά ψυχικήν μου σωτηρίαν ἕνα χωράφι εἰς τό Ἀχλάδι, 4/πλησίον τῆς Εἰρήνης τοῦ Μιχάλη Μαγκαφᾶ[182] καί Ἀστράδενας Φασουλάρη καί 5/Μανασσῆ καί Χ(ατζῆ)-Σάββα, τό ὁποῖον εἶναι [ἑνός] ζευγαρίου[183] καί βάζει σχεδόν ἕως 6/δύο καί ἥμισυ κοιλά καί Θέλη τό ἐξουσιάζη τό εἰρημένον Μοναστήριον [τοῦ Πανορμιώτου] ὡς 7/ἴδιον αὐτοῦ κτῆμα ἀδιάσπαστον, χωρίς νά ἔχη τήν παραμικράν 8/πείραξιν.

Ὅθεν εἰς ἔνδειξιν τῆς ἀληθινῆς καί βεβαίας ἀφιερώσεως 9/ἐγράφη τό παρόν καί ἐδόθη τῷ εἰρημένῳ Μοναστηρίῳ, ἵνα ἔχη ἡ ρη10/Θεῖσα ἀφιέρωσις τήν ἰσχύν καί τό κῦρος ἐν παντί Κριτηρίῳ δικαιο11/σύνης. ,αωκδ΄, Ἀπριλ(ίῳ) ιβ΄. Ἐν Σύμῃ.

12/Ἡ εἰρημένη Μαρία [Ἰωάννου Κατζουρακίου] ὑποβεβαιώνω τά ἄνωθεν.

181. Κατζουρακίου: ἐπώνυμο. Σήμερα τό ἐπώνυμο αὐτό διατηρεῖται ὡς Κατσουράκης ἤ Κατσούρης.

182. Μαγκαφᾶς, ὁ: ἐπώνυμο, τό ὁποῖο διατηρεῖται καί σήμερα. Ἐπίσης στήν Κάρπαθο καί ἀλλαχοῦ τῆς Δωδεκανήσου διατηρεῖται ὡς γυναικεῖο βαπτιστικό ὄνομα τό Μαγκαφούλα.

183. Χωράφι ἑνός ζευγαρίου: χωράφι ἐπιφανείας τέτοιας, πού ἕνα ζευγάρι βοδιῶν τό καλλιεργεῖ ἐντός μίας ἐργάσιμης ἡμέρας.

13/Ὁ τούτου Νοτάριος, ὁ τοῦ Ἁγίου Ῥόδου Ἐπίτροπος, ὁ Φασουλάρης Νεόφυτος.

14/Ἰδού, ὑπογράφομαι καί ἐγώ, ὁ ἀνήρ αὐτῆς, πώς δίδω τό παρόν μου 15/εἰς τά ἄνωθεν.

16/Καί ἐγώ, ὁ υἱός αὐτῆς Ἀναστάσης, δίδω τό παρόν μου.

17/καί ὁ ἀδελφός μου Ἰω(άννης) ὑπόσχεται τά ἄνωθεν».

3) Παρατηρήσεις

1) Ἡ Μαρία Ἰωάννου Κατζουρακίου διά ψυχικήν της σωτηρία ἀφιερώνει ἕνα χωράφι της στή Μονή τοῦ Πανορμίτου. Πρόκειται γιά εὐσεβή παράδοση, ἡ ὁποία διατηρεῖται ἐν μέρει μέχρι σήμερα.

2) Ἡ Μονή τοῦ Πανορμίτου εὐχαρίστως ἀποδέχεται τή δωρεά αὐτή καί ἀναλαμβάνει τήν ὑποχρέωση νά μνημονεύει τήν ἀφιερώτρια καί τήν οἰκογένειά της ἐν ὅσῳ ἐκεῖνοι εὑρίσκονται στή ζωή, ἀλλά καί μετά τόν θάνατο αὐτῶν.

3) Ἡ Μονή τοῦ Πανορμίτου διά τοῦ τρόπου αὐτοῦ ἐπαυξάνει ἀδαπάνως τήν ἤδη μεγάλη ἀκίνητη περιουσία της.

XXXV. ΔΩΡΗΤΗΡΙΟΝ ΚΙΝΗΤΩΝ ΚΑΙ ΑΚΙΝΗΤΩΝ ΥΠΟ ΜΑΡΙΑΣ, ΘΥΓΑΤΕΡΑΣ ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΟΝΤΕΜΑΤΙΟΥ, ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΣΥΓΓΕΝΕΙΣ ΑΥΤΗΣ: 17-10-1824

[Ἀρχεῖο Μονῆς Πανορμίτου Σύμης, Κώδικας 1, ἀρ. 99, p3270189]

1) Περίληψη

Ἡ Μαρία, θυγατέρα τοῦ Ἰωάννου Κοντεματίου, προφανῶς ἄγαμη καί χωρίς ἀπογόνους ἄλλους, ἐξομολογήθηκε στόν Παπᾶ Γεώργιο Πολιά καί τοῦ ἐξέθεσε τίς σκέψεις της καί τήν ἐπιθυμία της, σέ ποίους ἐκ τῶν συγγενῶν αὐτῆς θέλει νά διανεμηθοῦν τά περιουσιακά στοιχεῖα, τά ὁποῖα τῆς ἀνήκουν, μετά τόν θάνατο αὐτῆς. Φαίνεται, ὅτι ἀφοῦ ἀπεβίωσε ἡ Μαρία Ἰω. Κοντεματίου, ὁ Παπᾶ Γεώργιος Πολιάς ἐθεώρησε ἠθική του ὑποχρέωση, νά καταγράψει, αὐτά πού ἡ ἀποβιώσασα τοῦ ἐξομολογήθηκε ἐν ὅσῳ ζοῦσε.

2) Κείμενο

«1/Ἰδού, καταγράφω εἰς τήν ἐξαγόρευσιν[184] τῆς Μαρίας, 2/θυγατρός Ἰωάννου Κοντεματίου, τί μοι εἶπεν:

184. Ἐξαγόρευσις, ἡ: ἐξομολόγηση καί ἐξαγορεύω = ἐξομολογῶ.

3/Ἔχει ἕνα σπίτι χαλατόν[185] εἰς τό Βιγλίον[186], καθώς εὑρίσκεται, 4/μέ τό περιβολάκιν καί γιστέρναν καί τό δίδει τοῦ Γεώρ(γη), 5/υἱοῦ Παναγιώτη καί τέζερα δύο παλαιά καί ἕνα τη6/γάνι καί ἕν σιγκλί[187] καί καραβάνα μίαν καί γα7/νιτάλιν[188] ἕνα.

8/Δίδει καί Ἰωάννου, αὐταδέλφου Γεωργίου λέγω, καί αὐτός 9/υἱός Παναγιώτη, ἕνα περιβόλι εἰς τήν Κάτω Μερέαν[189], 10/καθώς εὑρίσκεται, μέ κλήματα καί συκιδάκια καί 11/μίαν ἐλαίαν, ἔχει καί ἕνα σπιτότοπον[190] σύμπλιον 12/τῆς Εἰρήνης Κωνσταντάριου, τόν ὁποῖον νά τόν ἔχη συν13/τροφικόν ἴσον[191], οὔτε ἔτι ἔχουν νά ξο14/δέψουν τόσα [διά μνημόσυνα ;] καί τοῦ Ἁγίου Δέσποτα τήν Λειτουργίαν 15/καί κανείς ἀπό τούς συγγενεῖς αὐτῆς, νά μήν ἐνοχλή16/ση τούς Γεώργη καί Ἰω(άννην), ὅπου τά ἔδωσεν μέ δικήν της 17/γνώμη καί ὄχι μέ καμμίαν βίαν, οὔτε παρακίνησιν 18/αὐτῶν εἶχεν.

Καί ἕνα καβάδι[192] τό ἔδωσεν τῆς ἰδικῆς 19/θυγατρός Παναγιώτη, διά νά τήν συνδράμη[193] καί νά τήν 20/θυμοῦνται.

Τά ἄνωθεν ἔγραψα ἐγώ, καθώς μοι τά εἶπε [ἡ εἰρημένη Μαρία, θυγατέρα Ἰωάννου Κοντεματίου].

21/† Παπᾶ Γεώργιος Πολιάς».

3) Παρατηρήσεις

1) Εἶναι ἀξιοσημείωτον, ὅτι ὁ Παπᾶς Γεώργιος Πολιάς θεώρησε τόν ἑαυτό του ἠθικά ὑποχρεωμένο, νά καταγράψει καί νά δημοσιοποιήσει ὅλα ἐκεῖνα, τά ὁποῖα ἡ ἀποβιώσασα Μαρία, θυγατέρα Ἰωάννου Κοντεματίου τοῦ ἐνεπιστεύθη στήν κατά κανόνα μυστική ἐξομολόγησή της καί τά ὁποῖα ἀφοροῦσαν στή διάθεση τῶν περιουσιακῶν της στοιχείων. Θά πρέπει νά ὑποθέσουμε, ὅτι ἡ καταγρα-

185. Χαλατόν, τό: ἐρείπον καί πληθ. χαλατά, τά = ἐρείπια.

186. Βιγλίον, τό: τοπωνύμιο. Ἀπό τό λατινικό ρῆμα vigilo, -are = γρηγορῶ, ἀγρυπνῶ καί vigilia, -ae = ἐγρήγορση, ἀγρύπνια.

187. Σιγκλί, τό: σίγλος καί σίκλος, ὁ = ὁ κάδος, ὁ ὁποῖος χρησιμοποιεῖται γιά τήν ἄντληση ἤ τή μεταφορά νεροῦ, ὁ κουβάς.

188. Γανιτάλι, τό: μικρός γανίτης. Γανίτης, ὁ = πήλινο πιθάρι. Ζ. Τσιρπανλῆς, *Νίσυρος* 2018, σ. 1413.

189. Κάτω Μερέα, ἡ: τοπωνύμιο, ἀντί τοῦ Κάτω Μεριά.

190. Σπιτότοπος, ὁ: οἰκόπεδο, τό.

191. Συντροφικόν ἴσον: ἕκαστος ἐκ τῶν δύο νά εἶναι ἰδιοκτήτης τοῦ ἡμίσεος. Στήν Κρήτη ὀνομάζεται «μισιακό» ἤ «συμμισιακό».

192. Καβάδι, τό: γυναικεῖο, μακρύ, ὑφασμάτινο ἔνδυμα.

193. Συνδράμω: βοηθῶ, πρβλ. καί συνδρομή.

φή αὐτή καί δημοσιοποίηση τῆς τελευταίας θελήσεως τῆς Μαρίας Ἰω. Κοντεματίου, θά εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα καί τήν ὑλοποίηση αὐτῆς.

2) Ὡς πρός τήν ἐτυμολογία τοῦ ἐπωνύμου «Κοντεματίου» πιθανῶς αὐτό ἀποτελεῖ παράφραση στά ἑλληνικά τοῦ δυτικῆς προελεύσεως αὐτοῦ ἐπωνύμου, συνθέτου ἀπό τίς λέξεις «Κόντες» καί «Ματθαῖος». Καί τό μέν Κόντες εἶναι τίτλος εὐγενείας, συνήθης στή φεουδαρχική κοινωνία τῆς μεσαιωνικῆς Δυτικῆς Εὐρώπης καί σημαίνει κόμης, τό δέ Ματθαῖος ἤ Ματίας βαπτιστικό ὄνομα, τό ὁποῖο προέρχεται ἀπό τά ἑβραϊκά. Βλ. Εὐαγγελιστής Ματθαῖος.

XXXVI. ΑΦΙΕΡΩΤΗΡΙΟΝ ΑΚΙΝΗΤΟΥ ΥΠΟ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΔΙΑΚΟΥ-ΜΙΧΑΛΗ ΜΠΙΛΛΗΡΗ, ΚΑΛΥΜΝΙΟΥ, ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΜΟΝΗΝ ΤΟΥ ΠΑΝΟΡΜΙΤΟΥ: τέλη ἔτους 1827

[Ἀρχεῖο Μονῆς Πανορμίτου Σύμης, Κώδικας 1, ἀρ. 102, p3270192]

1) Περίληψη

Ὁ Καλύμνιος Νικόλαος Διάκου-Μιχάλη Μπιλλήρης, ἀφιέρωσε ἕνα οἰκόπεδό του, κείμενο στήν Κάλυμνο, πρός τή Μονή τοῦ Πανορμίτου, προκειμένου ἡ Μονή αὐτή νά οἰκοδομήσει προσεχῶς ἐκεῖ ἕνα Μετόχιον καί νά μνημονεύεται τό ὄνομα τοῦ δωρητοῦ καί τῶν μελῶν τῆς Οἰκογενείας αὐτοῦ.

2) Κείμενο

«1/Διά τοῦ παρόντος Βεβαιωτικοῦ Γράμματος δηλοποιῶ ἐγώ, ὁ ὑπο2/κάτωθεν γεγραμμένος Νικόλαος Διάκου-Μιχάλης Μπιλλήρης[194], 3/Καλυμναῖος, πᾶσι τοῖς οἰκιακοῖς μου καί λοιποῖς Καλυμνί4/οις, ὅτι θείῳ ζήλῳ ἐμπνευσθείς καί ἐκ τούτου αὐθαίρετον προ5/τροπήν λαβών, ἀφιέρωσα τῇ Ἱερᾷ Μονῇ τοῦ Ταξιάρχου 6/Μιχαήλ Πανερμιώτου, τήν κατά τήν νῆσον Σύμην κειμέ7/νη, τόν εἰς τήν πατρίδα μου Κάλυμνον τόπον, τόν ὀνομα8/ζόμενον Μαγαζί[195], ὅστις τόπος ἐκτείνεται ἀπό τό Ἐργαστήριον, 9/πλησίον τοῦ ποτέ Χατζῆ Παναγῆ, νῦν δέ υἱοῦ τοῦ Χαραλάμπη, 10/ἕως τῆς οἰκίας τοῦ Γεώργη Τζουκνιᾶ[196] καί τοῦτο ὅλον ἐποίησα 11/αὐθαιρέτως, κτητορογίας χά-

194. Μπιλλήρης: ἐπώνυμο Οἰκογενείας στήν Κάλυμνο. Στό Ρέθυμνο τῆς Κρήτης διατηρεῖται σήμερα τό ἐπώνυμο Μπιληράκης.

195. Μαγαζί, τό: κατάστημα, ἀπό τό τουρκικό mağaza. Ἐδῶ καί ὡς τοπωνύμιο.

196. Τζουκνιᾶς: ἐπώνυμο Οἰκογενείας στή Σύμη. Αὐτό διατηρεῖται καί σήμερα μέ τή μορφή Τσουκνιᾶς.

ριν, εἰς αὐτήν ταύτην τήν Ἱεράν Μο12/νήν [τοῦ Πανερμιώτη], ἐπί σκοπῷ, διά νά γίνη οἰκοδομή, ἤγουν Μετόχι ταύτης τῆς 13/Ἱερῆς Μονῆς, ἐξαιρουμένου ὅμως μέρους τινός, κατά τό μῆ14/κος αὐτοῦ τοῦ τόπου, τό ἀποβλέπον τόν Καϊβενέν[197] τοῦ Κλά15/πα[198], τό ὁποῖον μέρος αὐτό θέλη εἶναι εἰς τήν ἐξουσίαν μου, 16/διά Ἐργαστηράκι.

17/Ὅθεν καί διά ἀντάμειψιν τοῦ μικροῦ μου τούτου ἀφιερώματος, 18/τήν ἀνάμνησιν τοῦ ὀνόματός μου καί πάσης τῆς Οἰκογενεί19/ας μου εἰς τάς καθημερινάς ἱκετηρίους εὐχάς τῶν Ἱερῶν 20/Πατέρων ταύτης τῆς Ἱερᾶς Μονῆς ἀπαιτοῦμεν, ὡς ἔκαμα ἐ21/κουσίως καί τήν καταγραφήν τοῦ ὀνόματός μου.

22/Ὅθεν εἰς τό ἑξῆς ὁ ῥηθείς τόπος νά μένη κτῆμα ἀναπό23/σπαστον τῆς αὐτῆς Μονῆς [τοῦ Πανερμιώτη] καί μηδείς τῶν κληρονόμων 24/μου ἤ συγγενῶν μου ἤ καί τινος ἄλλου ἐπί κακίας συνά25/ραι λόγον δυνήσηται, εἰς τήν Ἱεράν ταύτην Μονήν 26/τοῦ Ταξιάρχου καί ἐξάπαντος θέλη ἔχειν τήν αἰώνι27/ον Κόλασιν Θεόθεν καί τόν Μέγα Ταξιάρχην 28/ἐνάντιον, ψυχῇ τε καί σώματι, Ἡγουμενεύοντος γοῦν 29/τότε καί τοῦ Πανοσιωτάτου Ἁγίου Ἀρχιμανδρίτου Κύρ Νε[οφύτου ...]».

3) Παρατηρήσεις

1) Τό ἔγγραφο αὐτό ἀτυχῶς εἶναι κολοβό, ἐπειδή φαίνεται ὅτι ἔχει ἐκπέσει τό τελευταῖο τμῆμα αὐτοῦ. Ἔτσι ἐλλείπουν: ἡ χρονολογία τῆς συντάξεως αὐτοῦ, ἡ ὑπογραφή τοῦ δωρητοῦ καί τῶν παρισταμένων μαρτύρων, καθώς καί τό ὀνοματεπώνυμο τοῦ Συντάκτου καί Γραφέως τοῦ ἐγγράφου.

2) Στό τέλος τοῦ ἐγγράφου διατηρεῖται ἡ ἀρχή τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Νεοφύτου Β΄ Κακκακιοῦ, ὁ ὁποῖος διετέλεσε Ἡγούμενος στή Μονή τοῦ Πανορμίτου κατά τήν περίοδο 1794-1838. Τό ἔγγραφο αὐτό πιθανῶς προέρχεται ἀπό τά τέλη τοῦ ἔτους 1827.

197. Καϊβενές, ὁ: Καφενές, ὁ ἤ Καφενεῖο, τό. Ἀπό τό τουρκικό kahvehane.
198. Κλάπας: ἐπώνυμο Οἰκογενείας.

XXXVII. ΑΦΙΕΡΩΤΗΡΙΟΝ ΕΛΑΙΟΛΑΔΟΥ ΥΠΟ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΧΑΤΖΗ-ΧΡΙΣΤΟΦΗ, ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΜΟΝΗΝ ΤΟΥ ΠΑΝΟΡΜΙΤΟΥ: 5-01-1854

[Ἀρχεῖο Μονῆς Πανορμίτου Σύμης, Κώδικας 1, ἀρ. 115, p3270205]

1) Περίληψη

Ὁ Γεώργιος Χατζῆ-Χριστοφῆς, ὁ ὁποῖος κατάγεται ἀπό τή νῆσο Λέσβο καί εὐλαβεῖται ἰδιαίτερα τόν Ταξιάρχη Μιχαήλ Πανορμίτη, δωρίζει στή Μονή τοῦ Πανορμίτου τέσσαρα λαγήνια ἐλαιολάδου κατ' ἔτος. Ἐάν δέ οἱ κληρονόμοι του δέν συνεχίζουν νά προσφέρουν ἐτησίως τήν ποσότητα τοῦ ἐλαιολάδου αὐτοῦ, τότε ὁρίζει, ὥστε ἡ Μονή τοῦ Πανορμίτου νά λάβει ὡς δωρεά ἐκ μέρους του ἕνα ἀγρόκτημα, μέσα στό ὁποῖο εὑρίσκονται εἴκοσι ἐλαιόδενδρα, ὥστε ἡ Μονή νά λαμβάνει ἀπό αὐτό τήν παραγώμενη ποσότητα τοῦ ἐλαιολάδου καί διά τοῦ τρόπου αὐτοῦ, νά ἐκπληρώνεται τό τάμα του.

2) Κείμενο

«1/Ὁ εὐγενής Μυτιληνιός[199], ἀπό Γέρας[200] Κόρφου, χωρίον Μισαγρός[201], 2/κάτοικος Χριστιάνου, Γεώργιος Χ(ατζῆ)-Χριστοφῆ, ἀφιερώνει εἰς τό 3/Ἅγιον Μοναστήρι(ον), τῷ ἐν τῇ νήσῳ Σύμη, τοῦ Ταξιάρχου Μιχα4/ήλ τοῦ Πανερμιώτου, λάδι λαγήνια[202] τέσσαρα (4)

199. Μυτιληνιός: ὁ καταγώμενος ἀπό τή νῆσο Λέσβο ἤ Μυτιλήνη.

200. Γέρας: κόλπος στό ΝΑ τμῆμα τῆς νήσου Λέσβου.

201. Μισαγρός: Μεσαγρός, οἰκισμός τῆς Λέσβου ΒΑ τοῦ Πλωμαρίου καί δυτικά Παππάδου. Πρβλ. τόν οἰκισμό Μεσαναγρός στή Νότια Ρόδο.

202. Λαγήνι, τό: ἀπό τήν ἀρχαία ἑλληνική λέξη «λάγυνος ἤ λάγηνος, ὁ»: μέτρο, τό ὁποῖο περιεῖχε 12 κοτύλες καί «κοτύλη, ἡ»: μέτρο, πού περιεῖχε 6 κυάθους. Πρόκειται γιά πήλινο δοχεῖο ὁρισμένης χωρητικότητας καί μέτρο ὄγκου ἐλαιολάδου. Στήν Κρήτη αὐτό ὀνομάζεται «κουρούπι» καί χωροῦσε περίπου 15 λίτρα ἐλαιολάδου. Παλαιότερα στήν Κρήτη χρησιμοποιεῖτο ὡς μέτρο μετρήσεως ὑγρῶν (ἐλαιολάδου, κρασιοῦ κ.λπ.) τό μίστατο. 1 μίστατο = περίπου 12-15 λίτρα. Ἐπίσης χρησιμοποιεῖτο τό κουρούπι, πήλινο, εὐρύστομο δοχεῖο μέ δύο λαβές στά πλάγια, χωρητικότητας 12-15 λίτρων. Μάλιστα μέχρι τίς ἀρχές τοῦ 20οῦ αἰώνα συνέβαινε στήν Κρήτη, ὁρισμένες πολυμελεῖς καί πτωχές οἰκογένειες, τῶν ὁποίων τό ἐλαιόλαδο ἤδη κατά τούς θερινές μῆνες τελείωνε, νά ἀναγκάζονται νά δανείζονται ἀπό ἄλλες εὔπορες οἰκογένειες ἐλαιόλαδο «τρικούρουπο», ἤτοι ὁ δανειζόμενος ἐλάμβανε ἀπό τόν δανειστή δύο κουρούπια ἐλαιολάδου καί ὕστερα ἀπό λίγους μῆνες, μέ τή νέα παραγωγή, ἐπέστρεφε τρία κουρούπια. Ἐπρόκειτο γιά δανεισμό μέ τόκο 50% (!), πραγματική τοκογλυφία. Ἐπίσης εὔπορες οἰκογένειες, οἱ ὁποῖες εἶχαν στήν ἰδιοκτησία των ἐλαιῶνες, τίς ἔδιναν σέ ἄλλες ἄπορες καί πολυμελεῖς οἰκογένειες καί συνέλεγαν τόν ἐλαιόκαρπο, συνήθως ἀπό τέσσαρα ἕνα, ἤτοι ὁ ἰδιοκτήτης τῶν ἐλαιοδένδρων ἐλάμβανε ἀπό τήν παραγώμενη ποσότητα τοῦ ἐλαιολάδου τά ¾ (75%) καί ὁ συλλογέας τό ¼ (25%). Παραδίδεται ὅτι ἀκόμη παλαιότερα

τόν καθέκαστον 5/χρόνον καί ἐάν οἱ κληρονόμοι αὐτοῦ δέν θέλουν δίδει τό ἀφι6/έρωμα αὐτό, νά ἔχη [ἡ Μονή τοῦ Πανορμίτου] διά τήν ψυχήν αὐτοῦ ἐλαιοχώραφον κομ7/μάτι [εἰς τήν περιοχή τοῦ] Ἁγίου Παντελεήμονα καί μέ ἐλαιόδεν8/δρα εἴκοσι (20) μέ σημάδια: Μ(ονή) καί Π(ανορμίτου).

9/1854, Γεναρίου 5.

10/Ἐγώ, ὁ Γεώργιος Χ(ατζῆ)-Χριστοφῆς, ὁμοῦ καί οἱ κληρονόμοι μου 11/ὑποχρεούμεθα εἰς τά ἄνωθεν».

3) Παρατηρήσεις

1) Τό κείμενο αὐτό εἶναι κακογραμμένο καί δυσανάγνωστο. Πρόκειται πιθανῶς γιά ἰδιόχειρο ἀφιερωτήριο ἔγγραφο, τό ὁποῖο βιαστικά ἔγραψε ὁ ἀφιερωτής, διερχόμενος ἀπό τή Μονή τοῦ Πανορμίτου.

2) Ὁ ἀφιερωτής Γεώργιος Χατζῆ-Χριστοφῆς κατάγεται ἀπό τή νῆσο Λέσβο ἤ Μυτιλήνη καί εἶναι πιθανῶς ναυτικός. Εὐλαβεῖται ἰδιαίτερα τόν Ταξιάρχη Μιχαήλ Πανορμίτη καί τή Μονή του καί σέ ἔνδειξη τῆς εὐλαβείας του αὐτῆς, τῆς ἀφιερώνει τέσσαρα λαγήνια ἐλαιόλαδο ἐτησίως. Σέ περίπτωση πού οἱ κληρονόμοι του ἀδιαφορήσουν καί δέν συνεχίζουν τήν προσφορά αὐτή, τότε δωρίζει στή Μονή τοῦ Πανορμίτου ἕνα χωράφι μέ εἴκοσι ἐλαιόδενδρα ἐντός αὐτοῦ.

XXXVIII. Η ΒΑΪΤΖΕΝΑ, ΘΥΓΑΤΕΡΑ ΜΑΝΟΥΗΛ ΒΑΜΒΑΚΙΑ, ΟΡΙΖΕΙ ΠΛΗΡΕΞΟΥΣΙΟΝ ΑΥΤΗΣ ΤΟΝ ΣΥΓΚΕΛΛΟΝ ΓΕΡΑΣΙΜΟΝ ΦΩΤΙΟΥ ΜΑΚΡΗ: 31-01-1854

[Ἀρχεῖο Μονῆς Πανορμίτου Σύμης, Κώδικας 1, ἀρ. 116, p3270206]

1) Περίληψη

Ἡ Βαΐτσενα, θυγατέρα τοῦ Μανουήλ Βαμβακιᾶ ἐνεφανίσθη ἐνώπιον τοῦ Νοτάριου Παπᾶ Μιχαήλ Μανουήλ καί διόρισε Ἐπίτροπόν της τόν Σύγκελλον Γεράσιμον Φ. Μακρῆ, προκειμένου νά τήν ἐκπροσωπήσει σέ κληρονομικοῦ περιεχομένου ὑπόθεσή της καί νά

οἱ ἐλιές ἐδίδοντο «πενταρολόϊσες», ἤτοι ὁ ἰδιοκτήτης τῶν ἐλαιοδένδρων ἐλάμβανε τά ⅘ (80%) καί ὁ συλλογέας τό ⅕ (20%). Ἀντιθέτως σήμερα στήν Κρήτη καί ἐπειδή ἐλλείπουν τά ἐργατικά χέρια, οἱ ἰδιοκτῆτες ἐλαιοδένδρων, οἱ ὁποῖοι ἀδυνατοῦν οἱ ἴδιοι γιά διαφόρους λόγους νά συλλέξουν τόν ἐλαιόκαρπο τῶν δένδρων των, τίς δίδουν «μισιακές» ἤ «συμμισιακές», ἤτοι ὁ ἰδιοκτήτης λαμβάνει τό ½ (50%) τοῦ παραγώμενου ἐλαιολάδου καί ὁ συλλογέας τό ἕτερον ½ (50%).

φροντίσει γιά τήν παραλαβή ἑκατό γροσίων, τά ὁποῖα τῆς ὀφείλει ὁ θεῖος της Διάκο-Τζουρούδης.

2) Κείμενο

«1/Παῤῥησιασθεῖσα ἐνώπιον ἐμοῦ, τοῦ ὑποφαινομένου Νοταρίου 2/τῆς Σύμης, ἡ Βαΐτζενα, θυγάτηρ Μανουήλ Βαμβακιᾶ, ὡ3/μολόγησεν ἐνώπιόν μου, ὅτι ἀποκαθίστησιν Ἐπίτροπόν της καί 4/ἴδιόν της πρόσωπον, τόν Πανοσιώτατον Κύριον Σύγκελλον 5/Γεράσιμον Φ(ωτίου) Μακρῆ[203], διά νά ἐπιστατήση εἰς καιρόν πωλήσεως 6/τοῦ μοιροκληρονομικοῦ[204] ὀσπητίου τῆς θείας της Μαρίας, νά πα7/ραλάβη τό μερίδιόν της, ὅσον τῆς ἀναλογήσει καί ὅπως κρι8/θῆ, μένουσα εὐχαρίστως εἰς τά Πρακτικά του. Ἀκόμη, νά 9/πασχίση νά παραλάβη καί παρά τοῦ θείου της Διάκο-Τζου10/ρούδη[205] γρόσια ἑκατόν (100), ὅπου τῆς χρεωστεῖ, ἀντί Ὁμολογίας, ἐπει11/δή ἡ Ὁμολογία ἐξεσχίσθη καί θέλη εἶναι καί αὐτή καλῶς πλη12/ρωμένη εἰς τόν ῥηθέντα Ἐπίτροπόν της.

13/Διά τοι τοῦτο ἐγένετο τό παρόν Ἀποδεικτικόν καί ἐδόθη εἰς 14/τόν ῥηθέντα Ἐπίτροπόν της.

Τῇ 31ῃ Ἰανουαρίου 1854. Σύμη.

15/Ἡ εἰρημένη Βαΐτσενα Μ(ανουήλ) Βαμβακιᾶ ὑπογε16/γράφη διά τοῦ Γραφέως.

17/† Ἀρχιμανδρίτης Ἰωακείμ Τζαμουρῆς μαρτυρῶ.

18/Νοτάριος Παπᾶ Μ(ιχαήλ) Μανουήλ.

[Μεταγενέστερη συμπλήρωση, γραμμένη ἀπό ἄλλον Γραφέα]:

19/1862 Μαρτίου 18, σήμερον παῤῥησιάσθη ὁ αὐτά20/δελφος οὗτος τῆς Βαΐτσενας, εἰς τήν ὁποίαν χαρίζει τό 21/Ὁμόλογον αὐτοῦ, ἀπό τό ὀσπήτιον τῆς θείας αὐτοῦ Μαρίας, 22/τό ὁποῖον ἀφιέρωσεν ἡ ἄνω Βαΐτσενα εἰς τό Μοναστήριον 23/τοῦ Πανερμιώτου καί εἶναι καλά ἀφιερωμένον καί ἀ24/πό τόν ἀδελφόν της Κωνσταντῆ, τό ὁποῖον εἶναι ἔρημον...».

---

203. Μακρῆς: τό ἐπώνυμο αὐτό διατηρεῖται στή Σύμη μέχρι καί σήμερα.

204. Μοιροκληρονομικόν: ἀκίνητο, τό ὁποῖο ἀνῆκε στή θεία τῆς Βαΐτσενας Μαρίας ἡ ὁποία ἀπεβίωσε καί ὡς στενός ἐξ αἵματος συγγενής ἡ Βαΐτσενα ἐδικαιοῦτο μερίδιο, μαζί μέ ἄλλους κληρονόμους. Βλ. καί «Νόμιμος μοίρα»: νόμιμο μερίδιο.

205. Διάκο-Τζουρούδης: τό Τζουρούδης ὡς ἐπώνυμο διατηρεῖται καί σήμερα στή Σύμη, ἀλλά ἔχει τή μορφή Ζουρούδης. Πιθανῶς κάποιος πρόγονος τῆς Οἰκογενείας ἔφερε τό παρωνύμιο «Ζουρούδης». Ζουρίδα, ἡ, εἶναι ἕνα εἶδος κουναβιοῦ.

3) Παρατηρήσεις

1) Ἡ Βαΐτσενα, θυγατέρα Μανουήλ Βαμβακιᾶ, ὅρισε ὡς Ἐπίτροπόν της τόν Σύγκελλον Γεράσιμον Φ. Μακρῆ, σέ κληρονομικοῦ καί οἰκονομικοῦ περιεχομένου ὑποθέσεις της καί πρός τοῦτο συνετάγη τό παρόν ἔγγραφον.

2) Περί τοῦ ἀναφερομένου Συγκέλλου Γερασίμου Φ. Μακρῆ δέν γνωρίζουμε περισσότερα.

3) Συντάκτης καί Γραφέας τοῦ ἐγγράφου αὐτοῦ εἶναι ὁ Νοτάριος Παπᾶ Μιχαήλ Μανουήλ, γνωστός καί ἀπό ἄλλα ἔγγραφα τοῦ Ἀρχείου τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου.

XXXIX. ΠΩΛΗΤΗΡΙΟΝ ΜΕΡΙΔΙΟΥ (⅓) ΔΥΟ ΑΚΙΝΗΤΩΝ ΥΠΟ ΑΝΝΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΚΑΤΖΙΚΑ, ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΜΟΝΗΝ ΤΟΥ ΠΑΝΟΡΜΙΤΟΥ: 22-01-1855

[Ἀρχεῖο Μονῆς Πανορμίτου Σύμης, Κώδικας 1, ἀρ. 117, p3270207]

1) Περίληψη

Ἡ Ἄννα Π. Κατζικᾶ ἐπώλησε ὁρισμένα ἀκίνητα αὐτῆς πρός τή Μονή τοῦ Πανορμίτου ἔναντι τοῦ ποσοῦ τῶν ἑκατό (100) γροσίων. Πρός ἐπιβεβαίωση τῆς ἀγοραπωλησίας αὐτῆς συνετάγη τό παρόν ἔγγραφον.

2) Κείμενο

«1/Ἡ ὑποφαινομένη Ἄννα Παναγιώτου Κατζικᾶ[206], ἔχουσα μοιροκληρονομικά[207] της χωράφια 2/εἰς τό Δαφνί καί Ἀχλάδι καί συντροφικά μέ τόν Σταυρή καί μέ τόν Μιχαλοῦτζον, ὡς τά 3/ἔγγραφά της διαλαμβάνουν, σήμερον παραχωρεῖ ὑπό τήν τελείαν κυριότητα τοῦ Ἱεροῦ 4/Μοναστηρίου τοῦ Ταξιάρχου Μιχαήλ Πανερμιώτου τό ἀναλογοῦν εἰς αὐτήν ἕν τρίτον, ἀρ(ιθμός): ⅓, 5/διά γροσίων ἑκατόν, ἀρ(ιθμός) 100, ἅτινα καί ἔλαβον σήμερον παρά τοῦ Ἡγουμένου Κυρί6/ου Ἱεροθέου Μαρκονῆ[208] σῷα μέχρι ἑνός. Διό καί εἰς τό ἑξῆς

206. Κατζικᾶ: ἐπώνυμο Οἰκογενείας. Γιά τήν προέλευση αὐτοῦ ὑπάρχουν δύο ἐκδοχές, ἤτοι: α) Εἴτε ἀπό τό Κατσικᾶς, ὁ ἰδιοκτήτης αἰγῶν, β) εἴτε ἀπό τό Καντζίκης, ὅπως ὀνομάζοντο οἱ κάτοικοι τῆς Κάντιας ἤ τοῦ Μεγάλου Κάστρου (σημ. Ἡράκλειο Κρήτης).

207. Μοιροκληρονομικά: δικαιώματα ἀπό κληρονομιά ἤ κληρονομιές συγγενικῶν προσώπων.

208. Ἱερόθεος (Ἰωάννης Μαρκονῆς-Φωτιάδης), Ἡγούμενος τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου (1838-1860), γνωστός καί ὡς «ὁ Διδάσκαλος», ἐξ αἰτίας τῶν πολλῶν καί διακεκριμένων μαθητῶν αὐτοῦ.

μένουν κτήματα καθαρά τοῦ Ἱεροῦ Μονα7/στηρίου, ἐλεύθερα παντός χρέους καί πάσης ὑποθήκης. Διά τοι τοῦτο συνετάχθη τό παρόν 8/ἔγγραφον Πωλητήριον καί ἐδόθη εἰς τό Ἱερόν Μοναστήριον δι' ἀσφάλειαν. 9/Τῇ 22ᾳ Ἰανουαρίου 1855. Σύμη.

10/Ἄννα Π(αναγιώτου) Κατζικᾶ, ὑποβεβαιῶ διά τοῦ Γραφέως.

11/Ὁ τοῦ Ἁγίου Ῥόδου Ἐπίτροπος Σύγκελλος Γεράσιμος [Μακρῆς] βεβαιῶ.

12/Ὁ Νοτάριος Παπᾶ Μ(ιχαήλ) Μανουήλ.

13/Διά τήν ἀγράμματον Ἄνναν Π. Κατζικᾶν, ὡς καί ἡ ἰδία ἐρωτηθεῖσα 14/ὡμολόγησεν, ἐπικυροῦται τῇ σφραγίδι τῆς Δημαρχίας.

15/Οἱ Δήμαρχοι:

16/Ν(ικόλαος) Γ(εωργίου) Διάκου.

17/Ἰ(ωάννης) Γιανναρᾶς.

18/Ὁ Γραμματικός Μ(ιχαήλ) Ἰωαννίδης».

[Κάτω καί ἀριστερά τοῦ ἐγγράφου ἔχει τεθεῖ στρογγύλη σφραγίδα τῆς Δημαρχίας Σύμης. Στό κέντρο αὐτῆς ὑπάρχει σταυρός, ἐντός στεφάνου ἀπό φύλλα δάφνης καί περιμετρικά ἡ ἐπιγραφή: «† ΔΗΜΑΡΧΙΑ ΣΥΜΗΣ»].

3) Παρατηρήσεις

1) Ἡ Ἄννα Π. Κατζικᾶ, πωλεῖ τά μερίδια τά ὁποῖα δικαιοῦται ἀπό ὁρισμένα ἀκίνητα, στή Μονή τοῦ Πανορμίτου, ἔναντι τοῦ τιμήματος τῶν ἑκατό (100) γροσίων, τά ὁποῖα καταβάλλει στήν πωλήτρια ὁ Ἡγούμενος τοῦ Πανορμίτου Ἱερόθεος (Μαρκονῆς-Φωτιάδης).

2) Συντάκτης καί Γραφέας τοῦ ἐγγράφου αὐτοῦ εἶναι ὁ Νοτάριος Παπᾶ Μιχαήλ Μανουήλ.

XL. ΑΦΙΕΡΩΤΗΡΙΟΣ ΔΙΑΘΗΚΗ ΜΑΡΙΑΣ, ΘΥΓΑΤΕΡΑΣ ΝΙΚΗΤΑ ΜΟΣΤΡΙΟΥ, ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΜΟΝΗΝ ΤΟΥ ΠΑΝΟΡΜΙΤΟΥ: 18-03-1861

[Ἀρχεῖο Μονῆς Πανορμίτου Σύμης, Κώδικας 1, ἀρ. 118, p3270208]

1) Περίληψη

Ἡ Μαρία, θυγατέρα τοῦ Νικήτα Μοστριοῦ, ἔμεινε περισσότερα ἀπό δέκα χρόνια στή Μονή τοῦ Πανορμίτου, ὅπου ἡ Μονή αὐτή φρόντιζε γιά τήν τροφή καί τήν ἐνδυμασία της καί ὅ,τι ἄλλο εἶχε

ἀνάγκη. Μάλιστα στή Μονή αὐτή καί ἐτελεύτησε καί προφανῶς καί ἐτάφη. Ἐκείνη, ἐνῶ εὑρίσκετο στή ζωή καί εἶχε σῶας τάς φρένας της, ἐξομολογήθηκε στόν τότε Ἡγούμενο τῆς Μονῆς Ἀρχιμανδρίτη Μακάριο καί τοῦ ἐξέφρασε τήν πρόθεσή της, νά ἀφιερώσει τά περιουσιακά της στοιχεῖα μετά θάνατον αὐτῆς στή Μονή τοῦ Πανορμίτου, πλήν ἑνός περιβολιοῦ, τό ὁποῖο ἐκείνη δώρισε στήν ἀνεψιά της, τή Φώτενα Μουχτάρισσα. Ὁ Ἡγούμενος Μακάριος μετά τόν θάνατο τῆς Μαρίας Ν. Μοστριοῦ δημοσιοποίησε διά τοῦ ἐγγράφου αὐτοῦ τήν πρόθεση καί ἐπιθυμία τῆς θανούσης καί τό ἔγγραφο αὐτό ἐπέχει θέση Διαθήκης τῆς ἀποθανούσης.

2) Κείμενο

«1/Ὁ ὑποφαινόμενος [Ἀρχιμανδρίτης Μακάριος, Ἡγούμενος τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου][209], μαρτυρῶ καί ὁμολογῶ, ὅτι ἡ 2/Μαρία, θυγάτηρ Νικήτα Μοστριοῦ, [κάτοικος] Σύμης, διατρίψασα εἰς τήν 3/Μονήν τοῦ Πανορμίτου ὑπέρ τά δέκα (10) ἔτη, τρεφο4/μένη καί ἐνδυομένη ὑπό τῆς Μονῆς, οὖσα ἐν ζωῇ καί σῶας 5/αὐτῆς τάς φρένας ἔχουσα καί ἐξομολογηθεῖσα πρός ἐμέ πάν6/τα τά ἑαυτῆς ἐγκλήματα[210], ἐδωρήσατο καί ἀφιέρωσεν 7/εἰς τήν Μονήν [τοῦ Πανορμίτου], διά ψυχικήν της σωτηρίαν, τά ἴδια ἑαυ8/τῆς κτήματα, ἐλεύθερα ἀπό παντός χρέους, ἤγουν:

Ἕν πε9/ριβόλι εἰς τό Νιμοράκι[211], πλησίον τοῦ Παπᾶ Καπού10/νια[212] καί εἰς τήν οἰκίαν τοῦ Κατζαρᾶ[213], ὁμοίως 11/σύν αὐτῷ ἕν ἕτερον περιβόλιον εἰς τό Ξίσος[214], πλη12/σίον τῆς Φώτενας Τζαταλιοῦ καί τῆς Ἄννης Κουμι13/στιοῦ[215], 14/ἕν ἕτερον [περιβόλιον] εἰς τόν

209. Πρόκειται γιά τόν Ἀρχιμανδρίτη Μακάριο Α΄, ὁ ὁποῖος διετέλεσε Ἡγούμενος τοῦ Πανορμίτου ἐπί ἑξαετία (1860-1866). Γ. Πετρόπουλος, *Μονή Πανορμίτου* 2020, σ. 151.

210. Ἐγκλήματα, τά: διάφορα ἁμαρτήματα.

211. Νιμοράκι, τό: τοπωνύμιο.

212. Καπούνιας: ἐπώνυμο. Ἐτυμολογικά πιθανῶς σχετίζεται πρός τό καπόνι = κόκκορας, πετεινός.

213. Κατζαρᾶς, ὁ: ἐπώνυμο Οἰκογενείας, τό ὁποῖο διατηρεῖται μέχρι σήμερα καί λέγεται Κατσαρᾶς. Κατσαρός = ὁ σγουρομάλλης.

214. Ξίσος, τό: τοπωνύμιο.

215. Κουμιστιοῦ: ἐδῶ πιθανῶς ὡς ἐπώνυμο μητρωνυμικό. Ἀπαντᾶ καί τό «Κουμιστάδενα, ἡ», ὡς γυναικεῖο βαπτιστικό ὄνομα. Κουμιστάδενα: πιθανῶς σχετίζεται πρός τό κόμισσα, τίτλος εὐγενείας στή φεουδαρχική μεσαιωνική Εὐρώπη.

Περιβιώτην[216] πλησίον τοῦ Ἐρηνιοῦ[217] 15/Καρπαθίου καί Εἰρήνης Κουτίτζη, τό ὁποῖον τοῦτο χαρί16/ζω καί δίδω εἰς τήν ἀνεψιάν μου Φώτενα Μουχτάρισ17/σα[218] διά ψυχικήν μου σωτηρίαν.

Οὕτω διατάξασα 18/ἐξ ἰδίας αὐτῆς θελήσεως καί προαιρέσεως, ἐτελεύτησεν 19/καί ἐντός τῆς Μονῆς [τοῦ Πανορμίτου]. Καί δέν ἔχει κανείς τῶν συγγενῶν 20/της νά ἀπαιτήση παρά τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου οὐδέν.

21/Ὅστις ἀπό τῶν συγγενῶν της θελήση νά ἀνατρέψη τά τῶν 22/διαταγῶν της λόγια, νά ἔχη τήν κατάραν τοῦ Θεοῦ 23/καί τόν Παμμέγιστον Ταξιάρχην ἐχθρόν παντοτινόν εἰς ὅλας 24/τάς πράξεις του καί προκοπήν νά μήν ἴδη πώποτε καί 25/τελείως καί [νά ἔχη καί] τήν ἐμήν κατάραν[219].

Καί ὑπογράφομαι, ὅτι 26/αὗται εἶναι αἱ διαταγαί τῆς ἀποθανούσης Μαρίας [θυγατέρας Νικήτα Μοστριοῦ].

27/1861, Μαρτ(ίου) 18. Ὁ Ἡγούμενος [τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου] Μακάριος.

28/Ὁ Γραφεύς Νικόλαος Καστρουνῆς[220]».

3) Παρατηρήσεις

1) Ἡ Μαρία, θυγατέρα τοῦ Νικήτα Μοστριοῦ, κάτοικος Σύμης, πιθανῶς ἄγαμη ἤ ἔγγαμη ἄνευ τέκνων, σέ προχωρημένη ἡλικία καί ἀντιμετωπίζουσα προβλήματα ὑγείας, ἦλθε στή Μονή τοῦ Πανορμίτου, ὅπου ἔγινε δεκτή μέ ἀγάπη. Ἡ Μονή τῆς προσέφερε στέγη, τροφή, ἔνδυση, στοργή καί ψυχική ἠρεμία. Ἔμεινε ἐκεῖ περισσότερο ἀπό δέκα ἔτη (περίπου 1847-1860), ὅπου ἐτελεύτησε καί ἐτάφη.

2) Ἡ ἴδια ἡ Μαρία Ν. Μοστριοῦ, εὐεργετηθεῖσα πολυμερῶς καί πολυτρόπως ἀπό τή Μονή τοῦ Πανορμίτου, εἶχε τήν ἀγαθή προαίρεση, νά ἀφιερώσει τά περιουσιακά της στοιχεῖα στή Μονή αὐτή

216. Περιβιώτης, ὁ: τοπωνύμιο.

217. Ἐρηνιό, τό: ὑποκοριστικό τοῦ ὀνόματος Εἰρήνη: Ἐρηνιό, Ρηνιό ἤ Ρηνιώ καί Ρινάκι ἤ Ἐρινάκι, τό.

218. Μουχτάρης, ὁ: ἀπό τά τουρκικά = Δήμαρχος. Μουχτάρισσα, ἡ = ἡ σύζυγος τοῦ Μουχτάρη.

219. Οἱ ἀναγραφόμενες ἀπειλές καί κατάρες ἀπώτερο σκοπό εἶχαν νά ἀποτρέψουν μελλοντικές ἐνοχλήσεις καί ἐμπόδια ἀπό πιθανούς κληρονόμους.

220. Καστρουνῆς: ἐπώνυμο Οἰκογενείας, τό ὁποῖο προφανῶς ἐτυμολογεῖται ἀπό τό Κάστρο. Καστρουνῆς = ὁ κάτοικος τοῦ Κάστρου.

καί ἐξέφρασε τήν ἐπιθυμία της αὐτή πρός τόν Ἡγούμενο τῆς Μονῆς Ἀρχιμανδρίτη Μακάριο, ὁ ὁποῖος προέβη καί στήν ὑλοποίησή της.

3) Τό ἔγγραφο αὐτό εἶναι κακογραμμένο καί δυσανάγνωστο. Συντάκτης καί Γραφέας τῆς Διαθήκης αὐτῆς εἶναι ὁ Νικόλαος Καστρουνῆς.

XLI. ΔΩΡΗΤΗΡΙΟΝ ΟΙΚΟΠΕΔΟΥ ΥΠΟ ΕΙΡΗΝΗΣ, ΘΥΓΑΤΕΡΑΣ ΝΙΚΗΤΑ ΠΑΠΑΚΑΛΟΔΟΥΚΑ, ΣΥΖΥΓΟΥ ΜΙΧΑΗΛ Γ. ΚΑΡΑΝΝΙΚΑ, ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΜΟΝΗΝ ΤΟΥ ΠΑΝΟΡΜΙΤΟΥ: 22-05-1864

[Ἀρχεῖο Μονῆς Πανορμίτου Σύμης, Κώδικας 1, ἀρ. 119, p3270210]

1) Περίληψη

Ἡ Εἰρήνη, θυγατέρα τοῦ Νικήτα Παπακαλοδούκα καί σύζυγος τοῦ Μιχαήλ Γ. Καραννίκα, ζήτησε ἀπό τόν Νοτάριο Ἱερομόναχο Φιλάρετο τή σύνταξη τοῦ παρόντος Ἀφιερωτικοῦ Γράμματος, διά τοῦ ὁποίου δωρίζει ἕνα οἰκόπεδο ἰδιοκτησίας της καί μέ τή συναίνεση τοῦ συζύγου της, πρός τή Μονή τοῦ Πανορμίτου, διά ψυχικήν της σωτηρία.

2) Κείμενο

«1/Ἀριθ(μός) 29.

2/Ἐνώπιον ἐμοῦ, τοῦ ὑποφαινομένου Νοταρίου τῆς νήσου ταύτης, Φι3/λαρέτου Ἱερομονάχου καί τῶν κάτωθεν ὑπογεγραμμένων μαρτύρων, 4/παρουσιασθεῖσα αὐτοπροσώπως ἡ ὑποφαινομένη Εἰρήνη Νικήτα Παπα5/καλοδούκα, ἐζήτησεν τήν σύνταξιν τοῦ παρόντος Ἀφιερωτικοῦ Ἐγγρά6/φου, δι' οὗ ἐκθέτει, ὅτι οἰκείᾳ βουλῇ καί αὐτοπροαιρέτῳ γνώμῃ, δί7/δει καί χαρίζει εἰς τήν Μονήν τοῦ Ταξιάρχου Μιχαήλ (τοῦ Πανορμί8/του) ἕνα ὀσπιτότοπον[221], κείμενον εἰς τήν Θέσιν Λιγενί[222] καί πλησιάζον9/τος εἰς τήν οἰκίαν αὐτῆς, πρός δυσμάς, ὅσος φαίνεται. Παραχωρεῖ δέ τοῦ10/τον εἰς τήν Μονήν [τοῦ Πανορμίτου], συναινέσει τοῦ συζύγου της Μιχαήλ Γ. Καραν11/νίκα, διά ψυχικήν της σωτηρίαν καί μνημόσυνον αὐτῆς.

Πρός 12/ἔνδειξιν ὅθεν καί βεβαίωσιν τῆς ἀληθείας συνετάχθη τό

221. Ὀσπητότοπος, ὁ: τόπος κατάλληλος γιά τήν ἀνέγερση οἰκίας, οἰκόπεδο.

222. Λιγενί ἤ Λι(γ)ενί, τό: τοπωνύμιο, τό ὁποῖο διατηρεῖται μέχρι σήμερα. Λιένι, ἀπό τό τουρκικό leğen = λεκάνη τοῦ νιπτήρα. Ζ. Τσιρπανλῆς, *Νίσυρος* 2018, σ. 244 καί 1459.

παρόν Ἀφι13/ερωτικόν Ἐμμάρτυρον Ἔγγραφον, δοθέν τῇ Μονῇ [τοῦ Πανορμίτου] δι' ἀσφάλειαν 14/καί διά τά τέλη καί λοιπά.

Σημειωτέον καί τοῦτο, ὅτι ἡ οἰκία 15/αὕτη εἰς τό Λιγενή, πλησιάζει τοῦ Ἁγαπητοῦ Χ(ατζῆ) Σταυριοῦ, εἰς ἣν ὁ 16/ὀσπητότοπος. Τῷ 1864, Μαΐου 22. Σύμη.

17/Διά τήν ἀγράμματον Εἰρήνην Ν. Παπᾶ-Καλοδούκα καί ὑπογρά18/φω Βασίλειος Π(έτρου) Πατζάκης[223] καί μαρτυρῶ μέ τό σταυροσημεῖον.

19/Νικόλαος Γεωργίου Καραννίκας βεβαιῶ τά ἄνωθεν καί ὑπογρά20/φομαι παρά Νικολάου Κατζαρᾶ.

21/Γεώργιος Οἰκονόμος μάρτυς.

22/Ἰ(ωάννης) Καστρουνῆς μαρτυρῶ.

23/Ἰ(ωάννης) Ἀγαπητίδης μάρτυς.

24/Μιχάλης Ἀγγελῆ[224] μάρτυς.

25/Ἰωάννης Βακάλης[225] μάρτυς.

26/Ὁ Νοτάριος 27/Φιλάρετος Ἱερομόναχος.

28/Μ(ιχαήλ) Παπᾶ Χαλκίτης».

3) Παρατηρήσεις

1) Ἡ Εἰρήνη, θυγατέρα τοῦ Νικήτα Παπᾶ Καλοδούκα, συνεχίζουσα παλαιά εὐσεβή παράδοση, δώρισε ἕνα οἰκόπεδό της στή Μονή τοῦ Πανορμίτου διά ψυχικήν της σωτηρία καί μνημόσυνον αὐτῆς.

2) Ὁ Νοτάριος Ἱερομόναχος Φιλάρετος, πιθανῶς ἀδελφός τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου, συνέταξε τό παρόν Ἀφιερωτήριον ἔγγραφο καί ἐδόθη στή Μονή αὐτή πρός ἀσφάλειαν.

3) Εἶναι ἀξιοπρόσεκτον, ὅτι ὡς μάρτυρες παρίστανται καί ὑπογράφουν περισσότερα πρόσωπα, γεγονός τό ὁποῖο προσδίδει μεγαλύτερο κῦρος στό ἔγγραφο αὐτό.

223. Πατζάκης: ἐπώνυμο Οἰκογενείας. Διατηρεῖται καί σήμερα στή Σύμη μέ τή μορφή Πατσάκης.

224. Ἀγγελῆς: ἐπώνυμο Οἰκογενείας. Διατηρεῖται καί σήμερα στή Σύμη καί στή Ρόδο.

225. Βακάλης ἤ Μπακάλης, ὁ: ἀπό τό τουρκικό bakkal = παντοπώλης.

XLII. ΔΩΡΗΤΗΡΙΟΝ ΑΚΙΝΗΤΩΝ ΥΠΟ ΑΝΝΗΣ, ΘΥΓΑΤΕΡΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΠΑΠΑΦΩΤΗ, ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΥΙΟΝ ΑΥΤΗΣ ΙΩΑΝΝΗΝ: 17-03-1866

[Ἀρχεῖο Μονῆς Πανορμίτου Σύμης, Κώδικας 1, ἀρ. 120, p3270211]

1) Περίληψη

Ἡ Ἄννα, θυγατέρα τοῦ Νικολάου Παπαφώτη, δωρίζει στόν υἱό της Ἰωάννη, τό ἐπώνυμο τοῦ ὁποίου δέν ἀναφέρεται, δύο ἀκίνητα, τά ὁποῖα κατονομάζονται.

2) Κείμενο

«1/Διά τοῦ παρόντος φανεροῦται ὅτι, ἡ Ἄννα, θυγάτηρ Νικολάου Παπαφώτη, δίδει 2/καί χαρίζει εἰς τόν υἱόν της Ἰωάννην, τόν Καβατζῆν[226], 3/πλησίον τοῦ Καλαφατᾶ καί ἕν χωράφιον εἰς τήν Νεράν, εἰς ταῖς Ἀμμουδίαις[227], 4/πλησίον τοῦ Κακκά.

Ὅθεν ἀπό τοῦ νῦν καί εἰς τό ἑξῆς θέλη τά ἐξουσιάζη ὁ 5/ῥηθείς Ἰωάννης, ὡς οἰκεῖα αὐτοῦ κτήματα. Τό χωράφι ἔχει μέσα καί στέρναν.

Καί διά 6/ἀσφάλειάν του ἔδωσα τό παρόν μου, ἵνα ἔχει τό κῦρος ἐν καιρῷ τῷ δέοντι.

7/Τῇ 17ῃ Μαρτίου 1866.

8/Ἄννα, θυγάτηρ Νικολάου Παπαφώτη βεβαιῶ τά ἄνωθεν.

9/† Ἀρχιμανδρίτης Ἰωακείμ Ζαγκουρῆς ἔγραφα καί μαρτυρῶ».

3) Παρατηρήσεις

1) Ἐντύπωση προκαλεῖ τό γεγονός, ὅτι ἐφόσον ἡ Ἄννα, θυγατέρα Νικολάου Παπαφώτη, εἶχε υἱό, τόν Ἰωάννη, συνεπῶς θά ἦταν ἔγγαμος, ὅμως δέν ἀναφέρεται μέ τό ἐπώνυμο τοῦ συζύγου της, ἀλλά τοῦ πατέρα της. Πιθανῶς νά ἦταν χήρα ἤ διαζευγμένη.

2) Συντάκτης καί Γραφέας τοῦ κειμένου αὐτοῦ εἶναι ὁ Ἀρχιμανδρίτης Ἰωακείμ Ζαγκουρῆς, ὁ ὁποῖος ὑπογράφει καί ὡς μάρτυς.

226. Καβάτζης, ὁ: ἀποθήκη. Καβάτζα, ἡ = ἀποθήκη. Βλ. καί ρῆμα καβατζάρω: (1) ἀποθηκεύω κάτι, κρατῶ γιά ὥρα ἀνάγκης. (2) περνῶ τόν κάβο, ξεπερνῶ κάποιον κίνδυνο, ξεπερνῶ διάφορες δυσκολίες.

227. Ἀμμουδίαι, αἱ: Ἀμμουδιές, οἱ, τοπωνύμιο στήν περιοχή τῆς Νερᾶς.

XLIII. ΑΦΙΕΡΩΤΗΡΙΟΝ ΑΚΙΝΗΤΟΥ ΥΠΟ ΜΑΪΣΤΡΙΣΣΑΣ ΜΑΡΑΒΕΛΙΑ, ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΜΟΝΗΝ ΤΟΥ ΠΑΝΟΡΜΙΤΟΥ: 1867

[Ἀρχεῖο Μονῆς Πανορμίτου Σύμης, Κώδικας 1, ἀρ. 121, p3270212]

1) Περίληψη

Ἡ Μαΐστρισσα Μαραβέλλια στέλνει Ἀφιερωματική ἐπιστολή πρός τόν Ἡγούμενο τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου Μακάριο καί τοῦ γνωρίζει τήν ἀφιέρωση ἑνός χωραφιοῦ ὑπό ἐκείνης πρός τή Μονή τοῦ Πανορμίτου.

2) Κείμενο

«1/Πανοσιώτατε, Ἅγιε Καθηγούμενε, 2/Μακάριε, τῆς τοῦ Πανορμίτου Μονῆς, χαῖρε.

Ἐγώ, ἡ Μαΐστρισσα[228] 3/τοῦ Μαραβέλλια[229], ἀσπάζομαι τήν δεξιάν σου καί σοῦ στέλλω 4/ἀπάντησιν διά τό χωράφι, τό ὁποῖον ἀφιερώσαμεν εἰς τό Μο5/ναστήρι [τοῦ Πανορμίτου] καί εἶναι καλῶς ἀφιερωμένον [καί μένει] ὑπό τήν ἐξουσίαν σου καί ὡς 6/ἴδιον κτῆμα αὐτῆς [τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου] καί οὐδείς, εἴτε ἐδικός μας, εἴτε ξένος, νά μήν 7/ἔχει τό δικαίωμα νά τήν 8/ἐνοχλήσουν. [Οὕτω παραγγέλλω] 9/ἐγώ καί τοῦτο ἐγένετο εἰς τό σπίτι μου, ὑγιαίνων ἔτι.

Ἐν Σύμῃ [ἐν ἔτει] 1867.

[Προσθήκη σημειώσεως μέ ἄλλο χέρι]:

10/Ἔχει καί Γράμμα τοῦ χωραφιοῦ.

11/Ἐγώ, ὁ Ἡγούμενος τῆς Μονῆς [γνωρίζω] πόθεν τό ἔχει 12/ὁ πατήρ της ἀγορασμένον».

3) Παρατηρήσεις

1) Ἡ διατήρηση τοῦ κειμένου εἶναι πολύ κακή καί ἡ μελάνη πολύ ἐξασθενημένη. Ἐπίσης ὁ Γραφέας αὐτοῦ δέν εἶχε τύχει καλῆς παιδείας, τό κείμενο εἶναι κακογραμμένο καί μέ πολλά γραμματικά καί συντακτικά σφάλματα.

2) Τό ἔγγραφο φέρει τή μορφή Ἀφιερωματικῆς ἐπιστολῆς καί

228. Μαΐστρισσα: σπάνιο γυναικεῖο βαπτιστικό ὄνομα, τό ὁποῖο προέρχεται ἀπό τό Magnus, -a, -um = μέγας, μεγάλος. Βλ. καί Μάγιστρος.

229. Μαραβέλλιας: ἐπώνυμο Οἰκογενείας, τό ὁποῖο διατηρεῖται καί σήμερα.

ἀπευθύνεται ἀπό τήν ἀφιερώτρια Μαΐστρισσα Μαραβέλλια πρός τόν Ἡγούμενο τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου Μακάριο (1860-1867).

3) Γίνεται γενικά μνεία, ὅτι ἡ δωρήτρια ἀφιέρωσε ἕνα ἀκίνητο στή Μονή τοῦ Πανορμίτου, χωρίς νά ὀνομάζεται ἡ τοποθεσία, ὅπου κεῖται αὐτό καί ἡ ἔκταση τοῦ ἀκινήτου. Ἐπίσης δέν ἀναφέρεται, ἐάν ὑπάρχει παλαιότερο Ἀφιερωτήριο ἔγγραφο.

XLIV. ΑΦΙΕΡΩΣΗ ΑΚΙΝΗΤΟΥ ΥΠΟ ΕΙΡΗΝΗΣ ΜΙΧΑΗΛ ΑΓΓΕΛΗ, ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΜΟΝΗΝ ΤΟΥ ΠΑΝΟΡΜΙΤΟΥ: 17-07-1867

[Ἀρχεῖο Μονῆς Πανορμίτου Σύμης, Κώδικας 1, ἀρ. 122, p3270213]

1) Περίληψη

Ἡ Εἰρήνη Μιχαήλ Ἀγγελῆ, ἔγγαμος καί μητέρα περισσοτέρων τέκνων, δώρησε ἀκίνητό της στή Μονή τοῦ Πανορμίτου, ἔχουσα καί τή συναίνεση τῶν υἱῶν της. Πρός κατοχύρωση τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου, ἡ δωρήτρια ζήτησε τή σύνταξη τοῦ παρόντος Δωρητηρίου ἐγγράφου, τό ὁποῖο ὑπογράφεται ἀπό αὐτήν, ἡ ὁποία εἶναι ἀγράμματος, διά τοῦ πνευματικοῦ της πατρός Συγκέλλου Γερασίμου Ματερῆ καί ἄλλων μαρτύρων.

2) Κείμενο

«1/Ἐνώπιον ἐμοῦ, τοῦ ὑποφαινομένου Νοταρίου τῆς νήσου ταύτης, Φι2/λαρέτου Ἱερομονάχου καί τῶν κάτωθι συνυπογραφομένων μαρτύρων, παρου3/σιασθεῖσα αὐτοπροσώπως ἡ ὑποφαινομένη Εἰρήνη Μιχαήλ Ἀγγελῆ, ἐζήτησεν 4/τήν σύνταξιν τοῦ παρόντος Ἀφιερωτικοῦ Ἐγγράφου, δι' οὗ ἐκθέτει, ὅτι 5/οἰκειοθελῶς καί ἀπαραβιάστως, συναινέσει τῶν υἱῶν αὐτῆς, δυνάμει καί τοῦ 6/Προικοσυμφώνου της, χρονολογουμένου τῷ χιλιοστῷ ὀκτακοσιοστῷ εἰκο7/στῷ τρίτῳ ἔτει, τήν δεκάτην τετάρτην Ὀκτωβρίου τοῦ μηνός[230], ἀφιεροῖ 8/πρός τήν Μονήν τοῦ Ταξιάρχου Μιχαήλ τοῦ Πανορμίτου ἥμισυ 9/προικῷον χωράφιόν της, κείμενον εἰς τήν θέσιν Ξέραις, πλησίον τῶν υἱῶν 10/Κώνστα Ἀγγελῆ καί τοῦ Χαλαμουκιοῦ. Παραχωρεῖ δέ τοῦτο ὑπό τήν τε11/λείαν κυριότητα τῆς Ἱερᾶς Μονῆς [τοῦ Πανορμίτου], διά ψυχικήν της σωτηρίαν καί 12/μνημόσυνον αὐτῆς. Πρός πίστωσιν ὅθεν καί βεβαίωσιν τῆς ἀληθείας 13/συνετάχθη τό παρόν ἐπίσημον Ἀφιερωτικόν

230. Ἡμερομηνία: 14-10-1823.

Ἔγγραφον, ὅπερ ἀναγνω14/σθέν εὐκρινῶς καί μεγαλοφώνως εἰς ἐπήκοον πάντων, ὑπογράφεται 15/παρ' ὅλων καί ἐμοῦ, ἐκτός τῆς ἐντολοδότου, ὁμολογησάσης ἄγνοιαν γραμ16/μάτων καί ὑπογραφομένης παρά τοῦ πνευματικοῦ πατρός αὐτῆς, 17/Γερασίμου Συγκέλλου.

1867, τῇ 17ῃ Ἰουλίου. Ἐν Σύμῃ.

18/Εἰρήνη Μιχαήλ Ἀγγελῆ βεβαιοῖ τήν ἄνωθεν ἀφιέρωσιν, διά 19/χειρός τοῦ πνευματικοῦ της πατρός Συγκέλλου Γερασίμου Μακρῆ[231], 20/ὅστις καί μαρτυρῶ.

21/Μιχαήλ Νικήτα Μοσκόβη βεβαιῶ τά ἄνωθεν.

22/ » .

23/ » .

24/Κ(ωνσταντῖνος) Κατσαρᾶς μαρτυρῶ.

25/Γεώργιος Ν(ικολάου) Μακρίδης μάρτυς.

26/Ὁ Νοτάριος 27/Φιλάρετος Ἱερομόναχος, 28/[υἱός] Μ(ιχαήλ) Παπᾶ Χαλκίτου[232]».

3) Παρατηρήσεις

1) Ἡ Εἰρήνη Μιχαήλ Ἀγγελῆ εἶναι πιθανῶς χήρα ἤ διαζευγμένη, διότι δωρίζει ἀκίνητό της στή Μονή τοῦ Πανορμίτου καί ἀναφέρει ὅτι πρός τοῦτο ἔχει τή συναίνεση τῶν υἱῶν της, χωρίς νά μνημονεύεται ἐάν συμφωνεῖ καί ὁ σύζυγος αὐτῆς. Ἡ δωρεά αὐτή ἔγινε διά ψυχικήν της σωτηρία καί μνημόσυνον αὐτῆς.

2) Λίγο πρίν ἀπό τό τέλος τοῦ ἐγγράφου αὐτοῦ ἔχουν ἀφεθεῖ δύο κενά, προκειμένου νά τεθοῦν στή θέση αὐτή οἱ ὑπογραφές παρισταμένων μαρτύρων, πού τελικά δέν ἐτέθησαν.

3) Συντάκτης καί Γραφέας τοῦ κειμένου αὐτοῦ εἶναι ὁ Νοτάριος Φιλάρετος, Ἱερομόναχος, υἱός τοῦ Μιχαήλ Παπᾶ Χαλκίτου.

231. Μακρῆς: ἐπώνυμο Οἰκογενείας, τό ὁποῖο διατηρεῖται καί σήμερα στή Σύμη καί τή Ρόδο.

232. Χαλκίτης: ἐπώνυμο Οἰκογενείας, τό ὁποῖο διατηρεῖται καί σήμερα. Αὐτό προφανῶς προῆλθε ἀπό κάποιο πρόγονο, ὁ ὁποῖος κατήγετο ἀπό τή νῆσο Χάλκη τῆς Δωδεκανήσου. Πρβλ καί τά ἐπώνυμα: Καρπάθιος, Κασώτης, Κρητικός, Κώτης, Νισύριος, Πάριος, Πατινιώτης, Πάτμιος, Ρόδιος, Ροδίτης, Σάμιος, Σαμιώτης, Τηλιακός κ.λπ.

XLV. ΔΩΡΕΑ ΑΚΙΝΗΤΟΥ ΥΠΟ ΜΙΧΑΗΛ ΚΑΡΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΜΟΝΗΝ ΤΟΥ ΠΑΝΟΡΜΙΤΟΥ: 17-05-1870

[Ἀρχεῖο Μονῆς Πανορμίτου Σύμης, Κώδικας 1, ἀρ. 123, p3270214]

1) Περίληψη

Ὁ Μιχαήλ Καραβασιλείου, ὁ ὁποῖος κατήγετο ἀπό τόν οἰκισμό Ὄλυμπος Καρπάθου, δώρισε στή Μονή τοῦ Πανορμίτου ἕνα ἀκίνητό του, κείμενο στήν Κάρπαθο, διά ψυχικήν σωτηρία καί μνημόσυνον αὐτοῦ. Πρός κατοχύρωση τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου συνετάγη τό παρόν Δωρητήριο Ἔγγραφο καί ἐδόθη στή Μονή.

2) Κείμενο

«1/Διά τοῦ παρόντος Ἀφιερωτικοῦ καί Ἐμμαρτύρου Γράμ2/ματος φανεροῦται, ὅτι ὁ Κύριος Μιχαήλ Καραβα3/σιλείου ἀπό νῆσον Κάρπαθον, χωρίον Ὀλύμπου, 4/ἀφιερώνει ἐξ ἰδίας αὐτοῦ θελήσεως καί προαιρέσεως εἰς 5/τήν Μονήν τοῦ Ταξιάρχου Μιχαήλ Πανορμίτου, τήν 6/ἐν τῇ νήσῳ Σύμη κειμένη, ἕν χωράφιον κοιλῶν 7/ἑπτά[233], Ν(ούμε)ρο 7 ἤ 3 ζευγαρίων[234] καί χέρσον, εἰς τό Κα8/κόν Ἀκρί[235], πλησίον τῆς Μαρούκλας[236] Νοάρου[237], 9/ἐλεύθερον παντός χρέους καί ὑποθήκης, τό ὁποῖον 10/ἀφιερώνει, διά ψυχικήν αὐτοῦ σωτηρίαν καί ἀπό τοῦ νῦν 11/καί εἰς τό ἑξῆς θέλη τό ἐξουσιάζη ἡ Ἱερά καί σεβασμία 12/Μονή τοῦ Πανορμίτου, ὡς ἴδιον αὐτῆς κτῆμα 13/ἀναπόσταστον καί ἀδιαφιλονίκητον. Διό καί συνετά14/χθη τό παρόν εἰς ἔνδειξιν καί ἐλήφθη εἰς τόν τῆς 15/Μονῆς Ἱερόν Κώδικα.

16/Ἐν Σύμῃ, τῇ 17ῃ Μαΐου 1870.

17/Μιχαήλ Καραβασιλείου ὑποφαίνομαι 18/καί διά χειρός Γαλακτίωνος Ἱερομονά19/χου ὑπογράφομαι ὡς ἀγράμματος.

---

233. Κοιλόν Κωνσταντινουπόλεως: 1 κοιλόν = 8 καφίζια = 24 ὀκάδες. 1 ὀκά = 1282 γραμμάρια. Χωράφιον ἑπτά κοιλῶν: ἤτοι χωράφιον ἐκτάσεως τόσης, ὥστε νά χωρεῖ σπόρον ἑπτά κοιλά = 168 ὀκάδες = περίπου 215,37 χιλιόγραμμα ἤ κιλά.

234. Χωράφι τριῶν ζευγαρίων: ἕνα ζευγάρι βόδια χρειάζεται τρεῖς (3) ἡμέρες γιά νά τό καλλιεργήσει. Μία ζευγαριά ἤ ζευγαρέ (Κρήτη): ὅσο χωράφι μπορεῖ νά καλλιεργήσει ἕνα ζευγάρι βόδια σέ μία ἐργάσιμη ἡμέρα.

235. Κακόν Ἀκρί, τό: τοπωνύμιο Καρπάθου.

236. Μαρούκλα, ἡ: μεγεθυντικό τοῦ βαπτιστικοῦ ὀνόματος Μαρία, τό ὁποῖο συνηθίζεται καί σήμερα στήν Κάρπαθο.

237. Νοάρος ἤ Νουάρος: ἐπώνυμο Οἰκογενείας, τό ὁποῖο διατηρεῖται καί σήμερα στήν Κάρπαθο.

20/Μηνᾶς Ἐμμανουήλ μαρτυρῶ, διά χειρός 21/Παϊσίου Ἱεροδιακόνου ὑπογράφομαι.

22/Νικόλαος Καστρουνῆς Γραφεύς καί μάρτυς».

3) Παρατηρήσεις

1) Ὁ καταγόμενος ἀπό τήν Ὄλυμπο Καρπάθου Μιχαήλ Καραβασιλείου, εὐλαβούμενος τόν Ταξιάρχη Μιχαήλ Πανορμίτη, δώρισε στή Μονή τοῦ Πανορμίτου ἕνα ἀκίνητό του, κείμενο στήν Κάρπαθο.

2) Πρός τεκμηρίωση τῆς δωρεᾶς αὐτῆς συνετάγη τό παρόν Ἀφιερωτήριον Ἔγγραφον καί ἐδόθη στή Μονή τοῦ Πανορμίτου.

3) Συντάκτης καί Γραφέας τοῦ κειμένου αὐτοῦ εἶναι ὁ Νικόλαος Καστρουνῆς.

XLVI. ΠΩΛΗΤΗΡΙΟΝ ΑΜΠΕΛΟΥ ΥΠΟ ΧΑΤΖΗΔΕΝΙΟΥ, ΘΥΓΑΤΕΡΑΣ ΚΩΝΣΤΑ ΧΑΤΖΗ-ΣΙΜΟΥ, ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΜΟΝΗΝ ΤΟΥ ΠΑΝΟΡΜΙΤΟΥ: 19-02-1871

[Ἀρχεῖο Μονῆς Πανορμίτου Σύμης, Κώδικας 1, ἀρ. 124, p3270215]

1) Περίληψη

Ἡ κάτοικος Σύμης Χατζηδένιον, θυγατέρα Κώνστα Χατζῆ-Σίμου καί σύζυγος τοῦ ἀποβιώσαντος Νικολάου Νικήτα Τζαβαρῆ, ἐπώλησε ἕνα ἀμπέλι στή Μονή τοῦ Πανορμίτου, τό ὁποῖο τό εἶχε ἀγοράσει στίς 5-08-1852 ὁ σύζυγος αὐτῆς, σύμφωνα μέ σχετικό συμβόλαιο ἀγοραπωλησίας. Πρός ἐπιβεβαίωση τῆς πωλήσεως αὐτῆς συνετάγη τό παρόν ἔγγραφο καί ἐδόθη πρός τή Μονή τοῦ Πανορμίτου.

2) Κείμενο

«1/Παρουσιασθεῖσα ἐνώπιον ἐμοῦ, τοῦ Ἀρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου [Σύμης Παπᾶ Μιχαήλ Ἀρφαρᾶ] 2/καί τῶν κάτωθι συνυπογραφομένων μαρτύρων, ἡ ὑποφαι3/νομένη Χατζηδένιον[238] Κ(ώνστα) Χ(ατζῆ)-Σίμου καί σύζυγος τοῦ ἀποβιώσαν4/τος Νικολάου Ν(ικήτα) Τζαβαρῆ[239], ὁμολόγησεν, ὅτι οἰκειοθελῶς καί 5/ἀπαραβιάστως ἐπώλησεν εἰς τήν Ἱεράν Μονήν τοῦ Πα6/νορμίτου τό ἀγορασθέν παρά τοῦ συζύγου της Ν(ικολάου) [Νικήτα Τζαβαρῆ] 7/ἀμπέλιον χέρσον, κείμενον

238. Χατζηδένιον τό: γυναικεῖο βαπτιστικό ὄνομα. Ὑποκοριστικό τῆς Χατζίνας = προσκυνητρίας, ἱεραπόδημης.

239. Τζαβαρῆς: ἐπώνυμο Οἰκογενείας, τό ὁποῖο διατηρεῖται καί σήμερα μέ τή μορφή Τσαβαρῆς.

εἰς τήν Νεράν, ὡς τό ἀπό 8/τήν πέμπτην Αὐγούστου 1852 [5-08-1852] ἀνά χεῖρας Πωλητή9/ριον, πλησιάζον ἔξωθεν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ [τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ] Σωτῆ10/ρος [τῆς Νερᾶς] καί πλησίον τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, διά γρόσια τε11/τρακόσια εἴκοσι πέντε (425), ἅτινα ὡμολόγησεν ὅτι ἔλαβε [σῷα] 12/ μέχρι λεπτοῦ.

Ὅθεν εἰς τό ἐξῆς τό εἰρημένον ἀμπέ13/λιον χέρσον[240], εἶναι κτῆμα ἀναφαίρετον καί ἀναπόσ14/παστον[241] τῆς ἐν λόγῳ Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου. Δι' ὅ 15/καί εἰς ἔνδειξιν συνετάγη τό παρόν καί ὑπεγράφη 16/παρά τῆς εἰρημένης πωλητρίας καί παρ' ἐμοῦ, τοῦ Ἀρ17/χιερατικοῦ Ἐπιτρόπου, ἵνα ἔχῃ τήν ἰσχύν[242].

18/Ἐν Σύμῃ, τῇ 19ῃ Φεβρουαρίου 1871.

19/Χατζηδένιον, θυγάτηρ Κ(ώνστα) Χατζῆ-Σίμου βεβαιοῖ καί ὑπο20/γράφεται διά Παπᾶ Γεωργίου Μεγαλούδη.

21/Γ(εώργιος) Ἀγαπητίδης[243] μάρτυς.

22/Ἀγαπητός Ν. Μεγαλούδης[244] μάρτυς.

23/Γεώργιος Δ(ιακο)-Γιανναρᾶς[245] μάρτυς.

24/† Ὁ Ἀρχιερατικός Ἐπίτροπος Παπᾶ Μιχαήλ Ἀρφαρᾶς[246] βεβαιοῖ».

3) Παρατηρήσεις

1) Ἡ χήρα τοῦ ἀποβιώσαντος Νικολάου Νικήτα Τζαβαρῆ, ἡ ὁποία ἔφερε τό ὄχι συνηθισμένο βαπτιστικό ὄνομα «Χατζηδένιον, τό», θυγατέρα τοῦ Κώνστα Χατζῆ-Σίμου, ἐπώλησε ἕνα χέρσον ἀμπέλιον, κείμενο πλησίον τῆς Μονῆς τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος τῆς Νερᾶς (Μεγάλου Σωτήρη), τό ὁποῖο εἶχε ἀγοράσει ὁ ἀποθανών σύζυγός της στίς 5-08-1852, πρός τή Μονή τοῦ Πανορμίτου. Σημειωτέον, ὅτι ἡ Μονή τοῦ Σωτῆρος τῆς Νερᾶς (Μεγάλος

240. Χέρσος: ἀκαλλιέργητος.

241. Ἀναπόσπαστον: σέ ὁρισμένα ἔγγραφα τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου ἀντί «ἀναπόσπαστον» ἀναφέρεται «ἀνεπόσπαστον».

242. Σέ ἄλλα παρομοίου περιεχομένου ἔγγραφα, τά ὁποῖα σώζονται στό Ἀρχεῖο τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου, στό σημεῖο αὐτό τοῦ ἐγγράφου συνήθως παρατίθενται τά ἑξῆς: «Δι' ὅ καί συνετάχθη τό παρόν, ἵνα ἔχῃ τήν ἰσχύν καί τό κῦρος ἐν παντί καιρῷ, τόπῳ καί κριτηρίῳ».

243. Ἀγαπητίδης: ἐπώνυμο Οἰκογενείας, τό ὁποῖο ὑπάρχει καί σήμερα στή Σύμη.

244. Μεγαλούδης: ἐπώνυμο Οἰκογενείας σύνηθες καί σήμερα στή Σύμη.

245. Γιανναρᾶς: ἐπώνυμο Οἰκογενείας σύνηθες στή Σύμη.

246. Ἀρφαρᾶς: ἐπώνυμο Οἰκογενείας σύνηθες καί σήμερα στή Σύμη καί τή Ρόδο.

Σωτήρης) εἶχε ἤδη ὑποβιβασθεῖ σέ Μετόχιον καί ὑπήγετο στή Μονή τοῦ Πανορμίτου.

2) Τό συμφωνηθέν ἀντίτιμο τῆς ἀγοραπωλησίας τῆς ἀμπέλου ἀνήρχετο στά τετρακόσια εἴκοσι πέντε (425) γρόσια, ποσό ἀρκετά μεγάλο γιά τήν ἐποχή ἐκείνη.

3) Τό παρόν ἔγγραφο ἐπέχει θέση Συμβολαίου ἀγοραπωλησίας, συνετάγη ἀπό τόν Ἀρχιερατικό Ἐπίτροπο Σύμης Παπᾶ Μιχαήλ Ἀρφαρᾶ, ὑπεγράφη ἀπό τούς παριστάμενους μάρτυρες καί ἐδόθη στή Μονή τοῦ Πανορμίτου.

XLVII. ΠΩΛΗΤΗΡΙΟΝ ΑΚΙΝΗΤΟΥ ΥΠΟ ΠΑΠΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΧΑΤΖΗ-ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΜΟΝΗΝ ΤΟΥ ΠΑΝΟΡΜΙΤΟΥ: 20-02-1871

[Ἀρχεῖο Μονῆς Πανορμίτου Σύμης, Κώδικας 1, ἀρ. 125, p3270216]

1) Περίληψη

Ὁ Παπᾶ Γεώργιος Οἰκονόμος Χατζῆ-Βασιλείου ἐπώλησε ἕνα ἀκίνητό του στή Μονή τοῦ Πανορμίτου, ἔναντι τοῦ συμφωνηθέντος τιμήματος τῶν διακοσίων σαράντα (240) γροσίων, τά ὁποῖα καί ἔλαβε ἐκ μέρους τοῦ Ἡγουμένου τοῦ Πανορμίτου Ἀρχιμανδρίτου Νικάνδρου. Πρός ἐπιβεβαίωση τῆς ἀγοραπωλησίας αὐτῆς συνετάγη τό παρόν, ὑπεγράφη ἀπό τούς συμβαλλόμενους καί ἐδόθη στή Μονή τοῦ Πανορμίτου.

2) Κείμενο

«1/Διά τοῦ παρόντος Ἐγγράφου Πωλητηρίου δηλοποιοῦται ὅτι, ὁ 2/Αἰδεσιμώτατος Παπᾶ Κύρ Γεώργιος Οἰκο3/νόμος[247] Χ(ατζῆ)-Βασιλείου, ἰδίᾳ αὐτοῦ θελήσει, ἐπώλησεν ἕν μοι4/ράδιον χωρητικότητος δύο καφιζίων[248], κείμενον εἰς τήν Νε5/ράν[249], εἰς τό ὀρντικόν μέρος[250] τοῦ ἀμπελῶνος τῆς Μονῆς [τῆς Μεταμορφώσεως] τοῦ 6/Σωτῆρος καί πλησιάζον αὐτῷ καί πλησίον τοῦ Χατζηδενίου 7/Κών-

247. Οἰκονόμος: τιμητικός τίτλος ἱερωμένων.

248. Χωρητικότητος δύο καφιζίων: 1 κοιλόν Κωνσταντινουπόλεως = 8 καφίζια = 24 ὀκάδες. 1 ὀκά = 1282 γραμμάρια. 1 καφίζι =3 ὀκάδες. 2 καφίζια = 6 ὀκάδες. Συνεπῶς, τό χωράφι αὐτό εἶχε τέτοια ἔκταση, ὥστε ἐάν ἐσπείρετο, χωροῦσε σπόρο βάρους 6 ὀκάδων = 7,69 χιλιόγραμμα ἤ κιλά.

249. Νερά, ἡ: τοπωνύμιο.

250. Ὀρντικόν μέρος τοῦ ἀμπελῶνος: στό κανονικόν (;) μέρος τοῦ ἀμπελῶνος τῆς Μονῆς.

στα Χ(ατζῆ)-Σίμου, πρός τήν σεβασμίαν Μονήν τοῦ Ταξιάρχου [Μιχαήλ] 8/Πανορμίτου, διά γρόσια διακόσια σαράντα Ν(ούμερο) 240, ἅτινα 9/καί ἔλαβεν [ὁ πωλητής] ἐκ χειρός τοῦ Πανοσιωτάτου Καθηγουμένου Κυρίου 10/Νικάνδρου[251], σῷα μέχρι ὀβολοῦ.

Ὅθεν λοιπόν τό ρηθέν μοιρά11/διον ἀποξενοῦται ἐκ τοῦ ρηθέντος πωλητοῦ καί ἐκ τῶν οἰ12/κείων του κληρονόμων καί μένει ἐλεύθερον καί ἀδιάσπαστον ὑ13/πό τήν κυριότητα τῆς Μονῆς [τοῦ Πανορμίτου].

Εἰς ἔνδειξιν τῆς ἀληθείας ταύ14/της [τῆς] πωλήσεως, ἐγράφη τό παρόν Πωλητήριον, ἐπιβεβαιομέ15/νον τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ ὑπογραφή καί ἐσφραγισμένον καί ἐπί τῇ 16/αὐτοῦ σφραγίδι, ὅπως ἔχει τό κῦρος ἐν παντί καιρῷ.

17/Τῇ 20ῇ Φεβρουαρίου 1871. Σύμη.

18/Ὁ Ἐπίτροπος Παπᾶ Γεώργιος Οἰκονόμος, [Χατζῆ-Βασιλείου], βεβαιώνω τά ἄνωθεν

19/καί μή δυνάμενος γράφειν, ὑπογράφεται παρ' ἐμοῦ, τοῦ Παπᾶ

20/Κωνσταντίνου Καντούνια, ὅστις καί μαρτυρῶ. Ἡ αὐτοῦ σφραγίς:

21/" † /Οἰκο/ν(ό)μ(ος) Γε(ώ)ργ(ιος)".

22/ Ἡ Δημογεροντία Σύμης, 23/ἐπικυροῖ τό αὐτοθέλητον τῆς ὑπογραφῆς τοῦ 24/Παπᾶ Γεωργ(ίου) Οἰκονόμου, τό γνήσιον τῆς τοῦ Παπᾶ Κωνστ(αντίνου) Καν25/τούνια, καθώς καί τό γνήσιον τῆς ἄνω σφραγίδος.

26/Τῇ 20ῇ Φεβρουαρίου 1871.

27/Οἱ Μουχτάρηδες:

28/Ἰ(ωάννης) Διακίδης. 29/Νικόλαος Δ(ημητρίου) Ἐνναμήνης (;)».

3) Παρατηρήσεις

1) Ὁ Παπᾶ Γεώργιος Οἰκονόμος Χατζῆ-Βασιλείου ἐπώλησε τό μερίδιό του ἀπό ἕνα ἀκίνητό του, τό ὁποῖο ἔκειτο στή Νερά, πρός τή Μονή τοῦ Πανορμίτου, ἔναντι τοῦ ποσοῦ τῶν διακοσίων σαράντα γροσίων (240), ποσόν ὄχι εὐκαταφρόνητο γιά τήν ἐποχή ἐκείνη.

2) Τά χρήματα αὐτά ἔλαβε ὁ πωλητής στό ἀκέραιο, ἀπό τόν Ἡγούμενο τοῦ Πανορμίτου Ἀρχιμανδρίτη Νίκανδρο, ὁ ὁποῖος ἐνεργοῦσε ὡς ἐκπρόσωπος τῆς Μονῆς του καί γιά λογαριασμό αὐτῆς.

251. Νίκανδρος Α΄ ὁ Φιλάδελφος: Διετέλεσε Ἡγούμενος τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου κατά τά ἔτη 1866-1872. Γ. Πετρόπουλος, *Μονή Πανορμίτου* 2020, σ. 152-153.

3) Ὁ πωλητής Παπᾶ Γεώργιος Οἰκονόμος Χατζῆ-Βασιλείου, πιθανῶς λόγῳ γήρατος ἤ ἀσθενείας ἀδυνατοῦσε νά ὑπογράψει, ἄν καί ὡς Παπᾶς ἀσφαλῶς γνώριζε γράμματα καί ὑπέγραψε ἀντί αὐτοῦ ὁ Παπᾶ Κωνσταντῖνος Καντούνιας. Ἐπίσης ἔγινε χρήση τῆς σφραγίδας τοῦ πωλητοῦ, Παπᾶ Γεωργίου Οἰκονόμου Χατζῆ-Βασιλείου.

4) Ἡ Δημογεροντία τῆς Σύμης ἐπεβεβαίωσε τό γνήσιον τῆς ὑπογραφῆς τῶν ἀνωτέρω δύο προσώπων.

XLVIII. ΔΩΡΗΤΗΡΙΟΝ ΑΚΙΝΗΤΩΝ ΥΠΟ ΧΑΤΖΗ-ΜΑΡΙΑΣ, ΑΔΕΛΦΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΘΗΒΑΪΔΟΣ ΜΑΚΑΡΙΟΥ, ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΝΕΨΙΟΝ ΚΑΙ ΒΑΠΤΙΣΤΙΚΟΝ ΑΥΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΝ: 16-08-1871

[Ἀρχεῖο Μονῆς Πανορμίτου Σύμης, Κώδικας 1, ἀρ. 84, p3270173]

1) Περίληψη

Ἡ Χατζῆ-Μαρία, ἀδελφή τοῦ μακαρίτου Ἁγίου Θηβαΐδος Μακαρίου, τό ἐπώνυμο τῆς ὁποίας δέν ἀναφέρεται –φαίνεται νά εἶναι ἀρκετή ἡ ἀναφορά, ὅτι ἦταν ἀδελφή τοῦ Ἁγίου Θηβαΐδος Μακαρίου–, εἶχε στήν κατοχή της τά σχετικά δικαιοπρακτικά ἔγγραφα, τά ὁποῖα ἀφοροῦσαν στά ἀκίνητα, τά ὁποῖα ἔκειντο στό Πέδι Σύμης καί πού ἐκείνη κληρονόμησε ἀπό τόν μακαρίτη ἀδελφό της Ἅγιον Θηβαΐδος Μακάριο. Στή συνέχεια ἐκείνη δώρισε τά ἀκίνητα αὐτά πρός τόν ἀνεψιό καί βαπτιστικό της Γεώργιο, υἱό τῆς ἀδελφῆς της Φώτενας. Ὅμως τά σχετικά δικαιοπρακτικά ἔγγραφα μέ τήν πάροδο τοῦ χρόνου ἐχάθησαν καί ἕνεκα τούτου χρειάσθηκε νά γίνει τό παρόν ἔγγραφο, πρός ἐπιβεβαίωση τῆς δωρεᾶς ἐκ μέρους τῆς Χατζῆ-Μαρίας πρός τόν Γεώργιο, υἱό τῆς Φώτενας.

2) Κείμενο

«1/† Μέ τό παρόν φανερώνω ἐγώ, ἡ Χατζῆ-Μαρία[252], ἀδελφή τοῦ μακαρίτου Μακαρίου, 2/Ἁγίου Θηβαΐδος[253], ὅτι μέ τό νά εἶχα εἰς τό χέρι μου τά χρειαζόμενα τῶν 3/ὀσπητίων[254] τοῦ ἀνεψιοῦ μας καί βαπτιστικοῦ μας Γεωργίου, υἱοῦ τῆς ἀδελφῆς μου 4/Φώτενας, μέ τήν πολυκαιρία ἐκαταχάθησαν[255] καί δέν ἔχω νά τοῦ τά δώσω.

252. Χατζῆ-Μαρία, ἡ: φαίνεται ὅτι ἡ Μαρία εἶχε μεταβεῖ στούς Ἁγίους Τόπους τῆς Παλαιστίνης καί ἦταν προσκυνήτρια, ἱεραπόδημη.

253. Ἅγιος Θηβαΐδος: Ἡ Μητρόπολη Θηβαΐδος διατηρεῖται καί σήμερα καί ἀνήκει στό κλίμα τοῦ Πατριαρχείου τῆς Ἀλεξανδρείας τῆς Αἰγύπτου.

254. Τά χρειαζόμενα τῶν ὀσπητίων: τά σχετικά δικαιοπρακτικά ἔγγραφα τῶν σπιτιῶν.

255. Ἐκαταχάθησαν: ἀπωλέσθησαν παντελῶς.

5/Ὅθεν τοῦ ἔδωσα τούς τόπους τοῦ Πεδιοῦ[256], ὅπου εἶναι εἰς τόν Ἅγιον Γεώργιον, κα6/θώς φανερώνουν τά Γράμματα τοῦ ἀδελφοῦ μου, νά τά ἔχη, νά τά ἐξουσιάζη, 7/ὡς βούλεται καί ἀγαπᾶ νά τά κάμη καί τινας ἀπό τούς κληρονόμους μου, 8/νά μήν ἔχη ἐξουσίαν, νά τόν ἐνοχλήση, ἀλλά μήτε αὐτός νά μοῦ 9/ζητᾶ ταῖς χρείαις του.

Καί διά τό βέβαιον τοῦ ἔδωσα καί τά Γράμματα 10/ὅλα εἰς χεῖρας του καί ἔστω(σαν) εἰς ἔνδειξιν ἀληθείας.

11/1871, Αὐγούστου 16.

12/Χατζῆ-Μαρία, ἀδελφή Ἁγίου Θηβαΐδος [Μακαρίου] καί θεία καί νουνά αὐτοῦ [τοῦ Γεωργίου, υἱοῦ τῆς Φώτενας], ὑπόσχομαι.

13/Ἄννα, θυγάτηρ αὐτῆς [τῆς Χατζῆ-Μαρίας], ὑπόσχομαι.

14/Ἀστράδενα, ἐγγονή αὐτῆς [τῆς Χατζῆ-Μαρίας] ὑπόσχομαι.

15/Διάκο-Ἰωάννης Χ(ατζῆ)-Μιχάλη Πολιά καί νουνός αὐτοῦ ἔγραψα καί ὑπόσχομαι».

3) Παρατηρήσεις

1) Ἀπό τή Σύμη κατήγετο ὁ Μητροπολίτης Θηβαΐδος Μακάριος (περίπου 1780-1860), τοῦ κλίματος τοῦ Πατριαρχείου τῆς Ἀλεξανδρείας, ὁ ὁποῖος εἶχε ἀγοράσει ἀκίνητα στό Πέδι καί εἶχε ἀνεγείρει οἰκία, ὅπου ἤρχετο κατά διαστήματα καί περνοῦσε ὁρισμένο χρονικό διάστημα.

2) Μετά τήν κοίμηση τοῦ Μακαρίου τά περιουσιακά του αὐτά στοιχεῖα τά κληρονόμησε ἡ ἀδελφή του Χατζῆ-Μαρία, ἡ ὁποία στή συνέχεια τά δώρισε στόν ἀνεψιό καί βαπτιστικό της Γεώργιο, υἱό τῆς ἀδελφῆς της Φώτενας.

3) Ἡ Μαρία, ἀδελφή τοῦ Ἁγίου Θηβαΐδος Μακαρίου, ἦταν καί ἡ ἴδια Χατζίνα, δηλαδή προσκυνήτρια τῶν Ἁγίων Τόπων τοῦ Χριστιανισμοῦ στήν Παλαιστίνη.

4) Πρός τεκμηρίωση τῆς δωρεᾶς αὐτῆς συνετάγη τό παρόν Δωρητήριον Ἔγγραφον καί ἐδόθη στόν Γεώργιο, υἱό τῆς Φώτενας.

256. Πέδι, τό: τοπωνύμιο καί παράλιος οἰκισμός στή Σύμη.

XLIX. ΑΦΙΕΡΩΣΗ ΙΣΟΒΙΟΣ ΜΑΡΙΑΣ, ΘΥΓΑΤΕΡΑΣ ΦΩΤΙΟΥ ΜΑΝΙΑ, ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΜΟΝΗΝ ΤΟΥ ΠΑΝΟΡΜΙΤΟΥ: περίπου 1871

[Ἀρχεῖο Μονῆς Πανορμίτου Σύμης, Κώδικας 1, ἀρ. 126, p3270217]

1) Περίληψη

Ἡ κάτοικος τῆς Σύμης Μαρία, θυγατέρα τοῦ Φωτίου Μανιᾶ, εἶναι ἤδη ἐνήλικη καί ἀποφασίζει, μέ τή συναίνεση καί τῶν γονέων της, νά ἀφιερωθεῖ στή Μονή τοῦ Πανορμίτου καί νά ἐγκαταβιώσει ἰσοβίως σέ αὐτήν, προσφέρουσα τίς ὑπηρεσίες της καί τρεφομένη καί περιθαλπομένη ὑπό τῆς Μονῆς. Ἡ Μονή τοῦ Πανορμίτου, διά τοῦ Ἡγουμένου αὐτῆς Νικάνδρου Α΄ Φιλαδέλφου δέχεται τή Μαρία Φ. Μανιᾶ, θέτει ὅμως ὁρισμένους ὅρους, τούς ὁποίους ἀπεδέχθη, τόσο ἡ ἐνδιαφερομένη, ὅσο καί οἱ γονεῖς καί συγγενεῖς αὐτῆς.

2) Κείμενο

«1/[Ἀφιερωτήριον]

Ἡ Μαρία, θυγάτηρ Φώτη Μανιᾶ, ἡλικίας ἤδη κα2/θισταμένης[257], ἐλθοῦσα εἰς τήν Ἱεράν Μονήν τοῦ Πανορμί3/του [Σύμης], ἐζήτησεν ν' ἀφιερωθῇ ἐν αὐτῇ ἐφ' ὅρου ζωῆς της καί νά 4/ἐργάζεται, ὅτι δύναται καί νά τρέφεται καί νά ἐνδύεται καί 5/νά ὑποδηματοῦται ἐκ τῆς Μονῆς.

Ὁ ὑπογεγραμμένος [Ἡγούμενος τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου Ἀρχιμανδρίτης Νίκανδρος Φιλάδελφος] εἶπεν 6/αὐτῇ, ὅτι εἶναι δεκτή, ἀλλά ὑπό τούς ἑξῆς ὅρους:

7/α΄. Νά ζῇ τιμίως, [ἀπέχουσα] ἀπό κλοπάς καί ἄλλας κακοηθείας[258].

8/β΄. Οἱ γονεῖς της καί οὐδείς τῶν συγγενῶν της, νά ἔχωσι ἐξου9/σίαν ἐπ' αὐτῆς, ὥστε νά τήν ἀφαιρῶσι ἐκ τῆς Μο10/νῆς, ὁπόταν θέλωσιν, ἐνῶ δέ καί [ἄν] ποτέ ἀφαιρέσωσιν 11/αὐτήν αὐθαδῶς καί αὐθαιρέτως καί αὐτή ἀκολουθήση 12/οἰκειοθελῶς, τήν διαταγή αὐτῶν, νά πληρώνωσιν οἱ γο13/νεῖς της τά ἔξοδα τῆς τροφῆς της, τά ὁποῖα συμπο14/σοῦνται τόν καθέκαστον χρόνον χίλια ἐνενῆντα

257. Ἡλικίας ἤδη καθισταμένης: δέν ἀναφέρεται πότε ἐθεωρεῖτο τότε, ὅτι μία γυναίκα ἐνηλικιώνεται. Γιά μᾶς σήμερα ἡ ἐνηλικίωση τοῦ ἀτόμου ἐπέρχεται μέ τή συμπλήρωση τοῦ δεκάτου ὀγδόου ἔτους.

258. Ἀπαραίτητη προϋπόθεση γιά νά γίνει δεκτή στή Μονή ἡ Μαρία Φ. Μανιᾶ, ἦταν νά διάγει σέ αὐτήν ἔντιμο βίο καί νά εἶναι ἄψογη ἀπό κάθε πλευρᾶς.

15/ὀκτώ, ἀπό τρία γρόσια τήν ἡμέραν[259], ξεχωριστά 16/τά ἐνδύματα καί τά ὑποδήματά της.

17/Ἡ δέ Μονή τοῦ Πανορμίτου ὑπόσχεται [τά ἑξῆς]:

18/α΄. Νά τήν τρέφη, καθώς καί ὅλους τούς ἀφιερωμένους 19/εἰς αὐτήν, νά τήν ἐνδύη καί παπουτσώνη καί νά τήν 20/περιθάλπτη, ὑγιαίνουσαν καί ἀσθενοῦσαν, ὡς τέκνον 21/της.

22/Καί ἄν ποτέ ὁ κατά καιρόν Ἡγούμενος [τοῦ Πανορμίτου θελήση νά] τήν ἀ23/ποβάλη ἐκ τῆς Μονῆς, ἄνευ εὐλόγου αἰτίας, νά 24/πληρώνη [ἡ Μονή τοῦ Πανορμίτου] εἰς αὐτήν ἐτήσιον μισθόν ἀνά διακόσια σα25/ράντα (240) γρόσια τόν καθέκαστον χρόνον[260] – δηλαδή [---------].

3) Παρατηρήσεις

1) Εἶναι ἐνδιαφέρουσα ἡ περίπτωση αὐτή, τῆς ἰσόβιας ἀφιερώσεως ἀτόμων στή Μονή τοῦ Πανορμίτου καί μάλιστα γυναικῶν σέ μία ἀνδρῴα Μονή. Ἡ Μονή δέχεται μέν νά διαμένουν ἰσοβίως καί νά ἐργάζονται σέ αὐτήν, ὅμως ὑπό ὁρισμένες προϋποθέσεις, πού καθορίζονται ἐκ τῶν προτέρων γραπτῶς.

2) Ἡ προσερχομένη πρός τή Μονή τοῦ Πανορμίτου γιά ἰσόβιο ἀφιέρωση Μαρία, θυγατέρα Φωτίου Μανιᾶ, ἀναλαμβάνει ὁρισμένες ὑποχρεώσεις, καθώς καί οἱ γονεῖς αὐτῆς καί οἱ στενοί συγγενεῖς της. Ἐπίσης ἡ Μονή ἀναλαμβάνει ἔναντι τῆς Μαρίας ὁρισμένες ὑποχρεώσεις. Ἡ Μονή τοῦ Πανορμίτου καθορίζει τίς ὑποχρεώσεις αὐτές, οἱ ὁποῖες φαίνονται νά εἶναι ἀνισοβαρεῖς ὡς πρός τούς δύο συμβαλλομένους καί φυσικά σέ βάρος τῆς Μαρίας Φωτίου Μανιᾶ.

3) Ἀτυχῶς τό ἔγγραφο αὐτό δέν διατηρεῖται ἀκέραιο, ἀλλά ἔχει ἐκπέσει τό δεύτερο μέρος αὐτοῦ. Θά ἦταν ἐνδιαφέρον νά γνωρίζουμε λεπτομερῶς ὅλους τούς ὅρους πού εἶχαν συμφωνηθεῖ διά τοῦ ὄχι συνηθισμένου ἐγγράφου αὐτοῦ καί ἐάν τελικά ἐτηρήθησαν καί ἀπό τά δύο μέρη.

259. Ὑπελογίζετο ὅτι ὁ χρόνος εἶχε 366 ἡμέρες x 3 γρόσια ἑκάστη ἡμέρα = 1098 γρόσια ἐτησίως.

260. Διακόσια σαράντα γρόσια τόν καθέκαστον χρόνον: ἤτοι γιά ἑκάστην ἡμέρα ἐργασίας περίπου 0,65 τοῦ γροσίου.

L. ΠΩΛΗΤΗΡΙΟΝ ΑΚΙΝΗΤΟΥ, ΥΠΟ ΤΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ ΜΙΧΑΗΛ ΚΑΙ ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΙΑΚΟ-ΓΙΑΝΝΑΡΑ, ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΜΟΝΗΝ ΤΟΥ ΠΑΝΟΡΜΙΤΟΥ: 15-11-1872

[Ἀρχεῖο Μονῆς Πανορμίτου Σύμης, Κώδικας 1, ἀρ. 127, p3270218 - p3270220]

1) Περίληψη

Οἱ μόνιμοι κάτοικοι τῆς Σύμης αὐτάδελφοι, Μιχαήλ καί Ἰωάννης Διάκο-Γιανναρᾶ ἐπώλησαν ἕνα ἀκίνητο ἰδιοκτησίας των στή Μονή τοῦ Πανορμίτου, ἔναντι τοῦ συμφωνηθέντος τιμήματος τῶν χιλίων πεντακοσίων (1500) γροσίων. Πρός ἐπιβεβαίωση τῆς ἀγοραπωλησίας αὐτῆς συνετάγη τό παρόν ἔγγραφο, τό ὁποῖο ἐπέχει θέση Συμβολαίου καί ἐδόθη στή Μονή τοῦ Πανορμίτου.

2) Κείμενο

«1/**Η ΔΗΜΟΓΕΡΟΝΤΙΑ** 2/**ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ** 3/**ΣΥΜΗΣ**

4/Ἀριθ(μός) Πρωτ(οκόλλου):

5/Ἀριθ(μός) Διεκπ(εραιώσεως):

6/Ἐν Σύμῃ, σήμερον, τῇ δεκάτῃ 7/πέμπτῃ τοῦ μηνός Νοεμβρίου, τοῦ 8/ἔτους 1872 [15-11-1872], δευτέρου, ἡμέραν τῆς 9/ἑβδομάδος Τετάρτην καί ὥρα 10ῃ 10/π.μ., ἐνώπιον τῆς Δημογεροντίας 11/τῆς νήσου ταύτης παρουσιασθέν12/τες αὐτοπροσώπως οἱ αὐτάδελ13/φοι Μιχαήλ καί Ἰωάννης Διάκο-14/Γιανναρᾶ, γνωστοί μας, κάτοικοι 15/ἐνταῦθα, ἠτήσαντο τήν σύνταξιν 16/τοῦ παρόντος Πωλητηρίου, δι' οὗ 17/οἰκειοθελῶς καί ἀπαραβιάστως 18/ὁμολογοῦσιν, ὅτι:

Ἐπώλησαν πράσσει 19/τελεία, πρός τήν Ἱεράν Μονήν 20/τοῦ Ταξιάρχου Μιχαήλ τοῦ Πανορ21/μίτου ἕν χωράφιον, κείμενον ἐν22/τός τοῦ Κάμπου τοῦ Σωτῆρος τῆς 23/Νερᾶς[261], συγκείμενον ἀπό

261. Σωτήρης τῆς Νερᾶς: πρώην ἀνδρῴα Μονή τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος τῆς Νερᾶς, ἡ ὁποία στίς ἀρχές τοῦ 19ου αἰ. (1819) ὑπεβιβάσθη σέ Μετόχιον καί ὑπήχθη στή Μονή τοῦ Πανορμίτου, στήν ὁποία συνεχίζει νά ὑπάγεται μέχρι σήμερα καί εἶναι γνωστή ὡς: «Μεγάλος Σωτήρης» σέ ἀντιδιαστολή καί διάκριση πρός τή Μονή τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Χριστοῦ ἤ «Μικροῦ Σωτήρη», ἡ ὁποία Μονή εὑρίσκεται ἐπίσης στή Σύμη καί οἱ ἐσωτερικές ἐπιφάνειες τοῦ Καθολικοῦ αὐτῆς καλύπτονται μέ τοιχογραφίες. Διατηρεῖται ἡ γραπτή, τετράστιχη κτητορική ἐπιγραφή τοῦ Μικροῦ Σωτήρη, ἡ ὁποία ἔχει ὡς ἑξῆς: «† ΑΝΙ-ΣΤΟΡΗΘΗ ΟΥΤΟΣ Ο ΘΕΙΟΣ Κ(ΑΙ) ΠΑΝΣΕΠΤΟΣ ΝΑΟΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΜΟΡ2/ΦΩΣΕΩΣ, ΔΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ ΠΑΝΤΩΝ ΤΩΝ ΕΥΣΕΒΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ, 3/ΔΑΠΑΝΗΣ ΔΕ, ΗΓΟΥ-ΜΕΝΕΥΟΝΤΩΝ ΤΟΥ ΠΑΝΟΣΙΩΤΑΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ 4/Κ(ΑΙ) ΝΕΟΦΥΤΟΥ

τέσσαρα 24/Πλατεία καί περιτριγυριζόμενον ὑ25/πό κτημάτων τῆς Ἱ(ερᾶς) Μονῆς [τοῦ Πανορμίτου], ἀντί 26/γροσίων χιλίων πεντακοσίων, ἀ27/ριθ(μός) 1.500, ἅτινα οἱ εἰρημένοι αὐ28/τάδελφοι Μιχ(αήλ) καί Ἰω(άννης) Δ(ιακο)-Γιανναρᾶ 29/ὡμολόγησαν, ὅτι ἔλαβαν σῶα καί ἀ30/νελλιπῆ τοῖς μετρητοῖς καί εἰς καθα31/ρά νομίσματα ἐκ τοῦ Ταμείου τῆς 32/Ἱερᾶς Μονῆς [τοῦ Πανορμίτου].

Καί κατά συνέπειαν 33/ἀποξενούμενοι αὐτοί τε καί οἱ κλη34/ρονόμοι αὐτῶν πάσης ἐξουσίας καί 35/κυριότητος ἐπί τοῦ εἰρημένου 36/χωραφίου, παραχωροῦσιν αὐτό 37/ἐλεύθερον πάσης ὑποθήκης, χρέ38/ους καί ἀμφισβητήσεως πρός τήν 39/Ἱ(εράν) Μονήν Πανορμίτου, ἣν κηρύττουν 40/ἐντελῶς κυρίαν καί ἐξουσιάστριαν τοῦ 41/ἐν λόγῳ χωραφίου, δυναμένην νέ42/μεσθαι αὐτό, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀντι-43/στάσεως παρά τινος.

44/Εἰς ἔνδειξιν συνετάχθη τό 45/παρόν Πωλητήριον, ὅπερ ἀνα46/γνωσθέν εὐκρινῶς καί μεγαλο47/φώνως εἰς ἐπήκοον ὅλων, ὑ48/πεγράφη παρά τῶν πωλητῶν 49/καί ἡμῶν τῶν Δημογερόντων 50/καί τοῦ Γραμματέως, κατα51/χωρηθέν δέ καί ἐν σελ(ίδι) 52/τοῦ τῆς Δημογεροντίας Βιβλίου.

53/Ὑπεγράφη ὡσαύτως καί ἐσφρα54/γίσθη.

55/Οἱ Πωληταί:

56/Ἰω(άννης) Διάκο-Γιανναρᾶ.

57/Μιχάλης Διάκο-Γιανναρᾶ.

58/Οἱ Δημογέροντες:

59/Βασίλειος Κεραμόπουλος.

60/Γεώργιος Γαλάντης.

61/Ὁ Γραμματεύς:

62/Δημοσθ(ένης) Χαβιαρᾶς[262]».

ΙΕΡΟΔΙΑΚΟΝΟΥ ΑΥΤΟΥ, ΕΝ ΕΤΕΙ ΑΩΒ΄, ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ ΙΗ΄». Ἡ ἀναγραφόμενη χρονολογία ὁλοκληρώσεως τῆς ἁγιογραφήσεως τοῦ Καθολικοῦ εἶναι ἡ: 18-10-1802. Βλ. Ἰ. Βολανάκης, *Χειρόγραφον Ἡμερολόγιον,* ἀρ. 174 (2022), σ. 197-198.

262. Δημοσθένης Χαβιαρᾶς (1849-1922): Ὁ Δημοσθένης Χαβιαρᾶς γεννήθηκε στή Σύμη τό ἔτος 1849 καί ἀπεβίωσε τό ἔτος 1922 σέ ἡλικία 73 ἐτῶν. Σπούδασε Φιλολογία στό Πανεπιστήμιο τῶν Ἀθηνῶν καί ὑπῆρξε μία ἀπό τίς σημαντικότερες προσωπικότητες τῆς Σύμης. Κατά τά τέλη τοῦ 19ου αἰ. πρός τίς ἀρχές τοῦ 20οῦ αἰ. διετέλεσε Γραμματεύς τῆς Δημογεροντίας τῆς Σύμης καί στό Ἀρχεῖο τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου διατηροῦνται περισσότερα ἔγγραφα, τά ὁποῖα ἔγραψε ὁ ἴδιος. Ἐπίσης διετέλεσε Γραμματεύς τοῦ Μητροπολίτου Ρόδου Συνεσίου (1865-1867). Ἀσχολήθηκε μέ τήν τοπική Ἱστορία καί Λαογραφία τῆς Σύμης καί ὑπῆρξε συλλέκτης ἀρχαίων. Ἡ Συλλογή αὐτοῦ ἀπετέλεσε τόν πυρήνα τοῦ

[Στό τέλος καί κάτω ἀριστερά τοῦ ἐγγράφου αὐτοῦ ἔχουν τεθεῖ δύο κυκλικοῦ σχήματος σφραγῖδες, οἱ ὁποῖες φέρουν τουρκικές ἐπιγραφές].

3) Παρατηρήσεις

1) Ἡ Μονή τοῦ Πανορμίτου στά τέλη τοῦ 19ου αἰώνα εὑρίσκεται σέ μεγάλη ἀκμή, δέχεται πολλές ἀφιερώσεις καί δωρεές σέ ἀκίνητα καί κινητά καί προβαίνει σέ ἀγορά ἀκινήτων.

2) Οἱ αὐτάδελφοι Μιχαήλ καί Ἰωάννης Διάκο-Γιανναρᾶ πωλοῦν στή Μονή τοῦ Πανορμίτου ἕνα ἀκίνητό των ἔναντι τοῦ ποσοῦ τῶν χιλίων πεντακοσίων (1500) γροσίων, ποσοῦ οὐδόλως εὐκαταφρόνητου κατά τήν ἐποχή ἐκείνη.

3) Τά παραπάνω μαρτυροῦν γιά τήν οἰκονομική εὐρωστία τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου καί τό ὅτι ἀποτελεῖ κέντρο πνευματικό, λατρευτικό, οἰκονομικό καί πολιτιστικό καί τυγχάνει τοῦ ἀπεριόριστου σεβασμοῦ, ὄχι μόνο τῶν κατοίκων τῆς νήσου Σύμης, ἀλλά καί τῆς εὐρύτερης περιοχῆς τῶν Νοτίων Σποράδων ἤ τῆς Δωδεκανήσου καί ὁλόκληρης τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας γενικότερα.

LI. ΠΩΛΗΤΗΡΙΟΝ – ΔΩΡΗΤΗΡΙΟΝ ΑΚΙΝΗΤΩΝ ΥΠΟ ΑΝΤΩΝΙΟΥ Γ. ΚΡΗΤΙΚΟΥ, ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΜΟΝΗΝ ΤΟΥ ΠΑΝΟΡΜΙΤΟΥ: 27-04-1873

[Ἀρχεῖο Μονῆς Πανορμίτου Σύμης, Κώδικας 1, ἀρ. 126, p3270221 - p3270223]

1) Περίληψη

Ὁ μόνιμος κάτοικος Σύμης Ἀντώνιος Γεωργίου Κρητικοῦ, δώρησε ἕνα ἀκίνητό του πρός τή Μονή τοῦ Πανορμίτου. Ὁ ἴδιος ἐπώ-

ἀργότερα ἱδρυθέντος Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου τῆς Σύμης. Συνέγραψε καί δημοσίευσε περισσότερες ἐπιστημονικές ἐργασίες καί μελέτες.

Ὁ Δημοσθένης Χαβιαρᾶς εὐτύχησε νά εὕρει συνεχιστές, στά δύο ἀπό τά ἐννέα (9) του παιδιά, ἤτοι: τόν Νικήτα Χαβιαρᾶ (*Σύμη 1884, †1962), Φιλόλογο καί ἐρευνητή καί τόν Μιχαήλ Χαβιαρᾶ (*Σύμη 1886, †Ἀλεξάνδρεια Αἰγύπτου 1954), ἐπίσης Φιλόλογο καί Διδάκτορα τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Ἀθηνῶν. Ἰ. Βολανάκης, *Χειρόγραφον Ἡμερολόγιον,* ἀρ. 174 (2022), σ. 211-213 καί ἀρ. 175 (2022), σ. 241-242.

Συνεχιστής τοῦ ἔργου τοῦ Δημοσθένους Χαβιαρᾶ ὑπῆρξε ὁ Κωνσταντῖνος Ἀλεξ. Φαρμακίδης (*Σύμη 1929, †Ρόδος 2017), ὀδοντίατρος, ἀρχαιόφιλος καί ἀρχαιοδίφης, συλλέκτης ἀρχαίων, στίς ἐνέργειες τοῦ ὁποίου ὀφείλεται ἡ ἐκ μέρους τῆς Οἰκογενείας Φαρμακίδου δωρεά τοῦ Ἀρχοντικοῦ Φαρμακίδου στό χωριό τῆς Σύμης πρός τό Ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ καί ἡ ἵδρυση τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου τῆς Σύμης.

λησε ἐπίσης πρός τήν ἰδία Μονή δύο ἔτερα ἀκίνητα καί εἰδικότερα δύο ἀμπελοτόπους[263], ἔναντι τοῦ συμφωνηθέντος τιμήματος τῶν πεντακοσίων (500) γροσίων. Πρός τεκμηρίωση τῶν πράξεων αὐτῶν, ἤτοι, ἀφ' ἑνός μέν τῆς δωρεᾶς τοῦ χωραφίου αὐτοῦ πρός τή Μονή τοῦ Πανορμίτου, ἀφ' ἑτέρου τῆς πωλήσεως ὑπό τοῦ ἰδίου δύο ἀμπελοτόπων πρός τήν ἰδία Μονή, συνετάχθη τό παρόν Δωρητήριο καί Πωλητήριο ἔγγραφο καί ἐδόθη πρός τή Μονή τοῦ Πανορμίτου γιά ἀσφάλεια.

2) Κείμενο

«Η ΔΗΜΟΓΕΡΟΝΤΙΑ / ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ / ΣΥΜΗΣ»

«1/Ἐν Σύμῃ, σήμερον, τῇ εἰκοστῇ ἑβδό2/μῃ τοῦ μηνός Ἀπριλίου, τοῦ ἔτους 1873, ἐ3/βδομηκοστοῦ τρίτου, ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος 4/Παρασκευή καί ὥρα ἑνδεκάτη πρό με5/σημβρίας, ἐνώπιον 6/ἡμῶν τῶν Δημογε7/ρόντων, παρουσιασθείς αὐτοπροσώ8/πως ὁ κ. Ἀντώνιος Γ(εωργίου) Κρητικοῦ, κά9/τοικος ἐνταῦθα, γνωστός μας, ἠτήσατο τήν 10/σύνταξιν τοῦ παρόντος Πωλητηρίου καί 11/Δωρητηρίου ἐγγράφου, δι' οὗ ὁμολογεῖ 12/ὅτι, δυνάμει τῶν ἀνά χεῖρας του ἐγγρά13/φων, ἤτοι:

α΄. Προικοσυμφώνου, 14/ἀπό ιδ΄ Ἰανουαρίου 15/τοῦ ἔτους ,αψογ΄ (1783), ἐνώπιον τοῦ Νοταρίου 16/Πα(πᾶ) Γεωργίου Κατερηνιοῦ, τῶν προπάπ17/πων του Παναγιώτου Ἐλευθερίου Ῥοδί18/ου καί Σεβαστῆς Γεωργίου Γαλανοῦ,

19/β΄. Προικοσυμφώνου (ἀπό 15. Νοεμβρίου 20/1818) τῶν πάππων τοῦ Δημητρίου Γεωρ21/γίου Κρητικοῦ καί Εἰρήνης Παναγιώ22/του Ἐλευθερίου,

23/γ΄. Πωλητηρίου (ὑπ' ἀριθμ. 49 καί ἀπό 24/14. Μαΐου 1871, ἐνώπιον τῶν ἐνταῦθα Δικα25/στῶν), τοῦ εἰς τήν Εἰρήνην Γ(εωργίου)

263. Ἀμπελότοπος, ὁ: τόπος κατάλληλος γιά τή φύτευση ἀμπελῶνος. Σημειωτέον, ὅτι τό ἔδαφος τῆς νήσου Σύμης γενικά εἶναι κατάλληλο γιά φύτευση ἀμπελώνων, διότι τά κλήματα τῆς ἀμπέλου ἔχουν μακρές ρίζες, οἱ ὁποῖες φθάνουν σέ ἱκανό βάθος καί βρίσκουν ὑγρασία κάτω ἀπό τίς πέτρες καί τούς βράχους. Ἐπίσης τά ξηρικά κρασιά θεωροῦνται ποιοτικῶς ἀνώτερα ἀπό ἐκεῖνα, τά ὁποῖα παράγονται ἀπό κλήματα, φυόμενα σέ πλούσια καί ὑγρά ἐδάφη. Σύμφωνα μέ τά σωζόμενα στό Ἀρχεῖο τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου ἔγγραφα, φαίνεται ὅτι παλαιότερα ἡ νῆσος Σύμη εἶχε πολυάριθμους ἀμπελῶνες καί παρήγαγε ἱκανές ποσότητες καί καλῆς ποιότητος κρασιά, καθώς καί σούμα ἤ ρακή, ὕστερα ἀπό τήν ἀπόσταξη τῶν στεμφύλων ἤ τσίκουδων (Κρήτη). Ἐπίσης παρήγετο τό τοπικό προϊόν «συκόρρακη, ἡ», ὕστερα ἀπό ἀπόσταξη τῶν σύκων, πού ἐν μέρει παράγεται μέχρι καί σήμερα.

Κρητικοῦ ἀναλογοῦντος μέρους ἡμίσεος, 26/ἐκ τοῦ εἰς Νεράν χωραφίου τοῦ εἰ27/ρημένου αὐταδέλφου της Ἀντωνίου, 28/Γ(εωργίου) Κρητικοῦ, πλησιάζοντος εἰς τό ἀμπέ29/λιον τῆς Μονῆς Πανορμίτου, ὅπερ ἀ30/νάλογόν της ἡ εἰρημένη αὐταδέλ31/φη του ἐπώλησε πρός αὐτόν.

32/[Ὁ Ἀντώνιος Γ. Κρητικοῦ] οἰκειοθελῶς καί ἀπαραβιάστως ἀφιέ33/ρωσεν εἰς τήν ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ 34/Ἱεράν Μονήν τοῦ Ταξιάρχου Μιχαήλ 35/τοῦ Πανορμίτου ἐκ τοῦ εἰς Νεράν 36/χωραφίου του, ὅπερ πλησιάζει εἰς τό 37/ἀμπέλιον τῆς Ἱ(ερᾶς) Μονῆς [τοῦ Πανορμίτου], ὅσον μέρος 38/μέχρι σήμερον συμπεριελήφθη ἐντός 39/τοῦ ἀμπελίου τῆς Μονῆς, μένοντος 40/τοῦ ἐκτός αὐτοῦ μέρους ὑπό τήν 41/κυριότητα τοῦ εἰρημένου Ἀντω42/νίου Γ. Κρητικοῦ, ὅστις κηρύττει τοῦ 43/λοιποῦ τελείαν καί ἀναμφισβήτητον 44/ἰδιοκτήτριαν τοῦ προῤῥηθέντος 45/μέρους τήν Ἱ(εράν) Μονήν [τοῦ Πανορμίτου].

[Ὁ Ἀντώνιος Γ. Κρητικοῦ] ἐπώλησε 46/δέ εἰς τήν Ἱ(εράν) ταύτην Μονήν ἕνα 47/ἀμπελότοπον, ὅστις εὑρίσκεται 48/ἐντός τοῦ εἰς Νεράν Κάμπου 49/τῆς Ἱ(ερᾶς) Μονῆς, περικυκλούμενος γύ50/ρωθεν ὑπό τοῦ Κάμπου τῆς Μο51/νῆς καί ἕνα ἕτερον ἀμπελότοπον, 52/κείμενον πρός Βοῤῥᾶν καί πλη53/σίον τοῦ παλαιοῦ ἀμπελίου τῆς 54/Ἱ(ερᾶς) Μονῆς, ἐξ οὗ τινός ἀμπελοτόπου 55/μέρος ἤδη ἐκαλλιεργήθη καί ἐφυτεύ56/θησαν νέα κλήματα ἐν Ἀνηπα[σᾶ][264].

57/Ἀμφότεροι οἱ ἀμπελότοποι οὗτοι ἐξε58/τιμήθησαν προσηκόντος ἀντί γρο59/σίων πεντακοσίων, ἀριθ(μός): 500, ἅ60/τινα ὡμολόγησεν ὁ κύριος Ἀντώνιος 61/Γεωργίου Κρητικοῦ, ὅτι ἔλαβε σῷα 62/καί ἀνελλιπῆ τοῖς μετρητοῖς καί 63/εἰς καθαρά νομίσματα, παρά τῆς 64/Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ 65/Πανορμίτου, μετά τοῦ 66/προμνησθέντος ἀφιερωθέντος αὐ67/τοῦ μέρους καί τούς ῥηθέντας ἀμ68/πελοτόπους καί κηρύττει τελείαν καί 69/αὐτῶν ἰδιοκτήτριαν τήν Ἱ(εράν) Μο70/νήν [τοῦ Πανορμίτου], δυναμένην νέμεσθαι καί δια/71θέσαι καί ἐξουσιάζειν αὐτούς ἐν 72/τῷ ἑξῆς χρόνῳ, μή μένοντος οὐ73/δενός δικαιώματος αὐτῶν εἰς 74/τόν Ἀντώνιον Γ. Κρητικοῦ καί ἑαυτοῦ κλη75/ρονόμους του.

76/Εἰς ἔνδειξιν συνετάχθη τό 77/παρόν Πωλητήριον καί Δωρητή78/ριον ἔγγραφον, ὅπερ ἀναγνωσθέν 79/εὐκρινῶς καί μεγαλοφώνως εἰς 80/ἐπήκοον τοῦ κυρίου Ἀντω81/νίου Γεωργίου Κρητικοῦ, πα82/

264. Ἀνηπασᾶ ἤ Ἀνημπασᾶ ἤ Ἀνωμπασιά, ἡ: τοπωνύμιο.

ρουσίᾳ καί τοῦ ἐνταῦθα Ἀρχιε83/ρατικοῦ Ἐπιτρόπου Αἰδεσιμω84/τάτου Κυρίου Παπᾶ Μιχαήλ 85/Ἀρφαρᾶ, ὑπεγράφη παρ' αὐ86/τῶν καί ἡμῶν τῶν Δημογερόν87/των καί τοῦ Γραμματέως καί 88/ἐσφραγίσθη, καταχωρισθέν καί 89/ἐν τῷ τῆς Δημογεροντίας Βιβλίῳ.

90/Ὁ Ἀφιερωτής καί Πωλητής.

91/Διά τόν ἀγράμματον Ἀντώνιον Γ(εωργίου) Κρητικοῦ ὑποφαίνομαι Μιχαήλ 92/Κλαδάκης, ὅστις καί μαρτυρῶ.

93/† Ὁ Ἀρχιερατικός Ἐπίτροπος 94/Παπᾶ Μιχαήλ Ἀρφαρᾶς.

95/Οἱ Δημογέροντες:

96/Β(ασίλειος) Κεραμόπουλος.

97/Ν(ικόλαος) Ἰω(άννου) Διακίδης.

98/(Ὁ) Γραμματεύς:

99/Δημοσθ(ένης) Χαβιαρᾶς».

[Κάτω καί ἀριστερά τοῦ ἐγγράφου αὐτοῦ ἔχουν τεθεῖ δύο στρογγυλοῦ σχήματος σφραγῖδες, οἱ ὁποῖες φέρουν τουρκικές ἐπιγραφές].

[Κάτω καί δεξιά τοῦ ἐγγράφου αὐτοῦ ἔχουν σημειωθεῖ ἀπό ἄλλο Γραφέα τά ἑξῆς]:

«1/Δημογεροντία [Σύμης], 2/1873, 27. Ἀπριλ(ίου), 3/ἀρ(ιθμός) 87».

3) Παρατηρήσεις

1) Ἡ Μονή τοῦ Πανορμίτου στά τέλη τοῦ 19ου αἰ. εὑρίσκεται σέ ἀκμή καί μέ τήν πνευματική της ἀκτινοβολία ἀσκεῖ μεγάλη ἐπιρροή ἐπί τῶν πιστῶν. Ἱκανός ἀριθμός Χριστιανῶν, κατοίκων τῆς Σύμης, ἀλλά καί ἄλλων περιοχῶν τῆς Δωδεκανήσου καί τῆς Χριστιανικῆς Οἰκουμένης γενικότερα, δωρίζουν ἀκίνητα καί κινητά πρός τή Μονή τοῦ Πανορμίτου, διά ψυχικήν των σωτηρία καί διά μνημόσυνον αὐτῶν.

2) Ἐπίσης ἡ Μονή τοῦ Πανορμίτου ἔχει τήν οἰκονομική δυνατότητα καί τή διάθεση, ὥστε νά προβαίνει στήν ἀγορά ἀκινήτων καί νά ἐπαυξάνει τήν ἤδη μεγάλη ἀκίνητη περιουσία της, ἡ ὁποία καλλιεργεῖται συστηματικά καί ἀποδίδει σημαντικά ἔσοδα εἰς αὐτήν.

3) Οἱ Ἡγούμενοι τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου εἶναι ἄνδρες καλλιεργημένοι, δυναμικοί καί πολύ δραστήριοι, οἱ ὁποῖοι διαχειρίζονται ἄριστα, ὄχι μόνο τά πνευματικά, ἀλλά καί τά οἰκονομικά θέματα τῆς Μονῆς, μέ ἀποτέλεσμα τήν ἀκμή αὐτῆς σέ ὅλους τούς τομεῖς.

LII. ΠΩΛΗΤΗΡΙΟΝ ΑΚΙΝΗΤΩΝ ΥΠΟ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗΣ ΙΩ. ΚΑΤΖΟΥΡΑΚΙΟΥ, ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΜΟΝΗΝ ΤΟΥ ΠΑΝΟΡΜΙΤΟΥ: 8-10-1873

[Ἀρχεῖο Μονῆς Πανορμίτου Σύμης, Κώδικας 1, ἀρ. 129, p3270225 - p3270227]

1) Περίληψη

Ἡ Αἰκατερίνη Ἰωάννου Κατζουρακίου ἐπώλησε δύο ἀκίνητά της στή Μονή τοῦ Πανορμίτου, κείμενα στήν περιοχή τοῦ Κάμπου τῆς Νερᾶς, τά ὁποῖα εἶχε κληρονομήσει ἀπό τή μητέρα της καί τά ὁποῖα ἀναφέρονται στό μητρικό Προικοσύμφωνο ὡς ἀμπέλια. Ἡ τιμή αὐτῶν συνεφωνήθη στά τριακόσια (300) γρόσια, τά ὁποῖα ἡ πωλήτρια ἔλαβε ἐκ μέρους τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου. Πρός ἐπιβεβαίωση τῆς πράξεως αὐτῆς συνετάγη τό παρόν ἔγγραφο, τό ὁποῖο ἐπέχει θέση Συμβολαίου ἀγοραπωλησίας καί ἐδόθη στή Μονή τοῦ Πανορμίτου πρός ἀσφάλειαν αὐτῆς.

2) Κείμενο

«Η ΔΗΜΟΓΕΡΟΝΤΙΑ / ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ / ΣΥΜΗΣ»

«1/Ἀντίγραφον

2/Ἀρ(ιθμός) πρ(ωτοκόλλου):

3/Ἀρ(ιθμός) διεκπ(εραιώσεως): 21.

4/Ἐν Σύμῃ, σήμερον τῇ ὀγδόῃ Ὀκτωβρίου, τοῦ ἔτους χιλιοστοῦ ὀκτακοσιο5/στοῦ ἑβδομηκοστοῦ τρίτου (8-10-1783), ἡμέ6/ραν τῆς ἑβδομάδος Δευτέραν, κατά 7/τήν 10ην π.μ., ἐν τῷ Δημογεροντείῳ 8/τῆς νήσου ταύτης, ἐνώπιον ἡμῶν 9/τῶν Δημογερόντων, Βασιλείου Κερα10/μοπούλου καί Ν(ικολάου) Ἰω(άννου) Διακιοῦ, καί τοῦ 11/Γραμματέως Δημοσθένους Χαβιαρᾶ, 12/παρόντος καί τοῦ Ἀρχιερατικοῦ 13/Ἐπιτρόπου Κυρ(ίου) Μιχαήλ Ἀρφα14/ρᾶ, παρουσιασθεῖσα αὐτοπροσώ15/πως ἡ Αἰκατερίνη Ἰω(άννου) Κατζου16/ρακίου, ἠτήσατο τήν σύνταξιν τοῦ 17/παρόντος Πωλητηρίου, δι' οὗ οἰκει18/οθελῶς καί ἀπαραβιάστως ὁμολο19/γεῖ, ὅτι:

Δυνάμει τοῦ ἀπό 1ης 20/Σεπτεμβρίου 1801 (1-09-1801) Προικοσυμφώ21/νου τῆς μητρός της Εἰρήνης Ἰω(άννου) 22/Κετσέ, συντεταγμένου ἐνώπιον 23/τοῦ Νοταρίου Πα(πᾶ) Γεωργίου Κατε24/ρηνιοῦ, οἰκειοθελῶς καί ἀπαραβι25/άστως πωλεῖ πρός τήν Ἱεράν Μο26/νήν

Πανορμίτου τά μητρικά της 27/δύο χωράφια, ἅτινα ἀναφέρονται 28/εἰς τό μητρικόν της Προικοσύμ29/φωνον ὡς ἀμπέλια πλησίον, τό μέν 30/Κώνστα Κορασάνη, τό δέ Ἰω(άννου) Βε31/ριοῦ, κείμενα ἐνταῦθα εἰς Νε32/ράν καί ἅτινα συμπεριελήφθησαν 33/εἰς τόν ἐκεῖ περιτειχισθέντα 34/Κάμπον τῆς ῥηθείσης Ἱερᾶς Μονῆς 35/Πανορμίτου, ἀντί γροσίων τριακο36/σίων, ἀριθ(μός): 300, ἅτινα ὡμολόγησεν 37/ἡ ῥηθεῖσα πωλήτρια, ὅτι ἔλαβε σῷα 38/καί ἀνελλιπῆ παρά τοῦ Ταμείου 39/τῆς Ἱ(ερᾶς) Μονῆς. Καί κατά συνέπειαν 40/παραχωρεῖ πρός αὐτήν τά εἰρη41/μένα χωράφια, ἐλεύθερα παντός 42/χρέους, ὑποθήκης καί πάσης ἀμφι43/σβιτήσεως καί κηρύττει τελείαν 44/αὐτήν ἰδιοκτήτριαν τήν Ἱ(εράν) Μο45/νήν [τοῦ Πανορμίτου], δυναμένην νέμεσαι καί 46/διαθέσαι αὐτά κατά τό συμ47/φέρον αὐτῆς.

48/Εἰς ἔνδειξιν συνετάχθη 49/ἡ παροῦσα Πρᾶξις, ἥτις ἀναγνω50/σθεῖσα εὐκρινῶς καί μεγαλο51/φώνως εἰς ἐπήκοον τῆς Πωλη52/τρίας, ὑπεγράφη παρ' αὐτῆς, 53/διά τοῦ Ἀρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου καί 54/παρ' ἡμῶν καί ἐσφραγίσθη.

55/Ἡ Πωλήτρια:

56/Ὑπογρ(αφή): Αἰκατερίνη Ἰωάννου Κα57/τζουρακίου βεβαιοῖ, διά χειρός 58/τοῦ Ἀρχιερ(ατικοῦ) Ἐπιτρόπου Πα(πᾶ) Μ(ιχαήλ) 59/Ἀρφαρᾶ.

60/Οἱ Δημογέροντες:

61/Βασίλειος Κεραμόπουλος.

62/Ν(ικόλαος) Ἰω(άννου) Διακιοῦ.

63/Ὁ Γραμματεύς:

64/Δημοσθ(ένης) Χαβιαρᾶς.

65/Ὅτι ἀκριβές ἀντίγραφον.

66/Ἐν Σύμῃ, αὐθημερόν.

67/Οἱ Δημογέροντες:

68/Β(ασίλειος) Κεραμόπουλος.

69/Ν(ικόλαος) Ἰω(άννου) Διακίδης.

70/Ὁ Γραμματεύς:

71/Δημοσθ(ένης) Χαβιαρᾶς».

3) Παρατηρήσεις

1) Ἡ σύνταξη τοῦ παρόντος Συμβολαίου ἀγοραπωλησίας ἔγινε στή Δημογεροντία τῆς Σύμης ὑπό τοῦ Γραμματέως αὐτῆς Δημοσθέ-

νους Χαβιαρᾶ καί μᾶς θυμίζει σχεδόν τά κείμενα τῶν σημερινῶν Συμβολαίων ἀγοραπωλησίας. Ἐνῶ παλαιότερα παρομοίας φύσεως κείμενα ἦσαν σύντομα, λιτά, ἀκριβῆ καί περιεκτικά, μέ τήν πάροδο τοῦ χρόνου αὐξάνεται τό κείμενο καί γίνεται λεπτομερέστερο καί ἀκριβέστερο.

2) Οἱ Δημογέροντες τῆς Σύμης εἶναι δύο, ἐκλέγονται ἄμεσα ἀπό τούς κατοίκους τῆς Σύμης καί ἔχουν εὐρεῖες ἁρμοδιότητες εἰδικότερα σέ θέματα οἰκογενειακοῦ καί κληρονομικοῦ Δικαίου, ἀλλά καί γενικότερα ἐπιλύουν πλεῖστα ὅσα προβλήματα, τά ὁποῖα ἀφοροῦν στούς κατοίκους τῆς Σύμης.

3) Ἡ Δημογεροντία ὡς κοινοτικός θεσμός, ὁ ὁποῖος ἐπεβίωσε κατά τήν ἐποχή τῆς Τουρκοκρατίας στά νησιά τῶν Νοτίων Σποράδων ἤ τῆς Δωδεκανήσου (1522-1912), μᾶς ὑπενθυμίζει τήν ἄμεση Δημοκρατία τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν πόλεων.

4) Ἡ Μονή τοῦ Πανορμίτου συνεχίζει νά ἐπενδύει χρήματα σέ ἀγορές ἀκινήτων, τά ὁποῖα ἀκίνητα καλλιεργοῦνται διά τῶν ἐργατικῶν χειρῶν πού διαθέτει καί ἡ πρωτογενής παραγωγή (παραγωγή γεωργικῶν καί κτηνοτροφικῶν προϊόντων καί προφανῶς καί ἁλιευτικῶν) ἀποτελεῖ ἕνα ἀπό τούς βασικούς πόρους τῆς οἰκονομίας τῆς Μονῆς αὐτῆς.

LIII. ΠΩΛΗΤΗΡΙΟΝ ΑΚΙΝΗΤΟΥ ΥΠΟ ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ ΛΙΒΥΣΙΑΝΟΥ, ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΜΟΝΗΝ ΤΟΥ ΠΑΝΟΡΜΙΤΟΥ: 19-11-1874

[Ἀρχεῖο Μονῆς Πανορμίτου Σύμης, Κώδικας 1, ἀρ. 130, p3270228]

1) Περίληψη

Ὁ Στυλιανός Μιχαήλ Λιβυσιανός, ἰδιοκτήτης ἀκινήτου στή Σύμη, προερχομένου ἀπό κληρονομία, τό ἐπώλησε στή Μονή τοῦ Πανορμίτου ἔναντι τοῦ συμφωνηθέντος τιμήματος τῶν ἑκατόν δέκα (110) γροσίων. Πρός ἐπιβεβαίωση τῆς ἀγοραπωλησίας αὐτῆς συνετάγη τό παρόν Συμβόλαιον καί ἐδόθη στή Μονή τοῦ Πανορμίτου.

2) Κείμενο

«1/Ἐνδεικτικόν Ἔγγραφον.

2/Διά τοῦ παρόντος Ἐνδεικτικοῦ Ἐγγράφου 3/δηλοῦται, ὅτι τό

ἐν τῷ Προικοσυμφώνῳ ἐκ Σύμης, 4/τῆς Στεργούλας[265], Θυ(γατρός) Μ(ιχαήλ) Μαλλιαροῦ[266], ὑπό ἡμερο5/μηνίαν 28. Ἀπριλίου 1841 (28-04-1841) ἐνδιαλαμβανό6/μενον συντροφικόν[267] χωράφιον, κείμενον εἰς τήν 7/ἐνταῦθα θέσιν καί πλησιογειτνιάζοντος τῷ Χ(ατζῆ)-8/Γεώργη Κάτρη Διάκο-Γεωργακιοῦ καί ἀνή9/κοντος εἰς τήν ἄνω ῥηθεῖσαν Στεργούλαν 10/Μ(ιχαήλ) Μαλλιαροῦ καί Εἰρήνη Παπᾶ-Βασιλείου, ἐ11/πωλήθη σήμερον τό ἐκβάλλον μέρος αὐτοῦ παρά 12/τοῦ νῦν κληρονόμου των Στυλιανοῦ Μ(ιχαήλ) 13/Λιβυσιανοῦ[268] εἰς τήν Μονήν τοῦ Ταξιάρχου 14/Μιχαήλ τοῦ Πανορμίτου, διά γρόσια ἑκατόν 15/δέκα (110), ἅτινα παραλαβών ὁ ῥηθείς 16/πωλητής σῷα, ἀφήνει τό παρόν ἀκίνητον 17/πρός τήν Μονήν, ὑπογραφόμενος ἰδιοχείρως του.

18/Σύμη, τῇ 19ῃ Νοεμβρίου 1874.

19/Ὁ Πωλητής:

20/Στυλιανός Μ(ιχαήλ) Λιβυσιανός.

21/Ἐπικυροῦται ἡ γνησιότης τῆς ὑπογραφῆς».

3) Παρατηρήσεις

1) Ἡ Μονή τοῦ Πανορμίτου ἔχει τήν οἰκονομική δυνατότητα καί τή θέληση, νά προβαίνει σέ ἀγορές ἀκινήτων, αὐξάνουσα τήν ἀκίνητη περιουσία της, ἡ ὁποία εἶναι ἤδη ἀρκετά μεγάλη.

2) Ἡ Μονή τοῦ Πανορμίτου διαθέτει ἱκανά ἐργατικά χέρια, διά τῶν ὁποίων καλλιεργεῖ τήν ἀκίνητη περιουσία της καί ἔχει ἱκανοποιητικά εἰσοδήματα ἀπό αὐτήν.

265. Στεργούλα, ἡ: ὑποκοριστικό τοῦ γυναικείου βαπτιστικοῦ ὀνόματος Στεργία, ἡ. Τό ἀντίστοιχο ἀνδρικό βαπτιστικό ὄνομα εἶναι Στέργιος, ὁ.

266. Μαλλιαρός: ἐπώνυμο Οἰκογενείας, τό ὁποῖο ἁπαντᾶ καί σήμερα στή Σύμη καί στήν Κρήτη.

267. Συντροφικόν χωράφιον: ἀκίνητο, τό ὁποῖο ἀνήκει σέ περισσότερα πρόσωπα. Στήν περίπτωση αὐτή τό χωράφιο ἀνῆκε ἀρχικά κατά τό ἥμισυ σέ δύο πρόσωπα, ἀπό τά ὁποῖα τό κληρονόμησε ὁ Στυλιανός Μ. Λιβυσιανός καί στή συνέχεια τό ἐπώλησε στή Μονή τοῦ Πανορμίτου. Στήν Κρήτη τό χωράφιον αὐτό θά ἐλέγετο «μισιακό» ἤ «συμμισιακό».

268. Λιβυσιανός: ἐπώνυμο, προερχόμενο ἀπό πρόγονο, ὁ ὁποῖος κατήγετο ἀπό τόν οἰκισμό Λιβύσι τῆς ΝΔ Μικρᾶς Ἀσίας, ἀκμάζουσα κωμόπολη μέ ἑλληνικό χριστιανικό ὀρθόδοξο πληθυσμό μέχρι τό ἔτος 1922 καί ἔκτοτε ἀκατοίκητη.

LIV. ΠΩΛΗΤΗΡΙΟΝ ΑΚΙΝΗΤΟΥ ΥΠΟ ΜΑΡΙΑΣ Ν. ΛΕΒΕΝΤΕΡΗ, ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΜΟΝΗΝ ΤΟΥ ΠΑΝΟΡΜΙΤΟΥ: 2-12-1874

[Ἀρχεῖο Μονῆς Πανορμίτου, Κώδικας 1, ἀρ. 131, p32070229 - p32070230]

1) Περίληψη

Ἡ Μαρία Ν(ικολάου) Λεβεντέρη ἐπώλησε ἕνα ἀκίνητό της στή Μονή τοῦ Πανορμίτου ἔναντι τοῦ συμφωνηθέντος τιμήματος τῶν δύο κοιλῶν σίτου. Πρός ἐπιβεβαίωση τῆς πράξεως αὐτῆς συνετάγη τό παρόν Πωλητήριον Ἔγγραφον, τό ὁποῖο ἐπέχει θέση Συμβολαίου ἀγοραπωλησίας καί ἐδόθη στή Μονή τοῦ Πανορμίτου.

2) Κείμενο

«1/Ἀντίγραφον.

2/Ἀριθ(μός): 414.

3/Ἐν Σύμῃ, σήμερον, τήν 2αν τοῦ τρέχοντος μη4/νός Δεκεμβρίου τοῦ 1874 (2-12-1874), τετάρτου ἔτους, ἡμέραν τῆς ἑβδο5/μάδος Δευτέραν καί ὥραν τῆς ἡμέρας 3ην μ.μ., πα6/ρουσιάσθη αὐτοπροσώπως ἐν τῷ Δημογεροντιακῷ Καταστήμα7/τι, ἐνώπιον ἡμῶν τῶν Δημογερόντων καί τοῦ προσωρινοῦ 8/Γραμματέως [Νικήτα Δημ. Χαβιαρᾶ], ἡ Κυρία Μαρία Ν(ικολάου) Λεβεντέρη, κάτοικος 9/ ἐνταῦθα καί γνωστή μας, μετά τῶν μαρτύρων Κυρίων Μιχα10/ήλ Παπᾶ Κώνστα καί Γεωργίου Ἰω(άννου) Φαρμακίδου, ἀμφο11/τέρων κατοίκων ἐνταῦθα, γνωστῶν μας καί ἀσχέτων συγγενείας 12/καί χαιρόντων τά πρός ἡμᾶς μαρτύρια τοῦ Νόμου, προνοοῦντες 13/ἀντ' αὐτῶν τήν σύνταξιν τοῦ παρόντος Πωλητηρίου Ἐγγράφου, δι' οὗ οἱ14/κειοθελῶς καί ἀπαραβιάστως ὡμολόγησεν, ὅτι δυνάμει τοῦ ἀπό 15/τῆς 4ης Ἰανουαρίου 1812, 2 χ.χ. ἀνά χεῖρας της Προικοσυμ16/φώνου, πωλεῖ σήμερον ἕνα Γύρον, κείμενον εἰς τήν ἐνταῦθα αὐ17/λήν της, μέ τό ἀλώνι του, πλησίον τῆς Μαρίας Λαμπρινοῦ, 18/πρός τήν Μονήν τοῦ Ταξιάρχου Μιχαήλ τοῦ Πανορμίτου, διά 19/δύο κοιλά σίτου[269], ἐλεύθερον πάσης ὑποθήκης καί χρέους, 20/ὡς καί πάσης ἄλλης ἐπ' αὐτοῦ ἀμφισβητήσεως, ἅτινα λα21/βοῦσα σῷα καί εἰς τήν τῆς ἀρεσκείας της κατάστασιν, παρά τοῦ 22/ἐπέχοντος [Θέ-

269. Δύο κοιλά σίτου: 1 κοιλόν Κωνσταντινουπόλεως = 8 καφίζια = 24 ὀκάδες. 1 ὀκά = 1282 γραμμάρια. Συνεπῶς 2 κοιλά σίτου = 48 ὀκάδες = 61,53 κιλά ἤ χιλιόγραμμα σίτου.

σιν] Ἐπιτρόπου τῆς ἄνω ῥηθείσης Μονῆς [τοῦ Πανορμίτου], Κυρίου 23/Γεωργίου Ζουρούδη, ὁμολογεῖ τήν Μονήν [τοῦ Πανορμίτου] Κυρίαν ἰδιοκτήτριαν 24/καί πληρεξουσίαν αὐτοῦ, δυναμένην τοῦ νά ποιῆ ὡς θέλη 25/καί βούλεται αὐτόν, ὡς ἴδιον αὐτῆς κτῆμα, ἀναφαίρετον 26/καί ἀναπόσπαστον καί μηδέν ἐνοχλουμένης.

27/Παρατηρήσας ὅθεν καί ὁ μνησθείς, ὅστις ἐπέχει τόπον Ἐπι28/τρόπου [τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου] Γ(εώργιος) Ζουρούδης αὐτός καί εὑρόντος τελείως τῆς ἀρεσκείας 29/του, παρεδέχθη τοῦτον.

Εἰς ἔνδειξιν ὅθεν συνετάχθη τό παρόν 30/Πωλητήριον Ἔγγραφον, ὅπερ ἀναγνωσθέν εὐκρινῶς καί με31/γαλοφώνως καί ἐνώπιον τῆς πωλητρίας καί τοῦ ἐπέχοντος τόπον 32/Ἐπιτρόπου τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου Γ(εωργίου) Ζουρούδη καί τῶν 33/μαρτύρων, ὑπεγράφη παρ' αὐτῶν πάντων καί ἡμῶν καί ἐσφραγίσθη.

34/Ἡ Πωλήτρια:

35/Ὑπογραφή: Μαρία Ν(ικολάου) Λεβεντέρη, διά Ἰω(άννου) Β(ασιλείου) Νικόλη.

36/Ὁ Ἀγοραστής:

37/Ὑπογραφή: Γεώργιος Ζουρούδης, βάσει ἐντολῆς τοῦ Ἡγουμένου [τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου].

38/Οἱ Μάρτυρες:

39/Ὑπογραφή: Μιχαήλ Παπᾶ Κώνστα.

40/ » : Γ(εώργιος Ἰω(άννου) Φαρμακίδης.

41/Οἱ Δημογέροντες:

42/Μερκούριος Μ. Σαλιάρης.

43/Γ(εώργιος) Ζουρούδης.

44/Ὁ Προσωρινός Γραμματεύς:

45/Ν(ικήτας) Χαβιαρᾶς.

46/Διά τό ἀκριβές τοῦ Ἀντιγράφου:

47/Σύμη, τῇ 3ῃ Δεκεμβρίου 1874.

48/Οἱ Δημογέροντες:

49/Μερκούριος Μ. Σαλιάρης.

50/Γεώργιος Ζουρούδης.

51/Ὁ Προσωρινός Γραμματεύς:

52/Ν(ικήτας) Χαβιαρᾶς».

3) Παρατηρήσεις

1) Ἡ κάτοικος τῆς Σύμης Μαρία Νικολάου Λεβεντέρη ἐπώλησε ἕνα ἀκίνητο ἰδιοκτησίας της πρός τή Μονή τοῦ Πανορμίτου. Ὡς ἐκπρόσωπος καί Ἐπίτροπος τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου παρίσταται ὁ Γεώργιος Ζουρούδης, βάσει ἐντολῆς τοῦ Ἡγουμένου τῆς Μονῆς Ἡσαΐα Νουάρου (1874-1878).

2) Ἡ Μονή τοῦ Πανορμίτου εἶναι οἰκονομικῶς ἰσχυρά καί προβαίνει σέ ἀγορές ἀκινήτων, παράλληλα δέ, δέχεται ἀφιερώσεις καί δωρεές ὑπό διαφόρων ἰδιωτῶν καί διά τοῦ τρόπου αὐτοῦ ἐπαυξάνει τήν ἀκίνητη περιουσία της, ἡ ὁποία εἶναι ἤδη ἀρκούντως μεγάλη.

3) Τό συμφωνηθέν τίμημα ἀνήρχετο σέ δύο κοιλά σιτάρι, ἤτοι 48 ὀκάδες ἤ 61,53 κιλά ἤ χιλιόγραμμα σιτάρι.

LV. ΔΩΡΗΤΗΡΙΟΝ ΑΚΙΝΗΤΟΥ ΥΠΟ ΜΑΡΙΑΣ Α. ΧΟΡΜΑΔΙΑ, ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΜΟΝΗΝ ΤΟΥ ΠΑΝΟΡΜΙΤΟΥ: 21-01-1875

[Ἀρχεῖο Μονῆς Πανορμίτου Σύμης, Κώδικας 1, ἀρ. 132, p3270231]

1) Περίληψη

Ἡ Μαρία Ἀ. Χορμαδιᾶ ἐδώρισε ἕνα ἀκίνητό της στή Μονή τοῦ Πανορμίτου διά ψυχικήν της σωτηρία καί πρός ἐπιβεβαίωση τῆς δωρεᾶς αὐτῆς συνετάγη τό παρόν, ὑπεγράφη, ἐσφραγίσθη καί ἐδόθη πρός τή Μονή τοῦ Πανορμίτου.

2) Κείμενο

«1/Ἀντίγραφον.

2/Ἀριθ(μός): 32.

3/Παρουσιασθεῖσα αὐτοπροσώπως ἐν τῷ Δημογερον4/τικῷ Καταστήματι, ἐνώπιον ἡμῶν τῶν Δημογερόντων καί 5/τοῦ προσωρινοῦ Γραμματέως, ἡ Κυρία Μαρία Ἀ(ντωνίου) Χορμαδιᾶ[270], 6/κάτοικος ἐνταῦθα, Συμαία καί γνωστή μας, μετά τῶν μαρτύρων, 7/κ.κ. Ἰωάννου Κ. Π. Χ(ατζῆ)-Ἰωάννου καί Νικολάου Μ(ιχαήλ) Ἀρφαρᾶ, 8/κατοίκων καί αὐτῶν ἐνταῦθα, ἀσχέτων συγγενείας καί χαιρόντων 9/τά εἰς μαρτυρίαν τοῦ Νόμου προσόντα, ἠτήσαντο τήν σύνταξιν τοῦ 10/παρόντος Δωρητηρίου Ἐγγράφου, δι' οὗ ὡμολόγησαν, ὅτι

270. Χορμαδιά: ἐπώνυμο Οἰκογενείας, τό ὁποῖο διατηρεῖται μέχρι σήμερα μέ τή μορφή Χουρμαδιά. Χουρμαδιά = φοινικιά, βαγιά, βαγιωνιά.

δυνάμει 11/τοῦ ἀπό 21ης Ἰανουαρίου 1786 π.Χ. ἀνά χεῖρας της Πατρογο12/νικοῦ Ἐγγράφου, μεταφερθέντος πρός αὐτήν περί τήν 17. Δεκεμβρίου 13/1858 ἐ. π. π. τελεία ἰδιοκτήτρια καί πληρεξουσία οὖσα ἑνός 14/Γύρου[271], χωρητικότητος δύο καφιζίων[272], κειμένου εἰς τήν ἐνταῦθα θέσιν, 15/ἡ Καλή[273] τε καλουμένη, πλησίον τοῦ Παπᾶ Ξανθοῦ, οἰκειοθε16/λῶς καί ἀπαραβιάστως δίδωσι καί χαρίζει, διά ψυχικήν αὐτῆς σω17/τηρίαν, πρός τήν ἐνταῦθα Μονήν τοῦ Πανορμίτου, ὅπως ποιῆ ὡς 18/θέλη καί βούλεται αὕτη ἀνενοχλήτως.

Εἰς πίστωσιν ὅθεν 19/συνετάχθη τό παρόν Χαριστήριον Ἔγγραφον, ὅπερ ἀναγνωσθέν 20/εὐκρινῶς καί μεγαλοφώνως καί ἐνώπιον τῆς Χαριστρίας, τῶν 21/μαρτύρων καί ἡμῶν, ὑπεγράφη καί ἐσφραγίσθη.

22/Σύμη, τῇ 21ῃ Ἰανουαρίου 1875.

23/Ἡ Χαρίστρια:

24/Ὑπογραφή: Μαρία Ἀ(ντωνίου) Χορμαδιᾶ.

25/Οἱ μάρτυρες:

26/Ὑπογραφή: Ἰω(άννης) Κ. Π. Χ(ατζῆ)-Ἰωάννου.

27/ » : Ν(ικόλαος) Μ(ιχαήλ) Ἀρφαρᾶς.

28/Οἱ Δημογέροντες:

29/Μερκούριος Μ(ιχαήλ) Σαλιάρης.

30/Γ(εώργιος) Ζουρούδης.

31/Ὁ προσωρινός Γραμματεύς:

32/Ν(ικήτας) Χ(ατζῆ) Διάκου».

3) Παρατηρήσεις

1) Ἡ κάτοικος τῆς Σύμης Μαρία Ἀ. Χορμαδιᾶ, συνεχίζουσα παλαιά εὐσεβή παράδοση, δώρισε ἕνα ἀκίνητό της στή Μονή τοῦ Πανορμίτου, διά ψυχικήν της σωτηρία καί πρός ἐπιβεβαίωση τῆς δωρεᾶς συνετάγη τό παρόν Δωρητήριον Ἔγγραφον καί ἐδόθη στή Μονή τοῦ Πανορμίτου.

2) Ἡ Μονή τοῦ Πανορμίτου διά τοῦ τρόπου αὐτοῦ καί ἀδαπά-

271. Γύρος, ὁ: τμῆμα ἀγροκτήματος.

272. Κοιλόν Κωνσταντινουπόλεως: 1 κοιλόν = 8 καφίζια = 24 ὀκάδες. 1 καφίζι = 3 ὀκάδες. 2 καφίζια = 6 ὀκάδες. 1 ὀκά = 1282 γραμμάρια. Συνεπῶς 2 καφίζια = 6 ὀκάδες = 7,69 χιλιόγραμμα ἤ κιλά. Ἡ ἔκταση τοῦ δωρηθέντος ἀκινήτου ἦταν τόση, ὥστε ἐάν ἐσπείρετο μέ δημητριακά ἤ ὄσπρια, χωροῦσε σπόρο 2 καφιζίων ἤ περίπου 7,69 κιλά.

273. Καλή, ἡ: Καλή στράτα, ἡ: ὀνομάζεται ἔτσι μέχρι καί σήμερα ὁ κεντρικός δρόμος πού ὁδηγεῖ ἀπό τόν Γιαλό (Αἰγιαλό) πρός τό χωριό τῆς Σύμης.

νως ἐπηύξανε τήν ἀκίνητη περιουσία της, ἡ ὁποία ἐκαλλιεργεῖτο καί ἀπέδιδε εἰσοδήματα στή Μονή αὐτή.

LVI. ΔΩΡΗΤΗΡΙΟΝ ΑΚΙΝΗΤΟΥ ΥΠΟ ΦΩΤΕΙΝΗΣ ΦΩΤΙΟΥ ΛΕΒΕΝΤΕΡΗ, ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΜΟΝΗΝ ΤΟΥ ΠΑΝΟΡΜΙΤΟΥ: 22-01-1875

[Ἀρχεῖο Μονῆς Πανορμίτου Σύμης, Κώδικας 1, ἀρ. 133, p3270232-233]

1) Περίληψη

Ἡ κάτοικος τῆς Σύμης Φωτεινή Φωτίου Λεβεντέρη ἐδώρισε ἕνα ἀκίνητό της στή Μονή τοῦ Πανορμίτου διά ψυχικήν της σωτηρία. Πρός τεκμηρίωση τῆς δωρεᾶς αὐτῆς συνετάγη τό παρόν Δωρητήριον Ἔγγραφον καί ἐδόθη στή Μονή τοῦ Πανορμίτου, ὅπου καί φυλάσσεται μέχρι σήμερα.

2) Κείμενο

[ΔΗΜΟΓΕΡΟΝΤΙΑ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΣΥΜΗΣ]

«1/Ἀντίγραφον.

2/Ἀριθ(μός): 35

3/Παρουσιασθεῖσα αὐτοπροσώπως ἐν τῷ Δη4/μογεροντιακῷ Καταστήματι [Σύμης], ἐνώπιον ἡμῶν τῶν Δημο5/γερόντων καί τοῦ προσωρινοῦ Γραμματέως, ἡ Κυρία 6/Φωτεινή Φ(ωτίου) Λεβεντέρη, κάτοικος ἐνταῦθα καί γνω7/στή μας, μετά τῶν μαρτύρων Κυρίων Ν(ικολάου) Χ(ατζῆ)-Μιχάλη 8/Γιαννίκου καί Δ(ημητρίου) Ν(ικολάου) Οἰκονόμου, κατοίκων καί αὐ9/τῶν ἐπίσης ἐνταῦθα, γνωστῶν μας καί χαιρόντων τά πρός 10/μαρτυρίαν τοῦ Νόμου προσόντα[274], ἠτήσαντο τήν σύνταξιν τοῦ 11/παρόντος Δωρητηρίου Ἐγγράφου, δι' οὗ ὡμολόγησαν, ὅτι δυ12/νάμει τῆς ὑπό ἡμερομηνίαν 1ης Μαρτίου 1830 ἐ. π. π. 13/Χαριστηρίου τῆς μητρός Ἀστραδενῆς Μαυρικίου ἐγ14/γράφου, συνταχθέντος παρά τοῦ κατά καιρόν [Ἀρχιερατικοῦ] Ἐπιτρόπου τοῦ 15/Ἁγίου Ῥόδου Συγκέλλου Δαμασκηνοῦ[275], τελεία ἰδι-

274. Χαιρόντων τά πρός μαρτυρία τοῦ Νόμου προσόντα: Ποία ἦσαν ἀκριβῶς αὐτά δέν γνωρίζουμε. Μποροῦμε ὅμως νά ὑποθέσουμε, ὅτι ὁ Νόμος προέβλεπε οἱ μάρτυρες νά ἦσαν ἐνήλικοι καί νά μήν εἶχαν συγγενικούς δεσμούς μεταξύ των καί μετά τοῦ ἀποδέκτου τῆς δωρεᾶς.

275. Σύγκελλος Δαμασκηνός: ἄγνωστος ἀπό ἄλλα ἔγγραφα τοῦ Ἀρχείου τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου. Κατά τήν περίοδο αὐτή (1-03-1830) Μητροπολίτης Ρόδου ἦταν ὁ Παΐσιος Γ΄ ὁ Ἀνδρεῖος (1829-1831).

οκτή16/τρια καί πληρεξουσία οὖσα ἑνός Γύρου, κειμένου εἰς τήν 17/ ἐνταῦθα θέσιν Πιλωτά[276] (;) κεκλημένην, χωρητικότητος 18/δύο καφιζίων, γειτνιάζοντος τοῦ Παπᾶ Ξανθοῦ, οἰκειοθελῶς 19/καί ἀπαραβιάστως δίδωσι καί χαρίζη διά ψυχικήν της σω20/τηρίαν, πρός τήν Μονήν τοῦ Πανορμίτου, ὅπως ποιῆ ὡς 21/θέλη καί βούλεται τοῦτον, ἐλεύθερον πάσης ὑποθήκης καί 22/χρέους, ὡς καί πάσης ἄλλης ἀμφισβητήσεως.

23/Εἰς ἔνδειξιν ὅθεν συνετάχθη τό παρόν Χαριστήριον 24/ Ἔγγραφον, ὅπερ ἀναγνωσθέν εὐκρινῶς καί μεγαλοφώνως 25/εἰς ἐπήκοον τῆς Χαριστρίας, τῶν μαρτύρων καί ἡμῶν, 26/ὑπεγράφη παρά πάντων καί ἡμῶν καί ἐσφραγίσθη.

27/Σύμη, τῇ 22. Ἰανουαρίου 1875.

28/Ἡ Δωρήτρια:

29/Ὑπογραφή: Φωτεινή Φ(ωτίου) Λεβεντέρη, διά Σταυρή Γ(εωργίου) Χ(ατζῆ)-Σταυριοῦ, 30/ὡς ἀγράμματος.

31/Οἱ μάρτυρες:

32/Ὑπογραφή: Νικόλαος Γιαννίκου.

33/Ὑπογραφή: Δ(ημήτριος) Οἰκονόμου.

34/Οἱ Δημογέροντες:

35/Ὑπογραφή:

36/Μ(ερκούριος) Μ(ιχαήλ) Σαλιάρης[277].

37/Γ(εώργιος) Ζουρούδης[278].

38/Ὁ προσωρινός Γραμματεύς:

39/Ν(ικήτας) Ν(ικολάου) Διακίδης.

40/Διά τό ἀκριβές τοῦ Ἀντιγράφου καί εἰς κύρωσιν:

41/Σύμη, 28. Ἰανουαρίου 1875.

42/Οἱ Δημογέροντες:

43/Μερκούριος Μ. Σαλιάρης.

44/Γεώργιος Ζουρούδης.

45/Ὁ προσωρινός Γραμματεύς:

46/Ν(ικήτας) Ν(ικολάου) Διακίδης».

276. Πιλωτά, τά: τοπωνύμιο.

277. Μερκούριος Μιχαήλ Σαλιάρης: Δημογέροντας τῆς Σύμης, γνωστός καί ἀπό ἄλλα ἔγγραφα τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου. Τό ἐπώνυμο Σαλιάρης, πιθανῶς προῆλθε ἀπό κάποιο πρόγονο τῆς Οἰκογενείας, ὁ ὁποῖος ἔφερε αὐτό τό παρωνύμιο.

278. Γεώργιος Ζουρούδης: Δημογέροντας τῆς Σύμης, γνωστός καί ἀπό ἄλλα ἔγγραφα τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου.

[Κάτω καί ἀριστερά τοῦ κειμένου ἔχουν τεθεῖ δύο στρογγύλου σχήματος σφραγῖδες, οἱ ὁποῖες φέρουν τουρκικές ἐπιγραφές].

3) Παρατηρήσεις

1) Ἡ Φωτεινή Φωτίου Λεβεντέρη, κάτοικος Σύμης καί πιθανῶς ἄγαμη, εἶναι ἰδιοκτήτρια ἑνός ἀκινήτου, τό ὁποῖο δωρίζει στή Μονή τοῦ Πανορμίτου διά ψυχικήν της σωτηρία, συνεχίζουσα παλαιά εὐσεβή παράδοση.

2) Ἡ Μονή τοῦ Πανορμίτου ἀποδέχεται εὐχαρίστως τή δωρεά αὐτή καί ἀναλαμβάνει τήν ὑποχρέωση, νά μνημονεύει τή δωρήτρια ἐν ὅσῳ αὐτή ζεῖ, ἀλλά καί μετά τόν θάνατο αὐτῆς.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ἡ ἀρχαιολογική ἔρευνα τῆς θέσεως, ὅπου κεῖται σήμερα ἡ Μονή τοῦ Ταξιάρχου Μιχαήλ Πανορμίτου τῆς Σύμης καί τῆς εὐρύτερης περιοχῆς, καθώς καί ἡ μελέτη, ὁ σχολιασμός καί ἡ δημοσίευση πενῆντα ἕξι (56) ἀνεκδότων ἐγγράφων τῶν χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας ἀπό τό Ἀρχεῖο τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου, τῆς περιόδου 1801-1875, μᾶς ὁδηγεῖ μεταξύ ἄλλων καί στά ἀκόλουθα συμπεράσματα:

1. Ὁ χῶρος, ὅπου κεῖται ἡ Μονή τοῦ Πανορμίτου εἶναι ἐξαιρετικά εὐνοημένος ἀπό τή φύση καί κατοικήθηκε ἀπό τόν ἄνθρωπο ἤδη ἀπό τήν Προϊστορική Ἐποχή. Εἰδικότερα στή θέση αὐτή καί στήν εὐρύτερη περιοχή ἔχουν ἐντοπισθεῖ ἀρχαιολογικά λείψανα, τά ἀρχαιότερα τῶν ὁποίων προέρχονται ἀπό τή Νεολιθική Περίοδο καί ἀντιπροσωπεύονται στή συνέχεια σχεδόν ὅλες οἱ ἱστορικές περίοδοι τῆς Σύμης.

2. Ἡ πλησίον τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου κειμένη περιοχή «Μαραθοῦς, ἡ», φέρει ὀνομασία προελληνική καί διατηροῦνται σέ αὐτήν ἀρχαῖα λείψανα τῶν προχριστιανικῶν χρόνων. Ἐπίσης ἡ ὀνομασία «Πάνορμον, τό» ἤ «Παντομάτριον, τό» εἶναι ἀρχαία ἑλληνική καί σημαίνει ὅρμος, ἀσφαλής σέ ὅλους τούς ἀνέμους.

3. Στά ἔγγραφα τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου τό ὄνομα αὐτῆς ἐμφανίζεται ὑπό διαφόρους τύπους, μεταξύ τῶν ὁποίων συγκαταλέγονται καί οἱ ἑξῆς: Πανερμιώτης, Πανορμιώτης, Πανορμίτης κ.λπ.

4. Ἤδη κατά τήν προχριστιανική ἐποχή ἀκμάζει ἡ ζωή στήν περιοχή τοῦ Πανορμίτου καί πιθανῶς ἱδρύθηκε στή θέση αὐτή ἕνα ἀρχαῖο Ἱερόν, ἀφιερωμένο ἴσως στόν θεό τῆς θαλάσσης, τόν Ποσειδῶνα, πού θά ἀποτελοῦσε σπουδαῖο θρησκευτικό κέντρο, μέ εὐρύτερη ἀκτινοβολία μεταξύ τῶν κατοίκων τῶν Νοτίων Σποράδων καί τοῦ Νοτίου Αἰγαίου Πελάγους γενικότερα.

5. Ὕστερα ἀπό τήν ἐμφάνιση, τή διάδοση καί τήν ἐπικράτηση τοῦ Χριστιανισμοῦ στήν περιοχή καί πιθανῶς κατά τόν 5ον αἰ. μ.Χ., ἀνηγέρθη στή θέση αὐτή μία ἱκανῶν διαστάσεων τρίκλιτη, ξυλόστεγη παλαιοχριστιανική βασιλική, ὅπως μαρτυροῦν μεταξύ ἄλλων καί τά μαρμάρινα ἀρχιτεκτονικά μέλη (Spolia), τά ὁποῖα ἔχουν χρησιμοποιηθεῖ ὡς οἰκοδομικά ὑλικά κατά τήν ἀνέγερση τοῦ καί σήμερα σωζομένου Καθολικοῦ τῆς Μονῆς. Μάλιστα σέ ὁρισμένα ἀπό αὐτά διατηροῦνται ἐγχάρακτες, μεγαλογράμματες παλαιοχριστιανικές ἐπιγραφές.

6. Ἡ Μονή τοῦ Πανορμίτου ἱδρύθηκε κατά τούς μέσους χρόνους, γνώρισε ἀκμή, ἀλλά καί ὕφεση καί παρακμή, ὡς ἦταν φυσικό καί ἀναμενόμενο. Λόγῳ τῶν ἱστορικῶν συγκυριῶν, καταστροφῶν καί ἀνακαινίσεων, δέν γνωρίζουμε ἀρκετά πράγματα γιά τήν παλαιότερη περίοδο τῆς ἱστορίας τῆς Μονῆς αὐτῆς.

7. Τό καί σήμερα διατηρούμενο Καθολικό τῆς Μονῆς, καθώς καί τό μεγαλύτερο μέρος τῶν σήμερα σωζομένων οἰκοδομημάτων αὐτῆς προέρχονται ἀπό τά τέλη τοῦ 18ου αἰώνα καί μετά. Στό ἀργυρό κάλυμμα τῆς εἰκόνας τοῦ Ταξιάρχου Μιχαήλ Πανορμίτου, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ καί τό Παλλάδιον τῆς Μονῆς, διατηρεῖται ἡ χρονολογία 19-03-1724, ἐνῶ ἡ ἴδια ἡ εἰκόνα εἶναι ἀσφαλῶς παλαιότερη.

8. Σύμφωνα μέ τή διατηρούμενη κτητορική ἐπιγραφή στή δυτική ἐξωτερική ὄψη τοῦ Καθολικοῦ τῆς Μονῆς, ἡ ἀνέγερση αὐτοῦ ὁλοκληρώθηκε τήν 23-05-1783, ἐνῶ ἡ ἁγιογράφηση αὐτοῦ ἐπερατώθη κατά τόν μῆνα Ἰούλιο τοῦ ἔτους 1792, σύμφωνα μέ τή σωζόμενη σχετική γραπτή, κτητορική ἐπιγραφή.

9. Ἡ Μονή τοῦ Πανορμίτου ἐπί αἰῶνες καί εἰδικότερα κατά τήν ἐποχή τῆς Τουρκοκρατίας (1522-1912) ἀπετέλει σπουδαῖο θρησκευτικό, λατρευτικό, πνευματικό, παιδευτικό, καλλιτεχνικό, πολιτιστικό καί οἰκονομικό κέντρο καί γνώρισε μεγάλη ἀκμή.

10. Ἡ Μονή ἀποτελοῦσε ὄχι μόνο λατρευτικό καί παιδευτικό κέντρο γιά τούς κατοίκους τῆς Σύμης, ἀλλά καί γιά τόν πληθυσμό ὁλοκλήρου τῆς Δωδεκανήσου καί τῆς Χριστιανικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας γενικότερα. Ἐδέχετο δωρεές καί ἀφιερώσεις ἀπό ἰδιῶτες καί παράλληλα προέβαινε σέ ἀγορές ἀκινήτων καί ἐπηύξανε τήν ἀκίνητη καί κινητή περιουσία της, ἡ ὁποία ἦταν ἤδη ἀρκετά μεγάλη.

11. Ἡ Μονή τοῦ Πανορμίτου εἶχε τήν τύχη νά διοικεῖται ἀπό ἱκανούς, δυναμικούς καί πολύ δραστήριους Ἡγουμένους. Ἐκεῖνοι, παράλληλα πρός τά φυσικά των χαρίσματα, εἶχαν τύχει καλῆς παιδείας καί διέθεταν μεγάλες διοικητικές καί διπλωματικές ἱκανότητες, πού συνέβαλαν στήν πρόοδο καί στή μεγάλη ἀκμή τῆς Μονῆς.

12. Ἄν καί ἡ Μονή τοῦ Πανορμίτου συχνά γιά διαφόρους λόγους ἀντιμετώπιζε οἰκονομικά προβλήματα, ὅπως συνάγεται μεταξύ ἄλλων καί ἀπό τά σωζόμενα στό Ἀρχεῖο αὐτῆς ἔγγραφα, στά θέματα τῆς Παιδείας τῶν νέων τῆς Σύμης ἦταν πάντοτε γενναιόδωρη. Πάντοτε καί πολλές φορές ὑπό δύσκολες συνθῆκες κατόρθωνε νά ἐξασφαλίζει τά ἀπαιτούμενα οἰκονομικά μέσα καί νά ἐνισχύει τό Ἀλληλοδιδακτικό Σχολεῖο τῆς Σύμης, ὅπου γενεές ὁλόκληρες νέων τῆς Σύμης μάθαιναν γραφή καί ἀνάγνωση καί στή συνέχεια ἀποτελοῦσαν τά στελέχη τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ Δήμου καί τῆς Κοινωνίας τῆς νήσου Σύμης.

13. Εἶναι χαρακτηριστικό, ὅτι ὁ Ἡγούμενος τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου Ἱερόθεος (Ἰωάννης Φωτιάδης-Μαρκονῆς, 1838-1860), ὄχι μόνο ἦταν κάτοχος εὐρείας παιδείας, ἀλλά καί ὑπῆρξε ἄριστος Διδάσκαλος, ἔβγαλε πολλούς καί σπουδαίους μαθητές καί ἔμεινε γνωστός ὡς «ὁ Διδάσκαλος».

14. Εἶναι ἀξιοσημείωτον ὅτι, ἄν καί ἡ Μονή τοῦ Πανορμίτου ἦταν ἀνδρῴα, ὅμως κατά περιόδους ἐδέχετο ἐκτός ἀπό ἄνδρες καί γυναῖκες, οἱ ὁποῖες ἀφιερώνοντο ἰσοβίως σέ ἐκείνην. Ἡ Μονή παρεῖχε σέ αὐτές, ὅπως καί στούς ἄλλους ἀφιερωμένους σέ αὐτήν, στέγη, τροφή, ἔνδυση, ὑπόδηση, ὑγειονομική περίθαλψη, ἀγάπη καί στοργή καί ὅτι ἄλλο ἐχρειάζοντο καί οἱ ἀφιερωμένες γυναῖκες προσέφεραν πρός τή Μονή ἰσοβίως τίς ὑπηρεσίες των.

15. Οἱ ἑκάστοτε Μητροπολίτες Ρόδου, ὑπό τούς ὁποίους ὑπήγετο ἡ Μονή τοῦ Πανορμίτου, φρόντιζαν, ὥστε ὄχι μόνο νά μήν δημιουργοῦνται προβλήματα, ἀναφορικά μέ τή Μονή αὐτή καί τή λει-

τουργία της, ἀλλά καί ἐάν ἐδημιουργοῦντο, αὐτά νά ἐπιλύονται κατά τόν καλύτερο δυνατό τρόπο καί πρός ὄφελος τῆς Ἐκκλησίας καί τῆς Μονῆς τοῦ Πανορμίτου.

16. Ἐπίσης ἡ Μονή τοῦ Πανορμίτου φρόντιζε νά διατηρεῖ καλές σχέσεις μέ τούς ἑκάστοτε ἐκπροσώπους τῆς Ὀθωμανικῆς Διοικήσεως καί αὐτό ἀπέβαινε εὐνοϊκό, τόσο γιά τή Μονή τοῦ Πανορμίτου καί τούς ἐγκαταβιοῦντας σέ αὐτήν, ὅσο καί γιά ὁλόκληρη τή νῆσο Σύμη.

17. Στή Σύμη, ὅπως καί σέ ἄλλες περιοχές τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, ὅπου διέμεναν Ἕλληνες Ὀρθόδοξοι Χριστιανοί ἤ Ρωμιοί, ὑπῆρχε τοπική αὐτοδιοίκηση μέ εὐρεῖες ἁρμοδιότητες σέ πάρα πολλά θέματα, ἰδιαίτερα σχετικά μέ τό Οἰκογενειακό Δίκαιο. Κατά τακτά χρονικά διαστήματα ἐξελέγοντο ἀπό τούς κατοίκους τῆς Σύμης οἱ τοπικές Κοινοτικές Ἀρχές, τῶν ὁποίων προΐσταντο δύο Δημογέροντες, μέ εὐρεῖες διοικητικές καί ἐκτελεστικές ἁρμοδιότητες. Ἐπίσης ὑπῆρχε ἡ Δημογεροντία, ἡ ὁποία ἐστεγάζετο σέ ἰδιαίτερο οἴκημα καί οἱ ἐκλεγμένοι ἀπό τόν λαό τῆς Σύμης Δημογέροντες καί Προεστοί διέθεταν εὐρεῖες ἁρμοδιότητες.

18. Ἡ Τοπική Ἐκκλησία, μέ τίς Ἐνορίες καί τούς πολυάριθμους Ἱερεῖς των, οἱ ὑπάρχουσες στή Σύμη Μονές καί εἰδικότερα ἡ Μονή τοῦ Πανορμίτου, ἐτύγχανον τοῦ σεβασμοῦ καί τῆς ὑπολήψεως τῶν κατοίκων τῆς Σύμης, ἦσαν ἀρωγοί στά προβλήματά των καί τούς βοηθοῦσαν παντοιοτρόπως στίς καθημερινές των ἀνάγκες καί στίς διάφορες δυσκολίες, πού ἐκεῖνοι ἀντιμετώπιζαν.

19. Στή Σύμη κατά τήν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας ὑπῆρχε μεγάλος ἀριθμός ἐγγάμων Ἱερέων, οἱ ὁποῖοι ὑπηρετοῦσαν στίς ἐπίσης πολυάριθμες Ἐνορίες τῆς νήσου, ἀποτελοῦσαν κατά κανόνα τούς ἐγγραμμάτους τῆς τότε ἐποχῆς καί προσέφεραν πολύπλευρες καί πολύτιμες ὑπηρεσίες στούς κατοίκους τῆς νήσου.

20. Οἱ Ἱερεῖς τῆς Σύμης κατά κανόνα ἦσαν πολύτεκνοι. Σημειωτέον, ὅτι οἱ ἴδιοι δέν ἐμισθοδοτοῦντο καί συνήθως παράλληλα πρός τά ἱερατικά των καθήκοντα ἀσκοῦσαν κάποιο ἐπάγγελμα –συνήθως ἠσχολοῦντο μέ τή γεωργία, τήν κτηνοτροφία, τήν ἁλιεία κ.λπ–, ἀπό τό εἰσόδημα τοῦ ὁποίου καί ἀπό ὁρισμένα τυχηρά, τά ὁποῖα ἐλάμβαναν κατά τήν τέλεση ὁρισμένων Ἱεροπραξιῶν, κατόρθωναν νά συντηρήσουν τίς συνήθως πολυμελεῖς οἰκογένειές των.

21. Ἐπειδή οἱ Μοναχοί καί Ἱερομόναχοι τῶν Μοναστηρίων τῆς Σύμης καί οἱ Ἱερεῖς τῶν Ἐνοριῶν αὐτῆς ἦσαν κατά κανόνα οἱ πεπαιδευμένοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἐνῶ ἡ πλειονότητα τῶν λοιπῶν –ἀνδρῶν καί γυναικῶν– ἦσαν ἀναλφάβητοι, οἱ Μοναχοί καί ὁ Κλῆρος γενικά ἀνελάμβαναν καί ἄλλα καθήκοντα, πέραν ἐκείνων, γιά τά ὁποῖα ὑποχρεοῦντο ὡς ἐκ τοῦ λειτουργήματός των. Ἐκεῖνοι ἐξυπηρετοῦσαν συνήθως ἐθελοντικά καί ἀμισθί τούς λοιπούς κατοίκους τῆς Σύμης σέ ποικίλες περιπτώσεις.

22. Μοναχοί, κληρικοί καί ἄνθρωποι τῆς Ἐκκλησίας ἐν γένει, παράλληλα πρός τά λοιπά καθήκοντά των, ἐκτελοῦσαν καί καθήκοντα Νοταρίου, συνέτασσαν Προικοσύμφωνα, Διαθῆκες, Συμβόλαια Ἀγοραπωλησίας, Δωρητήρια, διάφορα Συμφωνητικά, Ὁμολογίες καί ἄλλα δικαιοπρακτικά ἔγγραφα κ.λπ. Ἐπίσης παρίσταντο ὡς μάρτυρες κατά τή σύνταξη παρομοίας φύσεως ἐγγράφων καί συχνά ὑπέγραφαν ἀντί τῶν ἀγραμμάτων κατοίκων τῆς Σύμης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ - ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΕΣ

Ἰ. Βολανάκης, Βαπτιστήρια 1976: Ἰ. Βολανάκης, *Τά παλαιοχριστιανικά βαπτιστήρια τῆς Ἑλλάδος,* Ἀθῆναι 1976.

Ἰ. Βολανάκης, Ἔγγραφα Σπηλιανῆς 2005: Ἰ. Βολανάκης, "Ἀνέκδοτα ἔγγραφα τῶν χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας ἀπό τό Ἀρχεῖον τῆς Παναγίας Σπηλιανῆς Νισύρου". Περιοδικόν *«ΝΙΣΥΡΙΑΚΑ»*, τ. 16 (Ἀθήνα 2005), σ. 257-288.

Ἰ. Βολανάκης, Ἔγγραφα Σπηλιανῆς 2007: Ἰ. Βολανάκης, "Πενῆντα ἀνέκδοτα ἔγγραφα τῶν χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας ἀπό τό Ἀρχεῖον τῆς Παναγίας Σπηλιανῆς Νισύρου: 1780-1837". Περιοδικόν *«ΝΙΣΥΡΙΑΚΑ»*, τ. 17 (Ἀθήνα 2007), σ. 90-150.

Ἰ. Βολανάκης, Τοιχογραφημένοι ναοί Δωδεκανήσου, Β΄ 2014: Ἰ. Βολανάκης, "Τοιχογραφημένοι ναοί τῆς Δωδεκανήσου. Συμβολή στή μελέτη τῶν βυζαντινῶν καί μεταβυζαντινῶν μνημείων τῆς Δωδεκανήσου". Ἑνότητα Β΄. Περιοδικόν «*ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΣ*», περίοδος Α΄, ἔτος ΣΤ΄, τεῦχος ΙΒ΄ (Ἰούλιος-Δεκέμβριος 2014), σ. 19-214.

Ἰ. Βολανάκης, Ἔγγραφα Σύμης καί Τήλου 2017: Ἰ. Βολανάκης, "Ἀνέκδοτα ἔγγραφα τοῦ 19ου αἰώνα ἀπό τίς νήσους Σύμη καί Τῆλο". Περιοδικόν «*ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΙΑΚΟΝ ΑΡΧΕΙΟΝ*», σύγγραμμα περιοδικόν, ἐκδιδόμενον ὑπό τῆς ἐν Ἀθήναις Δωδεκανησιακῆς Ἱστορικῆς καί Λαογραφικῆς Ἑταιρείας, τ. 12 (Ἀθῆναι 2017), σ. 85-118.

Ἰ. Βολανάκης, Χειρόγραφο Μαθηματάριο 2018: Ἰ. Βολανάκης, *Χειρόγραφο Μαθηματάριο, τοῦ Ἀνδρέα Γ. Φωτάκη, μαθητή Α΄ τάξης (Σχολικό ἔτος 1870-1871) στή Σχολή τοῦ Ἁγίου Πνεύματος Κισσοῦ Ρεθύμνου* (Ρέθυμνο 2018), Πολιτιστικός Σύλλογος Ἀποδούλου.

Ἰ. Βολανάκης, Ἔγγραφα Σπηλιανῆς 2020: Ἰ. Βολανάκης, "Σαρανταπέντε ἔγγραφα τῆς ἐποχῆς τῆς Τουρκοκρατίας ἀπό τό Ἀρχεῖον τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τῆς Σπηλιανῆς Νισύρου τῆς Δωδεκανήσου: 1805-1852". Περιοδικόν «*ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΣ*», τ. ΚΕ΄ (Ἀθῆναι 2020), σ. 369-496.

Ἰ. Βολανάκης, Ἔγγραφα Σπηλιανῆς 2021: Ἰ. Βολανάκης, "Ἑξῆντα ἔγγραφα τῶν χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας ἀπό τό Ἀρχεῖον τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τῆς Σπηλιανῆς Νισύρου τῆς Δωδεκανήσου: 1837-1846". Περιοδικόν *«ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΣ»*, τ. ΚΣΤ΄ (Ἀθῆναι 2021), σ. 103-234.

Ἰ. Βολανάκης, Ἔγγραφα Σπηλιανῆς 2021: Ἰ. Βολανάκης, "Πενηνταπέντε ἔγγραφα τῶν χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας ἀπό τό Ἀρχεῖον τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τῆς Σπηλιανῆς Νισύρου τῆς Δωδεκανήσου: 1835-1856". Περιοδικόν «*ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΣ*», τ. ΚΖ΄ (Ἀθῆναι 2021), σ. 19-160.

Ἰ. Βολανάκης, Ταξίδι στήν Κρήτη τό 1817, 2022: Ἰ. Βολανάκης (μεταφρ.), Franz W. Sieber, *Ταξίδι στή νῆσο Κρήτη τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀρχιπελάγους κατά τό ἔτος 1817,* Ἀθήνα 2022.

Ἰ. Βολανάκης, Ἔγγραφα Σπηλιανῆς 2022: Ἰ. Βολανάκης, "Σαράντα ἔγγραφα τῶν χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας ἀπό τό Ἀρχεῖον τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τῆς Σπηλιανῆς Νισύρου τῆς Δωδεκανήσου: 1842-1872". Περιοδικόν *«ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΣ»*, τ. ΚΗ΄ (Ἀθῆναι 2022), σ. 127-220.

Ἰ. Βολανάκης, Ἔγγραφα Πανορμίτου 2022: Ἰ. Βολανάκης, "Πενῆντα ἀνέκδοτα ἔγγραφα τῶν χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας ἀπό τό Ἀρχεῖον τῆς Μονῆς τοῦ Ταξιάρχου Μιχαήλ Πανορμίτου Σύμης: 1742-1867". Περιοδικόν *«ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΣ»*, τ. ΚΘ΄ (Ἀθῆναι 2022), σ. 181-290.

Ἰ. Βολανάκης, Ἔγγραφα Πανορμίτου 2023: Ἰ. Βολανάκης, "Πενηνταδύο ἀνέκδοτα ἔγγραφα τῶν χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας ἀπό τό Ἀρχεῖον τῆς Μονῆς τοῦ Ταξιάρχου Μιχαήλ Πανορμίτου Σύμης: 1843-1849". Περιοδικόν *«ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΣ»*, τ. Λ΄ (Ἀθῆναι 2023), σ. 143-282.

Ἰ. Βολανάκης, Ἔγγραφα Πανορμίτου 2023: Ἰ. Βολανάκης, "Σαρανταδύο ἀνέκδοτα ἔγγραφα τῶν χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας ἀπό τό Ἀρχεῖον τῆς Μονῆς τοῦ Ταξιάρχου Μιχαήλ Πανορμίτου Σύμης: 1827-1869". Περιοδικόν *«ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΣ»*, τ. ΛΑ΄ (Ἀθῆναι 2023), σ. 19-150.

Ἰ. Βολανάκης, Ἔγγραφα Πανορμίτου 2024: Ἰ. Βολανάκης, "Ἑξῆντα ἀνέκδοτα ἔγγραφα τῶν χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας ἀπό τό Ἀρχεῖον τῆς Μονῆς τοῦ Ταξιάρχου Μιχαήλ Πανορμίτου Σύμης: 1744-1869". Περιοδικόν *«ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΣ»*, τ. ΛΒ΄ (Ἀθῆναι 2024), σ. 157-292.

Διονύσιος, Ἑρμηνεία 1909: Διονύσιος ὁ ἐκ Φουρνᾶ, *Ἑρμηνεία τῆς Ζωγραφικῆς Τέχνης,* ὑπό Ἀθ. Παπαδοπούλου-Κεραμέως, Πετρούπολις 1909.

Ἐγκυκλοπαιδεία ΝΕΑ ΔΟΜΗ: Ἐγκυκλοπαιδεία ΝΕΑ ΔΟΜΗ, τ. 1-28 (Ἀθήνα, ἄν. χρ. ἐκδ.).

ΘΗΕ: Θρησκευτική καί Ἠθική Ἐγκυκλοπαιδεία, ἔκδοση Ἀθ. Μαρτῖνος, τόμοι 1-12 (Ἀθῆναι 1962-1968).

κ.ἑξ.: καί ἑξῆς

κ.λπ.: καί λοιπά

Κ. Καλοκύρης, Βασιλική Πανόρμου 1948: Κ. Δ. Καλοκύρης, «Μία σημαντική ἀρχαιολογική ἀνακάλυψις. Παλαιοχριστιανική βασιλική ἐν Πανόρμῳ Μυλοποτάμου Κρήτης», *ΚΧ* 2, 1948, σ. 380-393.

Σ. Κουκιάρης, Θαύματα-Ἐμφανίσεις 1989: Σ. Κουκιάρης, *Τά θαύματα-ἐμφανίσεις τῶν Ἀγγέλων καί Ἀρχαγγέλων στήν Βυζαντινή Τέχνη τῶν Βαλκανίων,* Ἀθήνα-Γιάννινα 1989.

ΚΧ: Κρητικά Χρονικά.

Ἐμμ. Κωνσταντινίδης, 1967: Ἐμμ. Ι. Κωνσταντινίδης, «Ρόδου Μητρόπολις», *ΘΗΕ,* τ. 10 (1967) στ. 817-820.

Εὐ. Παπανοῦτσος, Αἰσθητική Β΄ 2003: Εὐ. Π. Παπανοῦτσος, *Αἰσθητική Β΄,* Ἀθήνα 2003.

Χρ. Παπαχριστοδούλου, Ἱστορία Ρόδου 1972: Χρ. Παπαχριστοδούλου, *Ἱστορία τῆς Ρόδου. Ἀπό τούς προϊστορικούς χρόνους ἕως τήν ἐνσωμάτωση τῆς Δωδεκανήσου* (1948), Ἀθήνα 1972.

πρβλ.: παράβαλε

Γ. Πετρόπουλος, Μονή Πανορμίτου 2020: Γ. Β. Πετρόπουλος, *Ἱστορικό καί θαύματα τοῦ Πανορμίτη,* Σύμη 2020.

Β. Στεφανίδης, Ἐκκλησιαστική Ἱστορία 1959: Β. Στεφανίδης, *Ἐκκλησιαστική Ἱστορία ἀπ' ἀρχῆς μέχρι σήμερον,* Ἀθῆναι 1959.

Γ. Σωτηρίου, Ἀρχαιολογία 1942: Γ. Α. Σωτηρίου, *Χριστιανική καί Βυζαντινή Ἀρχαιολογία,* Ἀθῆναι 1942.

Ζ. Τσιρπανλῆς, Νίσυρος 2018: Ζ. Τσιρπανλῆς, *Γαμήλιες συμπεριφορές στό Αἰγαῖο. Τό παράδειγμα τῆς Νισύρου (19ος αἰ.),* Ἀθήνα 2018.

Δ. Χαβιαρᾶς, Μοναστήρια Σύμης 1962: Δ. Ν. Χαβιαρᾶς, *Τά Μοναστήρια τῆς νήσου Σύμης,* Ἀθῆναι 1962.

Γ. Χριστόπουλος, Φυτολογία 1990: Γ. Χριστόπουλος (ἐπιμέλεια), *Φυτολογία,* Ἐκδοτική Ἀθηνῶν, Ἀθήνα 1990.

B. Altaner, Patrologie 1966: B. Altaner – A. Stuiber, *Patrologie*. Leben, Schriften und Lehre der Kirchenvaeter, Freiburg – Basel – Wien 1966.

E. Mioni, Ἑλληνική Παλαιογραφία 1977: E. Mioni, *Εἰσαγωγή στήν Ἑλληνική Παλαιογραφία,* μετάφραση Ν. Μ. Παναγιωτάκη, Ἀθήνα 1977.

Fr. Nietzsche, Werke: Fr. Nietzsche, *Werke*, Kroener-Leipzig, Band I ff.

R. Scruton, Σπινόζα 2020: R. Scruton, *Εἰσαγωγή στόν Σπινόζα,* Ἀθήνα 2020.

Πρωτοπρεσβύτερος
ΣΥΜΕΩΝ ΤΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

Ἡ Πνευματική ἀγωγή τοῦ ἀνθρώπου κατά τόν ὅσιο Νικόδημο τόν Ἁγιορείτη

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἐργαζόμενος τήν ἐκπόνηση τῆς μεταπτυχιακῆς ἐργασίας μου στό Διϊδρυματικό πρόγραμμα σπουδῶν, «Ἑλλάδα. Ἐκκλησιαστική ἱστορία καί πολιτισμός», τῶν τμημάτων Κοινωνικῆς Θεολογίας καί Χριστιανικοῦ Πολιτισμοῦ τοῦ Α.Π.Θ καί Κοινωνικῆς Θεολογίας καί Θρησκειολογίας τοῦ Ε.Κ.Π.Α, ἐπέλεξα τό θέμα: «Ἡ Πνευματική ἀγωγή κατά τόν ἅγιο Νικόδημο τόν Ἁγιορείτη», τόν Νάξιο, στήν πατρίδα τοῦ ὁποίου διακονῶ ὡς ἱερέας τήν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία. Εὐτυχής ἡ συγκυρία ἡ ὁποία μέ τήν εὐλογία τοῦ Θεοῦ μᾶς προέτρεψε νά ἀσχοληθοῦμε μέ τόν συντοπίτη μας Ἅγιο Νικόδημο τόν ἁγιορείτη, παρουσιάζοντας κατά τό δυνατόν τήν ἐν Χριστῷ πνευματική ἐργασία καί φιλόθεο πολιτεία του. Μέ τήν συμπαράσταση καί ἀρωγή τοῦ καθηγητοῦ κ. Συμεών Πασχαλίδη ἀνέλαβα μέ χαρά καί ἐνδιαφέρον τό θέμα, ἀλλά παράλληλα ἀντιλήφθηκα ὅτι εἶναι καί ἐξαιρετικά δύσκολο νά μιλήσεις γιά τόν *«φωτοειδῆ βίο τῶν ἁγαθῶν ἀνδρῶν»*.

Ὁ σκοπός μιᾶς τόσο ὑπεύθυνης καί δύσκολης προσπάθειας, ἐλπίζουμε ν' ἀποδώσει τήν ὀφειλόμενη τιμή καί ἀγάπη πρός τόν Ἅγιο καί ταυτόχρονα νά συμβάλλει στήν ἀνάδειξη τοῦ σπουδαίου ἔργου του. Γιά τήν ἀξιοποίηση τοῦ πολυπληθοῦς ὑλικοῦ, τό ὁποῖο βρίσκεται διάσπαρτο τόσο σέ βιβλία πού συνέγραψε ὁ ἴδιος ὅσο καί σέ

μελέτες ἄλλων ἔγκριτων ἐπιστημόνων, οἱ ὁποῖες πλαισιώνουν τό ἔργο του, χρειάστηκε νά ἀξιοποιήσουμε καί νά ἐμβαθύνουμε στίς παραπομπές τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου στίς πηγές, τούς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας καί γι' αὐτόν τόν λόγο ἔπρεπε νά προμηθευτοῦμε περισσότερα βιβλία τόσο δικά του ὅσο καί ἄλλων Πατέρων, τά ὁποῖα ἦταν κυρίως τῶν ἐκδόσεων Migne, Ε.Π.Ε, Βασιλείου καί Μαρίας Ρηγοπούλου, Ἀστέρος, Νεκταρίου Παναγόπουλου. Βοηθήματα ἀκόμα γιά νά συμπληρώσουμε τήν βιβλιογραφία μας ἀντλήσαμε ἀπό ἄρθρα καί συγγράμματα παλαιοτέρων καί συγχρόνων μελετητῶν τοῦ Ἁγίου, τά ὁποῖα εἴτε ἐκδόθηκαν εἴτε βρίσκονται σέ βιβλιοθῆκες πανεπιστημίων ὅπως τοῦ Α.Π.Θ ἤ στά ἀρχεῖα τοῦ κράτους, ὅπως αὐτό τῆς Νάξου. Ἐπίσης ἔγκριτες ἀνακοινώσεις ἀπό συνέδρια τά ὁποῖα ἔγιναν πρός τιμήν τοῦ Ἁγίου, ὅπως αὐτά στήν Ἱερά Μονή Ἁγίου Νικοδήμου στή Γουμένισσα καί τῆς Ἑταιρείας Κυκλαδικῶν Μελετῶν καθώς καί μεταπτυχιακές καί διδακτορικές διατριβές μέ θέματα πού ἀφοροῦν τήν Νάξο καί τόν Ἅγιο Νικόδημο, ὅπως αὐτές τοῦ π. Ἀριστάρχου Γκρέκα, π. Νικοδήμου Σκρέτα, κ.ἄ.

Ἀπό αὐτή τή θέση ἤθελα νά εὐχαριστήσω τόν ἐπιβλέποντα καθηγητή κ. Συμεών Πασχαλίδη καί τόν καθηγητή τοῦ Ε.Κ.Π.Α κ. Ἰωάννη Α. Παναγιωτόπουλο χωρίς τήν παρότρυνση καί ἐνθάρρυνση τοῦ ὁποίου δέν θά εἶχα κάνει αὐτή τήν ἐργασία. Εὐχαριστίες πολλές ἐκφράζω ἐν πρώτοις στόν μακαριστό Πνευματικό μου Πατέρα Σαράντη Σαράντο, γιά τήν μεγάλη ἀγάπη καί ἐμπιστοσύνη μέ τήν ὁποία μέ περιέβαλλε, προτρέποντάς με νά ἀρχίσω νά φοιτῶ σέ αὐτό τό μεταπτυχιακό πρόγραμμα, τήν οἰκογένειά μου καί εἰδικά τήν σύζυγό μου πρεσβυτέρα Ἀναστασία γιά τήν κατανόηση καί ὑπομονή της, καθώς καί τούς ταπεινούς ἐνορίτες μας στόν Ἅγιο Ἀρσένιο Νάξου. Ἐπίσης τίς κυρίες Μαρίζα Παπαϊωάννου ἡ ὁποία φρόντισε τήν παροῦσα ἐργασία στήν ἠλεκτρονική της μορφή καί τήν Εἰρήνη Πιτταρᾶ γιά τήν φιλολογική της ἐπιμέλεια. Εὐχαριστῶ ἀκόμα καρδιακά τόν Σεβασμιώτατο Ποιμενάρχη μας κ. Καλλίνικο, μέ τίς εὐχές τοῦ ὁποίου ξεκίνησα καί περάτωσα αὐτήν τήν ἐργασία. Τέλος εὐχαριστῶ τόν Θεό καί παρακαλῶ τόν Ἅγιο Νικόδημο νά θερμάνει καί νά αὐξήσει τήν πίστη μας καί νά διεγείρει τήν μίμησή μας πρός αὐτόν.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τό θέμα τῆς παρούσας ἐργασίας πραγματεύεται τήν *«Πνευματική Ἀγωγή κατά τόν Ἅγιο Νικόδημο τόν Ἁγιορείτη»*. Ἡ πρωτόλεια αὐτή ἐργασία εἶναι μία προσπάθεια νά παρουσιαστεῖ ἡ μεγάλη καί ἐπίκαιρη προσφορά τοῦ Ἁγίου γιά τήν ἀγωγή τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ὁποία, ἕνεκα τῶν πολλῶν, ἀμφιβόλου ἀξίας καί σκοποῦ, ἰδεολογικῶν καί θρησκευτικῶν ρευμάτων τόσο στήν ἐποχή του ὅσο καί στή δική μας, μπορεῖ νά βοηθήσει καί νά δώσει μία οὐσιαστική πρόταση καί ἕναν τρόπο ζωῆς μέ Ὀρθόδοξο πνευματικό ὑπόβαθρο καί σκοπό. Στήν Ὀρθόδοξη Ἀνατολική Ἐκκλησία οἱ Ἅγιοι καί θεοφόροι Πατέρες μέ τή χάρη καί τόν φωτισμό τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐργάστηκαν μέσα σέ ἀντίξοες πολιτικο-κοινωνικές συνθῆκες μέ τό νά μελετοῦν καί νά ἑρμηνεύουν τήν Ἁγία Γραφή καί παράλληλα νά ὀρθοτομοῦν μέ διάκριση τήν ἀλήθεια. Ἔχοντας ὁ Ἅγιος Νικόδημος τήν ἐμπειρία τῆς ἀσκητικῆς πνευματικῆς ζωῆς προτείνει ξανά στό ὑπόδουλο Γένος τήν ὁδό τῆς ἐν Χριστῷ πνευματικῆς ἀγωγῆς ξεκινώντας ὡς ἕνας γνήσιος ἐκφραστής καί φορέας τῆς ὀρθόδοξης φιλοκαλικῆς καί ἡσυχαστικῆς νηπτικῆς παράδοσης τῶν Κολλυβάδων Πατέρων.

– Ὁ πρῶτος λόγος πού ἔγινε αὐτή ἡ ἐργασία ἀφορᾶ τό γεγονός ὅτι ὁ Ἅγιος Νικόδημος τονίζει ξανά τήν ἀνάγκη νά ἀποκτήσει ὁ ἄνθρωπος τή βασική ἀξία τῆς ὀρθόδοξης παιδαγωγίας ὅτι δηλαδή δημιουργήθηκε «κατ' εἰκόνα» καί «καθ' ὁμοίωσιν» τοῦ Θεοῦ καί ἔχει τόν προορισμό του πρός αὐτόν ὁ ὁποῖος μέ τή χάρη του ἀποκτάει τόν θεῖο φωτισμό καί τελικά τή θέωση. Παράλληλα στηρίζει τήν προσπάθεια αὐτή μέ τό νά μεταφέρει μέ γνήσιο τρόπο τά πνευματικά νάματα τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας σέ μία ἐποχή, ὅπως ἀκριβῶς ἡ δική μας, πού εἶχε ἀτονήσει καί εἶχε διαστραφεῖ ἡ ὀρθόδοξη ζωή καί παράδοση ἀπό τίς ἄλλες χριστιανικές ὁμολογίες καί τά ἀνθρωποκεντρικά ἰδεολογικά ρεύματα.

– Ἕνας δεύτερος λόγος ἀφορᾶ στήν ἔρευνα καί παρουσίαση τῶν διαφορῶν τῆς Ὀρθόδοξης καί Δυτικῆς θεολογίας στά θέματα τῆς ἀγωγῆς, ἡ ὁποία εἶναι ἐπίκαιρη στήν ἐποχή μας λόγῳ τῆς ἔντονης πολυπολιτισμικῆς καί θρησκευτικῆς παρουσίας νέων ἰδεῶν καί ἠθῶν

πού προέρχονται κυρίως ἀπό τή Δύση καί τήν ἀνάδειξη αὐτῆς τῆς ἐπικαιρότητας μέσα ἀπό τά ἔργα τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου. Ἔτσι γίνεται σαφής καί οὐσιαστική ἡ στοχοθεσία καί ἐν τέλει τά πλεονεκτήματα τῆς ὀρθόδοξης πνευματικῆς ἀγωγῆς πού μᾶς προτείνει ὁ Ἅγιος. Μέ αὐτόν τόν τρόπο προσπαθήσαμε νά ἀναιρέσουμε τήν λανθασμένη εἰκόνα του, ἑνός σχολαστικοῦ καί μέ δυτικές ἐπιρροές παιδαγωγοῦ καί θεολόγου, καί νά ἀποδώσουμε τήν πραγματική ἀξία καί συνεισφορά ὡς διδασκάλου τῆς Ἐκκλησίας, τήν ὁποία πραγμάτωσε στηριζόμενος μέ ἀκρίβεια στίς θεολογικές ἀρχές τῶν Πατέρων τῆς Ὀρθοδοξίας καί τήν παράδοση τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ ἐργασία κρίθηκε σκόπιμο νά χωριστεῖ σέ τρία μέρη:

• Στό πρῶτο γίνεται μία παρουσίαση τοῦ ἱστορικοῦ πλαισίου τῆς ἐποχῆς, ἡ ὁποία μεταξύ ἄλλων εἶχε ἔντονα πολιτικο-κοινωνικά καί θρησκευτικά κινήματα, ὅπως ὁ ριζοσπαστικός Διαφωτισμός στήν Εὐρώπη καί τήν Ἑλλάδα καί τά ἱεραποστολικά ρωμαιοκαθολικά τάγματα πού εἶχαν ἐπιδοθεῖ στίς Κυκλάδες σέ κάθε εἴδους προσηλυτιστικές προσπάθειες ἔναντι τῶν Ὀρθοδόξων, καθώς καί ὁ βίος τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου.

• Στό δεύτερο μέρος ἀναφέρουμε τίς συνέπειες, ἔτσι ὅπως τίς παρουσιάζει ὁ Ἅγιος, ἀπό τή διακοπή τῆς σχέσης τοῦ ἀνθρώπου μέ τόν Θεό, τήν ἀπώλεια δηλαδή τῆς πνευματικῆς ἀγωγῆς μετά τήν πτώση του ἀπό τόν παράδεισο, τόν σκοτασμό τοῦ νοός του καί τίς ποικίλες πνευματικές ἀσθένειες πού εἶναι τά πάθη. Τέλος, παρουσιάζονται οἱ ὅροι πνευματική ἀγωγή καί παιδεία γιά τήν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία.

• Στό τρίτο μέρος ἀναφέρεται ὁ προσδιορισμός, ἡ στοχοθεσία καί οἱ προϋποθέσεις τῆς πνευματικῆς ἀγωγῆς κατά τόν ἅγιο Νικόδημο μέσα ἀπό τό λειτουργικό, λατρευτικό καί ἁγιολογικό του ἔργο. Ἐπίσης, τήν πνευματική ἐργασία πού χρειάζεται νά κάνει ὁ ἄνθρωπος, τήν ἀπορρέουσα ἀπό τό ἔργο τοῦ Ἁγίου, ὁλοκληρώνοντας ἔτσι τήν ἐν Χριστῷ παιδεία του. Ἐλπίζουμε ἡ ἐργασία αὐτή νά συμπληρώσει καί νά ἀναδείξει τίς προτάσεις τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου γιά τήν ἀγωγή τοῦ ἀνθρώπου καί παράλληλα νά τεκμηριώσει πώς τό ἔργο καί ἡ διδασκαλία του ἀποτελεῖ συνέχεια τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καί προσκαλεῖ τόν πιστό στήν ἐν Χριστῷ τελειότητα.

Τέλος, ἀπό αὐτή τή θέση θά ἤθελα νά ζητήσω τήν ἐπιείκειά σας σέ αὐτήν τήν πρώτη προσπάθεια πού κάνουμε ἀσχολούμενοι μέ ἕναν τόσο μεγάλο διδάσκαλο τῆς Ἐκκλησίας καί παράλληλα νά ζητήσουμε συγγνώμη γιά τίς ἐλλείψεις καί τά λάθη μας.

Πρωτοπρεσβύτερος Συμεών Τελόπουλος

Νάξος, 14 Ἰουλίου 2022

† Μνήμη τοῦ Ὁσίου καί θεοφόρου Πατρός ὑμῶν Νικοδήμου τοῦ Ἁγιορείτου.

ΠΙΝΑΞ ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΩΝ

ΕΠΕ	ΕΛΛΗΝΕΣ ΠΑΤΕΡΕΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
PG	J.-P. Migne, Patrologiae cursus completus, Series Graeca Παρίσι 1857-1866, PG 45
Π.Ε.Σ.	ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ
Π.Δ.Ε.Σ.	ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΔΙΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ
Π.Λ.Σ.	ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟΥ ΣΥΜΠΟΣΙΟΥ
Π.Θ.Σ.	ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ
Π.Α΄ Ε.Σ.	ΠΡΑΚΤΙΚΑ Α΄ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ
Π.Β΄ Ε.Σ.	ΠΡΑΚΤΙΚΑ Β΄ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ
Π.Δ΄ Σ.	ΠΡΑΚΤΙΚΑ Δ΄ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ
Π.Σ.	ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΣΥΜΠΟΣΙΟΥ
ΕΠ.	ΕΠΕΤΗΡΙΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

Ο ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ ΚΑΙ Η ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ

Α. Ο ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΣ

Ἡ ἐμφάνιση τοῦ Διαφωτισμοῦ στήν Εὐρώπη στίς ἀρχές τοῦ 18ου αἰ., μέ μία δυναμική ριζοσπαστικότητα, παρεμβαίνοντας σέ πολλά ἐπίπεδα τῆς ζωῆς, ὅπως τό πολιτικό, κοινωνικό, θρησκευτικό, φαίνεται ὅτι ἐδράζεται κυρίως σέ δύο βάσεις: Ἐν πρώτοις τήν «ἐμπιστοσύνη στή Φύση καί τή Λογική» καθώς καί τήν ἀπουσία ὁποιουδήποτε ὑπερβατικοῦ στοιχείου καθώς χρησιμοποιεῖ ὡς μέτρο τῆς κριτικῆς της τήν ἰδέα τῆς «χρησιμότητας» μέ τήν ὁποία ὑποτιμάει ἐκφράζοντας τήν ἀγανάκτησή της στήν μεταφυσική τάση τῶν ἀντιπάλων της.[1] Κατά δεύτερον τήν στροφή της ἐνάντια στήν αὐταρχική διαχείριση τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας ἀπό τήν ἑκάστοτε Μοναρχία καί τόν δεσποτισμό τῆς Ἐκκλησίας, διότι θεωρεῖ ὅτι αὐτή ἔχει δημιουργήσει ἕναν περίκλειστο πνευματικό χῶρο ἀποσαθρωμένο ἀπό τήν ἐλευθερία καί ἡ ὁποία προτείνει ἕνα κατεστημένο τρόπο ζωῆς. Ἔτσι ὁ Διαφωτισμός ἀντιπροτείνει τόν εὐσεβισμό καί τήν ἠθικολογία καί ἐξ ἀρχῆς θέτει τήν ἀπαίτηση γιά ἕναν κόσμο χωρίς Θεό καί θρησκεία καί ἐπιδιώκει τήν ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου ἀπό κάθε εἴδους δουλεία ἀναζητώντας παράλληλα τό νέο καί διαφορετικό θέλοντας νά ἐμπλουτίσει τήν κοινωνία μέ ἰδέες οἱ ὁποῖες δέν θά στηρίζονται στήν παλαιά δεισιδαιμονία τοῦ μεσαιωνικοῦ σκοταδισμοῦ.[2]

Στήν πνευματική του φαρέτρα μεταφέρει ἀξίες καί θέσεις καί αἰτήματα μέ ποικίλες ἐθνικές καί προσωπικές πεποιθήσεις ἀνάλογα μέ τήν ἔμπνευση τοῦ κάθε στοχαστῆ πού ἐπηρεάζει τά πράγματα τῆς ἐποχῆς του. Μέ αὐτόν τόν τρόπο ἡ μετριοπάθεια πού ἔχει στό ξεκίνημά του καταλήγει στά μέσα τοῦ 18ου αἰώνα νά γίνει ἕνα ρι-

1. Κιτρομηλίδης Μ. Πασχάλης, *Νεοελληνικός Διαφωτισμός* σελ. 16.

2. Γκρέκας Ἀρίσταρχος, *Ἡ ἀποτύπωση τῆς ἡσυχαστικῆς πνευματικότητας στό ἔργο τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου τοῦ Ἁγιορείτου,* σελ. 66, 76.

ζοσπαστικό κίνημα, τό ὁποῖο ἀνάλογα μέ τά κράτη πού ἐκδηλώνεται ἔχει καί τά δικά του χαρακτηριστικά. Γιά παράδειγμα, στήν Ἀγγλία καί Ἰταλία ἀφομοιώνει πιό πολύ τόν «ὀρθολογισμό καί τόν ἐμπειρισμό μέ τήν θρησκευτικότητα», ἐνῶ στήν Γαλλία προτείνονται οἱ δεϊστικές ἀπόψεις.[3]

Λειτουργώντας μέ αὐτόν τόν τρόπο δέν δέχεται τήν ἔννοια τῆς «Πρόνοιας τοῦ Θεοῦ» καί σέ ἀντικατάσταση προτείνει τήν ἀνθρώπινη καί κοινωνική μέριμνα. Εἶναι χαρακτηριστικό πώς οἱ Διαφωτιστές γιά νά στηρίξουν τίς νέες ἀξίες καί ἰδέες τους στράφηκαν στή Φύση ἀποδίδοντας σέ αὐτήν ἰδιότητες καί χαρακτηριστικά παρόμοια μέ αὐτά πού ἀποδίδονταν παλαιότερα στόν Θεό, ὅπως παρατηρεῖ ὁ καθηγητής κ. Κωτσόπουλος, ἡ *«ἁρμονία της, ἡ σοφία της, ἀκόμη ἡ ἀπειρία της καί τό μεγαλεῖο της»* μέ ἀποτέλεσμα ἡ Δυτική Θεολογία, γιά νά μπορεῖ νά ἔχει οὐσιαστική συμμετοχή καί ἔλεγχο στό κοινωνικό ρεῦμα τοῦ Διαφωτισμοῦ, νά ἐφεύρει τόν ὅρο Φυσική Θεολογία.

Μέ αὐτόν τόν τρόπο καταξίωσε τή Φύση ἀνυψώνοντάς τη στό ἐπίπεδο τῆς θεότητας, ὅπως ἐπέβαλλε ἐξ ἄλλου καί τό ἦθος τῆς ἐποχῆς, κάνοντας ἔτσι ἕνα βῆμα παραπάνω, ἡ Φυσική Θεολογία προκάλεσε τόν συσχετισμό της μέ τήν αἰσθησιοκρατία καί τόν ἐμπειρισμό. Μέσα σ᾽ αὐτό τό κλίμα ἡ Φύση καί συνεπῶς ἡ Φυσική Θεολογία τείνει νά ἔχει μία δική της δυναμική ἀνεξαρτητοποίησης καί τελικά αὐτονόμησης, ἡ ὁποία ὅμως χωρίς τήν Ὀρθόδοξη πατερική διάκριση *«κτιστοῦ-ἀκτίστου, οὐσίας καί ἐνεργειῶν τοῦ Θεοῦ»* νά ὑποπέσει σέ ἕναν χαρακτήρα πανθεϊστικό καί νατουραλιστικό.[4]

Ὁ Διαφωτισμός παράλληλα σάν ἕνα ριζοσπαστικό ρεῦμα μέσα στήν κοινωνία ἐπεδίωκε τίς ἀνατροπές καί, ὅπως εἴπαμε, ἀνάμεσα στά ἄλλα καί τῶν θρησκευτικῶν στερεοτύπων τῆς Ἐκκλησίας, ὑποστηρίζοντας συνειδητά πώς ἡ παρουσία τοῦ Θεοῦ καί γενικότερα τῆς θρησκείας μέσα στήν κοινωνία εἶναι ἀχρείαστη. Γι᾽ αὐτόν τόν λόγο ἦρθε σέ ρήξη μέ τόν Χριστιανισμό πού ἐπικρατοῦσε τήν ἐποχή τοῦ μεσαίωνα καί ὁ ὁποῖος εἶχε ἐκφραστεῖ στή Δύση μέ τόν Ρωμαιοκαθολικισμό. Ἔτσι, ἀναντίρρητα ὁ Διαφωτισμός καί οἱ ἐκπρόσωποί του μίλησαν γιά τόν ἐκκοσμικευμένο καί ἀντιθεϊστικό

3. Ταμπάκη Ἄννα, *Ἡ πρόσληψη τῆς ἀρχαιότητας στόν ἑλληνικό 18ο αἰ.*, σελ. 24.

4. Κωτσιόπουλος Κωνσταντῖνος, *Ἰδεολογικές καί κοινωνικο-πολιτικές τάσεις τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ καί Ἐκκλησιαστικοῦ Διαφωτισμοῦ*, σελ. 91-93.

ρόλο τοῦ κράτους μέ μοχλό πίεσης καί κύριο ἐκπρόσωπό του τόν Βολταῖρο, γιά τόν ὁποῖο ὁ π. Γεώργιος Μεταλληνός ἀναφέρει ὅτι *«Ἦταν ὑπεύθυνος γιά τήν δραματική ἀντινομία πού ἐσήμανε ἡ νέα μισαλλοδοξία –ὁ νέος σκοταδισμός– τῶν φωτισμένων»*.[5] Προσδοκώντας, λοιπόν νά γίνει τό πνευματικό ὄργανο καί μέσο ἔκφρασης μιᾶς νέας ἀντίληψης καί γνώσης τοῦ κόσμου, προκαλεῖ καί τήν ὑποτίμηση τῆς Θεολογίας ὑποβιβάζοντας τό περιεχόμενό της ἀπέναντι στήν θύραθεν ἐπιστήμη καθώς προβάλει τόν ὀρθολογισμό, τήν νοησιαρχία καί τόν ἐμπειρισμό. Μέ αὐτόν τόν τρόπο θέλει νά ἀναδιατυπώση τό ἐρώτημα γιά τό νόημα τῆς ζωῆς ἔχοντας προτεραιότητα νά ἀφαιρέση ἀπό τήν ἐκκλησία τήν ἀλήθεια τήν ὁποία κηρύττει καί νά σχετικοποιήσει τή θεολογική της αὐθεντία.[6]

Ὁ Βολταῖρος ἐκφράστηκε μέσα ἀπό μία μεγάλη ποικιλία ἔργων στά ὁποῖα μίλησε γιά τό εἶδος τῆς ἀθεΐας πού ἐκεῖνος πίστευε ἀντιμαχόμενος κυρίως τόν Ἰησοῦ Χριστό, τόν «ἀληθινό Θεό» γιά τούς Χριστιανούς. Ὡστόσο, διαφαίνεται ὅτι καί ἐκεῖνος πίστευε σέ ἕναν θεό πού εἶχε δημιουργήσει ὁ ἴδιος καί ἐκφράζεται μέσα ἀπό τόν ντεϊσμό καί ὁ ὁποῖος πρεσβεύει τή φυσική θρησκεία στηριζόμενη στή λογική καί ὄχι βέβαια στήν θεία ἀποκάλυψη. Ἡ πίστη του αὐτή σέ ἕναν θεό κατά τά ἀνθρώπινα μέτρα δέν βοήθησε τόν Βολταῖρο καί τούς ἄλλους διαφωτιστές νά ἀπαλλαγοῦν ἤ ἔστω καί νά κατευνάσουν τά προσωπικά τους πάθη, ἀφοῦ ὅπως ἀναφέρει καί ὁ Ρουσσώ, *«Τά πάθη μας εἶναι τά κύρια ὄργανα τῆς συντήρησής μας, τά πάθη τά ἔδωσε ὁ ἴδιος ὁ Θεός»*.[7]

Φαίνεται ὅτι αὐτή ἡ ἰδιόρρυθμη πίστη δέν τούς βοήθησε οὔτε στήν πρόθεσή τους νά πετύχουν τήν ἰδέα τῆς ἰσότητας μέ τήν ἀνοχή τῆς ἑτερότητας τήν ὁποία ὑποστήριζαν. Αὐτό συνέβη διότι τό μίσος καί ἡ περιφρόνηση πού εἶχαν γιά τίς θρησκεῖες δέν τούς ἄφηνε νά κάνουν κάτι τέτοιο καί μάλιστα ὁ Βολταῖρος δήλωνε πώς οἱ Ἑβραῖοι εἶναι κατώτερος λαός, ἐνῶ τούς Μαύρους τούς θεωροῦσε ὡς μή ἀνθρώπους. Αὐτή ἡ ἔντονη ἀντίδραση τοῦ μαχητικότατου

5. Μεταλληνός Γεώργιος, *Ὁ Βολταῖρος: Προσωποποίηση τοῦ Ἄθεου Διαφωτισμοῦ γιά τούς παραδοσιακούς Ὀρθοδόξους*, σελ. 215-216.

6. Νικολαΐδης Β. Ἀπόστολος, *Δαιμονοποίηση, ἀποθέωση καί παρακμή τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ ὀρθολογισμοῦ-πολιτιστικές παρενέργειες*, σελ. 288.

7. Κωτσόπουλος Κωνσταντῖνος, ὅπ.π, σελ. 95.

τῶν Διαφωτιστῶν Βολταίρου ἔχει τήν αἰτιολόγησή της στήν ἀνατροφή του, ἡ ὁποία διαμορφώθηκε σέ ἕνα περιβάλλον μέ Ἰησουίτικες διδασκαλίες, φοιτώντας στό κολλέγιο «Louis le Grand». Ἀναφερόμενος στήν ἀτμόσφαιρα καί τό καταπιεστικό ἦθος τῆς διδασκαλίας πού ἔλαβε, ὁ π. Γεώργιος Μεταλληνός χρησιμοποιεῖ μία ἀναφορά τοῦ Ἀπόστολου Μακράκη, ὁποῖος ἔχει νά ἐπιδείξει σπουδαῖο ἔργο στή μελέτη τῆς ἰδεολογίας τοῦ Διαφωτισμοῦ πού ὁδήγησε στήν Γαλλική ἐπανάσταση, τό ὁποῖο ἀναφέρει ὅτι ἡ *«τυραννία τοῦ Πάπα καί τῶν Ἰησουϊτῶν ἐγέννησε τόν Λούθηρο, τόν Καρτέσιον, τόν Βάκωνα, τόν Λώκιον, καί τόν ἔνδοξον Βολταῖρον»*.[8]

Δέν θά πρέπει ἐπίσης νά παραθεωρήσουμε ἀκόμα ἕνα βασικό στοιχεῖο τοῦ Διαφωτισμοῦ, τό ὁποῖο δείχνει καί τήν πλήρη ἀντίθεσή του μέ τήν Χριστιανική πίστη διέπει τήν ἐσωτερική του ἰδεολογική καί μυστηριακή ἐφόρμηση στά κοινωνικό- πολιτικά καί θρησκευτικά δρώμενα τῆς ἐποχῆς του, ἐνῶ εἶναι παράλληλα βασικό στοιχεῖο τῆς πίστης του, καί ἀφορᾶ τόν ἀποκρυφισμό. Ὁ πρωτεργάτης τοῦ Διαφωτισμοῦ John Locke (1632-1704), ὑπέρμαχος τῆς ἰδέας τῆς ἀνεκτικότητας, μελετοῦσε τήν καμπάλα, τό ἀπόκρυφο θρησκευτικό σύστημα τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ. Καμπαλιστικές θεωρίες ὑπῆρξαν σέ ἕνα βιβλίο πού δημοσιεύτηκε τό 1598 καί ὀνομαζόταν «Περί τῶν τριῶν ἀπατεώνων», τό ὁποῖο ἀναφερόταν στήν ὑποτιθέμενη ἀπάτη τῶν τριῶν θρησκειῶν, τόν Χριστιανισμό, τόν Ἰουδαϊσμό καί τόν Μωαμεθανισμό. Αὐτό τό ἔργο ἐμπλουτίστηκε καί κυκλοφοροῦσε εὐρέως πρῶτα στή Γαλλική ἔκδοση τό 1719 καί ἀργότερα τό 1753 στή λατινική γλώσσα μέ τόν κλασικό τίτλο «De Tribus». Ἐπίσης εἶναι γνωστή ἡ ἐπιθυμία τοῦ Διαφωτισμοῦ νά συναναστραφεῖ μέ τίς Ἀσιατικές θρησκεῖες, ὅπως ὁ Ταοϊσμός καί ὁ Βουδισμός, καί νά προσθέσει στήν ἰδεολογική του προτεραιότητα τά πληθωρικά φυσιολατρικά στοιχεῖα τά ὁποῖα περιέχονται σέ αὐτές. Ὁ πατήρ Ἀρίσταρχος Γκρέκας ἀναφέρει ὅτι ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος ὁ Πάριος ἀντέδρασε ἔντονα σέ αὐτόν τόν ὑπερβολικό θαυμασμό τῶν Ἑλλήνων λογίων πρός τήν κινέζικη κοσμοθεωρία, οἱ ὁποῖοι μάλιστα θεωροῦσαν τά κινέζικα χρονικά σπουδαιότερα τοῦ Εὐαγγελίου.[9]

8. Μηνάογλου Χαράλαμπος, *Ἀποκρυφισμός: Τό κυρίαρχο πνευματικό ρεῦμα τοῦ ἀποκρυφισμοῦ,* σελ. 180.

9. Γκρέκας Ἀρίσταρχος, ὅπ.π, σελ. 62.

Β. Ο ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΣ

Στόν ἑλληνικό χῶρο καί ἐνῶ βρισκόμαστε κάτω ἀπό τό βάρος τῆς τουρκοκρατίας, τό πολυποίκιλο ρεῦμα τοῦ Διαφωτισμοῦ υἱοθετεῖται ἀπό πολλούς Ἕλληνες Διαφωτιστές ἤ Εὐρωπαϊστές, μέ κύριο ἐκπρόσωπο τόν Ἀδαμάντιο Κοραῆ. Σέ αὐτόν τόν ἱστορικό χῶρο, κατά τόν λόγο τοῦ Κ. Θ. Δημαρᾶ ἔτσι ὅπως μᾶς τόν μεταφέρει ὁ π. Γεώργιος Μεταλληνός, συντελεῖται μία συνεχής ἀλλοτριωμένη διδασκαλία καθώς *«Ἀνατολή καί Δύση σμίγουν πάνω ἀπό τά ἑλληνικά ἐδάφη… ὅπου ἀδιάκοπα συγκρούονται δύο πρωταρχικές μορφές πολιτισμοῦ»*.[10] Ἡ δράση τῶν Διαφωτιστῶν ἐπικεντρωνόταν στήν ἀλλαγή τῆς ὀρθόδοξης παράδοσης, ἐπειδή αὐτή ἦταν ἡ τροφοδότης τῆς πίστεως καί τοῦ ἀπορρέοντος ἀπό αὐτήν πολιτισμοῦ καί ταυτόχρονα διότι αὐτή ἦταν ἡ οὐσιαστική διαφορά τῆς Ὀρθοδοξίας ἀπό τή Δυτική Χριστιανοσύνη. Καθώς λοιπόν ἡ Ρωμαιοκαθολική Ἐκκλησία ἀποδομούνταν ἀπό τήν Γαλλική Ἐπανάσταση, μέ τήν Ἐθνική Σύνοδο τό 1789, τό ἴδιο ἐπεδίωξαν νά τό πράξουν καί στήν χώρα τους οἱ Ἕλληνες Διαφωτιστές μέ ἕνα πνεῦμα *«τυφλῆς μίμησης καί ἰδεολογικῆς ὑποτέλειας»* ἀρνούμενοι στήν πραγματικότητα τόν Ἑλληνισμό, ἔχοντας ὡστόσο ἄγνοια γιά τό πνευματικό ὑπόβαθρο καί τό ἦθος τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας.[11]

Προχωρώντας μέ αὐτόν τόν τρόπο, ἀντέταξαν στήν Ἑλληνορθόδοξη παράδοση ἐν πρώτοις, μέ ὄχημα τήν παιδεία ἡ ὁποία ἀναπτυσσόταν ὑποτυπωδῶς ἐκείνη τήν ἐποχή, μία *«ἑλληνίζουσα παράδοση μέ κέντρο τόν ἄνθρωπο»* καί διέδωσαν τά συγγράμματά τους, στά ὁποῖα ἦταν καταγεγραμμένες οἱ ἰδεολογικές καί πολιτικό-κοινωνικές τους ἀρχές. Αὐτές ἦταν ἡ ἀθεΐα, ὁ ὀρθολογισμός, ὁ ὁποῖος ὅπως πίστευαν προσφέρει τήν μόνη ἀλήθεια πού μπορεῖ νά κατανοηθεῖ, ἡ στροφή στήν Ἀρχαία ἑλληνική φιλοσοφία, ἐπιδιώκοντας παράλληλα κάθε εἴδους ἐκκοσμίκευση στόν θρησκευτικό καί κοινωνικό βίο.

Ἐνάντια στήν παρωχημένη, κατά τήν γνώμη τους, ἡσυχαστική πνευματικότητα, ἡ ὁποία εἶναι ἡ βάση τῆς καλλιέργειας τοῦ ὀρθόδοξου ἤθους καί φρονήματος καί τῶν χριστιανικῶν ἀρετῶν, ἀντέ-

10. Μεταλληνός Γεώργιος, *Παράδοση καί ἀλλοτρίωση,* σελ.16.
11. Μεταλληνός Γεώργιος, *Ἀλεξίκακον φάρμακον,* σελ. 467.

ταξαν τήν ἐπιστημονική γνώση. Παράλληλα, τήν ἐποχή αὐτή, τήν ὁποία ἀνδρώνεται πνευματικά ὁ Ἅγιος Νικόδημος, σέ ὅλες τίς Κυκλάδες ὑπάρχει ἕνα μεγάλο ρεῦμα ἀπό τή ρωμαιοκαθολική ἱεραποστολή, κυρίως μέ τά τάγματα τῶν Ἰησουιτῶν καί Καπουκίνων, πού ἐκμεταλλεύονται τήν ἀμάθεια καί τήν γενικότερη ἀδυναμία τῶν Ὀρθοδόξων καί ἱδρύουν σχολεῖα, ἐνῶ παράλληλα ἐκδίδουν πολλά βιβλία πνευματικοῦ περιεχομένου.[12]

Ἐπίσης ἡ προσπάθεια τῶν Ἑλλήνων Διαφωτιστῶν νά φέρουν τήν μετακένωση τῆς δυτικῆς σκέψης στόν ἑλληνικό πνευματικό χῶρο εἶχε σάν ἀποτέλεσμα νά ἐπηρεάσει καί τήν ὀρθόδοξη θεολογία, ἡ ὁποία ἦταν ἄρρηκτα συνδεδεμένη μέ τήν ἑλληνική παράδοση, μέ ἀποτέλεσμα νά ὑπάρχει κίνδυνος ἀκόμη καί γιά τήν ἀπώλεια τῆς ὀρθοδόξου συνειδήσεως καθώς αὐτή ἀρχίζει νά χάνει τήν καθολικότητά της καί νά προτείνεται ἡ ἐπικράτηση τῆς ὁμολογιακῆς νοοτροπίας. Ὁ Κοραής γιά παράδειγμα, ἀναφέρει ὁ Χρῆστος Γιανναρᾶς, πιστεύει σέ μία θρησκεία καί κατ' ἐπέκταση σέ ἕναν χριστιανισμό ὁ ὁποῖος θά εἶναι ἀποκομμένος ἀπό τήν ἐμπειρία τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ βιώματος καί θά εἶναι ὑποταγμένος στήν αὐθεντία τοῦ ὀρθοῦ λόγου ἀφοῦ μόνο μέσα ἀπό αὐτόν μπορεῖ νά ὑπάρξει καί νά ἔχει μία ἀξιόπιστη παρουσία. Ταυτόχρονα ὅμως, ἐνῶ δέν ἀσχολεῖται καθόλου μέ τόν ὑπαρξιακό προβληματισμό καί τήν μεταφυσική τῆς χριστιανοσύνης, ἐπιλέγει κατά πρῶτον νά συνταιριάξει τήν κληρονομιά τῶν ἀρχαίων μέ αὐτόν τόν ὀρθό λόγο καί κατά δεύτερον, παραδόξως, ἐνῶ ἔχει μία τόσο «ἐπίπεδη καί ἀφελή θρησκευτικότητα», φιλοδοξεῖ νά καθορίσει τόν «*τρόπο ὀργάνωσης καί λειτουργίας τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ βίου στήν Ἑλλάδα*» μέ σκοπό νά προβάλλει τήν αἴγλη καί τήν σπουδαιότητα τῆς Ἐκκλησίας.[13]

Ἀναδεικνύοντας οἱ ἐκπρόσωποι τῶν Ἑλλήνων Διαφωτιστῶν τόν στοχασμό καί τήν διανοητική προσέγγιση τοῦ Θεοῦ, στήν οὐσία θέλουν νά ἐπιβάλλουν ἕνα νέο τρόπο κατανόησης τῆς χριστιανικῆς ἀλήθειας, ἀποξενώνοντάς την ἀπό τήν μακραίωνη ὀρθόδοξη παράδοση.

Ὁ σχολαστικισμός, λοιπόν, γίνεται τό νέο πνευματικό ἐργαλεῖο στήν προσπάθειά τους νά φέρουν τήν ἀναγέννηση τοῦ Γένους καί

12. Γκρέκας Ἀρίσταρχος, ὅπ.π., σελ. 63-64.

13. Γιανναρᾶς Χρῆστος, *Ὀρθοδοξία καί Δύση στή νεώτερη Ἑλλάδα,* σελ. 226-227.

μέ αὐτόν τόν τρόπο εἰσάγουν στήν πίστη τήν λογοκρατία. Εἶναι χαρακτηριστικό ὅτι ὁ Κοραῆς, ὁ ὁποῖος σέ πολλές περιπτώσεις ἔδειξε μεγάλο ἐνδιαφέρον γιά τήν ἠθική βελτίωση τῶν Ἑλλήνων, ἐν τούτοις ἀπέρριπτε *«πᾶσαν θρησκευτικήν ἐκδήλωσιν,τήν ὁποίαν δέν ἐγκρίνει ὁ ὑγιής ὀρθός λόγος»*, ἀποσυνδέοντάς την ἀπό αὐτή του τήν προσπάθεια. Γίνεται ἔκδηλο πώς ἡ θρησκεία τῶν Ἑλλήνων Διαφωτιστῶν δέν δέχεται ἤ ἀγνοεῖ τήν θεμελιώδη Ὀρθόδοξη θέση ὅτι ἡ θεία Χάρη ἀποτελεῖ τόν σπουδαιότερο παράγοντα κάθε ἀναγεννητικῆς προσπάθειας στήν ἀγωγή τοῦ ἀνθρώπου καί ἄρα καί τοῦ Γένους. Ἐνῶ λοιπόν, ὅπως συμβαίνει στόν Κοραή, ὑπάρχει ἡ γνώση τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ἡ ὁποία ὁδηγεῖ, κατά τόν Ἅγιο Βασίλειο, *«πρός ἑτέρου βίου παρασκευήν»* ὡστόσο αὐτή δέν χρησιμοποιεῖται μέ ἀποτέλεσμα νά μήν ὑπάρχει καί ἡ σωστή ἑρμηνεία τῆς Ὀρθόδοξης χριστιανικῆς πνευματικότητας. Γιά παράδειγμα, ὑποβιβάζεται ἡ μοναστηριακή ζωή καί ἡ προσφορά της, διότι γιά τούς Ἕλληνες Διαφωτιστές αὐτή δημιουργεῖ μόνο προβλήματα στήν κοινωνία, καθώς *«Οἱ μοναχοί, ἀφήνοντες τά μοναστήρια, ἔφεραν μαζή των εἰς τάς πόλεις καί τάς μακράς των προσευχάς, ταράσσοντας τήν ἡσυχίαν καί ἀνατρέποντες τάς οἰκίας τῶν πολιτῶν»*.[14]

Ὁ ὁρμητικός καί φιλελεύθερος χαρακτήρας τοῦ Κοραῆ στά κείμενά του ἀντιδράει στήν τυπολατρεία τῆς Ἐκκλησίας ἔχοντας παράλληλα ἀντικληρική στάση. Τό ἔργο του βρίσκει ἀνταπόκριση στόν λαό καθώς ἀναπτύσει τό διαλογικό εἶδος στήν παιδεία ἐνῶ καλλιεργεῖ τήν ἐπιστημονική γνώση ἡ ὁποία ἀναπτύσετε ἀκόρεστα στό ἐξωτερικό. Ἡ εὐρωπαϊκή ἐξέλιξη στόν κοινωνικό καί ἐκπαιδευτικό χῶρο ἐκφράζεται στήν Ἑλλάδα μέ τήν ἐπιθυμία του πρωτίστως νά γίνει ἡ *«μετακένωση τῆς δυτικῆς σοφίας στήν Ἑλλάδα»*. Γιά τόν σκοπό ζητάει ἐπιτακτικά τήν ἐκτύπωση νέων βιβλίων κυρίως μεταφρασμένων ἀλλά καί δικῶν του στοχασμῶν ἐνῶ συμπληρώνει τίς παιδαγωγικές του θεωρεῖες βασιζόμενος στήν προσωπική του πεῖρα, τήν ὁποία ἀπέκτησε στήν Ὁλλανδία, ἄν καί δείχνει πολλές φορές ἐπιφυλακτικός γιά τίς καινούργιες εὐρωπαϊκές διαδασκαλίες στήν ἐκπαίδευση.[15]

14. Μεταλληνός Γεώργιος, *Παράδοση καί ἀλλοτρίωση,* σελ. 171, 181.
15. Δημαρᾶς Θ. Κωνσταντῖνος, *Νεοελληνικός Διαφωτισμός*, σελ. 325, 337.

Γ. ΤΑ ΙΕΡΑΠΟΣΤΟΛΙΚΑ ΤΑΓΜΑΤΑ ΤΩΝ ΡΩΜΑΙΟΚΑΘΟΛΙΚΩΝ ΣΤΗ ΝΑΞΟ

Ἡ περιοχή τῶν Κυκλάδων κατά τή διάρκεια τοῦ 17ου αἰ. καί ἐντεῦθεν ἀποτέλεσε γιά τά ἱεραποστολικά τάγματα τῶν ρωμαιοκαθολικῶν ἕναν χῶρο σκληρῶν ἀγώνων μέ σκοπό τήν ἐπικράτησή τους ὥστε νά πετύχουν τή διάδοση τῆς δυτικῆς χριστιανικῆς ὁμολογίας καθώς, μετά τήν τουρκική κατάληψη (1566) τῶν νησιῶν τῆς περιοχῆς ὑπῆρξε ἡ ἀποκατάσταση τῶν Ὀρθοδόξων Ἀρχιερέων, μέ ἀποτέλεσμα ὁ ἀγώνας αὐτός νά γίνει ἐντονότερος. Οἱ προσπάθειες τῶν Λατίνων τῆς ἀντιμεταρρυθμίσεως, ἡ λεγομένη Propaganda, ἄρχισε τήν ἱεραποστολική της διαδρομή μέ τό τάγμα τῶν Ἰησουιτῶν μοναχῶν, τό ὁποῖο ἔστειλε τό 1624 στή Νάξο ὑπό τόν De Marchis. Ἐκεῖ ὅμως συνάντησαν μεγάλη ἀντίδραση ἀπό ὁμοϊδεάτες τους, οἱ ὁποῖοι ὑποστηρίζονταν ἀπό τούς Βενετούς πού εἶχαν συμφέροντα στό νησί. Τελικά, μετά τήν ἐπικράτηση τῆς παρατάξεως τῶν φίλων τῶν Γάλλων μέ ἀρχηγό τόν μετέπειτα πρῶτο πρόξενο τῆς Γαλλίας καί καθολικό Ἀρχιεπίσκοπο τῆς Παροναξίας Schiattini (1625-1656), ἐπετράπη ἡ ἐγκατάσταση στή Νάξο τῆς πρώτης ἱεραποστολικῆς ὁμάδας τῶν Ἰησουιτῶν (1625).[16]

Μία ἀπό τίς πρῶτες ἐνέργειες τῶν Ἰησουιτῶν ἦταν ἡ ἐξεύρεση χώρου διαμονῆς καί αὐτό ἔγινε σέ βάρος τῶν Φραγκισκανῶν μοναχῶν πού ἤδη βρίσκονταν στό νησί ἀπό πολλά χρόνια καί ὅπως ἦταν φυσικό ἀντέδρασαν δυναμικά νά παραχωρηθεῖ κάποιο μοναστήρι τους στούς Ἰησουῖτες. Στή συνέχεια ὁ Λατῖνος Ἀρχιεπίσκοπος Schiattini ἐξασφάλισε μία ἐκκλησία, τήν Capella Casazza, καί ἔγινε ἡ ἐγκατάσταση τοῦ μοναχικοῦ τάγματος μέ τήν ἄδεια τοῦ προϊσταμένου τῶν Ἰησουιτῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως Antoine Perrin καί ἔτσι ἐπίσημα πλέον στίς 26 Σεπτεμβρίου 1627 ξεκινάει ἡ δράση τους στή Νάξο. Γιά τήν προέλευση τοῦ τάγματος τῶν Ἰησουιτῶν ὡστόσο, ὑπάρχει καί ἄλλη ἐκδοχή, ἡ ὁποία ἀναφέρει ὅτι οἱ δύο πρῶτοι μοναχοί ἐπιβιβάσθηκαν ἀναγκαστικά στή Νάξο ἔπειτα ἀπό μία σφοδρή καταιγίδα καί μέ αὐτό τόν τρόπο ξεκίνησαν τήν ἱεραποστολική τους δράση στό νησί.[17]

16. Slot B. G., Archipelagus turbatus, Istanbul 1982, σελ. 139-141.

17. Ἀπειρανθίτης Ἀντώνιος, *Ἡ παρουσία καί ἡ δράση τῶν Λατίνων Ἱεραποστόλων στή Νῆσο Νάξο (ΙΖ΄- Κ΄ αἰ.)*, σελ. 51.

Ἡ θρησκευτική δράση τῶν Ἰησουιτῶν στή Νάξο ξεκίνησε μέ τήν ἐκμάθηση ἐν πρώτοις τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας καί στή συνέχεια μέ τό συστηματικό ἑβδομαδιαῖο κήρυγμα τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ μέ τήν παρουσία στό ἀκροατήριο Λατίνων καί Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι παρακολουθοῦσαν μέ μεγάλο ἐνδιαφέρον τίς διδαχές τους. Τό περιεχόμενο τῶν ὁμιλιῶν αὐτῶν ἀναφερόταν κυρίως στήν μετάνοια καί τήν ἀλλαγή στόν τρόπο τῆς ζωῆς μέ τήν ἐκκοπή τῆς ἁμαρτίας καί τή συμμετοχή στήν ἐξομολόγηση, καθώς καί στήν ἐτήσια συμμετοχή στήν θεία Εὐχαριστία. Ἐπίσης, ἡ μεγάλη κοινωνική τους προσφορά πρός τούς ἀσθενεῖς καί ἄπορους, εἰδικά μετά τόν κατατρεγμό πού προκάλεσε ὁ βενετοτουρκικός πόλεμος (1668) τούς ἔδωσε ἕνα αἴσθημα συμπάθειας ἀπό τούς Ὀρθόδοξους.

Σημαντικό ἀποστολικό ἔργο τους ἦταν ἀκόμα ἡ ἀνάλυση καί ἡ ἑρμηνεία τοῦ Εὐαγγελίου καί ἡ συσχέτισή του μέ τήν καθημερινότητα τῶν ἀνθρώπων, ἡ ὁποία προκαλοῦσε κατηχητικό ἐνδιαφέρον, διότι βοηθοῦσε στήν ἀπαλλαγή ἀπό τήν ἁμαρτία καί τά πάθη. Μέ αὐτό τόν τρόπο γινόταν εὔκολα καί ἡ διείσδυση τῆς ρωμαιοκαθολικῆς διδασκαλίας στίς ψυχές τῶν Ὀρθοδόξων. Μία σημαντική, τέλος, προσπάθεια τῶν Ἰησουιτῶν στράφηκε πρός τήν ἐπιμελῆ κατήχηση τῶν παιδιῶν, τά ὁποῖα οἱ Γάλλοι μοναχοί χώριζαν σέ τμήματα ἀγοριῶν καί κοριτσιῶν καθώς, ὅπως σωστά ἔκριναν, αὐτή ἡ ἡλικία προσφερόταν γιά τήν ἐμπέδωση καί υἱοθέτηση τῶν διδασκαλιῶν τους.

Ἡ ἱεραποστολική δράση τῶν Ἰησουιτῶν ἀναπτύχθηκε, μετά ἀπό ἄδεια τοῦ Λατινόφρονου Ὀρθόδοξου ἱεράρχη Ἱερεμία Βαρβαρίγου, καί στόν ὀρθόδοξο πληθυσμό τῆς Νάξου, ὁ ὁποῖος βασανιζόταν ὅπως ὅλο τό Γένος ἀπό τήν ἀμάθεια, τίς δεισιδαιμονίες, καί τήν οἰκονομική ἔνδεια, δίνοντάς τους τό δικαίωμα νά ἔχουν ἀποστολική δράση μέσα στούς ὀρθόδοξους ναούς.

Ἔτσι οἱ Ἰησουῖτες ἄρχισαν νά ἐξομολογοῦν καί νά ἔχουν ἔντονο κατηχητικό ἐνδιαφέρον γιά τούς Ὀρθόδοξους χριστιανούς μέ ἀπώτερο σκοπό βέβαια νά τούς ἐντάξουν στό ρωμαιοκαθολικό δόγμα. Ὡστόσο συνέβη τό παράδοξο καί ἡ προσπάθεια τῶν Ἰησουιτῶν δέν πέτυχε τόν οὐσιαστικό της σκοπό, νά ἔρθουν δηλαδή στή δυτική ἐκκλησία, διότι οἱ *«ἁπλοϊκοί αὐτοί χωρικοί εἶχαν μέτρο καί ἀλάνθαστο πνευματικό κριτήριο»* καί ἔτσι, ἐνῶ ἄκουγαν τούς «γλυκεῖς» λόγους τους, ἀπέρριπταν κάθε προπαγανδιστική προσπάθεια πού γινό-

ταν μέ σκοπό νά ἀλλοιώσει τήν ὀρθόδοξη συνείδησή τους. Τό τάγμα τῶν Ἰησουιτῶν ἐκδιώχθηκε τελικά ἀπό τή Νάξο τό 1773 ἐνῶ εἶχε στήν κατοχή του μεγάλη οἰκονομική περιουσία, ἡ ὁποία πολλές φορές εἶχε ἀποκτηθεῖ μέ σκληρό καί ἄδικο τρόπο, δίνοντάς τους παράλληλα τήν δυνατότητα νά ἔχουν αὐτόνομη ἀποστολική καί κοινωνική δράση.[18]

Στή Νάξο ἐπίσης τόν 17ο αἰ. ἔδρασε ἕνα ἀκόμα ἱεραποστολικό τάγμα ρωμαιοκαθολικῶν μοναχῶν, αὐτό τῶν Καπουκίνων, τό ὁποῖο ξεκίνησε τόν Σεπτέμβριο τοῦ 1628 τήν ἀποστολική του δραστηριότητα καί σέ πολλές περιπτώσεις ἦρθε σέ ἀντιπαλότητα καί ρήξη μέ τό τάγμα τῶν Ἰησουιτῶν. Ἡ ἐγκατάστασή τους ἔγινε στήν Παναγία τοῦ Γάτου κοντά στήν Χώρα τῆς Νάξου καί παράλληλα ἵδρυσαν τήν μονή τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου τῆς Παδούης, ἡ ὁποία περιλάμβανε σχολεῖο μέ σκοπό νά προσφέρουν στήν πνευματική ἀνύψωση καί ἠθική καλλιέργεια τῆς νεολαίας. Τήν οἰκονομική ἀρωγή αὐτῆς τῆς προσπάθειας τήν ἔδινε τό Γαλλικό κράτος, τό ὁποῖο ὅπως εἴδαμε στήριζε ἐνεργά καί τό τάγμα τῶν Ἰησουιτῶν. Οἱ Καπουκίνοι ἀντιμετωπίστηκαν πιό φιλικά ἀπό τούς Ὀρθόδοξους Ἕλληνες καθώς δέν εἶχαν τήν συμπεριφορά τῶν Ἰησουιτῶν, οἱ ὁποῖοι ἦταν σκληροί καί σοβαροί, ἀλλά ἀντίθετα ἦταν πιό διαλλακτικοί καί ἡ διδασκαλία τους ἤπιων τόνων καί χωρίς φανατισμό. Ὡστόσο, στόχευαν στή συμμετοχή τῶν Ὀρθοδόξων στήν ἐξομολόγηση καί τήν θεία Μετάληψη καί ὁ τελικός τους στόχος ἦταν νά προσηλυτίσουν τούς κατοίκους τοῦ νησιοῦ στήν ρωμαιοκαθολική πίστη.[19]

Ἡ μοναχική τους ζωή εἶχε αὐστηρότητα, ἐνῶ τά ἔσοδά τους ἦταν κυρίως ἀπό δωρεές καί ἐλεημοσύνες καί ἡ κοινωνική τους προσφορά στή Νάξο ἦταν ὑποδειγματική καί μέσα στά πλαίσια τῶν ἀρχῶν τοῦ χριστιανικοῦ ἰδεώδους: τῆς ἀγάπης, τῆς θυσίας καί τῆς φροντίδας πρός τόν συνάνθρωπο. Οἱ κάτοικοι τῆς Νάξου δέχτηκαν τό πολυποίκιλο ἔργο τους μέ ἐκτίμηση καί ἐμπιστοσύνη καί σέ αὐτό συνέτεινε ἡ ἀντιμετώπιση τῶν ὀρθοδόξων ἱεραρχῶν, οἱ ὁποῖοι γιά λόγους σκοπιμότητας χορηγοῦσαν τίς σχετικές ἄδειες ὥστε οἱ Καπουκίνοι νά ἐξομολογοῦν τό Ὀρθόδοξο πλήρωμα. Οἱ λόγοι ἦταν κυρίως ἡ ἐνίσχυση τῆς θέσεως τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματός τους,

18. Ἀπειρανθίτης Ἀθανάσιος, ὅπ.π., σελ. 61-65, 90.

19. Κωτσάκης Ἀθανάσιος, *Ἕλληνες Ὀρθόδοξοι καί Λατίνοι στή Νάξο (13ος-19ος Αἰῶνες)*, σελ. 151-152.

«κάνοντας κατά κάποιο τρόπο ἐκδούλευση στήν ἡγεσία τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας», ἡ διασφάλιση τῆς προστασίας ἐκ μέρους τῶν δυτικῶν ἀπέναντι στίς ἐπιθέσεις τῶν πειρατῶν καί τέλος ἡ προσδοκία πού εἶχαν ἀπό τούς δυτικούς νά τούς ἀπαλλάξουν ἀπό τά οἰκονομικά χρέη πού εἶχαν πρός τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο.[20]

Τήν ἐποχή τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου οἱ ἱεράρχες Ἄνθιμος Γ΄ (1742-1779) καί Νεόφυτος Λαχωβάρης ὁ Βυζάντιος (1789-1811), εἶχαν ἰδιαίτερη εὐαισθησία καί μέ συστηματικό τρόπο ὀργάνωσαν τήν κατήχηση, τή λειτουργία σχολείων καί τήν ἀνέγερση ναῶν, ὅπως αὐτόν τοῦ μητροπολιτικοῦ ναοῦ τῆς Νάξου ἀπό τόν Νεόφυτο Λαχωβάρη ὁ ὁποῖος τήν ἐποχή τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου εἶχε συνεργαστεῖ στενά μέ τόν ἱερομόναχο Χρύσανθο τόν Αἰτωλό, ἱδρύοντας τό πρῶτο σχολεῖο τῆς Νάξου στή μονή τοῦ Ἁγίου Γεωργίου Γρόττας.[21]

Παράλληλα ἡ στάση τους ἔναντι τῶν μισσιονάριων τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας ἦταν ἁπλῶς ἀνεκτική καί σέ κάποιες περιπτώσεις, ἀπαλλαγμένη ἀπό τίς διάφορες πολιτικές, οἰκονομικές ἐξαρτήσεις καί μειονεξίες, σκληρή καί γι' αὐτό ἐχθρική.

Ο ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΚΟΛΛΥΒΑΔΕΣ ΠΑΤΕΡΕΣ

Ὁ σύγχρονος τοῦ Κοραῆ, Ἅγιος Νικόδημος, ἀντιλαμβάνεται τήν ἀνάγκη τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν γιά ἀναγέννηση μέσω τῆς κατήχησης στά νάματα τῆς ὀρθόδοξης φιλοκαλικῆς καί ἡσυχαστικῆς παραδόσεως. Γι' αὐτόν τόν λόγο ἀξιοποιεῖ τή μεγάλη θεολογική του κατάρτιση καί ἀναδεικνύεται γνήσιος ἐκφραστής αὐτῆς τῆς παραδόσεως μιλώντας γιά τήν σπουδαιότητα πού διακρίνει τήν ἀνθρώπινη ὑπόσταση ὡς «κατ' εἰκόνα» καί «καθ' ὁμοίωσιν» τοῦ Θεοῦ. Ἡ στάση τοῦ Ἁγίου εἶναι ὁμολογιακή καί στό πνεῦμα τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καί ἡ πνευματική του ἐφόρμηση γίνεται ἐξ αἰτίας τῆς αὐξανόμενης ἐπιρροῆς τῶν ἰδεολογικῶν ρευμάτων τῆς ἐποχῆς, ὅπως ἦταν ὁ Διαφωτισμός. Γίνεται ἔτσι ὁ γνήσιος φορέας τῆς ἑλληνορθόδοξης παράδοσης, σέ αὐτές τίς δύσκολες ἐθνικές στιγμές πού ἐπικρατοῦσαν λόγῳ τῆς μακρόχρονης σκλαβιᾶς κατά τήν ὁποία ἡ Ἑλλάδα εἶχε στερέψει πνευματικά καί τό Γένος εἶχε ἀνάγκη ἀπό πνευματική

20. Ἀπειρανθίτης Ἀθανάσιος, ὅπ.π., σελ. 106, 115.

21. Κύλης Κωνσταντῖνος, *Σύντομη ἐκκλησιαστική ἱστορία τῆς Νάξου,* σελ.173.

ἐνίσχυση καί φωτισμό. Ὁ Ἅγιος Νικόδημος παράλληλα ἀντιμετώπισε τίς ἀνανεωτικές προσπάθειες τῶν Δυτικῶν μέ τό πλούσιο συγγραφικό του ἔργο σέ συνεργασία μέ τόν ἄλλο μεγάλο Ὀρθόδοξο Ἱεράρχη Μακάριο τόν Νοταρά, πρώην ἐπίσκοπο Κορίνθου.

Ἡ ἀναφορά τοῦ Ἁγίου καί τῶν ἄλλων Κολλυβάδων Πατέρων στήν ὀρθόδοξη παράδοση δέν ἔμεινε χωρίς πολεμική, καθώς ἡ ἐπιμονή τους σέ αὐτήν, συμπληρώθηκε μέ πνευματικές καί παιδαγωγικές προτάσεις, οἱ ὁποῖες ἦταν ἀποτέλεσμα τῆς πνευματικῆς καί ἀσκητικῆς τους ζωῆς. Ἔτσι ἡ προσπάθειά του αὐτή χαρακτηρίσθηκε ὡς δεισιδαιμονία καί σκοταδισμός, ἐνῶ ἀντίθετα κάθε κοσμική πρωτοβουλία προβλήθηκε ὡς σπουδαῖο γεγονός καί ἀφορμή προόδου.[22]

Παράλληλα, καθώς βρίσκει πρόσφορο ἔδαφος ἡ «νέα φιλοσοφία», προερχόμενη ἀπό τήν Γαλλία, καί ἡ ὁποία ἀποκτᾶ ὀντότητα σέ μία στάση ἀντίθετη ἀπό τήν Ὀρθόδοξη ζωή, μέ ἔντονη πολεμική πρός τήν παράδοση καί τόν κλῆρο, αὐτή ἡ *«στρατευόμενη μερίδα τῆς ὀρθοδοξίας»*, τῶν Κολλυβάδων Πατέρων, ἀντέδρασε δυναμικά *«στή συσχέτιση τοῦ χριστιανικοῦ ἑλληνισμοῦ μέ τόν ἀρχαῖο»*, τό νέο πνεῦμα τοῦ Διαφωτισμοῦ πού ἔπνεε στήν Εὐρώπη καί ἐρχόταν μέ τούς Ἕλληνες Διαφωτιστές ἤ Εὐρωπαϊστές στήν Ἑλλάδα.[23]

Ἡ παρουσία τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου καί τῶν Φιλοκαλικῶν Πατέρων, τοῦ δευτέρου ἡμίσεως τοῦ 18ου καί τοῦ πρώτου τοῦ 19ου αἰῶνος, εἶναι σπουδαία διότι χρησιμοποιοῦν σύν τοῖς ἄλλοις ἁγιολογικά καί ὑμνογραφικά κείμενα ἀπό τή νηπτική παράδοση τῆς Ἐκκλησίας, τά ὁποῖα εἶναι ἕνα ἰδεῶδες λειτουργικό ὄχημα μέ σκοπό τήν πνευματική ἀφύπνιση καί ἀναγέννηση τῶν σκλαβωμένων στόν τουρκικό ζυγό Ἑλλήνων.[24] Ἐπίσης ὁ Ἅγιος χρησιμοποίησε τούς ὅρους «ἀκρίβεια» καί «οἰκονομία» γιά νά δηλώσει τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο ἐνεργεῖ ἡ Ἐκκλησία τό πνευματικό της ἔργο πού εἶναι ἡ διαποίμανση καί φροντίδα τῶν ψυχῶν. Ὑπερασπίζεται μέ ὀρθόδοξο καί πατερικό ἐνδιαφέρον τά ἱερά μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας γιά τά ὁποῖα ἐσκεμμένα συκοφαντεῖται ἡ συμμετοχή του στή θεία Εὐχαριστία, γιά τήν ὁποία τοῦ προσάπτουν πώς τό Σῶμα καί τό Αἷμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἶναι δῆθεν παθητό καί φθαρτό. Ὁ Ἅγιος Νικόδημος καί οἱ Κολλυβάδες

22. Ζήσης Θεόδωρος, Κολλυβάδικα, σελ. 66.
23. Μεταλληνός Γεώργιος, *Ἀλεξίκακον φάρμακον,* σελ. 46.
24. Πασχαλίδης Συμεών, *Κολλυβάδες καί Νεομάρτυρες,* σελ. 212.

Πατέρες ἀντίθετα μιλοῦν γιά τήν μεταβολή τοῦ ἄρτου καί οἴνου μέ τήν ἐπίκληση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί γι' αὐτό τό Σῶμα καί Αἷμα τοῦ Κυρίου εἶναι «πραγματικό καί πνευματικό».[25] Σέ πολλές περιπτώσεις χρειάστηκε νά μιλήσει μέ αὐστηρότητα χρησιμοποιώντας τήν μεγάλη θεολογική του κατάρτιση, δρώντας μαχητικά ὑπερασπιζόμενος τό ὀρθόδοξο φρόνημα καί τήν παράδοση.

Αὐτό συνέβη ὅταν οἱ πάσης φύσεως ἀντίπαλοι τῆς ἐκκλησίας ἀντιτάχθηκαν σέ θεμελιώδη ζητήματα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς, ὅπως εἶναι ἡ συχνή θεία Μετάληψη καί ἡ τέλεση τῶν μνημοσύνων τήν ἀναστάσιμη ἡμέρα τῆς Κυριακῆς. Ὁ Ἅγιος ἀπάντησε πώς ἡ ἄξια συμμετοχή μας στή θεία Μετάληψη, δηλαδή ἡ σωστή ψυχοσωματική προετοιμασία καί κυρίως σύμφωνα μέ τό Εὐαγγέλιο: *«ἀνάγκην μας κάμνωμεν διαλλαγήν μέ τόν Θεόν μας μέ τούς ἀδελφούς μας καί τότε νά προσερχόμεθα εἰς τά θεῖα μυστήρια»*, γίνεται αἰτία ἁγιασμοῦ καί σωτηρίας ἐνῶ παράλληλα πλουτίζει τήν ἀνθρώπινη ψυχή μέ τά θεῖα χαρίσματα καί τίς ἀρετές.[26]

Στό θέμα τῆς Κυριακῆς, ὁ Ἅγιος τονίζει ὅτι ἡ ἡμέρα αὐτή ὑπερέχει ἀκόμα καί τῶν ἄλλων ἑορτῶν διότι εἶναι ἡ ἀρχή τῆς δημιουργίας κάθε αἰσθητῆς κτίσεως καί παράλληλα εἰκόνα καί προοίμιο τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, κατά «τήν Ἀναστάσιμον ἡμέραν, τήν Κυριακήν, φαμέν» τελεῖται ἡ σύναξη τῆς Ἐκκλησίας.[27]

Ἕνας ἀκόμη λόγος εἶναι ἐπειδή μέσα στήν Μεγάλη Τεσσαρακοστή τήν Κυριακή ἐπικρατεῖ ἡ κυριαρχία τῆς Ἀναστάσεως ἐνῶ τά Σάββατα ἔχουμε τήν λειτουργική προσφορά ὑπέρ τῶν κεκοιμημένων μας καί ἐπίσης διότι ὁ Κύριός μας κατέβηκε στόν Ἅδη τήν ἡμέρα αὐτή, ἔτσι πρέπει καί τά μνημόσυνα τῶν κεκοιμημένων νά τελοῦνται τό Σάββατο γιατί ἔχουν πένθιμο χαρακτήρα. Ὁ Ἅγιος θεμελίωσε τή σχέση τοῦ πνευματικοῦ ἀγώνα μέ τήν μετοχή στή μυστηριακή ζωή τῆς Ἐκκλησίας, ἐνῶ τό μεγάλο εὖρος τῆς παιδείας καί τῶν γνώσεών του τόν βοήθησαν νά προφυλαχθεῖ ἀπό ἀκραῖες θέσεις καί τόν ἐκκεντρικό φανατισμό.

25. Γκρέκας Ἀρίσταρχος, ὅπ.π., σελ. 72-73.

26. Σκρέττας Νικόδημος, *Ἡ περί θείας Εὐχαριστίας καί τῶν προνομίων τῆς Κυριακῆς διδασκαλία τῶν Κολλυβάδων,* σελ. 96-97.

27. Σκρέττας Νικόδημος, ὅπ.π., σελ. 418.

Ἀσχολούμενος λοιπόν μέ τή δυτική θεολογία καί παράδοση, τήν ὁποία εἶχε ζήσει ἀπό τήν νεότητά του στή Νάξο, κατόρθωσε ὄχι μόνο νά μήν χάσει τό ὀρθόδοξό του φρόνημα, ἀλλά πέτυχε καί *«τήν ἐξισορρόπηση μεταξύ παλαιῶν καί νέων, ἀνατολικῶν καί δυτικῶν παραδόσεων»* καθώς αὐτό διαφαίνεται στά ἔργα του Ἀόρατος πόλεμος καί Πνευματικά γυμνάσματα.[28]

Αὐτό βέβαια δέν σημαίνει ὅτι οἱ Κολλυβάδες Πατέρες καί ὁ Ἅγιος Νικόδημος δέν χρησιμοποίησαν αὐστηρή γλώσσα ἀπέναντι στίς «ὕβρεις» καί τίς βλασφημίες τῶν διαφωτιστῶν, ὅπως γιά παράδειγμα τοῦ Βολταίρου, ὁ ὁποῖος μέ περίσσιο θράσος ἀποκάλεσε τόν Χριστό «impostore» δηλαδή «ἀπατεώνα». Ἔτσι ἀντιμετώπισαν μέ ἀποφασιστικότητα τό πνεῦμα τῆς ἐκκοσμίκευσης, τήν νεοφερμένη ἰδέα γιά τήν ἐλευθερία τῆς σκέψης καί τήν θρησκευτική ἐλευθερία, πού ὁδηγοῦσε μεταξύ ἄλλων στήν ἄρνηση τῆς θεοπνευστίας τῆς Ἁγίας Γραφῆς καί τῶν ἱερῶν Μυστηρίων. Ὁ ἀπώτερος σκοπός ὅμως δέν ἦταν κάποιο μίσος ἐναντίον ἑνός φυσικοῦ προσώπου, ὅπως ἄλλωστε συνέβη μέ τούς μεγάλους Ὀρθόδοξους Πατέρες, οἱ ὁποῖοι ἀντιμετώπισαν τίς αἱρέσεις, ἀλλά ἡ προσπάθεια νά σταματήσουν τήν κακότητα ἐναντίον τῆς χριστιανοσύνης μέ τήν ἐξάπλωση τῶν διεστραμμένων καί πέραν ἀπό κάθε ἠθικῆς ἰδεῶν τῶν διαφωτιστῶν, τίς ὁποῖες ἔσπερναν στίς καρδιές τῶν ἁπλῶν χριστιανῶν μέ ἀποτέλεσμα νά κινδυνεύει καί αὐτή ἀκόμα ἡ σωτηρία τῶν ψυχῶν τους.

Ὁ Ἅγιος Νικόδημος κινούμενος μέσα σέ αὐτό τό πνεῦμα, τό ὁποῖο ὅπως θά δοῦμε παρακάτω εἶναι καί ἔκφραση τοῦ πατερικοῦ ὀρθόδοξου φρονήματος, τολμηρά θά προτείνει τήν καταστροφή τῶν βιβλίων τοῦ Βολταίρου, διότι ὅπως ἐκεῖνα τοῦ ἀρχαίου φιλοσόφου Ἐπίκουρου δέν δέχονται τόν Θεό ὡς δημιουργό ἀλλά τή φύση, τιμώντας παράλληλα τήν ἡδονή ὡς ἕνα σπουδαῖο ἀγαθό καί τά ὁποῖα *«φανεράν Ἀθεΐαν διδάσκοντα, τά Ἀντιχριστιανικά …ἡ κοινή πανούκλα καί γάγγραινα καί ἀπώλεια τόσων καί τόσων ψυχῶν»*.[29]

Ἡ σκληρότητα τῆς γλώσσας τῶν Κολλυβάδων καί ἡ ἔλλειψη τῆς κοσμικῆς εὐγένειας στούς Κολλυβάδες Πατέρες συσχετίζεται μέ ἕναν λόγο τοῦ Ἁγίου Βασιλείου ἐναντίον τῶν αἱρετικῶν Οὐάλεντος τοῦ

28. Podskalsky Gerhard, *Ἡ Ἑλληνική Θεολογία ἐπί Τουρκοκρατίας 1453-1821*, σσ. 472-473.
29. Κωτσιόπουλος Κωνσταντῖνος, ὅπ.π., σελ. 100.

αὐτοκράτορα καί Μοδέστου τοῦ Ὑπάρχου: *«Τἆλλα μέν γάρ ἐπιεικεῖς ἡμεῖς, Ὕπαρχε, καί παντός ἄλλου ταπεινότεροι, τοῦτο τῆς ἐντολῆς κελευούσης… Οὗ δέ Θεός (ἡ ἀληθινή πίστη) τό κινδυνευόμενον μας προκείμενον, τἆλλα περιφρονοῦντες (εὐγένειες καί τυπικότητες) πρός αὐτόν μόνον βλέπομεν».*[30]

ΤΟ ΟΡΘΟΔΟΞΟ ΦΡΟΝΗΜΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ

Στήν ἱστορική πορεία του τό φιλοκαλικό κίνημα τῶν Κολλυβάδων Πατέρων δέχτηκε, ὅπως εἴδαμε, πολλές συκοφαντικές δυσφημήσεις καί χαρακτηρισμούς μέ σκοπό νά σταματήσει τόν ἀγώνα του γιά τήν ἀναγέννηση τοῦ Γένους μέσα ἀπό τήν ἡσυχαστική πνευματικότητα τήν ὁποία ἔφερνε. Γιά τόν ἴδιο λόγο στήν σύγχρονη ἐποχή ἐπιχειρήθηκε ἡ πνευματική ἀποδόμηση καί συκοφαντία τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου ἐπειδή θεωρήθηκε ὅτι ἔχει χρησιμοποιήσει στό ἔργο του ἄμεσες καί ἔμμεσες Δυτικές πηγές. Γίνεται λοιπόν λόγος πώς τά ἔργα του ὁ «Ἀόρατος πόλεμος» (1795) καί τά «Πνευματικά Γυμνάσματα» (1800) ἔχουν ἕναν *«ἀπροκάλυπτο ἐκδυτικισμό»*, διότι συγγράφει τά ἔργα του βασιζόμενος σέ ρωμαιοκαθολικά ἐγχειρίδια καί ποιμαίνοντας μέ αὐτόν τόν τρόπο τό ὀρθόδοξο πλήρωμα μέ λανθασμένη πνευματικότητα. Αὐτό ἔχει ὡς συνέπεια νά μήν παρουσιάζεται ἡ ὀρθόδοξη θεολογία, ἀλλά ἐπειδή ἔχει ὡς βάση του τίς *«θεμελιωδέστερες δυτικές ἀποκλείσεις ἀπό τό ἐκκλησιαστικό εὐαγγέλιο»* πετυχαίνει τήν «θρησκειοποίηση» τοῦ εὐαγγελίου καί τήν δέσμευση τῆς χριστιανικῆς πίστεως στά στοιχεῖα τῆς νοησιαρχίας, τοῦ ἠθικισμοῦ καθώς καί τῆς νομικό-δικανικῆς ἀντιλήψεως.

Τόν σκοπό αὐτό, ὑποστηρίζεται, ὅτι τόν πέτυχε μαθαίνοντας στήν Νάξο, πιθανόν ἀπό Ἰησουῖτες μοναχούς, τά Ἰταλικά καί ἔτσι μπόρεσε νά κάνει μεταφράσεις δυτικῶν βιβλίων τίς ὁποῖες διόρθωσε καί «καλλώπισε» πρός τό ὀρθοδοξότερο. Ἔτσι πιστεύεται πώς ὁ Ἅγιος Νικόδημος συμβάλλει τελικά στήν ἀλλοτρίωση τοῦ ὀρθοδόξου ἐκκλησιαστικοῦ φρονήματος καί τῆς εὐσέβειας ἀφοῦ ἡ ἀπορρέουσα ἀπό τήν, δυτικῆς προελεύσεως, θεολογία του, τά ἱερά Μυστήρια καί ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ, ἄν καί ἔχουν σημαντικό χαρακτήρα, εἶναι μόνο συμ-

30. Μεταλληνός Γεώργιος, *Ὁ Βολταῖρος: Προσωποποίηση τοῦ Ἄθεου Διαφωτισμοῦ γιά τούς παραδοσιακούς Ὀρθοδόξους,* σελ. 235-236.

πληρωματικά καί βοηθητικά. Ὁ δέ χαρακτήρας τῆς συνολικῆς προσπάθειας τοῦ ἀνθρώπου γιά τήν σωτηρία στηρίζεται στή λογική, ἐνῶ παράλληλα ἔχει συνεχῶς ἀπέναντί του ἕναν Θεό πού τιμωρεῖ καί ζητάει ἀκόρεστα νά ἱκανοποιήσει τήν πληγωμένη, ἀπό τήν ἁμαρτία τοῦ ἀνθρώπου, δικαιοσύνη του. Γι' αὐτό τόν λόγο ὁ Ἅγιος ταυτίζεται μέ τήν ρωμαιοκαθολική θεολογία, ἡ ὁποία δείχνει ἕναν καθαρά νομικίστικο καί δικανικό χαρακτήρα ὁ ὁποῖος προσλαμβάνει, μέ τά πάσης φύσεως «ἐπιτίμια», τήν ἔννοια τῆς πληρωμῆς κάποιων λύτρων ὥστε *«νά ἡμερώση τήν μεγάλην ὀργήν ὁποῦ ἔχει ὁ Θεός κατ' ἐπάνω του»*. Ἔτσι, στό ἱερό Μυστήριο τῆς ἐξομολογήσεως ἡ διάπραξη τῆς ἁμαρτίας ἀντιμετωπίζεται ἀντί τῆς ὀρθόδοξης ἐπιείκειας καί φιλανθρωπίας μέ τή δικανική στάση τῆς ἐξιλεώσεως τοῦ Θεοῦ. Ἀκόμα, κατηγορήθηκε ὁ Ἅγιος ὅτι δίνει τόν σπουδαιότερο ρόλο γιά τήν σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου στήν ἀτομοκεντρική προσπάθειά του καί ὄχι στή χάρη τοῦ Θεοῦ καί μέ αὐτόν τόν τρόπο μένει μόνος του νά *«κατορθώσει τίς ἀρετές καί νά ἀποφύγει τήν ἁμαρτία»*.[31]

Στόν ἀντίποδα αὐτῶν τῶν θέσεων περί τῆς ὀρθοδοξίας τῶν ἔργων τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου, ἡ σύγχρονη ἐπιστημονική ἔρευνα ἀναδεικνύει νέα στοιχεῖα τά ὁποῖα δείχνουν ἀκριβῶς τό ἀντίθετο, ὅτι δηλαδή ὁ Ἅγιος εἶναι συνεπής φορέας τῆς ὀρθόδοξης ἡσυχαστικῆς πνευματικότητας, καθώς ἡ σχέση του μέ τή ρωμαιοκαθολική θεολογία εἶναι κυρίως λεκτική ἀφοῦ μάλιστα δέν γνώριζε τήν ἰταλική γλώσσα. Αὐτό φανερώνεται ἀπό τό γεγονός τῶν μεταφράσεων τῶν γνωστῶν βιβλίων «Ἀόρατος πόλεμος» καί «Πνευματικά Γυμνάσματα» τά ὁποῖα μεταφράστηκαν, ὅπως ἀποδεικνύει ὁ φιλόλογος-ἱστορικός (ἱστορικο-φιλόλογος) κ. Ἐμμανουήλ Φραγκίσκος ὁ ὁποῖος κάνει λόγο γιά ἔμμεσες ἐπιδράσεις, ἀπό τόν «καγκελάριο» Ἐμμανουήλ ἤ Μανουήλ Ρωμανίτη, ὁ ὁποῖος κατεῖχε τό ἀξίωμα τοῦ Γραμματέως στήν Κοινότητα Πάτμου καί πέθανε τό 1758 ἤ τό 1762. Ἡ σύνδεση τοῦ Ρωμανίτη μέ τά ἔργα αὐτά εἶναι βέβαιο ὅτι ἔγινε μέσω ἑνός ἄλλου μεγάλου «Κολλυβά» Πατέρα, τοῦ Ἁγίου Μακαρίου Νοταρᾶ (1741-1805) Ἐπισκόπου Κορίνθου, ὁ ὁποῖος βρισκόταν στήν Πάτμο καί μελετοῦσε ἀποθησαυρίζοντας καί ἀντιγράφοντας ἀπό τήν ἐκεῖ βιβλιοθήκη καί

31. Γιανναρᾶς Χρῆστος, ὅπ.π., σελ. 199, 200-203.

εἶναι αὐτός ὁ ὁποῖος ἔδωσε τίς μεταφράσεις αὐτές στόν πολυτάλαντο καί γεμάτο πνευματικό ζῆλο Ἅγιο Νικόδημο.[32]

Στά ἔργα αὐτά ὅπως στό «Ἐξομολογητάριο», τό «σχολαστικό ὕφος» τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου ὀφείλεται κυρίως στό ἔργο τοῦ Ἁγίου Ἰωάννη τοῦ Νηστευτοῦ μέ τό ὁποῖο ἀσχολήθηκε στό Ἐξομολογητάριό του, καί ὁ ὁποῖος ἔχει ἐπηρεάσει τόν τρόπο πού ἐκφραζόταν ἡ ὀρθόδοξη ποιμαντική κατά τήν ἐποχή αὐτή τῆς τουρκοκρατίας.

Ἡ γλώσσα του εἶναι τραχεία καί ἀκούγεται σχολαστική, ἀλλά αὐτό συμβαίνει μόνο στήν ὑφολογική της ἔκφραση, ἀκολουθώντας τήν πνευματική ἀναφορά στόν Ἰωάννη Νηστευτή, ὅπως εἶναι γιά παράδειγμα ἡ συντόμευση τοῦ «ἐπιτιμίου» πού ἐπέβαλλε ὁ Κανόνας γιά τήν μετάνοια. Μέ αὐτόν τόν τρόπο ἀποσκοπεῖ στήν παρότρυνση καί βοήθεια πρός τούς χριστιανούς ὥστε νά συμμετέχουν συχνότερα στήν θεία Εὐχαριστία μέ ἀπώτερο σκοπό νά στερεωθοῦν στήν πίστη καί ἔτσι νά μήν ἀπομακρυνθοῦν ἀπό τήν Ἐκκλησία. Ἐπίσης ὁ ὅρος ἱκανοποίηση (Satisfacio) σέ ἀντίθεση μέ αὐτόν τοῦ Ἀνσέλμου (+1109), ὁ ὁποῖος ἐκφράζει τήν ἐκδίκηση τοῦ Θεοῦ πού προσβλήθηκε ἡ δικαιοσύνη Του, στόν Ἅγιο Νικόδημο ἐκφράζει τήν ἀληθινή χαρά τοῦ Θεοῦ γιά τήν ἐπιστροφή τοῦ ἀνθρώπου πού ἀστόχησε καί ἔπεσε στήν ἁμαρτία. Ἄρα ἡ λέξη ἱκανοποίηση, εἶναι στήν οὐσία της ἡ *«φανέρωση τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ καί εὐαρέστησής του γιά τή θεραπεία τοῦ τέκνου του»*. Σέ ὅλο τό ἔργο του ὁ Ἅγιος ὑπῆρξε συνεπής καί βαθύς γνώστης τῆς ἐκκλησιαστικῆς παράδοσης μέ συνεχεῖς ἀναφορές στήν πατερική γραμματεία γι' αὐτό δέν ἔχει ἀνάγκη τίς δυτικές πηγές. Ἔτσι καί γιά τόν ὅρο «ἐξιλέωση», ἐκφράζει τή γνησιότητα τῆς ὀρθόδοξης πνευματικότητας παραπέμποντας στούς μεγάλους Ὀρθοδόξους Πατέρες.

Μεταφέροντας λοιπόν τίς μεταφράσεις τοῦ Ρωμανίτη, οἱ λέξεις «ἔνοχος», «ὀργή τοῦ Θεοῦ», «τιμωρία», εἶναι πεπεισμένος ὅτι ἀναφέρονται στήν εὐσπλαχνία καί φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ πού ὁδηγεῖ τόν ἄνθρωπο στή θεραπεία καί ὄχι τήν ἀπαίτησή Του γιά ἐκδίκηση καί τιμωρία. Παραπέμπει μάλιστα σ' ἕνα ἀπόσπασμα τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης γιά νά δικαιολογήσει τούς λόγους του: *«Ὥσπερ τόν μισθόν λήψεται, καθώς φησίν ὁ Ἀπόστολος* (πρβλ. Α΄ Κορ. 3, 3),

32. Μεταλληνός Γεώργιος, *Ἦθος Ἐλευθερίας,* σελ. 130-132.

κατά τόν ἴδιον κόπον ἕκαστος, οὕτω πάντως καί τήν τιμωρίαν ἐπί τῶν κατά δύναμιν πόνων ὀλιγωρία». Τέλος, στό βιβλίο τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου «Χριστοήθεια», τοῦ καταλογίζουν δυτικό εὐσεβισμό καί ὑπερβολική αὐστηρότητα ὅταν ἀναφέρει πώς ὁ *«Χριστός δέν ἐγέλασε ποτέ»*, παρεξηγώντας τίς φράσεις αὐτές. Ἡ ἀλήθεια ὅμως εἶναι διαφορετική διότι ὁ Ἅγιος κατά τόν ἴδιο καί ἀσφαλή τρόπο παραπέμπει στούς ἀπλανεῖς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας καί εἰδικά στόν Ἅγιο Βασίλειο, λέγοντας χαρακτηριστικά ὅτι: *«Ὁ Κύριος, τά μέν ἀναγκαῖα* (=ἀδιάβλητα) *πάθη τῆς σαρκός ὑπομείνας φαίνεται… γέλωτα δέ μηδαμοῦ παραδεξάμενος, ὅσον ἐκ τῆς τῶν Εὐαγγελίων ἱστορίας».* Συνεχίζοντας ὁ ἴδιος μᾶς λέει: *«Τούς δέ γελῶντας, ἐξ ἐναντίας, ἐταλάνισε καί ἐθρήνησεν εἰπών, οὐαί ὑμῖν οἱ γελῶντες νῦν, ὅτι πενθήσετε καί κλαύσετε»* (Λουκ. 6, 25).[33]

Ο ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ ΦΟΡΕΑΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ

Ὅπως εἴδαμε ἡ ζωή καί τό ἔργο τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου ἔχει μία συνεχή ἀναφορά στούς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ἐνῶ παράλληλα ὁ ἴδιος ἀκολουθεῖ τόν ἀσκητικό βίο στόν ὁποῖο βρίσκεται καί ἡ βάση τῆς σπουδαίας θεολογικῆς του ἀξίας. Ἡ ἐμπειρία του στήν ζωή τῆς Ἐκκλησίας, μέ τή συμμετοχή στή θεία λατρεία καί τό ἱερό Μυστήριο τῆς θείας Εὐχαριστίας, ἡ νηπτική καί ἡσυχαστική ἐξάσκηση τῆς νοερᾶς προσευχῆς, τήν ὁποία καλλιέργησε καί πρότεινε στό πλήρωμα τῶν πιστῶν, τόν ὠθεῖ νά μιλήσει γι' αὐτήν τήν μέθοδο ἡ ὁποία ὀνομάζεται ἡσυχαστική καί βοηθάει τόν ἄνθρωπο νά ἀπαλλαγεῖ ἀπό τούς λογισμούς ὥστε νά μήν παρασύρεται σέ ἐμπαθῆ νοήματα καί λαθεμένες ἀντιλήψεις, ἀλλά ἡ θέλησή τοῦ νά ὁδηγεῖ σέ πράξεις πού εὐαρεστοῦν τόν Θεό καί ταυτίζονται ἐν τέλει μέ τό θέλημά του.[34]

Παράλληλα, ἡ διδασκαλία του δέν ἔχει κάποια νέα δική του ἐπινόηση, ἀλλά τηρεῖ τήν παράδοση τῆς Ἐκκλησίας καί ἐμπιστεύεται τήν διδασκαλία τῶν Πατέρων τούς ὁποίους θεωρεῖ φωτισμένους καί Πνευματοκίνητους, στούς ὁποίους πιστεύει ὅτι ἀνατέθηκε ἡ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων. Καλεῖ ἔτσι τούς πιστούς Χριστιανούς σέ ἕναν

33. Μεταλληνός Γεώργιος, ὅπ.π., σελ. 134, 139.
34. Γκρέκας Ἀρίσταρχος, ὅπ.π., σελ. 131.

ἀγώνα πνευματικό, ὁ ὁποῖος περιλαμβάνει συμβουλές καί νουθεσίες, προτροπή γιά μελέτη τῆς Ἁγίας Γραφῆς, τήν τήρηση τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, τή συμμετοχή στή μυστηριακή καί λατρευτική ζωή τῆς Ἐκκλησίας, καθώς καί τή συγγραφή καί ἐκδοτική παραγωγή πατερικῶν βιβλίων ὅπως ἡ Φιλοκαλία. Μέ τήν παρακίνησή του αὐτή θέλει μέ πρακτικό καί οὐσιαστικό τρόπο νά δείξει στό πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας ποιός εἶναι ὁ σκοπός τῆς πνευματικῆς ζωῆς καί ὁ ὁποῖος στοχεύει στήν προσπάθεια τοῦ πιστοῦ *«νά πλησιάση εἰς τόν Θεόν, καί νά ἑνωθεῖ μαζί του»*.[35]

Ὁ ἀγώνας τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου εἶναι πολυποίκιλος καί ἀντιμετωπίζεται, ὅπως ἄλλωστε καί τό κίνημα τῶν Κολλυβάδων Πατέρων, μέ σκεπτικισμό καί ἀπαξίωση, καθώς θεωροῦνταν πώς δέν εἶχε τίποτε οὐσιαστικό νά προσφέρει στήν πνευματική ζωή παρά μόνο, σύμφωνα μέ τόν Ἰησουίτη Μοναχό Podskalsky, τυπικές καί περισσότερο *«μηχανικά ἀναπαραγόμενες παρά ζωντανές ἰδέες»*. Ὡστόσο, τό ἔργο τοῦ Ἁγίου τό ὁποῖο βασίζεται στούς Πατέρες τίς Ἐκκλησίας ὅπως ἡ Χριστοήθεια, στόν Ἅγιο Ἰωάννη Χρυσόστομο, ἀναγνωρίζεται ἀπό τόν Ἰησουίτη μοναχό γιά τήν μεγάλη του προσφορά τόσο ὡς ἀσκητή καί μοναχοῦ τῆς Ὀρθόδοξης Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ὅσο καί ὡς σπουδαίου συγγραφέως, μέ ἔργα δικά του καί συλλογές ὅπως ἡ Φιλοκαλία.[36]

Τό ἔργο τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου γράφτηκε, ὅπως τοῦ Ἁγίου Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ, σέ γλώσσα ἁπλή καί λαϊκή μέ σκοπό νά φτάσει στίς ψυχές τῶν ἀνθρώπων καί γι' αὐτό βρῆκε ἀπήχηση στό ἀπαίδευτο Γένος ἀφυπνίζοντας καί παιδαγωγώντας το ἠθικά καί πνευματικά. Ὁ Ἅγιος θεωρεῖ σπουδαία τήν πνευματική ἀγωγή τῆς ὀρθόδοξης ἡσυχαστικῆς πνευματικότητας διότι αὐτή, σέ ἀντίθεση μέ τήν ἀτελή κοσμική γνώση, εἶναι ἡ ἀληθινή μόρφωση καί ἡ ὁποία συντελεῖται ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἑνωθεῖ μέ τόν Θεό. Ἡ συμβολή τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου στήν ἀγωγή τοῦ ἀνθρώπου, τόσο στήν ἐποχή του ὅσο καί στήν δική μας, κατέχει μία ξεχωριστή θέση καθώς κάνει ἐπίκαιρη τήν πατερική πρόταση τῆς παιδαγωγίας, πού εἶναι παράδοση τῆς Ἐκκλησίας, καί ἡ ὁποία εἶναι ἡ *«παιδεία τῆς ἀλήθειας καί τῆς*

35. Γκρέκας Ἀρίσταρχος, ὅπ.π., σελ. 95, 98.
36. Podskalsky Gerhard, ὅπ.π., σελ. 462, 469-471.

ἁγιότητας».[37] Μέ αὐτόν τόν τρόπο ἀναδεικνύει τήν φιλοκαλική καί ἡσυχαστική μέθοδο καί τήν ὀρθόδοξη ἀσκητική ζωή, ἡ ὁποία ἀνυψώνει τόν ἄνθρωπο ἀπό τίς γήινες καταβολές καί ἀνάγκες του σέ μία ἀνώτερη προσδοκία καί προοπτική πρός τή χάρη τοῦ Θεοῦ μέ τήν ὁποία μπορεῖ νά ἀντιληφθεῖ τά πνευματικά του προσόντα καί νά ἐργαστεῖ τήν τελειότητά του.

37. Γκρέκας Ἀρίσταρχος, ὅπ.π., σελ. 215-216.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ

Α. ΛΑΤΙΝΟΚΡΑΤΟΥΜΕΝΗ ΝΑΞΟΣ

Ἡ νεότερη ἱστορία τῆς Νάξου συνδέεται οὐσιαστικά μέ τήν παραμονή καί διοίκηση τῶν Φράγκων (1204-1566), *«Ἔστι δέ κτίσμα τῶν Φράγκων ἐπιδρομέων ἔτει 1207, ἐν τοῖς γράμμασι τῶν Φράγκων Δουκῶν… καλεῖται ὁμωνύμως τῇ νήσῳ Ναξία καί Νιξία.»*[38] ἡ ὁποία ξεκίνησε μετά τήν Δ΄ σταυροφορία τό 1204 ὅπου ἡ Βυζαντινή αὐτοκρατορία καταλύθηκε καί διαμοιράστηκε ἀνάμεσα στούς Βενετούς καί τούς Σταυροφόρους. Δυστυχῶς ὁ σκοπός τῆς Δ΄ σταυροφορίας, ὁ ὁποῖος ἦταν ἡ κατάληψη τῆς Ἱερουσαλήμ, παρέκκλινε ἀπό τόν στόχο της καί οἱ Σταυροφόροι κατέλαβαν τήν Κωνσταντινούπολη, ἱδρύοντας οὐσιαστικά τήν Λατινική αὐτοκρατορία.

Ὁ Μᾶρκος Σανοῦδος, ἕνας ἀπό τούς πλέον ἱκανούς διπλωμάτες καί πλοιάρχους τῶν Βενετών, ξεκινάει μέ ἕνα ἑτερόκλητο πλῆθος μισθοφόρων ἀπό διάφορες ἐθνικότητες καί λίγους εὐγενεῖς καί καταλαμβάνει τή Νάξο τό 1207 ἔπειτα ἀπό ἰσχυρή ἀντίσταση πού προέβαλαν οἱ Γενουάτες στό κάστρο τοῦ Ἀπαλίρου, μοιράζοντας στή συνέχεια τό νησί σάν ἐπιβράβευση σέ ὅσους τόν ἀκολούθησαν.[39] Δημεύει τήν ἐκκλησιαστική περιουσία καί ἔτσι στίς ἀρχές τοῦ 13ου αἰώνα δημιουργεῖ τό Δουκάτο τοῦ Αἰγαίου πελάγους ἤ Ἀρχιπελάγους καταλαμβάνοντας στή συνέχεια καί τά ὑπόλοιπα νησιά τῶν Κυκλάδων, τήν Ἀμοργό, τή Σύρο, τήν Κύθνο, τή Σίκινο, τήν Πάρο, τήν Ἀντίπαρο, τή Σίφνο, τήν Κίμωλο, τή Μῆλο, τή Φολέγανδρο, τήν Ἴο καί τή Σαντορίνη ἀνακηρύσσοντας τήν ἀνεξαρτησία τοῦ κράτους τοῦ Δουκάτου.

Ὁ Σανοῦδος, ὁ ὁποῖος δέν αὐτοτιτλοφορούνταν ὡς Δούκας ἀλλά ὡς «κυρίαρχος», παράλληλα μετά τήν ἐγκατάστασή του στή Νάξο ἤθελε νά κρατήσει μία πιό συμφιλιωτική στάση μέ τόν ντόπιο πληθυσμό καί μετέφερε Κρητικούς ἄρχοντες, οἱ ὁποῖοι μαζί μέ τούς δι-

38. Βαβατσιούλας Ὀρέστης, *Τό κάστρο τῆς Νάξου, οἰκοδομική ἱστορία,* σελ. 20.
39. Κωτσάκης Θανάσης, *Ἡ Νάξος κατά τήν Ἐνετοκρατία,* σελ. 32.

κούς του συνεργάτες ἀνέλαβαν τά κρατικά δικαιώματα τοῦ Δουκάτου.[40] Ἡ κυριαρχία τῶν Ἑνετῶν στό Αἰγαῖο πέλαγος εἶναι ἕνα σημαντικό γεγονός διότι ἐξασφάλισε τόν ἔλεγχο τῶν ἐπικοινωνιῶν καί τοῦ θαλάσσιου ἐμπορίου, δημιουργώντας τήν πρώτη ἀποικιοκρατία στήν χριστιανική Ἀνατολή. Ἔτσι, οἱ Ἑνετοί ἐξελίσσοντας τό πολιτικό τους σχέδιο γιά τήν εὐρύτερη περιοχή, αὔξησαν τήν ναυτική τους δύναμη μέ σκοπό τή δημιουργία ἑνός ἐμπορικοῦ δικτύου μέ τό Μητροπολιτικό τους κέντρο, τήν Βενετία. Μέ τήν στρατιωτική τους δύναμη λοιπόν, ἀπέκτησαν κυριαρχικά δικαιώματα στόν ντόπιο πληθυσμό καθώς καί στόν πλοῦτο πού παρήγαγε ἡ γῆ καί τίς ἐμπορικές συναλλαγές, ἐγκαθιστώντας ἕνα σκληρό πολλές φορές φεουδαρχικό σύστημα. Παράλληλα, ἐπέβαλλαν τούς θεσμούς, τά ἤθη καί ἔθιμα τῆς Δύσεως, παρέχοντας σάν ἀντάλλαγμα τή στρατιωτική προστασία τῶν νησιῶν.

Τό κύριο χαρακτηριστικό πού εἶχε τό Δουκάτο τῆς Νάξου ἤ Αἰγαίου πελάγους ἦταν ἡ ἀνεξάρτητη δομή του σέ ὅλα τά ἐπίπεδα τῆς λειτουργίας του: στρατιωτικό, κοινωνικό, οἰκονομικό, διατηρώντας καί μία ἐκκλησιαστική πολιτική καί συμπεριφορά τελείως διαφορετική ἀπό τήν Ὀρθόδοξη παράδοση, ἡ ὁποία ἦταν ἐναρμονισμένη μέ τά δυτικά πρότυπα καί εἶχε σκοπό τήν ἐγκαθίδρυση καί ἐφαρμογή τοῦ φεουδαρχικοῦ ἤθους καί θεσμῶν. Ὑπάρχει μία ἐφαρμογή τοῦ τρόπου ζωῆς σύμφωνα μέ τά πρότυπα τῆς Δύσεως μέ μία *«κλειστή κοινωνική διαστρωμάτωση»*, ἡ ὁποία (περιελάμβανε τόν ὅρο) εἶχε καί *«κληρονομικῶ καί ἰσοβίῳ δικαιώματι»*.[41]

Ὁ ρόλος τῆς Λατινικῆς ἐκκλησίας ἦταν ἀναβαθμισμένος, καθώς ἐκδιώχθηκαν οἱ Ὀρθόδοξοι Ἐπίσκοποι καί ἐπιδιώχθηκε μία ἰδιότυπη συνύπαρξη καί ἰσορροπία, καθόσον ὁ Ὀρθόδοξος πληθυσμός ὑπερεῖχε ἐκείνου τῶν Λατίνων. Ἐν τούτοις, ἔχοντας τά ἀποικιοκρατικά χαρακτηριστικά, ἀπαγόρευε καί κατέστειλε τίς ἀντιδράσεις τῶν ντόπιων κατοίκων ὅποτε αὐτό κρινόταν ἀπαραίτητο. Ἡ περίοδος αὐτή ἦταν δυσβάσταχτη καί στήν οὐσία τῆς δουλική γιά τόν ντόπιο πληθυσμό, ὁ ὁποῖος ὑπέφερε ἀπό τήν φτώχια καί τήν ἐξαθλίωση παράλληλα μέ τήν πνευματική καί ποιμαντική στέρηση τοῦ Ὀρθό-

40. Saulger 1878 *Ἱστορία τῶν ἀρχαίων Δουκῶν καί λοιπῶν ἡγεμόνων τοῦ Αἰγαίου Πελάγους*, σελ. 8.

41. Βαβατσιούλας Ὀρέστης, ὅπ.π., σελ. 26, 31.

δοξου Ἐπισκόπου, καθώς ἡ Μητρόπολη Παροναξίας ἦταν ἀκέφαλη γιά αἰῶνες. Τήν ἐποχή αὐτή ἐπίσης ὑπάρχει ἀπαγόρευση τῆς ἐλεύθερης ἔκφρασης τῶν θρησκευτικῶν πεποιθήσεων καί τῶν ἐκδηλώσεων τῆς πίστεως ἀπό τούς Ὀρθόδοξους Χριστιανούς.

Ὁ φόβος τῶν κυρίαρχων Λατίνων ὀφειλόταν στό ὅτι ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία ἀποτελοῦσε ἰδεολογικό καί πνευματικό καταφύγιο, καθώς καί ἰσχυρό παράγοντα διατήρησης τῆς ἱστορικῆς ταυτότητας γιά τόν πληθυσμό τῆς Νάξου, ἀλλά καί στό γεγονός ὅτι ἡ Λατινική ἐκκλησία ἤθελε νά ἐπιβάλλει τίς νέες συνθῆκες καί συνήθειες ἑνός διαφορετικοῦ πολιτισμοῦ καί θρησκευτικοῦ τρόπου ζωῆς.[42] Ἀπέναντι ὅμως σέ αὐτή τήν κατάσταση, τήν ὁποία δημιουργοῦσε ἡ Λατινική ἐκκλησία, ὅπως ἐπίσης καί στίς οἱ ἄλλες χριστιανικές ὁμολογίες, τῶν Καλβινιστῶν καί Λουθηρανών, ὑπῆρχε ἀντίδραση τόσο ἀπό τό λαό ὅσο καί ἀπό τόν κλῆρο μεταξύ τῶν ὁποίων καί ὁ ἐνδιαφερόμενος Ἅγιος Νικόδημος. Ἔτσι ζητοῦσαν τόν ἀναβαπτισμό ὅσων ἤθελαν νά γίνουν ὀρθόδοξοι χριστιανοί, μέ χαρακτηριστική μία ἐπιστολή τήν ὁποία ἔστειλε ὁ Ἅγιος Νικόδημος, στόν μαρτυρικό μετέπειτα Πατριάρχη Γρηγόριο τόν Ε΄: *«Ὁ τοῦ| παρόντος διακομητής …καταβαπτισμένος …τῷ τῶν Λατίνων μολίσματι, προσέρχεται… ὅπως βαπτισθῆ τῷ τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀνατολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ὀρθοδόξῳ βαπτίσματι».*[43]

Τό καθεστώς αὐτό ἄλλαξε τό 1537 μέ τόν διαβόητο κουρσάρο Χαϊρεντίν Μπαρμπαρόσα, ὁ ὁποῖος σκόρπισε τόν ὄλεθρο, καταλαμβάνοντας μέ ἑβδομήντα γαλέρες τό ἀποδυναμωμένο Δουκάτο τοῦ Αἰγαίου πελάγους. Ὁ ἴδιος ὁ τρομερός κουρσάρος ἔλαβε στίς 11 Νοεμβρίου 1537 τά κλειδιά τῶν πυλῶν τῆς πόλεως τῆς Νάξου ἀπό τόν 20ό Δούκα Ἰωάννη Δ΄ Κρίσπη, ὁ ὁποῖος γιά νά διατηρήσει τόν τίτλο του δήλωσε ὑποταγή στούς Τούρκους πληρώνοντας ἐτησίως 6000 δουκάτα ἤ κατ' ἄλλους 5000 χρυσά φλουριά. Ἡ περίοδος τῆς Φραγκοκρατίας τελειώνει οὐσιαστικά τό 1566 μέ τή σύλληψη ἀπό τούς Τούρκους τοῦ βάναυσου καί τελευταίου Δούκα Ἰακώβου Δ΄ Κρίσπη ὁ ὁποῖος μαζί μέ τούς ἄρχοντες καί τόν ρωμαϊκό κλῆρο ζεῖ ἔκλυτο βίο, καί μέ τή λατινική κοινωνία τῆς Νάξου νά βρίσκεται

42. Κωτσάκης Θανάσης, ὅπ.π., σελ. 73, 76

43. Τουμπακάρης Ἰωάννης, *Ὁ Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης καί ὁ Χρύσανθος ὁ Αἰτωλός,* σελ. 226.

σέ παρακμή καί ἀποσύνθεση, ἀφήνοντας ὅμως βαριά κληρονομιά στούς ντόπιους Ναξιῶτες τόν φεουδαλισμό, ὁ ὁποῖος εἶχε γερμανική προέλευση καί ἦταν ἕνα πλέγμα κοινωνικο-πολιτικῶν καί οἰκονομικῶν σχέσεων πού κατέληγε στήν νομιμοποίηση τοῦ χωρισμοῦ τῆς κοινωνίας σέ δύο οὐσιαστικά ὁμάδες: τούς ἄρχοντες καί τούς ὑποτελεῖς.[44]

Β. ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΟΥΜΕΝΗ ΝΑΞΟΣ

Μετά τήν πτώση τῶν Βενετῶν, ὁ σουλτάνος παραχώρησε τή Νάξο καί 14 ἀκόμα νησιά, γιά ἕνα μικρό διάστημα μέχρι τόν θάνατό του, στόν Ἑβραῖο Ἰωσήφ Νάζι ἤ Νάσι (1566-1579,) ἕναν πλούσιο ἔμπορο πού ἔκανε καί τίς πρῶτες πιστωτικές καί τραπεζικές συναλλαγές, ὁ ὁποῖος λόγω τῆς εὐφυΐας του κατάφερε νά προσφέρει πιστώσεις ἀκόμα καί στό Γαλλικό κράτος ἀποκτώντας τεράστια περιουσία. Αὐτός εἶχε τήν ὑποχρέωση νά δίνει φόρο 14.000 δουκάτα στήν Ὑψηλή Πύλη, ἐνῶ καρπωνόταν ὁ ἴδιος τούς φόρους πού συνέλεγε ἀπό τά ἄλλα νησιά. Ὁ Νάζι δέν κυβερνοῦσε τή Νάξο μέ τήν παρουσία του, εἰκάζεται ὅτι δέν εἶχε ἔρθει ποτέ στό νησί, ἀλλά εἶχε ἀναθέσει τήν διοίκηση τῶν περιοχῶν αὐτῶν στόν Francesco Coronello, ὁ ὁποῖος λόγῳ τῆς ἰσπανοεβραϊκῆς καταγωγῆς του διατηροῦσε μία καλή καί ἰσορροπημένη σχέση μέ τούς Ἑβραίους καί Λατίνους τοῦ νησιοῦ.

Μετά ἀπό μία μικρή ἐναλλαγή στήν ἀνάληψη τῆς διοικήσεως τοῦ Δουκάτου ἀπό τούς Βενετούς λόγῳ τοῦ βενετοτουρκικοῦ πολέμου καί τή νίκη τῶν ἑνωμένων χριστιανικῶν δυνάμεων, τό ἀνεξάρτητο κράτος τοῦ Αἰγαίου πελάγους ἐπανῆλθε στόν Νάζι καί μετά τόν θάνατό του στούς Ὀθωμανούς.[45] Ἡ νέα περίοδος ἀρχίζει μέ τήν ἀποστολή ἀντιπροσώπων τῶν κατοίκων τῶν νησιῶν τῆς Νάξου, Πάρου, Σύρου, Ἄνδρου, Μήλου καί Σαντορίνης πρός τόν Τοῦρκο σουλτάνο μέ σκοπό τήν χορήγηση προνομίων, κάτι τό ὁποῖο ἔγινε δεκτό ἀνακουφίζοντας τόν ντόπιο χριστιανικό πληθυσμό. Ὁ Τοῦρκος σουλτάνος ἐκδίδει τόν *«Ἀχτιναμέ»*, μία εὐνοϊκή ἀπόφαση μέ προνομιακούς ὅρους ὑπέρ τῶν ὑπόδουλων νησιῶν, ἡ ὁποία πρό-

44. Λεβογιάννης Νικόλαος, *Νεότερη Ἱστορία τῆς Νάξου,* σελ. 13.
45. Κωτσάκης Θανάσης, ὅπ.π., σελ. 71-73, 76.

σφερε μία ἀνακούφιση στούς ντόπιους κατοίκους, κάτι τό ὁποῖο ἦταν πρωτόγνωρο γιά τόν ἑλληνικό χῶρο. Τό νέο σύστημα διοικήσεως ὑπάγονταν στήν κεντρική Ὀθωμανική διοίκηση (Sancak) καί ἡ Νάξος ὁρίστηκε πρωτεύουσα τῶν νησιῶν, ἔχοντας τόν χαρακτήρα μιᾶς Ὀθωμανικῆς ἐπαρχίας μέ μικρή αὐτονομία, στήν ὁποία ὅμως οἱ κάτοικοί της ἦταν φόρου ὑποτελεῖς.[46]

Ἡ τουρκική διοίκηση, ἡ ὁποία γινόταν διά ἀντιπροσώπου, καθώς διοικητής ἦταν ὁ «Σαντζάκ -μπέης», διατήρησε τόν διοικητικό τρόπο διοίκησης πού ἐκφραζόταν μέ τό αὐστηρό φεουδαλικό σύστημα, καθώς καί τόν ἐθιμικό τρόπο ἀπόδοσης τῆς δικαιοσύνης ἀπό τούς Ἕλληνες κριτές. Ἡ συνέχεια ὅμως δέν ἦταν ἡ ἀναμενόμενη, καθώς ἡ Τουρκική διοίκηση ἀσκοῦνταν ἀπό ἀπόσταση, λόγῳ τῶν χριστιανῶν πειρατῶν πού ἐπιτίθονταν στούς Ὀθωμανούς τῶν νησιῶν, μέ ἀποτέλεσμα νά μήν ὑπάρχουν μέν βίαιοι ἐξισλαμισμοί καί νά ἀναπτυχθεῖ ἡ τοπική αὐτοδιοίκηση, ἀλλά προκλήθηκαν καί ἀνακατατάξεις μέ τήν ἐπικράτηση τῶν ἀστῶν, στήν ὁποία κυρίαρχη θέση εἶχαν κυρίως οἱ Λατινογενεῖς οἰκογένειες καί οἱ εὐγενεῖς οἱ ὁποῖοι διατήρησαν τά φεουδαλικά τους δικαιώματα.

Στήν πράξη, ἐξ αἰτίας τῆς ἄτυπης συμμαχίας Τούρκων καί Λατίνων, οἱ ὁποῖοι ἀνέλαβαν τόν ρόλο τοῦ φορολογικοῦ εἰσπράκτορα, ὁ Ὀρθόδοξος Ἑλληνικός πληθυσμός ὑπέφερε πολύ, καθώς πλήρωνε ὑπερβολικά μεγάλους φόρους σέ σχέση μέ τή γῆ τήν ὁποία κατεῖχε.[47] Ἀπό τά μέσα τοῦ 17ου αἰ. πού διεξήχθησαν οἱ βενετοτουρκικές συγκρούσεις (1684-1699), στήν περιοχή τοῦ Αἰγαίου οἱ Βενετοί, ἄν καί ἡττημένοι, διεκδικοῦν τίς Κυκλάδες καί μάλιστα ἐπιβάλουν φόρο στή Νάξο πρός ἐνίσχυση τοῦ στόλου τους. Τήν περίοδο αὐτή οἱ κάτοικοι τοῦ νησιοῦ βρίσκονται κυριολεκτικά ἐν μέσῳ δύο κατακτητῶν, τῶν Ὀθωμανῶν καί τῶν Βενετῶν, καί πολλοί φεύγουν πρός τά ὀρεινά μέρη φοβούμενοι τά ἀντίποινα τῶν Τούρκων. Ὁ ἱστορικός κύκλος τῶν Βενετῶν στή Νάξο κλείνει ὁριστικά μέ τή Συνθήκη τοῦ Κάρλοβιτς τό 1699 καί παύουν πλέον κάθε διεκδίκηση γιά τίς Κυκλάδες.[48]

46. Βαβατσιούλας Ὀρέστης, ὅπ.π., σελ. 49.
47. Κωτσάκης Θανάσης, ὅπ.π., σελ. 73, 76.
48. Κωτσάκης Θανάσης, *Ἕλληνες Ὀρθόδοξοι καί Λατίνοι στή Νάξο,* σελ. 84, 89.

Ἀμέσως μετά στό προσκήνιο ἀρχίζει νά διαφαίνεται ἡ Γαλλία, ἡ ὁποία ἐπιδιώκει νά πετύχει μία ἀποικιοκρατικοῦ τύπου πολιτική χρησιμοποιώντας τή θρησκευτική της ἐπιρροή καί συντασσόμενη παράλληλα στό πλευρό τῆς ρωμαιοκαθολικῆς ἐκκλησίας. Ἡ πληθώρα τῶν ρωμαιοκαθολικῶν μοναχικῶν ταγμάτων ἦταν βέβαια ἡ «αἰχμή τοῦ δόρατος» πρός αὐτήν τήν προσπάθεια, σέ τέτοιο σημεῖο μάλιστα ὥστε οἱ μισσιονάριοι αὐτοί νά κατηγορηθοῦν γιά «πολιτιστικό ἰμπεριαλισμό».[49] Αὐτό συνέβη διότι παράλληλα μέ τά ποιμαντικά τους καθήκοντα φρόντιζαν νά διαδώσουν στά ἐκπαιδευτήρια πού δίδασκαν, κατά πρῶτον τήν γαλλική γλώσσα καί κατά δεύτερον τόν πολιτισμό τους.

Στή διάρκεια τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγώνα κατά τῶν Τούρκων μέχρι τήν ἐπανάσταση τοῦ 1821 ἔγιναν πολλοί ἐπαναστατικοί ἀγῶνες τῶν κατοίκων τῆς Νάξου γιά τήν ἀπομάκρυνση τῶν Φράγκων φεουδαρχῶν, οἱ ὁποῖοι ἔλεγχαν τήν καθημερινή ζωή καί τίς δραστηριότητές τους καί ἐπέβαλαν, ὅπως τονίσαμε, πλῆθος φόρων στούς ἀγρότες τοῦ νησιοῦ. Σέ ἀρκετούς ἀπό αὐτούς συμμετεῖχε ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία, ὅπως τό 1553 μέ τόν Ἐπίσκοπο Παροναξίας καί ἔπειτα Θεσσαλονίκης Θεωνά, τίς οἰκογένειες τῶν Πολιτῶν καί Κόκκων τό 1643, τήν ἐξέγερση τοῦ Μάρκου Πολίτη τό 1719-1720, τοῦ Καστελλάνου τό 1787, τοῦ Μαρκάκη Πολίτη τό 1770-1802, ἡ ἐξέγερση τῶν κατοίκων τῆς ὀρεινῆς Νάξου τό 1819. Τέλος, ἡ κήρυξη τῆς Ἐπαναστάσεως στήν πλατεία τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς στή Χώρα τῆς Νάξου ἀπό τόν ἀπεσταλμένο τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντη Εὐάγγελου Ματζαράκη στίς 6 Μαΐου 1821 μέ τήν παρουσία καί τήν εὐλογία τοῦ φλογεροῦ ἀγωνιστή Μητροπολίτου Παροναξίας Ἱεροθέου Ἀριστάρχου.[50]

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ

Ὁ Ἅγιος Νικόδημος ὁ ἁγιορείτης εἶναι ὁ τρίτος ἀγωνιστής ἀπό τήν πνευματική παρέα τῶν Κολλυβάδων. Γεννήθηκε στή Νάξο τό 1749. Ὁ πατέρας του ὀνομαζόταν Ἀντώνιος Καλιβούρτζης καί ἡ μητέρα του Ἀναστασία ἡ ὁποία ἔγινε ἀργότερα μοναχή στή Νάξο

49. Κωτσάκης Θανάσης, ὅπ.π., σελ. 90.
50. Λεβογιάννης Νικόλαος, ὅπ.π., σελ. 20, 49.

μετονομασθεῖσα Ἀγάθη. Τό βαπτιστικό ὄνομα τοῦ Ἁγίου ἦταν Νικόλαος εἶχε ἕναν ἀκόμα ἀδελφό τόν Πιέρο, ὁ ὁποῖος μέ τίς συνδρομές του θά ἐνισχύσει τό ἐκδοτικό ἔργο τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου. Ἡ παιδική του ἡλικία ἦταν συνδεδεμένη μέ τήν πνευματική ζωή τοῦ νησιοῦ, ἀφοῦ βοηθοῦσε τόν ἱερέα τῆς ἐνορίας τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς στήν ὁποία ἀνῆκε. Ἔτσι ἔμαθε τίς ἱερές ἀκολουθίες, τούς ὕμνους, τά τροπάρια τῶν ἁγίων, τό τυπικό τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς, τά ὁποῖα ἀπετέλεσαν καί τό πρῶτο «πνευματικό σχολεῖο» του στό ὁποῖο θεμελιώθηκαν οἱ σπουδαῖες ἀρετές του.

Ἡ καθημερινή του ἐπαφή, λόγῳ τῆς οἰκίας του, μέ τά πολυάριθμα Μοναστήρια καί Ναούς στήν περιοχή τοῦ «Μπρούγου», τό ὁποῖο βρισκόταν περιμετρικά στή βόρεια πλευρά κάτω ἀπό τό Κάστρο, συμπλήρωναν τήν πνευματική του ἀγωγή μέ τήν κατανυκτική ἀτμόσφαιρα πού δημιουργοῦσαν δίνοντάς του πολύτιμες ἐμπειρίες ἀπό τήν παράδοση τοῦ τόπου του. Ἡ πυκνή δόμηση καί οἱ δαιδαλώδεις δρόμοι τοῦ «Μπρούγου» μαζί μέ τούς ἁγιασμένους ἱερούς Ναούς καί τά Μονύδρια θά ἀποτελέσουν τόν «οἰονεί θώρακα» ἀπέναντι στίς βαρβαρικές ἐπιδρομές καί παράλληλα δίνουν μία πολύ οὐσιαστική εἰκόνα γιά τόν τρόπο ζωῆς τῶν Ναξίων, τήν ἐποχή τοῦ ἁγίου Νικοδήμου, ἀφοῦ ὅπως εἶναι χτισμένα ἀποτελοῦν μαρτυρία τοῦ Ὀρθόδοξου φρονήματος καί ἤθους, ἐνῶ παράλληλα «περισφίγγουν» τόσο οἰκοδομικά ὅσο καί πνευματικά τό Κάστρο στό ὁποῖο κατοικοῦσαν οἱ Λατινόφρονες Φράγκοι.

Ἐδῶ ἀκριβῶς στό κέντρο τῆς περιοχῆς, δεσπόζει ὁ Ναός τῆς Μεταμορφώσεως ἤ τῆς «Παναγίας τοῦ Χριστοῦ», ἀλλά καί ὁ μόλις ἐγερθείς Μητροπολιτικός Ναός τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, ἡ Μονή τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῆς Γρόττας καθώς καί οἱ Ναοί τῆς Ἁγίας Σοφίας (Μεσοπεντηκοστή), ὁ Ἅγιος Νικόλαος, ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος, ἡ Μονή τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς καί πολλά Μονύδρια, ὅπως ὁ Ἅγιος Ἰωάννης, ὁ Σταυρός, ἡ Ἐλεοῦσα κ.ἄ. Σέ αὐτή τήν μικρή καί στενή λωρίδα γῆς τῆς τόσο ὅμως μεγάλης σέ πνευματικότητα, τοῦ Μπρούγου, στήν ὁποία ἐφάπτονται οἰκίες καί Ναοί καί τελοῦνται καθημερινές σχεδόν ἱερές Ἀκολουθίες, ἀλλά καί στήν εὐρύτερη ἐκτός Κάστρου περιοχή, γεννιέται καί μεγαλώνει ὁ Ἅγιος Νικόδημος ἀποκομίζοντας ἐξαιρετικά ἠθικά καί πνευματικά βιώματα πού θά διαπλάσουν τόν ὀρθόδοξο χαρακτήρα του τά ὁποῖα στήν συνέ-

χεια θά ἀναπτύξει ἀκόμα περισσότερο κοντά στούς Κολλυβάδες Πατέρες πού θά γνωρίσει.[51]

Τά πρῶτα ἐγκύκλια γράμματα τά ἔμαθε στή Χώρα Νάξου καί σέ ἡλικία δεκαέξι ἐτῶν ὁ πατέρας του, βλέποντας τήν φυσική εὐφυΐα καί ἀγάπη του γιά τή μάθηση, τόν ἔφερε στήν Σμύρνη στήν σπουδαία «Εὐαγγελική» σχολή ὅπου ἦταν δάσκαλος ὁ Ἱερόθεος Δενδρινός. Ἐκεῖ ἔδειξε μεγάλο ἐνδιαφέρον γιά ὅλες τίς ἐπιστῆμες, συγκρατώντας στή μνήμη του πολλά στοιχεῖα τῶν παραδόσεων καί τῶν λιγοστῶν σχετικά βιβλίων πού ὑπῆρχαν.[52] Ἐξ αἰτίας τοῦ διωγμοῦ τῶν Χριστιανῶν ἀπό τούς Τούρκους, μέ αἰτία τόν ρωσσοτουρκικό πόλεμο (1770), γύρισε στήν πατρίδα του τή Νάξο καί ἔγινε Γραμματέας στήν Μητρόπολη Παροναξίας.

Ἡ συνάντησή του μέ τρεῖς ἁγιορεῖτες Κολλυβάδες μοναχούς, τούς Γρηγόριο, Νήφωνα καί Ἀρσένιο τόν Πελοποννήσιο, ἔγινε ἡ αἰτία νά ἀνάψει ὁ θεῖος πόθος του γιά τόν μοναχισμό καί παράλληλα *«ἐδιδάχθηκε ἀπ' αὐτούς τήν νοεράν προσευχήν»*. Παράλληλα εἶχε ἔρθει στή Νάξο (1773), ὁ Σχολάρχης τῆς Πατριαρχικῆς μεγάλης τοῦ Γένους σχολῆς Ἱερομόναχος Χρύσανθος ὁ Αἰτωλός πιθανόν λόγῳ τῶν «ὀρλοφικῶν» ἀλλά καί *«δεδιωγμένος ἕνεκεν δικαιοσύνης»*, ἀδελφός τοῦ Ἱερομάρτυρος Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ. Ὁ Χρύσανθος εἶχε φέρει μαζί του μεγάλο ἀριθμό βιβλίων ἀπό Ἀρχαίους Ἕλληνες συγγραφεῖς, Ἐκκλησιαστικούς Πατέρες, καθώς καί μερικά λειτουργικά βιβλία ὅπως τό Ψαλτήριο. Μάλιστα στήν διαθήκη του, τήν ὁποία συνέταξε τό 1872, ἀναφέρει ὅτι αὐτά θά ἀποτελοῦν πνευματική περιουσία τοῦ ἐν λόγῳ σχολείου ὥστε νά εἶναι *«εἰς χρῆσιν τοῦ ἀεί εὑρισκομένου διδασκάλου …καί τῶν μαθητῶν»*.[53]

Στή θέση Γρόττα τῆς Χώρας τῆς Νάξου δημιούργησε τό 1ο δημοτικό σχολεῖο «τῇ προτροπῇ τοῦ διερμηνευτοῦ τοῦ βασιλικοῦ στόλου Νικολάου Πέτρου Μαυρογένους» καί στό ὁποῖο φαίνεται ὅτι «ἀτύπως» σπούδασε ὁ Νικόλαος Καλ(λ)ιβούτζης (Ἅγιος Νικόδημος). Σέ αὐτή του τή σχέση μέ τόν παπά Χρύσανθο ὀφείλει, ὁ Ἅγιος, τίς

51. Μαστορόπουλος Γεώργιος, *Ναοί καί Μονύδρια τῆς Χώρας Νάξου,* σελ. 351, 355, 362-364.

52. Μπιλάλης Νικόδημος, *Ὁ πρωτότυπος Βίος τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου,* σελ. 54.

53. Σφυρόερας Βασ., *Ἡ Νάξος στά χρόνια τοῦ Νικοδήμου Ἁγιορείτου,* σελ. 339.

πλούσιες σέ εὖρος γνώσεις του καί τήν πολυποίκιλη παιδεία του.[54] Ἡ παρουσία τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου στή Νάξο κατά τήν περίοδο αὐτή (1770-1775) εἶναι γόνιμη καί γιά ἕναν ἀκόμη λόγο ὁ ὁποῖος ἀφορᾶ τήν πρόσβαση πού εἶχε ὡς γραμματέας τήν Μητροπόλεως στήν πλούσια βιβλιοθήκη τῶν Ἰησουϊτῶν τῆς Νάξου. Αὐτό συνέβη κυρίως διότι ἡ πολυετής Ἀρχιερατεία τοῦ Μητροπολίτη, Ἀνθίμου Βαρδή, τήν περίοδο αὐτή εἶναι ἤπια καί φιλική πρός τούς Λατίνους καί ἔχει σάν ἀποτέλεσμα νά δημιουργήσει συνθῆκες ἀνοχῆς καί συνεργασίας, καθώς οἱ Ὀρθόδοξοι Χριστιανοί *«παλαιότερα ἦταν φανατικοί ἐχθροί τοῦ Καθολικισμοῦ»*.[55]

Μέ περιπετειώδη τρόπο ἔφτασε στόν Ἄθωνα ὅπου ἔλαβε τό μικρό μοναχικό σχῆμα στήν μονή Διονυσίου. Τό 1777 συναντήθηκε στό κελλί τοῦ Ὁσίου Ἀντωνίου τό σημερινό Σεράι μέ τόν Ἅγιο Μακάριο τόν Νοταρά ὁ ὁποῖος τοῦ ἔδωσε τό χειρόγραφο τῆς «Φιλοκαλίας» ὥστε νά τό ἐπιμεληθεῖ, γράφοντας καί τό προοίμιο τοῦ ἔργου. Μέ τόν Ἅγιο Μακάριο θά ἀποκτήσει μεγάλη πνευματική σχέση καί τό 1784 θά συνεργαστοῦν πάλι γιά τήν ἐπιμέλεια τῶν ἔργων τοῦ Ἁγίου Συμεών τοῦ Νέου Θεολόγου. Ὁ ἅγιος Νικόδημος ἐπίσης ὑπῆρξε καί ἀλείπτης Νεομαρτύρων καί μάλιστα τοῦ Νεομάρτυρος Κωνσταντίνου τοῦ Ὑδραίου, τόν ὁποῖο κατήχησε καί ἐμψύχωσε γιά τό Μαρτύριο. Γιά τόν λόγο αὐτό ἔρχονταν σέ αὐτόν ἄνθρωποι πού εἶχαν ταλαιπωρηθεῖ ἀπό τό βάρος τῶν ἁμαρτιῶν καί τῶν θλίψεων καί ἔβρισκαν στόν ταπεινό καί πάμφτωχο Νικόδημο τήν παρηγοριά καί τήν διακριτική συμβουλή, τήν κατανόηση καί τήν θεραπεία τῶν παραπτωμάτων τους.[56] Ἡ ἀπασχόλησή του μέ τή νοερά προσευχή τοῦ δημιούργησε τόν πόθο νά μεταβεῖ στήν Μολδαβία πρός συνάντηση μέ τόν ἅγιο Παΐσιο Βελιτσκόφσκυ γιά νά ἀκούσει τή διδασκαλία του σχετικά μέ τή ἄσκηση τῆς φυλακῆς τοῦ νοῦ καί τῆς ἀπερίσπαστης προσευχῆς στήν καρδιά. Μιά καταιγίδα τόν ἐμπόδισε νά πραγματοποιήσει τόν σκοπό του καί ἀποσύρθηκε στήν ἀρχή σ' ἕνα κελλί στίς Καρυές καί μετά στήν ἔρημο τῆς Καψάλας στό κελί τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου γιά νά ζήσει ἐκεῖ μόνος του ἀσκητικό βίο καί νά ἐπιτύχει ἀνενόχλητος καί ἀπερίσπαστος τίς

54. Τουμπακάρης Ἰωάννης, ὅπ.π, σελ. 220.
55. Σφυρόερας Βασίλειος, ὅπ.π., σελ. 340.
56. Παυλόπουλος Νικόδημος, *Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης*, σελ. 65.

πνευματικές του ἀναβάσεις πρός τόν Θεό. Μετά τόν βρίσκουμε στό νησάκι τῆς Σκυροπούλας, ὅπου πῆγε στήν ἀρχή μέ τόν παπά-Ἀρσένιο γιά μεγαλύτερη ἄσκηση καί ἔπειτα διέμεινε μόνος του ἐκπονώντας πολλά συγγράμματα, ὅπως τό «Συμβουλευτικό ἐγχειρίδιο» καί ὁ «Ἀόρατος Πόλεμος».

Γυρνώντας στό Ἅγιον Ὄρος πῆγε πάλι στήν ἔρημο τῆς Καψάλας, στήν Καλύβη τοῦ Ἁγίου Βασιλείου καί μέ τή συντροφιά τῶν ἀδελφῶν του Κολλυβάδων, συνέγραψε τά περισσότερα ἀλλά καί σπουδαιότερα ἀπό τά ἔργα του, ὅπως τήν «Χρηστοήθειαν», τόν «Κῆπον τῶν Χαρίτων», καί «ἐκαλλώπισε» τό «Ἐκλόγιον» καί τό «Νέον Μαρτυρολόγιον». Σ' αὐτό τό τελευταῖο ὁ Ἅγιος Μακάριος ὁ Νοταρᾶς εἶχε συγκεντρώσει τίς πιό γνωστές βιογραφίες Νεομαρτύρων. Ὁ Ἅγιος Νικόδημος μέ τά ἔργα του ἔδειξε πόσο μεγάλος θεολόγος εἶναι καί αὐτό πού χαρακτηρίζει τή σπουδαιότητα τῆς γραφῆς του εἶναι ἡ ἀναφορά του στή δογματική καί Πατερική παράδοση, ἀλλά καί ἡ σπουδαία παιδαγωγική του ἀντίληψη καί ἱκανότητα μέ ἀναφορά στόν ἁγιαστικό τρόπο τῆς Ἐκκλησίας διά τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καθώς καί τήν ζῶσα Χάρη πού δίδεται διά τῆς παιδαγωγίας τῶν Ἁγίων.[57]

Τά τελευταῖα δύο χρόνια τῆς ζωῆς του τά πέρασε στίς Καρυές, στό κελλί τῶν Σκουρταίων. Οἱ σκληροί ἀγῶνες του, ἡ διαρκής νηστεία καί ἡ συνεχής καταπόνησή του μέ τή μελέτη καί τή συγγραφή λύγισαν πρόωρα τόν Ἅγιο, κλόνισαν σοβαρά τήν ὑγεία του καί ἔπαθε παραπληγία. Μέ ὁσιακό τρόπο, ἀφοῦ εὐχήθηκε καί προσευχήθηκε γιά τούς ἀδελφούς πού τόν φρόντιζαν, προσκύνησε τά λείψανα τῶν ἁγίων πού βρίσκονταν στό κελλί, κοινώνησε γιά τελευταία φορά καί κοιμήθηκε τό πρωί τῆς 14ης Ἰουλίου 1809 σέ ἡλικία μόλις 60 ἐτῶν.

Τό ἔργο τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου τροφοδότησε τό Κολλυβαδικό κίνημα καί ἐνέπνευσε τό πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας ἕως τήν σύγχρονη ἐποχή.

57. Κρικώνης Χρῆστος, *Τό συγγραφικόν ἔργον τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου,* σελ. 139.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΑ ΕΡΓΑ

Ἁγιολογικά: «Νέον Ἐκλόγιον» 1803, «Νέον Μαρτυρολόγιον» 1799, «Συναξαριστής τῶν Δώδεκα μηνῶν τοῦ ἐνιαυτοῦ», 1805-1807.Ἀσκητικά: «Φιλοκαλία τῶν ἱερῶν νηπτικῶν» 1777-1782 (Βενετία), «Βίβλος Βαρσανουφίου καί Ἰωάννου» 1797, 1816 (Βενετία), «Εὐεργετινός» 1777.

Ἐποικοδομητικά καί ἠθικά: «Περί συνεχοῦς Θείας Μεταλήψεως τῶν ἀχράντων τοῦ Χριστοῦ Μυστηρίων» 1778, ἐκδ. 1783, «Βιβλίον καλούμενον Ἀόρατος Πόλεμος» 1796, «Πνευματικά Γυμνάσματα», 1785 1796.

Ἀπολογητικά: «Ἀπολογία περί τῆς Κυρίας ἡμῶν Θεοτόκου», «Ὁμολογία Πίστεως», 1805, 1819.

Ποιμαντικά-κανονικά: «Ἐξομολογητάριον», 1784, 1794, «Πηδάλιον», 1800, «Συμβουλευτικόν ἐγχειρίδιον ἤτοι περί φυλακῆς τῶν πέντε αἰσθήσεων», 1781-1782.

Ἑρμηνευτικά-Λειτουργικά: «Ἑρμηνεία εἰς τάς δεκατέσσερας Ἐπιστολάς τοῦ Ἀπ. Παύλου», 1797 στήν καλύβα Ἅγιος Βασίλειος 1819, «Ψαλτήριον Εὐθυμίου Ζυγαβηνοῦ», «Ἑορτοδρόμιον Ἑρμηνεία τῶν Ἀσματικῶν Κανόνων τῶν Δεσποτικῶν καί Θεομητορικῶν Ἑορτῶν» 1806.

Ποιητικά: Ἐπιγράμματα-Ποιήματα, Λειτουργικοί Ὕμνοι καί Ἐγκώμια.[58]

58. Μπενίσης Μάριος, *Ὁ Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης στήν θεολογική ἔρευνα τοῦ 20οῦ αἰώνα,* σελ. 80-83.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ– ΠΟΡΕΙΑ ΑΓΩΓΗΣ ΠΡΟΣ ΤΗ ΘΕΩΣΗ

Τό τελειότερο δημιούργημα τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ἡ κορωνίδα τῆς κτίσεως, δημιουργήθηκε μέ μεγάλη ἐπιμέλεια ἀπό τήν ἄπειρη ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, μέ σκοπό νά τόν ὠφελήσει δίνοντάς του ἐλευθερία καί μία μοναδικότητα, ὅπως παραπέμπει στόν προφητάνακτα Δαυΐδ ὁ Ἅγιος Νικόδημος, «ὁ πλάσας κατά μόνας τάς καρδίας αὐτῶν» (Ψαλμ. λβ΄ 15), ἡ ὁποία δέν ὑπάρχει ἄλλη ὅμοια στόν κόσμο.[59] Ὁ Ἀδάμ πλάσθηκε αἰωνίως γιά τήν ἀθανασία, «κατ' εἰκόνα καί καθ' ὁμοίωσιν Θεοῦ» καί ἡ προσωπικότητά του εἶχε τά στοιχεῖα τῆς ἀκεραιότητας καί τῆς ἁρμονίας τῶν πνευματικῶν καί φυσικῶν τοῦ μελῶν, καθώς ἐπίσης καί ἡ βούλησή του τόν ὁδηγοῦσε σέ πράξεις εὐάρεστες στόν Θεό. Τοποθετήθηκε στόν παράδεισο, σέ ἕναν τόπο ἰδανικό γιά νά «φυλάξει καί νά ἐργαστεῖ» τίς ἐντολές τοῦ Θεοῦ, ἀπολαμβάνοντας τήν εὐδαιμονία τῆς παρουσίας του ἀλλά ταυτόχρονα, παρατηρεῖ ὁ Ἅγιος Νικόδημος, νά λάβει καί μισθό αἰώνιο: τόν ἴδιο τόν *«Δοτῆρα τοῦ μισθοῦ»*, πού εἶναι ἡ Θέωση.[60]

Στόν παράδεισο κλήθηκε νά ἐργάζεται, νά γυμνάζει τόν ἑαυτό του σωματικά καί πνευματικά στήν εὐσέβεια. Ἡ ἔννοια τῆς εὐσέβειας εἶναι γιά τόν Ἅγιο περιεκτική, καθώς περιλαμβάνει τήν νοερά προσευχή, τήν ἑτοιμότητα ἀπέναντι στούς λογισμούς, τήν κατήχηση στόν λόγο τῆς Ἁγίας Γραφῆς καί τῶν Πατέρων, τήν παύση τῶν παθῶν, τήν ταπείνωση, τήν ἀγάπη πρός τόν Θεό καί τούς ἀνθρώπους καί γενικά κάθε ἀρετή. Μέ αὐτόν τόν τρόπο τῆς ἀσκήσεως μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νά φτάσει στήν τελειότητα, ἡ ὁποία στήν παροῦσα ζωή εἶναι ἡ *«ἀπόκτησις τῆς θείας χάρις»* καί στή μέλλουσα ἡ *«ἀπόκτησις τῆς θείας δόξης»*. Ἔτσι γυμναζόμενοι μᾶς λέει ὁ Ἅγιος,

59. Ἅγιος Νικόδημος, *Πνευματικά γυμνάσματα,* σελ. 18.

60. Ἅγιος Νικόδημος, ὅπ.π., σελ. 7, 18. Ὁσίου Μαξίμου Ὁμολογητοῦ, Κεφ. λη΄ τῆς ε΄ Ἑκατοντάδος τῶν θεολογικῶν. *Φιλοκαλία,* σελ. 134, πρβ. Α΄ Τιμοθ. δ. 7.

παραπέμποντας στόν Ὅσιο Μάξιμο τόν Ὁμολογητή, θά λάβουμε καί τήν «ἀνόθευτον εἴδησιν καί ἐπιστήμην τῶν καθηκόντων».[61]

Ἡ δύναμη ὅμως τῆς ἐλευθερίας τοῦ Ἀδάμ καί τῆς συζύγου του Εὔας στράφηκε ἐναντίον καί αὐτοῦ τοῦ ἴδιου τοῦ Δημιουργοῦ τους, τόν ὁποῖο ἀρνήθηκαν δεχόμενοι πρωτύτερα τόν λογισμό πού τούς ὑπέβαλε ὁ διάβολος: *«διανοιχθήσονται ὑμῶν οἱ ὀφθαλμοί».* Μέ αὐτόν τόν τρόπο «ἁμάρτησαν», ἀφοῦ ἀπέτυχαν νά ἐργαστοῦν τόν σκοπό γιά τόν ὁποῖο τούς ἔπλασε ὁ Θεός καί προτίμησαν νά ζήσουν σύμφωνα μέ τό «ἴδιον» θέλημα. Ἡ ἀπώλεια τοῦ παραδείσου ἀπό τούς πρωτοπλάστους ἔγινε ἡ αἰτία νά ἔρθει ἡ ἁμαρτία στόν κόσμο καί ἔφερε ἕνα πλῆθος πνευματικῶν κακῶν ὅπως ἡ στέρησις τῆς θείας δικαιοσύνης καί τῆς ἀρετῆς, τά πάθη, ἡ διαφθορά τῆς φύσεως καθώς καί διαμάχες τῶν ἀνθρώπων μέ τούς πολέμους.[62] Παράλληλα ἡ ἁμαρτία προκάλεσε τόν θάνατο τοῦ Ἀδάμ καί αὐτό εἶχε σάν συνέπεια νά φαρμακωθοῦν, ὅπως λέγει ὁ Ἅγιος Νικόδημος, καί οἱ ἀπόγονοί του, ὅλη ἡ ἀνθρωπότητα, καί ἡ ὁποία ἐξ αἰτίας του αἰχμαλωτίστηκε στό σκοτάδι, τό ὁποῖο ὁ Ἅγιος ὀνομάζει Ἅδη.[63]

Ὁ ἅγιος Νικόδημος ἀναφέρει ὅτι ἔτσι κυριάρχησε ἡ ἁμαρτία ἔναντι τῆς ἀρετῆς, ἡ ὁποία ἦταν *«γραμμένη σέ ὅλους τούς γραπτούς νόμους τοῦ Θεοῦ»*, φέρνοντας στήν κτίση τό κακό πού πρίν ἦταν ἀνύπαρκτο. Μέ αὐτόν τόν τρόπο ἡ ἁμαρτία ἔγινε παρά-φύση τρόπος ζωῆς. Χρησιμοποιώντας μάλιστα τόν λόγο τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης, μᾶς λέγει ὅτι ἡ κακία *«ἀντικατέστησε τήν ἀρετή ὄχι ἐπειδή εἶναι κάτι ἀπό μόνη της, ἀλλά ἐπειδή ἐννοεῖται ὅτι ἐπικρατεῖ μέ τήν ἀπουσία τοῦ ἀνώτερου»* πού εἶναι ἡ ἀρετή.[64] Ὁ ἄνθρωπος μέ τήν ἀποστασία του ἀπό τόν Θεό καί Δημιουργό του, ἔφερε τή διαφθορά στή φύση, ἡ ὁποία «τῇ γάρ ματαιότητι ἡ κτίσις ὑπετάγη» (Ρωμ. 8, 20). Ἡ ἀνυπακοή τοῦ Ἀδάμ, ἀνακεφαλαιώνει ἀναφερόμενος ὁ Ἅγιος Νικόδημος στόν ἱερό Αὐγουστῖνο, ἔχει διπλό χαρακτήρα: ἕνα πού ἀφορᾶ τόν ἑαυτό του καί τό ὁποῖο λόγῳ τῆς πίστεώς του στόν Μεσσία, τόν συγχώρεσε ὁ Θεός καί ἕνα δεύτερο πού χρεώθηκε ὅλη ἡ φύ-

61. Ἅγιος Νικόδημος, ὅπ.π., σελ. 22-23.

62. Ἅγιος Νικόδημος, *Πνευματικά Γυμνάσματα,* σελ. 36.

63. Ἅγιος Νικόδημος, *Πνευματικά Γυμνάσματα,* σελ. 36, 37.

64. Ἅγιος Νικόδημος, *Χριστοήθεια τῶν Χριστιανῶν,* σελ. 9, Ἅγ. Γρηγόριος Νύσσης, *Λόγος κατηχητικός Μέγας,* PG 45, σελ. 28.

σις τῶν ἀνθρώπων, κοινό καί φυσικό γιά ὅλους καί ὀνομάστηκε προπατορικό.[65] Αὐτό τό ἁμάρτημα θεραπεύτηκε μέ τήν πρόνοια τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας κα τό ἱερό βάπτισμα.

Ἔτσι ἡ ἁμαρτία γίνεται πιά καθολική καί δέν εἶναι ἁπλῶς μία ἐξωτερική κατάσταση μέ ἠθικολογικές ἤ ψυχολογικές συνέπειες καί ἰδεολογικά σχήματα, ἀλλά ἀποκοπή τῆς σχέσης του μέ τόν Θεό καί κατά συνέπεια μέ τήν προσδοκία τοῦ ἀνθρώπου ν' ἀποκτήσει τίς θεῖες ἀρετές. Μέ αὐτόν τόν τρόπο ἀνέστειλε ὀντολογικά τήν πορεία του πρός τήν θέωση κληροδοτώντας στό ἀνθρώπινο γένος τήν προγονική ὁρμή πρός τά αἰσθητά.[66] Αὐτή ἡ μεγάλη θλίψη ὡστόσο ἀπό τήν προσκόλληση τοῦ ἀνθρώπου στά αἰσθητά καί φθαρτά ἀνετράπηκε θεραπευτικά, μᾶς λέγει ὁ Ἅγιος Νικόδημος, ἀπό τήν ἔλευση τοῦ νέου Ἀδάμ, τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος ἀνύψωσε τό γένος τῶν ἀνθρώπων στήν ἀγάπη πρός τά νοητά καί ἀνώτερα.[67]

Η ΠΑΡΑΒΑΣΗ ΤΟΥ ΘΕΙΟΥ ΘΕΛΗΜΑΤΟΣ-ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

Τό βάρος μιᾶς «βαρειᾶς παραβάσεως ἐναντίον τοῦ θείου θελήματος», μᾶς λέγει ὁ Ἅγιος Μᾶρκος ὁ ἀσκητής, φέρνει ἄπειρη δυστυχία στόν ἄνθρωπο, καθώς ἔτσι καταφρονεῖ τόν Θεό καί πορεύεται ὅπως ὁ ἄσωτος υἱός τῆς παραβολῆς, σέ «ξένη χώρα», γιά τήν ἀναζήτηση τῆς χαρᾶς καί τῆς μακαριότητας.[68] Ἡ αἰτία λοιπόν τῆς διακοπῆς τῆς σχέσης τοῦ ἀνθρώπου μέ τόν Θεό εἶναι ἡ ἁμαρτία, ἡ ὁποία εἶναι σάν τή φωτιά πού ὅσο τήν τροφοδοτεῖς μέ πράξεις ἄνομες κυριεύει τόν ἄνθρωπο. Αὐτές ὅμως οἱ πράξεις τοῦ ἀνθρώπου ἐπειδή εἶναι ἄνομες καί πονηρές, ἀρρωσταίνουν τήν ψυχή καί τυφλώνουν τόν νοῦ του.

Ὅπως τονίζει ὁ ἅγιος Νικόδημος, ἐνῶ ὁ νοῦς ὡς εἰκόνα τοῦ Θεοῦ εἶναι φωτεινός, ὅταν ἀπομακρύνεται μέ τά ἔργα τῆς ἁμαρτίας ἀπό τήν ἄκτιστη χάρη τοῦ Θεοῦ σκοτίζει τή διάνοια του.[69]

Ἡ χειρότερη ὅμως πνευματική ζημία πού συμβαίνει στόν ἄνθρω-

65. Ἅγιος Νικόδημος, *Πνευματικά Γυμνάσματα,* σελ. 37.
66. Ἅγιος Νικόδημος, *Συμβουλευτικό Ἐγχειρίδιο,* σελ. 53.
67. Ἅγιος Νικόδημος, *Συμβουλευτικό Ἐγχειρίδιο,* σελ. 54.
68. Ὅσιος Μᾶρκος, *Φιλοκαλία τῶν Ἱερῶν νηπτικῶν,* σελ. 10.
69. Ἅγιος Νικόδημος, *Πνευματικά Γυμνάσματα,* σελ. 42.

πο εἶναι ἡ διαστροφή τῆς ἀντιλήψεώς του καί ἡ ὁποία, ἐπηρέασε τό *«ἰδικόν του ὄργανον»*, δηλαδή τό σῶμα του, καί κατ᾽ αὐτόν τόν τρόπο δέχεται *«ὅλη τήν ὕπαρξη καί σύσταση»* του εἶναι του ἀπό τήν ἐμπαθή ἡδονή.[70] Ὅμως εἶναι δυνατόν γιά τόν ἄνθρωπο, καθώς ἔχει στήν μνήμη του τήν ἀνάμνηση τῶν θείων βιωμάτων, ν᾽ ἀποκτήσει ξανά τήν ἐλπίδα τῆς ἐπιστροφῆς στήν «πατρική οἰκία», στή χάρη τοῦ Θεοῦ.

Ὁ κόσμος τῆς ἁμαρτίας *«εἶναι μία ἄβυσσος κακίας»* καί, σάν μία ἀντίθετη δύναμη ἀπέναντι στό ἄκρον ἀγαθό πού εἶναι ὁ Θεός, ἔλκει τόν ἄνθρωπο σέ ἕναν δικό της τόπο γεμάτο στεναχώρια καί σκοτάδι ὁ ὁποῖος ὀνομάζεται Ἅδης. Κάθε τόπο, ἡ ἁμαρτία μέ τό «δραστικό φαρμάκι» της, μπορεῖ νά τόν μετατρέψει σέ τόπο τοῦ Ἅδου καί ἐκεῖ νά ἐγκαταστήσει τόν ἄνθρωπο διότι μέ τήν θέλησή του ἀγάπησε αὐτό τό μισητό «τέρας», τήν ἁμαρτία, καί τῆς ἔδωσε τό δικαίωμα, νά τόν *«γυμνώσει ἀπό ὅλα τά ἀγαθά ἔργα τῆς φύσεως»*. Μέ αὐτόν τόν τρόπο, ἐπισημαίνει ὁ ἅγιος Νικόδημος, στερεῖται ὁ ἄνθρωπος τῆς θείας βοήθειας καί ἀντίληψης, τήν δικαιοῦσαν χάριν, καί δίνει τήν εὐκαιρία στήν κακότητα τῆς ἁμαρτίας νά πάρει ἀπό τήν ψυχή τήν εὐστροφία καί τήν ἐξυπνάδα τοῦ νοῦ, τήν διάκριση τοῦ λογικοῦ, τήν ἀπαλότητα καί αἴσθηση τῆς καρδιᾶς, τήν εἰρήνη τῶν λογισμῶν καί τῆς συνειδήσεως καθώς καί τήν καθαρότητα ὅλων τῶν δυνάμεών της. Ἡ ψυχή κατ᾽ αὐτόν τόν τρόπο ἀδειάζει ἀπό τά θεῖα χαρίσματα μέ τά ὁποῖα εἶναι στολισμένη καί ἀντίθετα γεμίζει μέ τά «παρά φύσιν» πάθη: σκοτίζεται ὁ νοῦς, ἡ θέλησή του ἀποκτάει σκληρότητα ἀρνούμενος νά κάνει τό καλό, οἱ ἐπιθυμίες του γίνονται πονηρές καί δέν μπορεῖ νά τίς ἐλέγξει καί τέλος δέν ἔχει τήν δύναμη νά βάλει πνευματικά ὅρια καθώς μέσα του ἐπικρατεῖ μία φοβερή ταραχή καί ἀταξία.

Τό μεγαλύτερο ὅμως κακό πού προκαλεῖ ἡ ἁμαρτία, κατά τόν Ἅγιο, διότι ἡ ἴδια εἶναι *«μή ὄν καί μηδέν»* καθώς *«οὔ γέγονε παρά Θεοῦ οὐ δέ ἐν Θεῷ»*, κάνει ἐπίσης τόν ἄνθρωπο πού τήν ἐργάζεται καί αὐτόν *«μή ὄν καί μηδέν»*. Ἀποδομεῖ μέ αὐτόν τόν τρόπο τήν προσωπικότητά του καθώς μία τέτοια ζωή πού ζεῖ ὁ «ἄθλιος ἁμαρ-

70. Μαντζαρίδης Γεώργιος, *Ἡ φυσιολογία τῆς ἠθικῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου κατά τόν Ἅγιο Νικόδημο τόν Ἁγιορείτη*, σελ. 61-62.

τωλός», παρατηρεῖ ὁ ἅγιος Νικόδημος ἀναφέροντας μία ὁμιλία τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Χρυσοστόμου στή Γένεση, εἶναι θλιβερή καί ταραγμένη, ἀνήσυχη καί λυπημένη, παρόμοια μέ ἐκείνην τοῦ Κάιν. Αὐτός ἀφοῦ σκότωσε τόν ἀδελφό του τόν Ἄβελ ἔτρεμε ἀπό τόν πολύ φόβο νομίζοντας ὅτι «τρέμουν καί τά βουνά, καί σαλεύει ὅλη ἡ γῆ» καί «ᾤκησεν ἐν γῇ Ναὶδ» (Γέν. δ΄, 15) ἡ ὁποία ἑρμηνεύεται στήν ἑβραϊκή γλώσσα «ταραχή».[71]

Μία τέτοια κατάσταση ὁ Ἅγιος Νικόδημος τήν χαρακτηρίζει ὡς κόλαση, ἡ ὁποία ὅμως δέν ὑπῆρχε ποτέ ὡς προορισμός τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλά εἶναι ἀστοχία τῆς πνευματικῆς του ἀγωγῆς, καθώς ἡ ἐπιλογή του νά ζήσει γίνεται μέ κριτήρια τήν φιλαυτία καί τόν ἐγωισμό. Μπορεῖ ὅμως εὐτυχῶς, μᾶς λέγει ὁ Ἅγιος, ὁ ἄνθρωπος σέ αὐτήν τήν ἀρρωστημένη πνευματική κατάσταση πού βρίσκεται, ἡ ἀπειλή τῆς κολάσεως νά λειτουργήσει ὡς ὄργανο τῆς θείας δικαιοσύνης καί ἐργαζόμενος τίς θεῖες ἐντολές νά μεταβάλλει μέ τή χάρη τοῦ Θεοῦ τή μεγάλη ἀταξία τῆς ἁμαρτίας.

Γιά τόν Ἅγιο ἡ κόλαση εἶναι τόπος φοβερός καί ἀπόκρυφος, «ἕνα καταστάλαγμα κάθε θλίψεως καί πικρίας» καί στό ὁποῖο μετέχει κανείς ἐάν χρησιμοποιεῖ μέ λάθος τρόπο τήν ἐλευθερία καί τίς διαθέσεις του.

Αὐτή τή γεύση καί αἴσθηση τῆς μερικῆς κολάσεως τήν αἰσθάνονται ἤδη ὅσες ψυχές ἔζησαν στήν ἁμαρτία καί δέν ἔκαναν τήν «πρέπουσα μετάνοιαν καί ἐξομολόγησιν», σύμφωνα μέ τόν Ἅγιο, μέ ἀποτέλεσμα νά καταληφθοῦν ὁλοκληρωτικά ἀπό τά πάθη. Εἶναι μερική δέ ἡ κόλαση ἐφόσον δέν ἔχει γίνει ἀκόμα ἡ τελική κρίση τῶν ψυχῶν καί ἡ ὁποία θά συντελεστεῖ κατά τήν Δευτέρα Παρουσία τοῦ Κυρίου μας. Παράλληλα θέλοντας νά ἀφυπνίσει τόν κάθε ἁμαρτωλό ὥστε νά μήν κατοικίσει σέ αὐτόν τόν τόπο, προτείνει στόν κάθε πιστό νά *«ἀποτάξει τά ἔργα τοῦ σκότους καί νά ἐνδυθεῖ τά ἔργα τοῦ φωτός ζώντας μία σεμνή ζωή»* (Ρωμ. ιγ΄, 12).[72]

71. Ἅγιος Νικόδημος, ὅπ.π., σελ. 46-47, Ἁγ. Ἰω. Χρυσόστομος, Ε.Π.Ε. 2 Εἰς τήν Γένεσιν, σελ. 573.

72. Ἅγιος Νικόδημος, ὅπ.π., σελ. 48, 63-64.

ΑΣΘΕΝΕΙΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΕΙΨΕΩΣ ΤΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ-ΤΑ ΠΑΘΗ

Τά πάθη σύμφωνα μέ τήν Ἁγία μᾶς Ἐκκλησία εἶναι δυνάμεις οἱ ὁποῖες διαστράφηκαν λόγῳ τῆς ἁμαρτίας καί γι' αὐτό δημιουργοῦν στήν ψυχή μεγάλη ταραχή καί ἀγωνία. Στό ἱερό Εὐαγγέλιο ὁ Χριστός ἀναφέρει πώς τά πάθη βρίσκονται στό πνευματικό κέντρο τοῦ ἀνθρώπου, πού εἶναι ἡ καρδιά του, καί ἀπό ἐκεῖ ἐξέρχονται καί κινοῦν τήν ψυχή του *«ἔσωθεν γὰρ ἐκ τῆς καρδίας τῶν ἀνθρώπων οἱ διαλογισμοὶ οἱ κακοὶ ἐκπορεύονται, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, φόνοι, κλοπαί, πλεονεξίαι, πονηρίαι, δόλος, ἀσέλγεια, ὀφθαλμὸς πονηρός, βλασφημία, ὑπερηφανία, ἀφροσύνη»* (Μάρκ. ζ΄, 21-22).[73]

Ἡ ἐπαναλαμβανόμενη πράξη τῆς ἁμαρτίας δημιουργεῖ τήν ἕξη στό πάθος. Στήν κατάσταση τοῦ παραδείσου ὅπου ζοῦσε ὁ ἄνθρωπος ἦταν πεπληρωμένος μέ τό «κατ' εἰκόνα» καί ὁδηγοῦνταν σύμφωνα μέ τήν διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας στό «καθ' ὁμοίωσιν» ἔχοντας τό ἐφόδιο τῆς ἀδιάλειπτης προσευχῆς δηλαδή τήν «ἀέναη μνήμη» τοῦ Θεοῦ καί γι' αὐτό ζοῦσε τόν φωτισμό τοῦ νοός τοῦ στολισμένος μέ ποικίλες ἀρετές καί χαρίσματα.[74]

Ἡ ἐλευθερία πού ἔδωσε ὁ Θεός στόν ἄνθρωπο, ὅπως τονίσαμε, στράφηκε καί ἐναντίον τοῦ Δημιουργοῦ του, μέ τήν «συμβουλή τοῦ ὄφεως», ἡ ὁποία ἀφαίρεσε κάθε μορφή ὑπακοῆς στόν Εὐεργέτη του Θεό. Μετέβαλλε ἔτσι ριζικά τά χαρακτηριστικά τοῦ ζειν στό ἀνθρώπινο πρόσωπο ἀφοῦ, ὅπως ὁ ἑωσφόρος ἐξαιτίας τίς ὑπερηφάνειας, ἀπό φῶς ἔγινε σκοτάδι καί *«ὁ πρωῒ ἀνατέλλων; συνετρίβη εἰς τὴν γῆν»* (Ἡσ. ιδ΄, 12).[75]

73. Ἱερόθεος Ναυπάκτου (Βλάχος), *Ὀρθόδοξη Ψυχοθεραπεία,* σελ. 234, 246.
74. Ἱερόθεος Ναυπάκτου (Βλάχος), *Ἡσυχία καί Θεολογία,* σελ. 132.
75. Ἅγιος Νικόδημος, ὅπ.π., σελ. 381-382.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄

ΟΙ ΟΡΟΙ ΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΗΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

Α. Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΑΓΙΟ ΝΙΚΟΔΗΜΟ

1. ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ-ΣΤΟΧΟΘΕΣΙΑ-ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ

Στόν βίο τοῦ Ἁγίου Ἀρσενίου τοῦ Μεγάλου ἀναφέρεται ὅτι ὁ βασιλέας Θεοδόσιος, ὁ ἐξ ἴσου πνευματικά Μέγας, ζητοῦσε μέ πολύ ἐπιμέλεια «ἄνδρα πνευματικό καί σοφό» γιά νά γίνει δάσκαλος τῶν υἱῶν του Ὀνώριου καί Ἀρκάδιου, μέ σκοπό νά τούς διδάξει τά *«μαθήματα τῆς φιλοσοφίας, καί μάλιστα τά μαθήματα ἐκεῖνα, μέ τά ὁποῖα ὁ Θεός θεραπεύεται»*.[76]

Αὐτόν τόν πνευματικό διδάσκαλο τόν βρῆκε στό πρόσωπο τοῦ Ἁγίου Ἀρσενίου τοῦ Μεγάλου. Ἡ ἀγωγή τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας ἔχει διττό χαρακτήρα, κατά πρῶτον τήν ἀναμόρφωση τοῦ ἀνθρώπου, διά τῆς ταπεινῆς παρουσίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καί Λόγου τοῦ Θεοῦ, «πρός τήν ἀρχαίαν λαμπρότητα», καί κατά δεύτερον, διά τοῦ φωτισμοῦ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τήν ἀνάπτυξη τῆς νοητικῆς ἱκανότητάς του ὥστε νά μπορέσει νά γίνει, σύμφωνα μέ μία ἀναφορά τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου στόν Ἅγιο Γρηγόριο Θεολόγο, *«ἐπόπτης τῆς αἰσθητῆς κτίσεως καί μύστης τῆς νοουμένης»*. Ὁ ἀπώτερος σκοπός εἶναι δηλαδή νά μπορέσει πνευματικά νά φτάσει στήν τελειότητα, νά «ἀνέβει ὁ νοῦς του» ἀπό τά δημιουργήματα στόν Δημιουργό. Ἕνας τέτοιος ἀγώνας ἀφορᾶ, μᾶς τονίζει ὁ Ἅγιος, κατά κύριο λόγο τήν ἀκρίβεια καί τή σύνεση πού πρέπει νά δείχνει ὁ ἄνθρωπος στόν πνευματικό του ἀγώνα ὥστε νά μήν «ἐξαπατηθεῖ» προσκολλώμενος σέ κάποιο ἀπό τά αἰσθητά καί ἔτσι νά ἔχει τήν προτίμησή του πρός τά νοητά καί πνευματικά.[77]

---

76. Ἅγιος Νικόδημος, *Συναξαριστής τῶν δώδεκα μηνῶν τοῦ ἐνιαυτοῦ,* σελ. 49.
77. Ἅγιος Νικόδημος, *Συμβουλευτικό Ἐγχειρίδιο,* σελ. 42-43.

Στήν Ἁγία Γραφή ὁρίζεται πολλές φορές ὁ σκοπός τῆς πνευματικῆς ἀγωγῆς, ὁ ὁποῖος συντελεῖται ἐλεύθερα, μέ τήν κίνηση τοῦ ἀνθρώπου πρός τόν Θεό, καθότι ἔχει ὁ ἴδιος μέσα του τήν ἐντολή νά γίνει θεός, «*Σύμμορφος τῆς εἰκόνος τοῦ Θεοῦ*» (Ρωμ. 8, 29). Γι' αὐτό ἡ αὔξηση τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ στόν ἄνθρωπο, μέ τήν ἐν Χριστῷ ἄσκηση, εἶναι ἀπαραίτητο στοιχεῖο τῆς πνευματικῆς ἀγωγῆς ἡ ὁποία, σύμφωνα μέ τόν Ἀπόστολο Παῦλο, μπορεῖ νά τόν ὁδηγήσει «*Εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ*» (Ἐφ. 4, 13). Αὐτή ἡ ἐλεύθερη συνεργεῖα μέ τόν Θεό εἶναι οὐσιαστική καθώς μετά τήν πτώση του ὁ ἄνθρωπος σταμάτησε τήν κοινωνία μαζί του μέ ἀποτέλεσμα νά ἀσθενήσει ἡ φύση του καί νά ἔρθει ὁ σκοτασμός τοῦ νοῦ καί ἡ θνητότητα.[78]

Ὁ Θεός ὅμως δέν ἀπεστράφη τό πλάσμα του καί ὅπως τονίζει ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νά χρησιμοποιήσει τήν φυσική νοερά τροφή, ἡ ὁποία εἶναι ἕνα πλῆθος σπουδαίας πνευματικῆς διατροφῆς γιά τήν ὁλοκλήρωση τῆς πνευματικῆς του ἀγωγῆς ἡ ὁποία, εἶναι «*ἡ ἀνάγνωση τῶν θείων Γραφῶν, ἡ ἀπόκτηση τῶν ἀρετῶν, ἡ ἱερά προσευχή, ἡ ἐντρύφηση στά πνευματικά καί θεῖα νοήματα*». Εἶναι πρόδηλο λοιπόν πώς ἡ διακοπή τῆς σχέσης τοῦ ἀνθρώπου μέ τόν Θεό ἀπο-προσανατολίζει τόν σκοπό τῆς ἀγωγῆς του παραδίδοντας τά ὄργανα τῆς πνευματικῆς ἐργασίας του, τά αἰσθητήρια, καί στήν συνέχεια ὅλη τήν ὕπαρξή του στίς ὑποδεέστερες «*συνηθισμένες σωματικές καί ἀπολαυστικές ἡδονές*». Ἡ πνευματική ἀγωγή λοιπόν, ὅπως εἴπαμε, ταυτίζεται μέ τήν «θεογνωσία», μία κατάσταση πού ὑπῆρχε ἐγγενής στόν ἄνθρωπο καί τήν ὁποία ἀπώλεσε μέ τήν πτώση του, καθώς ὁ Θεός τόν δημιούργησε «κατ' εἰκόνα καί ὁμοίωσή του» (Γέν. 1, 27), πλάθοντας τόν νοῦ του «*ἁπλό καί ἀσχημάτιστο χωρίς μορφή καί σχῆμα*» ὅπως ἀκριβῶς εἶναι ὁ δημιουργός του.[79]

Ἔτσι, μέ τήν ὀρθόδοξη πνευματική ἀγωγή ὁ πιστός ἀκολουθώντας τή διδασκαλία τοῦ Σαρκωθέντος Λόγου τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι πάντα ἐπίκαιρος, καθώς ὁ Ἰησοῦς Χριστός εἶναι «χθές καί σήμερα ὁ αὐτός καί εἰς τούς αἰώνας» (Ἑβρ. 13, 8), πετυχαίνει τήν ἑνά-

78. Μεταλληνός Γεώργιος, *Ἡ Ὁδός*, σελ. 50.
79. Ἅγιος Νικόδημος, ὅπ.π., σελ. 50, 141.

ρετη ζωή. Ἀντίθετα ὁ κοσμικός τρόπος ζωῆς μορφώνει τόν νοῦ μέ τά διάφορα φιλοσοφικά καί ἰδεολογικά ρεύματα καί τίς φαντασιώδεις γνώσεις. Ἡ σπουδαιότητα τῶν ἀρετῶν στήν ὀρθόδοξη πνευματικότητα εἶναι μεγάλη, διότι στήν οὐσία τους ἐκφράζουν τίς ἐντολές τοῦ Θεοῦ καί γι' αὐτό ἀποτελοῦν μία πνευματική πυξίδα καί ἕνα εἶδος ὀργάνων μέ τά ὁποῖα μποροῦμε νά ὁδηγηθοῦμε μέ ἀσφάλεια στήν πνευματική τελειότητα, ἀφοῦ αὐτές εἶναι «μίμηση τοῦ Θεοῦ καί συμπόρευση μέ τόν Χριστό». Ἡ ἀναζήτηση μάλιστα καί ἡ καλλιέργεια ὅλων τῶν ἀρετῶν, καί ὄχι ἡ ἀποσπασματικότητά τους, καθώς ὅπως ἀναφέρει ὁ Ἅγιος Νικόδημος τόν ἱερό Χρυσόστομο, οἱ αἰσθήσεις εἶναι πέντε καί πρέπει νά τίς χρησιμοποιοῦμε γιά σωστό σκοπό κατά τόν ἴδιο τρόπο χρειάζεται νά ἀσκούμαστε στίς ἀρετές.[80]

Ἀξιώνεται λοιπόν ὁ ἄνθρωπος, μέ ὅλη τήν κτιστότητά του, νά μετέχει τῆς ἄκτιστης θείας ζωῆς καί τῆς ἄκτιστης θείας ἀρετῆς καί μέ αὐτόν τόν τρόπο νά ἔρχεται στήν ἐπίγνωση τῆς μεγαλειότητας τοῦ Θεοῦ ἀλλά καί τήν ἐπίγνωση τῆς μηδαμινότητάς του, ἀναγνωρίζοντας ἔτσι βιωματικά, ὅτι μόνο μέ τήν βοήθεια, «χάριτι», τοῦ Θεοῦ μπορεῖ νά σωθεῖ (Ἐφ. 2, 8). Καθιστᾶ ἔτσι ὁ ἄνθρωπος, μέ τήν πνευματική ἀγωγή καί τήν ἄσκηση τῶν ἀρετῶν πού ἀπορρέουν ἀπό αὐτήν, πάλι τόν νοῦ του ἁπλό καί ἀσχημάτιστο, καθαρό ἀπό ἐμπαθῆ νοήματα. Μέ αὐτόν τόν τρόπο μέ ὅλη τήν ἄσκηση καί τήν φροντίδα καί τήν τελειότητά τους οἱ ἐνάρετοι, τονίζει ὁ ἅγιος Νικόδημος, πετυχαίνουν νά ἐγγραφοῦν στήν ἀρχική πνευματική κατάσταση πού διακρίνουμε στά νήπια παιδιά, ἡ ὁποία εἶναι σπουδαία καθώς ὁ ἴδιος ὁ Κύριος μᾶς εἶπε: «ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ στραφῆτε καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδία, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν» (Ματθ. 18, 3).[81]

Στήν προσπάθειά του αὐτή, ὁ Ἅγιος Νικόδημος, προτείνει τήν πνευματική ἀγωγή σάν προσφορά καί βοήθεια, *«ἐν ταυτῷ καί τούς ἐλλογίμους καί σοφούς καί τούς ἁπλοϊκούς καί ἀσόφους»*, προβάλλοντας ἐπίσης, σάν ἀσφαλές κριτήριο ἀλήθειας τήν πατερική θέση, ἡ ὁποία περιλαμβάνεται στό τρίπτυχο *«δόγμα-κανόνες-λα-*

80. Ἅγιος Νικόδημος, *Συμβουλευτικό Ἐγχειρίδιο,* σελ. 209.
81. Ἅγιος Νικόδημος, *Συμβουλευτικό Ἐγχειρίδιο,* σελ. 141.

τρεία». Κατά συνέπεια ἀναλύει καί ἀποσαφηνίζει τήν δογματική τῆς ὀρθόδοξης ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἑρμηνεύοντάς την σύμφωνα μέ τήν πατερική γραμματεία καί τούς ὅρους τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καί παρουσιάζει τήν σημασία τῶν κανόνων της, ἀναδεικνύοντας τήν βυζαντινή νομοκανονική γραμματεία, ἐνῶ παράλληλα ἐνσκήπτει μέ ἀφοσίωση καί θαυμαστή ἐπιμέλεια στήν διευκρίνηση καί ἀνάδειξη τῆς λειτουργικῆς ζωῆς καί τάξης.

Μέ αὐτόν τόν τρόπο κατηχεῖ καί μυσταγωγεῖ τό πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας στόν θησαυρό τῆς λατρείας, *«ἑρμηνεύοντας-διορθώνοντας-προβάλλοντας»*, τά λειτουργικά βιβλία καί τά ὑμνολογικά κείμενα, χρησιμοποιώντας παράλληλα τίς πολύτιμες *«πηγές τῆς θείας λατρείας ὅπως τά βυζαντινά λειτουργικά ὑπομνήματα»*.[82] Ἡ πίστη του σέ αὐτήν τήν προοπτική συνίσταται στό ὅτι ἡ ὠφέλεια αὐτή θά ὁδηγήσει τό πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας στή «σωτήρια γνώση τῆς θείας οἰκονομίας», κάτι τό ὁποῖο φαίνεται νά εἶναι προτεραιότητα τοῦ Ἁγίου, ἀφοῦ συνδέει τήν παρακμή τοῦ Γένους μέ τήν «ἀπαιδευσία» καί τήν ἀπομάκρυνση ἀπό τόν «πατρογονικό πολιτισμό καί τήν πατρώα πίστη». Αὐτό συμβαίνει, ὅπως τονίζει, καί ἀπό τό γεγονός ὅτι ἡ μελέτη καί κατανόηση τῆς Γραφῆς ἐπειδή, εἶναι ἡ πηγή τῆς παιδείας, ἔχει *«ὑπερφυσικήν δύναμιν»* καί δίνει σέ σύντομο χρονικό διάστημα μία *«παράδοξον μεταμόρφωσιν κατά τά ἤθη καί κατά τήν ζωήν»*.[83]

2. Η ΑΓΩΓΗ ΔΙΑ ΤΩΝ ΒΙΩΝ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ

Στό πλαίσιο τῆς ἀναγεννήσεως τῆς ἀχρειωμένης μέσα στόν ἄνθρωπο θείας εἰκόνας, ἡ πνευματική ἀγωγή, ἐπαναφέρει τόν ἄνθρωπο στήν ἀρχική του σχέση μέ τόν Θεό καί βοηθάει στήν ἀνάπλασή του. Αὐτός εἶναι καί ὁ λόγος πού ὁ ἅγιος Νικόδημος θεωρεῖ ὅτι ὑπάρχει *«ἐπαγωγική σχέση τῆς θεώσεως τοῦ νοῦ μέ τήν ἁγιότητα τοῦ ἀνθρώπου»* καί προβαίνει στή χρήση ἁγιολογικῶν κειμένων ὡς πηγές διδασκαλίας τῆς νηπτικής θεωρίας ὅπως ἡ Φιλοκαλία, ἡ ὁποία εἶναι τό πνευματικό ὄργανο πού ὁδηγεῖ στή θέωση καί εἶναι

82. Νάσσης Χρυσόστομος, *Τά βυζαντινά ὑπομνήματα στά ἔργα τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου τοῦ Ἁγιορείτη. Συμβολή στή μελέτη τῶν πηγῶν τοῦ Ὁσίου,* σελ. 237.

83. Παπαδημητρίου Κυριακούλα, *Ἑρμηνεία τῶν ΙΔ΄ Ἐπιστολῶν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ἀπό τόν Ἅγιο Νικόδημο τόν Ἁγιορείτη, ἡ μείζων ἑρμηνευτική του,* σελ. 348-349.

τό ταμεῖο τῆς νήψεως, ὅπως ἀναφέρει στό προοίμιο τοῦ ἔργου, ὁ Ἅγιος Νικόδημος. Ἐπίσης στό βιβλίο του *«Νέο Ἐκλόγιο»* δηλώνει τήν πνευματική στοχοθεσία του γράφοντας: τά πολλά παραδείγματα τῆς ἀρετῆς, τά ὁποῖα περιέχονται στούς βίους τῶν ἁγίων, εἶναι δυνατόν νά βοηθήσουν τόν ἄνθρωπο *«νά ἐξυπνήση ὀλίγον»* ἐπιφέροντας ἔτσι *«τή νήψη, τήν ἐγρήγορση τοῦ νοός καί τῶν πνευματικῶν αἰσθήσεων»*.[84]

Μέ τήν ἐμφάνιση τῶν Νεομαρτύρων καί τήν καταγραφή τοῦ βίου τους στά μαρτυρολόγια, πιστεύει ὁ Ἅγιος Νικόδημος ὅτι ἐπιτυγχάνονται σπουδαῖοι πνευματικοί καί ἐθνικοί στόχοι, καθώς αὐτά εἶναι πηγή τῆς ἀληθινῆς θεολογίας καί βοήθησαν ὥστε νά διαμορφωθεῖ μία δυναμική πραγματικότητα στήν ἐκκλησιαστική ζωή. Ἐνέτειναν ὥστε νά συντελεστεῖ ἡ πνευματική ἀνατροφοδοσία καί ἡ ἀνανέωση τῆς ὀρθόδοξης χριστιανικῆς πίστεως, νά γίνει καταφανής καί νά εἶναι ἀναπολόγητοι τήν ἡμέρα τῆς κρίσεως οἱ ἀλλόπιστοι. Πέτυχαν μέ τόν ἀγώνα τους οἱ Νεομάρτυρες ν' ἀναδειχθεῖ ἡ Ὀρθόδοξη Ἀνατολική Ἐκκλησία σέ καύχημα καί δόξα, ἀλλά καί ἔλεγχος τῶν ἑτεροδόξων καί νά λάμψει μέ τό παράδειγμα τῆς γενναιότητας καί τῆς ὑπομονῆς τους. Παράλληλα στήριξαν ὅσους ὑπέφεραν ἀπό τόν τουρκικό ζυγό, προτρέποντας καί δίνοντάς τους θάρρος ὥστε ν' ἀγωνιστοῦν τήν ὥρα τοῦ μαρτυρίου σέ ὅσους μέ τή βία ἀναγκάζονται νά μαρτυρήσουν, καί τέλος ἐνισχύοντας τούς ἀρνησίχριστους, οἱ ὁποῖοι ἀρνήθηκαν τήν ὀρθόδοξη πίστη ὥστε νά ἐπιστρέψουν στήν Ἐκκλησία καί νά μαρτυρήσουν γιά τόν Χριστό.[85]

Παράλληλα ἡ σπουδαιότητα τῶν κειμένων αὐτῶν δέν σταματάει σέ μία θεωρητική ἀναφορά στίς ἀρετές τῶν Ἁγίων, ἀλλά, οἱ Βίοι τῶν Ἁγίων προσφέρονται γιά μελέτη πού ὁδηγεῖ στήν πνευματική τελείωση ὄχι μόνο τῶν ἀσκούντων στήν μοναχική παλαίστρα, ἀλλά ἐπεκτείνεται καί σέ ὅλες τίς κατηγορίες τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας, λαϊκῶν καί ἱερωμένων. Σέ μία ξεχωριστή κατηγορία μάλιστα περιλαμβάνονται καί ὅσοι συναναστρέφονται μέ τούς Λατίνους καί τούς ἀρνησίχριστους, δηλώνοντας μέ αὐτόν τόν τρόπο τήν πνευματική προστασία, τήν δογματική θεμελίωση, τήν ἀλειπτική παραμυθία καί

84. Πασχαλίδης Συμεών, ὅπ.π., σελ. 210, 212.
85. Φανουργάκης Βασίλειος ὅπ.π., σελ.103, 114.

βοήθεια πού μπορεῖ νά ἀντληθεῖ ἀπό τά κείμενα αὐτά.[86] Μία σπουδαία πηγή πού τεκμηριώνει τή δογματική ζωή τῆς χριστιανικῆς πίστεως εἶναι καί ὁ Συναξαριστής, ὁ ὁποῖος παρουσιάζει τούς βίους τῶν Ἁγίων, οἱ ὁποῖοι ἔχουν βιώσει ὅλες τίς αἰώνιες καί δογματικές ἀλήθειες τῆς Ἐκκλησίας, καί ἀποτελοῦν μία ἔμπρακτη καί ἐφαρμοσμένη δογματική.[87]

Πολλές φορές, τήν ὥρα τοῦ μαρτυρίου, οἱ μάρτυρες μέ τήν ὁμολογία τους ἀνέπτυσσαν, μέ τή χάρη καί τόν φωτισμό τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τίς σπουδαιότερες ἀλήθειες τῆς Ὀρθόδοξης πίστεως. Μποροῦμε νά ἀναφέρουμε τόν Νεομάρτυρα Μιχαήλ τόν ἐκ Γρανίτσης τῶν Ἀγράφων τῆς Εὐρυτανίας, στόν βίο τοῦ ὁποίου, ὁ συγγραφέας του, βάζει κείμενα τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, μέ τά ὁποῖα ὁμολογεῖ ὅτι ὁ Θεός εἶναι τρισυπόστατος. Μέ αὐτή τήν ἐπίμονη στάση καί ὁμολογία του, ἀναφερόμενος στούς Τούρκους, τόνισε ὅτι *«ὑμεῖς δέ ἐν τῷ Θεῷ τάς τρεῖς ὑποστάσεις οὐχ ὁμολογεῖτε»*, θέλοντας μέ αὐτό τόν τρόπο νά διαφοροποιήσει τήν χριστιανική πίστη ἀπό τόν Μωαμεθανισμό, ὁ ὁποῖος πιστεύει ὅτι ὁ Θεός εἶναι Μονάς καί παράλληλα νά ἀπαλλάξει κάθε συσχέτιση τοῦ χριστιανισμοῦ μέ τήν ἔννοια τοῦ ἀνθρωπομορφισμοῦ στόν Θεό.

Ταυτόχρονα τά μαρτυρολόγια καταδεικνύουν ὅτι ἀποτελοῦν τήν ἠθική κορύφωση τῆς πνευματικῆς ἀγωγῆς ἀλλά καί τήν πνευματική ὑπέρβαση τήν ὁποία ἐπιτελεῖ ὁ Μάρτυρας μέ τήν πίστη του στόν Χριστό, ἐνῶ παράλληλα τό μαρτύριο ξεπερνάει τά ἐγκόσμια καί γίνεται τό οὐσιαστικό στοιχεῖο γιά τήν ἁγιότητα, καθώς εἶναι τό βάπτισμα τοῦ αἵματος καί γίνεται ἔτσι αἰτία τελειώσεως καί σωτηρίας ἀκόμα καί γιά ὅσους μάρτυρες ἦταν ἀβάπτιστοι.[88]

Οἱ Βίοι τῶν Ἁγίων ἀποτελοῦν λοιπόν ἕνα πολυποίκιλο καί διδακτικό ὄργανο ἀγωγῆς, ὄχι μόνον ὅσον ἀφορᾶ τή μετάδοση καί διάδοση γνώσεων, εἰδικά κατά τήν περίοδο τῆς τουρκοκρατίας, ἀλλά καί στοιχείων πού ἅπτονται τῆς ἱστορίας τοῦ τόπου, μέ τήν ἀνάδειξη τῆς αὐτοσυνειδησίας καί τῆς ταυτότητας τῶν Ἑλλήνων. Ἡ παρουσία τους ἀποτελεῖ καί τήν οὐσιαστική ἐμβάθυνση καί καλλιέργεια τῆς βιωματικῆς, πνευματικῆς, ἐμπειρίας στήν πίστη τοῦ Χρι-

86. Πασχαλίδης Συμεών, ὅπ.π., σελ. 215.
87. Τσίγκος Βασίλειος, σελ. 30-31.
88. Φανουργάκης Βασίλειος, ὅπ.π., σελ.107-108.

στοῦ, ὅσων βέβαια ἐντρυφοῦν στά ὑπερφυῆ κατορθώματά τους, ἐλέγχοντας τίς ἀδυναμίες, τήν ἔλλειψη τοῦ ὁμολογιακοῦ φρονήματος καί τοῦ μαρτυρικοῦ ἤθους τοῦ Ὀρθοδόξου πληρώματος. Εἰδικά μέσα στόν κυκεῶνα τῶν εὐρωπαϊκῶν ἀντιλήψεων τοῦ Διαφωτισμοῦ στό τέλος τοῦ 17ου καί τίς ἀρχές τοῦ 18ου αἰώνων, οἱ Βίοι τῶν Ἁγίων ἐνήργησαν ὡς πρότυπα καί θέλγητρα μιᾶς ἀνώτερης πνευματικῆς καί ὀρθόδοξης ἀγωγῆς ἡ ὁποία σημαίνεται στήν πίστη καί ἀγάπη πρός τόν Χριστό.[89]

Μέ αὐτόν τόν τρόπο οἱ θεοείκελες πράξεις τους ἔγιναν αἰτία μιμήσεως, ἀπαντοχή καί ἐνθάρρυνση γιά τό ὑπόδουλο γένος καί προτροπή γιά μία ζωή ἀληθινά χριστιανική καθώς, κατά τόν Ἅγιο Νικόδημο, ἡ *«ὀρθή καί Ἁγία πίστις γεννᾶ καί στερεώνει τήν Ἁγία ζωή, ἔτσι καί ἡ Ἁγία ζωή γεννᾶ καί στερεώνει τήν Ἁγία πίστη»*.[90]

3. Η ΑΓΩΓΗ ΔΙΑ ΤΩΝ ΙΕΡΩΝ ΜΥΣΤΗΡΙΩΝ

α. Η ΒΑΠΤΙΣΗ

Ἡ Ἐκκλησία δέν εἶναι ἕνα δημιούργημα τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλά ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ τήν «ἔπηξε» στόν κόσμο μέ σκοπό ὅλα νά γίνουν ἕνα σῶμα μέ κεφαλή τόν Χριστό. Στήν ἱστορική της συνέχεια μέσα στόν κόσμο ἡ Ἐκκλησία θεμελίωσε ἕναν τόπο καί ἕναν τρόπο στόν ὁποῖο φανέρωσε τήν χάρη καί τόν ἁγιασμό τοῦ ἀνθρώπου καί ἡ ὁποία μέ αὐτή τή φανέρωση ἐκφράζει καί τήν ταυτότητά της κυρίως καί κατεξοχήν μέ τά ἱερά Μυστήρια. Μέ τίς Οἰκουμενικές Συνοδικές διατυπώσεις της περιχαράκωσε τό περιεχόμενο τῆς πίστης καί τῆς ἐμπειρίας της καί τά προσφέρει μέχρι καί σήμερα ἀνόθευτα καί ἀσφαλῆ ἀπό τίς καταστροφικές αἱρέσεις. Οἱ προτάσεις αὐτές δέν εἶναι ἁπλά κάποιες λέξεις, *«ρήματα»*, ἀλλά *«πράγματα»*, οἱ ὁποῖες ἔχουν ἀσφαλή καί ἀμετάβλητο χαρακτήρα, διότι ἡ θεογνωσία καί ἡ ἐξ αὐτῆς θεολογία θεμελιώνονται πάνω στά ἔργα καί τόν βίο καί γι' αὐτό ἀποτελοῦν τούς ὁδοδεῖκτες τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς καί εἶναι μία πλούσια σέ περιεχόμενο εὐκαιρία νά ἐργαστεῖ ὁ ἄνθρωπος τόν «καλόν ἀγώνα» τῆς σωτηρίας του. Σάν πρῶτο καί εἰσαγωγικό μυστήριο, τό βάπτισμα θεραπεύει τό *«μεγάλο χάσμα»* πού ὑπάρχει

89. Θεοδώρου Εὐάγγελος, *Εἰς τιμήν καί μνήμην τῶν Νεομαρτύρων,* σελ. 315, 318, 319.
90. Ἅγιος Νικόδημος, *Νέον Μαρτυρολόγιο,* σελ. 16.

ἀνάμεσα στόν ἄκτιστο Τριαδικό Θεό καί δημιουργό τοῦ κόσμου καί τόν κτιστό ἄνθρωπο καθώς μᾶς λέγει ὁ Ἅγιος Συμεών ὁ νέος Θεολόγος «τῷ ἀκτίστῳ τό κτιστόν γάρ πῶς ποτέ ἐξισωθείη;».[91]

Αὐτή ἡ μεγάλη πνευματική «ἀπόσταση» ἀνάμεσα στόν δημιουργό Θεό καί τόν δημιουργηθέντα ἄνθρωπο, τόν προικισμένο μέ πολλά χαρίσματα, μέ «ἁγιότητα, ἀπάθεια, ἀφθαρσία καί ἀθανασία», ἔγινε ὅπως ἀναφέρει χαρακτηριστικά ὁ ἅγιος Νικόδημος, «ὦ τῆς δυστυχίας», λόγῳ ἀπιστίας καί ὑπερηφάνειας καί ἀπείθειας πρός τίς θεοειδεῖς ἐντολές. Οἱ ἐπιδράσεις τῆς προγονικῆς ἁμαρτίας ἦταν μεγάλες, σύμφωνα μέ τόν Ἅγιο, διότι ἐνδύθηκε τήν θνητότητα τόσο στό σῶμα ὅσο καί στήν ψυχή μέ συνέπεια νά γίνει δοῦλος τῆς ἁμαρτίας καί ὑποκείμενο τῆς φθορᾶς.

Ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ὡστόσο εἶχε ἐνταγμένη στό σχέδιο τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου τόν τρόπο, διά τῆς φιλάνθρωπης σαρκώσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, δίνοντας «ἄλλη ἀρχή στήν ἀνθρώπινη φύση του», μία νέα προοπτική καί «ἀρχή δευτέρας γεννέσεως», δηλαδή τή σωτήρια χάρη τοῦ βαπτίσματος.[92] Ἔχοντας λοιπόν ἡ Ἐκκλησία μία οὐσιαστική καί μυστηριακή συνάφεια μέ τήν ὑπαρκτική παρουσία τοῦ ἀνθρώπου, καθώς αὐτή «σημαίνεται ἐν τοῖς μυστηρίοις», ὁ Ἅγιος Νικόδημος μᾶς ἐπισημαίνει, πώς ἡ ἔναρξη τῆς πνευματικῆς ζωῆς γίνεται μέ τό μυστήριο τῆς βαπτίσεως μέ τό ὁποῖο ἐπιτελεῖται ἡ θεία γέννηση μέσα στήν θεοποιό κολυμβήθρα. Ἡ πραγμάτωση τῆς θεώσεως τοῦ ἀνθρώπου γίνεται, μέ ὅλη τήν «ἐνιαία του ψυχοσωματική» ὀντότητα, μέσα τό μυστήριο τοῦ βαπτίσματος, καθώς θεραπεύει τό ὀντολογικό του ἀδιέξοδο, τή *«νόσο τῆς ἔνθεης δίψας»* πού ἔχουν κυρίως οἱ ἀβάπτιστοι λόγῳ τῆς *«ἄγνοιας»*.[93] Μέ τό νερό πού εὐλογήθηκε καί τό «πῦρ» τῆς χάριτος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀνακαινίζεται ἡ «πεσμένη ἀνθρώπινη φύση» καί *«οὕτω ἀπό τά δύο ὁμοῦ ἐπανέρχεται πάλιν εἰς τήν πρώτην κατάστασιν διά τοῦ βαπτίσματος»*.[94]

---

91. Τσίγκος Βασίλειος, ὅπ.π., σελ. 27, 39.

92. Ντόκος Γεώργιος, *Ἡ Μυστηριακή ζωή ὡς ἄξονας τῆς πνευματικῆς ζωῆς στά κείμενα τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου τοῦ Ἁγιορείτου,* σελ. 63, 72.

93. Γκρέκας Ἀρίσταρχος, *Ἡ ἡσυχαστική πνευματικότητα στό ἔργο τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου τοῦ ἁγιορείτου,* σελ. 147-148.

94. Ντόκος Γεώργιος, ὅπ.π., σελ. 76.

Ἐπίσης ἀποκαθίσταται ἡ ἀμαυρωθεῖσα εἰκόνα τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ὁποία συντελέστηκε λόγῳ τῆς πτώσεως, καί ἔτσι ἐπανέρχεται στό ἀρχαῖο κάλλος καί μέ αὐτόν τόν τρόπο ἀναγεννᾶται πνευματικά. Τά δέ ἁμαρτήματα, τά μέχρι ἐκείνης τῆς στιγμῆς πραχθέντα, συγχωροῦνται καί αἴρονται τά ἀποτελέσματα τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος χωρίς ὅμως νά *«ἐξαλείφεται ἡ ἄγνοια τοῦ νοός καί ἡ ἐπιθυμία καί ἡ ἔμφυτος κλίσις τῆς καρδίας πρός τήν ἁμαρτία»*.

Ἡ στάση τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου στό ζήτημα αὐτό εἶναι βαθύτατα ὀρθόδοξη διότι θεωρεῖ πώς στό βάπτισμα, ὅπως καί σέ ὅλα τά ζωοποιά μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας, δίνετε ἡ εὐκαιρία στόν ἄνθρωπο νά ἐργαστεῖ, μέ τήν ἐλεύθερη βούλησή του, τήν πνευματική ἀγωγή πού τοῦ προσφέρει ὁ Θεός. Ἐπειδή, μαζί μέ τή δωρεά τῆς χάριτος, χρειάζεται καί ἡ πνευματική ἐργασία μέ τήν ὁποία θά διατηρήσει καί θά καλλιεργήσει τή δοθεῖσα χάρη καί θά αὐξήσει τό δοθέν τάλαντο.[95]

β. Η ΘΕΙΑ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑ

Ὁ ἅγιος Νικόδημος πιστεύει πώς ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία μέ τήν τέλεση τῶν ἱερῶν μυστηρίων καί εἰδικά τή θεία Εὐχαριστία μπορεῖ νά κορέσει, κατά πάντα, τή δίψα τοῦ ἀνθρώπου γιά τήν ἀναζήτηση τῆς ἀλήθειας, γιά νόημα καί χαρά σέ αὐτή τή ζωή ἀλλά καί νά ἀπαντήσει στήν ἀγωνία του γιά τό ἐπέκεινα, τήν ζωῆς τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Τόν καλεῖ νά προγευτεῖ ἤδη ἀπό ἐδῶ τή φανέρωση τῆς δόξας τοῦ Θεοῦ καί παράλληλα νά ζεῖ προετοιμαζόμενος γιά τήν ἀτελεύτητη Βασιλεία τοῦ Πατρός καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Συνακόλουθα καί ἡ συχνή συμμετοχή στό μυστήριο τῆς θείας Εὐχαριστίας ἀπό τούς πιστούς γίνεται, σύμφωνα μέ τόν ἅγιο, *«ὡς κατά χάριν τέκνα ἅγια τοῦ ἁγίου Θεοῦ»* καί ὄχι ὡς μία κοσμική αὐτοδικαίωση καί ἐπιβράβευση γιά τά ποικίλα καλά τους ἔργα. Σέ αὐτό τό τέλειο δώρημα τοῦ Θεοῦ, πού προσφέρεται μέ τήν εὐχαριστιακή ἀγωγή καί ἀπό τήν ἄπειρη ἀγάπη του, ἡ οἰκείωση τῶν εὐεργεσιῶν αὐτῶν γίνεται μέ εἰλικρινή μετάνοια καί πόθου ἱεροῦ καί μέ τήν ἀναμφίβολη πίστη ὅτι ἡ *«μετάληψή του γίνεται κάθαρσις ἀληθής τῶν ἁμαρτιῶν του καί σωτηρία»*.[96]

95. Γκρέκας Ἀρίσταρχος, ὅπ.π., σελ. 147-148.
96. Σκρέτας Νικόδημος, ὅπ.π., σελ. 230.

Ἡ διδασκαλία τοῦ Ἁγίου γιά συχνή Μετάληψη δέν ἀποτελεῖ μία αὐτόνομη καί ἀποκομμένη, ἀπό τίς Εὐαγγελικές ἐντολές τοῦ Κυρίου μας, ἐνέργεια, γι' αὐτό καί ἀπαντάει στίς κατηγορίες πού δέχονταν οἱ φιλοκαλικοί Πατέρες τοῦ 17ου καί 18ου αἰῶνος, ὅτι εἶναι «διόγνωμοι, φιλέριδες καί ἀνυπάκουοι» πρός τούς ἄλλους ἐν Χριστῷ ἀδελφούς καί Ἀρχιερεῖς.

Ἡ αὐστηρότητα ὡς πρός τήν τήρηση τῆς παραδόσεως μπορεῖ νά προκάλεσε ποικίλα ἀρνητικά σχόλια ὅμως ποτέ ὁ Ἅγιος Νικόδημος δέν προέτρεψε σέ ἀνυπακοή μέσα στό πλήρωμα τῆς ἐκκλησίας καί ὅπως ἀναφέρει χαρακτηριστικά σέ περίπτωση πού κάποιος ἐμποδίσει ἀπό τό *«νά κάνωμεν κανέν ἔργον θεάρεστον, ἡμεῖς ἄς μή παύσωμεν παρακαλοῦντες καί δεόμενοι, ἕως οὗ νά τόν καταπείσωμεν …διά νά βασιλεύση ἡ εἰρήνη μεταξύ μας».* Τό ὀρθόδοξο ἦθος καί ἡ ἁπλανής ἐκκλησιολογία πού ἐκφράζει ὁ ἅγιος εἶναι ἀντίθετη ἀπό τό ἦθος τῆς ἀμετροπρέπειας ἑνός ἄκρατου καί ψευδοῦς εὐσεβισμοῦ κυρίως ὅσων δέν θέλουν νά μετέχουν στήν εὐχαριστιακή σύναξη μέ ἕνα ἐγωιστικό ἦθος καί *«ἐθελόθρησκο θέλημα».*[97] Γι' αὐτό καί ὁ σκοπός τῆς εὐχαριστιακῆς ἀγωγῆς πού κομίζει, πρός διδαχή καί διδασκαλία τῶν πιστῶν, εἶναι ταυτόσημος καί ἐμφορεῖται ἀπό τό ἴδιο ἦθος καί σκοπό τῆς ὀρθόδοξης παραδόσεως, ὁ ὁποῖος σύμφωνα μέ τόν ἱερό Νικόλαο Καβάσιλα, εἶναι ὁ ἁγιασμός τῶν πιστῶν, ἡ ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν, ἡ κληρονομία τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν καί κάθε πνευματικό ἀγαθό.[98]

Ὁ ἅγιος Νικόδημος, μέ τήν πρόταση γιά συχνή Μετάληψη τῶν πιστῶν, μέσα σέ ἕνα περιβάλλον γεμάτο βαρβαρότητα καί ἄγνοια γιά τό Γένος καί τά ἐκκλησιαστικά πράγματα, ἐπιδιώκει ἕναν πολλαπλό πνευματικό σκοπό γιά τόν ἄνθρωπο. Τήν ὠφέλεια του, ἡ ὁποία γίνεται μέ τήν ὅσο κατά τό δυνατόν καλύτερη προετοιμασία του, *«ἵνα μεταλαμβάνοντες ἀπό αὐτήν συγκερασθῶμεν καί γένωμεν τό ἕνα μέ αὐτήν καί ζήσωμεν ἀναμάρτητα».*[99] Τήν ἀνακαίνισή του, μέ τήν «πρόσληψη» τοῦ Λόγου καί Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ἐπειδή βρισκόταν στό σκοτάδι τῆς ἁμαρτίας καί μέ ἀπώτερη προοπτική, νά τοῦ δοθεῖ μέ τή χάρη του, τό «φῶς τῆς ἄνω φρυκτωρίας» δηλαδή ἡ θεογνωσία.[100]

97. Σκρέττας Νικόδημος, ὅπ.π., σελ. 231-232.

98. Ἅγιος Νικόλαος Καβάσιλας, *Ἑρμηνεία Θείας Λειτουργίας,* σελ. 21, 29.

99. Γκρέκας Ἀρίσταρχος, ὅπ.π., σελ. 154 (ὑποσημείωση 917).

100. Νικολαΐδης Νικόλαος, *Θεολογικές προσεγγίσεις τοῦ ἐν Ἁγίοις Πατρός ὑμῶν Νι-*

Τή δύναμη τῆς ὁμολογίας, τήν ὁποία μέ οὐσιαστικό τρόπο ἀνέδειξαν οἱ Νεομάρτυρες, διότι σύμφωνα μέ τή θεία Λειτουργία τοῦ Ἁγίου Βασιλείου, ὅσες φορές τρῶμε τό Σῶμα καί πίνουμε τό Αἷμα τοῦ Χριστοῦ, τόν «θάνατόν του καταγγέλλουμε καί τήν Ἀνάστασίν του ὁμολογοῦμεν». Μεταφέροντας, ὁ φιλοκαλικός Ἅγιος, τήν ἡσυχαστική παράδοση καί τό ἦθος τῆς ὀρθόδοξης ἀσκητικῆς συνδέει τήν θεία Μετάληψη μέ τήν ἐγκυρότητα τῶν εὐαγγελικῶν λόγων τοῦ Χριστοῦ καί οἱ ὁποῖοι, ὅσον ἀφορᾶ τή συμμετοχή τῶν πιστῶν σέ αὐτή, ἔχουν ἐπιτακτικό καί ὄχι παραινετικό τόνο ὅπως σέ ἄλλες περιπτώσεις: «Λάβετε φάγετε τοῦτο ἐστί τό Σῶμα μου, πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες τοῦτο ἐστί τό Αἷμα μου» (Ματθ. 26, 26). Αὐτό συμβαίνει γιατί μέ αὐτόν τόν τρόπο, ὁ Κύριος, τονίζει τήν ἀναγκαιότητα καί τή σωτηριώδη ἀξία τοῦ ἱεροῦ μυστηρίου, τό ἴδιο σπουδαῖο ὅπως τό βάπτισμα, τά ὁποῖα μάλιστα, ὁ Ἅγιος Νικόδημος, τά ἀλληλοσυνδέει λέγοντας πώς δέν ἔχουν μεταξύ τους καμία διαφορά. Στούς δέ χριστιανούς ἐναπόκειται ἡ ἀνταπόκριση, μέ εὐγνωμοσύνη καί τήν μέχρι «θανάτου ὑπακοή», διότι μέ αὐτόν τόν τρόπο δείχνουν ὅτι ἀποστρέφονται τίς κοσμικές ἐπιθυμίες καί ἁμαρτίες καί συγκαταλέγονται μέ ἐλεύθερη βούληση στή λογική ποίμνη τοῦ Χριστοῦ.[101]

Γιά νά γίνει ἀντιληπτή ἡ σπουδαιότητα τῆς θείας Μεταλήψεως, ἀπό τόν χοϊκό ἄνθρωπο, χρειάζεται ἡ ἁγνή καί γεμάτη ζέση ἀγάπη, ἡ καθαρότητα τοῦ βίου καί ἡ προσευχή, διότι ἡ θυσία τοῦ Υἱοῦ καί Λόγου τοῦ Θεοῦ γίνεται μέ τρόπο πού δέν μπορεῖ νά ἀναγνωρίσει ἡ λογική, *«ὑπερφυσικό καί μυστηριώδη καί ἀκατάληπτο καί ἀκολούθως ἄρρητο καί ἀνέκφραστο»,* καί καθώς τελεῖται, τήν ἴδια στιγμή σέ ὅλες τίς ἐκκλησιές, κατά τή θεία Λειτουργία, συντελεῖται καί τό μυστήριο τῆς πραγματικῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ στόν κόσμο. Ὁ ὁποῖος κατά τή δική του διακήρυξη δέν ἦρθε «γιά νά κρίνει τόν κόσμο ἀλλά νά τόν σώσει» (Ἰω. 12, 47), μέ τήν ἀπέραντη θυσιαστική του ἀγάπη, καί ὅπως ἀναφέρει σέ μία ἀποστροφή τοῦ λόγου του, ὁ Ἅγιος Νικόδημος, ὁ Ἰησοῦς Χριστός *«ἀγαπᾶ πάλι νά πάθη διά λόγου μας καί διά τοῦτο θέλει νά πολλαπλασιάζη εἰς κάθε θυσιαστήριον μυστηριωδῶς αὐτό τό ἴδιο σῶμα… (καί) νά λαμβάνη μυ-*

κοδήμου τοῦ Ἁγιορείτου στήν ἑρμηνεία τῶν κανόνων πεζοῦ καί ἰαμβικοῦ τῆς τοῦ Χριστοῦ Γεννήσεως, σελ. 122-123.

101. Ντόκος Γεώργιος, ὅπ.π., σελ. 131-132, 137.

στηριωδῶς ὅλα τά πάθη διά νά πολλαπλασιάζη... καί τήν ὠφέλεια τήν ἰδική μας».[102]

4. Η ΑΓΩΓΗ ΔΙΑ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ

Εἶναι γνωστή ἡ μεγάλη ἀγάπη τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου γιά τήν Παναγία, στήν ὁποία ἀφιερώνει στό βιβλίο του «Ἀόρατος πόλεμος», ἕνα ὁλόκληρο κεφάλαιο γιά τόν τρόπο προσευχῆς διά μέσου τῆς χάριτος πού ἔχει ἡ παρουσία της. Μέ τήν ἴδια σημαίνουσα ἰδιότητα ἡ ἐν Χριστῷ ἀγωγή δύναται νά προσλάβει, διά τῆς Θεοτόκου, τήν προοπτική μιᾶς ὁλοκληρωμένης πρότασης ἀγωγῆς γιά τήν μόρφωση τοῦ ἀνθρώπου, ἀφοῦ ὁ πνευματικός της χαρακτήρας ξεπερνάει τήν ἐνδοκοσμική γνώση καί ἀποβλέπει στήν *«καθολική καί εἰς βάθος διάπλαση τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου»* καί μέ ἀπώτερο σκοπό νά «μορφωθεῖ ὁ Χριστός» (Γαλ. 4, 19) στήν ψυχή του.[103] Ἡ Κυρία Θεοτόκος εἶναι ἡ πρώτη *«κατά χάριν μεμορφωμένη παρά Θεοῦ»* καί ἐπειδή ἀποτελεῖ τήν *«ἀνακεφαλαίωση ὅλων τῶν ἀρετῶν καί τῶν χαρισμάτων»* γι' αὐτό καί κλήθηκε νά διακονήσει καί νά ὑπηρετήσει τό μεγάλο μυστήριο τῆς σαρκώσεως τοῦ δευτέρου προσώπου τῆς Ἁγίας Τριάδος, τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὅπως λέει χαρακτηριστικά ὁ Ἅγιος Νικόδημος, αὐτή ἡ μακαριότητα πού ἔλαβε ἡ Θεοτόκος ἀπό τόν Θεό, εἶναι ἡ περιεκτικότητα κάθε ἀγαθοῦ καί μπορεῖ νά ὁδηγήσει τόν ἄνθρωπο στήν ἴδια πνευματική κατάσταση μέ αὐτήν, θέτοντας ὅμως ὁ Ἅγιος ὡς προϋπόθεση τόν συχνό μακαρισμό τῆς Παρθένου, δηλαδή τήν θερμή πρός αὐτήν ἱκεσία.[104] Αὐτήν, λοιπόν, πού «κατώκησε πᾶν τό πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς», ἔκανε ὁ Θεός μέτοχο *«ὅλων τῶν χαρισμάτων τοῦ Ἁγίου Πνεύματος»*. Ὡς πηγή οὐρανίων δωρεῶν μπορεῖ νά γίνει καί γιά τούς πιστούς μία ἀσφαλή πνευματική ὁδός, *«αἰτία τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων καί ἀρχή τῆς θεώσεώς»* τους.[105]

Ἡ σχέση τῆς ἀγωγῆς τοῦ ἀνθρώπου μέ τήν Θεοτόκο, τήν μητέρα τῆς χάριτος καί τῆς εὐσπλαχνίας, ἐνεργοποιεῖται καί ἀναπτύσσεται,

---

102. Ντόκος Γεώργιος, ὅπ.π., σελ. 131-132, 137.

103. Γρηγόριος Μολδαβός, *Ἅγιος Νικόδημος Ἁγιορείτης, Χριστιανική Παιδαγωγία,* σελ. 250.

104. Ἅγιος Νικόδημος, *Τήν Τιμιωτέραν τῶν Χερουβίμ,* σελ. 41, 48.

105. Ἅγιος Φιλόθεος, *Ἡ Θεοτόκος,* σελ. 31.

μᾶς λέγει ὁ Ἅγιος Νικόδημος, ὅταν οἱ σκέψεις καί οἱ λογισμοί τοῦ ἀνθρώπου ὑπερβοῦν τή συνηθισμένη ἀναγκαιότητα καί τήν ἀνθρώπινη γνώση καί κινηθοῦν στόν πνευματικό χῶρο πού ὑπάρχει ἡ *«ἴδια ἡ αἰωνιότητα καί ὁ νοῦς τοῦ Θεοῦ»*. Ἡ ἀδολεσχία μέ τήν Θεοτόκο, διά τῆς παρακλήσεως καί τῆς προσευχῆς, μεταφέρει τόν ἄνθρωπο στόν ὑπερφυσικό χῶρο τῆς θείας χαρᾶς καί μακαριότητας, ἐπειδή μόνο ἐκείνη βρίσκεται στό «μεθόριο ἀναμεταξύ τῆς ἀκτίστου καί τῆς κτιστῆς φύσεως». Γίνεται, λοιπόν, ἡ πιό σίγουρη καί δυνατή βοήθεια ὥστε ὁ ἄνθρωπος νά ἀποκτήσει τά θεῖα χαρίσματα, διότι ἡ Θεοτόκος εἶναι Οἰκονόμος καί «διαμοιραστής» τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, σέ μέγιστο βαθμό καί πλοῦτο καθώς εἶναι *«Θεός ἀμέσως μετά τόν Θεό καί ἔχει τά δευτερεῖα τῆς Ἁγίας Τριάδας»*.[106] Μία τέτοια πνευματική ἀγωγή ἀσφαλῶς ἀποβλέπει σέ κάτι περισσότερο ἀπό μία ἁπλή γνώση καί μάθηση καί τήν ἀνάγει, μέ τή βοήθεια τῆς χάριτος τῆς Θεοτόκου, σέ μία προσωπική ἀποκάλυψη τῆς «προαιώνιας καί ἀπόκρυφης βουλῆς» τοῦ Θεοῦ γιά τόν ἄνθρωπο, φανερώνοντας ταυτόχρονα καί τόν ὑπαρκτικό προορισμό του.[107] Ἡ ἀληθινή καί ἁπλανής αὐτή γνώση γιά τό «τέλος», τόν σκοπό τῆς ζωῆς, ἡ ὁποία εἶναι παράλληλα καί ἔναρξη καί «ἀφετηρία» μιᾶς νέας ζωῆς πρός τήν αἰωνιότητα, πετυχαίνεται στήν Ἐκκλησία ὅταν ὁ ἄνθρωπος δείξει πρός τόν Θεό, *«πίστη ὀρθή καί ἤθη καί ἔργα χριστιανικά»*.[108]

Ἡ συμβολή τῆς Θεοτόκου στόν ἀγώνα τοῦ ἀνθρώπου νά «μορφωθεῖ ἐν Χριστῷ» εἶναι σπουδαία, διότι ἡ Μαρία, πού ἑρμηνεύεται Κυρία, εἶναι κατά τόν Ἅγιο Γρηγόριο τόν Παλαμᾶ, ὄχι μόνο ἐλεύθερη ἀπό τήν δουλεία τῆς ἁμαρτίας καθώς ἔχει *«πλήρη κατοχή τῆς ἁγνείας»* ἀλλά καί ἐπειδή εἶναι *«πηγή καί ρίζα τῆς ἐλευθερίας τοῦ γένους»*. Αὐτό σημαίνει ὅτι εἶναι Κεχαριτωμένη, γιατί ὅπως τονίζει ὁ Ἅγιος Νικόδημος, ἔχει σκηνώσει ὁλοκληρωτικά ἡ χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὡς δωρεά στήν ψυχή της, καί μέ αὐτόν τόν τρόπο μπορεῖ, μέ τήν θεουργία καί τήν ἁγιαστική της χάρη, νά μορφώσει καί νά καταρτίσει, ἐν Χριστῷ, ὅλη τήν ἀνθρωπότητα.[109]

Εἶναι ὅμως σκόπιμο, καθώς ἀναφερόμαστε στή χάρη τήν ὁποία

106. Ἅγιος Νικόδημος, ὅπ.π., σελ. 48.
107. Ἅγιος Νικόδημος, ὅπ.π., σελ. 55-56.
108. Γρηγόριος Μολδαβός, *Ἅγιος Νικόδημος Ἁγιορείτης*, ὅπ.π., σελ. 250.
109. Ἅγιος Γρηγόριος Παλαμᾶς, Ε.Π.Ε 9, σελ. 383-385, 393.

ἔχει ἡ Θεοτόκος, νά παρουσιάσουμε τήν πνευματική της ἐργασία, τήν ὁποία ἐπιτελοῦσε ἱεροκρυφίως, καί τά χαρακτηριστικά τῆς καθημερινῆς της βιωτῆς. Μέ τό παράδειγμά της μποροῦμε κατά πρῶτον νά ὠφεληθοῦμε μιμούμενοι τόν ἀγώνα της καί ἐπίσης νά ἀντιληφθοῦμε πώς ὅ,τι παρέλαβε ὡς δωρεά τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τό ἀνέπτυξε σέ ἀκρότατο βαθμό μέ τήν ἐλεύθερη βούλησή της. Ἔτσι *«δέν ἐξεθάρρευε εἰς τά πολλά μεγαλεῖα ὅπου ἠξιώθει»*, γνωρίζοντας τά παθήματα καί τό *«ὄλισθο τῶν πρωτοπλάστων»*, καί γι᾽ αὐτό ζοῦσε μέ μία ἔσχατη ταπείνωση, γιά τήν ὁποία ὁ Ἅγιος Νικόδημος λέει, ὅτι ἦταν *«καθ᾽ ἕξιν ἐρριζωμένη»*, ὡς δῶρο τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στήν καρδιά της. Αὐτή ἡ μεγάλη καί ὑπερφυής της ταπείνωση, ἡ ὁποία ἦταν μία καθημερινή ἄσκηση στόν πνευματικό χῶρο τῆς ἀγωγῆς τοῦ Θεοῦ, γινόταν μέ κοπιαστικό ἐσωτερικό ἀγώνα καί θυσία, μέ μεγάλη ὑπομονή πού προερχόταν ἀπό τή διάκριση καί σύνεσή της.

Παράλληλα συμπλήρωνε τήν πνευματική της ἄσκηση, μέ σωματική κακοπάθεια, *«πολυειδή καί καρτερικωτάτην»*, ἡ ὁποία ἐκφραζόταν στήν προσευχή της μέ ἔντονες καί διαρκεῖς γονυκλισίες, τίς ὀνομαζόμενες καί ἐδαφιαῖες μετάνοιες, ὥστε δημιούργησε βαθουλώματα στίς πλάκες τοῦ δαπέδου στόν ναό πού προσευχόταν.[110]

Αὐτός ὁ πνευματικός της ἀγώνας, γιά νά ἔχει ἐγκυρότητα καί νά εἶναι ἀπλανής, ἐξ αἰτίας τοῦ κινδύνου τῆς ὑπερηφάνειας, ἦταν συνδεμένος μέ τήν ἔμπρακτη ζωή τῆς ἀγάπης πρός ὅλους, καθώς τό ἰδίωμα τῆς ἀγάπης, λέει ὁ Ἅγιος Νικόδημος, ἐνστερνίζεται τήν ἀγάπη τῶν ἄλλων, συγχαίρει μέ τή χαρά καί τήν εὐτυχία τους καί συμπάσχει μέ τό ἄλγος τῶν θλίψεων καί τῶν προβλημάτων τους.[111]

5. Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Στήν προσδοκία του ὁ Ἅγιος Νικόδημος νά στηρίξει τή χριστιανική ζωή στό βασανισμένο Γένος καί νά προσφέρει τήν ὀρθόδοξη πνευματική ἀγωγή καί παιδεία στούς σκλαβωμένους Ἕλληνες, ὁρίζει οὐσιαστικά κριτήρια καί προϋποθέσεις μέ μεγάλη πνευματική ποικιλία. Αὐτά ἀφοροῦν τήν ἑρμηνευτική καί τή διδασκαλία τῆς

110. Θεόκλητος Διονυσιάτης, *Ὁ Ἅγιος Νικόδημος ὁ ἁγιορείτης,* σελ. 284.
111. Ἅγιος Νικόδημος, *Τήν Τιμιωτέραν τῶν Χερουβίμ,* ὅπ.π., σελ. 34, 36.

Ἁγίας Γραφῆς, τήν ἐπιμέλεια καί ἔκδοση ἁγιολογικῶν καί κανονικῶν κειμένων τά ὁποῖα στοχεύουν στήν κατήχηση καί πνευματική ἀφύπνιση τῶν ἱερέων ὅσο καί τοῦ πιστοῦ λαοῦ, τήν ἀνάδειξη τῆς λειτουργικῆς μυσταγωγίας καί λατρείας, σέ ἄμεση συνάρτηση καί ἀναφορά μέ τήν ἀποστολική καί πατερική παράδοση.[112]

Προβαίνοντας δέ ἀκόμα περισσότερο σέ σύνδεση μέ τήν ἀπορρέουσα ἀπό αὐτήν ἠθική καί δογματική τεκμηρίωση, πού σκοπό ἔχει νά ὁδηγήσει τόν πιστό στήν «κοινήν ἁπάντων τῶν Ὀρθοδόξων ὠφέλειαν», ὁ Ἅγιος Νικόδημος γι' αὐτόν τόν σκοπό καί «Ἐναυλιζόμενος ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι» ἔχει ὡς αἰτία στήν πνευματική του αὐτή ἐφόρμηση, τήν εὐσέβεια καί τήν ἀκριβή τάξη μέσα στή θεία λατρεία. Μέ αὐτόν τόν τρόπο προσπαθεῖ νά ἀποφύγει τά στερεότυπα καί τήν τυποποίηση τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας, καθώς στήν ἐποχή του ὑπάρχουν πολλά κείμενα «χριστοήθειας», ἐνῶ παράλληλα μεγάλη ἐπιδίωξή τοῦ εἶναι νά διαφυλάξει ἀνόθευτη τήν χριστιανική ζωή καί λατρεία προστατεύοντάς την ἀπό τούς *«κινδύνους τῆς ἐκκοσμικεύσεως, τῆς αἱρέσεως καί τῆς ἀποστασίας»*.[113] Στό ἱερό Εὐαγγέλιο, μετά τήν παράδοση τοῦ Μυστηρίου τῆς Εὐχαριστίας ὁ ἴδιος ὁ Κύριος προέτρεψε τούς μαθητές Του καί ὕμνησε μαζί τους τόν Θεόν Πατέρα, (Ματθ. 26, 30), ἀναλαμβάνοντας κατά κάποιο τρόπο τόν ρόλο τοῦ συντονιστή τῆς ψαλμωδίας.

Ὁ λόγος εἶναι ὅτι ἡ ψαλμωδία καί ἐν γένει ἡ ἀκρόαση τῶν λειτουργικῶν, θεόπνευστων κειμένων, προκαλεῖ μεγάλο πνευματικό ὄφελος στήν ψυχή, παιδαγωγώντας την στά θεῖα νοήματα καί σέ μία βιωτή ἀνώτερη, ἐπειδή ἀκριβῶς ἔχουν ψυχωφελή καί πολυσήμαντο χαρακτήρα. Ἀποτελοῦν ἔτσι μία σκιαγράφηση καί ἀποτύπωση τῶν πνευματικῶν ἀγώνων τῶν ἁγίων θεοφόρων Πατέρων οἱ ὁποῖοι μεταλαμπαδεύουν στά λειτουργικά κείμενα τό πνευματικό ἀπόσταγμα τῶν θείων ἐμπειριῶν καί βιωμάτων τους. Τό βίωμα τῶν ἁγίων, ὁ Ἅγιος Νικόδημος, τό ἀξιοποιεῖ πνευματικά, προτείνοντας νά στοχαστοῦμε καί νά κάνουμε μία ἀναγωγή στίς ἀναρίθμητες δωρεές τοῦ Θεοῦ, οἱ ὁποῖες εἶναι ἡ ἀπόλυτη ἀγαθότητα, ἡ ἀπόλυτη σοφία, ἡ ἀπόλυτη δικαιοσύνη καί ἡ ἀπόλυτη δύναμη, διότι ὅπως τονίζει, αὐτό παράγει τή δοξολογία καί τήν ὕμνησή του.

112. Γκρέκας Ἀρίσταρχος, ὅπ.π., σελ. 194-195.
113. Μαντζαρίδης Γεώργιος, ὅπ.π., σελ. 69-70.

Γι' αὐτόν τόν λόγο πιστεύει πώς τή δόξα τοῦ Θεοῦ μπορεῖ κανείς νά τήν διακρίνει ὅταν ἀπαριθμήσει τίς θαυμαστές θεῖες τελειότητες πού ὑπάρχουν μέσα σέ αὐτόν. Ἐπειδή, σύμφωνα μέ τόν Ἅγιο, ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου ἀδυνατεῖ μέν νά χωρέσει τό ἄπειρο, πού εἶναι ὁ Θεός, ἀλλά ἀπό τή φύση του ὄντας φιλόκαλος καί μέ ἔφεση, μπορεῖ νά κατανοεῖ τά ἀνώτερα καί ἄριστα καί ἔτσι ἕλκεται, μέ τή λειτουργική ἀγωγή, καί ἀγωνίζεται νά ζήσει τήν τελειότητα τοῦ Θεοῦ. Μπροστά ὅμως σέ αὐτή τή θέαση τῆς δόξας τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία στήν οὐσία της εἶναι ἀκατάληπτη, ὁ πιστός ἐκφράζεται μέ τήν δοξολογία καί *«θαυμάζοντας γεμίζει ἀπό θεῖο ἔρωτα»* καί ἔτσι καθαίρεται καί καθαιρόμενος γίνεται θεοειδής καί φτάνει στήν τελειότητα νά γίνει Θεός κατά χάριν.[114]

Τά λειτουργικά κείμενα τῆς Ἐκκλησίας λοιπόν, τά Μηναῖα, ἡ Παρακλητική, τό ἱερό Ψαλτήριο, βοηθοῦν καί θεραπεύουν ἀνώδυνα, ὅπως τόνιζε ὁ σύγχρονος Ἅγιος Πορφύριος, τόν πιστό ἀπό τά πάθη, ὥστε νά ἀπαλλαγεῖ ἀπό αὐτά καί τήν ἁμαρτία, γεμίζοντας παράλληλα τήν ψυχή μέ θεῖο ἔρωτα. Πνευματική, ὅμως, προϋπόθεση εἶναι ἡ θεία λατρεία πρός τόν Θεό νά γίνεται μέ ταπείνωση καί ἀνιδιοτέλεια καί ὄχι μέ ἔπαρση καί ὑπερηφάνεια.[115]

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος στίς Ἐπιστολές του διατρανώνει πώς ὁ πιστός πρέπει νά ἐκφράζεται ψέλνοντας,«ἐν τῇ καρδίᾳ» του, ψαλμούς καί ὕμνους καί ᾠδές πνευματικές πρός τόν Χριστό (Ἐφ. 5, 19), καί αὐτό, ἑρμηνεύει ὁ Ἅγιος Νικόδημος, ἀποτελεῖ πηγή χαρᾶς καί εὐφροσύνης, γι' αὐτό προτρέπει σέ ἀγάπη πρός αὐτήν τήν πνευματική ἐργασία καί ἄσκηση, καθώς ἔτσι γεμίζει ἡ ψυχή μέ τό Ἅγιο Πνεῦμα.[116] Παράλληλα ὁ πιστός, ἀξιοποιώντας τή λειτουργική ἀγωγή τῆς Ἐκκλησίας, ἀποκτάει σύνεση διότι ἔτσι, ἐκτός ἀπό τό στόμα του, συμμετέχει καί ἡ καρδιά του σέ αὐτή τή δοξολογία. Μέ αὐτόν τόν τρόπο ἀπαλλάσσεται ἡ ψυχή ἀπό τόν θυμό, τήν ὀργή, τήν ἀπελπισία καί τά ἄλλα πάθη καί ἔτσι ἡ παρουσία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καθώς βρίσκει τήν ψυχή καθαρή, παραμένει μέσα σέ αὐτήν καί τήν πλουτίζει μέ εὔκολο τρόπο μέ ὅλα τά ὑπόλοιπα χαρίσματα.[117]

---

114. Ἅγιος Νικόδημος, *Συμβουλευτικό Ἐγχειρίδιο,* ὅπ.π., σελ. 268, 290-291.

115. Ἅγιος Πορφύριος, *Βίος καί Λόγοι,* σελ. 260.

116. Ἅγιος Νικόδημος, *Ἑρμηνεία τῶν Δεκατεσσάρων Ἐπιστολῶν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου,* σελ. 112-113.

117. Ἅγιος Νικόδημος, ὅπ.π., σελ. 112-113.

Μποροῦμε λοιπόν νά συμπεράνουμε ὅτι τό Ἅγιον Πνεῦμα ὁδηγεῖ μέ τήν λειτουργική ἀγωγή τούς πιστούς χριστιανούς μέ ἀσφάλεια στήν ἠθική τελείωση ἀλλά προσφέροντας καί τή δογματική ὁλοκλήρωσή τους, ὑπερνικώντας τήν ἄγνοια καί τό *«δυσάγωγον πρός ἀρετήν τό γένος τῶν ἀνθρώπων»*.[118]

Θά μπορούσαμε νά τονίσουμε ἐπίσης πώς μέσα στόν ἱερό χῶρο τῆς ἐπίγειας, στρατευόμενης Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας, τόν ἱερό ναό, συντελοῦνται οἱ πιό σπουδαῖες πνευματικές ἀλλαγές καί ἀληθινές «νεκραναστάσεις» στόν ἄνθρωπο. Αὐτό συμβαίνει διότι μέσα στόν ἱερό ναό, μέ τή δύναμη πού ἔχει ἡ λειτουργική ἀγωγή, οἱ προσευχές καί ἡ ψαλμωδία ἁγιάζουν τήν ψυχή, ἀλλά καί τήν βοηθοῦν νά παραμείνει σέ αὐτήν τήν κατάσταση διατηρώντας καί κατέχοντας τή χάρη τοῦ ἁγιασμοῦ πού ἔλαβαν. Ὁ ἁγιασμός λοιπόν πετυχαίνεται, παρατηρεῖ ὁ Ἅγιος Νικόδημος, μέ τίς προσευχές, τίς ψαλμωδίες, καί τίς ἀναγνώσεις, καί οἱ μέν προσευχές ὠθοῦν τήν ψυχή πρός τόν Θεό προσφέροντας ὡς ἀποτέλεσμα τήν ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν, οἱ δέ ψαλμωδίες προκαλοῦν τήν συμπάθεια τοῦ Θεοῦ καί γίνονται αἰτία τῆς θείας βοήθειας πρός τόν ἄνθρωπο. Τέλος, οἱ ἀναγνώσεις τῶν Ἁγίων Γραφῶν προβάλλουν καί διακηρύσσουν τήν ἀγάπη, τήν κρίση καί τήν δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ καί συνεγείρουν στήν ψυχή τήν συμπάθεια καί τόν θεῖο ἔρωτα ἀλλά καί τήν προθυμία νά τηροῦν οἱ πιστοί τίς ἐντολές Του.[119]

Τήν καθαρότητα τῆς ψυχῆς μπορεῖ νά τήν διατηρήσει κανείς, μᾶς λέγει ὁ Ἅγιος Νικόδημος, μέ τήν φροντίδα πού πρέπει νά δείχνει ἀποφεύγοντας τίς διεφθαρμένες μελωδίες, οἱ ὁποῖες προξενοῦν τριῶν εἰδῶν βλάβες: πρῶτον, «ἐξασθενίζουν» τήν γενναιότητα καί τό ἀνδρεῖο φρόνημα τῆς ψυχῆς καί ἔτσι αὐτή «ἐκθηλύνεται» καί νεκρώνεται καθώς γίνεται ἀναίσθητη, δεύτερον, ἐξεγείρουν στόν νοῦ τοῦ ἀνθρώπου τήν φαντασία, ἡ ὁποία γεμίζει ἀπό πολλές ἐμπαθεῖς εἰκόνες καί τρίτον, ὑποκινοῦν μέ τήν φαντασία τήν αἰσχρή ἐπιθυμία καί παρακινοῦν τόν ἄνθρωπο γιά συγκατάθεση στήν ἁμαρτία.[120] Τήν χρήση τῆς ψαλμωδίας, ὡς μέσον πνευματικῆς ἀγωγῆς, ἐπαινεῖ καί ὁ Ἅγιος Ἰωάννης Χρυσόστομος, ξεπερνώντας μάλιστα τήν ἐξω-

118. Βουρλῆς Ἀθανάσιος, *Ἡ ἱερά Ψαλμωδία ὡς μέσον τῆς ἐν Χριστῷ ἀγωγῆς,* σελ. 265.
119. Ἅγιος Νικόδημος, *Ἀόρατος Πόλεμος,* σελ. 75, 115.
120. Ἅγ. Νικόδημος, ὅπ.π., σελ. 75.

τερική δυσκολία πού μπορεῖ νά προκαλέσει, σέ ὅσους δέν ἔχουν μουσική παιδεία, ὁ ρυθμός καί ἡ μελωδία, καί ἐστιάζει στήν ψυχική κατάσταση πού δύναται νά ἔχει, αὐτός πού ἀκούει ἤ ψέλνει τούς ὕμνους καί τίς ὠδές τῆς Ἐκκλησίας, καί αὐτή ἡ κατάσταση εἶναι ἡ *«νηφαλιότητα, ἡ ἄγρυπνη διάνοια, ἡ γεμάτη εὐλάβεια καρδιά, ὁ ἀκλόνητος λογισμός, ἡ καθαρή συνείδηση»*.

Ὁ σκοπός μιᾶς τέτοιας προετοιμασίας ὁδηγεῖ μέ ἀσφάλεια στό νά γίνει ἡ μελωδία πνευματική.[121] Ἡ συμβολή τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου καί κατά προέκταση τῶν πνευματικῶν του συνοδοιπόρων τῆς Φιλοκαλικῆς ἀναγεννήσεως, Κολλυβάδων Πατέρων, στήν ἔκδοση καί συγγραφή λειτουργικῶν καί ἁγιολογικῶν κειμένων, ὁπωσδήποτε ἐντάσσεται μέσα στήν πνευματική προοπτική τήν ὁποία εὐρύτερα στόχευαν καί ἔτσι ἔγιναν ὁ σπουδαιότερος παράγοντας ὁ ὁποῖος προστάτεψε καί ἐδραίωσε τό ὀρθόδοξο φρόνημα καί ἦθος ἀπέναντι σέ κάθε προσπάθεια πνευματικῆς ἀλλοιώσεώς του.

Τά κείμενα αὐτά, ὅπως εἶναι τό προοίμιο τοῦ Νέου Ἐκλογίου, ἔχουν σπουδαία διδακτική προσφορά, καθώς χρησιμοποιήθηκαν ὡς ἐγχειρίδια, τά ὁποῖα διδάσκουν τίς ἀρετές σέ ὅσους ἀγωνίζονται σέ ὅλες τίς *«πνευματικές βαθμίδες μοναχικῆς τελειώσεως»*, σέ αὐτούς, κατά τόν Ἅγιο, πού εἶναι στό «ἀγγελικό ἐπάγγελμα». Πρόσθετα τά κείμενα αὐτά μέ τόν γνήσιο νηπτικό τους χαρακτήρα μετέφεραν στούς ὑπόδουλους Ἕλληνες, τήν παράδοση καί τήν ἀληθινή διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας, διδάσκοντας τήν *«προσευχή, τήν ἔλλαμψη τοῦ νοός, καί τά περί τῆς ἱερᾶς νήψεως μυστήρια»*, ἀποτελώντας μία ἐμπνευσμένη καί ἐπικουρούμενη μέ τή θεία χάρι πνευματική ἀγωγή.[122]

Β. Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

1. Η ΕΝ ΧΡΙΣΤΩι ΠΑΙΔΕΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΑΓΙΟ ΝΙΚΟΔΗΜΟ

Ὁ Κύριος μετά τήν Ἀνάστασή Του σέ μία ἀπό τίς ἐμφανίσεις στούς μαθητές Του μίλησε γιά τόν σκοπό τῆς θεοειδοῦς παιδείας ὁ ὁποῖος ἦταν ἡ ἐκπλήρωση τῶν Γραφῶν στό πρόσωπό Του. Μέ αὐτόν τόν τρόπο στόχευε νά τούς *«διδάξει τά κρύφια ἀξιώματα καί*

121. Ἅγ. Χρυσόστομος Ι. Ε.Π.Ε 5, σελ. 583-584.

122. Πασχαλίδης Συμεών, *Κολλυβάδες καί Νεομάρτυρες*, σελ. 212-213, 220-221.

θελήματά Του καί τούς θησαυρούς τῆς σοφίας Του» καί τά ὁποῖα τά δίδαξε μέ ἄφατη ἀγάπη καί ταπείνωση, «μορφήν δούλου λαβών» (Φιλιπ. 2, 7). Οἱ ἐμβρόντητοι ὅμως καί τρομαγμένοι μαθητές, σκεπτόμενοι «κατά φύσιν», ἦταν ἀδύνατον νά ἀντιληφθοῦν τήν προτεινόμενη θεία παιδεία πού τούς ἔδινε ὅταν κήρυσσε τό «Εὐαγγέλιον τῆς Βασιλείας» Του. Ἔτσι γιά νά τούς ὁδηγήσει στήν ἀσφαλή κατανόηση τῆς ἀλήθειας «διήνοιξεν αὐτῶν τόν νοῦν τοῦ συνιέναι τάς γραφάς» (Λουκ. 24, 46) καί μέ αὐτόν τόν τρόπο «διά τῆς αὐτοπροσώπου διδασκαλίας» Του, μᾶς λέγει ὁ Ἅγιος Νικόδημος, αὐτός πού εἶναι ἡ ἀψευδής ἀλήθεια, δίνει τήν κατανόηση τῆς ἀλήθειας καί σέ ἐκείνους.[123]

Ἡ πορεία τῆς πνευματικῆς ζωῆς πού ὁλοκληρώνει τήν «θεία παιδεία» στόν ἄνθρωπο, σύμφωνα μέ τήν πατερική διδασκαλία, διακρίνεται σέ τρία στάδια- βαθμίδες, πού ἀφοροῦν τήν κάθαρση τῆς καρδιᾶς, τόν φωτισμό τοῦ νοῦ καί τή θέωση. Παράλληλα στήν πνευματική ἀνάβαση πρός τήν ἐν Χριστῷ τελειότητα ὑπάρχει καί μία ἀκόμη διαβάθμιση τῆς πνευματικῆς ζωῆς πού λειτουργεῖ σέ τρία στάδια καί τά ὁποῖα ἀφοροῦν τήν ἀρχική παρουσία τῆς θείας χάριτος, τήν ἀπομάκρυνσή της καί τήν «ἐκ νέου ἔλευσή» της στόν ἄνθρωπο.

Ἡ πρώτη κατάσταση ἀφορᾶ τήν πρωταρχική σχέση τοῦ πιστοῦ μέ τήν ἄκτιστη θεία χάρη καί, ὅπως μᾶς λέγει ὁ Μητροπολίτης Ναυπάκτου Ἱερόθεος, κατά τόν Ἅγιο Διάδοχο Φωτικῆς, ὅτι *«ἡ χάρις τήν ἀρχήν ἐν αἰσθήσει πολλῇ τήν ψυχήν τῷ οἰκείῳ εἴωθε περιαυγάζειν φωτί»*.[124] Λαμβάνει τότε τήν ἀρχή της μία μεταβολή στόν νοῦ, ὅπως συνέβη καί στούς Ἀποστόλους, οἱ ὁποῖοι σταμάτησαν τίς μάταιες ἰδέες καί κοσμικές ἀναζητήσεις καί ἄρχισαν, καθώς ἔλαβαν τό Ἅγιον Πνεῦμα, νά γνωρίζουν τίς αἰώνιες ἀλήθειες, ἀποκτώντας ταυτόχρονα καί ταπείνωση, ὥστε νά θεωροῦν μεγάλη χαρά καί εὐτυχία τούς ὀνειδισμούς καί τίς καταφρονήσεις γιά τήν ἀγάπη τους πρός τόν Χριστό.[125]

Στή δεύτερη πνευματική κλίμακα ὁ Κύριος, μέ τήν τέλεια θεανθρώπινη διάκρισή της, ἀφαιρεῖ τήν παιδεία Του, κρύβει τήν αἰσθη-

123. Ἅγιος Νικόδημος, *Πνευματικά Γυμνάσματα,* σελ. 200.

124. Ἱερόθεος Ναυπάκτου (Βλάχος), *Τό Μυστήριο τῆς Παιδείας τοῦ Θεοῦ,* σελ. 17, 19, 24.

125. Ἅγιος Νικόδημος, ὅπ.π., σελ. 286.

τή χάρη ἀπό τόν ἄνθρωπο καί τόν «ἐγκαταλείπει», ὥστε νά ἀγωνιστεῖ μέ τήν δύναμη πού τοῦ δίνει ἡ δύναμη τῆς ἐλευθερίας του. Καλεῖται μέ αὐτόν τόν τρόπο νά ἀγωνιστεῖ κατά τῶν παθῶν, ἀλλά καί νά ἀναζητήσει μέ ἐπιμονή τήν ἐπιστροφή στήν πρότερη πνευματική του κατάσταση τήν ὁποία ἀναζητάει, διότι ἦταν κατάσταση ἔμπλεος θείας χάριτος. Ὁ Μητροπολίτης κύριος Ἱερόθεος συνεχίζει λέγοντας πώς ὁ Ἅγιος Νικόδημος ὅταν ἔγραφε γιά τήν θεία παιδαγωγία τήν ὁποία ἐπιτελεῖ ὁ Χριστός στήν ψυχή, ὅτι ὅπως ὁ φωτεινός ἀστέρας πού καθοδηγοῦσε τούς Μάγους κρύφτηκε γιά νά ἀποκτήσουν «ὑπομονή καί ἀνδρεία», ἔτσι ὅταν ἐμφανίστηκε πάλι «ἐχάρησαν χαράν μεγάλην σφόδρα» (Ματθ. 2, 10).

Τό ἴδιο κάνει ἡ φιλότεκνος μήτηρ, ἡ ὁποία πότε μέν «παρηγορεῖ καί εὐφραίνει τά τέκνα της» καί τά ἐμψυχώνει σέ συνάντηση μέ τήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καί πότε «κρύπτεται ἀπό αὐτούς καί τραβίζεται» ὥστε νά δείξουν τήν «ὑπομονή καί γενναιοκαρδία τους» καί μέ αὐτόν τόν τρόπο νά ἀνδρωθοῦν ἀπό τίς θλίψεις καί τούς πειρασμούς.[126] Ἡ ἔμπονη αὐτή κατάσταση πού βιώνει ὁ πιστός ἀγγίζει πολλές φορές τά ὅρια τῆς ἀπελπισίας, ἕως κάτω τοῦ Ἅδου, ἀλλά τοῦ δίνει τήν δυνατότητα, μέ τή χάρη τοῦ Θεοῦ καί μέ μεγάλους καί ὑπερφυεῖς πολλές φορές ἀσκητικούς ἀγῶνες, νά ἀφομοιώσει ἐκ νέου στήν καρδιά του τήν θεία χάρη, αὐτή τή φορά ὡς προσωπική γνώση καί βιωματική ἐμπειρία.

Στήν τρίτη καί τελευταία πνευματική βαθμίδα ἔρχεται πάλι ἡ χάρη, σύμφωνα μέ τήν ἀνεξιχνίαστη βουλή τοῦ Θεοῦ, ὁλοκληρώνοντας τήν παιδεία τοῦ ἀνθρώπου πρός τήν τελειότητα μέ τούς καρπούς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, οἱ ὁποῖοι εἶναι «ἀγάπη, χαρά, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη, πίστις, πραότης, ἐγκράτεια». (Γαλάτας 5, 22). Ἡ ψυχή ἀποκτάει τότε μία σταθερότητα καί ἰσορροπία, ἐσωτερική εἰρήνη καί ἀπάθεια καί, ὅπως λέει χαρακτηριστικά ὁ Ἅγιος Νικόδημος, ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἀποκτήσει μέ τήν χάρη τοῦ Θεοῦ, τήν πρακτική καί θεωρητική ἀρετή τόν ἀξιώνει ὁ Κύριός της, θεοποιοῦ παρουσίας του καί τῆς ἀληθινῆς εὐτυχίας. Ἔτσι κατά τόν πιστό καί ἀψευδή λόγο τοῦ Εὐαγγελίου: «Ὁ ἔχων τάς ἐντολάς μου καί τηρῶν αὐτάς, ἐκεῖνος ἐστίν ὁ ἀγαπῶν με· ὁ δέ ἀγαπῶν με

126. Ἱερόθεος Ναυπάκτου (Βλάχος), ὅπ.π., σελ. 39.

ἀγαπηθήσεται ὑπό τοῦ πατρός μου, καί ἐγώ ἀγαπήσω αὐτόν καί ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν.» (Ἰω. 14, 21).

Σέ αὐτήν τήν κατάσταση πού ἔφτασε ὁ ἄνθρωπος εἶναι πληρωμένος ἀπό τήν οὐράνια μακαριότητα, μᾶς λέγει ὁ Ἅγιος Νικόδημος, ἐπειδή σύναψε ἕναν πνευματικό ἀρραβώνα καί ἔκανε ἔτσι τόν ἑαυτό του ἀθάνατο, ἀφοῦ πρῶτα πέτυχε τήν παντελή κάθαρση τοῦ ἑαυτοῦ του καί ζεῖ νοερά» μέ τόν Θεό καί θεοποιήθηκε κατά χάρη. Γίνεται μέ αὐτόν τόν τρόπο καί γιά τούς ἄλλους χριστιανούς, ἕνας πολύτιμος πνευματικός ὁδηγός τονίζοντας ὅτι μπορεῖ νά ἀποκτήσει, κατά χάρη, τό σπουδαῖο ὄνομα τοῦ «θεοπάτορος». Σέ μία τελευταία καί οὐσιαστική προτροπή του, ὁ Ἅγιος, θεωρεῖ ὅτι καί οἱ τέλειοι στήν πνευματική ζωή πρέπει νά προσέχουν καί νά βάζουν θυρωρό, ζώντας δηλαδή μέ *«προφύλαξι τοῦ νοῦ καί τῆς καρδιᾶς»*, καί ἔτσι μέ αὐτόν τόν τρόπο νά προστατεύσουν τόν οἶκο τῆς ψυχῆς τους ὥστε νά μήν εἰσέλθει καμία κακία καί πάθος διότι θά χάσουν τήν θεία χάρη καί ὁ *«βασιλέας (Χριστός) ὀργισμένος θά ἀναχωρήσει»*.[127]

Παράλληλα, τό πολυποίκιλο ἔργο καί ἡ προσφορά τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου τόσο στήν παιδεία τοῦ Γένους ὅσο καί στή σωστή καί ἀσφαλή λειτουργία τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς, εἰδικά μέ τό ἔργο τοῦ Πηδάλιο, ἦταν σπουδαία διότι εἶχε τήν πνευματική σφραγίδα τῆς αὐθεντικότητας καί ἦταν σύννομη μέ τήν ἐκκλησιαστική συνείδηση, τό διαχρονικό φρόνημα καί τό ἦθος τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως. Στό παιδευτικό ἔργο του «ἀποτύπωσε» καί περιχαράκωσε μέ ἀνιδιοτέλεια καί ἀληθινή ταπείνωση τήν πνευματική ζωή μέ τήν διακριτική ἑρμηνεία καί «συμφωνία» τῶν ἱερῶν κανόνων προβαίνοντας στήν ἀνακάθαρσή τους. Ἀνάδειξε τούς νηπτικούς Πατέρες, διότι πίστευε ὅτι τό ἦθος τῆς παιδείας καί ἡ συνολική πνευματική παρακαταθήκη τους εἶναι εὐθυγραμμισμένη μέ τήν μυστηριακή ἐμπειρία τῆς Ἐκκλησίας καί μπορεῖ νά βοηθήσει, στούς δύσκολους καιρούς τῆς ἐποχῆς του, στήν ἀνανέωση τῆς πνευματικῆς ζωῆς τοῦ πιστοῦ.[128]

Ταυτιζόμενος μέ αὐτό τόν σκοπό, ἀπηύθυνε ἔκκληση πρός τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, τήν Μητέρα Ἐκκλησία, ὥστε ἐκείνη νά κρίνει καί νά ἐγκρίνει, αὐτήν τήν τόσο οὐσιαστικῆς σημασίας ἐργα-

127. Ἅγιος Νικόδημος, *Συμβουλευτικό Ἐγχειρίδιο,* ὅπ.π., σελ. 226-227.

128. Φειδᾶς Βλάσιος, *Πηδάλιον καί ἐκκλησιαστική συνείδηση,* σελ. 136, 151.

σία του στούς ἱερούς κανόνες καί παράλληλα νά ἀποφασίσει πώς θά προστατέψει τό ἐκκλησιαστικό σῶμα, «τῇ αὐθεντίᾳ τῆς συνοδικῆς καί ἀποστολικῆς ἀποφάσεως», ἀπό κάθε αὐθαιρεσία καί διαβολή τῶν «μωμοσκόπων» ἀνθρώπων οἱ ὁποῖοι πρόβαλλαν μέ ἀμφισβήτηση ἄλλες θέσεις. Ἔθεσε ἔτσι μέ αὐτή τήν «ὑπεύθυνη διακονία» του, τήν ὁποία ὀνόμασε ἀπό ταπείνωση: «ἐρανιστική», πώς θά πρέπει νά χρησιμοποιοῦνται οἱ ἱεροί κανόνες, ὥστε νά μήν χαθεῖ ἡ ὀρθή ἐφαρμογή καί ὁ σωτηριολογικός χαρακτήρας τους ἐπειδή αὐτοί εἶναι πυξίδα πρός τόν πνευματικό πόλο δηλαδή τόν οὐρανό.

Ἐπειδή τό ζήτημα ξεπερνοῦσε τά ὅρια τῆς ἁπλῆς καί τυπικῆς «ἐπικύρωσης» ἀπό τή Σύνοδο τοῦ Πατριαρχείου καί ἀποτελοῦσε θεμελιώδη ὅρο γιά τήν ἐν Χριστῷ παιδεία τοῦ ἀνθρώπου, ζήτησε ὁ ἴδιος τήν ἐπίσημη συνοδική ἀναγνώριση, διότι εἶχε συνείδηση πώς ἡ καταγραφή καί ἑρμηνεία τῶν ἱερῶν κανόνων πού εἶχε ἐπιτελέσει κατέγραφε τήν αὐθεντική καί κανονική παράδοση καί ὁδηγοῦσε μέ ἁπλανή καί ἀσφαλή τρόπο τό Ὀρθόδοξο πλήρωμα. Ἡ πατριαρχική σύνοδος *«ἀναγνώρισε στό πρόσωπό του τό αὐθεντικό κριτήριο τῆς συνοδικῆς συνειδήσεως τῆς ἐκκλησίας»* καί ἔτσι ἐνέκρινε καί ἐπίσημα τό ἔργο του μέ τήν ἐπισήμανση ὅτι τό Πηδάλιο εἶναι σπουδαιότατο, *«Αὕτη ἡ βίβλος ἡ μετά τάς Ἁγίας Γραφάς, ἁγία γραφή, ἡ μετά τήν Παλαιάν καί Καινήν Διαθήκη, διαθήκη»*.[129]

2. Ο ΦΟΒΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΩΣ ΠΑΙΔΕΙΑ

«Ὡς μέγας ὁ εὑρὼν σοφίαν· ἀλλ' οὐκ ἔστιν ὑπὲρ τὸν φοβούμενον τὸν Κύριον» (Σοφία Σειράχ 25, 10). Οἱ Ἅγιοι καί θεοφόροι Πατέρες θεωροῦν ὅτι ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ εἶναι παιδεία καί ἀρετή καί ὡς τέτοια, ὁ Ἅγιος Νικόδημος, μεταφέρει στά κείμενά του τήν πατερική παράδοση καί μᾶς λέει ὅτι «ἐννάει σοφία καί φρόνηση» καί μέ αὐτό τόν τρόπο ὁ ἄνθρωπος γίνεται συνετός.

Παραθέτει μάλιστα, κατά τήν συνήθη του ἀναφορά στούς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ἕναν λόγο τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, ὁ ὁποῖος τονίζει πώς ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ εἶναι τό κεφάλαιο τῶν ἀρετῶν. Αὐτό σημαίνει ὅτι περιέχει στήν οὐσία του ἕναν συγκερασμό ὅλων ὅσων πρέπει νά κάνουν οἱ χριστιανοί, σέ ὅσους βέβαια

129. Φειδᾶς Βλάσιος, ὅπ.π., σελ. 137, 149.

θέλουν νά κάνουν κάποιον μεγαλύτερο ἀγώνα καί *«ἐπιθυμοῦν κάτι παραπάνω ἀπό τό μεγάλο»*, ὥστε νά φτάσουν στήν πνευματική κορυφή στήν ὁποία βρίσκεται ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ.[130]

Αὐτό σημαίνει πώς ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ ὅταν ἀξιοποιηθεῖ σωστά βοηθάει τόν πιστό νά ὑπερβεῖ τά πάθη του καί συντρίβει τήν κενοδοξία καί τό ὑπερήφανο σαρκικό φρόνημα καί χαρίζει, κατά τόν Ἅγιο Νικόδημο, τήν ἁγία ταπείνωση ἡ ὁποία ἐξαφανίζει τούς ποταπούς συναισθηματισμούς καί τίς ὑπερβολές καί «πᾶσαν ὑγρότητα τῶν σαρκικῶν ἡδονῶν καί παθῶν». Ἔτσι ὁ ἄνθρωπος μέ τά δάκρυα τῆς μετάνοιας, πού τά προκαλεῖ αὐτός ὁ «Ἅγιος φόβος» τοῦ Θεοῦ, καθαρίζεται ἀπό τά βάρη τῶν ἁμαρτημάτων καί τά ἕλκη τῶν παθῶν του καί θεραπεύεται καθώς παρίσταται καθαρότερος καί λαμπρότερος ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.[131]

Στά κείμενά του ὁ Ἅγιος Νικόδημος, γιά νά τονίσει τήν χρησιμότητα ἤ τήν ἀνώφελη καί ἐπιζήμια χρήση τῶν πραγμάτων, χρησιμοποιεῖ μέ ἀπαράμιλλη σοφία καί σύνεση πολλά παραδείγματα μέ μεταφορές καί παρομοιώσεις, ἀπό τή φυσική καί κοινωνική ζωή, ἀπό τά ἐπαγγέλματα καί τά ἐπιτεύγματα τοῦ ἀνθρώπου. Στήν περίπτωση αὐτή, καθώς μιλάει γιά τόν φόβο τοῦ Θεοῦ, ἀναφέρει τό καράβι τό ὁποῖο ἔχει δύο παράγοντες γιά νά κάνει ἕνα ἀσφαλές καί ἀξιόπλοο ταξίδι: τά ἄρμενα, δηλαδή τά ὄργανα καί τά ἐξαρτήματα καί τή σαβούρα ἡ ὁποία μέ τό βάρος της κρατάει τό καράβι ὥστε νά *«μήν πλαγιάζει καί κινδυνεύει»*. Κατ᾽ αὐτόν τόν τρόπο καί ὁ χριστιανός ὁ ὁποῖος πλέει στοῦ βίου τή θάλασσα πρέπει νά χρησιμοποιεῖ, σύμφωνα μέ τόν Ἅγιο, ἐξίσου τήν ἐλπίδα καί τόν φόβο.

Τήν μέν ἐλπίδα διότι δίνει ἀνδρεία στήν ψυχή, τόν δέ φόβο διότι δίνει ἀσφάλεια ὥστε, ὅπως λέγει, νά μήν κινδυνεύσει ἀπό τίς *«τόσες φουρτοῦνες τοῦ κόσμου καί τῶν παθῶν»*.[132] Παράλληλα οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας κάνουν μία ἐνδελεχή καί θεόπνευστη ἀνάλυση τοῦ φόβου πρός τόν Θεό, στό πλαίσιο τῆς παιδαγωγίας τῆς ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία πιστεύει ὅτι ἡ ψυχή μετά τήν πτώση τῶν πρωτοπλάστων νοσεῖ καί γι᾽ αὐτό χρειάζεται θεραπεία.

Ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ στήν ἀρχή εἶναι «φόβος τῆς θείας τιμωρίας»

130. Ἅγιος Νικόδημος, ὅπ.π., σελ. 211-212.
131. Ἅγιος Συμεών ὁ νέος Θεολόγος, *Κατηχήσεις, Εὐχαριστίαι,* σελ. 310.
132. Ἅγιος Νικόδημος, *Πνευματικά Γυμνάσματα,* ὅπ.π., σελ. 429-430.

καί στήν ὑψηλότερη βαθμίδα του εἶναι ὁ φόβος «τῆς ἀπομάκρυνσης καί τοῦ ἀποχωρισμοῦ τοῦ Θεοῦ». Ἕνας τέτοιος φόβος εἶναι θεμελιώδης γιά τήν πνευματική ἀνέλιξη τοῦ ἀνθρώπου πρός τήν τελειότητα, διότι τόν βοηθάει νά συνειδητοποιήσει πώς ἡ ἀποκοπή του ἀπό τήν ἐν Χριστῷ ζωή καί διδασκαλία εἶναι ἕνας πνευματικός θάνατος ὅπως καί ὁ ἴδιος ὁ Κύριος τονίζει: «χωρίς Ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν» (Ἰω. 15, 5-6). Μάλιστα τόση ἀξία ἔχει ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ πού, κατά τούς θεοφόρους Πατέρες, «συνιστᾶ ἀρετή», ἡ ὁποία νικᾶ τόν ἐνδοκοσμικό φόβο, καθώς αὐτός ἐκφράζεται μέ τό «πάθος τῆς δειλίας», καί ὁ ὁποῖος εἶναι ἐπιζήμιος γιά τήν ψυχή ἐπειδή παραμορφώνει τήν ἀλήθεια καί τήν πραγματικότητα.[133]

Μέ αὐτή τήν προοπτική καί σέ συνάφεια μέ τήν παράδοση καί τήν διδασκαλία τῶν Πατέρων, ὁ Ἅγιος Νικόδημος, παρουσιάζει τίς περιπτώσεις τῶν πιστῶν, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἀφοβία ἤ ὀλίγον φόβο πρός τόν Θεό, καί οἱ ὁποῖοι ζώντας ἔτσι ἐναντιώνονται στή σωτηρία τους καθώς δέν ἀποδέχονται τούς νόμους τῆς θείας δικαιοσύνης, τά «κρίματα» καί τίς *«φοβερές παιδεῖες»* πού τούς προσφέρει ὁ Θεός, προετοιμάζοντάς τους μέ τόν φόβο.

Ἡ κατάσταση τῶν ἀνθρώπων μέ ὀλίγο φόβο Θεοῦ χαρακτηρίζεται ἀπό τόν Ἅγιο ὡς ἐλεεινή, διότι ὅσοι δέν ὑπολογίζουν τόν Θεό εἶναι γεμάτοι ἀπό θρασύτητα καί αὐθάδεια καί, ἐνῶ πράττουν ἄνομα καί πονηρά πράγματα, ταυτόχρονα ἐξαπατοῦν τόν ἑαυτό τους νομίζοντας ὅτι μποροῦν νά ζήσουν ἀμέριμνοι καί εὐτυχισμένοι. Αὐτός ὅμως ὁ τρόπος ζωῆς τῶν χριστιανῶν δέν εἶναι ἀληθινός καί δημιουργεῖ μία αὐταπάτη ἐπειδή ἀπέκτησαν, ὅπως τονίζει, αὐτήν τήν *«αὐθάδη τόλμη»* καί τή *«σφαλερά βεβαιότητα»*. Ἔτσι ἀντί νά ὁδηγοῦνται στή χάρη τοῦ Θεοῦ, ὅπως κακῶς νομίζουν, αὐτό γίνεται ἀρχή δεινῶν καί «αἰτία τῆς κολάσεώς» τους.

Πιό συγκεκριμένα ὁ Ἅγιος Νικόδημος ἀναφέρει ὅτι ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ βοηθάει οὐσιαστικά, ὅταν δηλαδή οἱ ἄνθρωποι τό θελήσουν, τούς *«ἁμαρτωλούς καί (τούς) δικαίους»*, διότι αὐτός πού κάνει ἁμαρτίες καί ἔχει ἀφοβία ἀρνεῖται νά μετανοήσει καί ζεῖ συνεχῶς μέ τήν ἁμαρτία καί ὅποιος εἶναι δίκαιος ζώντας καί αὐτός χωρίς φόβο δέν

133. Jean Claude Larchet, *Ἡ θεραπευτική τῶν πνευματικῶν νοσημάτων,* σελ. 75, 352-353, 358-359.

εἶναι δυνατόν νά ἀντέξει γιά πολύ χρόνο τή δικαιοσύνη του καί χάνει τίς ἀρετές μέ τίς ὁποῖες εἶναι προικισμένος ἐπειδή ζεῖ, κατά τόν Ἅγιο, μέ ὑπερήφανο φρόνημα καί πνευματική μωρία.[134]

Ἡ δυναμική, ἐν Χριστῷ, παρουσία τοῦ φόβου πρός τόν Θεό, στό ἔργο τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου, ἀποκτάει τήν πνευματική γνησιότητα καί ὠφέλειά της καθώς ἀνυψώνεται πέραν ἀπό τίς ψυχολογικές καί ἀποκρυσταλλωμένες παραμέτρους καί ὁρολογίες τῶν κοσμικῶν ἐπιστημῶν τῆς ψυχολογίας καί τῆς κοινωνιολογίας στό γεγονός τῆς βιωματικῆς «θείας ἀγάπης» πρός τόν Θεό καί ἡ ὁποία καθώς εἶναι τέλεια ἀγάπη «ἔξω βάλλει τόν φόβο» (Α΄ Ἰω. 4, 18).[135] Μόνο ὅταν ὁ χριστιανός, ἀπέναντι στίς ποικίλες καθημερινές καί ἀγωνιώδεις μέριμνές του, ἀντιπαραθέσει τήν οὐσιαστική, *«ἐνεργή ἀμεριμνησία»* του, πού εἶναι ἡ ἀγάπη καί ἐμπιστοσύνη στήν θεία Πρόνοια, μπορεῖ νά δώσει πνευματικό νόημα στήν ἔννοια τοῦ φόβου πρός τόν Θεό[136].

Παράλληλα μπορεῖ νά δείξει, μέ τήν ἴδια του τήν ζωή, ὅτι εἶναι θεραπευμένος ἀπό τά πάθη καθώς ἡ ἁγιότητα τοῦ βίου ἀποδεικνύει μέ τόν καλύτερο τρόπο ὅτι ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ εἶναι ἕνα χάρισμα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τό ὁποῖο φέρνει, ὅπως λέγει χαρακτηριστικά ὁ Ἅγιος Νικόδημος, στήν ψυχή χίλιες εὐλογίες καί τήν καθιστᾶ ἕνα «εὐκολομεταχείριστο ὄργανο στή χάρη τοῦ Θεοῦ καί στίς θεῖες ἐμπνεύσεις».[137]

3. Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΣΤΗΝ ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ

Στήν Παλαιά Διαθήκη ὑπάρχει ἡ περίπτωση, τοῦ θεόπτη Μωϋσῆ. Εἶναι αὐτή πού χαρακτηρίζει τήν ἔννοια τῆς παιδείας τοῦ Θεοῦ στόν ἄνθρωπο καί ἡ ὁποία συνδέεται ἄμεσα μέ τήν πνευματική γέννηση καί ὁλοκλήρωση τῆς προσωπικότητάς του, τήν πορεία δηλαδή πρός τήν τελειότητα. Ἡ πνευματική αὐτή πορεία βεβαιώνεται παράλληλα ἀπό τήν ζωογόνο παρουσία τῆς «οἰκονομίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος». Λόγῳ ὅμως τῆς πνευματικῆς ἀνωριμότητας τῶν Ἰουδαίων, τό Ἅγιον Πνεῦμα, μίλησε, ἐλάλησε, ἀρχικά σκιωδώς καί μέ τρόπο κρυφό. Ὁ Ἅγιος Νικόδημος, χρησιμοποιώντας ἕναν λόγο τοῦ

134. Ἅγιος Νικόδημος, ὅπ.π., σελ. 431.
135. Ἅγιος Νικόδημος, ὅπ.π., σελ. 432.
136. Jean Claude Larchet, ὅπ.π., σελ. 357.
137. Ἅγιος Νικόδημος, ὅπ.π., σελ. 435.

Ἁγίου Βασιλείου βεβαιώνει πώς ὅταν στό βιβλίο τῆς Γένεσης γίνεται λόγος γιά «Πνεῦμα (πού) ἐπεφέρετο ἐπάνω τοῦ ὕδατος» αὐτό εἶναι τό Ἅγιον Πνεῦμα. Τό ἴδιο Πνεῦμα ἀποκαλύφθηκε καί στήν περίπτωση τοῦ προφήτου Μωυσέως, ἡ συνομιλία τοῦ ὁποίου μέ τόν Θεό, «ἐν τῷ ἀδύτῳ ἐκείνῳ γνόφῳ», γίνεται αἰτία νά διδαχθεῖ στήν καρδιά του ὅσα τοῦ προσφέρει τό Ἅγιον Πνεῦμα, καθαρίζοντας τόν ἑαυτό του ἀπό τήν «ἀκαθαρσία, ἰλύν» καί τό γήινο φρόνημα.[138]

Ἔτσι, ὁ Μωυσῆς, ὅσο ἀποκτάει τήν πεῖρα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί κατηχεῖται στά διδάγματα τῆς θεοφάνειας, πλουτίζεται μέ μία γνώση ἀπίστευτα πιό μεγάλη ἀπό ὅσα καταλαβαίνει καί «ἀντιλαμβάνεται ὁ νοῦς καί ἡ αἴσθησή του, γιά πράγματα δηλαδή, ὅπως ἑρμηνεύει ὁ Ἅγιος, τά ὁποῖα στήν πραγματικότητα δέν ὑπάρχουν, ἀλλά τά ἐπινοεῖ ἡ φαντασία.

Σέ αὐτή τήν κοινωνία μέ τόν Θεό, καθώς καί ὁ ἄνθρωπος εἰσέρχεται στόν θεῖο γνόφο τῆς χάριτος, γίνεται ἀφορμή νά ἀπαλλαγεῖ ἀπό τά ἔργα πού δημιουργοῦν οἱ αἰσθήσεις καί νά ξεκαθαρίσει δηλαδή καί τήν «ἔννοια τοῦ ἀνύπαρκτου», τά ὁποῖα γίνονται ἐμπόδιο, ἀφοῦ ὁ Θεός εἶναι τό μόνο *«ἀληθινό Ὄν καί ἡ κατανόησή Του εἶναι ἡ γνώση τῆς ἀλήθειας».* Στή συνάντησή του αὐτή βλέπει τό φῶς τό ἀληθινό, τόν μόνο Ὄντα, τόν Θεό, ὅσο βέβαια αὐτό εἶναι δυνατόν στόν ἄνθρωπο, κάτι τό ὁποῖο συμβαίνει καί μέ ὅλη τήν κτίση ἡ ὁποία μετέχει καί αὐτή χωρίς νά χάνει κάτι ὁ Θεός ἀπό αὐτή τή συμμετοχή καί μέθεξη.[139]

Ἡ συμμετοχή λοιπόν στήν παιδεία τοῦ Θεοῦ κορυφώνεται πνευματικά ὅταν ὁ πιστός, κατά τό παράδειγμα τοῦ Μωυσῆ, ἐλευθερωθεῖ ἀπό τή ματαιότητα τοῦ κόσμου καί τό χοϊκό περίβλημα τό ὁποῖο κρύβει τήν ἀλήθεια, καί ἔτσι ἐνατενίσει τό φῶς πού ξεπηδάει ἀπό τή φλεγόμενη βάτο. Αὐτό τό φῶς, ἀναφέρει ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, στήν Καινή Διαθήκη, εἶναι τό «φῶς τό ἀληθινό», τό ὁποῖο ἀποκαλύπτεται στόν ἄνθρωπο μέ τό μυστήριο τῆς θεοφάνειας διαμέσου τῆς σαρκώσεως τοῦ Κυρίου.[140] Ταυτόχρονα, ὁ Ἅγιος Νικόδημος, θεωρεῖ πώς ἡ συνομιλία ἐπί σαράντα ἡμέρες καί

138. Παπαδόπουλος Ἀντώνιος, *Νικοδήμου Ἁγιορείτου: Διδασκαλία περί τῆς Ἁγίας Τριάδος κατά τούς ἀσματικούς κανόνες τῆς Πεντηκοστῆς,* σελ. 87-89.

139. Ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης, *Εἰς τόν βίο τοῦ Μωϋσέως,* σελ. 105.

140. Ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης ὅπ.π., σελ. 107.

ἡ θεία ἐπίνευση τοῦ βραδύγλωσσου Μωυσῆ μέ τόν Θεό τοῦ ἔδωσε νέα πνευματικότερα προσόντα βοηθώντας τον, μέ τήν ἐνέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, νά μιλήσει ρητορεύοντας τόν θεόγραφο Νόμο. Αὐτό συμβαίνει, παρατηρεῖ ὁ Ἅγιος, στούς ἀνθρώπους τοῦ Θεοῦ πού ἔχουν ἁγιότητα καί οἱ ὁποῖοι κατά τόν ἴδιο τρόπο ἐλάλησαν τό θεῖο θέλημα.[141]

Στόν ἱερό Ψαλτήρα μποροῦμε ἐπίσης νά ἰχνηλατήσουμε τήν διαδρομή τῆς θείας παιδαγωγείας πρός τήν τελειότητα καί εἰδικά στόν 49ο ψαλμό, στίχο 17, τοῦ Προφητάνακτος Δαυίδ, ἀναφέρεται: «Σύ δέ ἐμίσησας παιδείαν, καί ἐξέβαλες τούς λόγους μου εἰς τά ὀπίσω», ὁ Ἅγιος Νικόδημος ὁ ἁγιορείτης ἑρμηνεύει τόν παραπάνω ψαλμό λέγοντας ὅτι ὁ ἄνθρωπος πού μιλάει καί διδάσκει τίς ἐντολές τοῦ Θεοῦ καί τίς παραβαίνει χωρίς νά τίς ἐφαρμόζει, ἁμαρτάνει καί ἔτσι δείχνει ὅτι μισεῖ τήν παιδεία τοῦ Θεοῦ, πού εἶναι ἡ διόρθωση τῆς ψυχῆς του, ἀποστρεφόμενος παράλληλα καί κάθε ἄλλη ἐντολή καί λόγο Του.[142]

Ἐφόσον λοιπόν ἡ παιδεία ἔχει ἄμεση σχέση μέ τίς ἐντολές τοῦ Θεοῦ, συνδέεται καί μέ τό θέλημά του, τό *«ἀγαθόν καί εὐάρεστον καί τέλειον»*, καί μέ αὐτόν τόν τρόπο ἡ παιδεία συνδέεται μέ ἐργασία πνευματική, τήν καλλιέργεια τῆς προσευχῆς, ἡ ὁποία, κατά τόν Ἅγιο Νικόδημο, πρέπει νά γίνεται ἁπλανῶς καί μέ μεγάλη ταπείνωση καί συντριβή καρδίας, ὅπως παρακάλεσε καί ὁ ἴδιος προφήτης Δαβίδ, *«κλῖνον τήν καρδία μου εἰς τά μαρτύρια σου καί μή εἰς πλεονεξίαν»* (Ψαλμ. ριη΄).[143] Αὐτός ὁ ἀγώνας ὅμως, μᾶς λέγει ὁ Ἅγιος Νικόδημος, παρ' ὅτι εἶναι δύσκολος, εἶναι ἔμπλεως χάριτος καί γεμίζει τήν καρδιά καί τόν νοῦ τοῦ ἀνθρώπου μέ μία ὑπέροχη χαρά καί εὐχαρίστηση.[144]

Στήν Παλαιά διαθήκη ἔχουμε ἀρκετά περιστατικά τά ὁποῖα δηλώνουν τήν μέθοδο ἐργασίας γιά τήν ἀπόκτηση πνευματική ἀγωγή καί παιδεία τοῦ Θεοῦ. Ἐνδεικτικά ἀναφέρουμε τόν Ψαλμό 71,19,σέ αὐτόν ὁ προφήτης Δαβίδ προφητεύει ὅτι τό ὄνομα τοῦ Χριστοῦ θά

141. Παπαδόπουλος Ἀντώνιος, ὅπ.π., σελ. 89.

142. Ζηγαβινός Εὐθύμιος-Ἅγιος Νικόδημος Ἁγιορείτης, *Ἑρμηνεία στούς ΡΝΑ΄ Ψαλμούς τοῦ Προφητάνακτος Δαβίδ,* σελ. 582.

143. Ἅγιος Νικόδημος, ὅπ.π., σελ. 334, 421.

144. Ἅγιος Νικόδημος, *Συμβουλευτικό Ἐγχειρίδιο,* σελ. 202-204.

ἀκουστεῖ καί θά δοξαστεῖ σέ ὅλη τήν κτίση: «εὐλογητόν τό ὄνομα τῆς δόξης αὐτοῦ εἰς τόν αἰώνα καί εἰς τόν αἰώνα τοῦ αἰῶνος, καί πληρωθήσεται τῆς δόξης αὐτοῦ πᾶσα ἡ γῆ γένοιτο, γένοιτο». Ἐπίσης τόν Ψαλμό 76,4, στόν ὁποῖο ὁ ἄνθρωπος, μᾶς λέει ὁ ἅγιος Συμεών Ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης, μέ τήν θύμηση τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ, τόν δέχεται ὡς κατοικητήριο μέσα του καί γεμίζει εὐφροσύνη: «ἐμνήσθην τοῦ Θεοῦ καί εὐφράνθην· ἠδολέσχησα, καί ὠλιγοψύχησε τό πνεῦμα μου».[145]

Στό 18ο κεφάλαιο τῆς Γ΄ Βασιλειῶν γίνεται ἀναφορά γιά τόν τρόπο πού προσευχήθηκε ὁ προφήτης Ἠλίας στόν Θεό καί εἰσακούστηκε καί ὁ ὁποῖος ἔτσι πρῶτος ἐφάρμοσε, καί ἔμμεσα δίδαξε τήν ἐργασία τῆς θείας παιδείας μέ τήν νοερά προσευχή, καί «Ἠλιοῦ ἀνέβη ἐπί τόν Κάρμηλον καί ἔκυψεν ἐπί τήν γῆν καί ἔθηκε τό πρόσωπον αὐτοῦ ἀνά μέσον τῶν γονάτων αὐτοῦ».

Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς ἀναφέρει ὅτι ὁ τρόπος μέ τόν ὁποῖο προσευχήθηκε ὁ προφήτης Ἠλίας ἦταν τέλειος καί ἔτσι εἰσακούστηκε ἀπό τόν Θεό, γι' αὐτό ἄλλωστε τόν παρουσιάζει καί ὡς θεόπτη, «τόν Θεόν φιλοπονώτερον συναγαγῶν».[146]

4. Η ΚΑΤΑ ΘΕΟΝ ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΗΝ ΙΕΡΑ ΠΑΡΑΔΟΣΗ

Ἐργαζόμενοι, οἱ θεοφόροι Πατέρες, τόν καλό ἀγώνα τῆς ἀσκήσεως, στά πλαίσια τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως κατά τήν Πατερική ἔκφραση, «ἔδωσαν αἷμα καί ἔλαβαν πνεῦμα». Μεταφέροντας, ὁ Ἅγιος Νικόδημος, στά ἔργα του αὐτήν τήν παράδοση, τήν ἀναδεικνύει ὄχι ἁπλῶς τυπικά ἀλλά ὡς πολύτιμη παρακαταθήκη τῆς ἅγιο-πνευματικῆς ἐμπειρίας της. Ὁ σκοπός του εἶναι νά τήν χρησιμοποιήσει μέ ἀκρίβεια *«ὡς δυναμική φανέρωση τῆς ἀλήθειας»* καί μέ ἀπώτερη ἐκκλησιολογική προοπτική τήν *«κοινήν τῶν πάντων τῶν χριστιανῶν σωτηρίαν»*.[147]

Μέσα στά κείμενά του θεμελιώνει τήν σύνδεση τῆς παραδόσεως μέ τήν ἐποχή του, ἡ δέ παρουσία του εἶναι σπουδαία καί εἰδικά σέ

145. Ἅγιος Συμεών (Ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης), *Φιλοκαλία τῶν Ἱερῶν Νηπτικῶν,* σελ. 281.

146. Ἱ. Γυν. Κοιν. Μονή Προφ. Ἠλιοῦ Σερρῶν, *Ὁ Προφήτης Ἠλίας,* σελ. 135.

147. Ἀραμπατζῆς Χρῆστος, *Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης ὁ Νάξιος, 250 χρόνια ἀπό τήν γέννησίν του,* σελ. 145-146.

ὅ,τι ἀφορᾶ τό ἔργο του, τό *Πηδάλιο* προστάτεψε ἀπό τήν ἀλλοίωση τῆς εὐταξίας τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησιαστικῆς τάξεως. Τήν περίοδο τοῦ 18ου καί 19ου αἰώνα στόν ἑλληνικό χῶρο οἱ κοινωνικές καί οἰκονομικές ὁμάδες παραμένουν ἀποκρυσταλλωμένες καί χωρίς ἐξέλιξη καί χαρακτηρίζονται ἀπό τήν ἀκινησία τῶν δομῶν, ὡστόσο αὐτό εἶχε, μεταξύ ἄλλων, πολύ θετικά σημεῖα, καθώς ἔδωσε τήν δυνατότητα νά διατηρηθεῖ ἡ πνευματική ἀξία τῆς παραδόσεως καί τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ γενικότερα.

Ὁ Ἅγιος Νικόδημος στό ἔργο του Πηδάλιο, ὅπως μᾶς ἀναφέρει ὁ καθηγητής κύριος Βαμβούνης, μεταφέρει σάν γνήσιος φορέας τῆς ἡσυχαστικῆς παραδόσεως, τά ξεχωριστά καί δυναμικά δεδομένα τῆς παραδόσεως. Εἰδικά στόν σχολιασμό του στόν 91ο κανόνα τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, ὁ ὁποῖος μιλάει γιά τήν τήρηση τῶν «ἄγραφων παραδόσεων» καί δείχνει τήν ἀξία τους στήν ζωή τῶν πιστῶν μᾶς λέγει: *«Συμφώνως μέ τόν παρόντα Κανόνα καί ὁ τῆς ζ΄ (Οἰκουμενικῆς Συνόδου), διατάσσεται, ὅτι τά ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἔθη πρέπει νά κρατοῦν κατά τήν ἔγγραφον καί ἄγραφον θεσμοθεσίαν»*. Σέ ἄλλη του ἀναφορά στή Σύνοδο τῶν Ἀλεξανδρέων, στήν ὁποία ἀπαντοῦν γραπτῶς οἱ Ἅγιοι Πατέρες τῆς ζ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου καταγράφει ὅτι: *«Ἅπαντα τά παρά τήν ἐκκλησιαστικήν παράδοσιν, καί τήν διδασκαλίαν, καί ὑποτύπωσιν τῶν Ἁγίων ἀοιδίμων Πατέρων καινοτομηθέντα καί πραχθέντα, καί μετά τούτων πραχθησόμεθα, ἀνάθεμα»*.

Ἀπό αὐτό συμπεραίνουμε, ἑρμηνεύει ὁ Ἅγιος, ὅτι *«παράδοσις κυρίως μέν καί ἐξαιρέτως ἐστί κατά τούς θεολογοῦντας, ῥῆμα Θεοῦ ἄγραφον»*. Μάλιστα σέ μία συμπερασματική ἐκφορά τοῦ λόγου σέ σχέση μέ τήν Παύλεια προσταγή: «Κρατεῖτε τάς παραδόσεις, ἅς ἐδιδάχθητε, εἴτε διά λόγου, εἴτε δι' ἐπιστολῆς ἡμῶν» (Β΄ Θεσ. 2, 15), προβαίνει στήν διαπίστωση ὅτι ἡ χριστιανική παράδοση, ἀνόθευτη καί ἀνεξάρτητη ἀπό τά κάθε εἴδους «προχριστιανικά στοιχεῖα» καί ἐπιρροές της, μπορεῖ νά χωριστεῖ σέ τρεῖς ἱστορικές καί πνευματικές περιόδους: τήν Θεία τῆς ὁποίας «ἧς ἀρχηγός ὁ Θεός», τῆς Ἀποστολικῆς τήν «παρά τῶν Ἀποστόλων παραδοθεῖσα» καί τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἡ «παρά τῶν Ἀποστόλων διορισθεῖσα». Ὅλες αὐτές οἱ παραδόσεις «συνιστῶνται», συνεχίζει ὁ Ἅγιος Πατήρ, στόν λόγο τοῦ ἀποστόλου Παύλου πρός τόν μαθητή του Τιμόθεο: «Ἃ ἤκουσας

παρ' ἐμοῦ διά πολλῶν μαρτύρων, ταῦτα παράθου πιστοῖς ἀνθρώποις, οἵτινες ἱκανοί ἔσονται καί ἑτέρους διδάξαι» (Β΄ Τιμ. 1, 2).[148]

Ἐν προκειμένω, σέ μία τόσο δύσκολη ἐποχή, ὅπως ἦταν αὐτή στά χρόνια τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου, γεμάτη ἀπό ἄγνοια γιά τά ἐκκλησιαστικά καί πνευματικά πράγματα, ὁ Ἅγιος ὁριοθετεῖ καί ἀνατρέπει μέ τά κείμενά του τήν γενικότερη πολιτισμική κατάσταση πού ἐπικρατεῖ ἐπιμένοντας στήν ὀρθόδοξη παράδοση, ἡ ὁποία καί συνιστᾶ μία ἀσφαλή καί γνήσια πνευματική ἀγωγή καί παιδεία πού μπορεῖ (νά γίνει) μία *«καλή μάθησις νά γίνει καλή συνήθεια καί ἡ καλή συνήθεια νά γίνει καί καλή ἕξις»*.[149] Παράλληλα ὅταν «αἱ πολλαπλαί κακοδοξίαι», ὅπως αὐτή τοῦ ὀρθολογιστικοῦ πνεύματος τοῦ ἀνθρωπισμοῦ ἀπειλοῦσαν τήν Ἐκκλησία ὁ Ἅγιος ἀνέλαβε τό σπουδαῖο ἔργο, *«ἠγέρθη μόνος αὐτός»*, μέ μεγάλη αὐταπάρνηση καί θυσίες, νά ἐμποδίσει, κατά πρῶτον, τήν ἐξάπλωση τῆς «ὀθνείας διδασκαλίας» καί κατά δεύτερον, μέ τή φώτιση τοῦ Θεοῦ νά διδάξει τήν ἱερά παρακαταθήκη τῆς Ὀρθοδοξίας.[150]

5. Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΣΤΗΝ ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ

Οἱ Κολλυβάδες Πατέρες εἶχαν μεγάλη γνώση τῶν κοσμικῶν πραγμάτων καί τῆς θύραθεν παιδείας καί γι' αὐτόν τόν λόγο, ὅταν προβαλλόταν ἀπό τό κίνημα τοῦ Διαφωτισμοῦ ἡ κοσμική παιδεία μέ ἔντονο μάλιστα καί παράλογο ζῆλο μαζί μέ τίς ἰδέες τῆς νεωτερικότητας, πίστευαν ὅτι ἀπειλοῦσε τήν ἀνθρώπινη εὐτυχία καί τήν προοπτική τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου, ἐκθέτοντάς τον παράλληλα στίς αἱρέσεις καί στήν ἠθική κατάπτωση. Ἀποτελοῦσε ἔτσι ἕναν σοβαρό ἠθικό κίνδυνο καί ὄχι ἁπλῶς μία ἐναλλακτική πρόταση ἀγωγῆς, γι'αὐτό ὁ Ἅγιος Νικόδημος, ὡς ὁ κύριος θεωρητικός ἐκφραστής τῆς ἀναβίωσης τῆς ὀρθόδοξης φιλοκαλικῆς καί ἡσυχαστικῆς πνευματικότητας τῆς ἐποχῆς του, ἀντιπροτείνει τήν Εὐαγγελική διδασκαλία, κατά μίμηση τοῦ Χριστοῦ. Γίνεται ἔτσι ὑπέρμαχος τῆς ἀληθινῆς καί πραγματικῆς ἠθικῆς χρηστότητας καί ταυτόχρονα διατρανώνει τήν πιστότητα τῆς ἐν Χριστῷ παιδείας, μέ τή μαρτυ-

148. Βαρβούνης Μανόλης, *Λαϊκός πολιτισμός καί ἐκκλησιαστική παράδοση,* σελ. 16, 19.
149. Ἅγιος Νικόδημος, *Συμβουλευτικό Ἐγχειρίδιο,* ὅπ.π., σελ. 14.
150. Βαρβούνης Μανόλης, ὅπ.π., σελ. 194.

ρία τῆς ἴδιας τῆς ἀλήθειας, στό πρόσωπο τοῦ διδασκάλου Χριστοῦ, «Ἐγώ εἰς τοῦτο ἐλύληθα εἰς τόν κόσμον ἵνα μαρτυρήσω τή ἀληθεία» (Ἰω. 18, 37), ὅπως ἐπίσης καί ὅταν μᾶς λέγει «Ἐγώ εἰμί ἡ ὁδός καί ἡ ἀλήθεια καί ἡ ζωή» (Ἰω. 14, 6). Πετυχαίνει ἔτσι νά ἐπιβάλλει τήν μόνη οὐσιαστική δυνατότητα γνησίου φωτισμοῦ γιά τόν ἄνθρωπο ὁδηγώντας τον στό θεῖο Εὐαγγέλιο, ἐκεῖ πού ἐνυπάρχει, κατά τόν Ἅγιο, ὁ «μυστικός ἰχθύς, Ἰησοῦς» ὁ ὁποῖος εἶναι τό *«πλήρωμα τῶν χαρισμάτων καί ἡ θάλασσα τῶν πνευματικῶν μυστηρίων»*.[151]

Στήν ἐσώτερη ἀνάλυση τῆς ἐν Χριστῷ παιδαγωγίας διά τοῦ Εὐαγγελίου, ὁ Ἅγιος Νικόδημος, υἱοθετεῖ τόν λόγο τοῦ Ἀποστόλου Βαρθολομαίου, ὁ ὁποῖος λέει ὅτι τό Εὐαγγέλιο εἶναι μικρό καί μέγα, ἔχει δηλαδή μικρό μέγεθος ἀλλά μέγα πλάτος καί ὕψος νοημάτων. Διακρίνει δέ στόν λόγο τοῦ Κυρίου τρεῖς ποιοτικές, παιδαγωγικές ἰδιότητες: τό ὕψος, τήν ἀλήθεια καί τήν ὠφέλεια, οἱ ὁποῖες ἔχουν τήν δύναμη καί τήν ἱκανότητα νά προκαλέσουν, σέ ὅσους τόν ἀκοῦν ἤ τόν διαβάζουν, τήν ἀπαιτούμενη ἐγρήγορση καί ζέση τῆς καρδιᾶς καί τόν ἔνθεο ἔρωτα. Κατ' αὐτόν τόν τρόπο τό ἀκατάληπτο ὕψος τοῦ θείου λόγου χαρακτηρίζεται ὡς κεκρυμμένο μυστήριο καί ἕως ἐκείνη τή στιγμή ἄγνωστο, τό ὁποῖο ἐκπλήσσει τόν νοῦ κατά τήν συνάντησή του μέ τόν ἄνθρωπο. Εὐαγγελίζεται λοιπόν ὁ Ἰησοῦς Χριστός στήν δεκτική ψυχή, ὅπως συνέβη στόν Εὐαγγελισμό τῆς Θεοτόκου, χαρά μεγάλη, πλοῦτο οὐρανίων νοημάτων, καί ἄκτιστη θεία μακαριότητα.

Ἡ δεύτερη ἰδιότητα τοῦ θείου Λόγου εἶναι ἡ ἀλήθεια καί εἶναι ταυτόσημη μέ τό ἴδιο τό πρόσωπο τοῦ Κυρίου ὁ ὁποῖος εἶναι ἡ αὐτοσοφία καί σύμφωνα μέ τόν ἅγιο Νικόδημο ἐφόσον αὐτή εἶναι ἀληθινή κατά τόν ἴδιο τρόπο ἀληθινά εἶναι καί τά λόγια της. Ἡ δέ ὠφέλεια συνίσταται στό ὅτι τά λόγια τοῦ Κυρίου εἶναι, ὅπως εἶπε ὁ Ἀπόστολος Πέτρος, «ρήματα ζωῆς αἰωνίου» (Ἰω. 6, 68-69), διότι εἶναι μαζί γνώση καί διδασκαλία καί περιέχουν τό θεμέλιο τῆς πνευματικῆς ζωῆς καθώς δίνουν ὅλες τίς ἀρχές τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς, οἱ ὁποῖες ἔχουν σκοπό τήν σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου.[152] Ἡ ἐν Χριστῷ παιδεία τοῦ ἀνθρώπου συντελεῖται ἔχοντας ἀσφαλή ὁδηγό τό ἱερό

151. Ἅγιος Νικόδημος, *Πνευματικά Γυμνάσματα,* ὅπ.π., σελ. 202-203.
152. Ἅγιος Νικόδημος, ὅπ.π., σ. 203.

Εὐαγγέλιο καί μέ τόν τρόπο πού τήν προτείνει καί τή διδάσκει ὁ Ἅγιος Νικόδημος εἶναι μία ανάβαση μέ σημεῖο πνευματικῆς ἐκκίνησης τήν κάθαρση τῆς καρδιᾶς, ἡ ὁποία φέρνει τήν χάρη καί τή θεία γνώση ἀδιδάκτως, ἀνάλογα βέβαια μέ τό μέτρο τῆς ἠθικῆς καθαρότητας τοῦ ἀνθρώπου καί ἀναπηγάζει τήν ἀληθινή θεολογία. Τό δισέφικτον σχῆμα, ὅπως παρατηρεῖ χαρακτηριστικά ὁ μοναχός Θεόκλητος Διονυσιάτης, στό ὁποῖο ἐρευνᾶται καί γίνεται ἀντιληπτή αὐτοῦ τοῦ εἴδους ἡ παιδεία εἶναι ἡ προσευχή, ἡ θεία ἀγάπη καί τό χαροποιό πένθος καί ἔχει ὡς πνευματικό κέντρο τήν υἱοθέτηση καί ἀγάπη τῶν εὐαγγελικῶν ἐντολῶν, κάτι τό ὁποῖο ἀποτελεῖ τό βίωμα τῆς ἁγιότητας τοῦ ἀνθρώπου.[153]

Αὐτήν τή θεία ἐπιστήμη ἀπό τήν ὁποία πηγάζει ἡ ἄνωθεν, ἡ ὄντως ἀληθινή Σοφία, μᾶς διδάσκει ἡ Ἁγία Γραφή, καί τήν ὁποία πρέπει, κατά τόν Ἅγιο Νικόδημο, νά ἐμπιστεύεται ὁ ἄνθρωπος, διότι τόν κάνει περισσότερο πεπαιδευμένο καί πιό πολύ ἀπό κάθε ἄλλη ἐπιστήμη τόν κάνει ἅγιο, πνευματικό καί μακάριο.[154]

Ὁ ἴδιος ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός, μετά τόν Μυστικό Δεῖπνο, μᾶς ἔδωσε καί τή μέθοδο γιά νά ἐπιτελέσουμε τή θεία παιδεία ἡ ὁποία εἶναι ἡ σύσταση τῆς προσευχῆς στό ὄνομά του: «ἀμήν ἀμήν λέγω ὑμῖν ὅτι ὅσα ἄν αἰτήσητε τόν πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου, δώσει ὑμῖν» (Ἰω. 16, 23). Γι' αὐτόν τόν λόγο οἱ Ἀπόστολοι θεμελίωσαν τή θεία παιδεία, τήν διδασκαλία τοῦ Εὐαγγελίου, στήν προσευχή τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἰησοῦ. Ὁ ἅγιος Νικόδημος ἀναφέρει πώς τό ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ στήν Καινή Διαθήκη δηλώνει τήν ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ καί τό ὁποῖο στήν ἑβραϊκή γλώσσα σημαίνει τόν Σωτήρα. Παράλληλα στό ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ ὑπάρχει συγκεντρωμένη κάθε ἀρετή καί τελειότητα, καθώς μέ αὐτό τό ὄνομα κάνουμε ἕναν ἀρραβώνα μαζί του καί ἀποκτοῦμε μία πνευματική συγγένεια πού μπορεῖ, ἄν τό θελήσουμε, νά μᾶς ὁδηγήσει στόν παράδεισο.[155] Αὐτή ἡ προσευχή διακρίνεται γιά τήν ἁπλότητα καί ἀμεσότητά της, κάτι τό ὁποῖο διαπίστωσαν οἱ Ἀπόστολοι στήν διακονία τους, οἱ ὁποῖοι ἐπικαλούμενοι τό ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ, ἐπιτελοῦσαν θαυμαστά πράγματα. Μέ αὐτό τόν τρόπο στερέωσαν τήν χριστιανική πίστη στούς ἀνθρώ-

153. Θεόκλητος Διονυσιάτης, ὅπ.π., σελ. 164-165.
154. Ἅγιος Νικόδημος, ὅπ.π., σελ. 206.
155. Ἅγιος Νικόδημος ὅπ.π., σελ. 163.

που, ἀπαλλάσοντάς τους ἀπό δαιμονικές ἐπιφορές: «ἐπέστρεψαν δέ οἱ ἑβδομήκοντα μετά χαρᾶς λέγοντες· Κύριε, καί τά δαιμόνια ὑποτάσσεται ἡμῖν ἐν τῷ ὀνόματί σου» (Λουκ. 10, 17).

Ὁ Ἀπόστολος Λουκᾶς στίς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων τονίζει τό μοναδικό ὄνομα τοῦ Χριστοῦ μέ τό ὁποῖο οἱ μαθητές του ἐπιτελοῦσαν θαύματα: «εἶπε δέ Πέτρος… τοῦτο σοι δίδωμι· ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ναζωραίου ἔγειρε καί περιπάτει.» (Πράξ. 3, 6). Μέ τό ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ δίνεται ἡ δυνατότητα σέ ὅποιον ἐργάζεται τήν παιδεία τοῦ Θεοῦ, ὄχι μόνο ν' ἀποκτήσει κάποιες γνώσεις ἤ χαρίσματα ἀλλά τό πιό σπουδαῖο πού εἶναι ἡ σωτηρία του: «οὐδέ γάρ ὄνομά ἐστίν ἕτερον ὑπό τόν οὐρανόν τό δεδομένον ἐν ἀνθρώποις ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς» (Πράξ. 4, 12). Ἐπίσης ὁ Ἀπ. Παῦλος λέγει: «Πᾶς γάρ ὃς ἄν ἐπικαλέσηται τό ὄνομα Κυρίου σωθήσεται» (Ρωμ. 10, 13).

Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος χρησιμοποίησε τήν νοερά εὐχή στή Καινή Διαθήκη ἦταν ἡ Παναγία, ζώντας μετά τήν εἴσοδό της στόν ναό, στά ἅγια τῶν ἁγίων, ὅπου λάμβανε ὑλική τροφή ἀπό Ἄγγελο, ἀλλά τρεφόταν καί μέ τόν λόγο τοῦ Θεοῦ, τήν κατ' ἐξοχήν παιδεία Του, καθώς αὐτό ἦταν τό ἔργο πού ἐπιτελοῦσε: νά ἀσχολεῖται μέ τήν θεοπτία προσευχόμενη ἀδιαλείπτως πρός Αὐτόν. Μόνο μέ τόν νοῦ, λέει ὁ Ἅγιος Νικόδημος, ἀναφερόμενος σέ μία ὁμιλία τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου Παλαμᾶ, στά Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου, πέτυχε ὅπως οἱ ἀσώματοι Ἄγγελοι, νά ξεπεράσει τά γήινα καθώς καί τά αἰσθητά καί νοερά καί ἔτσι ἔφθασε στή θεωρία τοῦ Θεοῦ. Ἡ Θεοτόκος κατάφερε νά εἶναι ἡ «Μόνη καί βλεπομένη μόνο ἀπό τόν Θεό, μόνη καί μόνο τόν Κύριο μεγαλύνοντας, μόνη καί μόνο τόν Κύριο νά ἀγαπᾶ καί μόνο ἀπό τόν Κύριο νά ἀγαπιέται».[156]

Ἡ ἱστορική ἀρχή τῆς προσευχῆς τοποθετεῖται τόν 6ο αἰ. καί ἀρχίζει νά χρησιμοποιεῖται κυρίως στά μοναστηριακά κέντρα τῆς ἐρήμου ἀπό τόν Εὐάγριο τόν Ποντικό ἡ «Ἀδιάλειπτη προσευχή μέ τόν νοῦ» καί ἀργότερα διαμορφώνεται ἡ προσευχή τοῦ Ἰησοῦ μέ τήν μορφή τῆς συνεχοῦς ἐπανάληψης μιᾶς σύντομης φράσης ὅπως «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱέ τοῦ Θεοῦ, Ἐλέησόν μέ τόν Ἁμαρτωλό».[157] Ἀρκετά μετά τόν 12ο αἰ. ὁ Ἅγιος Συμεών ὁ νέος Θεολόγος (949-1042)

156. Ἅγιος Νικόδημος, *Τήν Τιμιωτέραν,* σελ. 19-20.

157. Μάγειρας Εὐάγγελος, *Οἱ Ἡσυχαστικές ἔριδες τοῦ 14ου αἰ.,* σελ. 12.

στό ἔργο του «Μέθοδος προσοχῆς καί προσευχῆς ἤ Περί τῶν τριῶν τρόπων τῆς προσευχῆς» κάνει περιγραφή τῆς ἡσυχαστικῆς προσευχῆς τοῦ Ἰησοῦ.

Ὁ ἄνθρωπος λέγει στήν καρδιά του μέσω τοῦ ἐνδιάθετου λόγου τό ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ καί ἐκουσίως σωπαίνοντας πετυχαίνει τήν ἀληθινή παιδεία, διά τῆς προσευχῆς, δεχόμενος τήν χάρη τοῦ Χριστοῦ ὁ ὁποῖος παιδαγωγεῖ μέ αὐτόν τόν τρόπο τόν ἄνθρωπο.[158]

Γιά νά ἀκούσει λοιπόν ὁ πιστός τή φωνή τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ, τοῦ σαρκωθέντος Κυρίου Ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, πρέπει νά μάθει νά ἀκούει τή σιωπή του, ἀφοῦ ἡ κατάλληλη προετοιμασία γίνεται κυρίως μέ τό ταπεινό φρόνημα καθώς καί τήν ἐσωτερική καί ἐξωτερική σιωπή. Ἡ πνευματική αὐτή σιωπή εἶναι ἡ γλώσσα τοῦ «μέλλοντος αἰῶνος» καί οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας τονίζουν ὅτι μεγαλύτερη βοήθεια ἀπό τήν εὐχή τοῦ Ἰησοῦ δέν μπορεῖ νά ἔχει ὁ ἄνθρωπος σέ ὅλη του τήν ζωή. Ἔτσι κάνουν λόγο γι' αὐτήν τήν αἴσθηση πού ἀποκτάει, προσευχόμενος μέ τήν εὐχή τοῦ Ἰησοῦ, ἡ ὁποία δέν εἶναι παρά ἡ μαρτυρία καί ἐγκυρότητα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στό βίωμά τους. Αὐτή ἡ πολύτιμη ἐμπειρία τῶν Χριστιανῶν γίνεται ἡ πνευματική προστασία ἀπό τήν φαντασία καί τήν πλάνη καί παράλληλα ἡ ἀπόκτηση τῆς θεοειδοῦς παιδείας εἶναι γνήσια καί γίνεται ἡ συνέχεια τῆς Πατερικῆς παράδοσης.[159] Τί εἶναι ὅμως αὐτό πού κάνει τήν προσευχή τοῦ Ἰησοῦ τόσο πολύτιμη καί δυνατή, ὥστε νά ἀποτελεῖ τόν οὐσιαστικότερο παράγοντα τῆς ἐν Χριστῷ παιδείας; Οἱ Θεοφόροι Πατέρες μᾶς λένε πώς τό ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ εἶναι σωτήριο, γιατί μᾶς παρέχει τή Χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τό ὁποῖο εἶναι ὁ χορηγός τῶν θείων δωρεῶν. Εἶναι ταυτόχρονα προσευχή καί εὐχή καί ὁμολογία πίστεως γι' αὐτό καθαίρει τήν καρδιά καί φέρνει τήν ἀπολύτρωση ἀπό τίς ἁμαρτίες, μυσταγωγεῖ μυστικά τόν ἄνθρωπο στά θεῖα μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας καί χαρίζει τόν θεῖο φωτισμό σέ ὅσους ἔχουν ταπεινό φρόνημα καί εἰλικρινή μετάνοια. Ἔτσι ὁ πιστός «ἀνασκαλεύοντας μέ αὐτήν τήν νοερά ἐργασία», ὅπως λέγει ὁ Ἅγιος Νικόδημος, τόν σπινθήρα πού εἶναι ὁ Χριστός καί ἐργαζόμενος τίς θεῖες ἐντολές καί τίς διάφορες ἐπίκτητες ἀρετές θά λάβει

158. Ἅγιος Νικόδημος, *Συμβουλευτικό Ἐγχειρίδιο,* σελ. 181.
159. Ρωμανίδης Ἰωάννης, *Πατερική Θεολογία,* σελ. 211.

μεγάλη καί ἀνέκφραστη χαρά, εἰρήνη, ἀγάπη πρός τόν Θεό καί τόν πλησίον ἐπειδή ὁ Θεός εἶναι φωτιά καταλυτική.[160]

Τό ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἶναι δύναμη, μία ἐπανάληψη ὅμως μηχανική δέν πετυχαίνει τίποτα πνευματικό, καί ἐνῶ μποροῦμε νά χρησιμοποιήσουμε ἐξωτερικά βοηθητικά μέσα , ὅπως ἡ ἡσυχία, ἕνα σκαμνί νά καθόμαστε, ἡ κλίση τῆς κεφαλῆς στό στῆθος, τό κράτημα τῆς ἀναπνοῆς, τό σημαντικό, ἐσωτερικό στοιχεῖο εἶναι νά ἐργαστεῖ κανείς πνευματικά στόν ἑαυτό του. Ἡ ἐργασία αὐτή δέν εἶναι παρά ἡ μετάνοια, ἡ ταπείνωση, καί ἡ ἀνιδιοτέλεια ὥστε νά ἔχει πνευματικό ὄφελος καθώς ἐκφέρει τήν «Εὐχή τοῦ Ἰησοῦ». Μία τέτοια πνευματική προετοιμασία δέν περιορίζεται σέ ἐξωτερικά σχήματα καί τυπικές συνήθειες, ἀλλά χρειάζεται νά ἔχει ὁ προσευχόμενος φιλότιμο καί νά ζητάει μέ πόνο τό ἔλεος τοῦ Θεοῦ. Ὁ πιό σίγουρος δρόμος, μᾶς λέγει ὁ σύγχρονος Ἅγιος Παΐσιος, εἶναι νά νιώσει ὁ ἄνθρωπος τίς εὐεργεσίες καί τή σκέπη τοῦ Θεοῦ ὁ ὁποῖος ἐπιβλέπει καί φροντίζει μέχρι καί τήν πιό μικρή λεπτομέρεια τῆς ζωῆς μας.[161]

ΗΣΥΧΙΑ ΚΑΙ ΝΗΨΙΣ

Ἡ ὀρθόδοξη παιδαγωγία εἶναι ταυτόχρονα ἡσυχαστική καί ἀσκητική, διότι δυναμώνει τήν προσπάθεια τοῦ πιστοῦ νά παραστεῖ ἐνώπιον τοῦ Ἁγίου Θεοῦ, διά τῆς χάριτος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, μέ καρδία καθαρά καί ἄμωμον, μέ σκοπό νά εἰσέλθει στή «χώρα τῆς ἁγιότητος», στήν ὁποία ἐνοικεῖ ὁ Χριστός καί ἐκεῖ νά ἀποκτήσει μυστικῶς γνώση τῶν παθημάτων Του.[162] Τό ἀποτέλεσμα τῆς πνευματικῆς ἀγωγῆς ὀνομάζεται στήν γλώσσα τῶν Πατέρων «θεραπεία», γιατί ὁ ἄνθρωπος θεραπεύει τόν νοῦ καί ἔτσι αὐτός ἀποκτάει τή φυσική λειτουργία του, δηλαδή νά κάνει τό θέλημα τοῦ Θεοῦ στή ζωή του. Ἡ πνευματική αὐτή κατάσταση δίδεται στόν πιστό καί ἀγωνιστή Χριστιανό ἀπό τό Ἅγιον Πνεῦμα καί λέγεται «φωτισμός».

Ἐπειδή μέσα στήν Ἐκκλησία οἱ Ἅγιοι ἔζησαν μέ τήν δική τους ἐμπειρία τόν φωτισμό τῆς Χάριτος τοῦ Θεοῦ, ἔδωσαν ἀξία καί νόημα

160. Ἅγιος Νικόδημος, ὅπ.π., σελ. 190.
161. Ἅγιος Παΐσιος, *Περί προσευχῆς,* σελ. 174-175.
162. Θεόκλητος Μοναχός, Διονυσιάτης, ὅπ.π., σελ. 139.

θεολογικό στήν ἔννοια τῆς παιδείας τῆς ὁποίας τό πνευματικό ἀποτέλεσμα τελειώνεται στήν πλήρη ἕνωση τοῦ ἀνθρώπου μέ τόν Θεό.

Αὐτή ἡ κατά χάριν θέωση εἶναι ἡ πιό σπουδαία πνευματική κατάσταση στή ζωή τοῦ πιστοῦ, γι' αὐτό καί ἡ ἐν Χριστῷ παιδεία ἔχει τή δική της πνευματική μέθοδο πού θά διασφαλίσει τήν πορεία πρός τήν θέωση στήν ὁποία καλεῖται νά πορευθεῖ ὁ πιστός. Στή Φιλοκαλία αὐτή ἡ πνευματική μέθοδος χαρακτηρίζεται ὡς «νῆψις» (πού παράγεται ἀπό τό ρῆμα νήφω δηλαδή παρατηρῶ προσεκτικά, ἀγρυπνῶ)[163] καί θεωρεῖται ὅτι εἶναι ἐνέργεια πού περιλαμβάνει κάθε ἀρετή καί ἐντολή, ἡ ὁποία, κατά τόν ὅσιο Ἡσύχιο τόν Πρεσβύτερο, κυριολεκτικά σημαίνει τήν «κατάσταση πνευματικῆς ἐγρήγορσης, πού σχετίζεται μέ τήν νηφαλιότητα καί τήν σωφροσύνη».[164] Ὁ Ἅγιος Νικόδημος προτείνει τή νήψη σάν μία προετοιμασία ὥστε νά φυλάγεται ἡ καρδιά ἀπό κάθε κακότητα, ἀλλά καί ἀπό τίς ὑπερβολικές ἐπιθυμίες καί τήν περιέργεια. Σέ αὐτόν τόν ἀγώνα πολύ βοηθάει ἡ θερμή προσήλωση στήν πνευματική ζωή, ἡ ὁποία θεωρεῖται ἀνώτερη, ἐνῶ παράλληλα ἡ ἀποφυγή τῆς ματαιότητας τοῦ κόσμου καί τῶν βιοτικῶν μεριμνῶν. Ταυτόχρονα μαζί μέ τήν ἄσκηση τήν ὁποία κάνει μέ τόν νοῦ του χρειάζεται νά μάθει ἔμπρακτα νά κάνει καί τό θέλημα τοῦ Θεοῦ στή ζωή του ὥστε νά μπορέσει νά Τόν εὐαρεστήσει.[165]

Μέσα στόν πνευματικό χῶρο καί τρόπο τῆς ἡσυχίας δημιουργοῦνται οἱ καλύτερες συνθῆκες γιά τήν προσευχή καί, ὅπως ἀναφέρει ὁ π. Ἀρίσταρχος Γκρέκας, ἡ ἡσυχία καί ἡ εἰρήνη τῆς καρδιᾶς ἔχει σάν οὐσιαστικό της θεμέλιο τήν ταπείνωση. Μέ αὐτόν τόν τρόπο μπορεῖ κανείς νά ἐξετάσει καί νά ἐλέγξει τόν ἑαυτό του καί παράλληλα νά προφυλαχθεῖ ἀπό τά πάθη του, νά παραδοθεῖ στή χάρη τοῦ Θεοῦ καί νά λάβει τίς δωρεές Του.[166] Ἡ κατά Χριστόν παιδεία συνδέεται λοιπόν μέ τήν πνευματική ἐργασία τοῦ «Ἡσυχασμοῦ» καί ἀποβλέπει στήν κάθαρση καί τήν ἐνόραση τοῦ Θεοῦ, γι' αὐτό καί ἡ ἀποτυχία αὐτῶν τῶν πνευματικῶν στόχων καί ἐπιδιώξεων ἀφήνει τόν ἄνθρωπο ἐμπαθή καί ἔρμαιο τῶν κακῶν λογισμῶν καί πράξεων.

---

163. Μπαμπινιώτης Γεώργιος, *Λεξικό τῆς Νέας Ἑλληνικῆς Γλώσσας.*

164. Ὅσιος Ἡσύχιος Πρεσβύτερος, *Φιλοκαλία τῶν ἱερῶν νηπτικῶν,* σελ. 141, 145.

165. Γκρέκας Ἀρίσταρχος, *Ἡ ἀποτύπωση τῆς ἡσυχαστικῆς πνευματικότητας στό ἔργο τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου τοῦ ἁγιορείτου,* σελ. 131.

166. Γκρέκας Ἀρίσταρχος, ὅπ.π., σελ. 131.

Οἱ Ὅσιοι Πατέρες καί Μητέρες πού ἐπέλεγαν τήν ἰδιαίτερη μορφή τοῦ Μοναχισμοῦ, τόν ἐρημιτισμό, ἀλλά καί ὅσοι ζοῦν τήν ἄσκηση τῆς νήψεως ἀκόμα καί μέσα στόν κόσμο, κατά πρῶτον θέλουν νά γίνουν μιμητές τοῦ Χριστοῦ ὁ ὁποῖος πολλές φορές «ἀνήχθη εἰς τήν ἔρημον» (Ματθ. 4, 1) γιά νά προσευχηθεῖ. Κατά δεύτερον, ὁ ἔρημος αὐτός τόπος, γίνεται ὁ τρόπος καί ἡ προσπάθεια τοῦ ἀσκητοῦ τοῦ Πνεύματος νά ἀφοσιωθεῖ στό ἔργο τῆς νήψεως.

Ἐπειδή οἱ πτώσεις τῶν παθῶν εἶναι αὐτές πού σταματοῦν τήν φυσιολογική λειτουργία τοῦ νοῦ στήν καρδιά καί ἔτσι συγχέεται ἡ διάνοια μέ τούς λογισμούς γι' αὐτό καί ὁ σκοπός τῆς ἐν Χριστῷ παιδείας εἶναι νά βοηθήσει ὥστε νά ἀποκατασταθεῖ ἡ φυσική καθαρότητα τοῦ ἀνθρώπου. Σέ αὐτήν τήν κατάσταση ὁ ἄνθρωπος πεπληρωμένος μέ τό «κατ' εἰκόνα» ὁδηγοῦνταν στό «καθ' ὁμοίωσιν» ἔχοντας τό ἐφόδιο τῆς ἀδιάλειπτης προσευχῆς, εἶχε δηλαδή τήν ἀέναη μνήμη τοῦ Θεοῦ.[167]

Ἡ ἡσυχαστική ἐργασία πού καλεῖται νά κάνει ὁ πιστός μετά τήν ἀπώλεια τῆς χάριτος ἀποσκοπεῖ ἀκριβῶς σέ αὐτήν «ἐπιστροφή» στήν προπτωτική κατάσταση, πού εἶχε ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος «ζοῦσε τόν φωτισμό τοῦ νοός του».

Ὁ Μητροπολίτης Ναυπάκτου κ. Ἱερόθεος ἀναφέρει τόν Ἅγιο Γρηγόριο τόν Παλαμᾶ, ὁ ὁποῖος σέ μία ὁμιλία του στά *Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου,* ὁρίζει τόν ὅρο «ἡσυχία» λέγοντας ὅτι: *«εἶναι ἡ ἐγκατάλειψη πᾶν ὅ,τι τῶν αἰσθητῶν μετά τῆς αἰσθήσεως»* ἡ ὑπέρβαση τῶν *«λογισμῶν καί συλλογισμῶν καί γνώσεως πάσης καί τῆς διανοίας αὐτῆς».*[168] Στήν κατάσταση αὐτή ὁ ἄνθρωπος, διά τῆς ταπεινώσεως, δέχεται τή μόνη ἀληθινή καί σωτηριώδη παιδεία: τή θεία Χάρη.

Κατ' αὐτόν τόν τρόπο ὁ ἀγωνιζόμενος πιστός, «πάσχει τά θεῖα», ἔχει «θεῖον ἔρωτα» ὡς αἰτία γιά αὐτήν τήν ἐπίμονη καί θαυμαστή προσπάθειά του, μέ σκοπό νά δεχθεῖ τήν θεία παιδαγωγία, ἀποφεύγοντας τήν ματαιότητα τῶν ἐμπαθῶν καί αἰσθητῶν πραγμάτων. Τήν ἐλπίδα του ὅμως γιά μία τέτοια παράσταση ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ τήν δίνει ὁ ἡσυχασμός πού γίνεται *«ὁ τρόπος, διά τοῦ ὁποίου καθαρίζεται ἡ καρδιά μέ τήν βοήθεια τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ».*[169]

---

167. Μεταλληνός Γεώργιος, *Ἡ σπουδαιότητα τοῦ Ἡσυχασμοῦ στήν ἱστορία τοῦ γένους, Μελέτη γιά τόν ρόλο τοῦ Ἡσυχασμοῦ, ὡς παράγοντα συνοχῆς τῆς Ρωμηοσύνης, πάνω στή βάση τῆς Ὀρθόδοξης ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι κληρονομιᾶς,* σελ. 16.

168. Βλάχος Ἱερόθεος, *Ἡσυχία καί Θεολογία,* σελ. 132, 112.

169. Μάρκελλος Καρακαληνός, *Αἴσθησις ζωῆς αἰωνίου,* σελ. 26.

Ὡς μέθοδος λοιπόν παιδείας, ὁ ἡσυχασμός, γίνεται τρόπος ζωῆς καί περιλαμβάνει μία ὁλοκληρωμένη πρόταση μόρφωσης πού διαχειρίζεται καί προσφέρει ὅλες τίς ἀρετές, τίς ὁποῖες ὡστόσο, ἀκόμα καί ἄν δέν τίς κατέχει ὁ πιστός, μέ πνευματικό ζῆλο τίς ἐπιδιώκει καί μέ αὐτές θέλει νά πορευθεῖ τόν βίο του. Ἡ πνευματική αὐτή ὅμως πορεία δέν εἶναι αὐτοσκοπός, ἀλλά ἀνάληψη σταυρικῆς πορείας καί ἀναβάσεως, ὅπου ἡ ψυχή, μέ ἱερό φόβο ἀκολουθεῖ, προσευχόμενη μέ ταπείνωση καί ἄπειρη ἀγάπη στόν Δημιουργό καί Θεό της, καί αὐτό εἶναι ὁ *«ἡ κατάπαυσις ἐκ παντός νοήματος»*. Στόν ἀγώνα αὐτό ἡ ψυχή *«δέχεται τόν φωτισμό τοῦ Θεοῦ καί φωτιζόμενη, γίνεται ἁπλή καθώς ὁ νοῦς ἐλέγχει τά πάντα»*.[170]

Η ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Μέσα στήν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ὁ Ἅγιος Νικόδημος, «ἑπόμενος τοῖς Ἁγίοις Πατράσι», μᾶς μιλάει γιά τήν ἀσφαλή καί θεόπνευστη ἀγωγή καί παιδεία, τήν ἀληθινή θεολογία, τήν ὁποία καί ὁ ἴδιος ἀπέκτησε μέ τήν χάρη τοῦ Θεοῦ. Μία τέτοια πνευματική ἐργασία, λέγει ὁ Ἅγιος, καθαρίζει τή φύση καί ὁδηγεῖ τόν ἄνθρωπο στήν πιό σπουδαία ἐντολή, *«τήν περιεκτικοτάτην πασῶν τῶν λοιπῶν ἐντολῶν»*, τῆς ἀγάπης πρός τόν Θεό.[171] Μέ θυσία πνευματική καί ταπείνωση μέ πένθος καί δάκρυα, οἱ ἀθλητές τοῦ πνεύματος βιώνουν αὐτή τήν μυστική ἀνάβαση καί κατέχουν τήν προσωπική ἐμπειρία τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ. Παράλληλα ὅσοι δέν ἔχουν γευτεῖ τούς καρπούς τῆς χάριτος τῆς προσευχῆς καί στεροῦνται τοῦ βιώματος τῆς θεοπτίας, μποροῦν μέ ταπείνωση νά ἀκολουθήσουν τήν «φιλόσοφο θεολογία» δηλαδή νά δεχθοῦν τόν πνευματικό σπόρο τῶν Ἁγίων καί θεοφόρων Πατέρων καί μέ αὐτόν τόν τρόπο νά θεολογήσουν.

Ἀκριβῶς γι' αὐτόν τόν λόγο χρειάζεται προσοχή σέ ὅσους θέλουν νά θεολογήσουν χωρίς πνευματικές προϋποθέσεις, μᾶς λέγει χαρακτηριστικά ὁ Ἀρχιμανδρίτης Γεώργιος Καψάνης, ἀποδεικνύοντας μία ψευδή παιδεία, χρησιμοποιώντας ἀδιάκριτα ὅρους φιλοσοφικούς καί δίνοντας δικές τους ἑρμηνεῖες, παραβλέποντας μέ αὐτόν τόν τρόπο τήν Παράδοση τῆς Ἐκκλησίας ἀλλά καί τήν ἐμπειρία τῶν

170. Μάρκελλος Καρακαληνός, ὅπ.π., σελ. 57-58.

171. Ἅγιος Νικόδημος, *Συμβουλευτικόν Ἐγχειρίδιον,* σελ. 185.

Ἁγίων, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τήν ἐγγύηση ὥστε νά μήν νοθευτεῖ τό Ὀρθόδοξο ἦθος.[172] Ἔτσι μιλώντας γιά τήν ἀγωγή καί παιδεία τοῦ ἀνθρώπου, στόν Δυτικό πολιτισμό, μποροῦμε νά ποῦμε ὅτι στήν ἔκφραση καί διδασκαλία τῆς παιδαγωγίας του ὅτι θεολογεῖ μέ τήν λογική καί μέ μία ἀντίληψη ἡ ὁποία κινεῖται ἐνδοκοσμικά καί ὄχι σάν συνέπεια τῆς ἄκτιστης Θείας χάριτος. Τό ἀντίθετο συμβαίνει στήν Ὀρθόδοξη διδασκαλία γιατί ἡ πνευματική ἀγωγή τοῦ ἀνθρώπου βρίσκει ἀνταπόκριση στήν ἀλήθεια πού ὁ ἀσκούμενος ἀπέκτησε καί ἡ ὁποία ἔχει τήν ἐγκυρότητά της στόν Θεῖο φωτισμό καθώς ἔχει, χαρισματικά, τήν ἐμπειρία στήν δική του Πεντηκοστή.[173] Γι' αὐτό καί δέν εἶναι ἁπλῶς μία ἀσαφής ἐμπειρία τῆς χάριτος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἡ ὁποία θά μποροῦσε καί νά εἶναι μία πλάνη πνευματική, ἀλλά ἡ κατοχύρωσή της μέσα στήν καθολική ἐμπειρία τῆς Ἐκκλησίας ἡ ὁποία βιώνεται διά τῶν ἱερῶν Μυστηρίων της.

Ἀκριβῶς γι' αὐτόν τόν λόγο, ἡ ἐγκυρότητα τῆς ἐμπειρίας τῶν Ἁγίων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ἔχει ὡς προϋπόθεση τήν συνεργεία τοῦ Θεοῦ, «ἐν Ἀγάπῃ καί Ἀληθείᾳ», μέ τόν ἄνθρωπο. Ὁ δεσμός αὐτός καί ἡ κοινή πορεία τοῦ ἀνθρώπου μέ τόν Θεό ἐπιτυγχάνεται καί ἐξασφαλίζεται διά τῆς δωρεᾶς τοῦ δευτέρου προσώπου τῆς Ἁγίας Τριάδος, τοῦ Παναγίου καί Ἀγαθοῦ καί Ζωοποιοῦ Πνεύματος. Σέ αὐτή τήν μετοχή του στήν ἡσυχαστική ζωή, ὁ ἄνθρωπος, βιώνει, χωρίς νά χάνει τήν ἐλευθερία τοῦ αὐτεξουσίου του, τήν ἐμπειρία τῶν χαρισμάτων τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τά ὁποῖα ἐκφράζονται ὡς ἀγάπη, χάρη, δύναμη, θεῖο φῶς. Εἰδικά μετά τήν Πεντηκοστή δίδεται στούς Ἀποστόλους ἐκτυπότερα καί οὐσιωδῶς, ὅλη ἡ Χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί αὐτό δηλώνει τό πλῆθος καί τήν ἀφθονία τῶν χαρισμάτων τά ὁποῖα τούς καθιστοῦν ναούς τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ. Ὁ Ἅγιος Νικόδημος χρησιμοποιώντας τόν λόγο τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου γιά τήν Πεντηκοστή, λέγει πώς κατά τήν στιγμή αὐτή τό Πνεῦμα «ἐδόθη τελειώτερον» τότε *«Οὐκ ἔτι ἐνέργεια παρόν ὡς τό πρότερον, οὐσιωδῶς δέ, ὡς ἄν εἴποι τίς, συγγινόμενόν τε καί συμπολιτευόμενον»*. Μάλιστα γιά νά προσφέρει μεγαλύτερη κατανόηση

172. Γεώργιος Γρηγοριάτης, *Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος Παλαμᾶς διδάσκαλος τῆς θεώσεως*, σελ. 55-56.

173. Penney C.R., *Οἱ προϋποθέσεις τοῦ ὀρθοδόξως θεολογεῖν κατά τόν π. Ἰω. Ρωμανίδη*, σελ. 62.

τῶν λόγων του χρησιμοποεῖ τήν ἑρμηνεία τοῦ Ἁγίου Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, ὁ ὁποῖος λέγει πώς οἱ προφῆτες εἶχαν τόν φωτισμό *«ὥσπερ τινά πλουσίαν καί δαδουχίαν γενέσθαι τοῦ Πνεύματος»* καί ὁ ὁποῖος ἔγινε παιδαγωγός ὥστε νά μποροῦν νά ἀποκαλύπτουν τά κεκρυμμένα.

Σέ ὅσους ὅμως πιστεύουν στόν σαρκωθέντα Λόγο τοῦ Θεοῦ *«οὐ δαδουχίαν ἁπλῶς τήν ἀπό τοῦ Πνεύματος, ἀλλ' αὐτό τό Πνεῦμα καί ἐναυλίζεσθαι τεθαρρήκαμεν»*. Μέ τήν ἐπιφοίτηση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος οἱ πνευματικά ἀδύναμοι καί ἀτελεῖς μαθητές κατέστησαν τέλειοι καί ἔγινα ναοί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καθώς ἡ ἄκτιστη θεία χάρις τοῦ Θεοῦ κατά τόν Ἅγιο Νικόδημο, ἴασε «τάς φρένας τῶν Ἀποστόλων» καί ἀπό ἀτελεῖς ἔγιναν τέλειοι. Ἑπομένως εἶναι σπουδαία ἡ παρουσία τοῦ Παρακλήτου Πνεύματος στήν πνευματική ἀγωγή τοῦ πιστοῦ, ἐπειδή χωρίς αὐτό, δέν θά ὑπῆρχε ἡ ἐγκυρότητα καί ἡ δυνατότητα νά μετέχει στήν ἄκτιστη θεία χάρη καί ζωή.[174]

Τόν τρόπο πού ἐνεργεῖται ὅμως ἡ πνευματική ἀγωγή καί ἄρα ἡ κατά Χριστόν ἀνάπτυξη τοῦ ἀνθρώπου, στή «σοφία καί χάρη τοῦ Θεοῦ» (Λουκ. 2, 52) ἐπιτελεῖ ὁ ἴδιος ὁ σαρκωθείς Λόγος τοῦ Θεοῦ. Σύμφωνα μέ τόν Ἅγιο Νικόδημο, ὁ ὁποῖος παραπέμπει στόν μεγάλο θεολόγο Ἅγιο Γρηγόριο, ὁ Κύριος μέ τήν ἄκρα ἀγαθότητα τῆς Σαρκώσεώς του, ἔδωσε στόν ἄνθρωπο, κατά τήν δημιουργία του, τή θεία εἰκόνα τήν ὁποία ἐξαιτίας τῆς ἀμέλειάς του ἔχασε. Ἀμέσως ὅμως μετά τήν μεγάλη καί χαλεπή πτώση τοῦ ἀνθρώπου ἐπινοεῖ μέ τή θεία του κένωση, ἕναν νέο τρόπο, αὐτόν τῆς *«ἀναδημιουργίας καί τῆς ἰατρείας»* του, παίρνοντας αὐτός τώρα τήν ἀνθρώπινη σάρκα. Παράδοξη συνάφεια τήν ὀνομάζει, ὁ Ἅγιος, διότι ὅταν ὁ Θεός δημιούργησε τόν ἄνθρωπο ἔδωσε τό καλύτερο ἐνῶ τώρα γενόμενος ἄνθρωπος, παίρνει τό χειρότερο.[175]

Μάλιστα ἑρμηνεύοντας τούς κανόνες τῶν Χριστουγέννων, ἀναφέρει, θεολογικότατα, πώς ὁ Θεός βλέποντας, *«ὀλλύμενον τόν ἄνθρωπον, χερσίν ὅν ἐποίησε, κλίνας οὐρανούς κατέρχεται»* καί αὐτό δηλώνει τήν Σάρκωση τοῦ δευτέρου προσώπου τῆς Ἁγίας Τριάδος, ὁ ὁποῖος ὀνομάζεται «Υἱός τοῦ Πατρός» καί ἡ ὁποία εἶναι ἡ ἐνυ-

174. Ἅγιος Νικόδημος, *Συμβουλευτικό Ἐγχειρίδιο,* σελ. 268-269.
175. Νικολαΐδης Νικόλαος, ὅπ.π., σελ. 119-120.

πόστατος Σοφία τοῦ Θεοῦ. Ὁ Σαρκωθείς λοιπόν Ἰησοῦς Χριστός, κινούμενος ἀπό ἄπειρη φιλανθρωπία καί ἀγάπη πρός τόν ἄνθρωπο, ἐπαγγέλεται τήν ἀγωγή τῆς σωτηρίας *«ἵνα διά τῆς ἐνανθρωπήσεώς του τραβήξη εἰς τόν ἑαυτόν του τόν πρωτόκτιστον Ἀδάμ, ὅστις ἔπεσεν εἰς τήν φθοράν διά τήν παράβασιν»*.[176]

Σέ αὐτή τήν πορεία τῶν πνευματικῶν ἀναβάσεων τοῦ ἀνθρώπου, ὁ Χριστός, ὡς «πρᾶος καί ταπεινός τῇ καρδίᾳ» (Ματθ. 11, 29), συντρέχει καί εὐλογεῖ τόν ἀγώνα του δίνοντας τήν ἀνάπαυση καί τήν εἰρήνη στούς κόπους καί τίς θυσίες του. Αὐτή τή μαρτυρία, στήν καρδιά του ὁ ἀγωνιστής τοῦ Πνεύματος τήν χρησιμοποιεῖ γιά νά ὁδηγηθεῖ στήν τελειότητα, σέ ἕνα δρόμο, μία καινούργια στράτα, πρός τόν οὐρανό, ὅπως λέγει χαρακτηριστικά ὁ Ἅγιος Νικόδημος. Τήν ὁδό τήν ὁποία πρώτη μέσα στά ἅγια τῶν ἁγίων, κατασκεύασε καί ἐμεγάλυνε ἡ Θεοτόκος: τόν δρόμο τῆς νοητῆς σιωπῆς καθώς μέ τήν καρδιακή προσευχή τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἰησοῦ, βιώνετε ἐκεῖ, μέ θεία κατάνυξη ἡ πνευματική ἀγωγή τοῦ Θεοῦ καί αὐτή ἡ ἀνεκλάλητη ἀδολεσχία τῆς παιδείας του.

Στήν πνευματική αὐτή κατάσταση ὁ ἄνθρωπος, χάριτι Θεοῦ, θεωρεῖ τό Θαβώρειο φῶς ὁλοκληρώνοντας τήν ἐν Χριστῷ ἀγωγή του χωρίς νά ὑπόκειται πιά στούς νόμους τῆς φύσεως, «παθαίνει» ὅπως λένε οἱ Πατέρες τήν καλή ἀλλοτρίωση πού τόν ἀπαλλάσσει ἀπό τό ἦθος τοῦ κόσμου. Ἡ ἀσκητική ἔκπληξη πού δοκιμάζει κατά τόν Ἀπόστολο Παῦλο, «εἴτε ἐν σώματι εἴτε ἐκτός τοῦ σώματος» (Β΄ Κορ. 12, 2), τόν ὁδηγεῖ σέ αὐτήν τήν πρωτόγνωρη γι' αὐτόν *«Ἀναστάσιμη διαγωγή»,* πού εἶναι ἡ δοξασμένη ζωή, ἡ «θέαση» καί τό μεγαλεῖο τοῦ δωρεοδότη Θεοῦ καί Πατρός καί τοῦ Μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ καί Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ καί τοῦ Παναγίου καί ἀγαθοῦ καί ζωοποιοῦ αὐτοῦ Πνεύματος.[177]

176. Ἅγιος Νικόδημος, *Τήν Τιμιωτέραν τῶν Χερουβίμ,* ὅπ.π., σελ. 20.
177. Κορναράκης Ἰωάννης, *Κυνηγώντας τόν βάτραχο,* σελ. 218.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ὁ σκοπός αὐτῆς τῆς μελέτης εἶναι νά ἐξετάσει τό ἔργο τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου καί νά παρουσιάσει τίς θέσεις του γιά τήν πνευματική ἀγωγή τοῦ ἀνθρώπου ἀναδεικνύοντας τόσο στήν ἐποχή του ὅσο καί στή δική μας τόν σκοπό της ὁ ὁποῖος εἶναι ἡ ἐν Χριστῷ τελειότητα, ἡ κατά χάριν θέωσή του. Ὁ Ἅγιος ὑπῆρξε συνεπής καί βαθύς γνώστης τῆς ἐκκλησιαστικῆς παράδοσης μέ συνεχεῖς ἀναφορές στήν πατερική γραμματεία, ἐνῶ μέ τό ἦθος καί τήν βιωματική ἐμπειρία τῆς ἡσυχαστικῆς του ζωῆς ἐκφράζει τή γνησιότητα τῆς ὀρθόδοξης πνευματικότητας. Οἱ προτάσεις τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου γιά τήν ἀγωγή δέν βασίζονται σέ δικές του παιδαγωγικές ἀντιλήψεις ἀλλά ἔχει ὁδηγό τούς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας τούς ὁποίους θεωρεῖ θεοφόρους καί Πνευματοκίνητους, καθώς πιστεύει πώς σέ αὐτούς ἀνατέθηκε ἡ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων.

Θεωρεῖ ὅτι ἡ πνευματική ἀγωγή τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας ἔχει διττό χαρακτήρα, κατά πρῶτον τήν ἀναμόρφωση καί ἀναγέννηση τῆς ἀχρειωμένης, ἀπό τήν ἁμαρτία, στόν ἄνθρωπο τῆς θείας εἰκόνας, βοηθώντας στήν ἀνάπλασή του καί κατά δεύτερον, διά τοῦ φωτισμοῦ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, στήν ἀνάπτυξη τῆς νοητικῆς ἱκανότητάς του ὥστε νά μπορέσει νά γίνει, ὅπως τονίζει ὁ Ἅγιος ἀναφερόμενος στόν Ἅγιο Γρηγόριο τόν Θεολόγο, ἐπόπτης τῆς αἰσθητῆς κτίσεως καί μύστης τῆς νοουμένης. Ὁ ἀπώτερος σκοπός εἶναι νά μπορέσει πνευματικά νά φτάσει στή τελειότητα στήν κατά χάρη θέωση, καί κατά συνέπεια νά ἀνέβει ὁ νοῦς του ἀπό τά δημιουργήματα στόν Δημιουργό.

Διδάσκει λοιπόν τήν ἐν Χριστῷ ἀγωγή καλώντας τούς πιστούς σέ ἕναν ἀγώνα πνευματικό σύμφωνο μέ τήν παράδοση τῆς Ἐκκλησίας, ἔχοντας θεμέλιο τήν ὀρθόδοξη φιλοκαλική ἡσυχαστική πνευματικότητα στήν ὁποία πιστεύει, σέ ἀντίθεση μέ τήν ἀτελῆ κοσμική γνώση πού μορφώνει τόν νοῦ μέ τά διάφορα φιλοσοφικά καί ἰδεολογικά ρεύματα καί τίς φαντασιώδης γνώσεις, ὅτι σέ αὐτήν παρέχεται ἡ ἀληθινή μόρφωση καθώς αὐτή ὁδηγεῖ στήν ἕνωση μέ τόν Θεό, «Εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ» (Ἐφ. 4, 17).

Κατ' αὐτόν τόν τρόπο ἡ συμβολή τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου στήν ἀγωγή τοῦ ἀνθρώπου, κατέχει μία ξεχωριστή θέση διότι ἀναδεικνύει μαζί μέ τούς κολλυβάδες Πατέρες τόν φιλοκαλικό καί ἡσυχαστικό τρόπο ἀγωγῆς καί παιδείας καί τήν ὀρθόδοξη ἀσκητική ζωή ἡ ὁποία ἀνυψώνει τόν ἄνθρωπο ἀπό τίς γήινες καταβολές καί ἀνάγκες του καί τόν ὁδηγεῖ σέ μία ἀνώτερη προσδοκία καί προοπτική πρός τή χάρη τοῦ Θεοῦ. Παράλληλα διδάσκει τόν πιστό Χριστιανό πῶς νά ἐργαστεῖ γιά νά ἀξιοποιήσει ὅλες τίς ἀρετές καί ὄχι μόνο κάποιες ἀποσπασματικά καθώς αὐτές ἔχουν σπουδαῖο ρόλο στήν ὀρθόδοξη πνευματικότητα καί σύμφωνα μέ τόν Ἅγιο ἡ καλλιέργεια τῶν ἀρετῶν δίνει τή δυνατότητα νά οἰκειωθεῖ κανείς τήν ἀληθινή ζωή προσεγγίζοντας, μέ τήν χάρη τῆς ταπεινώσεως, τήν ὁμοήθεια τοῦ Θεοῦ. Γι' αὐτόν τόν λόγο, γιά τόν Ἅγιο ἡ κάθε ἀρετή ἔχει τήν ἀρχή της ἀπό τόν Θεό κατά χρόνο ὅμως εἶναι ἄχρονος καί ἀΐδιος ὅπως καί ἴδιος ὁ Θεός. Ἔτσι πιστεύει ὅτι οἱ ἀρετές στήν οὐσία τους ἐκφράζουν τίς ἐντολές τοῦ Θεοῦ καί ἀποτελοῦν μία πνευματική πυξίδα πού μπορεῖ νά τήν χρησιμοποιήσει κανείς γιά νά φτάσει μέ ἀσφάλεια στήν τελειότητα.

Ἡ πνευματική ἐν Χριστῷ ἀγωγή, σύμφωνα μέ τόν Ἅγιο Νικόδημο, ἀπευθύνεται σάν προσφορά καί βοήθεια σέ ὅλους τούς ἀνθρώπους, τόσο σέ σοφούς καί μορφωμένους ὅσο καί ἁπλοϊκούς καί ἀμόρφωτους, ἐνῶ χρησιμοποιεῖ σάν ἀσφαλές κριτήριο ἀλήθειας τήν πατερική θέση ἡ ὁποία περιλαμβάνεται στό τρίπτυχο: δόγμα-κανόνες-λατρεία. Μέ συνέπεια ἀναλύει καί ἀποσαφηνίζει τή δογματική τῆς Ὀρθόδοξης ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἑρμηνεύοντάς την σύμφωνα μέ τήν πατερική γραμματεία καί τούς ὅρους τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Παράλληλα, θέλοντας νά βοηθήσει τό σκλαβωμένο Γένος νά ἀποβάλλει τήν πνευματική ἀπαιδευσιά του, ἐνσκήπτει μέ ἀφοσίωση καί θαυμαστή ἐπιμέλεια στήν διευκρίνηση καί ἀνάδειξη τῆς λειτουργικῆς ζωῆς καί τάξης. Μέ αὐτόν τόν τρόπο πιστεύει ὅτι θά ὁδηγήσει τό πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας στή σωτήρια γνώση τῆς θείας οἰκονομίας καί θά τό ἐπανασυνδέσει μέ τόν πατρογονικό πολιτισμό καί τήν πατρώα πίστη.

Τά δεδομένα πού χρησιμοποιεῖ ὁ Ἅγιος Νικόδημος γιά τή διαμόρφωση τῆς πνευματικῆς ἀγωγῆς τά βρίσκει κατά πρῶτον, ἀπό τή χρήση τῶν ἁγιολογικῶν κειμένων, καθώς θεωρεῖ ὅτι εἶναι οἱ πηγές τῆς

νηπτικῆς θεωρίας, ὅπως ἡ Φιλοκαλία, ἡ ὁποία εἶναι τό πνευματικό ὄργανο πού ὁδηγεῖ στή θέωση, χωρίς τήν ὁποία, ὅπως πιστεύει ὁ Ἅγιος, ὅτι δέν μπορεῖ κανείς νά ἁγιαστεῖ καί νά σωθεῖ. Στό ἔργο του Νέο Μαρτυρολόγιο ἀναφέρει χαρακτηριστικά, πώς τά πολλά παραδείγματα τῆς ἀρετῆς, τά ὁποῖα περιέχονται στούς βίους τῶν ἁγίων εἶναι δυνατόν νά βοηθήσουν πνευματικά τόν ἄνθρωπο ἐπιφέροντάς του τή νήψη, τήν ἐγρήγορση τοῦ νοῦ καί τῶν πνευματικῶν αἰσθήσεων. Ἀκόμη θεωρεῖ ὅτι μέ τήν καταγραφή καί ἀνάγνωση τοῦ βίου τῶν Νεομαρτύρων, ἐπειδή ἀποτελοῦν τήν πηγή τῆς ἀληθινῆς θεολογίας, ἐπιτυγχάνονται σπουδαῖοι πνευματικοί καί ἐθνικοί στόχοι ἐνῶ παράλληλα βοήθησαν ὥστε νά δημιουργηθεῖ μία νέα δυναμική πραγματικότητα στήν ἐκκλησιαστική ζωή.

Μία δεύτερη σημαντική πηγή πού ἔχει μεγάλη πνευματική ὠφέλεια γιά τόν πιστό εἶναι τά ἱερά Μυστήρια, ξεκινώντας ἀπό τό βάπτισμα τό ὁποῖο δίνει τή σωτήρια χάρη τοῦ Θεοῦ καί ἀποτελεῖ τήν ἔναρξη τῆς πνευματικῆς ἀγωγῆς. Παράλληλα, ἡ συμμετοχή στό Μυστήριο τῆς Θείας Εὐχαριστίας ἀναπτύσσει τήν πνευματική ἀγωγή καί ἐφόσον γίνεται μέ τήν πρέπουσα προετοιμασία, ὠφελεῖ τόν πιστό ὥστε νά διατηρήσει τήν καθαρότητα τῆς ψυχῆς του. Ἀκόμα τόν βοηθάει ὥστε νά ζήσει ἀναμάρτητα καί ἔτσι νά ἀνακαινιστεῖ καί μέ ἀπώτερη προοπτική νά τοῦ δοθεῖ μέ τή χάρη τοῦ Θεοῦ τό φῶς τῆς ἄνω φρυκτωρίας, δηλαδή ἡ θεογνωσία.

Τό ὑλικό τῆς πνευματικῆς ἀγωγῆς στό ἔργο τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου συμπληρώνει ἡ ἀγωγή διά τῆς Θεοτόκου καί ἡ λειτουργική ἀγωγή. Τό πρόσωπο τῆς Παναγίας εἶναι τό πιό ἀγαπημένο καί σεβάσμιο καί ἡ πνευματική ἀδολεσχία τοῦ πιστοῦ μαζί της, διά τῆς παρακλήσεως, εἶναι γιά τόν Ἅγιο, πηγή θείας χαρᾶς καί μακαριότητας. Ἡ παρουσία της στήν ἀγωγή τοῦ ἀνθρώπου κρίνεται σπουδαία, καθώς ἡ βοήθεια της στήν ἀπόκτηση τῶν θείων χαρισμάτων εἶναι κατά πάντα δυνατή, διότι ἡ Θεοτόκος εἶναι Οἰκονόμος καί διαμοιραστής τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ.

Γιά τή λειτουργική ἀγωγή πιστεύει ὅτι εἶναι σημαντικός τροφοδότης τοῦ πιστοῦ Χριστιανοῦ καθώς πετυχαίνει τόν ἁγιασμό του μέ τίς προσευχές, τίς ψαλμωδίες καί τίς ἀναγνώσεις. Οἱ μέν προσευχές ὠθοῦν τήν ψυχή πρός τόν Θεό προσφέροντας ὡς ἀποτέλεσμα τήν ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν, οἱ δέ ψαλμωδίες προκαλοῦν τή συμπάθεια τοῦ

Θεοῦ καί γίνονται αἰτία τῆς θείας βοήθειας πρός τόν ἄνθρωπο. Ἐπίσης, οἱ ἀναγνώσεις τῶν Ἁγίων Γραφῶν ἐπειδή προβάλλουν τίς θεόσδοτες ἀρετές τῆς ἀγάπης καί τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ, συνεγείρουν στήν ψυχή τήν συμπάθεια καί τόν θεῖο ἔρωτα ἀλλά καί τήν προθυμία νά τηροῦν οἱ πιστοί τίς ἐντολές του.

Στό ἔργο του ὁ Ἅγιος Νικόδημος πέτυχε τήν ἀνακεφαλαίωση τῆς θεολογίας τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, εἰδικά στήν ἐποχή του κατά τήν ὁποία ἡ Δυτική ἐκκλησία δροῦσε στή Νάξο καί εὐρύτερα στίς Κυκλάδες μέ πολλά ἱεραποστολικά τάγματα, δείχνοντας, μέ τήν ἄδεια καί μερικῶν Ὀρθοδόξων Ἐπισκόπων, ἔντονο κοινωνικό καί κατηχητικό ἐνδιαφέρον γιά τούς ντόπιους Ὀρθόδοξους χριστιανούς. Ὁ ἀπώτερος σκοπός τους βέβαια ἦταν νά τούς ἐντάξουν στό ρωμαιοκαθολικό δόγμα, γι' αὐτό καί ἡ ἀνάδειξη τῆς ὀρθόδοξης πνευματικῆς ἀγωγῆς ἀποτέλεσε γιά τόν Ἅγιο τήν πεμπτουσία τῆς ἡσυχαστικῆς πνευματικότητας καί διδασκαλίας, καθώς ἔγινε ὁ γνησιότερος φορέας τῆς Πατερικῆς γραμματείας καί τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως. Μέ αὐτόν τόν τρόπο ἔδωσε νέα δυναμική στήν πνευματική ἀγωγή τῶν πιστῶν κάνοντας ἐπίκαιρη τήν Πατερική πρόταση τῆς παιδαγωγίας πού εἶναι παράδοση τῆς Ἐκκλησίας καί ἡ ὁποία εἶναι παιδεία τῆς ἀλήθειας καί τῆς ἁγιότητας.

Συμπερασματικά, ἡ πρόταση τῆς Ὀρθόδοξης πνευματικῆς ἀγωγῆς ἀπό τόν Ἅγιο Νικόδημο ἀποτέλεσε τόν θεμέλιο λίθο ἐπάνω στόν ὁποῖο οἰκοδομήθηκε στήν ἐποχή του ἡ χριστιανική ζωή καί ἀνανεώθηκε ἡ παιδαγωγία τοῦ Γένους, ἀναδεικνύοντάς τον ὡς μεγάλο διδάσκαλο τῆς Ἐκκλησίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΠΗΓΕΣ

Ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης, *Εἰς τόν βίο τοῦ Μωϋσέως,* Β΄, ἐκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήνα 2001.

Ἅγιος Γρηγόριος Παλαμᾶς, Ὁμιλία ιδ΄, *Στόν Εὐαγγελισμό τῆς Πανυπέραγνης Δέσποινας μας Θεοτόκου,* Πατερικές ἐκδ. Γρηγόριος Παλαμᾶς, ΕΠΕ 9 Θεσσαλονίκη, Ἀπρίλιος 2004.

Ἅγιος Γρηγόριος Παλαμᾶς, ἐκδ. Γρηγόριος Παλαμᾶς ΕΠΕ 11, Θεσσαλονίκη («Οὗτος, φησί, βαπτίσει ὑμᾶς ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ καί πυρί· τῷ φωτιστικῷ δηλονότι καί κολαστικῷ, κατ' ἀξίαν ἑκάστου τῆς ἑαυτοῦ διαθέσεως κομιζομένου τό κατάλληλον»).

Ζυγαβινός Εὐθύμιος-Ἅγιος Νικόδημος Ἁγιορείτης, *Ἑρμηνεία στούς ΡΝΑ΄ Ψαλμούς τοῦ Προφητάνακτος Δαβίδ,* ἔκδ. Συνοδείας Σπυρίδωνος Ἱερομονάχου Νέα Σκήτη, Β΄ Ἅγιον Ὄρος 2020.

Ὅσιος Ἡσύχιος Πρεσβύτερος, *Φιλοκαλία τῶν ἱερῶν νηπτικῶν,* ἐκδ. Ἀστέρος, Α΄, Ἀθήνα 1962.

Ὅσιος Ἰωάννης Καρπάθιος, *Φιλοκαλία τῶν ἱερῶν Νηπτικῶν,* ἔκδ. Ε΄, Ἀστέρος, Τόμος Α΄, Ἀθῆναι 1962.

Ὅσιος Μάξιμος Ὁμολογητής, *Κεφ. λη΄ τῆς ε΄ Ἑκατοντάδος τῶν θεολογικῶν, Φιλοκαλία τῶν ἱερῶν Νηπτικῶν,* ἐκδ. Τό περιβόλι τῆς Παναγίας, ἔκδ. Β΄, Ἀθήνα 1991.

Ὅσιος Μᾶρκος, *Φιλοκαλία τῶν ἱερῶν Νηπτικῶν,* ἔκδ. Ἀστέρος, ἔκδ. Α΄, Ἀθῆναι 1962.

Ἅγιος Νικόδημος, *Ἑρμηνεία τῶν δεκατεσσάρων Ἐπιστολῶν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου,* τόμος Β΄, ἔκδ. Συνοδεία Σπυρίδωνος Ιερμνχ. Νέα Σκήτη Ἅγιον Ὄρος 2020.

Ἅγιος Νικόδημος, *Νέον Μαρτυρολόγιο,* ἔκδ. Συνοδίας Σπυρίδωνος Ἱερομονάχου Νέα Σκήτη Ἅγιον Ὄρος 2017.

Ἅγιος Νικόδημος, *Χριστοήθεια τῶν Χριστιανῶν,* ἔκδ. Β΄ Συνοδεία Σπυρίδωνος Ἱερομονάχου Ν. Σκήτη Ἅγιον Ὄρος 2010.

Ἅγιος Νικόδημος, *Τήν Τιμιωτέραν τῶν Χερουβίμ,* ἔκδ. Συνοδεία Σπυρίδωνος Ἱερομονάχου. Νέα Σκήτη Ἅγιον Ὄρος 2021.

Ἅγιος Νικόδημος, *Πνευματικά γυμνάσματα,* ἔκδ. Ζ΄, Βασ. Ρηγόπουλου Θεσσαλονίκη 1991.

Ἅγιος Νικόδημος, *Συναξαριστής τῶν δώδεκα μηνῶν τοῦ ἐνιαυτοῦ,* τόμος Γ΄, ἐκδ. Δόμος, Ἀθήνα 2005.

Ἅγιος Νικόδημος, *Συμβουλευτικό Ἐγχειρίδιο,* 10η ἔκδ. Συνοδείας Σπυρίδωνος Ἱερομονάχου Νέα Σκήτη Ἅγιον Ὄρος 2020.

Ἅγιος Συμεών (Ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης), *Φιλοκαλία τῶν ἱερῶν Νηπτικῶν,* Β΄, ἔκδ. Τό περιβόλι τῆς Παναγίας, Ε΄, Ἀθήνα 1993.

Ἁγίου Συμεών νέου Θεολόγου, *Κατηχήσεις, Εὐχαριστίαι,* ἐκδ. Ὀρθόδοξος Κυψέλη τόμος Α΄ Θεσσαλονίκη 1988

Ἅγιος Χρυσόστομος. Ἰ, *Εἰς τήν Γένεσιν*, ἐκδ. Ἅγιος Γρηγόριος Παλαμᾶς, Ε.Π.Ε. 2, Θεσσαλονίκη1981

Ἅγιος Χρυσόστομος. Ἰ, ἐκδ. Ὁμιλία εἰς τόν ΙΑ΄ Ψαλμόν, ἐκδ. Γρηγόριος Παλαμᾶς, Ε.Π.Ε. 5, Θεσσαλονίκη 1982

ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ

Αἰμιλιανός, Σιμωνοπετρίτης, *Λόγος περί Νήψεως*, Ἑρμηνεία στόν Ἅγιο Ἡσύχιο, ἐκδ. Ἴνδικτος, Ἀθῆναι 2007.

Ἀπειρανθίτης Ἀντώνιος, *Ἡ παρουσία καί ἡ δράση τῶν Λατίνων Ἱεραποστόλων στή Νῆσο Νάξο (ΙΖ΄- Κ΄ αἰ.)*, Μεταπτυχιακή ἐργασία Α.Π.Θ. Θεσσαλονίκη 1988.

Ἀραμπατζῆς Χρῆστος, Π.Ε.Σ: *Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης ὁ νάξιος, 250 χρόνια ἀπό τή γέννησίν του*, ἔκδ. Ε.Κ.Μ. Ἐπετηρίς τόμος 19, Ἀθήνα 2005.

Βαβατσιούλας Ὀρέστης, *Τό κάστρο τῆς Νάξου, οἰκοδομική ἱστορία*, Ἀθήνα 2007.

Βαρβούνης Μανόλης, *Λαϊκός πολιτισμός καί ἐκκλησιαστική παράδοση*, ἐκδ. Ἀντώνης Ἀναγνώστου, Ἀθήνα 2006.

Βουρλῆς Ἀθανάσιος, *Ἡ ἱερά Ψαλμωδία ὡς μέσον τῆς ἐν Χριστῷ ἀγωγῆς* Πρακτικά ΙΑ΄ Λ.Σ. Στελεχῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων Βόλος 2009.

Γεώργιος, Γρηγοριάτης, Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος Παλαμᾶς Διδάσκαλος τῆς Θεώσεως, Ἐκδ. Ἱ. Μ. Ὁσίου Γρηγορίου, Ἅγιον Ὄρος 2006.

Γιανναρᾶς Χρῆστος, *Ὀρθοδοξία καί Δύση στή νεώτερη Ἑλλάδα*, ἐκδ. Δόμος, Ἀθήνα 1996.

Γιέφτιτς Ἀθανάσιος, *Χριστός ἡ χώρα τῶν ζώντων*, ἐκδ. Ἴνδικτος, Ἀθῆναι 2007.

Γκρέκας Ἀρίσταρχος, Ἡ ἡσυχαστική πνευματικότητα στό ἔργο τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου τοῦ ἁγιορείτου, Διδακτορική διατριβή ὑποβληθεῖσα στό τμῆμα θεολογίας τοῦ Α.Π.Θ Θεσσαλονίκη 2015 (IKEEhttp://ikee.lib.auth.gr › files › GRI-2015-14557)

Γκρέκας Ἀρίσταρχος, *Ἡ ἀποτύπωση τῆς ἡσυχαστικῆς πνευματικότητας στό ἔργο τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου τοῦ ἁγιορείτου,* ἔκδ. Ostracon Publishing, Θεσσαλονίκη 2015.

Γρηγόριος, Μολδαβός, Ἅγιος Νικόδημος Ἁγιορείτης, *Χριστιανική Παιδαγωγία,* ἐκδ. Τῆνος, Ἀθήνα 2005.

Jean Claude Larchet, *Ἡ θεραπευτική τῶν πνευματικῶν νοσημάτων,* ἔκδ. Β΄ Ἀποστολική Διακονία, Ἀθήνα 2009.

Ζήσης Θεόδωρος, *Κολλυβάδικα,* ἐκδ. Βρυέννιος, Θεσσαλονίκη 2004.

Θεοδώρου Εὐάγγελος, Π.Θ.Σ, *Εἰς τιμήν καί μνήμην τῶν Νεομαρτύρων*, Θεσσαλονίκη 2008.

Θεόκλητος, Διονυσιάτης, *Ὁ Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης*, Ε΄, ἐκδ. Παπαδημητρίου Ἀθήνα 2009.

Ἱερόθεος Ναυπάκτου (Βλάχος), *Ὀρθόδοξη Ψυχοθεραπεία,* ἐκδ. δ΄ Ἱ. Μ. Γενεθλίου τῆς Θεοτόκου, Λεβαδειά 1992.

Ἱερόθεος Ναυπάκτου (Βλάχος), *Ἡσυχία καί Θεολογία,* Α΄ ἐκδ. Ἱ. Μ. Γενεθλίου τῆς Θεοτόκου 2004.

Ἱερόθεος Ναυπάκτου (Βλάχος), *Τό Μυστήριο τῆς Παιδείας τοῦ Θεοῦ,* ε΄ ἔκδ. Ἱ. Μ. Γενεθλίου τῆς Θεοτόκου, Λεβαδειά 2005.

Κιτρομιλήδης Πασχάλης, *Νεοελληνικός Διαφωτισμός,* ἔκδ. Μορφωτικό Ἵδρυμα Ἐθνικῆς Τραπέζης, Ἀθήνα 2009

Κρικώνης Χρῆστος, *Τό συγγραφικόν ἔργον τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου*, Π.Ε.Σ Α΄: «Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης: Ἡ ζωή καί ἡ διδασκαλία του», ἔκδ. Ἱ. Κοιν. Ὁσίου Νικοδήμου, Γουμένισσα 2006.

Κύλης Κωνσταντῖνος, *Σύντομη ἐκκλησιαστική ἱστορία τῆς Νάξου, Νάξος, Ἀρμενίζοντας στό χρόνο,* Ἀθήνα 2006.

Κωτσάκης Θανάσης, *Ἕλληνες Ὀρθόδοξοι καί Λατίνοι στή Νάξο (13ος - 19ος Αἰῶνες),* ἐκδ. Ἡρόδοτος, Ἀθήνα 2017.

Κωτσάκης Θανάσης, *Ἡ Νάξος κατά τήν Ἐνετοκρατία,* ἐκδ. Πελασγός, Ἀθήνα 2007.

Κωτσόπουλος Κωνσταντῖνος, *Ἰδεολογικές καί κοινωνικό-πολιτικές τάσεις τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ καί Ἐκκλησιαστικοῦ Διαφωτισμοῦ,* Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Εὐρωπαϊκός καί Ἑλληνικός Διαφωτισμός, ἐκδ. Ἀρχονταρίκι, Ἀθήνα 2016.

Λεβογιάννης Νικόλαος, *Νεότερη Ἱστορία τῆς Νάξου*, Τόμος Β΄, Ἀθήνα 2015.

Μαντζαρίδης Γεώργιος, *Ἡ φυσιολογία τῆς ἠθικῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου κατά τόν Ἅγιο Νικόδημο τόν Ἁγιορείτη*, Π.Ε.Σ ΒΣ΄ «Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης-200 χρόνια ἀπό τήν κοίμησή του» ἐκδ. Ἱ. Κ. Ὁ Νικοδήμου Πεντάλοφος Παιονίας, 2011.

Μεταλληνός Γεώργιος, *Παράδοση καί ἀλλοτρίωση*, ἐκδ. Δόμος, Ἀθήνα 2001, *Ἀλεξίκακον φάρμακον*, ἐκδ. Γρηγόρη, Ἀθήνα 2016.

Ὁ Βολταῖρος: *Προσωποποίηση τοῦ Ἄθεου Διαφωτισμοῦ γιά τούς παραδοσιακούς Ὀρθοδόξους*, Ἱερά Σύνοδος Τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Εὐρωπαϊκός καί Ἑλληνικός Διαφωτισμός, ἐκδ. Ἀρχονταρίκι, Ἀθήνα 2016.

Ἦθος Ἐλευθερίας, ἐκδ. Ἁρμός, Ἀθήνα 2019.

Ἡ σπουδαιότητα τοῦ Ἡσυχασμοῦ στήν ἱστορία τοῦ γένους, Μελέτη γιά τό ρόλο τοῦ Ἡσυχασμοῦ, ὡς παράγοντα συνοχῆς τῆς Ρωμηοσύνης,

πάνω στή βάση τῆς Ὀρθόδοξης ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι κληρονομιᾶς». χ. χ Ἀθήνα.

Ἡ Ὁδός, ἔκδ. α΄, Χριστιανικός Ὀρθόδοξος Φιλανθρωπικός Σύλλογος φίλων Ι.Υ. Παντοκράτορος Μελισσοχωρίου ὁ «Ἅγιος Γρηγόριος Παλαμᾶς», 2016.

Μηνάογλου Χαράλαμπος, *Ἀποκρυφισμός: Τό κυρίαρχο πνευματικό ρεῦμα τοῦ ἀποκρυφισμοῦ,* Ἱερά Σύνοδος Τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Εὐρωπαϊκός καί Ἑλληνικός διαφωτισμός ἐκδ. Ἀρχονταρίκι, Ἀθήνα 2016.

Μητσάκης Κωνσταντῖνος, *Ὁ Ἀσματικός κανόνας γιά τούς Νεομάρτυρες τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου τοῦ Ἁγιορείτη,* Ἐπετηρίς, ἔκδ. Ε. Κ. Σ., Τόμος 16ος.

Μπενίσης Μάριος, «Ὁ Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης στήν θεολογική ἔρευνα τοῦ 20οῦ αἰώνα», Διπλωματική Ἐργασία ὑποβληθεῖσα στό τμῆμα Ποιμαντικῆς καί Κοινωνικῆς Θεολογίας τοῦ Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη 2010.

Μπιλάλης Νικόδημος, *Ὁ πρωτότυπος Βίος τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου,* Πρακτικά Α΄ Ε.Σ. Ὁ Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης: Ἡ Ζωή καί ἡ διδασκαλία του, ἔκδ. Ἱ. Κ. Ὁσίου Νικοδήμου, Γουμένισσα 2006.

Νάσσης Χρυσόστομος, *Τά βυζαντινά ὑπομνήματα στά ἔργα τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου τοῦ Ἁγιορείτη. Συμβολή στή μελέτη τῶν πηγῶν τοῦ Ὁσίου,* Πρακτικά Β΄. Ε.Σ Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης-200 χρόνια ἀπό τήν κοίμησή του, ἔκδ. Ἱ. Κ. Ὁ Νικοδήμου Πεντάλοφος Παιονίας, 2011

Ἅγιος Νικόλαος Καβάσιλας, *Ἑρμηνεία Θείας Λειτουργίας,* Γ΄, ἐκδ. Τό περιβόλι τῆς Παναγίας, Ἀθήνα 1995.

Νικολαΐδης Ἀπόστολος, *Δαιμονοποίηση, ἀποθέωση καί παρακμή τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ ὀρθολογισμοῦ-πολιτιστικές παρενέργειες,* Ἱερά Σύνοδος Τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος Εὐρωπαϊκός καί Ἑλληνικός Διαφωτισμός, ἐκδ. Ἀρχονταρίκι, Ἀθήνα 2016.

Νικολαΐδης Νικόλαος, *Θεολογικές προσεγγίσεις τοῦ ἐν Ἁγίοις Πατρός ἡμῶν Νικοδήμου τοῦ Ἁγιορείτου στήν ἑρμηνεία τῶν κανόνων πεζοῦ καί ἰαμβικοῦ τῆς τοῦ Χριστοῦ Γεννήσεως,* Πρακτικά Β΄. Ε.Σ Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης-200 χρόνια ἀπό τήν κοίμησή του, ἔκδ. Ἱ. Κ. Ὁ Νικοδήμου Πεντάλοφος Παιονίας, 2011.

Ντόκος Γεώργιος, *Ἡ Μυστηριακή ζωή ὡς ἄξονας τῆς πνευματικῆς ζωῆς στά κείμενα τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου τοῦ Ἁγιορείτου,* διδακτορική διατριβή ὑποβληθεῖσα στό τμῆμα θεολογίας τοῦ Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη 2009.

Παπαδημητρίου Κυριακούλα, *Ἡ ἑρμηνεία τῶν ΙΔ΄ Ἐπιστολῶν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ἀπό τόν Ἅγιο Νικόδημο τόν Ἁγιορείτη, ἡ μείζων ἑρμηνευτική του,* Β.Ε.Π.Ε.Σ. « Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης 200 χρόνια ἀπό τήν κοίμησή του» ἔκδ. Ἱ. Κ. Ἁγ. Νικόδημος Πεντάλοφος Παιονίας, 2011.

Παπαδόπουλος Ἀντώνιος, *Νικοδήμου Ἁγιορείτου: Διαδασκαλία περί τῆς Ἁγίας Τριάδος κατά τούς ἀσματικούς κανόνες τῆς πεντηκοστῆς,*

Β.Ε.Π.Ε.Σ. «Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης-200 χρόνια ἀπό τήν κοίμησή του» ἐκδ. Ἱ. Κ. Ὁ Νικοδήμου Πεντάλοφος Παιονίας, 2011.

Πασχαλίδης Συμεών, *Κολλυβάδες καί Νεομάρτυρες*, ἐκδ. Ἀθανασίου Ἀλτιντζῆ, Θεσσαλονίκη 2017.

Παυλόπουλος Νικόδημος, *Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης*, Ἐκκλ/καί ἐκδ. Ἐθνικῆς Ἑκατονταετηρίδος Γ΄ Ἀθῆναι 1990.

Podskalsky Gerhard, *Ἡ Ἑλληνική Θεολογία ἐπί Τουρκοκρατίας 1453-1821*, ἔκδ. Μορφωτικό Ἵδρυμα Ἐθνικῆς Τραπέζης, Ἀθήνα 2008.

Ἅγιος Πορφύριος, *Βίος καί Λόγοι*, ἔκδ. Ἱ. Μ. Ζωοδόχου Πηγῆς, Χρυσοπηγή, Χανιά 2004.

Saulger, P., *Ἱστορία τῶν ἀρχαίων Δουκῶν καί λοιπῶν ἡγεμόνων τοῦ Αἰγαίου Πελάγους*, Paris 1698, μετάφραση Ἀ. Καράλης, Ἑρμούπολη 1878.

Φανουργάκης Βασίλειος, Ἡ συμβολή τῶν μαρτυρολογίων στή ζωή τῆς Ἐκκλησίας, Π.Δ.Ε.Σ, *Κωνσταντῖνος ὁ Ὑδραῖος-Νεομάρτυρες Προάγγελοι τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Γένους*, Ὕδρα 2000

Φειδᾶς Βλάσιος, *Πηδάλιον καί ἐκκλησιαστική συνείδηση*, Ἐπετηρίδα Ε.Κ.Σ τόμος 16ος Π.Σ: «Νικοδήμου τοῦ ἁγιορείτου τοῦ Ναξίου Πνευματική Μαρτυρία», Ἀθήνα 2000.

Penney C. R., *Οἱ προϋποθέσεις τοῦ Ὀρθοδόξως θεολογεῖν κατά τόν π. Ἰωάννη Ρωμανίδη*, Διπλωματική Μεταπτυχιακή Ἐργασία, Α.Π.Θ. Θεσσαλονίκη 2013.

Σκρέττας Νικόδημος, *Ἡ περί θείας Εὐχαριστίας καί τῶν προνομίων τῆς Κυριακῆς διδασκαλία τῶν Κολλυβάδων*, Διδακτορική διατριβή ὑποβληθεῖσα στό τμῆμα ποιμαντικῆς καί κοινωνικῆς θεολογίας τοῦ Α.Π.Θ.

Slot. B., Archipelagus turbatus, Istanbul 1982.

Ταμπάκη Ἄννα, Ἡ πρόσληψη τῆς ἀρχαιότητας στόν ἑλληνικό 18ο αἰ., Ἱερά Σύνοδος Τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Εὐρωπαϊκός καί Ἑλληνικός Διαφωτισμός, ἐκδ. Ἀρχονταρίκι, Ἀθήνα 2016.

Τουμπακάρης Ἰωάννης, *Ὁ Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης καί ὁ Χρύσανθος ὁ Αἰτωλός*, Ἐπετηρίδα Ε.Κ.Σ., τόμος 16ος ΠΣ: Νικοδήμου τοῦ ἁγιορείτου τοῦ Ναξίου, Πνευματική Μαρτυρία, Ἀθήνα 2000.

Ἅγιος Φιλόθεος, *Ἡ Θεοτόκος*, ἐκδ. Ἄθως, Ἀθῆναι 2007.

ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΛΕΚΚΟΥ
Δρ Θ., Δρ Λαογρ., ΕΔΙΠ ΑΕΑΑ

Τό «Πάσχα» τοῦ ἁγίου Δημητρίου ὡς ἰδιαίτερος τρόπος τιμῆς τῶν Θεσσαλονικέων πρός τόν πολιοῦχο τῆς Θεσσαλονίκης

Α΄.
Η ΕΟΡΤΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΣΤΗΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Ἡ τιμή τοῦ Ἁγίου Δημητρίου τοῦ Μυροβλύτου, τοῦ προστάτου καί πολιούχου τῆς Θεσσαλονίκης, παρουσιάζει ἐξαιρετικό λειτουργικό ἐνδιαφέρον, λόγῳ τῆς πλούσιας ὑμνογραφικῆς παραγωγῆς καί τῆς οἰκουμενικῆς ἀπήχησης τῆς ἑορτῆς. Κανείς ἅγιος ἤ ἁγία δέν τιμήθηκαν μέ ἀνάλογο τρόπο, σέ τέτοια ἔκταση καί μέ τέτοια λαμπρότητα[1].

Ὁ Ἅγιος Δημήτριος (280-306)[2] γεννήθηκε, ἔζησε καί μαρτύρησε στήν Θεσσαλονίκη τήν ἐποχή τοῦ Διοκλητιανοῦ. Κατεῖχε ὑψηλό ἀξίωμα στήν ρωμαϊκή διοίκηση καί δή στόν στρατό. Βαπτίστηκε καί διακόνησε τήν τοπική ἐκκλησία τῆς Θεσσαλονίκης ὡς διδάσκαλος («Ὕπατος τῶν Χριστιανῶν» χαρακτηρίστηκε ἀπό Ἀνώνυμο Συναξαριστή). Δίδαξε στήν περιοχή τῆς ρωμαϊκῆς Ἀγορᾶς καί τῆς Παναγίας Χαλκέων. Συνελήφθη ἀπό στρατιῶτες τοῦ Γαλέριου Μα-

1. Ἰωάννου Φουντούλη, Ἡ «Μεγάλη Ἑβδομάς» τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, Ἔκδοσις Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίου Δημητρίου, Θεσσαλονίκη 1986, σ. 5.

2. Γιά τίς ἱστορικές μαρτυρίες σχετικά μέ τόν Βίο τοῦ Ἁγίου Δημητρίου βλ. Παναγιώτη Κ. Χρήστου, «Ὁ Ἅγιος Δημήτριος», *Γρηγόριος Παλαμᾶς* ΛΔ΄ (1951), 258-269.

«ΕΥΦΡΑΙΝΟΥ ΕΝ ΚΥΡΙΩ ΠΟΛΙΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ»

ξιμιανοῦ, δέν δικάστηκε ποτέ καί διατάχθηκε ἡ θανάτωσή του. Προηγουμένως, τίς ἑορτές τῶν Πυθίων ἔλαβε χώρα τό περιστατικό μεταξύ τοῦ Λυαίου καί τοῦ Ἁγίου Νέστορος. Μαρτύρησε μέ λογχισμό (αὐτό ἀναφέρεται συχνά στήν ὑμνογραφία τοῦ Ἁγίου ὡς «μίμηση τοῦ λογχισμοῦ τοῦ Χριστοῦ» καί θά ἀποτελέσει τήν ἔμπνευση γιά τό Πάσχα τοῦ Ἁγίου Δημητρίου). Ἐνταφιάστηκε σέ τάφο πού ἔγινε σημεῖο προσκυνήματος γιά τούς Θεσσαλονικεῖς. Κτίστηκε, ἀρχικά, ναΐσκος καί στήν συνέχεια ἀνεγέρθηκαν μεγάλοι ναοί (βασιλικές) στό σημεῖο ἐκεῖνο.

Πηγές γιά τόν βίο του τά Μαρτυρολόγια *Passio Prima* καί *Passio Altera*[3], τά *Θαύματα* καί τά *Ἐγκώμια*. Ὁ Συμεών ὁ Μεταφραστής ἔγραψε «*Μαρτύριο*» στηριγμένος στίς δύο προαναφερθεῖσες ἀλλά

3. *PG*, 116, 1167-1172 καί 1173-1184. Τό Passio Prima σώζεται μόνο σέ λατινική μετάφραση, πού ἔγινε ἀπό τόν Ἀναστάσιο Βιβλιοθηκάριο γιά χάρη τοῦ Φράγκου αὐτοκράτορα Καρόλου Calvus τόν 9ο αἰώνα. Τό Passio Altera τοῦ 5ου αἰώνα, εἶναι προγενέστερο τοῦ

καί σέ ἄλλες πηγές[4]. Κατά τόν 7ο αἰώνα καί εἰδικά μεταξύ 610-620 ὁ ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης Ἰωάννης συγκροτεῖ τόν Α΄ τόμο τῆς «*Συλλογῆς Θαυμάτων*» τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, ὅπου ἐμφαίνεται ἡ ἰδιότητα τοῦ πολιούχου τῆς Θεσσαλονίκης, τοῦ σωτήρα τῆς πόλης ἀπό ἀβαρικές ἐπιδρομές καί ἡ συμβολή στήν ἐσωτερική ἑνότητα τῆς πόλης. Ἄγνωστος συγγραφέας ἤ ἄγνωστοι συγγραφεῖς συνέγραψαν τούς ἄλλους δύο τόμους τῆς «*Συλλογῆς Θαυμάτων*»[5]. Τήν ἴδια ἐποχή (7ος αἰῶνας) γράφτηκε καί τό Ἀπολυτίκιο τοῦ Ἁγίου Δημητρίου[6]. Ἄλλες πηγές γιά τήν ζωή τοῦ Μεγαλομάρτυρα Δημητρίου εἶναι τά *Ἐγκώμια* ἤ *Λόγοι ἐγκωμιαστικοί* πρός τιμήν του, τῆς τοῦ αὐτοκράτορα Λέοντος Στ΄ Σοφοῦ[7], τοῦ Ἁγίου Εὐσταθίου Θεσσαλονίκης[8], τοῦ Θεοφάνους Κεραμέως[9], τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου Παλαμᾶ[10], καί ἄλλοι (π.χ. Ἰωάννης Σταυράκιος, Ἰωάννης Καμενιάτης, οἱ ἀρχιεπίσκοποι Θεσσαλονίκης Πλωτῖνος, Ἰσίδωρος, Νικόλαος Καβάσιλας, Φιλόθεος Κόκκινος, ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Νικόλαος Μυστικός, ὁ Νικήτας Χωνιάτης, ὁ Ἰωάννης Κατακουζηνός, ὁ Γεώργιος Ἀκροπολίτης, ὁ Κωνσταντῖνος Ἁρμενόπουλος, ὁ Δημήτριος Χρυσολωρᾶς, ὁ Γεώργιος Κεδρηνός, ὁ Ἰωάννης Ἀναγνώστου)[11].

Προϊόντος τοῦ χρόνου ὑπῆρξε ἔξαρση τῆς λειτουργικῆς τιμῆς τοῦ Ἁγίου Δημητρίου. Ὁ ἑορτασμός κατέστη τριήμερος (5ος-6ος αἰῶνας) καί στήν συνέχεια ἑξαήμερος[12] καί ὀκταήμερος[13] γιά νά καταλήξει

πρώτου, στηριγμένο σέ παλαιότερες πηγές, βλ. Παναγιώτη Κ. Χρήστου, «Ὁ Ἅγιος Δημήτριος», ὅ.π., 257.

4. *PG*, 116, 1185-1202.

5. *PG*, 116, 1203-1324, 1325-1384, 1383-1426. Πρβλ. James C. Skedros, *Saint Demetrios of Thessaloniki, Civic Patron and Divine Protector 4th-7th centuries ce,* Trinity Press International, Harrisburg, Pennsylvania 1999, σσ. 107-120.

6. «Μέγαν εὕρατο, ἐν τοῖς κινδύνοις, / σὲ ὑπέρμαχον, Θεσσαλονίκη, / Ἀθλοφόρε τὰ ἔθνη τροπούμενον. / Ὡς οὖν Λυαίου καθεῖλες τὴν ἔπαρσιν, / ἐν τῷ σταδίῳ θαρρύνας τὸν Νέστορα, / οὕτως Ἅγιε Μεγαλομάρτυς Δημήτριε/ Χριστὸν τὸν Θεὸν ἱκέτευε,/ δωρήσασθαι ἡμῖν τὸ μέγα ἔλεος».

7. *PG*, 107, 667-668.

8. *PG*, 136, 161-216.

9. *PG*, 132, 849-858.

10. *PG*, 151, 535-550.

11. Παναγιώτη Κ. Χρήστου, «Ὁ Ἅγιος Δημήτριος», ὅ.π., 257.

12. Ε. Β. Μάνου, «Τά Δημήτρια (ἱστορικόν σημείωμα)», *Γρηγόριος Παλαμᾶς,* ΛΑ΄ (1948), 226.

13. Ἀντωνίου Μ. Παπαδοπούλου, *Αἱ ἑορταί τοῦ Ἁγίου Δημητρίου ἐν Θεσσαλονίκῃ,* Θεσσαλονίκη 1963, σ. 4. Κατά τόν 12ο αἰώνα οἱ ἑορτές ξεκινοῦσαν 6 ἡμέρες πρό τῆς κύ-

ἀπό τόν 14ο-15ο αἰώνα καί μετά ὅλος ὁ μήνας Ὀκτώβριος στήν Θεσσαλονίκη (ἱερομηνία)[14] νά εἶναι ἀφιερωμένος στήν Μνήμη τοῦ Ἁγίου. Ἡ κορύφωση τῶν ἑορτῶν ἦταν ἀπό τῆς 26 Ὀκτωβρίου ἕως τῆς 3 Νοεμβρίου, δηλαδή ἡ κυρίως ἑορτή καί ὀκταήμερη ἑορταστική περίοδος «μεθεόρτων». Τήν κυριώνυμη ἡμέρα ἦταν, ὅπως εἶναι ἀναμενόμενο, ἡ λαμπρότερη ἡμέρα, συνήθως παρουσία τοῦ Αὐτοκράτορα καί ὑψηλῶν ἀξιωματούχων τῆς αὐτοκρατορίας. Τήν ἑπόμενη ἡμέρα στήν ἑορτή ξεχώριζαν ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης μέ ὅλους τούς ἐπισκόπους πού τελοῦσαν ὑπό τήν δικαιοδοσία του, ἀκολουθοῦσε ἡ ἑορτή πρός τιμήν τῶν μοναχῶν τῆς πόλης καί οἱ ἑορταστικές ἐκδηλώσεις τελείωναν στίς 3 Νοεμβρίου, μέ τήν «ὀκταήμερη ἑορτή», πού λάμβανε πάνδημο χαρακτήρα. Ἐπρόκειτο γιά μία ἑορτή ἀποτελούμενη ἀπό τέσσερα «μέρη» (26 Ὀκτωβρίου - κυρίως ἡμέρα, ἡ ἑπόμενη ἡμέρα, ἡ ἑορτή τῶν μοναχῶν[15] καί ἡ τελευταία ἡμέρα 3 Νοεμβρίου)[16].

Κατά τόν 11ο αἰώνα διοργανώνονταν τά «Δημήτρια»[17], μία λαμπρή ἐμπορική πανήγυρις, οἰκουμενικῶν διαστάσεων, παράλληλα μέ τίς λατρευτικές ἐκδηλώσεις, στήν ὁποία συμμετεῖχαν πολλοί ἐπισκέπτες ἀπό τήν κεντρική καί δυτική Εὐρώπη (Κέλτες, Ἰβηρίτες κ.ἄ.)[18]. Ἡ ἑορτή αὐτή διοργανωνόταν κατά τά προεόρτια, δηλαδή ἀπό τῆς 20 ἕως τῆς 25 Ὀκτωβρίου. Γιά τήν ἑορτή αὐτή ἀντλοῦμε στοιχεῖα ἀπό τόν ἀγνώστου συγγραφέα διάλογο μέ τό ὄνομα «Τιμαρίων» (12ος-13ος αἰώνας)[19], τόν 14ο αἰώνα ἀπό τόν Ἅγιο Γρηγόριο Παλαμᾶ[20],

ριας ἑορτῆς (20-25 Ὀκτωβρίου), ἀκολουθοῦσαν δύο ἀκόμη ἡμέρες, ἡ κυριώνυμος ἡμέρα καί ἡ ἑπομένη (27η Οκτωρίου).

14. Ὅ.π., σσ. 4-5.

15. Ἀντωνίου Παπαδόπουλου, «Ὁ Ἅγιος Δημήτριος καί τό μοναχικόν ἰδεῶδες κατά τόν Ἰσίδωρον Θεσσαλονίκης», *Γρηγόριος Παλαμᾶς* ΜΕ΄ (1962), 312-319.

16. Ε. Β. Μάνου, «Τά Δημήτρια (ἱστορικόν σημείωμα)», ὅ.π., 226-227. Πρβλ. Ἀντωνίου Μ. Παπαδοπούλου, *Αἱ ἑορταί τοῦ Ἁγίου Δημητρίου…,* ὅ.π., σσ. 5-11. Οἱ ἑορτές αὐτές εἶχαν μεγάλη ἀπήχηση σέ ὅλη τήν νότιο-ἀνατολική Εὐρώπη, βλ. Dimitri Obolensky, «The cult of St. Demetrius of Thessaloniki in the history of Byzantine-Slav relations», *Balkan Studies,* Vol. 15 No. 1 (1974), 3-20.

17. Ε. Β. Μάνου, «Τά Δημήτρια (ἱστορικόν σημείωμα)»…, *ὅ.π.*, 228-232.

18. Ἀντωνίου Μ. Παπαδοπούλου, *Αἱ ἑορταί τοῦ Ἁγίου Δημητρίου…,* ὅ.π., σσ. 5-7. πρβλ. τοῦ ἴδιου, *Ὁ Ἅγιος Δημήτριος εἰς τήν ἑλληνικήν καί βουλγαρικήν παράδοσιν,* ἐκδ. Π. Πουρναρᾶ, Θεσσαλονίκη 1971, σσ. 61-69.

19. Ὅ.π., σ. 3.

20. «Λόγος εἰς τόν Ἅγιον Δημήτριον», *PG,* 151, 536-550.

τόν Κωνσταντῖνο Ἀρμενόπουλο[21], τόν Νικηφόρο Γρηγορᾶ[22] , τόν ἀρχιεπίσκοπο Θεσσαλονίκης Ἰσίδωρο Γαβαλᾶ[23] καί τόν 15ο αἰώνα ἀπό τούς ἀρχιεπισκόπους Θεσσαλονίκης Γαβριήλ[24] καί Συμεών[25].

Ὁ Ἅγιος Δημήτριος θεωρήθηκε ὁ προστάτης πολλῶν αὐτοκρατόρων τῆς Αὐτοκρατορίας ὁ Ἰουστινιανός, ὁ Λέων Στ΄ ὁ Σοφός καί ὁ Βασίλειος Β΄. Μάλιστα ὁ Λέων Στ΄ καθιέρωσε τήν μνήμη του στό Ἱερό Παλάτιο καί χρησιμοποιοῦσε σέ ἐπίσημες τελετές τό στέμμα πού ὀνομαζόταν «τοῦ Ἁγίου Δημητρίου» γιά τό ὁποῖο γίνεται λόγος στό «*Περί Βασιλείου Τάξεως*», ἔργο τοῦ γιοῦ τοῦ Κωνσταντίνου Ζ΄ Πορφυρογεννήτου[26].

Γιά τήν ἑορτή καί μνήμη τοῦ Ἁγίου ὑπῆρξε πλούσια ὑμνογραφική παραγωγή[27]. Ἔχουν συγγραφεῖ τρία *Κοντάκια* (ἀποδιδόμενα στόν Ρωμανό Μελωδό), τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰουστινιανοῦ, πού χρησιμοποιοῦνταν στήν τριήμερη ἑορτή του, ὅπως ἐπίσης, 40 *Κανόνες* τῆς τιμήν του, ἐνῶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης Ἰωάννης Α΄ τόν 7ο αἰώνα γράφει τό πρῶτο *Ἐγκώμιο* γιά τόν Ἅγιο Δημήτριο, σέ διαλογική μορφή, πού παρουσιάζει τόν φανταστικό διάλογο τοῦ Ἁγίου μέ ἐκπροσώπους τῶν εἰδωλολατρῶν, τῶν Ἰουδαίων, τῶν Ἀρειανῶν καί τῶν Μανιχαίων[28]. *Ὕμνους* γιά τόν Ἅγιο Δημήτριο γράφουν, οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁ Πατριάρχης Ἅγιος Γερμανός, οἱ αὐτοκράτορες Λέων Στ΄ ὁ Σοφός καί Κωνσταντῖνος Πορφυρογέννητος, στουδίτες

21. Δημητρίου Γκίνη, «Λόγος ἀνέκδοτος Κωνσταντίνου Ἀρμενοπούλου», *Ἐπετηρίς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν* 21 (1951), 145-162.

22. «Νικηφόρου Γρηγορᾶ, εἰς τόν ἅγιον μεγαλομάρτυρα καί μυροβλήτην Δημήτριον», στό Βασίλη Λαούρδα, «Βυζαντινά καί μεταβυζαντινά Ἐγκώμια εἰς τόν ἅγιον Δημήτριον», *Μακεδονικά* 4 (1956-1960), 83-96.

23. Βασίλη Λαούρδα, *Ἰσιδώρου, ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης, ὁμιλίαι εἰς τάς ἑορτάς τοῦ Ἁγίου Δημητρίου,* Θεσσαλονίκη 1954.

24. Βασίλη Λαούρδα, «Γαβριήλ Θεσσαλονίκης, ὁμιλίαι», *Ἀθηνᾶ* 57 (1953), 141-178.

25. Βασίλη Λαούρδα, «Συμεών Θεσσαλονίκης, Ἀκριβής Διάταξις τῆς ἑορτῆς τοῦ ἁγίου Δημητρίου», *Γρηγόριος Παλαμᾶς,* ΛΘ΄ (1956), 326-341.

26. Γιά τά αὐτοκρατορικά στέμματα βλ. P. Hetherington, "The Jewels from the Crown: Symbol and Substance in Late Byzantine Regalia", *Byzantinische Zeitschrift* 96 (2003), 517-568.

27. Σωφρονίου Εὐστρατιάδη (μητροπολίτου πρώην Λεοντοπόλεως), «Ὁ Ἅγιος Δημήτριος ἐν τῇ Ὑμνολογίᾳ», *Ἐπετηρίς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν,* τ. 11 (1935), 120-150.

28. Κέντρο Ἁγιολογικῶν Μελετῶν τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης, *Ἡ Γραμματεία τῶν Δημητρίων. Β΄ Μαρτύρια, Συλλογές Θαυμάτων καί Ἐγκώμια στόν Ἅγιο Δημήτριο, Πρωτοβυζαντινή-Μεσοβυζαντινή περίοδος,* ἐπιμέλεια Συμεών Πασχαλίδης, Θεσσαλονίκη 2005, σσ. 199-212.

ὑμνογράφοι, ὁ Ἰωσήφ ὁ ὑμνογράφος, ὁ Ἀνατόλιος, ὁ Βυζάντιος, ὁ Εὐχαΐτων Ἰωάννης, ὁ Βυζάντιος, ὁ Γεώργιος Σκυλίτσης, ὁ Μάξιμος Πλανούδης, οἱ Πατριάρχες Ἰσίδωρος καί Φιλόθεος οἱ Θεσσαλονικεῖς· ἀπό τά Ἱεροσόλυμα ὁ Θεοφάνης καί ὁ Στέφανος Σαββαΐτης. Ἀπό τούς Κατωιταλιῶτες ὁ Γεώργιος Σικελιώτης. Ἀπό τούς Ἁγιορεῖτες ὁ Κουκουζέλης καί ἀπό τούς ἐν Θεσσαλονίκῃ οἱ ἀρχιεπίσκοποι ἅγιοι Εὐστάθιος, Ἰωσήφ καί Συμεών[29] καί ὁ Χαρτοφύλαξ Σταυράκιος[30].

Στά μεταεικονομαχικά χρόνια (μέσα τοῦ 9ου αἰώνα καί ἑξῆς) προβλήθηκε ἡ *Μυροβλυσία* τοῦ Ἁγίου[31], συνδυασμένη μέ τήν καθαρότητα τοῦ βίου ὅπως καί ἡ *Λύθρου* (χῶμα ἀναμεμειγμένο μέ αἷμα τοῦ Ἁγίου) καί ἡ ὕπαρξη «φιαλιδίων αἵματος» (ampullae sanguinis) τοῦ Ἁγίου στίς περιοχές τῆς Εὐρώπης. Σήμερα στήν Βασιλική του στήν Θεσσαλονίκη σώζεται Λύθρο τοῦ Ἁγίου καί ἕνα φιαλίδιο αἵματος, πού βρέθηκε στήν ἀνασκαφή τοῦ ναοῦ μετά τήν πυρκαγιά τοῦ 1917.

Ἐπίσης, πρός τιμήν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου ὑπάρχει στά Μηναῖα πλήρης ἀκολουθία τῆς 26ης Ὀκτωβρίου, μέ μεθέορτα τροπάρια πού παρεμβάλλονται στήν ἀκολουθία τῆς ἑπόμενης ἡμέρας, πού ἑορτάζει ὁ Ἅγιος Νέστορας.

Β΄.
ΤΟ ΠΑΣΧΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Κι ὅμως· τά χειρόγραφα μᾶς ἀποδεικνύουν ὅτι ἡ ἀκολουθία τῶν Μηναίων ἀποτελεῖ μικρό μόνο τμῆμα τῆς πλουσιότατης ὑμνογραφικῆς παραγωγῆς γιά τήν μνήμη τοῦ Ἁγίου Δημητρίου καί ἀφορᾶ κυρίως τόν τοπικό ἑορτασμό, τῶν Θεσσαλονικέων, πού ὅμως θά προσλάβει καί οἰκουμενικές διαστάσεις. Ἀποδεικνύεται ὅτι στήν

29. Ἰωάννου Φουντούλη, *Συμεών Ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης τά Λειτουργικά Συγγράμματα, τ. Ι (Εὐχαί καί Ὕμνοι),* ἐκδ. Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν (Ἐπιστημονικαί Πραγματεῖαι, Σειρά Φιλολογική καί Θεολογική, τ. 10), Θεσσαλονίκη 1968, σσ. 88-97, 119-120, 129 -131, 139-140, 182-208, 264-265.

30. Σωφρονίου Εὐστρατιάδη (μητροπολίτου πρώην Λεοντοπόλεως), «Ὁ Ἅγιος Δημήτριος ἐν τῇ Ὑμνολογίᾳ»..., ὅ.π., σ. 121.

31. Ἡ μυροβλυσία τοῦ Ἁγίου εἶναι μεταγενέστερη καί δέν μαρτυρεῖται ἀπό τούς πρώτους μετά τό μαρτύριο του αἰῶνες, βλ. Σωφρονίου Εὐστρατιάδη (μητροπολίτου πρώην Λεοντοπόλεως), «Ὁ Ἅγιος Δημήτριος ἐν τῇ Ὑμνολογίᾳ»..., ὅ.π., σσ. 122, 124. Γιά τήν μυροβλυσία τοῦ Ἁγίου Δημητρίου βλέπε τό κείμενο τοῦ Χαρτοφύλακος Ἰωάννου Σταυρακίου (12ος αἰώνας) Λόγος εἰς τά θαύματα τοῦ Ἁγίου Δημητρίου στό: Ἰωακείμ Ἰβηρίτου, «Λόγος εἰς τά θαύματα τοῦ Ἁγίου Δημητρίου», *Μακεδονικά,* Α΄ (1940), 351-354.

ὁμώνυμη μεγαλοπρεπῆ βασιλική τοῦ μαρτυρίου καί τοῦ τάφου του ἀλλά καί στήν Ἁγία Σοφία, τόν καθεδρικό ναό τῆς Θεσσαλονίκης, ἴσως καί σέ ἄλλους ναούς τῆς πόλης, τελοῦνταν ἰδιαίτερες προεόρτιες ἀκολουθίες διάρκειας ὀκτώ ἡμερῶν (7+1).

Αὐτές οἱ Ἀκολουθίες συνιστοῦσαν τήν ΜΕΓΑΛΗ ΕΒΔΟΜΑΔΑ καί τό ΠΑΣΧΑ τοῦ ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ! Πρόκειται γιά τήν προβολή τῆς μνήμης τοῦ Ἁγίου Δημητρίου κατά τόν κύκλο τῆς πρό τοῦ Πάσχα Μεγάλης Ἑβδομάδος τῶν Παθῶν καί τῆς Κυριακῆς τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου[32].

Ἤδη ἀναφερθήκαμε παραπάνω στίς προεόρτιες ἡμέρες πού ξεκινοῦσαν στίς 20 Ὀκτωβρίου. Προϊόντος τοῦ χρόνου αὐτές ξεκινοῦσαν ἀπό τίς 19 Ὀκτωβρίου. Ἡ «Μεγάλη Ἑβδομάδα», λοιπόν, τελοῦνταν ἀπό 19 ἕως καί 26 Ὀκτωβρίου. Κάθε ἡμέρα ἀντιστοιχεῖ σέ μία ἡμέρα τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος, χωρίς νά ἐνδιαφέρει ἡ σύμπτωση τῆς ἡμέρας τῆς κανονικῆς ἑβδομάδας μέ τήν «συμβολική» ἡμέρα της. **Σημασία ἔχει ἡ ἡμερομηνία, ἡ ὁποία συνδέεται μέ τήν «συμβολική» ἡμέρα.** Συγκεκριμένα, ἑκάστη:

- 19η Ὀκτωβρίου θεωρεῖται ἡ «Κυριακή τῶν Βαΐων»
- 20ή Ὀκτωβρίου θεωρεῖται ἡ «Μεγάλη Δευτέρα»
- 21η Ὀκτωβρίου θεωρεῖται ἡ «Μεγάλη Τρίτη»
- 22α Ὀκτωβρίου θεωρεῖται ἡ «Μεγάλη Τετάρτη»
- 23η Ὀκτωβρίου θεωρεῖται ἡ «Μεγάλη Πέμπτη»
- 24η Ὀκτωβρίου θεωρεῖται ἡ «Μεγάλη Παρασκευή»
- 25η Ὀκτωβρίου θεωρεῖται τό «Μεγάλο Σάββατο»
- 26η Ὀκτωβρίου θεωρεῖται ἡ «Κυριακή τοῦ Πάσχα»[33].

Τίς ὡς ἄνω ἡμέρες τελοῦνταν καί τελοῦνται καθημερινά οἱ Ἀκολουθίες τοῦ Ἑσπερινοῦ, τοῦ Ὄρθρου καί ἀκολουθεῖ ἡ τέλεση τῆς Θείας Λειτουργίας τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. Οἱ Ἀκολουθίες αὐτές ὅλων τῶν ἡμερῶν εἶναι πλήρεις, μέ πλουσιώτατη

32. Ἰωάννου Φουντούλη, *Ἡ «Μεγάλη Ἑβδομάς» τοῦ Ἁγίου Δημητρίου…*, ὅ.π., σσ. 5-17.

33. Ὅ.π., σσ. 10-17, 19-127 καί «Κανόνες πρός τόν μυροβλήτην Δημήτριον», *Θύρα τῆς Μετανοίας, ἤτοι βίβλος κατανυκτική, καί ψυχωφελεστάτη,* ἐν Βενετίᾳ, ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ τυπογραφείου τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, 1866, σσ. 119-123.

ὑμνολογία (στιχηρά, τροπάρια, ἀπόστιχα, δοξαστικά, καθίσματα, κανόνες, ἐξαποστειλάρια, στιχηρά τῶν Αἴνων κ.λπ.)

Οἱ Ἀκολουθίες αὐτές βρέθηκαν σέ δύο κώδικες τοῦ 15ου αἰώνα:

Στό **«Τυπικό τῆς Ἁγίας Σοφίας» Θεσσαλονίκης**, κώδικας 2047 τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης Ἀθηνῶν (ἄλλοτε Ἑλληνικοῦ Γυμνασίου Θεσσαλονίκης ὑπ' ἀριθμ. 46α). Πρόκειται γιά τό Τυπικό πού συνέταξε ὁ Ἅγιος Συμεών Θεσσαλονίκης[34].

Στό **«Τυπικό τοῦ Ἁγίου Δημητρίου»** Θεσσαλονίκης, κώδικας 181 τοῦ Μετοχίου τοῦ Παναγίου Τάφου στήν Κωνσταντινούπολη[35]. Κώδικας ἀκέφαλος καί κολοβός, δηλαδή ἔχουν χαθεῖ τά πρῶτα καί τά τελευταῖα φύλλα του.

Καί οἱ δύο κώδικες ἔχουν φθορές λόγῳ τῆς λειτουργικῆς τους χρήσης. Τά κενά τῶν ἀκολουθιῶν συμπληρώνονται ἀπό πλῆθος ἄλλων χειρογράφων (23 στόν ἀριθμό), κυρίως ἁγιορείτικης προελεύσεως (Βατοπεδίου, Μεγίστης Λαύρας, Καυσοκαλυβίων, Ξενοφῶντος, Παντοκράτορος, Παντελεήμονος), ἀπό τήν Βιβλιοθήκη τῆς Μονῆς Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου Πάτμου, τίς Μονές Μεταμορφώσεως Μετεώρων καί Ὑψηλοῦ Λέσβου καί τήν Βιβλιοθήκη τῆς Βιέννης[36].

Θεολογική ἀφετηρία αὐτῆς τῆς λειτουργικῆς πράξης εἶναι ἡ συνειδητή προσπάθεια ἐξομοίωσης τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς μνήμης τοῦ Ἁγίου Δημητρίου πρός τό Πάσχα[37].

Ἀποτελεῖ πίστη τῆς Ἐκκλησίας ὅτι οἱ μάρτυρες, διά τοῦ μαρτυρικοῦ τους θανάτου, ἔγιναν μιμητές καί μέτοχοι τοῦ πάθους τοῦ Χριστοῦ. Ἐπιπλέον στόν Ἅγιο Δημήτριο ἰδιαίτερη σημασία εἶχε καί ὁ θάνατός του «διά λογχισμοῦ» στά πλευρά, γεγονός πού θύμιζε τόν λογχισμό τῆς πλευρᾶς τοῦ Κυρίου. Κατά τούς ὑμνογράφους «*Πάθει τό πάθος μιμούμενος τό ζωηφόρον Χριστοῦ*». «*Λογχευθείς δέ τήν*

34. Ὅ.π., σσ. 5-6, Ε. Β. Μάνου, «Τά Δημήτρια (ἱστορικόν σημείωμα)»..., *ὅ.π.*, 225-226 καί Βασίλη Λαούρδα, «Συμεών Θεσσαλονίκης, Ἀκριβής διάταξις τῆς ἑορτῆς τοῦ Ἁγίου Δημητρίου», *Γρηγόριος Παλαμᾶς*, Θ΄ (1939), 326-339.

35. Ὅ.π., σ. 6 καί Ε. Β. Μάνου, «Τά Δημήτρια (ἱστορικόν σημείωμα)»..., *ὅ.π.*, 226.

36. Ὅ.π., σσ. 13-14.

37. Γιά τό θέμα αὐτό βλέπε ἐνδεικτικά: Ἀντωνίου Μ. Παπαδοπούλου, *Αἱ ἑορταί τοῦ Ἁγίου Δημητρίου...*, ὅ.π., σσ. 17-19, τοῦ ἰδίου, «Ὁ Ἅγιος Δημήτριος καί τό μοναχικόν ἰδεῶδες...», ὅ.π., σσ. 315-316, Ε. Β. Μάνου, «Τά Δημήτρια (ἱστορικόν σημείωμα)»..., *ὅ.π.*, 228-229 καί Ἰωάννου Φουντούλη, *Ἡ «Μεγάλη Ἑβδομάς» τοῦ Ἁγίου Δημητρίου...*, ὅ.π., σσ. 6-7.

πλευράν τήν ἀκήρατον σου, πανσεβάσμιε, μιμούμενος τόν ἐπί ξύλου τανυσθέντα» καί τοιουτοτρόπως δέχτηκε *«τῆς σωτηρίου πλευρᾶς τήν χάριν»*[38]. Τοιουτοτρόπως ὁ Ἅγιος Δημήτριος *«ἀνεζωγράφησε»* τό σωτήριο πάθος τοῦ Κυρίου[39].

Ἐπιπλέον, ἡ ὁμοιότητα ἐπεκτεινόταν καί στήν ἀφθαρσία τοῦ σώματος τοῦ Κυρίου καί τήν, κατά παράδοση, διατήρηση ἀφθάρτου τοῦ σώματος τοῦ Ἁγίου Δημητρίου στόν τάφο του (ἕως κάποιου χρονικοῦ σημείου), ὅπως καί στήν ροή τοῦ μύρου ἀπό τήν λογχόνυκτη πλευρά του κατά τό πρότυπο τοῦ αἵματος καί τοῦ ὕδατος πού ἐξῆλθε ἀπό τήν πλευρά τοῦ Κυρίου (Ἰω. ιθ΄, 34)[40].

Ἐν πάση περιπτώσει, οἱ ἀκολουθίες τοῦ Ἁγίου συνετέθησαν καί τελοῦνταν μέ τέτοιο τρόπο, ὥστε μέ αὐτές νά προβάλλεται ὁ ἑορτασμός τῆς μνήμης του στίς προεόρτιες ἡμέρες κατά τόν τύπο τῆς πρό τοῦ Πάσχα Μεγάλης Ἑβδομάδος καί στίς 26 Ὀκτωβρίου *«κατά τόν τύπον τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Κυριακῆς τῆς τοῦ Χριστοῦ καί Θεοῦ ἡμῶν Ἀναστάσεως»* (Ἅγιος Συμεών Θεσσαλονίκης)[41].

Ποιός εἶναι ὁ ἐμπνευστής καί εἰσηγητής αὐτῆς τῆς λειτουργικῆς ἰδιαιτερότητας; Πρός τό παρόν ἄγνωστος[42]. Πάντως ἔχουμε πληροφορίες γιά τρεῖς ὑμνογράφους, στούς ὁποίους ὀφείλεται μεγάλο μέρος τῆς ὑμνολογικῆς πανδαισίας αὐτῶν τῶν ἀκολουθιῶν. Εἶναι οἱ ἑξῆς:

Ὁ Χαρτοφύλαξ Ἰωάννης Σταυράκιος (13ος αἰῶνας). Συνέθεσε τόν Ἀναστάσιμο Κανόνα κατά τόν τύπο τοῦ «*Ἀναστάσεως ἡμέρα*». Ἀκόμη συνέθεσε κανόνες προσόμοιους τῶν τριωδίων καί διωδίων τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος καί ὀκτάηχο δοξαστικό, κατά τό πρότυπο τοῦ δοξαστικοῦ τοῦ ἑσπερινοῦ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου «*Θεαρχίῳ νεύματι…*»[43].

---

38. Σωφρονίου Εὐστρατιάδη (μητροπολίτου πρώην Λεοντοπόλεως), «Ὁ Ἅγιος Δημήτριος ἐν τῇ Ὑμνολογίᾳ»…, ὅ.π., σσ. 125-150.

39. «Νικολάου Καβάσιλα, Προσφώνημα εἰς τόν ἔνδοξον τοῦ Χριστοῦ Μεγαλομάρτυρα Δημήτριον τόν Μυροβλήτην» στό *Μνημεῖα Ὑμνολογικά νῦν πρῶτον ἐκδιδόμενα ὑπό Ἱεροδιακόνου Θεοφίλου Ἰωάννου,* Τύποις Φοίνικος, Βενετία 1884, σσ. 67-114.

40. Ἰωάννου Φουντούλη, *Συμεών Ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης τά Λειτουργικά Συγγράμματα, τ. Ι (Εὐχαί καί Ὕμνοι),* ὅ.π., σσ. 88-97.

41. Βασίλη Λαούρδα, «Συμεών Θεσσαλονίκης, Ἀκριβής διάταξις…, ὅ.π., 326-339.

42. Ἰωάννου Φουντούλη, *Ἡ «Μεγάλη Ἑβδομάς» τοῦ Ἁγίου Δημητρίου…,* ὅ.π., σ. 7.

43. Ὅ.π., σ. 7 καί Ἀρχιμανδρίτη Ἀθανασίου Παντοκρατορινοῦ, «Ἀκολουθία ψαλλομένη εἰς τόν πανένδοξον μέγαν Δημήτριον τόν μυροβλήτη ποιηθεῖσα, παρά τοῦ τιμιωτάτου

Ὁ Ἅγιος Συμεών Θεσσαλονίκης. Συνέθεσε καθίσματα, κοντάκια, ἐξαποστειλάρια, στιχηρά, κατά τό πρότυπο τῶν ἀντίστοιχων τροπαρίων τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος, τοῦ Πάσχα καί τῶν Χριστουγέννων. Εἶναι ὁ βασικός διαμορφωτής τῆς λειτουργικῆς αὐτῆς ἰδιομορφίας πρός τιμήν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου[44].

Ὁ Συμεών ὁ Μεταφραστής. Συνέθεσε προεόρτιους Κανόνες τῆς ἑορτῆς τοῦ Ἁγίου Δημητρίου κατά τόν τύπο τῶν Κανόνων τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος[45].

Ἐκτός τῶν τριῶν αὐτῶν γνωστῶν ὑμνογράφων ἔχουμε καί κάποιους ἀνώνυμους πού συνέθεσαν τροπάρια ἐμπνευσμένα ἀπό τήν ἑορτή τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου. Ἀσφαλῶς νά μήν ξεχάσουμε καί τόν Ὅσιο Γεράσιμο Μικραγιαννανίτη πού στά νεότερα χρόνια συνέθεσε –σύν τοῖς ἄλλοις– τίς τρεῖς στάσεις τῶν Ἐγκωμίων κατά τό πρότυπο τῶν Ἐγκωμίων τοῦ Ἐπιταφίου τοῦ Ὄρθρου τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, μέ ἀφορμή τήν σωτηρία τῆς πόλης ἀπό τόν καταστροφικό σεισμό τῆς 20ῆς Ἰουνίου 1978 καί τήν ἐπιστροφή τοῦ ἱεροῦ λειψάνου στήν Θεσσαλονίκη τόν Ὀκτώβριο τοῦ 1978 καί τόν Ἀπρίλιο τοῦ 1980[46].

Λειτουργικά πρότυπα τῶν Ἀκολουθιῶν ἀποτέλεσαν ἡ Μεγάλη Ἑβδομάδα καί τό Πάσχα, τά Χριστούγεννα καί ἡ Κοίμηση τῆς Θεοτόκου. Αὐτή ἡ πτυχή δέν πρέπει νά παραξενεύει καθώς ἡ ἔξαρση καί ἡ ἀπόδοση μεγάλης ἐπισημότητας καί λαμπρότητας μίας ἑορτῆς μέ τήν μίμηση ὕμνων ἄλλων μεγάλων ἑορτῶν δέν συνέβη γιά πρώτη φορά στήν ἑορτή τοῦ Ἁγίου Δημητρίου· ἦταν παραδοσιακός καί εἶχε ἤδη ἐφαρμοστεῖ σέ μεγάλη ἔκταση στίς ἑορτές τῶν Χριστουγέννων καί τῶν Θεοφανίων, πού μιμήθηκαν τίς Ἀκολουθίες τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδας[47]. Ὡς προϊόντα μίμησης τά ἔργα αὐτά πρός τιμήν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου δέν ἔχουν οὔτε τήν πηγαία πρωτοτυπία,

καί μακαρίου Χαρτοφύλακος Θεσσαλονίκης κύρ Ἰωάννου τοῦ Σταυρακίου» στό *«Δύο Ἀκολουθίαι εἰς τόν Ἅγιον Δημήτριον»*, Γρηγόριος Παλαμᾶς, ΙΑ΄ (1927), 371-384.

44. Βασίλη Λαούρδα, «Συμεών Θεσσαλονίκης, Ἀκριβής διάταξις…, ὅ.π., 326-339, Ἰωάννου Φουντούλη, *Συμεών Ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης τά Λειτουργικά Συγγράμματα, τ. Ι (Εὐχαί καί Ὕμνοι)*, ὅ.π..

45. Ἰωάννου Φουντούλη, *Ἡ «Μεγάλη Ἑβδομάς» τοῦ Ἁγίου Δημητρίου…*, ὅ.π., σ. 8.

46. Γερασίμου μοναχοῦ Μικραγιαννανίτου, *Ἀκολουθίαι τοῦ Ἁγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Δημητρίου τοῦ Μυροβλήτου*, Θεσσαλονίκη 1979, σσ. 9-67.

47. Ἰωάννου Φουντούλη, *Ἡ «Μεγάλη Ἑβδομάς» τοῦ Ἁγίου Δημητρίου…*, ὅ.π., σσ. 8-11.

οὔτε τήν ποιητική δυναμικότητα τῶν πρωτότυπων. Παρά ταῦτα ἔχουν θεολογική ἐνάργεια καί πολλή ἀγάπη γιά τόν Ἅγιο, πετυχαίνοντας τόν σκοπό τους: δημιουργοῦν ἕνα ἐκπληκτικό ποιητικό, ὑμνολογικό σύνολο γιά νά ἐξυμνήσουν τόν μεγαλομάρτυρα Δημήτριο καί νά τονίσουν τήν τιμή πού ἀποδίδει σ' αὐτόν ἡ πόλις του Θεσσαλονίκη. Στήν περίπτωση του –μοναδική περίπτωση στήν λειτουργική ἱστορία τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας, ὅπου Ἅγιος λαμβάνει τέτοια τιμή ἀπό τήν ἐκκλησία τοῦ τόπου καταγωγῆς του– αὐτό πού μέτρησε ἦταν ἡ «μίμηση» τοῦ μαρτυρίου τοῦ Ἁγίου Δημητρίου πρός τόν Χριστό, ἡ μυροβλυσία του, ἡ οἰκουμενική τιμή τῶν πιστῶν πρός τόν Ἅγιο καί ἡ μεγάλη σημασία τῆς ἐκκλησίας τῶν Θεσσαλονικέων στόν Ἀνατολικό Ἰλλυρικό καί σέ ὅλη τήν ἀνατολική ρωμαϊκή αὐτοκρατορία[48].

Γι' αὐτό δέν πρέπει νά λησμονηθεῖ ὅτι οἱ ἀκολουθίες αὐτές εἶναι καθαρά τοπικές, γεννήματα τῆς Θεσσαλονίκης, εἰδικά συντεθειμένες γιά χρήση στόν μεγαλοπρεπή ναό του, ἀπό τήν πόλη καί τούς κατοίκους της πρός τόν προστάτη καί πολιοῦχο τους. Γιά τούς Θεσσαλονικεῖς ὁ Ἅγιος Δημήτριος ἦταν, εἶναι καί θά εἶναι «*ὁ δεσπότης μετά Θεόν τῆς πόλεως Θεσσαλονίκης*»[49].

Ἐπιπλέον, πρέπει νά τονιστεῖ ὅτι οἱ ἑορτές αὐτές ἀναβίωσαν στήν πόλη μετά τήν ἀπελευθέρωσή της ἀπό τούς Ὀθωμανούς τό 1912 καί τελοῦνται κανονικά στόν ναό του κάθε Ὀκτώβριο. Ἡ αἴσθηση δέ τῆς πανηγύρεως αὐξήθηκε θεαματικά λόγω τῆς εὐλογημένης σύμπτωσης ἡ «*κλητή καί ἁγία ἡμέρα*» τῆς Ἀπελευθερώσεως τῆς Θεσσαλονίκης ἀπό τόν ὀθωμανικό ζυγό νά λάβει χώρα τήν 26 Ὀκτωβρίου τοῦ 1912[50]. Γιά τούς Θεσσαλονικεῖς ἦταν σημεῖο μέγα

48. Ἀντωνίου Μ. Παπαδοπούλου, *Αἱ ἑορταί τοῦ Ἁγίου Δημητρίου...*, ὅ.π., σ. 19 τοῦ ἰδίου, *Ὁ Ἅγιος Δημήτριος εἰς τήν ἑλληνικήν καί βουλγαρικήν παράδοσιν...*, ὅ.π., σσ. 65-69.

49. Θαύματα, Ι, 13 βλ. καί Παναγιώτη Κ. Χρήστου, «Ὁ Ἅγιος Δημήτριος», ὅ.π., 264· πρβλ. ἀρχιμανδρίτου Ἀλέξανδρου Γ. Καντώνη, «Ὁ πολιοῦχος τῆς Θεσσαλονίκης μεγαλομάρτυς Δημήτριος», *Γρηγόριος Παλαμᾶς,* ΛΘ΄ (1936), 307-308 καί Γενναδίου, Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης, «Λόγος ἐκφωνηθείς κατά τά ἐγκαίνια τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου τήν 26ην Ὀκτωβρίου 1948», *Γρηγόριος Παλαμᾶς,* Λ΄ (1948), 233-237, Σωφρονίου Εὐστρατιάδη (μητροπολίτου πρώην Λεοντοπόλεως), «Ὁ Ἅγιος Δημήτριος ἐν τῇ Ὑμνολογίᾳ»..., ὅ.π., σσ. 120-122 καί James C. Skedros, *Saint Demetrios of Thessaloniki...*, ὅ.π., σσ. 124-134.

50. Γιά τήν ἀπελευθέρωση τῆς Θεσσαλονίκης τό 1912 βλ. ἐνδεικτικά: Ἀπόστολου Ε. Βακαλόπουλου, *Ἱστορία τῆς Θεσσαλονίκης, 316 π. Χ.-1983,* ἐκδ. οἶκος Σταμούλη, Θεσσαλονί-

τῆς παρρησίας τοῦ Ἁγίου πρός τόν Θεό, ἡ θαυμαστή ἐπιβεβαίωση τῆς πολιουχικῆς ἰδιότητάς του καί ἡ «ἐπιστροφή» του στήν γενέθλια πόλη του ἔπειτα ἀπό 482 ἔτη, 6 μῆνες καί 29 ἡμέρες ἀλλόφυλης καί ἀλλόθρησκης κατοχῆς (29 Μαρτίου 1430 – 26 Ὀκτωβρίου 1912).

Ἡ ὑπόλοιπη οἰκουμένη τιμᾶ τόν Ἅγιο Δημήτριο μέ τίς γνωστές Ἀκολουθίες, πού περιλαμβάνονται στό Μηναῖο τοῦ Ὀκτωβρίου, ὅπου, ὅμως, καί ἐκεῖ τονίζονται, σέ πολλές περιπτώσεις, ἡ ἰδιαίτερη σχέση τοῦ Ἁγίου μέ τήν πόλη καί τούς κατοίκους της, ἡ κραταιά προστασία του καί ἡ σωτηρία τῆς πόλης ἀπό διαφόρους κινδύνους, ὅπως καί ἡ μυροβλυσία του καί ἡ συσχέτιση τοῦ λογχισμοῦ του μέ τόν λογχισμό τοῦ Κυρίου.

Ὡς ἐπίλογο αὐτῆς τῆς σύντομης παρουσίασης μίας μεγάλης λειτουργικῆς ἰδιαιτερότητας καί πρωτοτυπίας παραθέτουμε μερικούς-ἐνδεικτικά- ὕμνους (εἱρμούς καί διάφορα τροπάρια) ἀπό τήν Μεγάλη Ἑβδομάδα καί τό Πάσχα τοῦ Ἁγίου Δημητρίου σέ σύγκριση μέ τίς ἀντίστοιχες ἡμέρες τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος καί τοῦ Ἁγίου Πάσχα τοῦ Κυρίου, ὅπου διακρίνονται οἱ ὁμοιότητες καί οἱ διαφορές[51].

κη 1983, Κωνσταντίνου Α. Βακαλόπουλου, *Ἱστορία τοῦ Βόρειου Ἑλληνισμοῦ, Μακεδονία,* ἐκδ. οἶκος Ἀδελφῶν Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1991 καί Γιάννη Μέγα, *Ἡ Ἀπελευθέρωση τῆς Θεσσαλονίκης 1912-1913, εἰκονογραφημένη ἐξιστόριση,* ἐκδ. University Studio Press, Θεσσαλονίκη 2011. Τό Πρωτόκολλο τῆς ἄνευ ὅρων παράδοσης τῆς Θεσσαλονίκης ὑπογράφτηκε τίς πρῶτες πρωϊνές ὧρες τῆς 27ης Ὀκτωβρίου, ὅμως ὡς ἡμερομηνία σημειώθηκε ἡ 26η Ὀκτωβρίου ἀφενός ἐπειδή οἱ συνομιλίες Ἑλλήνων καί Ὀθωμανῶν ξεκίνησαν νωρίς ἐκείνη τήν ἡμέρα καί ἡ, οὕτως ἤ ἄλλως, συμφωνία εἶχε ἐπιτευχθεῖ ὡς τά μεσάνυκτα καί μόνον κάποιες τεχνικές λεπτομέρειες καί ἡ ὑπογραφή ὑπολείπονταν, ἀφετέρου γιά νά συμπέσει ἡ ἡμερομηνία τῆς συμφωνίας παράδοσης μέ τήν ἑορτή τοῦ πολιούχου. Ὁ διάδοχος Κωνσταντῖνος εἰσῆλθε στήν πόλη στίς 28 Ὀκτωβρίου καί παρέστη σέ Δοξολογία στόν ἱερό ναό τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ καί ὁ Βασιλεύς Γεώργιος Α΄ εἰσῆλθε στίς 30 Ὀκτωβρίου καί παρέστη σέ νέα Δοξολογία στόν ὡς ἄνω ἱερό ναό.

51. Οἱ Ὕμνοι ἀπό τό «Πάσχα τοῦ Ἁγίου Δημητρίου» προέρχονται ἀπό τήν ἔκδοση τοῦ μακαριστοῦ Ἰωάννου Φουντούλη, *Θέματα Εὐχολογίου,* τεῦχ. Β΄, Κείμενα Λειτουργικῆς, Θεσσαλονίκη 1985, σσ. 285-393. Ἐξαίρεση ἀποτελοῦν τά «Ἐγκώμια» τοῦ Ὄρθρου τοῦ «Μεγάλου Σαββάτου» πού εἶναι νεότερα ποιήματα τοῦ Ὁσίου Γερασίμου τοῦ Μικραγιαννανίτου καί ἀφοροῦν, πέρα ἀπό τήν γνωστή θεματολογία τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, τήν σωτηρία τῆς πόλης ἀπό τόν σεισμό τῆς 20ῆς Ἰουνίου 1978 ἀλλά καί τήν ἐπάνοδο τῶν ἱερῶν Λειψάνων τοῦ Ἁγίου Δημητρίου ἀπό τό Σάν Λορέντζο ιν Κάμπο τῆς Ἰταλίας στήν Θεσσαλονίκη τό 1978 (καί τό 1980), βλ. *Ἀκολουθίαι τοῦ Ἁγίου ἐνδόξου, Μεγαλομάρτυρος Δημητρίου τοῦ Μυροβλύτου,* ἐποιήθησαν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει ὑπό Γερασίμου Μοναχοῦ Μικραγιαννανίτου, προνοίᾳ τοῦ Παναγιωτάτου Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης κ. κ. Παντελεήμονος, ἐγκρίσει τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐν Θεσσαλονίκῃ 1979, σσ. 63-67.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΕΙΡΜΩΝ ΚΑΙ ΤΡΟΠΑΡΙΩΝ ΤΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΤΩΝ ΔΥΟ «ΜΕΓΑΛΩΝ ΕΒΔΟΜΑΔΩΝ»

ΜΕΓΑΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ	ΜΕΓΑΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ (20 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ)
Ὠδὴ α΄. Ἦχος β΄. Ὁ Εἱρμός. «Τῷ τὴν ἄβατον, κυμαινομένην θάλασσαν, θείῳ αὐτοῦ προστάγματι, ἀναξηράναντι, καὶ πεζεῦσαι δι᾽ αὐτῆς, τὸν Ἰσραηλίτην λαὸν καθοδηγήσαντι, Κυρίῳ ᾄσωμεν· ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται».	Ὠδὴ α΄. Ἦχος β΄. Ὁ Εἱρμός. «Τῷ τήν ἄθεον ἐγειρομένην θάλασσαν θείῳ αὐτοῦ ἐν αἵματι ἐξαφανίσαντι καί ὁδεύσαι κατ΄αυτής τόν στεφανηφόρον ἰσχύσαντι Δημήτριον Κυρίῳ ἄσωμεν, ἐνδόξως γάρ δεδόξασται».
Ὠδὴ η΄. Ἦχος β΄. Ὁ Εἱρμός. «Ἔφριξε Παίδων εὐαγῶν, τὸ ὁμόστολον ψυχῆς ἄσπιλον σῶμα, καὶ εἶξε τὸ τραφέν, ἐν ἀπείρῳ ὕλῃ, ἀκάματον πῦρ. Ἀειζώου δὲ ἐκμαρανθείσης φλογός, διαιωνίζων ὕμνος ἀνεμέλπετο. Τὸν Κύριον πάντα τὰ ἔργα ὑμνεῖτε, καὶ ὑπερυψοῦτε, εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας».	Ὠδὴ η΄. Ἦχος β΄. Ὁ Εἱρμός. «Ἔφριξε λόγων ἱερῶν τό σοφώτατον τῶν σῶν τύραννος, μάρτυς, καί τίθησι φρουρᾷ, ἐν ἀυτῇ τε σφάττει σε λόγχαις δεινῶς. ἀκηράτου δέ ἐκτετρωμένης πλευρᾶς σοῦ θαυμασίως μύρα ἀναβλύζουσι τοῖς μέλπουσι. Πάντα τά ἔργα ὑμνεῖτε καί ὑπερυψοῦτε Χριστόν εἰς τούς αἰῶνας».
Ἐξαποστειλάριον. Ἦχος γ΄. «Τὸν νυμφῶνά σου βλέπω, Σωτήρ μου κεκοσμημένον, καὶ ἔνδυμα οὐκ ἔχω, ἵνα εἰσέλθω ἐν αὐτῷ, λάμπρυνόν μου τὴν στολὴν τῆς ψυχῆς, Φωτοδότα, καὶ σῶσόν με».	Ἐξαποστειλάριον. Ἦχος γ΄. Ποίημα Συμεών Θεσσαλονίκης «Ὡς νυμφῶνα ὁρῷ σου τόν τάφον, Δημητριέ μου, καί τρέμω προσεγγίσαι ῥερυπωμένος. ἔκπλυνόν με καί καθάρισον σύ καί τοῦ μύρου σου πλήρωσον».
ΜΕΓΑΛΗ ΤΡΙΤΗ	**ΜΕΓΑΛΗ ΤΡΙΤΗ (21 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ)**
Ὠδὴ η΄. Ἦχος β΄. Ὁ Εἱρμός. «Τῷ δόγματι, τῷ τυραννικῷ, οἱ ὅσιοι τρεῖς Παῖδες μὴ πεισθέντες, ἐν τῇ καμίνῳ βληθέντες, Θεὸν ὡμολόγουν ψάλλοντες· Εὐλογεῖτε τὰ ἔργα, Κυρίου τὸν Κύριον».	Ὠδὴ η΄. Ἦχος β΄. Ὁ Εἱρμός. «Τῷ δόγματι τῷ τυρρανικῷ Δημήτριος ὁ μέγας μή ὑπείξας, ἐν τῇ φρουρά καθειρχθείς τόν Χριστόν ἀνυμνῶν ἐκραύγαζεν. Εὐλογεῖτε τά ἔργα Κυρίου τόν Κύριον».
Ὠδὴ θ΄. Ἦχος β΄. Ὁ Εἱρμός. «Ἡ τὸν ἀχώρητον Θεόν, ἐν γαστρὶ χωρήσασα, καὶ χαρὰν τῷ Κόσμῳ κυήσασα, σὲ ὑμνοῦμεν, Παναγία Παρθένε».	Ὠδὴ θ΄. Ἦχος β΄. Ὁ Εἱρμός. «Ἐν τῇ ἐλεύσει τοῦ Χριστοῦ ὡς μεσίτης μέγιστος, ἀθλητά, τήν ποίμνην σου λύτρωσαι τῆς ἐσχάτης κατακρίσεως, μάρτυς».

ΜΕΓΑΛΗ ΤΕΤΑΡΤΗ	ΜΕΓΑΛΗ ΤΕΤΑΡΤΗ (22 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ)
Ὠδὴ γ΄. Ἦχος β΄. Ὁ Εἱρμός. «Τῆς Πίστεως ἐν πέτρᾳ με στερεώσας, ἐπλάτυνας τὸ στόμα μου ἐπ' ἐχθρούς μου· εὐφράνθη γὰρ τὸ πνεῦμά μου ἐν τῷ ψάλλειν, οὐκ ἔστιν ἅγιος, ὡς ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ οὐκ ἔστι δίκαιος, πλήν σου Κύριε».	Ὠδὴ γ΄. Ἦχος β΄. Ὁ Εἱρμός. «Τῆς πίστεως ἐν πέτρᾳ ἑστηριγμένος διήνοιξας τό στόμα σου κατά πλάνης καί ηὔφρανας τοῖς ἄθλοις σου τόν Χριστόν σου κράζων, Δημήτριε. Σύ εἶ Θεός ἡμῶν καί οὐκ ἔστι δίκαιος πλήν σου, Κύριε».
Ὠδὴ η΄. Ἦχος β΄. Ὁ Εἱρμός. «Ῥῆμα τυράννου, ἐπεὶ ὑπερίσχυσεν, ἐπταπλασίως κάμινος, ἐξεκαύθη ποτέ, ἐν ᾗ Παῖδες οὐκ ἐφλέχθησαν, βασιλέως πατήσαντες δόγμα, ἀλλ' ἐβόων. Πάντα τὰ ἔργα Κυρίου, τὸν Κύριον ὑμνεῖτε, καὶ ὑπερυψοῦτε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας».	Ὠδὴ η΄. Ἦχος β΄. Ὁ Εἱρμός. «Ῥῆμα τυράννου δεινόν ἐκπεπλήρωται καί βαλανείου βάλλεται καθειργμένος στοαῖς, ἐν αἷς σφάττεται Δημήτριος, βασιλέως φαυλίσας τήν πλάνην καί κηρύσσων. Πάντα τά ἔργα Κυρίου, τόν Κύριον ὑμνεῖτε καί ὑπερυψοῦτε εἰς πάντας τούς αἰῶνας».
Ὠδὴ θ΄.Ἦχος β΄. Ὁ Εἱρμός. «Ψυχαῖς καθαραῖς, καὶ ἀῤῥυπώτοις χείλεσι, δεῦτε μεγαλύνωμεν τὴν ἀκηλίδωτον, καὶ ὑπέραγνον Μητέρα τοῦ Ἐμμανουήλ, δι' αὐτῆς τῷ ἐξ αὐτῆς, προσφέροντες πρεσβείαν τεχθέντι. Φεῖσαι τῶν ψυχῶν ἡμῶν, Χριστὲ ὁ Θεός, καὶ σῶσον ἡμᾶς».	Ὠδὴ θ΄. Ἦχος β΄. Ὁ Εἱρμός. «Ψυχῇ καθαρθείς ἐν ἀρρυπώτῳ σώματι δῶρα προσενήνοχας ὡς παναμώμητα καί ἁγνότατα ἀθλήσας ταύτᾳ τῷ Χριστῷ, δι' αὐτῶν καί νῦν αὐτῷ κατάλλαξον ἡμᾶς, μάρτυς, κράζων. Φεῖσαι τοῦ λαοῦ τοῦ σοῦ, Χριστέ ὁ Θεός, καί σῶσον αὐτόν».
ΜΕΓΑΛΗ ΠΕΜΠΤΗ	**ΜΕΓΑΛΗ ΠΕΜΠΤΗ (23 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ)**
Ὠδὴ α΄. Ἦχος πλ. β΄. Ὁ Εἱρμός. «Τμηθείσῃ τμᾶται, πόντος ἐρυθρός, κυματοτρόφος δὲ ξηραίνεται βυθός, ὁ αὐτὸς ὁμοῦ ἀόπλοις γεγονὼς βατός, καὶ πανοπλίταις τάφος. Ὠιδὴ δὲ θεοτερπὴς ἀνεμέλπετο· Ἐνδόξως δεδόξασται, Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν».	Ὠδὴ α΄. Ἦχος πλ. β΄. Ὁ Εἱρμός. «Τμηθείσῃ ῥάβδῳ σχίζεται ὑγρά, κύματα πλάνης δε ξηραίνεται σταυρῶ. ὁ αὐτός Θεός καί τότε ἐν Μώσῃ ποιῶν καί Δημητρίῳ ξένα. Ὠ Ιδή οὖν ἐξ ἀμφοτέρων νῦν πλέκεται. Ἐνδόξως δεδόξασται Χριστός ὁ Θεός ἡμῶν».
Ὠδὴ ε΄. Ἦχος πλ. β΄. Ὁ Εἱρμός. «Τῷ συνδέσμῳ τῆς ἀγάπης, συνδεόμενοι οἱ Ἀπόστολοι, τῷ δεσπόζοντι τῶν ὅλων, ἑαυτοὺς Χριστῷ, ἀναθέμενοι, ὡραίους πόδας ἐξαπενίζοντο, εὐαγγελιζόμενοι πᾶσιν εἰρήνην».	Ὠδὴ ε΄. Ἦχος πλ. β΄. Ὁ Εἱρμός. «Τῷ συνδέσμῳ τῆς ἀγάπης δεδεμένος, μάρτυς, τοῦ κτίστου σου, τοῦτον Κύριον τῶν ὅλων τοῖς λαοῖς Χριστόν ἀνεκήρυττες ὡραίους πόδας ἔχων, Δημήτριε, εὐαγγελιζόμενος ἀγαθά πᾶσιν».

ὨΙδὴ θ΄. Ἦχος πλ. β΄. Ὁ Εἱρμός. «Ξενίας δεσποτικῆς, καὶ ἀθανάτου τραπέζης, ἐν ὑπερώῳ τόπῳ, ταῖς ὑψηλαῖς φρεσί, πιστοὶ δεῦτε ἀπολαύσωμεν, ἐπαναβεβηκότα λόγον, ἐκ τοῦ Λόγου μαθόντες, ὃν μεγαλύνομεν».	ὨΙδὴ θ΄. Ἦχος πλ. β΄. Ὁ Εἱρμός. «Ξενίας δεσποτικῆς καὶ μυριπνόου τραπέζης ἐν παναγίῳ οἴκῳ ταῖς καθαραῖς ψυχαῖς, πιστοί, πόθῳ νῦν μετάσχωμεν ἐκ τοῦ κεκαθαρμένου μύρα Δημητρίου λαβόντες, ὅν μεγαλύνομεν».
ΜΕΓΑΛΗ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ	**ΜΕΓΑΛΗ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ (24 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ)**
ὨΙδὴ ε΄. Ἦχος πλ. β΄. Ὁ Εἱρμός. «Πρὸς σὲ ὀρθρίζω, τὸν δι' εὐσπλαγχνίαν σεαυτόν, τῷ πεσόντι κενώσαντα ἀτρέπτως, καὶ μέχρι παθῶν, ἀπαθῶς ὑποκύψαντα, Λόγε Θεοῦ. Τὴν εἰρήνην παράσχου μοι φιλάνθρωπε».	ὨΙδὴ ε΄. Ἦχος πλ. β΄. Ὁ Εἱρμός. «Πρός σέ προσφεύγω τόν διά τόν κτίστην ἑαυτόν τοῖς ἀνόμοις θελήσαντα ἐκδοῦναι καί μέχρι σφαγῆς εὐθαρσῶς ενανθλήσαντα, μάρτυς Χριστοῦ, καί ἰάσεις παρέχοντα, Δημήτριε».
ὨΙδὴ η΄. Ἦχος πλ. β΄. Ὁ Εἱρμός. «Στήλην κακίας ἀντιθέου, Παῖδες θεῖοι παρεδειγμάτισαν, κατὰ Χριστοῦ δὲ φρυαττόμενον ἄνομον συνέδριον, βουλεύεται κενά, κτεῖναι μελετᾷ, τὸν ζωῆς κρατοῦντα παλάμῃ, ὃν πᾶσα κτίσις εὐλογεῖ δοξάζουσα εἰς τοὺς αἰῶνας».	ὨΙδὴ η΄. Ἦχος πλ. β΄. Ὁ Εἱρμός. «Στηλιτευθεῖσαν τυραννοῦντος, μάρτυς, πλάνην λόγοις κατῄσχυνας. ἐν τῷ Χριστῷ δέ ἐγκαυχώμενον, ἀνόμως ὁ ἄνομος μαινόμενος ἐχθρός κτεῖναι σε ζητεῖ, τόν ζωήν τήν ἄνω ποθοῦντα καί σύν ἀγγέλοις Χριστόν μεγαλύνοντα εἰς τούς αἰῶνας».
ὨΙδὴ θ΄. Ἦχος πλ. β΄. Ὁ Εἱρμός. «Τὴν τιμιωτέραν τῶν Χερουβίμ, καὶ ἐνδοξοτέραν, ἀσυγκρίτως τῶν Σεραφίμ, τὴν ἀδιαφθόρως, Θεὸν Λόγον τεκοῦσαν, τὴν ὄντως Θεοτόκον, σὲ μεγαλύνομεν».	ὨΙδὴ θ΄. Ἦχος πλ. β΄. Ὁ Εἱρμός. «Τόν τετιμημένον ἐν ἀθληταῖς καί δεδοξασμένον ἐξαιρέτως ἐν καθαροῖς, τόν πλευράς ἀφθόρου ἐκβλύζοντα τά μύρα Δημήτριον τόν μέγαν, σέ μεγαλύνομεν».
ΜΕΓΑΛΟ ΣΑΒΒΑΤΟ	**ΜΕΓΑΛΟ ΣΑΒΒΑΤΟ (25 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ)**
ὨΙδὴ α΄. Ἦχος πλ. β΄. Ὁ Εἱρμός. «Κύματι θαλάσσης, τὸν κρύψαντα πάλαι, διώκτην τύραννον, ὑπὸ γῆς ἔκρυψαν, τῶν σεσωσμένων οἱ Παῖδες, ἀλλ' ἡμεῖς ὡς αἱ Νεάνιδες, τῷ Κυρίῳ ᾄσωμεν· Ἐνδόξως γάρ δεδόξασται».	ὨΙδὴ α΄. Ἦχος πλ. β΄. Ὁ Εἱρμός. «Κύματι θαλάσσης ὁ πάλαι βυθίσας Θεός τόν τύραννον σοί ἰσχύν δέδωκε κατά τυράννου ἀθλοῦντι. ἀλλ' ἡμείς ὡς μέγαν μάρτυρα τῷ Κυρίῳ ᾄδοντες ὑμνοῦμεν σέ, Δημήτριε».

Ὠδὴ δ΄. Ἦχος πλ. β΄. Ὁ Εἱρμός.	Ὠδὴ δ΄. Ἦχος πλ. β΄. Ὁ Εἱρμός.
«Τὴν ἐν Σταυρῷ σου θείαν κένωσιν, προορῶν Ἀββακοὺμ ἐξεστηκὼς ἐβόα. Σὺ δυναστῶν διέκοψας κράτος Ἀγαθέ, ὁμιλῶν τοῖς ἐν ᾅδῃ, ὡς παντοδύναμος».	«Τὴν ἐν Σταυρῷ φρικτὴν ἐκκέντησιν σοῦ δεσπότου ζηλῶν, διακαῶς ἐβόας. Τῷ μώλωπι ἰάθημεν τῷ σῷ, λυτρωτά, καί πόθῳ σου τό πάθος καί τοῦτο δέχομαι».
Ὠδὴ ε΄. Ἦχος πλ. β΄. Ὁ Εἱρμός. «Θεοφανείας σου Χριστέ, τῆς πρὸς ἡμᾶς συμπαθῶς γενομένης, Ἡσαΐας φῶς ἰδὼν ἀνέσπερον, ἐκ νυκτὸς ὀρθρίσας ἐκραύγαζεν. Ἀναστήσονται οἱ νεκροί, καὶ ἐγερθήσονται οἱ ἐν τοῖς μνημείοις, καὶ πάντες οἱ ἐν τῇ γῇ ἀγαλλιάσονται».	Ὠδὴ ε΄. Ἦχος πλ. β΄. Ὁ Εἱρμός. «Θεοφανείας τοῦ Χριστοῦ ὡς ἀληθῶς ἐξεικόνισμα ὤφθης καί ἐδείχθης φῶς λαοῖς, Δημήτριε, τοῖς νυκτί τῇ πλάνῳ καθεύδουσιν, οὕς ἀνέστησας πρίν νεκρούς, ζωώσας λόγοις σου καί νῦν ἐκ μνημείου σοῖς μύροις τούς ἐν τῇ γῇ πάντας εὐφραίνεις πιστούς».
Ὠδὴ ζ΄. Ἦχος πλ. β΄. Ὁ Εἱρμός. «Ἄφραστον θαῦμα! Ὁ ἐν καμίνῳ ῥυσάμενος, τοὺς Ὁσίους Παῖδας ἐκ φλογός, ἐν τάφῳ νεκρός, ἄπνους κατατίθεται, εἰς σωτηρίαν ἡμῶν τῶν μελῳδούντων. Λυτρωτά, ὁ Θεὸς εὐλογητὸς εἶ».	Ὠδὴ ζ΄. Ἦχος πλ. β΄. Ὁ Εἱρμός. «Νόμοις ἀνθρώπων ἀκολουθῶν, μάρτυς ἔνδοξε, ἐν τῷ τάφῳ κρύπτη ὡς θνητός, τοῦτον δε πηγήν μύρων φαίνεις ἄφθονον εἰς σωτηρίαν ἡμῶν τῶν μελῳδούντων . Ὁ Θεός μεθ' ἡμῶν τοῦ Δημητρίου».
Ὠδὴ θ΄. Ἦχος πλ. β΄. Ὁ Εἱρμός. «Μὴ ἐποδύρου μου Μῆτερ, καθορῶσα ἐν τάφῳ, ὃν ἐν γαστρὶ ἄνευ σπορᾶς, συνέλαβες Υἱόν, ἀναστήσομαι γὰρ καὶ δοξασθήσομαι, καὶ ὑψώσω ἐν δόξῃ, ἀπαύστως ὡς Θεός, τοὺς ἐν πίστει καὶ πόθῳ σὲ μεγαλύνοντας».	Ὠδὴ θ΄. Ἦχος πλ. β΄. Ὁ Εἱρμός. «Μή δειλιᾷς, ὦ πατρίς μου, Θεσσαλονίκη πόλις, ἥν ἐκ δεινῶν ἐλευθερῶ ἀεί ταῖς προσευχαῖς. ἐκλυτρώσομαι γάρ καί νῦν ἐκ θλίψεων καί πληρώσω ἐνθέων ἀμέτρων ἀγαθῶν καί φυλάξω καί σώσω, λέγει Δημήτριος».
«Ἀγαλλιάσθω ἡ Κτίσις, εὐφραινέσθωσαν πάντες οἱ γηγενεῖς, ὁ γὰρ ἐχθρὸς ἐσκύλευται ᾅδης, μετὰ μύρων Γυναῖκες προσυπαντάτωσαν, τὸν Ἀδὰμ σὺν τῇ Εὔᾳ, λυτροῦμαι παγγενῆ, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐξαναστήσομαι».	«Ἀγαλλιάσθω γῆ πᾶσα. Θεσσαλονίκη χαῖρε ἡ εὐσεβής. ὁ γάρ Χριστοῦ ὁπλίτης ὁ λαμπρός μετά σοῦ εἰσαεί φρουρῶν καί σῴζων σε, τούς ἐχθρούς σου συντρίβων, πληρῶν σε ἀγαθῶν, ᾧ καί κρᾶζε τιμῶσα. Χαίροις, Δημήτριε».

Ἐγκώμια	**Ἐγκώμια**
«Ἡ ζωὴ ἐν τάφῳ, κατετέθης Χριστέ, καὶ Ἀγγέλων στρατιαὶ ἐξεπλήττοντο, συγκατάβασιν δοξάζουσαι τὴν σήν».	«Μακαρίζομεν σε, εὐσεβῶν οἱ χοροί, Ἀθλοφόρε Μυροβλήτα Δημήτριε, καί τιμῶμεν σου Λειψάνων τήν σορόν».
«Ἄξιόν ἐστι, μεγαλύνειν σε τὸν Ζωοδότην, τὸν ἐν τῷ Σταυρῷ τὰς χεῖρας ἐκτείναντα, καὶ συντρίψαντα τὸ κράτος τοῦ ἐχθροῦ».	«Ἄξιον ἐστί, μακαρίζομεν σε ᾠδαῖς καί ὕμνοις, Μάρτυς Ἀθλοφόρε Δημήτριε, τόν συντρίψαντα τό κράτος τοῦ ἐχθροῦ».
«Αἱ γενεαὶ πᾶσαι, ὕμνον τῇ Ταφῇ σου, προσφέρουσι Χριστέ μου».	«Αἱ γενεαί πάσαι, τῶν Θεσσαλονικέων, Δημήτριον τιμῶμεν».
ΜΕΓΑΛΗ ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΟΥ ΠΑΣΧΑ Τροπάριο. Ἦχος πλ. α΄. Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, θανάτῳ θάνατον πατήσας, καὶ τοῖς ἐν τοῖς μνήμασι, ζωὴν χαρισάμενος. Ὠδὴ α΄. Ἦχος α΄. Ὁ Εἱρμός. «Ἀναστάσεως ἡμέρα λαμπρυνθῶμεν Λαοί, Πάσχα Κυρίου, Πάσχα· ἐκ γὰρ θανάτου πρὸς ζωήν, καὶ ἐκ γῆς πρὸς οὐρανόν, Χριστὸς ὁ Θεός, ἡμᾶς διεβίβασεν, ἐπινίκιον ᾄδοντας». Ὠδὴ γ΄. Ἦχος α΄. Ὁ Εἱρμός. «Δεῦτε πόμα πίωμεν καινόν, οὐκ ἐκ πέτρας ἀγόνου τερατουργούμενον, ἀλλ' ἀφθαρσίας πηγήν, ἐκ τάφου ὀμβρήσαντος Χριστοῦ, ἐν ᾧ στερεούμεθα». «Νῦν πάντα πεπλήρωται φωτός, οὐρανός τε καὶ γῆ, καὶ τὰ καταχθόνια· ἑορταζέτω γοῦν πᾶσα κτίσις, τὴν Ἔγερσιν Χριστοῦ, ἐν ᾗ ἐστερέωται».	**ΜΕΓΑΛΗ ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΟΥ ΠΑΣΧΑ** **(26 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ)** Ψάλλουμε «ὡς καί ἐπί τῆς Ἀναστάσεως» Τροπάριο. Ἦχος πλ. α΄. «Χριστοῦ τήν δόξαν μαρτυρεῖ πηγάζων ἐκ πλευράς τά μύρα ὁ μάρτυς Δημήτριος, αὐτόν μεγαλύνομεν». Ὠδὴ α΄. Ἦχος α΄. Ὁ Εἱρμός. «Ἀναστάσεως ἡμέρα, Δημητρίου σφαγή, πίπτει καί γάρ ἡ πλάνη. ἡ δ'Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ἐξεγήγερται λαμπρῶς καί χαίρει χαρά, ᾠδήν χαριστήριον τῷ Θεῷ ἀνακράζουσα». Ὠδὴ γ΄. Ἦχος α΄. Ὁ Εἱρμός. «Δεῦτε πόμα πίωμεν καινόν ἐκ πλευράς Δημητρίου τό προεχεόμενον καί τῆς ὀσμῆς τῶν αὐτοῦ αἰσθώμεθα μύρων δαψιλῶς, ἐν οἷς στερεούμεθα». «Νῦν πᾶσα πεπλήρωται χαρᾶς ἡ Χριστοῦ Ἐκκλησία μνήμη τοῦ μάρτυρος. Θεσσαλονίκη δέ κροτεῖ καί μᾶλλον τοῖς μύροις αὐτοῦ, ἐν οἷς ἐστερέωται».

Ὠδὴ δ΄. Ἦχος α΄. Ὁ Εἱρμός.	Ὠδὴ δ΄. Ἦχος α΄. Ὁ Εἱρμός.
«Ἐπὶ τῆς θείας φυλακῆς ὁ θεηγόρος Ἀββακούμ, στήτω μεθ' ἡμῶν καὶ δεικνύτω, φαεσφόρον Ἄγγελον, διαπρυσίως λέγοντα, Σήμερον σωτηρία τῷ κόσμῳ, ὅτι ἀνέστη Χριστός ὡς παντοδύναμος».	«Ἐπὶ τῆς θείας φυλακῆς τοῦ Δημητρίου τῆς σοροῦ στῶμεν εὐλαβῶς, καθορῶντες φαεσφόρον σήμερον τόν ἀθλοφόρον, κράζοντα. Ἴσθητε νοητῆς εὐφροσύνης καί ὕδωρ ὡς ἐκ πηγῆς μύρον ἀντλήσατε».
Ὠδὴ ζ΄. Ἦχος α΄. Ὁ Εἱρμός.	Ὠδὴ ζ΄. Ἦχος α΄. Ὁ Εἱρμός.
«Ὁ Παῖδας ἐκ καμίνου ῥυσάμενος, γενόμενος ἄνθρωπος, πάσχει ὡς θνητός, καὶ διὰ πάθους τὸ θνητόν, ἀφθαρσίας ἐνδύει εὐπρέπειαν, ὁ μόνος εὐλογητὸς τῶν Πατέρων, Θεὸς καὶ ὑπερένδοξος.	«Ὁ Νέστορα καί Λοῦπον Δημήτριος ἀλείψας πρός ἄθλησιν, πάσχει ὡς θνητός καί διά πάθους τό θνητόν ἀφθαρσίας ἐνδύει εὐπρέπειαν. Σύ μόνος εὐλογητός, ἀνακράζων, Θεός καί ὑπερένδοξος».
Ὠδὴ η΄. Ἦχος α΄. Ὁ Εἱρμός.	Ὠδὴ η΄. Ἦχος α΄. Ὁ Εἱρμός.
«Αὕτη ἡ κλητὴ καὶ ἁγία ἡμέρα, ἡ μία τῶν Σαββάτων, ἡ βασιλὶς καὶ κυρία, ἑορτῶν ἑορτή, καὶ πανήγυρις ἐστὶ πανηγύρεων, ἐν ᾗ εὐλογοῦμεν, Χριστὸν εἰς τοὺς αἰῶνας».	«Αὕτη ἡ κλητῇ καί ἁγία ἡμέρα, ἐν ἡ Θεσσαλονίκη ὡς βασιλίς καί κυρία, ἑορτῶν ἑορτήν καί πανήγυριν αὐχεῖ πανηγύρεων, καθ' ἥν εὐλογοῦμεν Χριστόν εἰς τούς αἰῶνας».
«Πάτερ παντοκράτορ, καὶ Λόγε, καὶ Πνεῦμα, τρισὶν ἑνιζομένη, ἐν ὑποστάσεσι φύσις, ὑπερούσιε καὶ ὑπέρθεε εἰς σὲ βεβαπτίσμεθα, καὶ σὲ εὐλογοῦμεν, εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας».	«Πάτερ παντοκράτορ, καί Λόγε, καί Πνεῦμα, μοναρχική οὐσία, σύ εἶ Θεός μου καί δόξα, ἀνεκραύγαζεν ὁ Δημήτριος. διό καί λελόγχευται καί νῦν τήν Τριάδα δοξάζει μετ' ἀγγέλων».
Ὠδὴ θ΄. Ἦχος α΄. Ὁ Εἱρμός.	Ὠδὴ θ΄. Ἦχος α΄. Ὁ Εἱρμός.
«Φωτίζου, φωτίζου, ἡ νέα Ἱερουσαλήμ· ἡ γὰρ δόξα Κυρίου ἐπὶ σὲ ἀνέτειλε. Χόρευε νῦν, καὶ ἀγάλλου Σιών, σὺ δὲ ἁγνή, τέρπου Θεοτόκε, ἐν τῇ ἐγέρσει τοῦ τόκου σου».	«Φωτίζου, φωτίζου, πᾶσα ἡ ποίμνη Θετταλῶν. ὁ γάρ σου πολιοῦχος ὡς ἀστήρ ἐπέφανεν, ἐξ οὐρανοῦ πεμπόμενος, φωταγωγῶν ἅπασαν τήν κτίσιν ὁ μέγας μάρτυς Δημήτριος».
«Ὦ θείας, ὦ φίλης, ὦ γλυκυτάτης σου φωνῆς· μεθ' ἡμῶν ἀψευδῶς γάρ, ἐπηγγείλω ἔσεσθαι, μέχρι τερμάτων αἰῶνος Χριστέ, ἣν οἱ πιστοί, ἄγκυραν ἐλπίδος, κατέχοντες ἀγαλλόμεθα».	«Ὦ θείας, ὦ φίλης, ὦ γλυκυτάτης σου φωνῆς! τοῦ Χριστοῦ αθλοφόρε, επηγγείλω έσεσθαι και γάρ κινδύνων καιρώ μεθ' ημών, ήν σός λαός άγκυραν ελπίδος κατέχοντες, αγαλλόμεθα».
«Ὦ Πάσχα τὸ μέγα, καὶ ἱερώτατον Χριστέ, ὦ σοφία καὶ Λόγε, τοῦ Θεοῦ καὶ δύναμις, δίδου ἡμῖν ἐκτυπώτερον, σοῦ μετασχεῖν, ἐν τῇ Ἀνεσπέρῳ ἡμέρᾳ τῆς βασιλείας σου».	«Ὦ Πάσχα τό θεῖον ἡμῶν, Δημήτριε σοφέ. διά σοῦ πάσης βλάβης ἐξ Αἰγύπτου ἄντικρυς βαίνομεν πᾶσα ἡ ποίμνη σου, ἥν ὁδηγῶν τῇ ἐπηγγελμένη τρυφή εἰσάγοις πρεσβείαις σου».

Εἰκόνα τοῦ μαρτυρίου τοῦ Ἁγίου Δημητρίου πού δείχνει τήν λόγχευση τῆς πλευρᾶς του.

Ἡ πεντάκλιτη Βασιλική τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, ὅπως εἶναι σήμερα.

Τό ἐσωτερικό τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου Θεσσαλονίκης (κεντρικό κλίτος).

Ἡ ἀργυρή λειψανοθήκη πού περιέχει τά ἱερά λείψανα τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, τοποθετημένη στόν σολέα τοῦ ναοῦ κατά τήν διάρκεια τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδας καί τοῦ «Πάσχα» τοῦ Ἁγίου Δημητρίου (19-26 Ὀκτωβρίου).

Ἡ λειψανοθήκη τοῦ Ἁγίου Δημητρίου στό Κιβώριο (στό κέντρο τοῦ βορείου κλίτους) ὅπου εἶναι τοποθετημένη ὅλο τό ἔτος ἐκτός τῆς περιόδου τῆς ἑορτῆς του.

Ἡ Κρύπτη τοῦ Ἁγίου Δημητρίου (5ος – 6ος αἰώνας) κάτω ἀπό τόν ναό.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΠΡΩΤΗΝ ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΖΗΤΩ Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

ΔΟΞΑ ΚΑΙ ΤΙΜΗ ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΣΤΡΑΤΟΝ

Τό πρῶτο πρωτοσέλιδο τῆς ἐφημερίδας «Μακεδονία» μετά τήν ἀπελευθέρωση τῆς Θεσσαλονίκης τό 1912 (28 Ὀκτωβρίου, ἡμέρα εἰσόδου στήν πόλη τοῦ διαδόχου Κωνσταντίνου).

Ὁ Βασιλεύς Γεώργιος Α΄ συνοδευόμενος ἀπό τόν διάδοχο Κωνσταντῖνο εἰσέρχεται στήν ἀπελευθερωμένη Θεσσαλονίκη (30 Ὀκτωβρίου 1912).

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΑΝΝΗΣ
Δάσκαλος (Πτυχιοῦχος Π.Τ.Δ.Ε.-Ε.Κ.Π.Α.)

Μερικαὶ διαφοραὶ ἀναμεταξὺ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς τῶν Λατίνων

ΑΝΕΚΔΟΤΟ ΕΡΓΟ ΑΓΙΟΥ ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΛΟΥΚΑΡΕΩΣ

Συνεχίζοντας[1] τὴν προσπάθεια νὰ ἔλθουν στὸ φῶς ὅλα τὰ στοιχεῖα ποὺ ἀφοροῦν στὸ σεπτὸ πρόσωπο τοῦ Ἁγίου Πατριάρχου Κυρίλλου Λουκάρεως, παρουσιάζουμε γιὰ πρώτη φορὰ ἕνα ἀκόμη ἀνέκδοτο κείμενό του.

Πρόκειται γιὰ τὸ ἔργο *«Μερικαὶ διαφοραὶ ἀναμεταξὺ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς τῶν Λατίνων· καὶ τούτων ὀρθόδοξος ἀνάλυσις»*. Καὶ τὸ ἔργο τοῦτο ἐπίσης διασώζεται στὴν Πατριαρχικὴ Βιβλιοθήκη τῶν Ἱεροσολύμων, καὶ συγκεκριμένα στούς, ἐκ τῆς Λαύρας τοῦ Ἁγίου Σάββα μετενεχθέντες, κώδικες ὑπ' ἀριθμὸν 91 (φ. 420-444) καὶ 381 (φ. 296-315)[2].

Τὸ κείμενο ξεκινᾶ μὲ τὴν παρατήρηση πὼς ἀρκετοὶ Ὀρθόδοξοι ἔχουν ἀρχίσει νὰ θεωροῦν ὅτι ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία σφάλλει σὲ ὅσα δὲν συμφωνεῖ μὲ τοὺς Λατίνους. Αὐτὸ συμβαίνει εἴτε διότι οἱ ὑπο-

1. Βλ. Νικόλαος Μάννης, Ἅγιος Κύριλλος Λούκαρις: Τὸ ἀνακαλυφθὲν Συναξάριό του καὶ ἡ «Περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς Ἐκκλησίας» ἀνέκδοτος πραγματεία του, στὸ *Δωδεκάνησος* ΚΗ΄ [Ἰαν.-Ἰούν. 2022], σελ. 455-484.

2. Βλ. Ἀθανάσιος Παπαδόπουλος-Κεραμεύς, *Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη*, τόμ. 2, Πετρούπολη 1894, σελ. 166-168 καὶ 512-515.

στηρικτὲς τῆς γνώμης αὐτῆς γαλουχήθηκαν καταλλήλως ἀπὸ μικροὶ φοιτώντας σὲ σχολεῖα Λατίνων, εἴτε ἐπειδὴ θέλουν νὰ παρουσιάζονται γιὰ γνῶστες καὶ σπουδαῖοι, εἴτε γιατὶ θεωροῦν ὅτι οἱ Ἕλληνες εἶναι πλέον μέσα στὴν ἀμάθεια καὶ οἱ Δυτικοὶ ὡς κατέχοντες τὰ φῶτα τῆς μαθήσεως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ σφάλλουν, εἴτε, τέλος, ἐπειδὴ δὲν βρέθηκε κάποιος διδάσκαλος νὰ τοὺς παρουσιάσει τὴν ἀλήθεια σχετικὰ μὲ τὶς διαφορὲς μεταξὺ Ἀνατολικῶν καὶ Λατίνων.

Μετὰ τὴν ἀναφορὰ στὶς αἰτίες ὁ Ἅγιος Κύριλλος ἀναλύει τὶς διαφορὲς ποὺ ὑπάρχουν σὲ σχέση μὲ τὰ ἑξῆς τρία ζητήματα: τὴν ἐκπόρευση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τὴν χρήση ἐνζύμου ἢ ἀζύμου ἄρτου στὴν Θεία Εὐχαριστία καὶ τὴν θεωρία περὶ καθαρτηρίου πυρός. Ἤδη τὴν μεγαλύτερη διαφορὰ μὲ τοὺς Λατίνους (τὸ Πρωτεῖο τοῦ Πάπα) τὴν ἔχει ἀναλύσει στὴν προηγούμενη («Περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς Ἐκκλησίας») Πραγματεία του, ἑπομένως τὸ ἔργο αὐτὸ θεωρεῖται τρόπον τινὰ ὡς συνέχειά του.

Σχετικὰ μὲ τὴν ἐκπόρευση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ὁ Ἅγιος Κύριλλος, ἀφοῦ ἀναφέρει ὅτι ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῶν Ὀρθοδόξων καὶ τῶν Λατίνων ἀφορᾶ στὸ ἂν τὸ Πανάγιον Πνεῦμα ἐκπορεύεται ἐκ μόνου τοῦ Πατρὸς ἢ ἐκ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ (Filioque), παραθέτει τὴν ἐπιχειρηματολογία τῶν τελευταίων τὴν ὁποία καὶ ἀναιρεῖ ὡς ἑξῆς:

α) στὸ ἐπιχείρημα τῶν Λατίνων ὅτι *«ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ ἔχει καὶ ὁ Υἱὸς»* (ἄρα ἀφοῦ ἐκπορεύει τὸ Ἅγιο Πνεῦμα ὁ Πατήρ, τὸ ἐκπορεύει καὶ ὁ Υἱός), τότε, ἐπισημαίνει ο Ἅγιος Κύριλλος, ὁδηγούμαστε σὲ παράδοξο, διότι μὲ αὐτὴν τὴν λογικὴ *«ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ ἔχει καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον»*, τότε τὸ Ἅγιον Πνεῦμα γεννᾶ τὸν Υἱό, ὅπερ ἄτοπον!

β) στὸ ἐπιχείρημα τῶν Λατίνων ὅτι ἂν *«οὐκ ἐκπορεύση ὁ Υἱὸς τὸ Πνεῦμα καθάπερ καὶ ὁ Πατὴρ συγχύζονται αἱ ὑποστάσεις τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος»*, ἀπαντᾶ ὁ Ἅγιος Κύριλλος ὅτι αὐτὴ ἡ ἄποψη δὲν λύνει τὴν ὑποτιθέμενη σύγχυση, ἀλλὰ ἀντιθέτως τὴν δημιουργεῖ, διότι οἱ Λατῖνοι δὲν διακρίνουν τὸν τρόπο τῆς ὑπάρξεως τῶν Προσώπων τῆς Ἁγίας Τριάδος (ἐκ τοῦ ἀγεννήτου Πατρὸς ὁ Υἱὸς γεννητὸς καὶ τὸ Πνεῦμα ἐκπορευτόν).

Συνεχίζοντας παραθέτει τὶς κύριες αἰτίες γιὰ τὶς ὁποῖες οἱ Ὀρθόδοξοι ἀπορρίπτουν τὸ Filioque:

α) ἐπειδὴ ποτὲ δὲν ἦταν πίστη τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ ἀντιθέτως ἀποτελεῖ κατάκριτη Καινοτομία.

β) ἐπειδὴ μὲ τὴν σύγχυση αὐτή, ἐκ μέρους τῶν Λατίνων, τῶν κοινῶν (οὐσία καὶ ἐνέργεια) καὶ ἀκοινωνήτων (τρόπος ὑπάρξεως) ἰδιωμάτων τῆς Ἁγίας Τριάδος, εἰσάγεται δεύτερη ἀρχὴ στὴν Ἁγία Τριάδα.

Στὴ συνέχεια τοῦ ἔργου ὁ Ἅγιος Κύριλλος ἀναφέρεται στὴν χρήση τοῦ ἀζύμου ἄρτου *«ἐν τῷ μυστηρίῳ τῆς Εὐχαριστίας»*. Γιὰ τὸ ζήτημα αὐτὸ εἶχε γράψει πολὺ ἀναλυτικότερα καὶ σὲ ἐπιστολή του πρὸς τὸν φίλο, καὶ συμμαθητή του στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Πάντοβα, Radu Voda Mihnea (1574-1626), ἡγεμόνα τῆς Οὐγγροβλαχίας[3].

Σὲ αὐτὸ ἐξετάζει τὸ βασικὸ ἐπιχείρημα, γιὰ τὴν αἰτιολόγηση τῆς χρήσης τοῦ ἀζύμου ἄρτου, ποὺ χρησιμοποιοῦν οἱ *«παπολάτραι»*[4] (ὅπως χαρακτηρίζει τοὺς Λατίνους) τὸ ὁποῖο εἶναι τὸ ἑξῆς: ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς ἔκανε τὸ Νομικὸ Πάσχα, ἄρα χρησιμοποίησε ἄζυμο ἄρτο.

Ὅμως ὁ Ἅγιος Κύριλλος Λούκαρις γιὰ ἄλλη μιὰ φορὰ ἀναφέρει ὅτι ὁ Χριστὸς στὸν Μυστικὸ Δεῖπνο δὲν ἑόρτασε τὸ Νομικὸ Πάσχα, γιὰ αὐτὸ δὲν χρησιμοποίησε ἄζυμα. Διότι ξεκάθαρα ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης μᾶς πληροφορεῖ ἀφενὸς μὲν ὅτι ὁ Κύριος τὸν Δεῖπνο τὸν ἔκανε *«πρό τῆς ἑορτῆς τοῦ πάσχα»*[5], ὥστε *«ὅταν ἔμελον οἱ Ἑβραῖοι νὰ τὸ κάμουν, ἔμελεν καὶ Αὐτὸς νὰ θυσιασθῇ ἀπάνω εἰς τὸν σταυρόν»*, ἐφόσον *«Πάσχα δὲν ἦτον ἄλλο παρὰ τοῦ ἀμνοῦ ἡ σφαγή»*, ἀφετέρου δὲ ὅτι στὸν Δεῖπνο χρησιμοποιήθηκε «ψωμίον»[6], δηλαδὴ ἔνζυμος ἄρτος! Γιὰ αὐτὸ οἱ Λατῖνοι ἀποκηρύττονται πάλι ὡς Καινοτόμοι.

Ἡ τρίτη διαφορὰ στὴν ὁποία ἀναφέρεται εἶναι ὁ μύθος τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς (purgatorium). Οἱ Λατῖνοι ἰσχυρίζονται ὅτι ἡ ψυχὴ κάθε κεκοιμημένου εὐθὺς κρίνεται καὶ ἂν εἶναι δίκαιος πηγαίνει στὸν Παράδεισο, ἂν εἶναι ἁμαρτωλὸς πηγαίνει στὴν Κόλαση, ἂν εἶναι μετανοημένος ποὺ δὲν πρόλαβε νὰ κάνει ἔργα δικαιοσύνης πηγαίνει στὸ «καθαρτήριο πῦρ» ὅπου θὰ κολαστεῖ γιὰ κάποιο χρονικὸ

3. Πρώτη δημοσίευση στὸ Δοσιθέου Ἱεροσολύμων, *Τόμος ἀγάπης,* Ἰάσιο 1698, σελ. 547-552.

4. Αὐτόθι, σελ. 548.

5. Ἰω. ιγ΄ 1-2.

6. Ἰω. ιγ΄ 26-27, 30.

διάστημα καὶ μετὰ θὰ εἰσέλθει στὸν Παράδεισο· καὶ ὑπὲρ τῶν εὑρισκομένων στὸ καθαρτήριο γίνονται μνημόσυνα, ἐλεημοσῦνες κ.τ.ὅ.

Ὁ Ἅγιος Κύριλλος ἐπισημαίνει ὅτι οἱ Ὀρθόδοξοι ἀντιθέτως πιστεύουν ὅτι μετὰ τὸν θάνατο ἡ ψυχὴ ἑκάστου εἴτε μακαρίζεται, εἴτε κολάζεται. Ἂν ὅμως βρεθεῖ στὴν μέση κατάσταση[7] ἀναμένει τὴν μέλλουσα κρίση ἐλπίζοντας στὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ μὲ τὴν βοήθεια τῶν μνημοσύνων, ἐλεημοσυνῶν κ.τ.ὅ.· ὄχι ὅμως ὅτι σὲ αὐτὴ τὴν κατάσταση ὑπάρχει ὑλικὴ φωτιὰ ἢ ἄλλη τιμωρία καὶ ποινή, γιὰ αὐτὸ καὶ ἀπορρίπτεται ἡ λεγόμενη «μερικὴ κρίση», μὲ τὴν ἔννοια ποὺ τῆς δίνουν οἱ Λατῖνοι γιὰ νὰ δικαιολογήσουν τὸ καθαρτήριο.

Στὸ ζήτημα αὐτὸ εἶχε ἀναφερθεῖ καὶ στὸν τέταρτο ἀναθεματισμό του ποὺ εἶχε προβεῖ, ὡς Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας τότε, κατὰ τῶν Λατίνων καὶ λατινοφρόνων στὸ Târgoviște τῆς Βλαχίας (σημερινὴ Ρουμανία) τὸ 1615. Σὲ αὐτὸ τὸ σημεῖο ἀξίζει νὰ γίνει μία πολὺ σημαντικὴ παρατήρηση ἡ ὁποία διέφυγε τῆς προσοχῆς ὅλων τῶν ἐρευνητῶν τοῦ Λουκάρεως. Στὴν δημοσίευση τῶν ἀναθεματισμῶν αὐτῶν[8], ὁ ἐκδότης Δοσίθεος Ἱεροσολύμων παρέλειψε αὐθαίρετα τὸ ἐπίμαχο σημεῖο, ἐπειδὴ ὁ ἴδιος ὑπῆρξε δυστυχῶς ὀπαδὸς τῆς θεωρίας τοῦ καθαρτηρίου πυρός[9]! Ἀφορμῆς γενομένης λοιπὸν ἀποκαθιστοῦμε ἐνταῦθα τὸ κείμενο τοῦ τέταρτου ἀναθεματισμοῦ (μὲ ἔντονα γράμματα τὸ μέρος ποὺ παρέλειψε ὁ Δοσίθεος): *«Τέταρτον·* ***Ὅποιος λέγει ὅτι ὡσὰν ἀποθάνη ὁ χριστιανὸς εὐθὺς ἡ ψυχή του κρίνεται καὶ δὲν ἀναμένει τὴν κρίσιν ἐκείνην τὴν καθόλου ὅπου αὐτὸς ὁ Κύριος μᾶς λέγει εἰς τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον, ἀνάθεμα. Καὶ σιμὰ εἰς τοῦτο*** *ὅποιος λέγει ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὅταν ἔλθῃ νὰ κρίνῃ δὲν ἔρχεται διὰ τὰς ψυχάς, ἀλλ' ἔρχεται νὰ ἀποφασίσῃ τὰ κορμία, ἀνάθεμα»*[10].

---

7. Μιὰ γενικὴ εἰκόνα γιὰ τὸ θέμα στὸ Κωνσταντίνου Δυοβουνιώτου, *Ἡ μέση κατάστασις τῶν ψυχῶν,* Ἀθῆνα 1904.

8. Δοσιθέου Ἱεροσολύμων, *Τόμος Ἀγάπης,* Ἰάσιο 1698, σελ. 552-554.

9. Synodus Bethlehemitica adversus Calvinistas hæreticos, Paris 1676, p. 301. Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, *Ἰωάννης Καρυοφύλλης,* Ἀλεξάνδρεια 1918, σελ. 16. Ἀργότερα ὁ Δοσίθεος φαίνεται ὅτι μᾶλλον ἀναθεώρησε τὶς θέσεις του. Περὶ τούτου ὅμως σὲ εἰδικὴ μελέτη γιὰ τὸν Ἅγιο Κύριλλο Λούκαρι (βλ. Νικολάου Μάννη, Ἅγιος Κύριλλος Λούκαρις…, *Δωδεκάνησος* ΚΗ΄ [Ἰαν.-Ἰούν. 2022], σελ. 461, ὑποσ. 18).

10. Ὁλοκληρωμένο τὸ κείμενο παραθέτει ὁ Ἰωάννης Ματθαῖος Καρυόφυλλος (οὐνίτης ἀρχιεπίσκοπος Ἰκονίου - δὲν πρέπει νὰ συγχέεται μὲ τὸν μεταγενέστερό του, καὶ ὀρθοδοξότατο, διδάσκαλο Ἰωάννη Καρυοφύλλη) στὸ βιβλίο του «Κατάκρισις τῆς Ὁμολογίας τῆς

Συνεχίζοντας ὁ Ἅγιος Κύριλλος παρατηρεῖ πὼς ὅλες οἱ ἑρμηνεῖες τῶν χωρίων τῆς Ἁγίας Γραφῆς ποὺ παραθέτουν οἱ Λατῖνοι γιὰ νὰ ἐνισχύσουν τὴν ὑπὲρ τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς θεωρία τους εἶναι διαστρεβλωμένες! Ἀναφέρει μάλιστα καὶ ἕνα χαρακτηριστικὸ ἀποστολικὸ χωρίο, τοῦ ὁποίου δίδει τὴν ὀρθὴ ἑρμηνεία.

Γιὰ τὴν ἔκδοση καὶ τοῦ παρόντος ἔργου χρησιμοποίησα καὶ πάλι συγκριτικὰ καὶ τοὺς δύο κώδικες τοῦ Ἁγίου Σάββα, διορθώνοντας μὲν τὰ λάθη (ὀρθογραφικὰ ἢ νοηματικὰ) ἑκάστου μὲ τὸν ἕτερο, ἀλλὰ βασιζόμενος κυρίως στὸν κώδικα 381, ὁ ὁποῖος περιέχει λιγότερα ἀντιγραφικὰ λάθη (ὑπενθυμίζουμε ὅτι οἱ κώδικες αὐτοὶ δὲν εἶναι αὐτόγραφοι τοῦ Ἁγίου Κυρίλλου Λουκάρεως[11]).

πίστεως» (Ρώμη 1632, σελ. 131), ἐνῶ καὶ ἡ χειρόγραφη παράδοση συνηγορεῖ σὲ αὐτὸ (ἐνδεικτικὰ βλ. Christ Church MS 49, f. 104r-105v).

11. Νικολάου Μάννη, ὅπ.π., σελ. 461.

Μερικαὶ διαφοραὶ ἀναμεταξὺ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς τῶν Λατίνων· καὶ τούτων ὀρθόδοξος ἀνάλυσις

Εὑρίσκουνται τινὲς ἄγνωστοι ἄνθρωποι οἱ ὁποῖοι διὰ νὰ εἶναι ἀμαθεῖς εὔκολα πλανοῦνται ἀπὸ τὰ γλυκεῖα λόγια τῶν Λατίνων· καὶ ἀπὸ τοὺς ψεματινοὺς τους λογαριασμοὺς καὶ διὰ τοῦτο ἀποφασίζουσιν οἱ Ἕλληνες νὰ εἶναι σφαλτοὶ εἰς ἐκεῖνα ὁποῦ μὲ τοὺς Λατίνους δὲ συμφωνοῦσιν· ἐτοῦτο δὲν τὸ λέγω δι' ἐκείνους ὁποῦ εἶναι γεννημένοι καὶ ἀναθρεμμένοι εἰς τὴν θρησκείαν τους, ἀμὴ δι' ἐκείνους ὁποῦ ἀναγέννησεν ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία, ἡ μητέρα τους ἡ Καθολική[12]· εἶτα ἔτζη ἄγνωστα τὴν ἀπολακτίζουσι καὶ τὴν κηρύττουσι πῶς εἶναι σφαλτή· τὸ ὁποῖον δὲν εὑρίσκουν διατὶ τὸ κάμνουσι παρὰ τὰς αἰτίας ταύτας:

Α΄. Ἢ διατὶ οὕτως ἀπὸ μικρόθεν ἐδιδάχθησαν ἀπὸ τοὺς Λατίνους· καὶ ἔπιαν τὰ δόγματά τους.

Β΄. Ἢ διατὶ θέλουσι νὰ φαίνουνται εἰς τοὺς Ἀνατολικοὺς πῶς κάτι γνωρίζουσι καὶ μὲ τοῦτο θαῤῥοῦσι πῶς νὰ τοὺς κρατήσουν διὰ μεγάλους.

Γ΄. Ἢ διατὶ θεωροῦσι πῶς τὰ μαθήματα ἔλειψαν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας, καὶ τώρα τὰ ἔχει ἡ δύσις· καὶ μὲ τοῦτο λογιάζουσι πῶς οἱ Λατῖνοι δὲ μποροῦν νὰ σφάλουν.

Δ΄. Ἢ καὶ διατὶ ἀκόμη δὲν ηὗραν κανένα ἀπὸ τοὺς Ἀνατολικοὺς νὰ τοὺς καταπείσῃ εἰς τὴν ἀλήθειαν, καὶ νὰ τοὺς διδάξῃ, ὡς πρέπει τὰ καθ' ἡμᾶς δόγματα· μάλιστα τὰς ἀναμεταξὺ διαφορὰς τῶν Ἀνατολικῶν καὶ Δυτικῶν.

Ἂν ἰδῆς τὴν πρώτην αἰτίαν, μὴ θαυμάσης, ὅτι ἔτζη ἔμαθεν ἔτζη ἐδιδάχθην, οὕτως ἐπαγγέλεται. Μόνον εἰς τοῦτο σφάλλει, ὅτι δὲν θέλει να διακρίνῃ τὸ ἀληθές, παντὸς πάθους γυμνωθεὶς ἀλλὰ σκλη-

12. Στὰ κείμενα τῶν Ἁγίων (συμφώνως τῷ Συμβόλῳ τῆς Πίστεως) Καθολικὴ Ἐκκλησία ὀνομάζεται ἡ Ὀρθόδοξος κατὰ Ἀνατολὰς μία καὶ μοναδικὴ καὶ ἀληθινὴ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία.

ρίνεται εἰς τὸ ψεῦδος, διὰ νὰ μὴν φανῇ πῶς ἔμαθεν κακῶς ὅπερ οὐκ ἔστιν ἀληθές.

Ἂν ἰδῆς τὴν δευτέραν αἰτίαν, ἴξευρε ὅτι πάντοτε τὸ σκότος, σκότος εἶναι· καὶ ὁ κολοιὸς πάντοτε κολοιός[13], ὅσον θέλει νὰ κομπάζῃ καὶ νὰ φαίνεται καὶ νὰ φέρῃ ξένα πτερά.

Ἂν ἰδῆς τὴν τρίτην αἰτίαν, ἀλήθεια εἶναι πῶς ἔλειψαν τὰ μαθήματα ἀπὸ τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν, ἀμὴ ὄχι ἡ πίστις καὶ ἡ ἀλήθεια. Ὅποῦ γὰρ ἐπερίσσευσαν τὰ μαθήματα τὸν καιρὸν ἐτοῦτον, ἡ πίστις ἠμαυρώθη, καὶ ἡ ἀλήθεια δὲν πολιτεύεται.

Ἂν ἰδῆς τὴν τετάρτην, δίκαιον ἔχουσιν ὅτι ἡ Ἐκκλησίαν ἡ Ἀνατολική, δὲν τὸ ἀρνοῦμαι πῶς εἶναι κακὰ καταστημένη. Καὶ ὁ Θεὸς νὰ τὴν διορθώσει, ὄχι ἄλλος, ὅτι κατὰ ἀλήθειαν ἄνθρωπος δὲν ἠμπορεῖ.

Λοιπὸν ἐπειδὴ ἀπό μίαν ἀπὸ ταῖς αἰτίαις τοῦτες παρακινοῦνται νὰ ἐναντιώνουνται τῇ Ἐκκλησίᾳ μας καὶ τὸ περισσότερον διὰ ταῖς τρεῖς διαφοραῖς ὁποῦ ἔχουσιν οἱ Ἀνατολικοὶ μὲ τοὺς Λατίνους παλαιόθεν· ἤγουν διὰ τὴν ἐκπόρευσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· διὰ τὸ ἄζυμον καὶ ἔνζυμον· καὶ διὰ τὸ καθαρτήριον. Ἐπειδὴ ἐζητήθην ὀλίγα σημειῶσαι περὶ τούτων. Μὴν ἀποφασίση τινὰς προτοῦ ἀναγνῶναι ὅσα θέλομεν γράψῃ εἰς τὸ χαρτὶ ἐτοῦτο, ἂν καλὰ καὶ θέλουν εἶσται ὀλίγα διατὶ πλείω νὰ γράψωμεν ἡ ὥραν δὲν ἔδωκεν.

Περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος:

Ὅλα τὰ ἔθνη ἐν τούτῳ τὴν σήμερον συμφωνοῦσιν πιστεύοντες εἶναι τὸν Θεὸν ἕνα καὶ μόνον. Οἱ Χριστιανοὶ πάλιν ἀναμεταξύ τους συμφωνοῦσι πιστεύοντες τὸν ἕνα Θεὸν εἶναι τρισυπόστατον· Πατέρα, Υἱὸν καὶ Ἅγιον Πνεῦμα. Εἰς τοῦτο οἱ Ἀνατολικοὶ μὲ τοὺς Λατίνους δὲν ἔχουσι διαφορὰν ὅτι καὶ τὰ δύο μέρη πιστεύουσι τὴν Ἁγία Τριάδα. Πλὴν ὅταν καθένα πρόσωπον χωριστὰ λογιάσωσι, καὶ εὕρωσι τὸν Πατέρα ἀγέννητον, καὶ τὸν Υἱὸν γεννητὸν παρὰ τοῦ Πατρός, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐκπορευτὸν παρὰ τοῦ Πατρός, ἀνάμεσόν τους μάχουνται· εἰς τοῦτο δηλονότι, ἂν ἴσως καὶ τὸ

13. Βλέπε τὸν περίφημο μύθο τοῦ μεγίστου Αἰσώπου «Κολοιὸς καὶ ὄρνεα» σύμφωνα μὲ τὸν ὁποῖο ἡ καλιακούδα (κολοιός, στὴν ἀρχαία ἑλληνική), γνωρίζοντας ὅτι στὸν διαγωνισμὸ ποὺ προκήρυξε ὁ Ζεὺς γιὰ τὸ ὡραιότερο πτηνὸ θὰ ἔβγαινε τὸ πιὸ ἄσχημο, μάζεψε τὰ πεσμένα φτερὰ τῶν ἄλλων πουλιῶν καὶ τὰ κόλλησε πάνω της! Εἰς μάτην ὅμως διότι ἡ ἀλήθεια ἀποκαλύφθηκε…

Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ὁποῦ εὑρίσκεται ἐκπορευτὸν ἐκ τοῦ Πατρός, ἐκ μόνου τοῦ Πατρὸς εἶναι ἐκπορευτόν, ἢ εἶναι μαζὶ καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορευτόν.

Οἱ Ἀνατολικοὶ λέγουσιν ἐκ μόνου τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεσθαι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. Οἱ Λατῖνοι λέγουσι ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύεται τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· καὶ εἶναι εἰς τοῦτο μεγάλη φιλονικία.

Ἂν ἐρωτήσης τοὺς Λατίνους, «διατὶ ἐσεῖς λέγετε ἐκ τοῦ Πατρός, καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ», σοῦ λέγουσιν διὰ τὰς αἰτίας ταύτας:

Πρώτη, ὅτι ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ, ἔχει καὶ ὁ Υἱός· ἐπειδὴ ὁ Πατὴρ ἔχει τοῦ εἶναι αἴτιον, ἔδωκεν καὶ τῷ Υἱῷ τοῦ εἶναι αἴτιον. Αἴτιον δὲ οὐκ ἄλλον ὅσον εἰς τὰ ἔνδον τῆς θεότητος, ἀλλ' ἢ αὐτοῦ τοῦ Παναγίου Πνεύματος.

Δευτέρα αἰτία ἵνα διακρίνηται ἡ Τριὰς ἐὰν γὰρ οὐκ ἐκπορεύση ὁ Υἱὸς τὸ Πνεῦμα καθάπερ καὶ ὁ Πατὴρ συγχύζονται αἱ ὑποστάσεις τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· διὰ νὰ μὴν ἐμποροῦσι νὰ διακριθῶσιν ἄλλως, παρὰ ὡς αἴτιον, καὶ αἰτιατόν.

Οὕτως ἀποκρίνονται οἱ Λατῖνοι. Πλὴν σφάλουσι διατὶ ἡ πρώτη αἰτία ἀτήτης εἶναι γνωρισμένη πώς δὲ στέκεται. Ὅτι ἂν ὁ Υἱὸς εἶναι αἴτιος τοῦ Πνεύματος διατὶ πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ εἶναι τοῦ Υἱοῦ, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον κάμνει χρεία νὰ εἶναι αἴτιον τοῦ Υἱοῦ. Διατὶ ἀναμφιβόλως πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ ἔχει καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. Τὸ ὁποῖον καθὼς δὲ στέκεται εἰς τὸ Πνεῦμα, ἤγουν νὰ εἶναι αἴτιον τὸ Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ, οὕτως εἰς τὸν Υἱὸν δὲ στέκεται· ἤγουν νὰ εἶναι ὁ Υἱὸς αἴτιος τοῦ Πνεύματος.

Ἡ δευτέρα αἰτία πάλι δὲ στέκεται ὅτι καλὰ καὶ νὰ διακρίνη ἐν τῇ θεότητι ἀκριβῶς ἡ σχέσις, ἤγουν τὸ εἶναι αἴτιον, καὶ αἰτιατόν: ἀμὴ ὄχι μόνη, διακρίνη γὰρ καὶ ὁ τρόπος τῆς ὑπάρξεως. Ὅθεν λέγομεν ὁ μὲν Υἱὸς ἐκ τοῦ Πατρὸς καταγέννησιν, τὸ δὲ Πνεῦμα ἐκ τοῦ Πατρὸς κατ' ἐκπόρευσιν. Καὶ εἶναι ἡ γέννησις, καὶ ἡ ἐκπόρευσις τρόποι ὑπάρξεως. Καὶ μὲ τοῦτο οἱ λογαριασμοὶ οἱ πρῶτοι, καὶ καθολικοί, τῶν Λατίνων χαλοῦσιν. Καὶ δὲν λέγω περισσότερον ὅτι καὶ ταῦτα εἰς φρονίμους εἶναι πολλά. Ἔπειτα καὶ ἄδειαν δὲν ἔχω.

Ἂν ἐρωτήσης τοὺς Ἀνατολικοὺς «δηλαδὴ ἐσεῖς λέγετε ἐκ μόνου τοῦ Πατρὸς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, καὶ οὐχὶ καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ», ἀποκρίνουνται οὕτως· διατὶ τοῦτο ποτὲ ἡ Ἐκκλησία μας δὲν τὸ εἶχεν.

Μόνον οἱ καινοτόμοι οἱ Λατῖνοι ὁποῦ πάντοτε καινούργια πράγματα εἰσφέρουν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, τὸ ἔκαμαν, καὶ πρόσθεσαν, «καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ». Διὰ τοῦτο τὸ ἔχομεν ὡς Λατίνων προσθήκην.

Διατὶ ἂν εἰποῦμεν, καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ τὸ Πνεῦμα εἰσφέρομεν δύο ἀρχὰς ἐν τῇ θεότητι· τὸ ὁποῖον μὴ γένοιτο δογματῖσαι ἡμᾶς. Καὶ ἂς τὸ κρίνη ὅποιος θέλει ἐκ τούτων. Εἰς τὴν θεότητα ὡς εἴπομεν διακρίνονται τὰ τρία πρόσωπα. Ἄλλος γὰρ ὁ Πατήρ, ἄλλος ὁ Υἱός, ἄλλο τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· εἰ καὶ ἓν εἰσὶ τὰ τρία κατὰ τὴν οὐσίαν. Ὅμως, ἄλλος, καὶ ἄλλος λέγομεν. Ἐρωτῶ λοιπὸν τὸν Λατῖνον ἡ ἐκπόρευσις ἡ ἐνεργητικὴ προσωπικὸν ἰδίωμα εἶναι, ἢ κοινόν; Κοινὸν δὲ μπορεῖς νὰ εἰπῇς ὅτι εἶναι ὁμολογούμενον πῶς εἶναι προσωπικόν. Καὶ ἡ ἐνεργητικὴ ἐκπόρευσις, ἂν εἶναι τοῦ Πατρὸς μόνον ἔχομεν τὸ ζητούμενον ἡμεῖς οἱ Ἀνατολικοί. Ὅτι ἕνα αἴτιον κάμνομεν τὸν Πατέρα τοῦ Πνεύματος.

Ἂν εἶναι τοῦ Πατρός, καὶ τοῦ Υἱοῦ κατὰ τοὺς Λατίνους, γίνονται δύο αἴτια τοῦ Πνεύματος· ὁ Πατήρ, καὶ ὁ Υἱός.

Ἂν εἰσὶ δύο αἴτια, καὶ δύο ἀρχαί. Καὶ πίπτουσιν οἱ οὕτω φρονοῦντες εἰς μεγάλον πτῶμα, τὸ ὁποῖον φεύγοντες οἱ Ἀνατολικοὶ ἐκ μόνου τοῦ Πατρὸς πιστεύουσι, καὶ φρονοῦσι, τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐκπορεύεσθαι. Εἰς τοῦ ὁποίου τὴν ἀπόδειξιν θέλεις διὰ χρήσεων καὶ μαρτυριῶν, θέλεις διὰ λόγων, ἦτον εὔκολον νὰ στρώσωμεν ἐδῶ πλατύτερα, ἂν ἔδιδεν ὁ καιρὸς εὐκολίαν. Πλὴν καὶ τοσαῦτα ἀκουαῖς ἀρκεῖ καλῶς κρίνειν μεμαθηκείαις. Λείπεται καὶ περὶ τῶν λοιπῶν, ἤγουν περὶ ἀζύμου, καὶ ἐνζύμου.

Οἱ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, μέμφονται τοὺς Λατίνους ὅτι χρῶνται τῷ ἀζύμῳ ἐν τῷ μυστηρίῳ τῆς Εὐχαριστίας. Οἱ Λατῖνοι λέγουσι μὲν καλῶς ποιεῖν τοὺς Ἀνατολικοὺς ἐνζύμῳ χρωμένους. Πλὴν ἀντιδιαφέρονται λέγοντες ὅτι κακῶς ὑπὸ τῶν Ἀνατολικῶν κατασύρονται. Ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ καλῶς ποιοῦσιν ἄζυμον προσφέροντες. Μὴ ποιοῦντες διαφορὰν εἴτε ἄζυμον ἦ, εἴτε ἔνζυμον.

Ἡ διαφορὰ αὕτη δὲ μπορεῖ ἄλλως νὰ διακριθῇ μόνον ἀπὸ τὰ λόγια τὰ εὐαγγελικά. Μάλιστα διατὶ οἱ Ἀνατολικοὶ εἶναι ἀνώτεροι μόνον εἰς τὰ λόγια τοῦ Εὐαγγελίου μᾶς εὑρίσκουν οἱ Λατῖνοι ὡς τεχνίται καὶ σοφισταί, ὀλίγον μπέρδεμα τὸ ὁποῖον χάριτι Χριστοῦ θέλει τὸ λύσει ὁ λόγος καταβαίνοντας τώρα. Ὅμως λέγομεν πῶς εἶναι ἀνώτεροι οἱ Ἀνατολικοί. Διατὶ αὐτοὶ οἱ Λατῖνοι ὁμολογοῦσι πῶς «ἡ

ἐκκλησία μας, καὶ μὲ τὸ ἔνζυμον, καὶ μὲ τὸ ἄζυμον καλὰ τὸ κάμνει καὶ ἔχει τὸ ἀδιάφορον», ἡ δὲ Ἀνατολικὴ τὸ ἄζυμον πῶς δὲν τὸ δέχεται, ποσῶς μήτε στέργητο.

Διατὶ οἱ Ἀπόστολοι μὲ τὸ ἔνζυμον καὶ μὲ τὸν ἀνεβατὸν[14] ἄρτον ἐπρόσφεραν. Ὅμως ἕνας Πάπας λεγόμενος Πάπας Ἀλέξανδρος τοῦ ἐφανίσθη, καὶ ἐπαράδωκεν τὸ ἄζυμον τοῖς Λατίνοις. Διὰ τοιοῦτον λογαριασμόν· καθὼς λέγουσι τινές, ἦτον μέτοχος τῆς αἱρέσεως τοῦ Ἀπολλιναρίου, ὁποῦ ἐδογμάτιζεν ἄψυχον τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου. Ὡς καὶ οἱ Ἀρμένιοι. Οἱ Λατῖνοι τὴν σήμερον λέγουσιν ὅτι ἄζυμον προσφέρουσι διατὶ μὲ ἄζυμον ἔκαμεν ὁ Χριστὸς τὸν Δεῖπνον τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι ἀλήθεια ὡς φανήσεται.

Οἱ Ἀνατολικοὶ δὲν στέργουν τὸ ἄζυμον, διατὶ λέγουσι πῶς ὁ Χριστὸς ἔκαμεν μὲ ἔνζυμον τὸν Δεῖπνον. Καὶ εἰς τοῦτο εἶναι τὸ θεμέλιόν τους, κατὰ τὰ λόγια τὰ εὐαγγελικά. Ὅμως ἐκ τούτου γεννᾶται τοιαύτη διαφορά. Ἂν ἴσως καὶ ὁ Χριστὸς ἔκαμεν τὸν Δεῖπνον τὸν Μυστικὸν μὲ ἔνζυμον, ἢ μὲ ἄζυμον. Καὶ ἀποδείχνουν το [οἱ Λατῖνοι] μὲ λογαριασμὸν τοιοῦτον:

Ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς ἔκαμεν τὸ Πάσχα τὸ Ἰουδαϊκόν, τὸν καιρὸν τοῦ Πάσχα κατὰ τὸν νόμον δὲν ἐμπόρεσεν νὰ εὑρίσκεται ἔνζυμον ἀλλὰ μόνον ἄζυμον· ἄρα καὶ ὁ Χριστὸς ἄζυμον εἶχεν. Τοῦτον τὸν λογαριασμὸν ἔχουν οἱ Λατῖνοι, τοῦτο ξαναλέγουν, τοῦτο φωνάζουν ὄχι ἄλλον, ἀμὴ πολλὰ σφαλτοὶ εὑρίσκονται. Πρῶτον, διατὶ ὁ Χριστὸς τὸ Πάσχα δὲν τὸ ἔκαμεν εἰς τὸν καιρὸν ὁποῦ ἔπρεπεν νὰ εἶναι τὰ ἄζυμα, μόνον εἰς τὸν καιρὸν ὁποῦ ἀκόμη εὑρίσκετον ἔνζυμον. Διατὶ ὁ νόμος ὅριζεν νὰ γίνεται τὸ Πάσχα τῇ 14ῃ τῆς σελήνης, ἤγουν εἰς τὸ τέλος τῆς 14ης καὶ ἡ 15η νὰ καλεῖται 1η τῶν ἀζύμων καὶ τότε δὲν ἔγινεν τὸ Πάσχα καὶ νὰ εὑρίσκεται ζύμη. Ἀμὴ ὁ Χριστὸς ἔκαμεν τὸ Πάσχα προτοῦ καιροῦ, ἤγουν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς 14ης τῆς σελήνης· καὶ ἐπροπῆρεν το ὥραις εἰκοσιτέσσαρες· διατὶ ὅταν ἔμελον οἱ Ἑβραῖοι νὰ τὸ κάμουν, ἔμελεν καὶ Αὐτὸς νὰ θυσιασθῇ ἀπάνω εἰς τὸν Σταυρόν.

Καὶ σημάδευσαι πῶς Πάσχα δὲν ἦτον ἄλλο παρὰ τοῦ ἀμνοῦ ἡ σφαγή, καὶ ὁ Δεῖπνος ὁποῦ ἐγίνετον, τοῦτο ἐλέγετον Πάσχα καθο-

14. Στὴν «Ἐπιτομὴ Λεξικοῦ» τοῦ ἀειμνήστου Ἐμμανουὴλ Κριαρᾶ διαβάζουμε γιὰ τὴν λέξη «ἀνεβατός»: (Προκ. γιὰ ζυμάρι ἢ ψωμὶ) ὁ ζυμωμένος μὲ προζύμι, ἔνζυμος.

λικόν· ὄχι τὰ ἄζυμα. Διὰ τοῦτο ὁ Χριστὸς ὁπόταν ἔστειλεν τοὺς μαθητὰς νὰ ἑτοιμάσουν τὸ Πάσχα διὰ τὸν ἀμνὸν ἔστειλεν τὸ περισσότερον, ὅτι εἰς Ἐκεῖνον ἐστέκετον ὅλη ἡ τάξις τοῦ Πάσχα. Καθὼς προετύπωνε τὸν Χριστὸν τὸν ἀληθῆ μόνον ἀμνόν, τὸν ἑκουσίως θυσιασθέντα εἰς τὸν Σταυρόν. Καὶ ἐπειδὴ εἰς τὸν ἀμνὸν ἐστέκετον τοῦ Πάσχα ὅλη ἡ τάξις. Ἐπειδὴ ἔγινεν ἔξω ἀπὸ τὸν καιρὸν καθὼς εἴπομεν ἔγινεν χωρὶς ἄζυμον. Καὶ εἰς τοῦτο μᾶς πληροφορεῖ ὁ Εὐαγγελιστής, μάλιστα ὅλοι· ὁποῦ πανταχοῦ λέγουσιν ὅτι λαβὼν ἄρτον. Καὶ ἄρτος τὸ ἄζυμον δὲν λέγεται χωριστά. Ἂς εἰποῦν καὶ ἂς κάμουν ὅ,τι θέλουν, ἄρτος τὸ ἄζυμον δὲν λέγεται χωριστά. Μόνον τὸ ἔνζυμον ἁπλῶς λέγεται ἄρτος χωρὶς ἀμφιβολίαν καὶ ἄλλοθι πάλιν λέγεται ψωμίον. Καὶ δὲ φέρω εἰς τὸ μέσον τὰ λόγια τῶν Εὐαγγελιστῶν, καὶ μάλιστα τοῦ ἁγίου ἐνδόξου πανευφήμου Ἀποστόλου, καὶ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου, ὁποῦ πανταχοῦ τὸ λέγει, καὶ τοὺς τζακίζει τὰ κεφάλια τους πολλὰ καὶ ἐντρέπονται οἱ Λατῖνοι νὰ τὸν ἀποβάλουν, ἀμὴ σχεδὸν τὸ ἔκαμναν διὰ νὰ νικήσουν. Λοιπὸν παρίημι τὰ πολλά. Πλὴν ἕνα πρᾶγμα θέλω νὰ βάλετε εἰς τὸν νοῦν σας, νὰ γνωρίζετε πῶς ἡ σκοτεινὴ σοφία τυφλώνει τοὺς Λατίνους, εἰς τὸ σφάλμα τους. Ἂν ἴσως καὶ ὁ Χριστὸς ἔκαμεν τὸν Δεῖπνον μὲ ἄζυμον, τὸ ἔκαμεν μὲ τοιοῦτον ἄζυμον καθὼς χρῶνται οἱ Ἑβραῖοι. Ἂν ἴσως καὶ οἱ Λατῖνοι κάμνουν μὲ ἄζυμον διατὶ τὸ ἔκαμεν ἔτζη ὁ Χριστός, ἂς μοῦ εἰποῦσι διατὶ δὲν τὸ ἐκάμνουν εἰς τοιοῦτον εἶδος καθὼς τὸ κάμνουν οἱ Ἑβραῖοι, ἀμὴ τὸ κάμνουν μὲ σκαλέτα, εἶδος ἀζύμου ἀψύχου, καὶ μὴ ἔχοντος οὐσίαν ὁποῦ ὁ Χριστὸς τοιοῦτον ἄζυμον δὲν ἤθελεν μπορέση νὰ τὸ βάψῃ νὰ τὸ δώσῃ τοῦ Ἰούδα; Διατὶ δὲν ἐμπόριεν νὰ στέκεται. Λοιπὸν ἂν ἔκαμεν ὁ Χριστὸς μὲ ἄζυμον μὲ τοῦτο ὅλον παραβαίνουν οἱ Λατῖνοι. Καὶ εὑρίσκονται πάντοτε εἰς πλάνην, καὶ εἰς σφάλματα. Ὅποιος θέλει νὰ γνωρίσῃ, ἡ Ἐκκλησία ἡ ἀνατολικὴ τὸ ἄζυμον δὲν τὸ στέργει· διατὶ ὁ Χριστὸς δὲν τὸν ἔκαμεν τὸν Δεῖπνον μὲ ἄζυμον. Δὲν τὸ στέργει, διατὶ δὲν θέλει νὰ ἰουδαΐζῃ. Δὲν τὸ στέργει διατὶ δὲν ἀκολουθεῖ τοῦ Ἀπολλιναρίου τὴν αἵρεσιν[15]. Ἀμὴ

15. Ὁ Πατριάρχης Ἀντιοχείας Πέτρος ὁ Γ΄ (πατρ. 1052-1056), τὸν ὁποῖο ἔχει ὑπόψιν του καὶ ἀκολουθεῖ ὁ Ἅγιος Κύριλλος, γράφει (στὴν γνωστὴ περὶ ἀζύμων ἐπιστολή του πρὸς τὸν Ἀρχιεπίσκοπο Γρανδέσης) χαρακτηριστικά: *«Οἱ δὲ τῶν ἀζύμων μετέχοντες κινδυνεύουσι λανθανόντως εἰς τὴν τοῦ Ἀπολλιναρίου περιπίπτειν αἵρεσιν. Ἐκεῖνος γὰρ σῶμα μόνον ἄψυχον καὶ ἄνουν ἐτόλμησε εἰπεῖν, λαβεῖν τὸν Υἱὸν καὶ Λόγον τοῦ Θεοῦ ἐκ τῆς Παρθένου, ἀρκεῖν λέγων ἀντὶ ψυχῆς καὶ νοός, τὴν θεότητα. Καὶ οἱ τὰ ἄζυμα προσκομίζον-*

στέργει τὸ ἔνζυμον τὸν ἀληθῆ ἄρτον, τὸ ψωμίον ὡς καθὼς τὸ λέγουν οἱ Εὐαγγελισταί[16]. Ὅτι αὐτὸς ἐστὶ μόνος ὁ τρέφων τὰς ψυχὰς ἡμῶν, καὶ στηρίζων τὰς καρδίας. Τοὺς δ' ἄλλως φρονοῦντας ἀποκηρύττομεν τῆς Ἐκκλησίας ὡς καινοτόμους. Καὶ ἄλλα εἰσφέροντας παρ' ἃ ὁ Χριστὸς ἡ ἀλήθεια, καὶ ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία. Καὶ ταῦτα ὡς οἶμαι ἀρκετὰ τοῖς εὖ φρονοῦσιν.

Δὲν φθάνει νὰ πολεμοῦν οἱ Λατῖνοι τοὺς Ὀρθοδόξους ἡμᾶς εἰς ἐκεῖνα καὶ μὲ ἐκεῖνα ὁποῦ εἶναι γραμμένα, ἀμὴ μᾶς πολεμοῦν καὶ μὲ ἐκεῖνα ὁποῦ οὔτε εἰς τὴν Νέαν Γραφὴν οὔτε εἰς τὴν Παλαιὰν εὑρίσκουνται, οὔτε κᾄν μικρὸς λόγος ἐρρέθη. Καὶ εἶναι ἡ ὑπόθεσις τοῦ πυρὸς τοῦ καθαρτηρίου. Καὶ διὰ νὰ καταλάβῃ ἕκαστος τὴν ὑπόθεσιν, ἰδοὺ στρώνω τὴν γνώμην τους καὶ τὴν γνώμην μας χωριστά, καὶ ἂς κρίνῃ ὅποιος ἔχει γνῶσιν.

Οἱ Λατῖνοι λέγουσι πῶς ὡσὰν ἀποθάνῃ κάθε εἷς, ὡς ἔβγῃ ἡ ψυχή του, εὐθὺς κρίνεται. Καὶ ἂν εὑρεθῇ δίκαιος εὐθὺς εἰς τὴν βασιλείαν ἀποδημεῖ ἡ ψυχή του. Ἂν εὑρεθῇ ἁμαρτωλὸς καὶ ἀμετανόητος, εὐθὺς εἰς τὴν κόλασιν. Ἂν εὑρεθῇ ἐξομολογημένος καὶ μετανοημένος, καὶ δὲν ἔκαμε καλὰ ἔργα εἰς πληρωμὴν τῶν πονηρῶν του ἔργων, εἰσέρχεται εἰς πῦρ λεγόμενον καθαρτήριον, καὶ ἐκεῖ κολάζεται καὶ τιμωρεῖται, ὡς εἰς καιρόν. Ὁποῦ νὰ ὁρίσῃ ὁ Θεός νὰ εὔγῃ, καὶ τότε νὰ διαβῇ εἰς τὸν παράδεισον. Καὶ διὰ τοὺς τοιούτους ποὺ εἶναι εἰς τὸ καθαρτήριον γίνουνται λειτουργίαι, καὶ ἐλεημοσύναις, καὶ ἄλλα καλὰ ἔργα, διὰ νὰ ἐλευθερωθοῦν τὸ γλυγορώτερον. Αὐτὴ ἐστὶν ἡ γνώμη τῶν Λατίνων, ὅπου οὐκ ἔστι καλή.

Οἱ Ἀνατολικοί, ἤγουν οἱ τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, λέγουσιν ὅτι ὡσὰν ἀποθάνῃ ὁ ἄνθρωπος, ἂν εἶναι δίκαιος μακαρίζεται, ἂν εἶναι κατακεκριμένος, κολάζεται. Ἂν ἴσως καὶ εἶναι εἰς μέσην κατάστασιν, ἵσταται ἐν τόπῳ τὴν μέλλουσαν κρίσιν προσδοκῶν καὶ τὴν ἀπόφασιν τοῦ δικαίου κριτοῦ· ἂν ὁ Θεὸς ἐλεήσῃ καὶ εὐσπλαγχνισθῇ νὰ σωθῇ. Πλὴν ἐν τόπῳ ὁποῦ ὡσὰν νὰ εἰπῇς ἐκεῖ τιμωρία δὲν εἶναι, μήτε ποινή, οὔτε πῦρ ὑλικὸν καθὼς λέγουν οἱ Λατῖνοι. Καὶ διὰ τού-

τες νεκρὰν σάρκα καὶ οὐχὶ ζῶσαν προσφέρουσιν» (P. G. 120, 777). Μὲ τὴν σειρά του ὁ Πέτρος Ἀντιοχείας ἔχει ὑπόψιν του καὶ ἀκολουθεῖ τὸν Ἅγιο Ἰωάννη τὸν Δαμασκηνό (βλ. *Κατὰ Ἀρμενίων περὶ Ἀζύμων,* P.G. 95, 388-396).

16. Ἰω. ιγ΄ 26-30.

τους γίνουν<ται> αἱ δεήσεις καὶ αἱ προσευχαὶ καὶ ἐλεημοσύναις. Οὕτω φρονοῦσιν οἱ Ἀνατολικοί.

Κρίσιν μερικὴν δὲν λέγομεν, ἤγουν πὼς κρίνονται αἱ ψυχαὶ εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατον. Ὅτι ἂν ἐγίνετον κρίσις τότε, δὲν ἔκαμνεν χρεῖα πλέον ὁ Χριστὸς νὰ ἔλθῃ νὰ κρίνῃ. Πῦρ καὶ τιμωρίαν δὲν λέγομεν. Ὅτι ἂν ἐκεῖ ἤθελε πληρώνει ἡ ψυχὴ μετὰ τὸ κορμὶ νὰ τιμωρῶνται, τὸ ἔλεος καὶ ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ, ἤθελεν εἶσθαι ἀργή· τὰ ὁποῖα εἶναι ἄτοπα καὶ ἐναντία τῆς εὐσεβείας. Ὅσους τόπους ἔχουσιν οἱ Λατῖνοι τῆς Γραφῆς, διὰ νὰ στερεώσουν τὸ σφάλμα τους, ὅλους τοὺς διαστρέφουσι. Καὶ χωρὶς νὰ γροικᾷ ἐκεῖ καθαρτήριον, αὐτοὶ τὸ σύρνουν εἰς τὴν γνώμην τους. Καὶ ἀφίνω τοὺς λοιποὺς ὡς πλέον καθάριους. Καὶ φέρω εἰς τὴν μέσην ἐκεῖνο τὸ ῥητὸν τοῦ Παύλου (Κορινθίοις), εἰς τὸ ὁποῖον καυχῶνται πολλοὶ ὅτι ἐκεῖ νὰ δογματίζεται τὸ καθαρτήριον· τὸ ὁποῖον ἂς κρίνῃ ἕκαστος ἂν εἶναι ἀλήθεια. Ὁ Παῦλος λέγει: «εἰ δέ τις ἐποικοδομεῖ ἐπὶ τὸν θεμέλιον τοῦτον χρυσόν, ἄργυρον, λίθους τιμίους, ξύλα, χόρτον, καλάμην, ἑκάστου τὸ ἔργον φανερὸν γενήσεται· ἡ γὰρ ἡμέρα δηλώσει· ὅτι ἐν πυρὶ ἀποκαλύπτεται· καὶ ἑκάστου τὸ ἔργον ὁποῖόν ἐστι τὸ πῦρ δοκιμάσει»[17]. Ἐνταῦθα μιλεῖ ὁ Παῦλος διὰ τοὺς διδασκάλους καὶ ποιμένας τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ διὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Εὐαγγελίου τὴν ἀληθῆ. Καὶ τὴν διδασκαλίαν τὴν ἐναντίαν τῷ Εὐαγγελίῳ. Καὶ περὶ τούτου διαλεγόμενος χρᾶται μεταφορᾷ ἀπὸ τῆς τοῦ ἀρχιτέκτονος ὕλης, ἡ ὁποία ἂν εἶναι στερεὰ λέγει πὼς στέκεται. Ἂν εἶναι σάπια καταλύεται. Τὴν ἀγαθὴν ὕλην παρομοιάζει τοῦ χρυσαφίου, τοῦ ἀργυρίου, τῶν τιμίων λίθων. Τὴν κακὴν ὕλην, εἰς χόρτα, ξύλα, καὶ καλάμια. Αὐτὴ ἐστὶν ἡ ἔννοια τοῦ Ἀποστόλου εἰς τὸ χωρίον τοῦτο. Ὄχι ὁποῦ νὰ θέλῃ νὰ δείξῃ ἐδῶ καθαρτήριον. Ὅτι πολλὰ ἀνόμοια πράγματα περιέχει ὁ τόπος ἐτοῦτος ἀπὸ τὰ δόγματα τοῦ καθαρτηρίου.

Καὶ *πρῶτον*, ἀνόμοιον ὅτι οἱ Λατῖνοι τὸ πῦρ τὸ καθαρτήριον τὸ λέγουν ἀληθινὸν πῦρ, ὡς τοῦτο ὁποῦ βλέπομεν. Καὶ ὁ Παῦλος μιλεῖ διὰ πῦρ ἀλληγορικόν. Καὶ ἀπὸ ταῖς ἀλληγορίαις τινὰς δὲν μπορεῖ νὰ ἐβγάλῃ δόγμα.

Δεύτερον· ἀνόμοιον ὁ Παῦλος λέγει πὼς καίοντας τὰ ξύλα, τὰ

17. Α΄ Κορ. γ΄ 12-13.

χόρτα, καὶ τὸ καλάμι. Οἱ δὲ Λατῖνοι καίουσιν αὐτοὺς τοὺς ἀρχιτέκτονας εἰς τὸ πῦρ τὸ καθαρτήριον.

Τρίτον· ὁ Παῦλος λέγει καὶ τὸν χρυσόν, καὶ τὸν ἄργυρον, καὶ τοὺς λίθους πὼς βάλλει εἰς τὸ πῦρ. Οἱ δὲ Λατῖνοι μόνο τὰ ξύλα, χορτάρια καὶ καλάμην. Τουτέστι τὰ ἁμαρτίματα (sic).

Τέταρτον· ὁ Παῦλος λέγει ὅτι ἐν ἐκείνῳ τῷ πυρὶ ἑκάστου τὸ ἔργον φανερὸν γίνεται. Καὶ οἱ Λατῖνοι λέγουσιν ὅτι τὸ καθαρτήριον εἶναι εἰς ἕνα σκοτεινὸν τόπον ὑπὸ τὴν γῆν ὁποῦ τινὰς δὲν ἰξεύρει ποῦ.

Πέμπτον· ὁ Παῦλος γροικᾷ τὴν ἡμέραν διὰ τὴν μέλλουσαν κρίσιν εἰς τὴν δευτέραν παρουσίαν, καὶ οἱ Λατῖνοι λέγουσι τὸν καιρὸν τῆς καθάρσεως.

Ὁ ἀληθινὸς σκοπὸς λοιπὸν καὶ ἡ ἔννοια τῆς μαρτυρίας ταύτης ποσῶς δὲν γροικᾷ διὰ καθαρτήριον. Μόνον διὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν διδασκάλων· ἡ ὁποία θέλει νὰ περάσῃ διὰ τῆς ἔρευνας τοῦ Παναγίου Πνεύματος ἕκαστος, ἵνα δῶ λόγον ὡς καθὼς ἐδίδαξε καὶ καθὼς ἐκήρυξε καὶ καθὼς ᾠκοδόμησε, καὶ οἱ Λατῖνοι χαλοῦσι τὸν τόπον τοῦτον καὶ τὸν διαστρέφουσι ν' ἀποδείξουν ἐκεῖνο ὁποῦ δὲν εἶναι.

Ὅσον εἰς ἡμᾶς καὶ τοὺς Λατίνους καὶ καθ' ἕνα εἰς τὰ δόγματά του. Ὡσὰν δὲν θέλουν νὰ ἀκολουθήσουν τὰ ἡμέτερα, καὶ ἡμεῖς στεκούμασθεν χάριτι Χριστοῦ ἑδραῖοι, καὶ στερεοὶ εἰς ἐκεῖνα ὁποῦ ἐπαραλάβαμεν ἀπὸ τὴν Μητέρα μας τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ τὸν Νυμφίον της τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν· ὁ Ὁποῖος νὰ φωτίσῃ τὸν κόσμον νὰ μὴν πιστεύῃ εἰς τὰ ἔξω, καὶ τὴν ματαιότητα τὴν πρόσκαιρον, ἀλλ' εἰς τὴν ἀλήθειαν. Δι' ἧς μέλλομεν σωθῆναι καὶ μακαρισθῆναι, ἀμήν.

ΙΩΑΝΝΗΣ Θ. ΤΟΠΑΛΙΔΗΣ
Ἐκπαιδευτικός & Δάσκαλος Μουσικῆς
Μ.Α. Ὀρθόδοξης Θεολογίας

Εἰσαγωγικό Σχόλιο σέ Πανηγυρικό τοῦ 2024

Σχόλιο στόν Πανηγυρικό τῆς ἡμέρας, κατά τήν Κυριακή τῆς Ὀρθοδοξίας στόν Πατριαρχικό Ναό Κωνσταντινουπόλεως

Ἡ ἔννοια τῆς Ὀρθοδοξίας παραπέμπει σέ πολιτιστικές σαρκώσεις τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, ἀλλά πρωτίστως σημαίνει τήν ὀρθή πίστη. Καί ἡ πίστη δέν εἶναι δοξασία ἀλλά ἐμπιστοσύνη. Ἐμπιστευόμαστε ἕνα πρόσωπο μέ τό ὁποῖο σχετιζόμαστε, ὄχι ἕνα τοτέμ, ἕνα «φυλαχτό» ἤ ἀξιωματικά ἕναν «αὐθέντη» πού δογματίζει.

Ὀρθοδοξία λοιπόν εἶναι μιά διαδρομή τῆς καρδιᾶς κάθε ἀνθρώπου νά συναντηθεῖ εἴτε μόνος, εἴτε μέ παρέα (ἐν Ἐκκλησίαις δηλαδή) μέ τόν «Μόνο».

Κάθε Κυριακή τῆς Ὀρθοδοξίας, ἀπεχθάνομαι τίς ἀκολουθίες τίς μακρόσυρτες, τίς πολλές λιτανεῖες καί τίς ἐπιδείξεις διαφοροποίησης πού κάνουν πολλοί δικοί μας κληρικοί μέ τό ρητορικό στύλ μέ τό ὁποῖο ἀναγιγνώσκουν τό «ἱστορικό» τῆς ἡμέρας (αὐτό πού λέμε «συνοδικό»). Τρελαίνομαι.

Στήν σύγχρονη ἑλληνόφωνη καί σλαβόφωνη χριστιανική Ἐκκλησία ἐπαγγελλόμαστε τήν ἔννοια τῆς «σωτηρίας» ὄχι κύρια ὡς ἕνωση ἐν Χριστῷ, ἀλλά μέ ἕναν ἄλλο τρόπο ἐννοιολόγησης, πού προσωπικά μέ κουράζει, μέ κάνει νά αἰσθάνομαι ἀπηυδισμένος. Σωτηρία

κάποιας ψυχῆς, κάποιου φαντασιακοῦ κόσμου, κάποιας ἐπουράνιας ὑπόσχεσης ἀπό κάποια ἀνομία πού τήν λέμε ἁμαρτία...

Συγχωρῆστε με. Αὐτή ἡ προσέγγιση τῆς πίστης καί τῆς σωτηρίας μέ κάνει νά αἰσθάνομαι ξένος. Μέ κουράζει καί μέ κάνει νά θέλω νά ξαποστάσω.

Τύχη ἀγαθή, ἤ ἄν θέλετε κάποια θεία παρέμβαση στή ζωή μου, γιά μιά δεκαετία μ' ἔστειλε στήν Κῶ νά ὑπηρετήσω ὡς ἐκπαιδευτικός. Ἐκεῖ, θά πρέπει κάποιος νά εἶναι τυφλός, ἄν δέν «τρακάρει» στό δρόμο τό πιό must πρόσωπο τοῦ νησιοῦ: τόν Δεσπότη της.

Ἐγώ ὄχι μόνο τόν τράκαρα, ἀλλά εἶχα τήν τιμή νά γίνω κάτι πολύ ἀνάμικτο: παιδί του, ἀλλά καί ἀδερφικός του φίλος, καί συνομιλητής καί συνεργάτης του. Σέ τέτοιο βαθμό μάλιστα πού, πλέον μακριά του, σκέφτομαι τήν ἔννοια τῆς Ἐκκλησίας καί τῆς Ὀρθοδοξίας σέ συνάρτηση μέ ὅσα ἡ δική του παρουσία, στάση ζωῆς καί ὁ λόγος του μοῦ δίδαξαν παραδειγματικά.

Φέτος, Κυριακή τῆς Ὀρθοδοξίας, ἔψαλλα στήν ἐκκλησία μου στή Δράμα καί μέ τό «Δι' εὐχῶν» ἔφυγα προφασιζόμενος δουλειά. Ἡ καρδιά μου ἦταν στόν Πατριαρχικό Ναό καί στήν ἀπευθείας ἀναμετάδοση τῆς Θείας Λειτουργίας τῆς Κυριακῆς τῆς Ὀρθοδοξίας, ἐκεῖ ἀπ' ὅπου ὁ «Δεσπότης» μου θά ἐκφωνοῦσε τόν Πανηγυρικό Λόγο τῆς «Ὀρθοδοξίας».

Τύχη ἀγαθή... Ὁ Γρηγόρης, ὁ βοηθός καί φίλος μου στό ψαλτήρι, ἐκείνη τή μέρα, δέν ἦρθε στό ἀναλόγιο, ἀλλά ταξίδεψε στήν Πόλη τῶν Πόλεων, νά ἐκκλησιαστεῖ ὡς Ρωμιός Πολίτης!

«Βρέ τί ὡραῖος ἄνθρωπος ὁ Κώου... Υἱοθέτησε σέ ἐπίπεδο ὕφους ὅλη τήν Φαναριώτικη ρητορεία, ἀλλά πρώτη φορά δόθηκε τόσο ὄμορφο καί ἀλλιώτικο στίγμα... Ἀνθρώπινο. Ἀληθινό. Εἰλικρινές. Προσγειωμένο. Καί συνολικό! Σάν νά μιλοῦσε γιά πρώτη φορά. Σάν νά μιλοῦσε γιά τελευταία φορά! Σάν νά μιλοῦσε ἕνας ἐκκλησιαστικός Πατέρας στή γλώσσα τῶν σημερινῶν ἀνθρώπων. Χωρίς ἑρμηνευτικές περικοκλάδες!».

Ὁ καλός μου φίλος, μ' ἔκανε καί δάκρυσα. Ξαναδάκρυσα, διότι τά πρῶτα δάκρυα τά αἰσθάνθηκα στά 3-4 συγκινησιακά κομπιάσματα τοῦ Δεσπότη μας.

Τά εἶπε ὅλα... Γιά τήν δύναμη τῆς ἐπίγειας ἐξουσίας πού θέλει νά ἐξοντώσει τήν πίστη. Γιά τήν ὑποταγή καί τήν ἀντίσταση. Γιά τήν

παλιά εἰκονομαχία ἀλλά καί γιά τή σύγχρονη... Γιά τή δῆθεν συνοδικότητα ἀλλά καί γιά τήν πραγματική πού ματώνεις γιά νά τήν ἐφαρμόσεις. Γιά τό γεγονός πού μᾶς δίνει λόγο ὕπαρξης, τό ὁποῖο εἶναι ἡ ἀέναη πορεία πρός τά ἔσχατα... Γιά τό σφρίγος τῆς Ἐκκλησίας μας καθ' ὁδόν αὐτῆς τῆς πορείας. Γιά τήν ἀπροϋπόθετη ἀγάπη καί τόν διαρκή ἀδιατάρακτο εὐαγγελισμό της, τοῖς ἐγγύς καί τοῖς μακράν.

Σεβαστέ μου πατέρα Ναθαναήλ... Πολλά τά ἔτη σου... Τέτοια μέρα πού, 15 χρόνια πρίν, προσῆλθες στόν ἀνώτερο βαθμό τῆς ἱερωσύνης, ἀναλαμβάνοντας τό πρωτεύθυνον μιᾶς ἐπισκοπῆς, στήν ὁποία συνάντησες κάποιους σάν ἐμένα, γιά νά μᾶς ἀνοίξεις μιά ἀγκαλιά μέ ἕνα χαμόγελο καί μέ μιά ἀπροϋπόθετη σωτηριώδη ἀλήθεια: «Καμμία ἀλήθεια πού δέν σώζει, δέν εἶναι ἀλήθεια παιδιά».

Ναθαναήλ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου μας,
Πολλά τά Ἔτη!

ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΤΑΚΟΥΛΗ
Θεολόγος

Φιλοσοφία, θεολογία καί Παιδαγωγική στόν Γρηγόριο Νύσσης

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Οἱ μεγάλοι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, τόσον τῶν πρώτων χριστιανικῶν αἰώνων, ὅσον καί κυρίως τοῦ τετάρτου καί πέμπτου αἰῶνα κ.ἑξ., εἶχαν ἄριστη γνώση τῶν Ἁγίων Γραφῶν (Παλαιᾶς καί Καινῆς Διαθήκης) καθώς καί τῆς ἰουδαϊκῆς παράδοσης. Παράλληλα, ἤδη ἀπό τῆς ἐποχῆς τοῦ 2ου μ.Χ. αἰῶνα, γνώριζαν καί μελετοῦσαν καί τούς ἀρχαίους Ἕλληνες Φιλοσόφους. Ὁ ἅγιος Ἰουστῖνος φιλόσοφος καί μάρτυς, ὁ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεύς καί ἄλλοι γνώριζαν καλά τά φιλοσοφικά συστήματα τοῦ Πλάτωνα, τοῦ Ἀριστοτέλη καί ἄλλων φιλοσόφων. Εἰδικότερα ἐμβάθυναν στήν Πλατωνική Φιλοσοφία ὁ περιώνυμος θεολόγος καί φιλόσοφος Ὠριγένης, καθώς καί οἱ Πατέρες τοῦ 4ου μ.Χ. αἰῶνα, Βασίλειος ὁ Μέγας, Γρηγόριος ὁ θεολόγος καί κυρίως ὁ Γρηγόριος Νύσσης, ἀδελφός τοῦ Μεγάλου Βασιλείου (ἴσως καί μαθητής του).

Ὁ Γρηγόριος Νύσσης, μποροῦμε νά ἰσχυριστοῦμε, ὅτι περισσότερο ὅλων τῶν ἄλλων Πατέρων ἐμβάθυνε στά συγγράμματα τοῦ Πλάτωνα. Παρατηροῦμε –ὅπως ἀναφέρει ὁ καθηγητής μας κ. Χ. Ἀποστολόπουλος[1]– ὅτι τήν ἐποχή ἐκείνη ὁ μέν Πλατωνισμός ἐμφανίζει ἕναν ὁριακό πνευματικό χαρακτῆρα πού τόν θέτει στή μεθόριο με-

1. Χαρ. Ἀποστολόπουλος, *Πλατωνισμός καί Χριστιανισμός στήν ὕστερη Ἀρχαιότητα.* Ἑλληνική Φιλοσοφική Ἐπιθεώρηση.

ταξύ Φιλοσοφίας καί Θρησκείας, ὁ δέ ἀνδρούμενος Χριστιανισμός ἐγείρει συχνά φιλοσοφικές ἀξιώσεις.

Στή συνέχεια θά παραθέσουμε ὅσα στοιχεῖα μπορέσαμε νά συγκεντρώσουμε, τά ὁποῖα συγκροτοῦν τόσο τή φιλοσοφική σκέψη, ὅσο καί τή θεολογία καί τήν παιδαγωγική τοῦ Γρηγορίου Νύσσης.

Ἡ Φιλοσοφία του

Ὁ Γρηγόριος εἶχε μελετήσει μέ ζῆλο ὅλα τά κείμενα πού ἦταν οἰκεῖα στό οἰκογενειακό καί φιλικό περιβάλλον του. Μελέτησε ἰδιαίτερα τά ἔργα τοῦ Πλάτωνα καί τοῦ Ἀριστοτέλη, τοῦ μεταγενέστερου διανοητή Φίλωνα καί τῶν Νεοπλατωνικῶν. Ἐπίσης εἶχε μελετήσει σέ βάθος τά βιβλία τῆς Ἁγίας Γραφῆς, τά συγγράμματα τῶν μεγάλων θεολόγων τῆς Ἀλεξάνδρειας καί τέλος τά κείμενα τῶν συγχρόνων του θεολόγων. Ὅλα αὐτά τόν βοήθησαν στή συγκρότηση τοῦ «φιλοσοφίζοντος» θεολογικοῦ του συστήματος, τό ὁποῖο, παρά τήν ποικιλία τῶν δανείων του, παραμένει σταθερά μέσα στά πλαίσια τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ Γρηγόριος πιστεύει καταρχήν ὅτι δέν πρέπει νά ἀποφεύγουμε τήν προσφυγή μας σέ διάφορες ἐξωχριστιανικές πηγές, προκειμένου νά γίνουμε ἀναζητητές τῆς ἀλήθειας[2]. Στό ἔργο του *«Περί τῆς Ἑξαημέρου»* ἀναφέρει τά ἑξῆς: *«Προσήκει μή καμεῖν πανταχόθεν ἀνιχνεύοντας τήν ἀλήθεια»,* δηλαδή «Πρέπει νά μήν ἀποκάμουμε στό νά ἀνιχνεύουμε τήν ἀλήθεια ἀπό κάθε πηγή» (P.G. 44, 27 A). Παρ' ὅλα αὐτά ὁ Γρηγόριος δέν θεωρεῖ σωστό νά ἐξισώνουμε ἀξιολογικά ὅλες τίς πηγές τῆς ἀλήθειας. Εἶναι βέβαιον ὅτι, κρίνοντας τά πράγματα ἀπό αὐστηρή σκοπιά, χαρακτηρίζει ἄγονη τήν ἔξωθεν, μή χριστιανική παιδεία, ὅπως βέβαια κάνουν καί οἱ ἄλλοι Καππαδόκες. Ἀλλά τήν ἐκτιμᾶ βαθύτατα, ὅσο καί οἱ ἄλλοι Καππαδόκες ἤ καί περισσότερο. Ψίχουλα μόνο προσφέρει γιά τήν πνευματική συγκρότηση τοῦ ἀνθρώπου ἡ θύραθεν ἐπιστήμη καί ἡ διαλεκτική. Στά χέρια τῶν σοφῶν εἶναι ἕνα ἁπλό παιχνίδι, πού ἔχει ἴση δύναμη τόσο γιά νά ἀνατρέψει τήν ἀλήθεια ὅσο καί γιά νά καταρρίψει τό ψεῦδος. Ὅ,τι ἀσχολεῖται μόνο μέ τό γράμμα καί τή λέξη αὐτό δέν μπορεῖ νά παραβλέψει ἐκεῖνο πού ἀσχολεῖται μέ τό πνεῦμα.

2. Π. Χρήστου. *Ἑλληνική Πατρολογία* Δ΄, σ. 182-183.

Ἡ κοσμική γνώση δεσμεύει τό μυαλό. Ἡ πίστη, ἀντίθετα, τοῦ δίνει φτερά νά πετάξει πάνω ἀπό τά αἰσθητά καί ἀπό τά νοητά ἀκόμη. Γι' αὐτό, ὁ Γρηγόριος θέτει στό στόμα τῆς Μακρίνας νά τοῦ λέει αὐτά τά λόγια: *«Ἔα, τοίνυν τούς ἔξωθεν λήρους»,* «ἄφησε δηλαδή τά ἄσχετα πρός τήν πίστη παραληρήματα καί παραμύθια. Γιατί μέ αὐτά ἐξαπατᾶ τά μυαλά τῶν ἀνθρώπων ὁ ἐφευρέτης τοῦ ψεύδους» (Περί ψυχῆς καί ἀναστάσεως 5).

Ἀλλά γενικά ἡ κοσμική γνώση δέν εἶναι ἀπορριπτέα, γιατί πράγματι συντελεῖ καί αὐτή στήν αὔξηση τῆς ἀρετῆς. Εἶναι χρήσιμη γιά τόν λογικό στολισμό τοῦ θείου ναοῦ δηλαδή τοῦ ἀνθρώπου, μολονότι ὅπως ἰσχυρίζεται ὁ φλοιός εἶναι κατώτερος τοῦ καρποῦ.

Καταρχήν ἡ γνώση τῶν θείων ἀληθειῶν εἶναι ἀδύνατη διά μέσου τοῦ νοῦ, πού περικλείεται στό σῶμα μας. Εἶναι ὅμως δυνατή ἡ λογική κατοχύρωση τῆς γνώσης πού προέρχεται ἀπό τήν πίστη. Γιατί ὁ ἄνθρωπος ἔχει κάτι συγγενές μέ τό θεῖον μέσῳ τοῦ ὁποίου ὁδηγεῖται στήν πίστη καί στή γνώση. Ἔτσι *«τῷ ὁμοίῳ βλέπει τό ὅμοιον»,* δηλαδή μέσα ἀπό τό ὅμοιο ὁ ἄνθρωπος βλέπει τό ὅμοιο. Ὅπως τό μάτι ἐπικοινωνεῖ μέ τό φῶς διά τῆς φυσικῆς αὐγῆς πού εἶναι βαλμένη μέσα του, ἑλκύοντας τό συγγενές πρός αὐτό στοιχεῖο, ἔτσι ἦταν ἀναγκαῖο νά ἐμφυτευτεῖ μέσα στήν ἀνθρώπινη φύση κάτι τό συγγενές πρός τό θεῖον, ὥστε ὁ ἄνθρωπος νά ἔχει ἔφεση πρός τό οἰκεῖο στοιχεῖο χάρη στό κατάλληλο μέσο.

Ἡ μεταφύτευση τοῦ καλλιεργημένου ἑλληνικοῦ πνεύματος στή χριστιανική παιδεία συνέδεσε τά δύο στοιχεῖα μέ τρόπο ὀργανικό. Μάλιστα τό ἑλληνικό πνεῦμα ἔγινε χρησιμότερο ἀπ' τή στιγμή πού συνδέθηκε μέ τή χριστιανική παιδεία. Ὅπως οἱ θησαυροί τῶν Αἰγυπτίων ὑπηρέτησαν καλύτερα τόν ἄνθρωπο ὅταν περιῆλθαν στά χέρια τῶν Ἰσραηλιτῶν, ἔτσι μπορεῖ νά προσφέρει καλύτερες ὑπηρεσίες καί ἡ ἑλληνική σοφία, ὅταν ἀπαλλαγεῖ ἀπό τή δουλεία της στήν ἐθνική, εἰδωλολατρική φιλοσοφία.

Σέ τελευταία ἀνάλυση ἡ διδασκαλία τῆς Γραφῆς καί ἡ κοσμική σοφία, ἡ πίστη καί οἱ κοινές ἔννοιες συμβαδίζουν στήν ἀναζήτηση καί ἀναγνώριση τῆς ἀλήθειας. Δέν ὑπάρχει διαφορά στό θέμα αὐτό μεταξύ τῶν δύο. Τά θύραθεν λοιπόν διδάγματα εἶναι κενά καί ἄγονα μόνον, ὅταν χωρίζονται ἀπό τή θεία Ἀποκάλυψη (Εἰς τόν Βίον Μωϋσέως, P.G. 44, 329).

Τό φιλοσοφικό καί θεολογικό σύστημα τοῦ Γρηγορίου εἶναι θεολογική σύνθεση αὐστηρά συγκροτημένη κατά ἄψογη λογική πορεία. Ἀλλά εἶναι καθαρή χριστιανική θεολογία, ὅπως τήν ἐπεδίωκε ὁ ἴδιος. Γνωρίζοντας ὁ Ἅγιος Γρηγόριος πώς ἦταν δυνατό νά κατηγορηθεῖ γιά ἀνάρμοστη χρήση τῶν φιλοσοφικῶν ἐννοιῶν, τονίζει ὅτι ὀφείλουμε νά διατηροῦμε πάντα ἀμετακίνητη τήν παράδοση πού παραλάβαμε ἀπό τούς προηγούμενους ἀπό μᾶς Πατέρες[3].

Στή σκέψη τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου βλέπουμε ὅτι ἡ γνώση δέν ἔχει ἀξία αὐτή καθεαυτήν. Ἔχει ἀξία μόνο σέ συνδυασμό μέ τήν ἐμπειρία τῆς ὕπαρξης. Καί θεωρεῖ ἀπαραίτητο τό πέρασμα ἀπό τή γνώση στή ζωή, ὅπως ἀπό τό γράμμα στό πνεῦμα.

Ἡ Θεολογία του

Ἡ θεολογία κατά τόν Γρηγόριο Νύσσης πρέπει νά φτάνει στά ὅρια τῆς προσωπικῆς πνευματικῆς ἐμπειρίας. Δέν εἶναι εὔκολο κατόρθωμα ἡ θεολογία. Εἶναι ὅρος ἀπότομο καί δυσπρόσιτο. «*Ὅρος γάρ ἐστιν ὡς ἀληθῶς ἄναντες καὶ δυσπρόσιτον ἡ θεολογία, ἧς μόλις ὁ πολὺς λεὼς τῆς ὑπωρείας φθάνει.*»[4] Μόλις στούς πρόποδές του μπορεῖ νά φτάσει ὁ πολύς λαός, ὅπως οἱ Ἰσραηλῖτες στό Σινᾶ.

Τήν ἀντιμετώπιση τοῦ προβλήματος τοῦ Θεοῦ καθορίζει ὁ Γρηγόριος μέ σαφῆ διατύπωση. Δέν ὑπάρχει, λέει, ὅριο τῆς μεγαλοπρέπειας, τῆς δόξας, τῆς ἁγιωσύνης τοῦ Θεοῦ. Ἑπομένως, ὅταν ἡ συζήτηση εἶναι περί τῆς οὐσίας Του, εἶναι *«καιρός τοῦ σιγᾶν»*. Ὅταν ὅμως ἡ συζήτηση εἶναι περί κόποις ἀγαθῆς του ἐνέργειας, τῆς ὁποίας ἡ ἐπίδραση φτάνει μέχρι σέ μᾶς, τότε μποροῦμε νά μιλήσουμε γι' αὐτήν. Γιατί ἐπιβάλλεται νά ἐκθέτουμε τή δύναμή Του, νά ἐξαγγέλλουμε τά θαύματά Του, νά διηγούμαστε τά ἔργα Του. Ἀλλά μόνο μέχρι αὐτό τό σημεῖο δικαιούμαστε νά προχωροῦμε καί νά μήν ἐπιτρέπουμε στή σκέψη μας νά ξεπερνᾶ τά ὅρια αὐτά. Ἀφοῦ ἡ κτίση δέν γνωρίζει οὔτε τόν ἑαυτό της, πῶς θά γνωρίσει τόν Θεό; Ὁ Θεός λοιπόν δέν εἶναι κατηγορία τῆς γνώσεως ἀλλά τοῦ θαυμασμοῦ. *«Ὄνομα αὐτοῦ ἐν πάσῃ τῇ γῇ οὐχί γινώσκεται ἀλλά θαυμάζεται»*[5].

3. Π. Χρήστου, *Ἑλληνική Πατρολογία* Δ΄, σ. 184.
4. Π. Χρήστου, *Ἑλληνική Πατρολογία* Δ΄, σ. 184-185.
5. *Εἰς τά Ἄσματα* 12, Jaeger VI, PG 44, 1028D.

Ἄν καί ἐπίμονα ζητεῖ τόν Θεό ὁ ἄνθρωπος, δέν μπορεῖ νά Τόν παραστήσει ἤ νά Τόν ἑρμηνεύσει καμία δύναμη. Βρίσκεται κατά κάποιο τρόπο σέ γνόφο καί, καθώς καλύπτεται ἀπ' αὐτόν, παραμένει ἀκατάληπτος. Βρίσκεται ἐπίσης καί στήν ἀκινησία. Πράγματι, ἡ ὑπερβατική κατάσταση τοῦ Θεοῦ παρουσιάζει τό γνώρισμα τῆς στάσεως καί τῆς ἀκινησίας. Ἡ ἄκτιστη φύση εἶναι ἀκίνητη καί ἀμετάβλητη, ἡ κτιστή κινεῖται καί ἀλλοιώνεται, ὅπως μέ κλασικό τρόπο τό διατύπωσε ὁ Γρηγόριος. Εἶναι ἀνεπίδεκτη κινήσεως, ἡ ὁποία προκαλεῖ μεταβολή καί ἀλλοίωση, γιατί *«καί αὐτή τῆς κτίσεως ἡ ὑπόστασις ἀπό ἀλλοιώσεως ἤρξατο»*, δηλαδή «καί αὐτῆς τῆς κτίσεως ἡ ὑπόσχεση ἔχει τήν ἀρχή της σέ ἀλλοίωση».

Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ἐρωτᾶ: Ποιά εἶναι τά κοινά στοιχεῖα καί ποιές οἱ διαφορές μεταξύ τῶν τριῶν ὑποστάσεων καί τῶν τριῶν προσώπων; Καί ἀπαντᾶ: Ταυτίζονται κατά τήν κοινή οὐσία, τήν κοινή ἐνέργεια καί τήν κοινή ρίζα. Καί ἡ ἐρώτηση: Σέ τί αὐτά διαφέρουν; Διαφέρουν –ἀπάντηση– κατά τήν αἰτία τῆς ὑπάρξεως καί κατά τόν τρόπο τῆς ὑπάρξεως. Οἱ ἰδιαίτερες ὑποστατικές κινήσεις τοῦ Θεοῦ ὁρίζονται ἀπό τόν μεγάλο θεολόγο μέ ἀποφθεγματικό τρόπο:

«Τόν Πατέρα ἀκούσαντες, τήν τοῦ παντός αἰτίαν ἠκούσαμεν, τόν δέ Υἱόν μαθόντες, τήν ἐκ τῆς πρώτης αἰτίας ἐκλάμψασαν δύναμιν εἰς τήν τοῦ παντός σύστασιν ἐδιδάχθημεν, τό δέ Πνεῦμα γνόντες, τήν τελειωτικήν δύναμίν των διά τῆς κτίσεως εἰς τό εἶναι παραγινομένων ἐκ τοῦ Πατρός δι' Υἱοῦ ἐνοήσαμεν»[6]. (Ἐπιστολή 24, 6, Jaeger VII, 2, 76).

Ὁ Γρηγόριος ὑστεροῦσε ἀπό ποιμαντορική ἄποψη[7], διακρίθηκε ὅμως ὡς συγγραφέας. Ἦταν κάτοχος περισσότερο ἀπό κάθε ἄλλον τῆς θύραθεν σοφίας καί μάλιστα τῆς πλατωνικῆς καί νεοπλατωνικῆς. Εἶχε καί μυστικίζουσα τάση, ἡ ὁποία διαφαίνεται κυρίως στά πρακτικά του συγγράμματα. Ὑπέρμαχος τῆς διδασκαλίας τῆς Νίκαιας, ἔτρεφε βαθιά ἐκτίμηση πρός τόν Ὠριγένη. Ἀποδεχόταν τίς διδασκαλίες του *«περί καθαρτηρίου πυρός»*[8] καί *«περί ἀποκαταστάσεως τῶν πάντων»*[9]. Διδασκαλίες οἱ ὁποῖες δέν εἶναι Ὀρθόδοξες.

6. *Ἐπιστολή* 24,6, Jaeger VII, 2, 76.
7. Δ. Σ. Μπαλάνου, *Πατρολογία* (1930), σ. 332.
8. *Λόγος Κατηχητικός ὁ Μέγας*, κ. 35. Πρβλ. καί Λόγον περί ψυχῆς καί ἀναστάσεως κ.ἄ.
9. *Λόγος Κατηχηγικός ὁ Μέγας*, κ. 8 καί 26. Πρβλ. καί Λόγον περί ψυχῆς καί ἀναστάσεως κ.ἄ.

Ἀπέκρουε ὅμως τή θεωρία τοῦ Ὠριγένη *«περί προϋπάρξεως τῆς ψυχῆς»* τήν ὁποία χαρακτήριζε *«ἀτόπους δογματοποιΐας»*[10].

Αὐτά μέ πολλή συντομία καί ἐλλειπτικά παρατηροῦμε σχετικά μέ τήν Θεολογία τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης. Δέν μᾶς ἐπιτρέπει ὁ χρόνος, οὔτε οἱ δυνάμεις μας ἐπαρκοῦν γιά νά μελετήσουμε ἀναλυτικότερα γύρω ἀπό τή θεολογία τοῦ σπουδαίου θεολόγου τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ Παιδαγωγική του

Ἔργα καθαρῶς παιδαγωγικοῦ χαρακτῆρα καί περιεχομένου δέ φαίνεται νά ἔγραψε ὁ Γρηγόριος Νύσσης. Στά ἔργα του ὅμως διατύπωσε σωστές παιδαγωγικές ἀρχές. Μιά τέτοια εἶναι καί αὐτή πού διατύπωσε στό σημεῖο πού κάνει λόγο γιά τήν ἀρχαία μακαριότητα. *«Κι αὐτό μέν μέ τήν πεῖρα τῶν ὀδυνηρῶν πού θά ἀποκτοῦσε, θά μάθαινε τή χρησιμότητα τῆς πατρικῆς συμβουλῆς καί θά καλλιεργοῦσε τήν ἐπιθυμία τῆς ὑγείας»*. Πρόκειται γιά τήν ἀρχή τοῦ σεβασμοῦ τῆς ἐλευθερίας τοῦ παιδαγωγουμένου. Καθώς φαίνεται, σ' ὅλη τήν Ἁγία Γραφή ἡ ἀρχή αὐτή εἶναι ὅρος ἀπαράβατος γιά τόν Θεό. Ἡ παραβίασή της, ἀκόμη καί γιά καλό σκοπό, ὅπως εἶναι *«τό ἀποστῆσαι τοῦ χείρονος καί πρός τό κρεῖττον μετατεθεῖναι τόν ἄνθρωπον»*, θεωρεῖται ἀπό τόν Γρηγόριο ἀνώφελη κι ἄδικη γιά τόν Θεό, γιατί προκαλεῖ *«ζημείαν τοῦ μεγίστου τῶν ἀγαθῶν»*, δηλ. τοῦ αὐτεξουσίου. Στό θέμα αὐτό μπορεῖ κάποιοι νά διαφωνοῦν μέ τόν Γρηγόριο. Εἶναι δικαίωμά τους. Ποιός ὅμως ὁ βαθύτερος λόγος αὐτῆς τῆς διαφωνίας; Ἡ λήθη τοῦ προσωπικοῦ παρελθόντος; Ἤ ἡ ἔλλειψη ἐπαρκοῦς καί φωτισμένης πίστης; Ἐκεῖνο πάντως πού ὅλοι πρέπει νά ἔχουμε ὑπ' ὄψη μας εἶναι τοῦτο. Ὅτι δηλαδή ὁ ἄνθρωπος μορφώνεται καί μέ τό παράδειγμα πού θά δεῖ, καί μέ τή συμβουλή πού θά ἀκούσει. Χρήσιμη, ἄλλωστε, τή χαρακτηρίζει κι ὁ Γρηγόριος. Ὅμως ἄν σκεφθοῦμε πώς οὔτε τό παράδειγμα εἶναι τό ἀγαθό, οὔτε κι ἡ συμβουλή, ἀλλά *«πάντα ταῦτα καί τά τοιαῦτα μέρη ἐστί τῆς ὁδοῦ δι' ἧς προρευόμεθα, ὁ δέ σκοπός καί τό πέρας τῆς διά τούτων πορείας ἡ πρός τό ἀρχαῖον ἀποκατάστασις, ὅπερ οὐδέν*

10. Περί ψυχῆς καί ἀναστάσεως (Migne Ε.Π. 46, 125).

ἕτερον (ἐστι) ἤ ἡ πρός τό θεῖον ὁμοίωσις» τότε θά δείξουμε τόν ὀφειλόμενο σεβασμό πρός τήν ἐλευθερία τοῦ ἄλλου[11]. Σημειώνουμε ὅτι κάποτε οἱ ἄνθρωποι θά φύγουν ἀπό τή παιδαγωγική μας δικαιοδοσία καί εὐθύνη. Καί θά ριχτοῦν στή μεγάλη περιπέτεια τῆς ζωῆς μέ ὅλες τίς διακυμάνσεις της, ἀκόμη καί τά ναυάγιά της. Γιά νά ἀναμετρηθοῦν τελικά μέ τήν προσωπική τους ἐλευθερία καί εὐθύνη, ἀφοῦ μποροῦν καί τώρα νά ἀνασταυρώνουν *«τόν Υἱόν τοῦ Θεοῦ»* (Ἑβρ. 6, 6) καί νά λένε στόν Θεό: *«ἀπόστα ἀπ' ἐμοῦ ὁδούς σου εἰδέναι οὐ βούλομαι»* (Ἰώβ 21, 14).

Ὁ ἅγιος Γρηγόριος καί στίς παιδαγωγικές του ἰδέες δέν εἶναι καθόλου ἀνεδαφικός, ἀλλά ἀπόλυτα προσγειωμένος. Γνωρίζει καλά πώς δέν ἀπευθύνεται στούς σταθερούς καί ἀμετακίνητους ἀπό τό ἀγαθό ἀγγέλους, ἀλλά στόν πεπτωκότα ἄνθρωπο. Τό λέει ἄλλωστε καθαρά *«τρεπτή ἡ ἀνθρωπίνη φύσις καί πρός τάς μεταβολάς ἐπιτηδείως ἔχει»*.

Γι' αὐτό ἔχοντας σάν δεδομένο αὐτό τό τρεπτό τῆς ἀνθρώπινης φύσης, τονίζει συχνά τήν ἀνάγκη νά δοθεῖ προσανατολισμός πρός τό ἀγαθό στήν τάση γιά τροπή γιά μεταβολή πού ὑπάρχει μέσα μας. Ἡ *«αὔξησις ἐν τοῖς ἀγαθοῖς»* καί ἡ ἀλλοίωση πού μεταβάλλει *«ἐπί τό θειότερον τόν καλῶς ἀλλοιούμενον»*, εἶναι τά στοιχεῖα πού σημαδεύουν τήν πορεία τοῦ ἀνθρώπου ἀπό *«τό κατ' εἰκόνα»* στό *«καθ' ὁμοίωσιν»*, πρός τήν τελειότητα καί τήν θέωση πού εἶναι ὁ τελικός καί ὕψιστος σκοπός τῆς δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου[12].

Στή συνέχεια θά παραθέσουμε τά συγγράμματα τοῦ Γρηγορίου Νύσσης, σ' αὐτά μόνο πού κατά τήν ἀντίληψή μας ὑπάρχουν ἰδέες γύρω ἀπό τό θέμα πού διαπραματευόμαστε.

Τά συγγράμματά του[13]

Περί κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου. Πραγματεύεται τό θέμα τῆς γενέσεως τοῦ ἀνθρώπου, τό ὁποῖο ὁ Γρηγόριος θεωρεῖ ὡς τό πρῶτο ὅλων τῶν θεμάτων.

11. Παγκράτιος Μπρούσαλης (ἱερομόναχος). *Ἡ προσδοκία μας*, σ. 83.

12. Παγκράτιος Μπρούσαλης (ἱερομόναχος), *Ἡ Χριστιανική Τελειότητα*, σ. 113.

13. Π. Χρήστου, *Ἑλληνική Πατρολογία* Δ΄, Συγγράμματα, σ. 165-177. Δ.Σ. Μπαλάνου, *Πατρολογία* (1930), Συγγράμματα, σ. 323-332.

Ἀπολογητικός περί τῆς Ἑξαημέρου. Ὁ Γρηγόριος βρίσκει τήν εὐκαιρία νά ἀναπτύξει μεταφυσικές σκέψεις βάσει τῆς διηγήσεως περί τῆς δημιουργίας.

Εἰς τήν ἐπιγραφήν τῶν ψαλμῶν. Ὡς κεντρική ἰδέα ἔχει, ὅτι ὁ Ψαλτήρ ἔχει σκοπό νά δείξει τήν ὁδό πρός ἀνύψωση τῆς ψυχῆς.

Λόγος Κατηχητικός Μέγας. Σύνοψη θεολογικῶν ἀπόψεων οἱ ὁποῖες ἔχουν ὡριμάσει ἀπό μακροῦ στή διάνοια ἑνός ἱκανοῦ στοχαστή. Εἶναι φανερές οἱ ἐπιδράσεις τοῦ Κλήμεντος Ἀλεξανδρέως, τοῦ Ὠριγένη, τοῦ Μεθοδίου, τοῦ Ἀθανασίου, ὡς ἐπίσης καί τοῦ Πλάτωνα. Ὁ Γρηγόριος διά μέσου τοῦ ἀνθρώπινου λόγου καί τῶν κοινῶν ἐννοιῶν προσπαθεῖ νά φθάσει στόν θεῖο Λόγο, ὅπως βεβαιώνει ὁ ἴδιος, καί γι' αὐτό ὡς θεμελιώδη ἀρχή διατηρεῖ τή Γραφή καί τήν πίστη. Ὁ ἄνθρωπος καί ἡ μοῖρα του καταλαμβάνουν τό κέντρο τῆς σκέψεως αὐτοῦ.

Περί ψυχῆς καί ἀναστάσεως. Διάλογος μέ σκηνικό πού ὑπενθυμίζει τόν Φαίδωνα τοῦ Πλάτωνα, τόν ὁποῖο καί μνημονεύει. Στρέφεται περί τά μεγάλα προβλήματα τοῦ ἀνθρώπου, τῆς ψυχῆς, τῆς ζωῆς, τοῦ θανάτου, τῆς ἀθανασίας, τῆς ἀναστάσεως, τῆς ἀποκαταστάσεως.

Περί τοῦ μή εἶναι τρεῖς θεούς πρός Ἀβλάβιον. Κάτι παρόμοιο μέ τούς ὡς ἄνω Ἕλληνας.

Περί εἱμαρμένης. Ὁ Γρηγόριος κατοχυρώνει τήν αὐτεξουσιότητα τοῦ ἀνθρώπου.

Περί παρθενίας. Κατά τόν Γρηγόριο ἡ παρθενία δίνει στόν ἀνθρώπινο πόθο φτερά, γιά ν' ἀνυψωθεῖ στά οὐράνια καί νά ἑνωθεῖ μέ τόν Θεό. Εἶναι ὁδός μέσα ἀπ' τήν ὁποία ἡ θεότητα κατέρχεται ἐκ νέου στή γῆ καί ὁ ἄνθρωπος ἀνέρχεται στά οὐράνια.

Εἰς τόν βίον τῆς ὁσίας Μακρίνης. Ὁ Γρηγόριος κατέστρωσε τό κείμενο αὐτό, θέλοντας νά συμπεριλάβει σέ αὐτό ἀκριβῆ στοιχεῖα, ἀλλά καλύπτοντας τήν βιογραφία μέσα ἀπό τήν ἀρετολογία. Δείχνει ὅτι ἡ Μακρίνα, προϊσταμένη μονῆς καί ἐνάρετη μοναχή, ἔφθασε στό ἀνώτατο σημεῖο τῆς ἀνθρώπινης ἀρετῆς «διά φιλοσοφίας». Ἀπό τά πρῶτα ἁγιογραφικά κείμενα ὁ βίος αὐτός, ἔγινε εὐχάριστο ἀνάγνωσμα σέ ἀσκήτριες καί ἀσκητές.

Ἐπίλογος

Ἡ Ζ΄ Οἰκουμενική Σύνοδος[14] μαρτυρεῖ γιά τήν κοινή του ἀναγνώριση «*Γρηγόριος ὁ τῆς Νυσσαέων πόλεως πρόεδρος, ὁ πατήρ πατέρων παρά πάντων ὀνομαζόμενος*». Οἱ μεταγενέστεροι πατέρες καί θεολόγοι ἀναφέρονται σ' αὐτόν μέ ἐξαιρετική συχνότητα.

Ἡ γνώμη του θεωρεῖται αὐθεντική. Ἐκεῖ ὅμως, πού σιωπηρῶς ἤ ρητῶς ὁ Γρηγόριος ἔδωσε κατευθυντήριες γραμμές, εἶναι ἡ πνευματική θεωρία καί ἡ ἀσκητική θεολογία. Ἀπό τοῦ Διαδόχου Φωτικῆς μέχρι τοῦ Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου καί ἀπό τοῦ Μαξίμου Ὁμολογητοῦ μέχρι τοῦ Γρηγορίου Παλαμᾶ, ὁ ἐπίσκοπος Νύσσης εἶναι συνεχῶς παρών. Παρόμοια δέ εἶναι ἡ ἐπίδρασή του καί στή μεσαιωνική Δύση.

Βιβλιογραφία

Ἑλληνόγλωσση βιβλιογραφία

Ἀπ. Παπαϊωάννου (1975). Ἡ Ἀνάστασις κατά τόν Γρηγόριον Νύσσης. Θεσσαλονίκη.

Βασ. Λ. Δεντάκης (1974). Ἀνθολόγιον Πατερικῶν Κειμένων. Ἀθήνα. Ἐκδόσεις: Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

Βιβλιοθήκη Ἑλλήνων Πατέρων. Τόμος 7 (μέρος σ΄) Ἐκδόσεις: Ἀποστολική Διακονία.

Γαβριήλ (Ἀρχιμανδρίτης) (1972). Ἡ μοναχική ζωή κατά τούς Ἁγίους Πατέρες. Ἀθήνα: Β΄ ἔκδοση, Ἀστήρ.

Δημήτρης Σ. Μπαλάνου (1930). Πατρολογία. Οἱ Ἐκκλησιαστικοί Πατέρες καί Συγγραφεῖς τῶν ὀκτώ πρώτων αἰώνων). Ἀθήνα.

Εἰσήγηση στό 32ο Ἱερατικό Συνέδριο τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Γερμανίας. (Μόναχο. 30.10-2.11.2001).

Ἠλία Δ. Μουτσούλα (1977), Ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης (Βίος - Συγγράμματα - Διδασκαλία).

Ἰγνάτιος Σάκαλης. Ἕλληνες Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας. Γρηγόριος Νύσσης. Εἰσαγωγή - Μετάφραση - Σχόλια. Ἅπαντα τά ἔργα, Τόμος 1.

Κων. Τσάτσος (1980). Ἡ κοινωνική Φιλοσοφία τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων. Γ΄ ἔκδοση, Ἑστία.

14. Mansi 13, 293. Στήν Ἔφεσο χαρακτηρίστηκε ὡς «μετά τόν ἀδελφόν δεύτερος ἐν τε λόγοις καί τρόποις».

Ν. Θ. Μπουγάτσος (1988). Κοινωνική διδασκαλία Ἑλλήνων Πατέρων Κείμενα. Τόμος 1. Ἀθήνα: Ἑπτάλοφος Α.Β.Ε.Ε.
Παγκράτιος Μπρούσαλης (ἱερομόναχος) (1980). Χριστιανική Τελειότητα Ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης, Εἰσαγωγή - Μετάφραση - Σχόλια. Ἀθήνα.
Παγκράτιος Μπρούσαλης (ἱερομόναχος) (1981). Ἡ προσδοκία μας: Λόγος πρός τούς πενθοῦντας.
Π.Κ. Χρήστου (1989). Ἑλληνική Πατρολογία. Περίοδος Θεολογικῆς Ἀκμῆς Δ΄ & Ε΄ αἰῶνες. Τόμος 4. Θεσσαλονίκη: Κυρομάνος.
Χαρ. Ἀποστολόπουλος (1993). Πλατωνισμός καί Χριστιανισμός στήν ὕστερη Ἀρχαιότητα. Ἑλληνική Φιλοσοφική Ἐπιθεώρηση.
Χριστόδουλος Κ. Παρασκευαΐδης (Μητροπολίτης Δημητριάδος) (1978). Ὁ Μοναχισμός εἰς τήν νεωτέραν Ἑλλάδα. Ἀθήνα: Χρυσοπηγή.
Χρ. Μπούκης (1970). Ἡ γλῶσσα τοῦ Γρηγορίου Νύσσης ὑπό τό φῶς τῆς φιλοσοφικῆς ἀναλύσεως. Πατριαρχικό Ἵδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν. Θεσσαλονίκη.

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

Albert Reble. (2002). Ἱστορία τῆς Παιδαγωγικῆς. Ε΄ ἔκδοση. Δ. Παπαδήμα.
Charalambos Apostolopoulos (1986). Phaedo Cristanus: Studien zur Verhitnisses swischen dem platonischem “Phaidon” und dem Dialog Gregors von Nyssa “ber die Seele und die Auferstehung”. Frankfurt am Main: New York: Lange 1986.
M.M. Wagner (1948). A chapter in Byzantine epistolography.
W. Jaeger (1954). Two rediscovered works of ancient Cristian literature: Gregory of Nyssa and Macarius.

ΙΕΡΑ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ
ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΛΗΤΙΚΟΣ ΚΑΝΩΝ
ΤΗΣ ΟΣΙΑΣ ΚΑΙ ΘΕΟΦΟΡΟΥ ΜΗΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΓΑΒΡΙΗΛΙΑΣ
ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΤΙΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΝ ΛΕΡΩ ΤΗΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ

Ποιηθεῖσα
ὑπὸ Τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ῥόδου κ. Κυρίλλου

ΤΟΙC ΘΝΤΘΥΖΟΜΘΝΟΙC

Ἡ Ἁγία καὶ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Μητρὸς ἡμῶν Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, προεδρευομένη ὑπὸ τῆς Αὐτοῦ Θειοτάτης Παναγιότητος, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΥ, καὶ συγκροτουμένη ἐκ τῶν Σεβασμιωτάτων Μητροπολιτῶν Βρυούλων κ. Παντελεήμονος, Σάρδεων κ. Εὐαγγέλου, Οὐΐννιπεγκ κ. Ἱλαρίωνος, Κρήτης κ. Εὐγενίου, Κορέας κ. Ἀμβροσίου, Αὐστρίας κ. Ἀρσενίου, Πισιδίας κ. Ἰώβ, Νέας Ἰερσέης κ. Ἀποστόλου, Σύμης κ. Χρυσοστόμου, Ῥεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου κ. Προδρόμου, Γαλλίας κ. Δημητρίου καὶ τοῦ ταπεινῶς ὑπογράφοντος, κατὰ τὴν συνεδρίαν αὐτῆς, τῇ 3ῃ Αὐγούστου τοῦ ἔτους 2023, κατόπιν αἰτήσεως τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Λέρου, Καλύμνου καὶ Ἀστυπαλαίας κ. Παϊσίου καὶ ἐμπεριστατωμένης μακροσκελοῦς εἰσηγήσεως τῆς Κανονικῆς Ἐπιτροπῆς, προέβη, δι' ὁμοφώνου ἀποφάσεως, εἰς τὴν ἐπίσημον ἀναγραφὴν τοῦ ὀνόματος τῆς ἐπ' ὁσιότητι βίου, φιλαδελφίᾳ καὶ ἱεραποστολικῷ ζήλῳ διαπρεψάσης Μοναχῆς Γαβριηλίας (κατὰ κόσμον Αὐρηλίας Παπαγιάννη), τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει γεννηθείσης τῇ 2ᾳ Ὀκτωβρίου 1897 καὶ ἐν Λέρῳ, τῇ ἐρατεινῇ νήσῳ τοῦ Δωδεκανησιακοῦ βορείου συμπλέγματος, τὸν Ὁσίοις πρέποντα ὕπνον κοιμηθείσης τῇ 28ῃ Μαρτίου 1992, διὰ τῆς τοιαύτης αὐτῆς ἀποφάσεως ἀναγνωρίσασα συνοδικῶς τὴν ἀπὸ τῆς συνειδήσεως τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πληρώματος διαμορφωθεῖσαν συνείδησιν περὶ τῆς ἁγιότητος αὐτῆς καὶ κανονικῶς, κατὰ τὰ ἀπὸ αἰώνων κρατοῦντα, ἀποφαινομένη περὶ τῆς λειτουργικῆς αὐτῆς τιμῆς, ὁρίσασα τὴν μνήμην αὐτῆς κατὰ τὴν

18ην Ἰουλίου ἑκάστου ἔτους, ἡμέραν μνήμης τῆς ἀνακομιδῆς ἐκ τοῦ τάφου τῶν τιμίων λειψάνων αὐτῆς, λαβούσης χώραν κατὰ τὸ σωτήριον ἔτος 2000, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῆς ἀρχιερατείας τοῦ ἀοιδίμου Μητροπολίτου Λέρου, Καλύμνου καὶ Ἀστυπαλαίας (εἶτα Μητροπολίτου Γάνου καὶ Χώρας) κυροῦ Νεκταρίου τοῦ Χατζημιχάλη (†31 Δεκεμβρίου 2009).

Κατόπιν τῆς ἀποφάσεως ταύτης τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας, ἀνταποκρινόμενοι εἰς τὴν ἀνάγκην ὑπάρξεως ἱερᾶς Ἀκολουθίας, ἵνα κατὰ τὴν λειτουργικὴν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν τιμᾶται ἡ καθορισθεῖσα καὶ ὡς ἀνωτέρω σημειωθεῖσα ἡμέρα τῆς μνήμης αὐτῆς, τῇ φιλαδέλφῳ αἰτήσει τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Λέρου, Καλύμνου καὶ Ἀστυπαλαίας κ. Παϊσίου, συνετάξαμεν τὴν ἐν τῷ παρόντι τόμῳ τοῦ περιοδικοῦ «ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΣ», Ἐπισήμου Δελτίου τῶν ἐν Δωδεκανήσῳ Ἐπαρχιῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, περιεχομένην τοιαύτην, ὡς καὶ Παρακλητικὸν Κανόνα. Συνεκδίδεται δὲ αὐτοῖς καὶ ἡ ἀγγλικὴ αὐτῶν μετάφρασις ἐκπονηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Ἀμάστριδος κ. Σπυρίδωνος, τὸν ὁποῖον ἐκ καρδίας συγχαίρομεν καὶ εὐχαριστοῦμεν διὰ τὴν πρόφρονα ἀποδοχὴν τῆς προτάσεως καὶ τὸν κόπον.

Ὅθεν παραδίδοντες τὴν ἱερὰν Ἀκολουθίαν καὶ τὸν Παρακλητικὸν Κανόνα τῆς Ὁσίας καὶ θεοφόρου Μητρὸς ἡμῶν Γαβριηλίας τῆς Κωνσταντινουπολίτιδος, τῆς Ἐλεήμονος, τοῖς φιλαγίοις καὶ φιλακολούθοις εὐσεβέσι Χριστιανοῖς, πρὸς πανηγυρικὸν ἑορτασμὸν κατὰ τὰ θέσμια τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς ἡμέρας μνήμης αὐτῆς, ἐκφράζομεν τῷ Σεβασμιωτάτῳ Μητροπολίτῃ ἁγίῳ Λέρου, ὑπερλίαν ἀγαπητὸν ἡμῖν ἐν Χριστῷ ἀδελφόν, αἰσθήματα βαθυτάτης εὐγνωμοσύνης, διότι παρέσχε τῇ ἐλαχιστότητι ἡμῶν τὴν εὐλογίαν τῆς ἐξυμνήσεως τῆς νέας ταύτης Ὁσίας τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ διάπυρον ἀναπέμπομεν τὴν εὐχήν, ὅπως ὁ ἐν Τριάδι προσκυνούμενος Θεός, *«Ὁ θαυμαστὸς ἐν τοῖς Ἁγίοις Αὐτοῦ»* κατὰ τὸν Προφητάνακτα μελῳδόν, διὰ τῶν σεπτῶν καὶ εὐπροσδέκτων πρεσβειῶν τῆς Ὁσίας

Αὐτοῦ, παρέχῃ πλουσίως τὴν σωτηριώδην ἐνέργειαν τῆς χάριτος πᾶσι τοῖς τιμῶσιν αὐτὴν καὶ ἐπικαλουμένοις προσευχητικῶς τὴν ἀντίληψιν καὶ προστασίαν αὐτῆς.

Ἐν Ῥόδῳ τῇ 12ῃ Φεβρουαρίου 2025

Κατὰ τὴν ἡμέραν Μνήμης τοῦ Ὁσίου καὶ θεοφόρου Πατρὸς ἡμῶν Μελετίου τοῦ Νέου, τοῦ ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Ὕψους ἀσκήσαντος καὶ νέου κτίτορος αὐτῆς γενομένου.

Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ

† Ο ΡΟΔΟΥ ΚΥΡΙΛΛΟΣ

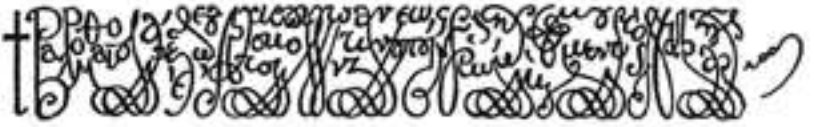

Ἀριθμ. Πρωτ. 657

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΚΑΙ ΣΥΝΟΔΙΚΗ ΠΡΑΞΙΣ
ΤΗΣ ΕΝ ΤΩι ΑΓΙΟΛΟΓΙΩι ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΑΤΑΤΑΞΕΩΣ
ΤΗΣ ΟΣΙΑΣ ΓΑΒΡΙΗΛΙΑΣ (ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗ)
ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΠΔΟΣ ΚΑΙ ΕΝ ΛΕΡΩι ΤΕΛΕΙΩΘΕΙΣΗΣ,
ΤΗΣ ΕΛΕΗΜΟΝΟΣ.

«Μηδεὶς ἐπὶ ταῖς εὐαγγελικαῖς ἐντολαῖς ἀδυναμίαν προβάλληται· εἰσὶ γὰρ ψυχαὶ αἳ καὶ ὑπὲρ τὴν ἐντολὴν διεπράξαντο. Πείσει σε πάντως τὸ εἰρημένον ὁ ὑπὲρ ἑαυτὸν τὸν πλησίον ἀγαπήσας, καὶ ὑπὲρ τούτου τὴν ψυχὴν προθέμενος, καίπερ ἐπιταγὴν Κυρίου εἰς τοῦτο μὴ κομισάμενος» (Κλίμαξ, Λόγος κς' «περὶ διακρίσεως»).

Τοῦ Τρισαγίου Δημιουργοῦ ἡ πρὸς τὴν δημιουργίαν καὶ μάλιστα πρὸς τὸν κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν αὐτοῦ πλασθέντα ἄνθρωπον ἀγάπη, πάντας τοὺς Αὐτὸν ἑκουσίως ἀγαπήσαντας, τοῦτο μὲν ὡς πῦρ ἄϋλον κατακαίει καὶ πρὸς τὴν ἑαυτῶν κένωσιν ἐμπνέει κατὰ θείαν μίμησιν, τοῦτο δὲ φῶς αὐτοῖς γίγνεται, ἐφελκύουσα θερμουργῶς τὰς διανοίας των ὥστε τὸ ζῆν Αὐτῷ καὶ τῷ πλησίον ὅλως ἀφιερῶσαι.

Τοιαύτης περιωπῆς φωτοειδὴς ἄγγελος καὶ οὐράνιος ἄνθρωπος ἀνεδείχθη ὁ τῆς ἱερᾶς Κωνσταντινουπολίτιδος γαίας εὔχυμος καρπὸς καὶ ἐν τῇ νήσῳ Λέρῳ ὡς κόκκος σίτου πεσοῦσα πρὸς πολλὴν καρποφορίαν, τὸ ἀγγελώνυμον τοῦ Παρακλήτου δοχεῖον, ἡ ἐν Μητράσι πνευματικαῖς διαλάμψασα Μοναχὴ Γαβριηλία (Παπαγιάννη). Αὕτη, ποθήσασα Χριστὸν ἐκ νεότητος καὶ τὸ τοῦ κόσμου φρόνημα καὶ πάντα τὰ ἑαυτῆς ἐπίκτητα ὡς ἐπίκηρα καταλιποῦσα, ἔδραμεν ὀπίσω Ἐκείνου ἐν τῷ τοῦ πλησίον προσώπῳ, θυσιάσασα τὸν βίον, ἐκκόψασα τὸ ἴδιον θέλημα, ἀφιερώσασα πᾶσαν πνοὴν εἰς τὴν διακονίαν τοῦ ἐλαχίστου, ἀσκηθεῖσα κατὰ πάντα εἰς τὸ τῆς γνησίας καὶ εὐαγγελικῆς ἀγάπης μεταλλεῖον.

Ἐφ' ὅλων τούτων, τῶν πολλῶν καὶ βεβαίων, ἡ διὰ χάρτου καὶ μέλανος μαρτυρία καὶ γραφὴ τοῦ Ἱερωτάτου Μητροπολίτου Λέρου, Καλύμνου καὶ Ἀστυπαλαίας καὶ ἀγαπητοῦ ἐν Χριστῷ ἀδελφοῦ κυρίου Παϊσίου ἐπισήμως τῇ καθ' ἡμᾶς Ἁγίᾳ τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ ὑπεβλήθη καὶ ὡμολογήθη, τὴν τοῦ κατὰ τὴν Ἐπαρχίαν αὐτοῦ καὶ οὐχὶ μόνον Χριστωνύμου πληρώματος συνείδησιν ἐκφράζουσα, διὸ καὶ ἡ Μετριότης ἡμῶν μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς Ἱερωτάτων Μητροπολιτῶν, τῶν καὶ ὑπερτίμων, τῶν ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, ἀξιολογήσαντες πάντα, ἐκ ψυχῆς κινηθέντες καὶ λαβόντες μεγάλως ὑπ' ὄψιν τὸ θαυμαστὸν καὶ σπάνιον τοῦ βίου τῆς εἰς τὸ Κυριακὸν θέλημα ἀπολύτως παραδοθείσης Μοναχῆς Γαβριηλίας, τὸ φιλάνθρωπον καὶ ἐλεῆμον αὐτῆς, τὸ ὀρθοδόξως ἡσυχαστικὸν καὶ ἐν ἀφανείᾳ βιωθὲν ἐκκλησιαστικὸν ἦθος αὐτῆς, ὡς καὶ τὰ σημεῖα μεθ'

ὧν αὐτὴ ἐν τε τῇ παροίσῃ καὶ ἐν τῇ πέραν τοῦ τάφου ζωῇ συνδέεται, ἀπεφασίσαμεν ὁμοκρόνως τὴν προσήκουσαν καὶ νενομισμένην τιμὴν αὐτῇ ἀποδοῦναι.

Ἔδοξεν οὖν τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι καὶ ἡμῖν θεσπίσαι ὅπως ἐν τοῖς ἐφ' ἑξῆς ἡ Μοναχὴ Γαβριηλία (Παπαγιάννη), ἡ Κωνσταντινουπολίτις, ἡ ἐλεήμων, συγκαταριθμῆται καὶ συγκαταλέγηται τῷ τῶν Ἁγίων καταλόγῳ ὡς μετ' ἐκείνων ἀληθῶς συνευφραινομένη καὶ τῆς τοῦ Κυρίου χαρᾶς προγευομένη, ἀναμένουσα, ὡς πάντες ἡμεῖς, τὴν Ἐκείνου Δευτέραν ἔλευσιν, καὶ Ὁσία γινώσκηται, καὶ ἐν Ἐκκλησίαις ἐν ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς τιμᾶται νῦν καὶ ἀεί, ἄχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος, τῆς μνήμης αὐτῆς ἀγομένης ἐτησίως τῇ ιη' Ἰουλίου, ὁπότε καὶ ἡ ἀνακομιδὴ τῶν ἱερῶν αὐτῆς λειψάνων ἐγένετο.

Εἰς ἔνδειξιν δὲ καὶ βεβαίωσιν τούτων καὶ μόνιμον καὶ δυνεκῆ τὴν παράστασιν ἐγένετο καὶ ἡ παροῦσα Πατριαρχικὴ καὶ Συνοδικὴ ἡμῶν Πρᾶξις, καταστρωθεῖσα καὶ ὑπογραφεῖσα ἐν τῷδε τῷ Ἱερῷ Κώδικι τῆς καθ' ἡμᾶς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας.

Ἐν ἔτει σωτηρίῳ ,βκγ', κατὰ μῆνα Ὀκτώβριον (γ')

ΕΠΙΝΕΜΗΣΕΩΣ Β'

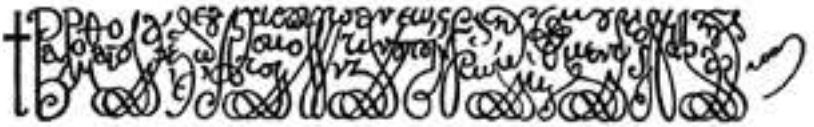

Αριθμ.Πρωτ. 657/2023

Ἱερώτατε Μητροπολῖτα Λέρου, Καλύμνου καὶ Ἀστυπαλαίας, ὑπέρτιμε καὶ ἔξαρχε Σποράδων Νήσων, ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητέ ἀδελφέ καὶ συλλειτουργέ τῆς ἡμῶν Μετριότητος κύριε Παῖσιε, χάρις εἴη τῇ ὑμετέρᾳ Ἱερότητι καὶ εἰρήνη παρὰ Θεοῦ.

Βάσει τῶν ὑπό τῆς ὑμετέρας ἀγαπητῆς Ἱερότητος ὑποβληθέντων τῇ Μητρὶ Ἐκκλησίᾳ, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν αἴτησιν πρὸς ἁγιοκατάταξιν ὑπ᾽ αὐτῆς τῆς μακαρίᾳ τῇ λήξει γενομένης Κωνσταντινουπολίτιδος μοναχῆς Γαβριηλίας (Παπαγιάννη), ἀποφάσει συνοδικῇ, φέρομεν εἰς γνῶσιν ὑμῶν ὅτι αὕτη συνηριθμήθη τοῖς ἁγίοις τῆς Ἐκκλησίας, τῆς συνάξεως αὐτῆς ὁρισθείσης διά τὴν ιη᾽ Ἰουλίου ἑκάστου ἔτους, ἡμέραν καθ᾽ ἣν ἐγένετο ἡ ἀνακομιδή τῶν ἱερῶν αὐτῆς λειψάνων, ἄτε τῆς ἐκδημίας αὐτῆς, τῇ κη᾽ Μαρτίου, εὑρισκομένης ἡμερολογιακῶς πάντοτε ἐντός τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς.

Ἀσμένως γνωρίζοντες τοῦτο τῇ ὑμετέρᾳ Ἱερότητι διά τῶνδε τῶν Πατριαρχικῶν ἡμῶν Γραμμάτων, ἀποστέλλομεν ὑμῖν, περικλείστως ὧδε, ἐν ἴσῳ καὶ ἀπαραλλάκτῳ, τὴν ἐν τῷ οἰκείῳ Κώδικι τῆς καθ᾽ ἡμᾶς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας καταστρωθεῖσαν καὶ ὑπογραφεῖσαν σχετικὴν Πατριαρχικὴν ἡμῶν καὶ Συνοδικὴν Πρᾶξιν, πρὸς ἐπ᾽ ἐκκλησίας, κατά τὴν τάξιν, ἀνάγνωσιν καὶ κατάθεσιν εἶτα ἐν τοῖς Ἀρχείοις τῆς καθ᾽ ὑμᾶς Ἱερᾶς Μητροπόλεως.

Ἐπί δέ τούτοις, ἐπικαλούμεθα ἐφ᾽ ὑμᾶς τὴν χάριν καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος τοῦ Θεοῦ.

Βκδ᾽ Μαρτίου ε᾽

Ὁ Τάφος τῆς Ὁσίας
εἰς τήν Ἱεράν Μονήν τῆς Παναγίας τοῦ Κάστρου ἐν Λέρῳ.

Ἡ τιμία κάρα τῆς ὁσίας Γαβριηλίας.

Τό σκήνωμα τῆς Ὁσίας.

Η
ΟCΙ
Α
ΓΑ
ΒΡΙΗ
ΛΙΑ

ΙΕΡΑ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ

ΤΗΣ ΟΣΙΑΣ ΚΑΙ ΘΕΟΦΟΡΟΥ ΜΗΤΡΟΣ

ΓΑΒΡΙΗΛΙΑΣ

ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΤΙΔΟΣ

ΤΗΣ ΕΝ ΛΕΡΩ ΤΗΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ

Ποίημα Κυρίλλου, Μητροπολίτου Ῥόδου

ГЕРОНТІССА
ГАВРІНЛІА АМАГГУРИ
ІАТРОС К ІЕРАПОСТОЛО

ΙΕΡΑ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ
ΤΗΣ ΟΣΙΑΣ ΚΑΙ ΘΕΟΦΟΡΟΥ ΜΗΤΡΟΣ
ΓΑΒΡΙΗΛΙΑΣ
ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΤΙΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΝ ΛΕΡΩ ΤΗΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ

Ἧς ἡ Μνήμη τῇ ιη΄ Ἰουλίου.

Ποίημα Κυρίλλου, Μητροπολίτου Ῥόδου

ΕΙΣ ΤΟΝ ΜΙΚΡΟΝ ΕΣΠΕΡΙΝΟΝ

Ἱστῶμεν στίχ. δ΄ καὶ ψάλλομεν τὰ κάτωθι Στιχηρὰ Προσόμοια.

Ἦχος α΄. Τῶν οὐρανίων Ταγμάτων.

Τῶν Ὀρθοδόξων οἱ δῆμοι, ἐπιτελέσωμεν, Γαβριηλίας μνήμην, τὴν φαιδρὰν γηθοσύνως· σήμερον γὰρ λάμπει, ὥσπερ ἀστήρ, τὰς ψυχὰς καταυγάζουσα, τῶν πρὸς αὐτῆς ἀφορώντων πανευλαβῶς, τὴν πρεσβείαν μετὰ πίστεως.

Τῆς ἐπιγείου ζωῆς σου, ἐπιτελέσασα, δι᾽ ἀρετῆς τὸν δρόμον, τῆς χαρᾶς ἠξιώθης, ἔνθα τῶν Ἁγίων, πάντων χοροί· ἐκτενῶς μεθ᾽ ὧν πρέσβευε, Γαβριηλία θεόφρον ὑπὲρ ἡμῶν, σωτηρίας ἵνα τύχωμεν.

Φιλαδελφίας τοῖς ἔργοις, Θεῷ δουλεύσασα, ὡς τὴν ψυχὴν φλεχθεῖσα, τῷ πυρὶ τῆς ἀγάπης, ἔλαβες τῶν πόνων, εἰς

ἑκατόν, τοὺς καρποὺς καθὼς γέγραπται, Γαβριηλία Ὁσία· ὅθεν ἀεί, ὑπερεύχου τῶν ὑμνούντων σε.

Εὐαγγελίου τὸν λόγον, ζήλῳ πληρώσασα, καὶ ἀρετῶν τῷ ὕψει, καρτερῶς ἀνελθοῦσα, ἔλαβες νυμφῶνα, τὸν τῆς ζωῆς, ἀληθῶς εἰς κατάπαυσιν, Γαβριηλία θεόφρον· ὅθεν ἡμῶν, μὴ ἐλλίπῃς προστατεύουσα.

Δόξα. *Ἦχος β΄.*

Ὁσία Μῆτερ, Γαβριηλία πανεύφημε, ἐκ νεότητος Χριστῷ ἀνακειμένη, τῆς ψυχῆς τὴν λαμπάδα, ταῖς ἀρεταῖς ἐτήρησας ἄσβεστον, καὶ ταύτην ἐφαίδρυνας, φιλαδελφίας ἐλαίῳ. Ὅθεν εἰς τὸν νυμφῶνα τῆς χαρᾶς, τῆς ἀθανάτου εἰσελθοῦσα, καὶ εὐφραινομένη τῷ κάλλει, τοῦ γλυκυτάτου ἐραστοῦ, πρέσβευε ὑπὲρ ἡμῶν, τῶν τελούντων τὴν μνήμην σου.

Καὶ νῦν. *Θεοτοκίον.*

Τὴν πᾶσαν ἐλπίδα μου, εἰς σὲ ἀνατίθημι, Μῆτερ τοῦ Θεοῦ, φύλαξόν με ὑπὸ τὴν σκέπην σου.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΣΤΙΧΟΝ, *Στιχηρὰ Προσόμοια.*
Ἦχος β΄. Οἶκος τοῦ Ἐφραθᾶ.

Πόθον τὸν θεϊκόν, πλουτοῦσα ἐν καρδίᾳ, Γαβριηλία Μῆτερ, οὐράνιον τὸν βίον, ἀγάπης πλούτῳ ἔδειξας.

Στίχ. Ὑπομένων, ὑπέμεινα τὸν Κύριον καὶ προσέσχε μοι.

Ὤφθης ἐν γυναιξί, ὀλβία ἐν ἐσχάτοις, Κυρίου ἐν τῷ νόμῳ, βιώσασα σωφρόνως, Γαβριηλία ἔνδοξε.

Στίχ. Καὶ ἔστησεν ἐπὶ πέτραν τοὺς πόδας μου καὶ κατηύθυνε τὰ διαβήματά μου.

Δόξης τῆς ὑπὲρ νοῦν, ὡς κατηξιωμένη, πρέσβευε τῷ Κυρίῳ, ὑπὲρ τῶν σῶν προσφύγων, Γαβριηλία πάνσεμνε.

Δόξα. *Ἦχος πλ. δ΄.*

Δεῦτε πιστοί, Γαβριηλίαν τὴν σώφρονα, μελῳδικῶς ἐπαινέσωμεν· ἐκ νεότητος γὰρ ἔχουσα, ἱερωτάτην τὴν προαίρεσιν, ταῖς εὐαγγελικαῖς ἀρεταῖς, πνευματικῶς ἐκοσμήθη. Ὅθεν τὸν στέφανον τῆς ζωῆς, παρὰ Θεοῦ δεξαμένη, πρεσβεύει αὐτῷ, πρὸς σωτηρίαν τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Καὶ νῦν. *Θεοτοκίον.*

Δέσποινα πρόσδεξαι, τὰς δεήσεις τῶν δούλων σου, καὶ λύτρωσαι ἡμᾶς, ἀπὸ πάσης ἀνάγκης καὶ θλίψεως.

«Νῦν ἀπολύεις», *τὸ Τρισάγιον, τὸ Ἀπολυτίκιον ἐκ τοῦ Μεγάλου Ἑσπερινοῦ καὶ Ἀπόλυσις.*

ΕΙΣ ΤΟΝ ΜΕΓΑΝ ΕΣΠΕΡΙΝΟΝ

Ὁ Προοιμιακὸς καὶ τό «Μακάριος ἀνήρ». *Εἰς δὲ τό* «Κύριε ἐκέκραξα» *ἱστῶμεν στίχ. ἡ΄ καὶ ψάλλομεν τὰ κάτωθι Στιχηρὰ Προσόμοια.*

Ἦχος α΄. Ὢ τοῦ παραδόξου θαύματος.

Δεῦτε συνελθόντες σήμερον, εὐσεβῶν οἱ χοροί, τῷ Κυρίῳ ᾄσωμεν, καὶ ὕμνοις χαρμονικῶς, ἀνευφημήσωμεν, Ὁσίαν τὴν θαυμαστήν, Γαβριηλίαν τὴν βίον ἰσάγγελον, τελέσασαν ἐπὶ γῆς, τῇ ἐργασίᾳ τοῦ θείου θελήματος· χαίροις πρὸς αὐτὴν βοῶντες, Μῆτερ ἀεισέβαστε· ἡμῶν ἔσο ἐν βίῳ, προστασία ταῖς πρεσβείαις σου.

Σὺ Γαβριηλία ἔνδοξε, ἐκ παιδὸς ἱεράν, σχοῦσα τὴν προαίρεσιν, τοῖς ἴχνεσι τοῦ Χριστοῦ, κατηκολούθησας· ἐν σπλάγχνοις δὲ οἰκτιρμῶν, εὐεργετοῦσα διῆλθες τὸν βίον σου, καὶ ἔλαβες τὸν μισθόν, εἰς ἑκατὸν τῶν ἐνθέων σου πράξεων. Ὅθεν τῆς χαρᾶς τυχοῦσα, τῆς ὑπὲρ κατάληψιν, τὴν εἰρήνην ἐξαίτει, ταῖς καρδίαις τῶν τιμώντων σε.

Μένει ἀληθῶς ὡς γέγραφεν, ὁ Προφήτης Δαβίδ, ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι, Ὁσία ἐν γενεαῖς, τὸ σὸν μνημόσυνον· ἡμέρας γὰρ καὶ νυκτός, σὺ ἐν τῷ νόμῳ Θεοῦ ἐμελέτησας, καὶ πάντοτε ἀκριβῶς, τὸ θέλημά σου ἐν τούτῳ ἐτήρησας. Ὅθεν σε Γαβριηλία, οἱ πιστοὶ γεραίρομεν, ἐξαιτοῦντες ἐν βίου, τοῖς κινδύνοις σε βοήθειαν.

Χαίρει ἐπὶ σοὶ καὶ γάνυται, Κωνσταντίνου τρανῶς, πόλις ἡ βασίλειος, αὐχοῦσά σε ἐν Χριστῷ, τίμιον βλάστημα· ἡ νῆσος δὲ εὐσεβῶς, ἡ τῶν Λερίων κομπάζει κατέχουσα, τὴν θή-

κην ὡς θησαυρόν, Γαβριηλία τῶν θείων λειψάνων σου· σὺ δὲ Μῆτερ ἀμφοτέρας, ταῖς εὐχαῖς σου φύλαττε, καὶ προστάτευε πάντων, τῶν φωνούντων σου τὸ ὄνομα.

Ἕτερα. Ἦχος β΄. Ποίοις εὐφημιῶν.

Ποίοις εὐφημιῶν στέμμασι, στεφανώσωμεν τὴν θεοφόρον; τὴν Γαβριηλίαν τὴν σώφρονα, τὴν ἐν ταπεινώσει ἐλπίσασαν, ἐπὶ τῷ Κυρίῳ παιδιόθεν· τὴν κόσμου, παρωσαμένην τὰ ἐπίκηρα, καὶ ζήλῳ, τῆς εὐσεβείας διαπρέψασαν· δόξης γὰρ αὕτη τῆς θείας, ὡς ἀξιωθεῖσα, Παραδείσου ἐν ταῖς αὐλαῖς, βραβεύει τὰ κρείττονα, τοῖς πόθῳ αὐτῇ προστρέχουσιν.

Ποίοις ὑμνῳδιῶν κάλλεσιν, ἀναδήσωμεν τὴν θεοφόρον; τὴν Γαβριηλίαν τὴν πάνσεμνον, τὴν Χριστοῦ τρωθεῖσαν τῷ ἔρωτι, καὶ ἀπορράγεῖσαν τῶν ματαίων· τὴν ζήλῳ, ἐν μέσῳ κόσμου τῆς συγχύσεως, Ἀγγέλων, μιμησαμένην τὸ πολίτευμα· τὴν ἐν ὑψίστοις συνοῦσαν, αὐτῶν ταῖς χορείαις, καὶ πρεσβεύουσαν τῷ Θεῷ, ἡμεῖς ἵνα λάβωμεν, πταισμάτων πολλῶν τὴν ἄφεσιν.

Ποίοις ἀσματικοῖς μέλεσιν, εὐφημήσωμεν τὴν θεοφόρον; τὴν Γαβριηλίαν τὴν ἔνδοξον, τὴν μιμησαμένην τὸ ἔλεος, τοῦ Θεοῦ ἐκ πρώτης ἡλικίας· τὴν πόλεις, τόπους καὶ χώρας διαμείψασαν, καὶ πλείστοις, τοῖς ἐν ἀνάγκαις ἐπαρκέσασαν· πολλὴν γὰρ αὕτη λαβοῦσα, τὴν ἀντιμισθίαν, τῆς Τριάδος ἐν οὐρανοῖς, τῷ θρόνῳ παρίσταται, ὑπὲρ τῶν πιστῶν πρεσβεύουσα.

Ποίοις μελῳδιῶν ἔπεσιν, ἐπαινέσωμεν τὴν θεοφόρον; τὴν Γαβριηλίαν τὴν πάντιμον, τῆς Βασιλευούσης τὸ βλάστημα, καὶ τῆς Λέρου καύχημα καὶ κλέος· ἀγάπης, τὸ ἐκμαγεῖον τὸ οὐράνιον, εἰκόνα, φιλαδελφίας τὴν θεόγραφον· τῶν ἀρετῶν τὸ ταμεῖον, τὴν θαυμαστωθεῖσαν, τῶν θαυμάτων ταῖς δωρεαῖς, εἰς δόξαν καὶ αἴνεσιν, Πατρός τε, Υἱοῦ καὶ Πνεύματος.

Δόξα. *Ἦχος πλ. α΄.*

Σήμερον μυστικῶς, ἡ Ἐκκλησία στολίζεται, ὡς χρέος ἐτήσιον, καὶ πανήγυριν εὔσημον, τὴν μνήμην σου ἄγουσα, Γαβριηλία πανεύφημε· ἐν ᾗ καὶ ἡμεῖς συναχθέντες, ἑόρτια κροτοῦμέν σοι, καὶ ὁμοφώνως λέγομεν· Χαίροις ἡ τὴν θείαν φωνὴν ἐνωτισθεῖσα, καὶ τὸν σταυρὸν ἀραμένη, καὶ Χριστῷ ἀκολουθήσασα, μηδὲν προκρίνασα, τῆς ἀγάπης αὐτοῦ· ἡ θεωρίας ἐπίβασιν, τὴν πρᾶξιν ἐφευροῦσα, καὶ ἱεροκῆρυξ τῆς ἀληθείας, ζήλῳ ἀποστολικῷ, ἐν περισσείᾳ ἔργων ἀγάπης, τοῖς πέρασι χρηματίσασα. Ἀλλ᾽ ὡς ἐν οὐρανοῖς, κτησαμένη τὴν κατάπαυσιν, καὶ Ἀγγέλων χαρᾶς κοινωνήσασα, πρέσβευε σὺν αὐτοῖς, πρὸς τὸν σώζειν δυνάμενον Κύριον, ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Καὶ νῦν. *Θεοτοκίον.*

Ἐ᾽ν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ, τῆς Ἀπειρογάμου Νύμφης, εἰκὼν διεγράφη ποτέ. Ἐκεῖ, Μωϋσῆς διαιρέτης τοῦ ὕδατος· ἐνθάδε, Γαβριὴλ ὑπηρέτης τοῦ θαύματος. Τότε, τὸν βυθὸν ἐπέζευσεν ἀβρόχως Ἰσραήλ· νῦν δέ, τὸν Χριστὸν ἐγέννησεν ἀσπόρως ἡ Παρθένος. Ἡ θάλασσα, μετὰ τὴν πάροδον τοῦ Ἰσραήλ, ἔμεινεν ἄβατος· ἡ Ἄμεμπτος, μετὰ τὴν κύησιν τοῦ Ἐμμανουήλ, ἔμεινεν ἄφθορος. Ὁ ὢν καὶ προών, καὶ φανεὶς ὡς ἄνθρωπος Θεός, ἐλέησον ἡμᾶς.

Εἴσοδος, τό «Φῶς ἱλαρόν»*, τὸ Προκείμενον τῆς ἡμέρας καὶ τὰ Ἀναγνώσματα.*

Παροιμιῶν τὸ Ἀνάγνωσμα.

(Κεφ. λα΄, 10,13-20,25)

Γυναῖκα ἀνδρείαν τίς εὑρήσει; τιμιωτέρα δέ ἐστι λίθων πολυτελῶν ἡ τοιαύτη. Μηρυομένη ἔρια καὶ λίνον ἐποίησεν εὔχρηστον ταῖς χερσὶν αὐτῆς. Ἐγένετο ὡσεὶ ναῦς ἐμπορευομένη μακρόθεν, συνάγει δὲ αὔτη τὸν βίον. Καὶ ἀνίσταται ἐκ νυκτῶν καὶ

ἔδωκε βρώματα τῷ οἴκῳ καὶ ἔργα ταῖς θεραπαίναις. Θεωρήσασα γεώργιον ἐπρίατο, ἀπὸ δὲ καρπῶν χειρῶν αὐτῆς κατεφύτευσε κτῆμα. Ἀναζωσαμένη ἰσχυρῶς τὴν ὀσφὺν αὐτῆς ἤρεισε τοὺς βραχίονας αὐτῆς εἰς ἔργον. Ἐγεύσατο ὅτι καλόν ἐστι τὸ ἐργάζεσθαι, καὶ οὐκ ἀποσβέννυται ὁ λύχνος αὐτῆς ὅλην τὴν νύκτα. Τοὺς πήχεις αὐτῆς ἐκτείνει ἐπὶ τὰ συμφέροντα, τὰς δὲ χεῖρας αὐτῆς ἐρείδει εἰς ἄτρακτον. Χεῖρας δὲ αὐτῆς διήνοιξε πένητι, καρπὸν δὲ ἐξέτεινε πτωχῷ. Ἰσχὺν καὶ εὐπρέπειαν ἐνεδύσατο καὶ εὐφράνθη ἐν ἡμέραις ἐσχάταις.

Σοφίας Σολομῶντος τὸ Ἀνάγνωσμα.

(Κεφ. γ΄, 1-9)

Δικαίων ψυχαὶ ἐν χειρὶ Θεοῦ, καὶ οὐ μὴ ἅψηται αὐτῶν βάσανος. Ἔδοξαν ἐν ὀφθαλμοῖς ἀφρόνων τεθνάναι, καὶ ἐλογίσθη κάκωσις ἡ ἔξοδος αὐτῶν καὶ ἡ ἀφ᾽ ἡμῶν πορεία σύντριμμα· οἱ δέ εἰσιν ἐν εἰρήνῃ. Καὶ γὰρ ἐν ὄψει ἀνθρώπων ἐὰν κολασθῶσιν, ἡ ἐλπὶς αὐτῶν ἀθανασίας πλήρης. Καὶ ὀλίγα παιδευθέντες, μεγάλα εὐεργετηθήσονται· ὅτι ὁ Θεὸς ἐπείρασεν αὐτοὺς καὶ εὗρεν αὐτοὺς ἀξίους ἑαυτοῦ. Ὡς χρυσὸν ἐν χωνευτηρίῳ ἐδοκίμασεν αὐτούς, καὶ ὡς ὁλοκάρπωμα θυσίας προσεδέξατο αὐτούς. Καὶ ἐν καιρῷ ἐπισκοπῆς αὐτῶν ἀναλάμψουσι καὶ ὡς σπινθῆρες ἐν καλάμῃ διαδραμοῦνται. Κρινοῦσιν ἔθνη καὶ κρατήσουσι λαῶν, καὶ βασιλεύσει αὐτῶν Κύριος εἰς τοὺς αἰῶνας. Οἱ πεποιθότες ἐπ᾽ αὐτῷ συνήσουσιν ἀλήθειαν, καὶ οἱ πιστοὶ ἐν ἀγάπῃ προσμενοῦσιν αὐτῷ· ὅτι χάρις καὶ ἔλεος ἐν τοῖς ὁσίοις αὐτοῦ, καὶ ἐπισκοπὴ ἐν τοῖς ἐκλεκτοῖς αὐτοῦ.

Σοφίας Σολομῶντος τὸ Ἀνάγνωσμα.

(Κεφ. ε΄, 15-6,3)

Δίκαιοι εἰς τὸν αἰῶνα ζῶσι, καὶ ἐν Κυρίῳ ὁ μισθὸς αὐτῶν, καὶ ἡ φροντὶς αὐτῶν παρὰ Ὑψίστῳ. Διὰ τοῦτο λήψονται τὸ βα-

σίλειον τῆς εὐπρεπείας καὶ τὸ διάδημα τοῦ κάλλους ἐκ χειρὸς Κυρίου· ὅτι τῇ δεξιᾷ σκεπάσει αὐτοὺς καὶ τῷ βραχίονι ὑπερασπιεῖ αὐτῶν. Λήψεται πανοπλίαν τὸν ζῆλον αὐτοῦ, καὶ ὁπλοποιήσει τὴν κτίσιν εἰς ἄμυναν ἐχθρῶν. Ἐνδύσεται θώρακα δικαιοσύνην, καὶ περιθήσεται κόρυθα κρίσιν ἀνυπόκριτον. Λήψεται ἀσπίδα ἀκαταμάχητον ὁσιότητα, ὀξυνεῖ δὲ ἀπότομον ὀργὴν εἰς ῥομφαίαν, συνεκπολεμήσει αὐτῷ ὁ κόσμος ἐπὶ τοὺς παράφρονας. Πορεύσονται εὔστοχοι βολίδες ἀστραπῶν καὶ ὡς ἀπὸ εὐκύκλου τόξου τῶν νεφῶν ἐπὶ σκοπὸν ἁλοῦνται, καὶ ἐκ πετροβόλου θυμοῦ πλήρεις ῥιφήσονται χάλαζαι. Ἀγανακτήσει κατ᾽ αὐτῶν ὕδωρ θαλάσσης, ποταμοὶ δὲ συγκλύσουσιν ἀποτόμως. Ἀντιστήσεται αὐτοῖς πνεῦμα δυνάμεως καὶ ὡς λαῖλαψ ἐκλικμήσει αὐτούς. Καὶ ἐρημώσει πᾶσαν τὴν γῆν ἀνομία, καὶ ἡ κακοπραγία περιτρέψει θρόνους δυναστῶν. Ἀκούσατε οὖν, βασιλεῖς, καὶ σύνετε· μάθετε δικασταὶ περάτων γῆς· ἐνωτίσασθε, οἱ κρατοῦντες πλήθους καὶ γεγαυρωμένοι ἐπὶ ὄχλοις ἐθνῶν· ὅτι ἐδόθη παρὰ Κυρίου ἡ κράτησις ὑμῖν καὶ ἡ δυναστεία παρὰ Ὑψίστου.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΛΙΤΗΝ, Ἰδιόμελα.

Ἦχος α΄.

Δεῦτε πιστοὶ εὐφρανθῶμεν, καὶ πανηγυρίσωμεν· δεῦτε δόξαν καὶ τιμήν, τῷ Θεῷ δαυϊτικῶς, ἐν ἀληθείᾳ ἐνέγκωμεν, ὅτι ἐθαυμάστωσε, τὴν Ὁσίαν αὐτοῦ, Γαβριηλίαν τὴν σώφρονα· τὴν ἐκ νεότητος Χριστοῦ, τοῖς ἴχνεσιν ἐπιβᾶσαν, καὶ εὐαγγελικῶν ἀρετῶν, τὴν χάριν γεωργήσασαν· τὴν διὰ βίου παντός, ὑπὲρ τῶν ἐλαχίστων, δι᾽ ἀγάπην κοπιάσασαν, καὶ ταῖς ἀόκνοις εὐεργεσίαις, οἰκονόμος τῶν ἀγαθῶν, τῆς χάριτος γενομένην· τὴν ἐν αὐλαῖς τῆς ζωῆς, σὺν Ἀγγέλοις τανῦν χοροβατοῦσαν, καὶ πρεσβεύουσαν Τριάδι τῇ σεπτῇ, ὑπὲρ εἰρήνης τοῦ κόσμου, καὶ σωτηρίας τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Ἦχος β΄.

Χαῖρε καὶ εὐφραίνου, Γαβριηλία πανθαύμαστε, Ὁσία ἀγγελώνυμε, ὅτι γυνὴ ἀνδρεία εὑρέθης, καὶ λίθων πολυτελῶν, τιμιωτέρα ἐγνωρίσθης· Χριστὸν γὰρ ἐρασθεῖσα, καὶ τὸν πλησίον ἀγαπήσασα, ἐγεύσω ὅτι καλόν ἐστι, τὸ ὑπὲρ τῶν ἐν ἀνάγκαις, καὶ κακοπαθείαις καὶ νόσοις, νυχθημερὸν ἐργάζεσθαι, καὶ ἐπὶ τὰ συμφέροντα αὐτῶν, ἐκτείνειν τὰς χεῖράς σου· ταῖς ἀπαύστοις τε φιλανθρωπίαις, τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ, τὴν χάριν πᾶσιν ἐκφήνασα, καὶ βεβαιώσασα πρακτικῶς, Εὐαγγελίου τὴν ἀκρίβειαν. Ἀλλ᾽ ὡς ἔχουσα Μῆτερ, πολλὴν τὴν παῤῥησίαν, μὴ παύσῃ ὑπὲρ ἡμῶν, δεήσεις ἀναφέρουσα, ἵνα ῥυσθῶμεν οἱ πάντες, ἐκ πειρασμῶν καὶ θλίψεων.

Ἦχος γ΄.

Τῆς εὐσεβείας ἀγῶσι διέπρεψας, Γαβριηλία Ὁσία, τῇ προνοίᾳ τοῦ Κτίσαντος, ὅλη ἀνατεθεῖσα· φιλανθρωπίας καμάτοις ἠρίστευσας, ὡς ἐλεεῖν καὶ οἰκτείρειν, χριστομιμήτῳ διαθέσει, οὐ καταναρκήσασα· ἐγκράτειαν ἤσκησας, ἐν μέσῳ κόσμου συγχύσεως· Εὐαγγελίου τὸν λόγον, τοῖς ἔργοις ἐτράνωσας· τὰ τῆς γῆς ἀφῆκας, καὶ Ἀγγέλων ἔτυχες στάσεως· μεθ᾽ ὧν προστάτευε καὶ ἡμῶν, τῶν ἀνευφημούντων σε.

Ἦχος δ΄.

Εὐφραίνεται Λέρος, ἡ ἐν Δωδεκανήσῳ ἐκλεκτή, καὶ τιμᾷ σου τὴν μνήμην, Γαβριηλία πανθαύμαστε· ἐν αὐτῇ γὰρ τὴν ἐπὶ γῆς, εὐαγγελικὴν ἀναστροφήν, ἁγιοπρεπῶς ἐξετέλεσας, καὶ αὐτῇ κατέλιπες, ὡς θησαυρὸν ἁγιάσματος, τὸν θεῖόν σου τάφον, καὶ ὀστέα τὰ τίμια, τὴν εὐωδίαν τῆς χάριτος, μυστικῶς ἀποπνέοντα, καὶ ἰάσεις προχέοντα, τοῖς ἐν εὐλαβείᾳ προσερχο-

μένοις, καὶ δοξάζουσι τὸν ἐν Τριάδι Θεόν, τὸν ἐν σοὶ θαυμαστόν, καὶ παρέχοντα διὰ σοῦ, τὴν εἰρήνην ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν.

Δόξα. *Ὁ αὐτός.*

Τῆς Οἰκουμένης τὸ καύχημα, καὶ Κωνσταντινουπόλεως βλάστημα, τὴν ἐν Λέρῳ ἐστηριγμένην, τῆς Ἐκκλησίας λυχνίαν πολύφωτον, Γαβριηλίαν τὴν Ὁσίαν, μελῳδικῶς ἀνευφημήσωμεν· Χριστὸν γὰρ ποθήσασα, καὶ αὐτῷ ἀκολουθήσασα, τῆς εὐσεβείας τὸ στάδιον διήθλησε, καὶ ἐν ἀγάπης σπλάγχνοις ἀνέτλη, ὑπὲρ τῆς ὠφελείας τῶν πολλῶν, ἀγῶνας καὶ τόπους καὶ δρόμους· δι' ὧν καὶ ἐδοξάσθη, ὡς ἄλλος Ἀπόστολος, καὶ τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων μιμητής, καὶ Ὁσίων ἰσοστάσιος, μεθ' ὧν καὶ πρεσβεύει, τῷ ἐλεήμονι Θεῷ, ὑπὲρ εἰρήνης τοῦ κόσμου, καὶ σωτηρίας τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Καὶ νῦν. *Θεοτοκίον.*

Ἐκ παντοίων κινδύνων, τοὺς δούλους σου φύλαττε, Εὐλογημένη Θεοτόκε, ἵνα σε δοξάζωμεν, τὴν ἐλπίδα τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΣΤΙΧΟΝ, Στιχηρὰ προσόμοια.
Ἦχος β΄. Ὅτε ἐκ τοῦ ξύλου.

Δεῦτε εὐφημήσωμεν πιστοί, τὴν Γαβριηλίαν τὴν θείαν, ἐν κατανύξει ψυχῆς· αὕτη γὰρ πληρώσασα, θερμῆς ἐκ πίστεως, τοῦ Κυρίου τὸ θέλημα, ἀγάπης ἐν πλούτῳ, δόξαν ἐκληρώσατο, τὴν αἰωνίζουσαν, ἐν τῷ Παραδείσῳ συνοῦσα, δήμοις τῶν Ἁγίων ἁπάντων, καὶ ὑπὲρ ἡμῶν Θεῷ πρεσβεύουσα.

Στίχ. Ὑπομένων, ὑπέμεινα τὸν Κύριον καὶ προσέσχε μοι.

Ὅλον ἐκ νεότητος Χριστῷ, ὡς ἀναθεμένη τὸν πόθον, Γαβριηλία τὸν σόν, πᾶσαν ἐναπέῤῥιψας, αὐτῷ τὴν μέριμναν·

σθενουμένη δὲ χάριτι, ἐνίκησας κόσμον, καὶ τὸν κοσμοκράτορα, τῇ πολιτείᾳ σου. Ὅθεν ζωηφόρῳ παλάμῃ, στέφος ἀφθαρσίας λαβοῦσα, τῶν ὑμνολογούντων σε προστάτευε.

Στίχ. Καὶ ἔστησεν ἐπὶ πέτραν τοὺς πόδας μου καὶ κατηύθυνε τὰ διαβήματά μου.

Χαίροις ὁ τῆς πίστεως κανών, τῆς φιλαδελφίας ὁ τύπος, Γαβριηλία σεμνή· χαίροις τὸ παράδειγμα, βίου σεμνότητος· χαίροις σκεῦος πολύτιμον, ταπεινοφροσύνης· χαίροις ἐργαστήριον, εὐχῆς οὐράνιον· αἴτει οὖν εἰρήνην τελείαν, ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν τῶν τελούντων, τὴν παμφαεστάτην σου πανήγυριν.

Δόξα. *Ἦχος πλ. β΄.*

Ὁσία Μῆτερ, ὡς τὸ λόγιόν φησι, ἐξ ὅλης δυνάμεώς σου, Θεὸν ἀγαπήσασα, καὶ τὸν πλησίον εὐσεβῶς, ὡς σεαυτὴν ἠγάπησας· διὸ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ὡς σκύβαλα λογισαμένη, ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν πολλῶν ἐκοπίασας· ἀσκητικῶς ἠγωνίσω, καὶ πλείστους τόπους διέδραμες, εὐαγγελιζομένη τὸν λόγον τῆς ζωῆς· τοῖς ἐν ἀνάγκαις ἐπήρκεσας, καὶ τοῖς ἐν νόσοις διηκόνησας, πᾶσι τὰ πάντα ἐγένου, ἵνα πάντας κερδήσῃς, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ σου. Ὅθεν αὐτῷ παρισταμένη, ἐν ταῖς αὐλαῖς τῆς ζωῆς, καὶ χαρᾶς τῆς θείας ἀπολαύουσα, Γαβριηλία ἀοίδιμε, πρέσβευε ὑπὲρ ἡμῶν, τῶν τελούντων τὴν μνήμην σου.

Καὶ νῦν. *Θεοτοκίον.*

Ὁ Ποιητὴς καὶ Λυτρωτής μου Πάναγνε, Χριστὸς ὁ Κύριος, ἐκ τῆς σῆς νηδύος προελθών, ἐμὲ ἐνδυσάμενος, τῆς πρώην κατάρας, τὸν Ἀδὰμ ἠλευθέρωσε. Διό σοι Πάναγνε, ὡς τοῦ Θεοῦ Μητρί τε, καὶ Παρθένῳ ἀληθῶς, βοῶμεν ἀσιγήτως, τὸ χαῖρε τοῦ Ἀγγέλου· Χαῖρε Δέσποινα, προστασία καὶ σκέπη, καὶ σωτηρία τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

«Νῦν ἀπολύεις», *τὸ Τρισάγιον καὶ τὸ Ἀπολυτίκιον.*

Ἦχος α΄. Τῆς ἐρήμου πολίτης.

Ἐν τῷ κόσμῳ τὸν βίον, ἀγγελότροπον ἔζησας, καὶ Εὐαγγελίου τὸν λόγον, δι᾽ ἀγάπης ἐπλήρωσας, καὶ ἔλαμψας ἀνθρώπων ἐν ψυχαῖς, τοῖς ἔργοις σου τῆς πίστεως τὸ φῶς, καὶ χαρᾶς κατηξιώθης τῆς ὑπὲρ νοῦν, Ὁσία Γαβριηλία. Ὅθεν Χριστὸν ἱκέτευε θερμῶς, ὡς εὔσπλαγχνος δωρήσασθαι, ἔλεος καὶ εἰρήνην καὶ χαράν, τοῖς σὲ γεραίρουσιν.

Ἕτερον. Ἦχος δ΄. Ταχὺ προκατάλαβε.

Χριστῷ ἠκολούθησας, ἐνδιαθέτῳ στοργῇ, καὶ ἔργοις διέπρεψας, τῆς εὐποιΐας ἐν γῇ, Γαβριηλία πανεύφημε· χάριτι ἐμιμήσω, Ἀποστόλων τὸν ζῆλον· δόξῃ ἐθαυμαστώθης, ἐν σκηναῖς τῶν Δικαίων· διὸ ἐν παῤῥησίᾳ θερμῇ, πρέσβευε σωθῆναι ἡμᾶς.

Ἕτερον. Ἦχος γ΄. Τὴν ὡραιότητα.

Τὸν θεῖον τάφον σου, καὶ τῶν λειψάνων σου, τὴν θήκην ἔχουσα, ὥσπερ ἁγίασμα, ἡ Λέρος χαίρει ἐν Χριστῷ, Ὁσία Γαβριηλία· ταύτης οὖν προστάτευε, τῇ δοθείσῃ σοι χάριτι· ῥύου δὲ ἐκ θλίψεων, πειρασμῶν καὶ κακώσεων, τοὺς ὕμνοις γηθοσύνως τιμῶντας, τὴν θαυμαστήν σου πολιτείαν.

Τὸ ὁμόηχον Θεοτοκίον καὶ Ἀπόλυσις.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΡΘΡΟΝ

Μετὰ τὴν α΄ Στιχολογίαν, Κάθισμα.

Ἦχος α΄. Τὸν τάφον σου.

Ὡς ἥλιος ἰδού, Ἐκκλησίας τῷ πλάτει, φαιδρὰ ὡς ἀληθῶς, τῇ παρούσῃ ἡμέρᾳ, ἡ μνήμη σου ἀνέτειλεν, ἐν ᾗ πάντες συνήλθομεν, εὐφημοῦντές σε, Γαβριηλία Ὁσία, καὶ δοξάζοντες, τὸν ὑπὸ σοῦ κηρυχθέντα, Σωτῆρα καὶ Κύριον.

Δόξα. *Ὅμοιον.*

Εὐφραίνεται λαμπρῶς, τῶν Λερίων ἡ νῆσος, ἐν ᾗ τὸν ἐπὶ γῆς, ἐπεσφράγισας δρόμον, τὸν τάφον σου κατέχουσα, καὶ ὀστέα τὰ πάντιμα, πηγὴν χάριτος, Γαβριηλία Ὁσία, ἧς προστάτευε, ταῖς πρὸς Χριστὸν τὸν Σωτῆρα, πρεσβείαις ἐνθέοις σου.

Καὶ νῦν. *Θεοτοκίον.*

Διʼ ἔλεος πολύ, ἐξ ἁγνῶν σου αἱμάτων, ἐκύησας Πατρός, τὸν ὑπέρχρονον Λόγον, τὸ πτῶμα ἀνορθούμενον, τοῦ Ἀδὰμ τοῦ Προπάτορος· ἀλλὰ πρέσβευε, ἐν μητρικῇ παῤῥησίᾳ, πάντας σώζεσθαι, τοὺς ἐπὶ σοὶ πεποιθότας, Παρθένε Πανάχραντε.

Μετὰ τὴν β΄ Στιχολογίαν, Κάθισμα.

Ἦχος γ΄. Θείας πίστεως.

Ἄνω ἔχουσα, τὴν ἔφεσίν σου, κατεφρόνησας, τῶν ἐπιγείων, καὶ ἀγάπης ὡς οὖσα ἀνάπλεως, τοῖς ἐν ἀνάγκαις καὶ νόσοις καὶ θλίψεσι, Γαβριηλία ἐπέστης παράκλησις. Ὅθεν δόξης σε, τῆς θείας Χριστὸς ἠξίωσεν, ᾧ πρέσβευε ὑπὲρ τῶν εὐφημούντων σε.

Δόξα. *Ὅμοιον.*

Τόπους πλείονας, διαδραμοῦσα, καὶ ἐμπρέψασα, ἔργοις ἀγάπης, ἐν τῇ Λέρῳ τὸ ζῆν ἐξεπέρησας· τὴν δὲ ψυχήν σου ὁ Κτίστης δεξάμενος, Γαβριηλία τρανῶς σε ἐδόξασεν. Ὅθεν πρέσβευε, αὐτῷ ἐκτενῶς πανεύφημε, δωρήσασθαι ἡμῖν τὸ μέγα ἔλεος.

Καὶ νῦν. *Θεοτοκίον.*

Λόγον τέτοκας, ἄνευ ὠδίνων, τὸν ὑπάρχοντα, πρὸ τῶν αἰώνων, σὺν Πατρί τε, Παρθένε, καὶ Πνεύματι, λύσαντα Εὔαν, ἡμῶν τὴν προμήτορα, πικρᾶς κατάρας, ὡς μόνος φιλάνθρωπος. Ὅθεν πρέσβευε, αὐτῷ ἐκτενῶς, Θεόνυμφε, σωθῆναι καὶ ἡμᾶς τοὺς ὑμνολόγους σου.

Μετὰ τὸν Πολυέλεον, Κάθισμα.
Ἦχος δ΄. Ὁ ὑψωθεὶς ἐν τῷ Σταυρῷ.

Τὸν Λυτρωτὴν ἀπὸ παιδὸς ἐρασθεῖσα, καὶ τὰ συρόμενα χαμαὶ παριδοῦσα, φιλανθρωπίας πράξεσι, πολλῶν ἀγαθῶν, πλείστοις ὤφθης πρόξενος, καὶ παράδειγμα θεῖον, σεαυτὴν παρέστησας, τελειότητος βίου· Γαβριηλία ὅθεν οἱ πιστοί, σὲ εὐφημοῦμεν τελοῦντες τὴν μνήμην σου.

Δόξα. *Ἦχος πλ. δ΄.* Τὴν Σοφίαν καὶ Λόγον.

Τὴν ἀγάπην Κυρίου ὡς ἐντολήν, παιδιόθεν τηροῦσα ἐπιμελῶς, οὐδόλως τοῦ σκεύους σου, τοῦ πηλίνου ἐφρόντισας, καὶ ἐν παντὶ τῷ βίῳ, τὸν τρόπον ἐπέδειξας, Γαβριηλία Μῆτερ, τοῖς πᾶσι φιλάδελφον, ἔργοις βεβαιοῦσα, ἀληθείας τὸν λόγον, καὶ ὄργανον χάριτος, φαινομένη τοῖς ἔθνεσιν, ἀρετῶν σου ταῖς λάμψεσιν. Ὅθεν δοξασθεῖσα σεμνή, τῇ Τριάδι πρέσβευε δωρήσασθαι, παραπτωμάτων τὴν λύσιν, τοῖς ἀνευφημοῦσί σε.

Καὶ νῦν. *Θεοτοκίον.*

Φιλομήτορα ὕμνον χρεωστικῶς, ἀναμέλψωμεν δεῦτε, ὦ ἀδελφοί, πιστῶς μακαρίζοντες, τοῦ Θεοῦ τὴν λοχεύτριαν, τὴν μόνην Θεοτόκον, ἡμῶν τὴν βοήθειαν, καὶ Ὀρθοδόξων πάντων, προστάτιδα ἄγρυπνον, χαῖρε ἐκβοῶντες, Παναγία Παρθένε, τὸ βρότειον φύραμα, ἡ κατάρας λυτρώσασα, τοῦ Ἀδὰμ τοῦ Προπάτορος. Πρέσβευε τῷ σῷ Υἱῷ καὶ Θεῷ, τῶν πταισμάτων ἄφεσιν δωρήσασθαι, τοῖς ὀρθοδόξως τιμῶσι, τὸν ἄσπορον τόκον σου.

Οἱ Ἀναβαθμοί, ἤτοι τὸ α΄ Ἀντίφωνον τῶν Ἀναβαθμῶν τοῦ δ΄ ἤχου καὶ τὸ Προκείμενον.

Ὑπομένων, ὑπέμεινα τὸν Κύριον καὶ προσέσχε μοι.

Στίχ. Καὶ ἔστησεν ἐπὶ πέτραν τοὺς πόδας μου καὶ κατηύθυνε τὰ διαβήματά μου.

Εὐαγγέλιον, ζήτει τῇ ε΄ Δεκεμβρίου.

Ὁ Ν΄. Δόξα. Ταῖς τῆς σῆς Ὁσίας...
Καὶ νῦν. Ταῖς τῆς Θεοτόκου...

Ἰδιόμελον. Ἦχος β΄.

Στίχ. Ἐλέησόν με, ὁ Θεός, κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου καὶ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν σου ἐξάλειψον τὸ ἀνόμημά μου.

Ὁσία Μῆτερ, Γαβριηλία πανθαύμαστε, ἡ διὰ πίστεως ἀκραιφνοῦς, καὶ ἀγάπης ἀληθοῦς, καὶ ἐλπίδος βεβαίας, τῆς σωτηρίας ἀνθρώποις, τὸν λόγον ὑποδείξασα, καὶ παρὰ Θεοῦ στεφανωθεῖσα, ὡς δικαιοσύνης ἐπὶ γῆς, τοῖς ἔργοις πλεονάσασα, ἐν ταῖς σκηναῖς τῆς ζωῆς χοροβατοῦσα, καὶ Ἀγγέλων δήμοις συγχορεύουσα, τῆς κραταιᾶς προστασίας σου, μὴ στερήσῃς ἡμᾶς, τοὺς τελοῦντας τὴν μνήμην σου.

Σῶσον, ὁ Θεός, τὸν λαόν σου...

Εἶτα οἱ Κανόνες· ὁ Κανὼν τῆς Θεοτόκου μετὰ τῶν Εἱρμῶν εἰς στ΄ καὶ ὁ τῆς Ὁσίας ὁμοίως εἰς στ΄. Κανὼν τῆς Θεοτόκου, οὗ ἡ Ἀκροστιχίς· «Σὲ Θεονύμφευτε δοξολογοῦμεν. Κυρί(λ)λου».

Ὠιδὴ α΄. Ἦχος δ΄. Ὁ Εἱρμός.

» Ἀνοίξω τὸ στόμα μου, καὶ πληρωθήσεται Πνεύματος, καὶ
» λόγον ἐρεύξομαι, τῇ βασιλίδι Μητρί, καὶ ὀφθήσομαι, φαι-
» δρῶς πανηγυρίζων, καὶ ᾄσω γηθόμενος, ταύτης τὰ θαύματα.

Τροπάρια.

Σωτῆρα ἡ τέξασα, ἐκ τῶν αἱμάτων σου Ἄχραντε, ἀπαύστως ἱκέτευε, ἐν παῤῥησίᾳ αὐτόν, σῶσαι ἅπαντας, πυρὸς τοῦ ἀκοιμήτου, τοὺς ὑμνολογοῦντάς σου, θαῦμα τὸ ἄῤῥητον.

Ἐτέχθη ὡς ἄνθρωπος, ἐκ σοῦ δι᾽ ἔλεος ἄφατον, ὁ Λόγος ὁ ἄναρχος, τοῦ προανάρχου Πατρός, καὶ Προμήτορος, τὴν λύπην διαλύσας, τῷ κόσμῳ ἐπήγασε, τὴν ἀγαλλίασιν.

Θαῤῥοῦντες προστρέχομεν, τῇ παναγίᾳ σου χάριτι, Παρθένε Πανάμωμε, καὶ ἐκβοῶμεν πιστῶς· Σῶζε, φύλλατε, ἡμᾶς ἐκ τῶν κινδύνων, τοῦ βίου καὶ θλίψεων, ὡς πολυεύσπλαγχνος.

Ἐῤῥύη ἐν μήτρᾳ σου, δι᾽ ἀγαθότητα ἄῤῥητον, ὡς δρόσος ὁ Κύριος, καὶ σαρκοφόρος ἡμῖν, ἐπεδήμησε, ψυχὰς καταδροσίζων, τῶν μακαριζόντων σε, τὴν Θεομήτορα.

Κανὼν τῆς Ὁσίας φέρων Ἀκροστιχίδα ἐν τοῖς Θεοτοκίοις καὶ τῇ θ΄ ᾠδῇ τήνδε· «Κυρίλλου Ῥόδου».

Ἦχος καὶ Εἱρμὸς ὁ αὐτός.

» Θεότης ἡ ἄναρχος, Πάτερ, Υἱέ, Πνεῦμα Ἅγιον, τὸν νοῦν
» μου καταύγασον, ὡς ἂν ὑμνήσω καλῶς, τὴν Ὁσίαν σου,
» ταυῦν Γαβριηλίαν, τὴν ἄθλοις τῆς πίστεως, ἐν γῇ ἐμπρέψασαν.

Χορεύει ἑόρτια, πιστῶν τὸ ἄθροισμα σήμερον· ἰδοὺ γὰρ ἐξέλαμψε, τῇ Ἐκκλησίᾳ φαιδρά, ἡ πανήγυρις, ἡ σὴ Γαβριηλία, τῷ φέγγει τῆς χάριτος, πάντας πυρσεύουσα.

Ἀρίστην προαίρεσιν, ἀπὸ παιδὸς σχοῦσα πάνσεμνε, ἐπέβης τοῖς ἴχνεσιν, ἀνενδοιάστῳ ψυχῇ, τοῦ Δεσπότου σου, Χριστοῦ Γαβριηλία, καὶ τοῦτον ἐδόξασας, βίου σεμνότητι.

Τῷ νόμῳ τῆς χάριτος, καθυποτάξασα ἔνδοξε, προθύμως τὸ φρόνημα, προσῳκειώθης Χριστῷ, τῇ ἐνθέῳ σου, ζωῇ Γαβριηλία, καὶ ὤφθης τῆς πίστεως, δένδρον πολύκαρπον.

Ἡ Λέρος ἀγάλλεται, τὴν τῶν ὀστέων σου λάρνακα, ἐν κόλποις κατέχουσα, Γαβριηλία σεμνή, ἐξ ἧς πάρεχε, τὴν σὴν πλουσίαν χάριν, ὡς δῶρον οὐράνιον, τοῖς προσπελάζουσιν.

Θεοτοκίον.

Κυρία τῆς κτίσεως, ἐδείχθης Ἄχραντε Δέσποινα, τῆς δόξης τὸν Κύριον, ἀποτεκοῦσα φρικτῶς· ἀλλὰ κύριον, παθῶν ἀπέργασαί με, τῇ θείᾳ προνοίᾳ σου, ἵνα γεραίρω σε.

Τῆς Θεοτόκου. Ὠιδὴ γ΄. Ὁ Εἱρμός.

» Τοὺς σοὺς ὑμνολόγους Θεοτόκε, ὡς ζῶσα καὶ ἄφθονος
» πηγή, θίασον συγκροτήσαντας, πνευματικὸν στερέωσον,
» καὶ ἐν τῇ θείᾳ δόξῃ σου, στεφάνων δόξης ἀξίωσον.

Τροπάρια.

Οἱ νοῦς ἐσκοτίσθη ἡμῶν Μῆτερ, ἐννοίαις καὶ πράξεσι κακαῖς· ὅθεν σε ἱκετεύομεν, σὺ ἐν αὐτῷ ἀνάτειλον, τῆς μητρικῆς σου χάριτος, Θεοκυῆτορ τὴν ἔλλαμψιν.

Ναὸς γενομένη τοῦ Κυρίου, ὡς τοῦτον χωρήσασα φρικτῶς, Δέσποινα ἐν κοιλίᾳ σου, αὐτὸν θερμῶς ἱκέτευε, ἡμᾶς φθαρέντας πάθεσι, τοῦ καινουργῆσαι ὡς εὔσπλαγχνος.

Ὑμνεῖ πᾶσα κτίσις καὶ δοξάζει, ἀπαύστως τὸν τόκον σου πιστῶς· Λόγον γὰρ ἐσωμάτωσας, τὸν τοῦ Πατρὸς καὶ ἔσωσας, ἀδαμιαῖον φύραμα, τῆς καταδίκης τῆς πρόπαλαι.

Μονῆς οὐρανίου κληρονόμους, Παρθένε ἀνάδειξον ἡμᾶς, πόθῳ σου ἀναμέλποντας· Χαῖρε Ἁγνὴ Μητράνανδρε, τῆς Ἐκκλησίας στήριγμα, καὶ Ὀρθοδόξων τὸ καύχημα.

Τῆς Ὁσίας. Ὁ αὐτός.

Βλαστὸν εὐθαλῆ σε Κωνσταντίνου, ἡ Πόλις ἐβλάστησε καρπούς, πίστεως ἐκβλαστήσαντα, καρπὸν πολὺν ἐσύστερον, Γαβριηλία ἔνδοξε, τῇ γεωργίᾳ τῆς χάριτος.

Χριστοῦ ὡς τρωθεῖσα τῇ ἀγάπῃ, ἐπέβης τοῖς ἴχνεσιν αὐτοῦ, ἅπασαν τὴν προσπάθειαν, τὴν κοσμικὴν μισήσασα, Γαβριηλία· ὅθεν σε, αὐτὸς τῆς δόξης ἠξίωσεν.

Θεοῦ ἐν τῷ φόβῳ καθαρθεῖσα, αἰσθήσεις τοῦ σώματος τοῦ σοῦ, δείξασα δὲ μετάρσιον, τὸν νοῦν εὐχαῖς σὺν δάκρυσι, Γαβριηλία ἔφθασας, τῶν Ἀσωμάτων τὰ τάγματα.

Φωνὴ τοῦ Κυρίου ἐν δυνάμει, τοὺς πόδας κατήρτισε τοὺς σούς, Ἄγγελον τῆς εἰρήνης σε, ὡς ἀληθῶς γνωρίζουσα, Γαβριηλία ἔνδοξε, τῆς οἰκουμένης τοῖς πέρασιν.

Τρανῶς ἐν Κυρίῳ τῶν Λερίων, ἡ νῆσος ἀγάλλεται σεμνή· ἐν ταύτῃ γὰρ κατέλυσας, δι᾽ ἀρετῆς τὸν βίον σου, ὃν καὶ Ἀγγέλων τάγματα, σὺν τοῖς ἀνθρώποις ἐθαύμασαν.

Θεοτοκίον.

Ὑμνεῖ εὐλαβῶς σε πνοὴ πᾶσα· ἐκ σοῦ γὰρ ἐπέφανεν ἡμῖν, Κύριος ὁ φιλάνθρωπος, πρὸς βιοτὴν οὐράνιον, ἀναβιβάζων Ἄχραντε, τοὺς εὐσεβῶς σε δοξάζοντας.

Κάθισμα. Ἦχος δ΄. Ταχὺ προκατάλαβε.

Παθῶν κατεκράτησας, δι' ἐγκρατείας πολλῆς· εὐχαῖς ταῖς ἀγρύπνοις σου, προσῳκειώθης Χριστῷ, τῷ θείῳ Νυμφίῳ σου· ἔφανας διδαχαῖς σου, σωτηρίας τὴν χάριν· στέφανον ὑπεδέξω, ἀφθαρσίας ὑψόθεν· διὸ Γαβριηλία σεμνή, πρέσβευε σωθῆναι ἡμᾶς.

Δόξα. *Ὅμοιον.*

Τῆς γῆς ἀλογήσασα, τῶν φθειρομένων, τερπνῶν, ζυγὸν τὸν χρηστότατον, τοῦ ζωοδότου Χριστοῦ, ἐπ' ὤμων ἐβάστασας· τούτῳ δὲ συνεκράθης, τῆς κατ' ἄμφω ἀγάπης, Μῆτερ Γαβριηλία, διαπρέψασα ἔργοις· διὸ ἐν παῤῥησίᾳ αὐτῷ, πρέσβευε σωθῆναι ἡμᾶς.

Καὶ νῦν. *Θεοτοκίον.*

Θεὸν τὸν ἐκ σπλάγχνων σου, σωματωθέντα φρικτῶς, καὶ πύλην ἀνοίξαντα, τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἀνθρώποις Μητράνανδρε, πρέσβευε δυσωποῦμεν, μητρικῇ παῤῥησίᾳ, σῶσαι τῆς καταδίκης, τοὺς πιστῶς μελῳδοῦντας· Χαῖρε Κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ.

Τῆς Θεοτόκου. Ὠιδὴ δ΄. Ὁ Εἱρμός.

» Ὁ καθήμενος ἐν δόξῃ, ἐπὶ θρόνου Θεότητος, ἐν νεφέλῃ
» κούφῃ, ἦλθεν Ἰησοῦς ὁ ὑπέρθεος, τῇ ἀκηράτῳ παλάμῃ
» καὶ διέσωσε, τοὺς κραυγάζοντας· Δόξα Χριστὲ τῇ δυνάμει σου.

Τροπάρια.

Φωτισμὸν ἡμῖν παράσχου, ἡ τὸ θεῖον φῶς τέξασα, καὶ τῆς ἁμαρτίας, σκότος τὸ δεινὸν διαλύσασα, ἵνα βοῶμεν πιστῶς σοι Μητροπάρθενε· Χαῖρε Δέσποινα, τῆς οἰκουμένης εὐπρέπεια.

Ἐσωμάτωσας ἀσπόρως, τὸν τὸ πάλαι λαλήσαντα, ἐν Προφήταις θείοις, Πνεύματι Θεοῦ Ἀειπάρθενε, πρὸς τὴν ἀρχαίαν ζωήν, ἐπαναφέροντα, τοὺς τιμῶντάς σε, ὡς Θεοτόκον ἀπείρανδρον.

Ὑψηλὴ ὤφθης καθέδρα, τῆς ἀνάρχου Θεότητος, τοῦ Πατρὸς τὸν Λόγον, θείαις σου χερσὶν ὡς βαστάσασα, ὃν ἐκδυσώπει δοθῆναι χάριν ἄφθονον, Ἀπειρόγαμε, σῇ μητρικῇ ἀγαθότητι.

Τῇ ἁγίᾳ σου πρεσβείᾳ, προσιόντες λαμβάνομεν, τῶν κινδύνων λύσιν, καὶ τῶν δυσχερῶν περιστάσεων· τῇ χάριτί σου γὰρ θᾶττον ἐπιφθάνουσα, τὰ ἐπώδυνα, διασκεδάζεις Πανάχραντε.

Τῆς Ὁσίας. Ὁ αὐτός.

Τὸ στερέωμα φαιδρύνεις, Ἐκκλησίας ὡς ἥλιος· οἰκτιρμῶν γὰρ σπλάγχνοις, τοῖς ἐν χαλεπαῖς περιστάσεσι, Γαβριηλία καὶ νόσοις ἐπαρκέσασα, δόξαν ἔλαβες, ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀτελεύτητον.

Τίς ἀξίως σου ὑμνήσει, πολιτείας τὰς χάριτας; ἐκ παιδὸς γὰρ θείαν, σχοῦσα ἀληθῶς τὴν προαίρεσιν, Γαβριηλία ἐν βίῳ διετήρησας, τὴν εὐσέβειαν, ὡς θησαυρὸν ἐν καρδίᾳ σου.

Ἐν τῷ βίῳ σου πενίαν, φιλοθέως πλουτήσασα, ἐν ταμείοις Μῆτερ, τοῖς τῶν οὐρανῶν ἐναπέθηκας, Γαβριηλία θεόφρον πλοῦτον ἄφθαρτον, πολιτείας σου, τὰ θαυμαστὰ κατορθώματα.

Τῆς ἀσκήσεως φρονίμως, τὴν λαμπάδα φαιδρύνασα, τῷ ἐλαίῳ Μῆτερ, τῆς σῆς ἀληθοῦς ἀντιλήψεως, πρὸς τοὺς νοσοῦντας νυμφῶνα τὸν οὐράνιον, εἰς κατοίκησιν, εὗρες τερπνὴν παμμακάριστε.

Μακαρίζει σε ἡ Λέρος, ἐκτελοῦσα τὴν μνήμην σου· ἐξ αὐτῆς γὰρ ἔβης, πρὸς τῶν οὐρανῶν τὰ ὑψώματα, Γαβριηλία θεόφρον ἔνθα χαίρουσα, καθικέτευε, ὑπὲρ ἡμῶν τὸν Φιλάνθρωπον.

Θεοτοκίον.

Ῥῦσαι Ἄχραντε Παρθένε, μητρικῆς σου χρηστότητος, τοῖς ἀμέτροις σπλάγχνοις, ἐκ τῶν πειρασμῶν καὶ τῶν θλίψεων,

ἐκ τῶν κινδύνων καὶ νόσων τοὺς δοξάζοντας, τὸ μυστήριον, τὸ θαυμαστὸν τῆς λοχείας σου.

Τῆς Θεοτόκου. Ὠιδὴ ε΄. Ὁ Εἱρμός.

» Ἐ ξέστη τὰ σύμπαντα, ἐπὶ τῇ θείᾳ δόξῃ σου· σὺ γὰρ Ἀπειρόγα-
» με Παρθένε, ἔσχες ἐν μήτρᾳ, τὸν ἐπὶ πάντων Θεόν, καὶ τέτο-
» κας ἄχρονον Υἱόν, πᾶσι τοῖς ὑμνοῦσί σε, σωτηρίαν βραβεύοντα.

Τροπάρια.

Ἐ λαίῳ Πανάχραντε, τῶν οἰκτιρμῶν σου ἴασαι, τὴν κεκακωμένην μου καρδίαν, ταῖς ἁμαρτίαις, καὶ ταύτην χάριτι σῇ, ἱλάρυνον δέομαι πιστῶς, ἵνα μακαρίζω σε, ὡς Παρθένον ἀμόλυντον.

Δ υνάμει Θεόνυμφε, τῆς μητρικῆς πρεσβείας σου, ἰσχὺς καὶ ὀχύρωμα καὶ τεῖχος, καὶ προστασία, γενοῦ ἡμῖν συμπαθῶς, τοῖς ἀναβοῶσί σοι πιστῶς· Χαῖρε Παμμακάριστε, Ὀρθοδόξων τὸ καύχημα.

Ὁ ̓ νοῦς μου ἠσθένησε, πλήθει πολλῶν πταισμάτων μου, Μῆτερ τοῦ Χριστοῦ Εὐλογημένη, καὶ ὁ ἐχθρός με, ἐπιγελᾷ ἀναιδῶς· πρόφθασον καὶ σῶσόν με Ἁγνή, καὶ τῆς πρὸς τὰ χείρονα, συνηθείας με λύτρωσαι.

Ξ ενίας ἀξίωσον, τῶν οὐρανῶν τοὺς δούλους σου, Ἄχραντε θερμαῖς σου ἱκεσίαις, πρὸς τὸν Δεσπότην, καὶ Ποιητὴν τοῦ παντός· ἔχεις γὰρ τὸ δύνασθαι Ἁγνή, ὡς αὐτὸν γεννήσασα, Θεὸν ἅμα καὶ ἄνθρωπον.

Τῆς Ὁσίας. Ὁ αὐτός.

Ἀ ̓ρίστην ἐπέδειξας, τὴν πολιτείαν πάνσεμνε· σὺ γὰρ ἠκολούθησας συντόνως Γαβριηλία, τοῦ ζωοδότου Χριστοῦ, τοῖς ἴχνεσι κόσμου τῶν φθαρτῶν, ὡς ὑπερφρονήσασα, ἀνενδότῳ φρονήματι.

Τὸν ζῆλον τῆς πίστεως, ἐν τῇ καρδίᾳ ἔχουσα, ὡς πῦρ ἀκατάσβεστον ἐν βίῳ, Γαβριηλία, τὴν τῆς ἀγάπης σαφῶς, ἐπλήρωσας θείαν ἐντολήν, ἔργοις διαπρέψασα, εὐποιΐας ἀοίδιμε.

Νοσούντων διάκονος, σὺ γενομένη ἔνδοξε, πιστῶς οὐκ ἀπέκαμες καὶ χώρας, διαδραμοῦσα, Γαβριηλία πολλάς, ἐν πράξεσι καὶ ἐν διδαχαῖς, πλείστοις τὸ σωτήριον, τοῦ Κυρίου ὑπέδειξας.

Τὴν χεῖρα προτείνουσα, τοῖς δυστυχοῦσιν ἅπασιν, παντὶ ἐν τῷ βίῳ σου Ὁσία, Γαβριηλία, τὴν τοῦ εὐσπλάγχνου Θεοῦ, ἐσύλησας χάριν· ἀλλ᾽ αὐτόν, ἵλεων ἀπέργασαι, τοῖς ἐν ὕμνοις τιμῶσί σε.

Ἐ᾽κ Λέρου ἐποίησας, Γαβριηλία ἔνδοξε, τὴν σὴν πρὸς Παράδεισον πορείαν, θησαυρὸν μέγαν, καταλιποῦσα ἡμῖν, λειψάνων σου θήκην τὴν σεπτήν, πᾶσι τῶν ἰάσεων, ἐξ αὐτῆς ῥεῖθρα βλύζουσαν.

Θεοτοκίον.

Ἰ᾽σχύν μοι καὶ δύναμιν, τῇ σῇ προνοίᾳ δώρησαι, πατεῖν τοῦ βελίαρ με τὰς πάγας, καὶ τὴν εὐθεῖαν, τῆς μετανοίας ὁδόν, πορεύεσθαι Δέσποινα Ἁγνή, ἵνα τὴν λοχείαν σου, μεγαλύνω σωζόμενος.

Τῆς Θεοτόκου. Ὠιδὴ στ΄. Ὁ Εἱρμός.

» Τὴν θείαν ταύτην καὶ πάντιμον, τελοῦντες ἑορτὴν οἱ
» θεόφρονες, τῆς Θεομήτορος, δεῦτε τὰς χεῖρας κροτήσω-
» μεν, τὸν ἐξ αὐτῆς τεχθέντα, Θεὸν δοξάζοντες.

Τροπάρια.

Ὁ᾽δύνης Μῆτερ ἀπάλλαξον, παθῶν τῶν σαρκικῶν τοὺς οἰκέτας σου, ἀναβοῶντάς σοι· Χαῖρε Παρθένε Πανάμωμε, τὴν σωτηρίαν κόσμῳ, ἡ ἀνατείλασα.

Λυττῶντα Κόρη τὸν δράκοντα, κατὰ τῶν οἰκετῶν σου ἀπώθησον, καὶ τούτου σύντριψον, τὴν ἀνθρωπόλεθρον ἔπαρσιν, ῥομφαίᾳ ὀξυτάτῃ, τῆς προστασίας σου.

Ὁ Λόγος Μῆτερ Πανάχραντε, ὁ σύνθρονος Πατρί τε καὶ Πνεύματι, τεχθεὶς ἐκ μήτρας σου, ὡς Λυτρωτὴς τὸ ἀνθρώπινον, ἐκ τῆς ἀρχαίας πλάνης, ἀνεκαλέσατο.

Γενοῦ μοι Μῆτερ παράκλησις, ἐν βίου ταῖς ἀνάγκαις καὶ θλίψεσιν, ἵνα δοξάζω σε, τὴν δι᾽ ἀνείκαστον ἔλεος, τὸν Κύριον τεκοῦσαν, τῆς ἀνθρωπότητος.

Τῆς Ὁσίας. Ὁ αὐτός.

Τὴν θείαν ταύτην τελοῦντές σου, ἐκ πόθου ἑορτὴν ἐκβοῶμέν σοι· Χαῖρε τῆς χάριτος, Γαβριηλία πανεύφημε, τῶν μυστικῶν ναμάτων, πηγὴ ἀκένωτος.

Ἐνθέων λόγων καὶ ἔργων σου, τῷ ἄρτῳ τῷ γλυκεῖ τοὺς συνόντας σοι, ὡς διαθρέψασα, Γαβριηλία τῆς βρώσεως, τῆς μυστικῆς ἐγεύσω, Θεοῦ τῆς χάριτος.

Τυχοῦσα νόμοις τοῦ Πνεύματος, ὡράθης ἀρετῶν ἐργαστήριον, ἀπὸ νεότητος, Γαβριηλία ἀοίδιμε, ἀνθ᾽ ὧν χαρὰν ἐκτήσω, τὴν αἰωνίζουσαν.

Ὁσίων τρόπων ἐκφάνσεσιν, ὀλβία ἀληθῶς ἐχρημάτισας, καὶ ἐβεβαίωσας, ἔργῳ Κυρίου τὰ λόγια, Γαβριηλία Μῆτερ, τῇ πολιτείᾳ σου.

Ἡ Λέρος χαίρει ἑόρτια, τελοῦσα ἑορτὴν τὴν φωσφόρον σου, καὶ χαίροις κράζει σοι, Γαβριηλία θεόληπτε, τῆς εὐσεβοῦς λατρείας, λαμπὰς ἀείφωτος.

Θεοτοκίον.

Λαμπὰς Παρθένε ὑπάρχουσα, φωτὸς τοῦ ἀνεσπέρου τῆς γνώσεως, τῇ φωταυγείᾳ σου, ἐσκοτισμένην τοῖς πάθεσι, τὴν ταπεινὴν ψυχήν μου, Ἁγνὴ καταύγασον.

Κοντάκιον. Ἦχος γ΄. Ἡ Παρθένος σήμερον.

Τὴν τοῦ κόσμου μέριμναν, παρωσαμένη ἡδέως, τῷ Χριστῷ ἐδούλευσας, ταῖς ἀρεταῖς σου σπουδαίως· ἔφανας, θεογνωσίας τὸ φῶς ἀνθρώποις· ἄγγελος, εἰρήνης ὤφθης ταῖς διδαχαῖς σου· διὰ τοῦτό σε τιμῶμεν, Γαβριηλία, Μῆτερ πανεύφημε.

Ὁ Οἶκος.

Τοῦ σαρκωθέντος Λόγου τοῦ Πατρός, Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, τὴν φωνήν, ἀκούσασα λέγουσαν, Ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι, σὺ ἔργον τὸν λόγον, φιλοσόφως ἐποίησας ἔνδοξε· τῶν ἐν γῇ γὰρ τερπνῶν, ἁπάντων καταφρονήσασα, τῇ ἐγκρατείᾳ ἐπολιτεύσω, προσευχαῖς ταῖς ἀγρύπνοις σχολάζουσα, καὶ ὑπὲρ τῶν ἐλαχίστων ποιοῦσα τὴν μέριμναν, τόπους διερχομένη, καὶ χώρας διαμείβουσα, καὶ μεγαλόψυχος ἐν οἰκτιρμοῖς χρηματίζουσα· διεγνώσθης δὲ τοῖς πᾶσι, γινομένη τὰ πάντα συμπαθῶς, καὶ ἔλαμψας τὸ φῶς σου, τῶν ἀνθρώπων ἔμπροσθεν, εἰς δόξαν τοῦ ἐν Τριάδι Θεοῦ, τοῦ δοξάσαντός σε, τῇ δόξῃ τοῦ προσώπου αὐτοῦ, καὶ ταῖς πρεσβείαις σου τὴν χάριν, τοῖς τιμῶσί σε παρέχοντος, Γαβριηλία, Μῆτερ πανεύφημε.

Μηνολόγιον ἐκ τοῦ Μηναίου.

Τῇ ΙΗ΄ τοῦ αὐτοῦ μηνός (Ἰουλίου), Μνήμη τῆς Ὁσίας καὶ θεοφόρου Μητρὸς ἡμῶν Γαβριηλίας τῆς Κωνσταντινουπολιτίσσης, τῆς ἐν Λέρῳ.

Στίχοι.

Τῇ ἀσκήσει ἔλαμψας καὶ εὐποιΐᾳ.
Ὡς φωστὴρ τοῖς πέρασι Γαβριηλία.
Δεκάτῃ Ὀγδοάτῃ Γαβριηλίαν θέμις ὑμνεῖσθαι.

Συναξάριον.

Αὕτη ἡ θαυμαστὴ Ὁσία Γαβριηλία (κατὰ κόσμον Αὐρηλία Παπαγιάννη) πατρίδα ἔσχε τὴν Βασιλεύουσαν Κωνσταντινούπολιν, γεννηθεῖσα τῇ 6΄ Ὀκτωβρίου τοῦ χιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ ἐνενηκοστοῦ καὶ ἑβδόμου σωτηρίου ἔτους (1897). Ἀπὸ παιδὸς τὴν πρὸς τὰ κρείττονα ἔφεσιν ἔχουσα καὶ τὰς ἀκαδημαϊκὰς αὐτῆς σπουδὰς περαιώσασα, στοιχοῦσα τῇ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις φωνῇ καὶ τῶν ἐπιγείων τερπνῶν καταφρονήσασα, ἔδωκεν ὅλην ἑαυτὴν τῇ πρὸς τὸν πλησίον διακονίᾳ. Διαμείψασα δὲ τόπους καὶ πόλεις καὶ χώρας, ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀσίᾳ καὶ Ἀφρικῇ, διῆγε τὸν βίον ἐν τελείᾳ πτωχείᾳ καὶ ἀμεριμνησίᾳ φροντίζουσα τῶν ἀσθενῶν καὶ ἐπαρκοῦσα τῶν ἐν ταῖς ποικίλαις ἀνάγκαις τοῦ βίου εὑρισκομένων. Λαβοῦσα τὸ ἀγγελικὸν σχῆμα ὑπὸ τοῦ Ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Ἀμφιλοχίου τοῦ ἐν Πάτμῳ καὶ ὡς Μοναχὴ οὐκ ἐπαύσατο τοῦ μεριμνᾶν καὶ φροντίζειν ὑπὲρ τῆς τοῦ πλησίον ὠφελείας. Ἀσκητικῶς δὲ βιώσασα ἐν Βηθανίᾳ καὶ Αἰγίνῃ καὶ ἐν μέσῳ τῆς ἐν Ἀθήναις κοσμικῆς συγχύσεως ἐξελέξατο ὡς ἔσχατον τόπον τῆς ἐπιγείου αὐτῆς ἀναστροφῆς τὴν ἐν Δωδεκανήσῳ Λέρον, ἔνθα, ἐπὶ διετίαν ἐν ἡσυχίᾳ καὶ προσευχῇ ζήσασα, ἐξεδήμησεν εἰρηνικῶς πρὸς Κύριον τῇ κη΄ Μαρτίου τοῦ χιλιοστοῦ ἐνεακοσιοστοῦ, ἐνενηκοστοῦ καὶ πρώτου σωτηρίου ἔτους (1991), ταφεῖσα ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου «Τοῦ Κάστρου».

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, Μνήμη τοῦ Ἁγίου μάρτυρος Αἰμιλιανοῦ.

Στίχοι.

Αἰμιλιανὸς εἰς πυρὰν βεβλημένος,
Χριστῷ παραστάς, τέρπεται σὺν Ἀγγέλοις.

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, Μνήμη τῶν Ἁγίων Μαρτύρων Παύλου, Θεῆς καὶ Οὐαλεντίνης.

Στίχοι.

Αἰγυπτιάζεις, Παῦλε, γλώττῃ τοῦ γένους,
Οὐ μήν γε πίστει· τοιγαροῦν κτείνῃ ξίφει.

Οὐαλεντῖναν καὶ Θεὴν ἠρτημένας,
Ἐχθροὶ Θεοῦ ξαίνουσιν ὡς ἐχθρὰς πλάνης.

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, Μνήμη τοῦ Ἁγίου Μάρτυρος Ὑακίνθου τοῦ ἐν Ἀμάστριδι.

Στίχοι.
Ὡς ὀσφράδιον ὑακίνθιον, Λόγε,
Δέξαι τὸν Ὑάκινθον αὐτοῖς καλάμοις.

Ὁ Ἅγιος Μάρτυς Μάρκελλος ἐν κραββάτῳ πυρακτωθέντι ἁπλωθεὶς τελειοῦται.

Στίχοι.
Ἀνακλιθεὶς Μάρκελλος εἰς πυρὸς κλίνην,
Ὕπνωσεν ὕπνον τὸν μακάριον πάνυ.

Οἱ Ἅγιοι Μάρτυρες Δάσιος καὶ Μάρων ξίφει τελειοῦνται.

Στίχοι.
Ἡ τῆς κεφαλῆς ἐκτομὴ τοῦ Δασίου,
Τέλους ὁμοίου σοι, Μάρων, δᾳδουχία.

Ὁ Ὅσιος Παμβὼ ἐν εἰρήνῃ τελειοῦται.

Στίχοι.
Ἑαυτὸν ἐσταύρωσε Παμβὼ τῷ βίῳ,
Καὶ σοὶ παρέστη, Σῶτερ ἐσταυρωμένε.

Μνήμη τῶν ἐν Ἁγίοις Πατέρων ἡμῶν Στεφάνου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ ἐξ Ἀμασείας μετατεθέντος, καὶ Ἰωάννου Μητροπολίτου Χαλκηδόνος, τοῦ Ὁμολογητοῦ

Στίχοι.
Λυθέντες ἐκ γῆς Ἐπίσκοποι οἱ δύο,
Πάρεισιν ἤδη τῷ Νόων Ἐπισκόπῳ.

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τὰ ἐγκαίνια τοῦ Ναοῦ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου ἐν τοῖς Καλλιστράτου.

Στίχοι.

Ναὸς Θεοῦ πέλουσα, Ἁγνὴ Παρθένε,
Ναὸν σὸν ἡγίασας τῇ χάριτί σου.

Ταῖς αὐτῶν ἁγίαις πρεσβείαις, Χριστὲ ὁ Θεός, ἐλέησον ἡμᾶς. Ἀμήν.

Τῆς Θεοτόκου. Ὠιδὴ ζ΄. Ὁ Εἱρμός.

» Οὐκ ἐλάτρευσαν, τῇ κτίσει οἱ θεόφρονες, παρὰ τὸν Κτί-
» σαντα, ἀλλὰ πυρὸς ἀπειλήν, ἀνδρείως πατήσαντες,
» χαίροντες ἔψαλλον· Ὑπερύμνητε, ὁ τῶν Πατέρων Κύριος, καὶ
» Θεὸς εὐλογητὸς εἶ.

Τροπάρια.

Ὅρμῳ ἴθυνον, ζωῆς με τὸν ταλαίπωρον, κλυδωνιζόμενον, ἐπιφοραῖς πειρασμῶν, καὶ θείαν μοι δώρησαι, Μῆτερ κατάπαυσιν, ἱκετεύουσα, ὑπὲρ ἐμοῦ τὸν Κύριον, τὸν ἐκ σοῦ σωματωθέντα.

Ὕψος Δέσποινα, τοῦ παναγίου τόκου σου, δι᾽ οὗ ἐσώθημεν, τὶς ἐξειπεῖν ἱκανός; Θεὸν γὰρ τὸν ἄχρονον, ἐν χρόνῳ ἔτεκες, καὶ ἀνέστησας, τὸ γένος τὸ ἀνθρώπινον, ἐκ βαράθρων ἀνομίας.

Μακαρίζομεν, ὥσπερ προέφης Δέσποινα, σὲ τὴν Πανάχραντον, καὶ ἐκβοῶμεν πιστῶς· Θεοῦ ἡ ἀπείρανδρος, χαῖρε γεννήτρια· χαῖρε Πάναγνε, δι᾽ ἧς ἡμῖν ἐξέλαμψεν, ἡ αὐγὴ τοῦ σωτηρίου.

Ἐπικάμφθητι, ὡς Μήτηρ πολυεύσπλαγχνος, Θεογεννήτρια, ταῖς ἱκεσίαις ἡμῶν, καὶ σῶσον ἐκ θλίψεων, καὶ περιστάσεων, τοὺς ἐλπίζοντας, βεβαίως τῆς ἁγίας σου, ἀντιλήψεως ἰσχύϊ.

Τῆς Ὁσίας. Ὁ αὐτός.

Οὐκ ἐπόθησας, μηδόλως ἐπεζήτησας, τῆς γῆς τὰ πρόσκαιρα, ἀλλὰ Χριστοῦ ἀκριβῶς, τοῖς ἴχνεσι βαίνουσα, τὴν ἐπουράνιον, πόλιν ἔφθασας, ἔνθα Ἀγγέλων τάγματα, θαυμαστὴ Γαβριηλία.

Τῷ θελήματι, τῷ θείῳ διηκόνησας, ἀπὸ νεότητος, καὶ σεαυτὴν ἀληθῶς, ἐν λόγοις καὶ πράξεσι, τύπον παρέστησας, βίου κρείττονος, Γαβριηλία πάνσεμνε, γυναικῶν ἡ εὐκοσμία.

Ἐλεήμονα, καρδίαν ὡς πλουτήσασα, Θεοῦ τῇ χάριτι, ἐν τῷ ἐλέει αὐτοῦ, νοσοῦντας καὶ πένητας, σὺ κατοικτείρησας, καὶ ἐπήρκεσας, Γαβριηλία πάνσεμνε, συμπαθῶς αὐτῶν ταῖς χρείαις.

Ταπεινώσεως, τοῖς ὅπλοις στρατηγήσασα, κατὰ τοῦ δράκοντος, τῆς νοητῆς στρατιᾶς, τῆς νίκης τὸ τρόπαιον, μέγιστον ἔστησας, καὶ ἀπέλαβες, Γαβριηλία στέφανον, ἐκ Θεοῦ δικαιοσύνης.

Σαββατίσασα, ἐν Λέρῳ καὶ ὑπνώσασα, ἐγένου ἔξυπνος, ἐν ταῖς αὐλαῖς τῆς ζωῆς, καὶ εὗρες κατάπαυσιν, τὴν αἰωνίζουσαν· ὅθεν πρέσβευε, ὑπὲρ τῶν ὑμνολόγων σου, τῷ Θεῷ Γαβριηλία.

Θεοτοκίον.

Λύμης Δέσποινα, ἁμαρτιῶν με κάθαρον, τῇ εὐσπλαγχνίᾳ σου, καὶ καθαρόν με Χριστῷ, τὸν ἄθλιον ἄνθρωπον, ὅλον προσάγαγε, ἵνα κράζω σοι· Χαῖρε Παρθένε Ἄχραντε, τῶν βροτῶν ἡ σωτηρία.

Τῆς Θεοτόκου. Ὠιδὴ η΄. Ὁ Εἱρμός.

» Παῖδας εὐαγεῖς ἐν τῇ καμίνῳ, ὁ τόκος τῆς Θεοτόκου διε-
» σώσατο, τότε μὲν τυπούμενος, νῦν δὲ ἐνεργούμενος, τὴν
» οἰκουμένην ἅπασαν, ἀγείρει ψάλλουσαν· Τὸν Κύριον ὑμνεῖτε
» τὰ ἔργα, καὶ ὑπερυψοῦτε, εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Τροπάρια.

Νόμῳ γεηρῷ τῆς ἁμαρτίας, Παρθένε γνώμῃ κακίστῃ συσχεθέντα με, λύτρωσαι ὡς τάχιστα, τῇ φιλευσπλαγχνίᾳ σου, καὶ τοῦ Θεοῦ συνέτισον, τοῖς δικαιώμασι, τὸν ἄθλιον οἰκέτην σου Μῆτερ, ἵνα σε δοξάζω, τὴν Κεχαριτωμένην.

Κόσμῳ τῷ φθαρτῷ ὑπεδουλώθην, καὶ γέγονα ἐπιλήσμων οἵας χάριτος, ἔτυχον ὁ ἄθλιος, διὰ τοῦ βαπτίσματος· ἀλλὰ Θεοχαρίτωτε, σύ με ὑπόταξον, τῷ νόμῳ τοῦ ἐκ σοῦ σαρκωθέντος, ἀντιλήψεώς σου, θεουργικῇ δυνάμει.

Ὕμνοις Μαριὰμ Θεοκυῆτορ, οἱ δοῦλοί σου εὐσεβῶς σε μακαρίζομεν· σὺ γὰρ ὑπὲρ ἔννοιαν, τὸν Θεὸν ἐκύησας, καὶ προστασία ἄμαχος, ἡμῖν δεδώρησαι, κινδύνων πολυτρόπων ἐφόδους, τῇ ἐπισκοπῇ σου, ἀεὶ ἀποσοβοῦσα.

Ῥώμην καὶ ἰσχὺν πνευματικήν μοι, παράσχου Παρθενομῆτορ τῇ δυνάμει σου, ὡς ἂν τὴν ψυχόλεθρον, ἀποκρούσω δύναμιν, ἐχθροῦ τοῦ παναλάστορος, καὶ τῷ Κυρίῳ μου, πιστῶς εὐαρεστήσω Μαρία, τῷ ἐκ σοῦ τεχθέντι, εἰς κόσμου σωτηρίαν.

Τῆς Ὁσίας. Ὁ αὐτός.

Λόγου τοῦ Θεοῦ Γαβριηλία, μελέτῃ τῇ γλυκυτάτῃ ὡς ἐγκύψασα, ζήλῳ ἐκ νεότητος, κόσμου κατεγέλασας, καὶ ὡς στρουθίον ἔδειξας, καταπαιζόμενον, τὸν βύθιον δυνάστην οὗ ῥῦσαι, ἐκ τῆς κακουργίας, καὶ πλάνης ἡμᾶς πάντας.

Δρόμους τοὺς πολλοὺς ὡς διελθοῦσα, τῷ πλούτῳ τῆς πρὸς τὸν πέλας ἀγαπήσεως, καὶ εὐεργεσίαις σου, τῷ Εὐεργετήσαντι, ἀνθρώπων γένος ἔνδοξε, ἀκολουθήσασα, ἐπέτυχες τοῦ θείου νυμφῶνος, ὦ Γαβριηλία· διό σε εὐφημοῦμεν.

Κόπους καὶ πολλὰς κακοπαθείας, ἀνδρείως Γαβριηλία ὑπομείνασα, ὑπὲρ τοῦ πλησίον σου, ἔχεις τὴν ἀπόλαυσιν, ἐν τοῖς ὑψίστοις ἄπαυστον, Ἀγγέλων τάγμασιν, Ἁγίων τε χορείαις συζῶσα, μεθ᾽ ὧν καὶ ἐξαίτει, τῷ κόσμῳ τὴν εἰρήνην.

Χαῖρε τῶν πτωχῶν ἡ οἰκονόμος, ἀπόρων Γαβριηλία ἡ ἀντίληψις· χαῖρε τῶν ἐν θλίψεσιν, ἡ τερπνὴ παράκλησις· χαῖρε νοσούντων μέριμνα, ἡ ἀκατάπαυστος· τὸν Κύριον ἀεὶ οὖν δυσώπει, ἡμῖν δωρηθῆναι, τὴν λύσιν τῶν πταισμάτων.

Χαίρει γηθοσύνως καὶ κομπάζει, ἡ Λέρος Γαβριηλία παμμακάριστε, κρήνην ἁγιάσματος, ἔχουσα τὸν τάφον σου, καὶ τὰ σεπτά σου λείψανα, ὡς σκεῦος χάριτος, τὸν Κύριον ὑμνεῖτε βοῶσα, καὶ ὑπερυψοῦτε, εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Θεοτοκίον.

Ὄμβροις μητρικῆς σου εὐσπλαγχνίας, Παρθένε Θεοκυῆτορ ἱκετεύω σε, σβέσον τῆς κακίας μου, τάχιον τοὺς ἄνθρακας, ἀναψυχὴν καὶ ἄνεσιν, τῷ παναθλίῳ σου, βραβεύουσα οἰκέτῃ Παρθένε, ᾄδοντί σοι ὕμνον, καρδίας ἐκ βαθέων.

Τῆς Θεοτόκου. Ὠιδὴ θ΄. Ὁ Εἱρμός.

» Ἅπας γηγενής, σκιρτάτω τῷ Πνεύματι, λαμπαδουχούμε-
» νος· πανηγυριζέτω δέ, ἀΰλων νόων, φύσις γεραίρουσα,
» τὴν ἱερὰν πανήγυριν, τῆς Θεομήτορος, καὶ βοάτω· Χαίροις
» παμμακάριστε, Θεοτόκε Ἁγνὴ Ἀειπάρθενε.

Τροπάρια.

Ἵνα σε ἀεί, πιστῶς μεγαλύνωμεν, Παρθένε Ἄχραντε, ἄμβλυνον τὰ βέλεμνα, τοῦ ἀρχεκάκου, κατὰ τῶν δούλων σου, ἀπαύστως ἐκπεμπόμενα, καὶ σῶσον Δέσποινα, τῶν παγίδων, τούτου ἡμᾶς ἅπαντας, ὅτι σὲ προστασίαν κεκτήμεθα.

Λάμψον φωτισμόν, Παρθένε τὸν ἄδυτον, τῆς θείας χάριτος, σκότος διαλύουσα, τῆς ἁμαρτίας, ἐκ τῆς καρδίας μου, καὶ φωτεινὸν ἀπέργασαι, ὅλον με Δέσποινα, ὡς ἀφράστως, δόξης τὸν ἀνέσπερον, τοῖς βροτοῖς ἀνατείλασα Ἥλιον.

Ὄρος νοητόν, τῷ Πνεύματι πέφηνας, καὶ θεοβάδιστον, ὅτι ἐπεδήμησεν, ὁ στήσας ὄρη, ἐκ σοῦ Πανάχραντε· ὃν ἐκτενῶς ἱκέτευε, ἀποκαθᾶραί με, ὡς οἰκτίρμων, ῥύπου παραπτώσεων, καὶ διδόναι μοι χάριν σωτήριον.

Ὕψος οὐδαμῶς, ἰσχύομεν Δέσποινα, μέλπειν τοῦ τόκου σου· ἀλλ᾽ αὐτὴ τοῖς δούλοις σου, σύγγνωθι πλούτῳ, φιλανθρωπίας σου, καὶ πρόσδεξαι τὸ μέλισμα, τόδε Πανάχραντε, σῇ προνοίᾳ, πᾶσι πρυτανεύουσα, πλουτοδότως εἰρήνην καὶ ἔλεος.

Τῆς Ὁσίας. Ὁ αὐτός.

Ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς, εὐφήμως τιμῶμέν σε, πανηγυρίζοντες, σήμερον τὴν μνήμην σου, Γαβριηλία, τὴν ἀξιέπαινον· σὺ δὲ ταῖς σαῖς δεήσεις, πρὸς τὸν φιλάνθρωπον, παῤῥησίᾳ, αἴτει τὴν συγχώρησιν, τῶν πταισμάτων ἡμῖν ἀξιάγαστε.

Ῥεῖθρα μυστικῶς, πηγάζει τῆς χάριτος, ὁ θεῖος τάφος σου, καὶ ἡ τῶν λειψάνων σου, Γαβριηλία, θήκη ἡ πάντιμος, τοῖς εὐλαβῶς προστρέχουσι, καὶ ἀνυμνοῦσί σε, τὴν τὸν βίον, πάντα ἐκτελέσασαν, ἐν Κυρίου πιστῶς τῷ θελήματι.

Ὅρμον τῆς ζωῆς, αἰσίως κατέλαβες, εὐθυπλοήσασα, τὴν τοῦ βίου θάλασσαν, τῶν ἀρετῶν σου, ἐπιτηδεύμασι, Γαβριηλία· ἔνθα σε, Χριστὸς ἐδόξασεν, καὶ χαρᾶς σε, θείας κατηξίωσεν, ἣν ἐξαίτει ἡμῖν τοῖς τιμῶσί σε.

Δῶρον ἑαυτήν, Ὁσία τῷ Κτίσαντι, σὺ ἀπετέλεσας, πόνοις τῆς ἀσκήσεως, καὶ εὐποιΐας, τοῖς κατορθώμασι, καὶ παρ᾽

αὐτοῦ ἀπέλαβες, τὴν τῆς θεώσεως, κατὰ χάριν, δόξαν καὶ λαμπρότητα, ἐν Δικαίων σκηναῖς ὡς ἀντίδωρον.

Ὅλον εὐσεβῶς, σὸν βίον ἐῤῥύθμισας, ἀπὸ νεότητος, πρὸς σκοπὸν τὸν ἅγιον, Γαβριηλία, τῆς ἄνω κλήσεως· ἀλλ᾽ ὡς ταυῦν τοῦ πόθου σου, ἐπαπολαύουσα, σὺν Ἁγίων, πάντων ὁμηγύρεσι, ὑπὲρ πάντων ἡμῶν Θεῷ πρέσβευε.

Θεοτοκίον.

Ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς, τιμῶμεν τὸν ἄσπορον, Παρθένε τόκον σου, δι᾽ οὗ τὸ ἀνθρώπινον, ἐῤῥύσθη γένος, τῆς παραβάσεως, καὶ ἐκ ψυχῆς δεόμεθα, ἵνα πρεσβείαις σου, λυτρωθῶμεν βίου περιστάσεων, καὶ γεέννης πυρὸς Ἀειπάρθενε.

Ἐξαποστειλάριον. Τοῖς Μαθηταῖς συνέλθωμεν.

Τῆς κοσμικῆς συγχύσεως, ἐν μέσῳ μετελθοῦσα, ἀσκητικῶς τὸν βίον σου, ἐν ἀγάπης τελείας, τῆς πρὸς Θεὸν καὶ τὸν πέλας, θαυμαστῇ ἐπιδείξει, Γαβριηλία ἔνδοξε, πρὸς τὸ ὕψος ἀνέπτης, τῶν οὐρανῶν, ἔνθα τὸ πολίτευμα κεκτημένη, ὑπὲρ ἡμῶν ἱκέτευε, ἵνα λάβωμεν χάριν.

Ἕτερον. Ὁ Οὐρανὸν τοῖς ἄστροις.

Ὡς τῷ Χριστῷ τοῖς ἔργοις, φιλαδελφίας ἐπὶ γῆς, ποιήσασα ἐδοξάσθης, ἐν ταῖς σκηναῖς τῶν ἐκλεκτῶν, Γαβριηλία Ὁσία· διό σε πάντες τιμῶμεν.

Ἕτερον. Γυναῖκες ἀκουτίσθητε.

Ἡ Λέρος ἐπαγάλλεται, τὰ σὰ τίμια λείψανα, ἔχουσα Μῆτερ ἐν κόλποις, ὥσπερ θησαύρισμα μέγα· χάρις γὰρ βρύει πάντοτε, ἐξ αὐτῶν ἀπειρόδωρος, ἅπασι τοῖς προστρέχουσι, Γαβριηλία Ὁσία, τῆς Ἐκκλησίας λαμπρότης.

Θεοτοκίον.

Ὁ ὢν τῇ φύσει ἄκτιστος, καὶ τῷ Πατρὶ συνάναρχος, πάντων ἐπέκεινα χρόνων, καὶ προαιώνιος Λόγος, κτιστὸς ἐκ σοῦ ὡς ἄνθρωπος, καὶ ὑπὸ χρόνον γίνεται, σῴζων ἀρᾶς τὸν ἄνθρωπον· διὸ ἀεί σε ὑμνοῦμεν, Μαρία Θεοκυῆτορ.

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΙΝΟΥΣ

Ἱστῶμεν στίχ. δ΄ καὶ ψάλλομεν τὰ κάτωθι Στιχηρὰ Προσόμοια.

Ἦχος δ΄. Ἔδωκας σημείωσιν.

Σήμερον ἀνέτειλεν, ὑπὲρ τὸν ἥλιον λάμπουσα, ἑορτή σου ἡ πάντιμος, ἐν ᾗ καὶ συνήλθομεν, ἐν ἀγαλλιάσει, μακαρίζοντές σε, τὴν θεραπεύσασαν Θεόν, φιλαδελφίας τοῖς κατορθώμασι, καὶ πόνοις τῆς ἀσκήσεως, Γαβριηλία ἀοίδιμε· ἀλλ᾽ ἐξαίτει δωρήσασθαι, τὸν Θεὸν ἡμῖν ἔλεος.

Ὅλην σου τὴν ἔφεσιν, καθυποτάξασα ἔνδοξε, τῷ Δεσπότῃ τῆς κτίσεως, τῆς γῆς κατεφρόνησας, καὶ δικαιοσύνης, τὰ ἔργα εἰργάσω, καὶ πλεονάσασα αὐτοῖς, Γαβριηλία Μῆτερ πανθαύμαστε, τὴν χάριν ἐθησαύρισας, τοῦ Παρακλήτου καὶ ἔλαβες, τῶν θαυμάτων τὴν δύναμιν, εἰς πιστῶν περιποίησιν.

Ἔχουσα ἀνόθευτον, ἐν τῇ καρδίᾳ σου πίστεως, θησαυρὸν τὸν οὐράνιον, σαρκὸς οὐκ ἐφρόντισας, ἐν παντὶ τῷ βίῳ, καὶ τόπους διῆλθες, Μῆτερ φροντίζουσα πολλῶν, τῶν ἐν ἀνάγκαις, νόσοις καὶ θλίψεσι· διό σε ἐθαυμάστωσε, Γαβριηλία ὁ Κύριος, συμπαθῶς ὃν ἱλέωσαι, καὶ ἡμῖν τοῖς ὑμνοῦσι σε.

Τάφον σου τὸν ἅγιον, καὶ τὰ μυρίπνοα λείψανα, νῆσος Λέρος ἐκτήσατο, πηγὴν ἁγιάσματος, τὴν ῥοὴν πλουσίως, τὴν τῶν ἰαμάτων, ἀναβλυστάνουσαν ἀεί, Γαβριηλία τοῖς προσπελά-

ζουσι· διό σε μακαρίζομεν, καὶ τὴν σεπτήν σου πανήγυριν, εὐσεβῶς ἑορτάζομεν, τὸν Θεὸν μεγαλύνοντες.

Δόξα. *Ἦχος δ΄.*

Ὁσία Μῆτερ, θεοειδεῖ λογισμῷ, τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὡς μιμησαμένη, οὐδὲν ἐν βίῳ ἐκτήσω, φθαρτὸν καὶ ἐπίκηρον· ἀλλὰ τὴν πτωχείαν ἐκλεξαμένη, τοῦ δι᾽ ἡμᾶς πτωχεύσαντος, ἁπάντων διετέλεσας, τῶν ἐπὶ γῆς παρεπίδημος, τῇ προσευχῇ προσκαρτεροῦσα, καὶ ἐγκράτειαν φυλάττουσα· ἐν ἀπαρνήσει δὲ ἑαυτῆς, ἀσθενοῦντας καὶ πένητας, ἐν τῷ ἐλέει κατοικτείρησας, τοῦ ἐλεήμονος Θεοῦ. Ὅθεν αὐτῷ ἐν οὐρανοῖς, τανῦν παριστα-μένη, Γαβριηλία πανθαύμαστε, ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν αἴτει, εἰρήνην καὶ μέγα ἔλεος.

Καὶ νῦν. *Θεοτοκίον.*

Ἐκ παντοίων κινδύνων, τοὺς δούλους σου φύλαττε, Εὐλογη-μένη Θεοτόκε, ἵνα σε δοξάζωμεν, τὴν ἐλπίδα τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Δοξολογία Μεγάλη
καὶ Ἀπόλυσις.

Εἰς τὴν Λειτουργίαν

Τὰ Τυπικά, οἱ Μακαρισμοὶ καὶ ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς Ὁσίας ἡ γ΄ καὶ στ΄ Ὠιδή. Ἀπόστολον ζήτει τῷ Σαββάτῳ τῆς κζ΄ Ἑβδομάδος (Γαλ. ε΄ 22 - στ΄ 2) καὶ Εὐαγγέλιον τῷ ιστ΄ Σαββάτῳ Ματθαίου (Κεφ. κε΄ 1 - 13).

Κοινωνικόν.

Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον ἔσται δίκαιος. Ἀλληλούϊα.

Μεγαλυνάρια.

Τὴν Γαβριηλίαν δεῦτε πιστοί, τιμήσωμεν πάντες, τὴν βιώσασαν ἐπὶ γῆς, τοῦ Εὐαγγελίου, ἀξίως ἐν τῷ νόμῳ· Χριστῷ γὰρ παρεστῶσα, ἡμῶν προΐσταται.

Χαίροις τῆς ἀγάπης ὁ θησαυρός, καὶ φιλαδελφίας, ὁ ἀκένωτος ποταμός· χαίροις τὸ δοχεῖον, χαρᾶς τῆς ἐν Κυρίῳ, Γαβριηλία Μῆτερ· σὲ μακαρίζομεν.

Στίχοι.

Ὁ τῆς Ῥόδου Κύριλλος χειρὶ ἀνάγνῳ
Σοὶ τοὺς ὕμνους ὕφανε, Γαβριηλία,
Παϊσίου αἴτησιν καλοῦ Ποιμένος,
Λέρου καὶ Καλύμνου τε ἀποπληρώσας,
Σὺ Χριστῷ δὲ ἔνδοξε ὡς παρεστῶσα,
ἀμφοτέρους φύλαττε ταῖς σαῖς πρεσβείαις.

ΚΑΝΩΝ ΠΑΡΑΚΛΗΤΙΚΟΣ
ΘΙΣ ΤΗΝ ΟΣΙΑΝ ΜΗΤΕΡΑ ΗΜΩΝ
ΓΑΒΡΙΗΛΙΑΝ
ΤΗΝ ΘΝ ΛΕΡΩ

Ἧς ἡ Μνήμη τῇ ιη΄ Ἰουλίου.

Ποίημα Κυρίλλου, Μητροπολίτου Ῥόδου

Εὐλογήσαντος τοῦ Ἱερέως τό «Κύριε εἰσάκουσον»*, μεθ᾽ ὃ τό* «Θεὸς Κύριος» *καὶ τὰ κάτωθι Τροπάρια.*

Ἦχος δ΄. Ὁ ὑψωθεὶς ἐν τῷ Σταυρῷ.

Ὡς θαυμαστὴν ἐπὶ τῆς γῆς πολιτείαν, ἐπιτελέσασα Χριστοῦ τῇ ἀγάπῃ, Γαβριηλία ἔτυχες, χαρᾶς τῆς ἀληθοῦς, θρόνῳ τῷ τῆς χάριτος, παρεστῶσα ἐν δόξῃ, καὶ Ἀγγέλων τάγμασιν, ἐν ὑψίστοις συνοῦσα. Ἀλλ᾽ ἐκτενῶς δυσώπει τὸν Θεόν, ὑπὲρ ἡμῶν σὲ καλούντων προστάτιδα.

Δόξα. *Τὸ αὐτό.* Καὶ νῦν. *Θεοτοκίον.*

Οὐ σιωπήσομέν ποτε Θεοτόκε, τὰς δυναστείας σου λαλεῖν οἱ ἀνάξιοι· εἰ μὴ γὰρ σὺ προΐστασο πρεσβεύουσα, τίς ἡμᾶς ἐῤῥύσατο, ἐκ τοσούτων κινδύνων; τίς δὲ διεφύλαξεν, ἕως νῦν ἐλευθέρους; οὐκ ἀποστῶμεν Δέσποινα ἐκ σοῦ· σοὺς γὰρ δούλους σώζεις ἀεί, ἐκ παντοίων δεινῶν.

Ὁ Ν΄ καὶ ὁ Κανὼν τῆς Ὁσίας, φέρων Ἀκροστιχίδα ἐν τοῖς Θεοτοκίοις· «Κυρίλλου».

Ὠιδὴ α΄. Ἦχος πλ. δ΄. Ὑγρὰν διοδεύσας.

Μεγίστων θεόθεν τῶν δωρεῶν, καταξιωθεῖσα, τῇ ὁσίᾳ σου βιοτῇ, ἐκ βίου ἡμᾶς Γαβριηλία, κακοπραγίας καὶ θλίψεως φύλαττε.

Ὑμνοῦντες ζωῆς σου τῆς καθαρᾶς, τοὺς ἄθλους Ὁσία, ἐκβοῶμέν σοι εὐλαβῶς· Πάρεσο ἡμῖν Γαβριηλία, ἐν χαλεπαῖς περιστάσεσι σύμμαχος.

Ἀγάπης τὸ σκεῦος τὸ καθαρόν, ἡμᾶς δι᾽ ἀγάπης, πολιτεύεσθαι ἀληθοῦς, τῆς πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον, Γαβριηλία εὐχαῖς σου ἀξίωσον.

Θεοτοκίον.

Κυρίου ἡ Μήτηρ ἡ ἀγαθή, Ἄχραντε Παρθένε, ἐκ κινδύνων καὶ πειρασμῶν, φύλαττε ἐκ πάντων ἀνωτέρους, τοὺς τῇ ἁγίᾳ σου σκέπῃ προστρέχοντας.

Ὠιδὴ γ΄. Οὐρανίας ἀψῖδος.

Τῆς ἀγάπης τὸ σκεῦος, τὸ εὐαγὲς πάνσεμνε, ταπεινοφροσύνης δοχεῖον, τὸ πολυτίμητον, θεομακάριστε, Γαβριηλία Ὁσία, πάντοτε προστάτευε, τῶν προσιόντων σοι.

Προσπαθείας ματαίας, δίδου ἡμῖν δύναμιν, εὐσεβῶς ῥαγῆναι Ὁσία, καὶ καθαρότητι, βίου ἀξίωσον, Γαβριηλία δοξάζειν, τὸν Θεὸν τὸν εὔσπλαγχνον, τοὺς εὐφημοῦντάς σε.

Πολεμίων παντοίων, τῶν ὁρατῶν λύτρωσαι, καὶ τῶν ἀοράτων Ὁσία, ἐξ ἐπιθέσεων, τοὺς μακαρίζοντας, ἐν κατανύξει καρδίας, τοῦ ἐνθέου βίου σου, τὰ ἀριστεύματα.

Θεοτοκίον.

Ὑπὲρ φύσιν Παρθένε, τὸν τοῦ παντὸς αἴτιος, ἔτεκες ἁγνῶν ἐξ αἱμάτων, δι᾽ ἀγαθότητα· αὐτῷ οὖν πρέσβευε, τοῦ ἐλεῆσαι καὶ σῶσαι, τὰς ψυχὰς Θεόνυμφε, τῶν ὑμνολόγων σου.

Διάσωσον Γαβριηλία θεόφρον, Μῆτερ Ὁσία, τοὺς τῇ πρεσβείᾳ τῇ σῇ καταφεύγοντας, ἀπὸ κινδύνων καὶ θλίψεων τῶν ἐν βίῳ.

Ἐπίβλεψον ἐν εὐμενείᾳ Πανύμνητε Θεοτόκε, ἐπὶ τὴν ἐμὴν χαλεπὴν τοῦ σώματος κάκωσιν, καὶ ἴασαι τῆς ψυχῆς μου τὸ ἄλγος.

Αἴτησις καὶ τὸ Κάθισμα.
Ἦχος β΄. Πρεσβεία θερμή.

Ἀγάπην θερμήν, πλουτοῦσα ἐν καρδίᾳ σου, ἐνθέῳ ζωῇ, τὸν Κτίστην εὐηρέστησας· ἀλλ᾽ αὐτὸν ἱκέτευε, παῤῥησίας χάριν ὡς ἔχουσα, Γαβριηλία ἔνδοξε ἡμῖν, τὴν λύσιν πταισμάτων τοῦ δωρήσασθαι.

Ὠιδὴ δ΄. Εἰσακήκοα Κύριε.

Καταφύγιον γένοιτο, ἄμαχος βοήθεια ἡμῖν ἅπασιν, ἡ πρεσβεία σου πρὸς Κύριον, ὦ Γαβριηλία πολυθαύμαστε.

Γεωργεῖν φόβον ἅγιον, θείαν τε κατάνυξιν ἐν σεμνότητι, τῇ σῇ χάριτι ἐνίσχυσον, ὦ Γαβριηλία τοὺς ἱκέτας σου.

Ἐποπτεύουσα ἄνωθεν, μὴ ἐλλίπῃς πάνσεμνε τοὺς προστρέχοντας, τοῖς λειψάνοις σου ἐκ πίστεως, καὶ ἐν ἐγκωμίοις εὐφημοῦντάς σε.

Θεοτοκίον.

Ὑπωθέντά με πταίσμασι, καὶ γέλων προκείμενον τῷ ἀλάστορι, Θεοτόκε τῇ πρεσβείᾳ σου, οἰκτειρον καὶ σῶσον τὸν ἱκέτην σου.

Ὠιδὴ ε΄. Φώτισον ἡμᾶς.

Ἄκουσον ἡμῶν, τῆς δεήσεως καὶ δίωξον, ἀφ᾽ ἡμῶν Γαβριηλία θαυμαστή, νοημάτων ματαιότητος τὴν νέφωσιν.

Νάμασι τῆς σῆς, θείας χάριτος κατάρδευσον, τὰς καρδίας τῶν τιμώντων εὐλαβῶς, βιοτῆς σου τὴν λαμπρότητα παν-εύφημε.

Φώτισον φωτί, τῆς πρεσβείας σου πρὸς Κύριον, τὰς ψυχὰς Γα-βριηλία τηλαυγῶς, τῶν ἐκ πόθου προσιόντων σοι ἑκάστοτε.

Θεοτοκίον.

Ἵλεων ἡμῖν, τὸν ἐκ σοῦ ἐνανθρωπήσαντα, Πατρὸς Λόγον διὰ πλῆθος οἰκτιρμῶν, Θεοτόκε Ἀειπάρθενε ἀπέργασαι.

Ὠιδὴ στ΄. Τὴν δέησιν ἐκχεῶ.

Ἐδούλευσας, τῷ Θεῷ ὡς πάνσοφος, ὑλικὰς ἀπωσαμένη μερί-μνας, καὶ παρ᾽ αὐτοῦ τὰ βραβεῖα ἐδέξω, Γαβριηλία Ὁσία τῶν πόνων σου. Αὐτὸν οὖν ἔργασαι ἡμῖν, εὐμενῆ μεσιτείαις ἁγίαις σου.

Ἠρίστευσας, πρακτικῶς τὸ ἔλεος, τοῦ Θεοῦ μιμησαμένη ἐν βίῳ· διὸ αὐτὸς χάριτός σε μεγίστης, Γαβριηλία Ὁσία ἠξί-ωσε, δι᾽ ἧς παράστηθι ἡμῖν, κραταιὰ καὶ βεβαία ἀντίληψις.

Τοῦ χείρονος, τὴν ῥοπὴν ἐμπόδισον, ἐν ἡμῖν τὴν κινουμένην ἀτάκτως, καὶ πρὸς ἀγάπην Θεοῦ ἡμῶν τρέψον, Γαβριηλία Ὁσία τὴν ἔφεσιν· σὺ γὰρ δι᾽ ἔργων ἀγαθῶν, τῆς ἀγάπης ἐδείχθης κειμήλιον.

Θεοτοκίον.

Λαμπρότατε, τοῦ Θεοῦ ἡμῶν θρόνε, καὶ αὐτοῦ ἡγιασμένη καθέδρα, ἠγλαϊσμένη τοῦ Κτίσαντος Νύμφη, Εὐλογημένη Μαρία Μητράναδρε, τοῦ Παραδείσου τῶν σκηνῶν, ἡμᾶς δεῖξον εὐχαῖς σου οἰκήτορας.

Διάσωσον Γαβριηλία θεόφρον, Μῆτερ Ὁσία, τοὺς τῇ πρεσβείᾳ τῇ σῇ καταφεύγοντας, ἀπὸ κινδύνων καὶ θλίψεων τῶν ἐν βίῳ.

Ἄχραντε, ἡ διὰ λόγου τὸν Λόγον ἀνερμηνεύτως, ἐπ᾽ ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν τεκοῦσα δυσώπησον, ὡς ἔχουσα μητρικὴν παῤῥησίαν.

Αἴτησις καὶ τὸ Κοντάκιον.
Ἦχος β΄. Τοῖς τῶν αἱμάτων σου.

Τῷ ἐναρέτῳ σου βίῳ τηρήσασα, τὸ κατ᾽ εἰκόνα Θεοῦ ἀκηλίδωτον, τὴν χάριν πλουσίαν ἀπέλαβες, Γαβριηλία ἧς δίδου ἑκάστοτε, τὰ δῶρα τοῖς πόθῳ ὑμνοῦσί σε.

Προκείμενον. Ἦχος δ΄.

Ὑπομένων, ὑπέμεινα τὸν Κύριον καὶ προσέσχε μοι.

Στίχ. Καὶ ἔστησεν ἐπὶ πέτραν τοὺς πόδας μου καὶ κατηύθυνε τὰ διαβήματά μου.

Εὐαγγέλιον, ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον.
(Κεφ. ια΄ 27-30)

Εἶπεν ὁ Κύριος τοῖς ἑαυτοῦ Μαθηταῖς· Πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ Πατρός μου· καὶ οὐδεὶς ἐπιγινώσκει τὸν Υἱόν, εἰμὴ ὁ Πατήρ· οὐδὲ τὸν Πατέρα τις ἐπιγινώσκει εἰμὴ ὁ Υἱός, καὶ ᾧ ἐὰν βούληται ὁ Υἱὸς ἀποκαλῦψαι. Δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. Ἄρατε τὸν ζυγόν μου ἐφ᾽ ὑμᾶς, καὶ μάθετε ἀπ᾽ ἐμοῦ, ὅτι πρᾶός εἰμι, καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. Ὁ γὰρ ζυγός μου χρηστός, καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστιν.

Δόξα. Ταῖς τῆς σῆς Ὁσίας...
Καὶ νῦν. Ταῖς τῆς Θεοτόκου...

Στίχ. Ἐλέησόν με, ὁ Θεός, κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου καὶ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν σου ἐξάλειψον τὸ ἀνόμημά μου.

Προσόμοιον. Ἦχος πλ. β΄. Ὅλην ἀποθέμενοι.

Βίου ἡδυπάθειαν, καὶ κοσμικὴν εὐδοξίαν, ὁλικῶς μισήσασα, τοῦ Χριστοῦ τοῖς ἴχνεσιν, ἠκολούθησας· θαυμαστὸν ἤνυσας, ἐπὶ γῆς τὸν βίον, σωφροσύνην ἐπιδείξασα, καὶ δι᾽ ἀσκήσεως, πολιτευσαμένη ὡς Ἄγγελος, καὶ εὐποιΐαις τέλεον, τὴν φιλανθρωπίαν ἀσκήσασα. Ὅθεν δοξασθεῖσα, ἱκέτευε τὸν Κύριον θερμῶς, Γαβριηλία πανεύφημε, ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Σῶσον, ὁ Θεός, τὸν λαόν σου...

Ὠιδὴ ζ΄. Οἱ ἐκ τῆς Ἰουδαίας.

Παρεστῶσα τῷ θρόνῳ, τῆς Τριάδος ἐν δόξῃ, Γαβριηλία σεμνή, ἐκεῖθεν εὐμενείας, ἐν ὄμματι εὐσπλάγχνῳ, τοῖς τιμῶσί σε ἔπιδε, θλίψεων λύσιν πασῶν, παρέχουσα τοῖς πᾶσιν.

Εὐποιΐαις τὸν βίον, ἐκτελέσασα Μῆτερ, Γαβριηλία πιστῶς, πολλὴν καρποφορίαν, προσήνεγκας ὡς προῖκα, τῷ ὡραίῳ Νυμφίῳ σου, παρ᾽ οὗ ἐξαίτει ἡμῖν, χαρὰν καὶ εὐφροσύνην.

Γεωθέντες ἀθλίως, δι᾽ ἀμέλειαν ἄκραν, ταῖς ἁμαρτίαις τὸν νοῦν, ζωῆς τῆς ἐναρέτου, αὐτὸν ἐν ἐργασίαις, δυσωποῦμεν οὐράνωσον, ἐκδυσωποῦσα θερμῶς, Θεὸν Γαβριηλία.

Θεοτοκίον.

Λυτρωθέντες Παρθένε, τῷ ἀσπόρῳ σου τόκῳ, τῆς τοῦ γενάρχου ἀρᾶς, τὸ Χαῖρέ σοι βοῶμεν, καὶ μακαρίζομέν σε, ἐκ καρδίας δεόμενοι· Φύλαττε Μῆτερ ἡμᾶς, ἐκ τῶν πειρατηρίων.

Ὠιδὴ η΄. Τὸν Βασιλέα.

Τοὺς ἀφορῶντας, τῇ κραταιᾷ σου πρεσβείᾳ, στῆθι σύμμαχος ἐν βίου ταῖς ἀνάγκαις, ὦ Γαβριηλία, Ὁσία μακαρία.

Χειμαζομένοις, ταῖς τρικυμίαις τοῦ βίου, ἀκλυδώνιστος λιμὴν Γαβριηλία, γενοῦ ἡμῖν πᾶσι, γαλήνη τῶν εὐχῶν σου.

Χάριτος θείας, ὡς δεδεγμένη τὸν πλοῦτον, τοὺς πτωχεύοντας ἡμᾶς Γαβριηλία, πολλαῖς ἁμαρτίαις, ἐλέησον εὐχαῖς σου.

Θεοτοκίον.

Ὁ ἐκ γαστρός σου, ὑπερφυῶς ἀνατείλας, δόξης ἥλιος εὐχαῖς ταῖς μητρικαῖς σου, ἀγαθὸς φανείη, ἡμῖν τοῖς ὑμνηταῖς σου.

Ὠιδὴ θ΄. Κυρίως Θεοτόκον.

Ὁσία μακαρία, κλέος τῶν Ὁσίων, Γαβριηλία ἐξαίτει τὰ κρείττονα, ταῖς δυναταῖς σου πρεσβείαις, πρὸς τὸν Φιλάνθρωπον.

Παράσχου ἡμῖν πᾶσιν, ῥῶσιν τὴν κατ᾽ ἄμφω, Γαβριηλία Ὁσία παγγέραστε, ἵνα Θεοῦ ἐν τῷ θείῳ, νόμῳ βιώσωμεν.

Ὁσίων ἐντρυφῶσα, δόξης τῆς ἀῤῥάστου, Γαβριηλία δυσώπει τὸν Κύριον, τοῦ οἰκτειρῆσαι καὶ σῶσαι, τοὺς ὑμνολόγους σου.

Θεοτοκίον.

Ὑμνοῦντας Θεομῆτορ, καὶ δοξολογοῦντας, τῆς σῆς λοχείας τὸ μέγα μυστήριον, ἐκ τῶν βελῶν ἡμᾶς ῥῦσαι, τοῦ πολεμήτορος.

Τό «Ἄξιόν ἐστι» καὶ τὰ Μεγαλυνάρια.

Χαίροις τῆς ἀγάπης ὁ θησαυρός, καὶ φιλαδελφίας, ὁ ἀκένωτος ποταμός· χαίροις τὸ δοχεῖον, χαρᾶς τῆς ἐν Κυρίῳ, Γαβριηλία Μῆτερ· σὲ μακαρίζομεν.

Βίον μετελθοῦσα τὸν καθαρόν, εὐφραίνῃ Κυρίου, θεωρίᾳ τῇ μυστικῇ· Αὐτὸν οὖν δυσώπει, θερμῶς Γαβριηλία, ἵνα τὴν σωτηρίαν, ἡμῖν δωρήσηται.

Σὺ Γαβριηλία ἀπὸ παιδός, ὡς φυλαξαμένη, τοῦ Δεσπότου τὴν ἐντολήν, τῆς ἐν τοῖς ὑψίστοις, τρυφῆς κατηξιώθης· διὸ ἡμῖν ἐξαίτει, χαρὰν τὴν ἄνωθεν.

Κόσμου τῶν θορύβων ὡς ἀληθῶς, ὤφθης ἀναμέσον, ὥσπερ Ἄγγελος ἐν σαρκί· ὅθεν τῶν Ἀγγέλων, χορείαις νῦν συνοῦσα, Γαβριηλία Μῆτερ, ἡμῶν μνημόνευε.

Ἐλεημοσύνης τὸν θησαυρόν, σὲ Γαβριηλία, εὐφημοῦμεν παναυλαβῶς· δίδου οὖν ἀφθόνως, ἡμῖν κἂν ἀναξίοις, τῆς χάριτός σου Μῆτερ, τὸ θεῖον ἔλεος.

Ῥύου πολεμίων τῶν ὁρατῶν, καὶ τῶν ἀοράτων, ἐκ δολίας ἐπιβουλῆς, τῇ σῇ ἀντιλήψει, Γαβριηλία Μῆτερ, τὴν νῆσον τῶν Λερίων, ἀνευφημοῦσάν σε.

Λέρος εὐφημεῖ σε ὡς θησαυρόν, ἔχουσα τὴν θήκην, σῶν λειψάνων τῶν ἱερῶν· τῆς σῆς προστασίας, αὐτὴν οὖν μὴ στερήσῃς, Γαβριηλία Μῆτερ, ὡς εὐσυμπάθητος.

Χάριν παῤῥησίας πρὸς τὸν Θεόν, ἔχουσα δυσώπει, τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς παθῶν, ἐκ τῆς ἐπηρείας, Γαβριηλία Μῆτερ, καὶ ἔνθεον τὸν βίον, ἐπιτελέσωμεν.

Σὺν Ἀμφιλοχίῳ τῷ ἱερῷ, Πάτμου τῷ φωστῆρι, ἐκδυσώπει τὸν Λυτρωτήν, εἰρήνην δοθῆναι, ἡμῖν Γαβριηλία, καὶ ἔλεος καὶ χάριν, ὡς μόνος εὔσπλαγχνος.

Πᾶσαι τῶν Ἀγγέλων αἱ στρατιαί, Πρόδρομε Κυρίου, Ἀποστόλων ἡ δωδεκάς, οἱ Ἅγιοι Πάντες, μετὰ τῆς Θεοτόκου, ποιήσατε πρεσβείαν, εἰς τὸ σωθῆναι ἡμᾶς.

Τὸ Τρισάγιον, τὰ συνήθη Τροπάρια, Ἐκτενὴς παρὰ τοῦ Ἱερέως καὶ Ἀπόλυσις μεθ' ἣν ψάλλομεν τὰ κάτωθι.

Ἦχος β΄. Ὅτε ἐκ τοῦ ξύλου.

Κόσμου τὴν ἀπάτην ὁλικῶς, πίστεως δυνάμει λιποῦσα, Γαβριηλία σεμνή, σωφροσύνῃ ἔζησας, τὸν βίον ἅπαντα, καὶ

αὐτὸν κατεκόσμησας, τῇ φιλαδελφίᾳ, τοῦ Χριστοῦ τοῖς ἴχνεσιν, ἀκολουθήσασα. Ὅθεν ὡς αὐτῷ παρεστῶσα, πᾶσι τοῖς πρὸς σὲ ἀφορῶσιν, ἔλεος ἐξαίτει καὶ συγχώρησιν.

Τὴν πᾶσαν ἐλπίδα μου, εἰς σὲ ἀνατίθημι, Μῆτερ τοῦ Θεοῦ, φύλαξόν με ὑπὸ τὴν σκέπην σου.

Δέσποινα πρόσδεξαι, τὰς δεήσεις τῶν δούλων σου, καὶ λύτρωσαι ἡμᾶς, ἀπὸ πάσης ἀνάγκης καὶ θλίψεως.

Δι᾽ εὐχῶν τῶν ἁγίων...

Δίστιχον.

Τὸν τῆς Ῥόδου Κύριλλον Ἀρχιερέα,
Ἐκ κινδύνων φύλαττε Γαβριηλία.

THE SERVICE
OF OUR VENERABLE
AND GOD-FEARING MOTHER
GABRIELLA
OF CONSTANTINOPLE
IN LEROS OF THE DODECANESE

Composed by the least among Bishops,
Metropolitan Cyril (Kogerakis)
Metropolitan of the Holy Metropolis of Rhodes

English translation:
His Grace, Spyridon (Kezios),
Bishop of Amastris

THE SERVICE
OF OUR VENERABLE AND GOD-FEARING MOTHER
GABRIELLA
OF CONSTANTINOPLE
IN LEROS OF THE DODECANESE

Commemorated on the 18th of July.

Composed by the least among Bishops,
Metropolitan Cyril (Kogerakis)
Metropolitan of the Holy Metropolis of Rhodes

THE MINOR VESPERS

In the Verses, Prosomia.

Firsth tone. The heavenly ranks.

Let the multitude of the Orthodox joyfully celebrate the memory of Gabriella. For today she shines as a star, illuminating the souls who in faith devoutly seek her intercession for their concerns.

Having virtuously completed life you became worthy of the path of joy wherein are the chorus of the Saints. Fervently intercede with them for us, God-bearing Gabriella that salvation be ours.

Serving God through acts of brotherly love ignited your soul with the flame of love. You received, as is written, a hundredfold reward for your labors. Wherefore, do not ever cease praying for us who praise you.

Having zealously fulfilled the message of the Gospel, and in perseverance reaching the heights of virtue, you truly received the bridal chamber's place of rest. Wherefore, O god-bearing Gabriella do not cease sheltering us.

Glory. *Second tone.*

Most praised, venerable Mother Gabriella, you were dedicated to Christ from your youth. You kept the torch of virtue afire, brightening it with the oil of brotherly love. Wherefore, you entered the bridal chamber of immortal joy, rejoicing in the beauty of your sweet love. Intercede for us who commemorate your memory.

Now and always, *Theotokion.*

All of my hopes in you I repose; Mother of God, beneath your shelter safeguard me.

IN THE VERSES, Prosomia.
Second tone. House of Efrata.

O Mother Gabriella, with a wealth of divine desire in your heart you lived a heavenly life, rich in love.

Verse. I waited patiently for the Lord, and he set my feet on a rock.

To the end, you were beheld blissful among women, prudently living by the laws of the Lord, O glorious Gabriella.

Verse. And he set my feet on a rock and guided my steps aright.

Bestowed with glory beyond understanding, intercede to the Lord for those who turn to you, O revered Gabriella.

Glory. *Tone, plagal fourth.*

Come, O faithful. and praise the revered Gabriella in melody. For, from her youth she made the revered choice to be spiritually adorned with the virtues of the Gospel. Wherefore, she received the crown of life from the Lord. Intercede to Him for the salvation of our souls.

Now and always, *Theotokion.*

Lady, hear with favor the prayers of your servants, and liberate us from all want and affliction.

"Now let", *the Trisagion, the Dismissal Hymn from Great Vespers, and dismissal.*

GREAT VESPERS

The inaugural Psalm and the "Blessed is the man". *At the* "O Lord I have" *we stipulate 8 verses and chant the following stanzas.*

First tone. O strange wonder.

Come, chorus of the faithful who have gathered here today, let us harmoniously sing hymns of praise to the Lord for the wondrous venerable Gabriella who lived an angelic life on earth living the divine will. Crying out, hail, O most revered Mother, be my life's protector by your intercessions.

O Gabriella you had a reverent inclination from childhood to follow in the footsteps of Christ. You lived your life benefiting others from compassion welling within you. Your divine deeds were rewarded a hundredfold. Wherefore, having received joy beyond understanding, ask for peace within the souls of those who honor you.

O Venerable One, truly as was written, through the holy Spirit, by the Prophet David, your memory will remain for generations. Night and day you studied the principles of God and always precisely kept them as your will. Wherefore, we the faithful honor you, O Gabriella, asking your help as we confront the dangers in life.

Rejoice and be glad, truly royal city of Constantine. Be proud of your treasured offspring in Christ. The island of the Lerians is piously proud to possess as a treasure the repository of

your relics. O Mother, by your prayers both guard and protect all who cry out your name.

Others. Second tone. What praises.

What crowns of praise are we to crown the God-bearer? Gabriella the chaste, who from childhood and in humility hoped in the Lord, rejecting the ephemeral of the world, and excelling in zealous piety. She became worthy of divine glory in the courts of Paradise exceptionally rewarding those who fervently seek her.

What beautiful hymns are we to offer the God-bearer? The most holy Gabriella, betrothed in Christ's love, rejecting vanity. In the midst of world chaos fervently emulating the angelic way of life. In their chorus together with them on high and interceding with God that we receive absolution of our many sins.

What words in song are we to offer the God-bearer? Gabriella the glorious, who from an early age emulated the mercy of God. She traversed cities, places and lands giving aid to a multitude of those in need. She received the great recompense of the Holy Trinity, standing beside the heavenly throne , interceding for the faithful.

What melodic phrases are we to offer the God-bearer? Gabriella, the most honorable offspring of the Queen City and the pride and fame of Leros. The heavenly model of love, icon of brotherly love portrayed by God, treasury of virtues, the wonder of wonderworking gifts for the praise and glory of Father, Son, and Holy Spirit.

Glory. *Tone, plagal first.*

Today the Church is mystically adorned, as is our yearly duty, and commencing a dignified celebration of your memory, O

most praised Gabriella, having gathered we applaud you festively and in unison say, Hail, O united with the divine voice, who took up the cross, and followed Christ choosing nothing but His love. She put faith into practice, preached the truth, had apostolic zeal, fulfilling in abundance the works of love. Having achieved heavenly repose and communing with the joy of the Angels intercede with them for our souls to the almighty Lord, the redeemer.

Now and always. *Theotokion.*

In the Red Sea an icon of the Unwed Bride was imagined. Gabriel ministered the miracle where Moses parted the waters. Then, Israel traversed the deep, undrenched. Now, the Virgin immaculately bears Christ. After the passage of Israel, the sea remained impassible. After the birth the Spotless One, remained spotless. May He who is and ever was, who appeared as man God have mercy on us.

Entrance, the "O Gladsome Light", *the Prokeimenon of the day and the Readings.*

The reading is from Proverbs.
(31: 10, 13-20, 25)

Who shall find a virtuous woman? for such a one is more valuable than precious stones. The heart of her husband trusts in her: such a one shall stand in no need of fine spoils. For she employs all her living for her husband's good. Gathering wool and flax, she makes it serviceable with her hands. She is like a ship trading from a distance: so she procures her livelihood. And she rises by night, and gives food to her household, and tasks to her maidens. She views a farm, and buys it: and with the fruit of her hands she plants and a possession. She strongly girds her loins, and strengthens her arms for work. And she finds by

experience that working is good; and her candle goes not out all night. She reaches forth her arms to needful, and applies her hands to the spindle. And she opens her hands to the needy, and reaches out fruit to the poor. Her husband is not anxious about those at home when he tarries anywhere abroad: for all her household are clothed. She makes for her husband clothes of double texture, and garments for herself of fine linen and scarlet. And her husband becomes a distinguished in the gates, when he sits in council with the old inhabitants of the land. She makes fine linens, and sells girdles to the Canaanites: she opens her mouth heedfully and with propriety, and controls her tongue. She puts on strength and honour; and rejoices in the last days.

The reading is from Wisdom of Solomon.
(3:1-9)

But the souls of the righteous are in the hand of God, and there shall no torment touch them. In the sight of the unwise they seemed to die: and their departure is taken for misery, And their going from us to be utter destruction: but they are in peace. For though they be punished in the sight of men, yet is their hope full of immortality. And having been a little chastised, they shall be greatly rewarded: for God proved them, and found them worthy for himself. As gold in the furnace hath he tried them, and received them as a burnt offering. And in the time of their visitation they shall shine, and run to and fro like sparks among the stubble. They shall judge the nations, and have dominion over the people, and their Lord shall reign for ever. They that put their trust in him shall understand the truth: and such as be faithful in love shall abide with him: for grace and mercy is to his saints, and he hath care for his elect.

The reading is from Wisdom of Solomon.
(5: 15-6,3}

But the righteous live for evermore; their reward also is with the Lord, and the care of them is with the most High. Therefore, shall they receive a glorious kingdom, and a beautiful crown from the Lord's hand: for with his right hand shall he cover them, and with his arm shall he protect them. He shall take to him his jealousy for complete armour, and make the creature his weapon for the revenge of his enemies. He shall put on righteousness as a breastplate, and true judgment instead of an helmet. He shall take holiness for an invincible shield. His severe wrath shall he sharpen for a sword, and the world shall fight with him against the unwise. Then shall the right aiming thunderbolts go abroad; and from the clouds, as from a well drawn bow, shall they fly to the mark. And hailstones full of wrath shall be cast as out of a stone bow, and the water of the sea shall rage against them, and the floods shall cruelly drown them. Yea, a mighty wind shall stand up against them, and like a storm shall blow them away: thus iniquity shall lay waste the whole earth, and ill dealing shall overthrow the thrones of the mighty. Hear therefore, O ye kings, and understand; learn, ye that be judges of the ends of the earth. Give ear, ye that rule the people, and glory in the multitude of nations. For power is given you of the Lord, and sovereignty from the Highest, who shall try your works, and search out your counsels.

FOR THE LITANY, Idiomela.

First tone.

Come, O faithful, and let us rejoice and celebrate. Come, let us in psalms and truth offer praise for He has magnified

Gabriella the chaste. She walked in the footsteps of Christ and cultivated the grace of the gospel virtues. Through love she labored her whole life for the insignificant and became, by untiring benevolence, steward of the grace of goodness in the courtyards of life and now dances with angels, interceding with the venerable Trinity for peace in the world and the salvation of our souls.

Second tone.

Rejoice and be glad, O most wondrous, venerable, Gabriella, with angelic name. You became known as a brave woman more precious than gems. Loving Christ and your neighbor you experienced the goodness of of laboring night and day for those in need, the abused and the ailing extending your hand on their behalf. Your unending philanthropy for a philanthropic God and in practice spoke and proved to all the accuracy (truth) of the Gospel. O Mother, having great privilege do not cease offering intercessions for us that we may all be delivered from temptation and sorrow.

Third tone.

O venerable Gabriella, you were distinguished in the struggle of piety, and in everything given in the providence of the Creator. You excelled in Christly manner in the works of philanthropy, mercy and compassion never being disinclined. In the midst of worldly chaos, you practiced temperance. By your deeds you made manifest the words of the Gospel. You forsook the worldly and achieved Angelic standing; with them, protect us who praise you.

Fourth tone.

The beautiful Leros of the Dodecanese rejoices and honors the memory of the most wondrous Gabriella. While there, on

earth, and left it a treasury of blessings, your sacred grave and precious relics, the fragrance of grace mystically inhaled, pouring forth healing to those coming in piety to glorify God in Trinity, wondrous in you. Through you, He grants peace to our souls.

Glory. *Tone repeated.*

Let us melodiously praise Gabrielle the Venerable. She trod in the arena of piety, In her depth of love she endured struggles and places and paths for thr benefit of many whereby she was glorified as another Apostle and emulator of Saints Anargyri, equal among the Venerables. Intercede with them to merciful God for peace in the world and the salvation of our souls.

Now and always. *Theotokion.*

O blessed Theotokos, shelter your servants from all dangers that we may glorify you, the hope of our souls.

FOR THE STICHERON, Stichera Prosomia.
Second Tone. When from the wood.

Come O faithful, let us with devout souls praise the divine Gabriella. With fervent love, her faith richly fulfilled the will of God. She inherited eternal glory. She abides in Paradise with all the Saints interceding to God for us all.

Verse. I waited patiently for the Lord, and he set my feet on a rock.

Your desire from early on was to be devoted to Christ, rejecting all else. Fortified by grace you overcame the world and its lord by your demeanor. Wherefore you received the everlasting crown from the life-giving hand. Protect those who praise you.

Verse. And he set my feet on a rock, and guided my steps aright.

Hail O chaste Gabrielle, canon of faith and model of brotherly love. Hail, example of modesty in life, hail, precious vessel of humility.

Glory. *Tone, pl. Second.*

O Venerable Mother, as is said, in piety you, you loved God with all your might and your neighbor as yourself. Therefore, considering worldly things as waste you labored for the salvation of many. You struggle in ascetism, you travelled to many lands preaching the way of life, you satisfied those in need, you ministered to the ailing, became everything to everyone to win them over to your Lord, Jesus Christ. Wherefore, O blessed Gabriella, you are with Him in the courtyards of life partaking in divine joy. Intercede for us who celebrate your memory.

Now and... *Theotokion.*

My Creator and Redeemer, Christ the Lord, who was born of you, O most holy One, delivered me from the ancient curse in which I was clothed. Wherefore, O most holy One, to you, as truly Mother of God and Virgin we cry aloud the greeting of the Angel, Hail Lady, protection, shelter, and salvation of our souls.

"Now let Your servant depart." *The Trisagion and the Dismissal hymn.*

First Tone. Citizen of the Desert.

O Venerable Gabriella, while on earth you lived an angelic life and fulfilled the words of the Gospel by love. Your deeds illumined people's souls with the light of faith and were made worthy

of joy beyond understanding. Wherefore, fervently beseech Christ who is compassionate that we be granted mercy, peace and joy.

Another. Fourth tone. Quickly anticipate.

O most praised Gabriella, you followed Christ with great affection, and prominently wrought good deeds on earth. You emulated the zeal of the Apostles b grace. You were magnified in glory in the tentings of the Just. Wherefore, intercede with fervent confidence that we may be saved.

Another. Third tone. Gabriel was rapt.

O Venerable Gabriella, Leros rejoices in Christ having as a blessing your sacred grave and your reliquary. Protect her by the grace granted you. Deliver from sorrows and afflictions those who in hymns joyously praise you wondrous way of life.

The Theotokion in the same tone
and the Dismissal.

THE ORTHROS

After the First Kathisma.
First tone. Your Tomb.

Behold, your memory dawned brightly like a sun today throughout the Church wherein we have gathered praising you, O Venerable Gabriella, glorifying the Lord and Savior preached by you.

Glory. *Same Tone.*

O Venerable Gabriella, the island of Leros is in radiant delight. Your life's path ended there, your grave and precious relics, a wellspring of grace, are also there. Protect her by your divine intercessions to Christ the Savior.

Now and always, *Theotokion.*

By the great mercy of the Father your pure life bore the transcendent Logos restoring the corpus of the forefather Adam. But intercede with maternal confidence that all who hope in you, O most pure Virgin, be saved

After the second Kathisma.
Third Tone. Divine Faith.

Attracted to the heavenly you rejected the worldly, O Gabriella. You became a prayer, a breath of love to the needy, to the ailing and those in pain. Wherefore, Christ deemed you worthy of divine glory. Intercede with Him for those who praise you. appeal

Glory. *Same Tone.*

You journeyed to many places making your acts of love renown, passing away on Leros. Receiving your soul, the Creator glorified you, O Gabriella. Wherefore, ever intercede, O most praised, that He grant us great mercy.

Now and always, *Theotokion.*

You bore Him, who existed with the Father and the Spirit before all ages, without pain. He is the loving One who delivered our foremother Eve from the bitter curse. Wherefore, ever intercede, O Bride of God, that we who praise you be saved.

After the Polyeleon Kathisma.
Fourth Tone. Lifted on the Cross.

Loving the Savior from childhood and by philanthropic acts casting burdensome evils upon the earth. You initiated and beheld a multitude of good deeds. You shone as a divine model of perfection in life. Wherefore, O Gabriella, we the faithful celebrate your memory in praise.

Glory. *Tone pl. Fourth.* The Wisdom and Logos.

O Mother Gabriella, from childhood you faithfully kept the love of God as a commandment never concerned for your earthen vessel. In all your life you showed everyone brotherly acts attesting to the truth of the word. By the radiance of your virtues, you manifested yourself as a vessel of grace. Wherefore, glorified as chaste, intercede with the Trinity that we who praise you be granted deliverance from our sins.

Now and always, *Theotokion.*

Come brethren, let us duly offer the Loving Mother a hymn, faithfully blessing the mother of God the only Theotokos, the wakeful aid and protector of all Orthodox. We cry out, "Hail, Most Holy Virgin who delivered our mortal nature from the curse of our forefather, Adam." Intercede , that your Son and God grant remission of sins to those who in true belief honor your seedless childbirth.

The Anavathmoi. The first Antiphon of the Anavathmoi of the Fourth tone and the Prokeimenon.

I waited patiently for the Lord, and he paid heed to me.
Verse. And he set my feet on a rock and guided my steps aright.

See December fifth for the Gospel reading.

The 50th Psalm. Glory. Through the prayers,
O Merciful, of the Venerable...
Now and always, Through the prayers,
O Merciful, of the Theotokos...

Idiomelon. Second Tone.

Verse. O God, have mercy upon me in the greatness of your love, in the abundance of your tender mercies wipe out my offense.

O most wondrous, Venerable Mother Gabriella, through pure faith, true love and certainty of hope you taught humanity's salvation. You were crowned by the righteousness of God for the plentitude of your deeds on earth. You danced in the dwellings of life and now dance with the chorus of Angels. Do not deny us who celebrate your memory your mighty protection.

O God, save your people and bless Your inheritance....

The Canons. Six of the Eirmois from the Canon of the Theotokos and also six from the Canon of the Venerable. The Acrostic of the Theotokos is "We glorify you, O Bride of God. Cyril's".

First Ode. Fourth Tone. The Eirmos.

» I shall open my mouth, and it shall be filled with the Spirit.
» I shall sing praise to the Mother and Queen, and I shall be
» seen in radiant celebration, joyfully singing of her wonders.

Hymns.

O Immaculate One, having borne the Savior from your own lifeblood, an ineffable miracle, confidently, unceasingly, intercede with Him to save those who praise you from the eternal fire.

The eternal Logos was born born of you by the inexpressible mercy of the Father without beginning. The sorrow of the Foremother was dispeled, filling the world with joy.

O Most Praised Virgin, we boldly turn to your all-holy grace crying out in faith, "O most compassionate, save and protect us from the perils and sorrows of life."

The Lord, by ineffable goodness became incorporeal for us as dew in your womb refreshing the souls of those who bless you, the Mother of God.

The Canon of the Venerable with the Acrostics in the Theotokia and the Ninth Ode of "Cyril of Rhodes".

The tone and the Eirmos remain the same.

» O eternal divinity, Father, Son and Holy Spirit, illumine my
» mind that I may fittingly praise Your venerable Gabriella
» who was outstanding in the earthly struggles of faith.

Festively rejoice today, O assembly of the faithful. O Gabriella, your celebration, shines brightly upon the Church, blazing all by the rays of grace.

O Gabriella, most pure, you made an excellent choice from childhood, to follow in the footsteps of your Master, Christ, with a life unyielding.

O glorious One, you freely subjected to the rule of grace and by your divinely inspired life willingly devoted yourself to Christ, O Gabriella, and beheld the fruitful tree of faith.

O pure Gabriella, Leros rejoices having within its embrace the urn of your relics. Receive abundant grace from there as a heavenly gift to those who come forth.

Theotokion.

O immaculate Queen of glory, awesomely bearing the Lord you became manifest as Lady of creation, but, by divine providence released me of pain that I may honor You.

Of the Theotokos. Third Ode. The Eirmos.

» Theotokos, living and bountiful fountain, strengthen the
» spiritual fellowship of those gathered who praise you. In
» your divine glory deem them worthy of crowns of glory.

Hymns.

Our minds became darkened by evil thoughts and deeds, O Mother. Wherefore, we beseech you to illumine us by your motherly grace, O Bearer of God.

O Lady, your womb ineffably became a temple enshrining the Lord. Fervently beseech Him as compassionate, to renew us corrupted by our passions.

All of creation faithfully praises and glorifies your offspring. The Logos of the Father became incorporeal of you and saved us from the nakedness of Adam, the ancient curse.

O Virgin, in your desire make us inheritors of the heavenly abode as we sing, Hail, Pure, Husbandless Mother, pillar of the Church and pride of the Orthodox.

Of the Venerable. Same Tone.

The City of Constantine, O Gabriella, sprang you forth as a blossoming bud blooming fruits of faith and by the cultivation of grace sprouting a bountiful crop thereafter.

Nurtured in Christ's love you walked in His footsteps, O Gabriella, despising all worldly attractions. Wherefore, He made you worthy of glory.

Having been cleansed of the stirrings of your body in the fear of God, your mind, prayer and tears turned heavenward and you reached the ranks of the Incorporeals, O Gabriella.

Your feet were made ready by the voice of God enabling you to cross the ecumene and truly become known as an Angel of peace, O glorious Gabriella.

The island of Leros, where you finished your life, O pure one, clearly rejoices in the Lord. A life marveled by the ranks of Angels and the people.

Theotokion.

Every breath piously praises you. The loving Lord revealed himself through you. O Pure One, raising to heavenly life those who piously glorify you.

Kathisma. Fourth Tone. Quickly anticipate.

You prevailed over your passions with great discipline. By wakeful prayers you came to Christ, your Divine Bridegroom. Your teachings revealed the grace of salvation. You received the incorruptible crown from above. Wherefore, O revered Gabriella, intercede for our salvation.

Glory. *Same Tone.*

Ignoring the corrupting pleasures of the world you took the noble yoke of Christ upon your shoulders thereby linking both in love. You became eminent by your deeds, O Mother Gabriella.

Now and always, *Theotokion.*

God, awesomely become incorporeal in your womb and opened the gates of life eternal to all mankind. O Husbandless Mother, in the boldness of your motherhood intercede, we entreat you, to save from judgement those who in faith chant, "Hail full of grace, the Lord is with you."

Of the Theotokos. Fourth Ode. The Eirmos.

» Jesus, God, who sits upon the throne of the Godhead in
» glory, surrounded by an ethereal cloud, came, and with His
» mighty hand redeemed those who cried out to Him, "Glory to
» Your power, O Christ."

Hymns.

Grant us illumination and dispel the fearful darkness of our sins, O Virgin-Mother who bore the divine light that we may cry out, Hail, O Lady, the respectability of the ecumene.

You seedlessly made incorporeal by the Divine Spirit of God, of whom the Prophets spoke long ago, bringing back to the life of long ago those who honor you, O husbandless Theotokos.

You beheld the lofty cathedra of the eternal Godhead, the Logos of the Father, holding Him in your divine hands. In the goodness of your motherhood, O Unwedded One, beseech Him to grant abundant grace.

Coming for your holy intercessions we receive deliverance from dangers and difficult situations for your grace rapidly appears, O Most Pure One, dispersing the dreadful.

Of the Venerable. Same Tone.

You brightened the foundation of the Church like the sun. For your heartfelt compassion to those in difficult times and aid to the ailing you received unending glory in heaven, O Gabriella.

Who can worthily praise the charisma of your character? Truly, you had the divine decision from childhood. In life, you maintained piety as the treasure of your heart.

You enriched your life in poverty, O Mother, depositing it in the heavenly treasury. O devout Gabriella, the incorruptible wealth of your character is in your wondrous accomplishments.

You prudently brightened the flame of asceticism by the oil of true aid to the ailing. You found the heavenly betrothal a joyful dwelling, O Most-blessed

Leros blesses your memory in celebration. It was from there you passed to the heavenly heights where you rejoice, O devout Gabriella. Beseech the loving Lord for us.

Theotokion.

By the motherly kindness of your immeasurable compassion, O Pure Virgin, deliver from temptations, sorrows, dangers and illness to those who glorify the wondrous mystery of your childbirth.

Of the Theotokos. Fifth Ode. The Eirmos.

» The universe stood in amazement before your divine glory.
» For you, a Virgin, without knowing wedlock, have in
» your womb the God of all, and gave birth to a Son who existed
» from before all time, rewarding all who praise you with His
» salvation.

Hymns.

By the balm of your compassion, O most Pure, heal my wicked sinful heart. By your grace gladden it, I faithfully entreat you, that I may bless you as immaculate Virgin.

By the power of your maternal intercessions, compassionately become for us a strength, a fortress, a wall and protection for those who in faith cry out, "Hail, O Most Blessed, the pride of the Orthodox.

O Blessed Mother of Christ, my mind has declined from the multitude of my sins and the enemy laughs insolently. Come save me, O Pure One, and deliver me from my accustomed ways.

O Pure One, by your intercessions to the Lord and Creator of all, make your servants worthy of the hospitality of heaven, enabled, O Pure one, havung borne Him who is both man and God.

Of the Venerable. Same Tone.

O holy one, you demonstrated outstanding character for you followed as one, in the footsteps of Christ the giver of life, O Gabriella, totally and unyieldingly disdaining the corrupt mindset of the world.

You lived with the zeal for the faith in your heart like a flame which never wanes, O Gabrielle. You clearly fulfilled the divine commandment of love by your obvious good deeds, O glorious.

You became the servant to the ailing. You were faithful never growing weary, travelling through many lands, O Gabriella, preaching to a multitude the salvation of the Lord both in practice and in teaching.

O Gabriella, in life you always extended your hand to those in need, thus gaining the grace of God, the compassionate, asking He bring about mercy for those who honor you in hymns.

O Glorious Gabriella, you made your journey to Paradise from Leros. You bequeathed us a great treasure, your venerable reliquary from which steams of healing flow forth.

Theotokion.

By your providence, grant me strength and power to trample upon the snares of the devil. O Immaculate Lady, let me walk the straight paths of repentance that I may glorify your child by whom I am saved.

Of the Theotokos. Sixth Ode. The Eirmos.

» Come clap your hands, O godly people, as you celebrate
» this sacred and most honorable great feast of the Mother
» of God. Glorify God, who was born of her.

Hymns.

O Mother, release your suppliants from the travail of corporeal passions crying out to you, "Hail, Most praised Virgin, the dawning of the world's salvation."

O Maiden, repel the frenzied dragon set against your suppliants and crush the devastation of his scourge with the sharp sword of your protection.

O Mother Most Pure, the Logos, reigning with the Father and the Spirit and born of your womb, as Redeemer restored mankind from the ancient error.

The Lord, in His unfathomable mercy for all mankind was born of you, O Mother. When needs and sorrows appear in life be my comforter that I may glorify you of whom He was born.

Of the Venerable. Same tone.

As we celebrate your sacred festival out of love, we cry out to you, "Hail, most praised Gabriella, unending source of the stream of grace."

You nourished your companions with the sweet bread of divine words and deeds, O Gabriella, tasting the mystical food of divine grace.

Observing the principles of the Spirit you were beheld, from your youth, as a workplace of virtues, O famed Gabriella, achieving eternal joy.

Truly, you served as the blissful manifestation of α venerable life. By your character you ascertained in deeds the words of the Lord.

Leros rejoices in celebrating your luminescent festival and cries out in greeting, "O devout Gabriella of pious worship, you are an ever-flaming torch.

Theotokion.

O Virgin, you are the unwaning lamp-light of knowledge. O pure One, illumine my humble soul darkened by passions with your radiance.

Kontakion. Third Tone. Today the Virgin.

You gladly set aside the cares of the world excellently working your virtues in Christ. You shone as a light knowing God before all people. By your teachings you were beheld as an angel of peace. Therefore, we honor you, O Most Praised Gabriella.

Oikos.

You heard the voice of the incarnate Logos of God, Crist our God, saying, "If any would come after me, let him deny himself and take up his cross and follow me." O glorious One, you wisely made the words your work. You ignored the earthly pleasures of life exercising behavioral discipline by the devotion of wakeful prayer. You fended for the lowly traversing places and crossing lands generously responding with compassion. You

became known to all by compassion and letting your light shine before all men for the glory of the Triune God who glorified you, by the glory of His person granting by your entreaty grace to those who honor you, most praised Gabriella.

From the Menaion.

On this, the eighteenth day of July, we commemorate our Venerable and God-fearing Mother Gabriella of Constantinople, in Leros.

Verses.

You excelled through discipline and good deeds.
Universally radiant, O Gabriella.
On the Eighteenth it is proper to praise Gabriella.

Synaxarion.

The wondrous Venerable Gabriela (nee) Rita Papagiannis was born in the Queen City of Constantinople on October 2, 1897. From childhood she strove for excellence. She completed her academic studies focusing on the Gospel and ignoring worldly pleasures completely giving herself to the service of others. She traversed places, cities, and lands in Europe, Asia, and Africa, and lived her life unconcerned about her absolute poverty but caring for the ailing and providing the necessities of life for those finding themselves in need. She received Holy Orders from our Venerable Father Amfilohios of Patmos. As a monastic she never ceased concern or caring for the benefit of others. She lived an ascetic life in Bethany, Aegina and in the midst of secular confusion in Athens. There, she chose as her final resting place on earth the island of Leros in the Dodecanese. She lived there in peace and prayer for two years and peacefully passed on to the Lord on the 28th of March in the year of our Lord 1991. She was interred in the Holy Monastery of the Most Holy Theotokos "Of the Fortress".

On this day, we commemorate the holy martyr, Emilianos.

Verses.

Emilianos was cast and engulfed in fire.
Standing before Christ he rejoices with the Angels.

On this day, the memory of the holy martyrs, Paul, Thea, and Valentina.

Verses.

O Paul, you spoke the language of the Egyptians,
but did not follow their faith, wherefore, you died by the sword.

Valentina and Theis, hanged,
Enemies of God appear as deceptive enemies of sin.

On this day, the memory of Hyacinth of Amastris.

Verses.

O Logos, receive this bouquet of hyacinths
as you would Hyacinth.

On this day, the holy martyr, Marcellus, perishes, stretched upon a burning bed.

Verses.

Lying in a bed on fire Marcellus
slept a sleep of blessedness.

On this day, the holy martyrs, Dasios and Maron, die by the sword.

Verses.

The beheading of Dasios became the torch-light
for Maron's identical death.

On this day, the venerable Pamvos dies in peace.

Verses.

Pamvo crucified himself in life,
he stands before You, O crucified Christ.

On this day, the memory of our fathers among the Saints, Stephen, Patriarch of Constantinople, transferred from Amasia; and John, Metropolitan of Chalcedon, the Confessor.

Verses.

Freed from the earth the both Bishops
stand before the Bishop of Angels.

On this day, the consecration of the Church of the most holy Theotokos in Kallistratos.

Verses.

O Pure Virgin, you became the Temple of God,
Sanctifying your temple by your grace.

By their holy intercessions, O Christ God, have mercy on us. Amen.

Of the Theotokos. Seventh Ode. The Eirmos.

» The godly did not worship creation above the Creator, but
» bravely overcame the threat of fire and rejoiced singing,
» "Blessed are You and most praised, Lord God of our Fathers."

Hymns.

Come bring me to the safe harbor of life. I am tempest tossed and troubled by a heap of temptations. Grant me rest, O Mother, entreating for me the Lord who became incarnate of you.

O Lady, who is able to declare the majesty of your most holy offspring by whom we were saved. You bore in time, Him who is timeless, and raised the human race from the depths of sin.

We bless you, O Lady most Immaculate, just as had been foretold, and faithfully cry out to you, "Hail, O husbandless

bearer of God. Hail, Most Pure One by whom the dawn of salvation illumined for us."

O God bearer, most compassionate Mother, be moved by our entreaties and save from sorrows and situations us, who in certainty trust in the power of your help.

Of the Venerable. Same Tone.

O wondrous Gabriella, you never pursued or desired the temporal things of the world but precisely followed in the footsteps of Christ reaching the heavenly abode wherein reside the ranks of Angels.

From your youth you served the divine will and truly presented yourself the image of an excellent life in words and deeds. O most humble Gabriella, you are the adornment of womanhood.

By the grace of God, having been enriched in His mercy with a merciful heart you showed compassion to the poor and the ailing and with sympathy, O most humble Gabriella, provided for their needs.

Armed with humility you marched against the serpent of the noetic army gaining the greatest trophy of victory. You received a crown, O Gabriella, from the God of justice.

You took respite and repose in Leros where you found eternal rest and awoke in the courtyards of life. Wherefore, intercede to God, O Gabriella, for those who praise you.

Theotokion.

O Lady, in your compassion cleanse me of my evil sins. Present me to Christ, wretch that I am, completely cleansed,

that I may cry out to you, "Hail, O Immaculate Virgin, the redemption of all mortals.

Of the Theotokos. Eighth Ode. The Eirmos.

» The pious youths were preserved from the furnace by the
» Child of the Theotokos. Then prefigured in image, now
» in reality, He brings together the whole universe to sing, "Praise
» the Lord, all His works, and exalt Him forever."

Hymns.

O Virgin, I became entangled in earthly sin. in your compassion, speedily deliver me from my most despicable decision and instruct me, a wretch who implores you, O Mother, to be instructed in the commandments of God that I may glorify you, O full of Grace.

I have been enslaved by the corrupt world and become forgetful, wretch that I am, of the grace I received in baptism. O graced by God, by the aid of your deified might, subject me to the law of Him who became incarnate of you.

O Mary bearer of God, your servants, reverently bless you for you bore God incomprehensibly. By your care you have granted us peaceful protection ever repelling many dangerous attacks.

O Virgin mother, grant me by your might, spiritual strength and vigor that I may repel the soul-destroying power of the devil thus pleasing in faith my Lord, who was born of you, O Mary, for the salvation of the world.

Of the Venerable. Same Tone.

You embraced the sweet study of the Logos of God from childhood mocking the worldly and exposed the deceiving

dynast of the deep as a sparrow. Deliver us all from his evil and error.

You travelled many roads to the treasure of love and beneficence for your neighbor. You followed the Benefactor of the human race, O Gabriella, thus attaining the divine bridal chamber. Wherefore, we praise you.

You bravely endured labors and hardships for your neighbor. You now have unending joy in the highest, among the ranks of Angels, dwelling with the chorus of the Saints with whom ask for peace in the world.

Hail, O Gabriella, provider to the poor, aid to the impoverished. Hail, joyful consolation of those in sorrow. Hail, constant care of the ailing. Therefore, ever beseech the Lord we be granted deliverance from of our sins.

O most blessed Gabriela, Leros rejoices and boasts having your tomb as a wellspring of blessings and your venerable relics as a vessel of grace crying out, "exalt the Lord unto all ages."

Theotokion.

I entreat you, O Virgin, conceiver of God, quickly extinguish the coals of my evilness by the downpour of your motherly compassion, awarding your wretched suppliant relief and relaxation, offering, O Virgin, a hymn from the depths of my heart.

Of the Theotokos. Ninth Ode. The Eirmos.

» Let every mortal radiate light and leap joyfully in spirit. Let
» all Angelic powers celebrate and honor the Holy Wonders
» of the Mother of God and cry out, "Hail most blessed, pure,
» and ever-virgin Theotokos."

Hymns.

That we may ever faithfully praise you, O most pure Virgin, cast away the darts of the evil one ceaselessly cast against your servants and save us all from his snares, O Lady, for you are our protector.

O Virgin, let the unwaning illumination of divine grace which dispels the sins of my heart, glow forth. O Lady, cause me to become completely radiant, just as the ineffable glory of the rising Sun which never sets shines upon mortals.

He who establishes mountains chose that a God visited and comprehensible mountain should, by the Spirit, appear from you. Beseech Him to cleanse me of the stain of my transgressions and grant me the grace of salvation.

We are unable find a pinnacle of praises for your child, O Lady, but grant to our fellow servants the wealth of your philanthropy, and by the lead of your providence accept this hymn, O Most Pure One, that peace and mercy be granted to all.

Of the Venerable. Same Tone.

Today, we honor you in laudatory hymns and songs as we celebrate your memory, O praiseworthy Gabriella. By your entreaties to the Loving One, bravely ask for the forgiveness of our transgressions, O admirable One.

Your sacred crypt is a well spring of mystical grace as is your most honorable reliquary to those who come to you in piety and praise your life faithfully completed according to the will of the Lord.

O Gabriella, you serenely sailed the sea of life and reached the harbor by living by your virtues. Wherein Christ found you worthy of divine joy and glory. Ask this for us who honor you.

By your accomplished efforts in practice and good deeds, O Venerable One, you offered yourself as gift to the Creator. By grace, you received as recompense the glory and radiance of theosis in the tentings of the Just.

As a youth, from a heavenly calling, you piously prepared your life with sacred purpose, O Gabriella. Now, reveling in your yearning, intercede to God with assembly of all the Saints for us all.

Theotokion.

O Virgin, we honor in hymns and songs your seedless childbirth by which the human race was ridden from the transgression. We wholeheartedly entreat you, by your intercessions the we be delivered from life's situations and the fire of gehenna, O Ever-Virgin.

Exapostilarion. The Disciples.

O glorious Gabriella, amid worldly confusion you wondrously lived as an ascetic in complete love for God and your neighbor. You rose to the heights of heaven wherein you gained its citizenship. Intercede for us that we may receive grace.

Another. Heaven.

You worked acts of brotherly love in Christ on earth, and were glorified in the tentings of the chosen, O Venerable Gabriella. Wherefore, we all honor you.

Another. Women hear.

Leros is overjoyed, O Mother, having in its embrace your precious relics, a great treasure. Grace forever flows forth from

them ever gifting to all who turn to you, O Venerable Gabriella. You are a radiant light of the Church.

Theotokion.

Uncreated by nature and coeternal with the Father, above all things, the eternal Logos beyond the dimension of time, born of you as a man, and who, in time, becomes the savior of mankind from the curse. Wherefore, we forever praise you, Mary, bearer of God.

AT THE PRAISES

We set 4 verses and chant the following Prosomia.

Fourth Tone. You have given a sign.

Today, shining brighter than the sun, your revered festival, has dawned. We have come together in great joy blessing you who served God by brotherly accomplishments and the toils of ascetism, O famed Gabriella. Entreat God to grant us mercy.

You subjected all your efforts to the Master of creation, O glorious One. You disdained the worldly and worked for deeds of justice and made them bountiful. O wondrous Mother Gabriella, you amassed the grace of the Paraclete and received the mightof miracles unto the service of the faithful.

You kept a heavenly treasure in your heart, an unadulterated faith. In your entire life you remained unconcerned to provide for your body. You traversed many lands, O Mother, providing for many in illness and in sorrow. Wherefore, the Lord compassionately magnified you, O Gabriella. Ask atonement for us who praise you.

The island of Leros has your sacred grave and sweet-scented relics, a source of sanctification from which healing abundantly flows forth forever, for those who come to you, O Gabriella.

Glory. *Fourth Tone.*

O venerable Mother, in your godlike reasoning you imitated the birds high in the sky. You acquired nothing of the mortal and corruptible in life but rather chose the poverty of Him who emptied Himself for us. As you sojourned through life you were there for all, through prayer and patience, observing self-discipline. Denying yourself, you demonstrated compassion in the mercy of the merciful God for the poor and ailing. Wherefore, you are now with Him in heaven. O most wondrous Gabriella, ask for the peace and great mercy of our souls.

Now and always, *Theotokion.*

Keep your servants from all dangers, O Blessed Theotokos, that we may glorify you, the hope of our souls.

Great Doxology and Dismissal.

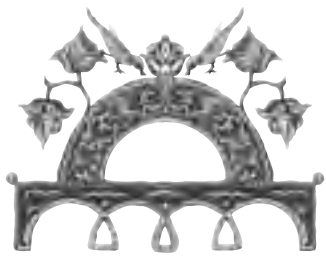

The Liturgy

The Typika, the Beatitudes and the 3rd and 6th odes from the Canon of the Venerable. The Epistle reading is from Saturday of the 27th week (Galat. 5:22-6:2). the Gospel from the 16th Saturday of Matthew (25: 1-13).

Koinonikon.

In eternal commemoration.

Magnificat.

Come all you faithful, let us all honor Gabriella who lived worthily following the law of Christ in the Gospel. Now, beside Christ overseeing us.

Hail, treasure of agape and ever flowing river of brotherly love. Hail, vessel of joy in the Lord, we bless you, O Mother Gabriella.

The Verses.

O Gabriella, Cyril of Rhodes,
composed your hymns by his own hand fulfilling
the request of Paisios, the good shepherd
of Leros and Kalymnos.
O glorious one, now beside Christ,
protect us both by your intercessions.

CANON OF SUPLICATION
TO OUR VENERABLE MOTHER
GABRIELLA
IN LEROS

Commemorated on the 18th of July.

Composed by the least among Bishops,
Metropolitan Cyril (Kogerakis)
Metropolitan of the Holy Metropolis of Rhodes

Following the Blessing by the Priest, the "Lord hear my prayer..." *then the* "God is Lord..." *after which the following hymns.*

Fourth tone. Raised upon the Cross.

You wondrously conducted yourself in life upon the earth in the love of Christ, O Gabriella. You received true joy beside the throne of grace, in glory, and with the Angelic Host in the highest. Fervently, beseech God for those who call you, their protector.

Glory. *The same.* And now..., *Theotokion.*

Never, Theotokos, will we cease, though unworthy, to proclaim your mighty deeds; for had you not been our champion, interceding for us, who could have delivered us from so many hazards; who could have preserved us free to this day? We will

not forsake you, our Lady, for you safeguard your servants from all manner of danger.

The 50th psalm and the Canon of the Venerable with the acrostic verses in the Theotokia of "Cyril".

First Ode. Pl. fourth tone. You trod the waters.

Having been made worthy of gifts from God in your earthly life, protect us, O Gabriella, from sorrow and acts of evil.

Praising the trials of your pure life, O Venerable, we reverently cry out to you, be our ally in times of grief.

Pure vessel of love, you have conducted yourself through true love for us. Deem us worthy of your prayers before God and our neighbor, O Gabriella.

Theotokion.

Pure Mother of the Lord, immaculate Virgin, protect us from all dangers and temptations who seek recourse to your holy shelter.

Third Ode. Heavenly Arch.

O Venerable Gabriella, you are the pure vessel of love, the precious revered receptacle. Ever protect those who turn to you.

In reverence, O Venerable one, grant me the strength to separate myself from vain efforts and deem me worthy of an unsullied life, O Gabriella, to glorify God the compassionate for those who praise you.

O Venerable One, deliver from all the attacks of our adversaries, either seen or unseen for those who with contrite heart bless the excellent deeds of your godly life.

Theotokion.

O Virgin, in goodness, transcending nature you bore of immaculate flesh and blood the author all. Intercede therefore, O Bride of God, for mercy and the salvation for the souls of those who praise you.

O god bearing venerable Mother Gabriella, safeguard those who have recourse to you from all the dangers and sorrows of life.

Have regard, in your kindness, praiseworthy Theotokos, for the grievous affliction of my ailing body, and heal the pain of my suffering spirit.

Petition and the Kathisma.
Second tone. Fervent intercessor.

You served the Creator by a godly life with fervent love teeming in your heart. Having the boldness of grace, O glorious Gabriella, beseech Him to grant us the redemption of our sins.

Fourth Ode. I have listened...

By your intercession to the Lord, O most wondrous Gabriella, be an indvincible aid, a refuge for us all.

O Gabriella, cultivate by your grace, enabling a holy fear, a divine contrition in humility, to your supplicants.

As you watch from above, do not be far from those who come before your relics praising you in faith and acclaim.

Theotokion.

Stained by my sins and haughty before the vengeance of heaven, O Theotokos, be compassionate and by your intercessions save your supplicant.

Fifth Ode. Enlighten us.

Hearken unto our plea and deliver us, O wondrous Gabriella, from the gloom of vain thoughts.

Sprinkle with the flow of your divine grace the hearts of those who piously honor the radiance of your life, O most praised.

Radiantly illumine the souls of those who lovingly come to you by the light of your intercessions before the Lord, O Gabriella.

Theotokion.

O Ever-virgin Theotokos, through whom the Logos of the Father became incarnate, bring us a plethora of mercy and compassion.

Sixth Ode. My entreaty.

You wisely labored for the Lord rejecting worldly concerns receiving from Him the rewards of your labors, O Venerable Gabriella. Therefore, offer us your gracious, holy intercessions.

In your life, O Gabriella, you superbly imitated God's mercy. Wherefore, He deemed you worthy of great grace. Stand by us therefore as our solid and certain support.

Hinder the influence of the evil one wildly moving within us, O Venerable Gabriella, and nurture me toward the love of God, for your noble deeds of love were proven a treasure.

Theotokion.

Radiant throne of God and His sanctified cathedra, glorious bride of the Creator, blessed Maria, by your prayers lead us to Paradise and to the tentings of those who dwell there.

O god-bearing venerable Mother Gabriella, safeguard those who seek recourse to you from all the dangers and sorrows of life.

Have regard, in your kindness, praiseworthy Theotokos, for the grievous affliction of my ailing body, and heal the pain of my suffering spirit.

Petition and the Kontakion.
Grave tone. Your blood.

You kept your virtuous life, in the image of God, unstained and received an abundance of grace, O Gabriella. Grant those gifts each time to those who lovingly praise you.

Prokeimenon. Fourth tone.

I waited patiently for the Lord, and he paid heed to me and heard my plea.

Verse: And he set my feet on a rock, and guided my steps aright.

The Gospel according to Matthew.
(11: 27-30)

All things have been delivered to me by my Father; and no one knows the Son except the Father, and no one knows the Father except the Son and any one to whom the Son chooses to reveal him. Come to me, all who labor and are heavy laden, and I will give you rest. Take my yoke upon you and learn from me; for I am gentle and lowly in heart, and you will find rest for your souls. For my yoke is easy, and my burden is big.

Glory... By the intercessions of the Venerable...
Now and always... Through the prayers, O Merciful, of the Theotokos...

Verse: Have mercy on me, O God, in the greatness of Your love; in the abundance of Your tender mercies, wipe out my offense.

Prosomion. Pl. second tone. Having wholly placed.

You totally loathed the pleasures of life and worldly glory followimg in the footsteps of Christ. You manifested temperance in your earthly life, angelically participating in ascetism and by the exercise of good deeds achieved philanthropy. Wherefore, having been glorified, O most praised Gabriella, fervently beseech the Lord, for our souls.

O God save...

Seventh Ode. Those from Judea.

O humble Gabriella, in glory beside the throne of the Trinity, graciously look with a compassionate eye upon those who honor you granting them deliverance from all sorrow.

Having faithfully completed a beneficent life, O Mother Gabriella, you brought a bountiful harvest as a dowry to your beautiful Bridegroom entreating Him for our joy and gladness.

Totally neglecting the sins of the mind, we fervently ask, O Gabriela, our deeds be sent heavenward to God as a life of virtue.

Theotokion.

Redeemed from the ancestral curse by your immaculate childbirth we cry out, "Hail", and heartily bless you, O Mother, entreating protection from earthly trials.

Eighth Ode. The King.

By your mighty intercession be an ally for us in our life's needs, O blessed Venerable Gabriella.

O Gabriella, by your prayers become for us a calm harbor from the torrential tempests of life.

Divine grace is the proven wealth of the impoverished by many sins, O Gabriella.By your prayers have mercy on us.

Theotokion.

The sun of glory transcendently dawned from your womb radiating goodness. By your motherly intercessions may He look kindly upon those who praise you.

Ninth Ode. Fitly we confess.

Blessed, Venerable Gabriella, glorious among the Venerable, by the greatest of your might entreat the Loving Lord for us.

Grant us healing of body and soul, O most praised, venerable Gabriella, that we may live according to God's divine law.

O Gabriella, joy of the venerable, ineffable glory, beseech the Lord for compassion and salvation of those who praise you.

Theotokion.

Praising and glorifying the great mystery of your childbirth, O Mother of God, deliver us from the arrows of the enemy.

"It is worthy" *and the Magnificat.*

Hail, treasure of agape and ever flowing river of brotherly love. Hail, vessel of joy in the Lord, we bless you, O Mother Gabriella.

Having lived the clean life it is joyful beholding the mystery of the Lord. Fervently therefore beseech Him, O Gabriella that we be granted salvation.

You kept the Master's commandment from childhood, being made worthy of the pleasures from on high. Wherefore entreat for us the joy from above.

Even in the clamorous world, you were truly beheld as an Angel in the flesh. Wherefore, now in the chorus of Angels, remember us, O Mother Gabriella.

We most reverently praise you, O Gabriella, as a treasure of charity. Therefore, though unworthy of your grace, abundantly grant us, O Mother, divine mercy.

By your aid deliver the island of Leros which praises you from the deceitful influence of seen and unseen enemies, O Mother Gabriella.

Do not deny your protection to Leros which praises you and keeps your sacred reliquary as treasure, O compassionate Mother Gabriella.

Having the privilege of grace before God, entreat we be liberated from the sway of passions and lead a godly life, O Mother Gabriella.

With the holy Amfilohios, luminary of Patmos, beseech the Redeemer, O Gabriella, to grant peace, mercy, and grace as the only compassionate.

All of you Angels in serried ranks, the Lord's Forerunner and Apostles, you chosen twelve, all you Saints most honored, join the Theotokos, in making intercession, that we may be saved.

The Trisagion and the customary Hymns. The Supplication by the Priest, the Dismissal, and then the following.

Second tone. When from the wood.

O Gabriella, by the power of faith you totally denied the deception of the world. You lived your whole life in chastity and adorned yourself with love following in the footsteps of

Christ. Wherefore, now beside Him, ask for mercy and forgiveness for all who turn to you.

All of my hopes in you I repose; Mother of God, beneath your shelter safeguard me.

Lady, hear with favor the prayers of your servants, and liberate us all from all want and affliction.

Through the prayers...

The Verses.

O Gabriella, protect Cyril the Hierarch of Rhodes
from all perils.

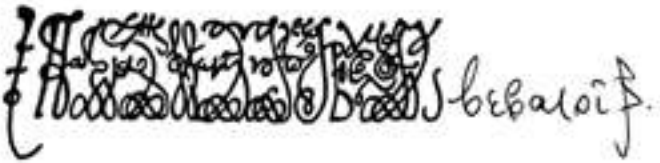

ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ

Ἀριθμ.Πρωτ. 525

Ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμ. 10β' Πατριαρχικῷ Μητρῴῳ, ὑπ' αὐξ. ἀριθμ. 1805, καί ἐν σελ. 147 κατεστρωμένης Πράξεως, τό ἐκ τοῦ θρησκευτικοῦ γάμου τοῦ Ἠλία Σ. Παπαϊωάννου, μετά τῆς Βικτωρίας, τό γένος Χρηστάκη, γεννηθέν ἐν Κωνσταντινουπόλει, τῇ δευτέρᾳ Ὀκτωβρίου τοῦ χιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ ἐνενηκοστοῦ ἑβδόμου ἔτους (2 Ὀκτωβρίου 1897), θῆλυ τέκνον αὐτῶν, ἐβαπτίσθη ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου Σταυροδρομίου, τῇ εἰκοστῇ τρίτῃ Νοεμβρίου τοῦ ἰδίου ἔτους (23 Νοεμβρίου 1897), κατά τάς διατυπώσεις τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ὑπό τοῦ ἱερέως Σπυρίδωνος καί ὠνομάσθη **ΑΥΡΗΛΙΑ**. Ἀνεδέξατο δ' αὐτό ἐκ τῆς ἱερᾶς κολυμβήθρας ἡ Πηνελόπη Ἀντωνιάδου----------.

Ἐν τοῖς Πατριαρχείοις, τῇ 16ῃ Ἰουλίου 2024

Ὁ Πρωτοσύγκελλος Γρηγόριος

17.7.24

†Ο ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ

Ἀδελφὲ Παΐσιε,

Σὲ στέλνω τὸ βαπτιστικὸ τῆς ὁσίας Γαβριηλίας, κόρης τῆς Βασιλίδος, καὶ ζητῶ τὴν εὐχὴ καὶ τὴν πρεσβεία της πρὸς τὸν Κύριο ὑπὲρ τῆς Μητρὸς Ἐμμανουσίας, τῆς προσφιλοῦς Ἱερόμιλος σου καὶ τῆς ἐμῆς Μελριόμιλος. †ὁ Κ.Β.

Μοναχή ΓΑΒΡΙΗΛΙΑ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗ
(2)15.10.1897-28/3/1992

ΟΜΙΛΙΑ
ΤΟΥ ΣΕΒΑΣΜΙΩΤΑΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΡΟΔΟΥ
κ. ΚΥΡΙΛΛΟΥ
ΕΠΙ ΤΗι ΠΡΩΤΗι ΠΑΝΗΓΥΡΕΙ
ΤΗΣ ΟΣΙΑΣ ΜΗΤΡΟΣ ΓΑΒΡΙΗΛΙΑΣ
(Λέρος, 18 Ἰουλίου 2024)

«Ἔδοξεν οὖν τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι καὶ ἡμῖν θεσπίσαι ὅπως ἐν τοῖς ἐφ' ἑξῆς ἡ Μοναχὴ Γαβριηλία (Παπαγιάννη), ἡ Κωνσταντινουπολίτις, ἡ ἐλεήμων, συγκαταριθμῆται καὶ συγκαταλέγηται τῷ τῶν Ἁγίων καταλόγῳ, μετ' ἐκείνων ἀληθῶς συνευφραινομένη.... καὶ Ὁσία γινώσκηται, καὶ ἐν Ἐκκλησίαις ἐν ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς τιμᾶται νῦν καὶ ἀεί, ἄχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος, τῆς μνήμης αὐτῆς ἀγομένης ἐτησίως τῇ ιη΄ Ἰουλίου, ὁπότε καὶ ἡ ἀνακομιδὴ τῶν ἱερῶν αὐτῆς λειψάνων ἐγένετο».

Μέ τούς παραπάνω λόγους καταγράφηκε στή Συνοδική καί Πατριαρχική Πράξη Ἁγιοκατατάξεως ἡ ἐκκλησιαστική ἀπόφαση τῆς 3ης Ὀκτωβρίου τοῦ παρελθόντος ἔτους 2023 σύμφωνα μέ τήν ὁποία, ἡ Ἁγία καί Ἱερά Σύνοδος τοῦ πανσέπτου Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, ἀξιολογήσασα τή διαμορφωθεῖσα συνείδηση τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας καί τήν αἴτηση πρός τή Μητέρα Ἐκκλησία τοῦ ἀγαπητοῦ ἀδελφοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Λέρου, Καλύμνου καί Ἀστυπαλαίας κυρίου Παϊσίου, ἀποφάσισε τήν ἀναγραφή τοῦ ὀνόματος τῆς Μοναχῆς Γαβριηλίας Παπαγιάννη στίς ἁγιολογικές δέλτους τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καί ὅρισε τόν ἐτήσιο ἑορτασμό τῆς Μνήμης της τῇ 18η Ἰουλίου, ἡμέρα κατά τήν ὁποία ἔλαβε χώρα κατά τό ἔτος 2000 ἡ ἀνακομιδή ἀπό τοῦ τάφου τῶν τιμίων καί χαριτοβρύτων λειψάνων της. Σήμερα δέ ἡ χάρις τοῦ ἐν Τριάδι προσκυνουμένου Θεοῦ, τοῦ Πατρός καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὁδήγησε τά βήματά μας ἐδῶ, στήν ἐρατεινή καί χαρίεσσα Λέρο, στό νησί τοῦ ἐπιγείου σαββατισμοῦ της, ὥστε ὑπήκοοι στήν

ἐκκλησιαστική ἀπόφαση καί προτροπή, νά συνεορτάσουμε τήν ἐτήσιο Μνήμη της καί συμπανηγυρίζοντες, κατά τά κρατοῦντα ἐκκλησιαστικά θέσμια, νά εὐφρανθοῦμε πνευματικά καί νά ἐκφράσουμε τήν ἐν Κυρίῳ καύχησή μας γιά τόν ἐπιπλέον λόγο ὅτι, ἡ παροῦσα ἡμέρα σηματοδοτεῖ καί τόν πρῶτο ἐπίσημο ἑορτασμό, τήν πρώτη πανήγυρη τῆς Ὁσίας. Δοξάζουμε τόν Θεό γιά τήν εὐλογία αὐτή πού μᾶς ἔδωσε καί ἀναφωνοῦμε τούς ψαλμικούς λόγους: «*Θαυμαστὸς ὁ Θεὸς ἐν τοῖς Ἁγίοις αὐτοῦ*» καί, «*Τοὺς Ἁγίους τοὺς ἐν τῇ γῇ αὐτοῦ ἐθαυμάστωσεν ὁ Κύριος*».

Σεβασμιώτατε Μητροπολῖτα Λέρου, Καλύμνου καί Ἀστυπαλαίας καί ὑπερλίαν ἀγαπητέ ἐν Χριστῷ ἀδελφέ κύριε Παΐσιε,

Σεβασμιώτατοι ἅγιοι Ἀρχιερεῖς, ἀδελφοί Κληρικοί, καί ὁσιώτατοι Μοναχοί καί Μοναχές,

Ἐντιμώτατοι ἐκπρόσωποι τῶν τοπικῶν Ἀρχῶν,

Εὐσεβεῖς Χριστιανοί, κάτοικοι καί ἐπισκέπτες τοῦ εὐλογημένου τούτου νησιοῦ τῆς Λέρου

Ἡ Ὁσία Γαβριηλία (κατά κόσμον Αὐρηλία Παπαγιάννη) γεννήθηκε στίς 2 Ὀκτωβρίου τοῦ ἔτους 1897 στήν Πόλη τῶν ὀνείρων τοῦ Γένους μας, τήν Κωνσταντινούπολη. Ἦταν τό τελευταῖο παιδί τῆς οἰκογενείας τοῦ Ἠλία καί τῆς Βικτωρίας Παπαγιάννη, οἰκογένειας μέ καταγωγή ἀπό τή Βόρεια Ἤπειρο, ἰδιαίτερα εὔπορης ἐξαιτίας τῶν ἐμπορικῶν δραστηριοτήτων τοῦ πατέρα της. Ἀνατράφηκε καί μεγάλωσε μέ ἰδιαίτερη φροντίδα στή γενέτειρα πόλη της καί ἔζησε ἐκεῖ μέχρι τό ἔτος 1923, ὅταν ἡ οἰκογένειά της, ὅπως καί τόσοι ἄλλοι ὁμογενεῖς τούς χρόνους ἐκείνους τοῦ πόνου καί τῶν δακρύων, ἀπελάθηκε, ὕστερα ἀπό τίς συμφωνίες περί ἀνταλλαγῆς πληθυσμῶν μεταξύ Ἑλλάδος καί Τουρκίας καί ἐγκαταστάθηκε στή Θεσσαλονίκη. Λέγεται ὅτι ἡ μεγάλη ἀδελφή της, ἡ Βασιλική, ἦταν ἐκείνη πού τῆς πρωτομίλησε γιά τόν Θεό. Μαζί μέ τά παραμύθια πού τῆς διάβαζε, τῆς ἀφηγοῦνταν παλαιοδιαθηκικές καί εὐαγγελικές ἱστορίες, ἐμφυτεύοντας τοιουτοτρόπως στήν ψυχή της τόν σπόρο τῆς πίστεως καί τῆς ἀγάπης πρός τόν Θεό.

Μέ τήν ἄφιξή της στή Θεσσαλονίκη εἰσῆλθε στό Ἀριστοτέλειο Πανεπιστήμιο (ἦταν ἡ δεύτερη γυναίκα πού εἰσήχθη σέ ἑλληνικό πανεπιστήμιο), ὅπου καί ἔλαβε πτυχίο στή Φιλοσοφία. Προηγουμένως εἶχε ἀποφοιτήσει μέ πτυχίο στή Βοτανική ἀπό Ἑλβετικό Πα-

νεπιστήμιο, γι' αὐτό καί μέχρι τό τέλος τῆς ἐπίγειας ζωῆς της ἀγαποῦσε ἰδιαίτερα τά φυτά καί μιλοῦσε μαζί τους.

Τό ἔτος 1932 ἐγκαταστάθηκε στήν Ἀθήνα καί ἀνέλαβε ἐργασία σέ ψυχιατρική κλινική. Μετά ἀπό ἕνα χρόνο ἀναχώρησε γιά τή Μεγάλη Βρετανία. Ἐκεῖ, γιά νά ἀνταποκριθεῖ στίς ἀπαιτήσεις τῆς καθημερινῆς ζωῆς, ἀπασχολήθηκε σέ διάφορες ἐργασίες, χωρίς, ὡστόσο, νά σταματήσει νά φροντίζει καί πάλι φτωχούς. Παράλληλα σπούδασε Ποδολογία καί Φυσικοθεραπεία. Μετά τή λήξη τοῦ Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, τό ἔτος 1945, ἐπέστρεψε στή συμπρωτεύουσα καί ἄρχισε νά συνεργάζεται μέ τήν Ἀμερικανική Γεωργική Σχολή καί τήν Ὑπηρεσία Ἀνακούφισης Φίλων τῆς Θεσσαλονίκης. Μετά ἀπό δύο χρόνια παραμονῆς ἐκεῖ (1947) μετακόμισε στήν Ἀθήνα, ὅπου ἄρχισε τή λειτουργία ἰατρείου φυσιοθεραπείας. Γιά μιά δεκαετία λειτουργοῦσε τό γραφεῖο της χρησιμοποιώντας κεφάλαια από πελάτες της προκειμένου νά παρέχει βοήθεια σέ φτωχούς καί ἀπόρους.

Στή μετέπειτα πνευματική της ζωή συνέβαλε καταλυτικά ὁ θάνατος τῆς μητέρας της Βικτωρίας, κατά τό ἔτος 1954. Τότε ἐφαρμόζοντας τόν λόγο τοῦ Κυρίου, *«Εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, ὕπαγε πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι»,* διαμοίρασε ὅλα τά ὑπάρχοντά της καί ἀποφάσισε νά ἀναχωρήσει γιά τήν Ἰνδία. Ἐκεῖ, γιά πέντε ὁλόκληρα χρόνια, διακόνησε σέ κοινότητες λεπρῶν, ἐργαζομένη νυχθημερόν μέ αὐτοθυσία γιά τήν ἀνακούφισή τους. Μετά ἀπό τέσσερα χρόνια δωρεάν φυσιοθεραπείας στούς φτωχούς, ἡ Ὁσία ἀναχώρησε γιά τά ὄρη τῶν Ἰμαλαΐων, ὅπου ἔζησε ἔντεκα μῆνες ὡς ἐρημίτρια. Ἀπό ἐκεῖ ταξίδεψε στό Λαντούρ καί στή συνέχεια, τό ἔτος 1960, στούς Ἁγίους Τόπους, ἐγκαταστάθηκε στή Μονή Μάρθας καί Μαρίας τῆς Βηθανίας, ὅπου μετά ἀπό τριετῆ δοκιμασία ἐκάρη Μοναχή καί ἔλαβε τό ὄνομα Γαβριηλία.

Ἀκολούθως, ἀπό τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη Ἀθηναγόρα, στάλθηκε στήν Κοινότητα Ταϊζέ στή Γαλλία, ὅπου παρέμεινε γιά ἕνα σύντομο χρονικό διάστημα. Ἀκολούθησε ἡ μετάβασή της στίς Ἡνωμένες Πολιτεῖες, ὅπου περιοδεύοντας ἐπισκέφθηκε ἑλληνικές κοινότητες σέ δεκαεπτά Πολιτεῖες καί συνόδευσε πολλούς ψυχικά ἀσθενεῖς σέ ψυχιατρικά νοσοκομεῖα στήν Εὐρώπη. Μετά ἀπό σχεδόν μιά δεκαετία περιοδειῶν, ὁμιλιῶν καί προσφορᾶς στούς ἀσθενεῖς, στάλ-

θηκε στήν Ἀνατολική Ἀφρική, ὅπου γιά τρία χρόνια παρέμεινε στή διακονία τοῦ ἐκεῖ συντελουμένου ἱεραποστολικοῦ ἔργου. Μετά ἀπό μιά σύντομη παραμονή στή Γερμανία ἐπέστρεψε στήν Ἰνδία, ὅπου παρέμεινε γιά τρία χρόνια. Τό ἔτος 1979 ἐπέστρεψε στήν Ἀθήνα διαμένοντας σέ διαμέρισμα, τό *«Σπίτι τῶν Ἀγγέλων»* ὅπως τό ὀνόμαζε, ὅπου δεχόταν πλῆθος ἀνθρώπων στηρίζοντάς τους πνευματικά καί ὑλικά. Κοντά στό τέλος τῆς ζωῆς της, ἀποσύρθηκε σέ ἕνα ἐρημητήριο στήν Αἴγινα, ἀλλά ὅταν ἐμφάνισε λέμφωμα Hodgkin ἐπέστρεψε στήν Ἀθήνα. Μετά τή θαυματουργική θεραπεία της ἐγκατέλειψε τήν Ἀθήνα, δύο χρόνια πρίν ἀπό τόν θάνατό της καί μετακόμισε στή Λέρο. Ἐδῶ ἔλαβε τό μέγα καί ἀγγελικό σχῆμα ἀπό τόν τότε Μητροπολίτη μακαριστό Νεκτάριο, καί ἐδῶ πλήρης ἡμερῶν (95 ἐτῶν) ἀναχώρησε γιά τήν αἰώνια πατρίδα, τήν ἄνω Ἱερουσαλήμ, στίς 28 Μαρτίου τοῦ ἔτους 1992. Μέ τήν ἀπόθεση τοῦ τιμίου σκηνώματός της στήν Ἱερά Μονή τῆς Παναγίας τοῦ Κάστρου πολιτογραφήθηκε κατά τά πρόσκαιρα καί ἐπίγεια ἅπαξ διαπαντός Λεριά καί Δωδεκανησία, ἔκτοτε δέ καί μέχρι τό τέλος τῶν αἰώνων ἀπό ἐδῶ θά ἐξακτινώνει τή χάρη της γιά νά φωτίζει, αὐτή ἡ ἁγιασμένη σύγχρονη οἰκουμενική προσωπικότητα, τά πέρατα τῆς οἰκουμένης, συνεχίζοντας νά δίνει παρηγοριά, καί ἀνακούφιση καί ἐλπίδα σέ κάθε ἄνθρωπο καλῆς θελήσεως.

Αὐτή ἐν συντομίᾳ ἡ ἐπίγειος θαυμαστή πορεία τῆς Ὁσίας Γαβριηλίας ἡ ὁποία, ὅπως ἐλέχθη, *«ἀποτελεῖ ἕνα ἐκπληκτικό κινηματογραφικό σενάριο τό ὁποῖο ἐκτυλίσσεται σέ τέσσερις ἠπείρους»*. Ἀπό τή γέννησή της στήν Κωνσταντινούπολη μέχρι τήν κοίμησή της στή Λέρο, στίς 28 Μαρτίου 1992. *«Ἐπιλείψει με ὁ χρόνος διηγούμενον»* τούς δρόμους πού ἐβάδισε, τούς τόπους πού ἐπισκέφτηκε, ὅσα ἀγαθά, μεγάλα καί θαυμαστά, ἐργάστηκε γιά τόν πλησίον· γιά τόν φτωχό, τόν ἄρρωστο, τόν κατατρεγμένο, τόν ἐγκαταλελειμμένο, ἀνεξάρτητα γλώσσας, φυλῆς, θρησκείας συνάνθρωπο, τόν ὁποῖο ἔβλεπε ὡς τόν ἴδιο τόν Χριστό. Ἀγάπησε ὁλοκληρωτικά τόν Θεό καί τόν ἄνθρωπο καί ὅλη της τή ζωή τήν πρόσφερε ὁλοπρόθυμα θυσία στό βωμό αὐτῆς τῆς ἀγάπης. Ἀκολούθησε μέ ἀπόλυτη ἀφοσίωση τά βήματα τοῦ Κυρίου, πού εἶπε *«Ἐμοὶ ἀκολουθεῖτε»* καί, ὅπως Ἐκεῖνος *«διῆλθεν εὐεργετῶν καὶ ἰώμενος πάντας»*, ἔτσι καί αὐτή πέρασε ἀπό τόν παρόντα κόσμο σκορπώντας ἁπλόχερα εὐεργεσίας

δωρεές. Μίμηση Χριστοῦ ἦταν ἡ ζωή της. Ἔζησε μέ ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη στό θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἐνδεικτικό δέ αὐτῆς τῆς ἐμπιστοσύνης εἶναι τό παρακάτω ἀπό τήν ἴδια ἀφηγούμενο περιστατικό, τό ὁποῖο συνέβη σέ ἕνα σιδηροδρομικό Σταθμό τῶν Ἰνδιῶν, ὅπου καθόταν προσευχομένη ἡ Ὁσία περιμένοντας τό κάλεσμα ἀπό τό Θεόν γιά τό ἑπόμενο βῆμα της. Λέγει: *«Καθόμουν λοιπόν ἥσυχα στήν αἴθουσα ἀναμονῆς. Ἔμπαιναν, ἔβγαιναν ἄνθρωποι, κι ἐγώ περίμενα νά δῶ ποιόν θά στείλει ὁ Θεός. Ἐν τῷ μεταξύ, ἦρθαν δύο παιδάκια καί ζητιάνευαν κι ἐγώ τούς ἔδωσα τό ρούπι, τό τελευταῖο νόμισμα πού εἶχα. Τό πῆραν καί ἔφυγαν. Φαίνεται τό εἶπαν καί σέ ἄλλα, γιατί σέ λίγο ἦλθαν καί ἄλλα δύο. Χρήματα ὅμως δέν εἶχα πιά. Εἶχα μόνο λίγες καραμέλλες στήν τσέπη μου καί τούς τίς ἔδωσα. Σέ λίγο ἔρχονται καί ἄλλα παιδάκια. Δέν εἶχα πιά τίποτε νά τούς δώσω. Αὐτά δέ μέ πιστεύανε. Ὁπότε ἀναποδογυρίζω τίς τσέπες μου μέσα-ἔξω γιά νά δοῦν. Φεύγουν, ἀνεβαίνουν σ' ἕνα δένδρο καί ἔρχονται καί μοῦ προσφέρουν ἕνα ὡραιότατο μάγκο. Καί καθώς τό παίρνω καί τά εὐχαρίστησα χαμογελαστά χωρίς λόγια, τί νά δῶ; Ἔχουν σηκωθεῖ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι πού περίμεναν στόν Σταθμό, κι ἔρχονται καί μέ χαιρετοῦν μέ τήν Ἰνδική μετάνοια. Ὅλοι. Καί λέω: «Τί γίνεται ἐδῶ»; Καί μοῦ λέει ἕνας: «Στήν Θρησκεία μας, ὅταν ἕνας Ζητιάνος σοῦ δίνει κάτι, θά πεῖ ὅτι ὁ Θεός σοῦ κάνει δῶρο καί ἔρχεται νά σέ εὐλογήσει. Καταλαβαίνετε τί ἔπαθα…».*

Ἀγαπητοί ἀδελφοί,

Ἡ Λέρος πανηγυρίζουσα σήμερα, στόν ἐνεστῶτα λειτουργικό χρόνο, γιά πρώτη φορά, τή μνήμη τῆς Ὁσίας Γαβριηλίας τῆς Ἐλεήμονος ἐκφράζει τή διαχρονική ἐμπειρία της, ἐμπειρία πίστεως καί ζωῆς, καί εὐφραίνεται *«ἐν κόλποις κατέχουσα ὡς θησαυρόν»* τόν τάφο, τήν τιμία κάρα καί τά σεπτά λείψανα τῆς νέας προστάτιδάς της. Ἑορτάζουσα δέ διακηρύσσει ὅτι ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ φανερώνεται ἐναργής καί δρῶσα στήν ἀδιάκοπη συνέχεια τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας καί ζωῆς, διαπερνᾶ τήν ἱστορία καί φτάνει μέχρι τό σήμερα τῆς ὑπάρξεώς μας ἀναδεικνύοντας ὡς Ἁγίους, ἀνθρώπους σάν καί ἐμᾶς, θά τολμούσαμε νά ποῦμε ἀνθρώπους τῆς διπλανῆς πόρτας, φανερώνοντας τό ἅγιο θέλημά Του καί ἐπαναλαμβάνοντας τήν πρόσκλησή του πρός κάθε ἄνθρωπο, «Ἅγιοι γίνεσθε ὅτι ἐγὼ ἅγιός εἰμι». Δίκαια λοιπόν καυχᾶται γιά τόν νέο θησαυρό της, ἔχουσα συγ-

καυχωμένη σύμπασα τή Δωδεκάνησο. Ἀλλά ἄς μή ξεχνᾶμε ὅτι ὁ θησαυρός εἶναι ἀληθινός θησαυρός, ὄχι ὅταν κρύπτεται στά θησαυροφυλάκια ἀλλά ὅταν ἐμεῖς τοῦ δίνουμε ἀντίκρυσμα στό παρόν καί ἀποτελεῖ ἀληθινή περιουσία, ὅταν ἐξασφαλίζει καί διασφαλίζει τή ζωή. Ἀναλογιζόμαστε τόν βίο καί τήν εὐαγγελική μαρτυρία τῆς Ὁσίας Γαβριηλίας, θαυμάζουμε ὅσα κατόρθωσε διασχίζοντας τούς δρόμους τοῦ κόσμου τούτου καί ὁριοθετοῦμε τήν εὐθύνη μας ὡς Χριστιανῶν. Εὐθύνης ὡς ἐνεργῶν μελῶν μιᾶς κοινωνίας τοῦ παρόντος, ἡ ὁποία ἔχει πρωτόγνωρα χαρακτηριστικά καί ἐκπέμπει ποικίλα μηνύματα. Ἡ ἀφετηρία αὐτῆς τῆς εὐθύνης προσδιορίζεται στό γεγονός τῆς προσεγγίσεως μέ θάρρος καί δυνατή παρρησία τῆς ἀδιάκοπης βιώσεως τοῦ εὐαγγελικοῦ μηνύματος καί τῆς παραδόσεως τῆς πίστεως. Γεγονός τό ὁποῖο θά μᾶς παράσχει τή δυναμική τῆς κρυστάλλινης εὐθυκρισίας γιά νά ἑρμηνεύσουμε τά ποικιλόμορφα προβλήματά μας, νά δώσουμε καίριες ἀπαντήσεις στά ἐρωτήματά μας, νά κατανοήσουμε τά ὅσα συνέχουν τήν ὕπαρξή μας καί νά βηματίσουμε μέ τήν πεποίθηση τῶν μελῶν τοῦ ἑνός σώματος. Πεποίθηση πού θά δώσει οὐσιαστικό περιεχόμενο σέ λέξεις καί ἔννοιες, κοινότυπες καί πολλαπλῶς κακοποιούμενες σήμερα, ὅπως ἀγάπη, σεβασμός, ἀλληλεγγύη, ἀποδοχή, ἀνθρώπινα δικαιώματα καί πολλές ἄλλες, οἱ ὁποῖες κατεξοχήν μᾶς ἀφοροῦν καί συναισθηματικά μᾶς ἐπηρεάζουν.

Σεβασμιώτατε ἀδελφέ, ἅγιε Λέρου.

Στή Σεβασμιότητά σας ἔλαχε ἡ τιμή καί ὁ κλῆρος νά διενεργήσετε τά δέοντα γιά τήν ἐπίσημη ἀναγραφή τοῦ ὀνόματος τῆς Ὁσίας Μητρός Γαβριηλίας τῆς Ἐλεήμονος στό Ἁγιολόγιο τῆς κατ᾽ Ἀνατολάς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, σύμφωνα μέ τά ἀπό αἰῶνες κρατοῦντα. Ἡ εἰσήγησή σας πρός τήν Αὐτοῦ Θειοτάτη Παναγιότητα, τόν προσκυνητόν ἡμῶν Αὐθέντην καί Δεσπότην κύριον κύριον Βαρθολομαῖον καί πρός τήν περί Αὐτόν Ἁγία καὶ Ἱερά Σύνοδο, ἐκπλήρωσε τήν ἱερά καί δίκαιη ἐκκλησιαστική ὀφειλή πρός τή νέα Ὁσία τῆς Ἐκκλησίας μας, καί ἡ ἀπόφαση τῆς Μητρός Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας ἐπισφράγησε ὄχι μόνο τή συνείδηση τοῦ πληρώματος τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας τῶν Λερίων, ὄχι μόνο ἐκείνων πού τή γνώρισαν ἐν ζωῇ καί ἀπόλαυσαν τῶν ἐκφάνσεων τῆς χαρισματικῆς προσωπικότητάς της, καθώς ὁ χρόνος τῆς μακαρίας κοιμή-

σεώς της δέν ἀπέχει τοῦ ἐνεστῶτος χρόνου, ἀλλά καί πλήθους Χριστιανῶν· *«ἀπὸ περάτων ἕως περάτων τῆς οἰκουμένης»,* πιστῶν μελῶν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἐμπνευσθέντων ἀπό τό παράδειγμα καί τήν διδαχή της.

Ἐμεῖς ἐκφράζουμε μέ εὐγνωμοσύνη τίς πολλές καί θερμές εὐχαριστίες μας γιά τή φιλάδελφη καί φιλόφρονα πρόσκλησή σας νά ταξιδεύσουμε ἀπό τή Ρόδο καί νά βρισκόμαστε ἀπόψε μαζί σας γιά νά τιμήσουμε τόν νέο καί πολύτιμο θησαυρό τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ καί νά γίνουμε συγκοινωνοί σας στό μυστήριο τῆς πίστεως πού τελεσιουργεῖται στόν ὡραῖο τοῦτο Μητροπολιτικό σας Ναό, τήν ἀρχιερατική σας καθέδρα. Ἀπό τοῦ συνθρόνου του ἐξακτινώνεται ἡ προσωπική μαρτυρία σας ὡς Ἱεράρχου τοῦ πανσέπτου Οἰκουμενικοῦ Θρόνου ἀλλά καί ὡς καταξιωμένου Ἱεράρχου τῆς ἐκλεκτῆς αὐτῆς ἀναδενδράδας του, τῆς τοπικῆς μας Ἐκκλησίας τῆς Δωδεκανήσου. Μαρτυρία εὐθύνης ὡς δεξιοῦ οἰακοστρόφου τοῦ πλοίου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Λέρου, Καλύμνου καί Ἀστυπαλαίας, μαρτυρία ἐμπράκτου διδαχῆς γιά τόν λαό πού σᾶς ἐμπιστεύθηκε ὁ Θεός, μαρτυρία ἀγάπης καί διακονίας πρός ὅλους ἀνεξαιρέτως, μαρτυρία ἀγαθή εὐαγγελικοῦ καλοῦ ποιμένα. Ἐμεῖς ταπεινά εὐχόμαστε ὁ Κύριος νά εἶναι ὁδηγός καί συνοδοιπόρος στή θυσιαστική ἀρχιερατική πορεία σας διά τῶν πρεσβειῶν τῆς Ὁσίας Μητρός Γαβριηλίας καί πάντων τῶν Ἁγίων.

Ἀλλά, Σεβασμιώτατε, ἅγιε Λέρου, τούτη τήν ἱερή καί κατανυκτική ὥρα τῆς πρός τιμήν τῆς Ὁσίας Γαβριηλίας προσευχητικῆς συνάξεως στρέφουμε τόν νοῦν καί τήν καρδιά μας πρός τήν βασιλεύουσα Πόλη τοῦ Κωνσταντίνου καί τό σεπτό μας Κέντρο, τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο. Συνεορτάζει καί συμπανηγυρίζει μαζί μας ἡ γενέτειρα Πόλη τῆς Ὁσίας, *«καυχωμένη τοῖς σπαργάνοις»* της. Ἐκεῖ αὐτή φύτρωσε καί αὐξήθηκε ὡς θεῖο φυτό, ἐκεῖ ἀπέκτησε τίς ἰσχυρές πνευματικές ῥίζες της, ὥστε, καί ὅταν βίαια μεταφυτεύθηκε νά μπορέσει νά ἀνθήσει τά εὔοσμα ἄνθη τῆς εὐαγγελικῆς ζωῆς καί πολιτείας καί νά διαπνεύσει στά πέρατα τῆς οἰκουμένης τήν εὐωδία τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ. Συγχαίρει καί ὁ Παναγιώτατος Πατριάρχης μας κύριος κύριος Βαρθολομαῖος, ὁ ὁποῖος μεταξύ τῶν πολλῶν παρά τοῦ Θεοῦ εὐλογιῶν τῆς ὑπερτριακονταετοῦς θεοτίμητης Πατριαρχείας του ἔλαβε καί αὐτήν, τῆς ἀναγραφῆς τοῦ ὀνόματος τῆς Ὁσίας

στό Ἁγιολόγιο τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἐγώ δέ, ἐκφράζοντας ἄπειρες εὐχαριστίες γιά τήν τιμή τῆς ἐκπροσωπήσεώς Του κατά τήν εὔσημο αὐτή ἡμέρα καί ὑπήκοος στή σεπτή Πατριαρχική ἐντολή μεταφέρω πρός τή Σεβασμιότητά σας, τόν Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπο Στρατονικείας κ. Στέφανο, τούς ἄρχοντας τοῦ τόπου, τόν ἱερό κλῆρο καί τόν εὐσεβῆ λαό τῆς Λέρου τά πατρικά συγχαρητήριά του, τήν Πατριαρχική εὐλογία του καί τίς θεοπειθεῖς εὐχές Του. Ἐμεῖς δέ νά εὐχηθοῦμε ὁ Θεός νά στηρίζει, νά ἐνδυναμώνει καί νά πολυχρονίζει αὐτόν γιά νά συνεχίζει τήν πολύμοχθη καί καρποφόρο πατριαρχική διακονία του πρός δόξαν Θεοῦ καί καταρτισμό τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πληρώματος.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΑΡΧΙΕΡΑΤΙΚΟΥ ΕΠΙΤΡΟΠΟΥ ΕΝ ΛΕΡΩι ΔΙΑ ΤΗΝ ΒΙΟΤΗΝ ΤΗΣ ΟΣΙΑΣ ΓΑΒΡΙΗΛΙΑΣ

Πρός
Τόν Σεβασμιώτατον
Μητροπολίτην Λέρου, Καλύμνου & Ἀστυπαλαίας
κ.κ. Παΐσιον
Ἐνταῦθα

Σεβασμιώτατε,

Ζητῶ τήν εὐχή σας καί σᾶς παρακαλῶ ἐπιτρέψατέ μου νά σᾶς ἀναφέρω τά κάτωθι:

Ἡ Θεία Πρόνοια σέ κάθε ἄνθρωπο, ἐπιφυλάσσει στιγμές καί γεγονότα εἰς τόν βίον του πού χαράζονται βαθειά στήν ψυχή καί τόν συνοδεύουν. Καί εἰς τόν βίον μου παρά τήν ἀναξιότητά μου, ἔλαβαν χώρα γεγονότα καί σημεῖα τῆς Πρόνοιας τοῦ Θεοῦ.

Μετά ἀπό τήν Ἱερωσύνη πού ἐκ νεότητος μοῦ ἐχάρισε ἡ Χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, θεωρῶ θεῖο δῶρο τό ὅτι ἀξιώθηκα νά γνωρίσω ἐν ζωῇ, νά ἴδω καί νά ζήσω, σημεῖα ἁγιότητος καί χάριτος τῆς γερόντισσας Γαβριηλίας.

Ἀπό ἀνεξόφλητον ὑποχρέωσιν, δι' ὅσα ἠξιώθηκα νά ἴδω καί νά ζήσω κοντά της, κατά τήν ἐν Λέρῳ διαμονή της ἕως καί τήν κοίμησίν της, «ὡς κόκκο μοσχοθυμιάματος εὐγνωμοσύνης», ὀλίγα, συντόμως σᾶς καταγράφω.

Τίς ἡ Πατρίς καί τίς ἡ εὐγένεια τῆς γερόντισσας;

Πατρίς μέν, ἡ ἑπτάλοφος Κωνσταντινούπολις (2-10-1897).

Γένος δέ αὐτῆς, ἡ πρός τό Θεῖον, ἐκ γονέων οἰκείωσις· ἄσκησις δέ καί διαπαιδαγώγησις, ἡ ἀρετή, καί ὑπεράνω πάντων πατήρ καί μήτηρ, ὁ Κύριος.

Μικρή εἰς τό δέμας, ἀλλά ἀντιστρόφως ἀνάλογος εἰς τά μεγάλα καί Θεόσδοτα χαρίσματά της. Οὐδέν πολυτελές ἐπάνω της, παρά, μεγαλοπρεπής ἁπλότης.

Μετά τήν ὁλοκλήρωσιν τῶν σπουδῶν της, ἡ γερόντισσα, μέ τήν ρομφαία τῆς ἀγάπης καί τόν σπόγγο τῆς συμπόνοιας νά τήν συνοδεύουν, ἐπεσκέφθη ὅλον σχεδόν τόν κόσμο.

Κωνσταντινούπολις (2-10-1897) – Ἑλβετία – Ἑλλάδα – Ἀγγλία – Ἀμερική – Ἰσραήλ – Λίβανος – Ἰορδανία – Περσία – Ἰνδία – Ἀφρική – Γερμανία – Σινᾶ – Αἴγινα – Ἀθήνα – Λέρος (28-3-1990).

Ἀγαπᾶ τά ἁπλᾶ, τά ταπεινά, τά ἀφανῆ, ὄχι τήν δόξαν.

Πάντα βοηθοῦσε, παρηγοροῦσε, ἀνακούφιζε, δίδασκε, ὥστε νά σωθοῦν ψυχαί ἀνθρώπων πού ζητοῦσαν τήν βοήθειά της, ἤ πού ἡ Θεία Πρόνοια τήν ἔστελνε, προσφέροντας «τά πάντα, ἵνα πάντας τινάς σώση» (Α΄ Κορ.9-22).

Τό 1963, ἡ ἀγάπη καί ἡ Θεία Πρόνοια τοῦ Θεοῦ, ηὐδόκησε ὁ Ὅσιος Ἀμφιλόχιος (ὁ Μακρῆς) εἰς τήν Ἱεράν Μονήν Εὐαγγελισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Νήσου Πάτμου, νά τήν κείρῃ δόκιμη μοναχή, καί νά ἐξέλθῃ καί πάλιν εἰς τόν κόσμον, φέρουσα ἀπό τότε, «τόν ὀνειδισμό τοῦ Κυρίου», κηρύττουσα Αὐτόν μέ πίστιν ἀπερίτρεπτον, ἦθος ἀδαμάντινον, φιλοκαλία, φιλομάθεια, μετριότητα, ἐγκράτεια, ἀλληλεγγύη, πτωχεία, ἱεραποστολικό σθένος καί ἐνάρετον βίον.

Ἔλαβε εὐλογίαν, καί «ἐξῆλθεν εἰς ἄγραν» (Λουκ. 5,4), καί ἡ σαγήνη της εὐλογηθεῖσα, συνέλαβε «εἰς τά δεξιά τοῦ πλοίου… πλῆθος τῶν ἰχθύων» (Ἰωάν. 21,6), κάθε φυλῆς, γένους καί θρησκείας, βλέπουσα τόν συνάνθρωπο ὡς τόν ἴδιον τόν Χριστόν.

Εἰς τήν ζωήν της ὅλες τίς δυσκολίες, τίς ἀντιμετώπιζε μέ ἀπέραντη πίστη καί ἐμπιστοσύνη εἰς τό θέλημα τοῦ Θεοῦ, καί κατόπιν πύρινης προσευχῆς, ἐλάμβανε καί ἔκαμνε ὑπακοή εἰς τήν ἀπάντησιν τοῦ Θεοῦ.

Ἡ ἀπάντησις τοῦ Θεοῦ, μετά ἀπό συνεχῆ προσευχή, τόν Νοέμβριο τοῦ 1990, ἦταν ἡ αἰτία τοῦ ἐρχομοῦ της εἰς τό νησί μας τήν Λέρο.

Εἶχα τήν εὐλογία καί τήν χαρά, νά τήν γνωρίσω μαζί μέ τόν προκάτοχόν Σας, μακαριστόν Μητροπολίτη μας, κυρό Νεκτάριο, ἀπό τίς πρῶτες ἡμέρες τῆς ἀφίξεώς της.

Ὁ Δεσπότης, τήν ὑποδέχθηκε μέ σεβασμό καί ἀγάπη, καί ὅσες φορές εὑρίσκονταν εἰς τήν Λέρον τήν ἐπισκέπτονταν. Μαζί καί ἐγώ μέ τόν γραμματέα τῆς Μητροπόλεώς μας κ. Γεώργιο Χρυσούλη.

Συζητοῦσαν γιά διάφορα θέματα καί δέν ἦταν λίγες οἱ περιπτώσεις, πού ὁ Δεσπότης ζητοῦσε τήν γνώμην της.

Σέ μία ἐπίσκεψίν μας, ἡ γερόντισσα τοῦ ζήτησε, ὅταν κοιμηθῇ, νά τήν θάψῃ εἰς τό νεκροταφεῖον, ἀνάμεσα εἰς τούς ψυχασθενεῖς, μέ ἕναν σταυρό χωρίς τό ὄνομά της, καί νά τῆς ψάλη τό «Χριστός Ἀνέστη». Ἀπ' ὅτι ἐνθυμοῦμαι ἦταν ἡ μοναδική περίπτωσις, πού ἀρνήθηκε νά τῆς κάμη αὐτό πού τοῦ ζητοῦσε, λέγοντάς της, ὅτι παρά τήν ἐπιθυμία της, θά κάμῃ ὑπακοή, καί ὁ τάφος της θά εἶναι στήν Ἱερά Μονή τῆς Παναγίας τοῦ Κάστρου, στόν τάφο πού ὁ ἴδιος εἶχε ἑτοιμάσει διά τόν ἑαυτόν του, καί θά τῆς ψάλη τό «Χριστός Ἀνέστη», ἀκόμη καί ἄν εἶναι Μεγάλη Ἑβδομάς.

Ὅπερ καί ἐγένετο.

Μόνος μου, κάθε πρώτη τοῦ μηνός, τελοῦσα τήν ἀκολουθία τοῦ ἁγιασμοῦ, εἰς ἕνα πρόχειρο προσκυνητάρι – παρεκκλήσιο πού εἶχαν φτιάξει στήν οἰκία πού φιλοξενοῦνταν, μαζί μέ τήν ὑποτακτική της, τήν Γαβριηλία «τήν μικρή», ὅπως τήν ἀποκαλοῦσε.

Μετά τήν ἀκολουθία, συζήτηση, πού ποθοῦσες νά μήν τελειώσῃ.

Εἰς τήν ἀρχή τῆς ἐδῶ παραμονῆς της, συμμετεῖχε εἰς τίς Θεῖες Λειτουργίες τῶν ἐνοριακῶν Ναῶν μας, τόν τελευταῖο ὅμως χρόνο εἶχα, τό «θεόσταλτο προνόμιο» νά τῆς μεταδίδω τά Τίμια Δῶρα, στό ἀσκητικό κελί της, τελευταία φορά, δύο ἡμέρες πρίν τήν κοίμησίν της.

Πάντοτε, μετά τήν Θεία Μετάληψιν, ἡ ἀλλοίωσις τοῦ προσώπου της ἦτο ἐμφανής. Ἦτο ἀπό τήν γῆ, πολίτης τοῦ Οὐρανοῦ καί θεατής ἀκτίστου φωτός.

Τήν τελευταία φορά, δύο ἡμέρες πρίν τήν κοίμησίν της, δέν ὁμιλοῦσε, εἶχε ὅμως ἀντίληψιν. Μέ δυσκολία ἔκαμε τόν σταυρό της καί ὕψωσε ὅσο ἠμποροῦσε τά χέρια της. Τό πρόσωπό της γαλήνιο, χαρούμενο, φωτεινό, εἶχε γίνει σύσσωμος καί σύναιμος μέ τόν Χριστό, πού ἅπλωσε καί ξεδίπλωσε εἰς ὅλη τή γῆ.

Τόν Αὔγουστο τοῦ 1991, μαζί μέ τόν πατέρα Δαμασκηνό, διάκονο τότε, ζήσαμε στιγμές οὐράνιες καί ἐλάβαμε ἄλλη μιά μεγάλη εὐλογία.

Ἀπό τό Ἅγιον Ὄρος, εἶχε ἔλθει ὁ πνευματικός της ὁ π. Διονύσιος Μικραγιαννανίτης μέ τόν π. Σπυρίδωνα, γιά νά τελέσουν τίς κουρές, εἰς μεγαλόσχημον τῆς γερόντισσας καί τῆς ὑποτακτικῆς. Μέ

μία καρέκλα ἀνεβάσαμε εἰς τήν Ἱερά Μονή τῆς Παναγίας τοῦ Κάστρου, τήν προστάτιδα, πολιοῦχο καί ἔφορο τῆς Παναγιοσκέπαστης Λέρου, τή γερόντισσα, καί παρακολουθήσαμε τήν Ἀκολουθία ἐμεῖς καί ἄλλα τρία ἄτομα. Γιά πρώτη φορά τήν εἴδαμε, χωρίς τό κάλυμμα τῆς κεφαλῆς, καί ἐθαυμάσαμε τήν παρά τήν μεγάλη ἡλικία της θεϊκή ὀμορφιά της. Εἰς τό πρόσωπόν της καθρεπτίζονταν ὁ ἐνάρετος βίος της καί οἱ ἀρετές πού τήν κοσμοῦσαν. Ἡ σοφία, ἡ σωφροσύνη, τό ἀπερηφάνευτο καί κενόδοξο πνεῦμα, ἡ ἀταλάντευτη πίστη, ἡ ἡσυχία τοῦ βίου.

Ἡ γερόντισσα εἶχε τό θεϊκό χάρισμα νά μεταδίδῃ στούς γύρω της, πολλή ἀγάπη, ἀγάπη θεϊκή.

Κοντά της συνέβαινε τό παράδοξο: καθώς εὑρισκόσουν πλάϊ της, αἰσθανόσουν μέσα σου, σιγά-σιγά, νά γεμίζῃς ἀπό μία ἀνεξέλεγκτη αἴσθηση χάριτος, ἀκόμη καί ὅταν ἀπομακρυνόσουν ἀπό κοντά της.

Ἦταν ἕνας εὐαίσθητος ἄνθρωπος, πού πρόσεχε νά μήν λυπήσῃ κανέναν.

Εἰς τήν συζήτησιν, ἔβλεπες τήν ἠρεμίαν, τήν γαλήνην, τό ἀτάραχον, τό ἀπαθές, τήν ἀγάπην.

«Ἡ θύρα αὐτῆς παντί ἐλθόντι ἠνέωκτο, ἔξω δέ, οὐδείς ηὐλίζετο ξένος. Ὀφθαλμός ἦν τυφλῶν, ποῦς δέ χωλῶν, μήτηρ δέ ὀρφανῶν» (Ε.Π.Ε. 6,358).

Μέ προσήνεια καί ἀγάπη, ὑπεδέχετο καί συνευλίζετο πλουσίους καί πτωχούς, ἄρχοντες καί ἀρχόμενους.

Ἀγόγγυστα σήκωνε κάθε φορά τόν σταυρό τῆς ἀρρώστιάς της καί μάλιστα μέ πολύ χαρά.

Καί ἔφθασεν ὁ καιρός «τόν χοῦν τῷ χοΐ ἀποδώσουσα».

«Μακάριοι οἱ νεκροί, οἱ ἐν Κυρίῳ ἀποθνήσκοντες, ὅτι τά ἔργα αὐτῶν ἀκολουθεῖ μετ' αὐτῶν» (Ἀποκάλυψις).

«Ζήσασα δέ οὕτω καί παιδευθεῖσα καί παιδεύσασα, ἐν γήρᾳ καλῷ, καταλύει τόν βίον καί προστίθεται τοῖς πατράσιν αὐτοῖς, Πατριάρχαις καί Προφήταις καί Ἀποστόλοις καί Μάρτυσι τούς ὑπέρ τῆς ἀληθείας ἠγωνισμένους».

«Πτωχεύουσα, ὑπομένουσα, εὐφραίνουσα, τοῦ Λαζάρου τά ἀγαθά διεδέχθη, εἰς τό μακρόν ἐπί τῆς γῆς Χριστομίμητον βίον της».

Ἡ ἡμέρα τῆς πρός Κύριον ἐκδημίας της, μένει χαραγμένη εἰς τήν ψυχήν μου.

Τρεῖς διαφορετικές ὄψεις καί ἐκφράσεις, εἶδα καί ὁμολογῶ, εἰς τό νεκρόν πρόσωπόν της.

Τήν πρώτην, τήν φυσιολογικήν, τήν κοινήν κατά πάντα ἄνθρωπον, μία ὥρα μετά τήν ὁσιακήν της κοίμησιν, ὅταν ἔφθασα στό ἀπέριττο κελί της.

Τήν δευτέρα, λίγη ὥρα ἀργότερα, ὅταν εἶχα τήν εὐλογία νά τήν ράψω στό ράσο της. Ἔκφρασις πού φανέρωνε εὐχαριστία, χαρά, πληρότητα, ἱκανοποίησιν, ἀνάπαυσιν.

Καί τήν τρίτη θά σᾶς ἀναφέρω κατωτέρω.

Ἀπό τήν βιασύνη καί τήν συγκίνησίν μου κατά τό ράψιμο, κέντησα τό ἀποστεωμένο χέρι της, καί ἀμέσως μία ἠλεκτρική ἐκκένωσις κάλυψε τό σῶμα μου. Τό πῶς, καί πότε, τελείωσα τό ράψιμο, οὔτε κατάλαβα, οὔτε ἐνθυμοῦμαι.

Αὐτή τήν ὥρα καί πάλιν γίναμε μάρτυρες τῆς πτωχείας καί τῆς ἀπόλυτης ἀκτημοσύνης της. Ζητῶντας λευκή σινδόνη διά νά τήν τυλίξωμε, τοποθετήσωμε εἰς τό φορεῖον καί θέσωμεν εἰς τόν τάφον, μᾶς ἔφεραν σινδόνη ὑπερβολικά φθαρμένη. Κοιταχτήκαμε στά μάτια μέ τόν πατέρα Ἄνθιμο, «δέν γίνεται εἶναι ἀδύνατον νά ἀντέξη καί αὐτό τό μικρό βάρος της, περιμένετε», μοῦ λέγει, τρέχει καί φέρνει ἀπό τό σπίτι του καινουργή λευκή σινδόνη καί τήν τακτοποιήσαμε. Νοιώσαμε στιγμές, Ἰωσήφ καί Νικοδήμου, εἰς τήν ἱερά Ἀποκαθήλωσιν.

Τήν μεταφέραμε μέ τόν μακαριστό π. Ἄνθιμο καί τόν ἰατρό Ν. Ταχλιαμπούρη μέ τό φορεῖον, εἰς τόν Ἱερόν Ναόν τῆς Παναγίας, ὅπου καί ἐτάφη.

Ὁ ἄνεμος, «σοροκάδα», λυσσομανοῦσε. Ἡ φουρτούνα φοβερή. Καί ὅμως, «ἀκούνητο» ἦρθε τό καΐκι ἀπό τήν Κάλυμνο μέ τόν Δεσπότη, τόν διάκονο καί τίς μοναχές, πού ἔψαλλαν τήν ἀκολουθία εἰς μεγαλόσχημον μοναχήν. Προεξῆρχε ὁ μακαριστός προκάτοχός Σας, συμπαραστατούμενος ὑφ' ὅλου τοῦ Ἱεροῦ Κλήρου τοῦ νησιοῦ μας καί τοῦ κατά Θεία Πρόνοια παρόντος ἱερομονάχου Δημητρίου Σιναΐτου, τοῦ νῦν Μητροπολίτου Ἀργυροκάστρου.

Ἡ συγκίνησις τοῦ κόσμου ἀπερίγραπτη.

Ἀνέβηκαν εἰς τό Κάστρο, τήν ἀσπαζόντουσαν καί ζητοῦσαν τήν εὐχή της.

Τήν ἀποχαιρέτησε μέ λόγους συγκινητικούς ὁ προκάτοχός Σας,

λέγοντας μεταξύ ἄλλων: «διεκρίνετο διά τήν εὐγένειαν τοῦ χαρακτῆρος της, τήν προσήλωσιν εἰς τάς παραδόσεις τῆς ἐκκλησίας,... τήν ἀδιάλλειπτον προσευχήν, τό οἰκουμενικόν πνεῦμα, καί τήν γνῶσιν τῶν πολλαπλῶν προβλημάτων τῆς καρδίας τῶν ἀνθρώπων...».

Χαρά καί λύπη, κατέκλυζαν τίς καρδιές μας. Λυπόμασταν γιατί ἔφυγε ἀπό κοντά μας καί πλέον δέν θά βλέπαμε μέ τά σαρκικά μας μάτια, τό λαμπερό, τό χαρούμενο, τό γεμᾶτο ἱλαρότητα, γλυκύτητα καί ἀγάπη παιδικό πρόσωπό της. Δέν θά ἀκούγαμε τήν παρήγορο σιγανή φωνή της, τίς σοφές νουθεσίες της, τά ἐλπιδοφόρα λόγια της, πού μέ τόση εὐγένεια, ἀγάπη καί κυρίως διάκρισιν μᾶς ἀπηύθυνε.

Τήν λύπη μας μεταποίησε εἰς χαρά, θαυμασμό καί ἀγαλλίασιν ἡ τρίτη δι' ἐμέ ἔκφρασις καί μορφή τοῦ προσώπου της.

Ὅταν μέ τήν ἐπιμονήν καί τήν κατά Θείαν Πρόνοια ἀπαίτησιν τοῦ μακαριστοῦ προκατόχου Σας, «ξηλώσαμε», τό ράσο πού σκέπαζε τό πρόσωπό της.

Ὅλοι εἴδαμε καί ἀποθανατίσαμε καί σέ φωτογραφίες, ἕνα διαφορετικό ὁλόλαμπρο πρόσωπο. Μία μορφή οὐράνια, μία ὄψη χαρούμενη καί εἰρηνική. Ἀπέραντη γαλήνη, βασίλευε στό ἀσκητικό της πρόσωπο, δεῖγμα, «θεοψίας» καί ἐκφράσεως ἡγιασμένου ἀνθρώπου, πού ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ.

«Θάνατος ἀνάπαυσις πόνων ἐστί, τέλος μέν τῶν ἄθλων, ἀρχή δέ τῶν ἐπάθλων» (Ἅγιος Ἰσίδωρος Πηλουσιώτης).

Ὁ ἀπέριττος τάφος, δέχονταν ἕνα σῶμα, στολισμένο μέ τήν Θεία λαμπρότητα, καί ἡ ψυχή της ὁλόλαμπρη, εἰσήρχετο εἰς τά πάμφωτα δώματα τῆς ἐπουρανίου Ἱερουσαλήμ.

Εἰς τά Θεῖα σκηνώματα, λαμπρή εἰς τήν ψυχή τήν ὑποδέχθηκαν, οἱ ἅγιοι ἄγγελοι, τούς ὁποίους εἰς ὅλη τήν ἐπίγειον βιοτήν της, ὑπεραγάπησε καί ἐμπιστεύθη.

Μία διαρκής θυσιαστική προσφορά, ἀπό τήν Κωνσταντινούπολιν εἰς τήν Ἀμερικήν, εἰς τήν Εὐρώπην, εἰς τήν Ἀσίαν, εἰς τήν Ἀφρικήν, εἰς τήν Λέρον, ἀποθησαυρίστηκε εἰς τάς ἀποθήκας, τοῦ οὐρανίου Γεωργοῦ.

Ἡ γερόντισσα Γαβριηλία, ἀπό τόν Θεόν στολίστηκε μέ τά χαρίσματα τῆς διοράσεως, τῆς Θείας γνώσεως καί ἐμπειρίας, τῆς ἀπά-

θειας, τῆς ἀκατακρισίας, τῆς ἀφιλοχρηματίας, τοῦ μέτρου, τῆς ταπεινοφροσύνης καί κατέστη σκεῦος ἐκλογῆς, τῆς Χάριτος τοῦ Θεοῦ.

Ἡ μορφή της μένει χαραγμένη βαθειά καί ἀνεξίτηλα εἰς τήν μνήμη καί εἰς τήν καρδία τῶν συμπρεσβυτέρων μου, τοῦ Λεριακοῦ Λαοῦ καί τῶν ἀνά τόν κόσμον πνευματικῶν της τέκνων.

Τήν θεωροῦμε καί τήν τιμοῦμε ὅλοι μας, ὡς Ὁσία καί Ἁγία τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ.

Καί μετά τήν ἀνακομιδήν της εἶναι πολλές οἱ θαυμαστές ἐπεμβάσεις καί εὐλογίες, «τῶν ὀστέων καί τῆς κόνεως τῶν λειψάνων της», πού καθημερινά μαρτυροῦνται ἀπό πλῆθος ἀνθρώπων, πού προσέρχονται ἀπ' ὅλα τά μέρη τῆς γῆς, τήν προσκυνοῦν, τήν εὐχαριστοῦν καί τήν τιμοῦν.

Ἀλλά αὐτά, τά ἀφήνομεν εἰς τόν Δεσπότην Χριστόν, καί τήν Ἁγίαν τοῦ Χριστοῦ Μεγάλην Ἐκκλησίαν, νά κριθοῦν.

Ἔτσι, πρός τίμησιν Ἁγίου καί μίμησιν Αὐτοῦ ὑπό τῶν πιστῶν,
Θά ἀναδειχθῇ ὁ ὁσιακός βίος της,
Τά ἀσκητικά της παλαίσματα,
Ὁ ἀποστολικός καί ἱεραποστολικός της ζῆλος,
Καί τά θαυμαστά σημεῖα τῆς ἁγιότητός της,
Ἐν πᾶσι Δεσποτίᾳ Κυρίου, εἰς δόξαν Θεοῦ, καί εὐλογίαν τοῦ Χριστωνύμου Λαοῦ,
Ἵνα, Μητροπολίτης, Ἐπίσκοπος, Ἱερός Κλῆρος, καί Λαός «ἀπολαύσωμε τοῦ συμποσίου τῆς πίστεως, «Ναί Κύριε», πάντες, καί τοῦ πλούτου τῆς Χρηστότητος».

Μετά σεβασμοῦ ἀσπάζομαι τήν Δεξιάν Σας

π. Νικόδημος Φωκᾶς
Ὑμέτερος ἐν Λέρῳ Ἐπίτροπος.

Ἐν Λέρῳ τῇ 26ῃ Δεκεμβρίου 2022

ΜΕΡΟΣ Γ΄

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΕΣ – ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Βιβλιοκρισία τοῦ κ. Στάθη Ν. Κεκρίδη, Ἀναπληρωτοῦ Καθηγητοῦ ΔΠΘ

π. Εὐάγγελος Ὑφαντίδης, *Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο καί πολιτικές δυνάμεις,* Ἐκδόσεις Πατριαρχικό Ἵδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν, Καβάλα-Βενετία, 2014, σσ. 558.

Τά τελευταῖα χρόνια στήν πατρίδα μας συχνά γίνεται λόγος γιά τόν χωρισμό Ἐκκλησίας καί Κράτους. Ἠχεῖ μάλιστα καί ὡς ἀπειλή πρός τήν Ἐκκλησία, ὁρισμένων ἀνιστόρητων «προοδευτικῶν», πού ἔχουν τήν ψευδαίσθηση ὅτι ἔτσι ἐκληροῦνται ἔμπρακτα οἱ ἰδεολογικοί τους ὁραματισμοί! Ἄραγε λησμονοῦν ὅτι ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία εἶναι συνυφασμένη μέ τόν Ἑλληνισμό καί τόν πολιτισμό πού κόμισε στήν Εὐρώπη καί ὁ ὅποιος ἀκρωτηριασμός θά ὁδηγήσει σέ τερατογένεση; Στήν ἱστορική της πορεία ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία καί οἱ θεσμοί της ταυτίσθηκαν μέ τήν πορεία τοῦ Γένους καί συμμερίσθηκαν τίς συμφορές του καί, σέ σπάνιες περιπτώσεις, τούς θριάμβους του. Κλασσική περίπτωση τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο πού μοιραῖα ἀκολούθησε τήν πορεία τοῦ Ἑλληνισμοῦ καί κατέβαλε, ὡς μή ὤφελε, βαρύ τίμημα, καί μάλιστα κατ' ἐπανάληψη, χωρίς νά εὐθύνεται τό ἴδιο. Κάθε λοιπόν συστηματική καί μεθοδική ἔρευνα γιά τήν ἀποτύπωση τῶν ἱστορικῶν συντεταγμένων, τῶν αἰτίων καί τῶν συνεπειῶν, ἔχει εἰδική ἀξία καί βαρύτητα.

Ὁ Καβαλιώτης ἀρχιμανδρίτης καί τ. πρωτοσύγκελλος τῆς μητροπόλεως Ἰταλίας καί Μελίτης (Μάλτας) π. Εὐάγγελος Ὑφαντίδης, εἶχε τήν εὐγενῆ καλοσύνη νά μοῦ ἀποστείλει τήν πολυσέλιδη (σσ. 558) διδακτορική διατριβή του. Τίτλος της εἶναι: *Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο καί πολιτικές δυνάμεις* (Πατριαρχικό Ἵδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν, Καβάλα-Βενετία 2014). Τό θέμα τῆς διατριβῆς, πού ἐκπονήθηκε στό Ἀριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης ὑπό τήν ἐποπτεία τοῦ καθηγητῆ κ. Ἀπ. Γλαβίνα, ἄν καί ἀνήκει στό ἐπιστημονικό πεδίο τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας ἐν τούτοις ἅπτεται γενικοτέρων ζητημάτων ὅπως π.χ. οἱ σχέσεις Ἐκκλησίας καί Πολιτείας στήν Ἑλλάδα, κράτος τυπικά ὀρθόδοξο χριστιανικό, ἀλλά καί σχέσεις Ἐκκλησίας καί Κράτους στήν Τουρκία, κράτος ἀλλόθρησκο καί ὄχι φιλικά διακείμενο ἔναντί τῆς Ἐκκλησίας καί τοῦ πατριαρχικοῦ θεσμοῦ. Ἰχνηλατοῦνται ἀκόμη οἱ συνέπειες τῆς συνθήκης τῆς Λω-

ζάνης γιά τήν πορεία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί ἐνῶ διερευνῶνται οἱ ἐξελίξεις ἑνός περιορισμένου χρονικοῦ διαστήματος (τέλη 1918-1925), παράλληλα ἡ ἐργασία αὐτή εἶναι διαχρονική καί, ἰδιαιτέρως σήμερα, ἄκρως ἐπίκαιρη. Τά ἐξεταζόμενα γεγονότα ἀφοροῦν στίς ἐξελίξεις μιᾶς ἑπταετίας ἀλλά ἐπικεντρώνονται κυρίως στό διάστημα «ἀπό τή συνδιάσκεψη τῆς Λωζάνης ἕως τήν ἐκλογή τοῦ πατριάρχη Βασιλείου Γ΄», πού ὑπῆρξε ἰδιαιτέρως κρίσιμο γιά τό μέλλον τοῦ θεσμοῦ. Οἱ πολιτικές δυνάμεις πού πρωταγωνίστησαν ἦσαν ὁπωσδήποτε «εὐρέος φάσματος»: οἱ ἑλληνικές καί τουρκικές, οἱ μεγάλες δυνάμεις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης (Ἀγγλία, Γαλλία) ἀλλά, ὡς ὀρθόδοξες, δευτερευόντως βέβαια ἡ Ρουμανία, ἡ Σερβία κ.ἄ. Ἐκτυλίχθηκε ἕνας ἀγώνας μέ ἐξωτερικούς ἀλλά καί ἐσωτερικούς ἐχθρούς. Ἐξωτερικοί ἦσαν τό τουρκικό καθεστώς, ὁ Τύπος, ὁ παπᾶ-Εὐθύμ, ἐνῶ ἐσωτερικοί διάφοροι παράγοντες μανιωδῶς ἀναμειγνυόμενοι στά ἐσωτερικά τοῦ Πατριαρχείου ἀλλά καί ὁρισμένοι ἱεράρχες, οἱ ὁποῖοι μέ τίς συμπεριφορές τους δυσχέραιναν τή διευθέτηση σημαντικῶν γιά τήν ἐπιβίωση τοῦ θεσμοῦ ζητημάτων (ἐκλογή Πατριάρχη, μητροπολιτῶν κ.λπ.). Συχνά οἱ προσπάθειες ἦσαν ἀνιδιοτελεῖς καί ἀποσκοποῦσαν στή διάσωση τοῦ πνευματικοῦ καθιδρύματος καί στήν ἀπρόσκοπτη ἐπιτέλεση τοῦ πνευματικοῦ καί διοικητικοῦ ἔργου του καί ἄλλοτε μέ περίσσεια μικροπολιτικῶν σκοπιμοτήτων, ἀκόμη καί ἀτομικῶν μικροσυμφερόντων. Ὅλο αὐτό τό μεῖγμα σέ κάποιες φάσεις αὐτῆς τῆς 7χρονης κρίσιμης περιόδου ὑπῆρξε ἐπικίνδυνα ἐκρηκτικό. Τελικά, σύν Θεῷ, ἐπικράτησε ψυχραιμία καί λογική στήν ἐφαρμογή τῶν διατάξεων τῆς συνθήκης τῆς Λωζάνης καί τό Πατριαρχεῖο παρέμεινε στήν ἱστορική ἕδρα του, τήν Κωνσταντινούπολη, καί ὑπό τουρκικό καθεστώς, μέ ὅ,τι αὐτό συνεπάγεται. Εὔστοχα λοιπόν τονίζεται, στήν προτασσόμενη συγχαρητήρια πρός τόν συγγραφέα ἐπιστολή τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχη Βαρθολομαίου, ὅτι συνήθως οἱ κοσμικοί ἱστοριογράφοι *«ἀποβάλλουν τό μυστικόν στοιχεῖον, ὅπερ διέπει τήν καθ' ἡμᾶς ἐκκλησιαστικήν ἱστορίαν»* καί ἐντάσσει τήν ὑπό ἔρευνα περίοδο στά γεγονότα ἐκεῖνα, πού περικλείονται στή θαυματουργική ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ, *«ἤτοι τήν ἀδιανόητον καί ἀνεξήγητον λογικῶς ἀνατροπήν τῶν φαινομένων ἱστορικῶν συνθηκῶν»*. Ὄντως στήν κρίσιμη ἐκείνη μεταβατική πε-

ρίοδο, πού φαινόταν ὅτι τά πάντα εἶχαν χαθεῖ ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ τά οἰκονόμησε κατά τρόπο δημιουργικό καί θετικό.

Ὁ συγγραφέας π. Εὐάγγελος μετά ἀπό ἐπισταμένη καί ἐνδελεχῆ ἔρευνα σέ ἀρχεῖα καί βιβλιοθῆκες παρουσίασε μιά ἄρτια καί σέ βάθος ἐπισκόπηση κρισίμων στιγμῶν γιά τήν Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως καί ὅλων τῶν ἐξελίξεων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Εὐρύτατη καί ἐξονυχιστική ἔρευνα καί μελέτη τῶν ἀρχείων καί δημοσιοποίηση πλήθους σχετικῶν ἐγγράφων, πού ἀποσαφηνίζουν μέ τόν πλέον ἀκριβῆ καί ἔγκυρο τρόπο τά γεγονότα τῆς αὐχμηρῆς ἐκείνης περιόδου. Ἐντύπωση προκαλεῖ στόν μελετητή ἡ παρρησία τοῦ συγγραφέα, ἡ σχολαστική τριβή τῶν πηγῶν, ἡ ἄνετη χρήση εὐρύτατης σχετικῆς βιβλιογραφίας καί ἡ ὀξυδερκής ἀποτύπωση τῶν γεγονότων μέ παράλληλη διατύπωση ἀξιολογήσεων καί κριτικῆς. Ἀποτυπώνεται μέ πληρότητα ἡ ἀγωνία τοῦ Πατριαρχείου γιά τό μέλλον του ἀλλά καί ὁ ἀγώνας του γιά τή διατήρηση τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ ἔναντί τῶν πολιτικῶν σκοπιμοτήτων στίς ὁποῖες τό ἐνέπλεκαν οἱ πολιτικές δυνάμεις τόσο τῆς Τουρκίας ὅσο καί τῆς Ἑλλάδος. Μέ εὐθυβολία καί χωρίς ὑπεκφυγές ὁ μελετητής καταγράφει τά γεγονότα καί διατυπώνει τίς κρίσεις του. Περιγράφει παραστατικά καί ἀξιόπιστα, βάσει ἀρχειακοῦ ὑλικοῦ, τίς φάσεις πού διῆλθε τό Πατριαρχεῖο μέ τήν προσπάθεια τῆς Τουρκίας νά τό ἀπομακρύνει ἀπό τήν Κωνσταντινούπολη, ἱστορική καί ἐκκλησιαστική ἕδρα του, ἤ νά τό ἰδιοποιηθεῖ (μέ ὅλες τίς ἐπικίνδυνες ἐνέργειες τοῦ παπᾶ-Εὐθύμ καί ἄλλων) καί νά τό ἐκτουρκίσει! Νά τό συρρικνώσει ὡς ἕνα ἵδρυμα ὑπό τόν Νομάρχη Κωνσταντινουπόλεως, χωρίς τήν οἰκουμενική καί παγκόσμια φυσιογνωμία του!

Ἡ ὀγκώδης αὐτή ἐπιστημονική ἐργασία ἀποτελεῖ ἀποδεικτικό τῆς ἐργώδους προσπάθειας τοῦ π. Εὐαγγέλου, ὁ ὁποῖος δέν φείσθηκε ἐπιμονῆς καί μόχθου ὥστε νά στοιχειοθετήσει τή σειρά τῶν γεγονότων, πού συνήργησαν στήν ὑπερπήδηση τῶν ἐμποδίων καί στήν ἀπρόσκοπτη (;) συνέχιση τῆς παραμονῆς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στήν ἱστορική ἕδρα του.

Ἀναλύονται διεξοδικά οἱ ἐπιπτώσεις πού εἶχε, εἰδικά γιά τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο καί τό μέλλον του, ἡ συνθήκη. Ὁ συγγραφέας ἀπαριθμεῖ ὅλες τίς διαδικασίες πού ἀκολούθησαν κατά τήν ἐφαρμογή τῶν ἀποφάσεων τῆς Λωζάνης (24 Ἰουλίου 1923), ἀξιολογεῖ τόν

ρόλο τῶν πολιτικῶν δυνάμεων Τουρκίας-Ἑλλάδος ἀλλά καί τῶν μεγάλων ἤ μικρότερων δυνάμεων, πού διαμόρφωσαν τήν ἀλληλουχία τῶν γεγονότων. Ἡ ὕλη τοῦ βιβλίου ἐπιμερίζεται σέ τρία μέρη, πού ἀποτελοῦν τίς τρεῖς φάσεις τῶν γεγονότων τά ὁποῖα ἀκολούθησαν, ὡς ἀπόηχος, τή συνθήκη τῆς Λωζάνης. Στό πρῶτο ἐξυφαίνονται ὅλα ὅσα συναποτελοῦν μέ τίς διατάξεις τῆς συνθήκης, τίς διαφορετικές ἑρμηνεῖες καί τούς πρώτους τριγμούς, φυσιολογικούς, ἀφοῦ ἀνέτειλε μιά νέα κατάσταση, πού δέν εἶχε ὅμοιά της. Ἡ δεύτερη τῆς Θεσσαλονίκης καί ἡ ἀρχή τῆς νέας περιόδου στήν Κωνσταντινούπολη. Στό πρῶτο μέρος «ἡ περίοδος τῆς Λωζάνης» ὁ συγγραφέας καταγράφει τά γεγονότα πού συνδέονται μέ τήν τελευταία περίοδο τῆς πατριαρχίας τοῦ Μελετίου Δ΄ (τοῦ Μεταξάκη), τήν ἐπίσημη ἀναγνώριση, τήν πρόταση τοῦ Μελετίου γιά μεταφορά τῆς πατριαρχικῆς ἕδρας, οἱ πρῶτες συζητήσεις στή συνδιάσκεψη τῆς Λωζάνης, οἱ προσπάθειες γιά τήν διασφάλιση τοῦ θεσμοῦ, ἡ ἀπόφαση τῆς συνδιασκέψεως καί ἡ σημασία της γιά τήν περαιτέρω πορεία τοῦ Πατριαρχείου. Ἡ κίνηση ἐναντίον τοῦ Πατριάρχη καί τό πρῶτο ἐκκλησιαστικό πραξικόπημα τοῦ παπᾶ-Εὐθύμ. Στό β΄ κεφάλαιο γίνεται λόγος γιά τήν ἐκλογή καί τήν ἐνθρόνιση τοῦ Γρηγορίου Ζ΄, πού προκάλεσαν τό δεύτερο πραξικόπημα τοῦ παπᾶ-Εὐθύμ καί ὁδήγησαν στόν ἀποσχηματισμό του. Ἀναμόχλευση τῶν φόβων γιά τήν ἀπομάκρυνση τοῦ Πατριαρχείου σέ συνάρτηση μέ τήν ὄχι ἰδανική ἐσωτερική κατάσταση καί τό πρόβλημα τῶν ἀνταλλαξίμων ἱεραρχῶν. Μιά σειρά ἀπειλῶν γιά τήν παραμονή ἤ τήν ἐκδίωξη τοῦ Πατριαρχείου, πού προκλήθηκαν ἀπό τόν θάνατο τοῦ Γρηγορίου Ζ΄.

Στό δεύτερο μέρος (ἡ περίοδος τῆς Θεσσαλονίκης) ἐκτίθενται λεπτομερῶς τά γεγονότα πού συνυφάνθηκαν μέ τήν βίαιη ἀπέλαση ἀπό τό τουρκικό καθεστώς τοῦ πατριάρχη Κωνσταντίνου τοῦ ΣΤ΄, οἱ ἀντιδράσεις πού προκλήθηκαν ἀπό τήν Ἑλλάδα καί τίς ὀρθόδοξες ἐκκλησίες, τίς διεθνεῖς διαστάσεις τῆς πατριαρχικῆς ἀπέλασης, τήν παρέμβαση τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, τίς δικαιολογίες τῆς Ἄγκυρας καί τή στάση τῶν εὐρωπαϊκῶν πολιτικῶν δυνάμεων ἀλλά καί τῶν ξένων ἐκκλησιῶν καί ὁμολογιῶν. Ἐπιπρόσθετα καταγράφονται μέ πληρότητα καί οἱ ἀντιδραστικές ἐνέργειες μιᾶς μειοψηφίας ἱεραρχῶν τοῦ πατριαρχείου, οἱ ὁποῖοι δέν μπόρεσαν νά ἀρθοῦν στό ὕψος τῶν περιστάσεων.

Στό τρίτο μέρος ἐκτίθενται ὅλες οἱ ἐξελίξεις πού ἀκολούθησαν τήν ἀναγκαστική παραίτηση τοῦ πατριάρχη Κωνσταντίνου τοῦ ΣΤ΄ καί ὅσα μεσολάβησαν μέχρι τήν ἐκλογή τοῦ νέου πατριάρχη Βασιλείου τοῦ Γ΄ (13 Ἰουλίου 1925), παρά τήν ἐπιθυμία καί τήν ἀντίθεση τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως. Ἄς σημειωθεῖ ἐδῶ ὅτι ὁ Βασίλειος ὑπῆρξε ἀπό τίς φωτεινότερες καί πλέον διακεκριμένες πατριαρχικές μορφές στή νεώτερη ἱστορία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Ἦταν περίπου φυσιολογικό, μετά τήν ὑπογραφή τῆς συνθήκης τῆς Λωζάνης ἀπό τούς ἐμπολέμους, νά προκύψουν ζητήματα ἑρμηνείας, παρά τήν εἰδική πρόνοια τῶν ἀποφάσεων περί τῆς τύχης τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὅταν ἐντέχνως ἀπό τήν τουρκική πλευρά ἐτέθη θέμα ἀπομάκρυνσης ἀπό τήν Κωνσταντινούπολη καί ἀμφισβητήθηκε –ἡ ἀμφισβήτηση ἰσχύει μέχρι σήμερα– ὁ οἰκουμενικός καί διεθνής χαρακτήρας τοῦ θεσμοῦ. Δόθηκαν πολλές μάχες στό προσκήνιο καί τό παρασκήνιο τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ, πολιτικοῦ καί διπλωματικοῦ πεδίου μέχρις ὅτου ἡ κατάσταση ἰσορροπήσει καί τό Πατριαρχεῖο παραμείνει στήν ἱστορική του ἕδρα, μέ καθεστώς αὐτονομίας, ἔστω ἀμφισβητούμενης καί μέ διακυμάνσεις.

Τόσο στήν Ἀθήνα ὅσο καί στήν Κωνσταντινούπολη ὁ πολιτικός παράγων, θετικά ἤ ἀρνητικά, κάθε ἄλλο παρά ἀμελητέος ἦταν. Ἑπόμενο λοιπόν ἦταν στίς διαδικασίες νά ἀναμειχθοῦν καί οἱ πολιτικοί καί διπλωματικοί παράγοντες τῶν μεγάλων δυνάμεων (Μ. Βρετανίας-Γαλλίας-Ἰταλίας) ἀλλά καί ὁρισμένων ὀρθοδόξων χωρῶν κυρίως τῆς βαλκανικῆς (Σερβία, Ρουμανία). Γιά τούς γνωρίζοντες τά ἐκκλησιαστικά πράγματα στόν ὀρθόδοξο χῶρο εἶναι κατανοητή ἡ ἀπουσία τῆς Ρωσίας ἀπό τά τεκταινόμενα. Ὄχι μόνο λόγῳ τῆς συρρίκνωσής της ἀπό τήν κομμουνιστική δικτατορία ἀλλά καί ἐπειδή μιά μετακίνηση τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως ἀπό τήν ἱστορική ἕδρα του θά αὔξανε τή «βουλιμία» τῆς ὁμόδοξης ρωσικῆς ἐκκλησίας γιά ἱκανοποίηση τῶν προαιώνιων φιλοδοξιῶν της!

Ὁ π. Εὐάγγελος Ὑφαντίδης μέ ἐπιστημονική ἀκρίβεια καί μεθοδικότητα διατυπώνει σημαντικές κρίσεις, πού συμβάλλουν στήν ἀποκρυπτογράφηση τῶν ἱστορικῶν συντεταγμένων τῆς κρίσιμης ἐκείνης περιόδου, ἀποφασιστικῆς γιά τό μέλλον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Μέ νηφαλιότητα ἀλλά καί εὐθυκρισία διατυπώνει τίς ἀπόψεις του καί ἀποκρυπτογραφεῖ τή φωνή τῶν ἀρχειακῶν ἐγγρά-

φων –καί ὄχι μόνο– μεταβάλλοντας την σέ λυτρωτικό ὕμνο πού ἐξυμνεῖ, συχνά μέ μελαγχολικούς τόνους, ἄλλοτε –σπανιότερα– μέ ἐλπιδοφόρους τή σταθερή πορεία τῆς «ἐν αἰχμαλωσίᾳ Ἐκκλησίας» μέσα στό ἱστορικό γίγνεσθαι τῆς πανανθρώπινης πορείας.

Ἀκόμη καί ὁ πίνακας συντομογραφιῶν ἤ ἡ παρατιθέμενη βιβλιογραφία εἶναι ἐνδεικτικά της πολυεπίπεδης ἔρευνας, τήν ὁποία πραγματοποίησε ὁ συγγραφέας. Ἡ μελέτη ὁλοκληρώνεται μέ τήν παράθεση εὐρύτατου εὑρετηρίου (περίπου 60 σελίδων), βοηθητικοῦ γιά τόν μελετητή τοῦ πονήματος στήν ταχεία ἀνεύρεση ὀνομάτων, τοπωνυμίων, ἱδρυμάτων, διασκέψεων κ.λπ.

Ἡ διατριβή αὐτή ἀποκαλύπτει ἀναμφισβήτητα τήν ἱκανότητα τοῦ π. Εὐαγγέλου στή χαρτογράφηση πολύπλοκων ἱστορικῶν περιόδων, γεγονός πού πιστοποιεῖ ἐμφατικά τή δυνατότητά του, πέραν τῆς ἱερατικῆς, νά ἀνταποκριθεῖ μέ ἐπάρκεια καί σέ ἀκαδημαϊκή σταδιοδρομία. Τοῦ τό εὔχομαι ὁλόψυχα.

Βιβλιοκρισία τοῦ κ. Φ.Ν. Νικητόπουλου

Μ.Γ. Βαρβούνης, *Ὁ Καθηγητής Μηνᾶς Ἀλ. Ἀλεξιάδης καί ἡ Ἑλληνική Λαογραφία,* ἔκδοση Ἰνστιτούτου τοῦ Βιβλίου-Καρδαμίτσα, Ἀθήνα 2016, σσ. 172.

Ὁ Καθηγ. Μηνᾶς Ἀλ. Ἀλεξιάδης καί τό ἔργο του ἔχουν τιμηθεῖ, κατά καιρούς, μέ εὔφημα δημοσιεύματα καί ἐπιμέρους ἀναφορές, ἀπό Πανεπιστημιακούς συναδέλφους του καί ἄλλους, ὁμότεχνούς του καί μή, πρόσωπα μέ ἔγκυρο λόγο. Ὅμως, ἡ ἐπικέντρωση τῶν δημοσιευμάτων τους σέ ὁρισμένες, κάθε φορά, ἐκφάνσεις τῆς δραστηριότητάς του, τούς προσέδιδε –ὅπως ἦταν ἐπόμενο– τόν χαρακτῆρα μερικότητας. Τό περιοριστικό τοῦτο γνώρισμα ἦρθε νά τό ξεπεράσει ἕνα ἀφιερωματικό, στόν ἴδιο, βιβλίο, τοῦ Καθηγητῆ τῆς Λαογραφίας στό Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, Μ.Γ. Βαρβούνη, μέ τόν τίτλο: *Ὁ Καθηγητής Μηνᾶς Ἀλ. Ἀλεξιάδης καί ἡ Ἑλληνική Λαογραφία* (στήν σειρά Μελετῶν Λαογραφίας καί Κοινωνικῆς Ἀνθρωπολογίας, τῆς Σχολῆς Κλασικῶν καί Ἀνθρωπιστικῶν Σπουδῶν

τοῦ Θρακιώτικου αὐτοῦ Πανεπιστημίου), ἔκδοση Ἰνστιτούτου τοῦ Βιβλίου-Καρδαμίτσα, Ἀθήνα 2016, σσ. 172. Στό προσωπογραφικό καί ἐργογραφικό τοῦτο ἀφιέρωμα περιέχονται καί προηγούμενα εἰδικότερα δημοσιεύματα τοῦ αὐτοῦ συγγραφέα γιά τόν ἴδιο Καθηγητή καί τήν ἐπιστημονική του δραστηριότητα, πράγμα πού τό δηλώνει ἄλλωστε στόν Πρόλογό του (σ. 8), ἀλλά καί τό ὑποσημειώνει ὅπου πρέπει, παραθέτοντας τίς σχετικές ἐνδείξεις. Ὅμως, ἐδῶ, ἐκεῖνο πού μᾶς ἐνδιαφέρει, δέν εἶναι ὁ ἀπαρτισμός τοῦ βιβλίου, ὡς συγγραφῆς, ἀλλά τό προβαλλόμενο μέσα ἀπό τίς σελίδες του πρόσωπο καί τό ἔργο του, καθώς πρόκειται γιά τήν πληρέστερη ἀναφορά σέ αὐτά, ἀπό ὅσα σχετικά ἔχουν δημοσιευθεῖ ὥς τήν ἔκδοσή του.

Ἡ προσφερόμενη ἀπό τόν συγγραφέα εἰκόνα εἶναι καρπός προσωπικῆς γνώσης, ἀπό τήν πολύχρονη φιλική καί ἐπιστημονική σχέση του μέ τόν βιογραφούμενο, τήν διαρκῆ παρακολούθηση καί, ἐνδελεχῆ μελέτη τῆς συγγραφικῆς του παραγωγῆς ἀλλά καί τήν συνεχῆ ἐνημέρωση γιά τήν ὅλη δραστηριότητά του. Ὑπό τήν ὀπτική αὐτή γωνία κατανοεῖται καί ἡ δήλωσή του γιά ὅσα παραθέτει, ὅτι «εἶναι προϊόντα ἐπιστήμης καί ἀγάπης», προειδοποιώντας μάλιστα (μέ εὐθύτητα πού τόν τιμᾶ) γιά τό ἐνδεχόμενο νά «περιέχουν τόν ἀναπόφευκτο σέ αὐτές τίς περιπτώσεις ὑποκειμενισμό» (σ. 8). Ὅμως ἀπέναντι στήν ἐπιφύλαξη αὐτή τάσσονται τά παρατιθέμενα σέ Παράρτημα τοῦ βιβλίου κείμενα (σ. 128 κ. ἑ.), πού προέρχονται ἀπό Πανεπιστημιακές θεσμικές διαδικασίες, ἀναφερόμενες στόν Καθηγ. Ἀλεξιάδη, καί τῶν ὁποίων τό περιεχόμενο διασταυρώνεται ἐπαληθευτικά μέ ὅ,τι τοῦ ἀναγνωρίζει ὁ συγγραφέας. «Ὄψεις τῆς ἐπιβεβαιούμενης καί μέ αὐτόν τόν τρόπο εἰκόνας τοῦ ἴδιου Καθηγητῆ θά σκιαγραφήσομε καί ἐδῶ, μέ τά ἐκφραστικά στοιχεῖα τῆς φιλοτέχνησής της ἀπό τόν Καθηγητή Βαρβούνη, στήν ἐπιθυμία μας νά τήν παρουσιάσομε ἰδίως στόν Δωδεκανησιακό λαό, ἀπό τούς κόλπους τοῦ ὁποίου προέρχεται.

Γέννημα τῆς Καρπάθου ὁ Μηνᾶς Ἀλ. Ἀλεξιάδης καί κουβαλώντας μέσα του τόν πλοῦτο τῶν λαϊκῶν παραδόσεων τοῦ τόπου του, πού ἀπό μαθητής εἶχε δείξει ἔμπρακτα, μέ δημοσιεύματά του, νά τόν ἐνδιαφέρουν ἰδιαίτερα, θά φθάσει στά Γιάννενα, πόλη μέ παράδοση στά γράμματα. Σπουδάζοντας μέ ἐπιτυχία στήν Φιλοσοφική Σχολή τοῦ ἐκεῖ Πανεπιστημίου». Θά ἱκανοποιήσει τήν κλίση του

πρός τήν Λαογραφία, ἔχοντας διδασκάλους, ἐξέχουσες στόν κλάδο μορφές, τόν Δημ. Σ. Λουκάτο καί Μ. Γ. Μερακλῆ. Ἡ ἐπίδοσή του στόν τομέα αὐτό, στόν ὁποῖο καί θά εἰδικευθεῖ, θά τοῦ ἀποφέρει τήν ἀνακήρυξη σέ ἀριστοβάθμιο Διδάκτορα. Στό ἴδιο Πανεπιστήμιο θά ἀκολουθήσει, σύντομα, καί ἀκαδημαϊκή σταδιοδρομία, ὥς τήν βαθμίδα τοῦ Ἀναπληρωτῆ Καθηγητῆ τῆς Λαογραφίας, στήν ἴδια Σχολή τῶν σπουδῶν του, ἀφοῦ στό μεταξύ εἶχε ἐμπλουτίσει τήν κατάρτισή του καί στό Λονδῖνο. Γρήγορα ὅμως θά τόν κερδίσει τό Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν, ἐκλέγοντάς τον στήν αὐτή καθηγητική βαθμίδα καί μέ τό ἴδιο ἐπιστημονικό ἀντικείμενο, στό Παιδαγωγικό του Τμῆμα τῆς Δημοτικῆς Ἐκπαίδευσης, ὅπου θά ἀναδειχθεῖ στήν συνέχεια καθηγητής τῆς πρώτης βαθμίδας. Ἀπό ἐκεῖ θά μετακληθεῖ, ὡς Καθηγητής καί πάλι τῆς Λαογραφίας, στό Τμῆμα Φιλολογίας τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ αὐτοῦ Πανεπιστημίου, ἀπ' ὅπου θά ἀποχωρήσει, τό 2015, ἀξιούμενος τοῦ ἰσόβιου τίτλου τοῦ Ὁμότιμου Καθηγητῆ.

Ἡ μακρόχρονη Πανεπιστημιακή του θητεία καί ἐρευνητική πορεία στό εὐρύτερο πεδίο τῆς Λαογραφίας, τήν ὁποία ὑπηρέτησε μέ συνέπεια, προβάλλεται στό ὑπόψη βιβλίο ὡς γόνιμη καί ἀποτελεσματική. Ἡ ἐνεργητικότητά του ἀποτυπώνεται εὔγλωττα στίς ἐπισημαινόμενες σέ αὐτό πραγματώσεις της. Διδάσκει μέ ἀφοσίωση καί καθοδηγεῖ τούς φοιτητές του καί τούς ὑποψήφιους Διδάκτορες, πού προαλείφονται γιά τό στάδιο μελέτης καί προαγωγῆς τῆς Λαογραφίας καί ἀνάδειξης τῆς ἀξίας της γιά τόν ἐθνικό βίο καί τήν κατανόηση τῶν κοινωνικῶν συμπεριφορῶν, καί μαζί ἐνθαρρύνει τήν ἀνέλιξη νέων ἐπιστημόνων στόν κλάδο τόν ὁποῖο θεραπεύει καί ὁ ἴδιος. Παράλληλα δίνει διαλέξεις, ὀργανώνει ἐπιστημονικά Συνέδρια, μέ ἐξέχοντα τά διεθνῆ, καί σημαίνουσες πάντοτε τίς ἀνακοινώσεις του σέ αὐτά, συνεργάζεται μέ ξένα Λαογραφικά Κέντρα (ὅπως τοῦ Λονδίνου, τῶν Η.Π.Α., τῆς Φινλανδίας), μετέχει σέ Ἐπιστημονικές Ἑταιρεῖες, δικές μας καί ξένες. (Ἀργότερα μάλιστα θά ἀναδειχθεῖ καί Πρόεδρος τῆς ἱστορικῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφικῆς Ἑταιρείας), ἀναπτύσσει θετικές σχέσεις μέ ἐπιστήμονες σέ διεθνές ἐπίπεδο, καί, βέβαια, ἐπιμένει στήν ἔρευνα καί τήν συγγραφική παραγωγή. Οἱ τίτλοι της, ὥς τό 2015, ὅπως καταχωρίζονται στό βιβλίο-πηγή μας (ἔστω ἐπαναλαμβανόμενοι σέ περιπτώσεις ἐπανεκδόσεων), καλύ-

πτουν 48 σελίδες, ὅπου, πέρα ἀπό τίς αὐτοτελεῖς ἐκδόσεις, καταγράφεται καί πλῆθος ἄλλων ἐπιμέρους δημοσιευμάτων. Ὁρισμένα ἀπό τά τελευταῖα ἀποτέλεσαν μάλιστα καί περιεχόμενο, συγκεντρωτικῶν τόμων, ὅπως τά βιβλία: *Καρπαθιακή Λαογραφία. Ὄψεις τοῦ Λαϊκοῦ Πολιτισμοῦ,* 2001, καί *Δωδεκάνησα: Λαϊκός Πολιτισμός*, [1]2003, [2]2005.

Τομεῖς στούς ὁποίους ἀναφέρεται, κυρίως, ἡ συγγραφική παραγωγή τοῦ Καθηγ. Ἀλεξιάδη, καί τούς ὁποίους ὑποστηρίζει καί προάγει, εἶναι, κατά τίς διακρίσεις τοῦ βιογράφου του, οἱ ἀκόλουθοι:

α) Ἡ Ἱστορία καί θεωρία τῆς Λαογραφίας (σ. 17-23).

β) Ἡ Νεωτερική Λαογραφία (σ. 25-31), στήν ὁποία ὁ Καθηγητής ἐνδιατρίβει ἰδιαίτερα, «συνεχίζοντας τό ἔργο πού εἶχε εἰσηγηθεῖ ὁ Δ.Σ. Λουκᾶτος καί ἐπιστημονικά προωθήσει ὁ Μ. Γ. Μερακλῆς», δύο διδάσκαλοί του, τούς ὁποίους συχνά ἀναφέρει μέ σεβασμό καί ἀναγνώριση (σ. 30).

γ) Ἡ Φιλολογική Λαογραφία (σ. 33-39).

δ) Ἡ Ἠθική Λαογραφία (σ. 41-44).

ε) Ὁ Λαϊκός Πολιτισμός τῆς Καρπάθου (σ. 45-55).

στ) Ὁ Λαϊκός Πολιτισμός τῆς Δωδεκανήσου (56-64).

Στήν κατά τά προαναφερόμενα ἐργογραφία του συμπεριλαμβάνεται ἐπίσης καί ἡ ἐπιμέλεια τῆς ἔκδοσης Τιμητικῶν ἀφιερωμάτων Τόμων καί Πρακτικῶν Ἐπιστημονικῶν Συνεδρίων κ.ἄ. Μνημονεύομε εἰδικά τά πολυσέλιδα τῶν Διεθνῶν Συνεδρίων Καρπαθιακῆς Λαογραφίας, ἐμπνευστής καί ὀργανωτής τῶν ὁποίων ὑπῆρξε ὁ ἴδιος, στήν προοπτική τῆς ἐπιδίωξής του γιά τήν ἀνάδειξη τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ τοῦ τόπου τῆς καρδιᾶς του, τῆς Καρπάθου, πού κουβαλᾶ μέσα του -ἕνας εὐγενικός σκοπός πού ὑπηρετήθηκε μέ συνέπεια καί μέσα ἀπό τίς ἐπιμέρους δημοσιεύσεις του καί ἄλλες δραστηριότητές του. Στήν κατεύθυνση αὐτή συναντοῦμε καί τήν εἰσήγησή του στό Τμῆμα Φιλολογίας τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἡ ἀποδοχή τῆς ὁποίας ὁδήγησε, τό 2012, στήν ἵδρυση ἀπό τό Ἀνώτατο αὐτό Πνευματικό Ἵδρυμα τῆς Χώρας, Ἰνστιτούτου Λαϊκοῦ Πολιτισμοῦ, μέ ἕδρα τήν Κάρπαθο καί ἔργο τήν «προαγωγή τῆς βασικῆς θεωρητικῆς καί ἐφαρμοσμένης ἐπιστημονικῆς ἔρευνας τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ» καί τήν «διάδοσή του στόν ἑλληνικό χῶρο, μέ ἰδιαίτερη ἔμφαση στόν χῶρο τῆς Δωδεκανήσου

καί ἄλλων νησιῶν τοῦ Αἰγαίου» (σ. 12-13 καί 52). Ἄς σημειωθεῖ ἀκόμη ὅτι τό Ἰνστιτοῦτο, πρός θεραπεία τοῦ σκοποῦ τόν ὁποῖο ὑπηρετεῖ, ἀποβλέπει καί στήν δημιουργία Παραρτημάτων σέ μεγάλα χωριά τοῦ νησιοῦ καθώς καί στήν γειτονική Κάσο (σ. 52).

Τέτοιες ἐνέργειές του δείχνουν, πέρα ἀπό τήν ἐπιστημονική του δραστηριότητα, τήν ἰδιαίτερη ἀγάπη του γιά τό νησί του. Ἀλλά ἡ φιλοπατρία πέρα ἀπό τήν ἐπιστημοσύνη του δέν εἶναι ἡ μόνη ἀρετή τῆς ἀνθρώπινής του πλευρᾶς. Στό βιβλίο πού ἀκολουθοῦμε δέν λείπουν οἱ ἀπό διάφορες κατευθύνσεις ἀναφορές γιά τήν σεμνότητα, τήν νηφαλιότητα καί τό ἦθος του, τήν προσήνεια, τήν εὐγένεια, καί τήν ἀξιοπρέπειά του καί ἀκόμη τήν πηγαία προσήλωσή του στήν θρησκεία τῶν πατέρων του, τήν Ὀρθοδοξία. Ὅμως καί ἡ Ἐκκλησία (ὅπως καί ἄλλοι παράγοντες τοῦ δημόσιου βίου) ἔδειξε τήν τιμή της στό πρόσωπό του, ἀπονέμοντάς του τόν Χρυσό Σταυρό τῆς Ἐκκλησίας Δωδεκανήσου, τόν Χρυσό Σταυρό τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Θυατείρων καί Μεγάλης Βρετανίας, καί τά τιμητικότατα Πατριαρχικά Ὀφφίκια, τοῦ «Ἄρχοντος Χαρτουλαρίου τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας» καί τοῦ «Ἄρχοντος Ὑπομνηματογράφου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου».

Ἀχνή καί ἀτελής ἡ εἰκόνα πού παρουσιάσαμε γιά τόν Καθηγ. Μηνᾶ Ἀλ. Ἀλεξιάδη καί τό ἔργο του. Καί πῶς νά μήν εἶναι, ὅταν καί τό βιβλίο ἀπ' ὅπου ἀντλήσαμε τά στοιχεῖα της (ἀφιερωμένο ὁλόκληρο στήν φιλοτέχνησή της) δέν διεκδικεῖ τήν πληρότητά της. Θά προσθέταμε μόνο τοῦτο, κινούμενοι στό Δωδεκανησιακό πλαίσιο ἀπό τό ὁποῖο προέρχεται καί ὁ ἴδιος: Ἄν τά Ἀνώτατα Πνευματικά Ἱδρύματα τῆς Χώρας, στά ὁποῖα θήτευσε γόνιμα ὁ Καθηγ. Ἀλεξιάδης σεμνύνονται γιά τό ἦθος του καί τήν ἐπιστημονική προσφορά του, (ὅπως δείχνουν καί τά κείμενα τοῦ Παραρτήματος στό βιβλίο πού τοῦ ἀφιερώθηκε), ἔχει δικαιολογημένα τούς λόγους της νά σεμνύνεται καί ἡ Κάρπαθος πού τόν γέννησε καί μαζί ὅλη ἡ Δωδεκάνησος, ὡς ὁ οἰκεῖος καί προσφιλής του γεωγραφικός καί κοινωνικο-πολιτισμικός χῶρος, πού μιλᾶ ἰδιαίτερα στήν ψυχή του καί κεντρίζει δημιουργικά τήν δράση του, καί ἀκόμη εἰδικότερα ἡ Δωδεκανησιακή Ἱστορική καί Λαογραφική Ἑταιρεία, τῆς ὁποίας ὑπῆρξε, ἐπί χρόνια, Ἀντιπρόεδρος τοῦ Διοικητικοῦ της Συμβουλίου.

Η ΕΚΔΟΣΗ ΕΠΕΤΕΙΑΚΟΥ ΤΟΜΟΥ ΤΟΥ ΠΑΝΟΡΜΙΤΕΙΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ ΣΥΜΗΣ

Μέ ἀφορμή τήν συμπλήρωση ἑκατονταετηρίδος ἀπό τῆς ἱδρύσεως καί λειτουργίας τοῦ Πανορμιτείου Γυμνασίου Σύμης, ἡ Ἱερά Μητρόπολη Σύμης ἐξέδωσε ἐπετειακό Τόμο, τιτλοφορούμενον, *«100 χρόνια Πανορμίτειο Γυμνάσιο Σύμης, 1922-2022»*. Ὁ Τόμος ἐξεδόθη μέ πρωτοβουλία τοῦ Σεβ. Ποιμενάρχου κ. Χρυσοστόμου, ὁ ὁποῖος συνέστησε Ἐκδοτική Ἐπιτροπή, ἐπιφανῶν προσώπων ἀποτελουμένη ἀπό τούς κ.κ. Μανώλη Ἀντωνόγλου, Ἑλένη Ν. Κρητικοῦ, Ὑπαπαντή Ζουρούδη-Κούτρα καί Γεώργιο Πετρόπουλο, οἱ ὁποῖοι ἐπιμελήθηκαν τήν ἔκδοση καί εἶχαν ἁρμοδιότητα συλλογῆς μοναδικοῦ καί σπανίου ἀρχειακοῦ ὑλικοῦ, πού ἐδημοσιεύθη στόν μνημειώδη αὐτόν Τόμο, ἡ ὑλοποίηση τοῦ ὁποίου ἔγινε καί μέ τήν ὑποστήριξη καί ἀρωγή τοῦ Δήμου Σύμης καί προσωπικῶς τοῦ Δημάρχου κ. Ἐλευθερίου Παπακαλοδούκα, ὡς καί τήν συνεργασία Συλλόγων καί Φορέων τῆς Σύμης. Ἐπισημαίνεται δέ ἰδιαιτέρως, ὅτι ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ. κ. Βαρθολομαῖος, ἐνημερωθείς ὑπό τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Σύμης κ. Χρυσοστόμου περί τῆς τοιαύτης ἐκδόσεως καί ἀναγνωρίζοντας τήν μεγάλη ἀξία τοῦ ἔργου, προλογίζει ὁ Ἴδιος τόν Τόμο, περιποιώντας ἐπιπλέον τιμή καί αἴγλη στήν Νῆσο Σύμη καί τά πνευματικά της Καθιδρύματα.

Ἡ ἔκδοση περιλαμβάνει ὅλα τά ἱστορικά στοιχεῖα τῆς ἱδρύσεως τοῦ «Πανορμιτείου», μέ ἀναφορές, τόσον εἰς τό πρόσωπο τοῦ ἐμπνευστοῦ του, Ἡγουμένου τῆς Μονῆς Πανορμίτου Ἀρχιμ. Μακαρίου Μπάρβα καί εἰς τά πρόσωπα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τά ὁποῖα διεδραμάτισαν σημαίνοντα ρόλο, ὅπως τόν Δήμαρχο Σύμης Πέτρο

Κλαδάκη, Δημογέροντες, Διδασκάλους, καθώς ἐπίσης καί γεγονότα τά ὁποῖα διαζωγραφίζουν τήν καθημερινότητα τοῦ Ἐκπαιδευτηρίου, ὅπως ἐθνικές ἑορτές, σχολικές καί γυμναστικές ἐπιδείξεις, μετά πλουσίου φωτογραφικοῦ ὑλικοῦ, καταλόγου μαθητῶν καί διδασκάλων, ὡς ἐπίσης καί καταλόγων ἀποφοιτησάντων, ἀπ' ἀρχῆς ἕως καί τοῦ σχολικοῦ ἔτους 2023.

Ἀναφέρεται ἐπίσης, ὅτι ὁ Τόμος ἀπαρτίζεται ἀπό 440 σελίδες καί ἀρχικά περιλαμβάνει τίς μελέτες τοῦ ἀειμνήστου Συμαίου Καθηγητῆ Ἀλέξανδρου Καρανικόλα περί τῶν γεγονότων τῆς ἱδρύσεως τοῦ Πανορμίτειου Γυμνασίου, πρωτοστατοῦντος τοῦ Ἡγουμένου τῆς Μονῆς Πανορμίτου Ἀρχιμανδρίτου Μακαρίου Μπάρβα, ὅπως προκύπτουν ἀπό τά παρατιθέμενα Πρακτικά τῆς Δημογεροντίας τῆς Σύμης. Περιέχει ἐπίσης, ἄρθρο τῆς κ. Ὑπαπαντῆς Ζουρούδη-Κούτρα γιά τήν Ἱστορία τῆς Ἐκπαιδεύσεως στήν Σύμη ἀπό τό τέλος τοῦ 18ου αἰῶνα μέχρι τό 2023, ἄρθρα τῆς κ. Ἑλένης Κλαδάκη-Βρατσάνου γιά τά «κρυφά σχολεῖα» στήν Ἰταλοκρατία, γιά τόν Σωκράτη Κόκκαλη, τόν πρῶτο γυμνασιάρχη, γιά τά «ὡραῖα παιδιά» τοῦ Πανορμιτείου Γυμνασίου Σύμης, καί ἄλλες Πανορμίτειες ἱστορίες. Ἄρθρο τῆς κ. Φωτεινῆς Κλαδάκη-Μενεμενλῆ, γιά τήν ἐκπαίδευση στά Δωδεκάνησα τήν περίοδο 1937-1945, ἄρθρο τοῦ κ. Νίκου Νικηταρίδη γιά τίς Πανορμίτειες Σχολές στήν Αἴγυπτο καί τῆς κ. Ἑλένης Ν. Κρητικοῦ γιά τόν θεῖο της, Ἀρχιμανδρίτη Μακάριο Μπάρβα Ἱδρυτῆ τοῦ Σχολείου, ὅπως τόν σκιαγράφησε μέσα ἀπό ἔγγραφα καί μαρτυρίες.

Στόν Τόμο δημοσιεύονται ἐπίσης, ὁ κανονισμός τοῦ σχολείου, ὅλα τά ὀνόματα τῶν ἀποφοίτων, βιογραφικά διευθυντῶν καί καθηγητῶν, ὅσα κατέστη δυνατόν νά συγκεντρωθοῦν, ἀλλά καί ἕνα πλούσιο φωτογραφικό ὑλικό ἀπό τό ἀρχεῖο τῆς Ἱ. Μητροπόλεως, τῶν ἀρθρογράφων, ἀλλά κυρίως ἀπό τά ἀρχεῖα τῶν ἀποφοίτων καί καθηγητῶν.

Τό πρῶτο ἀντίτυπο τοῦ Τόμου, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Σύμης κ. Χρυσόστομος παρουσίασε καί προσέφερε, τιμῆς καί σεβασμοῦ ἕνεκεν, εἰς τήν Αὐτοῦ Θειοτάτη Παναγιότητα τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαῖο, τήν Πέμπτη 16η Νοεμβρίου 2023, εἰσπράττων τήν Πατριαρχική εὐαρέσκεια καί ἱκανοποίηση.

* * *

Ἀπό τήν ἐπίδοση τοῦ Τόμου στόν Οἰκουμενικό μας Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαῖο.

Ἡ ἐπετειακή αὐτή ἔκδοση, λόγῳ τοῦ ἰδιαιτέρου χαρακτῆρα της καί τῆς μεγάλης ἀπήχησης πού εἶχε, παρουσιάστηκε ὑπό τήν αἰγίδα τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Σύμης καί τοῦ Δήμου Σύμης, τρεῖς διαδοχικές φορές.

Α΄ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Ἡ πρώτη παρουσίαση ἔγινε στόν Πειραιᾶ τήν Κυριακή 21η Ἰανουαρίου 2024 στήν Αἴθουσα Τελετῶν τοῦ Πειραϊκοῦ Συνδέσμου, μέ τήν ὀργάνωση τοῦ Κοινωνικοῦ Συλλόγου Συμαίων «Ὁ Πανορμίτης».

Ἐπρόκειτο ἀναμφίβολα γιά μιά πολύ ἐπιτυχημένη καί ὑψηλοῦ ἐπιπέδου ἐκδήλωση, τήν ὁποία λάμπρυναν μέ τήν τιμητική παρουσία τους πολλά καί ἐκλεκτά πρόσωπα, ἐκ τῶν ὁποίων ἐνδεικτικῶς ἀναφέρουμε τόν Σεβ. Ποιμενάρχη μας, Μητροπολίτη Σύμης κ. Χρυσόστομο, ἐκπρόσωπο τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ μας Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, τόν Σεβ. Μητροπολίτη Κώου καί Νισύρου κ. Ναθαναήλ, τόν οἰκεῖο Σεβ. Μητροπολίτη Πειραιῶς κ. Σεραφείμ, τόν Πανοσιολ. Καθηγούμενο τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Πανορμίτου, Ἀρχι-

μανδρίτη τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου Ἀντώνιο Πατρό, ἄλλους κληρικούς, τόν φίλο τῆς Σύμης, Ὑπουργό Ὑποδομῶν καί Μεταφορῶν κ. Χρῆστο Σταϊκούρα, τόν Βουλευτῆ Δωδεκανήσου κ. Βασίλειο Ὑψηλάντη, τόν Δήμαρχο Σύμης κ. Ἐλευθέριο Παπακαλοδούκα, τόν Συμαῖο Ταξίαρχο κ. Ἰωάννη Σταματάκη, ἐκπρόσωπο τοῦ Ἀρχηγοῦ Γ.Ε.ΕΘ.Α. Στρατηγοῦ κ. Δημητρίου Χούπη, ὡς καί τοῦ Ἀρχηγοῦ Γ.Ε.Σ. Ἀντιστρατήγου κ. Γεωργίου Κωστίδη, τόν Πρόεδρο τῆς Ὁμοσπονδίας Δωδεκανησιακῶν Σωματείων κ. Γιάννη Φραγκούλη, τήν Πρόεδρο τοῦ διοργανωτῆ Κοινωνικοῦ Συλλόγου Συμαίων κ. Δέσποινα Ἀγγελίδη-Μαρκαντέ, Μέλη τοῦ Συλλόγου Συμιακῶν Ἐλευσίνας «Μιχαήλ Ἀρχάγγελος», ἐκπροσώπους τῆς Δωδεκανησιακῆς «Μέλισσας», ὡς καί λοιπούς Δωδεκανησιακῶν Σωματείων καί Μέλη τῶν Δ.Σ., πολλούς Συμιακούς καί φίλους τῆς Σύμης, καθώς καί ἀποφοίτους τοῦ Πανορμιτείου Γυμνασίου Σύμης.

Τήν εὐθύνη συντονισμοῦ τῆς βραδιᾶς εἶχαν ἡ κ. Ἑλένη Ν. Κρητικοῦ, ἡ ὁποία συντόνιζε καί τήν ροή τοῦ προγράμματος, μέ τόν κ. Μανώλη Ἀντωνόγλου, ἐξέχον Μέλος τοῦ Συλλόγου Συμιακῶν Ρόδου καί καλλιτεχνικό Διευθυντῆ τοῦ θεατρικοῦ του τμήματος, ἐπικουρούμενοι ἀπό τόν κ. Ἀλέξανδρο Δραγουμᾶνο, ἐξέχον Μέλος τοῦ ἐκεῖ Κοινωνικοῦ Συλλόγου, ἀπόφοιτοι καί οἱ τρεῖς τοῦ Πανορμιτείου, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ δύο πρῶτοι, καταξιωμένα στελέχη τῆς Δημόσιας Διοίκησης, πού συμμετεῖχαν καί στήν Ἐκδοτική Ἐπιτροπή τοῦ Τόμου, μαζί μέ ἄλλα πρόσωπα, καί παράλληλα εἶχαν καί τήν ἐπιμέλεια τῆς Ἐκδόσεως.

Τήν ἔναρξη τῆς ἐκδηλώσεως πραγματοποίησε ἡ Πρόεδρος τοῦ Κοινωνικοῦ Συλλόγου Συμαίων «Ὁ Πανορμίτης» κ. Δέσποινα Ἀγγελίδη-Μαρκαντέ, ἡ ὁποία μέ συγκίνηση εὐχαρίστησε τόν Σεβ. Ποιμενάρχη μας κ. Χρυσόστομο γιά τήν καθοριστική συμβολή του στήν ὁλονέν αὐξανόμενη πνευματική ἄνθηση τῆς Σύμης, θέτοντας σ' αὐτή τήν κατεύθυνση τά πλούσια ἀπό Θεοῦ χαρίσματά του, ὡς τήν δυναμική του προσωπικότητα, τήν εὐρύτητα συγκροτήσεως τοῦ χαρακτῆρος του καί τήν ὀξύνοια τῆς διεισδυτικῆς σκέψεώς του.

Ὁμιλητές στήν παρουσίαση ἦσαν ὁ Καθηγούμενος τῆς Ἱ. Μονῆς Πανορμίτου π. Ἀντώνιος Πατρός, οἱ προαναφερόμενοι κ. Μανώλης Ἀντωνόγλου καί κ. Ἑλένη Ν. Κρητικοῦ, ὡς καί ἡ κ. Ὑπαπαντή Ζουρούδη-Κούτρα, οἱ ὁποῖοι μέ ἐμπνευσμένες εἰσηγήσεις ἀναφέρθηκαν

Ἡ Πρόεδρος τοῦ Συλλόγου κ. Δέσποινα Ἀγγελίδη, κηρύσσει τήν ἔναρξη τῆς ἐκδηλώσεως.

Ἡ κ. Ἑλένη Ν. Κρητικοῦ, συντονίστρια τῆς ἐκδηλώσεως.

μέ σύντομο ἀλλά οὐσιαστικό τρόπο στό ζήτημα τῆς Παιδείας ἐν γένει τῆς Σύμης, στό πρόσωπο τοῦ Ἱδρυτοῦ τοῦ Σχολείου μακαριστοῦ Ἀρχιμανδρίτου Μακαρίου Μπάρβα καί στήν ἱστορική πορεία τοῦ Πανορμιτείου Γυμνασίου. Ὁ κ. Ἀντωνόγλου μάλιστα, πρότεινε προσφυῶς, νά κατασκευασθεῖ καί νά τοποθετηθεῖ προτομή τοῦ ὡς ἄνω Ἀρχιμανδρίτου Μακαρίου στόν αὔλιο χῶρο τοῦ Σχολείου *«εἰς μνημόσυνον αἰώνιον»*.

Ἐπίσης, φλογερό χαιρετισμό ἀπηύθυνε ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Πειραιῶς κ. Σεραφείμ, καθώς καί ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κώου καί

Ὁ ὁμιλητής Ἡγούμενος τῆς Ἱ. Μονῆς Πανορμίτου, Ἀρχιμ. Ἀντώνιος στό Βῆμα.

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Σύμης κ. Χρυσόστομος, στό Βῆμα.

Νισύρου κ. Ναθαναήλ. Ὁ δέ Δήμαρχος Σύμης κ. Ἐλευθέριος Παπακαλοδούκας, μεταξύ τῶν ἄλλων στοιχείων τοῦ χαιρετισμοῦ του, ἀναφέρθηκε λίαν ἐπαινετικῶς στήν πρό εἰκοσαετίας, Θείᾳ ἐπινεύσει, Πατριαρχική καί Συνοδική ἀπόφαση τῆς Ἱδρύσεως τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεώς μας, ἡ ὁποία ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος λειτούργησε καί λειτουργεῖ λίαν εὐεργετικά γιά τούς ἀκρίτες κατοίκους, τόσο τῆς Μητροπολιτικῆς της Ἕδρας, τῆς Σύμης, ὅσο καί γιά τά ὑπόλοιπα Νησιά της, Χάλκη, Τῆλο καί Μεγίστη (Καστελλόριζο), εὐχαριστῶν-

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Πειραιῶς κ. Σεραφείμ, ἀπευθύνει χαιρετισμό εἰς τήν ἐκδήλωση.

Ὁ Δήμαρχος Σύμης κ. Ἐλευθ. Παπακαλοδούκας, ἀπευθύνει χαιρετισμό εἰς τήν ἐκδήλωση.

τας εὐγνωμόνως τήν Α.Θ.Π. τόν Σοφό Οἰκουμενικό μας Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαῖο, καθώς καί τόν Σεβ. Ποιμενάρχη μας γιά τήν συμπόρευση καί τήν ἀγαστή συνεργασία τους στά θέματα κοινοῦ ἐνδιαφέροντος.

Τόν καταληκτήριο χαιρετισμό ἔκανε ὁ Σεβ. Μητροπολίτης μας κ. Χρυσόστομος, εὐχαριστῶντας κι ἐκεῖνος τήν Α.Θ.Π. τόν Οἰκουμενικό μας Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαῖο γιά τήν ἀνάθεση σ' αὐτόν τῆς μεγίστης τιμῆς τῆς Πατριαρχικῆς ἐκπροσωπήσεως, καθώς καί γιά τήν

Ὁ ὁμιλητής κ. Μανώλης Ἀντωνόγλου, στό Βῆμα

Ἡ ὁμιλήτρια κ. Ὑπαπαντή Ζουρούδη-Κούτρα, στό Βῆμα

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Σύμης κ. Χρυσόστομος, κατακλείων τήν ἐκδήλωση

«Πατρικαῖς Εὐχαῖς καί Εὐλογίαις», προλογιζομένη ἐπετειακή αὐτή ἔκδοση. Ἐπίσης ἀναφέρθηκε στήν ἔκδοση τοῦ Τόμου, ἐπισημαίνοντας ὅτι ἐπινοήθηκε ὡς τιμή καί χρέος ἀπέναντι σέ ὅσους ἀνάλωσαν τούς ἑαυτούς τους καί «παντοιοτρόπως συνέβαλαν στήν ἐπίτευξη τοῦ ἱεροῦ τούτου σκοποῦ, καί δή ἐν μέσῳ τῆς Ἰταλικῆς κατοχῆς, προσφέροντας ἀποτέλεσμα ἀνέλπιστο διά τά δεδομένα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τῆς ἱδρύσεως δηλαδή τοῦ πνευματικοῦ αὐτοῦ πνεύμονος, ὁ

Οἱ Συμαῖοι Μουσικοί κ.κ. Γεώργιος Χατζηπέτρου, Ἰωάννης Μεγαλούδης καί Φωτεινή Ζουρούδη, ἑρμηνεύοντας παραδοσιακά συμιακά τραγούδια

Ἀναμνηστική φωτογραφία ἀπό τήν Α΄ παρουσίαση τοῦ Τόμου στόν Πειραιᾶ

ὁποῖος ἀπεδείχθη ζωτικός καί καταλυτικός στήν κατίσχυση τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος ἔναντι τῆς ἀνίερης καί λυσσαλέας τότε προσπάθειας ἀφελληνισμοῦ καί προσκολλήσεως στόν ἰταλικό κορμό, τόσον τῆς Νήσου μας, ὅσον καί ὅλης τῆς Δωδεκανήσου».

Ὁ Σεβασμιώτατος συνέχισε, μέ θερμές εὐχαριστίες πρός ὅλους τούς ἄξιους συντελεστές τῆς ἐκδηλώσεως, τόν κ. Μανώλη Ἀντωνόγλου καί τήν κ. Ἑλένη Κρητικοῦ πού συνέγραψαν κείμενα καί πρωτοστάτησαν στήν συλλογή τοῦ πλουσίου αὐτοῦ ἀρχειακοῦ ὑλικοῦ, ὡς καί τούς λοιπούς συγγραφεῖς, κ.κ. Νίκο Νικηταρίδη, Ἑλένη Κλαδάκη-Βρατσάνου, Φωτεινή Κλαδάκη-Μενεμενλῆ, Ὑπαπαντή Ζου-

ρούδη-Κούτρα, τούς ὁμιλητές μέ ἐπικεφαλῆς τόν Πανοσιολ. Ἀρχιμανδρίτη τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου Ἀντώνιο Πατρό, τήν κ. Σοφία Ὀρφανίδου Διευθύντρια τῆς Ἐκδοτικῆς Ἑταιρείας τοῦ Τόμου, «Ἑπτάλοφος», τόν Κοινωνικό Σύλλογο Συμαίων «Ὁ Πανορμίτης» καί τήν Πρόεδρό του κ. Δέσποινα Ἀγγελίδη-Μαρκαντέ γιά τήν διοργάνωση, τόν Σύλλογο Συμαίων Ρόδου «Ὁ Γλαῦκος» καί τόν Σύλλογο Συμαίων Ἐλευσίνος «Μιχαήλ Ἀρχάγγελος», τήν Ἕνωση Γυναικῶν Σύμης, ὅλους τούς Συμαϊκούς Συλλόγους, ἐπίσης τούς Συμαίους μουσικούς κ. Ἰωάννη Μεγαλούδη, κ. Γεώργιο Χατζηπέτρο καί τήν κ. Φωτεινή Ζουρούδη μέ τούς συνεργάτες τους γιά τήν ὄμορφη Συμιακή μουσική βραδιά πού ἀκολούθησε, καθώς καί τήν ἐκ Σύμης καταγομένη κ. Μελίνα Σελάλμα, ἡ ὁποία, ἀπό κοινοῦ μέ τόν Σύλλογο, πλουσιοπάροχα πρόσφεραν συμιακά κεράσματα, ἀπαραίτητα ἐθιμικά στοιχεῖα στίς ἐκδηλώσεις τῶν Συμιακῶν. Τέλος, ὅλως ἰδιαιτέρως εὐχαρίστησε τόν φιλοξενοῦντα στά ὅρια τῆς Ἱερᾶς του Μητροπόλεως, Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Πειραιῶς κ. Σεραφείμ, ὡς καί τό Διοικητικό Συμβούλιο τοῦ Πειραϊκοῦ Συνδέσμου γιά τήν εὐγενῆ παραχώρηση τῆς αἴθουσας τελετῶν τοῦ Μεγάρου του.

Β΄ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Ἡ δεύτερη παρουσίαση ἔλαβε χῶρα στήν Ρόδο, ὅπου παροικοῦν χιλιάδες Συμιακῶν, τήν Παρασκευή 23η Φεβρουαρίου 2024 μέ τήν ὀργάνωση τοῦ Συλλόγου Συμιακῶν Ρόδου «Ὁ Γλαῦκος», στό «Νεστορίδειο Μέλαθρο» - Μουσεῖο Νεοελληνικῆς Τέχνης τοῦ Δήμου Ρόδου. Ἡ ἐκδήλωση ὁμοίως ἐστέφθη ἀπό μεγάλη ἐπιτυχία καί εἶχε μεγάλη προσέλευση καί συμμετοχή. Ἐνδεικτικά ἀναφέρονται, ὁ Σεβ. Ποιμενάρχης μας, Μητροπολίτης Σύμης κ. Χρυσόστομος, ὁ οἰκεῖος Σεβ. Μητροπολίτης Ρόδου κ. Κύριλλος, ὁ Θεοφ. Ἐπίσκοπος Ὀλύμπου κ. Κύριλλος, ὁ Πανοσιολ. Καθηγούμενος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Πανορμίτου, Ἀρχιμανδρίτης τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου Ἀντώνιος Πατρός, ὁ Πανοσιολ. Πρωτοσύγκελλος τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Ρόδου Ἀρχιμ. Θεωνᾶς Καμπέρης, ὁ Πανοσιολ. Ἀρχιμ. Μελίτων Μπέλλος, ὁ Πανοσιολ. Ἀρχιμ. Νεκτάριος Πόκκιας, Διευθυντῆς τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Τηλεοπτικοῦ Σταθμοῦ «Θάρρι» τῆς ὁμωνύμου ἐν Ρόδῳ Ἱ. Μονῆς, ὁ Βουλευτής Δωδεκανήσου κ. Μάνος Κόνσολας, ὁ Δήμαρχος Ροδίων κ. Ἀλέξανδρος Κολιάδης, ὁ Δήμαρχος Σύμης κ. Ἐλευ-

θέριος Παπακαλοδούκας, ὁ Διοικητής τῆς 95 Α.Δ.Τ.Ε. Ὑποστράτηγος κ. Γεώργιος Μανουρᾶς, οἱ Ἄρχοντες Ὀφφικιάλιοι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου κ. Θεόδωρος Παπαγεωργίου, Νομικός Σύμβουλος τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως καί κ. Ἀθανάσιος Ταβουτσόγλου ἐξ Ἀμερικῆς, ἡ κ. Σουσάνα Καρδούλια, Πρόεδρος τοῦ Συμβουλίου Δημοτικῆς Κοινότητας Ρόδου καί Πρόεδρος τοῦ Μουσείου Νεοελληνικῆς Τέχνης τοῦ Δήμου Ρόδου, ὁ Πρόεδρος τοῦ Δημοτ. Συμβουλίου Ρόδου κ. Κυριάκος Κασάπης καί Μέλη τοῦ Δ. Σ., ὁ Πρόεδρος τοῦ Δημοτικοῦ Λιμενικοῦ Ταμείου Νοτίας Δωδεκανήσου κ. Βασ. Βαγιαννάκης, ὁ κ. Νικόλαος Κωνσταντινίδης, Πρόεδρος τῆς Ὁμοσπονδίας Παροικιακῶν Συλλόγων Ρόδου καί Μέλος τοῦ Δ.Σ τῆς Στέγης Γραμμάτων καί Τεχνῶν Δωδεκανήσου, ἐκπρόσωποι ἄλλων Δωδεκανησιακῶν Συλλόγων καί Σωματείων, πολλοί Συμιακοί καί φίλοι τῆς Σύμης, καθώς καί ἀπόφοιτοι τοῦ Πανορμιτείου Γυμνασίου.

Τήν εὐθύνη συντονισμοῦ τῆς βραδιᾶς εἶχαν ἡ κ. Σταματία Ζουρούδη, ἡ ὁποία συντόνιζε καί τήν ροή τοῦ προγράμματος, μέ τόν κ. Μανώλη Ἀντωνόγλου, ἀμφότεροι ἐξέχοντα καί δραστήρια Μέλη τοῦ Συλλόγου Συμιακῶν Ρόδου καί καλλιτεχνικός Διευθυντής ὁ δεύτερος τοῦ θεατρικοῦ του τμήματος, πού τό ἔτος αὐτό συμπλήρωσε 40 χρόνια ζωῆς καί δράσεως.

Ὁμιλητές στήν παρουσίαση ἦσαν ὁ Καθηγούμενος τῆς Ἱ. Μονῆς Πανορμίτου π. Ἀντώνιος Πατρός, ὁ προαναφερόμενος κ. Μανώλης

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Σύμης κ. Χρυσόστομος, στό Βῆμα

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ρόδου κ. Κύριλλος, ἀπευθύνει χαιρετισμό εἰς τήν ἐκδήλωση

Ὁ Δήμαρχος Ροδίων κ. Ἀλέξανδρος Κολιάδης, ἀπευθύνει χαιρετισμό εἰς τήν ἐκδήλωση

Ὁ Δήμαρχος Σύμης κ. Ἐλευθ. Παπακαλοδούκας, ἀπευθύνει χαιρετισμό εἰς τήν ἐκδήλωση

Ἀντωνόγλου καί ὁ κ. Κώστας Σκανδαλίδης, οἱ ὁποῖοι μέ ἐμπνευσμένες εἰσηγήσεις ἀναφέρθηκαν μέ σύντομο ἀλλά οὐσιαστικό τρόπο στό ζήτημα τῆς Παιδείας ἐν γένει τῆς Σύμης, στό πρόσωπο τοῦ Ἱδρυτοῦ τοῦ Σχολείου μακαριστοῦ Ἀρχιμανδρίτου Μακαρίου Μπάρβα καί στήν ἱστορική πορεία τοῦ Πανορμιτείου Γυμνασίου.

Ἐπίσης, χαιρετισμούς ἀπηύθυναν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ρόδου

Ὁ κ. Σωτήριος Ἰ. Πατατοῦκος στό Βῆμα

Ὁ Πρόεδρος τῆς Ὁμοσπονδίας Παροικιακῶν Συλλόγων Ρόδου κ. Νικόλαος Κωνσταντινίδης, ἀπευθύνει χαιρετισμό εἰς τήν ἐκδήλωση

κ. Κύριλλος, ὁ ὁποῖος ἀναφερόμενος στό πρόσωπο τοῦ ἐμπνευστοῦ καί Ἱδρυτοῦ τοῦ Πανορμιτείου Ἀρχιμ. Μακαρίου Μπάρβα, ἔκανε ἐπίκαιρο σχόλιο, ἀποσπῶντας τίς ἐπιδοκιμασίες καί τά χειροκροτήματα τῶν πολυπληθῶν παρισταμένων, γιά τήν ἰδιότητα καί τίς εὐαισθησίες τοῦ κληρικοῦ πού δέν περιορίζεται μόνον στά λειτουργικά του καθήκοντα ἀλλά ἐπεκτείνεται καί στίς κοινωνικές δραστηριότητες καί ἐκπαιδευτικές ἀνάγκες. Ἐπίσης, ὁ Βουλευτής κ. Μάνος Κόνσολας, ὁ Δήμαρχος Ροδίων κ. Ἀλέξανδρος Κολιάδης καί ὁ Δήμαρχος Σύμης κ. Ἐλευθέριος Παπακαλοδούκας, ἡ κ. Σουσάνα Καρδούλια, Πρόεδρος τοῦ Μουσείου Νεοελληνικῆς Τέχνης καί ὁ κ. Νικόλαος Κωνσταντινίδης, Πρόεδρος τῆς Ὁμοσπονδίας Παροικιακῶν Συλλόγων Ρόδου, καθώς καί ὁ κ. Σωτήριος Κ. Πατατοῦκος Ἐκπρόσωπος τοῦ Δ.Σ. τοῦ Συλλόγου Συμιακῶν Ρόδου «ὁ Γλαῦκος».

Τόν καταληκτικό χαιρετισμό ἔκανε ὁ Σεβ. Μητροπολίτης μας κ. Χρυσόστομος, εὐχαριστῶν θερμά ὅλους τούς ἄξιους συντελεστές τῆς ἐκδηλώσεως, μνημονεύοντας ὅσους συνέγραψαν κείμενα καί πρωτοστάτησαν γιά τήν συλλογή τοῦ πλουσίου αὐτοῦ ἀρχειακοῦ ὑλικοῦ, τούς ὁμιλητές μέ ἐπικεφαλῆς τόν Πανοσιολ. Ἀρχιμανδρίτη

Ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ Συλλόγου Συμαίων Ρόδου «ὁ Γλαῦκος» κ. Σωτήριος Κ. Πατατοῦκος ἀπευθύνει χαιρετισμό εἰς τήν ἐκδήλωση. Δεξιά διακρίνεται ἡ κ. Σταματία Ζουρούδη, συντονίστρια τῆς ἐκδηλώσεως

Ἡ Πρόεδρος τοῦ Μουσείου Νεοελληνικῆς Τέχνης κ. Σουσάνα Καρδούλια, ἀπευθύνει χαιρετισμό εἰς τήν ἐκδήλωση

Τά Μέλη τοῦ μουσικοῦ συγκροτήματος τοῦ κ. Μιχαήλ Καλαϊτζῆ, ἑρμηνεύοντας παραδοσιακά Αἰγαιοπελαγίτικα τραγούδια

τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου Ἀντώνιο Πατρό, τόν κ. Μανώλη Ἀντωνόγλου καί τόν κ. Κώστα Σκανδαλίδη, τόν Σύλλογο Συμιακῶν Ρόδου «Ὁ Γλαῦκος» γιά τήν ἄψογη διοργάνωση καί ὅλους τούς Συμαϊκούς Συλλόγους, ἐπίσης τούς μουσικούς κ. Γεώργιο Χατζηπέτρο ἐκ Σύμης καί τό μουσικό σχῆμα τοῦ κ. Μιχ. Καλαϊτζῆ γιά τήν ὄμορφη μουσική βραδιά πού ἀκολούθησε.

Τέλος, ὅλως ἰδιαιτέρως εὐχαρίστησε τόν φιλοξενοῦντα στά ὅρια τῆς Ἱερᾶς του Μητροπόλεως, Σεβ. Μητροπολίτη Ρόδου κ. Κύριλλο, ὅλους τούς παρισταμένους ὡς καί τό Διοικητικό Συμβούλιο τοῦ Νεστοριδείου γιά τήν εὐγενῆ παραχώρηση τῆς ἐντυπωσιακῆς αἴθουσας τοῦ Μελάθρου του.

Γ΄ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Τέλος ἡ τρίτη παρουσίαση τοῦ Ἐπετειακοῦ Τόμου *«100 Χρόνια Πανορμίτειο Γυμνάσιο Σύμης (1922-2022)»* πραγματοποιήθηκε στήν Σύμη, στό Πνευματικό Κέντρο «Ἰωάννης Βολονάκης» τοῦ Δήμου μας, τήν Μεγάλη Τετάρτη 1η Μαΐου 2024, ὑπό τήν ὀργάνωση τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Σύμης καί τοῦ Δήμου Σύμης, ὁμοίως μέ μεγάλη συμμετοχή.

Παρέστησαν ὁ Σεβ. Ποιμενάρχης μας, Μητροπολίτης Σύμης κ. Χρυσόστομος, ὁ Πανοσιολ. Καθηγούμενος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Πανορμίτου, Ἀρχιμανδρίτης τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου Ἀντώνιος Πα-

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Σύμης κ. Χρυσόστομος, στό Βῆμα

Ὁ Ἡγούμενος
τῆς Ἱ. Μονῆς Πανορμίτου
Ἀρχιμ. Ἀντώνιος
ἀπευθύνει χαιρετισμό στήν ἐκδήλωση

τρός, ὅλοι οἱ Κληρικοί τῆς Νήσου μας, ὁ Δήμαρχος Σύμης κ. Ἐλευθέριος Παπακαλοδούκας, Μέλη τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου, ὁ Διοικητής τῆς Δ.Α.Ν. Σύμης Συνταγματάρχης κ. Παναγιώτης Βρανᾶς, ἡ Διευθύντρια τοῦ Πανορμιτείου Γυμνασίου & Λ.Τ. κ. Εὐδοκία Φωτάρα, ἡ Διευθύντρια τοῦ Πετριδείου Δημοτικοῦ Σχολείου Σύμης κ. Ἄννα Κρητικοῦ, πολλοί Ἐκπαιδευτικοί, ἡ Πρόεδρος τῆς Ἑνώσεως Γυναικῶν Σύμης κ. Σεβαστή Νικόλη, ὡς καί πολλοί ἀπόφοιτοι τοῦ Πανορμιτείου Γυμνασίου Σύμης.

Τήν εὐθύνη συντονισμοῦ τῆς ἐκδηλώσεως εἶχε ἡ κ. Ἑλένη Ν. Κρητικοῦ, ἐνῶ ὁμιλητές ἦσαν ὁ κ. Μανώλης Ἀντωνόγλου, ἐξέχον Μέλος τοῦ Συλλόγου Συμιακῶν Ρόδου καί καλλιτεχνικός Διευθυντής τοῦ θεατρικοῦ του τμήματος, ἡ κ. Ὑπαπαντή Ζουρούδη-Κούτρα, ἡ ὡς ἄνω κ. Ἑλένη Κρητικοῦ καί ὁ κ. Γεώργιος Πετρόπουλος, Γραμματεύς τῆς Ἱ. Μητροπόλεως, οἱ ὁποῖοι μέ ἐμπνευσμένες εἰσηγήσεις ἀναφέρθηκαν μέ σύντομο ἀλλά οὐσιαστικό τρόπο στό ζήτημα τῆς Παιδείας ἐν γένει τῆς Σύμης, στό πρόσωπο τοῦ Ἱδρυτοῦ τοῦ Σχολείου μακαριστοῦ Ἀρχιμανδρίτου Μακαρίου Μπάρβα καί στήν ἱστορική πορεία τοῦ Πανορμιτείου Γυμνασίου. Τέλος τίς σκέψεις της κατέθεσε καί ἡ κ. Ἑλένη Κλαδάκη-Βρατσάνου, μία ἐκ τῶν συγγραφέων τοῦ Τόμου.

Χαιρετισμούς ἀπηύθυναν ὁ Δήμαρχος Σύμης κ. Ἐλευθέριος Παπακαλοδούκας, ὁ ὁποῖος δεσμεύτηκε γιά τήν ὑλοποίηση ἐν καιρῷ

Ὁ ὁμιλητής
κ. Μανώλης Ἀντωνόγλου,
στό Βῆμα

Ὁ ὁμιλητής
κ. Γεώργιος Πετρόπουλος,
στό Βῆμα

Ὁ Δήμαρχος Σύμης
κ. Ἐλευθ. Παπακαλοδούκας,
ἀπευθύνει χαιρετισμό
εἰς τήν ἐκδήλωση

Ἡ Διευθύντρια τοῦ Πανορμιτείου
Γυμνασίου Σύμης
κ. Εὐδοκία Φωτάρα,
ἀπευθύνει χαιρετισμό
εἰς τήν ἐκδήλωση

Ἀναμνηστική φωτογραφία
ἀπό τήν Γ΄ παρουσίαση τοῦ Τόμου στήν Σύμη

τῆς προτάσεως τοῦ κ. Ἀντωνόγλου, νά κατασκευασθεῖ καί νά τοποθετηθεῖ προτομή τοῦ Ἱδρυτῆ τοῦ Πανορμιτείου, Ἀρχιμανδρίτου Μακαρίου στόν αὔλιο χῶρο τοῦ Σχολείου, «*εἰς μνημόσυνον αἰώνιον*». Ἐπίσης τήν ἐκδήλωση χαιρέτισε ἡ Διευθύντρια τοῦ Πανορμιτείου Γυμνασίου & Λ.Τ. κ. Εὐδοκία Φωτάρα καί ὁ Πανοσιολ. Ἡγούμενος τῆς Ἱ. Μονῆς Πανορμίτου, π. Ἀντώνιος, ὁ ὁποῖος ἀνακοίνωσε ἐν μέσῳ ἐπευφημιῶν, ὅτι ἡ Ἱ. Μονή, ἀπό τοῦ παρόντος σχολικοῦ ἔτους θά ἐπιβραβεύει τόν πρωτεύοντα καί εἰσαγόμενο στήν Ἀνωτάτη Ἐκπαίδευση, τελειόφοιτο τοῦ Πανορμιτείου μέ τό ποσόν 1.000 εὐρώ εἰς μνήμην τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Μακαρίου Μπάρβα, Ἡγουμενεύσαντος ἐν αὐτῇ.

Μετά τίς ὁμιλίες, τήν ἐκδήλωση ἔκλεισε ὁ Σεβ. Μητροπολίτης μας κ. Χρυσόστομος, εὐχαριστῶν θερμά καί συγχαίρων τόν Καθηγούμενο γιά τήν πρωτοβουλία, τούς ὁμιλητές, καθώς καί ὅλους τούς ἄξιους συντελεστές τῆς ἐκδηλώσεως.

* * *

Τό Πανορμίτειο, εἶναι τό σχολεῖο πού ἔχουν φοιτήσει καί φοιτοῦν ἑκατοντάδες Συμιακοί καί μή, εἶναι τό σχολεῖο πού ἔχει συνδεθεῖ μέ τήν ἱστορία τῆς Νήσου μας, καθ' ὅτι διατήρησε ἀλώβητο τό ἑλληνικό στοιχεῖο, τήν ἑλληνική γλῶσσα καί τήν ἑλληνική ἱστο-

ρία, ἐνάντια σέ κάθε ἀνθελληνική ἐνέργεια τῶν Ἰταλῶν, εἶναι τό σχολεῖο πού καί σήμερα πρωτοπορεῖ, διακρίνεται, δημιουργεῖ καί συνεχίζει ἀδιάκοπα τήν ἀνεκτίμητη προσφορά του. Εὐχή ὅλων μας εἶναι, ὅπως διά τῆς Προστασίας τοῦ Ταξιάρχου μας Μιχαήλ τοῦ Πανορμίτου, τό «Πανορμίτειο», τό δικό Του Σχολεῖο, νά συνεχίζει πάντοτε τήν φωτεινή του πορεία στό Νησί μας καί νά προσφέρει τήν ἐγκύκλιο μόρφωση καί ἀγωγή στήν νεολαία μας.

Ἀκολουθεῖ Χαιρετισμός, ὡς καί ὁ σχολιασμός ἐπί τῆς ἐκδόσεως τοῦ Τόμου, ὑπό τοῦ κ. Κώστα Ε. Σκανδαλίδη, Ἱστορικοῦ-Ἐρευνητοῦ.

Χαιρετισμός στήν παρουσίαση τοῦ βιβλίου «Πανορμίτειο Γυμνάσιο Σύμης 1922-2022» στίς 23.2.2024 στό Νεστορίδειο Μέλαθρο Ρόδου

Πρωτίστως νά ἀπευθυνθῶ στόν Σεβασμιότατο Μητροπολίτη Σύμης, Χάλκης, Τήλου καί Καστελλορίζου κ.κ. Χρυσόστομο, καί προφρόνως νά ἐκφράσω τίς θερμές μου εὐχαριστίες γιά τήν τιμή πού μοῦ ἐπεφύλαξε νά εἶμαι ἀπόψε ἕνας ἀπό τούς ὁμιλητές τῆς παρουσίασης αὐτῆς. Καί βεβαίως εὐθύς ἐξαρχῆς νά ἀπευθύνω στόν ἴδιο προσωπικῶς, καθώς καί σέ ὅλους ὅσους ἐναπόθεσαν τό λιθαράκι τους στή δημιουργία αὐτοῦ τοῦ περίλαμπρου πονήματος, τά θερμά καί εἰλικρινή μου συγχαρητήρια, εὐχόμενος νά ἔχει καλοτάξιδους πλόες.

Καί θά μοῦ ἐπιτραπεῖ νά προσυπογράψω καί νά καταθέσω τόν θαυμασμό μου γιά τήν ἐπισήμανση τοῦ Σεβασμιωτάτου, ὁ ὁποῖος θεώρησε ἀναγκαῖο νά διευκρινίσει στόν πρόλογό του ὅτι τό… λεύκωμα, τήν ἔκδοσιν τοῦ ὁποίου ἐπενοήσαμεν οὐχί ὡς ἔθος ἤ Ἐπισκοπικόν ἡμῶν καθῆκον, ἀλλά ὡς τιμή καί χρέος ἔναντι ὅσων ἐξεδαπάνησαν ἑαυτούς καί παντοιοτρόπως συνέβαλον εἰς τήν ἐπίτευξιν τοῦ ἱεροῦ τούτου σκοποῦ, καί δή ἐν μέσῳ Ἰταλικῆς κατοχῆς, ἱδρύσεως τοῦ πνευματικοῦ αὐτοῦ πνεύμονος, ὅστις ἤθελεν ἀποδειχθῇ ζωτικός διά τήν κατίσχυσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος ἔναντι τῆς ἀνιέρου καί λυσσαλέας προσπαθείας ἀφελληνισμοῦ, τόσον τῆς Νήσου μας, ὅσον καί τῆς Δωδεκανήσου συμπάσης, καί προσκολλήσεώς της εἰς τόν ἰταλικόν κορμόν. Ἔτι δέ καί ὅσων κατά τήν ἑκατονταετῆ λειτουργίαν τοῦ Ἐκπαιδευτηρίου τούτου ἐδίδαξαν ἐν ἀγάπῃ θυσιαστικῇ καί εἰλικρινῇ ἀφοσιώσει…

Ἔτσι ἀκριβῶς, Σεβασμιώτατε, κυρίες καί κύριοι.

Ἡ παροῦσα ἔκδοση ἀποτελεῖ ἕνα χρέος τιμῆς σέ ἐκείνους πού ἐξεδαπάνησαν τούς ἑαυτούς των, προκειμένου νά δημιουργήσουν ἕναν πνευματικό πνεύμονα σέ ἐποχές πού ὅλα τά πλάκωνε ἡ σκλαβιά καί τά ’σκίαζε ἡ φοβέρα, γιά νά μπορέσουν οἱ ἴδιοι καί οἱ ἐπόμενοι νά κρατήσουν γλώσσα καί θρησκεία μπροστά στό φαινόμενο τοῦ ἀφελληνισμοῦ ἀπό τούς κατακτητές, μέ ὅ,τι αὐτό συνεπαγόταν.

Καί θέλω σέ αὐτό τό σημεῖο ἀκριβῶς νά τονίσω, πώς ἡ παιδεία ὑπῆρξε πάντοτε ἕνα ἀπό τά μελήματα τῆς Ἐκκλησίας μας καί ὅσον καί ἄν προσπαθοῦν κάποιοι παράφωνοι ἱστορικοί νά μᾶς πείσουν, ὅτι τά κρυφά σχολειά εἶναι ἕνας μύθος καί μόνον, αὐτό πού ἔχουμε νά τούς ἀντιπαραθέσουμε ἐμεῖς, εἶναι οἱ νάρθηκες τῶν ἐκκλησιῶν καί στήν τουρκική καί στήν ἰταλική καί στή γερμανική κατοχή, ὅταν ὁ Ντέ Βέκκι κατάργησε ὁριστικά ὅλα τά σχολεῖα ὅλων τῶν ἐθνοτήτων.

Τό παράδειγμα τῆς Σύμης τό ἐπιβεβαιώνει. Ἐν ἔτει 1922 καί ὑπό τό ψυχικό βάρος τῆς Μικρασιατικῆς Καταστροφῆς, ἕνα ἀνθρωπάκι τοῦ Θεοῦ, ὁ Ἡγούμενος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Πανορμίτη, ὁ Συμαῖος Ἀρχιμανδρίτης Μακάριος Μπάρβας ἐμπνεύστηκε καί χρηματοδότησε τήν ἵδρυση τοῦ Πανορμιτείου Γυμνασίου, ὥστε ὁ λαός νά συμμετάσχει τῆς ἑλληνικῆς παιδείας καί τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, προκειμένου νά κρατηθοῦν ἡ γλώσσα καί τό θρησκευτικό φρόνημα στό ὕψος πού τούς ἅρμοζαν ἀνά τούς αἰῶνες.

Κυρίες καί Κύριοι,

Ἡ παροῦσα χαρτόδετη καί καλαίσθητη ἔκδοση σέ σχῆμα Α4, διαστάσεων 29 x 21 ἑκ., ἀποτελεῖται ἀπό 440 ἔγχρωμες σελίδες, καί ὡς πρός τήν δομή ἀποτελεῖται ἀπό τά ἀκόλουθα ἕξι μέρη:

Μέρος Πρῶτο:

- Πρόλογος Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου,
- Πρόλογος Δημάρχου Σύμης,
- Πρόλογος Μητροπολίτου Σύμης,
- Πρόλογος Ἡγουμένου Ἱερᾶς Μονῆς Πανορμίτου,
- Πρόλογος Διευθύντριας Πανορμιτείου Γυμνασίου Σύμης.

Μέρος Δεύτερο:

• Ἀπό τή γένεση τῆς ἰδέας ἕως τήν πραγματοποίηση καί τή λειτουργία τοῦ Πανορμιτείου Γυμνασίου Σύμης.

Στό μέρος αὐτό περιλαμβάνονται ἄρθρα:

– τοῦ Ἀλεξάνδρου Καρανικόλα φιλολόγου καθηγητή προέδρου τοῦ ΚΕΜΕ καί ἐνεργοῦ μέλους τῆς Μεταρρύθμισης Παπανούτσου,

– τῆς Ἑλένης Κρητικοῦ γιά τόν Μακάριο Μπάρβα πρωτεργάτη τῆς ἵδρυσης τοῦ Πανορμιτείου Γυμνασίου Σύμης,

– τοῦ Νίκου Νικηταρίδη γιά τίς Πανορμίτειες Σχολές,

– τῆς Ἑλένης Κλαδάκη-Βρατσάνου α) γιά τόν Μακάριο Μπάρβα μιά ἱστορική φωτογραφία, β) γιά τά ὡραῖα παιδιά τοῦ Πανορμιτείου Γυμνασίου, γ) γιά τόν Σωκράτη Κόκκαλη, πρῶτο γυμνασιάρχη τοῦ Πανορμιτείου, δ) γιά τόν Ἑρμῆ Ἀναστασιάδη μέχρι τόν Μιχάλη Σκαρδάση (Πανορμίτειες ἱστορίες), ε) γιά τά «κρυφά σχολεῖα» στήν Ἰταλοκρατία,

– τῆς Ὑπαπαντῆς Ζουρούδη-Κούτρα γιά τήν ἐκπαίδευση στή Σύμη ἀπό τό τέλος τοῦ 18ου αἰ. μέχρι τό 2023,

– τῆς Φωτεινῆς Κλαδάκη-Βρατσάνου γιά τήν ἐκπαίδευση στά Δωδεκάνησα ἀπό τό 1937 ἕως τό 1945.

Μέρος Τρίτο:

• Βιογραφικά τῶν διευθυντῶν Κυριάκου Βολονάκη, Γεωργίου Μοσχόβη, Ἑρμῆ Ἀναστασιάδη, Δημοσθένη Χαβιαρᾶ, Μιχάλη Σαντορινιοῦ, Ἠλία Καραγιάννη, Ἐλευθερίας Κάτρη-Φωτάρα, Φανῆς Κωνσταντινίδου.

Μέρος Τέταρτο:

• Βιογραφικά τῶν καθηγητῶν: Φανουρίου Νικόλη, Ἰωάννη Καπνουλλᾶ, Φωτεινῆς Σπανάκη-Παυλίδου, Σταύρου Καλαϊτζόγλου, Χριστίνης Πυροβολάκη-Καλαϊτζόγλου, Νικήτα Ριζόπουλου, Νικολάου Μακρῆ, Βάσως Τσιλιά-Κρητικοῦ.

Μέρος Πέμπτο:

• Κατάλογοι ἀποφοίτων.

Μέρος Ἕκτο:

• Κανονισμός Πανορμιτείου Γυμνασίου Σύμης καί φωτογραφικό

ὑλικό ἀπό τά ἀρχεῖα τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Σύμης, τῶν ἀποφοίτων τοῦ Πανορμιτείου καί τοῦ καθηγητῆ Σταύρου Καλαϊτζόγλου.

Εἰδική μνεία ὀφείλουμε νά κάνουμε στούς ἀνθρώπους πού ἐπιμελήθηκαν τήν πολυτελή αὐτή ἔκδοση, πού δέν εἶναι ἄλλοι ἀπό τούς Μανώλη Ἀντωνόγλου, Ἑλένη Κρητικοῦ, Ὑπαπαντή Ζουρούδη-Κούτρα καί Γεώργιο Πετρόπουλο, ἀλλά καί στούς ἀρθρογράφους Ἀλέξανδρο Καρανικόλα (ἔχει ἀποβιώσει τό 1982), Ἑλένη Κρητικοῦ, Νίκο Νικηταρίδη, Ἑλένη Κλαδάκη-Βρατσάνου, Ὑπαπαντή Ζουρούδη-Κούτρα καί Φωτεινή Κλαδάκη-Μενεμενλή.

Καί βεβαίως, θά μοῦ ἐπιτραπεῖ νά κατονομάσω τόν Μανώλη Ἀντωνόγλου, ὡς μοναδικό, Σεβασμιότατε, καί νά πῶ μετά λόγου γνώσεως, πώς πρόκειται γιά μιά σημερινή συνέχεια τοῦ παππού Ἀριστοφάνη, πού θά πρέπει νά ἐκμεταλλευτεῖτε ὅσο γίνεται περισσότερο.

Ἐπίσης νά ποῦμε πώς ἡ φωτογραφία τοῦ ἐξώφυλλου ἀνήκει στόν Πανορμίτη Χατζηγιαννάκη, ἐνῶ ἡ ἐκδοτική παραγωγή πραγματοποιήθηκε ἀπό τήν «Ἑπτάλοφος Α.Β.Ε.Ε.» στήν Ἀθήνα.

Ἡ ἔκδοση ἀνήκει στήν Ἱερά Μητρόπολη Σύμης μέ συνεκδότες τόν Δῆμο Σύμης καί τήν Ἱερά Μονή τοῦ Πανορμίτη, στούς ὁποίους καί βεβαίως ὀφείλονται εὐχαριστίες.

Προσωπικά ὑποκλίνομαι μπροστά στόν πνευματικό μόχθο τόν ὁποῖον ἐξεδαπάνησαν (πόσο εὔηχο καί μεστό περιεχομένου λῆμμα) ὅλα αὐτά τά εὐυπόληπτα καί ἔμπλεα πατριωσύνης μέλη τῆς εὐάνδρου, πολυμήχανης καί πολυφίλητης Σύμης, ὥστε ὅλοι ἐμεῖς σήμερα νά ἔχουμε στά χέρια μας μιά ἑκατονταετῆ ἱστόρηση γιά τήν παιδεία, τόν πολιτισμό, καί ὄχι μόνον, τῆς νήσου, τήν ὁποία εὐλόγησε μέ τά βήματά του ὁ Ἀπόστολος τῶν Ἐθνῶν Παῦλος, κατά τό ἔτος 58 μ.Χ., ἀλλά καί στάθηκε ὁρόσημο στήν ἀπελευθέρωση τῶν νησιῶν μας, ὅταν στίς 8 Μαΐου 1945 ὁ Γερμανός στρατηγός Βάγκνερ παρέδωσε τά Δωδεκάνησα στά Συμμαχικά Στρατεύματα, γιά νά φεγγοβολήσει ἡ πολυπόθητη ἐλευθερία ὕστερα ἀπό ἑξακόσια καί πλέον χρόνια σκλαβιᾶς.

Περαίνοντας τόν λόγο μου, θά μοῦ ἐπιτρέψετε νά τονίσω, πώς τό παράδειγμα αὐτό τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Σύμης μέ τήν ἀρωγή τοῦ Δήμου τῆς Σύμης, στόν ὁποῖο ἐπίσης θά πρέπει νά ἀποδοθοῦν τά εὔσημα διά τοῦ προσώπου τοῦ Δημάρχου της Λευτέρη Παπακαλοδούκα, εἶναι ἕνας φάρος φωτεινός στό Νοτιοαναταλικό Αἰγαῖο, πού

ἐκπέμπει ἀνέσπερο φῶς καί ἐλπίδα, σέ μιά ἐποχή πού χαρακτηρίζεται ἀπό τήν πνευματική πενία, ἕνα παράδειγμα ἄξιο μίμησης ἀπό ὅλους ὅσους κατοικοεδρεύουν στήν Ἑλληνική Ἐπικράτεια καί ὄχι μόνον.

Παρακαλῶ νά κρατήσουμε μιά καλή σημείωση γιά τό γεγονός, ὅπως τό καταγράφει ὁ Καθηγούμενος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Πανορμίτου, Ἀρχιμανδρίτης τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου Ἀντώνιος Πατρός: τήν 12η Φεβρουαρίου 1922 ὑπεγράφη τό συμβόλαιο ἀγοραπωλησίας τοῦ ἀκινήτου… στό ὁποῖο στεγάστηκε τό νεοϊδρυθέν Σχολεῖο… καί τήν 18η Σεπτεμβρίου τοῦ ἰδίου ἔτους ἔλαβαν χώραν πανηγυρικῶς τά ἐγκαίνια…

Ἡ ἐκκλησία τῆς Σύμης, λοιπόν, μᾶς καλεῖ ὄχι μόνον νά τήν ἐπαινέσουμε τόσο γιά τήν ἵδρυση τῆς Πανορμιτείου Σχολῆς καί τήν ἔκδοση ὕστερα ἀπό ἑκατό χρόνια τοῦ λευκώματος αὐτοῦ, ἀλλά καί νά ἀκολουθοῦμε σήμερα τό παράδειγμά της. Ἐν ἔτει 1922, ἐμπνεύστηκε, χρηματοδότησε καί ἀνήγειρε καί λειτούργησε ἕνα πνευματικό ἵδρυμα μέσα σέ ἑπτά μόλις μῆνες. Ἀσύλληπτο, ὄντως!

Καί τό λέγω αὐτό μετά λόγου γνώσεως, γιατί στίς δικές μας ἡμέρες ἔχουν ἐκλείψει ἀπό τά νησιά μας οἱ μεγάλοι εὐεργέτες, πού στά πέτρινα χρόνια τῆς μακροχρόνιας σκλαβιᾶς πρωτοστάτησαν στόν τομέα τῆς παιδείας, χρηματοδοτώντας μέ γενναιότητα τόσο τίς κτιριακές σχολικές ὑποδομές ὅσο καί τίς δαπάνες λειτουργίας τῶν σχολικῶν κτιρίων. Τό γεγονός ὅτι σήμερα ἡ Σύμη σεμνύνεται καί ὑπερηφανεύεται γιά τό ἀπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος καί τό ἀνά τόν κόσμο ἐπιστημονικό προσωπικό της, δέν εἶναι διόλου τυχαῖο. Εἶναι, σαφῶς, ἀποτέλεσμα φωτισμένων ἀνθρώπων πού ἡγήθηκαν σέ καιρούς χαλεπούς τόσο τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας ὅσο καί τῆς Τοπικῆς μας Αὐτοδιοίκησης.

Ἄξια, ἑπομένως, ἡ Ἐκκλησία τῆς Σύμης, ἄξια ἡ Τοπική Αὐτοδιοίκηση τοῦ νησιοῦ καί ἄξιοι οἱ γηγενεῖς Συμαῖοι πού συνεισφέρουν παντοιοτρόπως στήν παιδεία καί τόν πολιτισμό της, ἔτσι ὥστε νά ποτίζονται πάντοτε οἱ ρίζες τῆς πολιτιστικῆς προόδου, συσπειρωμένοι σέ ὅλες τίς ἐποχές γύρω ἀπό τούς θρησκευτικούς καί τούς δημοτικούς της ἄρχοντες, χάριν τῆς διαπαιδαγώγησης, τῆς ἀνατροφῆς καί τῆς μόρφωσης τῆς σημερινῆς, τῆς ἐπερχόμενης καί τῆς ἔτι ἀγέννητης γενεᾶς.

Σᾶς εὐχαριστῶ γιά τήν ὑπομονή σας.

ΜΕΡΟΣ Δ΄

ΠΡΟΕΔΡΙΚΑ ΔΙΑΤΑΓΜΑΤΑ
ΑΡΧΙΕΡΑΤΙΚΑΙ ΠΡΑΞΕΙΣ 7ης/2024

ΠΡΟΕΔΡΙΚΟ ΔΙΑΤΑΓΜΑ ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 57 (ΦΕΚ 160^{Α}/11-10-2024)

Συγκρότηση, σύγκληση, λειτουργία και αρμοδιότητες του Μητροπολιτικού Συμβουλίου και των Εκκλησιαστικών Συμβουλίων της Ιεράς Μητροπόλεως Ρόδου.

ΜΕΡΟΣ Α΄

Συγκρότηση, σύγκληση, λειτουργία και αρμοδιότητες του Μητροπολιτικού Συμβουλίου της Ιεράς Μητροπόλεως Ρόδου

Άρθρο 1
Μητροπολιτικό Συμβούλιο

1. Στην Ιερά Μητρόπολη Ρόδου, η οποία, σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 321 του ν. 4957/2022, περιλαμβάνει τις νήσους και τις νησίδες, συμπεριλαμβανομένων και των βραχονησίδων, κατοικημένες ή μη, εντός των ορίων του Δήμου Ρόδου, λειτουργεί Μητροπολιτικό Συμβούλιο, το οποίο αποτελεί όργανο διοίκησης του Νομικού Προσώπου Δημοσίου Δικαίου (Ν.Π.Δ.Δ.) της Ιεράς Μητροπόλεως Ρόδου.

2. Το Μητροπολιτικό Συμβούλιο έχει τις αρμοδιότητες που απαριθμούνται στο παρόν προεδρικό διάταγμα, όλες δε οι λοιπές αρμοδιότητες διοίκησης, διαχείρισης και εκπροσώπησης της Ιεράς Μητροπόλεως Ρόδου και εποπτείας των Ενοριών, Ιερών Μονών και Ησυχαστηρίων ανήκουν στον Μητροπολίτη Ρόδου, σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 327 του ν. 4957/2022.

Άρθρο 2
Συγκρότηση Μητροπολιτικού Συμβουλίου

1. Το Μητροπολιτικό Συμβούλιο της Ιεράς Μητροπόλεως Ρόδου συγκροτείται από πέντε (5) μέλη ως ακολούθως:

α. Τον Μητροπολίτη Ρόδου ως πρόεδρο με τον αναπληρωτή του,

β. τον διευθυντή της Δημόσιας Οικονομικής Υπηρεσίας (Δ.Ο.Υ.) της περιοχής της έδρας της Ιεράς Μητροπόλεως Ρόδου με τον αναπληρωτή του,

γ. έναν συνταξιούχο δικαστικό λειτουργό ή έναν δικηγόρο με τον αναπληρωτή του,

δ. έναν εφημέριο της Ιεράς Μητροπόλεως Ρόδου με τον αναπληρωτή του,

ε. ένα λαϊκό μέλος από τα Εκκλησιαστικά Συμβούλια των Ενοριών της Ιεράς Μητροπόλεως Ρόδου με τον αναπληρωτή του.

2. Η θητεία των μελών του Μητροπολιτικού Συμβουλίου είναι τριετής. Τα μέλη διορίζονται με πράξη του Μητροπολίτη Ρόδου, η οποία δημοσιεύεται στο Επίσημο Δελτίο των Επαρχιών του Οικουμενικού Θρόνου της Δωδεκανήσου «Δωδεκάνησος». Η θητεία των μελών του Μητροπολιτικού Συμβουλίου ανανεώνεται με απόφαση του Μητροπολίτη Ρόδου.

3. Ο γραμματέας του Μητροπολιτικού Συμβουλίου ορίζεται με πράξη του Μητροπολίτη Ρόδου.

Άρθρο 3
Σύγκληση του Μητροπολιτικού Συμβουλίου

1. Το Μητροπολιτικό Συμβούλιο συνεδριάζει στην έδρα της Ιεράς Μητροπόλεως Ρόδου και βρίσκεται σε απαρτία εάν παρίστανται τέσσερα (4) από τα μέλη του.

2. Το Μητροπολιτικό Συμβούλιο συγκαλείται από τον πρόεδρο σε συνεδρίαση τακτικά μία φορά ανά δύο (2) μήνες και έκτακτα, όταν ο πρόεδρος το κρίνει αναγκαίο.

3. α) Ο πρόεδρος συντάσσει την ημερήσια διάταξη και κατατάσσει τα θέματα ανάλογα με τη σπουδαιότητά τους. Η συζήτηση των θεμάτων γίνεται κατά τη σειρά κατάταξής τους στην ημερήσια διάταξη. Με πρόταση του προέδρου ή οποιουδήποτε μέλους του Μητροπολιτικού Συμβουλίου, δύναται να συζητηθεί θέμα εκτός ημερήσιας διάταξης, εφόσον είναι παρόντα και συναινούν όλα τα τακτικά μέλη του.

β) Σε περίπτωση τακτικής συνεδρίασης, αντίγραφο της ημερήσιας διάταξης με τη σχετική πρόσκληση επιδίδεται από τον γραμματέα του Μητροπολιτικού Συμβουλίου στα μέλη του ή αποστέλλεται στο ηλεκτρονικό ταχυδρομείο εκάστου δύο (2) τουλάχιστον πλήρεις ημέρες πριν από τη συνεδρίαση του Συμβουλίου. Η νομιμότητα της επίδοσης αποδεικνύεται από τη σχετική έκθεση επίδοσης ή από απόδειξη επίδοσης, την οποία συντάσσει ο γραμματέας. Σε περίπτωση έκτακτης συνεδρίασης, αρκεί η τηλεφωνική πρόσκληση των μελών είκοσι τέσσερις ώρες (24) πριν από τη συνεδρίαση, η οποία βεβαιώνεται με σχετική σημείωση του γραμματέα σε ειδικό βιβλίο προσκλήσεων.

Άρθρο 4
Συγκρότηση, σύνθεση και λειτουργία του Μητροπολιτικού Συμβουλίου

1. Ως προς τη συγκρότηση:

α. Η τυχόν κατά παράνομο τρόπο κτήση της ιδιότητας, υπό την οποία

κάποιος ορίζεται μέλος του Μητροπολιτικού Συμβουλίου, δεν επηρεάζει τη νομιμότητα της συγκρότησης του οργάνου.

β. Το Μητροπολιτικό Συμβούλιο δύναται να λειτουργήσει, όχι όμως πέραν του τετραμήνου, αν κάποια από τα μέλη του εκλείψουν ή αποχωρήσουν για οποιονδήποτε λόγο ή απολέσουν την ιδιότητα βάσει της οποίας ορίστηκαν, εφόσον κατά τις συνεδριάσεις του τα λοιπά μέλη επαρκούν, ώστε να υπάρχει απαρτία.

γ. Η αντικατάσταση διορισθέντος μέλους του Μητροπολιτικού Συμβουλίου πριν από τη λήξη της θητείας του είναι δυνατή για λόγο αναγόμενο στην άσκηση των καθηκόντων του, ο οποίος και πρέπει να βεβαιώνεται στη σχετική πράξη του Μητροπολίτη Ρόδου.

δ. Το Μητροπολιτικό Συμβούλιο διατηρεί την αρμοδιότητά του μετά τη λήξη της προβλεπόμενης θητείας του και μέχρι να οριστεί η συγκρότησή του με νεότερη πράξη. Η θητεία του Μητροπολιτικού Συμβουλίου μπορεί να ανανεωθεί, σύμφωνα με το εδάφιο γ της παρ. 2 του άρθρου 2 του παρόντος.

2. Ως προς τις συνεδριάσεις:

α. Η απαρτία πρέπει να υπάρχει καθ' όλη τη διάρκεια της συνεδρίασης. Αν κατά την πρώτη συνεδρίαση διαπιστωθεί έλλειψη απαρτίας, το Μητροπολιτικό Συμβούλιο καλείται εκ νέου σε συνεδρίαση, η οποία πραγματοποιείται το νωρίτερο σε είκοσι τέσσερις (24) ώρες στον ίδιο τόπο και με την ίδια ημερήσια διάταξη.

β. Η πρόσκληση σε συνεδρίαση επιτρέπεται να γίνει από τον γραμματέα του Μητροπολιτικού Συμβουλίου με τηλεφώνημα, μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου ή οποιοδήποτε άλλο πρόσφορο μέσο, εφόσον το γεγονός αυτό αναγράφεται στο πρακτικό της συνεδρίασης.

γ. Πρόσκληση των μελών του Μητροπολιτικού Συμβουλίου δεν απαιτείται, όταν οι συνεδριάσεις γίνονται σε τακτές ημερομηνίες, που ορίζονται σε απόφασή του.

δ. Πρόσκληση δεν απαιτείται, επίσης, όταν μέλος έχει δηλώσει, πριν από τη συνεδρίαση, κώλυμα συμμετοχής του σε αυτήν ή όταν το κώλυμα αυτό είναι γνωστό στον πρόεδρο του Μητροπολιτικού Συμβουλίου.

ε. Τα αναπληρωματικά μέλη καλούνται προς αναπλήρωση απόντων ή κωλυόμενων μελών της ίδιας κατηγορίας.

στ. Αν κατά τη συνεδρίαση απουσιάσει τακτικό μέλος, το οποίο δεν είχε προσκληθεί, η συνεδρίαση είναι μη νόμιμη και το ίδιο ισχύει ακόμη και αν, αντ' αυτού, είχε μετάσχει το αντίστοιχο αναπληρωματικό μέλος. Αν υπήρξαν πλημμέλειες ως προς την κλήτευση μέλους, το Μητροπολιτικό Συμβούλιο συνεδριάζει νόμιμα, εάν το συγκεκριμένο μέλος είναι παρόν και δεν αντιλέγει για την πραγματοποίηση της συνεδρίασης.

ζ. Η νομιμότητα της σύνθεσης του Μητροπολιτικού Συμβουλίου δεν

επηρεάζεται από την τυχόν εναλλαγή των μετεχόντων μελών σε διαδοχικές συνεδριάσεις.

η. Μέλη Μητροπολιτικού Συμβουλίου, τα οποία είναι σύζυγοι ή συνδέονται μεταξύ τους με συγγένεια, επιτρέπεται να μετάσχουν στην ίδια συνεδρίαση, εκτός εάν αποκλείεται από ειδική διάταξη.

θ. Η σύγκληση του Μητροπολιτικού Συμβουλίου σε συνεδρίαση είναι υποχρεωτική, αν τα δύο τρίτα (2/3) τουλάχιστον του συνόλου των τακτικών μελών του το ζητήσουν εγγράφως από τον πρόεδρο, προσδιορίζοντας και το προς συζήτηση θέμα.

ι. Οι συνεδριάσεις του Μητροπολιτικού Συμβουλίου είναι μυστικές. Η κατά τη συζήτηση παρουσία άλλων προσώπων, πλην των μελών, του γραμματέα ή των τυχόν ειδικά οριζόμενων από τον πρόεδρο προσώπων, δεν επιτρέπεται. Ο πρόεδρος πάντως δύναται, για την παροχή πληροφοριών ή προσκόμιση στοιχείων, να καλέσει υπηρεσιακά ή άλλα πρόσωπα, τα οποία και αποχωρούν πριν από την έναρξη της ψηφοφορίας για τη λήψη απόφασης.

ια. Ο πρόεδρος κηρύσσει την έναρξη και τη λήξη των συνεδριάσεων, διευθύνει τις εργασίες και μεριμνά για την ορθή εφαρμογή της σχετικής νομοθεσίας και την εύρυθμη λειτουργία του εκκλησιαστικού συλλογικού οργάνου.

ιβ. Το Μητροπολιτικό Συμβούλιο δύναται να συνεδριάζει και με τη χρήση ηλεκτρονικών μέσων (τηλεδιάσκεψη) ως προς όλα ή ορισμένα εκ των μελών του, γεγονός που βεβαιώνεται στο πρακτικό της συνεδρίασης.

3. Ως προς τις αποφάσεις:

α. Οι αποφάσεις του Μητροπολιτικού Συμβουλίου λαμβάνονται με την απόλυτη πλειοψηφία των παρόντων μελών. Αν δεν καθίσταται δυνατός ο σχηματισμός της πλειοψηφίας, η ψηφοφορία επαναλαμβάνεται ωσότου σχηματιστεί απόλυτη πλειοψηφία με την υποχρεωτική προσχώρηση κάθε φορά εκείνου ή εκείνων που διατυπώνουν την ασθενέστερη γνώμη σε μία από τις επικρατέστερες γνώμες. Σε κάθε περίπτωση, αν υπάρξει ισοψηφία, υπερισχύει η ψήφος του προέδρου. Το μέλος που απέχει από την ψηφοφορία ή δίδει λευκή ψήφο θεωρείται παρόν.

β. Αν η συζήτηση της υπόθεσης διαρκεί περισσότερες από μία συνεδριάσεις, η απόφαση λαμβάνεται από τα μέλη που μετέχουν στην τελευταία συνεδρίαση, αφού, προηγουμένως, τα μέλη που δεν μετείχαν στις προηγούμενες συνεδριάσεις ενημερωθούν πλήρως ως προς τα ουσιώδη σημεία των κατ᾽ αυτές συζητήσεων. Η ενημέρωση προκύπτει από δήλωση των μελών αυτών, η οποία και καταχωρίζεται στα πρακτικά.

γ. Η ψηφοφορία είναι φανερή, εκτός εάν ο πρόεδρος ζητήσει τη διεξαγωγή μυστικής ψηφοφορίας.

δ. Η Ιερά Μητρόπολη τηρεί βιβλίο αποφάσεων Μητροπολιτικού Συμβουλίου, στο οποίο καταχωρίζονται οι αποφάσεις.

ε. Τις αποφάσεις του Μητροπολιτικού Συμβουλίου εκτελεί και γνωστοποιεί με έγγραφά του ο πρόεδρος ή ο νόμιμος αναπληρωτής του.

4. Ως προς το πρακτικό των συνεδριάσεων:

α. Για τις συνεδριάσεις του Μητροπολιτικού Συμβουλίου συντάσσεται πρακτικό, στο οποίο μνημονεύονται, ιδίως, τα ονόματα και η ιδιότητα των παριστάμενων μελών, ο τόπος και ο χρόνος της συνεδρίασης, τα θέματα που συζητήθηκαν με συνοπτική αναφορά στο περιεχόμενό τους και οι αποφάσεις που λήφθηκαν.

β. Στο πρακτικό καταχωρίζονται οι γνώμες των μελών που μειοψήφησαν, εάν το ζητήσουν, και, σε περίπτωση φανερής ψηφοφορίας, και τα ονόματά τους.

γ. Τα πρακτικά του Μητροπολιτικού Συμβουλίου συντάσσονται και τηρούνται, με ευθύνη του προέδρου, από τον γραμματέα του Συμβουλίου σε ειδικό θεωρημένο βιβλίο πρακτικών, σε έντυπη μορφή, και υπογράφονται από τον πρόεδρο και τα μέλη του. Η άρνηση μέλους να συνυπογράψει το πρακτικό βεβαιώνεται στο τέλος του από τον γραμματέα και υπογράφεται από τα λοιπά παριστάμενα μέλη. Η άρνηση συνυπογραφής πρακτικού αποτελεί λόγο διακοπής της θητείας του μέλους.

δ. Η υπογραφή του προέδρου ή του αναπληρωτή του αρκεί για τη νόμιμη υπόσταση κάθε πράξης του Μητροπολιτικού Συμβουλίου.

5. Ως προς την αμεροληψία των μελών του Μητροπολιτικού Συμβουλίου:

α. Τα μέλη οφείλουν να απέχουν από κάθε ενέργεια ή διαδικασία που συνιστά συμμετοχή σε λήψη απόφασης ή διατύπωση γνώμης ή εισήγησης, εφόσον:

αα) Η ικανοποίηση προσωπικού συμφέροντός τους συνδέεται με την έκβαση της υπόθεσης ή

αβ) είναι σύζυγοι ή συγγενείς εξ αίματος ή εξ αγχιστείας, κατ' ευθεία μεν γραμμή απεριόριστα, εκ πλαγίου δε έως και τέταρτου βαθμού, με κάποιον από τους ενδιαφερομένους ή

αγ) έχουν ιδιαίτερο δεσμό ή ιδιάζουσα σχέση ή εχθρότητα με τους ενδιαφερομένους.

β. Το μέλος, εφόσον κρίνει ότι συντρέχει στο πρόσωπό του λόγος που επιβάλλει την εξαίρεσή του, οφείλει να τον δηλώσει αμέσως στον πρόεδρο και να εξαιρεθεί από οποιαδήποτε ενέργεια. Στην περίπτωση αυτή το Μητροπολιτικό Συμβούλιο αποφαίνεται το ταχύτερο δυνατό χωρίς τη συμμετοχή του αιτούντος την εξαίρεση.

γ. Αίτηση εξαίρεσης μέλους συλλογικού οργάνου δικαιούνται να υποβάλουν οι ενδιαφερόμενοι σε όλα τα στάδια της διαδικασίας. Η αίτηση

υποβάλλεται στον πρόεδρο. Κατά τα λοιπά, εφαρμόζονται και στην περίπτωση αυτή τα οριζόμενα στο τελευταίο εδάφιο της περ. β της παρούσας παραγράφου.

δ. Η εξαίρεση επιτρέπεται να διατάσσεται και αυτεπάγγελτα από το Μητροπολιτικό Συμβούλιο.

ε. Τα οριζόμενα στις προηγούμενες παραγράφους δεν εφαρμόζονται σε περίπτωση εξαίρεσης τόσων μελών, ώστε τα απομένοντα να μην σχηματίζουν την κατά την παρ. 1 του άρθρου 3 του παρόντος απαρτία. Σε περίπτωση εξαίρεσης μετέχει ο αναπληρωτής του εξαιρεθέντος μέλους και σε περίπτωση έλλειψης ή κωλύματος του αναπληρωτή, το Μητροπολιτικό Συμβούλιο δύναται να συνεδριάσει με ελλιπή σύνθεση, εφόσον έχει απαρτία.

Άρθρο 5
Αρμοδιότητες Μητροπολιτικού Συμβουλίου

1. Ιεροί Ναοί:

α. Αποφασίζει για τον καθορισμό των Ενοριακών Ιερών Ναών, καθώς και των πάσης φύσεως Ιερών Ναών (Ιδρυματικών, Ιδιωτικών, Προσκυνηματικών, Κοιμητηριακών), μετά από σχετική εισήγηση του Μητροπολίτη Ρόδου.

β. Γνωμοδοτεί για την ίδρυση Ορθόδοξων Κοιμητηρίων, καθώς επίσης και για την καθιέρωση των Κοιμητηριακών Ιερών Ναών.

γ. Γνωμοδοτεί για την απαλλοτρίωση οικοπέδων ή άλλων χώρων με σκοπό την ανέγερση ή την επέκταση Ιερών Ναών ή για τη δημιουργία αύλειου χώρου σε αυτούς.

2. Ιερές Μονές:

α. Γνωμοδοτεί για την ίδρυση, τη συγχώνευση ή την κατάργηση των Ιερών Μονών.

β. Διορίζει τα μέλη των Μοναστηριακών Επιτροπών για τη διαχείριση των ερημωθεισών και εγκαταλελειμμένων Ιερών Μονών και των Ιερών Μονών, στις οποίες δεν είναι εφικτή η συγκρότηση Ηγουμενοσυμβουλίου.

γ. Αποφασίζει για την ίδρυση Μετοχίων Ιεράς Μονής.

3. Εκκλησιαστικά Συμβούλια, Ηγουμενοσυμβούλια των Ιερών Μονών και Μοναστηριακές Επιτροπές των Ιερών Μονών, στις οποίες δεν είναι εφικτή η συγκρότηση Ηγουμενοσυμβουλίου:

α. Εγκρίνει, απορρίπτει ή τροποποιεί τις αποφάσεις των Εκκλησιαστικών Συμβουλίων, Ηγουμενοσυμβουλίων και Μοναστηριακών Επιτροπών.

β. Διορίζει τα τακτικά και αναπληρωματικά μέλη των Ηγουμενοσυμβουλίων, των Μοναστηριακών Επιτροπών και των Εκκλησιαστικών Συμβουλίων, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο εδάφιο β της παρ. 1 του άρθρου 9 του παρόντος, από κατάλογο τουλάχιστον δεκαπέντε (15) μελών, κα-

τόπιν έγγραφης πρότασης των προέδρων τους, για μία τριετία, η οποία αρχίζει την 1η Ιανουαρίου.

γ. Διορίζει τα μέλη των ερανικών επιτροπών των Ενοριών.

δ. Απαλλάσσει από τα καθήκοντά τους τους εκκλησιαστικούς συμβούλους και τα μέλη των Ηγουμενοσυμβουλίων και Μοναστηριακών Επιτροπών που υπέβαλαν παραίτηση.

ε. Απαλλάσσει από τα καθήκοντά τους τους εκκλησιαστικούς συμβούλους και τα μέλη των Ηγουμενοσυμβουλίων και Μοναστηριακών Επιτροπών:

εα. εάν απουσιάζουν αδικαιολόγητα για τρεις (3) συνεχείς συνεδριάσεις,

εβ. εάν δεν είναι συνεπείς στις προς αυτούς οδηγίες και παραγγελίες του Μητροπολίτη σχετικά με τα καθήκοντα και τις υποχρεώσεις τους, όπως αυτά ορίζονται από τους Θείους και Ιερούς Κανόνες, από τις Εγκυκλίους της Ιεράς Μητροπόλεως και από τους ισχύοντες νόμους της πολιτείας,

εγ. εάν δεν υποβάλουν έγκαιρα τον προϋπολογισμό και απολογισμό της Ενορίας ή της διοικούμενης από Ηγουμενοσυμβούλιο ή Μοναστηριακή Επιτροπή Ιεράς Μονής,

εδ. εάν παραμελούν ή αρνούνται την προάσπιση των συμφερόντων της Ενορίας ή της διοικούμενης από Ηγουμενοσυμβούλιο ή Μοναστηριακή Επιτροπή Ιεράς Μονής.

στ. Εγκρίνει, τροποποιεί ή απορρίπτει τον προϋπολογισμό και απολογισμό των Ενοριών και των Ιερών Μονών, οι οποίοι συνοδεύονται από έκθεση του προέδρου του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου ή της Μοναστηριακής Επιτροπής ή του Ηγουμένου, αντίστοιχα και υποβάλλονται σύμφωνα με τα υποδείγματα που καταρτίζει και τροποποιεί η Ιερά Μητρόπολη Ρόδου. Τον απολογισμό εγκρίνει το Μητροπολιτικό Συμβούλιο λαμβάνοντας υπόψη σχετική εισήγηση του αρχιερατικού επιτρόπου της περιφέρειας, στην οποία υπάγεται η Ενορία, ή εισήγηση του πρωτοσυγκέλλου της Ιεράς Μητροπόλεως ή του γενικού αρχιερατικού επιτρόπου για την τήρηση των υπό του νόμου προβλεπομένων σχετικά με τις πραγματοποιηθείσες δαπάνες και την απόδοση των αναλογούντων τελών.

ζ. Εγκρίνει, τροποποιεί ή απορρίπτει αποφάσεις Εκκλησιαστικών Συμβουλίων, Ηγουμενοσυμβουλίων και Μοναστηριακών Επιτροπών για την αξιοποίηση της περιουσίας τους με διαγωνισμό ιδίως εκμίσθωσης, αγοραπωλησίας ή κατ' εξαίρεση με απευθείας διαδικασίες, λαμβανομένης υπόψη της προφανούς ωφέλειας ή αφεύκτου ανάγκης της Ενορίας ή Ιεράς Μονής.

η. Εγκρίνει ή απορρίπτει αποφάσεις Εκκλησιαστικών Συμβουλίων για αποδοχή ή αποποίηση δωρεάς ή κληρονομίας κινητών ή ακινήτων προς την Ενορία.

θ. Μελετά, αξιολογεί, τροποποιεί, εγκρίνει ή απορρίπτει αποφάσεις

δωρεών Εκκλησιαστικών Συμβουλίων των Ενοριών και Ηγουμενοσυμβουλίων ή Μοναστηριακών Επιτροπών των Ιερών Μονών προς Ν.Π.Δ.Δ. και Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου (Ν.Π.Ι.Δ.) που επιτελούνται για κοινωφελείς σκοπούς.

ι. Απορρίπτει αποφάσεις Εκκλησιαστικών Συμβουλίων, οι οποίες κρίνονται επιζήμιες για τα συμφέροντα των Ενοριών.

ια. Εγκρίνει ή απορρίπτει αποφάσεις Εκκλησιαστικών Συμβουλίων ή Ηγουμενοσυμβουλίων και Μοναστηριακών Επιτροπών για συνομολόγηση δανείου της Ενορίας ή της Ιεράς Μονής και επένδυση των τυχόν διαθέσιμων κεφαλαίων της, λαμβανομένης υπόψη της προφανούς ωφέλειας ή αφεύκτου ανάγκης της Ενορίας ή της Ιεράς Μονής.

ιβ. Εγκρίνει αποφάσεις Εκκλησιαστικών Συμβουλίων ή Ηγουμενοσυμβουλίων και Μοναστηριακών Επιτροπών για διενέργεια εράνου υπέρ του Ιερού Ναού ή της Ιεράς Μονής και αποφασίζει τη σύσταση προς τούτο ερανικών επιτροπών. Οι λαχειοφόρες αγορές υπέρ του Ιερού Ναού διέπονται από τις διατάξεις του ν. 5101/1931 (Α΄ 238), όπως ισχύει.

ιγ. Ελέγχει την οικονομική διαχείριση εταιρειών που συστήνουν οι Ενορίες ή οι Ιερές Μονές και εγκρίνει τον προϋπολογισμό και τον απολογισμό τους.

ιδ. Εξουσιοδοτεί τον πρόεδρο ή τον νόμιμο αναπληρωτή του να εγκρίνει και να υπογράφει τις αποφάσεις Εκκλησιαστικών Συμβουλίων για καταθέσεις και αναλήψεις χρημάτων της Ενορίας ή χρεογράφων σε επείγουσες περιπτώσεις.

ιε. Εγκρίνει κάθε τρεις μήνες τις δαπάνες των Ενοριών, οι οποίες υποβάλλονται από τα Εκκλησιαστικά Συμβούλια.

ιστ. Εκδίδει τις πράξεις καταλογισμού της παρ. 6 του άρθρου 19 του παρόντος.

4. Ενορίες:

α. Γνωμοδοτεί για την ίδρυση, τη συγχώνευση ή την κατάργηση των Ενοριών.

β. Γνωμοδοτεί για την τροποποίηση των ορίων των υφιστάμενων Ενοριών.

γ. Γνωμοδοτεί για την υπαγωγή οικισμού ή οικισμών στην πλησιέστερη Ενορία.

δ. Αποφασίζει για την επιβολή, τους υπόχρεους, τη διαδικασία καταβολής και τον τρόπο είσπραξης των πόρων της παρ. 2 του άρθρου 16 του παρόντος, σύμφωνα με τις διατάξεις του Κώδικα Είσπραξης Δημοσίων Εσόδων.

5. Λοιπές Αρμοδιότητες:

α. Καταρτίζει και εγκρίνει τον προϋπολογισμό της Ιεράς Μητροπόλεως Ρόδου μετά από σχετική έκθεση της αρμόδιας υπηρεσίας της Ιεράς Μητροπόλεως, τον οποίον αποστέλλει για έγκριση στο Οικουμενικό Πατριαρχείο.

β. Καταρτίζει και εγκρίνει τον απολογισμό της Ιεράς Μητροπόλεως Ρόδου, υφισταμένης της δυνατότητας να ζητηθούν γραπτά διευκρινιστικά στοιχεία για ορισμένα κονδύλια αναγραφόμενα στον απολογισμό, ο οποίος αποστέλλεται για έγκριση στο Οικουμενικό Πατριαρχείο.

γ. Εγκρίνει τις πάσης φύσεως δαπάνες των Μητροπολιτικών Γραφείων της Ιεράς Μητροπόλεως Ρόδου.

δ. Αποφασίζει για την επιχορήγηση των ιδρυμάτων και των Ν.Π.Ι.Δ. μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα της Ιεράς Μητροπόλεως Ρόδου προς κάλυψη συγκεκριμένων και αιτιολογημένων υποχρεώσεών τους.

ε. Εγκρίνει τις δωρεές της Ιεράς Μητροπόλεως Ρόδου για διάφορους εκκλησιαστικούς, φιλανθρωπικούς και κοινωφελείς σκοπούς.

στ. Μεριμνά για τη διαχείριση της κινητής ή ακίνητης περιουσίας της Ιεράς Μητροπόλεως Ρόδου με διαγωνισμό ιδίως εκμίσθωσης, αγοραπωλησίας ή κατ' εξαίρεση με απευθείας διαδικασίες, λαμβανομένης υπόψη της προφανούς ωφέλειας ή αφεύκτου ανάγκης.

ζ. Ασκεί καθήκοντα υπηρεσιακού συμβουλίου για τους εφημερίους, διακόνους και εκκλησιαστικούς υπαλλήλους της Ιεράς Μητροπόλεως Ρόδου που δεν είναι δημόσιοι υπάλληλοι και δεν μισθοδοτούνται από τον κρατικό προϋπολογισμό. Ειδικά για τους εκκλησιαστικούς υπαλλήλους που έχουν την ιδιότητα του δημόσιου υπαλλήλου, μισθοδοτούνται από τον κρατικό προϋπολογισμό και καλύπτονται από τις εγγυήσεις της παρ. 4 του άρθρου 103 του Συντάγματος, το Μητροπολιτικό Συμβούλιο ορίζει με απόφασή του το υπηρεσιακό συμβούλιο αποτελούμενο κατά τα δύο τρίτα (2/3) από μόνιμους δημόσιους υπαλλήλους, σύμφωνα με τις διατάξεις του κανονισμού που εκδίδεται κατ' εξουσιοδότηση της παρ. 1 του άρθρου 338 του ν. 4957/2022.

η. Αποφασίζει επί αίτησης απόσπασης εφημερίου ή διακόνου της Ιεράς Μητροπόλεως Ρόδου σε Ορθόδοξους Ιερούς Ναούς της κανονικής δικαιοδοσίας του Οικουμενικού Πατριαρχείου και των άλλων Ορθόδοξων Εκκλησιών, κατόπιν σύμφωνης γνώμης του Μητροπολίτη Ρόδου. Η απόφαση που εκδίδεται υπόκειται σε έγκριση από την Αγία και Ιερά Σύνοδο του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Η ίδια διαδικασία ακολουθείται για αποσπάσεις στις Σταυροπηγιακές και Πατριαρχικές Μονές Πάτμου, Βλατάδων και Αγίας Αναστασίας Χαλκιδικής και του Όρους Σινά.

θ. Εγκρίνει την ίδρυση και το καταστατικό οποιουδήποτε Ν.Π.Ι.Δ. ή εταιρείας που εξυπηρετεί τους εκκλησιαστικούς σκοπούς της Ιεράς Μητροπόλεως, των Ενοριών και των Ιερών Μονών της μετά από απόφαση του Μητροπολίτη. Τα ως άνω Ν.Π.Ι.Δ. ή εταιρείες ελέγχονται και εποπτεύονται από το Μητροπολιτικό Συμβούλιο.

ι. Εγκρίνει τον προϋπολογισμό και απολογισμό των Ν.Π.Ι.Δ. της Ιεράς Μητροπόλεως Ρόδου.

ια. Αποστέλλει προς τα πιστωτικά ιδρύματα ή προς κάθε άλλη αρχή τα απαιτούμενα έγγραφα καθώς και αποσπάσματα πρακτικών που αφορούν στη νόμιμη σύνθεση του Μητροπολιτικού Συμβουλίου, των Εκκλησιαστικών Συμβουλίων, των Ηγουμενοσυμβουλίων και των Μοναστηριακών Επιτροπών.

ιβ. Υποχρεούται να επαγρυπνεί και, κατόπιν εισήγησης του προέδρου του, να απευθύνει έγγραφες παραγγελίες και υποδείξεις προς τα Εκκλησιαστικά Συμβούλια για την τήρηση της τάξης, της νομιμότητας και της διαφάνειας.

ιγ. Υπογράφει τις μισθοδοτικές καταστάσεις των εφημερίων ή εξουσιοδοτεί προς τούτο τον πρόεδρο ή τον νόμιμο εκπρόσωπό του.

ιδ. Εγκρίνει την πρόσληψη του πάσης φύσεως αναγκαίου προσωπικού της Ιεράς Μητροπόλεως Ρόδου που μισθοδοτείται από αυτή, μετά από εισήγηση του Μητροπολίτη.

ιε. Εγκρίνει τη λήψη δανείου υπέρ της Ιεράς Μητροπόλεως Ρόδου, των Ενοριών και των Ιερών Μονών της. Το Μητροπολιτικό Συμβούλιο για να αποφανθεί επί θεμάτων, τα οποία απαιτούν ειδικές επιστημονικές ή τεχνικές γνώσεις, δύναται να ζητήσει τεχνική έκθεση-γνωμοδότηση ειδικών επιστημόνων με δαπάνη της ενδιαφερόμενης Ενορίας.

Άρθρο 6
Ένδικα μέσα

1. Κατά των αποφάσεων του Μητροπολιτικού Συμβουλίου επιτρέπεται εντός μηνός από τη νόμιμη κοινοποίησή τους στο οικείο Εκκλησιαστικό Συμβούλιο προσφυγή μόνο για λόγους νομιμότητας ενώπιον της Αγίας και Ιεράς Συνόδου του Οικουμενικού Πατριαρχείου, διά του Μητροπολίτη Ρόδου.

2. Αν η προσφυγή της παρ. 1 απορριφθεί ή παρέλθει άπρακτη η προθεσμία άσκησής της, η απόφαση του Μητροπολιτικού Συμβουλίου καθίσταται οριστική και υποχρεωτική για το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο, το Ηγουμενοσυμβούλιο και τη Μοναστηριακή Επιτροπή. Σε περίπτωση άρνησης εκτέλεσης της ως άνω απόφασης, το Μητροπολιτικό Συμβούλιο καλεί εγγράφως τα μέλη των ανωτέρω οργάνων να παράσχουν εξηγήσεις εντός συγκεκριμένης προθεσμίας.

3. Αν η προθεσμία περάσει άπρακτη ή οι εξηγήσεις κριθούν ανεπαρκείς, το Μητροπολιτικό Συμβούλιο προχωρεί στην αμετάκλητη αντικατάσταση των μελών του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου, του Ηγουμενοσυμβουλίου και της Μοναστηριακής Επιτροπής, τα οποία δεν συμμορφώνονται.

Άρθρο 7
Αρμοδιότητες προέδρου Μητροπολιτικού Συμβουλίου

1. Ο πρόεδρος του Μητροπολιτικού Συμβουλίου υπογράφει:

α. Τις μισθοδοτικές καταστάσεις των εφημερίων και των πάσης φύσε-

ως υπαλλήλων, κατόπιν σχετικής εξουσιοδότησης του Μητροπολιτικού Συμβουλίου,

β. τα διοριστήρια έγγραφα των μελών του Μητροπολιτικού Συμβουλίου, καθώς και των αναπληρωτών τους,

γ. τα διοριστήρια έγγραφα των τακτικών και αναπληρωματικών μελών των Εκκλησιαστικών Συμβουλίων, των Ηγουμενοσυμβουλίων, των Μοναστηριακών Επιτροπών και των μελών των ερανικών επιτροπών,

δ. τα διοριστήρια έγγραφα των μελών των Διοικητικών Συμβουλίων των Ν.Π.Ι.Δ., των ιδρυμάτων και των εταιρειών που εξυπηρετούν τους σκοπούς της Ιεράς Μητροπόλεως Ρόδου, των Ενοριών και των Ιερών Μονών της. Κάθε σχετική απόφαση που έχει ληφθεί πριν από τη δημοσίευση του παρόντος διατάγματος παύει να ισχύει.

2. Προσκαλεί εγγράφως τα μέλη του Μητροπολιτικού Συμβουλίου στις συνεδριάσεις του, επισυνάπτοντας και τη σχετική ημερήσια διάταξη.

ΜΕΡΟΣ Β΄

Συγκρότηση, σύγκληση, λειτουργία και αρμοδιότητες του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου και του προέδρου του

Άρθρο 8
Όργανα διοίκησης της Ενορίας

1. Ως κύτταρα της κανονικής οργάνωσης της εκκλησιαστικής ζωής, οι Ενορίες, σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 329 του ν. 4957/2022, αποτελούν τις βασικές μονάδες οργάνωσης του εκκλησιαστικού βίου. Η Ενορία με τον Ενοριακό Ιερό Ναό αποτελεί ως Ν.Π.Δ.Δ. ενιαία οντότητα με καθορισμένα γεωγραφικά όρια.

2. Σε κάθε Ενοριακό Ιερό Ναό συστήνεται και λειτουργεί Εκκλησιαστικό Συμβούλιο, στο οποίο προεδρεύει τακτικός εφημέριος.

Άρθρο 9
Συγκρότηση του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου

1. Το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο συγκροτείται από πέντε (5) μέλη ως ακολούθως:

α. Από τον εφημέριο ως πρόεδρο,

β. από τέσσερα (4) τακτικά λαϊκά μέλη, καθώς και τέσσερα (4) αναπληρωματικά μέλη, τα οποία διορίζονται από κατάλογο τουλάχιστον δεκαπέντε (15) ενοριτών με πράξη του Μητροπολιτικού Συμβουλίου, κατόπιν

έγγραφης πρότασης του προέδρου του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου. Σε Ενορίες που περιλαμβάνουν μέχρι εκατό (100) οικογένειες, το Μητροπολιτικό Συμβούλιο δύναται να διορίζει δύο (2) μόνο λαϊκά μέλη του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου με τους αναπληρωτές τους από κατάλογο τουλάχιστον δέκα (10) ενοριτών.

Άρθρο 10
Καθήκοντα του προέδρου και των μελών του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου

1. α. Ο πρόεδρος του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου εκπροσωπεί, δικαστικά και εξώδικα, το νομικό πρόσωπο της Ενορίας.

β. Ο πρόεδρος του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου έχει τα παρακάτω καθήκοντα:

βα. έχει την ευθύνη πρότασης και κατάρτισης του καταλόγου ενοριτών για την εκλογή των μελών του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου,

ββ. εκπροσωπεί την Ενορία στην οικεία εκκλησιαστική και κάθε άλλη αρχή,

βγ. συγκαλεί, προεδρεύει και εισηγείται τα θέματα στο Εκκλησιαστικό Συμβούλιο,

βδ. καταρτίζει το πρόγραμμα λειτουργιών και δραστηριοτήτων της Ενορίας και μεριμνά για την ομαλή συνεργασία μεταξύ των τυχόν συνεφημερίων του, των ψαλτών, των νεωκόρων και των λοιπών συνεργατών της Ενορίας,

βε. έχει τη διοικητική μέριμνα του Ιερού Ναού, των γραφείων της Ενορίας και των λοιπών δραστηριοτήτων, αναθέτει και κατανέμει αρμοδιότητες ορίζοντας υπευθύνους για κάθε τομέα της ενοριακής ζωής, ιδίως τη νεότητα, το προνοιακό και φιλανθρωπικό έργο, τον πολιτισμό και την παράδοση.

γ. Ο πρόεδρος είναι και ιερατικά προϊστάμενος της Ενορίας ανεξαρτήτως οφφικίου, εκτός και αν με απόφαση του Μητροπολίτη Ρόδου ορίζεται άλλως.

δ. Με απόφαση του προέδρου του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου η εκπροσώπηση της Ενορίας δύναται να ανατεθεί και σε μέλος του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου με τη χορήγηση ειδικής προς τούτο πληρεξουσιότητας.

2. Τα μέλη του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου έχουν τα παρακάτω καθήκοντα:

α. παρίστανται στις συνεδριάσεις του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου και μετέχουν στη λειτουργική ζωή της Ενορίας,

β. επιδεικνύουν διάθεση συνεργασίας με τα λοιπά μέλη του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου και με τους συνεργάτες της Ενορίας,

γ. οργανώνουν την Ενορία για την επιτέλεση του σκοπού της ως κέντρου Θείας Λατρείας και κοινωνικής προσφοράς,

δ. διαφυλάττουν τους πόρους και τις υποδομές της Ενορίας για την εύρυθμη λειτουργία και την αποτελεσματική προσφορά της,

ε. προστατεύουν και αξιοποιούν την κινητή και ακίνητη περιουσία της Ενορίας,

στ. εφαρμόζουν τις εγκυκλίους και τις υποδείξεις του προέδρου του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου, του Μητροπολίτη Ρόδου και σέβονται τους Θείους και Ιερούς Κανόνες και τους νόμους του κράτους,

ζ. ασκούν νόμιμη διαχείριση της Ενορίας, τηρώντας τα απαιτούμενα βιβλία, και δεν αμελούν τις θεωρήσεις και τους ελέγχους τους,

η. επιμελούνται την καταμέτρηση και καταγραφή των εσόδων και μεριμνούν για τη χρηστή διαχείρισή τους. Η καταμέτρηση γίνεται παρόντος του προέδρου και τουλάχιστον δύο (2) μελών του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου και συντάσσεται απαραίτητα πρακτικό, το οποίο καταχωρίζεται στο σχετικό βιβλίο,

θ. επιμελούνται την ευταξία, την καθαριότητα και την ευλάβεια στον χώρο της λατρείας.

Άρθρο 11
Λοιπά ζητήματα οργάνωσης, διοίκησης και λειτουργίας Εκκλησιαστικού Συμβουλίου

1. Για να διορισθεί κάποιος ως μέλος του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου πρέπει:

α. Να είναι Χριστιανός Ορθόδοξος και να έχει ορθή περί την πίστη γνώση και διαγωγή, καθώς και απόλυτο σεβασμό στην Εκκλησία,

β. να είναι Έλληνας πολίτης ή πολίτης κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή αλλοδαπός πολίτης τρίτης χώρας, ο οποίος διαμένει νόμιμα στην Ελλάδα,

γ. να μην έχει καταδικασθεί για κακούργημα ή για πλημμέλημα κλοπής, υπεξαίρεσης, απάτης, απάτης επί δικαστηρίω, υπεξαίρεσης στην υπηρεσία, πλαστογραφίας ή κατάχρησης ενσήμων, απιστίας, ψευδορκίας, δόλιας χρεοκοπίας, καταδολίευσης δανειστών, τοκογλυφίας ή για κάποιο από τα εγκλήματα περί το νόμισμα,

δ. να μην έχει υποβληθεί σε καθεστώς δικαστικής συμπαράστασης,

ε. να είναι εγγράμματος και

στ. να μην εκκρεμεί δίκη μεταξύ αυτού, είτε ατομικά είτε ως μέλους της διοίκησης νομικού προσώπου, και της Εκκλησίας της Ελλάδος ή της Εκκλησίας της Κρήτης ή των Ιερών Μητροπόλεων της Δωδεκανήσου και των υπ' αυτών νομικών προσώπων.

2. Απαγορεύεται ο διορισμός συμβούλων που είναι:

α. Συγγενείς μεταξύ τους ή με τον εφημέριο μέχρι και του τρίτου βαθμού εξ αίματος ή εξ αγχιστείας,

β. συγγενείς μεταξύ τους και με τον εφημέριο πρόεδρο μέχρι και του δεύτερου βαθμού εξ αίματος ή εξ αγχιστείας στις Ενορίες που περιλαμβάνουν μέχρι εκατό (100) οικογένειες,

γ. πρόσωπα που έχουν εκλεγεί σε οποιαδήποτε αξίωμα στις εκλογές για την ανάδειξη οργάνων της τοπικής αυτοδιοίκησης και πρόσωπα που έχουν οικονομικές σχέσεις με την Ενορία, ιδίως προμηθευτές και ενοικιαστές ακινήτων.

3. Το αξίωμα του εκκλησιαστικού συμβούλου είναι τιμητικό, άμισθο και ασυμβίβαστο προς το έργο του έμμισθου υπαλλήλου της Ενορίας.

4. Η θητεία των εκκλησιαστικών συμβούλων ορίζεται τριετής και άρχεται την 1η Ιανουαρίου του έτους, για το οποίο έγινε ο διορισμός. Τυχόν αντικατάσταση εκκλησιαστικού συμβούλου γίνεται με τον διορισμό νέου μέλους για το διάστημα που απομένει μέχρι τη λήξη της τριετίας. Σε Ενορίες άνω των εκατό (100) οικογενειών, δεν επιτρέπεται ο επαναδιορισμός τακτικού εκκλησιαστικού συμβούλου μετά την τρίτη συνεχή θητεία. Δεν επιτρέπεται η ανάληψη καθηκόντων ταμία από εκκλησιαστικό σύμβουλο πέραν των δύο (2) θητειών, συνεχόμενων ή μη.

5. Η παραίτηση εκκλησιαστικού συμβούλου υποβάλλεται εγγράφως, διά του προέδρου του εκκλησιαστικού συμβουλίου, ή και απευθείας, προς το Μητροπολιτικό Συμβούλιο, το οποίο αποφασίζει για την αποδοχή της ή μη και διορίζει ένα εκ των αναπληρωματικών μελών.

6. Εάν κατά τη διάρκεια της θητείας εκκρεμεί δίκη, όπως ορίζεται κατά την περ. στ της παρ. 1 του παρόντος, ο εκκλησιαστικός σύμβουλος αντικαθίσταται με αιτιολογημένη απόφαση του Μητροπολιτικού Συμβουλίου, το οποίο επιλαμβάνεται μετά από σχετική εισήγηση του προέδρου του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου.

7. Εκκλησιαστικός σύμβουλος που απουσιάζει αδικαιολόγητα επί τρεις (3) συνεχόμενες συνεδριάσεις του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου κηρύσσεται έκπτωτος με απόφαση του Μητροπολιτικού Συμβουλίου, κατόπιν εισήγησης του προέδρου του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου, και απαλλάσσεται των καθηκόντων του.

8. Οι εκκλησιαστικοί σύμβουλοι απαλλάσσονται επίσης των καθηκόντων τους με απόφαση του Μητροπολιτικού Συμβουλίου:

α) Εάν δεν ανταποκρίνονται στις υποχρεώσεις και στα καθήκοντα που τους ανατίθενται ή επιδεικνύουν απρεπή συμπεριφορά προς τον πρόεδρο, τα λοιπά μέλη του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου και τα μέλη της Ενορίας,

β) εάν δεν είναι συνεπείς στις οδηγίες και παραγγελίες του Μητροπολί-

τη Ρόδου, σχετικά με τα καθήκοντα και τις υποχρεώσεις τους, όπως αυτά επιβάλλονται από τους Θείους και Ιερούς Κανόνες, από τους Κανονισμούς και τις Εγκυκλίους της Ιεράς Μητροπόλεως Ρόδου και από τους νόμους της πολιτείας,

γ) εάν δεν υποβάλλουν εμπρόθεσμα προϋπολογισμό και απολογισμό της διαχείρισής τους ή εάν προβαίνουν σε δαπάνες, οι οποίες δεν έχουν αναγραφεί στον προϋπολογισμό,

δ) εάν δεν προβαίνουν στις δέουσες δικαστικές και διοικητικές διαδικασίες για την προστασία των συμφερόντων της Ενορίας,

ε) εάν παρεμβαίνουν στα τελετουργικά καθήκοντα, τις αρμοδιότητες και τα θέματα συνεργασίας μεταξύ των εφημερίων της Ενορίας, καθώς και στα αντίστοιχα καθήκοντα των ιεροψαλτών και των νεωκόρων του Ιερού Ναού,

στ) εάν αποφασίζουν και ενεργούν αυθαίρετα για θέματα του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου ερήμην του προέδρου.

Άρθρο 12
Συγκρότηση και συνεδριάσεις των Εκκλησιαστικών Συμβουλίων

1. Το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο, κατά την πρώτη συνεδρίασή του, συγκροτείται σε σώμα και εκλέγει τον αντιπρόεδρο, τον γραμματέα και τον ταμία του. Σε Ενορίες κάτω των εκατό (100) οικογενειών ο πρόεδρος αναθέτει σε ένα μέλος τα καθήκοντα του γραμματέα και σε έτερο μέλος τα καθήκοντα του ταμία. Το σχετικό πρακτικό υποβάλλεται προς έγκριση στο Μητροπολιτικό Συμβούλιο.

2. Τις εργασίες του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου διευθύνει ο πρόεδρος και, σε περίπτωση απουσίας του, ο αντιπρόεδρος, ο οποίος εξουσιοδοτείται γραπτά από τον πρόεδρο.

3. Το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο συγκαλείται από τον πρόεδρο σε τακτική συνεδρίαση μία (1) φορά ανά μήνα και έκτακτα, όταν ο πρόεδρος το κρίνει αναγκαίο ή το ζητήσουν εγγράφως δύο (2) μέλη του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου.

4. Το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο βρίσκεται σε απαρτία, όταν παρίσταται ο πρόεδρος και τουλάχιστον δύο (2) μέλη του.

5. Όταν κωλύεται ο πρόεδρος, το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο βρίσκεται σε απαρτία, όταν παρίστανται τουλάχιστον τρία (3) μέλη του, μεταξύ των οποίων και ο αντιπρόεδρός του.

6. Σε Ενορίες κάτω των εκατό (100) οικογενειών απαιτείται παρουσία όλων των μελών του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου κατά τις συνεδριάσεις του.

7. Ο πρόεδρος συντάσσει την ημερήσια διάταξη και κατατάσσει τα θέματα ανάλογα με τη σπουδαιότητά τους. Με πρόταση του προέδρου ή οποιου-

δήποτε μέλους του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου δύναται να συζητηθεί θέμα εκτός ημερήσιας διάταξης, εφόσον είναι παρόντα και συναινούν όλα τα μέλη του.

8. Οι αποφάσεις του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου λαμβάνονται με πλειοψηφία. Σε περίπτωση ισοψηφίας, υπερισχύει η ψήφος του προέδρου.

9. Στις συνεδριάσεις του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου καλούνται από τον πρόεδρο ή κατ' εντολή του Μητροπολίτη και μετέχουν άνευ δικαιώματος ψήφου και οι συνεφημέριοι της Ενορίας, που μπορούν ωστόσο να εκφράσουν την άποψή τους.

10. Δικαίωμα συμμετοχής στις συνεδριάσεις του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου, κατόπιν πρόσκλησης του προέδρου, έχουν άνευ δικαιώματος ψήφου και τα αναπληρωματικά μέλη του, ακόμη και αν παρίστανται όλα τα τακτικά μέλη.

Άρθρο 13
Αρμοδιότητες Εκκλησιαστικών Συμβουλίων

1. Το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο είναι αρμόδιο:

α) Για τη σύνταξη και υποβολή στο Μητροπολιτικό Συμβούλιο του προϋπολογισμού και του απολογισμού των εσόδων και των εξόδων,

β) για την ανέγερση, επισκευή, συντήρηση, αγιογράφηση και διακόσμηση του Ενοριακού Ναού, των Παρεκκλησίων και Εξωκκλησίων του, καθώς και των βοηθητικών χώρων και των λοιπών ακινήτων που ανήκουν στην Ενορία,

γ) για την έκδοση αιτιολογημένης απόφασης για την αγορά κινητών και ακινήτων, καθώς και για την αξιοποίηση, εκμίσθωση και εκποίηση της ακίνητης και κινητής περιουσίας της Ενορίας, σύμφωνα με τα άρθρα 22 έως και 27 του παρόντος,

δ) για την άσκηση ένδικων μέσων και βοηθημάτων, καθώς και για την παραίτηση εξ αυτών, για την παραίτηση από δικαίωμα για δικαστικούς ή εξώδικους συμβιβασμούς, για τον διορισμό πληρεξούσιου δικηγόρου και για την αποδοχή δωρεάς, κληρονομίας και κληροδοσίας,

ε) για τη χορήγηση βοηθημάτων για φιλανθρωπικούς σκοπούς,

στ) για κάθε έκτακτη δαπάνη,

ζ) για τη διαφύλαξη των ιερών εικόνων, των ιερών σκευών και των ιερών κειμηλίων των Ενοριών εντός των χώρων λατρείας ή ειδικά διαμορφωμένων χώρων. Τα ανωτέρω δεν εκποιούνται για κανένα λόγο και διαφυλάσσονται με ευθύνη του προέδρου και των μελών του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου, κατόπιν έγκρισης του Μητροπολιτικού Συμβουλίου. Κατόπιν έγκρισης του Μητροπολιτικού Συμβουλίου, οι ιερές εικόνες, τα ιερά σκεύη και τα ιερά κειμήλια δύνανται να παραχωρηθούν στην Ιερά Μητρόπολη Ρόδου για τη

δημιουργία κειμηλιαρχείων, με σκοπό την ασφαλέστερη φύλαξη και την προβολή τους.

2. Όλες ανεξαιρέτως οι αποφάσεις του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου εγκρίνονται από το Μητροπολιτικό Συμβούλιο, σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 5 του παρόντος.

3. Σε έκτακτες περιπτώσεις δύναται το οικείο Μητροπολιτικό Συμβούλιο να λαμβάνει κάθε απαραίτητο μέτρο για τη διασφάλιση των συμφερόντων της Ενορίας.

Άρθρο 14
Γενικές αρχές οικονομικής διαχείρισης

Η οικονομική διαχείριση, ο έλεγχος και η εντολή πληρωμής σε βάρος των πόρων των Ενοριών και υπέρ δικαιούχων ενεργούνται σύμφωνα με το παρόν προεδρικό διάταγμα και κατά παρέκκλιση των διατάξεων για το δημόσιο λογιστικό των Ν.Π.Δ.Δ., τις κρατικές προμήθειες, τις δημόσιες επενδύσεις και κάθε άλλης συναφούς γενικής ή ειδικής διάταξης, με την επιφύλαξη της παρ. 2 του άρθρου 318 και της παρ. 3 του άρθρου 334 του ν. 4957/2022.

Άρθρο 15
Πόροι

1. Το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο έχει την ευθύνη για την οικονομική διαχείριση της Ενορίας.

2. Πόροι των Ενοριών είναι οι ακόλουθοι:

α) Τα έσοδα από τη διάθεση κηρού,

β) οι δωρεές, κληροδοσίες και κληρονομίες,

γ) τα έσοδα από εράνους, κυτία προσφορών και πάσης φύσεως εκδηλώσεις υπέρ της Ενορίας,

δ) τα έσοδα από την αξιοποίηση κινητής και ακίνητης περιουσίας της Ενορίας,

ε) τα έσοδα από χορηγίες φορέων.

3. Για κάθε χρηματική χορηγία ή δωρεά εκδίδεται τριπλότυπη απόδειξη είσπραξης, στην οποία αναγράφονται υποχρεωτικά τα στοιχεία του χορηγού ή του δωρητή. Τα στελέχη των αποδείξεων αριθμούνται και θεωρούνται υποχρεωτικά κατ' έτος από τον πρόεδρο του Μητροπολιτικού Συμβουλίου ή τον νόμιμο εκπρόσωπό του.

Άρθρο 16
Διάθεση πόρων και διαχείρισή τους

1. Οι πόροι των Ενοριών διατίθενται για την κάλυψη των ακόλουθων δαπανών, βάσει των εγκεκριμένων προϋπολογισμών τους:

α) Υπέρ του Οικουμενικού Πατριαρχείου,

β) για την κάλυψη φόρων, τελών και λοιπών κρατήσεων υπέρ του Δημοσίου και των φορέων Κοινωνικής Ασφάλισης, όπως προβλέπεται από τις κείμενες διατάξεις,

γ) υπέρ των Μητροπολιτικών Γραφείων και της μισθοδοσίας του προσωπικού τους,

δ) για την ανάπλαση, επισκευή και συντήρηση του Μητροπολιτικού Οικήματος και τη μισθοδοσία του προσωπικού του,

ε) για τη μισθοδοσία του τακτικού και έκτακτου προσωπικού της Ενορίας,

στ) για τη συντήρηση και τις δαπάνες λειτουργίας της Ενορίας, καθώς και υπέρ των φιλανθρωπικών, προνοιακών και λοιπών δράσεών της,

ζ) υπέρ της λειτουργίας των φιλανθρωπικών και προνοιακών ιδρυμάτων της Ιεράς Μητροπόλεως Ρόδου, καθώς και των εν γένει πνευματικών και ιεραποστολικών δράσεών της.

2. Οι πόροι των Ενοριών που διατίθενται για την κάλυψη των δαπανών των περ. α, γ, δ και ζ της παρ. 1 του παρόντος άρθρου, καταβάλλονται υποχρεωτικά κάθε τρεις (3) μήνες.

3. Μέλος του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου, το οποίο αρνείται τη διάθεση των πόρων προς καταβολή των ως άνω δαπανών, καλείται προς παροχή εξηγήσεων ενώπιον του Μητροπολιτικού Συμβουλίου και, εάν η άρνησή του κριθεί αδικαιολόγητη, απαλλάσσεται των καθηκόντων του. Σε περίπτωση άρνησης του προέδρου, αυτός καλείται προς παροχή εξηγήσεων ενώπιον του Μητροπολιτικού Συμβουλίου και, αν η άρνησή του κριθεί αδικαιολόγητη, απαλλάσσεται των καθηκόντων του και τα καθήκοντα του προέδρου του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου ανατίθενται σε άλλο τακτικό εφημέριο της Ιεράς Μητροπόλεως Ρόδου.

4. Κάθε Ενορία υποχρεούται να τηρεί στο όνομά της λογαριασμό σε αναγνωρισμένο τραπεζικό ίδρυμα. Ο τραπεζικός λογαριασμός δύναται να είναι όψεως, ταμιευτηρίου ή προθεσμιακός και πάντοτε επ' ονόματι της Ενορίας. Με απόφαση του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου ορίζονται οι εκπρόσωποί του σε αυτόν και η μορφή και τα όρια της εκπροσώπησης. Η απόφαση γνωστοποιείται στο τραπεζικό ίδρυμα, στο οποίο τηρείται ο λογαριασμός, με την αποστολή αντιγράφου εκ του οικείου πρακτικού συνεδρίασης του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου, μετά από εκπεφρασμένη γραπτά έγκριση της απόφασης από το Μητροπολιτικό Συμβούλιο. Απαγορεύεται η τοποθέτηση των διαθέσιμων κεφαλαίων σε μετοχές εταιρειών, αμοιβαία κεφάλαια και επενδυτικά προϊόντα, καθώς και η μετατροπή τους σε συνάλλαγμα χωρίς την προηγούμενη ρητή άδεια του Μητροπολιτικού Συμβουλίου.

5. Κάθε ανάληψη χρημάτων από τραπεζικό λογαριασμό της Ενορίας έως του ποσού των πεντακοσίων (500,00) ευρώ πραγματοποιείται με σχετική εξουσιοδότηση του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου χωρίς να απαιτείται άλλη

έγκριση. Για την ανάληψη ποσών μεγαλύτερων των πεντακοσίων (500,00) ευρώ απαιτείται η προηγούμενη έγκριση του Μητροπολίτη Ρόδου ή του νόμιμου αναπληρωτή του. Το ως άνω όριο δύναται να τροποποιηθεί με απόφαση του Μητροπολιτικού Συμβουλίου.

Άρθρο 17
Προϋπολογισμός της Ενορίας

1. Ο προϋπολογισμός της Ενορίας συντάσσεται από το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο και υποβάλλεται στο Μητροπολιτικό Συμβούλιο έως το πρώτο δεκαπενθήμερο του μηνός Νοεμβρίου του έτους, του οποίου προηγείται αυτού που αφορά ο προϋπολογισμός. Ο προϋπολογισμός συνοδεύεται από έγγραφο του προέδρου και σχετική πράξη του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου, συντάσσεται δε σύμφωνα με υπόδειγμα που καταρτίζει και τροποποιεί η Ιερά Μητρόπολη Ρόδου. Το Μητροπολιτικό Συμβούλιο εγκρίνει, απορρίπτει ή τροποποιεί τον προϋπολογισμό, καθορίζοντας και αναγράφοντας υποχρεωτικά τυχόν παραληφθείσες νόμιμες χρηματικές υποχρεώσεις των Ενοριών, καθώς και διάφορες άλλες έκτακτες εισφορές, για την εξυπηρέτηση του εν γένει έργου της Ιεράς Μητροπόλεως.

2. Οι προϋπολογισμοί εγκρίνονται εντός διμήνου από την υποβολή τους.

Άρθρο 18
Δαπάνες

1. α. Κάθε καταβολή δαπάνης από την Ενορία διενεργείται από τον ταμία, διά εντάλματος πληρωμής υπογεγραμμένου από τον πρόεδρο του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου. Τα στελέχη των ενταλμάτων πληρωμής αριθμούνται και θεωρούνται υποχρεωτικά και κατ' έτος από την Ιερά Μητρόπολη. Κάθε τρεις (3) μήνες το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο οφείλει να αποστέλλει προς το Μητροπολιτικό Συμβούλιο κατάσταση όλων των δαπανών που διενεργήθηκαν κατά την περίοδο αυτή.

β. Στο ένταλμα πληρωμής αναγράφονται και επισυνάπτονται τα παραστατικά κάθε δαπάνης. Για δαπάνες που δεν έχουν αναγραφεί στον προϋπολογισμό της Ενορίας, απαιτείται προηγούμενη έγκριση του Μητροπολιτικού Συμβουλίου.

γ. Στο ένταλμα πληρωμής αναγράφονται:

γα) Ο αύξων αριθμός του εντάλματος,

γβ) το οικονομικό έτος,

γγ) ο τίτλος της Ενορίας,

γδ) ο κωδικός αριθμός του εξόδου, στον οποίο καταλογίζεται η δαπάνη,

γε) το πληρωτέο ποσό ολογράφως και αριθμητικώς,

γστ) το ονοματεπώνυμο του δικαιούχου, ο αριθμός φορολογικού μη-

τρώου του και κάθε άλλο στοιχείο προσδιοριστικό της ταυτότητάς του, προκειμένου δε περί νομικού προσώπου, η ακριβής επωνυμία και η έδρα του,

γζ) πλήρης αιτιολογία της πληρωμής και ο αριθμός του τιμολογίου ή ισοδύναμου εγγράφου,

γη) το καθαρό πληρωτέο στον δικαιούχο ποσό και οι τυχόν υπέρ του Δημοσίου και τρίτων κρατήσεις ιδίως Ιεράς Μητροπόλεως, Ενορίας.

γθ) ο τόπος και ο χρόνος έκδοσης και

γι) ο τίτλος της θέσης και το ονοματεπώνυμο των αρμόδιων οργάνων που υπογράφουν.

δ. Την ευθύνη για τη νομιμότητα των διατασσόμενων πληρωμών φέρει ο πρόεδρος, ο οποίος και υπογράφει το σχετικό ένταλμα πληρωμής, ενώ ο ταμίας ευθύνεται για την ακρίβεια της πληρωμής. Ο ταμίας υποχρεούται να αρνηθεί την πληρωμή δαπάνης, η οποία δεν συνοδεύεται από τα νόμιμα παραστατικά.

2. Όλες οι δαπάνες των Ενοριών υποβάλλονται προς έγκριση ενώπιον του Μητροπολιτικού Συμβουλίου κάθε τρεις (3) μήνες, σύμφωνα με την περ. ιε της παρ. 3 του άρθρου 5 του παρόντος.

Άρθρο 19
Απολογισμός

1. Ο απολογισμός συντάσσεται από το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο και υποβάλλεται στο Μητροπολιτικό Συμβούλιο έως το τέλος Φεβρουαρίου του έτους, του οποίου έπεται εκείνου που αφορά ο απολογισμός. Ο απολογισμός συνοδεύεται από έγγραφο του προέδρου και σχετική πράξη του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου, συντάσσεται δε σύμφωνα με υπόδειγμα που καταρτίζει και τροποποιεί η Ιερά Μητρόπολη Ρόδου.

2. Το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο οφείλει να προσκομίσει άμεσα τα οικονομικά βιβλία και τα παραστατικά εσόδων και εξόδων, εφόσον τούτο ζητηθεί από το Μητροπολιτικό Συμβούλιο.

3. Τα μέλη του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου ευθύνονται ατομικά και αλληλέγγυα για κάθε απόκρυψη είσπραξης οποιουδήποτε πόρου και πληρωμής οποιασδήποτε δαπάνης, τέλους και οφειλής της Ενορίας.

4. Το Μητροπολιτικό Συμβούλιο, μετά από εισήγηση του αρχιερατικού επιτρόπου της περιφέρειας, στην οποία υπάγεται η Ενορία, ή του πρωτοσυγκέλλου ή του γενικού αρχιερατικού επιτρόπου ή του διευθυντή της Δ.Ο.Υ. μέλους αυτού για την τήρηση των υπό του νόμου προβλεπόμενων σχετικά με τις πραγματοποιηθείσες δαπάνες και την απόδοση των αναλογούντων τελών, αποφαίνεται αιτιολογημένα επί του απολογισμού εντός εξαμήνου από την υποβολή του. Το Μητροπολιτικό Συμβούλιο δύναται να συγκροτεί τριμελή επιτροπή ελέγχου των απολογισμών των Ενοριών με τη

συμμετοχή του αρχιερατικού επιτρόπου της οικείας αρχιερατικής περιφέρειας ή του πρωτοσυγκέλλου ή του γενικού αρχιερατικού επιτρόπου ή του διευθυντή της Δ.Ο.Υ. μέλους αυτού για την τήρηση των υπό του νόμου προβλεπομένων σχετικά με την πραγματοποίησή του.

5. Η μη υποβολή των προϋπολογισμών και απολογισμών από τα Εκκλησιαστικά Συμβούλια εντός των τασσόμενων προθεσμιών επάγεται την κατά τις κείμενες διατάξεις ποινική ευθύνη των υπαίτιων μελών του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου και χωρίς να προηγηθεί πειθαρχική τιμωρία και δικαιολογεί την απαλλαγή από τα καθήκοντά τους με αμετάκλητη απόφαση του Μητροπολιτικού Συμβουλίου, σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος, διατηρουμένου του δικαιώματος διενέργειας οικονομικού ελέγχου προς εξακρίβωση κακής διαχείρισης και απόδοσης ευθυνών κάθε είδους, καθώς και του δικαιώματος αποζημίωσης για την τυχόν προκληθείσα ζημία.

6. Εφόσον η επιτροπή της παρ. 4, μετά το πέρας του οικονομικού ελέγχου της παρ. 5 διαπιστώσει έλλειμμα διαχείρισης ή παράνομη πληρωμή δαπάνης, θεωρούμενης ως ελλείμματος, συντάσσει πόρισμα ελέγχου στο οποίο προσδιορίζει όλα τα δημοσιονομικά υπεύθυνα πρόσωπα, καθώς και το ύψος του ελλείμματος. Το πόρισμα ελέγχου υποβάλλεται για έγκριση στο Μητροπολιτικό Συμβούλιο, το οποίο προβαίνει στην έκδοση αιτιολογημένης καταλογιστικής απόφασης κατά του υπολόγου και συντάσσει χρηματικό κατάλογο με τους τυχόν αλληλέγγυα μετ' αυτού συνευθυνομένους. Αντίγραφα της καταλογιστικής απόφασης και του χρηματικού καταλόγου κοινοποιούνται στον καθού και στον προϊστάμενο της αρμόδιας Δ.Ο.Υ. της τελευταίας κατοικίας των δημοσιονομικά υπεύθυνων προσώπων, ο οποίος επιμελείται την άμεση βεβαίωση του καταλογιζόμενου ποσού ως δημόσιου εσόδου και την είσπραξή του, σύμφωνα με τις διατάξεις του Κώδικα Είσπραξης Δημοσίων Εσόδων, αποδιδομένων στη συνέχεια των εισπραχθέντων στην Ιερά Μητρόπολη Ρόδου. Κατά της καταλογιστικής απόφασης του οικείου Μητροπολιτικού Συμβουλίου επιτρέπεται προσφυγή, διά του οικείου Μητροπολίτη, ενώπιον του Οικουμενικού Πατριάρχη και της περί Αυτόν Αγίας και Ιεράς Συνόδου του Οικουμενικού Πατριαρχείου εντός μηνός από την κοινοποίησή της. Η προσφυγή κατατίθεται στην Ιερά Μητρόπολη Ρόδου, η οποία σε προθεσμία ενός (1) μηνός τη διαβιβάζει στο Οικουμενικό Πατριαρχείο, συνοδευόμενη από έκθεση και φάκελο.

Άρθρο 20
Έλεγχος των αποφάσεων των Εκκλησιαστικών Συμβουλίων

1. Το Μητροπολιτικό Συμβούλιο, σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 5 του παρόντος, ασκεί έλεγχο νομιμότητας και σκοπιμότητας της διαχείρισης και διοίκησης της Ενορίας.

2. Κάθε απόφαση του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου υποβάλλεται ενώπιον του Μητροπολιτικού Συμβουλίου, το οποίο την εγκρίνει, την τροποποιεί ή την απορρίπτει. Η απόφαση του Μητροπολιτικού Συμβουλίου εκδίδεται εντός τριμήνου από την υποβολή της απόφασης του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου σε αυτό. Μετά την άπρακτη παρέλευση της ως άνω προθεσμίας, η απόφαση θεωρείται ότι εγκρίθηκε σιωπηρά, εκτός των περιπτώσεων των παρ. 3 και 4 του παρόντος άρθρου.

3. Η αποδοχή ή αποποίηση δωρεάς υπό τρόπο, κληρονομίας ή κληροδοσίας, καθώς και η συνομολόγηση οποιουδήποτε δανείου, δεν δύνανται να πραγματοποιηθούν από το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο χωρίς την προηγουμένη έγκριση του Μητροπολιτικού Συμβουλίου.

4. Κάθε απόφαση του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου για την υποβολή μηνυτήριας αναφοράς ή έγκλησης, την έγερση αγωγής, την παραίτηση από ένδικα μέσα και τον δικαστικό ή εξώδικο συμβιβασμό ισχύει μόνο εφόσον έχει ληφθεί προηγούμενη έγκριση του Μητροπολιτικού Συμβουλίου. Δεν απαιτείται προηγούμενη έγκριση σε περίπτωση επ᾽ αυτοφώρω αδικήματος και αίτησης χορήγησης προσωρινής διαταγής και σε κάθε περίπτωση προκειμένου να αντιμετωπισθεί κατεπείγουσα περίπτωση ή άμεσος κίνδυνος. Για τη συνέχιση της διαδικασίας απαιτείται η έγκριση του Μητροπολιτικού Συμβουλίου.

5. Λαμβανομένων υπόψη των οριζομένων στην παρ. 3 του άρθρου 5 και στο άρθρο 6 του παρόντος, κάθε απόφαση του Μητροπολιτικού Συμβουλίου είναι υποχρεωτική για το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο. Εάν αυτό αρνηθεί την εκτέλεσή της, το Μητροπολιτικό Συμβούλιο απευθύνει σύσταση στα μέλη του, ενώ, εάν αυτά επιμείνουν, καλεί εγγράφως τα μέλη που αρνούνται να υποβάλουν τις εξηγήσεις τους εντός δεκαπέντε (15) ημερών. Εάν η προθεσμία παρέλθει άπρακτη ή οι εξηγήσεις κριθούν αβάσιμες, το Μητροπολιτικό Συμβούλιο προβαίνει στην αντικατάσταση των ελεγχόμενων μελών με τον διορισμό νέων για το υπόλοιπο της θητείας του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου.

Άρθρο 21
Τηρούμενα βιβλία

1. Με ευθύνη του προέδρου του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου, σε κάθε Ενορία τηρούνται τα κάτωθι βιβλία, τα οποία θεωρούνται από τον πρόεδρο του Μητροπολιτικού Συμβουλίου ή τον νόμιμο αναπληρωτή του:

α) Πρωτόκολλα αλληλογραφίας και έκδοσης πιστοποιητικών,

β) βιβλία βαπτίσεων, γάμων και κηδειών,

γ) βιβλίο αποφάσεων Εκκλησιαστικού Συμβουλίου,

δ) βιβλίο ταμείου,

ε) κτηματολόγιο - περιουσιολόγιο,

στ) βιβλίο πρακτικών καταμέτρησης εσόδων.

2. Τα έντυπα και η μορφή των τηρούμενων βιβλίων καθορίζονται με απόφαση του Μητροπολιτικού Συμβουλίου της Ιεράς Μητροπόλεως Ρόδου και δύνανται να τηρούνται και σε ηλεκτρονική μορφή.

Άρθρο 22
Ακίνητη και κινητή περιουσία των Ενοριών

1. Το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο διαχειρίζεται την ακίνητη και κινητή περιουσία της Ενορίας.

2. Η Ενορία επιτελεί σημαντικό κοινωνικό έργο και, επομένως, χρειάζεται πόρους. Προς τούτο, το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο πρέπει να αξιοποιεί την ακίνητη περιουσία της όσο το δυνατόν καλύτερα και περισσότερο προσοδοφόρα. Η ακίνητη περιουσία της Ενορίας είναι δυνατό να αξιοποιηθεί:

α) Με την εκμίσθωση,

β) με την εκποίηση, συμπεριλαμβανομένων και των εργολαβικών αντιπαροχών,

γ) με τη σύσταση δικαιώματος επιφάνειας, σύμφωνα με την παρ. 7 του άρθρου 334 του ν. 4957/2022.

3. Με απόφαση του Μητροπολιτικού Συμβουλίου διαπιστώνεται η ανάγκη και καθορίζεται ο τρόπος αξιοποίησης κάθε περιουσιακού στοιχείου της Ενορίας, σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 5, μετά από πρόταση του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου και αιτιολογημένη εισήγηση του προέδρου του Μητροπολιτικού Συμβουλίου.

Άρθρο 23
Εκμισθώσεις ακινήτων

1. Η εκμίσθωση ακινήτου που ανήκει σε Ενορία πραγματοποιείται, κατόπιν διενέργειας δημόσιου πλειοδοτικού διαγωνισμού με δημοπρασία. Οι όροι του διαγωνισμού συντάσσονται από το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο και εγκρίνονται από το Μητροπολιτικό Συμβούλιο. Δημοσίευση της περίληψης των όρων αναρτάται στον πίνακα ανακοινώσεων της Ενορίας και στην ιστοσελίδα της, καθώς και σε μία ημερήσια εφημερίδα της τοποθεσίας του ακινήτου, δέκα (10) τουλάχιστον ημέρες πριν από τη διεξαγωγή του διαγωνισμού.

2. Ο διαγωνισμός πρέπει να περιλαμβάνει απαραίτητα τους ακόλουθους όρους:

α. Για να συμμετάσχει κάποιος στον διαγωνισμό, πρέπει να καταθέσει ως εγγύηση συμμετοχής χρηματικό ποσό ίσο με το διπλάσιο της τιμής πρώτης προσφοράς.

β. Στον διαγωνισμό δεν δύνανται να συμμετάσχουν οφειλέτες του Δη-

μοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ., των Ιερών Ναών, των Ιερών Μονών και των εκκλησιαστικών νομικών προσώπων εν γένει.

γ. Τα έξοδα της διακήρυξης και διεξαγωγής του διαγωνισμού, καθώς και της σύνταξης του μισθωτηρίου συμφωνητικού βαρύνουν τον τελευταίο πλειοδότη.

δ. Το μίσθιο δεν δύναται να χρησιμοποιηθεί για σκοπούς αντίθετους με τα χρηστά ήθη.

ε. Κάθε δαπάνη επισκευής και συντήρησης του μισθίου, αναγκαία, επωφελής ή και πολυτελής, βαρύνει αποκλειστικά τον μισθωτή και παραμένει υπέρ του μισθίου και του εκμισθωτή μετά τη λήξη της μίσθωσης, χωρίς δικαίωμα αποζημίωσης του μισθωτή, εκτός εάν υφίσταται προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου, εγκεκριμένη από το Μητροπολιτικό Συμβούλιο, και

στ. Για τη μίσθωση πρέπει να εγγυηθεί υπέρ του μισθωτή και ένας τουλάχιστον αξιόχρεος εγγυητής.

3. Ο διαγωνισμός διεξάγεται δημόσια στα γραφεία της Ενορίας, ενώπιον του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου. Οι ενδιαφερόμενοι, αφού καταβάλουν τη σχετική εγγύηση συμμετοχής, υπογράφουν υπεύθυνη δήλωση ότι δεν υπάρχει οποιαδήποτε δέσμευση ή συνέπεια για τον Ιερό Ενοριακό Ναό, αν δεν εγκριθεί το αποτέλεσμα του διαγωνισμού είτε από το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο είτε από το Μητροπολιτικό Συμβούλιο, καθώς επίσης ότι έλαβαν γνώση των όρων του διαγωνισμού, τους οποίους αποδέχονται ανεπιφύλακτα, και ότι δεν πρόκειται χρησιμοποιήσουν το μίσθιο για σκοπούς αντίθετους με τα χρηστά ήθη. Εάν κάποιος συμμετάσχει για λογαριασμό άλλου, πρέπει να το δηλώσει προς το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο πριν από την έναρξη της διαγωνιστικής διαδικασίας, άλλως θεωρείται ότι συμμετέχει για τον εαυτό του. Ο πλειοδότης, ο οποίος προσφέρει το μεγαλύτερο μίσθωμα έως τη λήξη του διαγωνισμού, ανακηρύσσεται τελευταίος πλειοδότης. Μετά το πέρας του διαγωνισμού, σε όλους τους πλειοδότες, πλην του τελευταίου, επιστρέφεται στο ακέραιο η εγγύηση συμμετοχής.

4. Το πρακτικό κατακύρωσης του αποτελέσματος του διαγωνισμού υπογράφεται από τα μέλη του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου και τον τελευταίο πλειοδότη και αποστέλλεται στο Μητροπολιτικό Συμβούλιο για έγκριση. Εφόσον δεν υποβληθούν ενστάσεις ή όσες υποβληθούν απορριφθούν, καλείται εγγράφως ο τελευταίος πλειοδότης να υπογράψει τη σύμβαση μίσθωσης εντός δέκα (10) ημερολογιακών ημερών, μαζί με έναν τουλάχιστον αξιόχρεο εγγυητή. Εάν ο τελευταίος πλειοδότης και ο εγγυητής δεν προσέλθουν εντός της ως άνω προθεσμίας, ο τελευταίος πλειοδότης κηρύσσεται έκπτωτος και η εγγύηση συμμετοχής καταπίπτει υπέρ της Ενορίας. Εάν ο τελευταίος πλειοδότης προσέλθει και υπογράψει τη σύμβαση μίσθωσης, η εγγύηση συμμετοχής αντικαθίσταται από εγγύηση καλής

εκτέλεσης της σύμβασης, η οποία ισούται με το διπλάσιο του μηνιαίου μισθώματος, όπως αυτό διαμορφώθηκε κατά την πλειοδοσία.

5. Εάν ο διαγωνισμός κηρυχθεί άγονος ή τυχόν ενστάσεις κριθούν βάσιμες, επαναλαμβάνεται με απλή ανακοίνωση του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου, η οποία παραπέμπει στην αρχική διακήρυξη και αναρτάται πέντε (5) τουλάχιστον ημέρες πριν από την επαναληπτική διεξαγωγή του στον πίνακα ανακοινώσεων της Ενορίας και στην ιστοσελίδα της.

6. Εάν ο διαγωνισμός αποβεί άγονος και δεύτερη φορά, το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο, κατόπιν σχετικής έγκρισης του Μητροπολιτικού Συμβουλίου, δύναται να μειώσει την τιμή πρώτης προσφοράς και, εάν και πάλι ο διαγωνισμός αποβεί άγονος, δύναται να εγκρίνει την απευθείας εκμίσθωση του ακινήτου για χρονικό διάστημα που δεν υπερβαίνει τα τέσσερα (4) έτη.

7. Κατ' εξαίρεση, Ενορία μπορεί να προβαίνει, κατόπιν απόφασης του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου και έγκρισης του Μητροπολιτικού Συμβουλίου, σε εκμισθώσεις άνευ διαγωνισμού (απευθείας μίσθωση) στις εξής περιπτώσεις (χωρίς να απαγορεύεται ο διαγωνισμός):

α) Όταν η ετήσια πρόσοδος παρά του μισθίου δεν υπερβαίνει το ποσό των δεκαοκτώ χιλιάδων (18.000,00) ευρώ ή διαφορετικά, όταν το μηνιαίο μίσθωμα ανέρχεται μέχρι του ποσού των χιλίων πεντακοσίων (1.500,00) ευρώ ανά ακίνητο, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη τυχόν αναπροσαρμογή των μισθωμάτων κατά τη διάρκεια της μίσθωσης.

β) Όταν πρόκειται για εκμίσθωση ακινήτων προς άλλα εκκλησιαστικά νομικά πρόσωπα ή οργανισμούς και εκκλησιαστικά ιδρύματα, δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου, νομικά πρόσωπα μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, τα οποία εκπληρώνουν κοινωφελείς σκοπούς και επικουρούν το έργο εκκλησιαστικού νομικού προσώπου, για την ικανοποίηση των στεγαστικών ή λειτουργικών αναγκών τους. Το ίδιο ισχύει και όταν πρόκειται για εκμίσθωση ακινήτων προς το Ελληνικό Δημόσιο, τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.), τα Ν.Π.Δ.Δ. και τις Δημόσιες Επιχειρήσεις, υπό την προϋπόθεση ότι η απευθείας μίσθωση εξυπηρετεί αποκλειστικά και μόνο κοινωφελείς σκοπούς. Περιορισμένης έκτασης οικονομικές δραστηριότητες ως πηγή πρόσθετων πόρων κοινωφελούς ιδρύματος, εφόσον εξυπηρετούν τον σκοπό της παραχώρησης, κρίνονται κατά περίπτωση από το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο και εγκρίνονται από το Μητροπολιτικό Συμβούλιο.

γ) Όταν πρόκειται για εκμίσθωση ακινήτων που προορίζονται για ειδική ή εποχική χρήση. Στην περίπτωση αυτή, η μίσθωση δεν μπορεί να διαρκέσει πέραν των επτά (7) μηνών.

δ) Όταν πρόκειται για εκμίσθωση με σκοπό τη διατήρηση της νομής ακινήτου. Στην περίπτωση αυτή, η μίσθωση συνομολογείται για χρονικό διάστημα μέχρι δύο (2) ετών.

ε) Κατ' εφαρμογή κάθε άλλης ειδικής διάταξης νόμου, με την οποία επιτρέπεται η άνευ διαγωνισμού εκμίσθωση εκκλησιαστικού ακινήτου.

8. Στην περίπτωση που η διάρκεια της μίσθωσης υπερβαίνει τα εννέα (9) έτη ή το μηνιαίο μίσθωμα ορίζεται άνω των τριάντα χιλιάδων (30.000,00) ευρώ, απαιτείται έγκριση των όρων του διαγωνισμού για την εκμίσθωση ακινήτου από το Μητροπολιτικό Συμβούλιο και έγκριση της μίσθωσης του ακινήτου από τον Οικουμενικό Πατριάρχη και της περί Αυτόν Αγίας και Ιεράς Συνόδου του Οικουμενικού Πατριαρχείου.

9. Επιτρέπεται η κατάρτιση μακροχρόνιας μίσθωσης διάρκειας έως ενενήντα (90) ετών, για την εκμετάλλευση και αξιοποίηση μεγάλων άγονων εκτάσεων ή γηπέδων, εντός ή εκτός σχεδίου πόλεως ή οικισμού, οι οποίες απαιτούν ιδιαίτερα ουσιώδεις δαπάνες του μισθωτού, όπως κατασκευή κτηρίων, τεχνικών έργων, εγκαταστάσεων, και για την εκτέλεση μεγάλου επενδυτικού προγράμματος με αυτοχρηματοδότηση ή όχι. Στην περίπτωση αυτή, απαιτείται έγκριση των όρων του διαγωνισμού για την εκμίσθωση ακινήτου από το Μητροπολιτικό Συμβούλιο και έγκριση της μίσθωσης του ακινήτου από τον Οικουμενικό Πατριάρχη και την περί Αυτόν Αγία και Ιερά Σύνοδο του Οικουμενικού Πατριαρχείου.

Άρθρο 24
Εκποίηση ακινήτων

1. Η εκποίηση ακινήτου που ανήκει σε Ενορία, στην έννοια της οποίας υπάγονται και οι εργολαβικές αντιπαροχές, πραγματοποιείται κατά κανόνα με τη διενέργεια δημόσιου πλειοδοτικού διαγωνισμού με δημοπρασία. Για την εκποίηση ακινήτου απαιτείται έγκριση από την Αγία και Ιερά Σύνοδο του Οικουμενικού Πατριαρχείου.

2. Προκειμένου να ορισθεί η τιμή εκκίνησης του διαγωνισμού, προηγείται εκτίμηση της αξίας του ακινήτου είτε από ορκωτό εκτιμητή είτε από τριμελή επιτροπή ειδικών, η οποία ορίζεται με απόφαση του οικείου Εκκλησιαστικού Συμβουλίου. Η εκτίμηση της αξίας του ακινήτου δεν πρέπει να απέχει από την ημερομηνία διεξαγωγής του διαγωνισμού χρονικό διάστημα άνω του έτους.

3. Οι όροι του διαγωνισμού συντάσσονται από το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο και εγκρίνονται από το Μητροπολιτικό Συμβούλιο. Δημοσίευση της περίληψης των όρων αναρτάται στον πίνακα ανακοινώσεων της Ενορίας και στην ιστοσελίδα της, καθώς και σε μία ημερήσια εφημερίδα της τοποθεσίας του ακινήτου, τουλάχιστον τριάντα (30) ημέρες πριν από τη διεξαγωγή του διαγωνισμού.

4. Ο διαγωνισμός πρέπει να περιλαμβάνει απαραίτητα τους ακόλουθους όρους:

α. Για να συμμετάσχει κάποιος στον διαγωνισμό, πρέπει να καταθέσει ως εγγύηση συμμετοχής χρηματικό ποσό ίσο με το ένα εικοστό (1/20) της τιμής πρώτης προσφοράς.

β. Στον διαγωνισμό δεν δύνανται να συμμετάσχουν οφειλέτες του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ., των Ιερών Ναών, των Ιερών Μονών και των εκκλησιαστικών νομικών προσώπων εν γένει.

γ. Τα έξοδα της διακήρυξης και διεξαγωγής του διαγωνισμού, καθώς και της σύνταξης του σχετικού συμβολαίου και μεταγραφής του βαρύνουν τον τελευταίο πλειοδότη.

5. Ο διαγωνισμός διεξάγεται δημόσια στα γραφεία της Ενορίας, ενώπιον του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου και συμβολαιογράφου. Οι ενδιαφερόμενοι, αφού καταβάλουν τη σχετική εγγύηση συμμετοχής, υπογράφουν υπεύθυνη δήλωση ότι έλαβαν γνώση των όρων του διαγωνισμού, τους οποίους αποδέχονται πλήρως και ανεπιφύλακτα, και ότι δεν υπάρχει οποιαδήποτε δέσμευση ή συνέπεια για τον Ιερό Ενοριακό Ναό, αν δεν εγκριθεί το αποτέλεσμα του διαγωνισμού είτε από το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο είτε από το Μητροπολιτικό Συμβούλιο. Για τη συμμετοχή προσώπου για λογαριασμό άλλου, απαιτείται δήλωση προς το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο, με ταυτόχρονη κατάθεση σχετικής εξουσιοδότησης πριν από την έναρξη της διαγωνιστικής διαδικασίας, άλλως θεωρείται ότι το πρόσωπο συμμετέχει για τον εαυτό του. Ο πλειοδότης ο οποίος προσφέρει το μεγαλύτερο τίμημα έως τη λήξη του διαγωνισμού ανακηρύσσεται τελευταίος πλειοδότης. Μετά το πέρας του διαγωνισμού, σε όλους τους πλειοδότες, πλην του τελευταίου, επιστρέφεται στο ακέραιο η εγγύηση συμμετοχής.

6. Το πρακτικό κατακύρωσης του αποτελέσματος του διαγωνισμού υπογράφεται από τα μέλη του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου και τον τελευταίο πλειοδότη. Ένσταση για παραβίαση των όρων της διακήρυξης του διαγωνισμού δικαιούται να υποβάλει ενώπιον του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου όποιος έχει έννομο συμφέρον, εντός προθεσμίας πέντε (5) ημερών από την ημερομηνία διεξαγωγής του διαγωνισμού. Στη συνέχεια, το πρακτικό κατακύρωσης του αποτελέσματος με τις τυχόν υποβληθείσες ενστάσεις αποστέλλεται στο Μητροπολιτικό Συμβούλιο για έγκριση. Αν η ένσταση γίνει δεκτή από το Μητροπολιτικό Συμβούλιο, ο διαγωνισμός ακυρώνεται, επιστρέφεται η εγγύηση συμμετοχής στον τελευταίο πλειοδότη και ορίζεται νέα ημερομηνία διεξαγωγής του διαγωνισμού. Εφόσον το αποτέλεσμα του διαγωνισμού εγκριθεί, καλείται εγγράφως ο τελευταίος πλειοδότης να υπογράψει το σχετικό συμβόλαιο αγοραπωλησίας εντός τριάντα (30) ημερών. Εάν ο τελευταίος πλειοδότης δεν προσέλθει εντός της ως άνω προθεσμίας, κηρύσσεται έκπτωτος και η εγγύηση συμμετοχής καταπίπτει υπέρ της Ενορίας. Εάν προσέλθει και υπογράψει το συμβόλαιο αγοραπω-

λησίας, η εγγύηση συμμετοχής συμψηφίζεται με το επιτευχθέν τίμημα, αφού αφαιρεθούν τα έξοδα διακήρυξης και διεξαγωγής της διαγωνιστικής διαδικασίας.

7. Κατ' εξαίρεση, επιτρέπεται η άνευ διαγωνισμού εκποίηση ακινήτων προς το Ελληνικό Δημόσιο, τους Ο.Τ.Α., τα Ν.Π.Δ.Δ., τις Δημόσιες Επιχειρήσεις και άλλα Ν.Π.Ι.Δ., τα οποία εκπληρώνουν κοινωφελείς σκοπούς. Επιπλέον είναι επιτρεπτή η άνευ διαγωνισμού εκποίηση προς φυσικά ή νομικά πρόσωπα, όταν δεν είναι δυνατόν ή συμφέρον να γίνει διαγωνισμός. Τούτο συντρέχει, ενδεικτικά, στη συνιδιοκτησία εξ αδιαιρέτου, στη λύση της κοινωνίας δικαιώματος κατ' ιδανικά μέρη, στην περίπτωση που το ακίνητο είναι ετοιμόρροπο ή κατεδαφιστέο και η εκποίησή του θα ενισχύσει οικονομικά τους σκοπούς της Ενορίας. Η ως άνω απευθείας εκποίηση επιτρέπεται με αιτιολογημένη απόφαση του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου, κατόπιν έγκρισης του Μητροπολιτικού Συμβουλίου και τελικής έγκρισης του Οικουμενικού Πατριάρχη και της περί Αυτόν Αγίας και Ιεράς Συνόδου του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Με την ίδια απόφαση καθορίζονται οι όροι της πώλησης και ο τρόπος καταβολής του τιμήματος. Στις παραπάνω περιπτώσεις το ζητούμενο τίμημα δεν δύναται να υπολείπεται της προσδιοριζόμενης από ορκωτό εκτιμητή αγοραίας αξίας ή της αξίας του ακινήτου βάσει συστήματος αντικειμενικού προσδιορισμού. Κατ' εξαίρεση, εφόσον επί εκκλησιαστικών ακινήτων των Ενοριών δημιουργήθηκαν νομικές και πραγματικές καταστάσεις που παρακωλύουν την άσκηση νομής και κατοχής και εν γένει την ελεύθερη διαχείρισή τους ή συντρέχουν σοβαροί κοινωνικοί λόγοι ή λόγοι εκκλησιαστικού συμφέροντος, επιτρέπεται, με τη διαδικασία εδαφίου δ, η προς συμβιβασμό και διακανονισμό της υπόθεσης απευθείας εκποίηση ακινήτου, εφόσον ήθελε κριθεί συμφέρουσα, τηρουμένης της διαδικασίας επίκαιρης εκτίμησης από ορκωτό εκτιμητή της αγοραίας αξίας του ακινήτου πριν από την εκποίησή του. Προϋπόθεση της κατ' εξαίρεση εκποίησης του παρόντος είναι ο αγοραστής να διατηρεί επί είκοσι (20) έτη αδιατάρακτη νομή ή και κατοχή επί του ακινήτου ο ίδιος ή οι δικαιοπάροχοί του. Η τιμή της εκποίησης είναι δυνατόν να μειώνεται έναντι της εκτιμηθείσης αγοραίας κατά ποσοστό ένα τοις εκατό (1%) ανά έτος άσκησης νομής από τον αγοραστή ή τους δικαιοπαρόχους του για το πέραν της εικοσαετίας διάστημα παραμονής του στο ακίνητο, έως ποσοστού μείωσης τριάντα τοις εκατό (30%) κατ' ανώτατο όριο.

8. Η σύσταση δικαιώματος επιφάνειας διέπεται από τις διατάξεις της παρ. 7 του άρθρου 334 του ν. 4957/2022.

Άρθρο 25
Παραχώρηση της χρήσης ακινήτου

1. Η παραχώρηση χρήσης ακινήτου που ανήκει στην Ενορία πραγματοποιείται μετά από αιτιολογημένη απόφαση του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου. Η απόφαση αυτή υπόκειται σε έγκριση αρχικά από το Μητροπολιτικό Συμβούλιο και στη συνέχεια από τον Οικουμενικό Πατριάρχη και την περί Αυτόν Αγία και Ιερά Σύνοδο του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Η παραχώρηση πραγματοποιείται για ορισμένο ή αόριστο χρόνο, δωρεάν ή έναντι ανταλλάγματος, εν όλω ή εν μέρει, σε Ο.Τ.Α. και Ν.Π.Δ.Δ., εφόσον εκπληρώνει κοινωφελείς σκοπούς που δεν είναι αντίθετοι στους Ιερούς Κανόνες, τις παραδόσεις της Ορθόδοξης Εκκλησίας και τα χρηστά ήθη. Στους όρους της παραχώρησης περιλαμβάνεται υποχρεωτικά ότι το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο της Ενορίας δεν στερείται του δικαιώματος άρσης της παραχώρησης, άνευ αποζημίωσης του χρησαμένου, εκτός και αν συνταχθεί συμβολαιογραφικό έγγραφο για την παραχώρηση, στο οποίο αναγράφονται ρητά οι προϋποθέσεις και οι όροι αποζημίωσης του χρησαμένου, καθώς και οι όροι ανάκλησής της.

2. Στην περίπτωση παραχώρησης χρήσης ακινήτου της Ενορίας, μετά την τελική έγκριση συντάσσεται και υπογράφεται σχετική σύμβαση παραχώρησης χρήσης-χρησιδανείου, στην οποία εξειδικεύονται οι ειδικότεροι όροι και συμφωνίες. Όσα βαρύνουν το ακίνητο, ιδίως οι πάσης φύσεως φόροι, δαπάνες και τέλη, καταβάλλονται αποκλειστικά από τον χρησάμενο.

Άρθρο 26
Διαχείριση της κινητής περιουσίας των Ενοριών

1. Το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο διαχειρίζεται την κινητή και άυλη περιουσία των Ενοριών. Αυτή συνίσταται στα παρακάτω:

α. Χρήματα,

β. μετοχές, αξιόγραφα, λοιπούς ή ονομαστικούς ή ανώνυμους τίτλους και άυλες αξίες,

γ. κινητά αντικείμενα, ιδίως τιμαλφή αφιερώματα, πίνακες ζωγραφικής και έπιπλα.

2. Η διαφύλαξη των ως άνω κινητών αξιών πραγματοποιείται με τη σύσταση παρακαταθήκης σε τραπεζικούς λογαριασμούς (τα χρήματα) ή σε τραπεζικές θυρίδες (τα τιμαλφή), οι οποίοι ανοίγονται μόνον επ' ονόματι του νομικού προσώπου της Ενορίας, κατόπιν απόφασης του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου και έγκρισής της από το Μητροπολιτικό Συμβούλιο.

3. Ο χρόνος και ο τρόπος αξιοποίησής τους αποφασίζονται κάθε φορά από το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο, η δε απόφασή του πρέπει να εγκρίνεται από το Μητροπολιτικό Συμβούλιο.

Άρθρο 27
Αγορά ακίνητης περιουσίας

1. Η αγορά ακινήτου για τις ανάγκες Ενορίας πραγματοποιείται κατά κανόνα με τη διενέργεια δημόσιου μειοδοτικού διαγωνισμού με δημοπρασία. Για κάθε αγορά αξίας μεγαλύτερης των εκατό χιλιάδων (100.000,00) ευρώ απαιτείται και έγκριση από την Αγία και Ιερά Σύνοδο του Οικουμενικού Πατριαρχείου.

2. Προκειμένου να ορισθεί η τιμή εκκίνησης του διαγωνισμού, προηγείται εκτίμηση της αξίας του προς αγορά κατάλληλου ακινήτου είτε από ορκωτό εκτιμητή είτε από τριμελή επιτροπή ειδικών, οι οποίοι ορίζονται με απόφαση του οικείου Εκκλησιαστικού Συμβουλίου. Η εκτίμηση της αξίας του ακινήτου δεν πρέπει να απέχει από την ημερομηνία διεξαγωγής του διαγωνισμού χρονικό διάστημα άνω του έτους.

3. Οι όροι του διαγωνισμού συντάσσονται από το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο και εγκρίνονται από το Μητροπολιτικό Συμβούλιο. Δημοσίευση της περίληψης των όρων αναρτάται στον πίνακα ανακοινώσεων της Ενορίας και στην ιστοσελίδα της, καθώς και σε μία ημερήσια εφημερίδα της τοποθεσίας του ακινήτου, τουλάχιστον τριάντα (30) ημέρες πριν από τη διεξαγωγή του διαγωνισμού.

4. Ο διαγωνισμός πρέπει να περιλαμβάνει απαραίτητα τους ακόλουθους όρους:

α. Για να συμμετάσχει κάποιος στον διαγωνισμό, πρέπει να καταθέσει ως εγγύηση συμμετοχής χρηματικό ποσό ίσο με το ένα εικοστό (1/20) της τιμής πρώτης προσφοράς.

β. Στον διαγωνισμό δεν δύνανται να συμμετάσχουν οφειλέτες του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ., των Ιερών Ναών, των Ιερών Μονών και των εκκλησιαστικών νομικών προσώπων εν γένει.

γ. Τα έξοδα της διακήρυξης και διεξαγωγής του διαγωνισμού, καθώς και της σύνταξης του σχετικού συμβολαίου και μεταγραφής του βαρύνουν τον τελευταίο μειοδότη.

5. Ο διαγωνισμός διεξάγεται δημόσια στα γραφεία της Ενορίας, ενώπιον του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου. Οι ενδιαφερόμενοι, αφού καταβάλουν τη σχετική εγγύηση συμμετοχής, υπογράφουν υπεύθυνη δήλωση ότι έλαβαν γνώση των όρων του διαγωνισμού, τους οποίους αποδέχονται πλήρως και ανεπιφύλακτα, και ότι δεν υπάρχει οποιαδήποτε δέσμευση ή συνέπεια για τον Ιερό Ενοριακό Ναό, αν δεν εγκριθεί το αποτέλεσμα του διαγωνισμού είτε από το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο είτε από το Μητροπολιτικό Συμβούλιο. Για τη συμμετοχή προσώπου για λογαριασμό άλλου, απαιτείται δήλωση προς το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο, με ταυτόχρονη κατάθεση σχετικής εξουσιοδότησης πριν από την έναρξη της διαγωνιστικής

διαδικασίας, άλλως θεωρείται ότι το πρόσωπο συμμετέχει για τον εαυτό του. Το αποτέλεσμα του μειοδοτικού διαγωνισμού κατακυρώνεται από το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο υπέρ του προσώπου που προσφέρει το μικρότερο τίμημα και έχει υποβάλει τα οριζόμενα στη διακήρυξη δικαιολογητικά. Μετά το πέρας του διαγωνισμού, σε όλους τους συμμετέχοντες, πλην του τελευταίου μειοδότη, επιστρέφεται στο ακέραιο η εγγύηση συμμετοχής.

6. Το πρακτικό κατακύρωσης του αποτελέσματος του διαγωνισμού υπογράφεται από τα μέλη του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου και τον τελευταίο μειοδότη. Ένσταση για παραβίαση των όρων της διακήρυξης του διαγωνισμού δικαιούται να υποβάλει ενώπιον του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου όποιος έχει έννομο συμφέρον, εντός προθεσμίας πέντε (5) ημερών από την ημερομηνία διεξαγωγής του διαγωνισμού. Στη συνέχεια, το πρακτικό κατακύρωσης του αποτελέσματος του διαγωνισμού, με τις τυχόν υποβληθείσες ενστάσεις αποστέλλεται στο Μητροπολιτικό Συμβούλιο για έγκριση. Εφόσον η ένσταση γίνει δεκτή από το Μητροπολιτικό Συμβούλιο, ο διαγωνισμός ακυρώνεται, επιστρέφεται η εγγύηση συμμετοχής στον τελευταίο μειοδότη και ορίζεται νέα ημερομηνία διεξαγωγής του διαγωνισμού. Εφόσον ο διαγωνισμός εγκριθεί, καλείται εγγράφως ο τελευταίος μειοδότης να υπογράψει το σχετικό συμβόλαιο αγοραπωλησίας εντός τριάντα (30) ημερών. Εάν αυτός δεν προσέλθει εντός της ως άνω προθεσμίας, κηρύσσεται έκπτωτος και η εγγύηση συμμετοχής καταπίπτει υπέρ της Ενορίας.

7. Κατ' εξαίρεση, επιτρέπεται η άνευ διαγωνισμού αγορά ακινήτων από το Ελληνικό Δημόσιο, τους Ο.Τ.Α., τα Ν.Π.Δ.Δ., τις Δημόσιες Επιχειρήσεις και τα άλλα Ν.Π.Ι.Δ, τα οποία εκπληρώνουν κοινωφελείς σκοπούς. Επιπλέον, είναι επιτρεπτή η άνευ διαγωνισμού αγορά από φυσικά ή νομικά πρόσωπα, όταν δεν είναι δυνατόν ή συμφέρον να γίνει διαγωνισμός. Τούτο συντρέχει, ενδεικτικά, στη συνιδιοκτησία εξ αδιαιρέτου, στη λύση της κοινωνίας δικαιώματος κατ' ιδανικά μέρη, στην περίπτωση που το ακίνητο είναι κατάλληλο για τις ανάγκες και τους σκοπούς της Ενορίας. Η ως άνω απευθείας αγορά γίνεται κατόπιν έκθεσης τουλάχιστον ενός ορκωτού εκτιμητή ακινήτων, αιτιολογημένης απόφασης του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου, έγκρισης του Μητροπολιτικού Συμβουλίου και τελικής έγκρισης του Οικουμενικού Πατριάρχη και της περί Αυτόν Αγίας και Ιεράς Συνόδου του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Με την ίδια απόφαση καθορίζονται οι όροι της αγοράς και ο τρόπος καταβολής του τιμήματος. Στις παραπάνω περιπτώσεις το ζητούμενο τίμημα δεν δύναται να είναι ανώτερο της προσδιοριζόμενης από τον ορκωτό εκτιμητή αγοραίας αξίας ή της αξίας του ακινήτου βάσει συστήματος αντικειμενικού προσδιορισμού. Με την ίδια διαδικασία επιτρέπεται και η απευθείας αγορά ήδη διακατεχόμενων ακινήτων των Ενοριών, για τα οποία δεν πληρούνται προϋποθέσεις χρησικτη-

σίας, εφόσον δημιουργήθηκαν νομικές και πραγματικές καταστάσεις που εξυπηρετούν σοβαρές εκκλησιαστικές ανάγκες.

Άρθρο 28
Έργα, προμήθειες και υπηρεσίες των Ενοριών της Ιεράς Μητροπόλεως Ρόδου

1. Η εκτέλεση έργου, προμήθειας και υπηρεσίας υπέρ της Ενορίας για ποσό άνω των τριάντα χιλιάδων (30.000,00) ευρώ πραγματοποιείται κατόπιν διενέργειας δημόσιου μειοδοτικού διαγωνισμού. Εφόσον αντικείμενο του διαγωνισμού είναι η εκτέλεση έργων, αυτός διενεργείται κατόπιν τεχνικής μελέτης ή προμελέτης ή τεχνικής έκθεσης, καθώς και διακήρυξης, που συντάσσονται από μελετητή ή τεχνικό σύμβουλο, αποφασίζονται από το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο και η σχετική απόφαση εγκρίνεται από το Μητροπολιτικό Συμβούλιο. Εφόσον αντικείμενο του διαγωνισμού είναι οι πάσης φύσεως προμήθειες και υπηρεσίες, αυτός διενεργείται, κατόπιν διακήρυξης που συντάσσεται και αποφασίζεται από το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο και εγκρίνεται από το Μητροπολιτικό Συμβούλιο. Περίληψη της διακήρυξης αναρτάται στον πίνακα ανακοινώσεων της Ενορίας και στην ιστοσελίδα της και δημοσιεύεται σε μία ημερήσια τοπική εφημερίδα τουλάχιστον τριάντα ημέρες (30) ημέρες πριν από τη διεξαγωγή του διαγωνισμού. Απαγορευμένων των τεχνητών κατατμήσεων του αντικειμένου των συμβάσεων, οι απευθείας αναθέσεις έργου, προμήθειας και υπηρεσίας κάτω των τριάντα χιλιάδων (30.000,00) ευρώ διενεργούνται μόνο κατόπιν αιτιολογημένης απόφασης του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου και έγκρισης του Μητροπολιτικού Συμβουλίου.

2. Ο διαγωνισμός πρέπει να περιλαμβάνει απαραίτητα τους ακόλουθους όρους:

α. Για να συμμετάσχει κάποιος στον διαγωνισμό, πρέπει να καταθέσει τις εγγυήσεις που προβλέπει η διακήρυξη.

β. Στον διαγωνισμό δεν δύνανται να συμμετάσχουν οφειλέτες του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ., των Ιερών Ναών, των Ιερών Μονών και των εκκλησιαστικών νομικών προσώπων εν γένει.

γ. Τα έξοδα της διακήρυξης και διεξαγωγής του διαγωνισμού, καθώς και της σύνταξης του σχετικού συμφωνητικού βαρύνουν το πρόσωπο υπέρ του οποίου κατακυρώνεται ο διαγωνισμός.

3. Ο διαγωνισμός διεξάγεται δημόσια κατά τον τρόπο και τη διαδικασία που ορίζεται στη διακήρυξη ενώπιον του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου ή επιτροπής που αυτό ορίζει. Οι ενδιαφερόμενοι καταθέτουν την οριζόμενη στη διακήρυξη εγγύηση συμμετοχής και υποβάλλουν υπεύθυνη δήλωση ότι δεν υπάρχει οποιαδήποτε δέσμευση ή συνέπεια για τον Ιερό Ενοριακό Ναό, αν δεν εγκριθεί το αποτέλεσμα του διαγωνισμού είτε από το Εκκλη-

σιαστικό Συμβούλιο είτε από το Μητροπολιτικό Συμβούλιο, καθώς επίσης ότι έλαβαν γνώση των όρων του διαγωνισμού, τους οποίους αποδέχονται πλήρως και ανεπιφύλακτα, και επίσης καταθέτουν όλα τα λοιπά δικαιολογητικά που απαιτούνται. Εάν κάποιος συμμετάσχει για λογαριασμό άλλου, πρέπει να το δηλώσει προς το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο ή την επιτροπή, καταθέτοντας ταυτόχρονα και τη σχετική εξουσιοδότηση πριν από την έναρξη της διαγωνιστικής διαδικασίας, άλλως θεωρείται ότι συμμετέχει για τον εαυτό του. Το αποτέλεσμα του διαγωνισμού κατακυρώνεται από το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο υπέρ του προσώπου που καταθέτει την πλέον συμφέρουσα προσφορά σύμφωνα με τους όρους του διαγωνισμού και έχει υποβάλει τα οριζόμενα στη διακήρυξη δικαιολογητικά. Μετά την υπογραφή του πρακτικού κατακύρωσης του αποτελέσματος του διαγωνισμού, κατά τα οριζόμενα στην επόμενη παράγραφο, επιστρέφεται στο ακέραιο η εγγύηση συμμετοχής σε όλους του συμμετέχοντες πλην του προσώπου, υπέρ του οποίου κατακυρώθηκε το αποτέλεσμα του διαγωνισμού.

4. Το πρακτικό κατακύρωσης του αποτελέσματος του διαγωνισμού υπογράφεται από τα μέλη του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου και τον ανάδοχο ή νόμιμα εξουσιοδοτημένο αντιπρόσωπό του. Ένσταση για παραβίαση των όρων της διακήρυξης του διαγωνισμού δικαιούται να υποβάλει ενώπιον του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου όποιος έχει έννομο συμφέρον και δεν έχει λάβει την εγγυητική επιστολή του, εντός προθεσμίας πέντε (5) ημερών από την ημερομηνία διεξαγωγής του διαγωνισμού. Στη συνέχεια, το πρακτικό κατακύρωσης με τις τυχόν υποβληθείσες ενστάσεις και έκθεση του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου αποστέλλονται στο Μητροπολιτικό Συμβούλιο για έγκριση. Εφόσον η ένσταση γίνει δεκτή από το Μητροπολιτικό Συμβούλιο, ο διαγωνισμός ακυρώνεται, επιστρέφεται η εγγύηση συμμετοχής στον ανάδοχο και ορίζεται νέα ημερομηνία διεξαγωγής του διαγωνισμού. Εφόσον ο διαγωνισμός εγκριθεί, καλείται εγγράφως ο ανάδοχος να υπογράψει το σχετικό συμφωνητικό εντός δεκαπέντε (15) ημερών. Εάν αυτός δεν προσέλθει εντός της ως άνω προθεσμίας, κηρύσσεται έκπτωτος και η εγγύηση συμμετοχής καταπίπτει υπέρ της Ενορίας. Εάν ο ανάδοχος προσέλθει προκειμένου να υπογράψει το σχετικό συμφωνητικό, η εγγύηση συμμετοχής πρέπει να αντικατασταθεί με την εγγύηση καλής εκτέλεσης, όπως προβλέπεται στους όρους της διακήρυξης.

5. Οι ρυθμίσεις του παρόντος άρθρου δεν αφορούν περιπτώσεις διαχειριστικών πράξεων, για τις οποίες οι Ενορίες επιχορηγούνται ή χρηματοδοτούνται από εθνικούς ή ευρωπαϊκούς πόρους, για τις οποίες εφαρμοστέες είναι οι ισχύουσες διατάξεις για τις κρατικές ή δημόσιες συμβάσεις του ν. 4412/2016 (Α΄ 147), αλλά θεσπίζονται μόνο για έργα, υπηρεσίες και προμήθειες που δεν υπάγονται σε αυτές.

Άρθρο 29
Δανειοδότηση της Ιεράς Μητροπόλεως Ρόδου, των Ενοριών και Μονών από τραπεζικούς οργανισμούς

1. Για την έγκριση λήψης δανείου υπέρ της Ιεράς Μητροπόλεως Ρόδου απαιτείται απόφαση του Μητροπολιτικού Συμβουλίου, κατόπιν οικονομοτεχνικής έκθεσης υπογεγραμμένης από έναν (1) τουλάχιστον οικονομολόγο, μέλος του Οικονομικού Επιμελητηρίου Ελλάδας. Η απόφαση τεκμηριώνει κατά πλήρη αιτιολόγηση την αναγκαιότητα λήψης του δανείου, τη δυνατότητα ανταπόκρισης στα τοκοχρεωλύσια, τη λήψη προσφορών από τρεις (3) τουλάχιστον τράπεζες και την πλέον συμφέρουσα και εγκρίνεται από τον Οικουμενικό Πατριάρχη και την περί Αυτόν Αγία και Ιερά Σύνοδο του Οικουμενικού Πατριαρχείου.

2. Για την έγκριση λήψης δανείου υπέρ Ενοριών και Ιερών Μονών τους απαιτείται απόφαση του οικείου Εκκλησιαστικού Συμβουλίου ή Ηγουμενοσυμβουλίου ή Μοναστηριακής Επιτροπής, κατόπιν οικονομοτεχνικής έκθεσης υπογεγραμμένης από έναν (1) τουλάχιστον οικονομολόγο μέλος του Οικονομικού Επιμελητηρίου Ελλάδας. Η απόφαση τεκμηριώνει κατά πλήρη αιτιολόγηση την αναγκαιότητα λήψης του δανείου, τη δυνατότητα ανταπόκρισης στα τοκοχρεωλύσια, τη λήψη προσφορών από τρεις (3) τουλάχιστον τράπεζες και την πλέον συμφέρουσα και εγκρίνεται από το Μητροπολιτικό Συμβούλιο.

3. Σε κάθε περίπτωση, δεν επιτρέπεται η εγγραφή προσημείωσης υποθήκης ή υποθήκης σε ακίνητα που εξυπηρετούν θρησκευτικούς σκοπούς ούτε η παροχή εγγύησης εκ μέρους της Ιεράς Μητροπόλεως Ρόδου ή άλλου Ιερού Ναού ή Ιεράς Μονής αυτής.

Άρθρο 30
Ερανικές επιτροπές

1. Επιτρέπεται η σύσταση ερανικών επιτροπών για τη διενέργεια εράνων εντός της περιφέρειας της Ιεράς Μητροπόλεως Ρόδου, με σκοπό την ανέγερση, αποπεράτωση, αγιογράφηση, επισκευή των Ιερών Ναών ή ενίσχυση του κοινωνικού και ποιμαντικού έργου τους, μετά από απόφαση του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου και έγκριση του Μητροπολιτικού Συμβουλίου. Στη σχετική απόφαση πρέπει να μνημονεύεται ο σκοπός της διεξαγωγής του εράνου, ο τόπος και χρόνος διεξαγωγής του και τα ονόματα των μελών της ερανικής επιτροπής.

2. Για τη διενέργεια εράνου και εκτός της περιφέρειας της Ιεράς Μητροπόλεως, απαιτείται η σύμφωνη γνώμη του Μητροπολίτη, στην Εκκλησιαστική Επαρχία του οποίου διεξάγεται ο έρανος, καθώς και η σχετική έγκριση των αρμόδιων κρατικών αρχών.

3. Η ερανική επιτροπή, μετά την κατά τα ως άνω σύστασή της, συγκροτείται σε σώμα και εκλέγει τον ταμία της. Πρόεδρός της τίθεται αυτοδίκαια ο πρόεδρος του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου. Με απόφαση της ερανικής επιτροπής ορίζονται οι ομάδες που διενεργούν τον έρανο.

4. Η ερανική επιτροπή οφείλει να εφοδιάζει τις ομάδες του εράνου με τα απαιτούμενα δικαιολογητικά προκειμένου να αποδεικνύεται η νομιμότητα του εράνου κατά τους ελέγχους των αρχών.

5. Η ερανική επιτροπή διεξάγει τον έρανο με διάθεση προτυπωμένων δελτίων εισφορών συγκεκριμένης αξίας, τα οποία αριθμούνται και σφραγίζονται από την Ιερά Μητρόπολη.

6. Η ερανική επιτροπή υποχρεούται:

α. Να μην διαθέτει το προϊόν του εράνου ούτε να προβαίνει σε εκκλησιαστικό έργο, αλλά να καταθέτει το προϊόν του εράνου αμελλητί στον τραπεζικό λογαριασμό που τηρεί η Ενορία,

β. να ενημερώσει εγγράφως το Μητροπολιτικό Συμβούλιο, εντός μηνός από το πέρας του εράνου, για το αποτέλεσμά του και για το συνολικό χρηματικό ποσό που συγκεντρώθηκε. Επίσης, να καταθέσει στην Ιερά Μητρόπολη, εντός της ιδίας προθεσμίας, τα αδιάθετα αριθμημένα και σφραγισμένα δελτία εισφορών.

7. Το αποτέλεσμα του εράνου εγγράφεται σε ειδικό πεδίο του απολογισμού της Ενορίας.

Άρθρο 31
Έναρξη ισχύος

Η ισχύς του παρόντος διατάγματος αρχίζει από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Στον Υπουργό Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού αναθέτουμε τη δημοσίευση και εκτέλεση του παρόντος διατάγματος.

Αθήνα, 8 Οκτωβρίου 2024

Η Πρόεδρος της Δημοκρατίας
ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΥ

Ο Υπουργός Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού
ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΠΙΕΡΡΑΚΑΚΗΣ

ΠΡΑΞΙΣ 322/2024

Ἡμεῖς ὁ Μητροπολίτης Ρόδου ΚΥΡΙΛΛΟΣ λαβόντες ὑπ᾽ ὄψιν:

Τό ὑπ᾽ ἀριθ. 337 ἄρθρον τοῦ Ν. 4957/2022 (141[Α]).

Τό ὑπ᾽ ἀριθ. 57/2024 (160[Α]) Προεδρικόν Διάταγμα «*Περί συγκροτήσεως, συγκλήσεως, λειτουργίας καί ἁρμοδιοτήτων τοῦ Μητροπολιτικοῦ Συμβουλίου καί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Συμβουλίων τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ρόδου».*

Τό ὑπ᾽ ἀριθ. 2 ἄρθρον τοῦ Π.Δ. 57/2024 (160[Α]) «*Περί συγκροτήσεως τοῦ Μητροπολιτικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ρόδου».*

Τήν ὑπ᾽ ἀριθ. 321/2024 ἡμετέραν Πρᾶξιν.

ΑΠΟΦΑΣΙΖΟΜΕΝ

Τήν σύστασιν τοῦ ὑπό τήν ἡμετέραν Προεδρίαν Μητροπολιτικοῦ Συμβουλίου τῆς καθ᾽ ἡμᾶς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ρόδου, συγκροτούμενον ὑπό τῶν κατωτέρω:

1. Τόν κ. Νικόλαον Καλογερόπουλον, Διευθυντήν τῆς Δ.Ο.Υ. Ρόδου.

2. Τόν κ. Ἐμμανουήλ Τεχνίτην, Δικηγόρον Ρόδου, μέ ἀναπληρωτήν τήν κ. Καίτη Πιλατέρη, Δικηγόρον Ρόδου.

3. Τόν Αἰδεσιμολ. Πρωτ. Ἐμμανουήλ Σκλιβάκην, Γραμματέαν τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ρόδου, μέ ἀναπληρωτήν τόν Αἰδεσ. Οἰκον. Ἰσίδωρον Παφιάκην.

4. Τόν κ. Στυλιανόν Κούτρην, Μέλος τοῦ Ἐκκλ. Συμβουλίου τῆς Ἐνορίας Ἁγίου Θωμᾶ Μονολίθου, μέ ἀναπληρωτήν τόν κ. Παναγιώτην Ἰωακείμ Μέλος τοῦ Ἐκκλ. Συμβουλίου τῆς Ἐνορίας τοῦ Καθεδρικοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου πόλεως Ρόδου.

Ἡ θητεία τῶν Μελῶν τοῦ Μητροπολιτικοῦ Συμβουλίου εἶναι τριετής καί ἄρχεται ἀπό 11ης Ὀκτωβρίου 2024.

Ἐν Ρόδῳ τῇ 15ῃ-10-2024

Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ

† Ο ΡΟΔΟΥ ΚΥΡΙΛΛΟΣ

ΠΡΟΕΔΡΙΚΟ ΔΙΑΤΑΓΜΑ ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 56

Συγκρότηση, σύγκληση, λειτουργία και αρμοδιότητες του Μητροπολιτικού Συμβουλίου και των Εκκλησιαστικών Συμβουλίων της Ιεράς Μητροπόλεως Σύμης.

Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Έχοντας υπόψη:

1. Τις διατάξεις:

α) Των άρθρων 319, 330 παρ. 8, 336 παρ. 11 και 337 παρ. 1, 3 και 4 του Ν. 4957/2022 «Νέοι Ορίζοντες στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα: Ενίσχυση της ποιότητας, της λειτουργικότητας και της σύνδεσης των Α.Ε.Ι. με την κοινωνία και λοιπές διατάξεις» (Α΄ 141),

β) του άρθρου 90 του Κώδικα νομοθεσίας για την Κυβέρνηση και τα κυβερνητικά όργανα (Π.Δ. 63/2005, Α΄ 98), το οποίο διατηρήθηκε σε ισχύ με την περ. 22 του άρθρου 119 του Ν. 4622/2019 (Α΄ 133).

2. Την 115730/Α1/12.11.2004 απόφαση του Υφυπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων «Ίδρυση Ιεράς Μητροπόλεως Σύμης» (Β΄ 1713).

3. Την 48/2023 εισήγηση του Μητροπολίτη Σύμης.

4. Την 147/2023 έγκριση του Οικουμενικού Πατριάρχη και της περί Αυτόν Αγίας και Ιεράς Συνόδου του Οικουμενικού Πατριαρχείου.

5. Το γεγονός ότι από τις διατάξεις του παρόντος διατάγματος δεν προκαλείται δαπάνη σε βάρος του κρατικού προϋπολογισμού.

6. Την 17/2024 γνωμοδότηση του Συμβουλίου της Επικρατείας.

Με πρόταση του Υπουργού Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού, αποφασίζουμε:

ΜΕΡΟΣ Α΄

Συγκρότηση, σύγκληση, λειτουργία και αρμοδιότητες του Μητροπολιτικού Συμβουλίου της Ιεράς Μητροπόλεως Σύμης.

Άρθρο 1
Μητροπολιτικό Συμβούλιο

1. Στην Ιερά Μητρόπολη Σύμης, η οποία, σύμφωνα με την παρ. 5 του άρθρου 321 του Ν. 4957/2022, περιλαμβάνει τις νήσους και τις νησίδες,

συμπεριλαμβανομένων και των βραχονησίδων, κατοικημένες ή μη, εντός των ορίων των Δήμων Σύμης, Τήλου, Χάλκης και Μεγίστης (Καστελλορίζου), λειτουργεί Μητροπολιτικό Συμβούλιο, το οποίο αποτελεί όργανο διοίκησης του Νομικού Προσώπου Δημοσίου Δικαίου (Ν.Π.Δ.Δ.) της Ιεράς Μητροπόλεως Σύμης.

2. Το Μητροπολιτικό Συμβούλιο έχει τις αρμοδιότητες που απαριθμούνται στο παρόν Προεδρικό Διάταγμα, όλες δε οι λοιπές αρμοδιότητες διοίκησης, διαχείρισης και εκπροσώπησης της Ιεράς Μητροπόλεως Σύμης και εποπτείας των Ενοριών, Ιερών Μονών και Ησυχαστηρίων ανήκουν στον Μητροπολίτη Σύμης, σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 327 του Ν. 4957/2022.

Άρθρο 2
Συγκρότηση Μητροπολιτικού Συμβουλίου

1. Το Μητροπολιτικό Συμβούλιο της Ιεράς Μητροπόλεως Σύμης συγκροτείται από πέντε (5) Μέλη ως ακολούθως:

α. Τον Μητροπολίτη Σύμης ως Πρόεδρο με τον αναπληρωτή του,

β. έναν οικονομολόγο Μέλος του Οικονομικού Επιμελητηρίου Ελλάδας με τον αναπληρωτή του, εγνωσμένου ήθους, με επαγγελματική δραστηριότητα και στην περιοχή της έδρας της Ιεράς Μητροπόλεως Σύμης,

γ. έναν δικηγόρο με τον αναπληρωτή του, εγνωσμένου ήθους, με επαγγελματική δραστηριότητα και στην περιοχή της έδρας της Ιεράς Μητροπόλεως Σύμης,

δ. έναν εφημέριο της Ιεράς Μητροπόλεως Σύμης με τον αναπληρωτή του,

ε. ένα λαϊκό Μέλος από τα Εκκλησιαστικά Συμβούλια των Ενοριών Δήμου Σύμης της Ιεράς Μητροπόλεως Σύμης με τον αναπληρωτή του.

2. Η θητεία των Μελών του Μητροπολιτικού Συμβουλίου είναι τριετής. Τα Μέλη διορίζονται με πράξη του Μητροπολίτη Σύμης, η οποία δημοσιεύεται στο Επίσημο Δελτίο των Επαρχιών του Οικουμενικού Θρόνου της Δωδεκανήσου *«ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΣ»*. Η θητεία των Μελών του Μητροπολιτικού Συμβουλίου ανανεώνεται με απόφαση του Μητροπολίτη Σύμης.

3. Ο Γραμματέας του Μητροπολιτικού Συμβουλίου ορίζεται με πράξη του Μητροπολίτη Σύμης.

Άρθρο 3
Σύγκληση του Μητροπολιτικού Συμβουλίου

1. Το Μητροπολιτικό Συμβούλιο συνεδριάζει στην έδρα της Ιεράς Μητροπόλεως Σύμης και βρίσκεται σε απαρτία εάν παρίστανται τέσσερα (4) από τα Μέλη του.

2. Το Μητροπολιτικό Συμβούλιο συγκαλείται από τον Πρόεδρο σε συνεδρίαση τακτικά μία φορά ανά δύο (2) μήνες και έκτακτα, όταν ο Πρόεδρος το κρίνει αναγκαίο.

3. α) Ο Πρόεδρος συντάσσει την ημερήσια διάταξη και κατατάσσει τα θέματα ανάλογα με τη σπουδαιότητά τους. Η συζήτηση των θεμάτων γίνεται κατά τη σειρά κατάταξής τους στην ημερήσια διάταξη. Με πρόταση του Προέδρου ή οποιουδήποτε Μέλους του Μητροπολιτικού Συμβουλίου, δύναται να συζητηθεί θέμα εκτός ημερήσιας διάταξης, εφόσον είναι παρόντα και συναινούν όλα τα τακτικά Μέλη του.

β) Σε περίπτωση τακτικής συνεδρίασης, αντίγραφο της ημερήσιας διάταξης με τη σχετική πρόσκληση επιδίδεται από τον Γραμματέα του Μητροπολιτικού Συμβουλίου στα Μέλη του ή αποστέλλεται στο ηλεκτρονικό ταχυδρομείο εκάστου δύο (2) τουλάχιστον πλήρεις ημέρες πριν από τη συνεδρίαση του Συμβουλίου. Η νομιμότητα της επίδοσης αποδεικνύεται από τη σχετική έκθεση επίδοσης ή από απόδειξη επίδοσης, την οποία συντάσσει ο Γραμματέας. Σε περίπτωση έκτακτης συνεδρίασης, αρκεί η τηλεφωνική πρόσκληση των Μελών είκοσι τέσσερις (24) ώρες πριν από τη συνεδρίαση, η οποία βεβαιώνεται με σχετική σημείωση του Γραμματέα σε ειδικό βιβλίο προσκλήσεων.

Άρθρο 4
Συγκρότηση, σύνθεση και λειτουργία του Μητροπολιτικού Συμβουλίου

1. Ως προς τη συγκρότηση:

α. Η τυχόν κατά παράνομο τρόπο κτήση της ιδιότητας υπό την οποία κάποιος ορίζεται Μέλος του Μητροπολιτικού Συμβουλίου δεν επηρεάζει τη νομιμότητα της συγκρότησης του οργάνου.

β. Το Μητροπολιτικό Συμβούλιο δύναται να λειτουργήσει, όχι όμως πέραν του τετραμήνου, αν κάποια από τα Μέλη του εκλείψουν ή αποχωρήσουν για οποιονδήποτε λόγο ή απολέσουν την ιδιότητα βάσει της οποίας ορίστηκαν, εφόσον κατά τις συνεδριάσεις του τα λοιπά Μέλη επαρκούν, ώστε να υπάρχει απαρτία.

γ. Η αντικατάσταση διορισθέντος Μέλους του Μητροπολιτικού Συμβουλίου πριν από τη λήξη της θητείας του είναι δυνατή για λόγο αναγόμενο στην άσκηση των καθηκόντων του, ο οποίος και πρέπει να βεβαιώνεται στη σχετική πράξη του Μητροπολίτη Σύμης.

δ. Το Μητροπολιτικό Συμβούλιο διατηρεί την αρμοδιότητά του μετά τη λήξη της προβλεπόμενης θητείας του και μέχρι να οριστεί η συγκρότησή του με νεότερη πράξη. Η θητεία του Μητροπολιτικού Συμβουλίου μπορεί να ανανεωθεί, σύμφωνα με το εδάφιο γ της παρ. 2 του άρθρου 2 του παρόντος.

2. Ως προς τις συνεδριάσεις:

α. Η απαρτία πρέπει να υπάρχει καθ' όλη τη διάρκεια της συνεδρίασης. Αν κατά την πρώτη συνεδρίαση διαπιστωθεί έλλειψη απαρτίας, το Μητροπολιτικό Συμβούλιο καλείται εκ νέου σε συνεδρίαση, η οποία πραγματοποιείται το νωρίτερο σε είκοσι τέσσερις (24) ώρες στον ίδιο τόπο και με την ίδια ημερήσια διάταξη.

β. Η πρόσκληση σε συνεδρίαση επιτρέπεται να γίνει από τον Γραμματέα του Μητροπολιτικού Συμβουλίου με τηλεφώνημα, μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου ή οποιοδήποτε άλλο πρόσφορο μέσο, εφόσον το γεγονός αυτό αναγράφεται στο πρακτικό της συνεδρίασης.

γ. Πρόσκληση των Μελών του Μητροπολιτικού Συμβουλίου δεν απαιτείται, όταν οι συνεδριάσεις γίνονται σε τακτές ημερομηνίες, που ορίζονται σε απόφασή του.

δ. Πρόσκληση δεν απαιτείται, επίσης, όταν Μέλος έχει δηλώσει, πριν από τη συνεδρίαση, κώλυμα συμμετοχής του σε αυτήν ή όταν το κώλυμα αυτό είναι γνωστό στον Πρόεδρο του Μητροπολιτικού Συμβουλίου.

ε. Τα αναπληρωματικά Μέλη καλούνται προς αναπλήρωση απόντων ή κωλυόμενων Μελών της ίδιας κατηγορίας.

στ. Αν κατά τη συνεδρίαση απουσιάσει τακτικό Μέλος το οποίο δεν είχε προσκληθεί, η συνεδρίαση είναι μη νόμιμη και το ίδιο ισχύει ακόμη και αν, αντ' αυτού, είχε μετάσχει το αντίστοιχο αναπληρωματικό Μέλος. Αν υπήρξαν πλημμέλειες ως προς την κλήτευση Μέλους, το Μητροπολιτικό Συμβούλιο συνεδριάζει νόμιμα, εάν το συγκεκριμένο Μέλος είναι παρόν και δεν αντιλέγει για την πραγματοποίηση της συνεδρίασης.

ζ. Η νομιμότητα της σύνθεσης του Μητροπολιτικού Συμβουλίου δεν επηρεάζεται από την τυχόν εναλλαγή των μετεχόντων Μελών σε διαδοχικές συνεδριάσεις.

η. Μέλη Μητροπολιτικού Συμβουλίου, τα οποία είναι σύζυγοι ή συνδέονται μεταξύ τους με συγγένεια, επιτρέπεται να μετάσχουν στην ίδια συνεδρίαση, εκτός εάν αποκλείεται από ειδική διάταξη.

θ. Η σύγκληση του Μητροπολιτικού Συμβουλίου σε συνεδρίαση είναι υποχρεωτική, αν τα δύο τρίτα (2/3) τουλάχιστον του συνόλου των τακτικών Μελών του το ζητήσουν εγγράφως από τον Πρόεδρο, προσδιορίζοντας και το προς συζήτηση θέμα.

ι. Οι συνεδριάσεις του Μητροπολιτικού Συμβουλίου είναι μυστικές. Η κατά τη συζήτηση παρουσία άλλων προσώπων, πλην των Μελών, του Γραμματέα ή των τυχόν ειδικά οριζόμενων από τον Πρόεδρο προσώπων, δεν επιτρέπεται. Ο Πρόεδρος πάντως δύναται για την παροχή πληροφοριών ή προσκόμιση στοιχείων να καλέσει υπηρεσιακά ή άλλα πρόσωπα, τα οποία και αποχωρούν πριν από την έναρξη της ψηφοφορίας για τη λήψη απόφασης.

ια. Ο Πρόεδρος κηρύσσει την έναρξη και τη λήξη των συνεδριάσεων, διευθύνει τις εργασίες και μεριμνά για την ορθή εφαρμογή της σχετικής νομοθεσίας και την εύρυθμη λειτουργία του εκκλησιαστικού συλλογικού οργάνου.

ιβ. Το Μητροπολιτικό Συμβούλιο δύναται να συνεδριάζει και με τη χρήση ηλεκτρονικών μέσων (τηλεδιάσκεψη) ως προς όλα ή ορισμένα εκ των Μελών του, γεγονός που βεβαιώνεται στο πρακτικό της συνεδρίασης.

3. Ως προς τις αποφάσεις:

α. Οι αποφάσεις του Μητροπολιτικού Συμβουλίου λαμβάνονται με την απόλυτη πλειοψηφία των παρόντων Μελών. Αν δεν καθίσταται δυνατός ο σχηματισμός της πλειοψηφίας, η ψηφοφορία επαναλαμβάνεται ωσότου σχηματιστεί απόλυτη πλειοψηφία με την υποχρεωτική προσχώρηση κάθε φορά εκείνου ή εκείνων που διατυπώνουν την ασθενέστερη γνώμη σε μία από τις επικρατέστερες γνώμες. Σε κάθε περίπτωση, αν υπάρξει ισοψηφία, υπερισχύει η ψήφος του Προέδρου. Το Μέλος που απέχει από την ψηφοφορία ή δίδει λευκή ψήφο θεωρείται παρόν.

β. Αν η συζήτηση της υπόθεσης διαρκεί περισσότερες από μία συνεδριάσεις, η απόφαση λαμβάνεται από τα Μέλη που μετέχουν στην τελευταία συνεδρίαση, αφού, προηγουμένως, τα Μέλη που δεν μετείχαν στις προηγούμενες συνεδριάσεις ενημερωθούν πλήρως ως προς τα ουσιώδη σημεία των κατ' αυτές συζητήσεων. Η ενημέρωση προκύπτει από δήλωση των Μελών αυτών, η οποία και καταχωρίζεται στα πρακτικά.

γ. Η ψηφοφορία είναι φανερή, εκτός εάν ο Πρόεδρος ζητήσει τη διεξαγωγή μυστικής ψηφοφορίας.

δ. Η Ιερά Μητρόπολη τηρεί βιβλίο αποφάσεων Μητροπολιτικού Συμβουλίου στο οποίο καταχωρίζονται οι αποφάσεις.

ε. Τις αποφάσεις του Μητροπολιτικού Συμβουλίου εκτελεί και γνωστοποιεί με έγγραφά του ο Πρόεδρος ή ο νόμιμος αναπληρωτής του.

4. Ως προς το πρακτικό των συνεδριάσεων:

α. Για τις συνεδριάσεις του Μητροπολιτικού Συμβουλίου συντάσσεται πρακτικό, στο οποίο μνημονεύονται, ιδίως, τα ονόματα και η ιδιότητα των παριστάμενων Μελών, ο τόπος και ο χρόνος της συνεδρίασης, τα θέματα που συζητήθηκαν με συνοπτική αναφορά στο περιεχόμενό τους και οι αποφάσεις που λήφθηκαν.

β. Στο πρακτικό καταχωρίζονται οι γνώμες των Μελών που μειοψήφησαν, εάν το ζητήσουν, και, σε περίπτωση φανερής ψηφοφορίας, και τα ονόματά τους.

γ. Τα πρακτικά του Μητροπολιτικού Συμβουλίου συντάσσονται και τηρούνται, με ευθύνη του Προέδρου, από τον Γραμματέα του Συμβουλίου, σε ειδικό θεωρημένο βιβλίο πρακτικών, σε έντυπη μορφή, και υπογράφονται από τον Πρόεδρο και τα Μέλη του. Η άρνηση Μέλους να συνυπο-

γράψει το πρακτικό βεβαιώνεται στο τέλος του από τον Γραμματέα και υπογράφεται από τα λοιπά παριστάμενα Μέλη. Η άρνηση συνυπογραφής πρακτικού αποτελεί λόγο διακοπής της θητείας του Μέλους.

δ. Η υπογραφή του Προέδρου ή του αναπληρωτή του αρκεί για τη νόμιμη υπόσταση κάθε πράξης του Μητροπολιτικού Συμβουλίου.

5. Ως προς την αμεροληψία των Μελών του Μητροπολιτικού Συμβουλίου:

α. Τα Μέλη οφείλουν να απέχουν από κάθε ενέργεια ή διαδικασία που συνιστά συμμετοχή σε λήψη απόφασης ή διατύπωση γνώμης ή εισήγησης, εφόσον:

αα) Η ικανοποίηση προσωπικού συμφέροντός τους συνδέεται με την έκβαση της υπόθεσης ή

αβ) είναι σύζυγοι ή συγγενείς εξ αίματος ή εξ αγχιστείας, κατ᾽ ευθεία μεν γραμμή απεριόριστα, εκ πλαγίου δε έως και τέταρτου βαθμού, με κάποιον από τους ενδιαφερομένους ή

αγ) έχουν ιδιαίτερο δεσμό ή ιδιάζουσα σχέση ή εχθρότητα με τους ενδιαφερομένους.

β. Το Μέλος, εφόσον κρίνει ότι συντρέχει στο πρόσωπό του λόγος που επιβάλλει την εξαίρεσή του, οφείλει να τον δηλώσει αμέσως στον Πρόεδρο και να εξαιρεθεί από οποιαδήποτε ενέργεια. Στην περίπτωση αυτή το Μητροπολιτικό Συμβούλιο αποφαίνεται το ταχύτερο δυνατό χωρίς τη συμμετοχή του αιτούντος την εξαίρεση.

γ. Αίτηση εξαίρεσης Μέλους συλλογικού οργάνου δικαιούνται να υποβάλουν οι ενδιαφερόμενοι σε όλα τα στάδια της διαδικασίας. Η αίτηση υποβάλλεται στον Πρόεδρο. Κατά τα λοιπά, εφαρμόζονται και στην περίπτωση αυτή τα οριζόμενα στο τελευταίο εδάφιο της περ. β της παρούσας παραγράφου.

δ. Η εξαίρεση επιτρέπεται να διατάσσεται και αυτεπάγγελτα από το Μητροπολιτικό Συμβούλιο.

ε. Τα οριζόμενα στις προηγούμενες παραγράφους δεν εφαρμόζονται σε περίπτωση εξαίρεσης τόσων Μελών, ώστε τα απομένοντα να μην σχηματίζουν την κατά την παρ. 1 του άρθρου 3 απαρτία. Σε περίπτωση εξαίρεσης μετέχει ο αναπληρωτής του εξαιρεθέντος Μέλους και σε περίπτωση έλλειψης ή κωλύματος του αναπληρωτή, το Μητροπολιτικό Συμβούλιο δύναται να συνεδριάσει με ελλιπή σύνθεση, εφόσον έχει απαρτία.

Άρθρο 5
Αρμοδιότητες Μητροπολιτικού Συμβουλίου

1. Ιεροί Ναοί:

α. Αποφασίζει για τον καθορισμό των Ενοριακών Ιερών Ναών, καθώς και των πάσης φύσεως Ιερών Ναών (Ιδρυματικών, Ιδιωτικών, Προσκυνη-

ματικών, Κοιμητηριακών), μετά από σχετική εισήγηση του Μητροπολίτη Σύμης.

β. Γνωμοδοτεί για την ίδρυση Ορθόδοξων Κοιμητηρίων, καθώς επίσης και για την καθιέρωση των Κοιμητηριακών Ιερών Ναών.

γ. Γνωμοδοτεί για την απαλλοτρίωση οικοπέδων ή άλλων χώρων με σκοπό την ανέγερση ή την επέκταση Ιερών Ναών ή για τη δημιουργία αύλειου χώρου σε αυτούς.

2. Ιερές Μονές:

α. Γνωμοδοτεί για την ίδρυση, τη συγχώνευση ή την κατάργηση των Ιερών Μονών.

β. Διορίζει τα Μέλη των Εφορειών ή Μοναστηριακών Επιτροπών των Ιερών Μονών στις οποίες δεν είναι εφικτή η συγκρότηση Ηγουμενοσυμβουλίου για τη διαχείριση των ερημωθεισών και εγκαταλελειμένων Ιερών Μονών και των Ιερών Μονών, στις οποίες δεν είναι εφικτή η συγκρότηση Ηγουμενοσυμβουλίου.

γ. Αποφασίζει για την ίδρυση Μετοχίων Ιεράς Μονής.

3. Εκκλησιαστικά Συμβούλια και Ηγουμενοσυμβούλια ή Εφορείες ή Μοναστηριακές Επιτροπές των Ιερών Μονών, στις οποίες δεν είναι εφικτή η συγκρότηση Ηγουμενοσυμβουλίου:

α. Εγκρίνει, απορρίπτει ή τροποποιεί τις αποφάσεις των Εκκλησιαστικών Συμβουλίων και Ηγουμενοσυμβουλίων ή Εφορειών ή Μοναστηριακών Επιτροπών.

β. Διορίζει τα τακτικά και αναπληρωματικά Μέλη των Ηγουμενοσυμβουλίων ή των Εφορειών ή των Μοναστηριακών Επιτροπών και των Εκκλησιαστικών Συμβουλίων, κατόπιν έγγραφης πρότασης των Προέδρων τους, για μία τριετία, η οποία αρχίζει την 1η Ιανουαρίου.

γ. Διορίζει τα Μέλη των ερανικών επιτροπών των Ενοριών.

δ. Απαλλάσσει από τα καθήκοντά τους τους εκκλησιαστικούς συμβούλους, τους εφόρους και τα Μέλη των Ηγουμενοσυμβουλίων, των Εφορειών και Μοναστηριακών Επιτροπών που υπέβαλαν παραίτηση.

ε. Απαλλάσσει από τα καθήκοντά τους τους εκκλησιαστικούς συμβούλους και τα Μέλη των Ηγουμενοσυμβουλίων, των Εφορειών και Μοναστηριακών Επιτροπών:

εα. Εάν απουσιάζουν αδικαιολόγητα για τρεις (3) συνεχείς συνεδριάσεις,

εβ. εάν δεν είναι συνεπείς στις προς αυτούς οδηγίες και παραγγελίες του Μητροπολίτη, σχετικά με τα καθήκοντα και τις υποχρεώσεις τους, όπως αυτά ορίζονται από τους Θείους και Ιερούς Κανόνες, από τις Εγκυκλίους της Ιεράς Μητροπόλεως και από τους ισχύοντες νόμους της πολιτείας,

εγ. εάν δεν υποβάλουν έγκαιρα τον προϋπολογισμό και απολογισμό της Ενορίας ή της διοικούμενης από Ηγουμενοσυμβούλιο, Εφορεία ή Μοναστηριακή Επιτροπή Ιεράς Μονής,

εδ. εάν παραμελούν ή αρνούνται την προάσπιση των συμφερόντων της Ενορίας ή της διοικούμενης από Ηγουμενοσυμβούλιο, Εφορεία ή Μοναστηριακή Επιτροπή Ιεράς Μονής.

στ. Εγκρίνει, τροποποιεί ή απορρίπτει τον προϋπολογισμό και απολογισμό των Ενοριών και των Ιερών Μονών, οι οποίοι συνοδεύονται από έκθεση του Προέδρου του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου, της Εφορείας, της Μοναστηριακής Επιτροπής ή του Ηγουμένου, αντίστοιχα και υποβάλλονται σύμφωνα με τα υποδείγματα που καταρτίζει και τροποποιεί η Ιερά Μητρόπολη Σύμης. Τον απολογισμό εγκρίνει το Μητροπολιτικό Συμβούλιο λαμβάνοντας υπόψη σχετική εισήγηση του αρχιερατικού επιτρόπου της περιφέρειας, στην οποία υπάγεται η Ενορία, ή εισήγηση του πρωτοσυγκέλλου της Ιεράς Μητροπόλεως ή του γενικού αρχιερατικού επιτρόπου για την τήρηση των υπό του νόμου προβλεπομένων σχετικά με τις πραγματοποιηθείσες δαπάνες και την απόδοση των αναλογούντων τελών.

ζ. Εγκρίνει, τροποποιεί ή απορρίπτει αποφάσεις Εκκλησιαστικών Συμβουλίων, Ηγουμενοσυμβουλίων, Εφορειών ή Μοναστηριακών Επιτροπών για την αξιοποίηση της περιουσίας τους με διαγωνισμό ιδίως εκμίσθωσης, αγοραπωλησίας ή κατ᾽ εξαίρεση με απευθείας διαδικασίες, λαμβανομένης υπόψη της προφανούς ωφέλειας ή αφεύκτου ανάγκης της Ενορίας ή Ιεράς Μονής.

η. Εγκρίνει ή απορρίπτει αποφάσεις Εκκλησιαστικών Συμβουλίων, Ηγουμενοσυμβουλίων, Εφορειών ή Μοναστηριακών Επιτροπών για την αποδοχή ή αποποίηση δωρεάς ή κληρονομίας κινητών ή ακινήτων προς την Ενορία ή την Ιερά Μονή.

θ. Μελετά, αξιολογεί, τροποποιεί, εγκρίνει ή απορρίπτει αποφάσεις δωρεών Εκκλησιαστικών Συμβουλίων των Ενοριών, Ηγουμενοσυμβουλίων, Εφορειών ή Μοναστηριακών Επιτροπών των Ιερών Μονών προς Ν.Π.Δ.Δ. και Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου (Ν.Π.Ι.Δ.) που επιτελούνται για κοινωφελείς σκοπούς.

ι. Απορρίπτει αποφάσεις Εκκλησιαστικών Συμβουλίων, Ηγουμενοσυμβουλίων, Εφορειών ή Μοναστηριακών Επιτροπών, οι οποίες κρίνονται επιζήμιες για τα συμφέροντα των Ενοριών ή των Ιερών Μονών.

ια. Εγκρίνει ή απορρίπτει αποφάσεις Εκκλησιαστικών Συμβουλίων, Ηγουμενοσυμβουλίων, Εφορειών ή Μοναστηριακών Επιτροπών για συνομολόγηση δανείου της Ενορίας ή της Ιεράς Μονής και επένδυση των τυχόν διαθέσιμων κεφαλαίων της, λαμβανομένης υπόψη της προφανούς ωφέλειας ή αφεύκτου ανάγκης της Ενορίας ή της Ιεράς Μονής.

ιβ. Εγκρίνει αποφάσεις Εκκλησιαστικών Συμβουλίων, Ηγουμενοσυμβουλίων, Εφορειών ή Μοναστηριακών Επιτροπών για διενέργεια εράνου υπέρ του Ιερού Ναού ή της Ιεράς Μονής και αποφασίζει τη σύσταση προς τούτο ερανικών επιτροπών. Οι λαχειοφόρες αγορές υπέρ του Ιερού Ναού διέπονται από τις διατάξεις του Ν. 5101/1931 (Α΄ 238), όπως ισχύει.

ιγ. Ελέγχει την οικονομική διαχείριση εταιρειών που συστήνουν οι Ενορίες ή οι Ιερές Μονές και εγκρίνει τον προϋπολογισμό και τον απολογισμό τους.

ιδ. Εξουσιοδοτεί τον Πρόεδρο ή τον νόμιμο αναπληρωτή του να εγκρίνει και να υπογράφει τις αποφάσεις Εκκλησιαστικών Συμβουλίων, Ηγουμενοσυμβουλίων, Εφορειών ή Μοναστηριακών Επιτροπών για καταθέσεις και αναλήψεις χρημάτων της Ενορίας ή της Ιεράς Μονής ή χρεογράφων σε επείγουσες περιπτώσεις.

ιε. Εγκρίνει κάθε τρεις μήνες τις δαπάνες των Ενοριών, οι οποίες υποβάλλονται από τα Εκκλησιαστικά Συμβούλια.

ιστ. Εκδίδει τις πράξεις καταλογισμού της παρ. 6 του άρθρου 19 του παρόντος.

4. Ενορίες:

α. Γνωμοδοτεί για την ίδρυση, τη συγχώνευση ή την κατάργηση των Ενοριών.

β. Γνωμοδοτεί για την τροποποίηση των ορίων των υφιστάμενων Ενοριών.

γ. Γνωμοδοτεί για την υπαγωγή οικισμού ή οικισμών στην πλησιέστερη Ενορία.

δ. Αποφασίζει για την επιβολή, τους υπόχρεους, τη διαδικασία καταβολής και τον τρόπο είσπραξης των πόρων της παρ. 2 του άρθρου 16 του παρόντος, σύμφωνα με τις διατάξεις του Κώδικα Είσπραξης Δημοσίων Εσόδων.

5. Λοιπές Αρμοδιότητες:

α. Καταρτίζει και εγκρίνει τον προϋπολογισμό της Ιεράς Μητροπόλεως Σύμης μετά από σχετική έκθεση της αρμόδιας υπηρεσίας της Ιεράς Μητροπόλεως.

β. Καταρτίζει και διαβιβάζει προς έγκριση στο Οικουμενικό Πατριαρχείο τον απολογισμό της Ιεράς Μητροπόλεως Σύμης.

γ. Εγκρίνει τις πάσης φύσεως δαπάνες των Μητροπολιτικών Γραφείων της Ιεράς Μητροπόλεως Σύμης.

δ. Αποφασίζει για την επιχορήγηση των ιδρυμάτων και των Ν.Π.Ι.Δ. μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα της Ιεράς Μητροπόλεως Σύμης προς κάλυψη συγκεκριμένων και αιτιολογημένων υποχρεώσεών τους.

ε. Εγκρίνει τις δωρεές της Ιεράς Μητροπόλεως Σύμης για διάφορους εκκλησιαστικούς, φιλανθρωπικούς και κοινωφελείς σκοπούς.

στ. Μεριμνά για τη διαχείριση της κινητής ή ακίνητης περιουσίας της

Ιεράς Μητροπόλεως Σύμης με διαγωνισμό ιδίως εκμίσθωσης, αγοραπωλησίας ή κατ᾽ εξαίρεση με απευθείας διαδικασίες, λαμβανομένης υπόψη της προφανούς ωφέλειας ή αφεύκτου ανάγκης.

ζ. Ασκεί καθήκοντα υπηρεσιακού συμβουλίου για τους εφημερίους, διακόνους και εκκλησιαστικούς υπαλλήλους της Ιεράς Μητροπόλεως Σύμης που δεν είναι δημόσιοι υπάλληλοι και δεν μισθοδοτούνται από τον κρατικό προϋπολογισμό. Ειδικά για τους εκκλησιαστικούς υπαλλήλους που έχουν την ιδιότητα του δημόσιου υπαλλήλου, μισθοδοτούνται από τον κρατικό προϋπολογισμό και καλύπτονται από τις εγγυήσεις της παρ. 4 του άρθρου 103 του Συντάγματος, το Μητροπολιτικό Συμβούλιο ορίζει με απόφασή του το υπηρεσιακό συμβούλιο αποτελούμενο κατά τα δύο τρίτα (2/3) από μόνιμους δημόσιους υπαλλήλους, σύμφωνα με τις διατάξεις του κανονισμού που εκδίδεται κατ᾽ εξουσιοδότηση της παρ. 1 του άρθρου 338 του Ν. 4957/2022.

η. Αποφασίζει επί αίτησης απόσπασης εφημερίου ή διακόνου της Ιεράς Μητροπόλεως Σύμης σε Ορθόδοξους Ιερούς Ναούς της κανονικής δικαιοδοσίας του Οικουμενικού Πατριαρχείου και των άλλων Ορθόδοξων Εκκλησιών, κατόπιν σύμφωνης γνώμης του Μητροπολίτη Σύμης. Η απόφαση που εκδίδεται υπόκειται σε έγκριση από την Αγία και Ιερά Σύνοδο του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Η ίδια διαδικασία ακολουθείται για αποσπάσεις στις Σταυροπηγιακές και Πατριαρχικές Μονές Πάτμου, Βλατάδων και Αγίας Αναστασίας Χαλκιδικής και του Όρους Σινά.

θ. Εγκρίνει την ίδρυση και το καταστατικό οποιουδήποτε Ν.Π.Ι.Δ. ή εταιρείας που εξυπηρετεί τους εκκλησιαστικούς σκοπούς της Ιεράς Μητροπόλεως, των Ενοριών και των Ιερών Μονών της μετά από απόφαση του Μητροπολίτη. Τα ως άνω Ν.Π.Ι.Δ. ή εταιρείες ελέγχονται και εποπτεύονται από το Μητροπολιτικό Συμβούλιο.

ι. Εγκρίνει τον προϋπολογισμό και απολογισμό των Ν.Π.Ι.Δ. της Ιεράς Μητροπόλεως Σύμης.

ια. Αποστέλλει προς τα πιστωτικά ιδρύματα ή προς κάθε άλλη αρχή τα απαιτούμενα έγγραφα καθώς και αποσπάσματα πρακτικών που αφορούν στη νόμιμη σύνθεση του Μητροπολιτικού Συμβουλίου, των Εκκλησιαστικών Συμβουλίων και των Ηγουμενοσυμβουλίων ή των Εφορειών ή των Μοναστηριακών Επιτροπών.

ιβ. Υποχρεούται να επαγρυπνεί και, κατόπιν εισήγησης του Προέδρου του, να απευθύνει έγγραφες παραγγελίες και υποδείξεις προς τα Εκκλησιαστικά Συμβούλια, Ηγουμενοσυμβούλια, Εφορείες ή Μοναστηριακές Επιτροπές για την τήρηση της τάξης, της νομιμότητας και της διαφάνειας.

ιγ. Υπογράφει τις μισθοδοτικές καταστάσεις των εφημερίων ή εξουσιοδοτεί προς τούτο τον Πρόεδρο ή τον νόμιμο εκπρόσωπό του.

ιδ. Εγκρίνει την πρόσληψη του πάσης φύσεως αναγκαίου προσωπικού

της Ιεράς Μητροπόλεως Σύμης που μισθοδοτείται από αυτή, μετά από εισήγηση του Μητροπολίτη.

ιε. Εγκρίνει τη λήψη δανείου υπέρ της Ιεράς Μητροπόλεως Σύμης, των Ενοριών και Ιερών Μονών της.

Το Μητροπολιτικό Συμβούλιο για να αποφανθεί επί θεμάτων, τα οποία απαιτούν ειδικές επιστημονικές ή τεχνικές γνώσεις, δύναται να ζητήσει τεχνική έκθεση-γνωμοδότηση ειδικών επιστημόνων με δαπάνη της ενδιαφερόμενης Ενορίας.

Άρθρο 6
Ένδικα μέσα

1. Κατά των αποφάσεων του Μητροπολιτικού Συμβουλίου επιτρέπεται εντός μηνός από τη νόμιμη κοινοποίησή τους στο οικείο Εκκλησιαστικό Συμβούλιο προσφυγή μόνο για λόγους νομιμότητας ενώπιον της Αγίας και Ιεράς Συνόδου του Οικουμενικού Πατριαρχείου, διά του Μητροπολίτη Σύμης.

2. Αν η προσφυγή της παρ. 1 απορριφθεί ή παρέλθει άπρακτη η προθεσμία άσκησής της, η απόφαση του Μητροπολιτικού Συμβουλίου καθίσταται οριστική και υποχρεωτική για το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο, το Ηγουμενοσυμβούλιο, την Εφορεία ή τη Μοναστηριακή Επιτροπή. Σε περίπτωση άρνησης εκτέλεσης της ως άνω απόφασης, το Μητροπολιτικό Συμβούλιο καλεί εγγράφως τα Μέλη των ανωτέρω οργάνων να παράσχουν εξηγήσεις εντός συγκεκριμένης προθεσμίας.

3. Αν η προθεσμία περάσει άπρακτη ή οι εξηγήσεις κριθούν ανεπαρκείς, το Μητροπολιτικό Συμβούλιο προχωρεί στην αμετάκλητη αντικατάσταση των Μελών του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου, του Ηγουμενοσυμβουλίου, της Εφορείας ή της Μοναστηριακής Επιτροπής, τα οποία δεν συμμορφώνονται.

Άρθρο 7
Αρμοδιότητες Προέδρου Μητροπολιτικού Συμβουλίου

1. Ο Πρόεδρος του Μητροπολιτικού Συμβουλίου υπογράφει:

α. τις μισθοδοτικές καταστάσεις των εφημερίων και των πάσης φύσεως υπαλλήλων, κατόπιν σχετικής εξουσιοδότησης του Μητροπολιτικού Συμβουλίου,

β. τα διοριστήρια έγγραφα των Μελών του Μητροπολιτικού Συμβουλίου, καθώς και των αναπληρωτών τους,

γ. τα διοριστήρια έγγραφα των τακτικών και αναπληρωματικών Μελών των Εκκλησιαστικών Συμβουλίων, των Ηγουμενοσυμβουλίων, των Εφορειών ή των Μοναστηριακών Επιτροπών και των Μελών των ερανικών επιτροπών,

δ. τα διοριστήρια έγγραφα των Μελών των Διοικητικών Συμβουλίων

των Ν.Π.Ι.Δ., των ιδρυμάτων και των εταιρειών που εξυπηρετούν τους σκοπούς της Ιεράς Μητροπόλεως Σύμης, των Ενοριών και των Ιερών Μονών της. Κάθε σχετική απόφαση που έχει ληφθεί πριν από τη δημοσίευση του παρόντος διατάγματος παύει να ισχύει.

2. Προσκαλεί εγγράφως τα Μέλη του Μητροπολιτικού Συμβουλίου στις συνεδριάσεις του, επισυνάπτοντας και τη σχετική ημερήσια διάταξη.

ΜΕΡΟΣ Β΄

Συγκρότηση, σύγκληση, λειτουργία και αρμοδιότητες του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου και του Προέδρου του.

Άρθρο 8
Όργανα διοίκησης της Ενορίας

1. Ως κύτταρα της κανονικής οργάνωσης της εκκλησιαστικής ζωής, οι Ενορίες, σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 329 του Ν. 4957/2022, αποτελούν τις βασικές μονάδες οργάνωσης του εκκλησιαστικού βίου. Η Ενορία με τον Ενοριακό Ιερό Ναό αποτελεί ως Ν.Π.Δ.Δ. ενιαία οντότητα με καθορισμένα γεωγραφικά όρια.

2. Σε κάθε Ενοριακό Ιερό Ναό συστήνεται και λειτουργεί Εκκλησιαστικό Συμβούλιο, στο οποίο προεδρεύει τακτικός εφημέριος.

Άρθρο 9
Συγκρότηση του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου

1. Το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο συγκροτείται από πέντε (5) Μέλη ως ακολούθως:

α. Από τον εφημέριο ως Πρόεδρο,

β. από τέσσερα (4) τακτικά λαϊκά Μέλη, καθώς και τέσσερα (4) αναπληρωματικά Μέλη, τα οποία διορίζονται από κατάλογο ενοριτών, με πράξη του Μητροπολιτικού Συμβουλίου, κατόπιν έγγραφης πρότασης του Προέδρου του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου. Σε Ενορίες που περιλαμβάνουν μέχρι εκατό (100) οικογένειες, το Μητροπολιτικό Συμβούλιο δύναται να διορίζει δύο (2) μόνο λαϊκά Μέλη του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου με τους αναπληρωτές τους από κατάλογο ενοριτών.

Άρθρο 10
Καθήκοντα του Προέδρου και των Μελών του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου

1. α. Ο Πρόεδρος του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου εκπροσωπεί, δικαστικά και εξώδικα, το νομικό πρόσωπο της Ενορίας.

β. Ο Πρόεδρος του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου έχει τα παρακάτω καθήκοντα:

βα. Έχει την ευθύνη πρότασης και κατάρτισης του καταλόγου ενοριτών για την εκλογή των Μελών του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου,

ββ. εκπροσωπεί την Ενορία στην οικεία εκκλησιαστική και κάθε άλλη αρχή,

βγ. συγκαλεί, προεδρεύει και εισηγείται τα θέματα στο Εκκλησιαστικό Συμβούλιο,

βδ. καταρτίζει το πρόγραμμα λειτουργιών και δραστηριοτήτων της Ενορίας και μεριμνά για την ομαλή συνεργασία μεταξύ των τυχόν συνεφημερίων του, των ψαλτών, των νεωκόρων και των λοιπών συνεργατών της Ενορίας,

βε. έχει τη διοικητική μέριμνα του Ιερού Ναού, των γραφείων της Ενορίας και των λοιπών δραστηριοτήτων, αναθέτει και κατανέμει αρμοδιότητες ορίζοντας υπευθύνους για κάθε τομέα της ενοριακής ζωής, ιδίως τη νεότητα, το προνοιακό και φιλανθρωπικό έργο, τον πολιτισμό και την παράδοση.

γ. Ο Πρόεδρος είναι και ιερατικά προϊστάμενος της Ενορίας ανεξαρτήτως οφφικίου, εκτός και αν με απόφαση του Μητροπολίτη Σύμης ορίζεται άλλως.

δ. Με απόφαση του Προέδρου του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου η εκπροσώπηση της Ενορίας δύναται να ανατεθεί και σε Μέλος του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου με τη χορήγηση ειδικής προς τούτο πληρεξουσιότητας.

2. Τα Μέλη του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου έχουν τα παρακάτω καθήκοντα:

α. Παρίστανται στις συνεδριάσεις του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου και μετέχουν στη λειτουργική ζωή της Ενορίας,

β. επιδεικνύουν διάθεση συνεργασίας με τα λοιπά Μέλη του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου και με τους συνεργάτες της Ενορίας,

γ. οργανώνουν την Ενορία για την επιτέλεση του σκοπού της ως κέντρου Θείας Λατρείας και κοινωνικής προσφοράς,

δ. διαφυλάττουν τους πόρους και τις υποδομές της Ενορίας για την εύρυθμη λειτουργία και την αποτελεσματική προσφορά της,

ε. προστατεύουν και αξιοποιούν την κινητή και ακίνητη περιουσία της Ενορίας,

στ. εφαρμόζουν τις εγκυκλίους και τις υποδείξεις του Προέδρου του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου, του Μητροπολίτη Σύμης και σέβονται τους Θείους και Ιερούς Κανόνες και τους νόμους του κράτους,

ζ. ασκούν νόμιμη διαχείριση της Ενορίας, τηρώντας τα απαιτούμενα βιβλία, και δεν αμελούν τις θεωρήσεις και τους ελέγχους τους,

η. επιμελούνται την καταμέτρηση και καταγραφή των εσόδων και με-

ριμνούν για τη χρηστή διαχείρισή τους. Η καταμέτρηση γίνεται παρόντος του Προέδρου και τουλάχιστον δύο (2) Μελών του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου και συντάσσεται απαραίτητα πρακτικό, το οποίο καταχωρίζεται στο σχετικό βιβλίο,

θ. επιμελούνται την ευταξία, την καθαριότητα και την ευλάβεια στον χώρο της λατρείας.

Άρθρο 11
Λοιπά ζητήματα οργάνωσης, διοίκησης και λειτουργίας Εκκλησιαστικού Συμβουλίου

1. Για να διορισθεί κάποιος ως Μέλος του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου πρέπει:

α. Να είναι Χριστιανός Ορθόδοξος και να έχει ορθή περί την πίστη γνώση και διαγωγή, καθώς και απόλυτο σεβασμό στην Εκκλησία,

β. να είναι Έλληνας πολίτης ή πολίτης κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή αλλοδαπός πολίτης τρίτης χώρας, ο οποίος διαμένει νόμιμα στην Ελλάδα,

γ. να μην έχει καταδικασθεί για κακούργημα ή για πλημμέλημα κλοπής, υπεξαίρεσης, απάτης, απάτης επί δικαστηρίω, υπεξαίρεσης στην υπηρεσία, πλαστογραφίας ή κατάχρησης ενσήμων, απιστίας, ψευδορκίας, δόλιας χρεοκοπίας, καταδολίευσης δανειστών, τοκογλυφίας ή για κάποιο από τα εγκλήματα περί το νόμισμα,

δ. να μην έχει υποβληθεί σε καθεστώς δικαστικής συμπαράστασης,

ε. να είναι εγγράμματος και

στ. να μην εκκρεμεί δίκη μεταξύ αυτού, είτε ατομικά είτε ως Μέλους της διοίκησης νομικού προσώπου, και της Εκκλησίας της Ελλάδος ή της Εκκλησίας της Κρήτης ή των Ιερών Μητροπόλεων της Δωδεκανήσου και των υπ' αυτών νομικών προσώπων.

2. Απαγορεύεται ο διορισμός συμβούλων που είναι:

α. Συγγενείς μεταξύ τους ή με τον εφημέριο μέχρι και του τρίτου βαθμού εξ αίματος ή εξ αγχιστείας,

β. συγγενείς μεταξύ τους και με τον εφημέριο Πρόεδρο μέχρι και του δεύτερου βαθμού εξ αίματος ή εξ αγχιστείας στις Ενορίες που περιλαμβάνουν μέχρι εκατό (100) οικογένειες,

γ. πρόσωπα που έχουν εκλεγεί σε οποιαδήποτε αξίωμα στις εκλογές για την ανάδειξη οργάνων της τοπικής αυτοδιοίκησης και πρόσωπα που έχουν οικονομικές σχέσεις με την Ενορία, ιδίως προμηθευτές και ενοικιαστές ακινήτων.

3. Το αξίωμα του εκκλησιαστικού συμβούλου είναι τιμητικό, άμισθο και ασυμβίβαστο προς το έργο του έμμισθου υπαλλήλου της Ενορίας.

4. Η θητεία των εκκλησιαστικών συμβούλων ορίζεται τριετής και άρχεται την 1η Ιανουαρίου του έτους, στο οποίο έγινε ο διορισμός. Τυχόν αντικατάσταση εκκλησιαστικού συμβούλου γίνεται με τον διορισμό νέου Μέλους για το διάστημα που απομένει μέχρι τη λήξη της τριετίας. Σε Ενορίες άνω των 100 (εκατό) οικογενειών, δεν επιτρέπεται ο επαναδιορισμός τακτικού εκκλησιαστικού συμβούλου μετά την τρίτη συνεχή θητεία. Δεν επιτρέπεται η ανάληψη καθηκόντων Ταμία από εκκλησιαστικό σύμβουλο πέραν των δύο (2) θητειών, συνεχόμενων ή μη.

5. Η παραίτηση εκκλησιαστικού συμβούλου υποβάλλεται εγγράφως, διά του Προέδρου του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου ή και απευθείας, προς το Μητροπολιτικό Συμβούλιο, το οποίο αποφασίζει για την αποδοχή της ή μη και διορίζει ένα εκ των αναπληρωματικών Μελών.

6. Εάν κατά τη διάρκεια της θητείας εκκρεμεί δίκη, όπως ορίζεται κατά την περ. στ΄ της παρ. 1 του παρόντος, ο εκκλησιαστικός σύμβουλος αντικαθίσταται με αιτιολογημένη απόφαση του Μητροπολιτικού Συμβουλίου, το οποίο επιλαμβάνεται μετά από σχετική εισήγηση του Προέδρου του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου.

7. Εκκλησιαστικός σύμβουλος που απουσιάζει αδικαιολόγητα επί τρεις (3) συνεχόμενες συνεδριάσεις του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου κηρύσσεται έκπτωτος με απόφαση του Μητροπολιτικού Συμβουλίου, κατόπιν εισήγησης του Προέδρου του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου, και απαλλάσσεται των καθηκόντων του.

8. Οι Εκκλησιαστικοί σύμβουλοι απαλλάσσονται επίσης των καθηκόντων τους με απόφαση του Μητροπολιτικού Συμβουλίου:

α) Εάν δεν ανταποκρίνονται στις υποχρεώσεις και στα καθήκοντα που τους ανατίθενται ή επιδεικνύουν απρεπή συμπεριφορά προς τον Πρόεδρο, τα λοιπά Μέλη του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου και τα Μέλη της Ενορίας,

β) εάν δεν είναι συνεπείς στις οδηγίες και παραγγελίες του Μητροπολίτη Σύμης, σχετικά με τα καθήκοντα και τις υποχρεώσεις τους, όπως αυτά επιβάλλονται από τους Θείους και Ιερούς Κανόνες, από τους Κανονισμούς και τις Εγκυκλίους της Ιεράς Μητροπόλεως Σύμης και από τους νόμους της πολιτείας,

γ) εάν δεν υποβάλλουν εμπρόθεσμα προϋπολογισμό και απολογισμό της διαχείρισής τους ή εάν προβαίνουν σε δαπάνες, οι οποίες δεν έχουν αναγραφεί στον προϋπολογισμό,

δ) εάν δεν προβαίνουν στις δέουσες δικαστικές και διοικητικές διαδικασίες για την προστασία των συμφερόντων της Ενορίας,

ε) εάν παρεμβαίνουν στα τελετουργικά καθήκοντα, τις αρμοδιότητες και τα θέματα συνεργασίας μεταξύ των εφημερίων της Ενορίας, καθώς και στα αντίστοιχα καθήκοντα των ιεροψαλτών και των νεωκόρων του Ιερού Ναού,

στ) εάν αποφασίζουν και ενεργούν αυθαίρετα για θέματα του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου ερήμην του Προέδρου.

Άρθρο 12
Συγκρότηση και συνεδριάσεις των Εκκλησιαστικών Συμβουλίων

1. Το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο, κατά την πρώτη συνεδρίασή του, συγκροτείται σε σώμα και εκλέγει τον Αντιπρόεδρο, τον Γραμματέα και τον Ταμία του. Σε Ενορίες κάτω των εκατό (100) οικογενειών ο Πρόεδρος αναθέτει σε ένα Μέλος τα καθήκοντα του Γραμματέα και σε έτερο Μέλος τα καθήκοντα του Ταμία. Το σχετικό πρακτικό υποβάλλεται προς έγκριση στο Μητροπολιτικό Συμβούλιο.

2. Τις εργασίες του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου διευθύνει ο Πρόεδρος και, σε περίπτωση απουσίας του, ο Αντιπρόεδρος, ο οποίος εξουσιοδοτείται γραπτά από τον Πρόεδρο.

3. Το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο συγκαλείται από τον Πρόεδρο σε τακτική συνεδρίαση μία (1) φορά ανά μήνα και έκτακτα, όταν ο Πρόεδρος το κρίνει αναγκαίο ή το ζητήσουν εγγράφως δύο (2) Μέλη του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου.

4. Το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο βρίσκεται σε απαρτία, όταν παρίσταται ο Πρόεδρος και τουλάχιστον δύο (2) Μέλη του.

5. Όταν κωλύεται ο Πρόεδρος, το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο βρίσκεται σε απαρτία, όταν παρίστανται τουλάχιστον τρία (3) Μέλη του, μεταξύ των οποίων και ο Αντιπρόεδρός του.

6. Σε Ενορίες κάτω των εκατό (100) οικογενειών απαιτείται παρουσία όλων των Μελών του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου κατά τις συνεδριάσεις του.

7. Ο Πρόεδρος συντάσσει την ημερήσια διάταξη και κατατάσσει τα θέματα ανάλογα με τη σπουδαιότητά τους. Με πρόταση του Προέδρου ή οποιουδήποτε Μέλους του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου δύναται να συζητηθεί θέμα εκτός ημερήσιας διάταξης, εφόσον είναι παρόντα και συναινούν όλα τα Μέλη του.

8. Οι αποφάσεις του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου λαμβάνονται με πλειοψηφία. Σε περίπτωση ισοψηφίας, υπερισχύει η ψήφος του Προέδρου.

9. Στις συνεδριάσεις του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου καλούνται από τον Πρόεδρο ή κατ᾽ εντολή του Μητροπολίτη και μετέχουν άνευ δικαιώματος ψήφου και οι συνεφημέριοι της Ενορίας, που μπορούν ωστόσο να εκφράσουν την άποψή τους.

10. Δικαίωμα συμμετοχής στις συνεδριάσεις του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου, κατόπιν πρόσκλησης του Προέδρου, έχουν άνευ δικαιώματος ψήφου και τα αναπληρωματικά Μέλη του, ακόμη και αν παρίστανται όλα τα τακτικά Μέλη.

Άρθρο 13
Αρμοδιότητες Εκκλησιαστικών Συμβουλίων

1. Το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο είναι αρμόδιο:

α) Για τη σύνταξη και υποβολή στο Μητροπολιτικό Συμβούλιο του προϋπολογισμού και του απολογισμού των εσόδων και των εξόδων,

β) για την ανέγερση, επισκευή, συντήρηση, αγιογράφηση και διακόσμηση του Ενοριακού Ναού, των Παρεκκλησίων και Εξωκκλησίων του, καθώς και των βοηθητικών χώρων και των λοιπών ακινήτων που ανήκουν στην Ενορία,

γ) για την έκδοση αιτιολογημένης απόφασης για την αγορά κινητών και ακινήτων, καθώς και για την αξιοποίηση, εκμίσθωση και εκποίηση της ακίνητης και κινητής περιουσίας της Ενορίας, σύμφωνα με τα άρθρα 22 έως και 27 του παρόντος,

δ) για την άσκηση ένδικων μέσων και βοηθημάτων, καθώς και για την παραίτηση εξ αυτών, για την παραίτηση από δικαίωμα, για δικαστικούς ή εξώδικους συμβιβασμούς, για τον διορισμό πληρεξούσιου δικηγόρου και για την αποδοχή δωρεάς, κληρονομίας και κληροδοσίας,

ε) για τη χορήγηση βοηθημάτων για φιλανθρωπικούς σκοπούς,

στ) για κάθε έκτακτη δαπάνη,

ζ) για τη διαφύλαξη των ιερών εικόνων, των ιερών σκευών και των ιερών κειμηλίων εντός των χώρων λατρείας ή ειδικά διαμορφωμένων χώρων. Τα ανωτέρω δεν εκποιούνται για κανένα λόγο και διαφυλάσσονται με ευθύνη του Προέδρου και των Μελών του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου, κατόπιν έγκρισης του Μητροπολιτικού Συμβουλίου. Κατόπιν έγκρισης του Μητροπολιτικού Συμβουλίου, οι ιερές εικόνες, τα ιερά σκεύη και τα ιερά κειμήλια δύνανται να παραχωρηθούν στην Ιερά Μητρόπολη Σύμης για τη δημιουργία κειμηλιαρχείων με σκοπό την ασφαλέστερη φύλαξη και την προβολή τους.

2. Όλες ανεξαιρέτως οι αποφάσεις του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου εγκρίνονται από το Μητροπολιτικό Συμβούλιο, σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 5 του παρόντος.

3. Σε έκτακτες περιπτώσεις δύναται το οικείο Μητροπολιτικό Συμβούλιο να λαμβάνει κάθε απαραίτητο μέτρο για τη διασφάλιση των συμφερόντων της Ενορίας.

Άρθρο 14
Γενικές Αρχές Οικονομικής Διαχείρισης

Η οικονομική διαχείριση, ο έλεγχος και η εντολή πληρωμής σε βάρος των πόρων των Ενοριών και υπέρ δικαιούχων ενεργούνται σύμφωνα με το παρόν προεδρικό διάταγμα και κατά παρέκκλιση των διατάξεων για το δημόσιο λογιστικό των Ν.Π.Δ.Δ., τις κρατικές προμήθειες, τις δημόσιες

επενδύσεις και κάθε άλλης συναφούς γενικής ή ειδικής διάταξης με την επιφύλαξη της παρ. 2 του άρθρου 318 και της παρ. 3 του άρθρου 334 του Ν. 4957/2022.

Άρθρο 15
Πόροι

1. Το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο έχει την ευθύνη για την οικονομική διαχείριση της Ενορίας.

2. Πόροι των Ενοριών είναι οι ακόλουθοι:

α) Τα έσοδα από τη διάθεση κηρού,

β) οι δωρεές, κληροδοσίες και κληρονομίες,

γ) τα έσοδα από εράνους, κυτία προσφορών και πάσης φύσεως εκδηλώσεις υπέρ της Ενορίας,

δ) τα έσοδα από την αξιοποίηση κινητής και ακίνητης περιουσίας της Ενορίας,

ε) τα έσοδα από χορηγίες φορέων.

3. Για κάθε χρηματική χορηγία ή δωρεά εκδίδεται τριπλότυπη απόδειξη είσπραξης, στην οποία αναγράφονται υποχρεωτικά τα στοιχεία του χορηγού ή του δωρητή. Τα στελέχη των αποδείξεων αριθμούνται και θεωρούνται υποχρεωτικά κατ᾽ έτος από τον Πρόεδρο του Μητροπολιτικού Συμβουλίου ή τον νόμιμο εκπρόσωπό του.

Άρθρο 16
Διάθεση πόρων και διαχείρισή τους

1. Οι πόροι των Ενοριών διατίθενται για την κάλυψη των ακόλουθων δαπανών, βάσει των εγκεκριμένων προϋπολογισμών τους:

α) Υπέρ του Οικουμενικού Πατριαρχείου,

β) για την κάλυψη φόρων, τελών και λοιπών κρατήσεων υπέρ του Δημοσίου και των φορέων Κοινωνικής Ασφάλισης, όπως προβλέπεται από τις κείμενες διατάξεις,

γ) υπέρ των Μητροπολιτικών Γραφείων και της μισθοδοσίας του προσωπικού τους,

δ) για την ανάπλαση, επισκευή και συντήρηση του Μητροπολιτικού Οικήματος και των Επισκοπείων, καθώς και τη μισθοδοσία του προσωπικού τους,

ε) για τη μισθοδοσία του τακτικού και έκτακτου προσωπικού της Ενορίας,

στ) για τη συντήρηση και τις δαπάνες λειτουργίας της Ενορίας, καθώς και υπέρ των φιλανθρωπικών, προνοιακών και λοιπών δράσεών της,

ζ) υπέρ της λειτουργίας των φιλανθρωπικών και προνοιακών ιδρυμά-

των της Ιεράς Μητροπόλεως Σύμης, καθώς και των εν γένει πνευματικών και ιεραποστολικών δράσεών της.

2. Οι πόροι των Ενοριών που διατίθενται για την κάλυψη των δαπανών των περ. α, γ, δ και ζ της παρ. 1 του παρόντος άρθρου, καταβάλλονται υποχρεωτικά ανά τρεις (3) μήνες.

3. Μέλος του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου το οποίο αρνείται τη διάθεση των πόρων προς καταβολή των ως άνω δαπανών, καλείται προς παροχή εξηγήσεων ενώπιον του Μητροπολιτικού Συμβουλίου και, εάν η άρνησή του κριθεί αδικαιολόγητη, απαλλάσσεται των καθηκόντων του. Σε περίπτωση άρνησης του Προέδρου, αυτός καλείται προς παροχή εξηγήσεων ενώπιον του Μητροπολιτικού Συμβουλίου και, αν η άρνησή του κριθεί αδικαιολόγητη, απαλλάσσεται των καθηκόντων του και τα καθήκοντα του Προέδρου του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου ανατίθενται σε άλλο τακτικό εφημέριο της Ιεράς Μητροπόλεως Σύμης.

4. Κάθε Ενορία υποχρεούται να τηρεί στο όνομά της λογαριασμό σε αναγνωρισμένο τραπεζικό ίδρυμα. Ο τραπεζικός λογαριασμός δύναται να είναι όψεως, ταμιευτηρίου ή προθεσμιακός και πάντοτε επ' ονόματι της Ενορίας. Με απόφαση του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου ορίζονται οι εκπρόσωποί του σε αυτόν και η μορφή και τα όρια της εκπροσώπησης. Η απόφαση γνωστοποιείται στο τραπεζικό ίδρυμα, στο οποίο τηρείται ο λογαριασμός, με την αποστολή αντιγράφου εκ του οικείου πρακτικού συνεδρίασης του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου, μετά από εκπεφρασμένη γραπτά έγκριση της απόφασης από το Μητροπολιτικό Συμβούλιο. Απαγορεύεται η τοποθέτηση των διαθέσιμων κεφαλαίων σε μετοχές εταιρειών, αμοιβαία κεφάλαια και επενδυτικά προϊόντα, καθώς και η μετατροπή τους σε συνάλλαγμα χωρίς την προηγούμενη ρητή άδεια του Μητροπολιτικού Συμβουλίου.

5. Κάθε ανάληψη χρημάτων από τραπεζικό λογαριασμό της Ενορίας έως του ποσού των πεντακοσίων (500,00) ευρώ πραγματοποιείται με σχετική εξουσιοδότηση του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου χωρίς να απαιτείται άλλη έγκριση. Για την ανάληψη ποσών μεγαλύτερων των πεντακοσίων (500,00) ευρώ απαιτείται η προηγούμενη έγκριση του Μητροπολίτη Σύμης ή του νόμιμου αναπληρωτή του. Το ως άνω όριο δύναται να τροποποιηθεί με απόφαση του Μητροπολιτικού Συμβουλίου.

Άρθρο 17
Προϋπολογισμός της Ενορίας

1. Ο προϋπολογισμός της Ενορίας συντάσσεται από το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο και υποβάλλεται στο Μητροπολιτικό Συμβούλιο έως το πρώτο δεκαπενθήμερο του μηνός Νοεμβρίου του έτους, του οποίου προηγείται

αυτού που αφορά ο προϋπολογισμός. Ο προϋπολογισμός συνοδεύεται από έγγραφο του Προέδρου και σχετική πράξη του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου, συντάσσεται δε σύμφωνα με υπόδειγμα που καταρτίζει και τροποποιεί η Ιερά Μητρόπολη Σύμης. Το Μητροπολιτικό Συμβούλιο εγκρίνει, απορρίπτει ή τροποποιεί τον προϋπολογισμό, καθορίζοντας και αναγράφοντας υποχρεωτικά τυχόν παραληφθείσες νόμιμες χρηματικές υποχρεώσεις των Ενοριών, καθώς και διάφορες άλλες έκτακτες εισφορές, για την εξυπηρέτηση του εν γένει έργου της Ιεράς Μητροπόλεως.

2. Οι προϋπολογισμοί εγκρίνονται εντός διμήνου από την υποβολή τους.

Άρθρο 18
Δαπάνες

1. α. Κάθε καταβολή δαπάνης από την Ενορία διενεργείται από τον Ταμία, διά εντάλματος πληρωμής υπογεγραμμένου από τον Πρόεδρο του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου. Τα στελέχη των ενταλμάτων πληρωμής αριθμούνται και θεωρούνται υποχρεωτικά και κατ᾽ έτος από την Ιερά Μητρόπολη. Κάθε τρεις (3) μήνες το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο οφείλει να αποστέλλει προς το Μητροπολιτικό Συμβούλιο κατάσταση όλων των δαπανών που διενεργήθηκαν κατά την περίοδο αυτή.

β. Στο ένταλμα πληρωμής αναγράφονται και επισυνάπτονται τα παραστατικά κάθε δαπάνης. Για δαπάνες που δεν έχουν αναγραφεί στον προϋπολογισμό της Ενορίας, απαιτείται προηγούμενη έγκριση του Μητροπολιτικού Συμβουλίου.

γ. Στο ένταλμα πληρωμής αναγράφονται:

γα) Ο αύξων αριθμός του εντάλματος,

γβ) το οικονομικό έτος,

γγ) ο τίτλος της Ενορίας,

γδ) ο κωδικός αριθμός του εξόδου στον οποίο καταλογίζεται η δαπάνη,

γε) το πληρωτέο ποσό ολογράφως και αριθμητικώς,

γστ) το ονοματεπώνυμο του δικαιούχου, ο αριθμός φορολογικού μητρώου του και κάθε άλλο στοιχείο προσδιοριστικό της ταυτότητάς του, προκειμένου δε περί νομικού προσώπου, η ακριβής επωνυμία και η έδρα του,

γζ) πλήρης αιτιολογία της πληρωμής και ο αριθμός του τιμολογίου ή ισοδύναμου εγγράφου,

γη) το καθαρό πληρωτέο στον δικαιούχο ποσό και οι τυχόν υπέρ του Δημοσίου και τρίτων κρατήσεις ιδίως Ιεράς Μητροπόλεως, Ενορίας.

γθ) ο τόπος και ο χρόνος έκδοσης και

γι) ο τίτλος της θέσης και το ονοματεπώνυμο των αρμόδιων οργάνων που υπογράφουν.

δ. Την ευθύνη για τη νομιμότητα των διατασσόμενων πληρωμών φέρει ο Πρόεδρος, ο οποίος και υπογράφει το σχετικό ένταλμα πληρωμής, ενώ ο Ταμίας ευθύνεται για την ακρίβεια της πληρωμής. Ο Ταμίας υποχρεούται να αρνηθεί την πληρωμή δαπάνης, η οποία δεν συνοδεύεται από τα νόμιμα παραστατικά.

2. Όλες οι δαπάνες υποβάλλονται προς έγκριση ενώπιον του Μητροπολιτικού Συμβουλίου κάθε τρεις (3) μήνες, σύμφωνα με την περ. ιε της παρ. 3 του άρθρου 5 του παρόντος.

Άρθρο 19
Απολογισμός

1. Ο απολογισμός συντάσσεται από το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο και υποβάλλεται στο Μητροπολιτικό Συμβούλιο έως το τέλος Φεβρουαρίου του έτους, του οποίου έπεται εκείνου που αφορά ο απολογισμός. Ο απολογισμός συνοδεύεται από έγγραφο του Προέδρου και σχετική πράξη του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου, συντάσσεται δε σύμφωνα με το υπόδειγμα που καταρτίζει και τροποποιεί η Ιερά Μητρόπολη Σύμης.

2. Το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο οφείλει να προσκομίσει άμεσα τα οικονομικά βιβλία και τα παραστατικά εσόδων και εξόδων, εφόσον τούτο ζητηθεί από το Μητροπολιτικό Συμβούλιο.

3. Τα Μέλη του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου ευθύνονται ατομικά και αλληλέγγυα για κάθε απόκρυψη είσπραξης οποιουδήποτε πόρου και πληρωμής οποιασδήποτε δαπάνης, τέλους και οφειλής της Ενορίας.

4. Το Μητροπολιτικό Συμβούλιο, μετά από σχετική εισήγηση του αρχιερατικού επιτρόπου της περιφέρειας, στην οποία υπάγεται η Ενορία, ή του πρωτοσυγκέλλου ή του γενικού αρχιερατικού επιτρόπου ή του οικονομολόγου Μέλους αυτού για την τήρηση των υπό του νόμου προβλεπόμενων σχετικά με τις πραγματοποιηθείσες δαπάνες και την απόδοση των αναλογούντων τελών, αποφαίνεται αιτιολογημένα επί του απολογισμού εντός εξαμήνου από την υποβολή του. Το Μητροπολιτικό Συμβούλιο δύναται να συγκροτεί τριμελή επιτροπή ελέγχου των απολογισμών των Ενοριών με τη συμμετοχή του αρχιερατικού επιτρόπου της οικείας αρχιερατικής περιφέρειας ή του πρωτοσυγκέλλου ή του γενικού αρχιερατικού επιτρόπου ή του οικονομολόγου Μέλους αυτού για την τήρηση των υπό του νόμου προβλεπόμενων σχετικά με την πραγματοποίησή του.

5. Η μη υποβολή των προϋπολογισμών και απολογισμών από τα Εκκλησιαστικά Συμβούλια εντός των τασσόμενων προθεσμιών επάγεται την κατά τις κείμενες διατάξεις ποινική ευθύνη των υπαίτιων Μελών του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου και χωρίς να προηγηθεί πειθαρχική τιμωρία και δικαιολογεί την απαλλαγή από τα καθήκοντά τους με αμετάκλητη απόφα-

ση του Μητροπολιτικού Συμβουλίου, σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος, διατηρουμένου του δικαιώματος διενέργειας οικονομικού ελέγχου προς εξακρίβωση κακής διαχείρισης και απόδοσης ευθυνών κάθε είδους και του δικαιώματος αποζημίωσης για την τυχόν προκληθείσα ζημία.

6. Εφόσον η επιτροπή της παρ. 4 μετά το πέρας του οικονομικού ελέγχου της παρ. 5 διαπιστώσει έλλειμμα διαχείρισης ή παράνομη πληρωμή δαπάνης, θεωρούμενης ως ελλείμματος, συντάσσει πόρισμα ελέγχου στο οποίο προσδιορίζει όλα τα δημοσιονομικά υπεύθυνα πρόσωπα, καθώς και το ύψος του ελλείμματος. Το πόρισμα ελέγχου υποβάλλεται για έγκριση στο Μητροπολιτικό Συμβούλιο, το οποίο προβαίνει στην έκδοση αιτιολογημένης καταλογιστικής απόφασης κατά του υπολόγου και συντάσσει χρηματικό κατάλογο με τους τυχόν αλληλλέγγυα μετ᾽ αυτού συνευθυνομένους. Αντίγραφα της καταλογιστικής απόφασης και του χρηματικού καταλόγου κοινοποιούνται στον καθού και στον προϊστάμενο της αρμόδιας Δημόσιας Οικονομικής Υπηρεσίας (Δ.Ο.Υ.) της τελευταίας κατοικίας των δημοσιονομικά υπεύθυνων προσώπων, ο οποίος επιμελείται την άμεση βεβαίωση του καταλογιζόμενου ποσού ως δημόσιου εσόδου και την είσπραξή του, σύμφωνα με τις διατάξεις του Κώδικα Είσπραξης Δημοσίων Εσόδων, αποδιδομένων στη συνέχεια των εισπραχθέντων στην Ιερά Μητρόπολη Σύμης. Κατά της καταλογιστικής απόφασης του οικείου Μητροπολιτικού Συμβουλίου επιτρέπεται προσφυγή διά του οικείου Μητροπολίτη ενώπιον του Οικουμενικού Πατριάρχη και της περί Αυτόν Αγίας και Ιεράς Συνόδου του Οικουμενικού Πατριαρχείου εντός μηνός από την κοινοποίησή της. Η προσφυγή κατατίθεται στην Ιερά Μητρόπολη Σύμης, η οποία σε προθεσμία ενός (1) μηνός τη διαβιβάζει στο Οικουμενικό Πατριαρχείο συνοδευόμενη από έκθεση και φάκελο.

Άρθρο 20
Έλεγχος των αποφάσεων των Εκκλησιαστικών Συμβουλίων

1. Το Μητροπολιτικό Συμβούλιο, σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 5 του παρόντος, ασκεί έλεγχο νομιμότητας και σκοπιμότητας της διαχείρισης και διοίκησης της Ενορίας.

2. Κάθε απόφαση του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου υποβάλλεται ενώπιον του Μητροπολιτικού Συμβουλίου, το οποίο την εγκρίνει, την τροποποιεί ή την απορρίπτει. Η απόφαση του Μητροπολιτικού Συμβουλίου εκδίδεται εντός τριμήνου από την υποβολή της απόφασης του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου σε αυτό. Μετά την άπρακτη παρέλευση της ως άνω προθεσμίας, η απόφαση θεωρείται ότι εγκρίθηκε σιωπηρά, εκτός των περιπτώσεων των παρ. 3 και 4 του παρόντος άρθρου.

3. Η αποδοχή ή αποποίηση δωρεάς υπό τρόπο, κληρονομίας ή κληροδοσίας, καθώς και η συνομολόγηση οποιουδήποτε δανείου, δεν δύνανται

να πραγματοποιηθούν από το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο χωρίς την προηγουμένη έγκριση του Μητροπολιτικού Συμβουλίου.

4. Κάθε απόφαση του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου για την υποβολή μηνυτήριας αναφοράς ή έγκλησης, την έγερση αγωγής, την παραίτηση από ένδικα μέσα και τον δικαστικό ή εξώδικο συμβιβασμό ισχύει μόνο εφόσον έχει ληφθεί προηγούμενη έγκριση του Μητροπολιτικού Συμβουλίου. Δεν απαιτείται προηγούμενη έγκριση σε περίπτωση επ' αυτοφώρω αδικήματος και αίτησης χορήγησης προσωρινής διαταγής και σε κάθε περίπτωση προκειμένου να αντιμετωπισθεί κατεπείγουσα περίπτωση ή άμεσος κίνδυνος. Για τη συνέχιση της διαδικασίας απαιτείται η έγκριση του Μητροπολιτικού Συμβουλίου.

5. Λαμβανομένων υπόψη των οριζομένων στην παρ. 3 του άρθρου 5 και στο άρθρο 6 του παρόντος, κάθε απόφαση του Μητροπολιτικού Συμβουλίου είναι υποχρεωτική για το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο. Εάν αυτό αρνηθεί την εκτέλεσή της, το Μητροπολιτικό Συμβούλιο απευθύνει σύσταση στα Μέλη του, ενώ, εάν αυτά επιμείνουν, καλεί εγγράφως τα Μέλη που αρνούνται να υποβάλουν τις εξηγήσεις τους εντός δεκαπέντε (15) ημερών. Εάν η προθεσμία παρέλθει άπρακτη ή οι εξηγήσεις κριθούν αβάσιμες, το Μητροπολιτικό Συμβούλιο προβαίνει στην αντικατάσταση των ελεγχόμενων Μελών με τον διορισμό νέων για το υπόλοιπο της θητείας του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου.

Άρθρο 21
Τηρούμενα βιβλία

1. Με ευθύνη του Προέδρου του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου σε κάθε Ενορία τηρούνται τα κάτωθι βιβλία, τα οποία θεωρούνται από τον Πρόεδρο του Μητροπολιτικού Συμβουλίου ή τον νόμιμο αναπληρωτή του:

α) Πρωτόκολλα αλληλογραφίας και έκδοσης πιστοποιητικών,

β) βιβλία βαπτίσεων, γάμων και κηδειών,

γ) βιβλίο αποφάσεων Εκκλησιαστικού Συμβουλίου,

δ) βιβλίο ταμείου,

ε) κτηματολόγιο – περιουσιολόγιο,

στ) βιβλίο πρακτικών καταμέτρησης εσόδων.

2. Τα έντυπα και η μορφή των τηρούμενων βιβλίων καθορίζονται με απόφαση του Μητροπολιτικού Συμβουλίου της Ιεράς Μητροπόλεως Σύμης και δύνανται να τηρούνται και σε ηλεκτρονική μορφή.

Άρθρο 22
Ακίνητη και κινητή περιουσία των Ενοριών

1. Το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο διαχειρίζεται την ακίνητη και κινητή περιουσία της Ενορίας.

2. Η Ενορία επιτελεί σημαντικό κοινωνικό έργο και, επομένως, χρειάζεται πόρους. Προς τούτο, το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο πρέπει να αξιοποιεί την ακίνητη περιουσία της όσο το δυνατόν καλύτερα και περισσότερο προσοδοφόρα. Η ακίνητη περιουσία της Ενορίας είναι δυνατό να αξιοποιηθεί:

α) Με την εκμίσθωση,

β) με την εκποίηση συμπεριλαμβανομένων και των εργολαβικών αντιπαροχών,

γ) με τη σύσταση δικαιώματος επιφάνειας, σύμφωνα με την παρ. 7 του άρθρου 334 του Ν. 4957/2022.

3. Με απόφαση του Μητροπολιτικού Συμβουλίου διαπιστώνεται η ανάγκη και καθορίζεται ο τρόπος αξιοποίησης κάθε περιουσιακού στοιχείου της Ενορίας, σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 5, μετά από πρόταση του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου και αιτιολογημένη εισήγηση του Προέδρου του Μητροπολιτικού Συμβουλίου.

Άρθρο 23
Εκμισθώσεις ακινήτων

1. Η εκμίσθωση ακινήτου που ανήκει σε Ενορία πραγματοποιείται, κατόπιν διενέργειας δημόσιου πλειοδοτικού διαγωνισμού με δημοπρασία. Οι όροι του διαγωνισμού συντάσσονται από το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο και εγκρίνονται από το Μητροπολιτικό Συμβούλιο. Δημοσίευση της περίληψης των όρων αναρτάται στον πίνακα ανακοινώσεων της Ενορίας και στην ιστοσελίδα της, καθώς και σε μία ημερήσια εφημερίδα της τοποθεσίας του ακινήτου, δέκα (10) τουλάχιστον ημέρες πριν από τη διεξαγωγή του διαγωνισμού.

2. Ο διαγωνισμός πρέπει να περιλαμβάνει απαραίτητα τους ακόλουθους όρους:

α. Για να συμμετάσχει κάποιος στον διαγωνισμό πρέπει να καταθέσει ως εγγύηση συμμετοχής χρηματικό ποσό ίσο με το διπλάσιο της τιμής πρώτης προσφοράς.

β. Στον διαγωνισμό δεν δύνανται να συμμετάσχουν οφειλέτες του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ., των Ιερών Ναών, των Ιερών Μονών και των εκκλησιαστικών νομικών προσώπων εν γένει.

γ. Τα έξοδα της διακήρυξης και διεξαγωγής του διαγωνισμού, καθώς και της σύνταξης του μισθωτηρίου συμφωνητικού βαρύνουν τον τελευταίο πλειοδότη.

δ. Το μίσθιο δεν δύναται να χρησιμοποιηθεί για σκοπούς αντίθετους με τα χρηστά ήθη.

ε. Κάθε δαπάνη επισκευής και συντήρησης του μισθίου, αναγκαία, επωφελής ή και πολυτελής, βαρύνει αποκλειστικά τον μισθωτή και παραμένει υπέρ του μισθίου και του εκμισθωτή μετά τη λήξη της μίσθωσης, χωρίς

δικαίωμα αποζημίωσης του μισθωτή, εκτός εάν υφίσταται προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου, εγκεκριμένη από το Μητροπολιτικό Συμβούλιο.

στ. Για τη μίσθωση πρέπει να εγγυηθεί υπέρ του μισθωτή και ένας τουλάχιστον αξιόχρεος εγγυητής.

3. Ο διαγωνισμός διεξάγεται δημόσια στα γραφεία της Ενορίας, ενώπιον του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου. Οι ενδιαφερόμενοι, αφού καταβάλουν τη σχετική εγγύηση συμμετοχής, υπογράφουν υπεύθυνη δήλωση ότι δεν υπάρχει οποιαδήποτε δέσμευση ή συνέπεια για τον Ιερό Ενοριακό Ναό, αν δεν εγκριθεί το αποτέλεσμα του διαγωνισμού είτε από το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο είτε από το Μητροπολιτικό Συμβούλιο, καθώς επίσης ότι έλαβαν γνώση των όρων του διαγωνισμού, τους οποίους αποδέχονται ανεπιφύλακτα, και ότι δεν πρόκειται να χρησιμοποιήσουν το μίσθιο για σκοπούς αντίθετους με τα χρηστά ήθη. Εάν κάποιος συμμετάσχει για λογαριασμό άλλου, πρέπει να το δηλώσει προς το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο, πριν από την έναρξη της διαγωνιστικής διαδικασίας, άλλως θεωρείται ότι συμμετέχει για τον εαυτό του. Ο πλειοδότης, ο οποίος προσφέρει το μεγαλύτερο μίσθωμα έως τη λήξη του διαγωνισμού ανακηρύσσεται τελευταίος πλειοδότης. Μετά το πέρας του διαγωνισμού, σε όλους τους πλειοδότες, πλην του τελευταίου, επιστρέφεται στο ακέραιο η εγγύηση συμμετοχής.

4. Το πρακτικό κατακύρωσης του αποτελέσματος του διαγωνισμού υπογράφεται από τα Μέλη του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου και τον τελευταίο πλειοδότη και αποστέλλεται στο Μητροπολιτικό Συμβούλιο για έγκριση. Εφόσον δεν υποβληθούν ενστάσεις ή όσες υποβληθούν απορριφθούν, καλείται εγγράφως ο τελευταίος πλειοδότης να υπογράψει τη σύμβαση μίσθωσης εντός δέκα (10) ημερολογιακών ημερών, μαζί με έναν τουλάχιστον αξιόχρεο εγγυητή. Εάν ο τελευταίος πλειοδότης και ο εγγυητής δεν προσέλθουν εντός της ως άνω προθεσμίας, ο τελευταίος πλειοδότης κηρύσσεται έκπτωτος και η εγγύηση συμμετοχής καταπίπτει υπέρ της Ενορίας. Εάν ο τελευταίος πλειοδότης προσέλθει και υπογράψει τη σύμβαση μίσθωσης, η εγγύηση συμμετοχής αντικαθίσταται από εγγύηση καλής εκτέλεσης της σύμβασης, η οποία ισούται με το διπλάσιο του μηνιαίου μισθώματος, όπως αυτό διαμορφώθηκε κατά την πλειοδοσία.

5. Εάν ο διαγωνισμός κηρυχθεί άγονος ή τυχόν ενστάσεις κριθούν βάσιμες, επαναλαμβάνεται με απλή ανακοίνωση του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου, η οποία παραπέμπει στην αρχική διακήρυξη και αναρτάται πέντε (5) τουλάχιστον ημέρες πριν από την επαναληπτική διεξαγωγή του στον πίνακα ανακοινώσεων της Ενορίας και στην ιστοσελίδα αυτής.

6. Εάν ο διαγωνισμός αποβεί άγονος και δεύτερη φορά, το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο, κατόπιν σχετικής έγκρισης του Μητροπολιτικού Συμβουλίου,

δύναται να μειώσει την τιμή πρώτης προσφοράς και, εάν και πάλι ο διαγωνισμός αποβεί άγονος, δύναται να εγκρίνει την απευθείας εκμίσθωση του ακινήτου για χρονικό διάστημα που δεν υπερβαίνει τα τέσσερα (4) έτη.

7. Κατ᾽ εξαίρεση, Ενορία μπορεί να προβαίνει, κατόπιν απόφασης του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου και έγκρισης του Μητροπολιτικού Συμβουλίου, σε εκμισθώσεις άνευ διαγωνισμού (απευθείας μίσθωση) στις εξής περιπτώσεις (χωρίς βεβαίως να απαγορεύεται ο διαγωνισμός):

α) Όταν η ετήσια πρόσοδος παρά του μισθίου δεν υπερβαίνει το ποσό των δεκαοκτώ χιλιάδων (18.000,00) ευρώ ή διαφορετικά, όταν το μηνιαίο μίσθωμα ανέρχεται μέχρι του ποσού των χιλίων πεντακοσίων (1.500,00) ευρώ ανά ακίνητο, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη τυχόν αναπροσαρμογή των μισθωμάτων κατά τη διάρκεια της μίσθωσης.

β) Όταν πρόκειται για εκμίσθωση ακινήτων προς άλλα εκκλησιαστικά νομικά πρόσωπα ή οργανισμούς και εκκλησιαστικά ιδρύματα, δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου, νομικά πρόσωπα μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, τα οποία εκπληρώνουν κοινωφελείς σκοπούς και επικουρούν το έργο εκκλησιαστικού νομικού προσώπου για την ικανοποίηση των στεγαστικών ή λειτουργικών αναγκών τους. Το ίδιο ισχύει και όταν πρόκειται για εκμίσθωση ακινήτων προς το Ελληνικό Δημόσιο, τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.), τα Ν.Π.Δ.Δ. και τις Δημόσιες Επιχειρήσεις, υπό την προϋπόθεση ότι η απευθείας μίσθωση εξυπηρετεί αποκλειστικά και μόνο κοινωφελείς σκοπούς. Περιορισμένης έκτασης οικονομικές δραστηριότητες ως πηγή πρόσθετων πόρων κοινωφελούς ιδρύματος, εφόσον εξυπηρετούν τον σκοπό της παραχώρησης, κρίνονται κατά περίπτωση από το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο και εγκρίνονται από το Μητροπολιτικό Συμβούλιο.

γ) Όταν πρόκειται για εκμίσθωση ακινήτων που προορίζονται για ειδική ή εποχική χρήση. Στην περίπτωση αυτή η μίσθωση δεν μπορεί να διαρκέσει πέραν των επτά (7) μηνών.

δ) Όταν πρόκειται για εκμίσθωση με σκοπό τη διατήρηση της νομής ακινήτου. Στην περίπτωση αυτή η εκμίσθωση συνομολογείται για χρονικό διάστημα μέχρι δύο (2) ετών.

ε) Κατ᾽ εφαρμογή κάθε άλλης ειδικής διάταξης νόμου, με την οποία επιτρέπεται η άνευ διαγωνισμού εκμίσθωση εκκλησιαστικού ακινήτου.

8. Στην περίπτωση που η διάρκεια της μίσθωσης υπερβαίνει τα εννέα (9) έτη ή το μηνιαίο μίσθωμα ορίζεται άνω των τριάντα χιλιάδων (30.000,00) ευρώ απαιτείται έγκριση των όρων του διαγωνισμού για την εκμίσθωση ακινήτου από το Μητροπολιτικό Συμβούλιο και έγκριση της μίσθωσης του ακινήτου από τον Οικουμενικό Πατριάρχη και την περί Αυτόν Αγία και Ιερά Σύνοδο του Οικουμενικού Πατριαρχείου.

9. Επιτρέπεται η κατάρτιση μακροχρόνιας μίσθωσης διάρκειας έως ενε-

νήντα (90) ετών, για την εκμετάλλευση και αξιοποίηση μεγάλων άγονων εκτάσεων ή γηπέδων εντός ή εκτός σχεδίου πόλεως ή οικισμού, οι οποίες απαιτούν ιδιαίτερα ουσιώδεις δαπάνες του μισθωτού, όπως κατασκευή κτηρίων, τεχνικών έργων, εγκαταστάσεων και για την εκτέλεση μεγάλου επενδυτικού προγράμματος με αυτοχρηματοδότηση ή όχι. Στην περίπτωση αυτή απαιτείται έγκριση των όρων του διαγωνισμού για την εκμίσθωση ακινήτου από το Μητροπολιτικό Συμβούλιο και έγκριση της μίσθωσης του ακινήτου από τον Οικουμενικό Πατριάρχη και την περί Αυτόν Αγία και Ιερά Σύνοδο του Οικουμενικού Πατριαρχείου.

Άρθρο 24
Εκποίηση ακινήτων

1. Η εκποίηση ακινήτου που ανήκει σε Ενορία, στην έννοια της οποίας υπάγονται και οι εργολαβικές αντιπαροχές, πραγματοποιείται κατά κανόνα με τη διενέργεια δημόσιου πλειοδοτικού διαγωνισμού με δημοπρασία. Για την εκποίηση ακινήτου απαιτείται έγκριση από την Αγία και Ιερά Σύνοδο του Οικουμενικού Πατριαρχείου.

2. Προκειμένου να ορισθεί η τιμή εκκίνησης του διαγωνισμού, προηγείται εκτίμηση της αξίας του ακινήτου είτε από ορκωτό εκτιμητή είτε από τριμελή επιτροπή ειδικών, η οποία ορίζεται με απόφαση του οικείου Εκκλησιαστικού Συμβουλίου. Η εκτίμηση της αξίας του ακινήτου δεν πρέπει να απέχει από την ημερομηνία διεξαγωγής του διαγωνισμού χρονικό διάστημα άνω του έτους.

3. Οι όροι του διαγωνισμού συντάσσονται από το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο και εγκρίνονται από το Μητροπολιτικό Συμβούλιο. Δημοσίευση της περίληψης των όρων αναρτάται στον πίνακα ανακοινώσεων της Ενορίας και στην ιστοσελίδα της, καθώς και σε μία ημερήσια εφημερίδα της τοποθεσίας του ακινήτου, τριάντα (30) τουλάχιστον ημέρες πριν από τη διεξαγωγή του διαγωνισμού.

4. Ο διαγωνισμός πρέπει να περιλαμβάνει απαραίτητα τους ακόλουθους όρους:

α. Για να συμμετάσχει κάποιος στον διαγωνισμό, πρέπει να καταθέσει ως εγγύηση συμμετοχής χρηματικό ποσό ίσο με το ένα εικοστό (1/20) της τιμής πρώτης προσφοράς.

β. Στον διαγωνισμό δεν δύνανται να συμμετάσχουν οφειλέτες του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ., των Ιερών Ναών, των Ιερών Μονών και των εκκλησιαστικών νομικών προσώπων εν γένει.

γ. Τα έξοδα της διακήρυξης και διεξαγωγής του διαγωνισμού, καθώς και της σύνταξης του σχετικού συμβολαίου και μεταγραφής του βαρύνουν τον τελευταίο πλειοδότη.

5. Ο διαγωνισμός διεξάγεται δημόσια στα γραφεία της Ενορίας, ενώπιον του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου και συμβολαιογράφου. Οι ενδιαφερόμενοι, αφού καταβάλουν τη σχετική εγγύηση συμμετοχής, υπογράφουν υπεύθυνη δήλωση ότι έλαβαν γνώση των όρων του διαγωνισμού, τους οποίους αποδέχονται πλήρως και ανεπιφύλακτα, και ότι δεν υπάρχει οποιαδήποτε δέσμευση ή συνέπεια για τον Ιερό Ενοριακό Ναό, αν δεν εγκριθεί το αποτέλεσμα του διαγωνισμού είτε από το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο είτε από το Μητροπολιτικό Συμβούλιο. Για τη συμμετοχή προσώπου για λογαριασμό άλλου, απαιτείται δήλωση προς το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο, με ταυτόχρονη κατάθεση σχετικής εξουσιοδότησης πριν από την έναρξη της διαγωνιστικής διαδικασίας, άλλως θεωρείται ότι το πρόσωπο συμμετέχει για τον εαυτό του. Ο πλειοδότης ο οποίος προσφέρει το μεγαλύτερο τίμημα έως τη λήξη του διαγωνισμού ανακηρύσσεται τελευταίος πλειοδότης. Μετά το πέρας του διαγωνισμού, σε όλους τους πλειοδότες, πλην του τελευταίου, επιστρέφεται στο ακέραιο η εγγύηση συμμετοχής.

6. Το πρακτικό κατακύρωσης του αποτελέσματος του διαγωνισμού υπογράφεται από τα Μέλη του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου και τον τελευταίο πλειοδότη. Ένσταση για παραβίαση των όρων της διακήρυξης του διαγωνισμού δικαιούται να υποβάλει ενώπιον του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου όποιος έχει έννομο συμφέρον, εντός προθεσμίας πέντε (5) ημερών από την ημερομηνία διεξαγωγής του διαγωνισμού. Στη συνέχεια, το πρακτικό κατακύρωσης του αποτελέσματος, με τις τυχόν υποβληθείσες ενστάσεις, αποστέλλεται στο Μητροπολιτικό Συμβούλιο για έγκριση. Αν η ένσταση γίνει δεκτή από το Μητροπολιτικό Συμβούλιο, ο διαγωνισμός ακυρώνεται, επιστρέφεται η εγγύηση συμμετοχής στον τελευταίο πλειοδότη και ορίζεται νέα ημερομηνία διεξαγωγής του διαγωνισμού. Εφόσον το αποτέλεσμα του διαγωνισμού εγκριθεί, καλείται εγγράφως ο τελευταίος πλειοδότης να υπογράψει το σχετικό συμβόλαιο αγοραπωλησίας εντός τριάντα (30) ημερών. Εάν ο τελευταίος πλειοδότης δεν προσέλθει εντός της ως άνω προθεσμίας, κηρύσσεται έκπτωτος και η εγγύηση συμμετοχής καταπίπτει υπέρ της Ενορίας. Εάν προσέλθει και υπογράψει το συμβόλαιο αγοραπωλησίας, η εγγύηση συμμετοχής συμψηφίζεται με το επιτευχθέν τίμημα, αφού αφαιρεθούν τα έξοδα διακήρυξης και διεξαγωγής της διαγωνιστικής διαδικασίας.

7. Κατ᾽ εξαίρεση επιτρέπεται η άνευ διαγωνισμού εκποίηση ακινήτων προς το Ελληνικό Δημόσιο, τους Ο.Τ.Α., τα Ν.Π.Δ.Δ., τις Δημόσιες Επιχειρήσεις και άλλα Ν.Π.Ι.Δ. τα οποία εκπληρώνουν κοινωφελείς σκοπούς. Επιπλέον είναι επιτρεπτή η άνευ διαγωνισμού εκποίηση προς φυσικά ή νομικά πρόσωπα, όταν δεν είναι δυνατόν ή συμφέρον να γίνει διαγωνισμός. Τούτο συντρέχει ενδεικτικά στη συνιδιοκτησία εξ αδιαιρέτου, στη λύση

της κοινωνίας δικαιώματος κατ' ιδανικά μέρη, στην περίπτωση που το ακίνητο είναι ετοιμόρροπο ή κατεδαφιστέο και η εκποίησή του θα ενισχύσει οικονομικά τους σκοπούς της Ενορίας. Η ως άνω απευθείας εκποίηση επιτρέπεται με αιτιολογημένη απόφαση του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου, κατόπιν έγκρισης του Μητροπολιτικού Συμβουλίου και τελικής έγκρισης του Οικουμενικού Πατριάρχη και της περί Αυτόν Αγίας και Ιεράς Συνόδου του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Με την ίδια απόφαση καθορίζονται οι όροι της πώλησης και ο τρόπος καταβολής του τιμήματος. Στις παραπάνω περιπτώσεις το ζητούμενο τίμημα δεν δύναται να υπολείπεται της προσδιοριζόμενης από ορκωτό εκτιμητή αγοραίας αξίας ή της αξίας του ακινήτου βάσει συστήματος αντικειμενικού προσδιορισμού. Κατ' εξαίρεση, εφόσον επί εκκλησιαστικών ακινήτων των Ενοριών δημιουργήθηκαν νομικές και πραγματικές καταστάσεις που παρακωλύουν την άσκηση νομής και κατοχής και εν γένει την ελεύθερη διαχείρισή τους ή συντρέχουν σοβαροί κοινωνικοί λόγοι ή λόγοι εκκλησιαστικού συμφέροντος, επιτρέπεται με τη διαδικασία του εδαφίου δ, η προς συμβιβασμό και διακανονισμό της υπόθεσης απευθείας εκποίηση ακινήτου, εφόσον ήθελε κριθεί συμφέρουσα, τηρουμένης της διαδικασίας επίκαιρης εκτίμησης από ορκωτό εκτιμητή της αγοραίας αξίας του ακινήτου πριν από την εκποίησή του. Προϋπόθεση της κατ' εξαίρεση εκποίησης του παρόντος είναι ο αγοραστής να διατηρεί επί είκοσι (20) έτη αδιατάρακτη νομή ή και κατοχή επί του ακινήτου ο ίδιος ή οι δικαιοπάροχοί του. Η τιμή της εκποίησης είναι δυνατόν να μειώνεται έναντι της εκτιμηθείσης αγοραίας κατά ποσοστό ένα τοις εκατό (1%) ανά έτος άσκησης νομής από τον αγοραστή ή τους δικαιοπαρόχους του για το πέραν της εικοσαετίας διάστημα παραμονής του στο ακίνητο, έως ποσοστού μείωσης τριάντα τοις εκατό (30%) κατ' ανώτατο όριο.

8. Η σύσταση δικαιώματος επιφανείας διέπεται από τις διατάξεις της παρ. 7 του άρθρου 334 του Ν. 4957/2022.

Άρθρο 25
Παραχώρηση της χρήσης ακινήτου

1. Η παραχώρηση χρήσης ακινήτου που ανήκει στην Ενορία πραγματοποιείται μετά από αιτιολογημένη απόφαση του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου. Η απόφαση αυτή υπόκειται σε έγκριση αρχικά από το Μητροπολιτικό Συμβούλιο και στη συνέχεια από τον Οικουμενικό Πατριάρχη και την περί Αυτόν Αγία και Ιερά Σύνοδο του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Η παραχώρηση πραγματοποιείται για ορισμένο ή αόριστο χρόνο, δωρεάν ή έναντι ανταλλάγματος, εν όλω ή εν μέρει, σε Ο.Τ.Α. και Ν.Π.Δ.Δ., εφόσον εκπληρώνει κοινωφελείς σκοπούς που δεν είναι αντίθετοι στους Ιερούς Κανόνες, τις παραδόσεις της Ορθόδοξης Εκκλησίας και τα χρηστά ήθη. Στους όρους της παραχώρησης πε-

ριλαμβάνεται υποχρεωτικά ότι το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο της Ενορίας δεν στερείται του δικαιώματος άρσης της παραχώρησης, άνευ αποζημίωσης του χρησαμένου, εκτός και αν συνταχθεί συμβολαιογραφικό έγγραφο για την παραχώρηση, στο οποίο αναγράφονται ρητά οι προϋποθέσεις και οι όροι αποζημίωσης του χρησαμένου, καθώς και οι όροι ανάκλησής της.

2. Στην περίπτωση παραχώρησης χρήσης ακινήτου της Ενορίας, μετά την τελική έγκριση συντάσσεται και υπογράφεται σχετική σύμβαση παραχώρησης χρήσης χρησιδανείου, στην οποία εξειδικεύονται οι ειδικότεροι όροι και συμφωνίες. Όσα βαρύνουν το ακίνητο, ιδίως οι πάσης φύσεως φόροι, δαπάνες και τέλη, καταβάλλονται αποκλειστικά από τον χρησάμενο.

Άρθρο 26
Διαχείριση της κινητής περιουσίας των Ενοριών

1. Το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο διαχειρίζεται την κινητή και άυλη περιουσία των Ενοριών. Αυτή συνίσταται στα παρακάτω:

α. Χρήματα,

β. μετοχές, αξιόγραφα, λοιπούς ή ονομαστικούς ή ανώνυμους τίτλους και άυλες αξίες,

γ. κινητά αντικείμενα, ιδίως τιμαλφή αφιερώματα, πίνακες ζωγραφικής και έπιπλα.

2. Η διαφύλαξη των ως άνω κινητών αξιών πραγματοποιείται με τη σύσταση παρακαταθήκης σε τραπεζικούς λογαριασμούς (τα χρήματα) ή σε τραπεζικές θυρίδες (τα τιμαλφή), οι οποίοι ανοίγονται μόνον επ᾽ ονόματι του νομικού προσώπου της Ενορίας κατόπιν απόφασης του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου και έγκρισής της από το Μητροπολιτικό Συμβούλιο.

3. Ο χρόνος και ο τρόπος αξιοποίησής τους αποφασίζονται εκάστοτε από το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο, η δε απόφασή του πρέπει να εγκρίνεται από το Μητροπολιτικό Συμβούλιο.

Άρθρο 27
Αγορά ακίνητης περιουσίας

1. Η αγορά ακινήτου για τις ανάγκες Ενορίας πραγματοποιείται κατά κανόνα με τη διενέργεια δημόσιου μειοδοτικού διαγωνισμού με δημοπρασία. Για κάθε αγορά αξίας μεγαλύτερης των εκατό χιλιάδων (100.000,00) ευρώ απαιτείται και έγκριση από την Αγία και Ιερά Σύνοδο του Οικουμενικού Πατριαρχείου.

2. Προκειμένου να ορισθεί η τιμή εκκίνησης του διαγωνισμού, προηγείται εκτίμηση της αξίας του προς αγορά κατάλληλου ακινήτου είτε από ορκωτό εκτιμητή είτε από τριμελή επιτροπή ειδικών, οι οποίοι ορίζονται

με απόφαση του οικείου Εκκλησιαστικού Συμβουλίου. Η εκτίμηση της αξίας του ακινήτου δεν πρέπει να απέχει από την ημερομηνία διεξαγωγής του διαγωνισμού χρονικό διάστημα άνω του έτους.

3. Οι όροι του διαγωνισμού συντάσσονται από το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο και εγκρίνονται από το Μητροπολιτικό Συμβούλιο. Δημοσίευση της περίληψης των όρων αναρτάται στον πίνακα ανακοινώσεων της Ενορίας και στην ιστοσελίδα της, καθώς και σε μία ημερήσια εφημερίδα της τοποθεσίας του ακινήτου, τουλάχιστον τριάντα (30) ημέρες πριν από τη διεξαγωγή του διαγωνισμού.

4. Ο διαγωνισμός πρέπει να περιλαμβάνει απαραίτητα τους ακόλουθους όρους:

α. Για να συμμετάσχει κάποιος στον διαγωνισμό, πρέπει να καταθέσει ως εγγύηση συμμετοχής χρηματικό ποσό ίσο με το ένα εικοστό (1/20) της τιμής πρώτης προσφοράς.

β. Στον διαγωνισμό δεν δύνανται να συμμετάσχουν οφειλέτες του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ., των Ιερών Ναών, των Ιερών Μονών και των εκκλησιαστικών νομικών προσώπων εν γένει.

γ. Τα έξοδα της διακήρυξης και διεξαγωγής του διαγωνισμού, καθώς και της σύνταξης του σχετικού συμβολαίου και μεταγραφής του βαρύνουν τον τελευταίο μειοδότη.

5. Ο διαγωνισμός διεξάγεται δημόσια στα γραφεία της Ενορίας, ενώπιον του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου. Οι ενδιαφερόμενοι, αφού καταβάλουν τη σχετική εγγύηση συμμετοχής, υπογράφουν υπεύθυνη δήλωση ότι έλαβαν γνώση των όρων του διαγωνισμού, τους οποίους αποδέχονται πλήρως και ανεπιφύλακτα, και ότι δεν υπάρχει οποιαδήποτε δέσμευση ή συνέπεια για τον Ιερό Ενοριακό Ναό, αν δεν εγκριθεί το αποτέλεσμα του διαγωνισμού για κάθε λόγο, είτε από το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο είτε από το Μητροπολιτικό Συμβούλιο. Για τη συμμετοχή προσώπου για λογαριασμό άλλου, απαιτείται δήλωση προς το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο, με ταυτόχρονη κατάθεση σχετικής εξουσιοδότησης πριν από την έναρξη της διαγωνιστικής διαδικασίας, άλλως θεωρείται ότι το πρόσωπο συμμετέχει για τον εαυτό του. Το αποτέλεσμα του μειοδοτικού διαγωνισμού κατακυρώνεται από το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο υπέρ του προσώπου που προσφέρει το μικρότερο τίμημα και έχει υποβάλει τα οριζόμενα στη διακήρυξη δικαιολογητικά. Μετά το πέρας του διαγωνισμού, σε όλους τους συμμετέχοντες, πλην του τελευταίου μειοδότη, επιστρέφεται στο ακέραιο η εγγύηση συμμετοχής.

6. Το πρακτικό κατακύρωσης του αποτελέσματος του διαγωνισμού υπογράφεται από τα Μέλη του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου και τον τελευταίο μειοδότη. Ένσταση για παραβίαση των όρων της διακήρυξης του διαγωνι-

σμού δικαιούται να υποβάλει ενώπιον του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου όποιος έχει έννομο συμφέρον, εντός προθεσμίας πέντε (5) ημερών από την ημερομηνία διεξαγωγής του διαγωνισμού. Στη συνέχεια, το πρακτικό κατακύρωσης του αποτελέσματος του διαγωνισμού, με τις τυχόν υποβληθείσες ενστάσεις, αποστέλλεται στο Μητροπολιτικό Συμβούλιο για έγκριση. Εφόσον η ένσταση γίνει δεκτή από το Μητροπολιτικό Συμβούλιο, ο διαγωνισμός ακυρώνεται, επιστρέφεται η εγγύηση συμμετοχής στον τελευταίο μειοδότη και ορίζεται νέα ημερομηνία διεξαγωγής του διαγωνισμού. Εφόσον ο διαγωνισμός εγκριθεί, καλείται εγγράφως ο τελευταίος μειοδότης να υπογράψει το σχετικό συμβόλαιο αγοραπωλησίας εντός τριάντα (30) ημερών. Εάν αυτός δεν προσέλθει εντός της ως άνω προθεσμίας, κηρύσσεται έκπτωτος και η εγγύηση συμμετοχής καταπίπτει υπέρ της Ενορίας.

7. Κατ᾽ εξαίρεση, επιτρέπεται η άνευ διαγωνισμού αγορά ακινήτων από το Ελληνικό Δημόσιο, τους Ο.Τ.Α., τα Ν.Π.Δ.Δ., τις Δημόσιες Επιχειρήσεις και άλλα Ν.Π.Ι.Δ., τα οποία εκπληρώνουν κοινωφελείς σκοπούς. Επιπλέον, είναι επιτρεπτή η άνευ διαγωνισμού αγορά από φυσικά ή νομικά πρόσωπα, όταν δεν είναι δυνατόν ή συμφέρον να γίνει διαγωνισμός. Τούτο συντρέχει, ενδεικτικά, στη συνιδιοκτησία εξ αδιαιρέτου, στη λύση της κοινωνίας δικαιώματος κατ᾽ ιδανικά μέρη, στην περίπτωση που το ακίνητο είναι κατάλληλο για τις ανάγκες και τους σκοπούς της Ενορίας. Η ως άνω απευθείας αγορά γίνεται κατόπιν έκθεσης τουλάχιστον ενός ορκωτού εκτιμητή ακινήτων, αιτιολογημένης απόφασης του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου, έγκρισης του Μητροπολιτικού Συμβουλίου και τελικής έγκρισης του Οικουμενικού Πατριάρχη και της περί Αυτόν Αγίας και Ιεράς Συνόδου του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Με την ίδια απόφαση καθορίζονται οι όροι της αγοράς και ο τρόπος καταβολής του τιμήματος. Στις παραπάνω περιπτώσεις το ζητούμενο τίμημα δεν δύναται να είναι ανώτερο της προσδιοριζόμενης από τον ορκωτό εκτιμητή αγοραίας αξίας ή της αξίας του ακινήτου βάσει συστήματος αντικειμενικού προσδιορισμού. Με την ίδια διαδικασία επιτρέπεται και η απευθείας αγορά ήδη διακατεχόμενων ακινήτων των Ενοριών, για τα οποία δεν πληρούνται προϋποθέσεις χρησικτησίας, εφόσον δημιουργήθηκαν νομικές και πραγματικές καταστάσεις που εξυπηρετούν σοβαρές εκκλησιαστικές ανάγκες.

Άρθρο 28
Έργα, προμήθειες και υπηρεσίες των Ενοριών της Ιεράς Μητροπόλεως Σύμης

1. Η εκτέλεση έργου, προμήθειας και υπηρεσίας υπέρ της Ενορίας για ποσό άνω των τριάντα χιλιάδων (30.000,00) ευρώ πραγματοποιείται κατόπιν διενέργειας δημοσίου μειοδοτικού διαγωνισμού. Εφόσον αντικείμενο

του διαγωνισμού είναι η εκτέλεση έργων, αυτός διενεργείται κατόπιν τεχνικής μελέτης ή προμελέτης ή τεχνικής έκθεσης καθώς και διακήρυξης, που συντάσσονται από μελετητή ή τεχνικό σύμβουλο, αποφασίζονται από το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο και η σχετική απόφαση εγκρίνεται από το Μητροπολιτικό Συμβούλιο. Εφόσον αντικείμενο του διαγωνισμού είναι οι πάσης φύσεως προμήθειες και υπηρεσίες, αυτός διενεργείται κατόπιν διακήρυξης των όρων του διαγωνισμού που συντάσσεται και αποφασίζεται από το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο και εγκρίνεται από το Μητροπολιτικό Συμβούλιο. Περίληψη της διακήρυξης αναρτάται στον πίνακα ανακοινώσεων της Ενορίας και στην ιστοσελίδα της και δημοσιεύεται σε μία ημερήσια τοπική εφημερίδα τουλάχιστον τριάντα (30) ημέρες πριν από τη διεξαγωγή του διαγωνισμού. Απαγορευμένων των τεχνητών κατατμήσεων του αντικειμένου των συμβάσεων, οι απευθείας αναθέσεις έργου, προμήθειας και υπηρεσίας κάτω των τριάντα χιλιάδων (30.000,00) ευρώ διενεργούνται μόνο κατόπιν αιτιολογημένης απόφασης του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου και έγκρισης του Μητροπολιτικού Συμβουλίου.

2. Ο διαγωνισμός πρέπει να περιλαμβάνει απαραίτητα τους ακόλουθους όρους:

α. Για να συμμετάσχει κάποιος στον διαγωνισμό, πρέπει να καταθέσει τις εγγυήσεις που προβλέπει η διακήρυξη.

β. Στον διαγωνισμό δεν δύνανται να συμμετάσχουν οφειλέτες του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ., των Ιερών Ναών, των Ιερών Μονών και των εκκλησιαστικών νομικών προσώπων εν γένει.

γ. Τα έξοδα της διακήρυξης και διεξαγωγής του διαγωνισμού, καθώς και της σύνταξης του σχετικού συμφωνητικού βαρύνουν το πρόσωπο, υπέρ του οποίου κατακυρώνεται ο διαγωνισμός.

3. Ο διαγωνισμός διεξάγεται δημόσια κατά τον τρόπο και τη διαδικασία που ορίζεται στους όρους και στη διακήρυξη ενώπιον του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου ή επιτροπής που αυτό ορίζει. Οι ενδιαφερόμενοι καταθέτουν την οριζόμενη στη διακήρυξη εγγύηση συμμετοχής και υποβάλλουν υπεύθυνη δήλωση ότι δεν υπάρχει οποιαδήποτε δέσμευση ή συνέπεια για τον Ιερό Ενοριακό Ναό, αν δεν εγκριθεί το αποτέλεσμα του διαγωνισμού είτε από το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο είτε από το Μητροπολιτικό Συμβούλιο, καθώς επίσης ότι έλαβαν γνώση των όρων του διαγωνισμού, τους οποίους αποδέχονται πλήρως και ανεπιφύλακτα, και επίσης καταθέτουν όλα τα λοιπά δικαιολογητικά που απαιτούνται. Εάν κάποιος συμμετάσχει για λογαριασμό άλλου, πρέπει να το δηλώσει προς το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο ή την επιτροπή, καταθέτοντας ταυτόχρονα και τη σχετική εξουσιοδότηση πριν από την έναρξη της διαγωνιστικής διαδικασίας, άλλως θεωρείται ότι συμμετέχει για τον εαυτό του. Το αποτέλεσμα του διαγωνισμού κατακυρώνεται από

το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο υπέρ του προσώπου που καταθέτει την πλέον συμφέρουσα προσφορά σύμφωνα με τους όρους του διαγωνισμού και έχει υποβάλει τα οριζόμενα στη διακήρυξη δικαιολογητικά. Μετά την υπογραφή του πρακτικού κατακύρωσης του αποτελέσματος του διαγωνισμού, κατά τα οριζόμενα στην επόμενη παράγραφο, επιστρέφεται στο ακέραιο η εγγύηση συμμετοχής σε όλους τους συμμετέχοντες, πλην του προσώπου, υπέρ του οποίου κατακυρώθηκε το αποτέλεσμα του διαγωνισμού.

4. Το πρακτικό κατακύρωσης του αποτελέσματος του διαγωνισμού υπογράφεται από τα Μέλη του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου και τον ανάδοχο ή νόμιμα εξουσιοδοτημένο αντιπρόσωπό του. Ένσταση για παραβίαση των όρων της διακήρυξης του διαγωνισμού δικαιούται να υποβάλει ενώπιον του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου όποιος έχει έννομο συμφέρον και δεν έχει λάβει την εγγυητική επιστολή του, εντός προθεσμίας πέντε (5) ημερών από την ημερομηνία διεξαγωγής του διαγωνισμού. Στη συνέχεια, το πρακτικό κατακύρωσης με τις τυχόν υποβληθείσες ενστάσεις και έκθεση του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου αποστέλλονται στο Μητροπολιτικό Συμβούλιο για έγκριση. Εφόσον η ένσταση γίνει δεκτή από το Μητροπολιτικό Συμβούλιο, ο διαγωνισμός ακυρώνεται, επιστρέφεται η εγγύηση συμμετοχής στον ανάδοχο και ορίζεται νέα ημερομηνία διεξαγωγής του διαγωνισμού. Εφόσον ο διαγωνισμός εγκριθεί, καλείται εγγράφως ο ανάδοχος να υπογράψει το σχετικό συμφωνητικό εντός δεκαπέντε (15) ημερών. Εάν αυτός δεν προσέλθει εντός της ως άνω προθεσμίας, κηρύσσεται έκπτωτος και η εγγύηση συμμετοχής καταπίπτει υπέρ της Ενορίας. Εάν ο ανάδοχος προσέλθει προκειμένου να υπογράψει το σχετικό συμφωνητικό, η εγγύηση συμμετοχής πρέπει να αντικατασταθεί με την εγγύηση καλής εκτέλεσης, όπως προβλέπεται στους όρους του διαγωνισμού.

5. Οι ρυθμίσεις του παρόντος άρθρου δεν αφορούν περιπτώσεις διαχειριστικών πράξεων, για τις οποίες οι Ενορίες επιχορηγούνται ή χρηματοδοτούνται από εθνικούς ή ευρωπαϊκούς πόρους, για τις οποίες εφαρμοστέες είναι οι ισχύουσες διατάξεις για τις κρατικές ή δημόσιες συμβάσεις του Ν. 4412/2016 (Α΄ 147), αλλά θεσπίζονται μόνο για έργα, υπηρεσίες και προμήθειες που δεν υπάγονται σε αυτές.

Άρθρο 29
Δανειοδότηση της Ιεράς Μητροπόλεως Σύμης, των Ενοριών και Μονών από τραπεζικούς οργανισμούς

1. Για την έγκριση λήψης δανείου υπέρ της Ιεράς Μητροπόλεως Σύμης απαιτείται απόφαση του Μητροπολιτικού Συμβουλίου, κατόπιν οικονομοτεχνικής έκθεσης υπογεγραμμένης από έναν (1) τουλάχιστον οικονομολόγο Μέλος του Οικονομικού Επιμελητηρίου Ελλάδας. Η απόφαση τεκμηρι-

ώνει κατά πλήρη αιτιολόγηση την αναγκαιότητα λήψης του δανείου, τη δυνατότητα ανταπόκρισης στα τοκοχρεωλύσια, τη λήψη προσφορών από τρεις (3) τουλάχιστον τράπεζες και την πλέον συμφέρουσα και εγκρίνεται από τον Οικουμενικό Πατριάρχη και την περί Αυτόν Αγία και Ιερά Σύνοδο του Οικουμενικού Πατριαρχείου.

2. Για την έγκριση λήψης δανείου υπέρ Ενοριών και Ιερών Μονών απαιτείται απόφαση του οικείου Εκκλησιαστικού Συμβουλίου ή Ηγουμενοσυμβουλίου ή Εφορείας ή Μοναστηριακής Επιτροπής, κατόπιν οικονομοτεχνικής έκθεσης υπογεγραμμένης από έναν (1) τουλάχιστον οικονομολόγο Μέλος του Οικονομικού Επιμελητηρίου Ελλάδας. Η απόφαση τεκμηριώνει κατά πλήρη αιτιολόγηση την αναγκαιότητα λήψης του δανείου, τη δυνατότητα ανταπόκρισης στα τοκοχρεωλύσια, τη λήψη προσφορών από τρεις (3) τουλάχιστον τράπεζες και την πλέον συμφέρουσα και εγκρίνεται από το Μητροπολιτικό Συμβούλιο.

3. Σε κάθε περίπτωση, δεν επιτρέπεται η εγγραφή προσημείωσης υποθήκης ή υποθήκης σε ακίνητα που εξυπηρετούν θρησκευτικούς σκοπούς ούτε η παροχή εγγύησης εκ μέρους της Ιεράς Μητροπόλεως Σύμης ή άλλου Ιερού Ναού ή Ιεράς Μονής αυτής.

Άρθρο 30
Ερανικές επιτροπές

1. Επιτρέπεται η σύσταση ερανικών επιτροπών για τη διενέργεια εράνων εντός της περιφέρειας της Ιεράς Μητροπόλεως Σύμης, με σκοπό την ανέγερση, αποπεράτωση, αγιογράφηση, επισκευή των Ιερών Ναών ή ενίσχυση του κοινωνικού και ποιμαντικού έργου τους, μετά από απόφαση του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου και έγκριση του Μητροπολιτικού Συμβουλίου. Στη σχετική απόφαση πρέπει να μνημονεύεται ο σκοπός της διεξαγωγής του εράνου, ο τόπος και χρόνος διεξαγωγής του και τα ονόματα των Μελών της ερανικής επιτροπής.

2. Για τη διενέργεια εράνου και εκτός της περιφέρειας της Ιεράς Μητροπόλεως, απαιτείται η σύμφωνη γνώμη του Μητροπολίτη, στην Εκκλησιαστική Επαρχία του οποίου διεξάγεται ο έρανος, καθώς και η σχετική έγκριση των αρμόδιων κρατικών αρχών.

3. Η ερανική επιτροπή, μετά την κατά τα ως άνω σύστασή της, συγκροτείται σε σώμα και εκλέγει τον Ταμία της. Πρόεδρός της τίθεται αυτοδίκαια ο Πρόεδρος του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου. Με απόφαση της ερανικής επιτροπής ορίζονται οι ομάδες που διενεργούν τον έρανο.

4. Η ερανική επιτροπή οφείλει να εφοδιάζει τις ομάδες του εράνου με τα απαιτούμενα δικαιολογητικά, προκειμένου να αποδεικνύεται η νομιμότητα του εράνου κατά τους ελέγχους των αρχών.

5. Η ερανική επιτροπή διεξάγει τον έρανο με διάθεση προτυπωμένων δελτίων εισφορών συγκεκριμένης αξίας, τα οποία αριθμούνται και σφραγίζονται από την Ιερά Μητρόπολη.

6. Η ερανική επιτροπή υποχρεούται:

α. Να μη διαθέτει το προϊόν του εράνου, ούτε να προβαίνει σε εκκλησιαστικό έργο, αλλά να καταθέτει το προϊόν του εράνου αμελλητί στον τραπεζικό λογαριασμό που τηρεί η Ενορία,

β. να ενημερώσει εγγράφως το Μητροπολιτικό Συμβούλιο, εντός μηνός από το πέρας του εράνου, για το αποτέλεσμά του και για το συνολικό χρηματικό ποσό που συγκεντρώθηκε. Επίσης, να καταθέσει στην Ιερά Μητρόπολη, εντός της ιδίας προθεσμίας, τα αδιάθετα αριθμημένα και σφραγισμένα δελτία εισφορών.

7. Το αποτέλεσμα του εράνου εγγράφεται σε ειδικό πεδίο του απολογισμού της Ενορίας.

Άρθρο 31
Έναρξη ισχύος

Η ισχύς του παρόντος διατάγματος αρχίζει από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Στον Υπουργό Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού αναθέτουμε τη δημοσίευση και εκτέλεση του παρόντος διατάγματος.

Αθήνα, 4 Οκτωβρίου 2024

Η Πρόεδρος της Δημοκρατίας
ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΥ

Ο Υπουργός
Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού
ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΠΙΕΡΡΑΚΑΚΗΣ

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΣΥΜΗΣ

ΑΡΧΙΕΡΑΤΙΚΗ ΠΡΑΞΙΣ 7η /2024

Ἐν τῇ Ἱερᾷ Μητροπόλει Σύμης σήμερον τήν 18ην Ὀκτωβρίου 2024, Ἡμεῖς ὁ Μητροπολίτης Σύμης Χρυσόστομος, λαβόντες ὑπ' ὄψιν τό Προεδρικόν Διάταγμα ὑπ' ἀριθ. 56: «Συγκρότηση, σύγκληση, λειτουργία καί ἁρμοδιότητες τοῦ Μητροπολιτικοῦ Συμβουλίου καί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Συμβουλίων τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Σύμης», δημοσιευθέν εἰς τό ΦΕΚ Α' 159/11-10-2024, συμφώνως δέ τῷ ἄρθρῳ 2 «Συγκρότηση Μητροπολιτικοῦ Συμβουλίου», προεδρευομένου ἐξ Ἡμῶν,

ἀποφασίζομεν καί διορίζομεν

Μέλη αὐτοῦ διά τήν προσεχῆ τριετίαν, ἤτοι ἀπό 1ης Νοεμβρίου 2024 ἕως καί 31ης Ὀκτωβρίου 2027 ὡς κάτωθι:

1α παρ. τοῦ ὡς ἄνω 2ου ἄρθρου, Ἡμέτερον Ἀναπληρωτήν, τόν Ἀρχιμανδρίτην τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου **Ἀντώνιον Πατρόν τοῦ Χαραλάμπους**, Καθηγούμενον τῆς καθ' ἡμᾶς Ἱ. Μονῆς Πανορμίτου,

1β τόν Οἰκονομολόγον καί μέλος τοῦ Οἰκονομικοῦ Ἐπιμελητηρίου Ἑλλάδος κ. **Σακελλάριον Κρητικόν τοῦ Νικολάου** καί ἀναπληρωτήν αὐτοῦ ὡσαύτως τόν Οἰκονομολόγον κ. Μιχαήλ Μαλλιάκα τοῦ Φανουρίου,

1γ τόν Δικηγόρον παρ' Ἀρείῳ Πάγῳ καί Ἄρχοντα Δικαιοφύλακα τῆς Μ.τ.Χ.Ε. κ. **Θεόδωρον Παπαγεωργίου τοῦ Μιχαήλ** καί ἀναπληρωτήν αὐτοῦ τόν κ. Μιχαήλ Θ. Παπαγεωργίου, Ἐπίκουρον Καθηγητῆ Συνταγματικοῦ /Διοικητικοῦ Δικαίου τοῦ Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης,

1δ τόν ἡμέτερον Γεν. Ἀρχιερατικόν Ἐπίτροπον, Πρωτοπρ. **Στέφανον Μακρῆ τοῦ Μιχαήλ**, Ἐφημέριον τοῦ Μητροπολιτικοῦ Ἱ. Ναοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Προδρόμου Σύμης, καί ἀναπληρωτήν αὐτοῦ τόν Αἰδεσιμ. Πρεσβύτερον Ἀντώνιον Μανιά τοῦ Νικολάου, ὡσαύτως Ἐφημέριον τοῦ Ἐνοριακοῦ Ἱ. Ναοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου Σύμης καί

1ε τόν Ἐκκλησιαστικόν Σύμβουλον τῆς Ἐνορίας Ἁγίου Γεωργίου Ἄνω Χώρας Σύμης, κ. **Ἀγαπητόν Μιχελλῆ τοῦ Παντελῆ** καί ἀναπληρωτήν αὐτοῦ ὡσαύτως τόν Ἐκκλησιαστικόν Σύμβουλον τῆς Ἐνορίας Εὐαγγελισμοῦ Θεοτόκου Σύμης, κ. Ἀλέξανδρον Νικολέττον τοῦ Θεοδώρου.

Ὁ Μητροπολίτης

† ὁ Σύμης Χρυσόστομος

† Ὁ Σύμης Χρυσόστομος

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ
ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΣΥΜΗΣ
2018